









MA 63039

1847.54

HUGONIS GROTHII  
DE JURE  
BELLI AC PACIS

LIBRI TRES,

Cum Annotatis AUCTORIS, nec non J. F. GRONOVII Notis,  
& J. BARBEYRACII Animadversionibus;

COMMENTARIIS  
INSUPER LOCUPLETISSIMIS  
HENR. L. B. DE COCCEII

SACRÆ REGIÆ MAJESTATI BORUSSICÆ  
QUONDAM A CONSILIIS SECRETIORIBUS,

Sub Titulo GROTHII ILLUSTRATI antea editis, nunc ad calcem cujusque  
Capitis adjectis :

INSERTIS QUOQUE OBSERVATIONIBUS  
SAMUELIS L. B. DE COCCEII

HENRICI FILII, REGNI BORUSSICI CANCELLARIJ,  
*Ministri status intimi, & Aquila Borussica Equitis, Hæreditarii in Wüffelen,  
Repts, Kleff, Laas, cet.*

Adduntur tandem ipsius GROTHII

DISSERTATIO DE MARI LIBERO,

Ac Libellus singularis

DE ÆQUITATE, INDULGENTIA, ET FACILITATE.

---

TOMUS QUARTUS.

---



LAUSANNÆ,

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET, & Sociorum.

MDCCLII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSARÆ MAJESTATIS.



# HUGONIS GROTII DE JURE BELLI AC PACIS LIBRI TERTII

## C A P U T V.

De rebus vastandis ; eripiendisquæ.

- I. *Res hostium corrumpi, & rapi posse.* III. *Et religiosos : addita itidem cautione.*  
II. *Etiams sacræ : quod quomodo intelligendum.* IV. *Doli quatenus hic permitti.*

+ L. <sup>1</sup> **N**ON <sup>2</sup> esse contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare, + dixit <sup>3</sup> Cicero. + Quare mirum non est si jus gentium corrumpi, ac rapi permiserit res hostium, quos interficere permiserat. Polybius itaque historiarum <sup>b</sup> quinto, + jure belli comprehendit, ait, ut munitiones hostium, portus, urbes, viri, naves, + fructus, & si qua sunt similia, aut eripiantur, aut corrumpantur. Et apud Livium <sup>c</sup> legimus, esse quedam belli jura, quæ ut facere, ita pati sit fas : <sup>2</sup> + sata exiri, divini reſta, prædas hominum, pecorumque agi. + Ipsas urbes totas dirutas, aut mœnia solo æquata, populationes agrorum, incendia singulis ferme paginis + apud historiarum scriptores invenias. Et notandum, + licere hæc & in deditos. Oppidani, inquit + <sup>d</sup> Tacitus, portis sponte patefactis se, sinque, Romanis permiserunt, quod salutem ipsi tulit : Artaxatis ignis immissus. <sup>d Ann. XIII. c. 47.</sup>  
+ II. 1. Neque + jus gentium merum, + <sup>3</sup> seposita officiorum aliorum consideratione, + de quibus dicemus infra, + sacra excipit, id est, quæ Deo, aut diis dicata sunt. + Cum loca capta sunt ab hostibus, <sup>b</sup> + omnia desunt

### GROTII NOTÆ.

<sup>a</sup> Non esse contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare ] Suetonius Nerone XL. tanquam occasione nato spoliandum jure belli opulentissimam præcipuerunt. Cyprianus de mortalitate : sic cum irruptione hostiis civitas aliqua possessa est, omnes simul captivi a vestra (Pag. 159. Ed. Fild. Brem.)

<sup>b</sup> Omnia desunt sacra esse ] Tertullianus apologeticus (Cap. 25.) Porro bella, & vicioria, captis, & reversis plurimum urbibus consistunt : id negotium sine Deorum injuria non est ; eadem strages manium, & templorum ; parces eadem civium, & sacerdotum : nec dissimiles rapina sacrorum divitiarum, & profanarum. Tot igitur sacrilegia Romanorum, quot tropæa ; tot de Diis, quot de

gentibus triumphis ; tot membra, quot manens adhuc simulacra captivorum deorum. Mox ; & bene, quod si quid adversus urbem accidit, eadem clades templorum, quæ & manium, fuerunt. (Cap. 46.)

### GRONOVII NOTÆ.

1 Non esse contra ] Nam non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere. I. 21. D. de reg. jur.

2 Sata exiri ] Frumenta in agris matura incendi.

3 Seposita officiorum ] Si a jure gentium distinguuntur, quæ tantum honesta sunt, non etiam debita.

4 Omnia desunt ] Seneca Troad. 53. & quando sacrum regni sagittis.

Tom. IV.

A

GRO-

<sup>a</sup> L. 1. <sup>c</sup> *desinunt sacra esse*, ait <sup>a</sup> Pomponius Jurisconsultus. *Sacra Syracusanum vi-*  
<sup>loca 36. D.</sup> *storia profana fecerat*, ait Cicero Verrina <sup>b</sup> quarta. Causa hujus est, <sup>+</sup> quod  
<sup>de religio-</sup> *que sacra dicuntur*, revera <sup>+</sup> non eripiuntur humanis usibus, <sup>c</sup> <sup>+</sup> sed pu-  
<sup>fi.</sup> <sup>b</sup> *Cap. 55.* *blica sunt*: <sup>+</sup> sacra autem nominantur a fine, cui destinata sunt. <sup>+</sup> Signum  
 ejus, quod dico, est, quod cum quis populus alteri populo, aut regi se  
 dedit, tum <sup>+</sup> etiam ea dedit, quae divina dicuntur, ut ex formula apparet,  
<sup>a</sup> L. 1. <sup>c</sup> *quam citavimus* <sup>a</sup> alibi <sup>6</sup> ex Livio: cui convenit illud in Amphitruone  
 III. §. 2. Plauti, (*Aet. 1. Scen. 1. vers. 71.*)

*Urbein, agrum, ovas, focos, seque uti dederent.*

Deinde (vers. 102.)

*Deduntque se, divina, humanaque omnia.*

<sup>a</sup> L. 1. §. 2. Et ideo <sup>a</sup> Ulpianus <sup>a</sup> publicum jus etiam <sup>7</sup> in sacris, ait, consistere.  
<sup>a</sup> D. <sup>c</sup> *De* Paulianis <sup>c</sup> Arcadicis ait, morem fuisse Graecis, barbarisque communem,  
<sup>supl. &</sup> <sup>+</sup> ut res sacrae arbitrii eorum fierent, qui urbes cepissent. Sic Jovis Her-  
<sup>jur.</sup> <sup>c</sup> *Cap. 46.* *cæi simulacrum, Troja capta, concessum Schenelo, multaue alia ejus mor-*  
<sup>f</sup> *Cap. 58.* *is exempla commemorat. Thucydides lib. IV. f* τὸν νόμον τῶν Ἑλλήνων ὅτι, ὅτι  
<sup>a</sup> *an.* *ἂν ᾖ τὰ ἁγία τῶν γὰρ ἱερῶν, ὅτι τοι ἁγία, ὅτι τοι ἁγία, τῶν καὶ τὰ ἁγία αὐτῶν*  
 III. 71. *in hoc apud Graecos esse, ut qui imperium obtineant in terra aliqua magna,*  
<sup>b</sup> *L. inter* *aut parva, <sup>a</sup> eorum sint & templa.* A quo non discrepat illud apud <sup>a</sup> Ta-  
<sup>stipulan-</sup> *citum: cunctas caeremonias Italicis in oppidis, templaque, & munitiones effigies*  
<sup>tem, 83. §.</sup> *juris, atque imperii Romani esse.*  
<sup>sacrum, §.</sup> 3. Quare & populus ipse, <sup>+</sup> mutata voluntate, potest ex sacro pro-  
<sup>& L. conti-</sup> *fanum facere*: quod non obscure indicant Jurisconsulti Paulus, <sup>b</sup> & Ve-  
<sup>§. cumquid.</sup> *nulejus*: & temporum necessitate videmus res sacras ab his, qui sacrave-  
<sup>6. D. de</sup> *rant,*  
<sup>verb. oblig.</sup>

#### GROTIJ.

<sup>c</sup> *Sed publica sunt* ] *Masilius Potavinius* in de-  
 fenfione pacis cap. V. p. 2. *Nicol. Botrini* decif.  
 LXIX. num. 1. *Beljan* in crim. de foro com-  
 petente num. 101. *Cothmannus* conf. 100. num. 30.  
 d. *Eorum sint & templa* ] Ostendit hunc mor-  
 rem, & Polybii locus iuxta capite XII. §. 7.

#### GRONOVII.

<sup>5</sup> *Non eripiuntur humanis* ] Secernuntur qui-  
 dem a commercio, & possessione, promiscuoque,  
 & profano tractu privatorum, manent tamen  
 in usu hominum, & habentur, curanturque in-  
 ter ea, quae sunt universitatis, vel populi cu-  
 jusque. Potest & alia dari causa ex superstitio-  
 ne veterum. Credebant enim, templa, & aras,  
 & simulacra urbium captarum a diis esse deserta.  
 Unde Virgil. 2. *Æneid.* 351. *Excessere omnes*  
*abyssi, omnia reliquit Diis, quibus imperium hoc*

*steterat.* Et Curtius refert, in obsidione Tyrri-  
 civium cuidam per quietem Apollinis urbem de-  
 ferentis speciem oblatam. Quum Titus Hiera-  
 solyma obsideret, auditam majorem humanam  
 vocem, excedere Deos, simul ingentem motum  
 excedentium, & *Josephus Tacitus* tradit §.  
 histor. 13. Hinc apud *Statium* Bacchus Thebis  
 suis metuens in concilio Deorum ait 7. *Thebaid.*  
 178. *quo sacra tamen, ritusque premptæ Gentis*  
*abire jubet* ? Quod ut certius faceret, Romani  
 carmine solenni ex obsessis ab se urbibus Deos  
 evocabant, & Romæ illis adem promittebant,  
 ut notat *Servius* ad d. 1. *Exemplum* apud *Liv.*  
 5, 21. Adde *Diodor. Sic.* 13, 59. *Plutarch.* in  
 Antonio p. 951.

<sup>6</sup> *Ex Livio* ] Lib. 7, 31. & 26, 23.

<sup>7</sup> *In sacris ait* ] Quod in rebus divinis fas  
 est, & rite fit, id partem esse publicæ juris  
 quamvis interdum distinguantur. Antiquus: *Jus*  
*triplex, tabula, quod ter sanxere quæstæ.* (*E-*  
*dyl.* XI.)

rant, \* in belli usus conversas, ut a Pericle + sub (aa) pollicitatione restituenti tantundem, (bb) a Magone in Hispania, a Romanis bello (cc) Mithridatico, a Sulla, (dd) Pompejo, Cæsare, (ee) atque aliis factum legimus. Apud Plutarchum a Tiberius Gracchus : *λεπὴν ἢ ἄνευ αὐτῶν ἔργα ἴσιν, ὥς τὰ τῶν* a Pag. 832. A.  
*οὐκ ἀνὰ βίαν καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἢ κατὰ τὴν αὐτῶν ἐκείνων αὐτῶν ἀποδοῦναι*  
 nihil tam sacrum, sanctumque est, quam quæ Deorum honori dicantur. Et his tamen uti populum, hæc transmovere nemo prohibet. † In controversiis Senecæ parvis legimus : pro republica plerumque ceduntur, ‡ in usum stipendiæ § dona constamus. Trebatius ¶ jurisconsultus temporum Cæsaris ; § profanum, quod ex religioso, vel sacro in hominum usum, proprietatemque conversum est. + Hoc ergo gentium jure usus Germanicus in Marfos, nar- b Apud Macr. sat. III. c. 3.  
 rante c Tacito : profana simul, & sacra, & celeberrimum illis gentibus tem- e Ann. 1.  
 plum, quod Taufina vocabant, solo aquantur. Pertinet huc illud Virgilii c. 51.  
 (Æneid. XII. 778.)

Colui vestros si semper honores.  
 Quos contra Æneadæ bello fecere profanos.

Deorum donaria h capi a victoribus solere, notavit d Pausanias : & Cæ- d Lib.  
 cero VIII. c. 46.

## GROTIUS.

e In belli usus conversas ] Ut a Syraculis tem-  
 pore Timoleontis, in cujus vita id habet Plu-  
 tarchus (pag. 247. E.) Chii multam sibi a  
 Mithridate indictam etiam e sacris vasis con-  
 sistent. Appianus Mithridatico, (pag. 201.)  
 Plinius lib. XVII. cap. ultimo de Porcio Catone  
 agens : idem arbores religiosas, lucasque suc-  
 cidi permisit, sacrificio prius facto : cuius rei ra-  
 tionem quoque eodem volumine tradidit. Sulla bello  
 Mithridatico donaria ab Olympia, Epidaurio,  
 Delphis abstulit, Plutarcho narrante, (pag.  
 459.) & Appiano, (pag. 206.) idem pretium  
 restituit. Diocletianus in excerptis Pericla-  
 nit, (pag. 406.) Augustus ex templis thesau-  
 ros accepit mutuos, Appiano docente civilium V.  
 (pag. 678.) vasa sacra ab Acapeto oppignorata  
 tradidit Cæsaribus XII. 20. Hæc in gravi  
 necessitate vasa ecclesiæ in nummos vertit, sed  
 postea pretium reddidit, ut narrat Theophrastus.  
 Vide & Annam Constantium libro V. (Cap. 1.)  
 & libro VI. (Cap. 2.) Cræcæ libro XXIII.  
 (pag. 116. Edit. Bæsl.) orationem Laurentiani  
 apud Eriannum libro VI. Adde quæ infra dicen-  
 tur capite XXI. §. 27. Neque locus Plutarchi  
 de Syraculis, neque Plinii de Catone, satis  
 ad rem faciunt. Vide Notæ Gallicæ. J. B.)  
 † In controversiis Senecæ ] In excerptis IV, 4.  
 § Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in  
 hominum usum, proprietatemque conversum est ]  
 Servius ad Æneidos II. (vers. 713.) de Cere-  
 ris templo : Æneæ scit ante esse profanatum.  
 Item habet ad III. & ad IX. Æneidos & ad  
 XII. Ad eclogam vero septimam : dona oblata

nominibus tantum sacra sunt, & dona possunt dici,  
 quando non fuerint profanata. (Ad vers. 31.)  
 h Capi a victoribus solere ] Virgilii Æneidos  
 V. (vers. 360.)

Neptuni sacra Danaï de peste reflexum.

Plutarchus Fabio narrat, signum ab eo Hecul-  
 lis Tarenti captum, missumque in Capitolium :  
 reliquos Deos Tarentinis relictos, ut iratos.  
 (Pag. 187. C.) Huc spectat, & quod modo  
 ex Tertulliano attulimus, & ejusdem hoc ad  
 nationes II. Tot demum de Dni, quot de genti-  
 bus triumpho : manent & simul sacra capta ; &  
 utique sentiunt, quos non amant. (Cap. 17.)

## GRONOVII.

§ Dona constamus ] Florus 2, 6. Arma non  
 erant : detracta sunt templa.

(aa) Vide hæc de re THUCYDIDEM,  
 Lib. II. Cap. 17. & DIODOREM SICU-  
 LUM, Lib. XII. Cap. 40. J. B.

(bb) Refert hoc LIVIUS, lib. XXXVIII.  
 Cap. 36. J. B.

(cc) Habet ex APPIANO Allezandr. De  
 Bell. Mithrid. pag. 185. Ed. H. Steph. J. B.

(dd) De Pompejo nihil apud Scriptores ve-  
 tetes reperio, nisi quædam de Dion Cassio, in-  
 itio Lib. XLII. At vide infra, pag. 174. Ed. H.  
 Steph. Quod spectat Sullam, vide Notam Au-  
 thoris nostri. J. B.

(ee) Vide SUTTON. Cæsar. Cap. 54. &  
 ipsum CÆSAREM, Comm. de Bell. Civ. Lib.  
 I. Cap. 6. J. B.

cero belli legem id vocat, \* de P. Servilio loquens: *signa*, inquit, & <sup>18.</sup> <sup>19.</sup> <sup>20.</sup> <sup>21.</sup> <sup>22.</sup> <sup>23.</sup> <sup>24.</sup> <sup>25.</sup> <sup>26.</sup> <sup>27.</sup> <sup>28.</sup> <sup>29.</sup> <sup>30.</sup> <sup>31.</sup> <sup>32.</sup> <sup>33.</sup> <sup>34.</sup> <sup>35.</sup> <sup>36.</sup> <sup>37.</sup> <sup>38.</sup> <sup>39.</sup> <sup>40.</sup> <sup>41.</sup> <sup>42.</sup> <sup>43.</sup> <sup>44.</sup> <sup>45.</sup> <sup>46.</sup> <sup>47.</sup> <sup>48.</sup> <sup>49.</sup> <sup>50.</sup> <sup>51.</sup> <sup>52.</sup> <sup>53.</sup> <sup>54.</sup> <sup>55.</sup> <sup>56.</sup> <sup>57.</sup> <sup>58.</sup> <sup>59.</sup> <sup>60.</sup> <sup>61.</sup> <sup>62.</sup> <sup>63.</sup> <sup>64.</sup> <sup>65.</sup> <sup>66.</sup> <sup>67.</sup> <sup>68.</sup> <sup>69.</sup> <sup>70.</sup> <sup>71.</sup> <sup>72.</sup> <sup>73.</sup> <sup>74.</sup> <sup>75.</sup> <sup>76.</sup> <sup>77.</sup> <sup>78.</sup> <sup>79.</sup> <sup>80.</sup> <sup>81.</sup> <sup>82.</sup> <sup>83.</sup> <sup>84.</sup> <sup>85.</sup> <sup>86.</sup> <sup>87.</sup> <sup>88.</sup> <sup>89.</sup> <sup>90.</sup> <sup>91.</sup> <sup>92.</sup> <sup>93.</sup> <sup>94.</sup> <sup>95.</sup> <sup>96.</sup> <sup>97.</sup> <sup>98.</sup> <sup>99.</sup> <sup>100.</sup> <sup>101.</sup> <sup>102.</sup> <sup>103.</sup> <sup>104.</sup> <sup>105.</sup> <sup>106.</sup> <sup>107.</sup> <sup>108.</sup> <sup>109.</sup> <sup>110.</sup> <sup>111.</sup> <sup>112.</sup> <sup>113.</sup> <sup>114.</sup> <sup>115.</sup> <sup>116.</sup> <sup>117.</sup> <sup>118.</sup> <sup>119.</sup> <sup>120.</sup> <sup>121.</sup> <sup>122.</sup> <sup>123.</sup> <sup>124.</sup> <sup>125.</sup> <sup>126.</sup> <sup>127.</sup> <sup>128.</sup> <sup>129.</sup> <sup>130.</sup> <sup>131.</sup> <sup>132.</sup> <sup>133.</sup> <sup>134.</sup> <sup>135.</sup> <sup>136.</sup> <sup>137.</sup> <sup>138.</sup> <sup>139.</sup> <sup>140.</sup> <sup>141.</sup> <sup>142.</sup> <sup>143.</sup> <sup>144.</sup> <sup>145.</sup> <sup>146.</sup> <sup>147.</sup> <sup>148.</sup> <sup>149.</sup> <sup>150.</sup> <sup>151.</sup> <sup>152.</sup> <sup>153.</sup> <sup>154.</sup> <sup>155.</sup> <sup>156.</sup> <sup>157.</sup> <sup>158.</sup> <sup>159.</sup> <sup>160.</sup> <sup>161.</sup> <sup>162.</sup> <sup>163.</sup> <sup>164.</sup> <sup>165.</sup> <sup>166.</sup> <sup>167.</sup> <sup>168.</sup> <sup>169.</sup> <sup>170.</sup> <sup>171.</sup> <sup>172.</sup> <sup>173.</sup> <sup>174.</sup> <sup>175.</sup> <sup>176.</sup> <sup>177.</sup> <sup>178.</sup> <sup>179.</sup> <sup>180.</sup> <sup>181.</sup> <sup>182.</sup> <sup>183.</sup> <sup>184.</sup> <sup>185.</sup> <sup>186.</sup> <sup>187.</sup> <sup>188.</sup> <sup>189.</sup> <sup>190.</sup> <sup>191.</sup> <sup>192.</sup> <sup>193.</sup> <sup>194.</sup> <sup>195.</sup> <sup>196.</sup> <sup>197.</sup> <sup>198.</sup> <sup>199.</sup> <sup>200.</sup> <sup>201.</sup> <sup>202.</sup> <sup>203.</sup> <sup>204.</sup> <sup>205.</sup> <sup>206.</sup> <sup>207.</sup> <sup>208.</sup> <sup>209.</sup> <sup>210.</sup> <sup>211.</sup> <sup>212.</sup> <sup>213.</sup> <sup>214.</sup> <sup>215.</sup> <sup>216.</sup> <sup>217.</sup> <sup>218.</sup> <sup>219.</sup> <sup>220.</sup> <sup>221.</sup> <sup>222.</sup> <sup>223.</sup> <sup>224.</sup> <sup>225.</sup> <sup>226.</sup> <sup>227.</sup> <sup>228.</sup> <sup>229.</sup> <sup>230.</sup> <sup>231.</sup> <sup>232.</sup> <sup>233.</sup> <sup>234.</sup> <sup>235.</sup> <sup>236.</sup> <sup>237.</sup> <sup>238.</sup> <sup>239.</sup> <sup>240.</sup> <sup>241.</sup> <sup>242.</sup> <sup>243.</sup> <sup>244.</sup> <sup>245.</sup> <sup>246.</sup> <sup>247.</sup> <sup>248.</sup> <sup>249.</sup> <sup>250.</sup> <sup>251.</sup> <sup>252.</sup> <sup>253.</sup> <sup>254.</sup> <sup>255.</sup> <sup>256.</sup> <sup>257.</sup> <sup>258.</sup> <sup>259.</sup> <sup>260.</sup> <sup>261.</sup> <sup>262.</sup> <sup>263.</sup> <sup>264.</sup> <sup>265.</sup> <sup>266.</sup> <sup>267.</sup> <sup>268.</sup> <sup>269.</sup> <sup>270.</sup> <sup>271.</sup> <sup>272.</sup> <sup>273.</sup> <sup>274.</sup> <sup>275.</sup> <sup>276.</sup> <sup>277.</sup> <sup>278.</sup> <sup>279.</sup> <sup>280.</sup> <sup>281.</sup> <sup>282.</sup> <sup>283.</sup> <sup>284.</sup> <sup>285.</sup> <sup>286.</sup> <sup>287.</sup> <sup>288.</sup> <sup>289.</sup> <sup>290.</sup> <sup>291.</sup> <sup>292.</sup> <sup>293.</sup> <sup>294.</sup> <sup>295.</sup> <sup>296.</sup> <sup>297.</sup> <sup>298.</sup> <sup>299.</sup> <sup>300.</sup> <sup>301.</sup> <sup>302.</sup> <sup>303.</sup> <sup>304.</sup> <sup>305.</sup> <sup>306.</sup> <sup>307.</sup> <sup>308.</sup> <sup>309.</sup> <sup>310.</sup> <sup>311.</sup> <sup>312.</sup> <sup>313.</sup> <sup>314.</sup> <sup>315.</sup> <sup>316.</sup> <sup>317.</sup> <sup>318.</sup> <sup>319.</sup> <sup>320.</sup> <sup>321.</sup> <sup>322.</sup> <sup>323.</sup> <sup>324.</sup> <sup>325.</sup> <sup>326.</sup> <sup>327.</sup> <sup>328.</sup> <sup>329.</sup> <sup>330.</sup> <sup>331.</sup> <sup>332.</sup> <sup>333.</sup> <sup>334.</sup> <sup>335.</sup> <sup>336.</sup> <sup>337.</sup> <sup>338.</sup> <sup>339.</sup> <sup>340.</sup> <sup>341.</sup> <sup>342.</sup> <sup>343.</sup> <sup>344.</sup> <sup>345.</sup> <sup>346.</sup> <sup>347.</sup> <sup>348.</sup> <sup>349.</sup> <sup>350.</sup> <sup>351.</sup> <sup>352.</sup> <sup>353.</sup> <sup>354.</sup> <sup>355.</sup> <sup>356.</sup> <sup>357.</sup> <sup>358.</sup> <sup>359.</sup> <sup>360.</sup> <sup>361.</sup> <sup>362.</sup> <sup>363.</sup> <sup>364.</sup> <sup>365.</sup> <sup>366.</sup> <sup>367.</sup> <sup>368.</sup> <sup>369.</sup> <sup>370.</sup> <sup>371.</sup> <sup>372.</sup> <sup>373.</sup> <sup>374.</sup> <sup>375.</sup> <sup>376.</sup> <sup>377.</sup> <sup>378.</sup> <sup>379.</sup> <sup>380.</sup> <sup>381.</sup> <sup>382.</sup> <sup>383.</sup> <sup>384.</sup> <sup>385.</sup> <sup>386.</sup> <sup>387.</sup> <sup>388.</sup> <sup>389.</sup> <sup>390.</sup> <sup>391.</sup> <sup>392.</sup> <sup>393.</sup> <sup>394.</sup> <sup>395.</sup> <sup>396.</sup> <sup>397.</sup> <sup>398.</sup> <sup>399.</sup> <sup>400.</sup> <sup>401.</sup> <sup>402.</sup> <sup>403.</sup> <sup>404.</sup> <sup>405.</sup> <sup>406.</sup> <sup>407.</sup> <sup>408.</sup> <sup>409.</sup> <sup>410.</sup> <sup>411.</sup> <sup>412.</sup> <sup>413.</sup> <sup>414.</sup> <sup>415.</sup> <sup>416.</sup> <sup>417.</sup> <sup>418.</sup> <sup>419.</sup> <sup>420.</sup> <sup>421.</sup> <sup>422.</sup> <sup>423.</sup> <sup>424.</sup> <sup>425.</sup> <sup>426.</sup> <sup>427.</sup> <sup>428.</sup> <sup>429.</sup> <sup>430.</sup> <sup>431.</sup> <sup>432.</sup> <sup>433.</sup> <sup>434.</sup> <sup>435.</sup> <sup>436.</sup> <sup>437.</sup> <sup>438.</sup> <sup>439.</sup> <sup>440.</sup> <sup>441.</sup> <sup>442.</sup> <sup>443.</sup> <sup>444.</sup> <sup>445.</sup> <sup>446.</sup> <sup>447.</sup> <sup>448.</sup> <sup>449.</sup> <sup>450.</sup> <sup>451.</sup> <sup>452.</sup> <sup>453.</sup> <sup>454.</sup> <sup>455.</sup> <sup>456.</sup> <sup>457.</sup> <sup>458.</sup> <sup>459.</sup> <sup>460.</sup> <sup>461.</sup> <sup>462.</sup> <sup>463.</sup> <sup>464.</sup> <sup>465.</sup> <sup>466.</sup> <sup>467.</sup> <sup>468.</sup> <sup>469.</sup> <sup>470.</sup> <sup>471.</sup> <sup>472.</sup> <sup>473.</sup> <sup>474.</sup> <sup>475.</sup> <sup>476.</sup> <sup>477.</sup> <sup>4</sup>

4. Illud tamen verum est, si quo in simulacra + numen aliquod ineffe  
 credatur, id violari, aut corrupti nefas ab iis, qui in ea persuasione con-  
 veniunt: + hoc sensu impietatis, aut + lesi etiam gentium juris accu-  
 santur interdum, qui talia commiserunt, + nimirum, ex talis opinionis  
 positione. + Aliud est si hostes non idem sentiant: sicut Judaeis non per-  
 missum tantum, + fed + pceptum est, gentium simulacra abolere;  
 tamen, quod 19 libi accipere videntur, id, quod causam habet, quo iuris

g. *Hif. V.* bonos angelos, + aut vim aliorum, ut decepta gentes exultabant, + fed  
h. *Macc.* pravorum, & humano generi infestos dæmones: ita ut recte dixerit s. + Ta-  
v. 44. 68. citis in Iudeorum institutis describendis, *profana illis omnia*, *qua apud*  
i. *Afr.* *nos sacra*. Non mirum ergo est, si templa *profani cultus* \* + a Maccabæis  
Pd. in incensa non semel legimus. Sic & Xerxes cum simulacra Græcorum cor-  
r. 19. rupit, + nihil fecit contra jus gentium, etsi multum id ad invidiam exag-  
g. *Hif. V.* gerant \* Græci scriptores. † Nam m. + Perfice non credebant, in simulacris  
b. esse ulla numina, + sed Deum esse Solem, + & portionem ejus aliquam  
i. *Idid. c.* 13 ignem. Lege Hebræa, ut idem † Tacitus recte, *templi limine præter sa-*  
9. *de Civ. ceratotes arceantur.*

5. At Pompejus, eodem auctore, <sup>l +</sup> *templum jure victoria ingressus est*:  
aut, ut Augustinus <sup>m</sup> rem eandem narrat, *non devotione supplicis, sed jure*  
*victoris*:

## G R O T I E.

[ *Fulvius* ] Vide *Polybium* excerpto legationum 28.

k. *Fana spoliari*] Vide *Cramerum* Libro XVII.  
(pag. 402.) de rebus Antiochenis Ecclesie captis  
a Chosroë, vide *Procopium* Perficorum II. (Cap. 9.)  
1. *Ecclies*] Antiochæ histerie IV. 3. 6. 10.

1. Josephus, *Antiquitates historicae* IV, §. 9. 10.  
& libro *adversus Appionem* altero, (§. 33. *Edidit. Huds.*)

in Persia non credebant in simulacris ulla esse na-  
turalia ] Diogenes Laertius initio, τὸν δὲ ἑκόντων  
μορφωθέντων τὰς αἰσῶν; domumque simulacra a  
magis. (Lib. 1. §. 6. Vide ibi Not. AEGIDI  
MENAGII; & CLAVII. CLERICI Indicens

*Philologic, in Historiam Philosophia Orientalis à*  
STANLEJO, voce *Status*. De Religione  
etiam Veturum Perfarum THOMAS HYDE,  
Anglus, librum eruditissimum edidit, ubi eos  
ad omni idololatriâ absolvere conatur. J. B.)

## G R O N O V I I.

9 *Cafar* } Cap. 51. bell. Catil.

10 *Sibi accipere* } Servare, non venerationis  
causa, sed quasi aliquod monumentum.

11 Romanis ] Ut crederent Romani non adeo detestabiles ipsorum deos esse Judæis, quam revera erant.

12 *Iste obloqui* ] Maledicere.

13 *Ignem*] Balgner, eclog. ad Arnob. cap. 5.

**G L O N O.**



victoris : + bene ille, quod templo pepercit, & rebus templi, quanquam ut Cicero <sup>a</sup> diserte ait, <sup>14</sup> pudore, & obrectatorum metu, + non religione : + male, quod ingressus est, quippe + contempto vero Deo, + quod & Chaldeis exprobrant <sup>b</sup> Prophetæ : quam etiam ob causam quidam factum arbitrantur singulari Dei providentia, ut is, quem dixi, Pompejus + quasi in conspectu Judææ trucidaretur ad Casum Egypti promontorium; at si spectes opinionem Romanorum, + nihil in eo factum contra jus gentium. Sic idem templum excidio datum a Tito, Josephus memorat, + additque, factum + τῷ τῷ παλαιῷ ἱερῷ.

III. Quod de sacris diximus, + idem & de <sup>15</sup> religiosis intelligi debet; nam hæc quoque + non mortuorum sunt, + sed viventium, <sup>16</sup> sive populi alicujus, <sup>17</sup> sive familiar. Quare + sicut sacra loca ab hostibus capta, + ita & religiosa talia esse definire, scripsit dicto loco <sup>d</sup> Pomponius, & Paulus jurisconsultus : + sepulcra hostium religiosa nobis non sunt; + ideoque lapides inde sublatis in quolibet usum convertere possumus. Quod ita tamen intelligendum, + ne ipsa mortuorum corpora male tractentur, quia id contra jus est hominum sepeliendorum, + quod jure gentium introductum, <sup>f</sup> alibi demonstravimus.

+ IV. Illud hic breviter repetam, + non vi sola res hostium hostibus eripi + ex jure gentium, + sed & dolos, + qui perfidia careant, permisos censer, + imo & <sup>18</sup> alienæ perfidie incitationem. Nimirum, <sup>19</sup> ad minora, & frequentia hæc delicta ita + connivere cepit jus gentium, sicut leges civiles + ad <sup>20</sup> meretricium, & + improba funera.

## GRONOVII

<sup>14</sup> Pudore & obrectatorum ] Ne famam, quam habebat, innocentie, vel abstinentie, laceret, atque invidiæ ansam daret hoc nomine sibi obrectandi, aut insultandi.

<sup>15</sup> Religiosi ] In quos mortui inferuntur.

<sup>16</sup> Sive populi ] Ubi polyandria, vel publica cœmeteria sunt.

<sup>17</sup> Sive familie ] Ut olim apud Romanos, qui quisque in agris privatis, sibi, & suis lo-

cum sepultura secernebant.

<sup>18</sup> Alienæ perfidie incitationem ] Præmia posita illis, qui res hostium, quamvis perfide, interceptiunt, & ad nos, aut in nostros fines deferunt.

<sup>19</sup> Ad minora ita connivere ] Nam ad majora, veluti vitæ licitationem, non connivit, cap. præced. n. 18.

<sup>20</sup> Meretricium ] Sueton. Calig. 40. qui meretricium fecissent.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
IN  
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. V.

**A**UCTOR hoc capite agit de vastatione rerum hostilium, per quam intelligitur omne damnum hosti illatum, unde nulum nobis lucrum obvenit. In sequenti capite agitur de rerum hostilium captura, seu de praeda, qua res hosti ablata nobis acquirantur, adeoque aliquid transit in nostram utilitatem.

Vastare res hostiles eodem jure licet, quo occidere hostem; scilicet, quatenus ad reparationem juris nostri est necessarium. Necessarium autem videtur 1. si rebus hostilibus destructis magis adigatur hostis ad jus nostrum nobis tribuendum, quod vel vis resistendi in ipso fiat minor, vel in nobis vis adigendi major; uti si exutis fructibus, vel frumentariis igne consumtis, dedere hostis se teneretur: 2. si alia, & miciori via jus nostrum defendi nequeat; ita enim urbs occupari nequit, nisi dirutis munimentis, & aedificiis.

Illicita ergo est vastatio rerum hostilium 1. si hostium vires non debilitantur; ut in vastatione rerum sterilium, templorum, rerum luxuriosarum, ut hortorum voluptuorum. 2º Si hostis eo facto non vincitur, sed saltem læditur absque spe victoriæ; quo pertinent machinæ illæ bellicæ, quæ nun expugnandis, & occupandis oppidis, & munimentis, sed evertendis eorum aedificiis adhibentur; vulgo *Bombardire*, dicitur. 3º Si absque vastatione victoria, vel jus obtineri potest; tunc enim non est necessaria ad reparationem juris, eoque illicita. 4º In bello notorie injusto, vel temere suscepto; tunc enim necessitas non est a natura, sed ex virtute, & imbecillitate bellum gerentis. 5º Cum hostile territorium jam est in nostra potestate; victus enim definit esse hostis. Unde excidia urbium possim improbare: de Corinthio Vide *Cic. L. 1, off. c.*

35. *Plin. L. 2, c. 2*: de Troja vide *Senec. in Troad. v. 273. 6º*. Declaravit olim Rex Galliz, non decere regem Christianum vastare urbem bombardis, nisi jure talionis; quo prætextu Bruxellam bombardis destruxit.

*Additio.*

» Ut systema Auctoris recte intelligatur, » repetenda est ejus distinctio inter licentiam, quæ 1º. ex jure naturæ sociali, *Lib. 1, c. 2, §. 1: 2º*. ex jure gentium voluntario in bello solenni, & publico, permittitur. *L. 3, c. 5, §. 1, n. 2.*

» Jure naturæ sociali licitum esse, ait; » vastare res hostiles, easque corrumpere, » si quis *justam belli causam* habet, & *quantum id est necessarium ad juris nostri reparationem*; adeoque tantum *intra modum debiti*, & *pæna*. *Vid. §. 1. Et c. 12, §. 1. Add. l. 3, c. 1, §. 2. cap. 2, §. 1. cap. 5, §. 1. cap. 12, §. 1.* Ubi excipit » res subditorum innocentium, *ibid.* & res » sacras, ac religiosas. *L. 3, c. 5, §. 6, Et 7. Cap. 12, §. 6, Et 7.*

» Jure gentium res hostiles vastari posse, » ait, etiam *ex injusta causa*, & in infinitum; i. e. *ultra modum debiti*, & *pæna*. » *L. 3, c. 5, §. 1: adeoque & res innocentium subditorum, & res sacre, ac religiose. ibid. §. 4, Et 5.* Addit, inde non » oriri jus internum, sed tantum externum. » *L. 3, c. 1, §. 1. c. 10, §. 3.*

» Præterea rationes politicas suppeditat, » cur parcendum sit rebus, quæ nobis fructuose esse possunt, quæ hostibus inviles, aut mox nostræ futuræ sunt. *L. 3, c. 12, §. 1, n. 5.*

» Nos toties jam notavimus, non dari jus » gentium voluntarium, nec inter gentes » præter jus naturæ aliam regulam esse. Negamus autem, jure naturæ vastare res hostiles non licere, nisi ex justa causa, & tan-

» tantum intra modum debiti, & pœnz. Cum enim uterque sibi asserat justam esse causam, nec judex sit, qui de ea cognoscat; aut neuter vastare res alterius poterit, aut utrique id licebit: adeoque suspendi debet judicium de causæ justitia, donec Deus per ultimam victoriam rem decidat.

» Jure Naturæ igitur vastari res hostiles possunt jure belli, idque in infinitum. Cum enim i. ex judicio nostræ civitatis hostis injuria res nostras rapiat, vastet, cives occidat &c; ipsa ratio nobis dicit, in pœnam vicissim eorum res rapi, & vastari, civesque eorum occidi posse. Sed & 2. Res hostiles ex quo in nostram potestatem perveniunt, i. e. ex quo occupantur, nostræ sunt, eoque a dispositione nostræ dependent, ita ut eas perdere pro lubitu possimus. L. 21, C. Mand.

» Plane igitur in disciplina joris naturalis non queritur de modo debiti, aut pœnz, & (cujus rei rationes exposuimus supra cap. I, §. 1, nota quinta) nec an hostis vires inde minuantur, aut nostræ augeantur, nedum quid perfectius, aut consultius sit.

## A D §. I.

DIXIT Cicero] In genere hoc assertum verum non est. Nam cum nec occidere, nec vastare liceat, nisi ex sola necessitate reparandi juris, contingere potest ut hostem interficere necessarium sit, vastare autem res hostiles non sit necessarium. Atque eo casu honestum esset natura necare hostem, non vero spoliare: i. e. quidam licebit, non vero minus.

Quare mirum non est si ius gentium corrupti permiserit, quos interficere permiserat.] Ex ipso loco Ciceronis apparet. Vastationem, & eadem non demum ficto aliquo jure gentium voluntario, sed naturali ratione permitti.

Jure belli comprehendit.] Nam omnia hæc tendunt ad reparationem juris nostri, vel ad puniendum hostem.

Fructus] Si scilicet iis juvatur hostis. Unde arbores frugiferas vastare licet, steriles non licet, nisi lignum hosti ad comburendum, aut ad extruenda munimenta sit necessarium, vel si ad eundem usum ego illos adhibeam. Vid. infra l. 3, c. 12, §. 2. De frugum vastatione notandum est effectum Frederici apud Crus. Ann. Suev. l. 5. Lebm.

Chrou. Spir. l. 7, c. 106.

Neque obstat lex divina in Deut. 20, v. 19, seq. quæ invertere rem videtur, dum non vult arbores frugiferas succidi, steriles jubet. Resp. loquitur de arboribus frugiferis Canaanæorum, adeoque terræ, quam Israëlitarum occupare debebant, & cujus occupationem promittebat Deus citra devastationem; quæ proinde hoc casu non erat necessaria.

## Additio.

» Diximus, omnes arbores hostium succidi in pœnam posse: idque ex ipsa lege divina modo allegata probatur, ubi steriles succidi possunt, etiam hostium vires inde non minuantur, nec nostræ augeantur. Ratio autem cur frugiferae succidi prohibeantur, singularis, & a B. Parente modo allegata est. Vid. infra c. 12, §. 2.

Sata exuri, dirui tella.] Modo ad defensionem joris sit necessarium.

Ipsæ verbes totas dirutas, aut mania solo æquata.] In pœnam.

Apud historiarum scriptores.] Exempla vide apud Sallust. Cat. 51. August. de Civ. Dei 1, 7. & 3, 27. Quintil. Inst. 8, 3. Tysen. b.

Licet hæc & in deditis.] Immo jure naturæ dediti delinunt esse hostes: adeoque tota ratio belli in iis cessat. Neque gentes moratiores deditorum res vastasse, aut rapuisse, legimus.

## Additio.

» In deditis eadem est ratio, quæ in hostibus capitis: animadvertere in eos possumus tanquam in criminis reos.

Tacitus] Ann. l. 13, c. 41. At necessitas requirebat ut eam diruerent; rationem hanc assert Tacitus, quia nec tueri sine valido presidio, ob magnitudinem manuum, nec illi nobis virium erat, quod firmando presidio, & capessendo bello divideretur.

## A D §. II.

QUÆRIT Auctor, an res sacre hostium vastari possint? & jure gentium eas a jure vastandi exceptas non esse, ait. Nos in genere asserimus, res sacras vastari non posse. Nam vel occupate illæ jam a nobis sunt, vel non sunt: priori casu jus vastandi cessat, quia necessitas cessat, ex qua sola res vastandi obtinet; desinit enim esse res hostilis dum nostra sit, & sic nobis idem jus competit

comperit in rem illam, quod antea victo comperit, scilicet, jus utendi ad usus sacros. *Posteriori casu* idem jus vastandi cessat, 1. quia Deo jus questum est ex consecratione, quod nemo ei auferre potest. Quod ergo Deo sacrum est, omnibus quoque gentibus factum esse debet, quia communi notione vero Deo, quem & nos veneramus, dicatum est, licet in modo colendi error adsit. Hæc igitur res sacræ veneratione communi numinis tutæ esse debent. *Vid. infr. c. 12. §. 6.* Sed & 2. nihil hæc vastatio ad victoriam facit; adeoque deficit ratio, quæ vastandi licentiam permittit, scilicet, necessitas. Sane, neque hostium vires inde minuuntur, neque nostræ augentur. Alias 3. eandem facultatem concederemus hostibus in res nobis sacras: & illi jure talionis nostra quoque sacra violare possent, quia æque confidunt suis, ac nos nostris sacris. Neque inter hostes quaeritur de religionis veritate, sed de jure in templa. Unde 4. merito facta ejusmodi improbari, passim videmus in historia profana. De sacrilegio Cambylis vide *Justin. l. 1. c. 9.* Philippus ab omnibus damnatur quod in sacra sacræria, idque ultra jus victoriæ factum esse, ait *Florus. l. 2. c. 7.* Unde sacrilegium id vocat *Diodorus. l. 16. Add. Justin. lib. 2. c. 16. Polyb. Hist. l. 5. c. 3. & infra c. 12. §. 6. & 7.*

#### Additio.

„Nostram sententiam statim explicabimus.

*Jus gentium merum*]. „Non dari jus gentium merum, alibi probavimus. *Vid. diff. proem. IV. §. 29. seq.*

*Seposita aliorum officiorum consideratione*] „1. c. sepelito eo, quod ex jure interno debetur.

*De quibus dicemus infra*]. „Nam Auctor quæ bellum gerentibus ex mero jure gentium concedit, eisdem ex legibus æqui, & boni iterum eripit capite *X. §. seq. & inprimis c. 10. §. 1. & c. 12. §. 6. seq.*

*Sacra excipit*]. „Imo nec naturæ jure sacra excipiuntur, sed æque vastari possunt. Res enim sacræ demum sunt per consecrationem nem superioris, adeoque lege Principis; occupata autem re illa ab hoste, desinit lex consecrationis, utpote quæ victorem non obligat: adeoque locus iterum fit profanus, *l. 36. §. Religio.* Uti igitur aliæ res profanæ vastari possunt, ita & res, quæ olim sacræ fuerunt.

*Quæ Deo, aut Diis dicata sunt*] „Quæ auctoritate principis Deo, aut diis consecratæ sunt. Hinc res Deo auctoritate priuata dicatæ manent profanæ. *Vid. diff. proem. XII. §. 231.*

*Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desunt esse sacra*]. „Verba hæc sunt legis *16. §. Relig.* At Jesus non loquitur de jure gentium voluntario, sed de jure natura.

*Quod quæ sacra dicuntur revera non eripiuntur usibus humanis*]. „Immo adeo eripiuntur usibus humanis, ut a jurisconsultis res nullius dicantur, quia in nullius bonis sunt. Hinc nec in commercio esse dicuntur; lege enim publica ad solos usus sacros destinata sunt. *Vid. B. Par. disp. de Evocat. Sacror. Sed. 2. §. 1. neque ad §. 30.*

*Sed publica sunt*] „Sensus videtur esse, quod ideo non sint erepta usibus humanis, quia publica sunt, i. e. quia usus eorum publicus est. At si dicendum quod res est, in sensu juris non possunt publica appellari; nam jure Romano publica doli publici sensu vocantur, vel quia publica sunt jure gentium, vel quia publica sunt unius populi: *l. 14. §. A. R. D.* Utrouque sensu proprietates in nullius bonis est, sed usus, qui ex rei natura percipi potest, vel omnibus hominibus, vel omnibus civibus patet.

„Cum vero res sacræ non quoad quoslibet usus, sed tantum quoad usus sacros civibus sint communes, adeoque de perceptione, seu de occupatione quaerito esse non possit, certissimum est, sacra in sensu juris non posse dici publica. Atque hinc etiam in jure Romano publica, & sacra invicem distinguuntur, & hæc non ad res publicas, sed ad res nullius referuntur.

*Sacra autem nominantur a fine, cui destinata sunt*] „Adeoque peculiari nomine veniuntur putat, non quasi usus humanis sint exempta, (publica enim sunt, quorum usus ad populum pertinet) sed quia spociatim ad usus sacros sunt destinata. At ex eo ipso apparet, sacra non esse publica, quia in rebus publicis usus omnibus patet: quilibet igitur habitare in loco sacro possit, arbores plantare, casus ponere &c.

*Siguum ejus, quod dico*]. „Nimirum, quod quæ sacra dicuntur, non eripiuntur humanis usibus.

*Eiam*

*Etiam ea dedit, quæ divina dicuntur* ]

» Quæ deditio effectui carere videtur, si usus  
» bus humanis essent exempta. At id non fe-  
» quitur; nam per dedicationem eorum, quæ  
» divina dicuntur, non usus traditur, sed  
» jus circa sacra, jus consecrandi, jus circa  
» ritus disponendi, jus mutandi sacra &c.

1. *Ulpianus publicum jura etiam in sacris, ait, consistere* ] » At inde non sequitur, sacra  
» esse publica; nam alia est questio, an sa-  
» cra fiat publica, i. e. an, usus rerum sa-  
» crarum omnibus sit communis (hoc enim  
» sensu Auctor publica esse, dixit), quod  
» negamus; alia, an sacra pertineant, ad ju-  
» ra publica, i. e. ad jura populi, quod as-  
» firmamus, quia sunt pars imperii: impe-  
» rium autem versatur circa publica, & privata.

» Bene notat B. Parens in Disputatione  
» de evocatione Sacrorum *Sess. 2. §. 9. §. 10.*  
» dari quoque sacra privata, quæ itidem  
» commercio hominum exempta sunt, scilicet,  
» cet, quoad usus profanos.

Uti enim (*qua sunt verba dicta Dissertationis*) res profane sunt vel publicæ vel privatæ, quarum illæ ad usus civiles, seu profanos omnium civium, seu totius civitatis, hæc ad singulorum pertinent: i. e. res sacræ quoque sunt vel publicæ, vel privatæ, quarum illæ ad usus sacros, seu divinos omnium, seu civitatis, hæc ad singulorum destinantur.

Estque hæc vulgarissima distinctio inter sacra publica, & privata. Ita in l. 9. §. 1. ff. ad L. Jul. Pecul. dicitur: *Sacrilegi sunt, qui publica sacra compilaverunt, at qui privata sacra tentaverunt, amplius, quam si rei merentur.* Idque frequens est apud Livium, qui de Numa Rege ait: *Omnia publica, privatæque sacra Pontificis scitis subjecit.* lib. 1, c. 20. Alibi vocat sacra publica, *§. gentilitia*, lib. 5, cap. 52, id est, privatæ gentis, seu familiæ. Eodemque sensu, *religionis publicæ, & privatæ*, seu Gentis unius dicit, cap. 52. Quin Deos publicos, *§. privatos*, d. cap. 52. Item divinum publicum *§. sacrum, seu privatum*, lib. 8, c. 10. ubi de forma devovendi fit act: *Ni moritur, neque sinum, neque publicum divinum pure faciet.* Denique, *Dii privati* quoque dicuntur publici, ac privati. Ita Justinus lib. 8, c. 3, de Philippo ait: *Non Dii finibus publicis, privatisque pepercit.* Et Decius filius invehitur in Patricios, quod *negent, Plebejos publica sacra facere posse*, Tom. IV.

*etiam privata faciant; & contendit, plebejos Deorum magis causa, quam sua id petere, ut quos privatim colant, & publice colant.* Liv. lib. 10, c. 7.

Hæc sacra privata frequentissima apud Romanos fuere, ac proprie Larium nomine venerunt; unde & locus his sacris dicitur Lararium dictum. *Al. Lamprid. in vita ALEXANDRI Sev. cap. 29, §. 31.* Neque deficit exemplum apud Hebræos, uti patet ex historia Michæ, quæ refertur *Judic. 17, §. 18.* Ita in primæva Ecclesia, seu tribus prioribus seculis, omnia sacra fuere privata, cum publica licita non essent sub Gentilibus Imp. Et talia sunt, de quibus avitur in Pace Osnabrug. *art. 5, §. 31, §. seqq.* exercitum, scilicet, religionis privatum, quod iis in Romanæ Religionis territorio concessum est, qui id ante bellum habuerant; vel quod legatis Principum extraneorum permitti solet.

*Us rer sacra arbitrii eorum fuerint, qui serbes cepissent* ] » Nam omnia jura publica, & privata, in victorem transeunt.

*Mutata voluntate potest ex sacro profanum facere* ] Explicata vera, ac vernacula sacrorum, eorumque, quæ divini juris dicuntur, indole, naturalique ratione, ostentoque, sacra publica contineri imperio civili, cique adeo competere summum jus consecrandi etiam privata; in proclivi jam est statuere, quibus modis rei sacra a religione liberentur, sicutque adeo pura, vacua, seu libera. Purus enim locus dicitur, qui neque sacer, neque religiosus, neque sanctus est, sed ab omnibus his nominibus vacuus, l. 2. §. 4. ff. de religiof. & liberari religione sacris inde evocatis. d. l. 9, §. 2, ff. de R. Div.

Primum igitur ædes quidem non definit esse sacra, etsi diruta sit. §. 3, in fin. de R. D. l. 6, c. 3. ff. eod. tit. Verum, totius tamen loci interitus sacra quoque extinguunt, dubitandum non est: uti si chasmate, alluvione, aliisve modis perierit; cum sacrum esse nequeat quod non amplius extit, arg. l. 7, §. 5, in fin. ff. de acq. rer. dom. arg. l. 2, ff. de usufr. princip. Inst. eod. tit. arg. leg. 36, ff. de Religiof. Publicatione vero non item; cum bonis alicujus ad fiscum delatis, non possit plus ad hunc transire, quam ille habuit, l. 20, pr. ff. de acq. rer. dom.

Deinde, præscriptio quoque immemoriali aboleri sacra, statendum est, si vere sit

immemorialis, id est, cujus initii memoria non extat. Reliquæ vero præscriptiones, et si centum, aut multo plurium annorum sint, nihil efficiunt, quia quod divini plane iura est, nec præscriptione adquiri potest. *L. 9. ff. de usufruct. d. §. 2. eod. l. juncto §. 2. de inst. stip. l. 1. §. 9. ff. de obl. et act. etc.* semper tamen excepta præscriptione immemoriali, *l. 1. de præscr. in 6.* Rebus tamen Ecclesiæ 40. annorum præscriptione obesse, excepta Romana, cui 100. demum anni opponuntur, vulgatissimum est; modo res soli sine. *Capz. p. 2. consil. 5. def. 1. et seq.*

Specialiter quoque receptum fuit, ut cum rem, siue locum sacrum religione liberare vellet, certis inde ritibus evocarent sacra; cuius rei mentio fit in *L. 9. §. 2. fin. ff. de R. D. ubi hæc habentur: Solent qui liberare eorum locum religione voluit, sacra inde evocare.*

Fuit ergo Evocatio sacrorum nihil aliud, quam ritus sollemnis, quo locus sacer, aut divini iuris, liberari religione, eoque profanus fieri solebat, *d. l. 9. §. 2.* Id tum maxime curæ ipsis fuisse cum urbes obsiderent, ex Servio refert Gronovius in not. ad *Grot. de J. B. et P. Lib. 3. c. 5. §. 2. n. 1;* & pluribus explicat Macrobius *Saturnal. lib. 3. c. 9.* Solebant enim solenni carmine ex hostili urbe, quam occupaturi armis erant, evocare Deos, iisque ædem, & sacra Romæ vovere.

Quem transisse morem videntur ab oblatione Vejorum, potentissimæ urbis Etruriæ, cum qua Romanis continens per aliquor secula bellum fuit, quoadusque post decennalem oblationem veluti altera Troja, Camilli pietate, virtute, ac felicitate capta, ac diruta, & non urbs saltem, sed & urbis memoria prope deleta fuit. Cujus funeri, cum expolita ejus magnitudine, gravi elogio, quasi lesso parentisq; *L. Florus Hist. Rom. lib. 1. c. 12. f. in hæc denique verba erumpit: Laborat annatum fides, ut Vejor fuisse credamus.* Camillus igitur, cujus ut incredibilis fuit virtus in hostes, ita non minor pietas in Deos, & iustitia in omnes, atque inde perpetua adven felicitas, ut solus tum fortunæ Romanæ factor, & Romulus alter haberetur: cum ab oblationem urbis tandem missus, atque jam in eo esset, ut eam ex cuniculo caperet, vocatis ad prædam civibus suis, decimaque ejus Apollini consecrata, hoc votum Juno-

ni fecit apud Livium *L. 5. c. 21: Te si nunc Juno Regina, qua nunc Vejos colis, precor, ut nos oisiores in nostrum, tuamque mox futuran urbem sequare, ubi Te, dignum amplitudine tua, templum accipias.* Quam ambizioso deinde apparatu, miraculorum quoque fabulis (ut in religione ornanda nimium solenne est, ubi minime omnium decet, & eget) instructo, Romam deducta fuerit, pluribus refert Livius *lib. 5. c. 22.* Atque hic actus tam sollemnis, ac illustis, mori huic initium dedisse videtur.

Causa vero superstitionis sine dubio fuit, quod sua cuique urbi, ac populo sacra peculiaris, & propria numina fuerint, in quorum tutela locus, urbs, vel populus esset. Dii tutelares inde dicti. *Macrobius d. lib. 3. c. 9.* Quomodo varium Genium sacra, & quæ cuique maxime culta fuerint numina, memorat, ac pluribus exemplis perspicue illustrat Cicero *Orat. Verr. 4. pass.* Unde & Dii penates dicti sunt, quasi penes nos nati, siue quod penitus intender. *Cic. l. 2. de Nat. Deor.* Uti apud Virgilium *l. 2. Æneid. et pass.* & specialiter Dii penates patris, *Cic. d. Verr. 4. c. 8.* Quo nomine Deos cuique proprios, & quasi indigenas, vocari constat. Qua ratione Æneas, quod Deos Trojanos secum veneret, Penatiger dicitur. *Ovid. Metam. 15. v. 450.*

*Hæc Helenum cecinisse Penatigero Ænea, Mente meorum refert.*

Adeo ut non tantum ad sacra publica, & Gentis cuique peculiaris, sed & ad privata, & civibus, vel familiis propria, vox Penatium referatur. *Cic. pro Dom. c. 41.* ubi ita invehitur in P. Clodium. *Ista tua pulchra libertas, Deos penates, et familiares meos Lares expulis, ut a te ipsa tanquam in captivis sedibus collocaretur? Quid est sanctum, quid omni Religione munitum, quam donus inimicisque civium? Hic ara sunt, hic foci, hic dii Penates, hic sacra, religiones, ceremonie continentur.* Et apud Terentium in *Phorm. A. 1. S. 5. f. Senex,* cum alius ad forum itret, ait: *At ego Deos Penates hinc iustitiam, domum devertor.*

Cum igitur sui cuique populo dii proprii, ac patris, siue penates essent, fieri non potuit, quin si inter populos hostile odium, ac bellum exarisset, etiam inter Deos eorum

rum penates, & tutelares, inimicitie certamen esse, eoque singulos suis praesidio, auxilioque fore crederetur. Atque haec est pervulgata ea gentium opinio, quam tanto artificio in scenam produxerit divini Poeta. Homerus in bello Trojano per totam Iliada, & maxime libro 20, ubi Jupiter permittit Diis suis quemque partibus auxiliari; & Virgilius in bello Latino *sex libris postrioribus Aeneidos* ubi Deos non minus, quam Duces Ducibus congressus finxerunt.

Summum igitur Romanis studium fuit, non tantum suos sibi Deos ante bellum placare, & sacris rite peractis civitati suae conciliare; sed & ipsos hostium Deos sibi propitios reddere, precibus eos ad se evocando, & templa, ac cultum Romae iis pollicendo. Unde in memorata Vejorum expugnatione ait Livius d. c. 21: *Veientes & ab suis votibus, & ab externis oraculis proditos, jam in partem grade sua vocatos Deos* (decima Apollini dicata) *alios votis ex urbe sua evocatos hostium templa, novaeque sedes spectasse &c.* Cui simile est quod apud Petronium Arbitrum in *fragm. satyr.* picta excidit Trojani imago refert, Gracos Trojana numina contra Trojanos vocasse.

*Contraque Troas Troia invocant solvere.*

Accedit denique, quod ea quoque fuerit Romanorum in Deos reverentia, ut nefas habuerint, Deos, ut putabant, habere captivos. *Macrobius d. lib. 3. Saturnalium cap. 9.* Atque ideo eos carmine evocare conati sunt.

Neque el adversatur, quod jore Romano indistincte locus ab hoste captus, ipso facto desinat esse sacer, ac religiosus; *l. 36. ff. de Relig.* neque adeo opus sit evocatione decorum. Etenim summo opere cavendum est, ne duo isthæ jura commisceantur; alterum, quod solenni superstitione Dii evocati dicuntur ex loco, sive urbe capiendi; alterum, quo urbe capta, & reportata victoria, ipso facto loca desinunt esse sacra, ac religiosa. *d. l. 36.* Huc pertinet quod Cicero *Ferrin.* 4. c. 55. de M. Marcello dixit. Eam victoriam omnia profana fecisse. Et ideo Roma à Gallorum manibus recuperata, sana omnia, quod ea hostes possedissent, restituit, expiarique oportuit. *Liv. l. 5. c. 50;* cujus sententiae causas deinceps evolvemus.

Præsertim fieri solet circumfesso loco, & eventu adhuc dubio, voto, ac spe ubi sacellus capiendus, ne adversi sint Dii, sed novae religionis, novarumque sedium studio delinuit aut in obsequium partes transire;

aut obfessorum ne foveant. Posterius autem accidit expugnato jam, & occupato loco, sive cum certum saltem est captum iri; tum enim creditum est, Deos ultro excedere locis ab hoste devictis.

Ita Aeneas, capta jam, & fumante Troja, ac desperata salute, sociis ait: (*Virg. L. II. Aen. v. 350.*)

*— Que sit fortuna, videtis.  
Excessisse omnes, adytis, arisque relictis.  
Di, quibus Imperium hoc aeternat. —*

Quod & Petronius Arbitr ex tabula praedicta, quæ Trojæ halosin pictura referebat, ita expressit:

*Jacet sacerdos inter aras victima,  
Plangitque terram; sic profanatis sacris,  
Peritura Troja, perdidit primum Deos.*

Eaque potissima ratio fuit, qua Camillus populum detraxit a pertinacia defendendi Romam, & migrandi Vejos nuper captos, pro palam testatus, se nefas ducere, desertam, ac relictam a Diis immortalibus urbem incolli. *Liv. l. 5. c. 30.* Ita Hierosolymis capta, inter prodigia, seu praesagia recensetur: *Festo Pentecostes noctis ex intimo templo auditum esse sacerdotibus motum, & strepitum quendam, & vox subitanea vocem. Migneus hinc. Joseph. de B. Jud. l. 7. c. 12.* Quod idem quoque retulit Tacitus *Hist. lib. 5. c. 13.* *Auditam humanam majorem vocem; excedere Deos: simul ingentem motum excedentium.* Adeo constans fuit gentium opinio, devicta loca deferri a Diis suis.

Dux vero causæ sunt, cur credi oportuerit, loca ita ab hoste capta, viduata sacris, & derelicta a Numinibus suis intelligi. Id enim statui par erat, sive civitates victæ propitiis Diis suis, sive iratis, aut insensis illi crederentur. Si enim hoc, ut offensio, vitis forte sit, Deos haberent; vel propter hæc ipsa vitia, aut facinora, defecuisse populum existimandum fuerat, quod factis suis id meruissent. Ita Annibal cum Selinuntum in Sicilia expugnasset, & Syracusani missis legatis cum monerent ut Deorum fanis abstineret, respondit, *Deos involis in ensos Selinuntum jam excessisse.* *Diod. Sicul. Hist. l. 13. c. 59.* Et Cleopatra, victa cum Antonio, per Deos Romanos, non per suos, obtestatur, addita ratione: *Nostri exim nos prodiderunt.* *Plutarch. in Anton. c. 107.*

Sin prius, ut propitios, propensosque in populum Deos fuisse, eoque tutelam eorum suscepisse putetur; perinde dicendum fuit, Deos quoque, ut victos, cedere loco victo-

B 2 sibus:

ribus: quod enim inter partes certamen est, idem quoque inter eos esse oportet, qui partes defendunt, earumque prædium, ac tutelam recipiunt, sc. inter utriusque partis Deos tutelares, *supra b. Dissert.* Victa igitur parte, victos quoque, qui ab ea steteret, Deos, parti victrici, ipsiusque adeo Diis victoribus tanquam certamine superioribus loco cedere necesse est. Quæ eleganter Virgilius depingit, cum de Pantho Phœbi Sacerdos ait: *Æneid.* 11. v. 320.

*Sacra manus, visisque Deos, porcumque nepotem*

*Ipse trahit.*

Et *Æneid.* 1. v. 72.

*Ilum in Italiam portans, visisque penates.*

Ac iterum ipse *Æneas d. l. l. v. 382.*

—— *Raptus qui ex hoste Penatis*  
*Classe vobis mecum.* ———

Unde Albani cum tres fratres Curiatios animant ad fortiter pugnandum, aiunt, *Deos patrios nunc eorum intusci manus.* Liv. lib. 3. c. 25. Et Camillus ita suorum animos in Gallos acuit, *quod pugnaturi sint in conspectu habentes sua Deum.* Liv. lib. 5. c. 49.

Unde & hoc est, quod studium quasi hincgitur populi victi Deos suos servandi; & ipsorum Deorum, alibi sedes querendi. Idem *Æneas* se ita monicum narrat ab Hectorē, ab inferis sibi apparente: *Æneid.* lib. 2. v. 293.

*Sacra, suasque tibi commendat Troja penates:*

*Hos capte faterum cœnites, his mania quere.*

Et tum mox v. 296.

*Sic ait, & monitis vitæ, Vestramque potentem,*

*Æternamque aditus effert penetralibus ignem.*

Et hos raptos ex hoste penates, ait, se classecum vehere loc. cit.

Qua ratione Bacchus quoque, apud Jovem patrem intercedens pro Thebis, petit urbi parci, ut sacra saltem sua alibi restitui, apud Papin. *Stentium Thebaid.* lib. 7. v. 178.

*Cedo epidem: (viris Thebis) quo sacra tamen, ritusque premita*  
*Gentis abire jubet?* ———

Et mox de isdem facit:

*Da sedem profugo!*

Tanti visum fuisse Diis Gentilibus, creditum est, certam cultus, sacrorumque sedem habere inter homines.

Quin & id creditum fuisse videtur, posse victorem vel auferre eis Deos, sacra vager. evocando si velint, aut relinquere si eos ipsi iratos putarent. Uti de Romanis refertur, quod Tarento Herculis simulacrum Romam transfulerint, reliquos vero Deos tanquam Tarentinis iratos ipsi reliquerint. *Add. Liv. l. 27. c. 18.* Et hoc casu ergo non videntur dedisse sacra. Ita Gentes cum Diis suis tanquam cum hominibus ipsis egere.

Hæc primum exponenda fuere, ut appareret, quæ præcipue causa esset juris illius Gentium saltem secundarii, communi populorum usu, consensuque comprobati, quo loca sacra ab hostibus capta desinunt esse sacra, & intelliguntur fieri profana. Cum enim sacrorum usus unico in Deorum cultu consistat, & Deorum causa, atque ad eorum cultum comparata illa sint, nihil facit relinquuntur Diis fugatis, vel fugientibus; nec cultus numinum intelligi potest sine numinibus.

Accedunt alia momenta. Idem enim consequens est ejus sententiæ, qua numina arbitrio civilis potestatis adscribuntur, eisque templa pro lubito dedicantur. Ea enim potestati victa, & subacta ab alio, cessant penitus omnia ejus arbitria, ac jura; & adeo, cum & dedicandi potestas, omnis perinde, ac reliqua imperii jura captivitate extincta fuerint cum ipsa civitate, dedicationes quoque extingui necesse est. Enim vero cum civitas illa Deos assumferit ut in tutela Deorum suorum esset, definit tutela civitatis, cum civitas esse definit, ut omnis tutela morte, aut interitu Clientis, cujus illa fuit propria; quod & relatorum natura pervincit. arg. §. 3. quib. mod. res. suis. Denique, vel ideo aliter statui non potuit, quia captivitate omnia quasi vacua, etiam liberi homines in servitutem redacti, nullumque adeo pristini juris vestigium relictum fuit: qua ratione utitur Jurisconsultus in d. l. 36; & inde nec sepulchra hostium devictorum religiosa nobis dicuntur d. l. 36. l. 42. ff. Sep. violat.

Hoc ergo tanquam jus commune Gentium, etiam jure Romano nostro relatum est in d. l. 36. ff. de Religios. Loca sacra ab hostibus capta, desinere esse sacra, ac religiosa, ac fieri profana. Et hinc marmora, monumenta eximi inde, & alienari, atque ad quosvis usus humanos transferri possunt, & cessat sepulchri violati actio: d. l. 4. ff. de sep. viol. ita tamen ut si liberentur ab hoste,



hoste, perinde, ac omnia jura, postliminio restituantur, d. l. 36. Et hæc ita juris fuisse singularis, nec ad alios casus extensa; etenim si diruta, aut collapsa fuerit ædes, area tamen manet sacra, l. 6, §. 3, ff. de Rec. div. §. 8, eod. nec in commercium venit, l. 73, pr. ff. de contr. tut.

Adeo autem Romani consili sunt huic ritui evocandi Deos, ut inter occultissima eum habuerint, idque summa cura, ac studio egerint, ne quem ipsi haberent Deum tutelarem, seu in cujus tutela urbs esset, & ipsius urbis Latinum nomen vulgaretur: ut caverent, ne quod sæpe adversus vires hostium fecisse se voverant, idem ipsi quoque hostili evocatione paterentur, si tutela sua nomen divulgaretur, ut inquit Macrobius d. lib. 3, Saturnal. cap. 9. ubi ait: *urbis nomen latinum* (forte quod formula sacra non nisi patria lingua, & vernacula concipienda fuit:) *doctissimis quoque ignoratum* (nisi, nec Dei nomen certo proditur.

Aliud vero ab evocatione sacrorum fuit devotio urbis, seu exercitus hostilis: est enim alterum ex altero inferri quodammodo queat, cum Deorum evocatio execrationem quandam continere videatur, & execratio votum, ut Dii eos derelinquant; tamen in se aliud est, Deos invitare ad inde migrandum, aliud, odium Deorum impetrari civitati: quemadmodum & diversum utriusque ritus carmen est, uti cujusque formula exhibet Macrobius d. c. 9. Eoimvero evocatio fuit Deorum tantum tutelarium; devotio autem fiebat per omnes Deos utriusque partis, uti tum ex memorata formula Macrobius, tum ex ea apparet, qua Decius se devovit apud Livium lib. 8, c. 9. Sed votum, ut Dii hosti terrorem injiciant, utraque formula comprehensum fuisse videtur. Macrobius d. c. 9. §. Liv. d. cap. 9.

„ Ex his præmissis B. Parens concludit „ (in d. D. de Evocat. Sacr.), visitari loca „ sacra jure gentium posse, quamquam id „ nec inter Christianos, nec apud ipsos Romanos ubique receptum fuerit: ita enim „ pergit Séd. 3, §. 4, usque ad §. 12.

Id vero jure maxime dubium videri debet, num justum, ut & hostili occupatione deleatur loci religio? Id quidem jure Romano, quin & usu Gentium satis constat, ut explicatum id est, rationesque addite, quod Numina cuique genti propria, ac peculiaria fuerint, que proinde aliis gentibus non fore sacra, sed profana. Verum ex his ipsis

rationibus apparet, contrarium inter Christianos, omnesque veri Dei cultores, tenendum esse. Cum enim cultus Deo vero, & omnipotenti debitus universalis, & omnium hominum, ac gentium communis sit, omnes, etiam hostes, ad illum obligantur, nec sine summa Numinis injuria illa, que ei dedicata sunt, ab ullo hominum profanari, & violari impune possunt. Hæc enim ubique divini juris, & illius Dei sunt, qui omnibus, & omnium æque Deus agnoscitur; qui colendus ab omnibus est, non profanandus: nec evocari e gente in gentem potest, cujus ubique Numen præsens esse latetur: & cui proinde quicquid consecratum est, omnium gentium, ac hostium quoque judicio sacrum est.

Neque obstat alia ratio relata in l. 36, ff. de Religios. quod capta ab hoste terra, tota in servitutem ita redigatur, ut liberi homines quoque servi fiant: atque adeo omne territorium, & quicquid publice, privatimque in eo fuit devictorum, plenissimo jure cedat hostium prædæ, ut Scipio Africanus dicebat Nasimilla de Syphace victo: *Syphax P. R. auspiciis victus, captusque est: itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolebant, quicquid antiquè Syphacis fuit, præda populi R. est.* Liv. l. 30, c. 14.

Enimvero usum hunc Gentium excessivum modum juris naturalis, atque abusum quandam fuisse in hoc more Gentium, quo capti ita servi hostium fiebant, ut impune occidi potuerint, est in potestate essent, ostendimus in Disputatione de pure victoria diverso a jure belli; neque adeo id fas belli, aut victoriæ, sed nævum quandam fuisse, est, Hebræi quoque eo usi fuerint, quippe quibus rationis jure id licitum, quin aliquando & speciali jussu divino ob scelera hostium injunctum erat. Atque adeo inter Christianos sensim mos ille abolitus est.

Sed & inter gentes ipsas tamen, & imprimis a Romanis, improbatæ sunt violationes templorum, & sacrorum estis armis captorum, & pro sacrilegio habitæ; adeo ut Diodorus Siculus arguerit eo nomine Pœnos, tanquam peculiaris, & familiaris ipsorum moris, ac sceleris: *Adeo* (inquit versio) *crudeli impietate ceteris mortalibus his Barbari* (scilicet Pœni, capto Selinuntio metuentes ne inclusi templis ea, ac una spem prædæ cremarent) *præcellabant, cum alii ne quid nefarie in Numen committant, conjungentes ad templa impietate domos:*

B 3 Pam

Pani ratione contraria ab hostibus ideo fieri semperaverunt, quo fana domum sacrilegiis manibus degradarentur. *Lib. 13, c. 57.* In primis autem improbatum id fuit, ubi sacra victoribus communia fuere. Dignum memoria est quod Livius de Fulvio Censore retulit, qui cum aedem Fortunae Equestris Romae vuvisset, ejus exornandae causa partem regularum marmorearum, quibus aedes Junonis in Brutiis tecta erat, inde ablatas Romam misit, dissimulato sacrilegio. Sed re comperta ipse Censor accersitus, gravissima censura strictus, ac laceratus, regulae ex SCO reportatae, & picularia Junoni fieri, decretum fuit. *Liv. lib. 42, c. 3.* Ubi & argumentum a communibus sacris, inter alia, in Senatus exprobratione ita habetur: *Ex sacro obstringi religione populum R. ruinis templorum templa adificantes; tanquam non idem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi, exornandique.* Etenim Juno & Romae religiose colebatur, Vejis co-translata, ut supra dictum. Similiter Cambyfes quod occupata Aegypto fana dirui jussisset, & ad templum Jovis Ammonis expugnandum exercitum misisset, dicitur sacrilegia patrassse, cum contemptu religionis etiam adversus Deos grassatum fuisse, & exercitum tempestatibus, & arenarum molibus oppressum interiisse. *Justin. lib. 1, c. 9.* Alta exempla quam plurima, quibus idem ostenditur, accumulatur Grotius de *J. B. & P. lib. 3, c. 12, §. 6, 7.*

Unde dicendum videtur, etsi gentibus ea federis sententia, loca sacra ab hostibus capta fieri profana, ea tamen non obstante tantam remansisse Deorum reverentiam, ut quicquid in loca ipsa dicta hostiliter actura fuit, pro immani scelere, ac sacrilegio habuerint. In belle Phocensi novennali, quod quia ex causa vindicandi sacrilegii spoliato templo Delphico gerebatur, bellum sacrum dixere, Philippus contra Phocenses Dux electus jussit milites omnes laureas tanquam Apollinis infignia gerere, quibus conspectis, sine praelio, sola facinoris conscientia fusi, fugatique sunt; eaque res Philippo tantam gloriam peperisse dicitur, ut Diis proximus haberetur. *Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum, quod orbis viribus expiari debeat, solum qui pincula exigeret dignum existisse.* At cum ipse deinde, uribus Graeciae subactis, fana quoque spoliare non dubitaret, neque sacris parceret, non minus ipsum, quam antea Phocenses, sa-

crilegii reum peregerunt: de quibus omnibus graviter Justinus *lib. 8, c. 3, & seqq.* Atque id plenius potest supra ex allegatis.

Quae quidem non satis inter se convenire videntur, sacrilegium fieri in rebus, quae profanae sunt, nisi discrimen admissum fuerit inter ea, quae communia, & utrique parti sacra, & inter ea, quae soli hosti sacra, nobis profana sunt. In his, si jus omne hostium victoria extinctum fuerit, nihil sacri, vel divini juris reliquum est; sed, ac in sacris communibus: abolitis enim per occupationem bellicam consecratione hostili, relinquitur nostra; quia eadem numina, & quicquid adeo iis dicatum est, nobis quoque similiter sacra sunt, non profana. Quod discrimen tam observas Grotius de *J. B. & P. l. 3, c. 12, §. 6.*

Nec movet exemplum Cambyfis, quem sacrilegii reum postulant Auctores, quod sacra Aegyptia violaverit, quae tamen ipsi non Persae sacra non fuere, quia Persae solem unum Deum esse credunt. *Justin. l. 1, c. 30. Curt. l. 4, c. 13.* Enimvero ad solem omnes Gentium Deos referri, eruditè dissertit Macrobius *Sat. lib. 1, cap. 17, usque ad cap. 24.* Et Persae multos Deos fuisse, testatur Strabo *Geogr. lib. 15, c. 14.* Et agnoscit Darius, Deos Imperii Praesides memorando, apud ipsum Coraeum *d. c. 13, & c. 14,* ubi precatur non solum per solem, & sacrum ignem, sed & per alios Deos patrios: idque probat Seldenus de *Diis Syr. Synagoga. 2, c. 8, p. 320;* et Justinus *d. loc. unum solem, & Serabo quoque d. lib. 15, cap. 11, unum Martem iis coli, asserat.* Arguit enim illi de cultu praecipuo. Sed nec Martis, nec Jovis aliud Numen esse, quam solem, docet Macrobius *d. lib. 1, c. 20, & cap. 23.* In primis vero Jovis (cujus aedera quoque invasit Cambyfes) nomen Babylonis (quorum rex erat Cambyfes) sub nomine Belis cultum fuisse, pluribus exponit Seldenus *d. loc. cap. 1.* Notumque est illud, quod ex Orpheo asserit Macrobius *d. l. 1, cap. 18.*

Εἰς τοῦς αἰῶνες, αἰς αἰῶνες, αἰς αἰῶνες, αἰς αἰῶνες.

Qua ratione dicendum quoque omnino erit, Inter Christianos omnes cum omnia templa Deo vero, quem omnes colunt, sacra, dicataque sint, nunquam illa belli, victoriae jure desinere esse sacra, neque adeo Inter eos jus illud Romanum allegari posse.

Alia

Alia autem longe questio est, quid ille, cujus imperium est, in res sacras statuere, & maxime, an, & quatenus liberare eas a religione, & ad alios usus convertere possit; quæ foret quarta species liberandi res a religione. Equidem certa regula est, non posse ab eo destrui sacra, templa, &c.; non quod non habeat in ea imperium æque, ac in publica profana; sed quia eas res excedit fines imperii: nam nec publica profana ipse vastare, & destruere potest; quia imperium constitutum est ad conservandum, & tuendum, non ad perdendum, neque in disceptationem id trahi potest.

Verum, cum ex hæcenus traditis constet, imperium summæ potestati æque competere in sacra, ac in profana; consequens est, eidem quoque intra fines imperii de utrisque statuendi facultatem, atque adeo omnia illa agendi sua esse, quæ ad tuendam Rempubl. in sacris, & profanis pertinere visum ipsi fuerit: his enim finibus omnis imperii, vel summæ potestatis ratio concluditur, & absoluitur; quæ quid aliud est, quam tutela civitatis? hincque ejus, quam salus, pax, & securitas populi? Quod ita L. 22, tabb. expressum fuit, *Saluti populi suprema lex esto.*

Ex his, quæ hæcenus, & in Sect. 2. exposita sunt plenius, hæc quasi consecratoria oriuntur. Hinc enim recte inferitur, ubi de modo, vel ratione extrinseca cultus divini agitur, imperii, seu civilis potestatis esse de eo statuere; modo ne conditio cultus divini fiat deterior. Ita potest modum templorum pro re nata vel reducere, vel augere, vel alias immutare, si alius commodior, expeditior, vel melior exercitui sacri modus sit, idque evidenti ratione appareat.

Quæ de causa ita quoque id sancitum est in Pace Osnabr. art. 5, §. 30, ubi dicitur, jus reformandi coherere Imperio Civili, seu, quod in Imperii Statibus idem, superioritatis territoriali: adeoque non potestati Clericorum; hæc enim sola questio, de qua contentio erat, ibi deciditur: adeoque contra Clericos, non contra subditos; de his enim alia mox regula, seu norma subjicitur, §. 31, & seqq. de quo mox.

Ex eadem ratione sequitur, si agatur de abusibus sacrorum tollendis, id quoque arbitrium imperii, vel summæ potestatis esse. Ea enim est pars præcipua reformationis, ejusque complexu inprimis continetur. At-

que hæc reformationis in Imperio factæ causa pluribus in locis fuit, ut abusus in ecclesiis, & maxime in monasteriis inter clericos, & monachos tollerentur. Quod cum illi refractarii, ac rebelles, inexpiabile nefas, ac sacrilegium esse clamarent, immenem in se crudelitatem, seviciamve exerceri calumniarentur, turbas ideo in Imperio cientes, aliosque in Principes suos animarent, iussi sunt officio cedere, quæ omnia ex actis publicis constant. Atque id jus Pace Osnabr. superioritatis territoriali quasi postliminio vindicatum, eoque illi Reformatores absoluti sunt. Nullibi vero unquam subditi quoque prætextu reformationis ob religionis confessionem expulsi, aut male multati, aut conscientie coactæ, vel excruciatæ fuerunt, neque hoc pro jure reformationis habitum, aut sub eo comprehensum, vel intellectum fuit: unde peperam tale quid ex jure talionis defenditur, ut quidam faciunt. Vid. *Jus Publ. nostrum* c. 28, §. 31.

Id enim e contrario certum est, nullum esse imperium in conscientias, & omnium longissime id excedit fines potestatis humanæ. Etenim cum conscientia ne quidem sit in nostra ipsorum potestate, necum in alterius esse concipi potest. Non est illa res voluntatis nostræ, quæ & nostro arbitrio mutari, & alterius parere potest; sed res intellectus, quem formare, aut necare, humanæ opis non est. Non magis itaque hominis est, conscientiam vel alterius cogere, vel propriam refringere, quam vel ipso statuere potest, vel alii statuendum injungere, his bina esse centum, vel nivem esse atram. Philippus Arabs Christianus fuit, *Cyprian. in Philippo Arab.* sed sacra Imperii, quod fere totum adhuc gentile erat, non mutavit. At mutavit Constantinus M. non coactis civibus, sed quia tum major pars jam erat Christiana.

Thuanus, Vir ut eruditione, judicio, ac ingenio incredibili, ita fide, ac caudore pari, provocans ad experientiam, & gesta temporum, quæ nemini uni magis comperita fuere, quam ipsi, ita in epistola vnicuique priora operibus suis præmissa scribit: *Experientia satis edocuit sumus, ferrum, flammam, exilia, proscriptiones, irritasse potius, quam sanasse morbum menti inhaerentem; ad quem promde curandam non his, quæ in corpus tantum penetrant, sed doctrina, & sedula institutione, quæ in animum leviter instilla-*

*infiltrata descendit, opus esse: alia quippe omnia pro arbitrio civis Magistratus, atque aucto Principis, jancuntur: sola religio non imperatur, sed ex præcepta veritatis opusione, accedente divini Numinis gratia, bene preparatus mentibus infunditur. Ad eam cruciatum nihil valens, quæ obfirmant potius animos, quam frangunt, aut persuadent: quod de sua illa sapientia tam magnifice prædicaverit Stoici, hoc nos minio iustus de religione dixerimus. Et in loquentibus prolixe rebus istis id communiter, tum ex Augurino rem præclare deducit, ex quo in Canonem id relatum est: deinde ex more, & sententia primæ Ecclesiæ, quæ contenta fuit excludi hæreticos ab ecclesia, idem demonstrat, offenditque, quam illa, & pii Episcopi, ac inter eos B. Martinus (quem Sulpitius Severus lib. 2. Hist. Eccles. circa A. C. 186, virum, dicit, planè Apollolis conferendum) inde abhorruerint, etiam in causa Priscilliani exitiabilis doctrine auctoris, & quantopere factum reliquorum Episcoporum delectati fuerint, idque ex relatione ipsius B. Ambrosii, cuius hæc verba exhibet: Cui vero ex servitium illorum Episcoporum sententia, Maximus (tum Imperator) postea decessisset, Tribuni summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirarent, deprehensum viderent, & bona adimherent, idem B. Martinus ipsius eum remisit, ut decretum revocaretur. Deinde Sulpitium Severum d. lib. 2, circa fin. fuit ætatis Episcoporum violentiam, secutaque inde in Ecclesia, & misera plebe Dei, calamitates deplorantem d. lib. 2, circa fin. exhibet, & inde agnoscit imaginem temporum pueritæ suæ (sub Henrico III.). Hinc laudat Ferdinandum I. ut sapientissimum Principem, qui pacem religionis fencerit; tum incidit in ea, quæ contra Vallenses, homines innocentes, simplices, & conscientie suæ tenaces, horrenda immanitate, & truculentissime acta fuerit, pluraque alia loci peridigna in eam rem asserti vir pius, ac cordatus, & ingenuus, quibus vim a conscientia abesse debere vincit.*

Nec potest quisquam aliter sentire, nisi immensissimos, & servissimos primæ ecclesiæ persecutores, ac Tyrannos pari ratione absolvet vellet, quorum in Martyres patrata omni comprobare, quin laudibus extollere eos oporteret. Illi enim persecutores non minus persuasi de sua religione, ejusque zo-

lo accensu fœre, quin longe plus causæ ipsi fuit contra Christianos livendi, a quibus tota religione, omnibusque castris dissidebant, cum Christianis inter se de cultu veri Dei conveniat, quin inter eos, qui 4. Concilii Catholici quæ veræ ac sinceræ ecclesiæ Catholicæ, post Dei verbum, unica norma, ac regula fuit, & jure habentur, (vid. Nov. 115, c. 3; §. 14. Et cap. 42 §. 8. post. l. 7, §. 4. de Senn. Trin. Diss. nostra de jure circa Har. §. 5, c. 3 seq.) subscribunt, his magis sit de auctoritate hominis, vel humana, quam de cultu Dei; scilicet his inter Imperium, & Sacerdotium, quæ factionibus Gibellinorum, & Guelphorum, ejusdem Religionis hominum, cruenta adeo, ac funesta fuit.

Sane, quam invisa res ea sit ipsi sanctissimo Servatori, patet ex eo, quod tantopere abominatus fuit factum Phariseorum, eorumque studium, Proleptus, id est, fœcos religionis fuit querendi: cum tamen his nec vis ulla heret, & ab idololatrico illos volentes ad veri Dei cultum converterent. Quid ergo statueret de his, qui vero Deo, ac Servatore imbutos, atque ad amulum veræ Ecclesiæ catholicæ, seu 4. Conciliorum firmatos, sui commodi non divini cultus causa, ad sua sacra, vi, ac martyrii, fœloque in immanem hominum, ac Christianorum sanguine, percellere tantopere laborant, & alias perpetuos hostes prohtentur; ut nihil plane reliquum sibi fecerint, quo Phariseis, quo servilissimis Ecclesiæ persecutoribus trarsi possint? Quæ non aliter, quam commendandæ pacis religioe causa, quæ Palladium Imperii est, dicta sunt. Vid. Jus publ. nostrum d. c. 18, §. 28. Persequemur jam reliquos modos liberandi res a religione.

Esti vero demonstratum jam sit, loca bello capta inter Christianos, & veri Dei cultores, non fieri profana; ut victoris tamen jam arbitrium est modum sacris satpere, adeoque & sua sacra, si velit, prioribus furore. Cum enim jure victorie destructo priore Imperio novum ipse armis quaiverit, jam ipsius est statum publicum in sacris, profanisque formare, non abolendo cultum numinis, sed prout è re publica, vel divina visum fuerit, instituendo. Quæ res facit ut vel nova templa novis sacris extruere, vel veteribus illa inferre, aliquando etiam priora sd alios usus convertere queat; modo æque cultui divino ex victoris populi

populi iudicio prospectum sit. Ita enim & Romani evocatione sacrorum non aboleretur cultum Deorum, sed vel eos transfulerunt in alias sedes, uti in suam urbem, vel suos iis substituerunt. vel hostibus, quibus ipsi insensu erant, Deos, quos ipsis iratos putabant, reliquerunt. Uti exempla supra allata testantur.

Unde plurimum interest inter victorem, & imperii successorem. Hic enim in idem imperium, eundemque Reipublicæ salvæ statum succedit; eumque adeo in sacris, profanisque tueri oportet: neque ex successione plus juris consequitur, quam fuit decessoris, de cojus jure reformandi, ejusque finibus dictum est supra, & dicitur adhuc deinceps.

Præterea dubitandum non est, quin summa potestas disponere quoque de rebus sacris possit, pro summis necessitatibus publicis: uti ad redimendam pacem, defensionem reipublicæ, &c. Cum enim sacra etiam in contentione bellicam veniant, ob ea bella gerantur, ipsa pariter eventus armorum sequantur, & jure belli, & victoriæ amissa hostium sunt; longe magis equidem, quod armis potest, etiam pace, ac transactione fieri poterit: & quæ cum interitu civitatis peritura essent, pro conservatione ejus impendi. Neque sanctior ullius oblationis, votique usus intelligi potest, quam Rempubicam ab interitu defendi, pacem fessæ armis, & nutante Republica redimi, laborantem periculis civitatem servare, & ipsa suo meto pretio sacra, quæ ipsa pars civitatis, & imperii sunt, afferri, atque ab exitio vindicari.

Ita sane in Republica, & Ecclesia quoque Judaica veteri fecerunt Reges etiam pessimi, ut cum immineret cervicibus hostis gravis, ac potens, qui non aliter propulsari videbatur posse, thesauros quoque Deo sacros templo ablatis hosti, etsi idololatæ, obtulerunt: uti id patet exemplo Regum Judææ, Assæ, 1 Reg. 16, v. 18. Joas, 2 Reg. 12, v. 18. Achaz, 2 Reg. 16, v. 8. Hiskia, 2 Reg. 18, v. 15. &c. qui potentissimos tum Syriæ Reges hac pecunia sacra ab invasione, & oblatione urbis, & quasi a jugulis suis arceverunt, aut federe, ac pacem sibi conciliarunt.

Idque est, quod notissimo quoque jore prodictum est, rem sacram profanam fieri posse. Ita dicitur in L. 83, §. sacrum, 5, ff. de verb. obl. ibi: *quævis sacra profana fieri*

*possint*. Et mox: *Si rursus lege aliqua res sacra profana esse cuperis*. Item in l. 137, §. 6. *End. tit. de re sacra dicitur, quod ius hoc mutari, & id, quod nunc impossibile est* (ut res sacra, quæ divini juris, neque in commercio est, vendi queat), *postea possibile fieri*, adeoque profana. Quod idem dicitur in §. 2, de iust. sup. nec dubii juris est. Atqui si res sacra profana fieri potest, certe non alia iustior, & major causa est cur possit, quam Reipublicæ aux, atque tranquillitas. Cujus autem auctoritate fiet profana, & liberabitur a religione? Id additur in d. L. 83, §. 5, vers. *Nec revocatur*, scilicet, lege aliqua, adeoque a potestate civili, & legislatoria, cujus imperio id continetur, ut ostensum supra.

Atque ideo lege civili permissum est vasa quoque sacra vendi, oppignorari, solvere posse pro redemptione captivorum hominum privatorum, quin si non necessaria sint ad usus sacros, sed alia sufficient, etiam ad res alienum Ecclesiæ solvendum, causa cognita, ea alienari. Nov. t. o. c. 10. Quod & jure Canonico asseritur, & a B. Ambrosio graviter defenditur in c. *Aurum 70, caus. 12, q. 2.* & inprimis ostenditur, majoris multo pietatis esse, ad optimos usus ea impendi, quam sterilia esse.

Sed nec unquam inter Gentes ambiguum fuit, de sacris disponere potestatem civilem posse. Plutarchus in Tib. Graccho c. 22. perbene inquit: *Tam sacrosanctum nihil est, quam quæ Diis dicata sunt domavia; nemo tamen unquam prohibuit populum his uti, hæc mutare, ea transferre, uti voluerit*. Idque pluribus exemplis, ac monumentis illustrat Grotius de Jure Bell. & Pac. lib. 3, c. 5, §. 1, n. 3. Ubi inter alia ad rem facit quod ex Seneca Patre asserit, qui ait: *Pro republica plerumque templa nudantur, & in usum stipendiarum dona consumuntur*. Et ex Trebatio Jurisconsulto: *Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in bonum usum, proprietatemque conversum est*. Idemque liquidoprobat formulæ illæ deditionis, quarum supra injecta est mentio, quibus quilibet populus sui juris sacra æque, ac profana, alii populo dedere consuevit. Uti populus Collatinus delubra, divina, humanaque omnia. Liv. lib. 1, c. 37. Populus Campanus urbem Capuam, agros, delubra Deum, divina, humanaque omnia. Liv. lib. 7, c. 31. Iterumque postquam defecerant. Liv. lib. 26, cap. 33. In eandem formulam

venit Regi Thebano cum hostibus, qui deinde ex ea apud Plautum in *Amphytr.* Act. 1. Scen. 1.

*Delontque se, dicina, humanaque omnia, arborem, Et liberis.*

Atque hæc est, quæ proprie, voce hodie inventa, ac recepta, *Secularisatio* dicitur; de qua doctissimam Disputationem conscripsit Marcus Rhode.

Quod si igitur de sacris, iisque rebus, quæ divini plane juris sunt, id verum est, nemini in mentem venire potest, ut de rebus aliis, seu terris ecclesiasticis, quæ Deo consecratæ non sunt, dubitet, quin ei, cujus imperium est, intra ejus fines de iis statuendi potestas sit: quippe quæ nec sunt divini juris, nisi quis dixerit, eo sensu esse, quo & res sanctæ quodammodo divini juris dicuntur: neque extra commercium, nisi quia publica sunt; scilicet Ecclesiæ, quæ est pars Reipublicæ, ac Imperii. Hæc ergo bona Ecclesiastica ideo saltem alienari nequeunt, quia publica sunt: nam nec publica profanari possunt; non alia causa, quam quod legibus publicis eorum alienatio interdicta est, nec quod publicum, seu populi est, aliis invito populo alienare potest.

Unde id primum certissimum est, quibus casibus ipse res sacræ, & divini plane juris, alienari possunt, multo magis res ecclesiasticas posse. Cum igitur demonstratum jam sit, pacis publicæ causâ terras cum omnibus sacris dedici posse; nihil dubii remanet, quin multo magis bona ecclesiastica possint. Et cum imperium civile a natura constitutum sit ad tuendam, & conservandam rempublicam; non potest ambigi, quin rerum harum alienatio, si ad reipublicæ pacem, & securitatem requiri visa fuerit, rata plane, ac valida sit. Enimvero notissimum est, Imperium, seu Imperatores legibus latæ certum alienandi res ecclesiasticas modum præscripsisse, & pro utilitate ecclesiæ alienationem earum causâ cognita permisit: ut patet ex l. 17. c. de SS. *Eclesiæ Nov.* 120. c. 1. *Et seq. Guelin. de jure noviss. lib. 6. cap. 24.* Cujus igitur rei facultatem aliis lege permittere potuerunt, eamne ipsi non habent? & quod pro utilitate ecclesiæ aliis permittere potuerunt, id ipsi pro conservatione totius reipublicæ non possunt? cujus publica felicitas omnium partium in facris, & profanis salus, & securitas comprehensa est.

Sane, cum salus, & pax reipublicæ sit ultimus Imperii finis, summa rerum, compendium omnium bonorum, ac salustium publicæ felicitatis, ac societatis, non possunt bona ecclesiastica justius, & sanctius, aut ad usum magis pios impendi, quam redimendæ pacis, & securitatis publicæ causâ, si illam aliter obtineri non posse visum fuerit: quod vel ex ipsius B. Ambrosii loco jam ante ex c. 70. *caus. 12. qu. 2.* allato intelligi potest.

Imo ello (quo tamen nihil vanius est), non esse Imperio jura in res ecclesiasticas; adhuc tamen bello orto arbitrium pacis de omnibus, quæ intra fines Imperii sunt, & quæ in contentionem armorum, & discrimen belli venerunt, penes eum esse, cujus est summa potestas, & jus belli, ac pacis, nemo quisquam sobrius negavit.

Neque usum gentium exempla, quorum jam copię ante adductæ sunt, ulterius propugnare opus est. Omnium instar esse potest quod præ oculis omnium est, in bellis, quæ inter Christianos, & Turcas gesta sunt, uti plurima fuere pluribus retro seculis: etenim iis tot terræ, Principatus, Regna integra, cum omnibus sacris, vel armæ ab infestissimo hoste extorta, vel pace, & transactione ipsi cessa, atque in manus, & ditionem tam impiæ religionis deducta fuere; neque tamen ulli hominum in mentem venit, summos Principes, inter quos bellum fuit, non potuisse suo jure bellum ita, ut factum, pace finire: & cum moto bello se, urbes, agros, cives, templa, sacra, & divina, humanaque omnia, totamque Rempublicam in ambiguam adeo Martis aleam, eventum pericula, armorumque discrimen conjicere, ac bello de iis contendere fas fuerit; non potuisse etiam eodem jure de iis transigere, & pace tali tot malorum, calamitatum, mortium, exitiorum, formas extinguere, eaque a percivibus suis, ac capite, a Republica depellere.

Unde nihil magis abhorreere potest a sensu communi, quam famosa illa protestatio, quæ extat apud Lunderporium *Tun. 6. contin. 2. lib. 1. cap. 7. fol. 423.* & apud Linneum *Add. 2. ad lib. 1. cap. 12. pag. 229. Et ad Capit. Ferdin. IV. art. 2.* ac Roma emissâ fuit contra pacem Monasteriensem, & Os-nabrugensem, qua pax conscientis reddita, & potestas civilis in res ecclesiasticas, de qua inde ab Henrico IV. per 6. secula lis inter Imperium, ac Sacerdotium, funestissima

Amis motibus servuerat, & qua partem dimidiatam, eamque longe optimam Imperio detractam esse, teste Conringio, credebatur, postliminio restituta fuit.

Illud vero pactum erat, quo non terre hostibus cessæ, sed legitimis dominis aut relictæ, aut restitutæ; non sacra hostibus edita, sed sua Statibus. ac Civibus Imperii, uti ante bellum fuerant, servata; non abolutus veri Dei cultus. sed ad amissum divinx legis, iudicio iusti terrarum magistratus, exactus; non evocata sacra, sed eodem legitimo iudicio emendata; denique bona publica usibus publicis, quibus exenta quidem videbantur, asserta, at sacris, & cultui divino nihilominus ita consultum, & prospectum fuit, ut sacris necessitatibus nihil penitus decesseret. Hanc vero curam, ac vigiliam incumbere summæ Imperii potestati, ut operam det ne cultus divini exercitium deficiat, segnescat, aut langueat: quibus vero modis, locis, &c. illud optime, & commodissime efficere possit, ac debeat, iudicium esse ejus, cujus loci Imperium est, demonstratur jam fuit.

Quid vero causatur illa protestatio? Quatuor imprimis. 1. Septenarium Electorum numerum, sedis Romanæ auctoritatis olim constitutum, sine ejus beneplacito non potuisse augeri. 2. Pacem de rebus Ecclesiasticis sine ejus auctoritate factam nullius momenti esse. 3. Offici ea animarum salutis, & 4. commodis, ac auctoritati sedis Romanæ &c.

Ceterum 1. quam illud signum pugnet cum certissimis historiarum monumentis, inter alios accuratissime demonstrat Onuphrius Panvinus *tradi. de Comit. Insp. cap. 6. per tot.* & vel oculis exhibetur in jure nostro publico c. 10, 11, & 12. 2. Hic error refulatus est tota Sectione 2, & 3. 3. Cultus Dei, pace illa concessus, ad amissum quatuor Conciliorum vere Catholicorum formatus est, nec ab iis. adeoque ab Ecclesia vere Catholica, vel minimum recedit. Lia vero fuit de Jurisdictione, & Imperii jure in res Ecclesiasticas, adeoque de re, ac jure humano; & de abusibus quibusdam, quos præter quatuor illa Concilia itrepisse, a Sigismundo Imp. laudatissimo, ipique Conciliis agnita, reformatoque adeo decreta, sed a sede Rom. impedita. *Vid. Jus publ. cap. 18. §. 25. Et passim.* Utinam ergo non aliunde periclitaretur animarum salus! 4.

Qui jure suo utitur, nemini injuriam facit, cili adventitius aliorum commodis id officere videatur, per text. eleg. in l. 24. §. f. *Et l. 26. ff. damn. in sed.* Nec sunt aliorum commoda, cum nullum eorum jus est. Auctoritas autem intra leges sive; ultra, nulla est. Adeo omni stipula leviora, ac vaniora sunt, quæ in conspectu terrarum orbis contra pacem tam sanctam, ac solennem edita, ac jactata sunt.

Enimvero omnia posthabenda erant paci tam necessariz, & quieti publice a bello civili funestissimo. Videri sane posset, 30 annorum cladibus expletam esse armorum crudelitatem; tot rivis fusi interim sanguinis humani, & Christiani, extinctam cædum sitim; tot incendia, ac vastitates exstirpata belli rabiem, ut jam non satietas eorum omnes cepisset, sed nausea, & abominatio. Neque plane vox hominis foret, dari bellorum causas, ac lites, de quibus inter Principes, & populos contenditur; quæ non possent sile interposita. ac pace facta, coalescere. Quæ sententia auctorem extra humanam societatem constitueret, *Liv. l. 6. c. 42. in fin.* hollemque humani generis faceret, cum quo nunquam posset nisi ejus internecione debellatum videri. Unde nunquam satis laudari potest summa illa pietas, religio, & magnanimitas Gloriosissimi Imperatoris, & Rerum. ac Imperii Principum, de conscientiarum securitate paciscentium, qui pacem illam sacrosanciam, ac inviolabilem, contra iniquos hujusmodi molitiones, & protestationes esse, & in ipsa pace jussurunt, ac Imperii Constitutionibus, & Capitulationibus sanciverunt. *Cap. D. Leopoldi. art. 2. in fin.*

*In belli usus conversus*] , Idque exemplis novioribus probat B. Parens in d. *disposit. sect. 3. §. 25. usque ad §. 32.* Verba modo allegavimus.

*Sub pollicitatione restituendi*] = Tunc res sacre non alienantur, quia quantitas facta cra manet.

*Hoc ergo gentium jure usus Germanicus*] = Immo hoc naturæ jure est German.

*Tacito*] = *Annal. l. 1. c. 51.* Factum hoc explicavimus c. *præced. §. 9. n. 2.*

*Sic Livius*] = *Lib. 25. c. 40. Et lib. 26. c. 11. Marcell. 26. 29.*

*Nomen aliquod vestre credatur*] = Immo non potest id credi, quia res illa facta est ex lege superioris, quæ lex cessat.

« cessat, ubi res illa in potestatem victoris  
« ratiis.

« *Ex hoc sensu impietatis* » Genetiosus est  
« abstineret; at impietatis accusari nequeunt.

« *Levi etiam gentium juris* » Intelligunt  
« jus naturæ. Nam gentium jus lædi non  
« potest, quia tale non existit.

« *Nimium, ex talis opinionis positione* » Nu-  
« men scilicet aliquod inesse simulacro.

« *Aliud est si hostes non idem sentiant* », A-  
« deoque si res ipsis sacra non est.

« *Sed et præceptum est, gentium simulacra*  
« *abolire* » Verba in Deuteronomio c. 7. v.

« 5, & 25, hæc sunt. *Aras eorum subvertite,*  
« *et confringite statuas, lucosque succidite,*

« *et suppellectilia comburate.* At licentia hæc  
« non est ex jure aliquo gentium volunta-

« rio, sed ex ipso jure naturæ: inprimis  
« cum accedat hic jussus, & auctoritas Dei

« de cujus jure unice agitur, qui voluit res  
« sub falsis notis sibi consecratas violari.

« Equidem merito miratur Seldenus *de*  
« *Jur. Nat. l. 2, c. 13.* contrarium huic a Jo-

« sepho asserti legem; ubi inter alias divinas  
« leges hanc refert: *nemo blasphemet Deum,*

« *quos alia civitates Deum esse asserunt, nec*  
« *spolianda sancta peregrina, nec donarum Deo*

« *eniquam dicantur auferendum;* cujus rei  
« contra Apollonem libro 2. hanc rationem

« offert, quod *Dei nomine indignarentur.*  
« Quin & Philo, Moysen vetuisse convitium

« in alienos Deum, tradit *l. 1, de Mon. et*  
« *l. 3, de vita Moysi,* tum metu ne gentes

« vicissim vero Deo maledicant, tum ne quis  
« discipulus Moysi adulescat ullo modo apel-

« lationem Dei contemnere. At fictas has esse  
« leges, & vel ex male intellectis Moysi le-

« gibus, vel ut Romanis blandiatur, Jose-

« phum hæc scripsisse, ait Seldenus *de J.*  
« *N. l. 2, c. 13.* Sane, locutio illa genera-

« lis, *aliis non maledicet,* intelligenda est de  
« viris Principibus; atque Philonem quoque

« legem de Principibus populi intelligere,  
« Rabbini recentiores docent. *Seld. d. l.*

« *Nam quod sibi accipere vetantur* » Du-  
« bium auctor hic removet, quod thesin

« ejus, *quasi alienis sacris parcendum sit,*  
« labefactare videtur: opponi enim posset,

« prohibitum fuisse Judæis, aurum, & ar-  
« gentum, ex quibus idola facta sunt, con-

« cuspiscere, ita ut ex idolo nihil in domum  
« inferre licuerit. *Dant. 7, v. 25, et 26,*

« *idque, teste Josepho, ideo quia alienis*  
« *sacris parcendum esset.* Auctor respondet,

« prohibitum id non esse propter cultum

« natura his rebus debitum, sed ut a con-  
« tactu abstinerent rei, quæ anathema erat:

« adeoque legem hanc mere fuisse ceremo-  
« nialem, arbitratur. Rectius dicendum,

« Deum loqui de solis populis damnatis,  
« eorumque sacris; his enim solis anathema

« imposuit, adeoque in his folis ipse con-  
« tactus interdictus est.

« *Romanis band dubie blanditur* » Vid.  
« *Gron. b.* Nec mirum est, benevolentiam

« cum captare voluisse Romanorum, a qui-  
« bus servatus, Romam deductus, beni-

« gneque habitus est, & qui ob ingenii  
« gloriam statuum Romæ meruit.

« *De non nominandis gentium Diis* » Lex  
« in Exodo 23, v. 13, ita se habet: *No-*

« *men Deorum, seu Dei aliorum, non me-*  
« *moraberis; non audietur ex ore tuo.* Sel-

« denus *L. 2, c. 13,* statuit, legem illam  
« intelligendam esse non de sola memora-

« tione idoli, (id enim illicitum non est  
« se, etsi nomen adhibeat, quod aliquam

« divinitatem infert, *Seld. d. l. p. 269.*)  
« sed de non ineunda cum gentili, dum

« idololatra est, societate, ne forte inde  
« adigatur ille ad jurandum per suos Deos,

« & tu sic in causa sis ut velut Di illi non  
« solum memorentur, sed & habeantur. At

« hæc explicatio divinatoria est. Ex ipsa in-  
« spectione legis apparet, eam loqui de ju-

« rejurando, quod hic per deistros: & ad-  
« ditur, nomen externorum Deorum (ad

« firmandas promissiones, & asserendam ve-  
« ritatem adhibitum) ex eorum ore audiri

« non debere. Ratio naturæ hæc est, quia  
« jurjurandum est species cultus divini;

« Deus testis adhibetur veritatis, & c: hic  
« autem cultus deistis tribui nequit. *Vid.*

« *supr. l. 2, c. 12, §.*

« *Honoris causa, aut sine abominatione est*  
« *nominare Deum non sinitur* » Immo sola

« memoratio nominis non vetita erat, sed  
« tunc, cum fiebat honoris causa, uti si

« adjecto idoli nomine aliquid asserbatur:  
« colere entem idola, jure naturæ prohibi-

« tum est.

« *Dei certissimo monitu* » Non opus erat  
« monitu Dei; nam ex ratione naturali satis

« constat, Deum certo loco non includi.

« *In simulacris illis non habitare aut Dei*  
« *spiritum* » Nam lignum, vel materiam

« Deos esse, nec gentiles crediderunt, sed  
« simulacris his Dei spiritum inesse, nuga-

« bantur.  
« *Ant. bonos angelos* » Quos Hæretos anti-  
« qui philosophi vocabant. *Ant.*



Ant vim astrorum] " Aris enim vim  
divinam inesse, Philosophi statuerunt.

Sed pravos, & humano generi infestos da-  
monas] " Quos proinde colere, cum per-  
fectione divina pugnat.

Tacitus] " Hist. l. 5, c. 4. Ipse id mox  
(cap. 5.) explicat de Idolis: profanos in-  
telligunt, qui Deum imagines mortalibus  
materiis in species bonorum effingant; sunt  
num illud, & eternum neque mutabile,  
neque interituum; igitur nulla simulacra  
urbibus suis, nedum templis sunt.

A Maccabæis] " Ita enim Jodas diruit  
aras in civitate Azoth, & sculptilia Deo-  
rum igne succendit. Jonathas quoque suc-  
cendit Azoth, & civitates, quæ erant in  
circuito ejus, & accepit spolia eorum, &  
templum Dagon, & omnes, qui eo con-  
fugerunt.

Nihil fecit contra jus gentium] " Hoc ve-  
ro est, quia tale jus gentium non ex-  
istit; at nec contra jus naturæ peccavit,  
quia res ipsi sacra non fuit.

Græci scriptores] " Add. Just. 2, 12.

Perse non credebant, in simulacris ulla  
esse monina] " Antiqui Magi nolla admit-  
tebant simulacra. P'ed. Clem. Alex. in ad-  
mon. ad Græc. l. 1, c. 181. Stankijus  
Hist. vet. phil. fol. 1131. Et temporibus  
Herodoti id adhuc obtinuit. Herod. l. 1,  
c. 181. Conf. Plin. l. 12, c. 1. Tem-  
pore Artaxerxis autem Veneris Tana-dis  
cultum introducere esse, ait Clemens d.  
l. Sed & Strabo l. 15, f. 504, ait, Per-  
sus Deorum imagines habuisse.

Sed Deum esse Solem] " De quo supra  
l. 2, c. 20, §. 47.

Et portuena ejus aliquant ignem] Calo-  
rem enim, seu ignem, causam rerum om-  
nium esse, experientia docet: atque ideo  
Deum ignem dixerunt philosophi. At causa  
physica confundi non debet cum causa mo-  
rali.

5 Templum jure victoria ingressus est] " A-  
deoque templum victori sacrum non fuit.  
Bene ille quod templo pepercit] " Plut. in  
Pomp. & Joseph. ant. l. 14, c. 8. & de  
bell. jud. l. 1, c. 5.

Non Religione] " Pietati ejus id tribuit  
Joseph. Antig. l. 14, c. 8.

Male quod ingressus est] " Atqui tem-  
plum ipsi sacrum non fuit.

Contento vero Deo] " Potius curiositatis  
gratia: nam scire voluit, num Deorum  
effigies colerent. Hunc Tacitus ait: Inde

consecratum, intus nullam esse Deum effi-  
giem, vacuam sedem, & inania arcana.  
Hist. l. 5, c. 9.

Quod & Chaldeis exprobrant Prophe-  
ta] " Immo non exprobrant ingressum in tem-  
plum, sed quod in honorem idolorum

suorum ex valis ablati biberint. Dan. 6,  
c. 23.

Quasi in conspectu Judæa trucidaretur] " Longe admodum petita est hæc conjectura.

Nihil in eo factum contra jus gentium] " Romani nec contra jus gentium id factum

crediderunt, quale ipsis cognitum non  
fuit; nec contra jus naturæ, quia Roma-  
nis res ea sacra non fuit.

Tæ ræ voluit visus] " I. e. belli jure: Id  
que eo magis, quod ex templo oppugna-  
runt hostem. Unde non absque ratione  
consiliiarii quidam Tito fovebant, diru-  
endum esse templum, quod castellum ef-  
fet. Joseph. de bell. jud. l. 7, c. 9. Titus  
vero nec pœna captum se incensurum di-  
cebat, nec pro hominibus anima carentia  
ulciscenda esse. ibid.

## A D §. III.

Quæri solet, an præscriptione im-  
memoriali res designatæ sacra. Affirmat  
B. Parens in diss. de vocat. sacror. §. 3.  
At alibi diximus, per præscriptionem im-  
memorialem jure naturæ nullum jus ac-  
quiri in re aliena.

Idem & de religiosis intelligi debet] " Ni-  
mius, ut vastari, & dirui jure Gentium  
voluntario possint. Res religiosas fieri per  
mortui illationem, diximus supra l. 2, c.  
19, ubi simul demonstravimus, hæc reli-  
gionem non natura inesse sepulchris, sed  
lege civili: ex errore illo communi, quod  
Manes circa illa loca quiescant, indeque  
turbari non debeant. Religio igitur hic  
oritur ex lege Principis, cujus effectus  
cessat si locus ab hoste occupatur: adeo-  
que destrui possunt sepulchra et alia loca  
profana.

Non mortuorum sunt] " Mortui enim  
nullius juris sunt capaces.

Sed vicentium, sive populi alienius, sive  
familie] " Naturam religiosarum rerum, ea-  
rumque effectum, egregie explicavit B.  
Parens in dissertatione de evocatione sacro-  
rum sed. 2, §. 11, usque ad §. 20.

Pari ratione, aut, res religiosæ quoque,

uti sepulchra, divini juris, ac nollus dicuntur, l. 6, §. 2, ff. de rer. div. §. 7, cod. tit. quæ tamen & ipsa duplicia sunt, privata, & publica. Quin regulariter hæc privata fuere; & potuit onusque locum religiosum voluntate sua facere inferendo mortuum in locum suum, l. 2, §. 1, ff. de Relig. §. 9, de rer. div. Non dubium tamen est, fuisse & publica sepulchra, cum nec credibile sit, omnes habuisse omni tempore fundos proprios, ut inferre potuerint in locum suum: & plurima sepulchra in via Flaminia, via Latina, via Appia fuisse, & Augures, seu Pontifices locum sepulture assignare solere, refertur. Vid. Alex. ab Alex. Gen. dec. lib. 3, c. 2. in fin. Rosin. de Antig. lib. 5, c. 39. Plut. in Tib. Græc. c. 13.

Dicuntur vero sepulchra quoque divini juris, vel hoc ipso, quod non sint juris homini, supr. §. 3, quia naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, l. 4, ff. de relig. Et l. 4, C. sepulch. violat. illi quippe ultimo humanitatis officio debitus, atque adeo usus hominum evemtus, cum mortuus in rebus humanis, & homo esse desierit. Sed & Numa Rex iusta funebria æque, ac sacra ad jus Pontificum retulit. Liv. lib. 1, c. 20. in f. Nec diffidendum, apud Romanos olim accessisse superstitionem de Diis manibus.

Atque hæc utraque sacra, seu religiosa publica, & privata, perinde iuribus, ac legibus civilibus reguntur, & continent, ac profana. Et sacra quidem privata sunt privatorum, perinde, ac dominia eorum profana; verum, ad solos usus sacros, non profanos. Unde & vindicare ea sibi possunt, & remediis petitoris, & possessoris. ad hos usus tueri l. 1, ff. ne quis in loco sacr. Uti Laban furti arguebat Jacobum, quod sacra sua abstulisset. Gen. 31. v. 30. Et seq. Et quædam hæreditas quoque sacrorum gentilitiorum intelligitur. Cic. pro Dom. c. 13. Et Orat. Verrin. IV. circa princip. ubi de sacris gentis Clodie. Sed & thesaurus in tali loco sacro inventus totus est inventoris, perinde, ac si in suo invenisset, §. thesaurus 39. in princ. de rer. div. cujus principium de locis propriis agit usque ad vers. At si quis in alieno. Cui consequens est, si alius invenerit, didimud ad ipsum quasi dominum, & alterum tantum ad inventorem pertinere. arg. d. vers. At si quis.

Similiter in rebus religiosis, seu sepulchris privatis, quorum tuendi causa plura remedia

prodita sunt, cum petitoria, l. 2, §. 7, §. 2, l. 7, pr. l. 19. Et pass. ff. de Relig. tum possessoria, tot. tit. ff. de mort. inf. & alia, tot. tit. ff. sepul. viol. Et. Idemque jus thesauri est in sepulchris, quod modo in sacris privatis esse ostendimus, d. §. 39.

Unde componitur diffidium illud, quod acerrimum intercedere creditur inter d. §. 39. & l. 1, §. pen. ff. de Jur. jfc. ubi thesaurus ab alio inventus cum fisco dividendus statuitur. Etenim ibi non nisi de fiscalibus, & publicis locis agitur: Uti cum arg. Rubrica, tom ex ipso textu apparet, qui diserte loquitur de thesauro reperto in locis fiscalibus, vel publicis, religiosæ, aut in monumentis, item in Cæsaribus possessione. Prædictum vero jam est, fuisse sepulchra quoque publica: sed & sæpe factum fuit, ut loca religiosa cum universitate bonorum vacantium, vel publicatorum. ad fiscum pervenerint; in quibus hoc jus omnino obtinebit.

Adeo deinde privatorum sunt sepulchra, ut dividantur in hæreditaria, quæ quos sibi, & hæredibus suis, & familiaria, quæ sibi, & familiæ constituit. l. 5, l. 6, ff. de Relig. Unde & alienari inter vivos, & per legatum, seu fideicommissum relinquere, & cum hæreditate transferri possunt; argo adeo quoad usus suos nativos, seu religiosos, etiam in commercio esse videntur, uti profana quoad profanos.

Quemadmodum igitur sacra, & sepulchra privata quoad usus sacros, & religiosos, privatorum sunt, ita publica populi, seu summe, quæ populum præsentat, potestatis, ejusque adeo Imperio, perinde, ut publica profana, seu secularia continentur. Et de locis sacris, ac religiosis non minus, quam de profanis, leges a potestate civili Ratotæ, & jura condita fuere: uti ex utroque Codice, Theodosiano, & Justiniano, ex Capitularibus Caroli M. Ludovici I. &c. aliisque jam evictum est.

Hinc certo constat, quo sensu res sacræ, & religiosæ sint nullius, & extra commercium; scil. quoad usus humanos, seu profanos. Hoc enim est quod proprie dicitur esse in commercio, quod homines ad suos usus convertere, aut suæ utilitatis causâ in alios transferre possunt. Ideo enim inter homines, & Gentes, commercia mutua sunt, & jure gentium obtinent, ut suis vîbus prospicere queant, quod ad sacra, & religiosa non pertinet, & quæ proinde merito

extra

extra hominum commercium, & sic quoad commerciorum potestatem, ususque hominum, nullius, sed divini juris esse dicuntur, quia hominibus, quidem competunt, sed ad usus divinos, non humanos; & hominum quidem causa sunt, sed ut Deo eis serviant, non sibi: ut supra §. 8. dictum. Nam & res sanctæ quæ dicuntur, uti portæ, muri, &c. dicuntur esse nullius, & extra commercium, ac divini juris. §. 7. §. 10. de Res. Div. l. 1. princ. l. 9, §. 3. *Et seqq. ff. eod. tit.* etiam non tantum hominum causa sunt, sed & ad usus humanos, quia tamen speciali sanctione penali, & sub insigniore pœna exemptæ sunt hominum potestati, hæcenus ne violari, neque homines eis ut rebus suis abuti quoque queant; unde notabiliter dicuntur quodammodo tantum esse divini juris, d. §. 7. d. l. 1. princ. *et c. quodammodo*: scil. quoad abutendi potestatem; & proinde hæcenus quoque tantum nullius in bonis sunt, *lib. 8. princ. ff. de Res. Div. Sanctum est, quod ab injuria hominum defensionem, atque usum est.*

Eademque ratione publica proprie dicuntur quæ populi sunt, & profana; publica enim quali popolica, & quibusdam poplica dicuntur: *Remem. Jurispr. Memb. 1. Desp. II. thes. 4. Et pass.* (ubi semper ita scribitur, quod originem quidem veram indicat, at sequi non attinet) quia non tantum populo, sed & ad usos populares, non divinos, competunt. Possunt tamen & sacra publica dici, atque ita quoque dicuntur, prout supra jam expositum est; quia & ipsa toti populo competunt, sed ad usus divinos. Etenim omnia jura hominum sunt, & hominum causa; sed alia ad usos proprios, alia ad divinos, vel similes.

#### Aditio.

„Diximos alibi, sepeliendi necessitatem, nullam a natura esse. Atque proprie in „jus naturæ non peccatur si sepulcra violantur. At cum ferocissimi animi indicium „sit in mortuos sævire, corpore expertes „morituros gentes hanc vindictam, utpote „generosioribus animis indignam, merito improbant.

„Sicut sacra loca ab hostibus capta, „Vid. §. præced.

„Ita & religiosa talia esse definere, „Nam „victor legibus vch non tenetur: locus autem „ille non nisi ex lege victi religiosus „est. *dist. disp. S. 2, §. 13, seq.*

„Ideoque lapides inde sublatos in quolibet „usum convertere possumus, „Idque Christiana „nos quoque fecisse destructis locis gentilium, ait Aggeus Urbicus in Frontinum.

„Ne ipsa mortuorum corpora male tradantur, „Quod jus humanitatis dicitur Cicero Romanis.

„Quod jure gentium introductionem, „Tale „jus gentium non existit. Supra exposuimus „rationes, quæ civitates moverunt ut leges „ferrent de condendis corporibus mortuorum: quæ rationes mere civiles sunt.

#### Ad §. IV.

Auctor putat, jus Gentium connivere „re capisse etiam ad dolos, & mendacia, „sicut leges civiles ad fornicationes, & fornora. Verum 1º dictum alibi est, non „dari jus gentium, adeoque frustra de ejus „conniventia queri. *Vid. Diss. Proem. IV. §. 29. 2º.* Dictum quoque est, dolo, & „mendacio in hostem semper uti licere, nisi „si res ipsa delictum infert. *Diss. Proem. XII. §. 521, n. 13.* Porro & 3º dictum „est, fornicationes nec jure naturæ, nec „jure civili esse licitas, aut impunitas. „*Diss. Proem. XII., §. 141. §. 173, n. 4.* Denique 4º dictum est, fœnus jure naturali improbum non dari. *Diss. Proem. XII. §. 170.*

„Nou vi sola, „I. æ. non tantum armis. „Ex jure gentium, „Scil. voluntario; quæ „le non existere, diximus. Rectius igitur id „juri naturæ tribuitur.

„Sed & dolos, „Ex hypothesi Auctoris, „jure naturali is, qui justam causam habet, „dolo in hostem uti potest (hinc hodieque „in bellis minus solennibus, ubi jus naturæ obinet, simulare, & mentiri hosti licet, ait), modo perfidia non fit conjuncta. At in bello jure gentium solenni, ubi „utique justam causam habere creditur, „dolum illicitum esse, statuit, si is in actu „positivo consistit, & verba, vel res adhibentur, quæ inter gentes placerent cum mutua obligatione. *Vid. l. 3, c. 1, §. 8. post. §. 11.*

„Qui perfidia carant, „Si enim hosti fides data est, illa dolo eludi nequit. *Vid. infra c. 19.*

„Immo & alima perfidia incitationem „Auctor id tribuit juri gentium; nam jure „naturæ aliud obtinere, docuit supra lib. 3, cap.

„ 3, cap. 1, §. 21. Quidquid enim alicui fa-  
 „ cere non licet, ad id eum impellere,  
 „ aut sollicitare non licet; & is, qui alteri  
 „ peccandi causam dat, peccat & ipse.  
 „ Gros. ibid.

„ *Contraire capit jus gentium* ] „ Rationem  
 „ hic reddit, cur jure gentium liceat incita-  
 „ re alienam perfidiam, quia scilicet fingit, jus  
 „ gentium connivere ad minora, & frequen-  
 „ tia hæc delicta. Vix credibile est, Aucto-  
 „ rem serio hæc scripsisse. Quid non ex  
 „ hujusmodi fictionibus statui inter gentes  
 „ posset! Jus tale gentium non datur: adeo-  
 „ que figmentum est, id ad quosdam actus  
 „ connivere.

„ *Ad meretricium* ] „ Fornicationem pu-  
 „ gnare cum lege naturæ, probavimus *Diff.*  
 „ *Proam. XII.* §. 141. §. 173, n. 4. Jus gen-  
 „ tium connivere ad hoc delictum requirit,  
 „ quia non existit. Nulla gens est, quæ non  
 „ prenam in fornicationem statuat, quin  
 „ omni juris effectum conjunctiones tales de-  
 „ stituuntur.

„ *Improba sanora* ] „ Talia jure naturæ non  
 „ dari, vidimus *l. 2, c. 12, §. 20. l. 2, c. 20,*  
 „ §. 42. Usuræ igitur licite exiguntur, non ex  
 „ conniventia juris gentium, sed ex disposi-  
 „ tione juris naturæ.

## CAPUT VI.

### De jure acquirendi bello capta.

- I. Circa acquisitionem rerum bello ca-  
 ptarum, quale jus natura.
- II. Quale jus gentium: cujus testimo-  
 nia adducuntur.
- III. Quando res mobilis capta censetur  
 ex gentium jure?
- IV. Quando agri.
- V. Res, quæ non sunt hostium, non  
 acquiri bello.
- VI. Quid de rebus repertis in navibus  
 hostium?
- VII. Jure gentium nostra fieri, quæ  
 hostes nostri aliis bello eripuerant,  
 quod testimonium probatur.
- VIII. Refellitur sententia statuens, res  
 captas ab hostibus omnino singulo-  
 rum capientium fieri.
- IX. Naturaliter & possessionem, &  
 dominium per alium acquiri.
- X. Distinctio actuum bellicorum in pu-  
 blicos, & privatos.
- XI. Agros acquiri populo, aut ejus,  
 cujus est bellum.
- XII. Res mobiles, & se moventes,  
 actu privato captas, singulorum  
 capientium fieri;

- XIII. Nisi lex civilis aliud statuatur.
- XIV. Captas actu publico fieri populi,  
 aut ejus, cujus est bellum:
- XV. Arbitrium tamen in res tales ali-  
 quod solere imperatoribus concedi:
- XVI. Qui aut res referunt ad ararium:
- XVII. Aut dividunt militi: & quo-  
 modo:
- XVIII. Aut direptionem permittunt:
- XIX. Aut aliis concedunt:
- XX. Aut factis partibus aliud, atque  
 aliud statuunt; & quomodo.
- XXI. Peculationem circa prædam committi.
- XXII. Lege, aut alio voluntatis actu  
 de jure hoc communi aliquid in-  
 mutari posse.
- XXIII. Sic sociis prædam concedi:
- XXIV. Sepe & subditis: quod variis  
 exemplis terrestribus, & marinis  
 illustratur.
- XXV. Usus antedictorum.
- XXVI. An capta extra territorium ut-  
 riusque partis bellantium acqui-  
 rantur belli jure.
- XXVII. Jus hoc, quod diximus, quo-  
 modo belli solemniter sit proprium.

\* I. I. Præ-

+ I. 1. **P**Ræter + quorundam actum inter homines impunitatem, de qua egimus hætenus, + est & alius effectus bello solemnem ex jure gentium proprius. Ac jure naturæ quidem + bello justo ea nobis acquiritur, + quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt <sup>b</sup> intra æquum pœnæ modum, + ut alibi dictum est. Hoc jure Abrahamus de spoliis, quæ a quinque regibus acceperat, + decimam Deo dedit, ut historiam, quæ exstat Gen. XIV, <sup>a</sup> explicat divinus Scriptor ad Hebræos VII. 4. Quo more Græci quoque, Carthaginenses, & Romani diis suis, ut <sup>3</sup> Apollini, + Herculi, <sup>5</sup> + Jovi Feretrio, decimam de præda sacraverunt. Jacobus autem Josepho præ fratribus præcipuum relinquens legatum, *do tibi, inquit, partem unam supra fratres tuos, quam + a manu Amorrhæi cepi gladio meo, & arcu meo*, Genes. XLVIII, 22. Quo in loco <sup>d</sup> + illud cepi prophetico loquendi genere + pro certo capian sumi videtur, & Jacobo attribui, quod posteri ab ejus nomine dicti facturi erant, + quasi eadem esset progenitoris, & liberorum persona. Id enim rectius, quam cum Hebræis verba hæc trahere + ad illam expilationem Sicimorum, quæ jam ante a filiis Jacobi facta erat; + nam eam ut cum perfidia conjunctam Jacobus, pro sua pietate, semper improbavit, ut videre est Gen. XXXIV, 30. XLIX, 6.

2. + Probatum autem a Deo jus prædæ inter eos, quos dixi, <sup>6</sup> naturales terminos, aliis quoque locis apparet. Deus in lege sua, de civitate post pacem repudiata expugnata loquens <sup>b</sup> sic ait: + *Omnia ejus spolia diripies tibi: & frueris præda hostium, quam tibi Deus dederit*. Rubenitæ, Gaditæ, & pars Manassitarum <sup>c</sup> dicuntur vicisse Ituræos, & eorum vicinos, + multamque prædam ab iis abstulisse, hac ratione addita, quod in bello Deum invocassent, & Deus eos propitius exaudivisset: quomodo & rex pius <sup>d</sup> Asa narratur, Deo invocato, de Æthiopibus, injusto bello se lacessentibus, & victoriam, & prædam reportasse: quod eo magis notandum, + quia arma illa non ex speciali mandato, + sed ex communi jure sumebantur.

<sup>a</sup> p. 20.  
<sup>1</sup> Deut. XX, 14.

<sup>b</sup> Deut. XX, 14.  
<sup>c</sup> I. Paral. V, 20, 21, 22.

<sup>d</sup> II. Paral. XIV, 11, 12, 13.

## 3. Josue

## G R O T I I.

<sup>a</sup> *Quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus* ] Libro II, cap. VII. §. 2.

<sup>b</sup> *Intra æquum pœnæ modum* ] Libro II, c. 20.

<sup>c</sup> *Decimam Deo dedit* ] Et alimenta servie, & partem prædæ sociis. Vide Josephum in huc historiam. (Antiq. Jud. Lib. I. Cap. 10. §. 2. discip. Hæd.) & quæ infra cap. XVI. 3.

<sup>d</sup> *Idem cepi* ] Chaldaeus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui singulari quadam benivolentia Sicilia, & Jacobo, & posteris ejus coasservaverit.

## G R O N O V I I.

<sup>1</sup> *Bello justo* ] In quo justam causam habemus.

Fons. IV.

<sup>2</sup> *Quæ aut paria* ] Quæ aut tanti sunt, quantum æstimandum est, quod nobis ab hostibus debetur, & reddere per pacem noluerunt, non ultra; aut quibus acceptis tantum illis damni, dolorisque datur, quantum illi nobis dederunt, cum aliquo additamento pœnæ nomine. 2, 20. 32.

<sup>3</sup> *Apollini* ] Exemplum est apud Livium §. 21. & 23.

<sup>4</sup> *Herculi* ] Josue. 18. 7.

<sup>5</sup> *Jovi Feretrio decimam* ] Non decimam Jovi Feretrio, sed spolia optima, hoc est, quæ dux duci hostium ab se intersecto manu suis detraisset, consecrare solebant. Florus 1, 1. & 12. item 2, 4.

<sup>6</sup> *Naturales terminos* ] Quum non ultra debitum nobis, & accedentem pœnam coedignam extenditur.

D

G R O -



in vita \* Alexandri <sup>20</sup> τὰ τῶν ἡττημένων ἔσται τε διὰ τῆς παραγραφίδος τῆς κατεστῆκυ-  
 α, quæ viâti fuerant, + § esse, § appellari debent victoris. Idem alibi :  
 τὰ τῶν ἡττημένων ἐν ταῖς μάχαις ἀγαθὰ, τοῖς νικῶσι ἀδελφὰ πρὸς αὐτοὺς : quæ verba sunt ex  
 Xenophonte secundo b de Cyri institutione. Philippus in epistola c ad A-  
 thenienses : πάντες τὰς πόλεις εἰκόμενοι ἢ τῶν πραγμάτων παρὰδόντων, ἢ κατὰ πόλιν καὶ νόμον καταστάντων :  
 omnes tenemus oppida a majoribus relicta, aut possessa belli jure. Æschines : d  
 αἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς πολυαῖτες διαβέβηκεν τὴν πόλιν εἰς, καὶ οὐκ ἔχουσιν τῷ τῶ πάλαι νόμῳ κατεστῆκυ-  
 fi bello in nos suscepto armis cepisti urbem, jure eam possides belli lege.

3. Marcellus apud Livium e, quæ ademit Syracusanis, f ademisse se,  
 ait, belli jure. Romani legati f Philippo de Thraciæ, & aliis civitatibus  
 dicebant, si Philippus bello cepisset, eas præmium victoriæ belli jure ha-  
 biturum : & Masinissa quem agrum pater suus Carthaginiensibus bello  
 ademiisset, habere se jure gentium, aiebat. Sic & apud Julinum b Michri-  
 dates : non Cappadocia filium eduxit, quam jure gentium victor occupaverat.  
 Cicero Mitylenas, ait i, populi Romani factas, belli lege, ac jure victo-  
 rix. Idem privata aliqua esse cepisse, ait, k aut occupatione l vacuo-  
 rum, aut bello, eorum scilicet, qui victoriæ potiti sunt. Dion m Cassius :  
 τὰ τῶν ἡττημένων τοῖς κατεστῆκυ πρὸς αὐτοὺς. Etiam Clemens Alexandrinus n ait, res  
 hostium rapi, & acquiri belli jure.

4. Quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capiuntur n sunt, ait  
 \* Cajus Jurisconsultus. o Naturalem hanc acquisitionem φυσικὴν κτήσιν ap-  
 pellat Theophilus p in Græcis Institutionibus ; sicut & Aristoteles q dixerat,  
 πολυμαχίαν πόλεως κτήσιν, rem militarem secum ferre naturalem acquirendi modum.  
 Nimirum, quia r non causa aliqua, sed ipsum nudum factum spectatur, &  
 ex eo jus nascitur : sicut & Nerva filius, referente q Paulo jurisconsulto, + do-  
 minium rerum ex naturali possessione cepisse, aiebat, + ejusque rei veltigium  
 remanere de his, quæ terra, mari, coloque capiuntur ; + item de bello ca-  
 ptis, quæ omnia protinus eorum sunt, qui primi possessionem apprehen-  
 derunt.

§. Hosti autem eripi censentur + & quæ subditis hostium eripiuntur.  
 Sic Dercyllides argumentatur apud r Xenophontem, cum Pharnabazus ho-  
 stis esset Lacedæmoniorum, Mania autem subdita Pharnabazo, Maniæ bona  
 in ea esse s causa, + ut a se jure belli recte occupentur.

III. Cæ-

a Pag.  
 b Cap. 3.  
 c Apud  
 Demosthenem,  
 pag. 64. B.  
 d De male  
 obita lega-  
 tione, pag.  
 11. B.  
 e Lib.  
 XXVI. c.  
 f Idem,  
 XXXIX,  
 29.  
 g Liv.  
 Lib. XL.  
 c. 17.  
 h Libro  
 XXXVIII,  
 f.  
 i II. Con-  
 tra Rullum  
 c. 16.  
 k Off. 1. 7.  
 l Lib.  
 XLI. sub  
 fin.  
 m Strabat.  
 Lib. 1.  
 Cap. 23.  
 n L. 5. §.  
 ult. D. de  
 acq. rerum  
 dom. Insti-  
 tut. de rer.  
 div. §. 17.  
 o Lib. II.  
 Tit. 1. §. 17  
 p Arist. 1.  
 de Rep. c. 2.  
 q L. 1. §.  
 1. D. de  
 acq. poss.  
 r Hist.  
 Gr. L. III.  
 c. 1. §. 23.

## G R O T I I.

f Ademisse se, ait, belli jure ] Diadormi Siculum  
 excerptis Peirescianis pag. 406. τὰ διὰ τῶν ἡττη-  
 μένων τῶ τῶ πάλαι νόμῳ, καὶ πρὸς αὐτοὺς quæ  
 armis quaesita essent, Est partu belli jure, non di-  
 mittenda. Gotthi apud Agathium lib. 1. de Theu-  
 derico rege, postquam is Odoncrum vicerat,  
 τὰν αὐτοῦ πόλιν κατέσχε τῶ πάλαι νόμῳ, quæ eius  
 fuerant, omnia tenet belli jure. (Pag. 11. Ed.  
 Fulcan. ubi legitur, πάλαι θεομῶ, non νόμῳ.)

## G R O N O V I I.

20 Τὰ τῶν ἡττημένων ] Superatorum in pu-  
 gnis bona vincensibus præmia sunt.  
 21 Vacuorum ] Quæ dominum non habebant.  
 22 Non causa aliqua ] Titulus ex iis, qui jure  
 civili probantur, ut occupatio, mancipatio, in-  
 ditio, inventio, & similes, sed sola apprehen-  
 sio, vel manus injectio, & possessio.  
 23 Causa, ut a ] Videtur omissum fesse, vel  
 Lacedæmonii. (Etidimus ad se : quomodo vi-  
 dubium est, quin Auctor scripserit, aut scribere  
 voluerit. J. B.)

III. Cæterum \* in hac belli quæstione \* placuit gentibus, ut cepisse rem is intelligatur, qui ita detinet, <sup>24</sup> ut recuperandi spem probabilem alter anuferit, aut ut res persecutionem effugerit, \* ut loquitur in simili quæstione \* Pomponius. Hoc autem in rebus \* mobilibus ita procedit, ut capta dicantur, \* ubi intra fines, id est, <sup>25</sup> præsidia hostium perducta fuerint. \* Eodem enim modo res amittitur, quo postliminio relit. Redit autem, ubi intra fines imperii esse cepit, quod alibi \* explicatur intra præsidia. Imo & aperte \* Paulus de homine dixit, amitti eum, ubi fines nostris excessit : & \* Pomponius captum bello explicat eum, quem hostes ex nostris ceperunt, & intra præsidia sua perduxerunt : \* antequam enim in præsidia perducatur hostium, mavere civem.

2. \* Hominis autem, & rei. in hoc gentium jure, eadem fuit ratio. Unde facile intellectu est, quod alibi dicuntur \* capta statim <sup>d</sup> capientium fieri, <sup>26</sup> cum conditione aliqua, continuande scilicet eo usque possessionis, debere intelligi. \* Cui consequens esse videtur, ut in mari naves, & res aliæ captæ censeantur tum demum, cum in navalia, aut portus, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perducta sunt ; \* nam tunc desperari incipit recuperatio : \* sed recentiori jure gentium inter Europæos populos introductum \* videmus, ut talia capta censeantur, ubi <sup>27</sup> per horas viginti quatuor in potestate hostium fuerint.

IV. 1. \* At agri non statim capti intelliguntur <sup>f</sup> simul, atque infessi sunt : nam quamquam verum est, eam agri partem, quam cum magna vi ingressus est exercitus, <sup>27</sup> ab eo interim possideri, ut a Celfo <sup>28</sup> notatum est ; tamen \* ad eum, quem tractamus, effectum non sufficit qualiscunque possessio, <sup>28</sup> \* sed firma requiritur. \* Itaque Romani agrum extra portam, quem Annibal castris infidebat, <sup>29</sup> adeo non amissum judicabant, ut eo ipso tempore nihilo minoris venierit, quam ante venisset. Is ergo demum ager \* captus censebitur, qui mansuris munitionibus ita includitur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit.

2. Et hæc non minus probabilis videtur \* nominis territorii origo a terrendis hostibus \* a Siculo Flacco <sup>i</sup> allata, quam illa \* Varronis \* a terrendo, aut Frontini (if) \* a terra, aut <sup>29</sup> Pomponii jurisconsulti a <sup>30</sup> terrendi

## G E O R G I I.

g Per boream viginti quatuor ] Etiam terra id observari, diffens e Titiano libro CXIII. in anno MDXCV. Ex Germanicis legibus id venit, ad exemplum ejus, quod de fera vulnerata constitutum apud ipsos non sine ratione fuerat, ut lege Longobardorum lib. 1. tit. XXII. §. 6. Idem in Anglia, & Castelle regno servari, ait Albericus Gentilis Hispanicæ advocatus l. 3.

## G R O N O V I I.

24. Ut recuperandi ] Ut qui antehac possedit, credatur eam pro perdita habere, judicetque se

frustra operam ejus repetendæ, ac reprehendendæ sumturum.

25. Præsidia hostium ] Castra, vel loca munita, quo accedere prior possessor non audeat.

26. Conditione continuanda ] Si tandem tenuerit, donec perduxerit intra præsidia.

27. Ab eo interim ] Dum illam castris, vel castellis, & stationibus occupatam habet.

28. Sed firma ] Stabilis, manens, duratura.

29. Pomponii ] L. 259. §. 8. D. de f. s.

(ff) FRONTINUS, non à terra, sed à terrendo, quemadmodum SICULUS FLAC-  
CUS vocem Territorii deducit. Verum CU-  
JACIUS etymologiam illam à terrâ petitam  
propofuit in Nota ad L. 53. C. De Decurionibus  
&c.



30 terrendi jure, quod habent magistratus. Sic Xenophon libro 6 de vestigali-  
bus, agri possessionem belli tempore, ait, + retineri per munimenta, <sup>a Cop. IV.</sup>  
quæ <sup>b</sup> ipse appellat. <sup>9-43, 44.</sup>

V. Liqueat & hoc, + ut res aliqua nostra belli jure fiat, requiri ut  
hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, + puta in oppi-  
dis eorum, aut intra præsidia, + sed quorum domini nec hostium sint sub-  
diti, nec hostilis animi, + eæ bello acquiri non possunt, ut inter cætera  
Æschinis 6 dicto jam loco ostenditur, Amphipolim, quæ urbs esset Athe-  
nienfium, Philippi bello in Amphipolitanos + ipsius Philippi non potuisse  
fieri. + Nam & ratio deficit, + & jus hoc mutandi per vim domini o-  
diosius est, quam 31 ut produci debeat.

VI. Quare quod dici solet, <sup>b</sup> hostiles censeret res in hostium navibus  
reperitas, + non ita accipi debet + quasi certa sit juris gentium lex, sed  
32 ut præsumptionem quandam indicet, quæ tamen validis in contrarium  
probationibus possit elidi. + Atque ita in Hollandia nostra jam olim, an-  
no scilicet MCCCXXXIII. flagrante cum Anfiaticis bello, frequenti sena-  
tu judicatum, & ex judicato in legem transiisse comperi.

+ VII. 1. Illud vero extra controversiam est, + si jus gentium respi-  
cimus, + quæ hostibus per nos erepta sunt, ea non posse vindicari ab  
his, qui ante hostes nostros ea possederant, & bello amiserant: + quia  
jus gentium hostes primum dominos fecit 33 dominio externo, deinde nos:  
+ quo jure inter alia tuetur se 4 Jephthes contra Ammonitas, quia ager  
ille, quem Ammonitæ vindicabant belli jure ab Ammonitis, ut & pars  
alia a Moabitibus + ad Amoræos, ab Amoræis ad Hebræos transiisset.

+ Sic

&c. quam observationem quum Auctor vidisset  
à DIONYSIO GOTHOFREDO, ad L. 239.  
D. De verb. Signif. ita relatum: *A terrendis  
hostibus* (etymon deducit) *Frontinus in libro  
de agrorum qualitat. à terra, Cypre, ad L. 53.  
C. de Decurion. exilimavit, dum festinanter le-  
geret, voces à terra refferri ad Frontinum, de  
quo ante, non ad Conjecturam, qui sequitur. J.B.*

1 Sic Et David ] Sic Resin rex Syrie Flo-  
tham urbem, quæ Idumæorum fuerat, non Idumæis,  
sed Syris tradidit habitandum, secundum  
lectionem Malforestian II. Reg. XVI, 6. [Sed  
lectio illa vitiosa est. Vide ibi Clariss. CLEVER-  
NOTAM. J. B.]

## G R O N O V I I.

## G R O T I I.

b Hostiles censeret res in hostium navibus reperi-  
tas ] Sed neque amicorum naves in prædam ve-  
niunt ob res hostiles, nisi ex consensu id factum  
sit dominorum navis. I. eodem II. D. de publica-  
nis §. 2. *Robertus Zuarius libro de usu maris  
consilio II. ann. 6.* Atque ita interpretandas  
puto leges Gallie, quæ ex rebus naves, ex na-  
vibus res præda subiiciunt, quales sunt *Franci-  
fi I. data anno MDXLIII. cap. 42. Henrici  
III. anno MDLXXXIV. mense Martio, capite  
69. lex Portugallica libro I, tit. XVIII.* Alio-  
qui res ipse sola in prædam veniunt. *Mercusius  
Danicorum libro II. Sic bello Venetorum cum  
Genuesibus pertentatæ Græcorum naves, & ex-  
tracti si qui hostium laterent, Gregoræ libro IX.  
(pag. 181.) vide & Crantzium Saxonico-  
rum II. & Albericum Gentilem advocatæ Hispani-  
cæ I. 20.*

30 Terrendi jure, quod habent ] Hoc solum est  
vernum Irusum. Addit enim, id est, *subvenire*.  
Nimirum moribus Rom. eo usque patebat  
territorium, quo usque fas erat magistratibus  
incedere submoto. Est autem incedere *submoto*,  
ire præcipientibus hostibus, qui viam faciant, &  
terram submovere. *Liv. 25, 4, 28, 27.* Hoc  
autem non licere sibi judicatum in terris alienæ  
ditionis, ut apparet ex *Cæsare lib. 3, de civil.  
cap. 106. Tacit. 2, annal. 52. Suet. Cnl. 3.*

31 Ut produci ] Per interpretationem largius  
porrigi, quam proxima ratio permittit.

32 Ut præsumptionem ] Ut intelligamus esse  
credibile, atque ut plurimum ita sese habere,  
immo & credi, ac pro vero accipi, nisi contra-  
rium probetur.

33 Dominio externo ] Quantum apparet, ut  
que oculis judicari potest ex præfenti possessione.

D 3

G 2 O

a 1. Sam.  
XXX. 18.  
20.  
b Lib. VI.  
c. 36.

+ Sic & David \* quod ipse Amalecitis, Amalecitis antea Palaestinis eripuerant, pro suo habet, ac dividit.

2. Titus Largius apud Dionysium Halicarnassensem b in senatu Romano k cum Volsci olim possessa repeterent, sententiam sic dixit :

ἔτι Ῥωμαῖοι καθάρως ὑπολαμβάνοντες κτήεις ἡμῶν καὶ δοκιματίας, αἷς καταχρῶμεν πολλὰν λαβὴν καὶ νόμον, καὶ οὐκ αἱ ὑπομνήσαντες καλῶς τῶν ἀρετῶν ἀποδοῦναι, παραλλήλως αὐτὰς τῶν ἀπολαύσεων κινουμένων τι πάσι καὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ γυναικῶν καταλατῶν ἀγνοούμεθα τὸν δὲ ὑπαρχόντων πᾶσι γινώσκοντες, καὶ ταῦτα ὅσα πολέμους ἀνέλαμεν. *Romani nos honestissimas eas, atque iustissimas credimus possessiones, quas belli lege captas habemus : neque vero induci possumus ut frustra facilitate deleamus virtutis monumenta, si eas illi reddamus, quibus semel perierunt.* Iunno vero tales possessiones non tantum cum his, quod iure videtur, civibus nostris communicandas, sed et posteris relinquendas censuimus : tantum abest ut parva relinquendo 34 in vos ipsos ea constitutamus, quae in hostes constitui solent : & in responso Romanorum Auruncis c dato :

c Lib. VI.  
c. 32.

ἡμῶν αἱ Ῥωμαῖοι δοκιμαίαν ὅσα κτήναι τῶν ἀρετῶν πολέμους ἀνέλαμεν, ταῦτα τοῖς ἑγγύς αἷς ἐκείνῃ παραδοῦναι : nos Romani ita arbitramur, quae quis hostium erepta virtute quaesivit, ut optimo iure propria ad posteros transmitti. Alibi in responso ad Volscos sic d Romanis : ἡμῶν δὲ κρατίως ἡγεμῶνα κτήεις αἷς ἀνὸς πολέμου κρατίως αἷς λαβόμεν : ἔτι πρῶτος καταστράμενοι νόμον τοῦτο, ἔτι αὐτὸν ἀνδρώμενοι ἡγεμῶνα ἡμῶν καὶ ἡμῶν δὲ αὐτῶν, ἀποκρίσεις τῶν κατὰ νόμον αἰδέσθαι αὐτῶν χρεώμενοι, καὶ αἱ ἐκδοῦμενοι ὑμῶν μαλακῶν νόμων, αἷς ἀνὸς αἰσθημάτων ἐπὶ τῶν ἀρετῶν : πολλὰ γὰρ ἀνὸς κατέχουσιν, ἵτι τῶν ἀνὰ ἀρετῶν καὶ ἀνδρείας ἀνέλασαν, ταῦτα ὑπὸ δουλείας τῶν καὶ κατὰ ἀνδρείαν. Nos autem optimam iudicamus possessionis genus, quod belli iure captum, quaesitumque est. Cuiusque nos a nobis hoc ius sit institutum, sed 35 \* a Diis verum, quam ab hominibus profectum, omniumque gentium tam Graecarum, quam barbararum usu probatum, nihil vobis per ignaviam concedemus, nec bello partis abstulimus. Maximam enim id probrum foret, quae virtute, ac fortitudine acquisita sunt, ea per firmitudinem, aut stuporem amittere. Sic & in responso e Samnitum : πολλὰν κρατύναντες ἡμῶν, ἔτι καὶ ἐπὶ νόμῳ κτήεις δοκιμαίαν : cum arvis haec quaesivimus, quae lex acquirendi iustissima est.

e In exc.  
legat. pag.  
705.

f Lib.  
XLI. c.  
17.  
g Mithrid.  
pag. 244.

3. Livius f cum narrasset agrum prope Lunam a Romanis divisum, eum agrum sic notat : de Ligure captus is ager fuerat : Etruscorum antequam Ligurum fuerat. Hoc iure a Romanis retentam Syriam, Appianus e notat,

#### G R O T I I.

k Cum Volsci j De Vejis idem in Romulo narrat Plutarchus : Οὐδὲν ἀρχὴν ὑπομνήσαντες πολέμου φθόνους ἀπαρτῶν αἷς προεμύνησαν αὐτοῖς τὸ δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ γινώσκοντες ἔτι καὶ ἀνέλασαν τῶν καὶ πολέμου αἷς προεμύνησαν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἀποδοῦναι τῶν ἀρετῶν, αἷς καὶ γὰρ ἀπαρτῶν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς. Et si principum belli faciebant postulationem ut Fidenae ipsi redderentur, velut ad quos pertinebant, eorum id non in iussum modo erat, sed et videlicet, ut qui periclitantibus, bellumque gerentibus non sub-

venissent, sed ipsos homines fecissent perire, nec domos, et agros a bello possidentibus vindicarent. (Pag. 33. B. Verum hoc exemplum, ut & illud Volscorum, non huc convenit : ut expendenti patebit, & nos in Notis Gallicis ostendimus. F. B.)

#### G R O N O V I I.

34 In nos ipsos ea j Ut nos illis privemus, & mulctemus, quemadmodum in victos hostes consulere solemus.  
35 A Diis j Nam videlicet causa Diis placuisse videtur.

G K O

tat, nec redditam Antiocho Pio, <sup>1</sup> cui eam eripuerat Tigranes hostis Romanorum: & Justinus, ex Trogo sic respondentem facit eidem Antiocho Pompejum, ut habenti regnum non advenis, ita quo cesserit Tigrani, non daturum quod suavi nesciat. Sed & eas <sup>m</sup> Gallie partes, quas Gallis eripuerant Cimbri, & Romani pro suis habuere.

+ VIII. Gravior disputatio est, + cui in bello publico, ac solenni res hostium acquiratur, + ipline populo, + an singulis, qui de populo, aut in populo sunt. + Valde enim hic variant recentiores juris interpretes: + quorum plerique cum + in jure Romano legisent, capta capientium fieri, in + canonum autem corpore distribui prædam publico arbitrio, alii post alios, ut fieri solet, dixerunt, + primo, ac jure ipso fieri capta singulorum, qui manu capiunt, + attamen duci assignanda, qui inter milites distribuatur: quæ sententia cum recepta non minus, quam falsa sit, + hoc accuratius a nobis refutanda est, ut specimen sit, quam parum tuto in hoc controversiarum genere + tali <sup>36</sup> auctoritati credatur. Enimvero dubitandum non est, + quingentium consensu utrumvis potuerit constitui, aut ut capta populo bellum gerenti, aut ut cuiusvis, qui manu caperet, in dominium cederent. + Sed quid voluerint querimus, & dicimus, gentibus placuisse, (gg) + ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt <sup>37</sup> res nullius, ut ex Nervæ filii dicto jam antea apertum fecimus.

+ IX. I. At + res, quæ nullius sunt, + fiunt quidem capientium, + sed tam eorum, qui <sup>38</sup> per alios, + quam qui per se capiunt. + Ita non servi tantum, aut filii, + sed & liberi homines, + qui in piscando, aucupando, venando, margaritis legendo operam suam addiderunt aliis, + statim quod acceperunt acquirunt ipsis, quibus operam navant. Modestinus jurisconsultus recte + dixit: + quod naturaliter acquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet volentibus nobis possidere acquirimus: & Paulus + receptis sententis: possessionem acquirimus animo, & corpore: <sup>39</sup> + animo utique nostro: corpore

a Lih. XL.

c. 2.

J. Appian.

Bell. Civ.

lib. 1.

Pág. 367.

c. Berti. ad

l. 28. D. de

copi. Alex.

Ed. Jof. l. 1.

D. de acq.

pos. Arg.

ad §. 17.

infl. de ver.

div. Pan.

ad c. ficut.

de jurjur.

n. 7. Th.

Gram. de

cif. Neop.

71. num.

Mort.

Laud. de

bello g. 4.

c. L. 53.

D. de a. y.

dom.

d. Lih. V.

lit. 2. §. 1.

## G R O T I I.

I Cui tam eripuerat Tigrani] Appianus sic: ὅτι τὸν Σελευίδου βασιτὴν τὸν Τερράνης ἐκπύρηντας ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ ἀρχῇ, μάλιστα δὲ Ῥωμαίων: Τὸν αὖτις νικηθέντα πάλιν ἀπὸ τοῦ Σελευίδου τὸν Τίγρινα ἐκείνου ποταμὸν Συρίαν τεύχεσιν, quam videret Tigrani Romanis. (Bell. Syr. pag. 191.) Et alibi: ἐκείνου τὸν νικηθέντα ἀπὸ τοῦ Σελευίδου βασιτῆς Ῥωμαίων αὖτις πάλιν τὸν ποταμὸν ἐκείνου ἐκπύρηντας, credidit se cum videret Antiochi ex terra expulsi, hoc ipso eam terram acquisivisse Romanis. (Bell. Mithrid. pag. 404.) Ipse Antiochus apud Polybium in excerptis legationum num. 72. ἐκείνου τὸν κατὰ πλάμην ἐκπύρηντας δὲ καμμένην οὕτω γῆν ἐκπύρηνται, quæ bello ferret, servatissimum, & honestissimum esse possessionem. (Confundit heic Author duos Antiochos. Ille enim, de quo apud POLYBIUM, non est Antiochus Pius, sed Antiochus, cui Megos cognomen erat. J.B.)

in Gallie partes] Franci agros Italix a Gothibus acceptos Romanis non reddiderunt. Procopius Gothicorum IV. (Cap. 24.) vide quæ dixi rex Suedix apud Thammam libro LXXVI. in anno MDLXXII.

## G R O N O V I I.

36 Auctoritati credatur] Multitudini didicimus, & communi opinioni.

37 Rei nullius] Vacua, domino carentes: quasi jam non sit, quem tollere, & occidere licet.

38 Per alios] Quos in potestate, aut sub imperio, aut eorum conductam operam habent.

39 Animo utique] Non nisi nostro. (gg) Non hæc est questio Juris Gentium, quemadmodumque Jus illud intelligatur, sed Juris Publici, singulorum Populorum. Diximus in Notis nostris Gallicia. J. B.

G R O.



<sup>a</sup> L. 1. §. corpore vel nostro, vel alieno. Idem ad <sup>a</sup> edictum : per procuratorem, tutorem, curatoremve possessio nobis acquiritur, quod explicat <sup>a</sup> si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent. Sic apud Græcos, qui <sup>40</sup> in Olympiis certabant, præmia (hh) acquirebant us, a quibus mittebantur. <sup>a</sup> Ratio est, quia naturaliter homo hominis alterius volens volentis instrumentum est, ut & <sup>41</sup> alibi diximus.

<sup>b</sup> L. 56. D. de obligat. et act. L. 38. §. 17. de verb. oblig. <sup>c</sup> L. 1. C. de adq. et ret. poss. d. C. Pe. 118. 68. Et c. qui facit, 72. De Reg. Jur. <sup>e</sup> Lib. XXX. c. 14.

2. Quare <sup>a</sup> discrimen, quod traditur inter <sup>42</sup> liberas personas, & <sup>a</sup> serviles, circa acquisitiones, <sup>a</sup> juris est civilis, <sup>a</sup> & ad civiles acquisitiones proprie pertinet, <sup>a</sup> ut ex dicto Modestini loco apparet : & tamen <sup>a</sup> has ipsas <sup>a</sup> Severus Imperator postea ad naturalium exemplum admovit proprius, <sup>a</sup> non utilitatis tantum, ut ipse proficitur, ratione, <sup>a</sup> sed & jurisprudentiæ. <sup>a</sup> Semoto ergo civili jure, <sup>a</sup> locum habet quod dicitur, <sup>a</sup> per alium facere quem posse quod per se ipsum potest, <sup>a</sup> & perinde esse per se quis faciat, an per alium.

<sup>a</sup> X. Distinguendum <sup>a</sup> ergo <sup>a</sup> in nostro negotio inter actus <sup>43</sup> <sup>a</sup> vere (ii) publicos belli, <sup>a</sup> & inter actus <sup>44</sup> privatos, qui fiunt occasione belli publici : per hos actus <sup>a</sup> privatis res quæritur primo, ac directe : <sup>a</sup> per illos actus populo. <sup>a</sup> Ex hoc gentium jure Scipio agit cum Masinissa apud <sup>a</sup> Livium : Syphax populi Romani auspiciis victus, captusque est. Itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi Romani est. Nec aliter Antiochus Magnus argumentabatur Cæleu Syriam <sup>45</sup> Seleuci factam, non Ptolemæi, eo quod <sup>46</sup> Seleuci bellum fuisset, <sup>a</sup> cui Ptolemæus navasset operam. Historia est apud Polybium <sup>a</sup> quinto.

<sup>a</sup> XL. 1. <sup>a</sup> Res soli nisi publico actu, inducto exercitu, impositis prædæ, capi non solent : ideo ut respondit <sup>a</sup> Pomponius <sup>47</sup> publicatur ager, <sup>a</sup> qui ex hostibus captus sit, id est, ut ibidem exponit, <sup>a</sup> præda non cedit : præda nomine <sup>48</sup> stricte accepto. Salomo prætorii præfectus <sup>a</sup> apud Procopium :

## G R O T I I.

<sup>a</sup> n Apud Procopium ] Vandalicorum II. (Cap. 14.) Vide & ibi sequentia. Etiam Severus sola ab hostibus capta limitaneis ducibus, & militibus donavit. Lampadius notat, (Cap. 58.) In federe Helvetico est, ut oppida, & arces captx communitati pagorum cedant, apud Samarum multis locis.

## G R O N O V I I.

<sup>a</sup> 40 In Olympiis ] Sic Alexandrum Mac. Amyntæ F. Olympum certamine vario ludicrorum genere contendisse, ait Justinus 7. 2. puta per aurigas, athletas, pugiles, &c. suo sumta doctus, & exercitus. Plin. 21. 3. Namque ad certamen in eircum per Indos & ipsi descendebant, & servos suos quisque mittebant. Inde illa lex XII. tabb. Qui coronam parit ipse, procuratorque virtutis sue ergo duntaxat ei. (Exemplum Alexandri, filii Amyntæ, non rectè heic adductur : nam ex verbis Justiniani, loco, quem Gronovius ipse indicat, satis manifestè colligitur, Principem ipsum in Ludis Olympiis certasse. J. li.)

<sup>a</sup> 41 Alibi ] 1. 1. §. 3.

<sup>a</sup> 42 Libera, et servile ] Tanquam per servum nostrum, aut eum, qui est in potestate nostra, acquiramus ; per liberos homines quos neque in potestate, neque bona fide servientes habemus, non acquiramus. §. 6. instit. Per quem pers.

<sup>a</sup> 43 Vere publicus ] Qui sunt jussu imperantium, & in usum publicum.

<sup>a</sup> 44 Privatus ] Quos regentium in jussu permittitur licentia militibus exercere.

<sup>a</sup> 45 Seleuci ] Nicatoris abavi sui.

<sup>a</sup> 46 Seleuci bellum ] Adversus Antigonom Colicem.

<sup>a</sup> 47 Publicatur ager ] Fit populi, vel principis, cuius nomine bellum geritur.

<sup>a</sup> 48 Stricte accepto ] Pro re manuali, quæ fit proprie capientis, aut capientium.

(hh) Vide hac de re PETRI FARRI Agnific. Lib. 1. Cap. 3. pag. 14. 15. & Cap. 26. p. 170. Ed. Lugd. J. R.

(ii) At in omni Bello Publico, totum jus Privatorum, quantum quantum est, oritur ex Populi, aut Principis, consensu expresso, vel tacito, adeoque distinctio ista non satis firmo fundamento nititur, ut jam observarunt Interpretes. J. R.

G R O

αὐτὰ μὲν ἀνδράποδα καὶ τὰ ἄλλα πάντα χρήματα τοῖς στρατιώταις εἰς λάφυρα ἵκαναι, ἐν ἡπειροῖς  
 εἶναι. Τῶν μὲν τοὺν αὐτῶν βασιδὶ τί καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ προσέτιναι. *captivos sane, & res  
 alias militibus præde loco cedere, + ratione non caret: (accipiendum hoc ut  
 fiat + publico concessu, quemadmodum infra + exponemus) agros autem ad  
 principem, & imperium Romanum pertinere.*

n §. 12.

2. Sic + apud Hebræos & (kk) Lacedæmonios ager manu captus  
 sortito divisus est. Sic + Romani captos agros, aut locandos retine-  
 runt, + interdum modicæ veteri possessori honoris gratia relicto, + aut so-  
 distraherunt, + aut assignarunt colonis, + aut fecerunt vicēgales: qua-  
 rum rerum passim in legibus, historiis, & agrimensorum commentariis testi-  
 monia exstant. Appianus libro primo belli civilis: Ῥωμαῖοι τὸν Ἰταλίου πολέ-  
 μῳ χειρῶνται, γὰρ μὴ ἐκδοῦναι. *Romani cum Italiam armis subegissent, vicis  
 + parte agri multarunt: & secundo libro: τῶν δὲ πολέμων ἐνι κρατίσταιν, ἀλλ'  
 τῶν δὲ πλεονέκων τὸν γῶν ἀφαιρῶντες, αὐτὰ ὑποβίβοντες etiam vicis hostibus terram non om-  
 nem adimebant, sed partiebantur.* Notat Cicero, oratione pro domo sua  
 + ad Pontifices, + consecratos interdum ab Imperatore agros de hostibus  
 captos, sed populi jussu.

b L. II.  
De de evi-  
dentiis. L.  
15. §. 1. de  
rei vind.c Pag.  
353 Ed.  
II. Sept.  
d Pag.  
516.

e Cap. 49.

XII. 1. At res mobiles & se moventes + aut in ministerio publico  
 capiuntur, aut extra illud. Si extra ministerium publicum, + sunt singu-  
 lorum (ll) capientium. + Et huc referendum est + f Celsi illud: *que res  
 hostiles apud nos sunt, non publice, sed occupantium sunt.* Quæ apud nos  
 sunt, + id est, bello orto apud nos deprehenduntur. Nam idem & in  
 hominibus observabatur, quo tempore homines hac in parte rebus captis  
 accensebantur. Insignis est in eam rem & Tryphonini locus: *verum in pace  
 qui pervenerunt ad alteros, si bellum subito exarsisset, eorum servi efficiuntur,  
 apud quos jam hostes se suo fato (ita legendum, (mm) non facto, aut pacto,  
 + ut*

f L. 51. §.  
1. D. de  
rer. acq.  
dom.g L. in  
bello, 12.  
princ. D.  
de capt. &  
posth.

## G R O T I I.

o Apud Hebræos ] Apud eosdem de agro, qui  
 bello captus esset, sex tantum ferebat, quantum  
 singulari tribus; notatum id Digesti Theodosii  
 citi, titulo de rege.

## G R O N O V I I.

49 Aut locandos ] Ut eos ad statum tempus  
 per magistratus redemptoribus pro decimis exat-  
 tendos concederent.

50 Distribuerunt ] Venderunt.

51 Assignarunt colonis ] Puerperibus civibus,  
 aut veteranis militibus equali numero iugerum  
 attribuerunt.

52 Vicēgales ] Emphyteuticarios in perpetu-  
 um, aut longum tempus, certa pensione per-  
 mittendo.

53 Consecratos ] Sueton. Jul. 20. Campum Stel-  
 latum majoribus consecravimus.

54 De moventi ] Jumenta, greges, armenta,  
 & quævis animalia.

55 In hominibus observabatur ] Ut eos capere  
 civis, & servos facere liceret.

Tom. IV.

56 Suo fato ] Per infelicitatem suam. Liv. 9. 18.  
 Dcf. Heracles legit suis fallor, emend. & obl. 36.  
 p. 115. Cl. Salmasius, sui factus ad jus Attic. cap. 26.

(kk) Fallor, an Auctor noster hęc Lacedæ-  
 monios dixit, pro Atheniensibus. Nihil tale de  
 Lacedæmoniis reperio, nec apud eos, qui ex pro-  
 fesso res, & mores illorum exposuerunt, nec in  
 Tractatu Historico, & Theologico de natura,  
 & usu Sortium, Anglicè scripto à THOMA  
 GATAKERO, Viro diffuse admodum lectio-  
 nis, qui Cap. IV. illius Libri studiosè omnia  
 collegit ex Antiquitate, quæ pertinebant ad di-  
 visionem agrorum sortito factam. At vero de  
 Atheniensibus ita Scribaſſius ARISTOPHANIS:  
 Ἐπὶ τοῖς δὲ Ἀθηναῖσι λαμβάνοντες πόλιν πολυμίαν,  
 καὶ τὰς ἐνικνίας ἐκδοῦντες, κἀμὲν τὰν γῶν  
 αὐτοῖς δίδωμεν. In Nubes, p. 103. Vide ibi  
 Illustrissimi SPANHEIMI Adnotat. J. M.

(ll) Modo scilicet summus Imperator conſen-  
 tiat, aut expresse, aut tacite. J. B.

(mm) Vide hæc de re Amplissimum BYN-  
 CKERSHORCK, Obser. Jur. Civ. Lib. IV.  
 Cap. 14. J. B.

E

G R O -

+ ut habent libri ) *deprehendantur*. Fato hoc adscribit jurisconsultus, quia p nullo suo merito in servitutem deveniunt : + nam talia fato adscribere translatum est. Tale illud \* *Nævii : fato sunt Romæ Metelli consules*, id est ; sine suo 57 merito.

a Apud  
Acom. Pro-  
dian. Ad.  
I. in Verr.  
Cap. 10.

2. + Indidem venit quod si quid milites capiunt non 58 in prociñctu ; + aut in eo, quod facere jubentur, sed in eo, + quod promiscuo jure, + aut solo permisso faciunt, id statim sibi acquirunt : + capiunt enim 59 non ut ministri. Talia sunt spolia, quæ detrahuntur hosti + in dimicatione singulari : talia etiam, quæ procul ab exercitu ( extra decem millia passuum dicebant Romani, ut mox + videbimus ) + in liberis, & injussis excursibus capiunt : + quod genus prædæ Itali hodie + *correriam* vocant, & + a *butino* distinguunt.

b Infra  
§. 21. n. 3.  
c Salic. in  
l. 2. C. de  
possl. ver.  
Tbo.  
Gram.  
Devis.  
Neap. 71.  
n. 18.

XIII. Sed quod diximus, jure gentium + talia singulis directe acquiri ; intelligendum est, + ut id juris gentium sit 60 ante omnem eam de re legem civilem ; nam populus quisque inter suos aliter potest constituere, + & 61 dominium singulorum antevertere, + sicut multis in locis de 62 feris, & avibus factum videmus. + Sic enim introduci etiam lege potest, ut quæ apud nos reperiuntur hostium res, publicæ fiant.

XIV. 1. At + de his, quæ quis 63 actu bellico capit, alia est ratio, + Ibi enim singuli reipublicæ 64 personam sustinent, ejusque vice funguntur, ac proinde + per eos populus, + si lex civilis aliud non statuat, ut possessionem, ita & dominium nanciscitur, + & id, in quos vult, transfert. + Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione, probationes nobis video solito largius admetiendas + ex nobilium populorum exemplis.

2. Incipiam a Græcis, quorum morem Homerus non uno loco describit ( *Iliad. Lib. 1. vers. 125.*

Ἄλλὰ τὰ μὲν αἰεὶ ἱερὰ ἀνέστανται, τὰ δὲ δαῖτα.

+ *Omnia jam divisa, quibus spoliavimus arbes.*

Apud eundem poetam Achilles de urbibus agens, quas ipse expugnaverat. ( *Lib. IX. vers. 330, & seqq.* )

Totus

#### GROTII.

p Nullo suo merito ] Sic & hæc duo opponit servituti ad *Rencidos* 1. *Adi* sibi. *Labeus* Virgilius vel *Trejanorum* meritū, sed omnia satis adscribere. ( *Ad vers. 32.* )

#### GRONOVII.

57 Merito ] Metelli hoc carmine laesi responderunt : *dabant maiorem Metelli Nævio poetæ*. Terent. *Maurus* de metris p. 2419. Et vero dederunt : effecerunt enim, ut in Tullianum conjiceretur. *Plant. Mil. 2. 2. 56. Gril. 2. 3.*

58 In prociñctu ] In agmine, vel sub duce, in expeditione.

59 Non ut ministri ] Sed ut se circumspici-

entes, quemadmodum loquitur auctor Africanus belli cap. 47. *quælibet militie servientur.*

60 Ante omnem ] Et valet, ubi nihil diversum de eo civitas constituit.

61 Dominium singulorum antevertere ] In publicum vindicando res prohibere.

62 Fera, & avibus ] Ubi venationem, & aucupium, jure veteri gentium, & natura, omnibus concessum reservarunt sibi principes, aut nobiles.

Sic satis vendendi arbitrium aliquando privatis ademptum Romæ. *Liv. 2. 9.*

63 Actu bellico ] Ut in acie, aut expugnatione urbis.

64 Personam sustinent ] Non pro se se agunt, sed pro corpore civitatis. Hinc est ut privati cum militibus tamen diversi componantur interitum. V. ad *Sen. de vitæ beat. cap. 2.*

GRO-

Τάν' ἴν' πάσειν κικλήσκω πόλιν ἢ ἰσθμόν  
 Ἐχέμεν, ἢ πάντα ἔσται Ἀργεῖον δέσποιν  
 Ἀργεῖα δ' ὅ' ἴππῳ μένῃ παρὰ νηυσὶ θάσσῃ  
 Διέχμεν δὲ καὶ πᾶσιν ἀσπίδατοισι, πόλιν δ' ἔχουσιν.

*Omnibus his ingens pretio, numeroque supellex  
 Nostra rapta manu: regi sed victor Atreida  
 Dividenda tulit, celeres residens qui pone carinas  
 Dividentes cum pauca aliis, sibi multa tenebat.*

Spectandus enim hic Agamemnon, + partim ut totius Græciæ eo tempore princeps, + atque ita populi gerens vicem: + quo jure ipse, sed cum fenatu, prædam dividebat: partim ut munere fungens imperatorio, ac proinde de communi, + partem cæteris majorem ferens. Eum ipsum Agamemnonem sic alloquitur idem Achilles, (*Lib. I. vers. 163, 164.*)

Οὐ μὲν εἰς πᾶσι λαὸν ἔχω γέρας, ἐπειρὶ Ἀχαιοὶ  
 Τρώων ἐκπίπτουσ' Ἴν' υἱάμενος πτολίεθρον.

*Nam 65 neque me tecum præda pars æqua sequetur,  
 Si Danaum virtus Trojanam everteris urbem.*

Et alibi \* Achilli offert Agamemnon de consilio publico navem plenam æris. & auri, & viginti mulieres, quæ 66 præcipiat de præda. Troja jam capta, Virgilio narrante <sup>b</sup>,

Custodes lecti + Phoenix, & ditius Ulysses  
 Prædam asservabant: huc undique Troia gaza  
 Incensis erepta adytis, mensaque Deorum,  
 Cratereſque auro solidi, captivæque vestis  
 Congeritur.

Sic posterioribus temporibus + prædam Marathoniam asservat \* Aristides. Post prælium ad Plateas severe edictum, + ne quis de præda privatim quicquam tolleret: deinde præda + pro populorum meritis distributa. Athenis postea devictis, + in publicum relata a \* Lyfandro præda. Et publici officii nomen q apud Spartanos, f λατρευόμενοι, præda venditores.

3. Si

G R O T I I.

q Apud Spartanos ] Agésilao in Asia agente, castris Pharnabazi capite Spithridates subtraxerat prædam; inquisitione ab Erispida Lacedæmonio instituta aufugit. (Hoc refert *Plutarchus*, Vit. Agesi. pag. 601. E.)

G R O N O V I I.

65 Neque me tecum ] Nam tu accepturus majorem, utpote imperator summus.

66 Præcipiat ] Præcipua, vel eximia auferat, antequam reliquam præda distribuat, ut legatum per præceptionem in jure. (In hoc loco *Homeri* Auctor dicit navem plenam, pro navis præda ætis &c. J. B.)

E 2

G R O -





bant, + prout religioni, + famæ, + ambitioni serviebant, diverso modo usi reperiuntur.

XVI. 1. \* Qui sanctissimi esse, aut credi volebant, + prædam non attingebant omnino, sed siue pecunia erat in præda, eam jubebant + a quaestore populi Romani percipi; siue res aliæ, eas per quaestorem 71 sub hasta venundari: unde redactam pecuniam + manubiarum nomine significatam, Favorinus apud \* Gellium sensit. Hæc pecunia per quaestorem in ærarium deferrebat, prius tamen, 72 si res triumphii esset, assentata publice. Livius libro IV. de C. Valerio consule: *b præde ex assidue populationibus, quod omnia in locum tutum congesta erant, fuit aliquantum: venditum sub hasta consul in ærarium redigere quaestores iussit.* Idem fecit Pompejus, de quo hæc sunt Velleji \* verba: *pecunia Tigranis, \* sicut Pompejo moris erat, redacta in quaestoris potestatem, ac publicis descripta literis.* Ita & M. Tullius, 4 qui sic de se ipso in literis ad Sallustium: *de præda mea præter 73 quaestores urbanos, id est, populum Romanum, servantem nec attigis, nec tacturus est quisquam.* \* Atque id antiquis, + melioribus temporibus fuit maxime usitatum, quo Plautus \* respiciens sic ait:

*Nunc hanc prædam omnem jam ad quaestorem deferam.*

Et de hominibus captivis f similiter:

*Quos emi de præda 74 + de quaestoribus.*

2. Sed alii + sine quaestore ipsi prædam vendebant, + reserebant in ærarium, quod & ex Halicarnassensi sequentibus verbis colligere est. Sic a Tarquinio rege & jam olim victis Sabinis prædam, & captivos Romam missos, legimus. Sic Romilius, & Veturius consules b narrantur prædam vendidisse ob ærarii penuriam, ægre id ferente exercitu. Sed cum passim id occurrat, + quantum ducum quisque ex triumphis Italicis, Africanis, Asiaticis, Gallicis, Hispanicis in ærarium per se, aut quaestorem retulerit, exempla congerere nihil est opus. Illud magis notandum, datam prædam, aut

# GROTIUS.

u Prædam non attingebant omnino] Manius Curvius juravit, se ex præda nihil attigisse, præter guttam sanguinis, quo sacrificaret. (Hoc e Plin. Hist. Nat. Lib. XVI. Cap. 38.) Scriptor vitæ Virorum Illustrum (Aurelius Victor, Cap. 60.) de Mummio agens: Corintum hæc, tabulisque spoliavit, quibus cum totum reliquisset Italiam, in domum suam nil contulit. De dominato modo Emilio Paulo Plotarchus: αὐτὸς δ' ἔρριπεν αὐτῷ τὴν ἐκδομένην καὶ τὴν παρακλησίου ἱερῶν οἱ ἀνδραγαθῶν, καὶ αὐτὸς ἀργύρου, καὶ αὐτὸς ἡ χρυσίου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀθρῶματι, καὶ δ' αὐτὸς ἰδὼν τὸν αὐτὸν ταμίαν οἷς τὸ δακτύλιον παραδίδωκε, nec minus liberalitatem ipsius, & animi magnitudinem prædicabant homines, quod congestam ex regis opibus

auri, argentique vim magnam nec inspicere voluisset, sed quaestoribus in publicum deferendam dedisset. Pag. 270. D.)

x Sicut Pompejo moris erat ] Ut plurimum; vide quod sequente paragrapho ex Lucano adducitur.

# GRONOVII.

71 Sub hasta venundari ] Publicæ auctione in parte castrorum, quæ Quintana vocatur. Surt. Ner. 26. Lips. de mil. dial. 3. vel iusti, vel existimationis, gratiæque civium capidi erant.

72 Si res triumphii ] Si res bello gesta essent tanta, ut triumphum mereretur.

73 Quaestores, id est, populum ] Nam quaestores procurabant rem, & ærarium populi.

74 De quaestoribus] Vendentibus eos quaestoribus.

E 3 G a o

a Liv.  
XIII. c. 24.  
b Cap. 57.

c Liv. II.  
c. 37.  
d Liv. II.  
c. 17.

e Boetius.  
IV. 9. 152.

f Captiv.  
l. 2. 2.

g Liv. I. 2.  
l. c. 37.  
h Liv.  
lib. III. c. 31.

aut ejus partem interdum Diis, <sup>a</sup> interdum militibus, <sup>b</sup> interdum & aliis. <sup>c</sup> Diis aut res ipse dæx, ut spolia, quæ Romulus a Jovi Feretrio suspenderit, aut redacta inde pecunia, ut ex Pometinis manubiis <sup>d</sup> Tarquinius Superbus templum Jovis in monte Tarpejo statuit.

XVII. 1. Militibus prædam dare, præcis Romanis <sup>e</sup> 75 <sup>f</sup> ambitiosum videbatur: uti Sextus <sup>g</sup> Tarquinii Superbi filius, sed Gabius profugus, prædam militi dilargitus dicitur, ut eo modo potentiam sibi conciliaret. Appius Claudius in <sup>h</sup> senatu similem largitionem arguit ut novam, prodigam, inconsultam.

Præda autem militi concessa aut <sup>i</sup> dividitur, aut diripitur. Dividi potest <sup>j</sup> 76 <sup>k</sup> aut ratione stipendiorum, aut <sup>l</sup> ratione meritorum. <sup>m</sup> 77 Stipendiorum ratione dividi prædam <sup>n</sup> Appius Claudius <sup>o</sup> volebat; si illud obtinere non posset, ut redacta inde pecunia in ærarium deferretur. Totum autem dividendi ordinem accurate explicat Polybius <sup>p</sup> 78: nempe in dies, aut (oo) vigiliis <sup>q</sup> partem exercitus <sup>r</sup> 78 alteram, aut minorem ad comportandam prædam <sup>s</sup> 79 mitti <sup>t</sup> 80 solitam: & quod quisque reperisset, id jussum <sup>u</sup> 81 in castra perferre, ut per tribunos æqualiter divideretur, vocatis ad partem <sup>v</sup> etiam his, qui castra servarent, (quod & apud Hebræos <sup>w</sup> regi <sup>x</sup> Davidi placuisse, & inde in legem transiisse, legimus) <sup>y</sup> quique per valetudinem, <sup>z</sup> aut delegata ministeria aberant.

2. Interdum non ipsa præda, <sup>a</sup> sed redacta inde pecunia <sup>b</sup> prædæ loco militibus donata, quod sæpe in triumpho fiebat. <sup>c</sup> Proportionem hanc invenio, <sup>d</sup> simplex pediti, duplex centurioni, triplex equiti datum. Interdum simplex pediti, <sup>e</sup> equiti duplex, duplex pediti, duplex centurioni, <sup>f</sup> tribuno, <sup>g</sup> & equiti quadruplex. <sup>h</sup> Meritorium etiam sæpe

## G R O T I I.

y *Ratione meritorum*] Id apud Hebræos factum, docet Josephus lib. III. antiquæ historiæ (cap. 2. §. 5. *Ed. Hudson.*)

z *Tribuno, & equiti*] Tribuno, & præfecto equitum, ait Appianus civilium II. (Pag. 491. *Ed. H. Steph.* Atque hæc est vera distributio: <sup>a</sup> aliam, ex errore memoriam, in ipso contextu Auctor posuerat. In loco autem SÆVTONII, ad quem simul ora libri nos remittit, non dicitur quantum daretur Equitibus, nisi ex vilio præfatum Editionum, secundum quas distributio facta fuisset modo planè diverso ab iis omnibus, quos Auctor noster commemorat. *J. B.*)

## G R O N O V I I.

75 *Ambitiosum*] Esse gratificari militi contra disciplinam, & dignitatem, aut pravæ indulgentiæ opus.

76 *Aut ratione stipendiorum*] Aut pro stipendiis, aut super stipendia pro meritis.

77 *Stipendiorum ratione*] Immo ipsum stipendium militi ex pecunia prædaticia numerandi auctor erat, ut eo minus tributis plebs conferret.

78 *Alteram, aut*] Aliquando de singulis manipulis secretum numerum pro magnitudine urbis expugnata, aliquando per cohortes, sive manipulos, divisio exercitus omni partem alteram.

79 *Mitti*] Per urbem, & domos.

80 *Solitam*] Ita ut pars altera, & plerumque major in armis partem in castris, partem per urbis potentiam, & munita loca disposita esset ad omnes casus præveniendos.

81 *In castra*] Vel forum, aut spatiosum locum urbis.

(oo) De *Vigiliis* nihil apud POLYBIUM: immo ipse, paullo ante locum indicatum, narrat, Scipionem, expugnata novâ Carthagine in Hispaniâ, quom non alventaret, jussisse milites faciem diripiendi facere, & prædium collocari in Foro ad adservandam prædam. *J. B.*

sepe habita ratio, sicut Marcius \* quod (pp) foriter fecisset, \* ex præda Coriolania donatus est <sup>12</sup> a Posthumio. a Liv. d. 40.

3. Utrovis modo fieret divisio, <sup>b</sup> licebat Imperatori *Reperere*, hoc est, + præcipuum sibi accipere quantum vellet, id est, quantum æquum arbitraretur: <sup>c</sup> quod & aliis interdum virtutis ergo concessum. Euripides Troadibus de nobilioribus feminis Trojanis agens, ait, (vers. 33.)

— Τῶν πρώτων ἱερμίου  
ερατά.

*Qua principibus eximia data  
Erant Achivis:*

Et de Andromacha, (ibid. vers. 174.)

Καὶ τὴν δ' Ἀχαιοὺς ἔλαχε παῖς Πύρρον.

*Accepit illam Pyrrhus eximiam sibi.*

Afcianus de equo apud Virgilium (*Æn. IX, 270, 271.*)

— Ipsum illum chypetum, cristasque rubentes

<sup>13</sup> *Excipiam forti.*

Pausanix post in Plateis prælium eximia data, mulieres, equos, camelos, <sup>b</sup> *Liv.* IX. c. 40. narrat <sup>c</sup> Herodotus. Sic Ocrisiam Corniculanam præcipuam accepit <sup>d</sup> rex *Dion.* *Halic. Lib.* IV. c. 1. *Tullius.* <sup>d</sup> Fabricius apud Halicarnassensem <sup>e</sup> in oratione ad Pyrrhum *Excerpt.* *inst.* pag. 714. 715. *Ed.* *Oxon.*

#### G R O T I U S

a *Ex præda Coriolana* ] Vide *Plutarchum* Coriolano, (Pag. 218. A. B.)

b *Licetbat Imperatori* ] Vide *Zoncleoniam* in Turcicis.

c *Quod Et aliis interdum virtutis ergo concessum* ] Sic Nestor feminam possidebat:

— ἂν οἱ Ἀχαιοὶ  
ἔδωκεν.

— monere *Grojum*,  
*Excerptam forti.*

Et id *Iliados* A. (vers. 625.) At *Odyssæ* II. *Ulysses* ait, (vers. 232.)

Τὸν ἱερμίου Μενέαιδα, παῖδα δ' ἑσπερὴν  
Ἀνδρῶνα.

*Eximiam accepit Menæceus, puerum deinde  
Sorte tulit.*

*Euripides* de *Cassandra.*

Ἐκέρπειν ἐν ἱστέον Ἀγνιδάμην δῖαν.

*Sibi hanc Atreides major eximiam tulit.*  
(Troad. vers. 249.)

De <sup>a</sup> *quæ Atheniensium duci Demostheni c* præda *ἱερμίου*, præcipui jure data sunt, vide *Thucydidem*, libro III. (c. 114. In loco *Iliados*, XIV, 232. Auctor noster, nescio quare legit *Meneceus*, (quod nomen proprium mulieri non convenit) pro adjectivo, apud *Potam* frequentissimo, & heic aptissimo, *μενεαῖδα*. Ominio dicere vult *Ulysses*, se pretiosissima quæque, & quæ maxime ipsi placerent, elegisse. *J. B.*)

d *Fabricius* ] Cujus exemplum & sibi, & militi proponit *Julianus* apud *Amiannum* libro XXIV. (Cap. 3.)

#### G R O N O V I U S

<sup>12</sup> *A Posthumio* ] *Posthumio Cominio.* *Liv.* IX. c. 40.

<sup>13</sup> *Excipiam forti* ] Non patiar in sortem venire, & tibi præcipuum dabo.

<sup>14</sup> *Rex Tullius* ] Immo *Tarquinius Priscus*: fuit enim *Ser. Tullii* mater. (*Marius Ocrisiam* illius vocabatur *Tullius*: idque locum dedit *critici* Auctoris nostri. *J. B.*)

(pp) Non hoc narrat *LIVIVS*, quem *Autor* in ora libri indicat: sed *DIONYSIVS HALICARNASS.* *Antiq. Rom. Lib. VI. Cap. 94. J. B.* GRONO-



rerum mobilium, vel se invenientium, quas magistri militum milicibus præstant ex spoliis hostium, sive in ipsa bellorum occupatione, sive in quibuscumque locis degere noscerentur.

7. Sed hæc divisio jam olim sæpe in \* calumniam patuit, quasi duces ea ratione privatam gratiam caperent, quo nomine accusati \* Servilius, <sup>a Dion. l. VI. c. 30.</sup> Coriolanus, Camillus <sup>b Idem c. 63.</sup>, quasi amicis, & clientibus de publico largientes. Ipsi contra fe tuebantur publico bono, <sup>c Liv. V. 32.</sup> ut alii <sup>d Dion. Halic. lib. VII. c. 64.</sup> *ἐν τῷ τῶν πόλεων νόμῳ* ut qui operi adjuverant, fructu laboris percepto, ad alias expeditiones ferent promptiores; quæ <sup>e Liv. V. 32.</sup> Halicarnassensis in hanc rem verba sunt.

XVIII. 1. \* Venio ad direptionem. \* Ea militi concessa aut in populatione, aut post prælium, oppidive expugnationem, ut signo dato discurreretur: quod antiquis sæculis rarius, nec tamen exemplis caruit. Nam Sueffiam <sup>f Liv. lib. IV. c. 47.</sup> Tarquinius militi diripiendam dedit: caltra Æquorum <sup>g Liv. V. 30.</sup> Q. Servilius Dictator: Vejos urbem & Camillus: caltra Volcorum <sup>h Dion. Hal. VI. 39.</sup> consul Servilius. Permisit & direptionem <sup>i Idem, IX. 55.</sup> L. Valerius in agro Æquorum, Q. Fabius <sup>k Idem, X. 21.</sup> fulvis Volscis, captaque Ecetra, mox alii sæpe. Victo <sup>l Liv. XLIV. 45.</sup> Perseo Paulus consul spolia jacentis exercitus peditibus, equibus prædam circumjacentis agri concessit. Idem <sup>m Idem, XLV. 34.</sup> ex senatusconsulto diripiendas dedit militi \* Epiri urbes. <sup>n Appian. Mithrid. pag. 230.</sup> Lucullus <sup>o Cap. 45.</sup> victo Tigraue, militem a spoliis legendis <sup>p Idem, XLV. 34.</sup> diu inhibuit, mox certa jam victoria jus spoliandi hostes indulgit. Cicero de iuventione primo <sup>q Idem, XLV. 34.</sup> inter modos acquirendi domini ponit, si quid ex hostibus captum sit, & <sup>r Idem, XLV. 34.</sup> \* cujus prædæ sectio non venierit.

2. \* Qui morem hunc improbant, ajunt, avidas in direptiones manus præterire fortium bellatorum præmia, cum ita ferme eveniat, <sup>s Idem, XLV. 34.</sup> a <sup>t Idem, XLV. 34.</sup> qui segnior <sup>u Idem, XLV. 34.</sup> cap. 45.

## G R O T I I.

e Epiri urbes ] Et Athenas Sulla. Appianus Mithradatico (pag. 195.).

f Lucullus ] Ab eo data diripienda militi Tigranocerta, narrat Plutarchus, (pag. 511. E.) ex spoliis datas singulis præterea drachmas octingentas. Severus Ctesiphontis prædam concessit militi: idem & tribunos, & duces, & ipsos milites habere jussit quæ per vias diripuerant. Alium Spartianus narrat. Mahumetes II. Constantinopolis & prædam, & mancipia promissit militi. (Quod primum narrat SPARTIANUS, factum quidem est à Septimio Severo Imp. at posterius est Alexandri Severi. Prius exstat in Pæt. Sever. Cap. 16. alterum in Pæt. Alex. Sever. Cap. 55. Adeoque nomen similitudo Auctori nostro causâ fuit erroris. J.B.)

g Cujus præda sectio non venierit ] Varro sex modos numerat, quibus dominus legitimus percipiatur, hereditatis iusta additionem, emancipationem, in jure cessionem, usucapionem, & præda sub corona venditionem, & ab auctione pu-

blica, cum bona cujusquam sectione veniunt. De Re Rust. Lib. II. Cap. 10. Quo de loco vide WATHELMII GORII Vindic. pro recept. de Mutui alienatione sententiâ, p. 66, & seqq. J. B.)

h Ut qui segnior sit, prædatur ] Vide quæ jam nunc ex Procopio adferemus ad §. 24.

## G R O N O V I I.

91 Cujus præda sectio ] Quæ præda per quætores auctioni subjecta non sit. Caesar 2, Gall. 33. sectionem ejus oppidi universam Caesar vendidit. Justin. 38, 7. Flor. 2, 3.

92 Ut qui segnior sit, prædatur ] Verba Livii 5, 20. in libris antiquis sic leguntur: ut segnior sit prædatur, ut quisque laboris, periculique præcipuum petere partem solent. In quibus halerunt propter duplicem usum particule Ut. Scilicet, uti, prout quisque solet præcipuum laboris, & periculi partem petere, is in prædando sit segnior. Sic lib. 3, 50. ut quisque occurreret, prædum adverterent. Eodem cap. 53. tunc ut quæque causa erit, statuetur.

seguior sit prædetur, at fortissimus quisque laboris, periculique præcipuam partem petere soleat, quæ sunt verba Appii apud <sup>a</sup> Livium : unde non longe abit Cyri illud apud <sup>b</sup> Xenophontem : 93 *ἐν τῇ ἀπανάτῃ ἐν αὐτῷ ὄντι αὐτὸ πρὸς* Sed contra <sup>c</sup> dicitur, gratius id fore, latiusque, quod sua quisque manu ex hoste captum domum retulisset, quam si <sup>d</sup> multiplex accepisset alterius arbitrio.

3. Interdum quoque concessa direptio, <sup>e</sup> quod impediri non posset. In expugnatione Cortusæ Hetruscorum oppidi, narrante <sup>f</sup> Livio, *publicari prædam* 95 *tribunis placebat, sed 96 imperium, quam consilium segnius fuit; iam militum præda erat, nec nisi per invidiam adiri poterat.* Sic & <sup>g</sup> Gallogrecorum castra a C. Helvii agmine direpta, legimus, contra ducis voluntatem.

XIX. Quod <sup>h</sup> dixi, aliis interdum extra milites prædam, aut pecuniam & præda redactam concedi solere, id ferme ita contingit, ut his, <sup>i</sup> qui tributum ad bellum contulerant, tantundem <sup>j</sup> redderetur. 97 <sup>k</sup> Ludos quoque ex manubiis interdum instructos notes.

<sup>l</sup> XX. 1. Neque vero diversis tantum bellis <sup>m</sup> aliter, atque aliter usurpatum, <sup>n</sup> sed eodem bello eadem præda sæpe in usus diversos impensa, aut partibus divisis, <sup>o</sup> aut rerum generibus distinctis. Sic Camillus decimam <sup>p</sup> ex præda <sup>q</sup> Apollini Pythio dedit, Græcorum exemplo, sed quod primæ <sup>r</sup> ab Hebræis venerat : quo tempore sub decima prædæ vota, non res moventes tantum, <sup>s</sup> sed & <sup>t</sup> urbem, & agros venire, a pontificibus judicatum est. Eodem victore prædæ <sup>u</sup> de Faliscis pars maxima ad quaestorem redacta est, haud ita multum militi datum. Sic & <sup>v</sup> L. Manlius prædam aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut cum <sup>w</sup> curâ ut quam aequissima esset, per milites divisit; quæ <sup>x</sup> Livii <sup>y</sup> verba sunt.

2. <sup>z</sup> Genera, in quæ præda dividi potest, sunt hæc : homines captivi, armenta, & greges, quæ Græci, cum proprie loquuntur, <sup>aa</sup> *λαῖα* vocant, pecunia, res mobiles aliæ, pretiosæ, aut viliores. Q. Fabius <sup>ab</sup> Volscis devictis <sup>ac</sup> *λαῖα*, & spolia per quaestorem vendi jubet : argentum <sup>ad</sup> ipso desert. Idem <sup>ae</sup> Volscis, & Æquis devictis captivos extra Tusculanos militi donat, & in agro Ecetrano homines, ac pecora diripienda concedit. L. Cornelius <sup>af</sup> Antio capto auro, argentum, æs in ærarium desert : captivos, & prædam per quaestorem vendit : militi ea permittit, quæ ad victum,

## G R O T I I.

<sup>ag</sup> Apollini ] Meminit & Appianus in *excerptis Præcisimis*. (p. 546.)

## G R O N O V I I.

93 *Ἐν τῇ ἀπανάτῃ* ] In direptione sat scio ignavos majorem partem lutores.

94 *Μultiplex* ] Amplius, cumulatius.

95 *Τribunus* ] Militum consulari potestate.

96 *Imperium, quam consilium* ] Id imperari non potuit, facultate, & arbitrio ea de re consul.

tandem crepto per festinationem militum, qui prædam jam invaserant, nec nisi cum maximo odio, & criminatione ducem erant reddituri.

97 *Ludos quoque* ] Sencillos, Circenses, Amphitheatrales, vel gladiatorios, qui erant voluntas populi, honos Decorum, divitum ambitio.

98 *Urbem, & agros* ] Ut horum etiam decima æstimatio iniretur, & dedicaretur.

99 *L. Manlius* ] Immo *Curios*. [ *His ipse Auctor in fine istius paragraphi. F. B.* ]

<sup>1</sup> *Livii verba* ] XXXVIII. C. 23.

<sup>2</sup> *Ipse desert* ] In triumpho.

G R O.

Ætum, & vestem pertinebant. Nec dissimile huic <sup>a</sup> Cincinnati institutum, qui Corbione Æquorum oppido accepto pretiosiora prædæ Romanæ misit, cætera centuriatim divisit. Camillus captis Vejis <sup>b</sup>, præter pecuniam ex venditione captivorum, nihil in publicum redegit; Hetruscis devictis <sup>c</sup>, captivisque venditis, ex ea pecunia aurum matronis, <sup>d</sup> quod contulerant, perfolvit, pateras tres aureas in Capitolio posuit. Cossio dictatore, <sup>e</sup> ex Volscis præda omnis præter libera corpora militi concessa est.

3. Fabricius superatis Lucanis, <sup>f</sup> Brutiis, Samnitibus, militem ditavit, tributa civibus reddidit, <sup>g</sup> quadringenta talenta <sup>h</sup> in ærarium retulit. Q. Fulvius, & Appius Claudius, <sup>i</sup> cum Hannonis capta essent castra, prædam vendiderunt, diviseruntque, <sup>j</sup> donatis quorum opera fuerat singularis. Scipio, <sup>k</sup> capta Carthagine, quæ in urbe erant dedit diripiendæ militi, excepto auro; argento, <sup>l</sup> donariis. Acilius, <sup>m</sup> capta Lamia, partim divisit, partim vendidit prædam. Cn. Manlius victis Gallogræcis, concrematis ex Romana superstitione hostium armis, <sup>n</sup> cæteram prædam conferre omnes jussit, & <sup>o</sup> aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut <sup>p</sup> cum cura, ut quam æquissima esset, in milites divisit.

<sup>q</sup> XXI. 1. Ex his, quæ diximus, apparet, non minus apud Romanos, quam apud alias gentes pleraque, <sup>r</sup> prædam fuisse populi Romani, sed ejus dispensandæ <sup>s</sup> arbitrium aliquod Imperatoribus concessum, ita tamen ut, quod <sup>t</sup> ante diximus, rationem actus sui populo deberent; quod inter alia docet exemplum L. Scipionis, qui damnatus est <sup>u</sup> peculatus judicio, ut loquitur <sup>v</sup> Valerius Maximus, <sup>w</sup> quadringenta octoginta argenti plus accepisse, quam in ærarium retulisset: & aliorum, quos ante <sup>x</sup> retulimus.

2. M. Cato in oratione, quam de præda scripsit, vehementibus, atque illustribus verbis, ut ait Gellius <sup>y</sup>, de impunitate peculatus, atque licentia conquestus est: ex qua oratione hoc exstat fragmentum: *Firres privatorum fortiorum* <sup>z</sup> in nervo, atque compedibus ætatem agunt. *Firres publici in auro, atque purpura.* Idem alibi <sup>a</sup> dixerat, *mirari se, audere quemquam capta bello signa pro suppellectile domi statuere.* Ita & Verri peculatus invidiam <sup>b</sup> auget Cicero, quod signum fustulisset, & quidem <sup>c</sup> captum de præda hostium.

3. Nec

## G R O T I U S .

<sup>d</sup> In ærarium retulit ] Et Fabius pecuniam venditorum hominum capto Taranto, cum præda reliquam militibus dispersisset. ( Aliiter rem narrat Livius, Lib. XXVII. c. 16. num. 7. & PLUTARCHUS l'ist. Fab. pag. 187. C. Confudit forte Auctor noster, quod Historicus Latinus paullo infra refert de Scipione, ubi Hannibalem devictis, Cap. 19. n. 2. §. B. )

## G R O N O V I U S .

<sup>j</sup> Quod contulerant ] De ornatu suo, & munda, ad crateras aureas Apollini Delphos portandam. c. 25.

<sup>k</sup> Quadringenta talenta ] 240000. Philip.  
<sup>l</sup> Donatu ] Extra ordinem honoratis munere,

re, vel dono insigni.

<sup>m</sup> Donariis ] Templorum ornamentis.

<sup>n</sup> Aut vendidit ] Hoc jam paullo superius posuit; sed quia ibi per errorem Manlio prænomen Lucii dederat, aliam de Cnæo hic recte appellato historiolum putavit.

<sup>o</sup> Quadringenta octoginta ] Huic summæ præmittendum erat, sex milia pondo auri.

<sup>p</sup> l'ro. lib. XLV. ] Immo 38, 55.

<sup>q</sup> In nervo ] in vinculis carceris Ter. Phorm. 2, 2. 11. Percor, ne isthac fortitudo in nervum desiquis evampet. 4, 2. 16. nostra causa scilicet in nervum potius ibit.

<sup>r</sup> Captum de præda ] Exemplum alienum: nam id simulacrum Mercurii P. Scipio destructa Carthagine de Penorum hostium præda dono dederat Tyndaritis in Sicilia, a quibus id abstulit Verres.

F 2

G R O N O -

<sup>a</sup> Idem, Lib. X. c. 27.  
<sup>b</sup> Liv. lib. V. c. 22.  
<sup>c</sup> Idem, VI. 4.  
<sup>d</sup> Idem, VI. 13.  
<sup>e</sup> Dion. Halicarn. Excerpt. pag. 714.  
<sup>f</sup> Liv. XXV. 14.  
<sup>g</sup> App. Pan. lib. pag. 83.  
<sup>h</sup> Livius l. XXXVII. c. 5.  
<sup>i</sup> Livius lib. XXXVIII. c. 23.  
<sup>j</sup> Sup. §. 15.  
<sup>k</sup> Liv. c. 3. §. l'rcim l. XXXVIII. 55.  
<sup>l</sup> §. 17.  
<sup>m</sup> Liv. XL c. 18.  
<sup>n</sup> Priv. libro VII. in fin. p. 782.  
<sup>o</sup> Per. IV. c. 41.

3. Nec Imperatores tantum, + sed + milites peculatus prædæ nomine tenebantur, si nempe eam in publicum non detulissent: adigebantur enim

a Hist. X. omnes sacramento, ut ait Polybius, <sup>a</sup> *οὐκ ἔστιν ἡμῖν ὁ νόμος ὅς τις τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰσθίων τῶν ἐκ τῆς πολεμίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ τῆς πολεμίας* nihil quenuquam ex praeda interversurum; sed fidem servaturos ex religione sacramenti. Quò forte referri potest

+ formula iurjurandi apud <sup>b</sup> Gellium, (rr) qua militi imperatur ne quid tollat in exercitu, decemque millia passuum prope, quod pluri sit <sup>12</sup> nummi argentei, aut si sustulerit, ad consulem proferat, aut triduo proximo profiteatur. Hinc intelligi potest quid sit, quod + Modestinus <sup>c</sup> dicit: *is, qui prædam ab hostibus captam surripuit, <sup>13</sup> peculatum tenetur*: quod vel unum satis esse debuit, + ut iuris interpretes moneret, ne ex hostibus capta singulis

acquiri crederent, cum constet, <sup>d</sup> + peculatum non esse nisi in re publica, sacra, aut religiosa. Hæc omnia eo pertinent, ut appareat, quod supra <sup>e</sup> diximus, <sup>14</sup> + semota lege civili, + & <sup>15</sup> primo, in bellicis actibus capta + populi, aut regis bellum gerentis fieri.

XXII. 1. Addidimus, semota lege civili, & primo, sive directe: illud, + quia de rebus <sup>16</sup> nondum actu quæsitæ lex <sup>17</sup> ad utilitatem publicam potest imperare, + sive lex illa lex populi est, + ut apud Romanos; sive regis, + ut apud Hebræos, & alibi. + Sub legis autem nomine etiam consuetudinem recte introductam volumus comprehendere. + Alterum illud eo pertinet, ut sciamus, sicut + res alias, ita & prædam posse a populo aliis concedi, nec tantum + post acquisitionem, + sed & ante eam, ita ut + subsecuta captura <sup>18</sup> conjungantur actiones <sup>19</sup> brevi manu, + ut loquuntur jurisconsulti: nec tantum ea concessio nominatim fieri potest, + sed & in genere; ut viduis, senibus, & egentibus pupillis pars prædæ <sup>f</sup> data est + temporibus Maccabaicis, aut etiam personis incertis, ad exemplum <sup>20</sup> missilium, quæ Romani consules capientium faciebant.

f Maccab. VIII, 28. 30.

2. + Neque vero hæc <sup>21</sup> juris translatio, quæ lege, aut concessu fit, semper mera donatio est, + sed interdum <sup>22</sup> contractus, interdum aut + solutio ejus, quod debetur, + aut remuneratio ob damna, <sup>23</sup> quæ quis passus

#### GRONOVII.

<sup>12</sup> Nummi argentei ] Quam summum festeritis.

<sup>13</sup> Peculatum tenetur ] Publicum fraudasse iudicatur.

<sup>14</sup> Semota lege civili ] Nisi ubi jus civile aliquis populi aliud statuit.

<sup>15</sup> Primo ] Acquisitione quasi originaria. a, 1.

<sup>16</sup> Nondum actu quæsitæ ] Quarum acquisitio adhuc in spe tantum est. a, 2, 5.

<sup>17</sup> Ad utilitatem ] Ut incendantur homines, & acris ineumbant ad eas quærendas cum publico fructu, quippe hostibus decessuræ.

<sup>18</sup> Conjungantur actiones ] Altera ex concessione populi, altera ex ipsorum occupatione.

<sup>19</sup> Brevi manu ] Ulpiam, l. 47. §. 1. de iure

dot. 1. per compendium, sine ambagibus, quoties, scilicet, celeritate conjungendarum actionum inter se una actio occultatur, ut loquitur idem l. 3. §. 12. de donat. int. vir. & xv.

<sup>20</sup> Missilium ] Quæ spargebantur rapienda vulgo diebus solemnibus, sive in corpore suo, sive per sortes. Sueton. Ner. 11. Statius Cal. Satyr. Diversi spatio quæ opus humilium. §. 45. Instit. de R. D. Noster a, 8. 25.

<sup>21</sup> Juris translatio ] A populo in privatos.

<sup>22</sup> Contractus ] Quo pacti sunt privati cum republica, vel principe, ut quod damni dare possint hosti, lucro ipsis cedat.

<sup>23</sup> Quæ quis passus est ] Immo fecit dicendum, (rr) Vide hæc de re RAB. HERM. SCHLIER

Dissertationem De Sacramento Missilium, pag. 124. & seqq. in libris jam supra laudatis. J. B.

G. 20.



passus est, aut ob id, quod ipse bello impendit, sive sumtu, sive opera, ut cum socii, aut subditi \* nullo stipendio militant, aut non tali, quod operæ respondent. \* Nam ex his causis prædam aut omnem, aut ejus partem concedi solitam, videmus.

XXIII. Et illud quidem \* tacita consuetudine ubique ferme inductum \* jurisconsulti nostri notant, \* ut sua faciant, quæ capiunt aut socii, aut \* subditi, qui sine stipendio, & suo sumtu, suoque periculo bellum gerunt. = \* Ratio in sociis est evidens, quia naturaliter socius socio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Adde quod opera quoque \* gratis præstari vix solet. Sic medicis, ait Seneca <sup>b</sup>, pretium opera solvi, quod deseruiant, quod a rebus suis advocati nobis vacant. <sup>24</sup> \* In oratoribus idem æquum judicat Quintilianus, \* quia hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotiis datum facultatem aliter acquirendi recidunt: quod <sup>d</sup> Tacitus dixit: *omitti caras familiares, ut quis se alienis negotiis intendat.* \* Credibile ergo est, nisi causa alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractus antecedens, a spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni, & operæ compensationem.

XXIV. 1. In subditis id non æque evidenter procedit, \* quia <sup>25</sup> hi operam civitati suæ debent: sed contra occurrit, quod \* ubi non omnes, sed aliqui militant, his ipsis a corpore civitatis retributio debetur ejus, quod <sup>26</sup> alii propter ceteris operæ, aut sumtus impendunt, multoque magis damnorum; \* in cujus retributionis certæ locum spes prædæ totius, aut partis incertæ facile, nec sine ratione, conceditur. Sic Poëta <sup>e</sup>,

*Præda sit hæc illis, quorum meruere labores.*

2. \* De sociis exemplum est in federe Romano, quo Latini <sup>f</sup> in prædæ partem æquam admittuntur in iis bellis, \* quæ populi Romani auspiciis gerebantur. Sic in bello, quod Ætolii gerebant <sup>26</sup> adjutoribus Romanis, & Ætolis quidem urbes, & agri, Romanis autem captivi, & res mobiles cedebant. Post victoriam de rege Ptolemæo, partem prædæ Atheniensibus dedit <sup>g</sup> Demetrius. Ambrosius historiam tractans Abrahami, moris hujus æquitatem ostendit: *i sane, hi, qui secum fuissent, in adiumentum*

## G R O T I I.

I Subditi, qui sine stipendio, & suo sumtu, suoque periculo bellum gerunt] Vide Ciceronem XIX. Polonicorum. (pag. 470.)

m Ratio in sociis est evidens] Utitur et Amalafranth in epistola ad Justinianum (apud Procopium) Gotth. 1. (c. 5.)

n Spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni, & operæ compensationem] Vide Plutarchum Marcello. (pag. 302.)

o De sociis exemplum est] Præter Latinis tertio prædæ populus Romanus præstabit. Plinius lib. XXXIV, §. Pro modo missi militis prædæ partiuntur pagi Helvetici, teste Sincero:

pro modo sumtuum partiti Pontifex, Imperator, Veneti, bello contra Turcam. Forster VIII. Pompejus Armeniam minore Deiotaro Galatæ regi donavit, quia socius belli Mithridatæ fuerat. (Postremum istud habet Auctor ex Eutropio, Brevior. lib. VI. Cap. XI. Vide etiam STRABONEM, Geogr. lib. XII. p. 547. Ed. Paris. J. B.)

## G R O N O V I I.

24 In oratoribus] Causarum patronis.

25 Hi operam civitati] Sit in bello civium corpus additum, atque operatum esse recipiendum, sicut Livius 4. c.

26 Adjutoribus Romanis] Adversus Philippum

E 3.

G X O.

a Caß.  
conf. 85.  
Job. Lupus  
de Bello §.  
si bene ad-  
vert. Juson  
in L. quod  
apud hostes;  
de Legatis  
l. Frone. u  
Ripa in l.  
1. de acq.  
poss. n. 5.  
C. covar. ad  
C. pecca-  
tum, p. 2.  
§. 11. n. 1.  
Benfio.  
Lib. IV.  
dec. 15.  
¶ VI. de  
Benef. 15.  
C. Inf.  
Orac. XII.  
7. §. IV. 1.  
d. Ann.  
XI. 7.  
¶ Propert.  
III. 21.  
¶ Liv. L.  
II. c. 37.  
¶ Dion. L.  
VI. c. 95.  
¶ Polyb. L.  
XI. c. 6. &  
Liv. XXVI,  
34.  
XXXIII,  
13.  
¶ Plat.  
Demetrio,  
p. 196. A.  
i Lib. I.  
de Arab.  
tum c. 3.

<sup>a</sup> Num. XXXI. 27. *tum fortasse sociati, partem emolumenti tribuendam offerit, \* tanquam mercedem laboris.*

3. De subditis exemplum est in populo Hebræo <sup>a</sup>, apud quem pars prædæ dimidia cedebat <sup>p</sup> \* his, qui in procinctu fuerant. Sic & Alexandri miles \* prædam privatis ereptam suam faciebat, nisi \* quod eximia quædam solitus esset ad regem referre: unde accusatos eos videmus, <sup>b</sup> qui ad Arbela conspirasse dicebantur, de præda omni ita sibi vindicanda, ut nihil in ærarium deferrent.

4. \* At quæ publica hostium, aut regis fuerant, exempta erant huic licentiæ. Ita legimus, Macedonas, cum Darii castra ad <sup>27</sup> Pyramum amnem irrupissent, ingens auri, argenti que pondus diripiisse, nec quicquam reliquisse intactum <sup>q</sup> præter regis tabernaculum: *tradito more*, inquit <sup>c</sup> Curtius, *ut victorem victi regis tabernaculo exciperent.* Unde non abit mos Hebræorum, <sup>d</sup> qui \* victi regis coronam regi imponebant victori, \* eidemque assignabant (quod in Thalmudicis \* Digestis legitur) regiam suppellectilem bello captam: & quod in rebus gestis Caroli Magni legimus, cum in Hungaros vicisset, privatas opes militi, regias ærario cessisse. At apud Græcos \* <sup>εὐχρη</sup> erant publica, ut ante offendimus, <sup>εὐχρη</sup> singulorum. Vocant autem \* <sup>εὐχρη</sup> ea, quæ <sup>28</sup> durante certamine eripiuntur hosti, <sup>εὐχρη</sup>, quæ post certamen: \* quod discrimen <sup>f</sup> & aliis gentibus nonnullis placuit.

5. At apud Romanos veteri quidem republica \* non tantum fuisse concessum militibus, satis apparet ex his, quæ \* supra diximus. Plurculum \* indulgeri cepit militi in bellis civilibus. Ita a Sullano milite <sup>29</sup> Equulanium & direptum legas. Et Cæsar post pugnam Pharalicam castra Pompejana \* militi dat diripienda cum hoc dicto apud Lucanum <sup>h</sup>:

*Supereſt pro ſanguine merces,  
Quam monſtrare meum eſt; nec enim donare vocabo  
Quod ſibi quiſque dabit.*

Bruti, & Caſſii caſtra diripuerunt <sup>i</sup> Octaviani, & Antoniani milites. Bello <sup>30</sup> civili alio Flaviani ad Cremonam ducti, quanquam inſtabat nox, coloniam divitem feſtinant impetu capere; veriti alioqui ne opes Cremonenſium in <sup>31</sup> ſinu præſectorum, legatorumque eſſent, gnari ſcilicet, ut <sup>a</sup> Tacitus loquitur, *expugnata ſorbis prædam ad militem, dedita ad ducem pertinere.*

6. Atque

G R O T I I.

G R O N O V I I.

<sup>p</sup> Hæ, qui in procinctu fuerant ] Pſidæ partem prædæ dabant his, qui domos ſervabant. Chalcocodrylus lib. V.

<sup>q</sup> Præter regis tabernaculum ] Vide & Diodorum libro XVII. (c. 34.) & Plutarchum Alexandro (pag. 676.) Similis vide apud Xenophontem IV. de Cyro, (Cap. 6. §. 6.) & belli Iui IV. (Cap. 4. §. 13.) & VII.

<sup>27</sup> Ad Pyramum ] Ad Iſſon in ſcandis Cilicis. Curt. 3. 11.

<sup>28</sup> Durante certamine ] In ipſo ſervore prælii.

<sup>29</sup> Equulanium ] Hirpinorum oppidum.

<sup>30</sup> Grotii alio ] Inter Vitellium, & Veſpaſianum.

<sup>31</sup> Sinu præſectorum ] A quibus illi magnas pecunias redempturi erant, ne diriperentur.

G & O.

6. Atque id languescens disciplina eo libentius concessum militi, ne  
 32 <sup>mauente periculo</sup> omnis hostibus + præda manus impediret, quod  
 + plurimas sæpe victorias corrumpit. Cum castellum Volandum in Armenia  
 Corbulo expugnasset, *imbelles vulgus*, narrante Tacito <sup>a</sup>, *sub corona vendi-*  
<sup>um, reliqua præda victoribus cessit.</sup> Apud eundem scriptorem <sup>b</sup> in prælio  
 Britannico Suetonius suos hortatur, ut cædem continent prædæ imme-  
 mores: addens, + parta victoria cuncta ipsis cessura; qualia & alibi pas-  
 sim inuenias. Adde quod <sup>c</sup> ex Procopio jam modo attulimus <sup>c</sup>.

7. Sunt autem quædam tam exigua, 33 ut publicari digna non sint.  
 Hæc ubique soleat capientes sequi populi concessu. Talia erant vetere Ro-  
 mana republica, halsta, hostile, ligna, pabulum, 34 uter, follis, 35 facu-  
 la, & si quid miuoris esset nummi argentei. Nam has exceptiones sacra-  
 mento militari additas, apud Gellium <sup>d</sup> legimus. Cui non dissimile est  
 quod nautis etiam stipendio militantibus conceditur: + Galli despoliationem,  
 aut + pilagium vocant, + & eo comprehendunt vestem, aurum quo-  
 que, & argentum intra decem scutatos. Alibi pars aliquota prædæ militi-  
 bus datur, ut in <sup>f</sup> Hispania, + modo quinta, modo tertia, alias di-  
 midia penes regem manet: & septima, interdum decima penes ducem  
 exercitus: cætera sunt capientium: + exceptis navibus bellicis, quæ totæ  
 regi cedunt.

8. + Est & ubi operæ, periculi, sumtuumque habita ratione partitio  
 instituitur, + ut apud Italos <sup>e</sup> captæ navis pars tertia cedit domino navis  
 victricis, tantundem ferunt quorum merces in navi erant, tantundem hi,  
 qui pugnaverunt. Nec non & illud accidit, ut qui 36 + suo periculo, ac  
 sumu bellum ministrant, non totam prædam auferant, sed partem de-  
 beant publico, aut ei, qui 37 ex publico jus suum trahit. Sic apud <sup>b</sup> His-  
 panos si in bello naves privatis sumtibus instruantur, de præda pars re-  
 gi, pars & maris præfecto debetur. Gallie moribus; decimam fert ma-  
 ris præfectus: sic & apud Hollandos: sed hic quinta prius prædæ pars  
 38 a republica deducitur. + Terra vero passim nunc usurpatur, + ut in  
 directionibus oppidorum, & præliis suum quisque faciat quod cepit: + in  
 excursu.

## G R O T I I.

1 Ex Procopio ] Is Vandalicorum II. (Cap. 21.) narrat, Salomoni in Levathas bellum ge-  
 renti infensos fuisse milites, quod prædam de-  
 stineret. Dicebat id se facere ut bello finito  
 distribueret pro cuiusque meritis. Et Gottho-  
 ricorum II. (c. 7.) omnem ex Piceno prædam  
 conuectam ad Belisarium, qui eam pro meritis  
 divideret; addita causa: *α γαρ δίκαιον οὐδ' ἴσμεν  
 μὴ τοὺς κοινῶς πόνου μετὰ τὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ  
 δι τὴν μάχην ἀμείψαντα ταλαπείρη ἐννοήσαντα* non  
 æquum esse ad alium magno labore fuces interficere,  
 alios autem sine ulla molestia melle vestiri.

2 Moly quinta ] Eum & Turcis morcem tri-  
 buit Leonicius libro III. & libro V.

3 Exceptis navibus bellicis ] Sic machinæ bel-  
 licæ regibus exceptæ apud Gotthos. Johannes

Magnus historiz Suedicæ libro XI, cap. 11.  
 (Nil ibi.)

## G R O N O V I I.

32 Mauente periculo ] Nonnam omni prælio  
 confecto.

33 Ut publicari digna ] Non sit operæ pre-  
 tium arario, aut populo ea vindicare.

34 Uter ] Aquæ, aut potationis causa.

35 Facula ] Tum ad alios usus, tum nocturni  
 itineris ergo. Suet. Jul. 31.

36 Sui periculo ] Quales qui olim è nostris  
 auctoritate publica privati privatorum pecunias  
 navibus armatis maritima hostium commercia  
 corrumpebant, & impediabant.

37 Ex publico ] Præfecto classis, principi.

38 A republica deducitur ] Vindicatur arario,  
 de reliquo decima.

G R O -

excursibus vero capta + communia fiant eorum, qui in comitatu sunt, + inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

+ XXV. Hæc + autem eò pertinent, ut sciamus si apud populum 39 + bello non permixtum + controversia oriatur de re bello capta, addicendam rem ei, + cui favent leges, aut mores 40 populi, a cujus partibus res capta est: + quod si ejus nihil probetur, + ex jure gentium communi rena ipsi populo adjudicandam, + si modo ea res in actu bellico capta est. Nam + ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt, satis apparet, non omnino verum esse id, quod pro Thebanis addert + Quintilianus: + in eo, 41 quod in judicium deduci potest, nihil valere jus belli, + nec armis erepta nisi armis posse retineri.

<sup>a</sup> Lib. V.  
<sup>c</sup> 10.

<sup>b</sup> Hæc c.  
<sup>§</sup> 3.

<sup>c</sup> Liv. l.  
<sup>XLV.</sup> c.  
<sup>44.</sup>

XXVI. 1. Quæ vero res hostium non sunt, + etsi apud hostes rependantur, capientium non sunt: id enim, ut jam + ante diximus, + nec naturali juri congruit, + nec jure gentium introductum est. Sic Romani Prusæ c dicunt: + si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere. Si quod tamen + in illis rebus 42 jus habuit hostis, quod possessioni connectatur, puta pignoris, retentionis, + servitutis, + id quo minus capientibus acquiratur, nihil obstat.

<sup>d</sup> L. 3. D.  
<sup>De reliq.</sup>  
<sup>rer. domin.</sup>  
<sup>L. 16. D.</sup>  
<sup>De servit.</sup>  
<sup>præd. ru-</sup>  
<sup>fic.</sup>

<sup>e</sup> Sicut in  
verbo bel-  
lum p. 1. §.  
3. Et § 11.  
vers. et al-  
ter.

2. Solet & hoc queri, + an extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta fiant capientium: + quod & de rebus, & de personis solet in controversiam vocari. Si + jus solum gentium respicimus, puto locum hic non considerari, sicut + hostem + ubique recte interfici, diximus. Sed qui in eo loco imperium habet, + potest lege sua prohibere ne id fiat; + & si contra legem factum sit, + de eo tanquam de delicto poscere potest ut sibi satisfiat. + Simile est quod 43 in agro alieno capta fera dicitur capientium fieri, + sed a domino agri prohiberi posse accessum.

XXVII. Jus + autem hoc externum acquirendi res bello captas ita proprium est belli solennis ex jure gentium, + ut in aliis bellis locum non habeat; + nam 44 in bellis aliis inter externos res non acquiruntur vi belli, sed in compensationem debiti, quod aliter obtineri non potest. + In bellis autem 45 inter cives, sive magna ea, sive parva sint, + nulla sit domini mutatio, nisi auctoritate judicis.

## G R O T I I.

u *Ejſi apud hoſtes rependantur* ] Vide ſupra cap. IV. §. 7.

x *Si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere* ] Sic nec Bocchi factus ager victo Jugurtha is, qui non Jugurthæ, sed Bocchi ( *Maffinſa* voluit dicere Antior ) libertorum fuerat. *Appianus* exc. legationem 21. Simile vide apud *Crimſium Saxonicorum* XII. ( *Cap. 7.* )

## G R O T I I.

39 *Bello non permixtum* ] Neutarum partium. 40 *Populi, a cujus partibus* ] Non ejus, ubi lis orta est, sed cui militantes tem ceperant.

41 *Quod in judicium deluci* ] De quo adhiſſum recipit prætor, vel judex. Quo ſignificatur, titulum acquisitionis per arma valere apud tribunal bellantis, aut victoris: ibi enim libel-

lum querentis a milite in permiſſa præda occupatione ſibi aliquid ereptum nemo recipit. At ſi quis prædatore poſſit apud alium judicem convenire, eum poſſe recipere ſuum, nec prodeſſe prædatori, quod juſ prædandi a jure imperatore habuerit: nam juſ illud pro ſuo non habetur apud eos, qui non ſovent eandem cauſam, 42 *Jus habuit hoſtis* ] Si res aliena pignoris, vel hypothecæ loco apud hoſtem fuit pro debito, ſi manus ei injecta, vel, ut loquuntur, arreſtata eſt ob juſtam cauſam, ſi ſervitutem debuit, id juſ eſt etiam victoris.

43 *In agro alieno* ] §. 12. Inſt. de R. D. 44 *In bellis aliis inter externos* ] Obtenet juſ naturale, de quo dictum anteq. cap. num. 1.

45 *Inter cives* ] Mine Veſpaſiani victor civili bello, ſorte legit recuperatores, per quos rapta bello reſtituerentur. *Jurſon.* c. 10.

H E N R I -

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VI.

**A**UCTOR hactenus egit de jure *vas-  
tandi*; sequitur jam *jus prædandi*: quæ  
differunt, quod 1. *vastatione* hostium vires  
atterantur, *prædatione* nostræ etiam augean-  
tur. Unde 2: *illud* jux difficilior est, nec  
licitum nisi ex necessitate, adeoque ubi mi-  
nor via non est, & tantum in rebus ob-  
tinet, quæ vires in bello alunt, ut frumen-  
ta, aliæque, quæ utilitatem aliquam ferunt;  
non vero in sterilibus, quarum vastatio nec  
momentum ad victoriam affert, necdum nec-  
cessaria est, sed ex odio, & vindicta ori-  
ginem habet. *Vid. Deut. 20, v. pen. Et  
ut.* Hoc in infansum licitum est. Nam cum  
in bello licitum sit rem hostis pro alia ca-  
pere, & reparare *jus* ex aliis hostium re-  
bus, uti supra c. 2, probavimus; tandiu  
captora hæc licita est, donec *jus* nostrum  
reparatum sit. Unde capi præda potest etiam  
ultra id, quod nobis *est*, idque extra  
dubium est de rebus, quæ hostis vires mi-  
nuunt (quia & vastare eas licet), vel quæ  
nostras augent (quia harum prædatio nec-  
cessaria est ad vincendum). Notanter au-  
tem dixi, prædandi *jus* in infinitum com-  
petere, etiam ultra quantitatem debiti, vel  
modum delicti, quia *jus* nobis ablatum non-  
dum in sua qualitate reparatum, i. e. cum  
plena facultate restitutum est. Sane, res  
capta durante belli alea recipi ab hoste,  
vel injuria augeri potest; adeoque hæc in-  
certitudo naturalis impedit, quo minus cer-  
ta quantitas debiti, vel poenæ, determi-  
nari possit.

Atque hinc iustissimos inter gentes titu-  
lus est, acquisitio rei hostilis. *Hallicarn. l.  
8, c. 10. L. 11, fr. ff. Evid. l. p. ff. ad l.  
jul. pecul. §. 17, Inst. rer. div. Quod ex  
sacra quoque historia Auctor probat ib. 1.*

A D §. I.

*Præter actuum quorundam inter homines  
imponitatem* ] "Auctor in precedentibus  
supposuit, *jus gentium* in bello solenni  
peculiares quosdam effectus juris introdu-  
" eos esse, nimirum, 1. licentia, seu im-  
" punitatis, 2. dominiæ externi, c. 4, §. 4,  
" in fin. c. 6, §. 1, n. 1. *Vid. diff. Proem. IX.*  
" §. 65. *Et diff. IV, §. 20. De priori effe-*  
" ctu hactenus egit, nimirum, quod hostis  
" hostem impune, etiam ubi iusta causa  
" non est, interficere, d. c. 4, & res ejus  
" vastare possit, c. 5. *De posteriori effectu*  
" hic agit, statuitque, *jus gentium*, in  
" eodem bello solenni, hostem res sui ho-  
" stis in infinitum capere, & dominium  
" quoque in iis acquirere posse. §. 2, d. c.;  
" adeo ut apud alias gentes ideo tanquam  
" fur poni non possit, L. 3, c. ... §. 5.  
" Atque in eo *jus* hoc gentium differre, ait,  
" a *jure naturæ*, quo is, qui iustam cau-  
" sam habet, res alterius capere saltem pos-  
" sit, NB. intra quantitatem debiti, & mo-  
" dum, ac proportionem delicti. *Vid. l. 3,  
" c. 1, §. 2, n. 2, Et n. §. c. 4, §. 3. c. 6,  
" §. 1. diff. diff. Proem. IX, §. 77.*

" At jam demonstravimus, *jus gentium*  
" non existeret, quo gentes inter se obli-  
" gentur; indeque frustra de ejus licen-  
" tia, vel effectu domini inde acquirendi  
" queri. *Vid. diff. Proem. IV, §. 29.*

*Est Et alius effectus bello solenni ex jure  
gentium proprius* ] " Scilicet, acquisitio do-  
" minii, *Vid. c. 4, §. 4, quod effectus sal-*  
" tem externus. *Diff. diff. Proem. VI, §.  
" 20. Diff. IX, §. 65.*

*Bello iusto* ] " Auctori bellum natura ju-  
" stum est, quod ex iusta causa geritur  
" ( unde a parte ejus, qui iustam causam  
" non

Tota. IV.

• non habet, nunquam jus belli obtinere, ait; adeo ut nec occidere hostem, nec capere res hostiles possit, sed si id faciat, tanquam fur, & homicida, a qualibet gente puniri possit. *Vid. diff. Proem. LX, §. 77, seq.*

*Qua aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus*

• Adeoque tantum intra debiti quantitatem. *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 2. c. 4, §. 3.* non vero ultra, nedum in infinitum. Conf. *Diff. Proem. LX, §. 67.*

*Us alibi* ] *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 3. c. 4, §. 3. L. 2, c. 20, §. 32. Conf. diff. Proem. §. 68.*

*Hoc jure* ] Scilicet naturæ, quo res hostilis cedit victori, intra debiti, & poenæ modum.

*Decimam Deo dedit* ] Ex hoc exemplo apparet, Abrahamum etiam ultra debiti quantitatem prædam egisse.

*Jos Perreus* ] *Exempla vide infra §. 16, in fin.*

*A manu Amorrhæi* ] Adeoque prædam hanc jure domini sibi vindicavit.

*Ilud capi* ] Chaldeus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui singulari quadam benevolentia Sicimæ & Jacobo, & posteris ejus conservavit.

*Pro certo capiam* ] Nondum enim capta erat, sed ex promissione divina certo erat capienda.

*Quasi eadem esset progenitoris, & libero- rum persona* ] Tribus enim, & familia, perpetuantur in successoribus.

*Ad illam expilationem Sicimorum* ] Ob violatam Dinam factam. *Gen. 34. v. 27.*

*Nam eam ut cum perfidia consensum* ] Equidem deliquit Sicimor comprimendo filiam Jacob; at postquam satisfactionem offerret Hemor, & conditiones transacti utrinque placuerunt, contra fidem datam egere filii Jacob. Unde merito pater id improbat; adeoque de hac præda tanquam legitime non querita loqui non potuit.

1 *Probatum autem jura præda inter eos, quos dixi, naturales terminos* ] i. e. intra modum debiti, & poenæ. At diximus, Deum jura prædæ in genere approbare, & in infinitum.

*Omnia ejus spolia diripies tibi, & frueris præda hostium* ] Hic de omnibus si, ois lex loquitur; non ergo saltem intra quantitatem debiti.

*Multanque prædam ab iis abstulisse* ] Nullibi autem additor, id intra quantita- tem debiti, & poenæ factum esse.

*Quia arma illa non ex speciali mandato* ] Ut sumerant contra populos damnatos.

*Sed ex communi jure* ] i. e. jure ne- cessariæ defensionis.

*De præda dividenda* ] Quam a Madi- anis cepere.

## AD §. II.

*Jura gentium* ] Adeoque hæcenus ius gentium voluntarium, ex hypothesi Grotii, ea, quæ jura naturæ vetat, per- mittit. *Vid. cap. præd. §. 15. Conf. diff. Proem. IV, §. 14.*

*Non tantum hi, qui ex justa causa bel- lion gerit* ] Et cui soli jure naturæ ius interficiendi hostem, & res ejus capiendi competere, potat. *Vid. diff. Proem. IX, §. 62.*

*Sed & quicvis* ] Etiam qui injustam fo- vet causam, cujus rei rationem explica- vimus. *diff. Proem. LX, §. 63, seq.*

*In bello solenni* ] i. e. quod inter duos populos indictum est. *diff. diff. IX, §. 63.*

*Sive sine, modoque, domum sit eorum, qua hosti eripit* ] Cum jure naturæ is, qui ex justa causa capit, non acquirit domi- nium nisi ad debiti quantitatem. *Vid. §. præd. & diff. diff. Proem. IX, §. 65.*

*Et sensu, nimirum, ut a gentibus omni- bus & ipse* ] Vel quemadmodum alibi ex- plicavit, ut eam ob causam tanquam fur conveniri, aut poni in alio forte foro de- prehensus non possit. *Supr. c. 4, §. 4. diff. diff. IX, §. 65.*

*Et qui ab eo titulum habent* ] Hi enim utuntur jure ejus, a quo causam habent.

*Quod dominum quoad effectus externos licet appellare* ] Sensus est, juxta justitiam

internam dominium quidem non acquiri utrinque, sed inter gentes id placuisse si solenne fuerit bellum, indeque impune quidem capi possessionem, non autem ve- ro jure. *diff. diff. Proem. IX, §. 65.* At jam diximus, non dari jus gentium, adeo- que nec effectus particulares jura inde ori- ri posse. Sed & probavimus, naturali ra- tione eum, qui justam belli causam ha- bet, omnia agere posse, & quæ ad victoriam pertinent; adeoque & capere res hos- tiles,

les, non ad certam demum quantitatem, sed in infinitum.

*Lex est sempiterna inter homines* ] "Xenophon per legem hanc sempiternam non intelligit jus gentium voluntarium, quod non exiit, sed ipsum jus nature.

*Inter genera quasi naturalia acquisitionis* ] Imo inter genera acquisitionis vere naturalia.

*Injustum* ] "Loquitur autem de iustitia naturali.

*Aristoteles* ] "1. polit. c. 4. Quint. inst. §. 10.

*Et esse appellari debent victorin* ] "Ipsum enim imperium transit in victorem. Vid. c. 8, §. 4, seq.

*Naturalis hanc acquisitionem* ] "Non Theophilus saltem id ait, sed Cajus quoque, qui per jus gentium intelligit id, quod naturali ratione inter omnes gentes peræque observatur. L. 1, ff. pr. Acq. rer. dom.

*Quia non causa aliqua, sed ipsius modum factum spectatur*, & ex eo jus nascitur ]

Mens Auctoris hæc est: Theophilum acquisitionem rei hostilis ideo naturalem acquisitionem vocare, quia meo facto natura fit, non ex causa aliqua iusta precedente, adeoque jus hic oriri, patet, ex solo facto, non ex causa. Cum vero Theophilus in allegato titulo recenset modos acquirendi naturales, qui iusto nontur titulo, & qui sequuntur ex eo jure, quod naturalis ratio inter homines constituit, vix est ut interpretatio Auctoris locum habere possit. Iusta, & naturalis juri maxime conveniens causa est rem ab hoste captam acquirere. Vid. *supr.* §. 1. & *infra* cap. 20, §. 12, n. 2.

*Dominationis rerum ex naturali possessione episse* &c.] "Sensus Nervæ non est, quod dominia rerum ex nudo facto possessionis quarantur; sed quod dominia non acquirantur, nisi res in corporali nostra potestate constituta, i. e. a nobis possessa sit. Cuius igitur supponit & causam, & factum præcedens. Apparet hoc notorie ex cæteris exemplis. Occupatio rerum nullius triboit dominium occupanti; adeoque & factum, & causa hic concurrunt. Eadem igitur ratio est in occupatione rei hostilis.

*Eoque vel cognoscant remanere de his, qua terra, mari, caloque capiuntur* ] "Etiam si enim territorium occupatum sit,

non tamen semper occupatæ censentur; hæc igitur cum res nullius sint, nostræ sunt statim, ac in possessionem nostram rediguntur: atque hæc causa iusta est acquirendi domini.

*Item de bello captis* ] "Nam ex quo res hostilis in nostram pervenit custodiam, eo ipso jure quoque qua sita nobis videtur; nam iustissima causa est, bello capta sua facere. Ut proinde certum sit, non nudum factum in his acquisitionibus spectari, sed causam.

*Et qua subditi hostium eripiuntur* ] "Nam hi tenentur ex facto principi, quod defendunt: & cum occidere eos possimus, nedum spoliare. Vid. c. 5, §. 2.

*Usa se jure belli recte occupantur* ] "Quia Mania defendebat causam hostis, cuque assistebat: unde ipse quoque hostis erat, in quem jus belli obtinuit.

### A D §. III.

*In hac belli questione* ] "De captura rei hostilis.

*Placuit gentibus, ut capisse rem in investigatur, qui ita destinet, ut recuperandi spem* &c.] Querit hic Auctor, quando res hostilis capta videatur? & ait, placuisse gentibus ut tunc capta sit, cum intra præsidia nostra perducta est. At id non sequitur ex placito gentium, sed ex natura occupationis. Capere enim, seu occupare est in suam potestatem redigere: adeoque tunc aliquis occupasse censetur, cum res ex alterius custodia in suam transiit. Non igitur sufficit rem in mea possessione esse, quæ momentanea esse potest, cum dominium sit jus aliquod perpetuum.

Ea custodia triplex est: 1. Publica, uti urbes, præsidia &c.: 2. privata, uti domus, fundi &c.: 3. tertii, qui suam nobis custodiam commodat; nam ille tunc nostro nomine custodit, ut socii, &c. l. 19. §. 3. *Capt. & post.*

Unde certum est, rem nondum in nostra esse custodia, si potestas illa tantum momentanea, & incerta; uti est si res hostis capitur. Sane, actus nondum est perfectus, nisi res in plenaria nostra sit custodia, l. 1. §. 1. ff. Acq. rer. dom.

Hinc patet decisio casus de piratis, quos Melitenenses persecuti sunt ut auferere vix possent: ejectione in Corsicam capiuntur a Corsis.

sis. Consuluit Cephalus Conf. 36. captos videri, & restituendos esse: sed male, quia Milites dum persequuntur, nondum capere, & multa accidere potuere ne caperent, ut traditur in §. 12. ff. Rer. div.

Ut loquitur in simili questione Pomponius] Hic in l. 44. Acq. rer. dom. quaerit, quam do possessio amissa videatur, adeoque res nullius esse incipiat, ita ut ab alio capi possit? & ait, ovem a lupo ablatam tandem meam manere, donec spes est recipiendi: indeque tertium, qui forte ovem liberat spe illa nondum cessante, eam non acquirere, quia nondum mea esse desit.

Molubius] "De immobilibus vide § seq. Ubi intra fines, i. e. praedia hostium perducta fuerint]" Nam tunc vere res est in hostis potestate, & custodia; & tunc primum capiens publico nomine ibi tutus esse potest, l. 19. §. 3. post.

Eodem modo enim res amittitur, quo possimio reddit] "Possimio enim redisse dicitur res ab hoste capta, cum in fines nostros intraverit, sicut amittitur si fines nostros excessit, i. e. in fines hostium, & eorumque praedia deducta est, d. l. 19. §. 3. post. l. 1. §. 1. eod.

Paulus] "L. 19. §. 3. ff. Capt. & post. Pomponius] "L. 1. §. 1. ff. Capt. & post. Antequam enim in praedia perducatur hostium, manere civem]" I. e. non videtur captum: cum enim civis noster natus sit, jus possiminii in eo locum habere nequit.

2. Hominis autem, & rei in hoc jure gentium eadem fuit ratio]" Haec identitas rationis non demum ex jure Gentium est, quale non agnoscimus, sed ex ipso jure naturae: nam & res, & personae non videntur in nostra potestate, & custodia, nisi intra fines nostros, i. e. intra praedia nostra deducta fuerint.

Capta statim capientium fieri, cum conditione aliqua &c. intelligi debere]" Immo non opus est hanc fingere conditionem; nam vox ipsa capta indigitat, rem ita in nostra custodia, & potestate esse, ut eximi non possit: quod non est, nisi intra fines, i. e. ad praedia nostra, res perducta sit, l. 1. §. 1. captio. & post.

Cui consequenti esse videtur]" Nam navalis, & portus sunt praedia maritima: adeoque ibi primum res capta publico nomine tutae esse incipiunt. Vid. supr. ad pr. h. §.

Nam tunc desperari incipit recuperatio]" Rectius tunc res capta, i. e. in nostram potestatem, & custodiam deducta censetur.

Sed recentiori jure gentium inter Europaeos]" In genere hic notandum, non dari jus aliquod gentium voluntarium, nedum recens, seu Europaeum. Vid. dissert. proem. IV. §. 11. & 12. Unde merito ait Petri. nus Bellus p. 1. c. 1. n. 11. id vulgus militum sentire. Equidem legibus singularum civitatum id statui potest; at tunc non est jus gentium Europaeum, sed jus civile singularum civitatum: quo pertinet lex Belgarum, quavis, qui hosti eripit navem modo captam, bellum inde lucratur Graevv. ad l. 2. ff. capt. & post.

### Ad §. I V.

At agri non statim capti intelliguntur, simul, atque insesit sunt]" Hostis quicquid cum exercitu insidet, interim possidet; at domitiam perpetuum nondum quaesivit. Non igitur omnia, quae exercitus hostilis peragrat loca statim hostis sunt, quia animus non est ibi permanendi, nec esse potest nisi munito loco; l. 18. §. f. A. P. l. 41. Eod. tunc enim animus, & factus adest rem sibi tenendi, & interim pro domino est.

Ab eo interim possideri]" Quia res in ejus potestate est, & hostis animus sibi tenendi habet.

Ad eum, quem tractamus, effectum non sufficit]" Ut scilicet dominium jure gentium ei acquiratur quoad effectus externos: §. 2. n. 1.

Sed firma requiritur]" Diximus, nec naturali jure dominium amitti quamvis spes est recuperandi, qualis semper est ubi exercitus hostilis saltem peragrat agros nostros.

Itaque Romani]" apud Liv. l. 26. c. 18. Non enim videbantur amittere dominium, quia spem recuperandi habebant.

Captus censetur qui manserit munitissimus ita includitur]" Tunc enim demum spem recuperandi probabilem hostem amittisse, autumat.

Nominis territorii origo a terrendis hostibus]" Quia terri, i. e. submoveri hostes inde possunt, l. 219. §. 8. V. S.

A Siculo Flacco]" In libro de conditionibus agrorum.



« *A terendo* ] " Servius ad *Æneid.* 5. v.  
 « 755. *Unle tritidm didm est quasi*  
 « *tritidm, tritum bobus*, *Æ aratro. I.*  
 « *fidior. 14. orig. 15.*

« *A Terra* ] " Quia territorium e terra  
 « consistit.

« *Retineri per munimenta* ] " Tunc enim  
 « delict esse in custodia hostis. Conf. §. 14.  
 « *Inst. Rer. dia.*

## A D §. V.

« *Ut res aliqua nostra Belli Jure fiat, re-*  
 « *quiri ut hostium fuerit* ] " Quia capi tantum  
 « possunt res hostiles, i. e. res eorum, qui  
 « injuriam nobis fecere, indeque ad ejus  
 « reparationem tenentur.

« *Puti in opidiis eorum, aut intra prae-*  
 « *idia* ] " Quæ forte commerciorum causa ab  
 « eis, qui mediū sunt, eo missa sunt.

« *Sed quorum Domini nec hostium sint sub-*  
 « *ditū, nec hostiū animi, &c.* ] " Qui nec ipsi  
 « causam Principis sequuntur, nec eam bo-  
 « nis suis defendunt, adeoque revera ho-  
 « stes non sunt.

« *Ea bello acquiri non possunt* ] " Quia non  
 « sunt res hostiles.

« *Ipsius Philippi uos potuisse fieri* ] " Quia  
 « res erat Atheniensium

« *Nam Æ ratio defuit* ] " Nimirum, pla-  
 « citum gentium, quod scilicet in rebus ho-  
 « stilibus obtinere, dixit. Nos id juris naturæ  
 « esse diximus.

« *Et jus hoc mutandi per vim dominū odio-*  
 « *fium est, quæ ut produci debeat* ] " Fri-  
 « vola hæc est ratio: hoc ipsum enim quæ-  
 « ritur, cur odiosum sit per vim mutare do-  
 « minium; & diximus, id inde esse, quia  
 « hostes non sunt, nec reparationi juris no-  
 « stri resistunt.

« *Questionem hanc, quando rei pacati*  
 « *apud hostem meriti inventa occupari pos-*  
 « *sint*, B. Parens integra dissertatione expli-  
 « cavit, cui titulus *De jure belli in amicis*,  
 « quam operi hunc inferuimus. *Vid. supr. l.*  
 « 3. c. 1. §. 5. *Alld. L. 2. c. 2. §. 10.* Atque  
 « ex ea repetendum est, fieri id posse, 1.<sup>o</sup> si  
 « pacatus jus aliquod circa illam rem in ho-  
 « stem transiit: ut si castrum ei oppigno-  
 « raverit; tunc enim ego jus illud occu-  
 « pare possum, *d. disp. §. 40. 51. 2.<sup>o</sup>* si  
 « subditi pacatorum operas suas, vel res  
 « hostibus nostris locant: *d. disp. §. 46.*  
 « *seq. 3.<sup>o</sup>* Si quædam afferant hosti, quæ ip-

« sos juvant: *d. disp. §. 14. seq. §. 4.<sup>o</sup>* ho-  
 « stis castellum pacati de facto occupavit, &  
 « damnum mihi inde dat, jure defensio-  
 « nis necessariz illud quoque occupare pos-  
 « sum. *Vid. Zouch. 2. §. 4. Petr. Bell. p. 2.*  
 « *sic. 12. n. 5.* Ubi 5.<sup>o</sup> notandum, occupari  
 « posse rem pacati, quæ quidem in ejus ter-  
 « ritorio est, sed quam hostis probabiliter  
 « occupaturus esset; tunc enim prævenire  
 « hostem licet, *d. disp. §. 38. seq.* At supra  
 « jam notavimus, cessante periculo restitui  
 « debere rem domino, *did. hb. 2. c. 2. §. 20.*  
 « *Æ infr. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.*

## A D §. VI.

« *QUASI certa sit peris gentium lex, sed*  
 « *ut præstationem quandam inducat* ] Immo  
 « id juris naturalis est, ut res, quæ in ho-  
 « stium navibus reperitur, res hostilis præsta-  
 « tur; hæcenus enim status illius rei cer-  
 « tus est. Si vero rei dominus neget hos-  
 « tem esse, & id probare velit, admittenda  
 « omnino est: nisi tales res sint, ex quibus  
 « hostia juvantur; de quo *L. 3. c. 1. §. 5.*

« *Atque ita in Hollandia* ] " Confer exem-  
 « plum apud Camdenum vit. *Elif. p. 1. p. 149.*

## A D §. VII.

« *QUÆRITUR*, an res, quæ forte ad  
 « pacatum olim pertinuit, & id hoste ei erep-  
 « ta fuit, postea autem jure belli a nobis  
 « capitur, priori domino restitui debeat?  
 « Quod merito auctor negat. *Coni. cap. 9. §. 9.*

« *Si jus gentium respiciat* ] " Tale non da-  
 « ri, diximus. Sed id, quod auctor hic tra-  
 « dit, sequitur ex ipsa naturali ratione.

« *Quia hostibus per nos erepta sunt, ea non*  
 « *posse vindicari ab his, qui ante hostes in-*  
 « *juvos &c.* ] " Res enim jure belli quæsitæ  
 « sunt hosti meo, illeque jure naturæ domi-  
 « nus illius rei factus est. Si igitur rem il-  
 « lam ab hoc jam meo hoste recipio, non  
 « rem pacati capio (ejus enim jus defuit),  
 « sed rem hostilem. *Vid. inir. c. 9. §. 9.*

« *Quia jus gentium hostes primū dominos*  
 « *fecit domino externo, deinde nos &c.* ]  
 « Immo jus naturæ hostes primū dominos  
 « fecit, non dominio externo, sed vero:  
 « adeoque pristinus possessor, qui bello se-  
 « mel jus suum amisit, illud vindicare nun-  
 « quam potest.

Quo jure inter alia se tenetur Jephthae ]  
 Immo plane alio jure se tenetur: scilicet,  
 Ammonitis nunquam has terras tenuisse,  
 neque Israelitas occupasse terras Moabit-  
 rum, & Ammonitarum, Judic. XI. 24.  
 sed circumvisse eos ex latere terram Edom,  
 & Moab, v. 28, & per Amorruorum  
 terras transitum rogasse, eoque negato,  
 jure belli horum (non Ammonitarum)  
 terras occupasse, v. 21. Et 23. Ut pro-  
 inde conjectura Auctoris, quasi Amor-  
 rhæi has terras prius Ammonitiis eripue-  
 rint, nulla ratione nitatur.  
 Ad Amorruos ] Immo nullibi dicitur,  
 sed potius contrarium: terras, scilicet,  
 has eorum nunquam fuisse.  
 Sic Et David ] Recte ait Auctor, Pa-  
 lestinos id, quod Amaleciz eis eripue-  
 rant, jure belli amisisse; Palestini enim  
 spem recuperandi amiserant, nec hostem  
 insequerantur: vere igitur David rem  
 hostiliem cepit. Aliquando ex generositate  
 præda restitui solet eis, quibus ante ab  
 hoste ablata fuit. Vid infra c. 16. §. 2,  
 ubi latius rem explicabimus.  
 A Dis ] Non ergo ex hæc aliquo ju-  
 re gentium.

#### AD. §. VIII.

PROLIXE hic Auctor tractat quæ-  
 tionem, *minimam præda cedat?* Præda gentium  
 admodum variat; quædam enim gentes si-  
 co tribuerunt prædam, quædam milicibus,  
 quædam aliis, &c. Auctor variis distinc-  
 tionibus tum hoc capite, tum infra cap.  
 XIII. (ubi de temperamento agit jura  
 gentium) quætionem decidit. Distinguit,  
 scilicet, an res mobiles capiantur, an im-  
 mobiles: in rebus mobilibus iterum distin-  
 guit, an in ministerio publico capiantur,  
 an extra illud. Paucis totam rem expedi-  
 mus.

Regula est, *quod præda cedat ei, cujus no-  
 mine bellum geritur*; adeoque præda perti-  
 net ad Principem, seu summam potesta-  
 tem: 1. quis totum negotium belli ad Prin-  
 cipem pertinet; quisque autem ex suo ne-  
 gotio sibi acquirit. 2. Jus prædandi est ef-  
 fectus belli, adeoque ei tantum competit,  
 qui jus belli gerendi habet. Sane 3. jus  
 oritur ex illa necessitate, qua injuria facta  
 ab hoste reparari debet: ac injuria non est  
 facta nisi reipublice & qui eam repræ-

sentat, Principi; omnia igitur, quæ ad in-  
 jurie reparationem faciunt, ad eum perti-  
 nent. Accedit 4. quod bellum geratur som-  
 nitibus reipublice: cujus autem est onus,  
 ejus etiam debet esse commodum. Denique  
 & 5. milites non sunt nisi instrumenta,  
 quorum actio non est agendum, sed Prin-  
 cipi, cujus nomine agunt: adeoque quic-  
 quid ex illa actione acquiritur, cedit Prin-  
 cipi tanquam causæ actionis, non vero in-  
 strumento. Neque enim milites suo jure  
 offendere hostem, adeoque nec prædam a-  
 gere possunt: idque confirmatur exemplo  
 negotiorum gestorum, & mandatariorum,  
 qui nunquam ex alieno negotio lucrantur.  
 Atque hoc inevitabili argumento 6. Scipio  
 Masinissam repulit, qui captam Sophoni-  
 ben Syphacis regis uxorem sibi ducere com-  
 vellet, Scipio excepit, Syphacem papuli  
 Romani auspiciis victum, captumque esse;  
 indeque conjugem, regnum, agrum, oppi-  
 da, homines, qui incolunt, & omnia de-  
 nique, quæ Syphacis fuit, prædam populi  
 Romani esse. Liv. l. 30. c. 24. Ipse  
 Masinissa, qui fidem dederat, quæ præ-  
 stare non potuit, ea ratione se excusabat,  
 arbitrium ejus præstandi adimi ab iis, qui  
 possent. *ibid.* c. 25. Adde exempla, quæ  
 affert Auctor §. 14. 15. Et 16.

Ceterum, Princeps pro lobitu suo de hoc  
 jure disponere, & vel prædam jure belli  
 captam erario inferre, vel eam ducibus,  
 vel militibus, vel piis causis relinquere po-  
 test: quidquid autem illi alii conceditur,  
 hoc est ex arbitrio Principis. Quod igitur  
 militibus concedi solet pars, non est ex  
 debito, sed liberalitate, vel in præmium  
 virtutis, vel ad animandum eos: & quod  
 indignati sæpe sint milites, non ex jure  
 contigit, sed ex injuria, & avaricia militum  
 seditionum: vel quod duces, cum arbi-  
 trium dividende prædæ concessum ab Im-  
 peratoribus fuerit, nullam militum habue-  
 rint rationem.

Jure Romano certum est, res hostiles  
 cedere Principi, l. 22. pr. ff. *Evict.* ubi  
 princeps distrahit prædam, vel Veteranis  
 in præmia assignat: & in l. 20. §. 1. *Capt.*  
 Et post. publici dicitur ager ab hoste cap-  
 tus. Divus Commodus rescipit, captivo-  
 rum bona in fiscum esse cogenda. l. 31. ff.  
*de jure fisci.* Captos vendi ab Imperatore  
 solere, indeque servos a servando dictos  
 esse, apparet ex l. 4. §. 2. ff. *stat. bon.*  
 Qui prædam ab hostibus captam surripit,  
 lege

lege peculatus tenetur, l. p. ff. Leg. jul. pec. Adeoque ea pecunia publica est (peculatus enim crimen tantum locum habet in pecunia publica). Vid. *infra* §. 21. in fin.

JCti Romani ab hac regula duos excipiunt cafes. 1. Statuunt, res mobiles cedere privatis capientibus, si privatim capte sunt. Celsus ait in lib. 31. ff. *acquir. rer. dom.* Quæ res hostiles apud nos sunt, non publicæ, sed occupantium sunt. Item Nerva in l. 1. §. 1. acq. poss. res nullius, & res bello captas eodem jure habet, ut cedant occupanti. Conf. l. 5. in f. ff. *Acquir. rer. dom.* §. 31. *Inst. de rer. div. 24.* Si res ab hoste capte iterum recipiuntur, jure possiminii pristino restituntur domino. l. 28. ff. *Capt. & poss.* Conf. *infra* c. 9.

#### Additio.

• Equidem in eo errat Auctor, 1. quod juri gentium voluntario tribuat jus occupandi res hostiles; & quod promiscuum illud jus saltem obtinere, putet, in bello publico jure gentium solenni: cum id ex ipsa ratione naturæ sequatur. 2. Quod ait, gentibus placuisse ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt res nullius, quod verum non esse, mox demonstrabimus.

• Cæterum, in eo cum Auctore convenimus, in questione de acquirenda re hostili distinguendum esse inter *actus belli* & *vere publicos*, & inter *actum privatorum*.

• *Priores* actus a subditis, & militibus peraguntur jure, & nomine populi. Capiunt res hæcenus sunt instrumentum civitatis, ejusque Rectoris, & actio eorum non est agentium, sed causæ, cujus nomine agunt: adeoque quicquid in ministerio publico capitur, cedit civitati. Vid. *infra* §. 20. §. 12 n. 1.

• *Posterior* actus sunt jure, & nomine singulorum, & occasione belli publici. Capiunt non sunt instrumentum civitatis, adeoque quicquid capiunt non capiunt ut ministri, sed promiscue, aut solo permisso, d. §. 10. §. 12. §. 14. §. 15.

• Regula igitur naturæ est, quod res hostiles singulis acquiratur capientibus. Nam J. Cti Romani inter modos acquirendi dominii, qui cum ipso humano genere originem ceperunt, referunt capturam rerum hostilium, l. 1. *jur. d.* l. 5. §. 7. A. R. D. Uti igitur omnia animalia, quæ terra, mari, cælo capiuntur, ita & ea, quæ ex

• hostibus capiuntur, statim sunt capientium L. 1. §. 3. *jur. d.* l. 7. A. R. D. Adeo ut res hostiles, quæ exorto bello penes nos inveniantur, non publicæ, sed occupantium fiant, L. 51. §. 1. A. R. D. & personæ, quæ subito exsistente bello facto apud nos jam hostes deprehenduntur, servi fiant. l. 12. pr. *Cappio. & poss.* • Ratio naturalis II. non in eo consistit, quod gentibus placuerit ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo fuit res nullius: vera ratio naturalis est, quod hostis criminis reus, & morte dignus sit; adeoque si civitas aliquem pro hoste declarat, ut ipso cuicque civi facultatem concedit tantundem mali ei infligendi, res ejus vastandi, & capiendi &c. • Per hanc capturam igitur nemini fit injuria: non hosti, qui mori meruit, & cui tanquam criminis reo omnia jura auferre licet: non civitati nostræ, quæ nullum jus in personas, & res hostis habuit. Idque III. extra dubium est in statu populari, ubi bellum non tantum a Senatu, sed a toto populo, non tantum civitati hostili, sed & singulis ejus subditis denunciatur, ut ex formulis apud Grot. l. 3. c. 3. §. 8. n. 1. c. 3. §. 7. apparet. Accedit IV. summa æquitas, quam mox uberius exponemus.

• Neque obstat, cives, & milites per se jus belli non habere; adeoque eos semper agere jure, & nomine civitatis, cui soli jus belli competit: præterea bellum geri sumibus publicis, adeoque prædam quoque publico cedere debere. Resp. Injuria non tantum civitati, sed & singulis inferri. Hinc non tantum Senatus, sed & populus apud Romanos bellum denunciabat. Cives igitur duplici jure hostem lædere, adeoque & res ejus capere possunt: 1. ut pars civitatis, si in ministerio publico capiunt: 2. ut singuli; cum enim res singulorum quoque ab hostibus capiuntur, & vastentur, cum singuli opibus suis ad sumus belli contri buant, æquissimum videtur, ut id, quod hosti privasim eripiunt, vicissim ipsorum commodo cedat.

• Hoc autem verum saltem est quoties singuli suo jure, & nomine capiunt. Secus igitur si jure, & nomine populi, seu Principis capiunt, quia diximus, capientes hoc casu esse instrumentum alterius causæ; adeoque quicquid acquirunt non sibi,

» sibi, sed causæ acquirere: ipsa enim actio  
» nun. est instrumenti, sed causæ. Atque  
» huc pertinet testimonium Halicarnassensis  
» de moribus Rumanorum: quod ea, quæ  
» per virtutem ex hoste capta sunt, lex ju-  
» beat esse publica, nos vero capientiam. Vid.  
» infra §. 14. n. 4.

» Bene autem observavit Auctor, res fo-  
» li semper actum belli publico capi videri,  
» adeoque semper acquiri populo, ejusque  
» Recturi; quia alibi probavimus, rem cap-  
» tam nun. videri, nisi cum in custodia  
» nostra, & potestate corporali ita est con-  
» stituta, ut ab hoste iterum eripi non  
» possit. Quod in rebus incorporalibus fieri  
» nequit; nisi inducto exercitu, vel positus  
» presidium. qui sunt actus publici. Idque  
» ex jure Romano, & gentium praxi, Au-  
» ctor probat infra §. 11.

» Cui in bello publico, ac solenni? Adeo-  
» que Auctor non querit, cui jure naturæ  
» præda cedat, sed cui jure gentium vo-  
» luntario. At frustra de eo queritur, quia  
» tale jus non existit.

» Ipse populo? Cujus jure, & nomine  
» bellum geritur.

» An singulis, qui de populo, aut in po-  
» pulo sunt? i. e. an singulis capientibus?

» Valde enim hæc variant recentiores juris  
» interpretes? Auctor his interpretibus fidem  
» exigam in doctrina juris naturalis tri-  
» buit. Vid. proleg. §. 53. 54. & §. 55.

» In jure Romano? L. §. 12. f. l. 1. §. 1. ff.

» Acq. rer. don. l. 1. §. 1. A. P. §. 17.

» Inst. de ver. div.

» Canonum? Canones tradunt, cedere  
» prædam victori debere, i. e. Principi,  
» c. 23. q. 5. c. 25. ibi: cum præda in  
» vilioris (Abrahæ) potestate fuerit. Sed lo-  
» quuntur de præda ab exercitu capta, adeo-  
» que actu bellico publico.

» Primo, ac jure ipso fieri capta singulorum,  
» qui manu capiunt? Quia res capta per-  
» venit in eorum corporalem potestatem.

» Attamen duci assignanda, qui inter mili-  
» tes distribuat? Contradictio est, primum  
» prædam jure fieri singulorum, & tamen  
» assignandam esse ducibus, ut eam distri-  
» buant.

» Hoc acceraturus a nobis refutanda? Satis  
» refutatur ex principiis antea positis.

» Tali auxiliorum? Quæ ex interpretibus  
» juris sumi solet.

» Quin gentium consensu normamvis potuisse

» constitui? Frustra de tali consensu gen-  
» tium universali queritur. Nos quid jure  
» naturæ ubineat, querimus.

» Sed quid voluerint querimus, & dicimus,  
» gentibus placuisse &c.] Quæ sequuntur,  
» obscura admodum sunt, nec rationi juris  
» naturæ satis convenient: paulo igitur ac-  
» curatius examinanda sunt.

» Auctor, nimirum, in decidenda quæ-  
» stione, cum præda acquiratur? præ-  
» mittit, aliud obtinere jure naturæ, aliud  
» jure gentium in bello jure gentium pu-  
» blico, & solenni. Jure naturæ prædam  
» acquiri, putat, capientem, si justam causam  
» habet; at non ultra modum debiti, & præ-  
» cæ: Jure gentium autem, in bello publi-  
» co jure gentium, prædam capienti acquiri,  
» etsi justam causam non habeat, & in infini-  
» tum; scilicet, quoad impunitatem, & do-  
» minium externum.

» His præmissis querit, cui jure gentium  
» præda in bello jure gentium publico ac-  
» quiratur? An capienti, an populo? & respon-  
» det, placuisse gentibus, ut res hostiles  
» eodem jure habeantur, quo res nullius,  
» Vid. §. 8. n. 1; res nullius autem cedere  
» occupanti. Vid. §. 9. n. 1.

» Addit, capientes vel pro se, vel pro  
» aliis capere posse, etiam per liberam per-  
» sonam, quia naturaliter homo humanis alteri-  
» us volens volens instrumentum esse pos-  
» sit; indeque distinctionem inter acquisi-  
» tionem per filios, aut servos, & per libe-  
» ras personas, meti esse juris civilis, & per-  
» tinere ad acquisitiones civiles, contendit:  
» jure naturæ enim idem esse putat, an quis  
» per se faciat, an per alium, vid. §. 9;  
» idque lege Modestini, & Severi proba-  
» ri, ait.

» Illuc concludit, distinguendum esse,  
» an quis ut privatus, an ut minister alteri-  
» us, adeoque in ministerio publico ca-  
» piat: illo casu prædam cedere singulis ca-  
» pientibus, hoc casu civitati, ejusque re-  
» ctori, §. 10. seq.

» At plurima hic notanda occurrunt. Nam  
» 1. negamus, jure naturæ ante ultimam  
» victuriam constare posse de iustitia causæ:  
» adeoque durante bello asseri nequit, ju-  
» re, an injuria præda capta sit. 2. Nega-  
» mus, jure naturæ tantum capere licere  
» intra modum debiti, & pænæ; alibi enim  
» probavimus, capi res hostiles in infini-  
» tum posse. 3. Negamus, dari jus aliquod  
» gentium voluntarium; adeoque frustra que-  
» ritur,

ritur, quid eo jure obtineat. 4. Verum igitur non est, gentibus placuisse ut res hostiles sint eo loco, quo res nullius, & ideo cedant occupanti, neque Nervam id tradidisse, nos demonstrabimus. Vid. §. 9. n. 1.

Negamus §. discrimen inter acquisitionem per servos, aut filios, & per liberam personam, esse juris civilis, & tantum ad acquisitiones civiles pertinere; quod statim examinabimus: simulque probabimus, id nec ex lege Modestini, nec ex lege Severi probari. Denique 6. probavimus, discrimen inter occupationem prædæ quasitæ in ministerio publico, & quasitæ actu privato, in ipsa naturæ ratione fundari.

Ut res hostium hostilem essent non alio loco, quoniam quo sint res nullius ] Verum non est, gentibus placuisse ut res hostiles eodem loco sint, quo res nullius. Neque Nervæ dictum id probat; is enim paritatem in eo saltem ponit, quod res hostiles æque, ut res nullius, cedant ei, qui primus earum possessionem nactus est: l. 1. §. 1. ff. Acq. poss. at ex diversa plane ratione; nam res nullius cedunt occupanti, quia dominum non habent, res hostiles autem acquiruntur capienti in actionem injuriæ civitati illatæ.

#### AD §. I X.

AUCTOR recte ait, ut res nullius, ita & res hostiles per alios nobis acquiri possent, quorum nimirum instrumentum utimur: uniusquisque enim de sua actione disponent, atque alii lucrari potest.

Res, quæ nullius sunt ] Ex quæ eodem loco sunt, res hostiles §. præcedit.

Finit quidem captivorum ] Dominium enim hostis definit, ex quo res capta est.

Sed tam eorum, qui per alios capiunt ] Per alios, qui tanquam instrumentum operam illis navant, & eorum nomine capiunt.

Quam qui per se ] Suo scilicet jure, & nomine

Ita non erit tantum, aut filii, &c. ] Hi naturali ratione sunt instrumentum dominum, & patris; adeoque quicquid capiunt eis acquirunt, etiam ignorantibus. Vid.

Diff. præced. XII. §. 159. n. 4. & 5.

Tom. IV.

Sed & liberi homines ] Qui talem sortem suæ actioni dicunt, ut alii volentes ex ea lucrari debeant. Ejusmodi igitur homines liberi alii non acquirunt, nisi eo volente. Qui in piscando, aucupando, venando, margaritis legendis &c. ] Adeoque & in militando.

Statim quod acceperunt, acquirunt ipsi, quibus operam navant ] Quia volentes eorum jure, & nomine capiunt; adeoque actio non est agentis, sed ejus, cujus nomine agitur.

Quod naturaliter acquiruntur ] i. e. facto aliquo; uti prehensione possessionis.

Animo utique nostro, corpore vel nostro, vel alieno ] Acquiruntur possessio animo nostro, non alieno: adeoque nemo mihi invito, vel ignoranti, possessionem acquirere potest. Vid. diff. præced. XII. §. 156. At corpore alieno omnino ea nobis acquiri nostra voluntate potest.

Si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent ] Duo igitur requiruntur, ut per liberam personam nobis acquiratur: 1. ut velint esse instrumentum, i. e. nostro nomine capere; 2. ut id fiat nostro consensu, l. 53. ff. A. R. D. l. 24. ff. A. P.

In Olympiis ] De quibus vide Alex. ab Alex. Gen. dier §. 8; Conf. Grav. & Tefm. b.

Ratio est, quia naturaliter homo &c. ] Quicquid ergo ex hoc facto acquiri, illud non sibi acquiri, sed causæ, cujus est instrumentum.

Ut & alibi ] L. 1. c. 1. §. 3. & c. 5. §. 1.

Discrimen, quod traditur &c. ] Nimirum, quod jure gentium patri, & domino acquiratur per servum, & filium, non per liberam personam.

Juris est civis ] Immo discrimen hoc ex ipso jure naturæ orti, probavimus in diff. XII. §. 159. n. 4. & 5.

Et ad civiles acquisitiones &c. pertinet ] Immo etiam ad naturales; nam jure Romano ex omni contractu, & ex omni pacto filii acquirunt patri. Vid. Diff. XII.

§. 159. n. 5. Eodem modo ut ex omni promissione servi ipso jure acquiritur domino, diff. XII. §. 133.

Ut ex dicto Modestini loco apparet ] Verba Modestini hæc sunt: Ea, quæ civiliter acquiruntur per eos, qui in potestate nostra sunt, acquirimus, velut per stipulantes: quod naturaliter per quemlibet co-

» *lentibus nobis possidere acquirimus.* Auctor  
» ex hac lege probare vult, regulam illam,  
» quod pater, & dominus acquirant per fi-  
» lum & servum, non vero per extraneam  
» personam liberam, esse *juris civilis*, & *per-*  
» *tinere ad civiles acquisitiones.*

» At Grotius mentem Jurisconsulti non  
» rite percepit. Is enim non distinguit in-  
» ter jus civile, & jus naturæ; nec inter  
» acquisitiones juris civilis, & juris natu-  
» ralis: sed inter acquisitiones, quæ *civili-*  
» *ter* fiunt, & eas, quæ fiunt *naturaliter.*

» Juxta stylum enim juris Romani *natu-*  
» *raliter* aliquid acquiri dicitur, quando fa-  
» ctum aliquod, actus aliquis corporis ac-  
» cedit. *Civili*ter autem, quando nullo fa-  
» ctio, nullo actu naturali intercedente, so-  
» la voluntate acquisitioni fit.

» *Naturaliter* igitur acquirimus per appre-  
» hensionem possessionis, per traditionem,  
» occupationem, &c.: *civili*ter, per stipu-  
» lationem, per pactum, &c.

» Eodem sensu in jure Romano dicitur  
» *resolvi debitu naturaliter*, quando tolli-  
» tur factio quodam naturali, v. gr. per so-  
» lutionem, interitu rei, &c.: *civili*ter, quan-  
» do circa factum, sola voluntate, debitum  
» tollitur, v. gr. per acceptilationem, con-  
» fusionem, &c. l. p. ff. *Solut.*

» Certissimum igitur est, acquisitiones,  
» quæ *civili*ter, vel *naturaliter* fiunt, non  
» intelligendas esse de acquisitionibus *juris*  
» *civilis*, vel *juris naturalis*, ut Auctor er-  
» rat; sed de acquisitionibus, quæ vel sola  
» voluntate, adeoque *civili*ter, vel acciden-  
» te facto, i. e. *naturaliter* fiunt; & qua-  
» rum utraque ratione naturali nititur, uti  
» jam videbimus.

» Sane, ipsa naturæ ratio obstat, quo mi-  
» nus ea, quæ *civili*ter acquiruntur, v. g.  
» pacto, tertio per liberas personas acquiri  
» possint: non enim potest ex conventionem  
» mea tertio obligatio nasci; & cum obli-  
» gationes personæ cohercant, non possunt  
» illæ, quarum omne jus ex pactione, vel  
» consensu nascitur, extra personas pacif-  
» centes consistere. Nec allegari potest, ter-  
» tium per te tanquam instrumentum, tuo-  
» que ministerio pacifici posse; quia volun-  
» tas tua non est instrumentum alterius na-  
» turaliter, nec agendi ministra, sed causa,  
» ac domina; adeoque ex illis, quæ ab an-  
» to magis consistunt, tertio, aut in ter-  
» tium jus non quaeritur: quæ sunt verba  
» B. Parentis in *Disp. de iure tertii* §. 3. At-

» que hinc regula naturæ est, quod nemo  
» alii pacifici possit. *Diff. proam XII. §.*  
» 416. ff. 417.

» E contrario natura nihil obstat, quo mi-  
» nus ea, quæ *naturaliter* acquiruntur, i. e.  
» quandoactus corporalis intervenit, per li-  
» beram personam acquiri possint. Corpus  
» enim sua natura est instrumentum actionum,  
» cujus ministerio agitur. Unde si actus ta-  
» lis sit, ut corpore, seu corporali appre-  
» hensione res comparetur, inde tertio jus  
» quaeri potest, dummodo 1. nomine tertii,  
» seu ea lege ut tertii illa actio, ac nego-  
» tium sit, apprehendat, l. 18. ff. *A. P.* &  
» 2. de re sua agat, atque 3. tertium ratum  
» habeat. Talis enim actio non instrumenti  
» est, sed causæ principalis, cujus nomine  
» agitur, d. l. 18. Nec magis interest sua,  
» an aliena manu, seu corpore quis teneat,  
» quam opifex suo, an alieno instrumento  
» agat. B. Par. d. *disp.* §. 4.

» Atque hinc apparet ratio, cur *pignoris*  
» obligatio per liberam personam acquiri  
» nequeat: *possessio autem pignoris* possit.  
» l. 11. §. 5. *Pig. ad.*

» Tuto igitur asserimus, discrimen, quod  
» traditur inter liberas personas, & serviles,  
» non esse juri civilis, nec ad civiles sal-  
» tem acquisitiones pertinere, sed in ipsa  
» ratione naturalis fundari: ideo enim per  
» servos *civili*ter quoque domino acquiritur,  
» quia *servi* subjecti sunt alieno dominio,  
» adeoque omnes eorum actiones, & ven-  
» dent ab arbitrio domini. Sane, servus  
» nullius juris capax est, nec proprii aliquid  
» habere potest, adeoque si servo aliquid  
» promittitur, soli domino actio datur, &  
» servus est instrumentum domini. *Vid. diff.*  
» *proam. XII. §. 135. per tot.*

» At per liberam personam ea, quæ *civili-*  
» *ter* fiunt, nunquam nobis acquiruntur;  
» tota enim illa ratio cessat. Sane, is, qui  
» tertio pacifcitur, non est ejus dominio sub-  
» jectus, adeoque non nisi volenti pacifici  
» potest.

» Caterum, frustra hæc disputantur in ac-  
» quisitione rei hostilis; cum enim hæc sem-  
» per *naturaliter* acquiratur, nimirum,  
» per apprehensionem, extra dubium pos-  
» sum est, eam per liberam personam, adeo-  
» que per subditos, & milites quoque acquiri  
» posse.

*Huius ipsius* ] " Scil. civiles acquisitiones.

*Severus Imperator postea ad naturalium exemplum admoveis propius* ] " Respicit Auctor  
" ad L. 1. c. Quod cum eo, qui in al. pot.  
" ( Nam ita corrigi debet allegata ab Auctore  
" lex r. c. per quas pers. ) ubi Imperator Se-  
" verus ait, patrem teneri ex tutela, vel  
" gesto negotio filii, sed tantum de pecu-  
" lio, vel in rem verso. Tunc autem in  
" solidum patrem teneri, ait, si patris vo-  
" luntate decurio factus, & a magistratu  
" tutor constitutus est; additque rationem:  
" quia id omni exemplo ceterorum ministeriorum  
" civilium introductionem intelligatur.

" Fatetur, me non satis vim hujus argu-  
" menti percipere; nec mihi constare, quo-  
" modo assertum Auctoris, quod Severus ac-  
" quisitiones civiles ad naturalium exemplum  
" propius admoveis, ex d. l. 1. probari pos-  
" sit, cum de acquisitione civili, aut na-  
" turali, nulla ibi questio sit. Vid. not.  
" ab hac alteram.

*Non utilisitas tantum ratione, ut ipse pro-  
feratur* ] " Severus nullibi proficitur, se uti-  
" litatis gratia acquisitiones civiles ad na-  
" turalium exemplum propius admoveisse.

*Sed & Jurisprudencia* ] " Jurisconsulti  
" doctrina in l. 1. c. Quod cum eo &c. est  
" ipsum jus naturæ: Jure naturæ enim pa-  
" ter, & dominus non tenentur ex tutela  
" filii, nisi de peculio, & de in rem verso.  
" Diss. proem. XII. §. 487. At si patris  
" voluntate sit decurio, eoque munera pu-  
" blica, ut tutelam, approbante patre sus-  
" cipit, tunc pater tenetur in solidum,  
" quia ejus voluntate filius uti reliqua mu-  
" nera civilia, ita & tutelam suscipit.

*Semoto ergo civili jure* ] " Quod distin-  
" guere, ait, inter personas liberas, &  
" serviles.

*Locum habet, quod dicitur, per alium  
quem facere posse quod per se ipsum potest* ]  
" At hæc regulæ jure civili quoque obtinet;  
" Vid. Barbof. loc. com. verb. facere: & id  
" tantum interest inter personas serviles, &  
" liberas, quod ille naturaliter sint instru-  
" mentum domini, etiam invito, acquirant.  
" que dominis etiam ignorantibus; cum li-  
" beræ persone saltem volentes aliis vo-  
" lentibus acquirant.

*Et pervinde esse, per se quis faciat, an per  
alium* ] " L. 1. §. 12. ff. Vi arm. l. 5. §. 3.  
" ff. Adm. tut. l. 1. §. 1. ff. Ne per eum  
" &c. Barbof. d. l.

## A D §. X.

Auctora rejecto discrimine inter ser-  
vos, & liberas personas, ait, principi ac-  
quiri quicquid actu publico, etiam per li-  
beras personas, capitur, non vero quod actu  
privato: id enim cedere singulis; quod jure  
naturæ verum non esse, infra demonstra-  
bitur, quia singuli non suo jure, & nomi-  
ne agunt, sed jure, & nomine Principis.

## A D D I T I O.

" Contrarium demonstravimus §. præced.  
" Distingendum ergo &c. ] " Quia scil.  
" jure gentium etiam per liberam personam  
" nobis acquirere possumus.

*In nostro negotio* ] " Scilicet, in quæ-  
" stione, cui acquiratur præda ab hoste capta.  
" Vere publicos ] " Ubi, scilicet, præda ca-  
" pitur obtento prælio, vel obsecra civitate.

*Et inter alios privatos, qui sunt occasione  
belli* ] " V. gr. durch parteyen: vel si singuli  
" hostes a singulis spoliantur.

*Privatis res quaritur primo, ac directe* ]  
" Per hanc occupationem privatam, qua  
" singuli suo jure, & nomine capiunt, ce-  
" mini fieri injuriam, supra diximus.

*Per idem actum populo* ] " Capientes enim  
" jure, & nomine populi tunc capiunt.

*Ex hoc gentium jure* ] " Tale non dari,  
" diximus. Juri naturæ igitur convenit, non  
" juri gentium, quod Scipio Masinisse re-  
" spondit, Syphacem jure populi Romanis  
" victum, & captum, adeoque prædam po-  
" puli esse.

*Cui Ptolemæus navasset operam* ] " Ptole-  
" mæus igitur socius fuit, accessit occasione  
" Seleuci, ejus jure, & nomine bellum ges-  
" sit: & sic fuit saltem instrumentum.

## A D §. XI.

*Res soli* ] " Res mobiles ex hypothesi  
" Auctoris populo non nisi actu vere publi-  
" co acquiruntur, §. præced. At immobiles  
" semper populo acquiri, ait, quia semper  
" capiuntur per actum vere publicum, ut  
" per inductionem exercitus, vel imposi-  
" tionem prædii.

*Præda non cedit* ] " Quod igitur prædæ  
" cedit, non fit publicum, sed capientis.

*Ratione non caret* ] " Quia suo nomine,  
" & suo jure capiunt.

- "Publico concessu" Immo citra concessum, si singuli capiunt suo jure.
2. *Apud Helvetios* Conf. Num. 32. Jos. XII. v. 14. § 18.
- Romani captos agros aut locandos revertuntur ] "Nimirum, locandos ad tempus, si l. i. ff. si ager vendigat.
- Interdum modico veteri possessori honoris gratia re ddo ] "Lio. lib. 8. cap. 1.
- Aut distraxerunt ] "Et pecuniam in x- rarium transtulerunt.
- Aut assignarunt colonis ] "Plerumque veteranis, Lio. 31. c. 4, alisque bene meritis, Lio. 26. c. 21. l. 31 c. 49. l. 32. c. 1. aliquando populo distribuerunt, Lio. l. 3. c. 1.
- Aut fecerunt vendigales ] "i. e. perpetuo locarunt. Vid. l. 1. ff. si ager vendig.
- Parte agri nullarunt ] "Privatibus partem agri dux ademat. Lio. l. 8. c. 1.
- Consecratis interdum ] "i. e. Dis. seu templis concessos. Vid. Suet. Jul. c. 20.

## A D §. XII.

1. *Aur in ministerio publico capiuntur*, aut extra illud ] "Rectius, aut jure, & nomine populi capiuntur, aut jure privato.
- Fiant singulorum capitum* ] "Non enim capiunt qua instrumentum populi.
- Et hic* ] "Scilicet, ad capita extra ministerium publicum.
- Cessi* ] "In l. 51. §. 1. ff. A. R. D. quod Gajus repetit in l. 5. §. f. capt. §. possit. & Nerva quoque statuit in l. 1. §. 1. ff. Acquir. poss.
- Id est bello orto apud nos deprehenduntur* ] "Nam ex quo bellum denunciatum est, omnia licent in hostem, quae ad reparationem juris nostri pertinent. Si igitur res, vel personae, quae hostis sunt, in nostro territorio inveniuntur, res cedunt occupanti, d. l. 51. personae autem sunt servi, l. 12 pr. capt. §. possit. l. X. pr. ff. A. R. D.
- Ut habent liberi* ] "Scilicet, vulgata, quae habet sacro; Haloandrina, quae habet patto. Conf. Gron. h.
- Nam talia facto adscribere* ] "i. e. fortune seu casui.
2. *Indidem venit* ] "Scilicet, quia extra ministerium publicum capitur.
- Aut in eo, quod facere iubentur* ] "Tunc

- jussu publico praedam capiunt, adeoque praeda indubie est publica.
- Quod promiscuo jure* ] "Adeoque non tanquam instrumentum populi, sed suo privato nomine, & jure.
- Aus suo permittit* ] "Latini sibi acquirunt ] "Germ. *Wann Parttheyen ausgehoben werden*; quod Auctor apud Italos *correrium* vocat, ait.
- Capiunt enim non ut ministri* ] "i. e. non capiunt in ministerio publico. Vid. §. 10.
- In dimicatione singulari* ] "Est enim dimicatio singularis non nisi publico permisso fieri possit, dimicans tamen non agit ut instrumentum populi.
- In liberis, & inmissis* ] "Adeoque ubi non nom ne, & jure populi res capiuntur, *Cortemum* vocant ] "A currere, live ab excursibus: quod Galli vocant *faire des courses*, ou *aller en parti*. Germ. *auf Partthey ausgehen*.
- A butino* ] "Italici enim id botino est illa praeda, quae post confectum ordinatum, obienta victoria capitur. Vid. *Grammat.*
- Dec. Neap. dec. 71. n. 18.*

## A D §. XIII.

- TALIA &c.* ] "Scilicet, res mobiles extra ministerium publicum capiae.
- Ut id juris gentium sit ante omnem ea de re legem civilem* ] "Sensus est, quod leges civiles hoc jus Gentium (quo res ejusmodi cedunt capientibus) mutare, & statuere possint ut hisce inferantur. Attoties dictum est, non dari jus gentium.
- Dictum quoque est, praedam ipso naturae jure cedere capienti, adeoque lingual, si suo jure capiunt; populo, si ejus nomine, & jure, res capiuntur.*
- Et dominum singulorum autem ostendere* ] "Loque jus singulis jure gentium quazitum auferre.
- Sicut multis in locis de feris, & avibus factum videmus* ] "Has enim jure Gentium cedere occupanti, jure civili autem hisce adscribi, dixit supra L. 2. c. 2. §. c. 3. §. c. 8. §. 1. §. 5.
- Sic enim introduci etiam lege possit* ] "Princeps jus a natura quazitum ob utilitatem publicam auferre subditi potest.
- Ad oque & statuere potest, ut res hostiles non cedant occupanti.*



## A D §. XIV.

1 De his, qua quis actu bellico capis, alia ratio est ] "Quia in ministerio publico capiuntur. Vid. supra §. 12. n. 1.

Ibi enim singuli Republica personam sustinent ] "Adeoque sunt instrumentum rei publicae, ejusque jure, & nomine agunt. Per eos populus ] "Quia singuli sunt instrumenta populi, cui proinde tanquam causae omnia acquirunt.

Si lex civilis ] "Si lege statuitur ut praeda exercitui, Diis, &c. acquiratur.

Ut possessionem, ita & dominium navis ] "Id jure gentium in bello saltem solenni, & quidem quoad effectus externos, nos obtinere, Auctor potest. Nos id juris naturae esse, probavimus.

Et id in quos esse transferre ] "Ex quo enim dominus factus est, pro lubitu de re sua disponere potest.

Quod quis directe pugnat cum vulgari opinione ] "Quali primo, ac jure ipso capta sunt singulorum, attamen ducta assignanda, qui inter milites distribuat. Vid. §. 8.

Ex nobilitate populorum exemplis ] "Unde apparet, praedam actu bellico, & publico captam cessisse Principi, qui vel fisco eam inferre jubebat, vel milicibus distribuere. Nos rationibus naturae id modo probavimus.

2 Omnia jam divisa ] "In bello sociali enim praeda inter locos dividitur.

Partim ut totius Graciae eo tempore princeps ] "Immo nullum jus in Graciae provincias habuit; quolibet civitas suo jure, suisque legibus utebatur.

Atque ita populi gerunt vicem ] "Cum Graciae populi liberi fuerint, nec Agamemnoni ullum imperium in eos competitur, verum non est, eum, vicem populi Graciae gerisse.

Quo jure ipse, sed cum senatu, praedam dividebat ] "Dividebat praedam non ut populi gerens vicem, sed ut capui fidei, adhibito consilio omnium civitatum Graecarum.

Partim ut muneris singulis imperatorio ] "Ex pacto, tanquam fidei caput.

Partim ceteris, majorem ] "Propter dignitatem, & in pensionem laborum.

De consilio publico ] "Adeoque consensu civitatum, quarum intererat.

Phoenix, & Ulysses ] "Duces igitur Graeciae assertabant praedam, quae proinde non dependebat ab arbitrio Agamemnonis.

Praedam Marathoniam afferat Aristides ] "Quae sociarum civitatum nomine, & jure capta fuit.

Ne quis de praeda privatus quicquam tolleret ] "Quia jure, & nomine civitatum Graeciae capta erat.

Pro populi meritis ] "Ad mensuram auxiliorum, quae populi socii praestiterunt.

In publicum relata ] "Quia jure civitatis bellum gerebatur. Idem a Timoleonte factum. Corn. Nep. in Tim. c. 1.

Ut in rebus communibus ] "Quae sorte dividi solent.

Arbitrium ejus dividenda penes Imperatorem ] "Immo penes summam potestatem, cujus jure bellum geritur.

Ut intelligas, jure acquirendi dominii in captura sola non fuisse ] "Et rem non factam fuisse capientium, nisi Imperatoris consensu.

Ad Cyrum ] "Xenoph. Inst. l. 4. n. 99. §. 109. l. 7. n. 184. & n. 193.

Ad Alexandrum ] "Curt. l. 6. c. 2. §. l. 4. c. 14.

Commisi ] "Uti tres annulorum modii capti fuerunt.

Romani ceteris praestiterunt ] "De praestantia Romanae militiae vide l. §. c. 21. §. 2. n. 1.

Non nihil ad invidiam ] "Similiter Ap. pius (Claudius censuit, praedam Vejentium nam in ararium esse redgendum. Lio. l. §. c. 20.

## A D §. XV.

Auctor ait, populum quidem dominum praedae fuisse si actu bellico capta fuerit, Imperatores autem arbitrium habuisse eam distribuendi. At hoc arbitrium ipsis non competit nisi ex mandato populi expresso, vel tacito. Tacite autem mandatum videtur, si v. g. stipendium militibus non solvitur; tunc enim stipendium loco pars praedae tribui militibus potest, Apian. bell. fin. n. 7. n. 12: vel si singulari militum virtute victoria reportata

"tata est, aut Dux intra fines administrationis de praeda disponit. In dubio magis est ut populi consensus expectetur.

*Sed tale, ut actus sui rationem populo deberet* ] "Hinc sepius Imperatores ideo in jus vocatos, & de peculatu accusatos, legimus.

*Et in his tamen* ] "i. e. in deditis: hi enim per dedicationem in jus populi victoris transiunt; qui proinde solus disponere de deditis potest.

*Mos deferbat Imperatoribus* ] "Intra fines administrationis. Exempla d. s. tribuere ab Imperatoribus prae d. vide apud Livium l. 7. c. 37. l. 8. c. 36 l. 21. c. 11.

*Ab omni suspitione* ] "Vel avaritiae, vel quod militum caperent benevolentiam. Apud Livium duplex allegatur ratio: 1. ne ex malignitate prae d. partitae militum iram: 2. ne invidiam apud Patres ex prodiga largitione caperent. Liv. l. 5. c. 20.

*Et qui retinebant* ] "i. e. in milites non distribuiebant.

*Prout religioni* ] "Dis enim aliquando offerebatur praeda. Vid. infra ad §. seq. n. 2. rubr. permittit.

*Fama* ] "Si in aerarium referebatur §. seq. *Ambitioni* ] "Si militibus relinquebatur. Vid. §. 17.

## A D §. XVI.

1. *Qui sanctissimi* ] "i. e. ab omni ambitione, vel avaritia alieni.

*A quaestore populi* ] "Officium horum quaestorum, qui comitari Imperatores in bello solebant, describit Alexand. ab Alex. Gen. dier. l. 2. c. 2. Huncque fuisse antiquissimum morem, ex Dionysio didicimus. Vid. supra §. 14. n. 4.

*Mausubiarum nomine* ] "Gellius l. 13. c. 24. Aliud omnino praeda est, ut in libris verum, verborumque veterum scriptorum est; aliud mausubia. Nam praeda dicitur ipsa corpora verum, quae capta sunt; mausubia vero appellata sunt pecunia a quaestore ex venditione praeda relicta. Test. b.

*Atque id antiqui* ] "Et melioribus temporibus ] "Quae juri naturali magis conveniunt.

*De quaestoribus* ] "Qui jure populi vendebant.

*Sine quaestore* ] "Forte quod quaestor non adesset.

*Quantum ducum quisque* ] "Cum in praecedentibus dictum sit, praedam virtute bellica captam esse populi, indeque Ducum officium fuisse eam inferre aerario, frustra hanc in rem cumularentur exempla.

*Interdum militibus* ] "Vid. §. 17.

*Interdum* ] "Sed alio §. 19. seq.

*Dis aut res ipsa data* ] "Vid. Alex. ab Alex. l. 3. c. 22. p. 408.

*Ut spolia, quae Romulus Jovi Feretrio suspendit* ] "Similia vide apud Liv. l. 10. c. 29; & mox c. 46. Conf. Alex. ab Alex. l. 5. c. 24.

## A D §. XVII.

*Ambitionis* ] "Periculofum libertati Romanae.

*Dividitur, aut diripitur* ] "Prius fit per Duces, qui juxta merita, vel stipendia singulorum praedam distribuunt; postea, rursus fit, ubi singulis capere, captaque sibi servare permittitur.

*Aut ratione stipendiiorum* ] "Aut pro stipendiis debitis, aut juxta proportionem stipendiiorum.

*Appian Claudius* ] "Mens Claudii fuit, considerandam esse praedam in pretia, unde stipendia militi solvantur, ut eo minus tributis plebs solveret. Liv. 5. 20.

*Partem exercitus alteram* ] "Aliquando de singulis manipulis secernebatur numerus; aliquando tota dividebatur exercitus, ita ut pars altera in armis esset ad omnes casus praeveniendos, altera autem per domos, & urbes mitteretur.

*Eriam his, qui castra seroarent* ] "Quia victoria non ex solo actu aestimatur, quae capite res, sed ex toto negotio; quo pertinet securitas castrorum, &c. Livius l. 4. c. 49. ait, capta urbe Anxur Fabium abstinuisse a praeda, donec collegae, quos ad detinendos Volscos populatum miserat, venirent: Ab illis quoque exercitibus captis Anxur delitanti esse, qui ceteros Volscos a praesidio ejus loci avertissent.

*Davidi* ] "Victis Amalecitis. Sic Ruben, & Gad moniti sunt ut praedam cum relictis domi fratribus, qui patriam inte-

1111

rim defendebant, partituntur. *Jof. 22. v. 8.*  
 „Quique per valetudinem] Adeoque  
 „per quos non stetit, quo minus pugna-  
 „rent.

„Aus delegata ministeria] „Qui ad ob-  
 „servandas, aut defendendas certas statio-  
 „nes durante prælio abesse iussi sunt.

„Sed redacta inde pecunia] „Vid. §. 16.

mon. 1.

„Proportionem hanc invenio] „Id meri as-  
 „bitrii est. Apud Livium l. 10. c. 46. mi-  
 „litibus ex præda centeni bini asses, & al-  
 „terum tantum centurionibus, atque equi-  
 „tibus tributum est. Apud Curtium ex pec-  
 „cunia Babyloniz Macedonibus equitibus  
 „sexcenti denarii tributi; peregrinus eques  
 „quingenos accepit; dooenis pedestrium sti-  
 „pendium mensium est. *Cert. §. 1.*

„Mertorum] „Vid. n. præced. quorum ni-  
 „mirum virtus emiuerat præ aliis.

„A Posthumio] „Vid. Gron. b. Ita Aga-  
 „memnon Achilli offert navem plenam æ-  
 „tis, & auri, & viginti mulieres, quæ præ-  
 „cipiat de præda. *Vid. supr. §. 15. n. 2.*

3 „Præcipuum sibi accipere quantum vellet]  
 „Ita Bibliotheca instructa relicta Effexio

„in prædam concessit. *Camd. Vit. Elif. p. 4.*

4 „Laudatores illi] „Vide supra §. 16. n. 1.

„Ipsi se facere, aiebat] „Dionysius Hal-  
 „carnass. l. 4.

„Pompejus] „Conf. supra §. 16. n. 1.

5 „Et absentium] „Qui scilicet castra fer-  
 „vabant, quique per valetudinem, aut de-  
 „legata ministeria, aberant. *Vid. supr. n.*  
 „1. in f.

„Præsentium] „In confictu.

„Mimiani exercitus] „Vid. Gron. b. Rationem cur consulem exercitum exclu-  
 „deret, hanc allegat Dictator: Cerebis  
 „præda parte miles ex eo hoste, cui prope  
 „præda fuisse; Et tu L. Mimici, donec con-  
 „sularem animum incipias habere, Legatus  
 „bis legationibus præris. *Liv. l. 3. c. 29.* Ni-  
 „mirum, castra sua ab hoste circumdari  
 „passus est Minucius, *Liv. l. 3. c. 19;* ab  
 „hac obsequione cum liberavit Cincinnatus,  
 „ibid. Unde prædæ partem nulla ratione  
 „petere poterat exercitus obsessus, qui  
 „præterea in memoriam beneficii, i. e. li-  
 „berationis, coronam auream dictatori de-  
 „crevit. *Liv. l. 3. c. 19.*

6 „A gestorum infirmatione] „Supponitur,  
 „lurpationes factas esse fortissimis. L. 36.

„§. 1. C. de donat. Tunc enim est pars ad-  
 „ministratio.

„In calumniam passus] „Quasi ad concili-  
 „liandos militum animos prædam divise-  
 „rint, *vid. Gell. l. 4. c. 20. & Liv. l. 3. c.*  
 „20; vel quod e publico liberales sint.  
 „Appium Claudium in Senatu similem lar-  
 „gitionem arguisse, ut novam, prodigam,  
 „& inconsultam, Auctor *pr. b. §. dixit.*

## A D §. XVIII.

„Veni ad direptionem] „Nam præda  
 „militi concessa ab Imperatoribus ad divi-  
 „ditur, aut diripitur. §. 17. n. 1.

„Ea militi concessa] Immo urbs occupata  
 „diripi, & deprædari nequit, quia ex quo  
 „occupata est, definit esse hostis, nec am-  
 „plius resistit juri nostro. Econtrario Imperium  
 „in eam nobis questum est, non dominium  
 „in singulos, aut in res singulorum. Urbs  
 „definit esse libera, at singuli non sunt ser-  
 „vi; victor ergo cum victis agit tanquam  
 „subditis, non vi, sed jure. Sane, inter vi-  
 „tia Cæsaris refertur, quod oppida quædam,  
 „quæ se submitterent, hostiliter diriperetur,  
 „fæpius ob prædam magis, quam ob delictum.  
 „Suet. in Jul. c. 54. Ipse tamen alibi  
 „providit, ne militum introitu, & nocturni  
 „temporis licentia oppidum diriperetur.  
 „Cæf. *Bell. Civ. l. 1.*

„Exc. 19. si propter delictum victor illam  
 „deprædandam concedat, ut in urbe Capua  
 „apud Livium, l. 26. c. 16: idque fieri jure  
 „posse, ait Suetonius d. c. 54: 2º. si vi, &  
 „prælo occupata sit: vel 3º. in expeditione  
 „difficili ad animandos milites.

### Alditio

„Nostram sententiam de jore capientis,  
 „& vastandi res hostiles, exposuimus supra  
 „c. 5. §. 1. Et in præced. §. 1.

„Dixi iuhim] „Periculosa enim est ni-  
 „mia illa ad prædam festinatio, ut ex exem-  
 „plis Livii l. 3. c. 1. l. 8. c. 19. appareat.  
 „Cujus præda festio non venierit] „Conf.  
 „Gron. b. Alia exempla urbium diripiarum  
 „vide apud Appian. *bell. Mithr. n. 195,*  
 „& Curtium l. 7. Liv. l. 26. c. 10.

„Qui morem hunc improbat] „Uti impro-  
 „bat Cæsius cum Cyro contendens apud  
 „Xenoph. *Just. 7. p. 195.* Vid. Suetonius  
 „in Jul. c. 54.

„Xenophontem] „L. 7. c. 2. Verba lati-  
 „na sunt: in direptione, sat scio, ignavos  
 „majorem partem lateros.

„Quod impediri non posset] „Contingit  
 „id

„id ex furore militum, quem dissimulare  
„sæpius prudentiæ est, Conf. Tbuani. pag.  
„667.

## A D §. XI X.

Quod dixi ] „ Supra §. 16. n. 2.  
Qui tributionem ad bellum contulerant ]  
„ Exemplum est in occupata Vejorum ur.  
„ be : ubi omnes Romani cives ex ea ra-  
„ tione ad prædā vocati sunt. Liv. l. 5.  
„ cap. 20.  
Ludos quoque ] „ Vid. Gron. h. Exempla  
„ vide apud Liv. l. 6. c. 42. & l. 7. c. 13.  
„ & l. 4. c. 27.

## A D §. XX.

AUCTOR ait, in in eodem sæpius bel-  
„ lo prædæ distributionem variatam fuisse.  
„ ita ut Camillus decimam Diis, occupa-  
„ tis Faliscis vero maximam partem quæ-  
„ stori dederit. Manlius quoque aliquando  
„ prædā vendidit, & fisco intulit, ali-  
„ quando militibus concessit. Cæterum, Au-  
„ ctor ait, prædæ genera tria esse : homi-  
„ nes, armenta, & pecuniam  
„ Aliter, atque aliter usurpatum ] „ Ita ut  
„ in uno bello prædæ Diis dicata, in altero  
„ in fisco remota, vel militibus concessa sit.  
„ Sed eodem bello eadem prædā Ecce. ] „ Ita  
„ ut pars Duci, pars fisco, pars militibus,  
„ pars Diis &c. tributa fuerit.  
„ Aut rerum generibus distinctis ] „ Ita ut ho-  
„ mines Duci, armenta militibus, argen-  
„ tum fisco quæreretur. Res enim meri ar-  
„ bitrii erat.  
„ Apollini ] „ Similia exempla vide supra  
„ §. 16. n. 2. & apud Flor. 1. 12. Liv.  
„ 5. 21. & 4. 21. Val. Max. 5. 6. n. 8.  
„ Just. 20. 3. Cuj. Bell. Gall. l. 6. Plut. in  
„ Famina. Alex. ab Alex. Gen. dier. 3.  
„ 22. pag. 408.  
„ Ab Hebræis ] „ Vide supra §. 1. n. 1. Conf.  
„ Num. 31. v. 28. & 30. seq.  
„ Sed & urbem, & agros venire ] „ Liv.  
„ l. 5. c. 19. Apud Hebræos res soli non  
„ sub voto comprehendebantur, quin Levi-  
„ tæ nihil, quod ad immobilia pertinebat,  
„ possidere poterant.  
„ Genera, in quæ prædā dividi potest, sunt  
„ hæc ] „ Quæ toidem fere verbis recensen-  
„ tur Num. 31. v. 20. Vestimenta, vas, &

„ quicquid in utensilia præparatum, surum;  
„ argentum, æs, ferrum, plumbum, stan-  
„ num, homines, & armenta.  
„ Armenta, & spolia ] „ i. e. captivos, & ar-  
„ menta.

Ispe desert ] „ Vid. §. 16. n. 1.  
Cum cura, ut quam æquissima esset ] „  
„ Proportionem vide supra §. 17. n. 2.

## A D §. XXI.

AUCTOR igitur concludit, prædā actu  
„ bellico captam non esse singulorum, sed  
„ populi. Addit, Imperatores, licet eis  
„ prædæ dispensandæ arbitrium aliquando  
„ concessum fuerit, rationes tamen populo  
„ reddere debuisse : unde sæpius ideo so-  
„ accusatos, quin & milites ob surreptam  
„ prædā peculatus reos factos fuisse.  
„ Prædā fuisse Populi Romani Ecce. Cu-  
„ jus jure, & nomine bellum gerebatur :  
„ adeoque cujus negotium erat.  
„ Arbitrium aliquod Imperatoribus Ecce. ]  
„ Intra fines scilicet administrationis ; tunc enim  
„ tacite illud arbitrium concessum videretur.  
„ Peculatum iudicio ] „ Is enim, qui præ-  
„ dā ab hostibus captam furripuit, apud  
„ Romanos lege peculatus tenebatur, l. ff.  
„ ad L. Jul. de pecul. ubique Goth.  
„ Sed & milites peculatus ] „ Quia revera  
„ pecuniam publicam furripiunt.  
„ Formula iurisperitorum ] „ Quo milites ju-  
„ rabant, se in exercitu, decemque millia  
„ passuum prope, furtum non facturos, &c.  
„ sed intra t. idum se professuros quicquid  
„ invenerint, vel furripuerint, sine dolo ma-  
„ lo. Coll. l. 16. c. 4. Conf. Liv. 3. 20. Liv.  
„ c. 38. l. 22. c. 38. Frontin. 4. 1. Alex.  
„ ab Alex. 6. 18. Ferd. 111. Krieger, 21.  
„ Item Maxim. 1. art. 10.  
„ Modestinus ] „ L. p. ad l. Jul. pecul. l. o.  
„ quitur nimirum de eo, qui prædā actu  
„ bellico, & publico captam furripit.  
„ Ut juris interpretes nonneret ] „ Jcti lo-  
„ quuntur de captura, quæ sic a singulis  
„ hæc omnino acquiritur scienti, etiam  
„ naturali ratione ; sicut si publica aucto-  
„ ritate res hostiles capiantur.  
„ Peculatum non esse nisi in re publica ]  
„ §. 9. Inst. de publ. iud. l. 9. §. 2. l. 4. pr.  
„ L. Jul. pecul.  
„ Smecta lege civili ] „ Adeoque inspecta sola  
„ ratione juris gentium voluntarii. At tale jus  
„ gentium non dari, sæpius dictum est.

Et

Et primo ] " Immo primo, & directo per  
actus belli privatus singulis acquiritur,  
quia suo jure, & nomine, non tanquam  
instrumentum, capiunt. Vid. supra §. 10.  
Et §. 12.  
Populi, ante regis bellum gerentis fieri ] " Si  
jure, & nomine populi capiuntur, quia  
singuli saltem sunt instrumentum. Vid. §.  
9. 10. Et §. 14.

A D §. XXII

1 QUAERITUR de rebus sromdson actu quæsitis  
lex ad utilitatem publicam potest imperare ]  
i. e. quia populus de jure suo præda pro  
lubitu disponere, eamque ante victoriam  
tum Ducibus, tum militibus promittere  
potest. Et hoc est, quod Auctor possum  
asserit, legem civilem posse dominium  
antevertere.  
Sive lex illa lex populi est, sive regis ]  
Populus enim in statu populari, rex vero  
in statu regio jus leges ferendi habet.  
Ut apud Romanos ] " Nam etiam sub  
Cæsaribus, & Augustis, status fuit popu-  
larius. Vid. supra L. 1. c. 3. §. 8. lit. X.  
Ut apud Hebræos ] " Ubi iudem quicquid  
singuli auri, & argenti rapuerant, id suum  
erat. Num. 31. v. 33. Reliqua præda pu-  
blice capta dividebatur inter pugnantes,  
reliæta quinquagesima parte Levitis. Num.  
31. v. 26. Et 27. Dent. 20. v. 14.  
Sub legis autem nomine ] " Consuetudo  
enim est lex tacita populi. L. 32. §. L.  
gibet l. 35. l. 40. Eod.  
Alterum illud ] " Scilicet, quod primo,  
sive directè præda sit populi.  
Res alia, ita Et prædam posse à populo  
alii concedi ] " Cum enim jus ejus sit, po-  
test id omnino alii permittere.  
Post acquisitionem ] " Ubi præda jam in  
populi potestatem, & custodiam est redacta.  
Sed Et ante eam ] " Tunc enim tacita  
inest conditio si capta fuerit.  
Subsecuta captura conjunguntur actiones  
brevis manus ] " Rectius, conditio, sub qua  
præda promissa est, existit.  
Ut loquuntur Jurisconsulti ] " Jcti nullibi  
ita loquuntur. Traditio enim brevis ma-  
nus, de qua Jcu loquuntur, huc plane  
non pertinet.  
Sed Et in genere ] " Ut nemo excludatur,  
nec senes &c.  
Temporibus Maccabæis ] " Ut gratias  
Tom. IV.

agerent Deo, quod hostes in Judæorum  
manus dedisset. Maccab. 8. v. 27. 28.  
Et 30.  
Nique semper mera donatio est ] " i. e. non a  
semper ex mera liberalitate fit.  
Sed interdum contractus ] " Si ea lege  
subditi armant: quo pertinent de Casper.  
Solutio ejus, quod debetur ] " Forte loco  
stipendii militibus debiti. Vide supra §.  
17. Exemplum est apud Appian. de bell.  
Pun. mun. 7.  
Aut remuneratio ob damna ] " Vid. supr.  
§. 19.  
Nullo stipendio ] " Uti de Parthis, &  
Britannis testatur Alex. ab Alex. l. 6. c.  
22. Quod & de Romanis ante Cincinna-  
tum traditur; is enim primus ex publico  
stipendia solvi jussit. Liv. l. 3. c. 19. Et 20.  
Nam ex his causis ] " Superflua hæc tota  
tractatio est. Cum enim præda publice  
capta sit populi, is pro lubitu eam di-  
scribere potest.

A D §. XXIII

TACITA consuetudine ubique ferme in-  
ductum ] " Talis tacita consuetudo nullibi  
inducta apparet, neque gentes ex illa  
obligantur.  
Ut sua faciant qua capiunt, met socii ]  
Immo quæ publice capiuntur, sunt popu-  
li, cujus causam socii defendunt. Hi enim  
suo jure bellum non gerunt; adeoque nec  
ulla utilitas ex illo bello ad eos pertinere  
potest.  
Ratio in sociis est evidens ] Quæritur, si  
plures sunt, qui simul militant, cujus sit  
præda? Resp. ejus, cujus causa militatur.  
Si proinde uni saltem injuria facta, eoque  
unum bellum, causæque unus fit, omnis  
præda ad illum solum pertinet. Socii enim,  
qui eandem causam defendunt, sunt solum  
instrumentum gentis; uti ergo actio, ita  
& actionis commodum non est instrumenti,  
sed causæ. Atque hæc causa sola jus belli  
habet, & dominus belli dicitur is solus, cu-  
jus causa est. R. Imp. 1541. §. 54. Cons.  
Flor. l. 1. c. 18. pr.  
At si eadem injuria pluribus communis  
est, communis quoque erit præda; idque  
disputatum fuit inter successores Alexandri.  
Ptolemæus enim, & Cassander legionem mi-  
serunt Antigono, indeque prætebant ut  
pecunia in præda capta, provinciæque, di-  
videren-

viderentur & merito Ptolemæus indignatus esse traditur, quod Antigonus devictis diversæ factionis ducibus solus communis victoriæ præmiis corripisset. *Jul. l. 15. c. 1. Appian. bell. Syr. p. 121.* Equitem prætexebat Antigonus, suo periculo bellum gestum esse, sed mile: non enim quaeritur, cujus periculo bellum gestum sit, (ita enim semper militibus præda deberetur) sed cujus causa. Unde & eventus belli contra eum decidit. *Jul. l. 15. c. 1.* Quamquam hi ipsi victores postea inter se occasione præle certaverint. *Idem.*

Si vero plures sunt, quibus injuria fecerim facti est. tunc unusquisque læsus injuriam sibi illatam vindicat: adeoque plures cause, pluraque bella sunt, nisi forte arctissimo societatis vinculo inter se ad vindicandas injurias jungantur. Ita in bello anno 1688, inchoato Germani, Angli, Belgæ, & Hispani socii fuere belli; at quisque propriam defendit injuriam. Ita in bello Turcico anno 1698. finito Imperator, Poloni, & Veneti sociale bellum gessere, & quilibet eorum ob separatam injuriam. Pariter in bello initio hujus seculi gesto Angli, Belgæ, & Germani contra Gallos simul, sed quilibet ex separata causa, gesserunt bellum; adeoque prædam quoque sibi ceperunt, vel eam juxta foederis legem distribuerunt.

Atque ex his quinque decidendum est, ad quemnam onus belli pertineat? & similiter dicendum, pertinere ad eum, cujus causa est: adeoque si causa unius est, ad eum solum; si eadem causa communis est plurimum, ad omnes pro rata; si cujusque propria causa est, ad quemcunque eorum, de cujus causa agitur.

Ceterum, præterea circa socius belli notandum est, quod si socius recipiat rem ab hoste communi mihi ablatam, ea mihi restitui jure postliminii debeat. *Idem. l. 9. §. 9.*

#### Aditio.

„Tota res dependet a sistere. Si socius suis fumnibus aliter auxilii promittit, hic nihil ei stipendii loco sultere tenetur: si de certa mercede convenit, ea sola debetur, adeoque præde partem neutro casu sibi arrogare potest: si plane nihil dictum est de stipendio, sumtus erogare tenetur is, qui socii opera utitur. *Idem. l. 2. c. 16. §. 12. n. 3.* Prædam igitur socii semper in ministerio publico captant.

*Gratis præstari viz solet*” d. c. 16. §. 12. *In oratoribus*” i. e. advocatis. Nemini enim gratis operam meam præstare teneor, nec aliis jus in meas actiones habet.

„*Quia hæc ipsa opera, temptaque*” Immo vera ratio est, quod ego in medicis, & advocatis operas nullum jus habeam, adeoque cum is utor, & illi operam non nisi dato honorarium præstare soleant, & rimati neminem actionis solvere teneor, quæ cum natura certo definita non sit, à judice determinari debet, & apud Romanos extraordinaria cognitione determinari solebat. *Tut. sit. ff. de extraord. cogn. Credibile ergo est*” Jus naturæ non oritur ex eo, quod cretibile est, sed de quo certum constat. Præterea dictum jam est, sociis, qui alienam causam defendunt, jus præde non competere.

„*Nisi causa alia appareat, puta aut beneficentis mera, aut contractus antecedent*” Si scilicet appareat, socium gratis opem ferre voluisse, vel ita pactum sit. Nimis socius pro lubitu de sua opera disponere potest.

#### A D §. X X I V.

„*Quia hi operam sua civitati debent*” Civis enim dum in societatem civilem coeunt, ea intentione id faciunt, ut civitatem operis, & oñibus defendere volunt. *Liv. l. 4. c. 60.*

„*Ubi non omnes, sed aliqui militanti, his ipsi a corpore civitatis retributio debetur*” Quia omnes civis æqualiter, adeoque non unus præ altero, civitatem defendere tenentur.

„*In cujus retributionis certa locus spes præle totius, aut partis incerta, esse conceditur*” Hoc dependet ab arbitrio victoris, si præda in ministerio publico capta est.

„*De sociis exemplum est*” In allegatis exemplis ab Auctore b exemplis res patet: erat decisa: at quid jure naturæ obtimeat, si nihil dictum est, præcedenti §. vilimus.

„*Qua Populi Romani auspiciis*” Adeoque uti causa erat Romanorum.

„*Tanquam mercem laboris*” Sociis enim suis, Aner, Eschol, & Mamre, voluit partes suas tribui. *Gen. 14. n. 24.*

„*His, qui in proximo fuerant*” Vide §. Num. 31. v. 26. & 27. 30. 36. 42. & 43.

„*Deus.*”

- „Dent. 20. v. 14. Simile exemplum est in  
tribus Ruben, & Gad. quibus iussit Jo-  
sue dividere prædam cum eis, qui civi-  
tatem interim defendebant. Jos. 22. v. 8.  
„Prædam privatis erant ] ” Idem quo-  
que apud Hebræos obtinuit. Num. 31. v. 31.  
Eximia quidam ] ” De quo vide §. 17.
- 4 „At quæ publicæ hostium &c. fuerant,  
exemptæ erant huic licentiæ ] ” Et populo re-  
servata.
- „Vidit regis coronam regi imponebant ] Nam  
victo rege Ammonitarum diadema regis  
impositum est super caput David. 2. Sam.  
12. v. 30.
- „Eidemque assignabant ] ” Apud Hebræos  
ius prædiæ tale erat: Thesauri regum regi  
cedebant; de cæteris altera pars eidem  
altera singulis militibus, & impedimento-  
rum custodibus. *Seiden. d. l. p. 785. &*  
787.
- „Asportæ erant publicæ ] ” Quia ab exer-  
citu, adeoque jure publico capiebantur.
- „Sed ea, quæ durante certamine eripi-  
untur hosti ] ” Hæc enim privatis eripiuntur  
a privatis.
- „Quod discrimen & aliis gentibus nomi-  
nibus placuit ] ” Jure naturæ quid obtineat,  
vidimus supra.
- 5 „Non tantum fuisse concessum ] ” Diximus,  
prædam jure Romano capientibus cessisse:  
adeoque populo. si populus per exercitum  
cepit; privatis vero, si privati ceperunt.
- „Supra ] ” §. 12. §. 13. n. 4. §. 14. §.  
15. §. 16. 17. 21.
- „Insurgere capis militi in bellis civilibus ]  
” Ibi quicquid agitur, mera injuria est; adeo-  
que jus prædiæ inde decidi non potest.
- „Militi doli diripienda ] ” Res arbitrii id erat  
& ad conciliandos militem animos id fa-  
ctum.
- 6 „Præda manus impediret ] ” Quo minus  
apti reddebantur milites ad resistendum.
- „Plurimum sæpe victoriam corrupta ] ” Exem-  
pla vide apud Curt. 5. l. 1. Liv. 3. 2. *Mar-  
cell. 23. 15. Tit. Liv. l. 20. p. 413. & l.*  
31. p. 677.
- „Parva victoria cunctis ipsis cessura ] ” Si-  
milis Alexander profert apud Curt. 4. 15.
- 7 „Pilagium ] ” Gallis pillage.
- „Et eo comprehensum ] ” Id meri juris  
civilis est. Conf. Tit. Liv. l. 48. p. 990.
- 8 „Est & ubi opera ] ” Præda populi est,  
qui distribuere eam in milites potest pro

„lubitu; quæ res meræ prudentiæ est.  
” Ut opud Italos ] ” Id pariter meri juris  
civilis est.

„Qui suo periculo, ac sumtu bellum mi-  
nistrent, non totam prædam auferant ]  
” v. g. die Casperia, quibus sub conditio-  
ne certam portionem fisco inferendi præ-  
da conceditur.

„Ut in direptionibus oppidorum, & præ-  
liis ] ” Dependet hoc a lege superioris bel-  
lum gerentis.

„In excursibus ] ” Durch die Partbey.  
gänger.

„Communia sunt ] ” Non singulorum ca-  
pitium: ea enim intentione coeunt, ut  
prædam communiter agerent.

„Inter ipsos pro dignitate ratione ] ” Præ-  
cipuum enim accipere solet is qui reli-  
qua præest. Vid. *supr. §. 17. n. 3.*

## Ad §. XXV.

„Auctor postquam varios gentium  
circa prædiæ distributionem mores expo-  
suit usum hujus rei in eo ponit, quod  
si controversiæ quædam oriatur apud me-  
dios de re bello capta, addici debeat rea  
juxta mores, & leges ejus, qui cepit. Si  
tales mores non probantur, rem decidi  
debere, ait, juxta leges juris gentium  
voluntarii.

„At si dicendum quod res est, negamus,  
1. si inter hostes ipsos de præda lis sit.  
” controversiæ tales apud medios decidi  
posse: cum enim medii utriusque factum  
pro jure habeant, rem in eo statu relin-  
quere debent, quo fuit cum ad eorum  
fines perveniret, sive ei faveant mores,  
” & leges, sive non; medii enim hæc  
nunc non sunt judicæ competentes. Unde  
2. constat, verum non esse, quod si  
tales leges non probentur, medii rem  
decidere debeant ex jure gentium volun-  
tario: præterea enim quod tale jus gen-  
tium voluntarium non existat, dictum  
jam est, æquos de actu extra eorum ter-  
ritorium inter duas summas potestates ge-  
” ro judicium ferre non posse; adeoque res  
manet in eo statu, quo fuit cum in ter-  
ritorium deferrebat.

„Hæc autem ] ” Quæ de moribus locorum  
allegata sunt.

„Bello non permixtum ] ” Adeoque me-  
dium inter utramque partem.

*Controverfus oritur de re bello capta* ]  
Nimirum, circa ejus divisionem.

*Cui favent leges, aut mores populi &c.* ]

Si promitte leges populi arbitrium concedunt Imperatori, §. 14, vel prædam referunt ad ærarium, §. 16, vel eam dividunt militi, §. 17, aut aliis concedunt, §. 18. §. 19. &c. medii juxta illas leges ex hypothefi Auctoris pronunciare debent.

*Quod si quis nihil probetur* ] "i. e. si legibus, & moribus populi, a cujus partibus res capta est, de divisione prædæ nihil statutum est.

*Ex jure gentium communis rem ipsi populo adjudicandam* ] "Omnia, quæ h. §. continentur, gratis dicuntur. Nam 1. si de prædæ divisione lis est inter populum, &

privatos capientes, medii judices esse non possunt, etsi præda in eorum territorium delata sit. 2. Negamus, decisionem ex

jure gentium communis desumendam esse, quia tale jus gentium non existit. Adeo-

que 3. ipse populus, a cujus partibus res capitur, causa cognita judicare debet, an

præda in ministerio publico capta sit, an in actu privato. Idque 4. non jure gentium voluntario, sed ipso naturæ jure

statutum esse, vidimus supra §. 10. seq.

*Si modo ea res in actu bellico capta est* ]

Nam si in actu privato capitur, præda cedit capienti naturali quoque jure. Vid.

supra §. 12.

*Ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt* ]

Scilicet de variis legibus civilibus circa divisionem prædæ.

*In eo, quod in judicium deduci potest,*

nihil valere jus belli ] "Auctor ideo hoc axioma verum non esse, putat, quia præda jure belli capta in judicium deduci potest: judicem enim ex communi gentium

jure causam decidere debere, dixit. Vid. not. ab hac retro tertiam.

*Nec armis crepta nisi armis posse retineri* ]

Neque hoc axioma Auctor approbat, quia præda armis crepta apud medios non armis, sed judicio retinetur. Diximus, totam hanc questionem parum utilitatis

habere.

nam non fecere domini, ad quos res illæ perirent, nec injuriam ejus, qui bellum gerit, defendunt.

*Nec jure gentium* ] "Tale non dari, toties dictum est.

*In illis rebus jam habuit hostis* ] "Tunc enim hæc jura sunt hostilia, eoque hosti eriri possunt.

*Servantur* ] "Præditi, &c.

*Id quo minus capientibus acquiritur* ]

Jus enim hoc ad hostem pertinet, quem spoliare licet.

*An extra territorium* ] "Hoc dependet à questione, an extra territorium utriusque partis bellum gerentes ledere liceat hostem? Quam supra l. 3. c. 4. §. 8. examinavimus.

*Quod & de rebus, & de personis* ] "Nimirum, an in terra media personam, & rem hostis capere liceat.

*Jus solum Gentium* ] "Frustra hoc respicitur, cum tale jus non existat.

*Ubique recte interfici* ] "Quod refutavimus d. c. 4. §. 8.

*Potest lege sua prohibere ne id fiat* ] "Immo si jure naturæ, vel gentium, liceret res hostiles in terris mediorum capere, jus

hoc natura quæritum auferri ab aliis populis non posset. Vera igitur ratio, cur res hostiles capi in terra media non possint, hæc est, quod bellum gerentes in terris mediorum privati sint, & imperio, ac

judicio pacati subint, indeque nihil vi agere possint. Hostes igitur invicem vim sibi inferre in terra media non possunt, non quia pacatus id lege sua prohibuit, sed ex ipsa lege naturæ.

*Et si contra legem factum sit* ] "Diximus, injuriam fieri ipso naturæ jure.

*De eo tanquam de desido poscere* ] "Dominus igitur territorii de violata jurisdictione queri, & injuriam sibi hoc actu illatam bello vindicare potest. Immo ipse hostis, qui in alieno territorio tutus esse debet, de injuria queri potest & hæc injuria pertinet ad causas subnascentes, de quibus Auctor egit supra c. 3. §. 1. n. 3. Conf. inf. c. 11. §. 3. n. 1.

*Simile est* ] "Feram capere quilibet jure naturæ potest, capimque suam facit. At si dominos fundi ingressum prohibuerit, injuriam ei tenetur capiens, non quod feram occupavit, id enim jure suo facere potuit, sed quod ingressus sit fundum.

#### A D §. XXVI

1. *ET SI apud hostes reperiantur, capientium non sunt* ] "Quia non sunt res hostiles.

*Nec naturali juri congruit* ] "Quia inju-

dum



dam alienum invito domino. *Vid. supra*  
L. 2. c. 2. §. 1.

Hoc exemplum mole applicatur ad casum  
presentem, ubi hostis plane jus occiden-  
di hostem, aut jus capiendi res hostiles  
in alieno territorio non habet: adeoque  
injuriarum ibi facit & quod occidat, & quod  
occidat in alieno territorio.

## A D §. XXVII.

Jus hoc externum acquirendi res bello  
captas ita proprium est belli solennis ] "Di-  
ximus, 1. non dari jus gentium; adeo-  
que 2. nec dari bellum, quod jure gen-  
tium certa solennitates habeat, & quod  
capientibus prædæ dominium tribuat quoad  
effectus aliquos externos. Verius 3. est,  
prædæ cedere capientibus, tum privati-  
tum populo, si ejus nomine capitur; id-  
que naturali quoque jure.

Ut in aliis bellis ] "Scilicet, minus so-  
lemnibus. *Vid. Diff. præm. IX. §. 20.*  
] *seq.* At hæc vere bella non esse, adeo-  
que nec jura belli in illis obtineri, alibi  
dictum est.

Nam in bellis aliis inter externos res non  
acquiruntur vi belli, sed in compensationem  
debui ] "Speciem enim belli minus solen-  
nis Auctor constituit quando minor magi-  
stratus exteris arma infert. *Vid. l. 1. c.*  
] 3. §. 4. & §. 5. At ibidem notavimus,  
bellum hoc casu esse publicum, si sub  
mandato ejus saltem tacto continetur:  
si non, plane non esse bellum. *Diff. præm.*  
] IX. §. 168.

In bellis autem inter civis ] "Nam hæc  
quoque dissidia Auctor ad bella minus so-  
lennia refert. *Vid. l. 1. c. 1. §. 4. & §. 5.*  
] Conf. d. *Diff. præm. §. 70. seq.* At hæc  
plane bella non esse, demonstravimus ibid.  
] §. 166. n. 8.

Nulla fit dominii mutatio, nisi auctori-  
tate judicis ] "i. e. invito eripi res nisi per  
sententiam judicis non potest. Atque hinc  
finito bello res capte pristinis dominis  
restitui debent. *Vid. Gron. b. De Arato*  
] *vide Grot. l. 1. c. 16. §. 6. Exc. si clau-*  
] *sula amnestie adjecta, i. e. pacto, vel*  
] *lege superioris restituendi obligatio remissa*  
] *fit; de qua vide infra c. 20. §. 12. Conf.*  
] *Diff. præm. IX. §. 125. & Diff. XII.*

## C A P U T V I I.

### De jure in captivos.

- I. Omnes captos bello solenni jure gen-  
tium servos fieri.
- II. Et eorum posteros.
- III. In eos quidvis impune fieri.
- IV. Res captorum, etiam incorpora-  
les, dominum sequi.
- V. Causa eor id constitutum.
- VI. An ita captis licitum sit fugere?
- VII. An & domino resistere?
- VIII. Im hoc non apud omnes gentes  
semper obtinuisse?
- IX. Nec nunc obtinere inter Christia-  
nos; & quid ei sit interrogatum?

\* I. 1. **S**ervi \* naturâ quidem, id est, circa factum humanum, aut  
primævo naturæ statu, hominum nulli sunt, \* ut & alibi di-  
ximus; \* quo sensu recte accipi potest \* quod a jurisconsultis dictum est, i  
contra

G R O T I I.

a Ut & alibi diximus ] Libro II, c. XXII. §. 11.

G R O N O V I I.

a Contra naturam ] Servitutem esse contrariam

illi bono, quod contingit homini beneficio natu-  
ræ: & per naturam, id est, libertati; quamvis  
id ita ei natura dederit, ut ob justas causas qui-  
busdam eripi non vetet; ut sit bonum separabi-  
le, quod peccato, aut fortuna possit amitti.



domino nihil non licere, dixerit pater <sup>a</sup> Seneca. Nulla permissio est, <sup>+</sup> quæ non <sup>+</sup> impune servis illis imponatur, <sup>+</sup> nulla actio, quæ non quovis modo imperetur, aut extorqueatur: ita <sup>+</sup> ut etiam scivitia dominorum in serviles personas impunita sit, <sup>+</sup> nisi quatenus lex civilis scivitia modum, poenamque ponit. *Apud omnes peræque gentes*, ait Cajus, <sup>b</sup> animadvertere possunt dominis in servos vite, necisque potestatem fuisse. Addit deinde, <sup>+</sup> si fines huic potestati positos ex lege Romana, in solo scilicet Romano. Huc pertinet illud Donati ad Terentium <sup>c</sup>, quid non iustum domino in servum?

2. <sup>+</sup> Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum persona acquiruntur domino. Ipse servus, qui in potestate alterius est, ait <sup>d</sup> Justinianus, <sup>+</sup> nihil suum potest habere.

IV. Unde refellitur, aut certe <sup>d</sup> <sup>+</sup> restringitur eorum sententia, qui dicunt, <sup>e</sup> incorporalia belli jure non acquiri. (bb) <sup>+</sup> Nam verum est, non primo, ac per se acquiri, sed media persona, cujus ea fuerunt. <sup>+</sup> Excipienda tamen sunt ea, <sup>+</sup> quæ ex singulari personæ proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia sunt, ut <sup>7</sup> jus patrum. Hæc enim <sup>+</sup> si manere possunt, manent penes personam: <sup>+</sup> si non, extinguuntur.

V. 1. Atque hæc omnia <sup>+</sup> jure gentium, de quo agimus, <sup>+</sup> non aliam ob causam introducta sunt, quam <sup>8</sup> ut <sup>+</sup> tot commodis delinuti captives <sup>+</sup> libenter abstinerent a summo illo rigore, quo captos <sup>+</sup> & statim, & post moram interficere poterant, ut ante diximus. <sup>e</sup> <sup>+</sup> Servorum appellatio, inquit <sup>f</sup> Pomponius, ex eo fluxit, quod Imperatores captivos vendere, <sup>+</sup> ac per hoc servare, nec occidere solent. Dixi, <sup>+</sup> ut libenter abstinerent: <sup>+</sup> neque enim quasi pæctio est ut abstinerere cogantur, <sup>+</sup> si juxta hoc gentium spectes, <sup>+</sup> sed modus persuadendi ab eo, quod est <sup>9</sup> utilius.

2. <sup>+</sup> Eademque ex causa hoc jus etiam <sup>10</sup> in alios transcribitur, <sup>+</sup> perinde ut rerum dominium. <sup>+</sup> Ad natos autem dominium hoc porrigi deo placuit, quia alioqui, <sup>+</sup> si summo jure captives uterentur, <sup>+</sup> illi ipsi nascituri non erant. Cui consequens est ut <sup>+</sup> nati <sup>11</sup> ante calamitatem, <sup>+</sup> nisi ipsi capiantur

## G R O T I I.

<sup>d</sup> *Restringitur eorum sententia, qui dicunt incorporalia belli jure non acquiri* Valerius Maximus lib. VI. cap. IX. num. 11. de Cn. Cornelio Aſina: qui consul a Pœnâ apud Luperon captus cum belli jure omnia perdidisset. *Idem* <sup>e</sup> *de* *servis* *et* *lauris*, *servos*, aliorum rerum dominium non minus, quam sui ipsius perdidit. *Idem*, libro omnem virum bonum esse liberum. (pag. 871. C.)

<sup>e</sup> *de servorum appellatio ex eo fluxit* Vide & Servium ad IV. Aeneidos, ubi originem vocis salsum explicat. (in vers. 327. ).

## G R O N O V I I.

<sup>4</sup> *Impune illi imponatur* Hinc servos in omnia obnoxios dicit *Jovius* 1. 20.

<sup>5</sup> *Fines huic potestati* Hoc jus temperatum esse, certumque modum accepisse, ac infinitum foret.

<sup>6</sup> *Incorporalia* Res incorporales, quæ manu tangi nequeunt, sed in jure consistunt §. 2. Inst. de reb. corp.

<sup>7</sup> *Jus patrum* Patris potestatis: nec enim qui patrem cepit, jus acquirit in liberos non simul captos.

<sup>8</sup> *Ut libenter abstinerent* Ut facilius sibi temperarent, scilicet concutent ad interficiendo.

<sup>9</sup> *Utilium* Nam protectio utilis vivum hominem servari ad opus, quem tamen, ubi velint, occidere possit, quam statim, priusquam ejus experientium expertus, occidat.

<sup>10</sup> *In alios transcribitur* Ut licet hominem sic servatum vendere, vel donare, vel relinquere testamentum, vel alio modo alienare cum eodem jure vel utendi, vel abutendi.

<sup>11</sup> *Ante calamitatem* Captivitatem parentum.

(bb) Vide in hac quaestione, PUFENDORFIIUM nostrum, *De Jure Nat. et Gent.* Lib. VIII. Cap. 6. §. 19. J. B.

G R O.

<sup>a</sup> Lib. X. contr. 5.

<sup>b</sup> L. I. D. de his, qui sui vel al. juris. Inst. de his, qui sui vel alien. juris sunt.

<sup>c</sup> Aſiniam acta 1. sc. l. v. c. 9. d. Inst. per quæ perfr. cuique acq. §. 2.

<sup>d</sup> L. 379. §. 1. D. de V. S.

capiantur, servi non fiant. \* Ideo autem natos maternæ esse conditionis, placuit gentibus, \* quia serviles concubitus nec lege, \* nec certa custodia erant constricti, \* ita ut nulla sufficiens præsumtio patrem indicaret. \* Atque ita capiendum Ulpiani <sup>a</sup> illud: *lex natura hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur*, \* id est, (cc) lex consuetudinis generalis ab aliqua ducta ratione naturali, quomodo juris naturalis vocem \* abusive quadam interdum sumi, alibi <sup>b</sup> quoque demonstravimus.

<sup>a</sup> L. 24.  
D. de statu  
hom.

<sup>b</sup> Lib. II.  
c. XII. §.  
26.

3. Non frustra autem a gentibus introducta hæc jura, \* exemplo bel-  
lorum civilium intelligi potest, in quibus plerumque videmus captos inter-  
fectos, \* quia in servitutem <sup>12</sup> redigi non poterant: quod & Plutarchus  
notavit vita <sup>c</sup> Othonis: & <sup>f</sup> Tacitus historiarum secundo <sup>d</sup>.

<sup>c</sup> Pag.  
1073. C.  
<sup>d</sup> Cap. 44.

4. Cæterum, \* populine, an singulorum fiant qui capiuntur, ex his,  
quæ de præda diximus, definiendum est; nam homines hac in re \* jus  
gentium rebus æquavit. Cajus jurisconsultus <sup>e</sup> libro II. rerum quotidiana-  
rum: *item quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capiuntur sunt*:  
adeo quidem ut <sup>f</sup> liberi homines in servitutem deducantur.

<sup>e</sup> L. 5. §.  
l. 7. D. de  
acq. rer.  
dom.

<sup>f</sup> L. 1.  
l. c. §.  
5.

\* VI. 1. Quod tamen theologi <sup>f</sup> nonnulli sentiant, \* qui bello in-  
justo capti sunt, \* aut ex captis nati, <sup>13</sup> iis <sup>14</sup> fas non esse fugere nisi ad  
suos, \* in eo eos falli non dubito. Id quidem interest, quod <sup>8</sup> si ad suos  
fugiant \* bello manente, \* libertatem consequuntur ex postliminii jure:  
\* si ad alios, \* aut etiam pace facta ad suos, <sup>14</sup> vindicanti domino red-  
dendi sunt. Sed \* non ideo sequitur, animo quoque <sup>15</sup> injici (dd) reli-  
gionis vinculum: \* cum multa sint jura, <sup>16</sup> quæ tantum exterius judicium  
speciant, \* qualia sunt hæc belli jura, quæ nunc exponimus. \* Nec est quod  
objiciat

## G R O T I U S.

[ <sup>f</sup> Tacitus historiarum secundo ] Et tertio, de  
Cremensensibus captis, irritam prædam militibus  
fecerat consensus Italia. (Cap. 34.)

8. Si ad suos fugiant bello manente, libertatem  
consequuntur ex postliminii jure. Vide infra cap.  
IX. §. 1. Plinius naturalis historia VII. 28.  
de M. Sergio: *hic ab Annibale captus, huius vin-  
dicatorum ejus profugus.*

## G R O N O V I U S.

<sup>12</sup> Redigi non. ] Saltem more Romano, &  
Hebræo, 2. Paralip. 28. nam de aliis dubium  
facit Justin. 4. 3. *Inter victoribus captivitatibus  
jura servarent.* p. 3.

<sup>13</sup> Fas non esse fugere. ] Quali alibi nec libertatem  
consequuntur, & conscientiam lædant, tanquam  
furtum sui domino facientes.

<sup>14</sup> Vindicanti domino. ] Ex eo, quod cap. præc.  
n. 25. traditur de captis apud populum bello,  
non permixtum juri reddi ex legibus, aut mori-  
bus gentis, a cujus partibus res, vel persona  
capta est.

<sup>15</sup> Injici religionis. ] Sine peccato fugere tam-  
en servum non posse.

<sup>16</sup> Quæ tantum exterius. ] Ad quæ obligamur

tantum metu politici judicii, non etiam me-  
tu Dei.

(cc) Videtur omnino Jurisconsultus intelli-  
gere hæc verum Jus Naturæ: & hæc ad idem  
locus CICEROonis, ab ERUDITISSIMO SCHUL-  
TINGIO laudatus. Not. in ULPIAN. fragm.  
V. 8. *Ut enim Jure Civili qui matre est libe-  
ræ, liber est: item, Jure Nature, qui Deo ma-  
tre est, Deum sit necesse est.* De Not. Decr. III.  
18. Volebant nimirum Jurisconsulti Veteres,  
ob incertitudinem Patriæ liberos extra conubium  
natos, matris conditioni accedere, ex  
ratione naturali. Verum in iis quidem, qui re-  
verè vulgo concepti sunt, hoc suadet ipsa Ra-  
tio naturalis: at non in iis, quorum Pater no-  
tus est, ut potest omnino esse eorum, quos  
Mulier, quamquam serva, peperit. Nec citra  
præsumtionem civilem magis notus est, & cer-  
tus Pater, quem nuptiæ demonstrant: quæ  
præsumtio etiam cessat, ubi validior in con-  
trarium ratio adparet, ut ex L. 6. D. De his qui  
sui vel ad. jur. manifeste patet. J. B.

(dd) Hoc verum est tantum, ubi nullum  
pactum inter Victorem, & bellicum Captivum, inter-  
cessit. Diximus plura in Notis nostris Gallici.  
J. B.

objiciat aliquis, ex domini natura talem in animo obligationem sequi. Respondebo enim, cum multæ sint domini species, \* posse & dominium dari, quod <sup>17</sup> tantum in judicio humano, & quidem coactivo valeat; \* quod & in aliis juris generibus occurrit.

2. Tale enim aliquatenus & \* jus est <sup>18</sup> testamenta nulla dicendi, (ec) ob deliquitum solennitatis alicujus, quam jura civilia præscribant. <sup>a</sup> Probabilior enim sententia est, etiam \* quod tali testamento relictum est, reineri salva pietate posse: \* saltem quandiu ei non contradicitur. \* Nec longe abit \* dominium ejus, qui secundum leges civiles <sup>19</sup> mala fide præscripsit: nam & hunc civilia judicia ut dominum tuerentur. \* Et hac distinctione facile solvitur nodus ille, quem Aristoteles nectit de cavillationibus libro II. <sup>b</sup> cap. 5. *ἀπὸ δικαίου τὰ νότῳ ἔχον ἴσχυος ἔχουσιν; ἀπὸ δὲ τῆς κλίσεως κατὰ δόξαν τοῦ λαοῦ, καὶ ὃ φερόμεν, νότῳ ἴσχυος ἐκ τῆς νόμῳ τὸ αὐτὸ ἀπὸ δικαίου καὶ ἀπὸ δόξης. ὁ νόμος ἰσχύος ἐστὶν ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὸν νόμον ἰσχύος ἔχουσιν, (ff) ex lege rata sunt. \* Erit ergo <sup>20</sup> idem jus, & non jus.*

<sup>a</sup> Soto de just. et jur. l. IV. q. 4. art. 3. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.

3. \* In nostra vero questione \* nulla causa fingi potest, cur gentes aliud spectaverint, quam externum illud; nam facultas vindicandi servum, & cogendi, immo & vincendi, & res ejus habendi, \* sufficiebat ut captis captores vellent parcere: aut si tam feri essent ut \* ipsis utilitatibus non moverentur, certe <sup>21</sup> \* nec moturum eas fuerat vinculum aliquod animis injectum, quod ipsum tamen si omnino \* sibi necessarium crederent, <sup>a</sup> \* poterant exigere fidem, aut jusjurandum.

4. \* Neque vero temere in lege, quæ non <sup>22</sup> ex æquitate naturali, sed \* majoris mali virandi causa est, ea sumenda est interpretatio, quæ peccatō obnoxium faciat actum ceteroqui licitum. Florentinus \* <sup>c</sup> Jurisconsultus, nihil interest, quomodo captivus reversus est: \* utriusque dimissus, aut vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Nimirum, quia hoc \* jus captivitatis ita jus est, ut alio sensu <sup>23</sup> plerumque & injuria sit, quo nomine & a Paulo <sup>d</sup> jurisconsulto (gg) nominatur: \* jus quoad effectus quosdam: \* injuria, si id, quod rei intrinsicum est, spectetur. Unde & hoc apparet, <sup>e</sup> si

<sup>c</sup> L. Nihil in princ. D. de capt.

<sup>d</sup> L. 19. princ. cod. tit.

## GROTII.

<sup>h</sup> Poterant exigere fidem, aut jusjurandum ] *Bentley* historicæ libro X.

## GRONOVII.

<sup>17</sup> Tantum in judicio humano ] Cui quis adstrictus sit tantummodo legibus civilibus, non etiam lege conscientie.

<sup>18</sup> Testamenta nulla ] Pro non factis habenda.

<sup>19</sup> Mala fide præscripta ] Qui tanquam usum captum possedit, quam scivit alienam esse, etiam scisse illum non possit probari.

<sup>20</sup> Idem jus, & non jus ] Est enim jus in judicio humano, & externo, non in foro conscientie, aut ut illi loquerentur, jus politium, non ethicum.

<sup>21</sup> Nec moturum ] Non est credibile, facillimum. *Tom. I V.*

res fore ad misericordiam, si persuasum habeant sine gravi peccato in Deum fugere ab hac servitute, nisi ad suos, neminem posse.

<sup>22</sup> Ex æquitate naturali ] Quis est lex servitutis ei, qui per hanc evadit mortem.

<sup>23</sup> Plerumque & injuria sit ] Quippe quo libertas auferitur nullam ob delictum, sed quod arma gesseris pro eo, cui fidem debebas.

(ec) Confer PUFENDORPIUM nostrum, De Jure Nat. et Gent. Lib. IV. Cap. 10. §. 7. J. B.

(ff) Omnia hæc, in omnibus Editionibus, hæc verba, etiam falsa sint, aut similia, quæ respondent vocibus Græcis, καὶ ὃ φερόμεν, ut hæc restitimus: nam mendosæ etiam in omnibus Editionibus conceptæ erant. J. B.

(gg) Non videtur Paulus cogitare de injuria illa intrinsicâ: alias pro certo ponere debu-



agendi impunitate, sed & <sup>27</sup> iudiciorum tutela constat, \* inane erit si ex adverso resistendi jus maneat; nam si domino vi resistere licet, \* licebit & magistratui dominum tuenti, cum tamen magistratus \* ex jure gentium dominum in illo dominio, ejusque usu, defendere debeat. \* Est ergo hoc jus simile ei, quod summis in quaque civitate potestatibus alibi tributum est a nobis, ut vi illis resistere licitum, piumque non sit. Ideo & Augustinus \* utrumque conjunxit, cum dixit: *ita a plebibus principes, & a servis domini ferendi sunt, ut sub exercitatione tolerantia suslineantur temporalia, \* & sperentur aeterna.*

VIII. Sed & hoc sciendum est, \* + jus istud gentium de captivis \* nec ferre receptum fuisse, \* nec apud gentes omnes: quanquam Romani semper consulti \* universaliter loquuntur, \* partem notiore indigentes totius nomine. Sic <sup>1</sup> apud Hebræos, qui specialibus institutis ab aliorum populorum communitate segregabantur, <sup>29</sup> \* perflugium \* erat servis, nimirum, ut recte notant interpretes, \* his, qui nulla sua culpa in eam calamitatem deveniant: quali ex causa videri potest ortum jus, \* quod in solo Francorum <sup>30</sup> servis datur \* proclamandi in libertatem, quanquam id nunc quidem non tantum bello captis, \* sed & aliis qualibetlibet servis videmus dari.

IX. 1. \* + Sed & Christianis in universum placuit, \* bello inter ipsos orto captos servos non fieri, ita ut vendi possint, ad operas urgeri, & alia pati, quæ servorum sunt: merito sane; quia <sup>31</sup> ab omnis charitatis commendatore rectius institui erant, aut esse debebant, \* quam ut a miseris hominibus interficiendis abduci nequirent, nisi minoris sevitie concessione. Atque hoc a majoribus ad posteros pridem transiisse inter eos, qui eandem religionem profiterentur, scripsit <sup>32</sup> Gregoras <sup>4</sup>, nec eorum fuisse

a Drafer. XXXIII.  
15.  
b Bodin. de rep. lib.  
1, c. 5.  
c Bart. in l. 24. D. de capt. Co-  
var. in c. peccatum.  
p. 11. §.  
11. n. Piel.  
de jure bel-  
li n. 42.  
Bohr. de-  
cisi. 178.  
Siv. in  
verbo bel-  
lum l. n. l.  
d Lib. IV.

## GRONOVII.

<sup>27</sup> *Judiciorum tutela* ] Ut non tantum possit omne jus domini usurpare in servum ex captivo, sed id jus etiam possit iudiciis defendere, & per iudicem in eo jureri.

<sup>28</sup> *Jus gentium de captivis* ] Apud Iudæos servitutem nullam esse scribit Strabo lib. 15 pag. 710. Nisi accipiendum est de eo, quod dixit n. 6. ut si ad alios, quam ad suos, aut pater facta ad suos refugerint, vindicanti domino reddendi sunt.

<sup>29</sup> *Perflugium erat servis* ] Videtur accipiendum de transfugis. (De omnibus servis, aliorum scilicet gentium, quicumque apud Hebræos fugerant. Vide Clarissimi C. L. X. I. Comment. in locum laudatum. Nimirum, heic Dens, in gratiam Israelitarum, jure suo summo in res aliorum Populorum intravit. J. B.

<sup>30</sup> *Servis datur proclamandi* ] Ut servus peregrinus, simulatque terram Francorum tetigerit, eodem momento liber fiat.

<sup>31</sup> *Ab omni civitate* ] Christo. In illis cessabat ratio, quæ prima hoc jus gentium intro-

duxit, nempe ut quos poterant occidere, illis mallent parere suæ utilitatis causa.

<sup>32</sup> *Gregoras* ] Circa ann. Chr. 1260. Michaelis Palæologo Imper. Constantinopolitano.

## GROTII.

<sup>1</sup> *Apud Hebræos* ] Vide præceptorum veteratum C. L. X. X.

<sup>2</sup> *Sed & Christianis* ] Sed & Essenis, a quibus ortum primi Christiani duxere. Vide Josephum (Ant. Jud. Lib. XVIII. Cap. 1. §. 5.)

<sup>3</sup> *Gregoras* ] Lib. IV. ubi hæc verba: τὰς τῶν ἱσθ' ἡρώδ' ἀνδρῶν ἐν ἐνδοχῇ αὐτῶν κατὰ τὴν ἀπορίαν ἀνέστη, ἡ μὲν Ρωμαίων ἡ ὀρθοδόξων, ἀλλὰ ἡ Ἰουδαίων ἡ Τριβαίων ἡ Βυζαντινῶν, οὐκ αὐτῶν τῶν πατρῴων ταύτων, τὰ μὲν πράγματα πάντα σκυλεύει, τὰ δὲ ἐκ μέρους μὴ ἀνταποδοξίζουσι, καὶ οὕτως ἰσθ' τῶν πατρῴων παρατάξις αὐτῶν. nos hic est ad antiquos deducitur ad posteros, nec corruptus inquam, nam Græco-Romani modo, & Treflaid, sed Hispani quoque, Triflaid, & Bulgari, propter sibi consuetudinem, ut res quidem in prædam vertere, lib-

fuisse proprium, qui sub Romano imperio viverent, sed commune cum 33 Theſſaliis, Illyriis, Triballis, & Bulgaris. Atque ita hoc ſaltem, quam exiguum eſt, perfecit reverentia Chriſtianæ legis, quod cum 34 Græcis inter ſe ſervandum olim diceret \* Socrates, nihil impetraverat.

*A Plat. V.  
de rep.  
pag. 469.  
C.*

*b Bart. in  
l. 12. D. de  
neg. geſſis  
Betr. de iſſ.  
178. Conſ.  
reg. Hiſp.  
l. VIII. tit.  
26. par. 2.*

2. Quod autem hac in parte Chriſtiani, idem & \* Mahumetiſtæ inter ſe ſervant. *b* Manſit tamen etiam inter Chriſtianos mos captos cuſtodiendi \* donec perſolutum ſit pretium, \* cuius æſtimatio in arbitrio eſt victoris: \* niſi certi aliquid convenierit. Jus autem hoc captos ſervandi \* ſolet concedi ſingulis, qui ceperunt, extra perſonas eximie dignitatis: in hæc enim reipublicæ, aut ejus capiti juſ dant plerarumque gentium mores.

*ceſt, homines autem nec captivos facere, nec in-  
terficere extra prælii tempus. (Pag. 55. Edit.  
Genev. 1616.) Adamus Bremenſis de ſancto An-  
gario: inde Hammoburg reverſus de venditione  
Chriſtianorum Nordaliciis correxit. Meminit  
hujus moris & Bærius deſciſſione CLXXVIII.  
additque, ſervati in Francia, Anglia, Hiſpania,  
ut ſi captus ſit dux, comes, baro, is non mi-  
litum ſit, ſed principis bellum gerentis.*

*a Mahumetiſtæ inter ſe ſervant] Chalcondy-  
læ lib. III. Leonicæus libro III. & libro*

*XVII. Barhequius epistoła exoticarum tertia.  
(pag. 162. Edit. Elzev.)*

GRONOVII.

*33 Theſſali, Illyrii, Triballi] Qui tum tem-  
poris ab imperio Rom. deſecerant, & ſuo jure  
utebantur. Inter quos Bulgari erant novi populi,  
Scytharum coloni, qui expulſis Romanorum ſub-  
jectis in Macedonia ſedes collocaverant.*

*34 Græci inter ſe] Ne qui Græcorum a Græ-  
cis in bellis ipſorum inter ſe caperentur, vi-  
centium ſervi fierent, non erat ſuditus.*

# HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS I N HUGONIS GROTHII

## LIB. III. CAP. VII.

**H**ACTENUS Auctor egit de jure in-  
terficiendi hoſtes, & de jure vaſtandi,  
ac capiendi res eorum: ſequitur jam juſ,  
quod hoſti competit in captivos, & victos.  
Cum vero Auctor principia juris naturæ vix  
tangat, paucis ea præmittere hic licebit.

### PROPOSITIO I.

*Quicquid hoſtis ab hoſte capis, jure ei  
quaſitum eſt & in res, & in perſonas.*

### DEMONSTRATIO.

Ex præcedentibus enim conſtat, omnia  
in hoſtem licere, ſine quibus reparatio ju-  
ris obtineri, aut juſ noſtrum defendi non  
poſſet. Sine capto autem rerum, & pe-  
ſonarum id fieri nequit: adeoque occu-  
patione hæc licita eſt, quia tendit ad juris  
noſtri reparationem. Idque verum eſt

non tantum ad quantitatem debiti, aut  
ad modum pænæ, ſed in infinitum: ne-  
que ſaltem quoad effectus dominiæ exter-  
nos, ſed quoad effectus veri domini. Adeo  
ut in perſonas quoque captas omne juſ ho-  
ſti quærat, quod natura in eos cadere,  
ac homo ipſe in ſe habere poſſet: quæ ner-  
voſe explicat Imperator in §. 18 *Inſide rer.  
div.* Item ea, quæ ex hoſtibus capimus, jure  
gentium noſtra ſunt, adeo qualem ut  
& liberi homines in ſervitutem noſtram de-  
ducantur.

### PROPOSITIO II.

*Hinc hoſtis captus ex libero fit ſervus.*

### DEMONSTRATIO.

Servitus enim nihil aliud eſt, quam quan-  
do quis jure belli redigitur in alterius po-  
teſtatem:



testatur, vel ut Imperator in § 3. *Iust. de jure personarum* ait, *qua quis alieno dominio subdicitur*. Quod non repugnat juri naturæ, quia cum occidi hostis possit, multo magis capere poterit. Unde servi a servando dicti sunt, l. 4. ff. *stat. bon. §. 4. Iust. d. t.* Equum natura omnis homo liber est; & negari nequit, contra hanc libertatem naturæ esse, alieno dominio subijci: interim tamen jure naturæ hæc subiectio licita est, vel ex propria dispositione, vel ex jure belli, quatenus ad reparationem juris nostri pertinet.

## PROPOSITIO III.

Natura servitus consistit in potestate in operas, & res servi, quas ex operis acquirit.

## DEMONSTRATIO.

Victus enim hoc solum jus reliquum habet, nimirum, jus disponendi de operis suis, & ex his lucrandi. Hoc jus ergo plenarie reductum est in potestatem capientis, adeo ut hic imperet operis servi, & ex illis sibi acquirat.

Notanter autem diximus, acquiri saltem res, quæ ex operis servi veniunt; non alias res, quas habuit dum caperetur, quia capiens jam præde jure eas cepit, nedum eas, quas forte domi reliquit, quia illæ occupatæ non sunt, inque ejus manent ex judicio suæ civitatis, quo injuria captus dicitur, l. 19. pr. ff. *de capt. & postl.*

## PROPOSITIO IV.

Jus ergo vitæ, & necis in servum non competit, nisi jure talionis.

## DEMONSTRATIO.

Acquirat enim victor tantum illud jus, quod victus in sua potestate habuit: at vita non est in capti potestate: sed id jus Dei est, quod sine injuria in Deum auferri homini nequit. Sane, sola illa ratio, ex qua hosti vita eripi potest, in capris cessat: cessat inquam necessitas, quia captus juri nostro amplius non resistit. *Vid. c. 4. §. 10.*

Equid in communi quasi gentium usu invaluit, ut capti interfici possint; sed hic abusus est. Excesserunt gentes terminos legitime servitutis, unde non magis jus oritur, quam ex cultu idolorum, qui iidem omnibus fere gentibus communis est, etsi quam maxime naturæ adversetur.

Excipimus autem merito casum talionis: si nimirum gens illa, ex qua capti originem ducunt, jus vitæ, & necis in servos exercet; tunc enim eodem jure quoque in eam uti possumus. Romani Cluvianos vi

captos puberes, quia in Samo præsidium Romanum deditum occiderant, omnes interfecerunt. *Liv. l. 9. c. 31. Vide supra l. 3. c. 4. §. 13. l. 2. c. 20.*

## Additio.

Ex principiis Auctoris alia est licentia in captos, quæ ex jure naturæ oritur, alia, quæ ex jure gentium.

Jure naturæ enim ledere hostem non licere, ait, nisi iusta belli causa adsit, idque ad reparationem juris fit necessarium; indeque personas capiendi jus quidem hoc modo esse, at tantum ad effectum, ut operas perpetuas servus præstet, non autem ut jus vitæ, & necis in eum, nedum in ejus posteros competat. *L. 2. c. 5. §. 27. seq.*

Jure gentium autem ledi hostem ex injusti quoque causa, & in infinitum posse, fingit, adeo ut & occidere captos liceat; idque jus ad posteros quoque extensum esse, putat, b. c. 7. §. 1. 2. Fugere tamen servos posse si ex injusta causa capti sunt, *ibid. §. 6.*

Quid jure naturæ laxiori, i. e. ex regulis perfectionum in captos statui debeat, explicat infra c. 14. per tot.

Equidem jus in victos, & in nostram potestatem reductos eodem fundamento nititur, quo jus interficiendi hostem, ac capiendi, & vallandi res eas; hostes enim ex judicio nostræ civitatis injuria omnia agunt, armis nos, civisque civitatis nostræ persequuntur, i: fidus vitæ nostræ struunt, exdibus civitatem nostram implent, sanguinem innocentem civium cisdunt, res nostras vi auferunt, rapinas committunt, ferro, igneque res nostras vastant, &c. Tales igitur hostes ex judicio nostræ civitatis rei sunt plurimorum criminum, vita eorum viæ sufficit ad expianda hæc crimina, & mori meruerunt ex iusto talionis jure.

Quando igitur quidam hostium in nostram perveniunt potestatem, eoque judicio nostræ civitatis subijciuntur, nihil obstat quo minus in hos reos animadvertere, & talionem ipsis inferere, i. e. capere eos plectere, & bonis eos privare in penam possumus. Sane, cum inter privatos is, qui ope, & consilio alium adjuvit, ideo puniri possit, l. 2. c. 17. §. 7. seq. & c. 21. §. 1, nulla ratio dari potest, cur non inter gentes idem obineat.

Neque huic obstat, quod v. g. fenes, alique,

» alique, qui militie operam non dant, ho-  
 » rum etiam una res non fiat, adeoque ta-  
 » lio ex ea ratione in eos statui non pos-  
 » sit; nam subditi omnino causa sunt illo-  
 » rum criminum, dum iudicium Principis  
 » sequuntur, & sequi tenentur, dum opi-  
 » bus suis, co-filio, &c. Principi assunt:  
 » adeoque tanquam participes delicti puniri  
 » omni o possunt. *Vid. Grat. l. 2. c. 17. §.*  
*7. seq. & c. 21. §. 1. seq.*

» Atque hæc ratio est, cur apud omnes  
 » fere gentes jus vitæ, & necis in captos  
 » jure exerceri credatur. Gajus inter mo-  
 » dos acquirendi juris gentium (quod nimi-  
 » rum cum ipso humano genere proditum  
 » est, *vid. l. 1. pr. A. R. D.*) refert ea, *qua*  
 » *ex hostibus capiuntur*, adeo ut *§. liberi*  
 » *homines in servitutem deducantur*, *l. 4. §.*  
*f. & l. 7. pr. A. R. D.* Et alibi ait: *opud*  
 » *omnes perque gentes animadvertere possu-*  
 » *mus, dominis in servos vita, necisque po-*  
 » *testatem fuisse. l. 1. §. bis, qui sui, vel &c.*  
 » Sed & ipse Imperator inter modos acqui-  
 » rendi naturales recenset res nullius, *§.*  
*12. seq. Rev. dio.* & tum pergit: *item ea,*  
 » *qua ab hostibus capiuntur, pene gentium no-*  
 » *stra sunt, adeo quidem ut §. liberi homi-*  
 » *nes in servitutem nostram deducantur, l.*  
 » *4. §. 1. stat. bom.* Hinc Ulpianus servitu-  
 » tem notanter definit, *CONSTITUTIO-*  
 » *NAM JURIS GENTIUM, qua quis*  
 » *alieno domino contra naturam subijcitur*  
 » *is autem intelligit per jus gentium jus,*  
 » *quod solis hominibus commune est. l. 1.*  
 » *§. 4. iust. & jur.* seu quod, juxta Gajum,  
 » ratio naturalis inter omnes homines con-  
 » stituit. *l. 9. §. iust. & jur.*

» Neque obstat, ipsos JCtos Romanos as-  
 » serere, naturam cognitam non esse servitu-  
 » tem, *l. 4. iust. & jur.* & constitutionem  
 » illam juris gentium esse contra naturam,  
 » *l. 4. §. 1. stat. bom.* Nam verum est, ser-  
 » vitutem naturam cognitam non esse, quia  
 » omnes homines in statu natura primævo  
 » liberi nascebantur, uti id explicat Ulpia-  
 » nus ipse in *d. l. 4. iust. & jur.* Si proinde  
 » libertas ea auferitur, id fit contra naturam,  
 » seu contra statum illum naturæ primævum,  
 » contra illum instinctum brutis æque, ac  
 » hominibus inditum, adeoque contra illud  
 » jus, seu facultatem naturæ, quam natura  
 » omnia animalia docuit. At id non impedit  
 » quo minus jure natura, quod solis gen-  
 » tibus commune est, & quod ratio natura-

» lis inter omnes homines constituit, illa li-  
 » bertas jure, & in poenam auferri possit.

## A D §. I.

*NATURA quidem, i. e. citra factum, i.*  
*humanum, aut primævo natura statum*

» Recte Auctor ait, in primævo rerum sta-  
 » tu, i. e. a natura, omnes homines libe-  
 » ros esse; quod constat aperte ex motu  
 » illo, & instinctu singulis creaturæ a Crea-  
 » tore indito, ex facultate illa naturali agen-  
 » di quicquid lubet, quæ homini connata  
 » est, & ex qua satis constat, Deum homi-  
 » nes liberos esse voluisse.

» Quo sensu? Nimirum, ut sit contra na-  
 » turam, i. e. contra instinctum illum, quem  
 » natura omnibus animantibus indidit.

» Quod a Jurisconsultis dictum est, contra  
 » naturam esse hanc servitutem? Quia con-  
 » trariatur motui, & instinctui, quem na-  
 » tura indidit humano generi; repugnat,  
 » inquam, facultati illi agendi quicquid lu-  
 » bet, quæ homini connata est.

» Non autem contrariatur juri naturæ,  
 » seu gentium, quia libertas, seu facultas  
 » naturalis agendi homini auferri juxta ex  
 » causa potest.

» *Passiones, aut delicta* ] Supponit Auctor,  
 » servitutem consistere in sola obligatione  
 » præstandi perpetuo operas; tale autem  
 » pactum non repugnare justitiæ naturali.  
 » Deinde jus operarum in poenam quoque  
 » auferri posse delinquentibus, ait. Nos  
 » etiam jus vitæ, & necis ex servitute in-  
 » ferri, diximus.

» *Justitia naturali non repugnat* ] Victor  
 » enim, qui jus capendi habet, & acta  
 » personam capit, i. e. eam in suam pote-  
 » statem redigit, omnia jura acquirit, quæ  
 » victus in se habet, & omnia per eum  
 » acquirit, quæ homo per humanum acqui-  
 » rere potest. Hinc servitus infertur i. jus ple-  
 » nariem in operas servi, adeo ut ille ni-  
 » hil agere nisi imperatus possit: 2. jus in  
 » omne illud, quod ex operis servi quæri-  
 » tur; cum enim servus nudum sit instru-  
 » mentum domini, & operæ ejus in pro-  
 » pteritate domini sunt, omne commodum ope-  
 » rarum non est instrumenti, sed causæ:  
 » 3. jus in res servi: & præterea 4. jus  
 » in ejus vitam, propter injuriam ab hoste  
 » illatam.

*Gentium*

- 2 Gentium jure aliquando latius patet servitus ] Immo non datur jus gentium. Sed & dictum est, servitutem, quam juri gentium hic adscribit, ejusque effectus, esse ab ipsa natura.

Tunc quoad effectum ] Vid. §. 3.

Non soli, qui, & desunt, aut servitutem promittunt, pro servis habentur ] Adeoque qui pacto servi sunt, vid. n. 1. De divisione enim finis est ut victor arbitretur victi, l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. Sane, de dicti apud Israelitas servitutem personalem servare cogebantur, L. 2. c. 13. §. 4. n. 3. De promittentibus servitutem, & quatenus id iustitia naturalis permittat, egimus l. 2. c. 14. §. 2. n. 1. l. 2. c. 5. §. 27. & 28. l. 1. c. 3. §. 8.

Sed omnes omnino bello solenni publico capti ] Diximus passim, i. bellum solenne eo sensu, quo Auctor id statuit, non dari. Diximus 2. servitutem hanc non oriri ex jure gentium, sed ex naturæ jure.

Ex quo scilicet intra præsidia perducti sunt ]

Tunc enim demum vere sunt in potestate, & custodia nostra; adeoque tunc demum capti sunt: idem igitur hic obinet, quod in rebus captis. Vid. cap. præced. §. 3.

Neque delictum requiritur ] Immo hostis semper ob delictum fit servus, quia scilicet factum suæ civitatis defendit operis, vel o,ibus suis, vel consilio; adeoque causa est, quod cives nostri injuria occidantur, spoliarentur, &c. Ex judicio igitur civitatis nostræ hostis homicida est, & prædo; quod judicium cum effectu in eum exerceri potest, ubi in nostram redigitur potestatem.

Etiam eorum, qui fato suo &c. intra hostium fines deprehenduntur ] Nam hi quoque delinquant, quia tenentur causam principis defendere, & actu opibus suis defendunt, ejusque judicium sequuntur. Unde notandum, factum hic esse quod deprehenduntur: non vero fatum est quod in servitutem redigantur.

Ut diximus ] c. præced. §. 32.

- 3 Multi viri boni ] Immo ex judicio non stræ civitatis hostis semper injuriam facit; adeoque hætenus nunquam erit vir bonus is, qui captus est.

cedere jure naturæ; tum quia omnis successio est juris civilis, tum quia libertas cuique hominum separatim, & proprio jure a natura competit: sublata ergo bello libertate patris, non tollitur libertas filiorum; qui capti nunquam fuerunt. Uti ergo libertas non transit ad hæredes, ita nec privatio libertatis. Conf. l. 2. c. 5. §. 27.

At ex eodem abusu ius gentium, quo victores jus vitæ, & necis sibi arrogare, adeoque captos jure hominum privare solent, etiam servitus ad posteros extensa fuit; idque apud Græcos, Romanos, Germanos, aliasque gentes ita observatum est, l. 4. §. 1. ff. de stat. bon.

Additio.

Auctor statuit, jure naturæ filios non sequi conditionem parentum: quia ea demum servitus naturalis iustitiæ convenit, quæ ex poëctione est, & ex delicto; quæ utraque cessat in posteris servi. Vid. §. 1. n. 1. Unde Auctor hunc effectum demum juri gentium tribuit, quod in bello solenni ad effectus externos liberi quoque servorum servi sunt, d. §. 1. n. 1.

At diximus, verum non esse, jus hoc, quo posteri quoque servi sunt, esse ex jure gentium voluntario, & tribuere silem effectus externos in bello solenni: nam nec datur jus gentium, nec bellum tale solenne; adeoque frustra de ejus effectibus externis quaeritur.

Igitur jura naturalis est ut partus ancillæ sequatur ventrem. Unde Martinianus ait, jure gentium servos nostros esse, qui ex ancillis nostris nascuntur. L. 5. §. 1. stat. boni. Neque iniquum id esse, ex ipsa lege divina probatur. Lev. 25. v. 44. seq. Exod. 21. v. 4. Ratio naturalis hæc videtur, quod liberi sint vera portio viscerum matris: l. 1. §. 1. de ventris. inf. Et cum liberi sint pms universitatis, seu civitatis, pænz quoque universitatis in hanc partem statui possunt. At male hæc servitus extenditur ad jus vitæ, & necis; uti alibi probavimus.

Qui ex matre serva ] Imperator in §. 4. Inst. de jure pers. ait, servus aut nasci, aut fieri: nasci ex ancillis nostris, &c.

Post servitutem ] Secus ergo si tempore conceptionis libera fuerit quia superveniens calamitas non nocet libertati semel quaesitæ: vel si tempore nativitatis libera fuerit, etsi serva conceperit, pr. Ed. §. 1. Inst. de ingenu. Sed hæc constitutio est meri

#### A D §. II.

- 1 Sed & posteri in perpetuum ] Verum non est, filios in servitutem parentum suo-

» meri juris civilis in favorem libertatis prodita.

» *Jure gentium servos nostros feri, dixit Martianus, qui ex ancillis nascuntur* ] " *Loquitur Martianus de jure gentium, quod natura inter gentes constituit, non de ficto aliquo jure gentium voluntario.*

### A D §. III.

1. EFFECTA ] " *Quæ jus gentium contra jus naturæ servituti in bello solenni tribuit quoad effectus externos. Vid. §. 1. num. 2.*

» *Infinita sunt* ] " i. e. nullis finibus limitata.

» *Ita ut in servum domino nihil non liceat* ] " *Ita ut non tantum jus nobis competat in eorum operas, res, & liberos, sed & in eorum vitam.*

» *Seneca* ] " 10. *controv. §. Conf. Sen. l. 1. de clem. c. 18. Flor. §. 20.*

» *Quæ non imponit illis imponatur* ] " *Ex hypothefi enim Auctoris jus gentium non verum jus dat, sed saltem impanitatem; quod alibi refutavimus: jus in servos ex ipsa naturæ ratione deduximus.*

» *Nulla actio, qua non quovis modo impetretur, aut extorqueatur* ] " *Omnis enim eorum actio, omnique utilitas, quæ ex illa actione provenit, ad dominum pertinet, cujus jure, & nomine agunt. Vid. c. præced. §. 9.*

» *Ut etiam servitus dominorum in servilis personæ impunita sit* ] " *Tacitus de Moribus Germanorum c. 25. ait:erberare servum, ac vinculis, & opere coercere, rarus; occidere solum non a seculis, & se veritate, sed impetu, & ira, ut in insulicium, nisi quod impune. Immo non saltem impunita est, sed & licita ex naturali illa ratione, quod servus injuria reparatio: ni juris nostri resistit, & quod ope ejus concives nostri ocelli, & res nostræ rapere fuerit.*

» *Nisi quatenus lex civilis servituti modum, penamque ponit* ] " *Jure Romano servi dominos nimis severos deferere, vel ad statuas confugere poterunt. Vid. supr. l. 2. c. 5. §. 29. n. 2. & infr. cap. 14. §. 6. n. 4.*

» *Sed & apud Græcos ad libertatem proclama licetur, d. c. 14. §. 6. n. 4. Conf. Sen. de clem. l. c. 18. §. Benef. 22. At id juris est positum, quod perfectioni christiana: or maxime convenit.*

» *Apud omnes perque gentes* ] " *Atque hoc ipsum jus a naturali ratione ortum esse, tradit idem Gajus. l. 9. ff. de pñh. & jur.*

» *Fines huius potestati positi* ] " *Nam ex constitutione Antoini illi, qui sine causa servos occidunt, non minus puniuntur, quam illi, qui servum alienum. Sed & major asperitas ejusdem Principis constitutione coercetur: L. 1. §. f. bis, qui sui, vel al. adeo ut si vel durius habiti, vel injuria infami affecti fuot, liberentur a potestate domini, l. 2. ff. eod. Et Hadrianus Umbriam quendam matronam in quinquennium relegavit, quod ex levissimis causis ancillas atrocissime tractasset, d. l. 2. in f.*

» *Sed & rei omnes, quæ capta fuerant* ] " *He enim victori cedunt jure prædæ, non vi servitutis.*

» *Nihil suum potest habere* ] " *Et in l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui, vel al. &c. traditur, quod quicquid per servum acquiritur, domino acquiritur. Adde §. 2. Inst. Epñ. Omne enim jus personæ in potestate videtur esse. Vide Ropolanam juxta hæc principia differentem apud Thuan. l. 13. p. 254. Tefin. 6.*

### A D §. IV.

» *Resfringitur eorum sententia, qui dicunt, incorporalia belli jure non acquiri* ] *Res incorporales sunt, ad quarum substantiam corpus non pertinet, & vel personis insunt, vel rebus: quibus proinde capitis simul jura illa inherencia earta censentur.*

» *Nun dervon est, non primo, ac per se acquiri, sed media persona, &c.* ] " *Cui jura illa inhereant.*

» *Excipienda tamen sunt* ] " *Servus ea retinet, r. quæ juris naturæ præceptivi sunt; hine tenetur educare liberos, abstinere ab incestu, & a criminibus, &c. 2. ea, quæ facti sunt; hine si se possessionem, ubi de jure non queritur, arripere, solutio: nem accipere, &c. potest: 3. iura, quæ domi habet; unde jus patriæ potestatis, jura conjugii, dominium rerum, jus in liberos, actiones, &c. retinet, quia facultas revertendi non est in perpetuum sublata. Sed & ex judio fuz civitatis injuria captus dicitur, indeque reversus omnia iura jura cōtinuat, ac si nunquam captus fuisset.*

» fuisse. *Vid. infra. c. 8. §. 4. c. 9. §. 6. seq.*  
 » *Quæ ex singulari persona proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia sunt, ut jus patrimonium* ] Rationem, cur servus ea jura retineat, jam allegavi, quia scilicet in sua civitate injuria captus dicitur.

» *Si manere possint, manent penes personam* ] Possunt autem manere non tantum in liberos domi relictos, & non captos, sed & in liberos simul captos, vel postea natos: nam etiam servi educare tenentur liberos, &c.

» *Si non, extinguuntur* ] Hinc possessio, & matrimonium, reverso servo redintegrari novo facto debuerunt apud Romanos. *l. 23. §. 1. ff. seq. poss. l. 14 §. 1. ff. Capt. & poss. l. vid. infra. c. 9. §. 9.*

AD §. V.

1. *Jus gentium, de quo agimus* ] Scilicet, quod in bello solenni gentes inter se introduxere; at quale non existere, diximus.

» *Non aliam ob causam introducta sunt* ] Immo commoda illa ex ipso jure naturæ sequuntur; adeoque frustra fingitur, a gentibus demum esse introducta.

» *Tot commodis delinunt* ] Dum ex operis servorum, eorumque posterorum sibi acquirunt.

» *Libenter abstinere a suo iure illo rigore* ] Equidem exinde sequitur, utile magis esse servare captos, quam eos interficere: at id non impedit, quo minus servati occidi possint. Rationem, cur capti occidi possint, ex jure naturali sequi, demonstravimus.

» *Es statim, & post moram* ] *Vid. supra c. 4. §. 10.*

» *Servorum appellatio ex eo fluxit* ] Conf. Augusti. de Civ. Dei. l. 19. c. 15. l. 4. §. 2. ff. de pres. l. 239. §. 1. V. S. T. m. b.

» *Ac per hoc servare* ] Unde servi a servando dicti, l. 4. ff. stat. hom. §. 4. Inst. Jur. pres.

» *Ut libenter abstinere* ] Ut ultro spe illius commodi parcerent.

» *Neque enim quasi passio est ut abstinere cogantur* ] Adeoque ex hypothesi Auctoris hoc est jus gentium, quod non introduci cum est cum mutua obligatione. *Vid. sic præf. l. §. 8. n. 2. Quam distinctionem alibi rejecimus. Diss. præf. IV. §. 521. Tom. IV.*

» *Si jus hoc gentium spectes* ] Scilicet voluntarium.

» *Sed modus persuadendi ab eo, quod est iustum* ] Adeoque sua commodis consulit dominus si captum servat ad opus: ut ad id non obligatur.

» *Eadem ex causa hoc jus in alios transferribitur* ] Scilicet, ut commodis præstetur aut spe pretii in casu alienationis delinunt capientes libenter a eade abstinere.

» *Perinde ut verum dominium* ] Hoc quoque a natura est: cum enim omne jus capti, & ita quoque ejus sit in mea potestate, jus hoc in alterum transferre, adeoque servum alienare possum. Atque ideo servus pecudis instar habetur, quæ in dominio nostro est. & de qua pro libitu disponere possumus.

» *Ad natos autem dominum hoc porrigi ideo placuit* ] Causa vera est, non quia gentibus id placuit, nedum ex allegata ratione; sed quia jure naturæ id, quod ex re mea nascitur, meum est. *Vid. supra l. 2. c. 5. §. 29.*

» *Si summo jure captores averterentur* ] i. e. captos interficerent.

» *Illi ipsi nascituri non erant* ] Sensus videtur esse, quod nati ob beneficium a captoribus acceptum servi fiant, & alie nari possint; si enim captores parentes natorum interfecissent, ipsi nascituri non fuissent. At non concludit hæc ratio: si enim nati jure naturæ in servitutem redigi non possunt, uti Auctor statuit, gentes suo consensu jus hoc eis auferre nec potuerunt, nec voluerunt, & adeo tenentur futurum non esse quod nascantur, ut magis ipsis consilium foret si non nascerentur. Vera igitur ratio est, quod sint vera portio ancillæ.

» *Nati ante calamitatem servi non fiant* ] Quia tota ratio ibi cessat; non enim nati sunt ex re, quæ tunc mea fuit: eodem modo uti fructus ante venditionem fundi percepti non acquiruntur emtori.

» *Nisi ipsi capiantur* ] Tunc enim servi sunt non jure ventris, seu matris, sed jure captivitatis.

» *Ideo autem natos materna esse conditionis, placuit* ] Immo id a natura est, & non ex placito gentium.

» *Quia serviles concubitus nec lege* ] Immo requisita juris naturalis etiam inter servos observari debuerunt. Ita enim requirebatur

» tur i. consensus mutuos de perpetuo co-  
» habitando: 2. ut maturi essent: 3. ut  
» extra gradus prohibitos nuberent, &c.

Nec certa custodia erant constituta ] " De-  
» ducto in dotum, per quam uxor consti-  
» tuebatur in potestate mariti, est meri ju-  
» ris civilis: jure nature sufficit, pactis se-  
» se conjugere ad perpetuam vitæ consue-  
» tudinem; atque hoc sufficit ad matrimo-  
» nium.

Ita ut nulla sufficiens presentio patrem  
iusticaret ] " Immo presumtio illa æque certa  
» est in contubernio servorum, ac in nuptiis  
» liberarum personarum: certitudo enim illa  
» utrobique oritur ex perpetua illa vitæ con-  
» suetudine, quam jungentes sibi invicem  
» promittunt.

Acque ita capiendum Ulpiani illud ] " Immo  
» Ulpiani dictum in l. 24. ff. stat. dom. huc  
» plane non pertinet. Non enim loquitur  
» de servis, sed de spiritibus, qui ex ratione na-  
» turali sequuntur matrem, non patrem,  
» quia de eo non constitit, utpote cum mater  
» promissæ corporis questum fecerit. De  
» tali autem spiritu ibi agi, patet ex l. 23.  
» ff. Eod.

Id est, lex consuetudinis naturalis ab ali-  
qua ducta ratione naturalis ] " Quam gen-  
» tes ex hypothesi Auctoris in eo posue-  
» runt, quod partus nasciturus non fuisset  
» si capiens patrem captum necasset. Quod  
» supra examinavimus.

Abusione quodam interdum facti, alibi  
quoque demonstravimus ] " Immo ] si nun-  
» quam eo sensu vocem legis naturalis ad-  
» hibent. Conf. supra l. 2. c. 19. §. 1. n. 1.  
» omnium minime in d. l. 24. ubi de vera  
» nature lego agitur, & ubi ratio natura-  
» lis adest.

3. Exemplo bellorum civilium intelligi potest ]  
» A bello civili argumentum juris nunquam  
» peti potest, quia quicquid ita fit, injuria  
» fit; ergo tali bello capti injuria occidun-  
» tur, & injuria servi fiunt.

Quia in servitutem redigi non poterant ]  
» eadem ratione, qua in servitutem redigi  
» non poterant, etiam non potuerunt in-  
» terfici, quia scilicet id saltem ex necessi-  
» tate, & deficiente iudice licitum fit. At  
» iudex non deficit in bello civili, & si qui-  
» dam cives eum negligunt, injuria negli-  
» gunt, & non bello, sed imperio coerceri  
» debent. Conf. 2. paratip. c. 28. per tot.

4. Populæ, an singulorum fiant ] " Auctor  
» distinguit, an in actu bellico, & in mini-

» strio publico capti sint, an in actu priva-  
» to extra ministerium publicum n. Illo casu,  
» ait, jure gentium voluntario captos ac-  
» quiri populo, hoc casu singulis consenti-  
» bus: Duce vero varie prædam distribue-  
» re solere. Vid. l. 3. c. 6. §. 15. ff. seg.

Jus gentium agnoscit ] " Immo ipsa na-  
» tura: quia victor acquirit in captum omne  
» jus, quod in hominem competere potest,  
» adeoque pro libitu de jure illius hominis,  
» uti de alia quolibet re, disponere potest.

## AD §. VI.

Quærit Auctor, an captus, & ser-  
vus factus fugere possit? Jure nature id ne-  
gat, quia ibi supponitur ex justa causâ ser-  
vus factus: ut jure gentium, ubi de iusti-  
tiâ causæ non queritur, sed ubi sufficit  
bellum solenne esse, id affirmat. Alii di-  
cunt, posse ad suos, non ad alios fugere.  
Covarruv. 1. var. c. 2. n. 10.

Nos simpliciter dicimus, spectato jure  
nature eum fugere posse, quia fux reipub-  
licæ judicio per injuriam captus est: cum  
enim quæque pars se jure bellum gerere,  
hostem vero injuria resistere, ac vim exer-  
cere, asserat, quælibet quoque pars suos  
injuria ab hoste captos statuit, adeoque jure  
servos non esse, eoque fugere, & ad suos  
redire posse, etsi hostes contrarium asse-  
rant. Cum ergo nec captus ipse, nec alius  
ejus rei iudex sit, captus, qui judicium fux  
civitatis sequitur, potest fugere, & si ad  
suos revertatur, vel ad amicos, censetur li-  
ber; in hostium autem civitate habetur pro  
jure capto, & servo: unde puniri si re-  
cipitur.

Apud Melios nondum est fux potestatis,  
quia gentes non asserunt injuria captum,  
sed res manet in statu, quo fuit cum intra-  
re in civitatem mediorum; hi enim ntri-  
usque factum pro jure habent. Vid. infra  
c. 17. §. 3. Atque alias & postliminium fugi-  
entis injustum esset si fuga injusta; idque  
verum non tantum est de fugiente durante  
bello, sed & de fugiente in pace. Cum  
quo bello convenit jurisprudentia Romana,  
l. 26. capt. ff. postl. l. 19. pr. Eod. Vid. P.  
Bell. p. 8. tit. 8. n. 17.

Italo, servum ex eadem ratione vi quo-  
que se eripere potestati domini posse. Resp.  
jam hostem ageret, quod non potest, quia  
in alterius potestate est ut domini, a quo  
id id

ideo servatus est, cum alias occidi posset. Si igitur statueretur, captum domino vi resistere posse, sequeretur, etiam occidere dominum posse servum, eoque ab isto periculo se servare. Aliud autem est in fuga, contra quam sufficit custodia.

#### Additio.

\* Quaestio nem hanc late tractavit B. P. a. rens in disp. de fuga c. 1. n. 27. usque ad n. 38. Verba haec sunt:

Occurrit adhuc alia militum classis, captivorum scilicet: de his quaeritur, an licite fugiant? Grotius lib. 3. c. 7. §. 6, respondet affirmando; alio loco, L. 3. c. 14. §. 7, negando: priori loco, uti videtur, de jure gentium; posteriori de jure naturae. Mihi distinguendum videtur esse inter captivos, qui se ipsos dederunt hosti, & qui adhuc vi tenentur. Illi ausugere nec de jure gentium, nec de jure naturae licet. Vid. diss. de Postliminio Sect. 2. §. 15. Nam qui se dederunt, licet ab initio vi capiantur, teneanturque, tunc ex propria dispositione transiunt in potestatem hostium; prout vero de jure suo quisque disponit, ita jura est, juxta Pos. VI. ad jus naturae. Igitur dum proprio sasso cessant hosti, tunc jura semel quaestum contrarius sasso auferre nequeunt. Interim tamen a suo principe, vel priori domino recipi possunt: si enim neque captivum, neque dedicationem adprobavit, nec comedit unquam, per dedicationem de suo, Principis, vel civitatis jure privatum disponere potuisse, (hoc scilicet Principi integritatem manere debet) licet de proprio jure se dediti dissonare liberent. Hi captivi, qui adhuc vi tenentur, licite fugiant de jure gentium. Grot. L. 3. c. 7. §. 6. (de jure naturae illud videtur negare sup. all. L.) Nam quomodo negari non possit, captivos esse in hostium potestatem per capturam redactos, & hinc iniquitatis praese ferre speciem, non hetro aliquo, sed fuga se ab illa liberare; hoc tamen etiam certum, quoniamlibet captivum cuiusque tantum esse hostium, donec fugiendi facultas incipiat, & hic integram fugam indicet: vi enim, qua tenebatur, cessante, si fidem non dedit se remansurum, iubens sequi castra, & praefilia hostium, non tenetur. Interim tamen dum adhuc potest retrahi, iustitia fuga in suspensio est, & si retrahatur, hosti paenas dabit, qui de injuria sibi illata conquiritur; si autem fuga cessit feliciter, & reversus est captivus ad suos, tunc de jure Romano, & gentium, postliminio redit, l. 19.

§. 1. ff. de capt. & postl. Hostie cum ob cessantem servitutem postliminii opus non sit, in potestatem sui Principis, vel sive civitatis reatit, sequiturque alium iudicium, quod solum fugientis approbat, laudatque. Quando etiam ad amicos, vel socios pervenit, quia hi idem nobilissimum sequuntur iudicium, itidem liber est, d. l. 19. & 7. d. t. Si autem nondum ad suos, vel amicos reversus est, sed apud medios commoratur, manet adhuc in potestate hostium, quibus si petant, a mediis restituendus est. Medii enim factum hostis pro jure habent; & quod pro jure habetur a gentibus, quia media sunt, id quoque juri gentium est. Sui vero, vel socii injuria detineri civem ab hoste, existimamus per d. l. 19. pr. seq. Convenit igitur hoc in casu Jus Romanum perscete cum jure gentium. Illi vero captivi, qui quidem hosti se non dederunt, fidem tamen fecerunt, se non nisi hetro prius sasso decessuros, & huius promissionis intuitu dimittuntur, die aut parole losgelassen, fugere antipius licite non possunt; uti hoc captivi inter nos obtinuit: vid. Ch. B. K. R. art. 7c. in not. licet vinculi promiserint se mansuros, ut scilicet mitiores per id custodiam obtineant. Fides enim, quam vinculis dedit, valet, & per eam obligatur. Quoniam, nimirum, hac vis non impedit consensum, & in bello licita est. Si tamen nihilominus vinculi detineantur, cum ne vincuntur promiserint, neque sua promissione obligantur, sed data occasione licite fugiunt. Grot. L. 3. c. 23. §. 8.

Incidit hic quaestio: An captivi videlicet resistere, & vi sibi etiam fuga aperire possint? L. L. Romanis hoc permillum reperitur in l. 26. ff. de capt. & postl. verb. Nihil interest quomodo captivus reversus; an vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Grotius vero dum omnem domino respiciendi facultatem servis deugat, etiam huc videtur simpliciter contrarius esse; eumque sescit ratio, quoniam alim bello capti servi fiebant. L. 3. c. 7. §. 7.

Hoc tamen more inter Christianos antiquato, cum hodie captivi non sint servi, sed manent liberi, licet in potestatem captivitatem venerint, & hetro, vel ex pado redimantur, hodiernis potius quod Romanis captivis (qui tamen servi fiebant) licitum fuit, licebit: ita quidem, ut quoties via fuga ijs pateat, & bi integram fugam indicet, dum nimirum per hoc desinant in hostium esse

potestate, impediendi fugam hosti resistere, ac vi captivitatē se eripere possunt; quod tamen ex eventu asparebit.

Ab hoc jure fugiendi B. Parens excipit *Deditor*: nam per deditionem omnium judicio jus hosti quæritum est, cum jure gentium ides hosti data, & pacta cum eo inita servanda sint. Et licet dicat injuria hostis se compulsam ad deditionem, eo tamen non tollitur obligatio hœci datæ: quod & jure Romano constitutum in l. 1. ff. capt. Et post. Quæ plenius excussit B. Parens in *diss. de Postliminio in pace Sess.*

2. §. 13. 14. 15. Et 16.

Nostram sententiam de jure fugiendi, & de jure in deditis, alibi explicavimus. *Id. Dissert. proem. XII.*

1. *Qui bello injusto*] "Bellum, quod inter duas summæ potestates geritur, nunquam injustum dici potest intuitu partium bellum gerentium, ante ultimam victoriam; quia judicem non habent, & utique justitiam causæ suæ allegat: sed res evocata demum deciditur. Hinc idem est, si quis bello justo, sive injusto capiatur: utroque enim casu fugere potest captus; & ex eventu demum constabit, an jure fuerit, an injuria.

*Aut ex captis nati*] "Hi enim eodem jure utuntur, quo capti, ex quibus nati sunt.

*Fas non esse fugere, nisi ad suos*] "Quorum judicio injuria capti sunt.

*In eo rei falli, non dubito*] "Immo concedi id certo modo potest: nam ad alios, qui non focii, sed medii sunt, fugientes libertatem non recipiunt, quia illi utriusque factum pro jure habent; adeoque res in eo statu manet, quo fuit cum ad fines mediocorum accederet.

*Bello manente*] "Immo etiam pace facta, uti mox videbimus.

*Libertatem consequuntur ex postliminii jure*] "Quia nunquam servi fuisse, injuria quippe capti, ex judicio suæ civitatis videntur: de quo jure *infra* c. 9. agetur.

*Si ad alios*] "Cum enim judicium suæ civitatis apud medios non valeat, & hius rei in præseni statu spectent, servus fugitivus domino vindicanti restitui debet. Secus si ad amicos, & focios suæ civitatis revertitur: de quo d. c. 9.

*Aut etiam pace facta ad suos*] "Immo verum non est, fugientem servum a sua

civitate vindicandi domino restitui debere. Esti enim pace bellum compositum sit, id tamen non impedit, quo minus utraque pars contendat actus medi temporaria injuria esse gestos; quod judicium cum effectu valet, si captus ad suam civitatem revertitur: nisi pace dictum sit, postliminio locum non fore; de quo plenius *infra* c. 9.

*Non ideo sequitur, animo quoque infici religiosis vinculum*] "Sensus est, quod fugientes non peccent fugiendo, est civitas, ad quam confugiunt, eos reddere debeant.

*Cum multa sint jura, quæ tantum externi judicium spectant*] "Ubi actus legibus sive civilibus, si gentium improbat, quin & punitur, & tamen salva pietate fieri, ac admitti potest.

*Qualia sunt hæc belli jura*] "Quæ ex consensu gentium demum vim habent, & specialem legem continent, quod servi fugientes ad alios, vel etiam pace facta ad suos, domino vindicandi restitui debeant.

*Nec est quod objiciat aliquis*] "Sensus objectionis hic est, quod videatur servum fugere ideo non posse, ubi in potestate domini, i. e. in ejus dominio est, cui se subtrahere absque injuria nequit. Auctor respondet, dominium hoc non a natura, sed ex lege demum gentium ortum esse; indeque non verum jus domini competere, sed solum dominium externum, cuius effectus sit ut cogi servus possit, non ut religio animo ejus iniciatur. Verior responsio est, quod captus sequatur judicium suæ civitatis, adeoque se injuria captem dicat. Hoc judicium quidem effectum non habet quamdiu est in potestate hostis, ubi valet judicium civitatis hostilis; sed quando ad suos, vel amicos revertitur, prævalet judicium suæ civitatis, quæ eum injuria captum, adeoque nunquam servum factum esse, judicat.

*Possit & dominium dari, quod tantum in judicio humano, & quidem coactivo, valet*] "Ex hujusmodi autem dominio natura non sequi religionem, seu obligationem in animo. At dictum jam est, i. in quolibet bello dominium in capto acquiri non ex facto aliquo jure gentium, sed ex ipsa ratione naturali. Unde 2. concludendum potius est, captum dominio huic naturali se subtrahere non posse. At 3. diximus quoque, dominium illud jure

naturæ



\* naturæ saltem vim habere ex jodicio civil-  
tatis hostilis, non vero juxta jodiciū  
civitatis, ex qua captus est, & quod ser-  
vos quoque sequitur: tali igitur domino  
inest conditio, nisi servus postliminio re-  
versus fuerit. Unde 4. necessario sequi-  
tur, fugam servi ex jodicio hostilis civi-  
tatis semper injustam, ex jodicio suæ civita-  
tis autem semper justam esse: at cum  
effectus semper valet jodiciū ejus civita-  
tis, ubi is, qui captus est, invenitur.

2. *Quod & in aliis juris generibus* ] " Ubi

\* scilicet jura civilia aliquem tanquam do-  
minum tuerentur, qui jure naturæ dominus  
non est. Adeoque ubi non injicitur reli-  
gionis vinculum ei, ad quem verum do-  
minum pertinet.

2. *Jura testamentaria nulla dicendi ob deliquim*  
*solennitatis* ] " Auctor exemplis probat, jure

\* civili dominium aliquando constitui fal-  
tem quoad effectus externos; ita tamen  
ut ei, cui dominium verum auferretur,  
nullum religionis vinculum injiciatur. Huc  
refert casum, ubi testator heredem scriptum  
non adhibitis solennibus: hoc enim casu  
jure civili hæredibus ab intestato heredita-  
tem tribui, ait; at id non impedire, quo-  
minus hæres scriptus salva pietate here-  
ditatem adire, etiamque retinere possit.  
Unde concludit, dominium hæredum ab  
intestato silem in jodicio humano valere,  
non vero ideo quoque injici religionis vin-  
culum hæredi scripto, cui naturali jure  
dominium debetur, statuit. At hoc exem-  
plum plane huc non pertinet: nam cum  
testamenta sint a lege civili, verum non  
est, dominium a natura competere ei,  
cui defunctus id testamento tribuere vo-  
luit; Jure civili autem non tribuitur do-  
minium, nisi adhibitis certis solennibus,  
quibus defunctus dominium non trans-  
fertur in hoc igitur caso hæres scriptus  
nec jure naturali, nec jure civili pro do-  
mino haberi potest.

*Quod tali testamento relictum est, salva*  
*pietate retineri posse* ] " Is cui in imperfe-  
cto testamento aliquid relictum est, jus  
a natura non habet, quia dissolutio de-  
functi post mortem nullum effectum ha-  
bet; nec jure civili, quia deficiunt re-  
quisita juris civilis: adeoque salva pietate  
nihil ex tali dispositione capere potest,  
sed cum omne jus ad hæredes ab intestato  
pertineat, id eis necessario tribuere tenetur.

*Saltem quamdiu ei non contradicatur* ]

\* Scilicet, ab hæredibus ab intestato; mo-  
do sciant testamentum imperfectum esse,  
& acquiescant: tunc enim non ex testamen-  
to, sed ex voluntate hæredum ab inte-  
stato, eorumque beneficio, hereditatem  
acquirunt. Atque ex his facie deceditur  
celebris illa questio, an ex testamento  
imperfecto naturalis obligatio oritur, ita  
ut hæres in conscientia obligetur ad præ-  
standa legata tali testamento relicta? Quod  
negavimus in *Jure nostro controverso civili*  
pag. 2.

*Nec longe abest* ] " Aliud exemplum hic  
ponit, ubi quis dominus constituitur in  
jodicio humano. nec tamen alter, qui  
natura rei dominus est, injuria rem do-  
minet si non interpellatur.

*Dominium ejus, qui secundum leges ci-  
viles mala fide præscripsit* ] " Verum est,  
quod sola lex civilis hoc dominium tueri-  
tur: at cum id ob utilitatem publicam  
lege introductum sit, omnino, & natu-  
rali quoque ratione dominium tribuit præ-  
scribenti, quia jure nature quoque per  
dispositionem superioris jus alii acquiri  
& nobis auferri potest. Atque ex hac ra-  
tione improbat B. Parens dispositionem  
juris Canonici, quod peccatum esse, ait,  
rem alienam solo longi temporis lapsu ac-  
quirere: in *disput. de finibus bonæ fidei*  
§. 6. prima, Scit 1. §. 6. usque ad finem.  
Ita enim discessit

*Opera præstium videtur, ad examen re-  
vocare eam questionem, an constitutio juris  
civilis, qua in usucapionibus bonam fidem  
ab initio deontatæ requirit, quicquam con-  
tineat, quod rationi, aut naturali æquitati  
adversum sit, quia, an deterior saltem sit  
constitutio canonica? Quod utrunque omni-  
nino negamus. Est enim jure naturali jusci-  
tium non sit, ut lapsu temporis (quod sal-  
tem intra memoriam hominis sit) dominus  
rem suam amittat, & alium alienam acqui-  
rat, tamen, cum in penam negligentie, tum  
ob utilitatem publicam, lege id fieri posse con-  
sentiant ipsa jura canonica, quibus usucapio-  
nes, & præscriptiones aque, ac jure civili pro-  
bentur, certumque est, potestas civili id ius  
pariendi, prospiciendique publicæ rationi sub-  
jectum natura competere. Nam cum & res adia-  
phora lege prohiberi sub pena possint, v. g. ne  
quis regum astita priat, vel mulier genas  
radat, &c. neque rei, que jam ante pro-  
hibitionem officio frangi potissimam adver-  
santur. Bene Castrensis in d. l. 4. §. si viam*  
L 3

in f. ff. de Usucap. inquit: Creditor multatur ab ipso statuto propter negligentiam hac poena, & sic debet cedere lucro debitoris, l. 74. de solut. constat enim, quod statutum potuit efficere sibi subiectum, & inferre ei hanc poenam. Praesertim cum non leve illud momentum sit, quod usucapio ad tranquillitatem reipubl. & civium afferit; sed omnino prope maximum, ne scil. lites sint immortales, sed dominia tandem secura, & commercia in tuto. Sublata enim usucapione, & praescriptione, nihil tali civitate turbulentum, nihil civium concordia, amicitiaeque inoffensum, & nulla rei vel acquisitio, vel possessio, ulli hominum tuta, ac quiescere esse potest.

Quemadmodum igitur usucapione legitur introducta cum natura iustitiae, ac aequae, tum in civitate tantopere proficiat, & prope necessaria sunt, ita potuisset lex salva iustitia naturali absolute eas constituere, non attenta bona fide possessoris, ob praedictas rationes. Licet enim utique magnitratus summo tamen legem inter cives suos sancire, ut singuli intra triennium v. g. curam habeant rerum suarum, in eaque inquirent sub poena, ni fecerint, amittendi indistincte dominii, omnique iura in eam rem. Nam & naturaliter Princeps privatis ius suum ex duabus causis auferre potest, in pernam delicti, & ob necessitates reipublicae, quarum cum alterutra sufficiat, hic utraque concurret, scil. poena negligentiae, & utilitas publica, quae ex dominorum securitate, civium quiete, & litium amputatione pullulat.

Atque huiusmodi alia leges plurimae, ac nullo iure improbatas sunt. Ita lex constituta est, ut si quis rem suam privata auctoritate repetat, dominum perdat, l. 13. ff. quod metus caus. §. 1. vers. sed ne liti. de vi bon. rap. l. si quis in tantum 7. C. unde vi l. 2. C. de priv. carc. quae lex vero, & ipso domino, qui rem suam privatim repetit, in pernam usurpatae auctoritatis privata dominum auferit; nec ulli distinguitur, an possessor sciverit, rem ejus, qui repetit, esse, an ignoraverit. Ita cum quis rem ex turpi intrinseca causa accepit, danti in pernam turpitudinis auferitur alio, & committitur: (quae iure gentium competebat per l. 25. in fin. ff. de act. rer. amot. l. 32. in f. ff. de rebus cred. l. 1. §. fin. ff. de Cond. sine caus.) et si possessor sciens ex turpi causa accepit, l. 3. l. 4. §. 1. l. pen. ff. de Cond. ob turp. caus.

Praetor quoque edixit, ut si quis domum

suam ludo praeberet, & ex ea re iniectas, damna, furti, &c. passus esset, adiens, quae eo nomine ipsi iure competere, privata esset in pernam praebea in ludum donatus, et si illi, in quos actio daretur, dolo, & mala fide fecerint, & graviter deliquerint, l. 1. §. 1. §. 2. §. 3. ff. de aleat.

Quin in criminibus etiam gravissimis, uti adulterii, quinquennii, in aliis saltem vicenni, praescriptio accusationum tollit: uti & doli alio biennio, iniuriarum, anno excluditur. Quin ergo praescriptio, quae omnium finium sacrorum rei ob utilitatem publicam prodest, minus prodesse posset possessori saltem scienti rem alienam esse. Conf. Sect. 2. §. 20.

Quin igitur pari iure fas esset proinde negligentiam civium, qui legem certum tempus inquirendi rerum suis praescribent assernautur, & cum litis desit prope novitia, litem magno reip. malo incubant. Immo cum in criminibus etiam gravissimis, uti modo dictum, quinquennii, vel saltem vicenni praescriptio accusationem abolet, qui minus lex permittere posset, ut praescriptio prodesset scienti rem alienam, quam ut atrocissimorum facinororum rei.

Quod si itaque salva aequitate naturali legi licitum fuit usucapionem ita abique ulla bona fide introducere ex memoratis causis, omni equidem labe, & scrupulo carebit lex illa XII. Tab. quae usucapionem non aliter admittit, quam si totum illud negotium, ex quo possessor rem sibi comparavit, bona fide gestum fuerit, adeoque quicquid in facto hominis consistit, bona fide non carnerit: cupi juris aequitas nullo luculentius apparebit, ubi ratio, seu principium, quod sequitur lex civilis, recte intellectum fuerit. Ergo quale id sit videamus.

Scilicet, bona, & mala fidei non sunt nisi in boninum actionibus, & negotiis, & tantum quaeritur, an quod bonum egerint, bona, vel mala fide egerint: uti de dolo, cuius speciei est mala fidei, nunquam quaeritur, extra boninum actiones, nec quicquam dolusum dici potest, quam factum hominis.

Accurata itaque quam maxime est sanctio juris civilis, quod semper, & in omnibus, quae facto possessoris sunt, bonum fidem requirit, nec unquam possessori nullum ius ex facto ipsius tribuit, nisi tamen, cum agit, bonum fidem habuerit. Quod constat: nam possessor est bona fidei, & ipso titulo rem accepit, non tamen medio tempore fructus percipi-

percipiendi suos fructus, si tam fecerit alienus esse; cum fructus non nisi ex suo facto, scilicet perceptione, acquirat, l. 48. §. 1. ff. de A. R. D.

Idem bona fidei possessor actionem ex edicto de damno infecto contra vicinum movere valet, si tam adit, quas possidet, alienus esse refertur, l. 13. §. 9. de damn. inf. Eademque ratione nec Publiciana agere poterit, antequam medio tempore possessione, nisi tum, cum agit, et repetit, bona fidei possessor sit, l. 15. §. 2. ff. de usufructu. l. 7. §. ult. ff. de publ. in rem act.

Hac itaque omnia cum facto possessoris procedant, tempore quoque medio, quo sunt, requirunt bonam fidem. At in usufructu soluta solitudo, scilicet negotium, quo possessor a non domino capit, facto ipsius sit, adeoque bona fide fieri debuit; eo vero rite gesto, et re bona fide, et iusto titulo accepta, dominium post certum tempus, quo continuari debet possessio, sine novo hominis facto, atque negotio, sola potestate legum, et vi juris acquiritur. Atque ita in ea saltem parte usufructus, qua non facto hominis, sed potestate juris perfitur, lex non requirit bonam fidem.

Hanc vero huius juris, ac differentie rationem esse, ut quod capio, i. e. usufructus, iuris sit, perceptio facti, perspicue, et exerte exprimitur in l. 48. §. 1. ff. de A. R. D. cuius verba sunt: Si eo tempore, quo mihi res traditur, putem venditoris esse, deinde cognovero alienam esse, quia perseverat in longum tempus capio, an fructus meos faciam? Pomponius, verendum, ne non sit bonae fidei possessor, quamvis capiat (i. e. usufructus); hoc enim ad ius, id est capionem, illud ad factum pertinere, &c. Ex quo loco patet, bonam fidem in perceptione fructuum semper, in usufructu vero ab initio requiri; utrumque enim in facto hominis consistit: at reliquo tempore usufructus, quo sola lex operatur, eas non requirit. Quae eadem ratio satis esse constans, accurata, et sana.

Præterea si causam, ac finem usufructus respiciamus, scilicet ut lites tandem sopiantur, utique quieti sint, longe convenientior est dissolutio civis, quam canonica. Per illam enim id agitur, ut lapsa tempore, quod requiruntur rebus suis permissum est dominis, et probata a possessore saltem iusta causa, et bona fide negotii, quod gessit, omnis alia sit, et questio conticescat. At dispo-

sitio canonum omnem fere fructum ad utilitatem publicam usufructuoni vertit; cum enim usufructus introducta sit, ut tandem evitaretur difficultas illa dominorum disputationes, ac probationes, in harum locum per canones substituitur non minus difficultes disputationes, et probationes de totius medio temporis, et plurimum annorum non interrupta bona fide: quia re non iniuria prolixum litium ordo iterum panditur. Quin per hos canones et resuscitantur majores disputationes de dominio, et quod anticum fere tantum, certumque remedium fuerat probandi dominii, destruitur. Nam usufructus cum suo initio, seu qualitate negotii, quo possessor rem acceperat, haud diffinitur. Et hoc modo dominium inde, certoque probari possit; at quousque ille probandi per usufructum dominii molus evocatus sit, ex quo invadere, et oppugnare eam usufructum licuit, excitata lite de totius medii temporis bona fide, cuique obvium est. Quid enim difficultius est, quam tot annorum continuam, et hanc interruptam bonam fidem, nec ipsius possessoris tantum, sed et antecessorum, quorum ille tempora continuat, docere, cum tamen is, qui intentionem suam in usufructum sumit, eam cum omni sua qualitate, et requisitis, probare debeat: arg. l. 10. pr. ff. si serv. vind. l. 2. ff. de Prob. &c. quicquid nonnulli scriptorum compilatores temere dissentiant, et transcribant. Quid vero certi, qua probatio esse possit in usufructu, in quam ingenti difficultatibus, dubiorumque mole incurfari, quaque tam facile eludi potest?

Unde nec evitavit hoc ius Canonum cisteriæ JCorum. Job. Pet. de Ferrara JCons. Italus in pract. Pap. form. Respons. rei conv. verf. præscriptionis n. 28. defendens sententiam juris civilis addit: Nec obstat, quod periculum animæ vertatur: quia ista ratio. Salva reverentia, est multum fatua; et deinde longe graviora in hos Canones subiecit. Item Wfenbec. ad Schmid. l. tit. de Usucap. in pr. n. 20. lit. l. de hac constitutione canonum ita loquitur: Nec ratio, nec decisio illius textus valet. Nam quid hoc pertinet dictum Apostoli: Quicquid non fit ex fide, illud peccatum est? Nil. neque illud intellexerunt, ut hac iura præscriptionum, & diutius in hac luce Evangelii patiemur justitiae talibus vicis imponi. Denique Canones JCorum, et Galia sine immerito ad c. 5. in l. X. de præscript. de eadem ita sentit: Hunc

Hunc locum serra interim, ut probes, quam cynici, & fustulici fuerint. quæve impostura, & incuria cuius Romanæ.

Quicquid sit, bodie ius hoc canonicum certo receptum esse constat: neque ideo hæc disputantes, ut in dubium illud vocemus, sed ut appareat, cum iuris civilis dispositionem omni labe carere, optimaque ratione uti, quin in republ. præferendam esse alteri, aut intolerabilem esse abusum, quo multi non perspecta vera paris ratione, prætextu cerebrius, generalis, parumque solida, quin fidei aequitatis, conscientia laqueos neant, & cum fidei, non aliorum imperitorum animis tam facile injiciant.

» Equidem Bestus Lynkerus, vir omni elo-  
» gio major, hanc sententiam B. Parentis  
» suppressis nomine impugnavit, & male  
» reprehendi jussu canonicum, ac rationem,  
» quod hic periculum animæ veretur mul-  
» tum, immerito fatum a Johanne Petro  
» de Ferrar. appellari, exilimavit: Adden-  
» do, modestius ratiocinari Ungepauerum ad  
» tit. X. de præscript. n. 7, statuentem, nec  
» rationem Pontificis, nec decisionem in c.  
» f. X. de præscript. ratione carere, sed de-  
» sumtam esse ex Pauli epistola ad Rom.  
» 14. v. ult; Paulum autem non loqui ibi  
» de fide salvifica, seu theologica, & justi-  
» fica, sed de bona fide politica, & quæ  
» efficit ut omne id, quod sit contra ani-  
» mi nostri conscientiam, peccatum sit. Cui  
» 44. c. 33. q. 3. de penit. dist. 3. Atque  
» hanc explicationem esse ex Chrysostomo,  
» Theophylacto, aliisque Patribus, & Theo-  
» logis, eoque frustra, ac sufficienti abque  
» ratione rationem juris Canonici impugnari.  
» His Respondet B. Parens in disp. de fusi-  
» bus bona fidei Eccl. secunda, dubio II. §.  
» 18. usque ad §. 27. his verbis:

JURIS Canonici dispositio nec superiori  
Disp. nec a Dd. unguo reprehenditur; sed  
hæc ejus ratio, & illatio, Quicquid non  
fit ex fide peccatum est, Rom. 14. v. fin.  
Ergo in præscriptione, omni tempore re-  
quiritur bona fides, c. f. X. de Præscr.  
negatur: neque a Ferrariensi rationi, sed  
a Westembeco, & Cuciaco, præclarissimis  
JCTis superiori Disp. iidem in hanc rem  
alligati, exploditur. Cum igitur JCTi Pon-  
tificis ex Gallia, & Italia, dissimulare su-  
am de ea Pontificis ratione noluerint justici-  
am, parum proficiet modestia Professoris  
Tidingensis.

Cum vero in ipso dubii textu concedatur,  
plerisque locum Apostoli de fide salvifica in-  
telligere, contrarium fuisse suadendum asserit  
propter pauciorum opinionem. Neque  
jam de opinionibus, sed de veritate disputa-  
tur; neque hæc ambiguitas, sed ratio-  
nis evincitur. Ius igitur missi, sententiam  
dilecti Apostolici, & quid inde inferatur,  
videamus.

Convenientissima igitur textui videtur re-  
ceptionis illa sententia, quæ cum interpretatur  
de fide in Christum. Hac enim illa fides est,  
quam ubique inculcat Apostoli, & sine  
qua omnis hominum actio, etiam virtuo-  
sissima, peccatum est: eoque sensu dicitur,  
gentilium virtutes maximas fuisse splendidas  
peccata, propter cobarentem actionibus no-  
stris labem illius hereditariam, quæ cum  
animum inficiat, omnes quoque inde proce-  
dentes actiones infestas esse necesse est. Nec  
adeo potest nihil hominum peccatorum saltem,  
quantumvisque gloriosum, ob fontis inquini-  
tationem ab omni labe immune videri nisi  
fides in sponsores, qui pro labe ista satisfac-  
cit, eam abstergat, & delect, & quod ad  
dictam saltem animæ maculam perfecta  
justitia deest, sua satisfactione suppleat. Qui  
verborum horum sensus, quo nihil plinius  
videtur, nihil ad bonam fidem usucapionis  
pertinet.

Sed nec magis ex altera illa interpreta-  
tione, quæ in hoc Dubio II. assumitur, est  
admittatur, consilium Juris Canonici in-  
ferri potest. Ex hac enim hypothese dilecti huius,  
Quicquid non fit ex fide, peccatum est,  
sententia erit: Quicquid contra conscien-  
tiam fit, peccatum est. Atque concessum  
est in consensu est, Juris civilis quoque dis-  
positionem vitio carere, & æquam, ac  
justam esse. An vero contra conscientiam agit  
qui ius, quod vitio caret, & æquam, ac  
justum est, sequitur? Leges a summa po-  
testate late ubi jubendo obligant, ita permis-  
tendo tranquillam, utamque reddunt con-  
scientiam, si nihil adversum ius natura son-  
ciunt: quemadmodum juri naturali nullatenus  
adversari, constat, si magistratus publi-  
ca utilitate, & tranquillitatis causa certum  
tempus statuat, utique, ut citi intra præ-  
fixi temporis spatia in res suas inquireant,  
vel si hanc subverti maris legem negligant,  
postea non audiuntur, sed dominio rerum  
neglectarum cadunt.

Quanto minus igitur inferri inde potest,  
hanc consuetudinem, vel constitutionem  
juris

juris civilis, absque mortali peccato obsequari non posse, uti infestur in d. c. fin. X. de Praefcript. Atque p*ro* summa in terris potestate constitutum, quod equum esse, & omni vito carere conceditur, quod iugugentium, quia contumaciam eorum, qui legibus certam terminum ad inquirendum rem suam impugnantibus non obediunt, domo rei sue p*ro*bit, quod tranquillitati, & securitati publica prospiciat, litereque amittat; ut, inquam, hoc sui peccatum mortale obsecratoribus suis impingit ex allegato dicto Apostoli?

Quod vero hac ratione, & quanta peccata mortalitatis ita permixta erunt per ipsos Canones, qui partem sententia gravatam solum s. (psella 10.) dixerunt lapsi a jure appellandi excludunt, eoque ipso totius causae damnatio, etsi cum ipsissimum habeat, nullatenus, c. 27. caus. 2. quest. 6. c. 32. in fin. X. de Elect. c. 15. X. de sent. & re jud. idemque faciunt si quis saltem Apollon intra s. (deinde 30.) dies non petierit, c. 24. d. cod. c. 6. c. 6. de appellat. in s. Clem. 2. quod. vel terminum probationis lapsi passus sit, c. pen. X. de Teltib. & attet. et Emphyteuta biennio canonum non solvere, c. 4. X. de locat. & cond. &c. In quibus omnibus, alicuique casui, ad solum neglectum termini profecti, etsi satis angusti, pars sive jure excidit, idcirco partem alterius cedit: nullo discrimine bona, vel mala fidei, & adeo promissae, ut nihil penam hanc impediatis, quam ipsa restitutio in integrum causa: qua vero eadem a quo contra lapsum praescriptionis datur, v. g. ex causa lapsi absentia, vel cuspula generali l. 1. ff. ex quibus caus. maj. Quomodo vero graviora sunt ipsa, quam juri iudic, qui per usucapionem ei, qui bona fide, & iusto titulo accepit, contra eum, qui tanti temporis innoxius in requirendis rebus suis commisit, acquiritur? Atque adeo nullo magis hoc essent mortalitatis peccata.

Quod si hoc dispositio juris civilis pugnet cum dicto Apostolo, Et ideo mortale peccatum inferat, cui usque ad Innocentium III. tempora juxta hoc permanserunt tot christiani summi Imperatores, Constantini, Theodosii, Justiniani, &c. tot doctissimi Pontifices, tot eminentissimi Ecclesie purissimi Patres, nec ab eo saltem Constantini M. orbem christianum a mortali hoc peccato, nisi post novam integram denum seculum, liberatum?

Tamen doctissimos, & religiosissimos JCtor

Tom. IV.

christianos, quorum opera in componendo  
juris civilis corpore usum est. Injustitiam. Hi  
non nesciverunt bene locum adeo tritum ut  
nullus magis? An mirum Apostoli non in-  
tellexeret? An si fecerunt, & intellexerunt,  
ades nullam confidentiam civem habuerunt,  
ut hanc primum legem, & Apostoli fide-  
re, hunc diffinitionem expungere, atque mor-  
tale hoc peccatum abolere, cum facillime po-  
tuisset, asseruit fuerint?

At vero nimirum dylent vox illa *græcæ*,  
quæ *Apollinis* tuitur, & formula illa *invis*  
*Romani*, bona fide. Quæ fit illa *vis*, de  
qua *Apollini* agunt, *constat*: scilicet, *invis*,  
illæ, & *scilicet* non *scilicet*, quam ipsi per  
petuo inuicant. Sed formula illa, bona fi-  
de, non explicatur per vocem *invis*, sed  
est propria legibus *Romanis*, & quasi tech-  
nica, quæ *Græci*, vel alterius linguæ vo-  
cabulis propriis, ita te vni quæ, scilicet  
rite expriment, reddi nequit. Si quæ tuia  
bona fide, & mala fide vertetur *invis*,  
*vis*, *invis*, (quod tamen apud *Apol-*  
*lioni* non est) parum *Græce* loquetur,  
& licet *Græce*, non tamen te exprimeretur  
vis formula, bona fide. Unde *Theophrasti*  
*Paraphrasti* *Græci* reuincit formulam, &  
ad s. si quis a non domino *Invis* de re-  
diu. & tit. a. *Invis* de usufr. & *invis*  
*Græce* id vertit, sed semper retinet *Bonæ fide*,  
vel per *invis*, *invis* de reu. & tit. a.  
& cum vox *invis* propria fit legibus  
*Romanis*, cum retinet *Græce*, & *invis*  
reddit *invis*, d. tit. de usufr.

Toto igitur cetero distat *inter* Apostoli a formula bona fide, *quæ* *est* *ad* *aliu* *longe* sensu in iure interpretatur: ut cum contrarius alii dicuntur bona fidei, alii *fratres* *iuri*; *quia* *distinctione* *iure* *quoque* *Canonico* *firmata* *est*, c. 6. §. ad hæc X. de Except. c. fin. X. de Depoſ. *Et* *opponitur* *hoc* *sensu* *bona* *fidei* *fratris* *iuri*. *Uti* *ergo* *nemo* *hinc* *insinuat*, *contractus* *fratris* *iuri* *ideo* *esse* *peccata* *mortalia*, *quia* *quidquid* *nō* *fit* *ex* *peccato* *peccatum* *est*; *ita* *apparet*, *formulam* *illam* *bona* *fidei* *in* *legibus* *nō* *esse* *id*, *quod* *Apostoli* *inter* *vocat*.

Ut autem credendum omnino sit, nec ipsum Pontificis mentem fuisse quasi, hoc ratio concluderet, sed pro more seculi egisse: solebant enim, cum pro auctoritate aliquid statuisset, vel similitudinem, vel sententiam aliquam, quae quodummodo saltem ad illi accendere videretur, à sacris adpicere; ut cum in c. 6. X. de Major. & obed. ex co.

M

quod

quod Deus duo magna lumina, solem, & Lunam, in celo fecerit, duplex summa in mundo potestas, Pontificia, & Imperatoria, delinquitur. Ita cum & vox Apostoli *scilicet, fides vertatur*, & fidei quoque mentio in formula, bona hinc, sua, inde sumit Pontifex occasionem allegandi huius textus in re, quam auctoritate sua statuat.

„Sed dicendum quod res est, conciliari  
„ius civile, & ius Canonicum facili ratio-  
„ne posse, arbitror: alia enim questio est,  
„an dominus rei naturali iure per prescrip-  
„tionem civilem dominium amittat, illud-  
„que in prescribentem transcat? alia, au-  
„tem, qui scitur veri alienum longo tempore  
„possidet, adeoque prescriptione dominium  
„acquirat, tutum sit in conscientia?

„Prior questio affirmatur: quia leges  
„civitatis ob utilitatem publicam id statu-  
„runt; cives autem suo consensu sese le-  
„gibus civitatis submiserunt. Dominus igitur  
„suo consensu dominium amittit. (Vid.  
„supra. l. 2. c. 23. §. 2.)

„At quod ad alteram questionem atti-  
„net, negari nequit, prescribentem non  
„esse tutum in conscientia. Sane, sola de-  
„tentio rei alienæ peccatum est, & inju-  
„ria agit qui eam domino non reddit. Ex-  
„tra igitur dominus propter negligentiam  
„presumptam dominium perdat, ideo ta-  
„men peccatum intuitu Dei commissum  
„non tollitur. Ius igitur domini tollitur  
„per legem; sed jus Dei non tollitur,  
„quod ei in prescribentem propter malum  
„actionis competit. Atque hinc Canones  
„non immerito crediderunt, animæ per-  
„iculum hic subesse.

„Quod vero Canones ideo prescriptio-  
„nem nullam declarant, in eo errant, quia  
„ob utilitatem publicam, & ut tandem  
„dominia rerum certa sint, dominus suo  
„jure privari potest, inprimis cum ipse in  
„leges civitatis consentiat. Sane, per re-  
„stitutionem rei peccatum non cessabit;  
„nam detentio rei alienæ animo sibi lu-  
„crandi per se injuria est, que intuitu  
„Dei non expiatur per solam rei restitui-  
„tionem. Exemplum furis hanc rem illu-  
„strabit: etsi enim dominus remittat actio-  
„nem furti, id tamen non impedit quo  
„minus fur coram Deo reus sit propter  
„malam actionem, contradictionem nimi-  
„rum rei alienæ; adeoque etsi rem abla-  
„tam nunc jure teneat, vitium tamen ma-  
„net intuitu Dei.

Nam & hunc judicium civilia ut domi-  
„num tuerentur.]” Sed dictum est, inde ne-  
„cessario sequi, animo quoque ejus, con-  
„tra quem allegatur prescriptio, injici re-  
„ligionis vinculum; adeoque nec ex hoc  
„exemplo Auctoris responso probatur.

Et hac distinctione facile solvitur nodus il-  
„le.]” Immo distinctio illa in dominium  
„quoad effectus externos, & internos  
„non solvit nodum hunc, sed alia ratio-  
„ne solvendus est.

Erit ergo idem jus, & non jus.]” Non  
„ius fuit antequam sententia pronuntiaba-  
„tur; at jus fit post pronuntiatam senten-  
„tiam, ex compromisso scilicet partium, &  
„ex lege, adeoque ratione quoque natu-  
„rali.

In nostra vero questione &c.]” An sci-  
„licet capti fugere possint? & an gentes  
„dominium tribuendo capienti animis ser-  
„vorum religionis vinculum injicere volue-  
„rint?

Nulla causa fingi potest cur gentes aliud  
„spectaverint, quam externum illud.]” Quod  
„tantum in judicio humano, & quidem  
„coactivo valeat, verum autem jus non  
„det, indeque nec animis eorum, qui  
„dominio tali subijciuntur, ullum injiciat  
„religionis vinculum.

Sufficere ut capti captores vellet parce-  
„re.]” Doctrina hæc sunt nugæ. Sensus est,  
„gentes, ut victores a cæde victorum ju-  
„re gentium in bello solenni indulto dis-  
„traherent, insignia commoda in servos  
„constituisset: non vero voluisse præterea  
„vinculum aliquod injicere animis capto-  
„rum, quod eos a fuga impediret; idque  
„ideo, quod certi quali essent, capientem,  
„qui non moveretur utilitatibus illis, nec  
„motum in vinculo illo, inprimis cum li-  
„berum ipsi sit juramentum a servo exige-  
„re. At læpius jam dictum est, r. non da-  
„ri jus gentium voluntarium, nedum bel-  
„lum solenne, cui effectus particulares  
„gentes tribuerint: s. Commoda illa in ser-  
„vos non jure gentium, sed jure naturæ  
„statuta esse: s. Dominium in servos jure  
„naturæ acquiri ex judicio nostræ civita-  
„tis; idque pro vero dominio haberi, quam-  
„vis servus est in nostra civitate: 4. ex ju-  
„dicio civitatis hostilis, quod captus sequi-  
„tur, victorem injuria servum fecisse, il-  
„ludque judicium effectum habere si hostis  
„fugitivus ad suam civitatem redit: atque  
„hanc 5. causam esse cur servus fugiendo  
„non

non contra fidem, & religionem agat,  
quia ex suo, & civitatis suæ judicio in-  
juria se captum asserit.

*Sibi utilitatibus* ] Scilicet, eas ex co-  
peris, & rebus suis, item ex ejus aliena-  
tione captos percipere possunt.

*Nec motum ei fuerat vinculum aliquod* ]  
Quod ex veri, & naturalis dominii natura  
oritur. *Vid. sup. n. 1.*

*Sibi necessarium crederent* ] Captores.  
*Poterant exigere fidem, aut iuramentum* ]

Si servus, qui occidi potuit, jurato pro-  
mittit, se non capessurum fugam, etiam  
ex judicio suæ civitatis obligatur, quia  
fides quoque inter hostes servanda est.

4 *Neque vero temere in lege etc.* ] Auctor  
alio argumento probat, gentes noluisse  
victoribus in servos aliud dominium tri-  
buere, quam externum, i. e. non tale,  
quod animis favorem vinculum injiceret,  
eosque impediret quo minus fugere pos-  
sint: quia scilicet in legibus, quæ per se  
justæ non sunt, sed saltem majoris mali  
vitandi causa feruntur, interpretatio in  
mitiorem partem facienda est. At verum  
non est, legem, qua captor jus acquirit  
in captum, non esse ex naturali æquitate:  
verum non est, legem hanc a gentibus de-  
mum, & quidem majoris mali vitandi  
causa, latam esse. Veram rationem natu-  
ræ, cur servus fugere possit, jam allega-  
vimus, quia scilicet ex suo, & suæ civi-  
tatis judicio, injuria captus est; quod ju-  
diciū vero tunc demum valet, & effe-  
ctum habet, si in suam civitatem revertitur.

*Majoris mali vitandi causa* ] Ut nimi-  
um victores tot commodis illiniti abstine-  
rent a cædibus servorum. *Vid. §. 5. n. 1.*

*Florentinus* ] L. 26. ff. de capt. & postl.  
*Utrum dimissus, aut vi, vel fallacia etc.* ]

Nam cum ex suo, & civitatis suæ judicio  
injuria se captum dicat, ipse non peccat  
si ea injuria se liberare studet: at quam-  
diu in potestate victoris est, effectum  
non habet illud judicium; adeo ut si  
recipiatur fugiens, puniri ideo possit.

*Jus captivitatis ita jus est, ut alio sensu  
perperamque etc. injuria sit* ] Auctor putat,  
jus esse ex jure illo gentium, quod in  
bello solenni effectus externos tribuit ejus-  
modi actui, at injuriam esse ex jure na-  
turæ, si causa belli injusta sit: quod to-  
ties refutavimus.

*Jus quoad effectus quosdam* ] Immo Pau-  
lus nihil horum asserit in l. 19. pr. ff.

*capt. & postl.* Sed ait saltem, servum  
fugientem, si ad nos revertitur, possi-  
minum recipere; idque inter populos li-  
beros moribus, legibus constitutum esse:  
ubi per mores intelligit jus naturæ, per  
leges autem pacta inter summas potesta-  
tes de ejusmodi casibus inita. Quin di-  
scerte ait, jus hoc ex æquitate naturalis in-  
troducendum esse, & rationem quoque addit  
naturalem, quia ex judicio nostræ civita-  
tis injuria ab extraneis detinebatur, d. l.  
19. in fin. pr.

*Injuria si id, quod rei intrinsecum est  
spectatur* ] i. e. juxta justitiam internam:  
at contentior asserit Paulus.

*Si quis bello injusto captus in potestatem  
hostium venerit, ab eo non attentari sur-  
ti criminis animam* ] Hoc verum est ex  
judicio capti, & civitatis, ex qua captus  
est; at quamdiu subest judicio civitatis  
hostilis, quæ bellum justum, & caprum  
jure servum factum ait, tamdiu habetur  
pro sure, & tanquam fur puniri potest: jam  
enim cum effectu illud judicium obtinet.

*Modo ipse neque suo, neque publico vo-  
mine quicquam debeat domino etc.* ] Im-  
mo etiam debeat domino vel suo, vel pu-  
blico nomine, tamen id quoque aufferre  
potest, quia ex judicio suæ civitatis, quod  
captus sequitur, injuria ei facta est, cujus  
reparationem petere potest.

*Nam hæc, & alia multa faciunt poten-  
tiores, etc.* ] Auctor sibi objicit, quod gen-  
tes non videantur voluisse permittere su-  
gam captis, quia eadem gentes deprehen-  
sos gravissime punire solent: at respon-  
det, hæc a potentioribus fieri, non quia  
æqua sunt, sed quia expedit. Vera respon-  
sio est, quod servi juste fugere possint ex  
judicio suæ civitatis, non ex judicio ci-  
vitatibus hostilibus. Adeoque tota res depen-  
det ab eventu; si ad suam civitatem re-  
vertuntur, liberi sunt a poena; si depre-  
henduntur, puniri jure possunt, nimirum  
ex judicio hostili.

*Consonæ nonnulli* ] Recte Auctor ait, 5  
esse hoc dogma virtutis, & perfectionis.  
Multa timenda sunt servo fugitivo; adeo-  
que magis ei expedit pati servitutem,  
quam tot se exponere periculis.

*Si ad servos restras, qui ponam ipsam  
ferrent, aut voluntaria pudentia se addixe-  
runt* ] Nam ex his duabus causis jure naturæ  
aliquem in servitutem redigi posse, dixit  
Auctor supra §. 1. pr.

*Sin ad eos, qui bello iniusto capti sunt* ]  
 „Immo non datur tale bellum iniustum,  
 „si utraque pars asserat iustam sibi esse  
 „causam; tunc enim iustitia causæ ab even-  
 „tu dependet: interim utraque pars omnia  
 „aut ad sui defensionem, ac si iustam cau-  
 „sam habere.

*Aut ex captis nati, &c.* ] „Hi sequun-  
 „tur conditionem ventris, cuius pars sunt;  
 „adeoque eodem quoque jure utuntur.

*Quæ quomodo licita, animos tamen a*  
*Christianismo alienos &c. posse offendere* ]  
 „Rectius: tum dominorum gratia, ut illi  
 „ab insidiis servorum tui sint, tum gratia  
 „servorum, ut iudiciis divinis se patienter  
 „submittant, neque tot periculis, quæ su-  
 „gam sequuntur, se exponant.

*Similiterque in modum accipi possunt A-*  
*postolorum ad servos monita* ] „Apostoli  
 „eidem patientiam inculcant quamdiu ser-  
 „viant; quo ipso non excluditur facultas  
 „fugiendi.

*Quod æquitati naturali consentaneum est;*  
*nam alimenta, & opera, sibi mutuo re-*  
*spondent* ] „Immo hæc non est ratio natu-  
 „ræ: cur capti servire debeant: neque ob  
 „alimenta, quæ percipit captus operas præ-  
 „stat, sed quia victor omne jus in victum,  
 „adeoque omnia quoque commoda, quæ ex  
 „servo capi possunt, sibi acquirit, non ha-  
 „bita ratione proportionis inter operas, &  
 „alimenta.

#### A D §. VII.

*Servum domino jus illud externum ex-*  
*sequenti resistere ille suo iustitia officio non*  
*posse* ] „Dixi, 1. jus servitutis non esse ex  
 „iustitia aliqua externa, i. e. non defendi  
 „saltem ex jure Gentium quoad effectus  
 „dominii externos, sed ex ipso jure na-  
 „turæ; adeo ut 2. captor verum, & natu-  
 „rale dominium in servum exercere possit  
 „quamdiu est in ejus potestate: & si 3.  
 „servus fugit, (ut fugere potest, quia ex  
 „judicio suæ civitatis injuria se captum ait)  
 „resistere ex eadem ratione potest perfo-  
 „quenti salva conscientia, quia injuria se  
 „recipi contendit. Si vero 4. actu recipi-  
 „tur, pati ea debet, quæ domino ex ju-  
 „dicio suæ civitatis licita sunt.

*Quæ diximus, manifesta discrepantia* ]  
 „Immo non est discrepantia.

*Quod quidem non sola agendi impru-*  
*te, sed & politionum tutela constat* ] „Ex

„hypothesi enim Auctoris jura interficiendi  
 „hostem, & capiendi res, & personas ho-  
 „stium, sequuntur demum ex jure gentium  
 „voluntario; quod non verum jus dat, sed  
 „saltem impunitatem infert. & dominium  
 „aliquod externum tribuit, illudque defen-  
 „dit, etsi injuria sit. *Vid. c. 1. §. 2. &*  
*supr. §. 6.*

*Inane erit si ex adverso jus resistendi ma-*  
*neat* ] „Auctor servo concedit licentiam  
 „fugiendi, non vero resistendi. Ratio-  
 „nem differentie dat, quod posteriori ca-  
 „su inane foret jus externum a gentibus  
 „introducendum. Equidem ratio hæc frivola  
 „est, quia jus tale externum non exiit.  
 „adeoque inane reddi per resistentiam ser-  
 „vi non potest. Sed & dixi, jus fugien-  
 „di, & resistendi, ex pari ratione licitum  
 „esse, sed effectum non habere nisi ubi ad  
 „suam civitatem reverteretur sicut servus; in ci-  
 „vitate hostili autem prevalere judicium  
 „domini.

*Licet & magistratui dominum tuenti* ]  
 „Hoc omnino verum est, quia & domi-  
 „nus, & magistratus servum jure captum  
 „esse, asserunt; quod judicium in eorum  
 „civitate valet.

*Ex jure gentium dominum in illo domi-*  
*nio, ejusque usui, defendere debeat* ] „Im-  
 „mo id non est ex jure gentium, sed ex  
 „jure naturæ: quia enim ex judicio illius  
 „civitatis servus jure captus est, ideo &  
 „a domino, & a magistratu puniri potest.  
 „Ergo ergo jus hoc simile ei &c. ] „Immo  
 „magna hic subest differentia. Subditi nun-  
 „quam vi resistere magistratui possunt, quia  
 „ejus arbitrio, & judicio, ultro se submi-  
 „serunt: Capti vero non nisi vi nostræ  
 „potestati subsunt, adeoque contendunt,  
 „injuria se detineri, eoque fugere, & vi  
 „resistere ex suo, suæque civitatis judicio  
 „possunt; nisi metu poenæ, quam captor  
 „ex judicio suæ civitatis licite a servo su-  
 „mere potest, deterreantur. Hinc jam su-  
 „pra assertum hoc Auctoris, quod jus re-  
 „sistendi magistratibus ex consensu demum  
 „gentium sublatum sit, refutavimus.

*Utrumque* ] „Jus scilicet non resistendi  
 „magistratibus, & dominis.

*Et sperentur æterna* ] „Apparet ex his,  
 „Augustinum plane non loqui de jure, sed  
 „de eo, quod virtutis est; neque eum de  
 „foro soli, sed de foro poli agere.



## A D §. VIII.

[*Us istud gentium de captivis*] "Cum tale jus gentium non exstat, nec recipi illud circa captivos a gentibus potuit. Servitus naturæ jure probatur, & experientia docet, apud pleraque gentes eam obtinere.

"*Nec semper*] "Ita enim apud Germanos olim obtinuit, hodie autem in usu esse desit.

"*Nec apud gentes omnes*] "Apud Indos servitutum nullam esse, scribit *Strabo* l. 15. p. 710.

"*Universales loquuntur*] "Ita enim ait *Gajus* in l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui, &c. non apud omnes perque gentes animadvertere possumus, dominis in servos viam, necesseque potestatem fuisse; & quocumque per servum acquiratur, id domino acquiritur.

"*Partem notiorum*] "Immo jus servitutis natura est, & quæ tale apud omnes perque obtinet, licet quædam gentes jus hoc remiserint. Sed & ignotas Romanis gentes jus in captos sibi arrogasse plenissimum, Americæ exemplo notum est.

"*Periungunt erat servus*] "Equidem Obanoder existimat, agi in allegato *Deuteronomio* loco c. 23. de servo gentili, qui hostem deserit, & ad castra nostra transfugit: at id admitti nequit, quæ enim unquam gens transfugas reddet hosti? Verius est, loqui de servo, in quem dominus severe nimis dominium exercuit.

"*His, qui nulla sua culpa in eam calamitatem devenierant*] "Unde Auctor supra l. 2. c. 21. §. 5. n. 1: ad asyli iura retulit hoc beneficium.

"*Quod in solo Francorum*] "Vid. *Thuen.* l. 2. pag. 230. Idque de Belgis quoque, & aliorum Christianorum terris verum esse, docet *Christus*, vol. 2. dec. 80. *Guidon.* de jur. Nov. l. 1. c. 4. *Grav.* reg. ad tit. Inst. & Dig. de his, qui sui, vel alieni. &c. *Tesim.* b.

"*Sed & aliis quodlibet*] "Scilicet, qui etiam ex delicto, & pacto suo, adeoque ex justa causa servi facti sunt.

## A D §. IX.

"*Sed & Christianis in universum placuit*] Hoc jus mere positivum, & ex pietate christiana inter eos, qui nomen christianum profitentur, receptum est; indeque cum gentilibus non observatur, sed talionis jure personæ in servitutum redigi possunt. Atque id Hispani, Lusitani, Galli, Angli, Belgæ, &c. cum Indiæ populis observant; quin Hispani jus vitæ, & necis, severius exercent, ac unquam Romani exercuerunt.

Sed alia quæstio est, an Christiani Indos extra bellum in servitutum redigere possint? Affirmat in *Petrinus Bellus de re milit.* p. 2. tit. 12. propter l. 5. §. 2. ff. capt. & possit ubi is, qui a gente capitur, cum qua nec amicitia, nec jus hospitii est, servus fieri dicitur. At ex infra dicendis apparet, dictam l. 5. loqui de hoste, cum quo quidem pax facta est, non vero amicitia; adeoque ubi injuriæ mutæ durant. Quicquid ergo inde ad nos pervenit, servituti subjicitur, & contra. Quod vero alii ex stupore gentium servitutis causam derivant, refutavimus alibi.

## Additio.

"Equidem nihil obscure video, quo minus etiam inter Christianos jus servitutis obtinere possit; neque in sacris ei aliquid contrarium statuitur. Sed & jus vitæ, & necis in captos naturæ jure nihil iniqui continet; quod rationibus supra probavi. Busbequius queritur, sublatam a Christianis servitutem esse magno eorum incommodo. *Epist.* 3.

"Ceterum, Hispani nullum jus in Americæ populos habuerunt, adeoque servitutis jugum eis imponere nullo jure potuerunt. Neque ex d. l. 5. nullum sibi præsidium querere possunt, quia lex illa loquitur de gente, quæ vere hostis est, quæ res nostras, & personas capit, ac has in servitutem redigit, adeoque in quam jure talionis quoque paria exerceri possunt: Jure Romano autem pro hostibus ideo non habentur, quia apud eos tantum hostes dicuntur, quibus bellum publice decretum est.

Quam ut a miseris hominibus interficiendis abducere nequirent, nisi minoris servitute concessione] "Auctor in præcedentibus sup-

M 3

posuit,

„posuit, gentes communi placito varia  
 „commoda in feros ideo permisisse, ut  
 „eorum intuitu abstinerent captores a ca-  
 „de captorum. Hoc jus gentium ad Chri-  
 „stianos non pertinere, ait, quia illis ex  
 „doctrina Servatoris cognitum est, nec mi-  
 „nori favitia, adeoque nec commodis fer-  
 „vutis, uti licere. Nos diximus, legem  
 „Christi non loqui de jure naturæ, sed de  
 „charitate, & perfectione; adeoque quæ  
 „ibi traduntur, in nostra disciplina nihil  
 „probare.

- 2 „*Donec perfolution sit pretium* ] An ergo  
 „lyron petere licitum est? Affirmatur. Nam  
 „cum jure naturæ victor operas ex captis  
 „acquirat, in ejus locum æstimatione etiam  
 „inter Christianos peti potest.

*Cujus æstimatione est in arbitrio victoris* ]  
 „Nam in pro lubitu jus operarum, & uti-  
 „litatem, quam inde sperat, æstimare po-  
 „telt. *Burgers. cent. 1. c. 37.*

*Nisi certè aliquid convenerit* ] Nam ple-  
 „rumque pacto inter bellum gerentes id  
 „definiri solet. *Burgers. d. l. Tefm. b.*

*Soleat concedi singulis, qui ceperunt* ] Im-  
 „mo præda omnis, adeoque & personæ,  
 „cedunt principi bellum gerenti; is vero  
 „potest commodum hoc relinquere capien-  
 „tibus. Hodie plerumque distingui solet  
 „inter personas honoratiores, & minoris  
 „dignitatis, ut illi cedant Principi, hæ  
 „singulis: prout exempla ex disciplina bel-  
 „lica Imperatoris, Belgarum, aliorumque,  
 „affert Tefmarus in not. b.

## C A P U T V I I I.

### De imperio in victos.

- L *Acquiri bello & imperium civile,*  
*tum ut est in rege, tum ut est in*  
*populo, & ejus acquisitionis effecta.*  
 II. *Acquiri & imperium herile in po-*  
*pulum, qui tum civitas esse desinit:*

III. *Interdum hæc misceri.*

IV. *Acquiri & res populi etiam in-*  
*corporales; ubi tractatur questus*  
*de chirographo Thessalorum.*

\* L. I. Q U I + sibi singulos subicere potest servitute personali, + nihil  
 mirum est si & 1 universos, + sive illi civitas fuerunt,  
 + sive civitatis pars, subicere sibi potest subjectione sive 2 mere civili,  
 + sive 3 mere herili, + sive + mixta. Hoc argumento quidam utitur in  
 controversa a de Olynthio apud Senecam: *servus est meus, quem ego emi*  
*belli jure* (aa) *vobis, Athenienses, expedit; alioquin imperium vestrum in*  
*antiquos*

a Contr.  
 34. pag.  
 390. Edit.  
 Grot. mas-  
 ser.

#### G R O N O V I E.

1 *Universos* ] Magnum numerum hominum,  
 sive illi absolvant corpus civitatis, sive mem-  
 brum fiant illius corporis, veluti reipublicæ,  
 regnive vrbis una, vel plures.

2 *Mere civilis* ] Ut eos adjungat ad participan-  
 dos civiles honores, ut reges, & primi consu-  
 les Romani, qui hoc maxime auxerunt urbem,  
 quod victos populos migrare Romam coegerunt,  
 & eis jus civitatis dederunt.

3 *Mere herili* ] Ut omni excepta libertate, tan-  
 tum pro subiectis, aut tributariis habeat.

4 *Mista* ] Ut parte, vel specie libertatis re-  
 licta, aliam conditionem stipendiarium, vel  
 provinciarum eis imponat.

(aa) Locum istum, in Edit. & MSS. cor-  
 ruptum, ita restituit Vir Eruditissimus JOAN-  
 NES SCHULTINGIUS: *Belli jure. Id*  
*turri vobis, A. exp. alioquin — videlicet; quid-*  
*quid est bello parium perditis. Grotius ait: Ille*  
*est. Mihi in prioribus captum, quem ego cum belli*  
*jure, deesse videtur captum, aut quid simile.*  
 Neque enim Victor servum belli jure emerat,  
 sed venditum ab eo, cujus erat jure belli. J. B.

antiquos fines redigitur quicquid est bello partum. Itaque + impoia armis quæ-  
ri, victoriis propagari, dixit \* Tertullianus. Quintilianus + jure belli regna,  
populos, fines gentium, atque urbium contineri. Alexander apud + Cur-  
tium \* leges a victoribus dici, accipi a victis. Minio in oratione ad Ro-  
manos : *αὐτὸς Συρακίαις, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἡμετέρας πόλεις, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἡμετέρας πόλεις*  
omnis cum imperio, & virgis, & securibus mittitis? nihil aliud profecto di-  
catis, quam armis superatis vos iis has leges imposuisse. Ariovistus apud Cæ-  
sarem \* *jam esse belli*, ait, ut qui vicissent iis, quos vicissent, quemadmodum  
vellent, imperarent : item, *populum Romanum victum*, non ad alterius pra-  
sceptum, sed ad suum arbitrium imperare consueisse.

2. Narrat Justinus ex Trogo *f*, qui ante Ninum bella gesserant,  
non imperium sibi, sed gloriam quasisse, & + contentos victoria abstinuisse  
imperio : Ninum primum fuisse, qui fines imperii proferret, aliosque po-  
pulos bello subigeret : & ex eo id abiisse in morem. Bocchus apud \* Sal-  
lustium : ob regnum tutandum arma se cepisse : nam Numidia partem, unde  
Jugurtham expulerit, jure belli suam factam.

3. Potest autem imperium victoria acquiri, vel tantum \* s ut est in  
rege, + aut alio imperante, + & tunc in ejus duntaxat jus succeditur,  
non ultra ; vel etiam *b* ut in populo est : quo casu victor imperium  
habet, \* ita ut & alienare possit, sicut populus poterat. + Et sic factum  
ut regna quædam in patrimonio essent, diximus *b* alibi.

H. I. Po-  
c. 11.

## G R O T I U S.

a *Ut est in rege* ] Alexander post pugnam ad  
Gaugamela rex Afix salutaris ( *Plutarch. Vit.  
Alex. pag. 685. B.* ) Romani quæ Syphacis fue-  
rant sua dixerunt *αὐτοῦ νόμος, lege belli*. Appianus  
excerpsit legationum, n. 22. Legati Got-  
thorum apud *Agathium* 1. de Theudericis : *Ὁδο-  
κρον βασιλέα τῶν Ἰππολῶν τῶν τῶν* ( *lege  
Syllabarum* ) tantum *ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῶν ἰσχυρῶν*  
*δυνάμει* cum Odoacro devicisset advenam Sy-  
rach, *quæ quæ fuerant belli jure tenuit*. ( *Cap. 4.* )  
At Hunnis dicentibus suos esse Gepidas, quod  
eorum regem cepissent, negarunt id Romani,  
quia Gepidæ habebant principem magis, quam  
regem, nec in ipsius patrimonio erant. Memi-  
nit *Menander Protektor*. ( *Pag. 130. Ed. Hæschel.* )

b *Ut in populo est* ] Persa apud eundem *Me-  
nandrum* de Dares urbis territorio : *ἐν τῇ πόλει  
(Δαρείῳ) αὐτοῦ τῶν δυνάμει τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν*  
*ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ τῶν δυνάμει τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν*  
ad se esset, rationis est ut *Est quæ sub  
regis fuerant ad se pertinerent*. ( *Pag. 92.* ) Van-  
dalis devictis volebat Belisarius etiam in Sicilia  
Lilybæum Romano imperio eedere, ut quod Van-  
dalis dedidit Gotthi. Sed iis dedisse se nega-  
bant. *Proreperit Vandalicorum II.* ( *Cap. 5.* )  
Henricus Friderici Barbarossæ filius capta Sicilia

Epidaurum, Thessaloniam, aliaque a Siculis  
possessa sibi vindicabat. *Nicom. lib. 1. de A-  
lexio Isiaci fratre.* ( *Cap. 9.* ) Bajanus Avarorum  
Chaganus ad Imperatorem de Sirmio : *αὐτῶν  
αὐτῶν ἡμετέρας πόλεις καὶ τὰς πόλεις*, *αὐ-  
τῶν δὲ τῶν Ἀβάρων πολυπλοκῶς* ad se enim ar-  
bem pertinere, ut quæ Gepidarum fuisset, qui  
Gepidæ victi essent ab Avaris. ( *Menander*,  
*pag. 108.* ) Petrus Justiniani legatus in oratio-  
ne ad Chosroem : *ὁ γὰρ ἀνέστης τῶν ἡμετέρων  
πόλεων καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν πόλεων*, *αὐ-  
τῶν καὶ τῶν ἡμετέρων πόλεων ἀνέστης τῶν πόλεων*,  
*αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων πόλεων ἀνέστης τῶν πόλεων*  
nam qui dominus est principalis, quomodo non  
erit *Est accessorii*? neque enim aut *Lazi*, aut *Sua-  
ni* unquam controversiam hanc mouerant, non  
fuisse, ab antiquo *Lazarum Suaniam*. ( *Pag. 120.* )  
Utrumque est ex *Menandro Protektore*. Adde  
quæ hoc capite, §. IV.

## G R O N O V I U S.

5 *Ut est in rege* ] Ut commissum, & eredi-  
tum, ut acquirat non sibi, sed populo, vel  
regno, cui præest.

6 *Ut in populo est* ] Ut proprium, sive ipse  
jus omne in priorum quoque populum suum  
habet, sive quodcumque in priori jus habet,  
omne consequatur in victo, & caput sit duo-  
rum separatorem civilium corporum.

II. 1. Potest & amplius fieri, \* nempe ut 7 quæ civitas fuit, civitas esse desinat, sive ita \* ut accessio fiat alterius civitatis, ut Romane provincie, \* sive ut nulli civitati adhareat, \* ut si rex suo sumtu bellum gens populum sibi ita subiciat, ut eum regi velit \* non ad populi, sed ad regentis præcipue utilitatem, \* quod herilis est imperii, non civilis. Aristoteles. lib. VII. <sup>a</sup> de republica; ἵνα δὲ ἀρχὴ ἢ μὴ τοῦ ἀρχοντος ᾖ καὶ ἢ τοῦ τοῦ ἀρχοντος τῶνος διὰ τὴν μὴ διαφοράν ἐστὶν εἰς αὐτὴν, τὰς δὲ τὰς διαφοράς

• Cap. 14.

imperium aliud est ob utilitatem regentis, aliud ob utilitatem ejus, qui regitur: hoc inter liberos locum habet, + illud inter dominos, & servos. Qui ergo tali tenetur imperio populus, in posterum non civitas erit, sed + magna familia; bene enim dictum ab Anaxandrida :

**In An-  
chif. Ex-  
cerpt.,  
Grot. 1  
edit. Co-  
mune, Et  
Trag. pag.  
639.**

Οὐκ ἔστι δόλυν, ὦ, γὰρ, ἔσχατον πόλεος.

*Vix bone, servorum nulla est usquam civitas.*

2. Et Tacitus <sup>c</sup> hæc inter se sic opponit : non dominationem , & servos , sed rectorem , & servos cogitare. De Agellio <sup>d</sup> Xenophon : *αἰνους δὲ πάλιν προσηύδατο, ἀκούσας αὐτοῦ ἐκ τῶν δούλων διατρέχοντες, ἀποκαταστάσας τοὺς ἐκείνῳ ἀρχῆναι πειθόμεναι* quousque civitates in suam redigebat potestatem , hæc immunes habebat ab his , quæ servî domini præstant , ea tantum imperabat , ut quæ liberi homines rectoribus parent.

III. Atque hinc intelligi potest, + quale sit mixtum illud imperium; quod dixi, ex civili, & herili, + nempe ubi servitus miscetur cum aliqua <sup>10</sup> personali libertate. + Sic populis, legimus, arma adempta, imperatum, (bb) + ne ferri quid haberent extra, quam ad agriculturam; alios coactos + fermonem, & " vite genus mutare.

IV. 1. \* Sicut autem res, quae singulorum fuerant, \* jure belli iis  
acquiruntur, qui eos sibi subdiciunt, \* sic & res universitatis eorum sunt,  
qui sibi subdiciunt universitatem \* si ipsi velint. Nam quod de deditis di-  
xit \* Livius, <sup>c</sup> ubi omnia ei, qui armis plus potest, data sunt, quae ex iis  
habere

*c* Lib.  
XXIV.  
p. 52.

## G 20711.

[illegible]

*ita ut omnium domini sint Romani, ipsi autem, qui se dediderunt, plane rei nullius. Vide quæ modo dicta cap. VII. §. 4. Justinus lib. XXXVI. de Judais loquens: postea cum ipsi Persis in ditionem Alexandri Magni venerent. (Cap. 3.)*

## GRONOVIL

7 *Quæ civitas*] Respublica sui juris.  
8 *Non ad populi*] Cuius ipse rex est, & a quo velut fulcinarium regnum habet.  
9 *Magna familia*] Numerus ingens servientium.  
10 *Personali libertate*] In qua corpora relinquuntur libera, quamvis operæ serviles, & tributa præstentur.  
11 *Ita genus*] Ut Lydi. *Justin.* 1. 7.

(bb) Hoc nominatim comprehensum erat in  
Exdote.

habere victor, + quibus mulctari eos velit, ipſus jus, atque arbitrium eſt : + idem in bello ſolenni victis locum habet. + Nani deditio ſponte permittit, quod alioqui vis eſſet ereptura. Scaptius apud <sup>a</sup> Livium : agrum, de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuiſſe, capſique Coriolis jure belli + publicationis populi Romani factum. Annibal in oratione ad milites apud <sup>b</sup> eundem : quicquid Romani tot triumphis partum, congeſtumque poſſident, + id omne noſtrum cum ipſis dominis futurum eſt. Antiochus <sup>c</sup> apud eundem : quo victo cum omnia, que illius fuiſſent, jure belli Seleuci facta ſint, + eſtimate ſue ditionis eſſe. Ita Pompejus <sup>d</sup>, quæ Mithridates bello capta imperio ſuo adjecerat, + populi Romani fecit.

2. + Ergo & incorporalia jura, quæ univerſitatis fuerant, ſient victoris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorum jura fuerant + ſibi vindicarunt Romani. (cc) + Unde ſequitur, omnino liberatos Theſſalos obligatione centum talentorum, quam ſumnam cum ipſi Thebanis deberent, Alexander Magnus Thebarum dominus factus jure victoriæ ipſis donaverat : neque verum quod pro Thebanis apud <sup>e</sup> Quintilianum adfertur, id demum victoris eſſe, quod ipſe teneat : + jus, quod ſit incorporale, apprehendi manu non poſſe : + aliam conditionem eſſe heredis, aliam victoris, quia ad illum jus, ad hunc res tranſeat. + Nam qui dominus eſt perſonarum, idem & rerum eſt, & juris omnis, quod perſonis competit. + Qui poſſidetur, & non poſſidet ſibi, nec in poteſtate habet <sup>b</sup> qui non eſt ſuæ poteſtatis.

3. Immo etiam + ſi quis populo victo jus civitatis relinquat, poteſt quædam, quæ civitatis fuerant, ſibi ſumere. In ipſius enim arbitrio eſt, <sup>12</sup> + quem velit eſſe ſui beneficii modum. Imitatus fuit factum Alexandri Cæſar, <sup>13</sup> + donato Dyrrhachinis ære alieno, quod neſcio cui adverſarum partium debuerant. Sed hic obijci poterat, bellum Cæſaris <sup>d</sup> <sup>13</sup> + non ex eo eſſe genere, de quo jus hoc gentium conſtitutum eſt.

Federe, quod, expulſis Regibus, Populo Rom. dedit Porſenna, teſte PLINIO, *Hiſt. Nat.* Lib. XXXIV. Cap. 14. J. B.

(cc) Vide §. 9. Capituli ſequentis, & confer PUFENDORFIUM, *De Jure Nat. Et Gentium*, Lib. VIII. c. 6. §. 20. J. B.

G R O T I I.

d Non ex eo eſſe genere, de quo jus hoc gentium conſtitutum eſt] Antonius Tyricon juſſit

reddere quæ Judæorum tenebant a ſenatu non conceſſa, & ante Caſſii bellum poſſeſſa. Memorat Jefeſphus (*Ant. Jud.* XIV, 12. §. 4. *diviſ. Hudeſon.*) Vide & Bazarum Genuenſis hiſtoriæ libro X.

G R O N O V I I.

<sup>12</sup> Quem velit eſſe] Quonſque velit indulgentiam ſuam patere.

<sup>13</sup> Non ex eo] Non juſtum, ſive ſolemnem, quia civile fuerat.

<sup>a</sup> Lib. III.

c. 71.

<sup>b</sup> Lib.

XXI. c.

43.

<sup>c</sup> Lib.

XXXIII.

c. 40.

d Strabo

l. XII. pag.

541.

e Dionyſ.

Halic.

Ant. Rom.

III, 31.

f Inſt.

Orat. V.

g L. 118.

D. de reg.

jur.

h L. 21. D.

ad l. Jul.

de adul.

i Cic.

epiſt. ad

Brutum 6.

HENRICI DE COCCEII  
 COMMENTARIUS  
 I N  
 HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VIII.

**H**ACTENUS Auctor egit de captura privatarum personarum, aut rerum, & cumam acquirantur. Hic tractat de captura juriur publicorum, seu totius imperii: & ait, ut singulos, ita & civitatem capi posse, eoque redigi in potestatem victoris vel civilem, vel herilem, vel mixtam, §. 1. *Civile* autem imperium esse, ait, quoties acquiritur quale fuit in rege victo. *Herile* esse vel *patrimoniale*, si acquirit ut est in populo, §. 1. n. 3, vel *mere herile*, si ita acquirit ut civitas esse desinat, §. 2. *Mixtum*, ubi servitus miscetur cum personali aliqua libertate, §. 3. Per hanc occupationem, ait, transferri in victorem omnia jura publica, etiam incorporalia, §. 4.

Sed cum ex his positionibus nihil certi sequatur, substituenda hic sunt solidiora principia.

PROPOSITIO I.

*Vincere duo significat; 1. alio qualitercumque superiorem esse; 2. in potestatem armis redigere; de quo hic.*

DEMONSTRATIO.

Haecenus de processu belli egimus: ordo igitur est ut quemadmodum in processu juris ad sententiam, ita in processu belli ad victoriam veniatur, quae instat sententiae est. Per victoriam autem non intelligimus quemlibet actum, quo quis alio superior est, sed talem, quo quis in alterius potestatem redigitur: prior enim actus nullum effectum juris habet, sed tantum aliquem glorie, ut animentur milites, & subditi; unde saepius videmus, utramque partem eam gloriam affectasse. Tale est, quod narrat Livius L. 2. c. 6. §. 2. cum Sabini accipiti praelio direxerit castra postero die in tutiora loca retulissent, id satis Consuli vi-

sum, cur pro victo relinqueret hostem. Ita cum Livius Dux Romanorum classem Antiochi in portum Ephesinum fugasset, atque ante portum aciem instruxisset, dicitur eo satis expressisse confessionem victis Liv. L. 36. c. f.

De posteriori ergo vincendi specie sola hic quaestio est, nimirum, quando per victoriam aliquid in nostram potestatem redigitur.

PROPOSITIO II.

*Posterior species duplex est, vel ratione certi actus, vel ratione totius belli.*

DEMONSTRATIO.

Ratione certi actus victoria reportatur, si hostis vel praelio vincitur, vel urbs occupatur: ratione totius belli, quando totum territorium hostile in nostram potestatem redigitur, adeoque ipsum imperium acquiritur.

PROPOSITIO III.

*Vincitur autem CERTO ACTU aut res, seu persona singularis, aut universitas: priori facto jura privata quaeruntur, posteriori sola jura publica.*

DEMONSTRATIO.

In victoria igitur, quae in certo actu reportatur, distinguendum est, an res singularis ea victoria quaeratur, an universitas. Si praelio hostis vincitur, saltem acquiritur id, quod captum est, adeoque res, & personae hostium; at urbe capta non acquiruntur jura singulorum, seu jura civium privata, sed solum jus publicum civitatis. Differentia haec nititur ratione naturali: nam 1. quod commisso praelio capitur, *prada* est, quae capitur a resistentibus, & in fugam actus, sed

sed occupata, & in potestatem redacta urbe, non amplius resistunt cives, &c. 2. Actus unus, idemque est, quo hostis fugatur, & praeda acquiritur, quia res ille non sunt amplius in potestate, & custodia hostium, qui fugati sunt, sed in custodia victoris, neque adeo opus novo actu occupationis; at hic actus, quo pellitur hostis, est actus belli; ergo res capta bello quæ sita est. Occupata vero urbe bona civium privata sunt adhuc in eorum custodia; adeoque alius est actus, quo urbs occupatur, & ejus jura publica; alius, quo bona privatorum. Hæc ergo occupatio bonorum non est actus belli, quod occupata urbe jam cum ea finitum est, sed via, quæ illicita est. In momento enim urbis capte nec amplius resistunt cives, nec hostes sunt, sed subditi, cum quibus non vi, sed judicio agendum est. Quam rationem differentię explicavi in *Disp. de jure victoris* §. 32.

*Additio.*

„Alibi probavi victorem non tantum jus „in jura publica civitatis acquirere, sed & „omnia jura privata ejus arbitrio, ac dominio subditi: adeoque occupata civitate „singulos quoque in servitutem redigi „posse.

#### PROPOSITIO IV.

*Toto bello vincitur hostis, cum per ultimam victoriam in nostram redigitur potestatem, quo facto imperium acquiritur.*

#### DEMONSTRATIO.

Per ultimam victoriam igitur acquiritur plena potestas in populum victum, adeoque in omne id, quod publici juris, seu populi est: i. e. imperium. Quod infinitis gentium exemplis probat Auctor hoc capite. Unde victor sit magistratus, victi autem ejus subditi: adeo ut nil nisi in subditos statui possit.

Neque obstat, quod hæc acquisitio longe videatur excedere damni accepti modum, & iniquum sit pro modica iniuria integra regna, & imperia auferre: nam culpa est victi; victor non potest dici jus suum recuperasse, nisi ita recuperaverit, ut hostis auferre ipsi amplius nequeat. Quia enim plene ipsi restitui jus debet, non habet plene, quod armis ei iterum auferri possit. Ea autem possidendi securitas non queritur, nisi hostis vel per transactionem ultro cesset, vel cum omni sua potentia, qua resi-

stet, in potestatem victoris transeat. Si ergo transactio nulla intercedat, (quæ non nisi utriusque consensu fit) necessarium est ut per ultimam victoriam omnia in potestatem victoria transeat, ut ille securus esse queat. *Cons. disp. nostra de jur. victor.* §. 9.

#### PROPOSITIO V.

*Non ergo victori tali competit jus capiendi personam, vel rei singulorum, vel eas vastandi.*

#### DEMONSTRATIO.

Explicavi hanc propositionem in disputatione de jure victoriæ §. 10, usque ad 32. Verba hæc sunt.

Hinc jam manifestum fit, quod post victoriam, per quam hostis, aut quod hostium est, in victoris potestatem redigitur, desinit jus belli, ac incipit jus imperii; illa enim necessitas defensionis, quæ sola iustitiam cadum, castitatem, ac prædationem in bello sistit, nunc cessat, cum rei jam sit in victoris potestate, adeoque jure imperii, cui parere videtur tenetur, agere potest. Desinit igitur vis, cum judicio tanquam in subiectis agere victor potest, neque amplius ut hostis, quid ad vincendum utile, sed ut pulex, quid iustum sit, decedit.

Hinc porro conclusitur, quod jure belli ante victoriam hosti competas jus interficiendi hostis: non enim aligi hostis ad satisfaciendum potest, nisi viribus, quibus resistit, recisus, ac debellatus, quod proinde iustum est per §. 7. sup. At vero victor, captosque occidere non licet: cum enim resistere amplius nequeant, sed sint in potestate victoris, cessat illa necessitas, indeque natum jus in bello occidendi; & imperium in eos, non jus belli exercetur.

Unde licet obfessa urbe cives promiscue occidi jure belli possint, capta tamen urbe non possunt, nisi commiserint ut supplicis digni videantur: quo tamen casu non ut cum hostibus jure belli, sed ut cum jam subditi imperio ita agendum, ut innoxii a noxiis separantur, & hi soli causa cognita, ac pro modo delicti puniantur. Id præstitit Senatus Romanus recepta bello Capua, quæ ad Hannibalem defecerat: Severæ enim, & celeriter in maxime noxios animadversum; multitudinem civium dissipatam in nullam spem reditus; non servitum incendiis, ruinisque in tecta innoxia, murosque; atque ita res compositas ibi fuisse consilio ab omni

ni parte laudabili, narrat, & dignis encomiis prosequitur Livius lib. 26. Hist. c. 16.

Hoc Solymanum quoque iudicium fuit, cum arcu Budensis praefariis Germani, reluctante, & adeo in vincula coniecto praefecto suo Thoma Nadajst Ungaro, deditionem Turcis sub lege libere abeundi scissent; eos enim omnes, cognita in ducem suum perfidia, Solymanum Iovitaris trucidandos tradidit: nec recenset Paulus Iovius Histor. lib. 28, factum hoc scilicet, ac immunitatis arguent. Cur enim, inquit, Germani cum beneficio ipsius peccavissent, & diplomata libertatis obtinuerint, usque adeo crudeli nece multandi videri poterint, cum ipse Solymanus in ea alienae perfidiae causa propria abruptae fidei notam subiret, & quam querebat iustitiae laudem tam crudeli, quam turpi sententia praeverteret? At si ex vero rem astutemum, satendum, duplicem in hoc negotio Praefidariorum causam versari, alteram iniis cum hoste pacti, alteram commissi in ducem facinorosi; quae diversissimo jure censi debent. Pactum enim inter hostes initum fuit, nec ad impediendum para, & criminum panas, sed belli vim, ac injurias pertinebat; eoque pacto comprehensum erat: ne victor vel jure belli in eo agere, vel ut hostes ledere, vel ut bello captos destituere posset, sed ut eandem illi, quam pace securitatem haberent; non vero id actum: ne jure imperii deditione quaesiti in crimina coartari inquirere, eaque non ut hostis, sed ut Domini, aut iudex, punire queat, cum in media quoque pace Magistratus id liceat. Sed neque obstat tale pactum, etsi fuisset, cum non valeat pactum, quo expressa criminum impositio est promissa, per l. 7. §. 14. ff. de Pact. nullum obstat pactum, quo longe alia res cautae fuit. Nec incompetens utique iudex Solymanus post deditionem erat, ut Joann. exstinguere videtur; etsi enim illa deditio non alter, & lege libere abeundi facta sit, dum tamen in loco dedito commorati sunt, agi ibi, ubi reperiuntur, de crimine potuit, l. x. C. ubi de crim. ut ostendimus in Diss. nostra de plurimorum locorum concurrente potestate tit. 3. §. 10. Sane, ut tantum parant, & quidem omnes aequi meriti fuerint, alia quaestio, & facti est; quod hic non pertinet.

Victor autem intelligimus, non qui adhuc resistunt, aut quorum ex adibus metuitur (in illis enim nondum victoria, sed pugna est, in cuius discrimine, atque ardore spa-

tium non datur exquirendi, metumne adhuc ab altero sit, an tuto capi possit) sed qui in plenam hostium potestatem vel exitu praelii, vel deditione pura pervernerunt. Nam & ipse Scipio Africanus Imperator summus, cum Numantini dedere se vellet si toleranda viris imperarentur, orant, & sine exceptione victoriam voluit. Flor. lib. 3. c. 2. Unde non adeo improbandum ex ratione iuri belli videtur consilium, quod Romani cum Uspem oppidum oppugnarent, & oppidani servorum decem milia offerrent, liberis autem veniam orarent, ideo id accipere noluerint, quod tantam multitudinem custodia cingi arduum, adeoque adhuc metumenda esset resistencia: ut refert Tacitus lib. 12. Annal.

Igitur & nondum delicti, & deditionem pure offerentes in eadem causa, & recipiendi sunt, cum & in illos nulla auspium sit defensionis necessitas. Inopia igitur illi Alabanis bonis impii eos fuit indigno vita iudicantis, quorum mania glaucae istibus perrupta iam essent, & cum Prospero Columiano expostulantis, quod in deditionem eos accepit. Quanto vero divitiis est illud Ciceronis; Hi, qui armis politis ad Imperatoria fidem confugiant, quamvis aries murum perculserit, recipiendi sunt. Lib. 1. de offi. Et aliud magis illius, quem modo diximus, Africanus exemplum? Cum enim in Hispania nova Carthagini non quassata, sed consensa iam mania essent, & in tota urbe caedes iam passim fierent, nec ulli puberum obvio parceretur, tamen deditione secuta statim figuo dato cadum finis factum fuit. Liv. lib. 26. Histor. c. 48. Et in praedicta Taciti relatione Romani solum putarunt, delictos trucidare, utroque rei causa deditione id egerant, ut jure belli caderent; quo ipso inter sui belli, & victoria, manifeste distinguitur. Hoc igitur juri si inter illos gentium mores, quibus servitus in bello, ac potestas occidentis servos inter privatos obtinebat, conservatum fuit, hostie metum negari non debet. Neque excusari scilicet in victis potest ulla ratio, nec non sola contumacia resistendi, ut recte docet Gros. lib. 3. c. 4. §. 11. De talione vero deinceps agimus.

Infantium quoque & famularum, (quae belli opere plane abstinunt,) aliud juri in bello, ac post victoriam videtur, sed diversimode. Olim enim durante consuetudine occidenti impune servos, plus post victoriam in eos licuit, quippe iam servos: neque iuri opinio, sed sola aetas, ac sexus misera-

tio



cio nonnunquam eos injuriis bellorum eripuit. At vero jure gentium est ne belli quidem jus in eos exerceri possit, cum nullum innotent viribus hostium afferant, nec belli munia obent, nec defenso aliqua contra eos allegari possit; tamen minus jure victoria in eos licet. In bello enim saepe mixti ita viri sunt, ut parvi eis nequeat; atque ita obfessis urbibus eadem necessitas, qua hostium, etiam illorum cadem, si forte casu telo eos obijciat, defendit, cum destinatione mittentium discerni a viris non possint. Nec movet, quod ipse Deus injunxit Hebraeis, ne vel sexui, vel atati Cananitarum hostium parcerent. Hebraei enim duplex genus bellorum fuit: alterum commune, quod sua auctoritate, eodemque, quo alia gentes jure gerebant; alterum speciale in septem populos, quod speciali Dei mandato, ejusque arbitrio gessere: in hoc, non in illo, mandata suis injuntio, seminarumque cader. Deut. 20. v. 10. & seq. Late Seldenus de jur. gent. lib. 6. c. 12. & seq. Scib. de jur. seg. c. 5. th. 16. Ejusque specialissima causa fuit: Deus enim horum septem populorum terras, ipsi propter idololatricam, & maximorum scelerum consuetudinem auferendas, Abrahamo, ejusque posteris donaverat, eoque execrationis, atque exstirpationis jam condemnaverat. Hujus damnationis sententiam quasi exsequendi munus, & vindictam Israelitis, quibus in istum eventum hoc servas promiserat, Deus injunxit: qui proinde non sumi, sed Dei bellum; non ex libitu, sed ex formula execrationis, qua ad mulieres, & infantes quoque pertinuit, persecuti sunt. Indeque adeo severe Deus ipsos Hebraeos increpavit, saepe quoque punivit, quando finis mandati sui vel intemptiva misericordia, vel alia de causa non impleverunt. Neque tamen hac in infantibus pena propriis, sed quasi naturae calamitas, uti alias infantes quoqueque casu, qui vero semper arbitrio divino regitur, occidunt.

Ex eo, quod de jure in hominum vitam diximus, colligi potest, quid de bonis, aliisque eorum jurebus statuendum. Belli enim jure omnia illa, quibus hostium vires alii, firmarique videntur, vastari, ac destrui possunt; cum quicquid vires hostium augeat, id jure nostri vindictam impedit. Unde band abs re quidam statuant, arbores frutiferas bello excidi posse; voluptuarias, & instructas non posse. Viil. inf. §. 21. Qua ratione quoque certum sit, quod armorum

lege, quicquid alendo, infirmendo, habendoque militi collectum, paratumque est, totum exiri, consumentique licet; quod vero ad hucius, molliemque, non liceat. Tantum enim abest ut accessum virium hosti infirmitas, ut eas magis atterat, atque moliat: uti Hannibalis, & Panorum animos nihil segniores reddidit, quam Capua delitia.

At post victoriam, aut cum jam in potestate nostra, occupatumque est, nihil eorum vastari, aut possidendi fas est, quia vires hostium non augeat, cum hostes amplius non sint, nec bellum, quod victoria in victos defuit, tum adhibere instruat. Jam enim jus armorum in jus imperii versum est, ut defendi tanquam a domino, ac principe suo, non vastari, ac dirui, ut ab hoste, devictorum rei debeant.

Frustra vero immodica veterum exemplorum licentia, & recepti omnium Gentium mores afferuntur. Nisunt enim ista generalia illa populorum consuetudine, qua bello capti servi fiebant, per quos omnia dominis acquiruntur, ut dicitur in d. §. 1. Inf. de his, qui sui, vel al. jur. l. 1. §. 1. ff. eod. Et cum licitum fuerit privatim quoque, & promiscue servos sine causa occidere, dict. §. 1. & d. l. 1. §. 1. (quem absum communis gentium error in jus hauri recte verterat) non mirum, quod in bonis eorum omnia permessa fuerint. Hic nos eam servandi licentiam, ut diximus §. 2, atque exemplorum frequentiam perperit.

Fuerit tamen & in communi hoc gentium consensu generosa mentes, qua morem eorum improbarent. Parta victoria, inquit Cicero Lib. 1. offic. conservandi sunt qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt; in hos enim jure imperii penam debitam statui a victore posse, pradicimus sup. §. 12. Atque inde laudat idem Cicero prius Romanos, qui Tusculanos, & Equos, Postas, Sabinos, Hermicos in civitatem etiam acceperunt; improbat vero eversam Corinthum. Denique pox hac sanctissima ab ipso additur: In quo tantopere culta apud nostros iustitia est, ut ii, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem recipiunt, eorum patroni essent more majorum. Ita judicant quoque Romani Capua recepta, idque egregie Livius commendat, de quo sup. §. 11. Atque ipse tunc Regem dux Agamemnonem Trojam doles se invito eversam, & affligi Phrygas, inquit, vincique volui; luere, &

& equari solo, etiam arcuissimè: apud Senec. in Troad. v. 275. & seq.

Sed & quod diximus supra jure belli, & ante victoriam, arbores frugiferas, &c. excidi, vastarique posse, non continet effrenent licentiam, & ulciscendi libidinem, sed, ut ex allegata ibi ratione sequitur, juri sui reparandi modum necessarium; nisi si rei illa hostilibus fontem, atque incitabulum virtutum essent, illique inde ad resistendum tenaciores fierent: nam si nihil, aut parum profunt, aut si in ipsius hostis potestate sunt, talenti vastationem frugum, &c. in bellis prohibitam esse, ipso Dei oraculo proditur, Deut. 20. v. 19, quam ita restringit Groe. de J. B. & P. lib. 3. c. 12. §. 2. Eoque contra jus belli quoque esse, censuit incertum ille Palatinorum Achilles Fridericus Victoriosus, eum triumphatis tribus Principibus graviter eos ab illata vastitate oburgaret: Non servasse eos jura belli, nec peperisse eis, quæ leges bellorum violare prohiberent, ut qui segetes vel temere conculcatis corrumpissent, vel incensas exulissent, & molas passim igne delivissent; ut referunt Carion. in Chron. lib. 5. p. m. 1030. Cruf. in Annal. Suev. ad ann. 1462. Leibniz. in Chron. Spitt. lib. 7. c. 106. Quia omnia apprimè confirmant principalem nostram rationem, justitiam bellicum necessitate juris nostri tuendi, aut vindicandi estimari.

Quæ de vastatione rerum hostilium dicta sunt, aut eadem in pradis ex hoste agendis de ratione juris Gentium obtineant, magis ambiguum est. Utiq; id interest, quod vastatio vires nostras non angeat, sed hostium saltem imminuat; præda vero & illas foveat, & has atterat. Unde vastatio pure belli earum tantum rerum licita est, quibus hostis validior ad oppugnandum, & silentior redidit; præda vero omnium, quæ utilitatem nostræ afferre possunt: est enim is servatis nihil forte virtutum hosti accrescat, si tamen rapta nostras viris in bellum nutriendis, atque ad vincendum instruant, utique ad juri nostri recuperationem, & victoriam, sine qua extorqueri juri ab hoste nequit, faciunt, indeque pure belli licita sunt, per §. 2. sup. Unde secum esse patet si princeps, cujus compendio, & integritas hostium rebus vincere possit, perdere eos, spoliisque eorum locupletari velit; quoniam ipsius æstimatio sit, quæ via commodius juxta, ac tutius, & justius bellum gerere possit. Longe itaque laxior est in bello potestas prædandi, quam

vastandi; & hæc hoc jus illud belli famosissimum, usitatissimumque.

At post victoriam aliud videtur. An ergo hic quoque victor jure subditorum censeretur, nec ultra id spoliari posse, dicemus? Reclamaret omnium gentium, ac hominum prope generis usus, atque consensus. Paulo distinctius itaque hoc exsequemur. Et primo quidem certum est, jure victoria acquiri plenissimum imperium in victor; etsi enim de eo imperio, subactore principatu. nulla forte sit, aut controversa initio belli inter partes fuerit, & victor aliunde jam damni, quod passus dicitur, restitutionem consecutus fuerit, adeoque hoc imperium non videatur ad reparationem juris ipsius pertinere, aut in ejus partem venire, tamen pertinet ad juris recuperati, aut qualibetque extorta satisfactionis tuitionem, ac securitatem. Non enim possessione sua securus foret victor, ut victum sub ejus potestate, ac imperio esset, sed semper adhuc jure belli resistere, & bello questum iterum eripere possit. Quia frustra victor occupasset territorium, si ejus jure, ac imperio statim ipsi iterum cedendum esset. Et cum vincere hic sit in potestatem redigere, sequitur omnino, si jure vicit, quod iusta sit ejus in victor potestas. Natura itaque victoria, & finis belli, concedunt victori omne in victor imperium. Sed & postea, quod a victore in victos non ultra, quam pure imperii in subditos statui possit, utique imperium saltem in victos ipsi competit, si ei imperii in eos statueretur potest. Et alius post victoriam semper bellum maneret, nisi per eam alter alteri tandem subiceretur.

Sub Imperio autem, quod victor adquisit, comprehendimus omnia illa, quæ juris publici sunt, & ad ipsam civitatem, non ad singulos pertinent; adeoque & nomina civitatis. Et hæc ergo publica jura indubie victori adquiruntur, sive hostis prælio, sive deditione in ejus potestatem perveniant.

Quantum vero ad res singulorum, illa quidem, quæ ex commissi prælii victoria in castris hostium obtinentur, itidem victoris esse tendendum est, quia pugnant, & resistenti potius, quam victo eripiuntur, nisi alia præda; quæ in bello capitur. Ex propter ille actus, quo prælio vincitur, & per quem præda ista vincendo, non occupando demum acquiritur, ad bellum adhuc pertinet, & jure belli continetur; imprimis cum in illo actus hostes adhuc occidi possit, adeoque esse passum fuga vita sua confudit, reliqua tamen hosti

hosti relinquit. Et sane, cum victor ultra iuris ablati repetitionem, aut satisfactionem pro injuria, etiam impensas belli, damna bello data, aliaque similia, quorum rationes ut plurimum in bellis in immersionem crescunt, computare, atque a victo exigere possit, utique quaesitam victoris praedam saltem in rationum suarum partem retinere, indeque pro debito suo sibi satisfacere potest.

Sequitur ergo, in quo praecipuum causa momentum vertitur, si victoris rationes sibi consentiant, sique omnia, quae ipsi abstulerunt, et quae ipsi debiti modo diximus, ex praedae hostium receperint, an iterum adhuc v. hos spoliare, aut captas urbes diripere solus praeda causa liceat? Sane, pro ejus rei defensione satis idoneum juris gentium argumentum non occurrit, sed ratio potius. Et aequitas in contrarium esse videtur, quod cui nihil amplius abest, is nihil quod amplius exigere possit; Et qui suum jam consecutus est, iterum aliquid petere nequeat. Non potest enim non esse injuria quod ultra pro sit, ex definitione legis §. 1. ff. de injur. Et nota vocis appellatione. Atque hoc Gentium jus graviter defendit, Et antiquissimis moribus apud Romanos obviasse, scribit Sallustius in bell. Catil. circa princ. Majores, inquit, nostri, religiosissimi mortales, delubra Deorum pietate, domos suas gloria decorabant, neque quicquam victis eripiebant praeter injuriae licentiam. Quo verborum conspectu omnia fere, quae de finibus juris belli diximus, continentur, absummum autem extendi victis rebus suis a militibus demum Sullani cepisse, refertur, maximeque improbat idem Sallustius d. l. At hi contra (de Sulle militibus inquit) ignavissimi homines per summum scelus omnia ea sociis adimere, quae fortissimi viri victores hostibus reliquerant; proinde quasi injuriam facere, id demum esset imperio uti. Et paulo ante dixerat: Igitur hi milites, postquam victoriam adepti sunt, nihil reliqui victis fecere. Adde §. 32.

Neque in contrarium allegari possunt omnino prope gentium exempla, quibus recte sunt omisso statu historia. Quo jure enim illa nuntietur, jam diximus, servatut scilicet, Et quae in illa obtinuit occidendi, adquirendique omnia, quae servorum sunt, licentia.

Videatur quidem, quod victor victo causam tot cadum, usque humani sanguinis

imputare, eoque nomine Et in ipsum, Et in subditos porro scire possit. Verum, ratio hac reciproca, seu mutua est; Et uterque pari onerino jure in bellum processit. Neque ob hoc solent, quod summus Princeps bellum jure suo gessit, victis postea penam, vel satisfactionem, ejus imprimis, cum quo is fuit, subire cogitur; tantum abest ut in subditos, quos necessitas parandi adstringit, ideo animadverti queat. Hinc inter ea, quae in Julii Caesaris gestis reprehensa sunt, refert Suetonius in Julio cap. 54, quod oppida quaedam, quae se submitterent, hostiliter diripuerit. Quamquam hic ipse Caesar alias tam scdulo id caverit, ut cum Confinis oppidi cives parati essent portas ipsi aperire, ille id non admisserit, sed in animi diem eos rejecit, veritus, ut ipse ait, ne militum introitu, & nocturni temporis licentia, oppidum diriperetur. Caf. comment. de bell. civ. lib. 1. Quod si denique victor pro quodam penam habere, omnino illa pro ratione debiti, quod non semper idem est, ut imperii constitutenda, non vero ideo infinitum, illimitatumque pro promissa praeda concessum esset.

Duplici equidem casu jure victoria aequae, ac jure belli eripi omnia, vel saltem ultra ejus, quod nobis abest, limites, victis posse fatemur. Primum quando ultra belli gestionem aliquid committere, forte perfidia, rebellionem, defensione, &c. Ejus enim vindicta plane ad pro imperii, quod victor adquisivit, adeo spectat, ut ideo auctores victi non domi modo, sed etiam orbati possint: uti in Caprensis defensores a Senatu Romano severe consultum, supra diximus. Hoc innuit quoque Suetonius d. l. c. non improbat, quod Caesar urbes diricerit saepius ob praedam, quam NB. ob delictum. Quo incaute per illud victoria, quod diximus, proponitur: nam Et direptio ob delictum saltem, non ob praedam, ibi probatur, Et penae delicti a jure praedae distinguuntur; atque adeo id ipsum, quod probavimus, dicitur, victis, nisi quid deliquerint, in praedam omnia anverri non posse.

Deinde diripi victi possunt jure talionis, si apud illos direptio devictorum pro jure obtinet, uti apud Mahometanos, alioque Barbaros; in quos proinde vi victoria idem jus summa aequitate statui potest, quo illi in alios nuntietur, ut abibi offendimus. Atque hanc causam esse, puto, ejus juris, quod a Deo Israelitis datum est, Deut. 20. v. 13.

14, ut capta urbe, qua non est e septem populis, de quibus sup. §. 16, omnes mascululos gladio interficiant, reliqua omnia in pradam capiant, tamque a Deo sibi concessam percipiant: is enim mos apud reliquas gentes tunc obtinuit. Esi autem instat præcepti interdictio, & deperdatio ibi impugnatur, Judæorum tamen Dd. per hæc verba non præceptum, sed licentiam tantum occidendi intelligunt. Seld. de jure Gent. lib. 6. cap. 13. & 16; quod nos de aliis gentibus, præter septem populos, & Amelecitas, verissimum putamus, antiquissimo legum, quæ imperative scribi solebant, ritu, ac stylo. Ita in XII. Tab. dicitur: Agnatus proximus familiam habeto. Ita rationis quoque exempla in bello ericemali existere, ut capta urbe, cum victor veniam (Quartier) negaverat, altera pars, expugnata alia urbe, eodem juri usa sit, & omnes sine venia caesi. Sed ab nostra ætate exemplis nunc abstinemus.

Ex dictis patet primo, Jure belli pradam in infinitum capi posse, eamque semel rite partam post victoriam quoque retineri, quia bello juxta suum principem, victoriamque obtinere nequit, nisi viribus hostium accessit, suisve firmatis. Deinde, jure victoria hæc acquiri: 1<sup>o</sup>. imperium plenissimum in victos, ex natura victoria, §. 23, sup.; nec quicquam ea movent, quæ de imperio victis relinquendo, vel communicando habet Grot. lib. 3. cap. 15, quippe quæ mera humanitatis, ac generositatis, non juris sunt, adeoque hæc non pertinent: 2<sup>o</sup>. quæ victoria ex prælio parta in castris, atque exercitu hostium reperiuntur; ille enim actus pars adhuc, & sequela belli est, §. 25, sup. 3<sup>o</sup>. Si ex spoliis hostium juxta suum integrum cum impensis belli nondum consecutus est, porro imperii, & ut dominus, exigere reliquum potest: sed & milites, pecuniam, frumentum, &c. in alios belli, vel reipublicæ usus, impetrare; quod Romanos, præsertim veteres, passim fecisse legitur: 4<sup>o</sup>. ex causa delictorum quoque in victos itidem vi imperii statueri: Denique 5<sup>o</sup>. juxta rationem, servandum quod diximus, in eos exercere.

Diverso igitur jure censentur illa, quæ in castris, aut in exercitu hostium reperiuntur, & illa, quæ obseffa urbe civium sunt: illa enim hoc ipso, quod hostis fugatus est, sine alia occupatione in potestate victoris vellet, & juxta hostium deserta sunt; eaque

omnia eorum fuerunt, qui contra in acie steterunt, & occidi poterant; ut omnino in eas rei juxta belli adhuc obtineant. Hæc vero non censentur hoc ipso capta, quod urbs capitur; sed manent in potestate, & custodia civium, nisi forsitan occupentur: quæ nova occupatio non amplius jure belli fieri potest, quia urbs jam capta, & in potestate est, sed jure imperii; quo vero non solentur, sed desertuntur cives, nisi ex causa delicti, vel si quid juris victori adhuc abest, aliove jussu ex casu, ut diximus §. 25. Sed nec ut hostes in prælio, ita cives capto oppido, ni adhuc resistant, occidi possint.

Neque deseruntur bona civium cum oppidum occupatur, uti cum acie hostis vincitur: illi enim in custodia rerum suarum manent; hic aufugit. Neque denique in oppido rei tantum vororum, sed mixti quoque insantes, famina, alique sunt, in quos regulariter juxta victoris, ut dictum, exerceri nequit.

#### PROPOSITIO VI.

Ex victoria acquiritur imperium Principi non suo jure, sed jure populi: unde Principi victor tantum illud imperium in victos acquirit, quod ipse habet in suum populum.

#### DEMONSTRATIO.

In questione igitur, qualem imperium victori aquiratur, dicendum est, tale acquiri, quale ipse in populum suum habet, cujus causam, & rationes tuetur: 1. quia terra victa sit accessio reipublicæ, cujus nomine, & jure bellum geritur, & hostis vincitur; ergo & jus, ac imperium reipublicæ victricis, tanquam rei principalis, sequitur, unumque jam imperium esse incipit, in quod principii par, & simile jus est. 2. Idque multo magis verum est in republica mixta, ubi bellum non geritur nomine solius regis, sed nomine summæ potestatis, quæ non solius regis, sed & statuum est. Sane, 3. per bellum non regis, sed reipublicæ negotium geritur, adeoque & ei soli acquiritur. 4. Rex saltem representat rempublicam, & ejus jure, ac nomine agit. Quicquid igitur juris in rempublicam habet, id acquirit etiam in reipublicam partem, quæ per victoriam accedit. Ex eo igitur jure, quod rex habet in populum victorem, æstimari, & metiri debet jus in populum victum. Unde 5. Macedones adeo graviter tulere, & fuc-

conferunt Alexandro, quod sibi arrogaret jus, quod Persarum reges habebant, non quod Macedones : unde tot conspirationes, seditiones, &c. *Curr. l. 6. c. 6. Et pass.* Excipe si rex non nomine illius reipublice, sed ex alio capite bellum gerat, forte quod jus regni ad eum pertineat, quod vel injuria subditorum, vel agnatorum ei ablatum est; tunc enim obtena victoria recipit jus, quod antea habuit.

## PROPOSITIO VII.

Unde verum non est, jure victoria plus licitum esse, quam jure belli; plus in subditum, quam in hostem; plus pace, quam bello: illo enim casu bellum factum est, hoc datur; illo desinens esse hostes, hoc manent.

## DEMONSTRATIO.

Causam erroris explicavi in Disp. de jure vict. §. 1. 2.

Namque sive principes, aut heroes (que sunt verba dicte disputationis) tantum sibi decus, ac nomen ex victoriis comparant, quantum ex victoriarum clementia: semperque maxime Duces longe clariores fuerit moderate victoria utendo, quam vincendo; id, quod Romanorum gesta assidue testantur. At mirum videntur, quod apud omnes fere gentes, ipsosque adeo Romanos iustitia bellica ad religionem usque servantissimos, illa invaluerit opinio, quod jure victoria tantumlem, immo plus, quam jure belli liceat, Et vincendi limites generositate victoris magis, quam iustitia constituantur. Ita enim Pyrrhus apud Senecam in Troad: vers. 331, & 333.

Lex nulla capto parcat, aut pœnam impedit. Quodcumque libuit facere victori, licet.

Et ne a fœci juvene hac temere jactata existimes, ipse Agamemnon, cum quo rixabatur, id non negat, sed jus ipsum confessum pudorem saltem, Et honestatem obflare putat; atque inde sic respondet vers. 332, & 334.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor. Minimum deest libere, cui multum licet.

Eadem Ciceronis sententia videtur in Orat. pro M. Marcello, quæ est 40, ubi Cæsarem viderem ita affatur: Cum ipsius victoriæ conditione jure omnes occidisset, clementie tuæ judicio conservati sumus. Hinc cum Metello duce adeo sive in captivos consulatur, ut viderent se plerique Tom. IV.

interficerent, alii deditionem suam ad Pompeium abstantem mitterent, ait Florus, quod Metellus eo infelicitior in hostes jus victoris exercuerit, lib. 3. hist. cap. 7; eundem defendere contra Pompejum videtur Plutarchus in Pompejo. Ipse Cælius Et bellici juris scientia, Et bellorum peritia adeo insignis, eadem oratione, qua merito prædicatur, esse & belli, sicut pacis jura, iustque bella non minus, quam fortiter se gerere didicisse; statim subiungit: Arma habemus non adversum eam ætatem, cui etiam captis urbibus parciunt: quasi plus iuris sit in infantem captis, quam obfissis urbibus. Liv. hist. lib. 5. c. 27. Atque ita, ut inter tot alia hoc saltem illustre exemplum exhibeamus. Entas adeo pietate celebris, Turrionem victum, deditum, ac supplicem, non modo interfecit; sed Et ipse Turrionem apud Virg. Æneid. lib. 12. in f. hoc ipsi jus esse scietur, Et

— Equidem merui, nec deprecor, inquit: Utete sorte tua.

Quam solenne id Romanis fuisse, ut hostium duces, deditos quoque, ipsa die triumphi occiderent, notat Grot. de jur. B. & P. lib. 3. c. 4. §. 12.

In hanc opinionem, Et morem traxisse gentes videtur, 1. quod jus belli post victoriam quoque continuari, Et jus victoria sub jure belli comprehensum, crediderunt: 2. quod placari, ac honorari suorum manus, putabant, calibus eorum, a quibus occisi erant; qua persuasio Et Achillem, Et Æneam in talem vindictam armavit, effecisque ut Polyxena, Et Astianax, Priami filia, Et ex Heclore nepos, pro inferis Achilli immolati fuerint. Senec. in Troad. in act. 2: Et præcipue 3. quod omnino prope gentium moribus cuique domino privato competit jus vite, Et necis in suos servos, ut traditur in §. in potestate 1. Infit. de his, qui sui, vel alieni juris l. 1. §. 1. ff. eod. Cum igitur bello capti omnes fœci facti fuerint, necessario inferendum fuit, eos etiam post victoriam ut servos occidi, omniaque, que eorum fuerint, castri, diviti, ac in prædam cedere potuisse. Hinc ergo nationum inter gentes Jus illud VICTORIÆ, atrocius prope, ac crudelius, quam ipsum jus belli. At vero insignis iste juris gentium nexu, atque abusus fuit, quem Antiquibus demum, Et Christianis Imperatores inter privatot quidem adeo susceperant, ut nec ultra modum

modum scire domino in servum licuerit ;  
§. ult. Inst. eod. at in bellis furor ille non-  
dum defecit. Haftenus dict. Disputat.

Generosioris animi victores in populos  
victos humaniter uti sunt ; & hac ratio as-  
sertur, cur Minos iudex orci est constitu-  
tus apud Propert. 3. eleg. 18.

*Victor erat quemvis, aqum in veste fuit.*

Perfæ Alexandrom mortuum dicuntur  
luxisse non ut victorem, & modo hostem,  
sed ut regem, Curt. l. 10. c. 5 ; quo in-  
nuitur, defuisse esse hostem ex quo victor  
fuit. Ita Cæsar incontinenti post victoriam  
iudicem egit. *Hirt. de bell. Alex. in fin.*  
Romani victis Latinis præmia, poenaeque  
cuique pro merito persolverunt. *Liv. l. 8.*  
Idque Caprea recepta factum quoque esse,  
ait *Livius l. 26. c. 16.* Et Tacitus *Annal.*  
*lib. 12. ait,* ita majoribus placuisse,  
quanta perviciacia in hostem, tanta benefi-  
centia adversus supplices utendum.

*Additio.*

» Grotius circa acquisitionem imperiorum  
» distinguit inter jus naturæ, & inter jus  
» gentium.

» *Jure natura* non nisi ex iusta causa  
» capere res licere, ait, & tantum intra de-  
» bitum, & poenæ modum, adeo ut cives  
» innocentes, eorumque res excludat. *Vid.*  
» *supr. c. 1. §. 1. item cap. 6. & 7.* Et  
» hoc modo etiam imperia jure naturæ oc-  
» cupari posse, ait ; *Vid. cap. 15. §. 1. spe-*  
» *ciatim si summi periculi vitandi causa vi-*  
» *ctor id faciat, d. §. 1.*

» At *jure gentium* cum, qui sibi singulos  
» subdicere potest servitutem personali, etiam  
» universos subdicere sibi, subjectione  
» quoque mere herili posse, tradit *hoc cap.*  
» *§. 1. §. 2.* Atque hac occupatione om-  
» nia jura populi, etiam incorporalia, in  
» victorem transferri ; *ibid. §. 4.*

» *Jure natura laxiori, l. e. ex regulis*  
» perfectionum, hoc jure in victos absti-  
» nendum esse, ait *d. c. 1. c. 2. five re-*  
» *linquendo victis imperium vel in totum,*  
» *ibid. §. 3. vel pro parte, ibid. §. 9. five*  
» *eos miscendo victoribus, ibid. §. 3. in-*  
» *terdum interpositis præfidiis, aut tribu-*  
» *cis §. 5. §. 6. Libertatem præsertim reli-*  
» *gionis eis esse relinquendam, & clemen-*  
» *ter eos habendos, c. 15. §. 10. §. 11.*  
» *§. 12.*

» Vera principia exposuimus in *differ.*  
» *proam. XII. §. 754.* Diximus, non tan-  
» tum Principem bellum nobis inferentem  
» ex judicio nostræ civitatis injuria agere,  
» sed totam civitatem hostilem ; immo & sin-  
» gulos, qui factum Principis approbant,  
» illudque opera, opibus, & consilio de-  
» fendunt ; atque ideo si in potestatem no-  
» stram perveniunt, tanquam criminis reos  
» puniri posse, i. e. omnia in eos licere.  
» His Principiis positis certum est, si ipsa  
» civitas capitur, non tantum singulos, sed  
» universos quoque, omniaque eorum jura  
» publica, & privata, dominio nostro, &  
» judicio subijci, adeoque imperium ipsum  
» ad nos transferri ; indeque ab arbitrio no-  
» stro dependere, num illud imperium no-  
» stro jungere, num separatim servare, num  
» illud delere excilis civibus velimus. Bene  
» Xenophon. *Iustit. l. 7. p. m. 211. Est*  
» *enim æterna lex inter omnes homines, cap-*  
» *ta eorum verbe, qui bellum aliis faciunt,*  
» *tam corpora iborum, qui sunt in verbe,*  
» *quam fortunæ, in vinclicari, qui urbem*  
» *capimus.*

A D §. I.

» *Qui sibi singulos subdicere potest servi-*  
» *tute personali ]* » Uti victor, ex hypothesi  
» Grotii, jure gentium in bello solenni po-  
» test. *Vid. cap. præced. §. 1. seq.*

» *Nihil mirum est si & universos ]* » Im-  
» mo ratio, cur imperium victor occupare  
» possit, non ex jure aliquo gentium, ne-  
» dum ex jure capiendi personas sequitur,  
» sed ex jure naturæ, quo in hostem victum  
» omnia licita sunt ; adeo ut & vita, & bo-  
» na, omniaque jura, tum publica tum pri-  
» vata, ei adimi possint.

» *Sive illi civitas fuerint ]* » Sive univer-  
» si illi unum civitatis corpus, i. e. impe-  
» rium aliquod constituent

» *Sive civitatis pars ]* » i. e. Sive mem-  
» brom faciant illius civitatis, veluti si urbs,  
» vel provincia illius imperii occupetur.

» *Sive mere herili ]* » Vel tanquam patri-  
» moniale (*Vide d. §. n. 3.*) vel ita ut  
» plane civitas esse desinat, §. 22. De re-  
» gno patrimoniali egimus in *Diff. proam.*  
» *XII. §. 754. & supra l. 1. c. 3. §. 12.*  
» Hic saltem monemus, victorem, qui per  
» ultimam victoriam universam civitatem ho-  
» stilem occupat, jus acquirere non tantum  
» in

in imperium, fed & in jura fingulorum;  
adeo ut ob injuriam ab illis (ex judicio  
victoris) commiffam in eos tanquam fu-  
res, & homicidas animadvertere poffit:  
quoniam id ob rationes politicas, &  
quia fæpius intereft regna devicta confer-  
vare, omitti, & conditiones faltem quæ-  
dam præferibi folcant.

*Sive mixta*] " Ubi univerfitas manet, fed  
cum certa fubjectionis lege: fi v. g. tri-  
butum ei imponitur, vel nexus feudalis,  
vel fi in provincie formam redigitur.

*Imperia armis quæri*] " I. e. omnia jura  
publica, quæ imperium conflituunt.

*Quintilianus*] " *Inft.* 5. c. 4.

*Cartium*] " L. 4. c. 5. Similia vide apud  
Thucyd. l. 5. p. 333. Liv. l. 4. c. 10. l.  
9. c. 3. l. 27. c. 30.

*Contentos victoria abftiniffe imperio*] "

" Idem de Scythia tradit *Justin.* l. 2. c. 3.

" l. 42. c. 2 & *Cart.* l. 7. c. 8.

*Aut alio imperante*] " Ut eft in ftatu A-  
riftocratico.

*Et tunc in ejus faltem jus fucceditur, non  
ultra*] " Adeoque fi ftatus eft Aristocraticus,  
vel Popularis, victorem jus imperii  
exercere per Proceres, vel Senatum te-  
neri, putæ. Quod verum eft fi ea condi-  
tio poft victoriam victis indulta fuit; alias  
res a victoris arbitrio dependet.

*Ita ut & alienare poffit, ficut populus po-  
terat*] " Diximus, victorem plenum jus in  
victos, tum quoad jura publica, tum  
quoad jura privata, acquirere, adeoque  
evertere regnum, vel illud certis condi-  
tionibus fervare, vel alienare poffe.

*Et fæ factum ut quedam regna in patri-  
monio efent*] " Immo eo fenfu, quo Auctor  
regna patrimonialia ftatuit, talia non dan-  
tur: nam regna ejusmodi non funt in re-  
gis patrimonio, fed in populi vincentis;  
is ergo, non Rex, alienare poteft.

*Sive ut nulli civitati adhæreat*] " Adeo-  
que pro arbitrio regis victoris imperium  
adminiftretur.

*Ut fi rex fuo fumptu bellum gerens*] " Re-  
furavimus hoc fupra l. 1. c. 3. §. 12. Quia  
rex nullum jus belli habet, nili jure, &  
nomine populi, cui præftit; adeoque qui-  
quid bello acquirit ad populum pertinet,  
erit fuo fumptu gerat.

*Quod herilis eft imperii*] " In regibus tale  
imperium concipi non poteft: at in po-  
pulo victore verum eft, imperium ad ejus  
patrimonium publicum pertinere poffe.

*Illud inter dominos, & fervos*] " Reges  
autem non funt domini, fed populus,  
cujus jure bellum gerunt.

*Sed magna familia*] " Numerus ingens  
fervientium: qui nihil proprii habent, &  
a nutu, ac arbitrio victorum dependunt.  
At tale exemplum inter gentes vix exiftat:  
fi enim in fervitutem redigere victas civi-  
tates animus erat, gentes fubditos fub co-  
rona vendere folebant.

## A D §. III.

*Quale fit mixtum illud imperium ex  
civili, & herili*] " Si fcihæet partim acqui-  
ritur jus uti eft in rege, partim uti eft  
in populo: §. 1. n. 3.

*Nempe ubi fervitus mifcetur cum aliquæ  
perfonali libertate*] " Exemplum eft in Ga-  
beonitis, qui quidem civitatem retine-  
runt, & corpus civitatis confervaverunt, at  
ad operas feviles perpetuo deftinabantur.

" *Vid.* *Jof.* cap. 9.

*Sic populus, legimus, arma adempta*] " De  
Falificis vide *Liv.* 5. 27. Add. *Liv.* l. 21.  
c. 57. l. 30. c. 44. *Tibull.* l. 4. p. 83. &  
l. 18. p. 337. *Xenoph.* *Inft.* l. 4. p. 107.  
& *Inft.* p. 205. *Vid.* *Tifim.* l.

*Ne ferri quid haberent extra, quam ad  
agriculturam*] " Exemplum eft 1. *Sam.* 13:  
v. 19. ubi erant fabrorum ufus ademptus  
fuit Ifraëlitis.

*Sermonem*] " i. e. victoris fèrmone uti.  
*Vita genu*] " Nam victor pro lubitu vel  
evertere imperium, vel confervare, vel  
certa lege confervare poteft; & prout dif-  
ponit, ita jus eft.

## A D §. II.

*Nempe ut qua civitas fuit, civitas efle  
definit*] " Nani omne jus in victum popu-  
lum per ultimam victoriam acquifitum eft  
victori, qui proinde pro lubitu de eo dif-  
ponere poteft.

*Accessio fiat alterius civitatis*] " Ita ut de-  
finat efle fui juris, & teneatur alienis le-  
gibus vivere: quod fit fi in provincie for-  
mam redigitur.

## A D §. IV.

<sup>1</sup> *Sicut autem res, qua singulorum fuerunt, &c.* ] Jure scilicet prædæ; de quo c. 6. actum est.

*Jure belli* ] Non ex jure aliquo gentium secundario, uti Auctor putat, sed ex jure naturæ.

*Sic & res universitatis eorum sunt* ] Nam victor omne jus acquirit, quod victus habuit, adeoque & jura publica.

*Si ipsi velint* ] Invitis enim non acquiritur.

*Quibus mutari eos vellet* ] Adeoque omnia deditorum jura, publica, & privata, dependent ab arbitrio ejus, cui sit deductio; & is punire pro lubitu eos potest ob injuriam bello victori illatam, & rapinis, ac cedibus auctam.

*Idem in bello solemnibus visis locum habet* ] Per bellum solenne intelligit illud, quod inter duas summas potestates geritur, & indictum est. Merito autem ait, idem hic obtinere, quod in deditis, quia per ultimam victoriam omne jus acquiritur in victos.

*Nam deductio sponte permittit, quod aliqui eis esset ereptura* ] Per deductionem omnia jura queruntur victori consensu victorum: per bellum, & vim, iis invitis.

*Publicum populi Romani* ] Quia agri ab hoste capti populo apud Romanos querebantur. *Vid. supr. c. 6. §. 10. seq.*

*Id omne nostrum cæm ipsi dominis* ] Pro- mittebat Annibal non tantum jus in res, sed & in personas Romanorum. *Liv. l. 21. c. 41.*

*Exstimmare sua ditionis esse* ] Territorium hostile omnino in ditione est victoris: omnia enim jura hostis devicti transeunt in victorem.

*Populi Romani fecit* ] Neque ab eis, quibus hostis res illas ante nos eripuit, vindictio institui potest. *Vid. l. 3. c. 6. §. 7.*

<sup>2</sup> *Ergo & incorporalia* ] Eodem modo uti jura incorporalia, capitis singulis personis, in victorem transire, diximus supra c. 7. §. 4.

*Sibi vindicarent Romani* ] Quia victor succedit in omne jus, quod victus habuit, adeoque & in ejus credita: de hac ratione vide supra l. 2. c. 9. §. 8. §. 11.

*Unde sequitur, omnino liberator Thessalorum* ] Auctor hic decidit duas questiones ex Quintiliano *Inst. l. 1. c. 10. p. 236*, quas B. Parens in *Disputatione de jure victoris* §. 31. hoc modo explicat.

Hinc jam evidens est decisio litis celebratissima, & a Quintiliano *Intit. orat. l. 1. c. 10. p. m. 236. proposita*, qua ex facto duorum maximorum toto orbe Imperatorum, Alexandri Magni, & Julii Cæsaris, contigit; quorum ille Thebarum cirographum Thessaliam, hic Flavii nomen Dyrrachin post victoriam donavit. Prior causa in celeberrimo illo tocho Græciæ, Amphyctionum scil. consilio, altera coram Cicerone arbitro ventilata fertur. Dicimus, Alexandri M. donationem justam, Cæsaris irritam fuisse; uti & decisum opinatur Erolus *Ret. jud. lib. 2. tit. 3. c. 2. & 3.* Illa enim debuit publicum fuisse, quod victori queritur, per §. 24; hoc privatum, quod ei non queritur, per §. 26. Agitarius quoque inter se bene litam Hottomanni, & Gentilis; sed præsertim ille, ex rationibus juris civilis ex Quintiliano descriptis, quasi Alexandri M. factum ex legibus Romanis decti possit. Nov. alius Quintilianus, quam loca argumentorum, ut orator, monstrare voluit. Revera autem frivola rationes sunt, quod nomen sit rei incorporalis, qua manu non capitur, & alia ratio sit heredis, in quem jus omne descendit, alia victoris, in quem res transiunt, &c. Nam victoria quatenus vel solum imperium continet, titulus longe universalior est, quam hereditas: uti cum hæc omnia jura privata, ita imperium omnia publica, & suo modo privata quoque, continet, §. 24. & 26. Illa vero representatio heredis universalis, uti ab Hottomanno accipitur, fictio juris postulat est. Ut vel ex hoc facto appareat, quam infeliciter saxe jus civile questionibus juris gentium applicetur. Nam & reliqua contra hoc Alexandri M. factum allata, scil. quod vi ablatum; quod jus belli in iudiciis non valeat, quod omnibus civibus debitum, adeoque dum vel unus superfit, quod omnes in Alexandri M. manu fuerint, quod multis ignoverit, mens ejus dubia, quod a Cassandro restitui Thebani, &c. alio præter, vel contra jus gentium sunt, ut responsum non mereantur. *Vid. not. ab hac alteram.*

*Jus quod sit incorporale apprehendi manu non posse* ] Immo incorporalia omnino tenentur cum re, cui coherent.

Aliam



*Aliam conditionem esse heredis, aliam victoris* ] Immo eadem est ratio; in heredem enim tota familia, omneque jus ei coherens, transit; eodem modo ut in victorem transit totum patrimonium populi, omneque jus, quod ei coheret.

Neque porro obstat 1. vi injusta ablatum esse chirographum; nam vis belli non est injuria.

Obstat 2. Cassandrum postea jure postliminii restituisse Thebanos. Resp. Immo hac nova fuit civitas. Vid. *supra* l. 2. c. 6. §. 9. *Et infra* c. 12. §. 8. 4.

Obstat 3. omnibus Thebanis debitum fuisse, adeoque manifeste obligationem quamdiu unus eorum superstes fuit. Resp. nulli Thebanorum debitum fuit; sed toti civitati quam cum omni suo jure occupavit Alexander; huic ergo soli debitum fuit, & illi proinde remittere potuit.

Obstat 4. Quod Alexander quibusdam ignoverit, adeoque in his debitum manifeste videtur. Resp. Ignovit singulis, non civitati, cui soli debebatur.

Obstat 5. mentem dubiam fuisse. Resp. Immo actus donationis satis clare patebat. Alia questio est, quæ apud Paponium lib. 5. tit. 6. art. 2. proponitur: ubi Gallus, qui Belgæ cuidam mirum debebat summam, eam exorto bello solvit fisco Gallico: finito bello actionem intentabat Belgæ, sed Gallus in Curia Parisiensi absolutus fuit. Arid non est ex jure victoriæ, sed ex jure prædæ, quia prædæ cedunt res, quæ apud hostem inveniuntur. Add. Gudel. J. Nov. c. 5. Unde idem jus in debita Gallorum apud Belgas statui potuisset.

*Nam quæ dominus est personarum, idem est verum est. Et juris omnis* ] Adeoque & incorporatum, quæ rei insunt.

*Qui possidet, non possidet sibi, nec in potestate habet qui non est sui potestatis* ] Thebani non amplius sui juris erant; omne eorum jus in potestatem victoris transit: ipsi igitur nihil amplius juris habebant, qui ipsi ab alio, victore nimirum, tenebantur.

3 *Si quis populo victo jus civitatis relinquat, potest quædam, quæ civitatis fuerant, sibi sionere* ] Recte: nam cum victor destruat civitatem, & singulos in servitutem redigere jure victoriæ possit, nedum civita-

tis jus ei sub certa lege, & sub onere relinquere potest.

*Quem vellet esse sui beneficii modum* ] Nam cum omne jus in victum quæsierit, pro lubitu de eo disponere potest.

Donato Dyrrachinis ] Casar propitio jure Dyrrachinis remisit debitum, quod crediti cuidam adversario Cæsaris debebant, non ex jure victoriæ, sed quia Senatus, acta Cæsaris approbavit, & omnes, qui a partibus Pompeji steterunt, pro rebellibus declaravit. Adeoque id jus creditoribus, ejusque heredi Flavio, in poenam auferri potuit. Conf. Cicer. *epist. ad Brutum VI.*

*Non ex eo esse genere, de quo prius hoc gentium constitutum est* ] Sensus Auctoris est, quod Cæsaris bellum non fuerit solenne, sed bellum civile, adeoque effectus juris gentium (quo præda, adeoque & creditum, cedunt capienti vi domini externi,) ibi obtinere non potuerit. Resp. Ex quo Senatus ratihabuit acta Cæsaris, omnia populi jure, ac nomine fecisse censetur: & sic hactenus creditor rebellis fuit, cuius jure proinde nomen in poenam (non jure victoriæ) Dyrrachinis donare potuit. Cæterum, toties dictum est, jus occupandi res hostiles non sequi ex jure aliquo ficto gentium, sed ex ipso jure nature. Diximus, ex eodem nature jure sequi, ut res ex judicio nostræ civitatis injuria capte sit recipiantur, pristinis dominis, ac antiquo juri restitui debeant; adeoque idem obtinere, quod in rebus bello civili, & a prædonibus captis obtinet.

Non autem subditis tantum, sed & amicis, ac sociis res, quæ ad nos pervenerunt, restitui debent. Probatur hoc exemplo Cassii, quod Auctor in notis allegat. Cassius Judæos amicos Romanorum absque auctoritate Populi R., adeoque prædone more bello aggreditur illicito, res eorum, & personas capit, ac quoad maxime partem Tyriis vendit. Occiso Cassio Antonius mandat Tyriis, ut Judæis sociis, & amicis, ea restituerent, quæ Cassius per bellum illicitum genti abstulit, i. e. ut bona dividendi, & agros reddant, personas vero libertati restituant. *Joseph. Antiq. l. 14. c. 22.* Alia exempla vide apud Gros. *infra* cap. 9. §. 9. n. 1. c. 10. c. 5. n. 1. §. 6. n. 1. c. 16. §. 2. 3. *Et* 4.

## C A P U T I X.

## De Postliminio.

- I. Origo vocis Postliminii.  
 II. Quibus in locis postliminium sit.  
 III. Postliminio quadam reverti, quædam recipi.  
 IV. Jus postliminii esse in pace, & in bello: & quid si nihil in pace datum sit?  
 V. Liber homo, bello mauente, quando postliminio redeat:  
 VI. Quæ jura recipiat, quæ non recipiat.  
 VII. Jura & in ipsam restitui.  
 VIII. Cui qui se dedant, jus postliminii non habeant.  
 IX. Populus quando postliminii jus habeat.  
 X. Quæ in his, qui postliminio redeunt, sint juris civilis.  
 XI. Servi postliminio quomodo recipiantur, etiam transfuga: quomodo qui redempti sunt.  
 XII. An subditi postliminio recipiantur.  
 XIII. Agros postliminio recipi.  
 XIV. Circa res mobiles quod discrimen olim observatum.  
 XV. Quid circa res mobiles hodie juris?  
 XVI. Quæ res recipiantur, ita ut postliminio non egeant.  
 XVII. Mutationes ex lege civili, quoad subditos suos.  
 XVIII. Postliminium quomodo observatum inter eos, qui hostes non erant.  
 XIX. Quando id hodieque locum habere possit.

\* I. I. Sicut \* de his, quæ ex hostibus capiuntur, \* ita & de postliminii jure nihil ferme sani prodiderunt hi, \* qui retroactis sæculis juris cognitionem professi sunt. \* Accuratius hæc res a veteribus Romanis tractata est, \* sed sæpe confuse nimis, ita \* ut quæ juris gentium, quæque civilis Romani esse vellent, lector nequiret distinguere.

2. De voce postliminii rejicienda Servii sententia, \* \* qui partem ejus posteriorem productionem putat esse verbi sine significatu: sequendus \* Scævola, qui junctum docebat esse verbum a \* *post*, quod reditum notat, & *limine*. Nam *limes*, & *limer*, exitu, & flexionis modo differunt, cum aliqui origine (veniunt enim *b* \* ab antiqua voce *lino*, quæ transversum signifi-

a Cicero.  
 Topic. c. 8.  
 Et ibidem  
 Roubinus.

## G R O Y I I.

a Post, quod reditum notat ] Unde Postcoorta Dra. ( quæ præerat partui mulierum. Vide AUL. GELL. Noct. Attic. Lib. XVI. Cap. 17. J. E. )

b Ab antiqua voce lino ] Servius ad XII. Æneidos, & Donatus ad illud Eunuchi ( III. c. 67. ) lino oculis. Festus: Limer, obliquus, id est, transversus, unde Et limeria. Idemque libro XV. c. 14. limeris appellati antiquo verbo trans-

versis; nam transversa omnia antiqui lino dicebant, a quo Et limeria ostiorum, per quæ foris, Et intus itur: Et limeris, quod per eos foras in agros eunt. In Glossario limer transia idem.

## G R O N O V I I.

1 Limer, Et limer ] Rejicit Salmasius observ. ad jus Att. & Rom. cap. 26. p. 568.

2 Lino ] Terentius Eunuch. 3, 8. ego lino oculo sic per flabellum claudendum.

G R O -

significat) & primitiva notione idem sint, sicut materia, & materies, pavus, & pavo, <sup>c</sup> contagio, & contages, cucumis, & cucumer, quanquam usu seriore factum est \* ut *limen* magis ad privata, *limes* ad publica referretur. Sic veteres eliminare dicebant e finibus ejicere, & *exilium* <sup>d</sup> nominabant *eliminium*.

II. 1. \* Est ergo postliminium jus, quod nascitur <sup>e</sup> ex reditu <sup>f</sup> in limen, id est, fines publicos. Sic Pomponius <sup>g</sup> reversum postliminio, ait, qui intra praesidia nostra esse cepit: Paulus <sup>h</sup> cum in fines nostros intraverit. Sed ex paritate rationis <sup>i</sup> consensus gentium rem eo perduxit, ut postliminium locum haberet, etiam si quis homo, aut res ejus generis, <sup>j</sup> in quo postliminium esse placuerat, <sup>k</sup> pervenisset ad amicos nostros, ut loquitur dicto loco Pomponius, aut ut Paulus exempli causa explicat, <sup>l</sup> ad regem socium, vel amicum. Quibus in locis <sup>m</sup> amici, aut socii intelligendi sunt <sup>n</sup> non simpliciter <sup>o</sup> quibuscum pax est, <sup>p</sup> sed <sup>q</sup> qui partes in bello eandem sequuntur: ad quos qui venerunt, ut Paulus loquitur, <sup>r</sup> nomine publico tuti esse incipiunt. Nihil enim interest, <sup>s</sup> homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit.

2. Apud eos vero, qui amici sunt, sed non earundem partium, bello capti <sup>t</sup> statum non mutant, <sup>u</sup> nisi ex speciali pacto; quomodo in secundo federe <sup>v</sup> isto inter Romanos, & Carthaginienses convenerat, ut qui <sup>w</sup> Carthaginiensibus capti <sup>x</sup> populis amicis Romanorum in portus Romanis subditos venissent, in libertatem vindicari possent: <sup>y</sup> utque Carthaginiensium amicis par jus esset. Ideo <sup>z</sup> qui Romanorum bello Punico <sup>aa</sup> secundo capti <sup>ab</sup> in Græciam commercio pervenerant, <sup>ac</sup> jus ibi postliminii non habuerunt, quia Græci in eo bello <sup>ad</sup> neutras secuti fuerant partes: <sup>ae</sup> ac propterea opus fuit eos redimi ut liberarentur. Quin <sup>af</sup> apud Homerum non uno in loco videmus bello captos in locis pacatis venditos, ut Lyaconem Iliados <sup>ag</sup> φ. Eurymedusam <sup>ah</sup> Ὀδυσσεῦ.

+ III. Vc.

## G R O T I I.

<sup>a</sup> Contagio, <sup>cf</sup> contages ] *Compages*, & *compago*, quod ipsum olim fuit *compages*, ut docet genitives, & verbum inde deductum, sicut & *sanguis* fuit *sanguis*.

<sup>d</sup> *Nominabant eliminium* ] Et *colliminium* in *Sextio* (Cap. 15. vel 25.) est quod vulgo *colliminium*.

<sup>e</sup> *Ex reditu in limen* ] Hinc sumta translatione *postliminium* ecclesiastica pacis dixit *Tertullianus* de pudicitia. (Cap. 15.)

<sup>f</sup> *Amici, aut socii intelligendi sunt non simpliciter quibuscum pax est* ] Ita sensit Marci, & *Felsa* regem, apparet ex *Tibani* libro CXXX, in anno MDCIII.

<sup>g</sup> *Qui Romanorum bello Punico secundo capti in Græciam commercio pervenerant, jus ibi postliminii non habuerunt* ] *Valerius Maximus* lib. V, cap. II. n. 6. *Diodorus Siculus* excerpto legationum n. 3. Sic & *Rhodi*, quos Atheniensium cives bello Philippi emerant, liberaliter Atheniensibus reddidit. *Polybius* excerpto legationum n. 3.

## G R O N O V I I.

<sup>3</sup> *In limen, id est, in fines publicos* ] *Domum*. *Domus* autem non modo dicitur de lae familiaris, sed etiam de patria, vel civitate. Sic rediit in limen, seu domum, qui est intra patrios fines.

<sup>4</sup> *In quo postliminium* ] Ut simulatque redisset intra fines, rursus inciperet esse veteris juris, quasi statum, aut dominum non mutasset, & sive homo liber erat, suus suiique juris, sive servus, aut res, animalve, prioris domini foret.

<sup>5</sup> *Quibuscum pax est* ] Nam inter hos valet jus eorum, quibus militans quis rem cepit. 3. & 25.

<sup>6</sup> *Qui partes in bello* ] Qui eandem causam sistent, adversæ adversantes.

<sup>7</sup> *Homo, aut res, ad hos, aut* ] *Voluit homo, aut res, ad hos, an ad suos.*

<sup>8</sup> *Statum non mutans* ] *Maneat* in jure possessoris, neque redeat ad priorem dominum, aut in libertatem civilem.

G r o .



erat comprehensum, + ut optime cum Tryphonini locum emendat \* do-  
ctissimus Petrus Faber, non improbane + Cujacio : + nam hoc & subjecta  
ratio, + & oppositum membrum aperte evincunt. *Pacem fecerat captivis di-*  
*missis, + ita enim convenerat,* inquit, c Zonaras. Et d Pomponius : + si ca-  
ptivum, de quo in pace cautum fuerat ut rediret, sua voluntate apud hostes man-  
sit, non est ei postea possiminium. Paulus : + si in bello captus <sup>16</sup> pace facta  
domum refugit, possiminio redit ad eum, a quo priore bello captus erat : + si  
modo non convenerit in pace, ut captivi redderentur.

2. + Causam cur de his, qui bellica virtute capti sunt, id placuerit,  
ex Servio hanc afferit Tryphoninus, *quia spem revertendi civibus in virtute*  
*bellica magis, quam in pace, Romani esse voluerunt,* nimirum, ut Livius  
f loquitur, ab antiquo <sup>17</sup> + minime indulgens in captivos civitas. + Sed  
hæc ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium : + Sed  
tamen inter causas esse, cur Romani illud jus + ab aliis gentibus in-  
troducitur & ipsi amplecterentur. + Verior hæc est ratio, + quod reges,  
aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volunt justas sibi fuisse causas cur  
id facerent : contra autem, injuriam facere eos, qui adversum se arma  
ferrent : quod cum utraque pars credi vellet, + nec tutum esset pacem ser-  
vare cupientibus huic se controversiæ interponere, nihil melius facere po-  
tuerunt populi pacati, quam <sup>k</sup> + ut id, quod evenisset, pro jure accipe-  
rent : <sup>18</sup> + atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex justa causa  
captos.

3. + At de his, qui bello exorto deprehensi erant, dici idem non po-  
terat. (cc) + nam in illis nullum injuriæ consilium fingi poterat. Tamen  
ad minuendas hostium vires + retineri eos manente bello, non iniquum vi-  
debatur : bello autem composito + nihil obtendi poterat quominus dimit-  
terentur. + Itaque consensum in hoc est, + ut tales <sup>19</sup> + in pace semper li-  
bertatem obtinerent, <sup>20</sup> ut confessione partium innocentes : + in ceteros  
vero

## G R O T I U S.

<sup>k</sup> Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent ]  
Vide Priscum excerpto de legationibus 28. &  
Bizarum de bello Genuensium in Venetis li-  
bro II.

## G R O N O V I I.

<sup>16</sup> Pace facta domum refugit ] Deinde reno-  
vato bello captus. Quod omittendum non est,  
ut intelligatur non esse tum capientis, sed ejus,  
qui prius cepit. Casus enim belli cum eodem  
populo iterum contrahi fingitur.

<sup>17</sup> Minime indulgens in captivos ] Ideo durio-  
rem conditionem fecerunt in armis captorum,  
quam deprehensorum, ut his semper possimi-  
nium pateret, illis non nisi flagrante bello.

<sup>18</sup> Atque ita captos ] Atqui hoc repugnat om-  
ni juri possiminii. Juxta enim jure captos,  
justoque titulo acquisitos credi voluerunt, quos  
captos intra prædium sua habuerunt, etsi brevi

post aufugerint, durante bello, quam quos diu-  
tius tenuerunt usque ad tempus aliquod post exi-  
tum belli. Potius habendi sunt pro desertis,  
& abjectis a republica, tanquam ignavis, &  
quos pro derelictis habuerit patria, nisi enim  
hoc esset, in pace facienda ratio illorum habita,  
& mentio facta fuisset.

<sup>19</sup> In pace ] Si quo modo effugissent.

<sup>20</sup> Ut confessione ] Immo quia nihil fecerunt  
adversus rempublicam, nec male pugnaverunt,  
nec consenserunt in servitutem suam, ut tacite  
faciant, qui capi se patiuntur.

(cc) At supra, Cap. 7. hujus Libri, §. 1.  
Auctor statuit, etiam eos, qui bello exorto, in-  
tra hostium fines deprehenduntur fato suo, ser-  
vos fieri. Deinde, neque ullum injuriæ consi-  
lium in impuberibus, qui tamen etiam jure  
belli in servitutem rediguntur, secundum Au-  
ctorem nostrum. Plura diximus in Notis no-  
stris Gallicis. J. B.



29 factum pro jure secuti erant in capto, + ita & in liberato, + ut se æquos præbeant utrique parti. + Ergo dominium, quod habuerat in res ejus is, qui belli jure eum possidebat, non erat sine omni conditione: + cessare enim poterat ipso invito, si captus qui fuerat ad suos pervenisset. + Has ergo res + sic ille perdit, quomodo hominem, cujus erant accessio.

2. + Quid si tamen alienasset? 30 an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, 31 + tutus erit gentium jure, + an & hæc recuperabuntur? de his loquor, quæ apud populum belli medium + existabant. Distinguendum videtur inter res, quæ ejus sunt generis + ut postliminio redeant, + & quæ extra id genus sunt; quod discrimen jam mox explicabimus, + ut illa videantur alienata 32 cum sua causa, & sub conditione: + ista vero + simpliciter. Alienata autem intelligo + etiam quæ donata, + aut 33 acceptilata sunt.

VII. + At sicut ad postliminio redeuntem jura redeunt, + ita & 24 jura in ipsum restituantur, ac pro eo habentur, ut Tryphonius loquitur, + ac si nunquam ille 35 hostium potitus fuisset.

VIII. Huic regulæ de liberis hominibus exceptionem hanc recte adscribit Paulus: + postliminio carent qui armis victi hostibus se dederunt, nimirum, + quia pactiones cum hostibus factæ valent jure gentium, ut alibi + dicemus, + nec adversus eas est postliminium. Ideo Romani illi a Pœnis capti apud 4 Gellium: + postliminium justum non esse sibi, quoniam de jure victi forent. + Unde & induciarum tempore non esse postliminium, recte a Paulo notatum + est. At hos, + qui hostibus deduntur + sine ulla scilicet pactione, postliminio reverti, respondit 5 Modestinus.

+ IX. 1. Quod de singulis personis diximus, + idem & in populis locum habere arbitror, + ut qui liberi fuerunt, suam recipiant libertatem, + si forte eos vis sociorum eximat hostili imperio. + At si ipsa multitudo, quæ civitatem constituerat, dissoluta sit, + verius puto, non eundem populum censeri, + nec postliminio res restitui ipso gentium jure, quia populus, ut navis, + partium dissolutione plane interit, + eo, quod tota ejus natura in illa perpetua conjunctione consistit. 36 + Non ergo quæ fuerat

## GRONOVII.

29 *Factum pro jure*] Quod factum erat, pro jure facto habuerunt, atque adeo & ipsum, & res ejus pro homine, ac rebus juris alieni.

30 *An qui titulum*] Utrum qui titulum.

31 *Tutus erit gentium jure*] Res retinebit.

32 *Cum sui causa*] Sic alienata, ut alienari poterat per naturam suam cum suis commodis, & incommodis, & sub conditione, nisi postliminio restituerent.

33 *Acceptilata*] Relicta tenenti data apocha, vel acceptilatione, quæ quis facit se accepisse, quod non accepit.

34 *Jura in ipsum*] Quæ alii adversus eum habuerunt.

35 *Hostium potitus*] Sic & Papinianus l. 11. de capt. & poss. Plaut. Captiv. I, 1. 24.

36 *Non ergo Sagunti cecidit*] Probare non possum. Immo, quia veteribus coloribus superstitibus post breve tempus (Saguntis obitavo, Thebe XX. anno, salva lingua, legibus, moribus, institutis, religionibus, & sacris, ordinibus, & corporibus civitatis) restituta sunt, fuerunt eadem. Et ita judicant ipsi Saguntini apud Liv. 28, 39. Si verum noster de Sagunto, & Thebis tradit, nec qui ex captivitate Babylonica post 70. annos in Judæam sunt reversi, populus fuerunt Hebræi, vel Israelitarum. Atque scriptura sacra omnis pro eodem populo eos agnoscit. Aptius Capuz, & Carthaginis fuisset usus exemplis, quarum illa cum 150. hæc 100. annos

fuerat Sagunti civitas eadem exstiter, cum veteribus cultoribus ea sedes octavo post anno restituta est; \* neque Thebæ, cum jam Thebani in servitutem ab Alexandro venissent. Hinc apparet, quod Thessali Thebanis debuerant, \* non esse Thebanis postliminio restitutum; idque duplici de causa: \* tum quod novus erat populus, \* tum quod Alexander, quo tempore dominus erat, hoc jus alienare potuerat, & alienaverat, \* & quia 37 creditum non in eorum est numero, quæ postliminio redeunt.

2. Ei, \* quod de civitate diximus, haud multum diffimile est quod veteri illo Romano jure, \* quo dissolubilia erant conjugia, 9 \* matrimonium \* non confestatur 38 postliminio restitui, \* sed novo consensu reintegrari.

a L. 8. l.  
14. §. 1. D.  
de capt.

X. 1. Et ex his quidem intelligi potest, \* quale sit jure gentium postliminium in liberis hominibus. \* Cæterum, jure civili \* id ipsum jus, \* quod ea attinet, quæ 39 intra civitatem aguntur, & \* adstringi additis exceptionibus, \* aut conditionibus, \* & produci ad alia commoda potest. Sic 40 \* jure civili Romano de numero eorum, qui postliminio redeunt, b exempti sunt transfugæ: 41 \* etiam filiofamilias, \* in quos patri videtur b salva esse debuisse potestas illa patria, \* quæ propria erat Quiritium. Sed hoc ideo placuisse, ait Paulus c, quia \* disciplina castorum antiquior fuit parentibus Romanis, quam charitas liberorum: cui congruit quod \* de Manlio ait d Cicero, suo dolore sancivisse eum militaris imperii disciplinam, ut

b d. l. 19.  
§. 4. §. 5.  
7. cod. tit.  
c d. §. 7.

d De finib.  
2. c. 7. 10.

annos in ruderibus jassissent, a Julio Cæsare jura urbium, Romanis colonis attributa, recuperarent. (At vero quævis Saguntini, & Thebani eadem essent *gens*, non tamen *idem* erant *Populus*, secundum tradita ab Auctore nostro supra, Tab. II. Cap. 9. §. 5, 6. f. B.)

37 Creditum non est.] Si quis captus fuisset debitor habens, à quibus qui creditorem in potestate habet, et illud exigere, aut quibus remittere possit (puta, in civitate media, & neutrat partes fovente domicilium habentes) sique id exegerit, vel remisit, jus debiti exigendi non recipit aptus, si postliminio redierit, inter cetera jura, quæ recuperat, atque adeo id rursus exigere non potest. Ratio est, quod supra docuit, partem, una cum capto, jure belli etiam jura ejus incorporalia acquiri, §. 7. 4. partem in controversiis de re capta apud populum bello non peractum respiciendum in jura ejus populi, a cujus partibus res capta est. §. 1. 6. 2. 38 Postliminio restitui.] Dissert est exemplum, quia in divorcio iusto consensus discedentium intercedit. At Sagunti, & Thebarum dissipatio similis est dissidio fortuito, vel frigusculo, non divorcio. l. 32. §. 12. de donat. inter vir. Et ex per calorem missio repudio, si brevi reversione uxor est, non divorcium videtur l. 2. de divorc. Et repud. Sic illis quasi frigusculum fortuna venit.

39 Intra civitatem.] Populum singularem.

40 Jure civili Romano.] Quasi apud alias gentes impune transfugerint, & redeuntes in civi-

tatem pristina jura receperint. At Indibilis apud Liv. 27, 17, ex gentium jure scire se, transfugæ nomen execrabile veteribus sociis, novis suspectum esse.

41 Etiam filiofamilias.] Transfugæ, sine dubio, five patres, five filiofamilias postliminii jure, id est, rediens in patriam secuto, & recuperatione status, ac rerum suarum, omnium gentium legibus, aut moribus caret. Quod autem filius quoque familias Romæ non recedebat in potestatem patriam, non est magis singulare, quam quod nec filius familias latro, aut defector, aut qui quodcumque capital admerat, specie, ne potestate potestatis patriæ judicii poterat eripi. Erant enim servi pœnæ, in quibus maxima capitis dominatio locum haberet. §. 1. Instit. de cap. dem.

#### G R O T I I.

9 Matrimonium non cessabat postliminio restitui.] Alter inter Christianos. Leo Papa ad Nicetam Aquilejensem episcopum: ut sicut in nuptiis, vel agnis, aut etiam in demens, ac postliminiis, in captivitate ducti, postliminarius reversi de captivitate restituant, ita etiam Et conjugia, si aliis jureli fuerint, reformantur. Vide Hincmarum in opusculo de divorcio Lotharii, & Tetbergæ, ad interrogationem XIII. & responsum Stephani Papæ cap. 19. in tome II. conciliorum Gallia.



ut saluti prospiceret civium, <sup>42</sup> qua intelligebat contineri suam: ipsique naturæ, & patrio amorī <sup>+</sup> prælatum ab eo jus majestatis.

2. Detrahit & hoc aliquid de jure postliminii, quod legibus Aticis <sup>a Dem. in Nicostre- rum, pag. 724. B.</sup> primum, <sup>+</sup> deinde Romanis constitutum est, ut qui redemptus est ab hostibus, redemptori <sup>+</sup> serviat, donec pretium reddiderit. Sed hoc ipsum <sup>+</sup> favore libertatis introductum apparet, ne adempta spe recuperandæ pecuniæ multi in hostium manu relinquerentur. <sup>+</sup> Et illa <sup>43</sup> ipsa servitus iisdem Romanis legibus multis modis mitigatur, & postrema lege <sup>b</sup> Justiniani <sup>+</sup> finitur operis quinquennii: <sup>+</sup> morte quoque <sup>c</sup> redempti jus repetendæ pecuniæ extinguitur: sicut & <sup>44</sup> <sup>+</sup> contracto inter redimentem, & redemptum matrimonio <sup>d</sup> remissum censetur: & <sup>+</sup> redemptæ mulieris <sup>45</sup> prostitutione <sup>e</sup> amittitur, <sup>+</sup> multaque alia jure Romano in favorem redimentium, & poenam proximorum, qui suos non redimunt, constituta sunt.

3. <sup>+</sup> Rursum auctum est postliminii jus lege civili, eo <sup>+</sup> quod non ea tantum, quæ in postliminio sunt jure gentium, <sup>+</sup> sed res omnes, jura omnia perinde habentur, ac si is, qui rediit, nunquam hostium potitus esset: quod & jure Attico obtinuit. Nam, ut apud Dionem Prusæensem oratione XV. legimus, quidam <sup>f</sup> Calliæ se filium dicens captum in clade ad Acanthum, & servasse in Thracia, cum Athenas postliminio rediisset, hereditatem Calliæ a possessoribus petiit, <sup>+</sup> nec aliud quæsitum est in judicio, quam an is reventa Calliæ esset filius. Idem <sup>g</sup> narrat, <sup>46</sup> <sup>+</sup> Messenios, cum longo tempore servassent, tandem & libertatem, & regionem receperunt. Immo & <sup>h</sup> quæ <sup>47</sup> <sup>+</sup> per usucapionem, aut <sup>48</sup> liberationem ex bonis subtrahata, vel <sup>49</sup> non utendo suita esse videbantur, <sup>50</sup> <sup>+</sup> actione rescissoria restituuntur; nam

## G R O T I I.

<sup>i</sup> Serviat donec pretium reddiderit ] Idem cap. 34. edicto Caroli Calvi Fiskii.

## G R O M O V I I.

<sup>43</sup> Qua intelligebat ] Sine qua nec se salvum putabat fore.

<sup>44</sup> Ipsa servitus ] Quæ præstat redemptori.

<sup>45</sup> Contracto inter ] Si mulier quem sua pecunia redemit ab hostibus captum, & pro servo ad tempus habuit, ei uxor fit.

<sup>46</sup> Prostitutione ] Si ejusquam, aut plurimam permissa est libidini, quam quis redemit.

<sup>47</sup> Messenios cum longo ] 3, 9, 10. Messenios postliminio vult patriam, & libertatem receperunt.

Hi post primum cum Spartanis bellum Ithome destructa Olymp. 14. Candaule apud Lydos, Salmanaßare in Chaldeis regnante, dissipati per Arcadiam, Argos, Sicyoniam, Eleusiam. quorum capti, & remanentes omnia servitutis mala ut Justinus, annos 84. ut Pausanias.

39. perpessi essent, ductore Aristomene se liberarunt: Secundo bello expugnata Ira Olymp.

29. Ardyæ Gygis F. in Lydis, Tullo Host. Romæ regnante, rursus qui effugere nequiverunt,

in Ilotas redacti, qui evaserunt, Zancleu in Si-

clia occupaverunt, & Messenam appellaverunt: utrorumque posteri post 100. annos Olymp. 77. paulo post expeditionem Xerxis in Græciam, cum terræ motus omnem fere Spartam evertisset, ac 10000. hominum exanimasset, tertium bellum excitavit, quo post decennium inferiores in Siciliam, Africam, Nausapum Acarnaniam, aliasque regiones sparsi vacuum, & vastum Messeniam reliquerunt, donec post annos fere 100. Olymp. 107. proximo post Leuticram cladem anno Epaminondas urbem instauravit, convocatis undique veterum cultorum posteris. Paus. 4, 241. & 268. Liv. 32, 22. Quod si postliminium his concessit, quanto minus id Saguntinis, & Thebanis negari debuit?

<sup>47</sup> Per usucapionem ] Si absentis ejus bonorum aliquid possessor bonæ fidei tempore longæ acquisivit.

<sup>48</sup> Liberationem ] Si quod ei obligatum erat, quocumque modo tollendæ obligationis, dum captivus detineatur, liberatum est.

<sup>49</sup> Non utendo ] Ut usufructus non utendo intra tempus X. aut XX. annorum amittitur.

§. 3. Inst. de usufructu.

<sup>50</sup> Actione rescissoria ] Quia usucapio, aut quid aliud factum in præjudicium veluti absentis reipublicæ causa rescinditur. §. 5. Inst. de resc.

l. 55. pr. de oblig. & res.

P 3 G R O -

¶ L. 1. §.  
1. D. quib.  
ex caus.  
maj.

nam in edicto de majoribus in integrum restituendis, \* is comprehenditur, qui in hostium est potestate. Et hoc quidem + venit ex jure Romano antiquo.

¶ L. 31.  
D. de jure  
fisci. L. 22.  
§. 1. D. de  
capt.

¶ L. in  
hæro. 12.  
§. manu-  
mittendo.  
2. D. De  
Captiv.  
¶ L. ult.  
D. de capt.

¶ d. l. 11.  
§. 9. cod.

¶ d. l. 19.  
§. 5. cod.

4. At §<sup>1</sup> lex Cornelia etiam heredibus consuluit eorum, qui capti apud hostes decessissent: + bona eorum conservans perinde, quasi qui non redit jam eo tempore, quo captus est, §<sup>2</sup> decessisset. + Quæ jura civilia si tollas, haud dubie statim ut quis ab hostibus captus esset, \* + bona ejus futura fuissent occupantium, + quia qui apud hostes est, §<sup>3</sup> pro nullo habetur. Quod si qui captus fuerat rediret, + nihil reciperet præter ea, quæ jure gentium postliminium habent. + Quod vero captivorum bona fisco cedunt si heres nullus sit, + ex jure speciali est Romano. Vidimus + de his, qui redeunt: videamus + de his, quæ recipiuntur.

XL. 1. Inter hæc sunt primum + servi, & ancillæ, + etiam §<sup>4</sup> sæpe alienati, + etiam ab hoste manumissi: + quia hostium jure manumissio obesse civi nostro servi domino non potuit, ut bene notat Tryphonius. Sed ut servus recipiatur, necesse est + ut aut §<sup>5</sup> revera habeatur a veteri domino, + aut haberi facile possit. Quare cum in rebus aliis + sufficiat, eas intra fines esse perductas, + ad postliminii jus in fero id non erit factis, §<sup>6</sup> + nisi & cognoscatur, nam qui in urbe Roma est ita ut latent, §<sup>7</sup> + nondum receptus Paulo + videtur. Ac sicut + hac in parte a rebus inanimis distat servus, + ita vicissim a libero homine in eo distat, quod ut postliminio recipiatur, non requiritur §<sup>8</sup> ut animo res nostras sequendi venerit. Id enim + in eo requiritur, qui se recepturus esset, non in eo, qui ab altero sit recipiendus, & ut + Sabinus scripsit, de sua qua civitate cuique constituendi facultas libera est, non de domini jure.

2. Non excipit + ab hoc gentium jure + servos transfugas lex Romana. Nam & in his + dominus pristinum jus recipit, ut Paulus / nos docet:

## G R O T I I.

1. Bona ejus futura fuissent occupantium] Vide legem Wisigoticam lib. V. tit. IV. c. 15.

2. Etiam sæpe alienati] At edicto Theoderici ita constitutum est: servi, aut coloni ab hostibus capti, et reversi domino restituantur, si non sunt ante ab altero vendentibus hostium in commercio comparati. (Cap. 148.) Vide et Cassiodorus III. 44. At lege Wisigotica mancipium bello receptum domino redditur, is, qui recipit, tertium partem accipit pretii. Si ab hostibus venditum receptum fuerit, redit ad dominum pretio reddito, & melioramentis. lib. V. tit. IV. 21.

3. Etiam ab hoste manumissi] Ut a Mithridate, qui tetrachi an servitum. Appianus Mithridaticus, (pag. 211. Ed. H. Steph.)

## G R O N O V I I.

§1 Lex Cornelia] L. 22. pt. & §. 1. 20 3.

de capt. Et post. l. 1. §. 2. ad l. Falcid. l. 12. qui testam. fac. pof. l. 15. D. de injurio rupta. l. 9. Cod. de pofit. rev. Ulpian. Instit. 23. §. 4. l. 5. C. quibus ex caus. maj. §. ult. Instit. quibus non est perm. fac. test.

§2 Decessisset] Ut media tempore minui nequeant.

§3 Pro nullo habetur] Immo suis est pro peregrinante, & qui excipietur post tempus reditus.

§4 Sæpe alienati] Ab eo, qui cepit, ulsi domino, & ab hoc rursus alii, & deinceps traditi.

§5 Reversus habetur] Jam sit in ejus potestate, aut in eam venturus sit, ubi domino liberetur.

§6 Nisi Et cognoscatur] Cnato, & conficere domino intra fines versetur.

§7 Nondum receptus] Postliminio restitisse, censet Paulus.

§8 Ut animo] Quia servus constitem non habere videtur, sed omne consilium de eo esse domini.

cer : \* ne §9 contrarium jus non tam ipsi injuriosum sit, qui servus semper permanet, quam domino damnosum. Generaliter \* de servis, qui virtute militum recuperantur, dictum est ab Imperatoribus \* illud, \* quod ad res omnes male a nonnullis trahitur, <sup>60</sup> receptos eos, non captos judicare debemus, & militem nostrum <sup>61</sup> defensorem eorum decet esse, non dominum.

\* L. 12.  
C. de post.

3. \* Qui ab hostibus redempti sunt servi protinus Romano jure sunt redimentis, sed \* oblato demum pretio postliminio recipi intelliguntur. \* Verum, hæc subtilius explicare, juris civilis interpretum est. Nam & \* posterioribus legibus mutata sunt nonnulla : & quo servi capti \* ad redicam invitarentur, proposita libertas his, quibus membrum ruptum esset statim : ceteris post quinquennium : ut videre est in legibus militatibus <sup>62</sup> a. Ruffo collectis.

XII. \* Illa quæstio magis ad nos pertinet, \* an & populi, qui subjeti alieno imperio fuerunt, <sup>63</sup> in veterem causam recidunt : \* quod tractari potest si non is, cujus imperium fuerat, \* sed sociorum aliquis, eos hosti eripuisse : \* puto hic idem dicendum, quod in servis, \* nisi sociali federe aliter convenerit.

b. L. 1.  
c. Strabo  
lib. VIII.  
pag. 376.  
d. Nov.  
XXXVI.  
e. Nov.  
Fulens. d.  
176.  
f. Jud.  
Proc. 1.  
de bell.  
Fand. (uj.  
obf. X, 12.

XIII. 1. Inter res primum occurrunt \* agri, qui in postliminio sunt. *Vetus est*, ait <sup>64</sup> Pomponius, *expulsi hostibus ex agris, quos ceperunt, dominia eorum ad priores dominos redire*. Expulsi autem hostes intelligi debent, \* ex quo aperte eo accedere amplius non possunt, ut \* alibi explicavimus. Sic Æginam insulam \* Atheniensibus ereptam \* veteribus dominiis Lacedæmonii reddiderunt. Agros ex Gothiis, & Vandalis recuperatos veterum possessorum heredibus reddiderunt <sup>65</sup> Justinianus, alique \* Imperatores, \* non admissis adversus dominos <sup>66</sup> præscriptionibus illis, quas Romanæ leges induxerant.

2. Quod de agris jus est, idem esse, arbitror, \* de omni jure, quod solo adhæret. Nam & loca capta ab hostibus, quæ religiosa, vel sacra fuerant,

## G. R. O. T. I. L.

x *Interitus dominii* ] Nempe qui partium Lacedæmoniarum fuerant. Confer quæ supra cap. VI. §. 7.

y *Non admissis adversus dominos præscriptionibus illis* ] Idque ex lege Honorii, qui quamquam relicta Vandalis Hispania, tamen dum eam tenerent Vandalis, præscriptionem tricenariam dominis nocere noluerat. Memini *Præceptis Vandalicorum I.* (Cap. 2.) *Valentinianus in novella lege de episcopali judicio: tricennali temporum definitione conclusi ea præceptum, quæ perperam, aut infinitis sæculis servabantur: exceptis Afrorum negotiis, qui se præbuerint necessitatem Vandalicam pertulisse: ut de illorum causis illa tempora præfixo tricennio subtrahantur, quæ claustris sub hostilitate consumta. In concilio Hispaniensi relato in causam XVI, quæstione III. c. 13. sicut per legem mundanalem his, quos barbarica severitas captiva necessitate transiecit, postliminio revertentibus redditur antiqua possessio. convenit e. ex transmissa de præscriptionibus. Vide & Cujacium ad titulum C. de præscriptione XXX. annorum.*

minio revertentibus redditur antiqua possessio. convenit e. ex transmissa de præscriptionibus. Vide & Cujacium ad titulum C. de præscriptione XXX. annorum.

## G. R. O. N. O. V. I. L.

§9 *Contrarium jui* ] Quod transfugam punit. <sup>60</sup> *Rheptas eos* ] Tanquam qui jam dominum habeant, & ad eum redeant, non tanquam qui nunc demum dominum nanciscantur eum, qui hosti eripuit.

61 *Defensorem* ] Nimirum, ut rei alienæ: sicut in Dig. conjunguntur procuratores, & defensores.

62 *A Ruffo collectis* ] Libellus inscribitur: *leges novales Rhodiorum, militares, justicie Justiniani Gr. & Lat. opera. Sim. Sideridi, Basil. 1561.*

63 *In veterem causam* ] Redeat sub prioris principis imperium.

64 *Præscriptionibus* ] Privilegiis longinquæ possessionis.

## G. R. O. N. O.

rant, si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio reverſa  
 + priſtino ſtatu reſtitui, ſcripſit \* Pomponius: quicum convenit illud Cice-  
 ronius in <sup>b</sup> Verrina de ſignis, de Diana Segeſtana: *P. Africani virtute + re-*  
*ligionem ſimul cum loco recuperavit*; & Marcius <sup>c</sup> cum poſtliminii jure + com-  
 parat jus illud, quo ſolum ædificio occupatum eo collapſo <sup>65</sup> + littori red-  
 ditur. \* Quare & uſumfructum agri recepti reſtitui, dicendum erit, + ad  
 exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius <sup>d</sup> reſpondit. Sic Hi-  
 ſpanis lege <sup>e</sup> cautum eſt, ut comitatus, & alie jurisdiſtiones hereditarie  
 + poſtliminio redeant, majores + omnino; minores, + ſi intra quadriennium  
 a receptione vindicentur; niſi quod arcem bello amiſſam, + & quomodo-  
 cunque recuperatam + retinendi jus rex habet.

XIV. 1. + De mobilibus generalis in contrarium regula eſt, + ut poſt-  
 liminio non redeant, + ſed in præda ſint: + ut hæc opponit Labco. Quare  
 & <sup>66</sup> commercio parata, + ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit  
 + nec apud pacatos reperta, + aut intra fines perducta vindicandi jus eſt  
 veteri domino. Sed ab hac regula videmus olim + excepta que in bello  
 uſum habent: + quod ideo placuiſſe gentibus videtur, + ut <sup>67</sup> recuperandi  
 ſpes ad ea comparanda alacriores homines redderet. Plurimarum enim ci-  
 vitarum inſtituta eo tempore + ad rem bellicam referebantur; + quare fa-  
 cile in hoc conſenſum eſt. + Uſum autem in bello hæc habere cenſentur,  
 quæ modo ex Gallo Elío <sup>f</sup> attulimus, ſed quæ diſtinctius expoſita exſtant  
 tum apud Ciceronem in <sup>g</sup> Topicis, tum apud <sup>h</sup> + Modestium. Naves ſcilicet  
<sup>68</sup> longæ, atque onerariæ, non item luſoriæ, aut actuariæ, voluptatis  
 causa paratæ: + muli <sup>i</sup> ſed <sup>69</sup> cliſtellari equi, + & equæ, ſed freni pati-  
 entes. + Et hæc res ſunt, 70 quas & legari recte <sup>j</sup> voluerunt Romani <sup>k</sup>, + &  
 71 in præſtatione familiæ herciſcundæ <sup>l</sup> venire.

2. + Arma, & veſtis, uſum quidem in bello habent, ſed poſtliminio non  
 redibant, + quia minime favorabiles erant, qui in bello arma, aut vſtem  
 amitterent: + immo id ſlagitii loco habebatur, ut paſſim in hiſtoriis appa-  
 ret. Atque in hoc notantur + arma ab equo diſtare, quod equus ſine cul-  
 pa equitis proripere ſe potuit. Et + hoc quidem rerum mobilium diſcrimen  
 videtur uſum habuiſſe in occidente, etiam ſub Gothiſ, ad Boethii uſque  
 tempora.

## G R O N O V I I.

<sup>65</sup> Littori redditur ] Ex privato ſit nullius.  
<sup>66</sup> Commercio parata ] Empta, & permutata.  
<sup>67</sup> Recuperandi ſpes ] Ut animoſus emerent,  
 in quibus ſcirent valere jus poſtliminii.  
<sup>68</sup> Longæ, & onerariæ naves ] Quia illis mi-  
 liſtes, hiſ belli apparatuſ vehebatur. Luſoriæ,  
 & actuariæ duorum erant generum. Aliæ enim  
 luſoriæ in ripis fluminum terminantium impe-  
 rium ( ut erant Danubius, Rheenus, Euphrates )  
 excubabant. l. 4. Cod. de offic. judic. milit. l. 4.  
 C. de offic. mag. offic. in hiſtopote bellicis erat  
 ſine dubio jus poſtliminii. At vocabantur &  
 luſoriæ privatorum, quibus illi voluptatis causa  
 hæc illuc redabantur, et loquitur Petronius  
 cap. 61. de quibus Seneca 7. de Benef. 20. & Mo-

miniſ auctor 3, l. 5. Actuariæ, omnes, quæ  
 remis agebantur, quarum etiam quidam belli  
 uſibus adhibitz. Liv. 30, 43. Caſor 5, de Gall.  
 1. & in hiſ poſtliminii; non in ciis, quæ  
 voluptatis ergo, aut alioſ ad uſus erant paratæ.  
 Salvuſ. ad juſ. Att. & Re. c. 26. p. 740.

<sup>69</sup> Cliſtellarii ] Qui cliſtellis onera portant,  
 non qui carpento junganter. Sunt autem cli-  
 tellæ ſtratæ, quod imponitur amiſis, & mulis  
 ad onera commodius portanda. Eundem uſum  
 habent equi ſagennæ.

<sup>70</sup> Quæ & legari ] Etiamſi quo tempore te-  
 ſtamentum ſcribebatur, apud hoſes eſſent.  
<sup>71</sup> In præſtatione familiæ ] Atribuit, & im-  
 putari pro parte ſortis ſux alicui hereditum; ſed  
 cum cautione, ſi recipiantur.

tempora. \* Is enim Ciceronis topica explicans ita videtur de hoc jure loqui, quasi quod ad eum diem vim suam obtineret.

XV. \* At posterioribus temporibus, si non ante, sublata videtur hæc differentia. \* Passim enim tradunt <sup>72</sup> morum periti, res mobiles postliminio non redire, & <sup>2</sup> id de navibus constitutum multis in locis <sup>a</sup> videmus.

XVI. Ex vero res, quæ <sup>73</sup> intra præsidia perductæ nondum sunt, quanquam ab hostibus occupatæ, \* ideo postliminii non egent, quia dominum nondum mutarunt ex gentium jure. Et quæ piratæ, aut latrones nobis eriperunt, non opus habent postliminio, ut <sup>b</sup> Ulpianus, & Javolenus responderunt: \* quia jus gentium illis non concessit, ut <sup>74</sup> jus domini mutare possint: quo innixi Athenienses <sup>c</sup> Halonesum, quam ipsis prædones, \* prædonibus Philippus eripuerat, \* ut redderem a Philippo, non ut donatam, volebant accipere. Itaque res ab illis captæ, \* ubicunque reperiuntur, vindicari possunt; nisi quod ex naturali jure <sup>75</sup> alibi <sup>d</sup> censuimus, ei, qui suo sumtu possessionem rei adeptus est, \* tantum esse reddendum, \* quantum dominus ipse ad rem recuperandam libenter impensurus fuerat.

XVII. \* Potest tamen lege civili aliud constitui: sicuti <sup>b</sup> lege <sup>e</sup> Hispanica naves a piratis captæ eorum sunt, qui eas eripiunt piratis: neque enim iniquum est, ut privata res publicæ utilitati cedat, præsertim in tanta recuperandi difficultate. \* Sed lex talis <sup>76</sup> non obstat exteris, quo minus res suas vindicent.

XVIII. 1. Illud magis mirandum, quod testantur \* Romanæ leges, postliminii jus locum habuisse \* non tantum inter hostes, \* sed & inter Romanos, & populos externos. Sed \* alibi diximus, <sup>f</sup> reliquias has esse sæculi <sup>77</sup> Nomadum, \* quo sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mores exfurdaverant. Itaque apud gentes \* etiam, quæ bellum publicum non gererent, \* erat quædam <sup>78</sup> belli inter privatos quasi ipsis moribus indicti licentia: ac \* ne ea licentia ad interficiendos homines profileret, placuit, <sup>79</sup> captivitatis jura inter eos introduci, \* cui consequens fuit, ut <sup>c</sup> 15: §. 5.

## G R O T I I.

<sup>2</sup> Id de navibus constitutum multis in locis videmus ] *Decisio Generis* centesima prima.

<sup>a</sup> Prædonibus Philippus eripuerat ] Vide ipsam Philippi epistolam inter opera *Demosthenis*, (pag. 63. A. B.)

<sup>b</sup> Lex Hispanica naves a piratis captas eorum sunt, qui eas eripiunt piratis ] Idem apud Venetor. Patet ex literis *Fraxinii Canari* tomo 1.

## G R O N O V I I.

<sup>72</sup> Morum periti ] Juris pæ consuetudinem introduci.

<sup>73</sup> Intra præsidia ] 3. 6. 3.

<sup>74</sup> Ut sui domini mutare ] Ut eorum, quæ rapuissent, jus acquirerent, & prior dominus jure suo caderet.

*Tom. I V.*

<sup>75</sup> Alibi censuimus ] 2. 10. 9.

<sup>76</sup> Non obstat exteris ] Sed tantum Hispania, aut qui sub regia Hispaniæ vivunt imperio.

<sup>77</sup> Nomadum ] Populorum vagorum adhuc, & incertæ sedis, atque inconditorum, quum in omnes peregrinos aliquid licebat, quod nunc intelligunt homines, meliora docui non licere nisi in hostes.

<sup>78</sup> Belli inter privatos ] Puta naufragio ejectionem aliquam, aut quocumque casu in terris peregrinis oberrantem, ubi sine notore, ac defensione esset, acceptum a privato, & in ergastulum fuisse conjectum: quod frequenter olim contigisse, ostendit *Sutton*, Aug. 32. Tit. 8. Cic. pro *Cluent. 7*. Et hodie nihil frequentius accidit Christianis inter Turcas.

<sup>79</sup> Captivitatis jura ] Ut liceret comprehensos peregrinos pro servis habere, quales captos ex hostibus.

*Q*

G R O N O

*a* Bort. in l. si quid bello D. de capt. Ang. & Solie. in l. ab hostibus. C. de capt. Const. Gall. l. XX. tit. 13. art. 24. & Covar. fol. maris. c. 287. b L. hostes. & 24. & l. latrones. 27. de capt. Vide & L. postlim. 19. §. a piratis. c. cod. tit. c. Demosth. de Halones. fo. pag. 30. A.

*d* Sup. lib. II. c. X. §. 9. e Lib. XXXI. tit. 29. p. 2. Covar. ad c. peccatorum. port. II. §. 11. m. 8. f Lib. II. ut c. 15: §. 5.

ut & postliminio locus esset, \* aliter, quam cum latronibus, ac piratis, \* quia illa vis rem producebat <sup>10</sup> ad æquas pactiones, quæ a latronibus, & piratis contemni solent.

2. Juris olim controversi videtur fuisse, \* an qui apud nos serviunt ex populo federato, si domum revenissent, postliminio redeant. Ita enim hanc questionem proponit <sup>11</sup> Cicero primo de oratore. Et Gallus quidem <sup>a</sup> Ælius sic ait: \* cum populis liberis, & cum federatis, & cum regibus <sup>a</sup> postliminium nobis est ita, uti cum hostibus. Contra <sup>b</sup> Proculus: <sup>12</sup> non dubito quin federati, & liberi nobis externi sint: \* non inter nos, atque eos postliminium esse.

<sup>a</sup> Apud  
Festum, \*  
vocat Post-  
limin.

<sup>b</sup> L. non  
dubito, 7.  
princ. D.  
de captiv.  
§ postl.

3. \* Ego arbitror, distinguendum inter federa, <sup>13</sup> ut si qua essent quæ belli duntaxat publicè componendi, aut cavendi causa essent inita, \* ea nec captivitati in posterum, nec postliminio obstarent: at \* si qua id contine- rent ut tuti essent publico nomine, qui ab his ad illos venissent, ut tunc captivitate sublata cessaret & postliminium. \* Et hoc mihi indicare videtur

<sup>c</sup> D. L.  
postlimi-  
nii. §. in  
pact. a.

<sup>c</sup> Pomponius, cum ait: si cum gente aliqua neque amicitiam, neque fedus amicitia causa factum habemus, hi hostes quidem non sunt; quod autem ex nostro ad eos pervenit, illorum sit, & liber homo noster ab eis captus servum sit & eorum: idemque est si ab illis ad nos aliquid perveniat; hoc quoque igitur casu postliminium datum est. \* Cum dixit fedus amicitia causa, ostendit & alia esse posse federa, quibus nec hospitii, nec amicitie jus insit. \* Proculus quoque eos a se populos federatos intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum promississent, satis significat cum subjicit: et- nim quid inter nos, atque eos postliminii opus est, cum & illi apud nos & li- bertatem suam, & dominium rerum suarum æque, atque apud se retineant, & eadem nobis apud eos contingant? quare quod apud Gallum Ælium se- quitur, \* quæ nationes in ditione nostra sunt, cum his postliminium non est, ut recte legit <sup>d</sup> Cujacius, \* hoc addicamento supplendum erit, nec cum his, quibuscum fedus amicitie causa habemus.

<sup>d</sup> Obs. XI.  
c. 23.

<sup>e</sup> Bod. lib.  
1, de rep.  
c. 7.

XIX. 1. At nostris temporibus \* non inter Christianos tantum, \* sed & apud plerosque Mahumetistas, \* jus ut captivatis extra bellum, \* ita & postliminii evanuit, \* sublata utriusque necessitate ob restitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura esse voluit.

2. Habere tamen locum poterit \* vetus illud jus gentium, \* si res sit cum gente tam barbara, ut sine indictione, aut causa, omnes externos, & res eorum hostiliter tractare pro jure habeat. Atque eam in partem, dum  
hæc

#### GRONOVII.

<sup>10</sup> Ad æquas pactiones ] Ut utrumque aliquid remitteret de fævis moribus, & paulatim jus disiceret.

<sup>11</sup> Cicero primo de oratore ] Cap. 40. sed de libertis, non de servis agere Ciceronem, monet Salmasius p. 196.

<sup>12</sup> Non dubito quin ] Legge, quam federati, & liberi nobis externi sunt, inter nos: ita con-

sentiant Gallus, & Proculus. Salmasius p. 606. (At emendatio illa repugnat verbis sequenti- bus. Vide omnino CUJACIUM, loco Ob- servationum in margine paullo post indicato. J. B.)

<sup>13</sup> Ut si qua esset ] Quælia quæ hodie Tur- cis sunt cum Christianis, quibus privati Maho- metanorum non impediuntur quo minus in capti- vitatem redigant quoscunque possunt de Chri- stianis.

hæc scribo, judicatum est in fummo auditorio Parisiensi, cætus principe Nicolao Verdunio, bona, quæ Francorum civium fuerant, ab Algeriensibus, populo prædationibus maritimis in omnes alios grassari solito, + capta belli jure mutasse dominum: + ac proinde, cum recepta ab aliis essent, facta eorum, qui receperant. In eadem cognitione & hoc judicatum est, quod modo diximus, + naves hodie inter ea non esse, quæ postliminio recipiuntur.

## HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. IX.

**H**ACTENUS de processu belli, seu quid in bello iustum sit, egimus: sequitur jam jus aliquod, quod æque in pace, ac in bello obtinet; nimirum, Jus POSTLIMINII. Auctor fatetur, nihil fani hac de re, nisi apud Jctos Romanos, proditum esse; quos tamen ipsius inculpat, quod ea, quæ juris gentium sunt, cum jure Romano sæpius confundant: quod verum non esse, in ipso tractatu videbimus. Cum vero intricata admodum sit hæc materia, nostra principia ex dissertatione de Poffliminio in pace, & amnestia desumpta hic præmittere, necessarium duxi.

### PROPOSITIO I.

*Bellum est judicium rei controversa, quo quæque pars sibi jus asserit, alteri negat.*

#### DEMONSTRATIO.

Bellum inter summas potestates, cum alium illæ judicem non habeant, idem est quod judicium inter privatos. Utrumque est de negotio aliquo dubio, seu controverso inter partes, (adeoque semper legitimum certamen partium significat) de quo illæ disceptant armis, hæc apud judicem.

Hinc uti in omnibus iudiciis, & disputationibus, ita in bello quæque pars sibi jus asserit, adversario negat, & uterque se jure, adversarium injuria agere: uterque sua arma iusta, hostium injusta; uterque

denique, quoties ipse bello quid agit, capit, lædit, id jure, quoties hostis, injuria fieri, & sibi soli, non hosti, jus ex actibus bellicis nasci, contendit. Atque hæc est natura omnis disceptationis, seu contentionis, quippe quæ in contradictione consistit. Uti cum Sallustius in bell. Catil. in princ. inquit: *Dis magnum inter mortales certamen fuisse, vine corporis, an virtute animi magis procederet.* Certamen id in contradictione partium consistit. *Vid. disp. nostra de Poffliminio. Etc. Sed. 1. §. 2. seq.*

### PROPOSITIO II.

*Cujusque partis judicium sequuntur ejus cives, & socii.*

#### DEMONSTRATIO.

Hoc autem judicium cujusque partis, quo ab invicem dissident, ac disceptant de iustitia belli, & actuum bellicorum, valet intra partis ejus, quæ id statuit, fines, & civitatis illius, seu imperii limites: ita ut si intra hostis, ejusve amicorum fines res peragenda definiendaque sit. hostilis; si intra nostros, amicorumve nostrorum limites, nostri iudicii valitura sit auctoritas, cum neutra alium judicem habeat, cujusque vero partis amiei, & socii eandem cum ipsa causam, idemque judicium sequantur. Atque hanc contentionem partium, quæ alium judicem non habent, sed jus armorum, nos

Q 2

judicium

*judicium partis dicemus in processu. Vid. disp. nostram de Postlim. sect. 1. §. 3.*

### PROPOSITIO III.

*Reliquæ gentes omnes, cum mediæ, neutrum judicium sequuntur, sed utriusque sunt pro jure habent.*

#### DEMONSTRATIO.

Reliqui populi, qui neutri partem ad dicti sunt, quicquid utrinque in bello sit, pro jure habent, nihilque, quod armis ab utraque parte agitur, pro injuria: neque enim cognoscere, aut statuere de injustitia partium jure possunt, qui earum iudices non sunt; neque partes, que judicem non habent, injuriæ ab aliis convinci, vel condemnari. Necessario igitur utriusque partis factum, quod vi armorum peragitur, apud omnes reliquas gentes pro jure erit: quia justum id habetur, cujus injustitia doceri non potest, idque in re controversa rite fieri sine jure nequit. Quin hoc ipso, quod gens aliqua factum partis improbareret, hostium rationem induceret, & desineret esse media, quia adversæ partis causam, judiciumque sequeretur. Atque hoc judicium pacatarum in ipsarum territoriis, dum ibi res peragenda esse, obtinet. Hoc ipsum vero principum esse, quo nititur quoque jurisprudentia Romana, patet ex l. 19. in fin. pr. l. 12. §. 9. de capt. & postlim.

Secus ergo est si tale factum sit, quod communi jure gentium, omniumque judicio, licitum, vel illicitum habetur: ut si vasallus hosti contra dominum suum serviat. In his enim non contradicunt sibi judicia partium, sed conveniunt; idque pro jure, vel injuria, unanimi omnium suffragio habetur, nec unius gentis judicium alteri præfertur. *Vid. dissent. nostr. de Postlim. §. 1. §. 4. & §.*

### PROPOSITIO IV.

*Hinc sequitur, res, vel personas captas, si receptæ sunt intra locum, & fines, ubi judicatur injuria ablatas esse, i. e. si redeunt ad suam civitatem, epique socios, pristino domino restituendas esse: idque postliminium vocatur.*

#### DEMONSTRATIO.

Ex præmissis sequuntur 1. jura postliminii in bello, & pace, cum in rebus, tum in personis. Si enim res, quas hostis a ci-

vibus nostris cepit, intra fines nostros reversæ fuerint, cedunt pristinis dominis, non iis, qui receperunt: quia ex nostra parte assertur, non jure eas dominis suis bello ablatas, adeoque iis restituendas esse; quod judicium nostrum intra fines nostros, ubi res nunc sunt, valet. Idemque est in personis, quæ ab hostibus captæ, & quovis modo reversæ, pristina jura, quæ ablata sunt, omnia recipiunt, quasi nullo jure ablata. Quæ eadem est ratio Quintiliani lib. 5. Inst. c. 10. quin ipsius jurisprudentiæ Romanæ in l. 19. pr. ff. de capt. & postlim. ubi ratio cap. captus, & reversus, postliminium habeat, hæc redditur: *quia per injuriam ab hostibus detentus est; idque naturalis æqualitas esse dicitur.*

Idem est si non quidem intra nostros fines, sed ad socios, vel amicos nostros, qui idem nobiscum judicium, eandemque causam sequuntur, pervenerint: cum enim idem judicium nobiscum sequantur, apud ipsos quoque perinde, ac apud nos, res ab hostibus injuria captæ, & ablatæ dicuntur, quod ipsum jure Romano idem statuitur l. 5. §. 1. l. 19. §. 3. eod. Id factum, cum Pœni diutissime vexata Sicilia plurima inde ornamenta, ac sacra Carthaginem importassent: capta enim post Carthaginem P. Scipio civitatibus Siculis, quæ tum sociæ erant Romanorum, omnia ex postliminio restituit, ut prolixè recenset, & laudat Cicero in accus. Verr. 6. cap. 72. & seqq. Et Camillus Sutrium, & Nepete, duas urbes socias ex hoste receptas sociis reddidit. Plut. in Camill. c. 59. Liv. l. 6. c. 9. 10. Conf. disp. nostra de Postlim. cap. 2. §. 1. & 2.

### PROPOSITIO V.

*Si ad gentes medias redeunt, cessat postliminium.*

#### DEMONSTRATIO.

Si res, vel personæ captæ ad alias gentes pacatas, aut medias perveniunt, nondum obtinet jus postliminii; nam & illæ gentes, cum aliarum gentium iudices non sunt, factum harum pro jure habent. Errant igitur omnino qui apud hos quoque populos medios jus postliminii esse, existimant, atque in eum sensum detorquent Grotium; qui enim mediis utique populi essent, qui quod pars altera bello cepit, injuria captum, indeque alteri restituentum dicerent; nec pacati, qui bellentium

causæ



causæ ac litibus se miscerent. *Vid. disp. nostr. de Postlim. Sæd. 2. §. 4.*

## PROPOSITIO VI.

*Idem dicendum de deditis, & receptis.*

## DEMONSTRATIO.

Hoc ut solide definiatur, sciendum est: I. quod aliud sit dedicio bellica, aliud alienatio, & translatio juris, quæ fit ex transactionibus pacis, donationibus, aliave causa simili. Hæc enim omnium jure, & judicio, justa causa est dominii justæ, & in perpetuum transferendi; uti cum ita transigitur ut hostis urbem habeat, atque a bello recedat: omni enim jure transactiones de litibus, ac bellis iustissimæ sunt, & ne quidem iudicio partis quicquam in eis injurietur adeo hoc casu unquam est postliminium. At dedicio bellica est dominium quoque omnium iudicio ex mutuo consensu transferat, duo tamen ei insunt: 1. quod nos contendimus injuria nos compulsi ad dedendum, quæ tamen vis jure gentium neque consensum, neque naturam ex eo obligationem tollit: 2. quod ei spes recuperandi juris perdit insit; quia durante bello fit, in quo vel armis, vel pactis, aut pace sequente, vel aliis modis res ultro, citroque repeti, restituique solent. In hunc igitur eventum deditus non videtur iuribus suis renuniasse; non enim id agit ut iuribus, quæ alias habiturus esset, renunciaret, sed ut ea præsentis periculo, v. g. direptionis hostilis eripiat, atque in prædictos eventus conservet. Fit quidem etiam dedicio ex præcedente sponione, uti Mancini, & Posthumii, ex sponione Numantina, & Caudina; adeoque pure, & jure perpetuo fieri videtur: sed tamen nec ab ea abest spes restitutionis.

II. Quod per deditionem quicquid in re dedita nostrum est, hosti acquiratur, & quidem, quoad jura deditis propria, omnium iudicio, quia de iis ipse statuere potest; quoad jura autem tercia perinde est, ac si res capta ab hoste esset, non dedita: cum enim qui deditit non habeat jus dedendi, & in hostem transferendi, nisi quod suum est, hostis tamen jure belli quicquid hostile fuit acquirat, utique jura hæc non consequitur vi deditionis, sed vi propriæ occupationis; quia dedendo cepit, atque in potestatem suam redegit, adeoque non facto deditis, sed suo capientis tantum.

Hinc sequitur, quod is, qui se deditit, subducere se hosti contra proprium suum factum, fidemque datam, & redire ad suos, non possit; sed si redeat, pro transfuga habendus sit. Ex ea enim deditione hosti omnium iudicio jus quæsitum est, cum jure gentium fides hosti data, & pacta cum eo inita utique servanda sint. Neque igitur postliminium habet, quasi injuria detentus. Et licet dicat injuria hostis se compulsum ad deditionem, eo tamen non tollitur obligatio fidei datæ. Quod & ipsum jure Romano constitutum in l. 1. ff. de Capt. & postl. & sanctissime servatum fuit. Idemque verum fatemur in urbibus, provinciisque, quæ se dederunt, ne se eximere hosti, postliminioque uti possint, eadem ratione.

Si vero populus ipse deditit personam, vel urbem, eximere illa quidem se hosti potest perinde, ac si capta esset, quia suo facto dedita non est, & populus jus suum saltem in civem, vel urbem hosti translatæ, non vero jus privatum ab hoste se tenendi, quod natura omique competit, iis ademit. At populus eas recipere contra factum suum, fidemque datam, nequit. Unde Clælia, quæ Porcennæ ut obies dedita fuit, jure quidem suo auferere inde poterat, sed populus Romanus reddere debuit, alias Porcenna pro rupto foedus habiturus erat, ut ipse ait apud Livium l. 2. c. 13. Quid si ergo hostis non reposcit? Jure recepta res videtur, ac postliminium habet uti res capta; quod proinde ei denegari nequit. Neque hinc discitur jus Romanum in l. 4. in fin. de capt. & postlim. ubi potest civitas non recipere deditum. Nam ibi agitur de eo, qui ex propria sua sponione a populo deditur.

At armis suis populus durante bello omnia dedita recuperare ab hoste, uti res ipsius hostis proprias vi capere potest: atque adeo etsi hostis ea populo pacato donaverit, vel vendiderit, a pacatis quoque, dum bellum est, repeti armis possunt; quia hostis non potuit ea nisi cum causa sua alienare, nec plus in alios transferre, quam ipse habuit, neque facto hoc suo jus nostrum pervertere. Atque hoc quidem manifestum est cum populus ipse non deditit: tum enim ejus ratione habetur res pro capta, cujus dominium partis iudicio hostis ex justa causa nactus non est; adeoque qui ab eo accepit, quasi a non domino accepisse intelligitur.

At si ipse populus deditit, difficile est dicere, cum ab hoste ipso potuisset armis recipere, etiam a pacato posse, in quem hostis transiit. Neque enim potest populus, quod ipse deditit, vel quasi non jure datum contra fidem, factumque suum, repetere, vel jure belli, quod tantum cum hoste est, non cum pacato. Unde nec hoc casu eximentem se invito possessore recipere possit; at in ratione damnorum occasione belli sibi datorum id referre potest.

Cum vero & hostis ipse indubie personas, res, aut urbes sibi deditas deferere, aut dimittere, vel pace quoque, aut pactis illis recuperari possint, quaeritur, an ita deferat, aut armis jure receptae habeant postliminium? Est vero id a JCon doctissimo negetur, tamen pace ejus viri, & salvo, quod magni facimus, illius judicio, deditis quoque inprimis urbibus, & provinciis, postliminium his casibus omnino deberi statuimus.

Tota enim ratio, quae deditis postliminium negat, est quod juri hostis contra proprium factum, ac fidem datam eximere se non possunt. Ea vero hic cessat, ubi ipse hostis jus suum deserit, vel remittit, vel jure belli ei auctur. Deinde, quia deditione bellica non id agitur, ut iuribus suis ultra, quam ab hoste cogitur, renunciet, sed potius ut ea in praedictos eventus conservet. Tum quia deditus contendit injuria hostili adactum se ad deditionem, quod etiam contra hostem allegari nequeas, donec sub ejus ditione est deditus; at ab illo dimissus, & civitatis suae judicio redditus, contra suos potest. Porro si jura integra servantur captis, qui ultra ab hoste aufugiunt, l. 26. *Capt. & postl.* non possunt illa negari deditis, qui ab ipso hoste deserti, vel armis, pactove recepti sunt; hi enim omnium gentium judicio in priorum conditionem reversioni sunt, illos hostis negat jure reversos. Et cum facto ipso in pristinum statum redierint, etiam pristini statos jura ipsis debentur, deditione quoque, quae remissa est, perinde est, ac si facta nunquam esset.

Quid vero obstat quo minus cives nostri integra sua jura habeant, si hostis non obstat. An cum is spoliare eos definit, nos spoliabimus? Ex quorum deditionem in hoste abominamur, in eos ab hoste liberatos ipsi deditionis jura continuabimus, longe crudeliores ipso hoste? quia quod is, cum

per bellum jore possit, in hostem non fecit, id nos, cum jus non sit, per pacem in cives molimur; & quae civium jura adversus hostes tueri debemus, es cum per hostem salva sint, ipsi oppugnamus. Quis quidem nihil magis repugnat communi civitatis voto, atque officio, quae cum civium suorum tutrix, ac parens sit, hoc facto tutor in praedonem abit, parens in hostem, atque ex funestissimo, luctuosissimoque belli casu erepta jura vel captat, vel invidet. In quem casum cum reipublicae causa inciderint, quid iniquius est, quam ut inde facto hostium emeris, in eum facto civium recidant? Atque haec pia omnino vox est *Imp. l. 12. C. de postl. rer.* qui civibus ex hoste vel bellica recuperatis postliminium decernunt, *quia eos non capter, sed receptos judicare debemus.* Quod si ergo is, quos ipsi jure belli recepimus, jura pristina denegare non possumus, necdum is, quos sine ullo facto nostro hostis ultro dimisit, quippe in quos minus juris, quam in illos habemus.

Neque de jure Romano dubitari potest, postquam id decusum est in causa Mancini; si enim ei postliminium debetur, qui & ex suo facto, & solenni sponsione, & facto populi per pacem patratum deditus est, multo magis ei, qui suo solius facto. Fuit quidem haec causa inter JCos ipsos Romanos valde olim agitata, maxime inter viros gente, & doctrina Romae praecipuos Brutum, & Scaevolam, in l. 4. ff. de *Capt. & postl.* cum enim C. Hostilius Mancinus a Numantinis in eas angustias cum exercitu redactus esset, ut ignominiosam pacem, auctore Tib. Graccho Viro summo injusta senatus inire cogeretur, Populus Romanus eum deditit, & nudum, vincitumque ante portas Numantiae exposuit: Plut. in *Tib. Graccho* c. 6. *& seq.* ubi nec ab hostibus receptus, & a suis desertus fuit. Romam itaque cum rediret, quaesitum est, an haberet postliminium? Cicero refert, in *haec controversia inter peritissimos homines summam de jure disensionem fuisse*: lib. 1. d. *Orat.* c. 218. quod & ex l. 4. ff. de *Capt. & postl.* *& l. ult. ff. de legatis* videre est. Quin cum Mancinus in Senatum introiret, Tribunus plebis eum de Senatu jussit educi; quod memoria proditum esse diceret, quem pater patratum dedisset, ei nullum esse postliminium. Cic. d. l. c. 181. vel quae a JCon ratio allegatur in d. l. ult. de *legatis*, quod

quod ipso decreto deditionis civitas amittitur, perinde, ac deportatione. Sed contrarium valuit, & Mancinus augurio in castra reductus prætorum quoque gessisse dicitur in *d. l. ult.* Quod & referunt Plinius de *Vir. illustr.* c. 59. Cic. pro *A. Cl.* ad *fin.* Aurel. Viç. de *Vir. ill.* in *Mancia*. Eutrop. lib. 4. *Hist. Rom. Ec.* & merito per jam dicta. Nec ratio adversantium in *d. l. ult.* quicquam valet, qui pessime deditionem cum deportatione confundunt. Deditionem enim hosti poena solvitur, cui ex sponſione Numantina satisfactio hæc debebatur, non vero Reipublicæ, seu populo Romano. Hostis itaque si hanc poenam, seu jos solum remittit, exigi ea a Republica, seu P. R. non potuit. Quod secus est in deportatione, quæ poena Reipublicæ, & ex crimine commissio debetur, & quam proinde nemo nisi ipse populus, vel princeps remittere potest. Ratio vero Cic. ad *Trebat.* in *Top.* c. 37. nullius momenti, & ab ipsis JCtis, qui diversum tenebant, in *d. l. ult.* rejecta est.

Atque ita jure quoque Romano deditis tribuitur postliminium in *l. 4. ff. de Capt. Et post.* ubi ex subiecto exemplo patet, agi de specie, qua hostis jus suum deseruit in deditione Mancini, non vero ubi pactio non intervenit, ut Grovius statuit, quis sponſio utique pactio est.

Neque vero quin urbibus, ac provinciis deditis postliminium competat, unquam inter gentes dubium fuit. In bellis Punicis quæ Hispaniæ, Siciliæ, quin ipsius Italiæ urbes variam præliorum fortunam secutæ, modo huic, modo alteri parti deditæ sunt. Quæ tamen receptæ eodem jure, ac ante fuerat.

Eadem in bello tricennali plerarumque urbium fors fuit; quæ modo Suedis deditæ, modo iterum relicte, vel receptæ, nullo discrimine cum reliquis, neque alio jure, ac olim habitæ sunt, hodieque habentur, nisi in pace secuta aliter transactum fuerit. In bellis inter Anglos, & Gallos, Angli quot urbes in Gallia accepere? At hæ receptæ eodem hodie loco sunt, quo olim. Vid. *Mass. Annal.* 4. in *Car. VII.* Serran. in *hist. Gall. in Carol. VII. ad ann. 1522.* Frossard. *hist. lib. 1.* Ita in superiore bello Gallo-Belgico An. 1672. & seq. tres provinciæ belgicæ hostibus deditæ, iterumque desertæ in pristina jura, ordinemque redierunt. Et quis dubitat, hodie

in palatinatæ, finitimisque principatibus, loca hosti dedita, iterumque noper restituta in jus antiquum revertisse.

Non tantum autem urbes capte, ac deditæ prædictis casibus postliminio jura pristina recipiant, sed & populus jura pristina in urbes, etiam invitas: non enim hæ in libertatem se allerere possunt, sed cedunt pristino imperio in omnibus casibus, quibus postliminium esse diximus; quis vel populus ipſus jura sua, quæ postliminio recuperarunt, auferre non potest, ita nec ipsæ possunt populo: id enim legis naturalis est, nemini invito solum auferri. Ita Lyſimachiam, quam Philippus ex Thracibus vindicantem deseruit, Thracæ receperunt, ipse memorat apud Liv. l. 32. c. 34. Et urbes omnes in exemplis indistincte in jus pristinum redactæ sunt.

Cæterum, secus est in hominibus captis, vel deditis, qui postliminio inviti non redeunt: quia ipsi jure naturæ liberum est, domicilium suum, quod jus ipsum privatum est, eligere, vel deferere; adeo ut ne quidem qui adhuc cives sunt retineri inviti possint, nedum repeti si capti sunt. Quod jus laudat Cicero, & *O jura præclara*, ait, *ne quis civitas civitate mutetur, neve in civitate maneat invito.* Hæc enim sunt fundamenta firmissima nostra libertatis, sui quemque juris Et retinendi, Et dimittendi esse dominum. Cic. *Orat.* 35. pro *L. Corn. Balb.* c. 13. Et in *l. 12. §. 9. de capt. Et post.* dicitur. *De sua civitate cuique statuendi facultas libera est.* Atque ex hac ratione jure quoque civili negatur postliminium capto, cui animus redeundi non est, *d. l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. Et l. 19. fin. C. cod.* At urbes, & provinciæ non possunt se eximere a reliquo corpore, aut illi imperio, cujus pars sunt, se subducere. Vid. *disp. nostram de Postlim. Scd.* 2. §. 13. inque ad §. 28.

#### PROPOSITIO VII.

*Finiter postliminium, quoties iudicium illud partis cessat.* Vid. *Prop.* 3. & 4.

#### DEMONSTRATIO.

Cessat ergo postliminium, quoties indistincte vel omnino iudicio injuria res deſtentæ dicuntur, vel notius: si omnium, supervacuum est postliminium; si nullius, nullum; ibi omnia jura integra sunt sine postliminio; hic ne quidem per postliminium ulla.

Præ.

PAROTA generis exempla sunt in induciis, si iis pendentibus res ab hoste captae fuerint, cum captae sint contra fidem induciarum; quod omnium iudicio injuria est. Idem in iis, qui capti sunt a latronibus, aut piratis, (cui convenit l. 19. §. 1. l. 24. de Capt. & possit.) aut in bello civili, (quod & probat l. 21. §. fin. cod.) aut capti, vel ejecti a tyrannis, uti Sicyonii a Nicole Tyranno expulsi, & ab Arato restituti, bona sua vindicarunt a possessoribus. *Plut. in Arat. c. 11. Cic. 2. offic. in fin.* ubi laudat tamen Aratum, quod possessoribus, qui sine injuria tenebant, satisfecerit. Non enim opus est postliminio, quia omnium iudicio constat, nec hostem per inducias, nec unquam latronem, nec gives invicem, nec tyrannum per vim aliquid auferre posse, sed id restitui debere.

POSTALIOXIS, idem in induciis: nam si iis pendentibus res bello captae ad dominum reverte fuerint, in non recipit eas postliminio; cum enim expressa induciarum pactio sit ne invicem laceant, sed in eodem statu res relinquunt, nullius iudicio interim injuria illa tenetur, quia sic pacti sunt, & proinde contra pacti, fideique data tenorem facit, qui quod alter tenet, quasi injuria tenet, postliminio recipit, eoque alterum laceffit, & statum rerum mutat. Et hic quoque suffragatur d. l. 19. §. 1.

Item in transfugis, & iis, qui perfide ad hostes desciverunt; hi enim ultro hostes fecuti, non vero ab iis injuria ullus iudicio detenti sunt. Accedit, quod non cives, sed perduelles sint, nec iudicium civitatis suae, sed pernam mereantur. Hispani principes ad Romanos transitionem excusaturi, seire se, dicebant, *transfuga nomen execrabile veteribus sociis, novis susceptionem esse.* Liv. 27. c. 17. Idem traditur in d. l. 19. §. 4. l. 14. Ex quib. caus. maj. Jure itaque in Campanos, cum nefarie ad Annibalem defecissent, receptos a Romanis serio animadversum est, ut laudat Livius, & defendit legatus Romanus apud eundem l. 31. c. 31. Et non ita pridem cum Messenii urbs Siciliae ab Hispanis ad Gallos transfugeret, deferti a Gallo, spe quidem Amnestiae initio allecti sunt; at in potestatem librorum reversi poenae defectionis satis gravem dederunt. Quas & datur olim fuissent Tusculani, nisi poenitentia, & precibus veniam a Senatu impetrassent. *Plut. in Camill. c. 65.*

Ita cessat quoque postliminio in populo, qui totus in hostis res detinentis potestatem per ultimam victoriam, vel deditionem pervenit, uti Thebe in Alexandri M. *Diod. Sic. lib. 17. c. 12. Plut. in Alexand. M. c. 19. Athenae in Spartanorum, Just. lib. 5. c. 18. Xenophon lib. 2. ἑλληνικόν.* Carthago in populi Romani, *Flor. lib. 2. c. 15. Euseb.* Delit enim cum civitate iudicium ejus, & in arbitrium victoriam transit, ut legatus Antiochi dicebat apud Liv. lib. 34. c. 57. qui ex hoste jam iudex, & magistratus omnium iudicio factus est, ejusque jam arbitrium victa civitas sequitur, non suum.

Hinc civitas ita penitus victa etsi restituta sit, tamen postliminio ne ea quidem recipit, quae victor ante victoriam, & adhuc hostis abstulit, nedum quae post victoriam, jam legitime dominus factus, & princeps. Unde cum Alexander M. Thebis victis, occupatisque, nomen 100. talentorum Thessalia, qui ei debebant, donasset, ut narrat *Quint. Instit. lib. 5. c. 10.* nihil vanius est, quam restituti postea Thebis postliminio tribuere contra Thessalos; quia Alexander tum, cum donaret, dominus Thebarum jure ultimae victoriae plenissimo factus est: adeoque omnium iudicio & valuit donatio, seu acceptatio a domino, & creditore facta, & debitorum Thessali ipso jure liberati sunt. Et ita in Amphictyonum communis Graeciae consilio recte judicatum videtur: *Aerod. ver. jud. 2. tit. 3. c. 2. & 3.* contra, quam existimat Hottom. *illustr. quest. 5.*

Illud liquet, cessare postliminio si is, qui habet, id deserit, & urbes libertate uti paritur: suum enim jus omittere potest. Unde cum Antiochus Smyrnam, Lampacum, Lysimachiam, aliasque nobiles Graeciae, Thraciaeque urbes, quas prorsus ejus Seleucus victo Lysimacho ceperat, postliminio repeteret, easque causa belli cum Graecis, & Romanis ipsi esset, recte respondit dux Romanus, cum bis causa inter utramque partem colloquio disceptaretur, tanto tempore desertas eas, ac liberar fuisset; Liv. lib. 34. c. 57. 58. & l. 35. c. 16. idque probavit belli exitus. *Conf. Diss. nostr. de Postlim. Sed. 2. §. 32. seq.*

#### PROPOSITIO VIII.

Pace facta non finitur postliminio.

#### DEMONSTRATIO.

Pax est transactio de causa inter summas potesta-

*potestates controversa.* Pax enim de eodem negotio initur, de quo bellum erat, vel metuebatur: uti in privatorum litibus de eo transigitur, de quo lis erat, vel litemus. L. 65. §. 1. de *Cum. indeb.* L. 2. C. de *Transact.* Uti ergo bellum est de causa inter summam potestates controversa, ita de eadem & pax fit.

Hinc notamus, per pacem non decidi jus partium, seu causarum iustitiam, quia de ea transigitur saltem per pacem; aliud autem est decisio, aliud transactio. Per hanc enim quod quisque consequitur, non jure causæ suæ, sed ex libera conventionem partis adversæ percipit; neque per transactionem deciditur jus causæ, sed in medio relictum remittitur.

Hinc pax simpliciter facta non continetur transactio de damnis, atque injuriis pendente bello factis: pax enim sola, & nulla adventitiarum pactionum accessione tincta, tantum est transactio de causis belli; adeoque damna, injuriasque durante bello factas, navio suo ambitu non complectitur. Aliud enim sunt injuriæ, ac damna, quæ bello fiunt, aliud belli causa: illa conceptum bellum sequuntur, hæc ante bellum est, & bello prior; ex illis bellum nascitur, hæc ex bello; illæ ad privatos quoque pertinent, hæc publica est. Transactio igitur de altera causa ad alteram extendi nequit. Finge: controversum fuit inter duos principes jure navigandi, uti hoc seculo inter Christianam Suediæ, & Christianum IV. Daniæ Reges, navigatio per fretum Oresundicum, & Balthicum; hæc causa belli fuit, ut dicitur in pace facta An. 1645. apud *Loccen.* in *bist.* Sued. pag. 867. De hac causa, seu lite, ita per pacem transactum est, ut utraque pars certis legibus navigaret; quæ pax est apud *Loccen.* d. l. Cum hac transactione nihil commune habet questio de damnis, atque injuriis in bello invicem illatis, de quibus proinde nondum videtur transactum. Neque vero ex hoc pacto principum de causa publica interposito, privati, qui damnum passi sunt, vel obligantur ad res suas remittendas, vel jus acquirunt ad persequendas: quippe quæ & alia causa est, & inter alios; nec quicquam de iis in pace, ut posuimus, dictum est. Denique damna naturaliter ea ferre debet qui non justam causam bellandi habuit: at de iustitia, aut probabilitate causæ belli nihil in pace deciditur, sed utrin-

Tum. IV.

que transigitur. Non ergo ex pace inferri, aut cognosci potest, utrum reparanda sint belli damna, an remittenda, sed particulari ad id pactione opus est. Et siar non potest pax facta superare jus postliminii, si ipsa pace transactum jam esset de damnis privatorum; quod tamen durare, patet ex l. 12. pr. *Capit.* Atque hæc causa est cur populorum istorum, inter quos bellum erat, cives ne quidem pace facta liberum commercium mutuum habuerint, aut tuto commeari poterint, nisi jus hospitii cum ipsis, vel amicitia contracta fuisset: uti infra in explicatione l. 5. §. 2. eod. demonstrabimus. Uti & hæc causa est, cur plerumque in tabulis pacis non tantum de causa belli, & lite ipsa, sed & de damnis, & injuriis pendente bello illatis, & utriusque subditis tam sollicitè, & prolixè nominatim quoque caveri soleat. Vehementer igitur errant qui ipsa pacis nature contineri amnestiam, seu transactionem de damnis, ac injuriis bello factis, existimant; ut Gudelinos *Comm. de jure pacis* cap. 3. qui ait: *In ea re* (scil. amnestia) *consistit substantia pacis, & absque illa nequit esse pax; atque adeo paci inesse ista lex intelligitur, quomodo nominatim dicta non fuerit.* Cum eo verbis quoque ipsius descriptis consensit Besoldus *Diff. jurid. Pol. de pace* c. 3. §. 6; at non ita fecum, nam in cap. 1. §. 4. d. *transact.* bis separat, ac distinguit a pace transactionem de damnis, & iis, quæ bello passi sunt. Quæ argumento sunt, nec pacis, nec amnestiæ rationem satis perfectam esse. Ita Mevius *JCtus insignis, Amnestiam, sit, esse legem pacis naturalem, & naturaliter paci inesse.* Part. 2. *Decis.* 24. n. 1. Quo errore quoque imbutus Grotius de *J. B.* §. P. lib. 3. c. 20. §. 11. *& seqq.* quem alii sequuntur, querit: pax simpliciter facta absque mentione damnorum, & injuriarum, an id altum videatur, ut res in eo, quo sunt, maneat loco, an ut ad initium belli redigantur? Qua re plura peccari videntur: tum quod istam paci inesse ponit; tum quod alterotrum statuendum putat, vel remitti damna, vel restitui; cum aliud juris esse possit, uti jus postliminii, &c.: tum denique quod quædam de jure postliminii &c. erronee inde deducit, ut ex dicendis perspicuum erit. Eo minus vero dissimulandum est hic error, quo & gravior est, & omnibus juribus confundendis opportunior.

Ilæc omnia postliminii jura perinde du-

R

rant,

rant nec extinguuntur pace simpliciter facta, cum in ea nihil de privatorum damnis dictum, aut transactum sit. Unde etsi res non vi recuperata, sed nostris, vel federatorum nostrorum civibus donata, aut vendita in bello, vel pace fuerit, donatarius, vel emptor tenebitur eam restituere pristino domino, perinde, ac si res aliena ipsis vendita, vel donata esset; quia nostro iudicio, & intra fines nostrorum, hostis pro iusto domino non habetur.

Quod idem jure Romano quoque obtinuisse, evidens est. Nam in *l. 1. §. 2. de capt. & poss.* (qui textu extricatus nondum est) exerte traditur, etiam in pace quod ex nostro ad aliam gentem pervenit, ejus fieri, & civem nostrum ab iis captum servum fieri, & vice versa; eoque postliminium utriusque esse, nisi hospitium, vel amicitia contraxerit. Grocius vero, de jure *B. lib. 3. c. 9. §. 18. & l. 2. c. 15. §. 3.* aliquo, eo delabuntur, ut putent, inter Romanos, & alias gentes in pace jus prædandi fuisse; eumque absum in *d. l. §.* remansisse ex seculo Nomadum. At de hoc execrabili prædandi more loqui JCtum in *d. l. §.* atque hanc impietatem pro jure venditasse, falsissimum est. Reclamant equidem totius antiquitatis memoria, ac fides; reclamant peregrinationes Ulyssis, Antenoris, Æneæ, Pythagoræ, &c. qui in remonissimas terras delati ubique (nisi forte apud ficticiom Polyphemum) tuti, & nullibi servi facti sunt, sed jus gentium valuit. Quin repugnat id primis Romanorum principiis, qui natura omnibus liberum esse, dicunt, ad littora, & ripas appellere. Et cum Trojani non statim a Pœnis admitterentur, exclamant illi apud Virgilium *l. 1. Æn.*

*Quod genus hoc hominum, quævis hunc tam barbara moribus*

*Permittit patria? hospitii prohibemur arua.*

Adeo vero hic mos displicuit Romanis, ut, cum Teuta Illyriorum regina suos mari prædas agere pateretur, & Romanis graviter de eo conquestis responderet: *Regnum meum non esse id prohibere*, legatus Romanus ei repocuerit: *Παρασιμύθη δὲ τοῦ ἐκλογίου, ἰσχυρὸς ἐξ ὧν ἔτι ἀναρχαὶ αἱ τὰ βασιλεὺς νόμιμα εἰσβάσαντες πρὸς ἰδιωτοὺς. Αἱ τὸν τεταβίμην, Deo volente, diligenter, & celeriter necessitatem tibi corrigendi regis vos mores in Illyrios imponere.* Atque hoc καλλίστην ἰδέεσσι optimum Romano-

rum morem esse, asserit Polybius *Histor. lib. 2. c. 8.* Tantum abest ut Romani in suis id pro jure habuerint, ut in aliis quoque severissime compescuerint: nam id re præstiterunt Romani, cum Teuta regno suo prope a Romanis pulsa, non modo non lædendi alias gentes, sed ne navibus quidem libere eas adeundi potestatem retinuerit. *Polyb. lib. 2. c. 12.* Quin semper piratas a Romanis capite plecti solere, testatur Cicero *§. Verrin.* ubi in Verrem ita insurgit. *Et quoniam audisti in Sicilia antea captum Archipiratum, qui non securi percussus sit? Unum cedo auctorem tui facti, unum profer exemplum Sed & lib. 3. Qff. Prædonem hostem communem omnium vocat. Ut proinde pernegemus, tantam immanitatem contra jus gentium, & naturæ, unquam admisisse Romanos, nedum Christianos Imperatores probasse, ac inter leges suas, quas etiam sunt Digestorum leges, *l. 1. §. 6. l. 2. §. 11. C. d. veter. jur.* Scytisum talem retulisse. Certum itaque est, JCtum loqui de gente, cum qua bellum fuit, & postea facta pax est; atque hinc primum agit de postliminio, quod durante bello obtinet, *d. l. §. 1. tum de eo, quod secuta pace, d. l. §. 1. §. 2.* Et sic pace simpliciter facta adhuc postliminium esse, recte docet, nisi pactio accedat amicitie, vel hospitii, *d. §. 2.* quæ est ipsa pactio amnestie. Accurate igitur Jurisconsulto convenit cum jure gentium.*

In dicta *l. 12. in pr.* idem pariter evidenter constat, quolitercunque explicetur. Primum enim omnes DD. iis, qui in pace pervenerunt ad hostes, satentur, competere postliminium in bello, ac pace; at bello captis, quidam putant, in pace id non concedi in *d. l. 12. pr.* Quod ut verum ponamus, equidem expresse ibi additur, id fuisse jus civile, & placitum Romanorum, ne milites in prælio fiducia postliminii facile capi se paterentur. Quæ ratio mere civilis, & pœnalis est, non juris gentium; quo proinde postliminium indistincte quoque in pace obtinet. Nam & notum est, Romanis adeo contentos fuisse bello captos, ut in summa necessitate quoque maluerint servos manumittere, quam in prælio Cannensi captos vili pretio redimere: quod M. Junius in Senatu allegat, & nomen nostrum, inquit, ignorat, nulli unquam civitati viliores fuisse captivos, quam nostra. *Liv. 22. c. 59.*

Denique postliminio in pace quoque locum

cum esse, diserte itidem tradidit *Ælius Gallus*, quippe qui id tum tribuit, *cum qui liber e qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit*. Et deinde: *cum populus liberis, & cum federatis, & cum Regibus, postliminium nobis est, ita ut cum hostibus*. Quæ loca ex Festo allegat Grotius de J. B. l. 3. c. 9. §. 3. & 18. Nec movet, quæ acerrime adversari potatur, l. 7. in pr. capt. & postl. ubi negatur, cum liberis, & fœderatis postliminium esse: nam loquitur de fratre, quo amicitia pactis comprehensa fuit, ut patet ex d. l. 7. §. 1. Conf. *Disp. nostr. de Postlim. Sect. 1. §. 6. usque ad §. 9. & Sect. 2. §. 28. usque ad §. 32.*

## Additio.

„Quo sensu in Pace postliminio locus esse possit, explicabimus infra §. 4.

## PROPOSITIO IX.

*Sed & præterea alia jura nobis salva sunt.*

## DEMONSTRATIO.

Vidimus ut res, personæ, urbes, & terræ nostræ sub hostium potestatem redactæ, inde vero intra fines nostros reversæ, in pace quoque postliminium servent. Eadem vero ratione, etsi hæc ipsa, quæ nostra fuerunt, intra ditionem nostram non redeant, tamen postsumus damna, ac injurias, quæ hostis pendente bello intulit, pace quoque, (si simpliciter facta, nec amnestiæ, aliæ pactio adjecta sit) vindicare sequentibus modis.

I. Si nostræ saltem civitatis judicio injuria nobis ablata dicuntur, etsi jure belli actum fuerit. Ea enim persequi possumus, si hostium milites, vel homines, qui ea intulere, intra fines nostros deprehendantur. Ab iis enim omnia hæc injuria nobis esse illata, contendimus. Quod judicium valet intra fines imperii nostri, ubi qui fecit, nunc invenitur, eique ideo subiectus est. *Propos. IV.* De his vero non transactum per pacem simpliciter factam, quæ de causâ publica, non damnis, ac injuriis privatorum inita est. *Propos. VIII.* Sequitur igitur, quod contra auctores, qui deprehenduntur in nostri imperii finibus, persequi ea adhuc possumus, si in pace amnestiæ lex adjecta non fuerit. Ita Coriolanus, etsi pax cum Volscis facta erat, veteretur tamen eos adire conscientia damnorum, quæ bello ipsis dederat; atque ideo

cum ad eos confugiendum tamen esset, prolixè inprimis petit sibi ignosci. *Dion. Halic. l. 8. c. 1. & c. 6.* Pace cum Pœnis ex secundo bello Punico facta duravit persecutio Annibalis, uti refert Livius l. 30. c. 37. Idemque lib. 33. c. 47. ait: *Nou secessisse Annibalem, ita pacem Carthaginensibus datam esse, ut inextinguibile bellum adversus se unum esset*. Thestimocles, qui Xerxem maximis damnis, & cladibus affecerat, cum patria pulsus, & nullibi tutus in Persiam iret, etsi Xerxes jam mortuus, nec tum bellum esset, Lyfiteides tamen Regis amicus, apud quem latebat, prædixit ei periculum capitis si regem adiret, quod res Persis funestas gessisset: nec nili hujus hospitii sui gratia adjutus, & literis ad regem datis, operaque sua copiose Regi promissa, aditum paravit, & adhuc tamen ab iis, quorum cognati occisi erant, in discrimen capitis adductus fuit. *Diod. Sic. lib. 11. c. 56. & 57. Thucyd. lib. 1. Hist. circa fin. Coru. Nep. in Themist. Sopater, & manus Macedonia e subditis Regis Philippi, mercede militaverant Annibali in Africa, & inde missi domum tendebant pace a Scipione hostibus jam data; illi tamen capti, & in vincula ducti sunt. Liv. 30. c. 40.*

Sylla pace cum Mithridate facta (*Entrop. l. 5. in historia Sylla. Plut. in Sylla c. 48.*) in quosdam tamen, qui ejus partium fuerant, animadvertit. *Vellej. Pat. lib. 2. Hist. in gestis Sylla.* Cæsar victo Pompejo pacem cum Senatu fecerat, & tamen ex iis, qui Senatum secuti erant, Marcellum, Ligarium, Dejotarum, &c. adhuc persecutus est, ut ex Orat. Cic. patet, qui non ita eos defendit, ut negaret, pace facta in eos aliquid statui posse, sed petendo, ut errore, & opinione causæ deceptis ignosceret. Ludovicus XI. pace cum Anglo, Burgundoque jam composita, in Connestabilem animadvertit. *Comin. lib. 6. prope fin.*

Atque hoc jus, & morem gentium esse, traditur quoque in d. l. §. 2. ff. de Capt. & postl. ubi non tantum dicitur, pace quoque facta durare postliminium; sed & si ex altero populo aliquis ad alterum, cum quo bellum fuit, pervenit, pax quoque secuta cum capi possit, ac (quæ tum captivum conditio erat) servum fieri, non alio jure, quam ob damna, & injurias singulorum, cum de causâ publica transactum pace fuerit.

Estque hoc id ipsum jus, quod hodieque Christianismo non imbuti exercent cum inter se, tum in primis contra Christianos, quia paci cum his factæ non solent amicitie, vel amicitie clausulæ addi. Atque hinc Mahumedani e Christianis in media pace tales sibi captivos colligunt, quin & ipsi alicubi Christiani e Mauris.

Inter Christianos igitur et si servitus bello captorum, non tamen hoc quoque Jus Gentium defuetum est. Unde si incendiarii illi, alique facinororum, crudelitatumque ministri, pace simpliciter juncta apud nos deprehendantur, omnino capi, & in eos animadverti potest. Ita creditum est, cum Moguntia, ac Bonna dederentur, hos generali pacto non contineri; capropter enim nominatim singulorum quoque mentionem fieri, eorumque securitatem expresse pacto specialiter promitti curarunt, ne singuli quoque, qui damni, vel injuriæ aliquid fecissent, eo nomine convenirentur. Sic cum Callimachus præfatus Mithridatis urbem Amisum captam incendisset, ipseque postea cum Gura Tygranis fratre captus a Lucullo esset, Lucullus Gura quidem humaniter usus est; at incendiarium catenis vincum ad prænam relevavit. *Plutarch. in Lucull. c. 67.* Quod si ergo ne deditionis quidem pacto generali continentur, quod tamen cum singulis sit, nedum pace generali, quæ tantum de publica causa fit. Cur autem promiscue olim capti fuerint, sive ipsi damnum dederint, sive non, causa est, quod vires hostium in nostram necem, periculum auxerint, operamque ad id suam commodaverint.

Petinde autem esse, an ad nos pervenerint, an vero ad socios, amicosque, qui eandem nobiscum causam, judiciumque tuerentur, dictum est *Prop. II.* Item an personæ, an eorum res apud nos inveniantur; cum ex his quoque satisfieri nobis possit.

Sed nec refert, an militent adhuc hosti, an ante, vel post pacem missi; item an mercede conducti sint, an cives: ut ex adductis exemplis Coriolani, Themistoclis, Sopatri &c. patet.

At dum in hostis, vel aliarum pacatarum gentium finibus sunt, nullo modo hæc damna, injuriæque persequi possumus: nam hostis negat, injuria ea nobis illata esse; quod judicium apud ipsum valet. *Prop. II.* & cæteræ gentes private bello utrique factum pro jure habent. *Prop. III. & V.*

Non fuit itaque fas Lucullo, a Tigrane pacato flagitare ut Mithridatem traderet. *Plut. in Lucull. c. 44.* Et Hannibal, cum Romani eum a Prusia Bythinie Rege, ad quem pacatum confugerat, poscerent, isque tradere vellet, ait, per scelus id a Romanis peti, & a Prusia fieri, atque illos in eo a majorum virtute degenerasse; nec denique quod Romani se persequantur, sed hunc modum execratur. *Liv. 39. c. 51.* Nihil enim in alieno territorio post pacem vi, & armis, sed solo jure experiri possumus per loci magistratum; cujus vero judicio nihil injuria factum statuitur.

*II.* Multo magis igitur persequi injurias, & damna in pace possumus, quæ omnium judicio reque injusta censentur: ut si vasallos noster hosti militaverit; ea enim non nostra tantum, sed communi omnium gentium sententia feloniam est, cum verum perjurium, perfidiamque commiserit. *Prop. III.* Eum igitur non modo feudo dominus privare potest, si id in sua potestate sit, sed & ab ipso hoste jus petenti tribuenda est: uti Romani jus ex sponsonibus hostis quoque religiose administrant; non minus autem vasallos ex sua fidelitate, quam sponsores ex sponione omni jure obligatur. Atque ita serenissimus princeps Elector Palatinus bello, quod *Wildungiale* dicebatur, per laudum Heilbrunnense finito, & fere secundum se deciso, in Vasallos tamen comites, & nobiles, qui illud fecuti fuerant, jus suum persecutus est. Et Carolus Burgundus Ludovico XI. Conestabilius, hujus beneficiarium, ipsi dedit. *Comin. Hist. lib. 6. circa fin.*

Idemque est, si crimina contra jus gentium commiserint, quæ omnium judicio vindicanda sunt. Nam & Samnites, gens ferocissima, Brutulum Papium propter perfidiam, ac perjurium, cujus ipse auctor fuerat, cum omnibus rebus ipsius hosti dederunt. *Liv. 8. c. 39.* Et cum Galli deditionem Fabii postularent, quod jus gentium violasset, Romanis visum fuit, barbaras jus postulare, ut ait *Livius l. 5. c. 37.* Sed cum eorum, qui volebant principem juvenutis Romanæ dedi, suffragiis victi negarent id jus hostibus, quam pressio pede secuta est manifesta numinis vindicta? Incontinenti enim ab iisdem hostibus Roma capta, & incensa, Senatusque prope omnis trucidatus est. *Diod. Sic. lib. 14. in fin. Plut. in Camill. c. 27. seq.* Eamque cladem omnes huc cause



causæ assignant, & inprimis ipse Camillus gravi oratione apud Livium *lib. 5. c. 51.*

Perinde vero hæc omnia obtinent, ubi non res, aut loca, sed aliud jus nobis ab hoste ablatum est: uti *III. nomina*; qua vero in re magna varietas est. Et scilicet vel debitor est in hostium potestate, vel creditor. Si debitores nostri sunt in hostium nostrorum potestate, uti si cives hostium sunt, & ab hoste cogantur id, quod debent, vel loco ejus, aliusve solvere, debitores hi in territorio hostili, vel gentium mediarum, conveniri amplius non possunt, quia ibi recte eos solvisse statuitur. *Prop. 3. 5.* in nostro, vel amicorum nostrorum, possunt, iterumque solvere tenentur, quia apud eos non creditori, & sic non recte solvisse judicantur. *Prop. 2. 4.* Quod & juris est si hostis debitori tali id nomen remiserit.

Idem est si debitores nostri sint ab hostibus capti, vel fuerint in locis ab hoste occupatis. Et si enim loca ista non recipimus, tamen debitores in nostro, vel amicorum territorio postea inventi, non obstant solutione, vel transactione facta, iterum solvere coguntur. Si autem recipimus loca, insuper etiam jus postliminii nobis competit. *Prop. 4. — 8.* cujus vi nomen recipimus non attenda priore solutione, quæ non jure facta dicitur. Si vero debitori illi hostis remittit debitum, cum e nostris civibus sit, nunquam remissio valet, quia ille nostrum, non hostium judicium sequitur. *Prop. 2.*

Cum igitur Carolus VIII. Gallus Neapolim, pulso Alphonso, ejusque filio Ferdinando, cepisset, eosque, qui Alphonso aliquid debebant, id suis officialibus Gallis solvere compulsi, certum, ac planum est, filium ejus Ferdinandum ejectis iterum Gallis, & recuperato inter quatuor menses regno (*Ud. P. Jov. lib. 3. Hist. & Gratian. de Casib. Viror. illustr. tit. 2. de Arragon. Reg. Neap.*) jura omnia, atque adeo nomina quoque sua postliminio recepisse. In qua tamen causa Matheus de Afflicis, qui in ea se consultum ait *Decis. Neap. 150.* tam misere laborat, & hæret, & quæ de debitorum mora, (cujus tamen effectus cessat in quantitate debita, quæ semper etiam ante moram debitori perit, *l. 1. c. 6. si cert. per. estque hoc jus civile, adeoque civile.*) item quæ de privatorum inimicitia, quæ causam dedit damno, (quod omni jure

injustum est) in legibus civilibus invenit, ad Regum controversias, hostilitateque publicas applicat, cum tamen Reges quidam jus belli, ac non privati jus in micitie exercendæ habeant, & illi, non hi, invicem vi agere, & ledere possint. Postliminii autem hujus juris, quod solum allegari debuit, ne meminit quidem. Adeo constat, tales Dd. ne quidem jus certum, & legibus definitum, (*vid. l. 12. §. 6. de capt. & postl.*) negotiis solide applicare posse, nedum decidere negotia, quæ jure civili definita non sunt.

Si vero debitor vel pacatæ genti debeat, vel ipse sit e gente pacata, et si nobis debeat, non potest hostis nosse eum cogere ut vel sibi, vel aliis solvat, quia hostis in pacatas gentes, earumque jura, ac subditos, vi agere non potest, & proinde cum omnium judicio injuria agat, eum reparare tenetur. *Prop. 3.* Atque ita cum superioribus bellis hostis res eorum, qui hostes non erant, apud civitatem occupatam depositas abstulisset, facultas juridica Heidelbergensis ante aliquot annos absolvit depositarios, & eos, qui abstulerunt, satisfacere teneri respondit.

Hæc ita si debitor sit in potestate hostium. Si vero creditor, sive is civis sit loci ab hoste occupati, (nam si civis hostium sit, huc non pertinet, quia is non in hostili, sed fusi principis potestate est) sive alias in hostium manus pervenerit, & hostis nomen vel sisco suo adjudicet, vel aliis donet, jus agendi quidem amittit si debitor sit in hostili vel pacato solo, in quo jure belli id recte creditori ademptum statuitur. *Prop. 5.* At si debitor sit in nostro, vel amico territorio, non amittit creditor sui agendi, etsi debitor forte alteri jam solverit, quia negatur, id jure factum. *Prop. 4.* Prætereaque recepto ex hoste loco isto, ubi creditor est, vel ipso creditore, jure postliminii quoque hic nomen suum recipit; modo debitor in nostro, vel amico territorio sit, ut dictum *Prop. 4.*

Si vero hostis jure ultimæ victoriæ imperium perpetuum in nos nactus est, nomina civium devictorum ipse iis auferre, & donare aliis non potest, etsi ante victoriam potuerit: quia ante victoriam spoliare ut hostis potuit, post eam iudex, & magistratus factus, non potest, ut ostendit *Disp. de jure victoriæ*. Tale nomen fuit, quod J. Caesar victo Pompejo Dyrrachinis donavit; id enim illi Flavio debebant, cui proinde Caesar

id adimere non magis, quam singulis civibus res suas auferre potuit: causaeque huius arbitri Cicero fuit. *Ærocl. rer. iud. 2. tit. 3. c. 3.*

At publica nomina victor, ut omnia iura civitatis publica, sibi acquirit, quæ proinde aliis donare potest. Et hinc cum tale nomen Thebanorum fuerit, quod Thessaliis debebant, recte ab Alexandro M. victore, ac domino Thebanorum, id donatum diximus *Prop. 7.*

Quæ autem communi gentium iure rite acta, gestaque sunt, valent tum in bello, tum in pace; nec viudicari in bello quidem, nedum secuta pace, possunt; uti contractus rite, ac sponte initi inter hostes, ex quibus igitur hostes ipsi tenentur hos statuere; quemadmodum eos validos, ac legitimos haberi jubet quoque pax Onabr. *art. 4. §. pen. & pax Hispano-Belgica d. Anno 1648. §. 32.* Qua ratione indubie actio competit ei, qui ad solvendas contributiones credidit, ut non opus sit allegare decissionem Merii *p. 2. decis. 23.*

*17.* Hinc patet, quid statuendum de actu, seu negotio, ex quo invicem omnium iudicio obligantur, sed alter ex re licita, alter ex injuria; uti si hostis aliquem vi privata compulsi ad vendendum, permutandum, edendum instrumenta, aut quomodo libet paciscendum: nam promissor pace secuta tenetur ex pacto, sed vicissim hostis ei ex injuria; & proinde effectu nulla erit actio hostis, qui vim fecit, cum tantumdem saltem debeat. Qua ratione omnes huiusmodi extorsiones invalidæ, & vitiosæ iudicantur in pace Onabr. *Art. 4. §. contractus 46.* in pace Sueco-Polonica de Anno 1660. *art. 30. art. 11. §. art. 28.* apud Loccenium *Hist. Suec. ad fin. pag. 910.* Quod si uterque iure civili utatur, promissor restitui potest ex edicto Prætoris, *Quod metus causa.*

Si autem vis non sit omnium iudicio illicita, uti si hostis publica auctoritate, & cum iure belli posset, aliquos adigit ut promitterent, hi tenentur ex pacto, non autem vicissim hostis de injuria, nisi in nostra, vel amicorum civitate negotium agatur, quia in ea negatur hostem habere iustum causam. *Prop. 2.* Quale est si quid contributionum nomine promissum est; id igitur hostis exigere potest, etiam in pacem promissores in ipsius sint potestate: si vero ad suos jam reversi fuerint, non tenentur, quia apud eos hostis vicissim dicitur te-

neri de injuria ad damnum hoc reparandum. Solent tamen hodie reservari contributiones pacto expresso, aut certum tempus addi, ut in pace Noviomagensi Casareo-Gallica *art. 30.* & in pace Gallo-Hispanica de Anno 1678. *art. 17.* & Gallo-Belgica *enclum arti. 12.* Quo facto ubique debentur, non tamen vi, armisque exigi possunt; quod & expresse cautum in d. pace Noviom. *art. 30.* & tamen Galli Anno 1679. non modo bellicis executionibus usi sunt, sed Imperii, sed & Landavio, & Briaco citationes, & apparitores cum minis, &c. emisere; quam in alieno territorio viam facti esse constat. Gandavi vero novas etiam imposuere pace facta, sed antequam tamen urbs evacuaretur.

Non eadem est ratio in eo, quod captivus pro libertate sua pretium promittit; id enim omni iure iustum, ac licitum est, & semper, hoste quoque iudice, exigi potest. Nec moveri a promittente quoque potest, quod hostis vi coegerit ut promitteret: nam & tum promittit, cum esset sub hostium iure, & iudicio; nec vis est, cum captivus cupidine libertatis, non expectata pace, pretium pro libertate sua offert: adeo ut licet pace comprehensum sit postea ut captivi sine pretio dimittantur, tamen si ante pacem iam promissum sit, omnino debeat. Quod & statutum in pace Sueco-Polonica Gedanensis 1660. *art. 14. art. 23. 27.* apud Loccenium *Hist. Suec. pag. 910.* Hoc inter gentes adeo hodie valet, ut publicis pactis pretia hæc designari soleant; seu factum inter Gallos, & Hispanos, apud Marianam d. *Reb. Hist. lib. 27. c. 18. in fin.*

Hinc & sequitur, si hostis in occupatis locis sententias dixerit, & iudicata fecerit, quousque valeant. Si enim adversus nostros homines sententia lata fuerint, conveniri inde reus in territorio hostili, aut tertio, omnino potest, *Prop. 5;* at in nostro, confederatoque, non potest. *Prop. 4.*

Si vero sententia secundum nostros contra civem hostium lata sit, in omni loco valet, quia condemnatus ubique sequitur iudicium suæ civitatis, quæ sententiam eam probat. *Prop. 3.*

Transactiones vi extortæ valent, ut alia pacta; nec debitor si coactus ex transactione solverit, injuriæ ratione, nisi apud suos si hostis ibi inveniatur, agere potest; nec creditor aliter, si coactionem remiserit. Idem enim est, quod in *Thef. 14.* At si ex transactione ista invicem aliquid adhuc debeant,

is, qui coactus est, conveniri quidem effectu non potest, esse eadem species, quæ in *thes.* 18; is vero, qui coegit, plane tenetur, quia & pactum valet, *Secl.* 1. *thes.* 10. nec is ullam injuriam passus dicitur, sed fecisse.

Dispositiones denique etsi in odium causarum belli factæ, valent tamen si alias vitiosæ non sunt, adeo ut exheredationes quoque valeant si aliud vitio non laborent: uti & sententiæ in hostili territorio contra nos latæ vim judicati obtinebunt, si aliud non obstat.

Ex quibus omnibus sequitur, si quis e nostris ad eum populum, cum quo pax absque amnestia contracta est, transeat animo cives nostros, vel res eorum prodendi, & deprehendi in eorum finibus capiatur, eum pro transfuga, & perduellæ habendum; quia tot jura hostilia in pace supersunt, omnia amnestia: uti id quoque, & recte definitur in l. 19. §. 18. de capt. & postl. Conf. *Disq. nostr.* de *Postlim.* *Secl.* 3. per tot.

## PROPOSITIO X.

Unica exceptio est, nisi Amnestia clausula adpeta sit.

## DEMONSTRATIO.

Materia amnestiæ hactenus satis extricata non fuit: speciatim eam tractavimus in disputatione de *postliminio in pace*. & amnestia, &c. quam huc transcribere licent: continetur autem sectione IV. V. VI. & VII.

AMNESTIA est eorum, quæ durante discordia hostiliter viro, citroque facta sunt, publice sancita oblitio, qua id agitur, ut hæc salutaris quasi herba, quicquid & diffusius publicis reliquisque est ulceris, ei melleatur, omnique inde injuriarum, acerbationumque non sensum modo, sed & memoriam deleat, atque obliteret.

Mitrum vero videri potest, amnestia clausulam hodie bellis componendis applicari, quæ tamen non ad bella, sed ad dissensiones civiles pertinet. Civium enim dissidia pace proprie non conciliantur, cum pax sit transactio de bello. Prop. 8. bellum vero non nisi inter hostes, l. 214. pr. d. V. S. hostes autem esse populos utrinque liberos, non autem eiusdem civitatis cives, constat ex l. 118. eod. l. 24. de capt. & postl. Hinc summopere. malo quisque discordia civiles, ubi certum non est eorum abolendam, & jungenda amicitia remedium. Ita enim com-

paratum est inter homines, ut inter iras nullum sit nisi venditum studium, nisi certa evasisset dissidia bonæ componendi ratio, & certum quasi remedi nomen sit.

Celebrari itaque inter gentes capis amnestia remedium, ac nomen, postquam in longè clarissima totius Græciæ civitate Athenarum, ejusdem 30. tyrannus, horrendum illud civium dissidium per popularitatem, quod duriciæ insipiam dicebatur, compositum, iterumque in principe terrarum urbe Roma occiso Cæsare repetitum solenniter fuit; de quo Vellej. Paterc. lib. 2. in Hist. bell. civ. Corn. Nepos in Thrasib. *Plut.* in C. Cæsare c. 97. Cic. in Philipp. 1. in pr. *Justinus* lib. 5. c. 11. *Valer.* 4. c. 1. §. 4. in externis. Quamquam dudum Romani eodem remedio usi fuerint, cum ejusdem Targuiniis amnestiam decernerent iis, qui cum Tyranno assugerant, modo intra viginti dies redirent. Dion. Halic. l. 5. c. 23. Inde commune id remedium gentium factum est, eoque usus Domitianus Patrum in Senatu odia per tot sessiones trium Imperatorum concitata, concitavit. Tacit. L. 4. hist. c. 44. Postea Aurelianus eo motum populi Romani sedavit. Vopisc. in Aurel. c. 39. Talis amnestia sanctio est pax Constantia, *Friderici*, & *Henrici VI.* vid. Conf. de pace Constant. Eandem cum Ferdinandus I. inter Status Imperii pace religiosa constituisse, laudat id factum summopere filius ejus Maximilianus II, & apud *Henricum III.* Gallia, & Polonia Regem gloriatur, armis antea irritatum Imperium, at amnestia sancita, ex eo summam in Imperio tranquillitatem fuisse; eandemque commendat Galliarum regi: quod referent merito prædicat *Thuanus* Hist. ad ann. 1574. l. 58. post. princ. Tali amnestia decreto pacata est Anglia temporibus *Elisabethæ*, Cambden. in Hist. Elis. part. 3. ad ann. 1585; & jam antea factiones alba, & rubra resæ. Eadem coalescit iterum Gallia & Condoribus dissidio, *Priol.* Hist. Gall. lib. 5. p. 271. & Belgium occisus *Wittin.* *Annal.* ad ann. 72. &c.

Ita ergo amnestia quidem inventa est abolendis dissidiis civilibus, non bellis. At hodie inter Christianos publice, & pie admodum receptum, usitatique est, ut ea paci quoque adpungatur; cuius tamen duo distincta sunt pacta, seu capita, probe semper discernenda. Per pacem enim de bello, ejusque casus; per amnestiam de injuriis, damnisque, quæ singulis invicem intulerunt, transfigitur.

gitur. Illa gravamina publica utriusque partis, quae bello gerendo causam dederunt, dedidit; haec ipsum belli, dum gestum est, damna, ac injurias: illa negotium, de quo bellum fuit, determinat; haec quae in belli processu adla sunt. Prop. 8.

Hac accurate distinguuntur in pace Westphalica, & alterum caput gravaminum dicitur, alterum amnestia: uti in tabulis pacis Osnabr. art. 16. §. restitutione ex capite Amnestiae, & gravaminum facta 105. In executione pacis, Friedens-execution Hauptrecess, tota executio pacis refertur passim ad duo capita, gravaminum, & amnestia, & ad eos, qui ex capite amnestia, vel gravaminum restituendi sunt: uti in §§. 2. 3. 23. 26. 27. & 30. & in art. 1. & 2. sequenti edicto, an die Creys- ausschreibende Fürsten, planius, & luculentius adhuc separantur.

Atque hoc primum fuit, quod Sueci anno 1635. in suis propositionibus pacis urgebant, Prop. 3. ut Caesar ante omnia in toto Imperio, & inter omnes ejus ciues, subiectos, ac socios, universalem, ac illimitatam amnestiam decerneret. Atque ab hoc articulo capere dicto anno tractatus Osnabrugi, & Monasterii, eoque expedito denum actum est de causa belli, ac negotio pacis. Cum enim Clerus implacabili odio arderet in eos, qui abusu ecclesiasticis (de quibus per plura retro secula jam maxima universorum querela orta, ac cumprimis gravamina nationis Germanicae in comitibus propofita erant,) temperatum, atque occursum volebant, & ad internecionem pugnari cuperet, longe sanctius, cordatius, & prudentius Politici utriusque partis senserunt, frustra de pace agitari, nisi constituta prius amnestia absoluta; nec de publica causa transigi posse, nisi conciliatis primum partium odiis.

Ex dictis autem sequitur, non idem esse initium belli, & amnestia, sed hac contineri quoque injurias, & simulatas, quae ante bellum ex eadem causa existerunt. Amnestia enim (per ea, quae de ejus origine, ac natura diximus) non est pactio de bello, sed de dissidiis, & injuriis singularium, quae non ante bellum publice indultum plerumque caperunt; atque illorum, non belli initium respicit. Idque optime observatum fuit in utraque pace Osnabr. art. 2. & Monast. §. 2. eamque, ut omnes, & singula hinc inde tam ante bellum, quam in bello illatae injuriae, violentiae, hostilitates, damna, expensis, penitus abolita sunt &c.

Quod ipsum quoque cartum est in pace Sueco-Danica de anno 1660. art. 1. verb. Quicquid tam antea, quam durante belli tempore enasci potuit: apud Loccen. Hist. ad fin. p. 938. Unde & in definitione amnestiae belli mentionem non fecimus. At si ex alia causa, quam ex qua bellum secutum est, processit injuria, vel debitum, id tunc non pertinet, quia ex alia causa est, quam de qua per amnestiam transactum est: veluti si quis ante bellum privato odio spoliaverit.

Constat autem facile, aliam esse amnestiam generalem, quae ad omnes personas, & causas pertinet, uti in pace Westphalica, Noviomagensi, &c. aliam specialem, quae ratione certarum personarum, vel rerum statuitur: qualis decreta est in pace Verriniana Sabaudae, §. 27. in Pirensa Lotaringo, & Condoleo, §. 62. & 83. in Noviomagensi Furstenbergensi, art. 23. &c. Sed & a generali amnestia plurimi aliquando excluduntur; uti in pace Pragensi, Brachel. Hist. lib. 5. ad ann. 1635. in Anglo-Belgica, de anno 1654. art. 27. ubi reservatur vindicta in audaces casus Anglorum in Ambryna. Alia quoque amnestia est, quae paci adicitur, alia, quae extra pacem per se constituitur: de quo ibi. §.

Amnestiam tantum constituitur potest Princeps, vel liber populus, qui jus belli, ac pacis, legumque ferendarum habet; ex ea enim obligantur utrinque subditi ad remittendas injurias suas, damnaque sibi data: aut id autem obligari non possunt nisi a summa potestate. Magistratus enim inferiori securitatis jura tantum judicare, non autem jus quatuor aufferre potest.

Veterum quidem moribus receptum non erat, clausulam amnestiae, ut nunc ejus forma est, paci adicere. Sed pacem tamen de mutua amicitia utriusque gentis, vel de mutuo jure hospitii adicere soliti sunt, quae eosdem habuit effectum, est amnestia clausula plenior sit: uti in formula pacis inter Romanos, & Antiochum, hac clausula inserta est apud Polybium Exc. legat. c. 35. φίλων ὁμιλίαν Ἀντιόχῳ καὶ Ῥωμαίοις ἐν ἀπαρτηρὶ ὅμοιοις: amicitiam fore perpetuam inter Antiochum, & Romanos. Idem evidens est ex l. 1. §. 2. de capt. & postl. ex qua constat, aliquando contrahi cum gente alia pacem sine pacto amicitiae, vel hospitii, aliquando cum tali pacto; quod hodie est ipsa nostra pactio amnestiae, ut ex effectu patet: de quo in seqq. item ex l. 19. §. 8. eod. ubi titulum de populo agitur, cum quo pax

est sine amicitia pax; sed pax enim pertinet ad causam, amicitia ad personam; per illam controversia sopitur, per hanc adia: atque adeo id olim fuit, quod bodie amnestia.

Ut autem status, & iura amnestia in omnibus, quos bodiemus exposuimus casibus pateant, sciendum porro est, non semper amnestiam ea lege adici, ut omnia in prorem statione restituantur, aut ut omnia in eodem statu maneant; sed variatur ejus pacta, & legi. In pace Osnaburg. & Monast. ea lex amnestia fere est, ut res restituantur in stationem, in quo ante bellum fuerunt, art. 2. Contra in Anglo-Belgica de anno 1654. art. 3. apud Brach. Hist. in fin. In Anglo-Danica-Bredana de anno 1667. art. 3. & 5. ut in eodem statu maneant, quibusdam exceptis. In Hispano-Belgica de anno 1648. ut publica eodem statu ferrent, privata restituantur, art. 3. & 4. quae tamen pactis varie mutantur. Atque hoc est quod Menippus dicebat: Cum paret bello equo foedere, in pacem, atque amicitiam (en pactum amicitia paci adjectum instat bodierna amnestia) venient, tum repeti, reddique per conventionem res, & si quarum turbata bello possessio sit, eas aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodo componi. Liv. 34. c. 57.

Unde queritur, si nihil ea de re dictum, sed simpliciter amnestia, vel amicitia pactum adjectum fuerit paci, an tum res restitui, an in eodem statu manere debeant? Resp. manere rei in loco, quo sunt, cum repeti non possunt quasi injuria ablata; sed defendendi praesentem possessionem juxta regulas tractatis inf. th. 4. Ex quibus proinde compendio ostendimus, quae ratione omnia illa iura postliminii, cateraque, quae ex bello superesse in pace dicimus, & recensimus supra, per amnestiam simpliciter sopiuntur.

Cum igitur duplex mabem sit, cui sanando adhibetur amnestia: cum ipsa discordia, & contentio partium, quae alter jus esse ait, alter negat: tum injuria, quae per occasionem ejus dissidium inter partes facta est, vel facta esse dicitur, vindicanda, & persequenda studium; quod utrunque per amnestiam solvitur, & plena quies quoad potest restituitur, hinc duo per amnestiam aguntur; I. ut quicquid litis, vel similitatis inter partes ex causa superioris discordiae adducere seuerit, abolitum, sopitumque sit; II. ut quicquid per occasionem ejusdem dissidii injuria factum dicitur, remittatur. Nemoius

Tom. IV,

ergo nomine hic, aut alio admittitur, nedum, si quae suis sopita est, resuscitatur, sed praesens possessio defenditur. Quod nervose Cujacius ad 4. sent. Pauli tit. 17. in pr. ita exprimit: Post amnestiam accusationem institui, & repeti non posse.

Hinc sequuntur haec regulae amnestiae: I. Quicquid dissidii inter partes fuit, id totum abolitum, transactumque, nec eo nomine adio esto. Cuius consuetudinem plane est, id, quod omnia amnestia peti non potuisset, id ea adhibita multo minus posse; quia per amnestiam lites, & actiones sopiuntur, non nascuntur, th. praec. n. 1. II. Non tamen quod decisum, transactumque est, resuscitatur. Th. praec. n. 2. III. Quicquid iudicio vel iurisque, vel omni partis, injuria factum dicitur, id remissum, nec eo nomine adio esto, th. praec. n. 2. IV. Quod utriusque partis initio iure gestum est, ratum esto. Si enim illud absque amnestia quoque valet, Prop. I X. nedum ea adjecta, quae injurias tantum, & dissidia abolet, non vero iure gesta refigit V. Si qua ex alia causa, quam huius dissidii, lis, vel actio est, vel quid inter alios, quam partes dissidentes gestum, actumque est, eo amnestia clausula non extenditur, quia de huius tantum dissidii, non alius causis, transigere partes. Thef. praec.

Primum igitur pace facta, cui lex amnestiae simpliciter adjecta est, cessat totum jus postliminii, quod Prop. VIII. diximus in pace quoque competere. Quod & traditur in l. 5. §. 2. de Capt. & postl. & in l. 7. pr. eod. quam de sadere amicitia loqui, ex §. seq. patet, & supra monuimus. Cum enim ideo postliminio res priori domino restituitur: quia injuria ei ablata dicitur. Propos. IV. eam injuriam amnestia deleat. Omnia igitur illa iura postliminii, quae late tractata sunt, quoque proinde hic referri necesse non est, non amnestia, veluti olim amicitia, clausula delectur.

Eodem ratione nec injurias, & damna bello illata, ab eorum auctoribus post amnestiam vindicare possumus, est ad nos, vel ad amicos nostros illi pervenientes. In omnibus casibus Propositionis I X. Idque iterum est quod traditur in d. l. 5. §. 2. & d. l. 7. pr. Unde in pace Osnaburg. art. 2. Monast. §. 2. Norimog. art. 1. adeo haec ablata per amnestiam dicuntur, ut nihil eo nomine praetendi possit.

S

Quod

Quod ipsum ad alia quoque delicta. Et crimina, omnium iudicio vetita, pertinet, quae per amnestiam remissa consentiunt; nisi quaedam crimina, vel persona, sunt specialiter excepta: ut dicuntur in pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 7. Alia exempla vide infra. Unde ea remissa per amnestiam consentiunt etiam rebellibus, praedonibus, transfugas, &c. nisi excipiantur. Et friuolum est, quod ex iure civilis assertur, non praesenti hac remissa: Iure Gentium enim remissa hac generalis omni species completitur, donec appareat exceptio. At verum est, iis non restitui bona hoc nomine iam publicata, vel ablata: per amnestiam enim non id agitur, ut detur alicuius actio, & persecutio, sed ne detur: abolerentur per eam, non conceduntur actiones. Sup. th. 4. reg. 1. & 3. In specie ergo hoc casu restitutio bonorum comprehendit debet. Sic factum in pace Constanciae Frederici Imp. 5. 1. vici. possessores, & pace Mairia. art. 30.

Ceterum, ut remissa videantur crimina, requiritur, ut 1. talia sint, quae remitti a Principe possint: de quo statim agemus. Nec II. talis sit actus, qui extra amnestiam belli, & hostium odii gestus est, nec quicquam eorum accessibus civibus commune habet: thes. 4. reg. 5. uti si cum hoste ultro contraximus, vel hostis negotia nostra gessit, & in his causis dolo, vel per scelus aliquid admisit: non obstant enim amnestia id persequi possumus. Quia & si delictum committas, quod ad actum hostiles non pertinet: uti si domum locum aliquem in hostium potestate fuit, vel hostium aliqui incolae, vel hic hosti furtum fecerit, eius persecutionem amnestia non excludit; quia alia causa est, quam duplex diffidit, thes. 4. reg. 5. Unde probe iterum in pace Osnabrugensi, Monasteriensi, Noviomagensi, & aliis, amnestia etsi generalis, & illimitata, restringitur tamen expressè ad ea, quae ab una, vel altera parte ultero, citroque Hostiliter facta sunt, art. 6. De actis ergo delictis in specie cavendum est.

Sed an etiam per amnestiam remissa videantur delicta, quae casuali, vel subditi adversum suum Principem bello commiserunt? Amnestia transigitur tantum de injuriis inter partes factis, & quas una pars dissidentium alteri intulit: thes. 4. reg. 5. non vero de iis, quae unius partis subditi commiserunt: uti si civis noster dicitur civem suum verberasse, vel occidisse, vel saluum commisisse in iudicio, vel miles noster in excubis dormis-

se, Hostis enim non pro nostris hominibus, sed pro suis paciscitur, d. n. 5. Quaestio ergo non est nisi de delictis, quae cum hoste perpetrata sunt, uti si civis noster contra edictum frumenta, & merces hosti subvexit. Merum part. 9. decil. 302. cum in facto id contigisset, putas hac delicta, non obstant amnestia, puniri posse, quia hostis suis tantum prospectum sollicitus videtur. At Petrus Bellus de re mil. part. 10. §. 17. & 18. ait: cum nobis Hispani consilia hosti dedisset, ac retulisset aliqua convicius esset, liberatum eum per amnestiam fuisse, & ita late consensisse Angelum Casal. 287. Notandum: si quis non animo hostis, & proditoris, ut rempublicam perfunderet, sed mercator lucri cupidine ductus, quodam hosti contra edictum vendidit, ut sub amnestia non continetur, quia tantum injuriis injurius, quae ex partibus hostium nobis illata sunt, non quae a nostris, d. reg. 5. horum enim causa nihil ad hostem. Atque in est casus Motti. Si vero proditorie, & animo hostis injuriandi, atque in nos insurrendi, aliquid agat, v. g. arcem revelet, ac prodit, in eum non nostrum est partium, sed hostium, & eorum causam, non nostram sequitur: corpore noster, mente hostium, quia actum proditoris est, ac hostis. Hocia ergo injuria tanquam ea partibus hostium illata per amnestiam remissa videtur, quae est species Petrii Belli, & Angeli. Quamquam intus sit, speciatim caveri iis, qui partes alteras fecerunt: quod fieri solet, uti in pace Gallo-Hisp. de anno 1559. art. 39. Pace Pirenaea art. 6. Succo-Pol. de anno 1660. art. 24. apud Loccen. d. l. &c.

Hinc plane sequitur, quod post Amnestiam nec debitor moliri, cuius, cum in hostium potestate esset, debitorum publicationem ab hoste, vel remissionem est, amplius conveniri possit, etsi apud nos, vel amicos sit; quia injuria memoria deleta per amnestiam, & actio sublata est, sup. th. 4. reg. 1. & 3. Quae species est, quam Paponius de arte lib. 5. tit. 6. art. 2. refert, & ita anno 1549. arresto Parisiensi contra Belgam decusum ait, qui debitum pendente bello publicum secuta pace a Gallo debitore petiit. Non paci, quae hanc sententiam antecessit, & inter Carol. V. ac Franciscum I. anno 1544. iuncta fuit, & amnestia passio adjecta, & praeerea expressè tantum erat, ut debita publicae reperti possent, art. 25. Unde ineptissime Paponium convinctum hanc speciem cum nomine Thebanorum, quod

quod Alexander Thebais domaverat, de quo Sect. 2. th. penult. Similiter de huiusmodi debitis alienatis, Et amnestia deletis, ne amplius peti possint, cautum fuit in pace Madritensi art. 31, Vervina art. 7, Pirinea art. 20, Hispano-Belgica de anno 1648. art. 55.

Nec vice versa creditor, cui hostis, cum in eum potestate esset, munus abstulit, id post amnestiam repetit in casibus Sect. 1. th. 14. adeo ut licet ipse debitor, qui ab hostium partibus est, compulerit eum ut accepto tulerit, non tamen conveniri possit, quia creditor allegare iniuriam acceptilationis propter amnestiam non potest, d. th. 4. reg. 3. At si creditor sit à grante pacata, ut in d. Sect. 3. th. 13, non obstante illa amnestia in debitum petis; quia pactio amnestia hostes tantum, inter quos contrahitur, eorumque subiectos, non autem tertium populum obligat. Thef. 4. reg. 5.

An ergo hostis, qui coigit te aut pacificandum; exinde agere propter amnestiam potest? Ita videtur si cuiusque actus rationem securum, atque adstrictis sequimur: nam tu omni iure teneris ex pacto, Sect. 1. th. 10. quod amnestia non tollit, d. 4. n. 4; non vero hostis de iniuria, quam amnestia delet. Thef. 4. n. 3. Sed contra dicendum est, hostem agere non posse, quia ne quidem omnia amnestia potuisset, Sect. 3. th. 18. nedum adjecta; cum amnestia non inducat actiones, sed tollat, thef. 4. n. 3. Non vero iustum est dividi negotium, Et separari a promissione vim iniustam, qua extorta est; ut promissor ex promissione quidem sua teneatur, non autem alter de iniuria sua.

Secum est cum hostis publice id imperavit, atque extorsit, quod pure belli licet, Et ideo tantum nostro iudicio pro iniuria id habetur, quia hosti iustum est belli causam negantem. Conf. Sect. 3. th. 19. Hic enim ratio th. præc. cessat; quia hosti ex pacto datur actio amnestia omnia, est in nostro territorio iniuria et obicitur, Sect. 3. th. 19. Hac ergo per amnestiam sublatam manet actio, qua ante fuit, d. Th. 19. th. 4. n. 4. Ut si contritionum nomine ciues aliquid promittere vi hostili coacti sunt; debent enim ex fide data, Sect. 1. th. 10; nec vicissim de iniuria alterius queri possunt, est in intra suos muros deprehendatur, quia amnestia ipsum absoluit. Et adeo contritiones illa debita vix sunt, ut in pace Hispano-Belgica, est non reservata, tamen clara; Et modum eorum com-

missa sunt huiusmodi negotio professus: art. 64. apud Aitzema d. tract. pac. Belg. in fin. & Brachel. Hist. 1. p. c. 1.

Judicia quoque sententia, Et res iudicata, Et alia, que per hostem tu locum bello occupatis, Et deditis, ac per pacem recuperatis, iuris exequendi causa adia sunt, valent per amnestiam; etsi adversa partis iudicio hostis non iure ea esse dicatur: Prop. 2. quia nec quod decisum est rescindi post amnestiam, nec iniuria accusari potest: S. 1. th. 4. n. 3. nullo aliud vitium non infit. quod etiam contra processum legitimi magistratus moveri posset: ut optime id caveatur in pace Osnabr. art. 4. §. 49. Et in Hispano-Belgica art. 12. apud Brachel. & Aitzema dd. 11. Unde non modo si non absolutum est, omnis actio cessat, quod indubium est per d. th. 4. n. 1. sed Et si dampnatum est. actio tenet, Et conveniri potest. Est enim amnestia non parias adiuncti, sed sopias, d. n. 1. id tamen secum est si res decisa sit, licet vi hostili; quia amnestia lites expungit, non vero sopias resciscit, d. th. 4. n. 2. Nisi autem actio daretur victori, ex integro prior causa agenda esset, firgeremque iterum iter, quas amnestia delet. Ita valere actio, Et sententia Gallorum in terris Pedemontii, Et Sabaudia, bello occupatis, Et postea cum amnestia restituta pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 38. Item in terris Lotharingia. ac Barry, pace Casareo-Gallica Noviomag. art. 21 Et inter Sarcos, ac Polovos pace Sineo-Polonica art. 4. §. ult. apud Loccen. in Hist. Suec. ad fin. p. 406.

Qua ratione translationes quoque vi extorcia simpliciter tenentur, debitorque inde etiam cogenti actio, d. th. 4. n. 2. Est rursus hac actio alias sine effectu foret, quia ob injuriam ad tantumdem teneretur, S. 3. th. 18. tamen secum est re transacta, est per sum; quia amnestia cum iniuria mentionem auferat, d. thef. 4. n. 3. cum quod transactum est firmat, non solvit, d. thef. 4. n. 2.

Dispositiones, corroboraciones, &c. est in odium partis adversa facta sunt, tamen si aliud vitium non habeant, valent, nec per amnestia legem infirmantur. Conf. Sect. 3. th. 24. Quia est in odium, non tamen iniuria facta sunt; amnestia vero odium quidem causa detrahit, ac non vim dispositionibus validis; Et injuriam, non per negotium auferat, th. 4. n. 4. nisi appareat, partes punierint a priori voluntate recessisse.

Denique cum per amicitiam amicitia contrahatur, non potest pro transfuga haberi qui ab amico ad amicum transiit, l. 19. §. 6. de capt. & postl. Sect. 3. th. fin.

Diffidum est, amnestiam vel simpliciter paci adici, vel cum lege restituendi in pristinum statum. Restitutio hac est, cum res, quarum bello turbata est possessio, in sui antiquum, quod initio belli fuit, redeunt; restitui enim dicitur quod plenarie in priorem locum reponitur, l. 38. §. 4. ff. de Usur. & fruct. Eamque pacitionem esse existimo, quam ex formula juris antiqui fieri, ait Menippus apud Liv. l. 34. c. 58. Quia pactio cum sepe mutua sit, æquissima omnino, & fore cuiusquam indignatione iusta est, ut loquitur Ulp. in l. 1. pr. ff. Quod quisq. iur. in alter.

Restitutionem vulgo faciant aliam juris, qua ex edicto prætoris rescinditur negotium, t. c. ff. de in integr. restit. aliam gratia, que fit a Principe delicti gratiam faciente, & strictissimi juris dicitur tot. tit. C. de sentent. pacis. & restitutis: eamque huc applicat Godefridus de iur. pub. c. 4. & 5. & alii, sed profum abs re, cum neutra huc pertineat, ubi de restitutione ex pacto vel amnestia, vel paci adjecto, agitur. Et omnino vana sunt quæ ex iure civili iterum afferuntur ad limitandum restitutionis vocem: cum iure gentium lege illa generali restituendi res in pristinum statum, omnes species continentur, donec appareat exceptio. Unde omnino rebellicus, &c. quoque bona restituenda sunt, etsi alienata; licet in specie id dictum non sit. Et ita in pace Ornabr. & Monast. omnes, qui hoc nomine arguebantur, hac generali lege restitutionis comprehensum sunt; & pace Constantia specialiter id dicitur, quia alia ex restitutionis adjecta non sunt.

Porro hic notandum, quantum intersit inter restitutionem, qua fit ex causa amnestia, & eam, qua fit ex causa pacis, seu transactionis de ipso negotio, quod caput gravaminum pax Westphalica vocat. Sect. 4. th. 6. Ex causa amnestia qua fit restitutio, ea semper intelligitur salvis iuribus; quia per eam res reducitur ad eum statum, qui initio belli, vel dissidii fuit, th. 1. adeoque eadem iura, qua tum fuere integra: & actiones salva sunt. Igitur per amnestiam non dominionum sua natura transferretur, sed tantum respectus, restituiturque eadem possessio, qua initio fuit. Atque hinc in allegato loco

Livii dicitur tali conventionem rei repeti, quarum bello turbata fuit possessio. Ad restitutionem ex pace ipsa fit absolute, & iure perpetuo; per pacem enim transigitur de negotio. Sect. 1. th. 6. 7. Si qui autem de ipsa causa transigunt, eoque nomine alter alteri quid dant, ut alter a lite discedat, certum est, quod ex causa transactionis ita datur, id iure perpetuo in accipientem transferri; neque per transactionem de causa lites, & actiones reſervatas, sed sopitas, & extinctas intelligi.

Eam differentiam probe observat pax Ornabrugensis, qua, uti & Monasteriensis, omnes alias paci tabulas accurata rerum, iurisque applicatione superare nobis videtur. Nam art. 3. §. 2. statuit, quod tales restitutiones (loquitur de his, qua ex capite amnestia fiunt, d. art. 3. pr.) omnes, & singulae sint salvis iuribus quibuscunque, &c. salvis item licis pendentibus, &c. Contra, quod ex capite gravaminum restituatur, aut conceditur, id iure perpetuo transferretur, d. pac. Ornabr. art. 5. §. 13. 25. 31. & passim, quia ea sunt gravamina, seu cause belli, de quibus transactum est pace, th. 3.

Præcipuum autem gravamen, præcipuaque causa belli fuerat reformatio exercitiis religionis, & honorum ecclesiasticorum; ut dicitur in art. 5. pr. De eo itaque imprimis pace Ornabr. plenarie transactum, eaque primaria belli causa plane in eum modum decisa est, ut status, ac possessio anni 24. (in quibusdam anni 18.) sit immota, ac perpetua lex, norma, regula huius negotii, d. §. 13. 25. 31. Ex hac itaque causa nulla sit, vel actio de bonis ecclesiasticis reservata est, sed sola amicitibus compositio, qua est in arbitrio partium.

Hinc vero apertissimum est sensus pacis Ornabr. in art. 4. §. Electori 8. ubi conservatur Episcopo Wormatiensi coram competente iudice actio in quadam, qua in Palatinatu præstent bona ecclesiastica. Non enim reservata ipsi actio fuit in causa exercitiis religionis, & qua cum eo restituenda erant bona ecclesiastica, quin de eo tanquam de causa belli plene transactum fuit; th. præc. sed in alius iuribus, qua pendente bello occupaverat, & ex lege amnestia restituta erant Serenissimo Odroviro Palatino. Episcopus enim etiam in singulis prædiis, si qua in Palatino territorio sua haberet, præstendebat superioritatem territorialem: hac præstentio ex lege amnestia ipsi reservanda fuit per thes. 3. & 4. Idque



Idque ipse pacis tenor certissime demonstrat : quia in d. art. 4. qui reservationem eam continet, tractatur de restitutione ex capite amnestia, nisi ex princ. d. art. 4. & art. 3. patet : non de causa gravaminum, quorum tractatus incipit demum art. 5.

Igitur hanc restitutionem ex causa amnestia Episcopus via juris tantum petere potest, non via facti-procedere ; quod clare quoque dicitur in d. art. 4. §. 8. At restitutionem exercitii religionis, & qua eo pertinent bonorum ecclesiasticorum, ne via juris quidem, th. 5. Quodsi igitur Palatinos ab exercitio religionis, & possessione bonorum de facto expellit, quot ex ea causa ne via juris quidem potest, multiplex crimen, violatioque pacis, ac juris concurrit.

Restitutio ergo hic fit eorum, quae I. omnino iudicio impuria ablata sunt : II. quae iudicio unius saltem partis, aut eorum, qui eandem causam sequuntur : III. non etiam eorum, quae omnium iudicio rite, & valide acta sunt. Estque pactum tale vel mutuum, ut utrique restitutio fiat ; ut in pace Onabr. : vel ex una tantum parte ; qualis est quoniam dux Romanus Philippo Regi obitus ea lege, ut ille omnia restitueret. Liv. lib. 32. c. 10.

Hac ergo lege adjecta non demum rei iure postulantur, ubi in nostram potestatem reversae. ut in Sect. 2. aut ubi damnum auctores in nostro, amicos territorio deprehenso sunt, recuperantur, ut Sect. 3. sed omnimode vi pacti restituuntur, cons. Sect. 5. th. 3. seq. etiamsi tertio vendita, vel donata sint : adeo ut nec pretium debeatur, nec onera servitutum, pignorum, &c. interim imposita valeant. Uti in pace Madritensi de anno 1526. art. 27. & 32. contum, ut ministri regis Gallia rationes reddant, ac reliqua praesent. Idque exigebat praedictum dux a Philippo Rege, ut rei redderet, quae compareretur ; eorumque aequo arbitrio aestimatio fieret. Liv. d. c. 10. Modo aliter conventionum non fuerit ; quod varie fieri solet. Vide pacem Hispano-Belgicam de anno 1648. art. 24. 31. 36. & pass. Veroniam de anno 1598. art. 7. 8. Sueco-Danicam de anno 1645. art. 21. & seq. apud Loccen. Hist. pag. 877. &c.

Quaritur autem, an si quis rei iure bellis cepit, & postea eas vendidit, emptor suo periculo eas restituat, an pretium repetat ? Resp. Restitutio fit possessori periculo, quia in rem sua, & venditor suum, cum venderet, domi-

nus fuit ; nunc vero post legem restitutionis possessor sine iusta causa possidet : uti sacrum est in d. pace Madritensi art. 27. nisi aliter convenit, ut in d. pace Hisp. Belg. art. 31.

Quaritur porro, an ut rei, ita & fructus medii temporis restituendi ? Discrepant id Dd. ex iure civili apud Gudelium de Jur. pac. c. 5. sed utrique perperam. Alind scilicet est si in genere restituendum dicitur id, quod ablatum est ; aliud si certa rei. Sin illud, fructus quoque percepti sunt restituendi ; tum quia illi quoque ablati sunt, quos alias perceptisset dominus ; tum vero quia haec restitutio generalis est, quae quicquid ablatum est, atque adeo omne damnum, reparatur, ut nihil amplius absit, th. 1. Quod sacrum in d. pace Madritensi art. 27. Est frequentius fructus remitti pacto soleant, ut in pace Onabr. art. 2. §. penult. in pace Hispano-Belgic. de anno 1529. art. 31. Veroniam de anno 1598. art. 7. Pirenna de anno 1659. art. 28. in f. Nec movet ratio Gudelini d. l. quod hosti sui fructus competat : nam & dominum competit, & tamen restituitur ; quia non quaritur, quid juris habuerit, sed ad quid ex pacto move remeatur ; nec plus iuris in fructibus habuit, quam in re.

Sin vero certa rei restituenda dicitur, fructum percepti non veniunt restituendi, sed tantum qui adhuc in re pendens, ejusque pars sunt ; duo enim haec distincta, & diversa sunt, res, & fructus, qui a re separati sunt. Ergo si sola rei restitui iusta est, fructus iusti non sunt, quia alia, atque alia rei est. Inalubie igitur ex liberalitate mera, non ex debito sunt, quod Castigula iis, quibus regna ablata restituit, fructus quoque medii temporis addecerit. Suet. in Calig. c. 16. Nam & ipsa regnorum restitutio liberalitatis erat, quia iure victoria ea populo Romano cessavit. Atque ita ex pace Pirenna, locis restitui iusti, fructus restitui non sunt, art. 44. & seq. Et Palatinatus inferior ex pace Onabr. & Monast. restitutus est, sed sine fructibus medii temporis.

Ex lege generalis restitutionis itaque, quae omnia belli praia in ius antiquum, quod ante bellum fuit, revertuntur, non rei tantum, sed & captivi nringue dimittuntur ; quod in plerisque etiam facis tabulis expressum cautum reperitur. Nec hyron, seu pretium libertatis debent, nisi ante pacem id promissum fuerit ; ea enim omnium consensu licita pactio, & hosti data fides servanda est : th. 8.

ut cautum in pace Sueco-Polonica de anno 1660. art. 14. 23. 27. apud Loccen. Hist. Suec. pag. 910.

Hinc & quicquid damni quocunque fecere, vel injuria datum est, facitur, Sect. 10. th. 7; & quicquid nominum, solutionum, obligationumque, vi extortum est, rescinditur, etsi debitor apud nos non invenitur. Confer. Sect. 10. th. 5. seq. Quia ex lege hac, quicquid vi bellica mutatum, restitutum est, in sui pristinum redigitur, th. 8. Nec dubium est, si hostis aliquem ad paciscendum adegit, nihil petere posse. Est enim ea, qua jure valent, restitutio non tollat, th. 8. n. 3. tamen quia hostis vicissim judicio partis tenetur, nulla est actio, Prop. IX. Et cum hoc verum sit in ceteris speciebus, nedum ulia expressa lege cautum, ut restitutio injuria fieret.

Quia & quia publico nomine contributionum vi, metueque promissa sunt, exigere non possunt; quia hostis vicissim teneretur ad restitutionem damni ex hac lege expressa, qua restituitur etiam ea, qua animi tantum partis judicio pro injuria habentur, thes. 3. n. 2; ut patet exemplo eorum, qua postliminio redeunt: unde in specie referuari contributiones solent. Prop. IX. Qua ratione retentionis, judicia, &c. in casibus Sect. 5. th. 14. per hanc legem plane refiguntur; nec vim juris, vel judicii obtinent; nisi in pace Madritensi art. 27. Vervini art. 8. Pirenae art. 30. Sueco-Danica de anno 1645. art. 24. Nisi aliter cautum.

Idemque de transactionibus vi extortis dicendum, th. 8. n. 1. 2. Quod & statuitur in pace Onabr. art. 4. th. 46. Nec hac species amnestia quo minus inferrentur defendis, nec sustinere cadentia hac para potest: ejus enim rationi derogat lex expressa, ut restituantur in priorem statum; qua omnia fere, qua amnestia alias contineret, solvit, ac destruit. Neque hoc casu amnestia, ac injuriarum, licetque ab initio alia lege sancta intelligitur, aut valet, quam si vetus possessio, conditioque restituta sit.

At dispositiones inodium alterius partis facta non rescinduntur; nisi in specie id dictum fuerit. Ut in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 61. apud Brachol. d. l. Quia etsi in odium partium, tamen sponte facta sunt, & valent ex arbitrio disponuntur, donec a priore voluntate recessisse eos appareat.

Transfusa autem, aliquo crimine rei,

qui ad hostem transierunt, restituendi quaque omnino sunt; nec impedit amnestia, qua minus reddi eos necesse sit; ac penam per eam remissa videtur, quatenus potest.

Intelligitur autem hac restitutio I. deductis impensis in rem, qua restituitur, factis; de iisque ex aequo, & bono statuendum: quod ita disponitur in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 14. apud Brachol. d. l. & Alzerna d. l. II. in locum, quo res fuit initio belli, th. 1. & 3. Unde cum Galli contra expressum, & speciale pactum Cameracense, retinere Caletum infamum ratio, & oratio Cancellarii Gallici fuit, non magis Caletum, quam Lutetiam, aut bello possessam, repetere Anglos posse. Vid. Cambd. ad ann. 1559. p. 18. & ad ann. 1567. p. 126. Possimo quoque, cum Veneti ex hac lege respectent castrum, quod ipsi initio belli, Tridentinus autem initio induciarum, tenebant; Alciati pro Tridentino respondit. Gent. 2. c. 12.

Ceterum, circa restitutionem rerum dua regulae statuenda sunt: I. quoties lex restitutionis est universalis, quicquid in specie exceptum non est, restituendum venit. Ut in pace Onabr. ubi restitutio generalis est, art. 2. & 3. excipiuntur quaedam in art. 4. §. pen. Contra II. ubi amnestia clausula simpliciter adjecta est, & quaedam tantum restituenda, omnia bello turbata remissa intelliguntur, nisi in specie quaedam reservata sint.

Cessat amnestia PRIMO in iis delictis, ac imperiis, qua remitti a Principe non possunt: uti homicidia voluntaria, qua non pure belli commissa, nec aliam a penam ordinariam excusationem habent. Hujus enim penae iure gentium, & divino in homicidas constituta, gratiam fieri non posse, integro consilio deductis Pius Comes Prunzi; quod est in tom. 2. Consil. Zillei, Conf. 71. Idem Senatus Mediolanensis respondit Ferdinando I. Cesari, cum comitis de Tintinnis cadis gratiam facere gestiret: unde fuit ipse Maxim. II. in lege agereat rescispi, d. Conf. 71. Et Alexander M. cum exiles Graecae vocare vellet, exceptis cadis damnatis. Just. lib. 13. Hist. c. 5. Aliqua est in specie restitutio in pace Anglo-Belgica cum Cranoeothio luita. art. 27. Quod & aliquoties obtinuit ex responso Facultatis Juridicae Heidelbergensis. Unde omnino improbandum est, quod Maximilianus quidam, amnestia beneficio, impunitatem erante cadis contra Jostionem confes-

consecutus a rege Scotia dicitur. Cambden. in Hist. Elisabeth. part. 3. ad ann. 1585. Talia crimina quoque sunt adulterium, perjurium, &c.

Nec movet quod amnestia Athenis, occisus 30. tyrannus, qui legitimi ejus populi Rectores constituti fuerant, & Roma, occiso Cesare, sancita tamen fuerit. Nam Tyrannum, qui vere talis est, occidi posse, semper communis omnium gentium iudicium fuit, nec de jure dubium est. Infamiam autem hic est, non distinguere inter tyrannum, & magistratum; injuriis autem, hanc questionem theologicas facere, quae juridica est. Altera autem, quae Roma statuta est ob eadem Caesaris amnestia, non valuit, sed nihilominus cadis vindicta ab ejus auctoribus sionta est.

At criminosi, quae in republica, aut Principi injuriam commissa sunt, uti perditionem, ad quorum poena jure civili constituta est, gratia a Principe per amnestiam fieri potest. Nam & Aeneas amnestiam delictorum publicorum decrevisse, ait Vopiscus in Aurel. c. 39. & S. Aurel. Victor de Caesar. in Aurel. Et insignem proditorem ea comprehensum retulimus ex Petrino Bell. part. 10. §. 17. Excipi aliquando solent duxiri, & alii; de quibus Sect. 4. th. 9.

Cum vero per amnestiam tum reddantur bello capta, tum remittatur jus recuperandi bello amissa, si vel ipsi damnosorum auctores in fontibus nostris deprehendantur, Sect. II. & III. hinc quaeritur, an Principes per amnestiam juri ita subjectis quaesitum auferre possint? Aff. Pacis enim paranda, & rep. tuenda causa Principes subditis juri quaesitum, quoque jure gentium, auferre potest. Unde est rei illa in tertius alienata, vendita, donata, si, tamen ob publicam utilitatem statui potest ut restituatur; idque omnino consequens est imperii, & officii tuenda civitati.

Multo magis vero potest bello amissa hosti per pacem retinere sublati postliminio, vel capta reddere. In his enim non est juri certo quaesitum, sed utriusque controversum; cum alter contendat jure captum, alter negat. Prop. 2. Hac controversia non publica sit, certum est, transigere de ea Principes per amnestiam posse, ut res vel retineantur, vel reddantur; nec videri eos juri civibus suis quaesitum proprie auferre, cum jure suo de re utriusque dubia, & de qua, dum bellum est, in auctoritas ponatur, pax, seu amne-

sia transigatur. Unde & illi tenentur in pax reddere, quibus vendita, vel donata res fuerunt; quia res transiit cum sua causa, nec hi plus habere possunt, quam auctores, a quibus accipere.

Nec movet quod Del. statutus, civi, qui praedictum suo in commune committit credere cogitur, pretium vel ex fisco, vel ex contributione omnium solvendum esse; nam hoc falso civi juri suum certum, plerumque quaesitum auferitur, quod Principes quidem ob necessitates republicae possunt; sed cum hoc omni republica commune sit, quod omnes cives servare debent, non potest id uni soli imponi, sed quod in plus sua parte praestitit, ei servandum est. At in nostra specie ne quidem juri certo quaesitum auferitur; sed de dubio, & controverso, de quo hic auctor inter Principes durante quippe bello pendet, pax pacis transigatur. Nec de onere communi rep. agitur, sed de singulorum damnis casu bellico datis, de quibus certum est, quod Principes ita statuere possint. Nam & praedictum concessio est merum beneficium Principum, cui soli bello capta jure gentium acquiritur, & qui proinde ius legem dicere, modumque statuere potest. Bello vero amissa casu perisse censetur, cum quod bello accidit casu fieri consuet; l. 15. §. 2. ff. locat. cond. quem nec Principes, nec reliqui cives praestare tenentur.

Nec mirum, Principem jura hujusmodi privata subditorum remittere pacis causa posse, cum tanta sit ejus in pace concludenda potestas, ut legibus quoque suadamentibus, ut vocant, regni derogare possit, faciat, & rep. causa. Factum id in pace Cameracensi de anno 1529. art. 16. ubi rex Galliae legi Salica, & art. 20. juri Albinagii multum detraxit. In pace Onabrug. & Mosae. Septemviratus Imperii aerea bulla constitutus in octoviratum versus est. Vid. pac. Onabrug. art. 4. §. 5. ubi dicitur: id publice tranquillitatis causa ab Imperatore, & Imperio constitutum.

Illud quoque indubium est, Principem de bonis etiam ecclesiasticis pacis causa transigere, eaque alienare posse; idque duplici jure. I. Cum enim de iis bonis controversia inter Principes, vel Episcopos, qui juri belli gerendi habent, esse, & bella geri possint, necesse omnino est ut inter eosdem etiam pax valeat de his fieri quae. Neque enim rationatur ut de his bonis bella geri, non autem componi possint; atque ut per vim discendi

pendi de iis, nulla autem transgredi, de-  
 cidendiq; via, ac ratio sit. Quid vero pe-  
 riculosum, siuecunque rei ecclesiastica statui  
 possit, quon negare, pacem pure validam de  
 rebus ecclesia fieri posse, sed exclusa spe, &  
 potestate pacis faciende, necessario ad inter-  
 nectionem ecclesiasticorum bellandum esse?  
 Quid si cum Barbaris bellum geratur, ius-  
 titiam credendum integris principibus, &  
 qua in iis continentur, bonis ecclesiasticis?  
 quod saluum in bellis inter Hungaros, &  
 Turcas, atque. Nemo enim, opinor, qui  
 sit sana mentis, bodie statuet, infidelibus  
 pacem seruandam non esse; bos enim perfidia  
 auctores si non deterret, at reusit laetitia  
 illa clades Varnensis, qua diuina Nemesis,  
 exemplo ad omnem memoriam tremendo, nil  
 est perfidiam Christianorum, qui pacem  
 cum Turcis faciam, hoc pretextu, quod ec-  
 clesia damnosa esset, auctore Pontifice, epu-  
 que legato Cardinale Giuliano, ruperant: ubi  
 tam manifestum apparuit Dei iudicium casu  
 Cardinale perfidia auctore, & rege per-  
 iuro, ut ipsi Turca tam cladem tanquam  
 perfidia penam (ad publicum Christianorum  
 infamiam, quam nulla unquam deletura cil-  
 ias) aggreverint, maximisque gaudiis cele-  
 braverint; quod prater Chalcocond. de reb.  
 Turc. lib. 6. & 7. & Leouclav. ann. turc.  
 ad ann. 1444. referunt Petr. Callimach. lib.  
 5. de pugna Varnensi Dubrav. Hist. Boh.  
 lib. 28. Naucler. Chron. gen. 49. Job. Na-  
 dangi in Flor. Hung. lib. 3. c. 10. qui tunc  
 epus fuisse tuncum, ait.

Rometide Caunas, ego Vernam clade notavi;  
 Discite mortales non temerare fidem.  
 Me nisi pontifices iussissent rumpere foedus,  
 Non feceret Scythicum Pannonis ora iugum.

Atque hoc ius transgredi de bonis ecclesi-  
 asticis per pacem, vel amicitiam, concedi  
 quoque seculari potestati Gudelimus de iure  
 pac. cap. 5. & 9.

II Compositi id ius pacificandi de bonis ec-  
 clesiasticis Principibus ex iure imperii, &  
 summa potestate, quam Principes auge in  
 ecclesiasticos, coramque bona, ac in seculari  
 habere, tam certum est, ac evidens, ut  
 nullo unquam iure de eo dubitatum, nec in  
 nulla unquam gente id controversum fuerit;  
 quod ex omni iure denominatum in Disp.  
 de fund. in territ. potest. Tit. 2. Omnium  
 minime autem (quicquid recentiores canonici  
 moluntur) inter Christianos Imperatores id  
 dubium fuit, qui inde a Constantino M.  
 omnes, & in omnes indistincte personis ec-

clesiasticas, & de omnibus iuribus, ac ve-  
 bis eorum, leges pro arbitrio, & cum pla-  
 naria potestate statuerunt: quemadmodum  
 ha innumera leges publice hodieque extant  
 in Codice Theodosiano, & Justiniano,  
 adeoque in ipso iure communi; quin & in  
 Capitulari Caroli M. & Ludovici Pii, quo  
 continentur septem libri, & amplius, se-  
 rum ecclesiasticarum, qua a Lindenbrogio  
 edita, de rebus, ac personis ecclesiarum, &  
 per plurima secula inter Christianos, nemi-  
 ne contradicente, observata sunt. Ut adeo  
 nullo obtentu negari Principibus possit ius  
 per pacem, vel amicitiam, de bonis ec-  
 clesiasticis statuendi, & disponendi.

SECUNDO cessare amicitia videtur cion-  
 latronibus, p-ratis, praeconibus, & rebelli-  
 bus: idque p-terea sentiant. Verum, estira-  
 tione cadum ab ipsis perpetratarum, &c.  
 non valeat amicitia, per th. 1. & 2. tamen  
 alia eorum injuria, quarum princeps gra-  
 tiam facere potest, per amicitiam in remitti-  
 ti, recipique illi possint, th. 3. TERTIO  
 Paci quoque cum Turcis non facile addi-  
 tur.

Cessat denique QUARTO regulariter am-  
 nicitia in iudiciis, & armistitiis, cum enim  
 per ea tantum suspendatur ad tempus inces-  
 sendi licentia, finitque iis cuque partium  
 integritas sit iterum persequi injurias hostium,  
 hinc cum eorum natura pugna perpetua,  
 & illimitata injuriarum obsequio. Unde nec  
 in tractatu armistitii Casareo-Gallici, in  
 Gallo-Hispanici, qui uterque Ratisbona d.  
 17. Aug. 1684. conclusus est, audita est  
 amicitia clausula. Nec in iudiciis Terocan-  
 sibus ann. 1637. & Nicensibus ann.  
 1638. inter Carol. V. & Franciscum I.  
 initia dicitur, quod fida amicitia, vel  
 amicitia esse debeat, sed tantum, quod fida  
 inducia, & suspensio armorum, &c. Quod  
 & observatum sacris induciis inter Carol. V.  
 & Henricum II. Gallia Regem, ann. 1555.

Posses tamen & in iudiciis aliqua ami-  
 citia pallio fieri limitata, scil. ad tempus in-  
 duciarum, ut factum in armistitio Car-  
 l. Gall. art. 3. Item in iudiciis Belgicis, de  
 ann. 1509. apud Baudium de induc. bell.  
 Belg. ad fin. art. 4. Nam & in fadere A-  
 theniensium, & Argivorum apud Thucyd.  
 lib. 5. conventum est, Εὐμαχίας ἑῶν ἡμέ-  
 ρων ἴσῃ, ut societas sit 100. annos. Sed in  
 primo supervacuum, nec pallio inducia ad-  
 iecta est, sed inducia ipsae; ipsa quippe in-  
 duciarum natura id continetur, ne interim

utroque

invicem laedunt. Ceterum, vix est ut dici queat amicitia; medium amicitia, seu obliquo imperiarum, si post 100. annos eas iterum persequi liceat; at σύμμαχία, seu societas temporaria esse potest. Ut proinde velles veteres σύμμαχίας quidem induciis quoque tribuerint, non vero φίλιον, seu amicitiam; medium amicitiam: quia amicitia cum sola non videtur pertinere ad passionem, quibus inimicitia, & iterum non sopiuntur, & solvantur, sed suspenduntur. Improprie igitur in prædictis amicitia, & induciis accipitur, nec in aliis facile occurrit.

## A D §. I.

1. SICUT de his, quæ ex hostibus capiuntur, &c. ] "De quibus cap. 6. 7. & 8. tra-  
ctavi.

Ita & de postliminii jure n. bil. ferme jani prodiderunt, &c. ] "Statim videbimus, sa-  
niora non esse quæ de origine hujus ju-  
ris prodit ipse Grotius.

Qui retrorsus scilicet juris cognitionem profecti sunt ] "Et quibus Grotius parum in  
disciplina juris gentium se tribuere, pro-  
fessus est in Prolog. §. 54.

Accuratus hac res a veteribus Romanis tractata est ] "Illis scilicet. Jctis, quorum ope-  
ra in Pandectis, Codicibus Theodosiano,  
& Justiniano, & in Novellis constitutio-  
nibus apparent, & quibus multum se de-  
ferre, Grotius dixit in Prolog. §. 53.

Sed sæpe confuse rubis ] "Contrarium  
mox demonstrabimus.

Ut quæ jura gentium, quaque civitatis Romani esse vellent, lector nequiret distinguere ] "At in eo ipso errat Auctor, quod  
circa jus postliminii distinguit inter ju-  
s naturæ, & jus gentium voluntarium;  
cum tale jus gentium non existat, adeo-  
que frustra queratur, quid jure gentium  
obtinere. Quid vero jure civili additum  
sit, id ex ipsa ratione in legibus Roma-  
nis exposita facile distingui potest; quod  
in processu patebit.

Cum vero systema Grotii obscurum ad-  
motum, nec ab illo interpretum satis  
explicatum sit, paulo uberius id expo-  
nendum erit.

I. Ex precedentibus repetendum est,  
Grotium in bellis supponere, aliud justum  
esse ex JURE NATURÆ; aliud ex JURE  
GENTIUM VOLUNTARIO. Vid.  
supr. c. 1. §. 1.

Ton. IV.

II. JURE NATURÆ enim hostem læ-  
dere, & res ejus capere, tunc demum li-  
cere, ait, si is, qui bellum gerit Ju-  
STAM HABEAT CAUSAM; ea au-  
tem deficiente omnes bellum gerentis actus  
esse injustos, indeque cum nec capere  
hostem, nec res ejus posse. Vid. ib. §.  
c. 1. §. 1. n. 2. cap. 10. §. 3. & 4. cap.  
13. §. 1. n. 1. cap. 16. §. 1.

III. JURE GENTIUM VOLUN-  
TARIO mutatum esse jus naturæ, fingit,  
Gentesque inter se constituisse, ait, ut  
inter duas summas potestates D. J. U-  
STITIA CAUSAM queri non debeat;  
adeoque hoc jure gentium hostem, ejus-  
que res etiam ex injusta causa capi posse,  
& pacatas gentes id pro fructu haberi; etli-  
ad effectum saltem externum. Vid. Diss.  
Proem. IV. §. 63. seq.

IV. ex his principiis Auctor insert, Ju-  
RE NATURÆ personas, & res nostras  
ab hoste captas, POSTLIMINIUM  
NON HABERE si causa civitatis nostræ  
iusta non est; habere autem si iusta est,  
hostis autem injuria bellum gerit.

Priori enim casu personas, & res no-  
stræ civitatis jure capi, & hostem verum  
dominium rerum captarum acquirere, Gro-  
tius contendit; indeque concludit, tan-  
tum ubi ut persone, & res reversæ  
POSTLIMINIUM habeant, ut civi-  
tas potius teneatur hosti res receptas  
(quarum dominium jure amisit) resti-  
tuere.

Posteriori casu, si iusta nobis belli cau-  
sa est, res, & personas postliminio omnia  
pristina jura recipere, ait, quia hostis  
injuria res cepit, adeoque dominium eo-  
rum nunquam amissum; immo hostis no-  
bis res illas restituere ipso jure obligatus  
fuit. Vid. infr. c. 16. §. 1. 2. 3. 4. & h.  
cap. §. 1. n. 1. & §. 2.

V. At quia difficile, immo periculosum  
esse, ait, inter duas summas potestates judi-  
cium ferre de iustitia causæ, Grotius fin-  
git, gentes inter se convenisse, ut is quo-  
que hostis, qui ex injusta causa capit, do-  
minium acquirat, adeoque res reversæ ju-  
re postliminii recipiantur. Unde conclu-  
dit, JURE GENTIUM VOLUNTARIO  
personas, & res postliminio pristi-  
na jura recipere, si causa justa sit, si-  
ve non. Diss. proem. IV. §. 63. seq.

VI. Non sine ratione dubitavimus,  
num saniora sint principia Grotii, quam  
ea,

ea, quæ recentiores JCti prodiderunt :  
 cum enim JUS QUINTUM VOLU-  
 TARIUM non datur, sponte corripit to-  
 tum systema Grotiæ circa JUS POS-  
 TULMINII.

VII. Superest igitur, ut veram ratio-  
 nem JURIS POSTULMINII ex natu-  
 ræ principii adstruamus, simulque de-  
 monstremus, Romanos JCtos illud ex ip-  
 sa ratione naturali deduxisse.

VIII. Præmittendum autem est 1.  
 NATURALI quoque RATIONE de  
 justitia causæ inter duas summæ potesta-  
 tes nec queri, nec de ea constare posse.  
 Sane, partibus ipsi circa justitiam causæ  
 fides haberi nequit, quia quilibet suam  
 causam justam, alterius injuriam prædi-  
 cat : sed nec alia gentes judicium de ju-  
 stitia causæ sibi arrogare possunt, quia  
 imperium in bellum gerentes ipsi non  
 competet.

2. Durante igitur bello naturale est, ut  
 cujusque partis judicium valeat in sua ci-  
 vitate; adeoque IN JUDICIO NO-  
 STRA CIVITATIS hostis nostræ injuria  
 agit, & injuria res, & personas civitatis  
 nostræ capit : unde sponte sequitur, eas-  
 dem res, easdemque personas, si a no-  
 stra civitate recipiuntur, omnia pristina  
 jura recipere. Ratio additur in l. 19. pr.  
 ff. Capt. & postl. Naturali enim æquitati  
 conveniens esse, ducitur, ut qui per inju-  
 riam ab extraneis detinebatur, se ubi in-  
 juriæ suæ reliquisset, pristinum jus suum re-  
 ciperet.

contrario ex JUDICIO CIVITA-  
 TIS HOSTILIS nostra civitas injuria  
 agit, rapit, capit, &c. adeoque ex ea-  
 dem ratione res, & personæ nostræ ci-  
 vitate capte, si ad hostiles fines revertun-  
 tur, postliminio gaudent, id est, pristina  
 jura recipiunt in sua civitate.

Cum igitur 3. in hac questione, ubi na-  
 tura iudex non est, moraliter de justitia  
 causæ constare non possit, neuter duran-  
 te lite vere dici potest jure agere : sed  
 conscientie bellum gerentium id relin-  
 quendum est, qui proinde utrinque agunt,  
 ac si jure agant. Et hoc est quod vulgo  
 proditum est, utrinque factum pro jure  
 haberi : certitudo enim moralis haberi ne-  
 quit.

Hinc 4. ex ipsa ratione naturali sequi-  
 tur, personas, & res captas, at mox re-  
 versas, & receptas, in sua civitate POS-  
 T-

ULMINIUM habere, i. e. omnia  
 pristina jura recipere, quia ex judicio  
 cujusque civitatis injuria capte censetur,

IX. His Principiis juris Romani positis  
 mirum quam maxime videtur, cur cives  
 Romani BELLO CAPTI non gaudent  
 jure postliminii, nisi ex fictione legis  
 Corneliæ, (qua nunquam capti fuisse cen-  
 sentur). Si enim hostis injuria cives na-  
 stros capit, (uti jus Romanum in l. 19.  
 pr. capt. & postl. supponit) nullam ratio-  
 nem dari posse videtur, cur reversi non  
 ipso jure pristina jura recipiant, & cur  
 actus a cæto durante captivitate gesti,  
 etiam post legem Corneliæ pro nullis ha-  
 beantur.

Rationem hujus rei paulo plenius exa-  
 minabimus, quia nempe interpretum ve-  
 ram hujus fictionis causam indagavit. Res  
 ita se habet.

Veteres Romani odio captivorum (vid.  
 infr. §. 4. n. 2.) supponere, cives Ro-  
 manos ab hoste captos libertatem amis-  
 se. L. 21. §. 1. l. 24. ff. capt. & postl.  
 19. §. 1. eod. & vere servos factos esse,  
 d. l. 24. l. 36. ff. Relig. l. 13. pr. Tē-  
 stam. Conf. §. 5. Inst. quib. mod. patr.  
 Ulpian. fragm. tit. 10. §. 4. Paul. Sent.  
 III. §. 4. L. 1. ff. de Divort. l. 5. §. 2.  
 l. 2. pr. capt. & postl. Quid vel exinde  
 confirmatur, quia demum per legem Cor-  
 neliam capti hnguntur nunquam capti,  
 adeoque nunquam servi fuisse. Qua fictio-  
 ne opus non fuisset si liberi in sua ci-  
 vitate mansissent. Atque hæc ratio est, cur  
 bello civili, & a latronibus capti postli-  
 minio opus non habuerint, quia servi  
 non fiabant, l. 21. §. 1. l. 24. ff. capt.  
 & postl.

Hoc principio posito, capti desinebant  
 esse cives, L. 5. §. 1. capt. & postl. &  
 pro NULLIS. l. 32. ff. R. S. l. 7. pr.  
 Leg. Falc. id est pro civiliter mortuis ha-  
 bebantur, tot. tit. Inst. de cap. min. l.  
 209. R. l. 59. pr. cond. & dem. eoque  
 omnis juris incapaes dicebantur, l. 3.  
 in fin. cap. min. cum quibus nulla esset  
 juris communicatio, l. 20. §. 6. His, qui  
 test.

Effectus hujus rei insignis hic fuit : quod  
 1<sup>o</sup>. per servitutem istam desierit patria po-  
 testas, §. 5. Inst. 2. in p. Quem patr. &  
 2<sup>o</sup>. matrimonium capci dissolvatur ; etsi  
 uxor in domo mariti capci habitet, &  
 conjun-

• conjugium continuare velit. *L. 1. ff. de  
• eort. l. 12. §. 4. capt. Et post 37.* Quod  
• captus si nubit, non contrahat matrimo-  
• nium, sed contubernium, & ex tali ma-  
• trimonio nati sint spurii. *L. 1. C. postl.*  
• Immo 4<sup>o</sup>. liberi ex parentibus capis nati  
• si patre in captivitate mortuo revertuntur,  
• pro spuris habentur, *l. 24. capt. Et postl.*  
• etsi cum matre revertantur, *ibid. 5<sup>o</sup>.* Quo  
• testamentum durante captivitate confectum  
• nullum sit: *arg. l. 12. ff. Testam. l. 12.*  
• §. 4. *capt. Et postl. 6<sup>o</sup>* Quod subtili jure  
• nec codicilli capti valeant, etsi testamen-  
• tum, quod liber fecit, sint confirmati. *L.*  
• *12. §. 5. ff. captio. 7<sup>o</sup>.* Quod captus et si  
• si per 10. annos domi rem alienam te-  
• neat; eam non usufruat: *l. 29. ff. captio.*  
• 8<sup>o</sup>. Quod capti nec liberos, nec agnatos,  
• *l. 12. §. 4. ff. Accus.* adeoque nec hæredi-  
• tatem, nec hæredem habuerint, *arg. l.*  
• *18. ff. ad leg. Falcid. indeque 9<sup>o</sup>.* bona  
• eorum sisco cesserint. *l. 36. Relig. l. 31.*  
• *ff. Jur. fisc. arg. l. 19. C. Postum.* Deni-  
• que & 10<sup>o</sup>. quod claves capti, & reversi  
• (civiliter quippe mortui) *POSTUMI*  
• *19* non gauderent ante legem Corne-  
• liam.

• X. Hoc jus, atque hunc rigorem juris  
• Romani in captos Prætor Cornelius Sylla  
• æquitati naturali contrariari, existimavit,  
• & iniquum quam maxime judicavit, eum,  
• qui ex judicio nostræ civitatis injuria cap-  
• tus est. (*ibid. l. 19. pr. captio.*) si rever-  
• titur, a juribus civitatis excludere.

• Cum vero directo jus civile tollere non  
• potuerit, per indirectum succurrere capis  
• voluit: indeque (ne contra rationem juris  
• Romani servis jurium communionem per-  
• misisse videatur) supponit, civem nun-  
• quam captum, adeoque nunquam servum  
• fuisse. Atque hunc in finem fingit, ca-  
• pum, si in servitute mortuus, retro in  
• momento captivitatis decessisse videri, *l.*  
• *10. l. 18. l. 22. §. 2. captio. §. 5. Infl.*  
• *Quib. mod. p. p. §. Si vero ad suam civi-*  
• *tatem revertitur, fingit, eum nunquam*  
• *captum, adeoque nunquam servum fuisse,*  
• *d. §. 5. l. 5. §. 1. l. 12. §. 1. 6. 7. l. 22.*  
• *§. 2. ff. captio.*

• Per legem Corneliam igitur jus civis  
• capti in pendenti est, *d. l. 22. §. 2. Et*  
• *3. d. l. 12. §. 1. d. §. 5.* & ab eventu de-  
• pendet, an moriatur in captivitate, an  
• revertatur. *L. p. ff. de suis. Et leg. Ulp. titi*

• *10. §. 4.* Utroque autem casu servus non  
• fuisse fingitur.

• XI. Per hanc fictionem legis Corneliæ  
• hactenus reductum est jus naturæ, ut ci-  
• vis per injuriam captus, si revertitur,  
• omnia jura recipiat, Nil. quæ, cum cape-  
• retur, in civitate habuit, ita ut & ipse  
• hæredem in sua civitate habere, & si se  
• hæreditates sibi delatas acquirere possit,  
• ac si captus nunquam fuisset. *L. 18. ff. ad*  
• *leg. Falc.*

• At manebat ille rigor juris Romani, il-  
• laque iniquitas ratione actuum interre-  
• diorum, quos ut servus, adeoque duran-  
• te captivitate, peregit. Cum enim dican-  
• tur nunquam servus fuisse, necessariis se-  
• quitur, etiam actus illos eadem fictione  
• nunquam peractos fuisse. Hinc post legem  
• Corneliam quoque testamentum apud ho-  
• stes confectum nullum fuit, *l. 8. pr. testam.*  
• nec valuit jure militari, *l. 10. ff. Test. mi-*  
• *lit.* etsi postea reversus fuerit, *l. 9. ff. In-*  
• *just. test.* Natus ex capto pro spurio habe-  
• batur, si pater in captivitate moriebatur,  
• etsi mater cum filio reversa fuerit, *l. 25.*  
• *ff. captio. l. 1. C. Capt. Et postl.* Lex enim  
• Cornelia captum non existere, fingit, *l. 1. et*  
• eum, qui servum, pro nullo habet. Sed  
• & dispositiones medio tempore inter vivos  
• factæ nullæ fuerunt. *Nov. Leon. 140.*

• Hanc iniquitatem Imperator Leo demum  
• sustulit, statuitque, captis facultatem de  
• jure suo disponendi negandam non ef-  
• fectum, sed actus, quos durante captivitate  
• perfecterunt, in civitate sua plenissimum  
• effectum juris habere debere; quod ratio-  
• ni naturali quam maxime convenit, quia  
• ex judicio civitatis nostræ injuria captus  
• censetur, adeoque reversus omnia jura re-  
• cipit. Ex *Leo in Nov. 140.* non immeri-  
• to rigorem illius juris Romani contra bel-  
• lo captos improbat, *quasi culpam commisse-*  
• *runt, quod pro tribubus (l. c. membris*  
• *eiusdem tribus) propagando in captivita-*  
• *tis necessitatem pervenerunt.*

• Adeoque per legem Corneliam, & per  
• Novellam Leonis jus naturæ reductum est,  
• i. e. si ita nostra ab hoste capta a rostris  
• recipitur, pristino domino restituentia est,  
• & persona capta, ac ad fines nostræ ci-  
• vitatis reversa, citra fictionem legis Cor-  
• neliz, omnia jura recipit; actusque capti  
• durante captivitate gesti, ejusque disposi-  
• tiones, in sua civitate plenissimum juris  
• effe.

effectum habent. Atque hoc jus hodieque inter gentes Christianas obtinet.

Hinc jam apparet, jus Romanum in genere cum jure naturæ convenire, & Jctus rationem juris postliminii in aequitate naturali posuisse, l. 19. pr. ff. capt. & postl. Sed & porro ex ante dictis constat, quid Romano jure additum sit juri naturæ: & quidem CIRCAPRESSIO, N. A. S. 1<sup>a</sup>. quod bello capti etiam ex jure dicio civitatis Romanæ pro servis, adeoque 2<sup>o</sup>. omnis juris in sua civitate incapaces, & 3<sup>o</sup>. pro mortuis habiti fuerint, ac 4<sup>o</sup>. reversi non nisi per fictionem legis Cornelie pristina jura receperint; 5<sup>o</sup>. quod lex Cornelia tantum reversis in eodem bello succurrat, l. 5. §. 1. captiv. non vero si in alio bello revertuntur, dist. l. 5. §. 1. l. 12. pr. l. 17. capt. & postl. 6<sup>o</sup>. quod etiam post legem Corneliam omnes dispositiones durante captivitate factæ effectu juris destituantur. Nov. Leon. 140.

CIRCARE quoque captas singularem quædam jure Romano statuta legimus. Non enim gaudent postliminio arma amissa, vestes, naves, quæ usum in bello non habent, ut voluptuariæ, &c. l. 2. §. 2. l. 3. captiv. Hæc igitur res in præda esse dicuntur, adeoque reverse pristinis dominis non restituantur. Rationes juris Romani in sequentibus exponemus.

2. Qui partem ejus posteriorem productionem putat esse verbi] Servus omnem significationem ponit in verbo post; & liminium, ait, esse saltem productionem verbi: ut in vocibus legitimus, justitiam, ubi iidem simum saltem est productio vocis absque significatu; & illud tullium in voce medullarum. Vid. Cic. in Topicis n. 8. oper. tom. 4. p. m. 398.

Scævola] Verba ejus apud Ciceronem d. l. hæc sunt: Quæ a nobis alienata sunt cum ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limite exierint, cum redierint ad idem limen, postliminio dicuntur redire. Unde etiam collimium dicitur apud Solum, quasi conjunctio, seu coisio limitum.

Ab antiqua voce limo] Limus etiam limus dicitur, docente illud Terentii Eun. act. 3. Scm. 8. ad verba, ego limis spectro: Limis, inquit, si nominativus singularis est, transversus significat, &c. Nam limis est transversus; unde limen

quoque dicitur, quod ingredientibus, ex-  
• ruitibusque transversum est. Rejicit hanc etymologiam Salmastius Obfero. ad juv. Met. c. 26. p. 568.

Ut limen magis ad privata] Limen enim de domo dicitur, Germanice die Schwellen vom Haus: limen vero de agris. Livius quoque limitum civitatis dixit.

## AD §. I I.

EST ergo postliminium jus, quod nascitur ex reditu] Seu, uti Jctus illud describit in l. 19. pr. Capt. & postl. Jus amissa rei recuperanda. Quæ definitio verior est, quia datur postliminium sine reditu, & aliquando jus est rem amissam recuperandi, etiam extra nostros limites nunquam fuerit. Nam duplex est postliminium: 1. quando persona, vel res nostræ civitatis ab hoste capitur, & intra ejus fines, seu prædia abducitur, eoque in hostis potestatem pervenit, ac postea intra limites nostros redit: 2. quando civitas nostra ab hoste occupatur, postea vero, bello durante, a nobis, vel focis nostris recipitur; hoc casu civitas pristina jura, tum publica, tum privata recipit, ac non reditu.

Intra prædia] Uti captus is demum dicitur, qui intra prædia nostra deducitur. Vid. supra c. 6. §. 3. Tunc enim demum in nostra custodia, & potestate est.

Consensus gentium rem eo perduxit] Immo id ex ipso jure naturæ sequitur. Nam si civis noster, qui captus fuit, redit ad socios nostros, omnia pristina jura ideo recipit, quia socius sequitur nostrum judicium, nostramque defendit causam; adeoque ex judicio focii injuria captus censetur. Hinc Ælius Gallus apud Festum Pomp. voce Postliminium: quæ nationes in opinione nostra sunt, cum bis postliminium nobis esse, ait.

In quo postliminium esse placuerat] Dicitur, revertem ad focios nostros recipere pristina jura, non ex placito gentium, sed ex ipsa naturæ ratione.

Perveniit ad amicos nostros] Qui judicium nostræ civitatis sequuntur.

Ad regem focium, vel amicum] Recte Auctor ait, exempli causa id addidit; nam idem est si ad populum, seu tempore bellicum fociam redux factus fuerit.

Non



Non simpliciter quibuscumque pax est ] " Hi enim mediis dicuntur, & utriusque factum » pro jure habent, ac judicium suum suspendunt; indeque neutrum injuria facere » asserunt.

Sed qui partes in bello eadens sequuntur ] Adeoque qui injuria captum asserunt. Nominis publico tunc esse incipimus ] " Quod fit si intra eorum praelidia pervenerint.

Homo, aut res ad hos, aut ad suos peremerit ] " Juxta judicium enim & nostrae civitatis, & sociorum, personae hae, ac res injuria capere censentur.

2 Bello capti statim non mutant ] " Dixi enim, Medios, qui neutrius partem sequuntur, utriusque factum pro jure habere; indeque sequi debere illum statum, in quo persona, vel res constituta est cum intra limites mediorum pervenit. Si quis igitur eo pervenit ut servus, etiam pro servo habetur; si ut liber, manet liber. Vid. infr. cap. 17.

Nisi ex speciali pacto, quomodo in secundo faderit isto, &c. ] " Apud Polyb. l. 3. c. 21. Adeoque non ex jure naturae, sed ex pacto, Romanorum amici a Carthagenensibus, capti libertatem recuperabant » si ad Romanorum fines perveniebant: jure naturae enim Romani, utpote medii, factum Carthagenensium pro jure habere, adeoque captos pro jure captis habere debuerunt.

Utque Carthagenensium amici par juri esset ] Ut qui a Romanis capti e populis amicis Carthagenensium in portus Carthagini subditos venissent, in libertatem vindicari possent.

In Graciani commercio peremerant ] " I. e. quos Graeci, qui medii erant, a Poenis victoribus pretio emerant.

Jus ibi postliminio non habuerant ] " Nam causam a Poenis habuerunt. Sane, Romani a Poenis capti servi fuerunt cum ad fines Graecorum pervenerunt: at pacati hunc statum sequuntur.

Neutras secuti fuerant partes ] " Adeoque mediis erant.

Ac propterea ] " Quia medii sequuntur statum rei, qui est dum pervenit ad eorum fines.

## A D §. III.

Auctor hic ex JCtis Romanis probat, in personis aequae, ac rebus, postliminio locum esse, & de utrisque olim dictum fuisse, postliminio recipi: posterioribus autem demum temporibus usitatum fuisse lectionem, ut personae dicantur postliminio reverti, res autem postliminio recipi.

Ita enim legendum ] " Sequitur id ex ipso, so contextu: nam Festus ad vocem postliminii sequentia notat: receptum (scilicet postliminio) Gallus Aelius ait, esse eam, &c.

Eadem ratio est in postliminii receptu qua servus ] " In editione Gothofredi verba haec inveniuntur: eadem ratio est postliminii receptum est, qua servi. Ego potius legem: eadem ratio est postliminii receptus, qua servi.

Qua delenda censet ] " Quod supervacua esse videantur.

Jacobus Cujacius ] " Salmasius pag. 580. putat, Fulvium Ursinum id censuisse, non Cujacium: atque id monet quoque Grotius in not. b. At Cujacius omnino verba vulgaris editionis postliminii receptum est &c. tanquam supervacua delenda censet. L. 11. Obi. c. 23. & in paratit. ad Cod. l. 7. tit. 49. p. m. 197.

A nobis ad hostes redire possint ] " Quia ex judicio civitatis hostilis injuria a nobis capta censentur.

Discrete magis duas statuimus species postliminii ] " Equidem Pomponius in L. 14. pr. ff. capt. & postl. & Tryphonius in l. 12. §. 1. & §. 18. in fin. Ed. (quorum ille sub Commodo, hic sub Caracalla vi. xit) ajunt, personas reverti, res recipi. At Paulus, qui posterior fuit, & sub Alexandro Severo scripsit, etiam de personis ait, quod recipiantur, l. 19. §. 12. ff. postl. Adeoque posteriores quoque JCti indiscrete personam magis reverti, mox recipi postliminio dixere: eodem modo uti & res postliminio redire, passim dicuntur. l. 28. ff. capt. & postl.

## A D §. IV.

In bello ] " Si scilicet durante bello virtute bellica hostium potestati se eximit, & ad suum

» suam civitatem redit. Quod adeo verum  
» est, ut si capti illi per commercia ad pa-  
» caros veniunt, ibique servant, tandem  
» autem ad pristinos lares revertuntur, post-  
» liminio recipiantur. Et hoc sensu ad-  
» mitti potest quod Gallus Aelius dixit,  
» etiam cum federati, & liberi populi, ac  
» regibus, postliminium esse, ut cum hoste;  
» quia pacatus ille, qui causam ab hoste  
» habet, servum. vel rem acquirat cum  
» sua qualitate, & conditione, i. e. salvo  
» jure postliminii. *Vid. Grot. b. c. §. 18.*

In pace ] Regulariter jus postliminii tan-  
tum obtinet inter eos, inter quos bellum  
est, non vero cum his, cum quibus pax  
est. Tres autem excipiuntur casus, ubi post-  
liminii jus etiam in pace obtinet.

I. Si in pace nihil de captis dictum est.  
Est enim bellum ipsum, i. e. jus certan-  
di per vim sublatum sit, circa damna ta-  
men medio tempore data nihil transactum  
est: adeoque res, & cives nostros injuria  
captos, etiam pace facta, asserimus. Quo-  
vis igitur res, & cives, a pacatis ad suam  
civitatem revertuntur, postliminio gaudent,  
i. e. omnia pristina jura etiam IN PACE  
recipiunt.

Idque jure Romano quoque ita statutum  
est circa eos, qui FATI capti, & in ser-  
vitutem redacti sunt; & excipiuntur saltem  
BELLO capti. *l. 12. pr. ff. postl. rer.* Hi  
enim pace facta non recipiuntur postlimini  
jure, nisi speciatim id in pace dictum sit.  
Rationem affert Tryphonius, quia *speci-  
vertendi civibus in virtute bellica magis quam  
in pace, Romani esse voluerunt; quae ratio ces-  
sat in fato captis.*

II. Si cives nostri, vel res nostrae bello  
captae, per commercia ad medios perveni-  
unt, & ab his ad nostram civitatem re-  
vertuntur. Hoc casu postliminio etiam con-  
tra pacatos, & federatos, adeoque IN  
PACE locus est. Rationem explicavimus  
in nota precedente.

III. Si cum aliqua gente nobis neque  
amicitia neque hospitium, neque sedato am-  
icitiae causa est, sed ubi cives no-  
stri, qui ad eos perveniunt, servi sunt,  
& quod ex nostro ad eos pervenit, illorum  
sit, &c. etsi bellum ipsis denunciatum non  
sit. Cum tali gente PAX esse dicitur, quia  
hostes jure Romano non sunt, nisi quibus  
bellum decretum est, *lib. 24. ff. captio.*  
Capti igitur a tali gente, si ad suam civi-  
tatem revertuntur, postliminium habere in

PACE dicuntur. *L. 5. §. 2. capr. ff.  
postl.*

*Sensu paulo alio, quam quo idem dixe-  
rat Pomponius ]* Immo non alio sensu  
» Pomponius id dixit, sed alio usus est  
» exemplo.

*Nisi aliud convenerit ]* i. e. nisi in pace  
» dictum sit, ne fato deprehensi dimittan-  
» tur; tunc enim cessat postliminium, &  
» civitas profugum domino vindicanti testi-  
» tuere tenetur.

*Hic, qui non virtute bellica superati, sed  
fato suo deprehensi sunt ]* Mirum videtur,  
» cur bello captis in pace non sit jus postli-  
» minii, nisi id in pactis erat comprehen-  
» sum; *fato autem captis in pace sit postli-  
» minium, nisi in pace dictum sit, ne*  
» esset.

» Grotius rationem differentiae hanc red-  
» dit, quod capienda credi voluerit jura sibi  
» fuisse rea capiendi. Si igitur pace facta  
» res capta, & reversa recipereetur contra-  
» dicente capiente, novam inde bellorum  
» segetem orituram esse, putat. Unde Au-  
» ctor fingit, gentes consensisse ut id, quod  
» BELLO, i. e. in actu repugnandi,  
» captum est, quasi ex justa causa captum  
» habeatur; simulque permittisse, ut unus-  
» quisque usurparet quod vellet credi jus  
» esse.

» Hanc autem rationem cessare, ait, in  
» FATI deprehensia, & captia: utraque  
» enim partem fateri eos innocentes, adeo-  
» que non ex justa causa captos esse. Pace  
» igitur facta (interim enim detineri posse  
» putat) dimittendos esse, censet; adeoque  
» reversos jure postliminii omnia pristina  
» jura recipere, statuit.

» At nihil hic est quod rationi juris con-  
» veniat. Negamus enim I. novam belli  
» segetem orituram esse si pace facta bello  
» capti aufugiunt, ac pristina jura in sua  
» civitate recipiunt. Tryphonius enim sup-  
» ponit, de captis nihil in pace dictum,  
» adeoque scilicet ut agendi quidem per  
» pacem sublatam, at de injuria privata,  
» & de damnis transactum non esse; hacte-  
» nus igitur injuria manet, sed vi ea vin-  
» dicari nequit: si proinde sine vi persona,  
» aut res recipi potest, (uti fit per postli-  
» minium) salva pace postliminio gaudent,  
» & si qui olim cepit bellum ideo inchoa-  
» re vellet, non jure ageret, sed injuria.  
» Negamus, II. gentes in id consensisse,

et

ut bello capti ex iusta causa videantur  
 capti, & ut quisque belligerantium usur-  
 pare possit in bello captos, quod vellet  
 credi ius esse, adeoque negamus, gentes  
 ex hoc capite revertis in pace postlimi-  
 nium admississe. Nam s. unde apparet,  
 gentes in id consensisse? quis gentibus  
 jus dedit bellum gerentibus leges præscri-  
 bendi? fabula est quæ de jure gentium  
 voluntario traduntur. 2. Ipse Auctor pe-  
 riculofum esse, dixit, pacatis, se huic  
 controversiæ immiscere: immiscerent au-  
 tem se si civitatem, quæ postliminio per-  
 sonas, & res recipit, injuria recipere ita-  
 tuerent. Sed & 3. Grotius supponit, gen-  
 tes consensisse, ut quisque usurpare possit  
 quod vellet credi juri esse: at is, qui recte  
 sit in pace personas, & res captas, vult  
 credi se id jure facere posse, adeoque  
 hujus causa itidem iusta esset.

Denique & III. negamus, FACTO de-  
 prehensos innocentes esse, idque utrius-  
 que partis consensu constare, adeoque ne-  
 gamus, eos ex hac ratione pace facta di-  
 mitti debere, atque reversionis jure postli-  
 minii priora jura recipere. Nam s. natu-  
 rali jure facto capti æque, ac bello capti,  
 ex judicio civitatis capientis nocentes sunt,  
 quod naturæ rationibus probavi supra c. 7.  
 §. 2. Hinc Tryphoninus eos servos fieri  
 statetur. d. l. 12. pr. Cum vero 2. ex  
 judicio nostræ civitatis injuria capti di-  
 cantur, hæc vera ratio est cur reversi post-  
 liminium habeant; jam enim valet ju-  
 dicium nostræ civitatis.

IV. Cur ergo Romani pace facta ne-  
 gant bello captos postliminium, si nihil de-  
 iis in pace dictum est? dent autem illis,  
 qui facto capti sunt? Resp. Rationem sup-  
 pedit Tryphoninus in d. l. 12, quæ  
 mere civilis est, & fundamentum habet  
 in rigore disciplinæ militaris. Alibi enim  
 probavimus, miseram apud Romanos fuisse  
 conditionem civium bello captorum.  
 Captos enim pro servis, i. e. pro civili-  
 ter mortuis, qui omnis juris incapaces  
 essent, habebant; tantumque in eos fuit  
 odium, ut rarissime in pace de captis  
 mentionem fecerint, eoque declaraverint,  
 se illos pro civibus amplius habere nolle;  
 atque ex hac ratione reversionis in pace a  
 postliminio excluderunt. Hæc ratio quoque  
 a Tryphonino allegatur, dum ex Servio  
 refert, ideo id placuisse, quia spem rever-

tendi civibus in virtute bellica magis,  
 quam in pace, Romani esse voluerunt.

Tota hæc ratio cessat in facto depre-  
 hensis, qui non bello capti sunt, sed  
 cum subito exarisset bellum, apud eos  
 deprehenduntur, ad quos tanquam ad a-  
 micos pervenerunt: odium igitur, quo  
 Romani bello captos prosequébantur, ad  
 eos, qui facto capti sunt, non pertine-  
 bat.

Supereft ut paucis mentem Auctoris,  
 obscuram admodum, explicemus.

Aliis autem captivis? Qui scilicet non  
 facto, sed bello decertantes capti sunt.

Ut optime cum Tryphonini locum enun-  
 dat, &c. Faber? Ita autem corrigi legem  
 12. pr. Postl. In pace autem his, qui  
 bello capti erant, de quibus id (pro nihil)  
 in pactis erat comprehensum. Ex hac ipsa  
 igitur oppositione eorum, qui facto, &  
 eorum, qui bello capti sunt, apparet,  
 correctionem necessariam esse; & eos in  
 pace postliminio reverti, qui facto capti  
 sunt, non qui bello. Ratio quomodo a Jcto  
 allegata correctionem firmat. Romana  
 enim disciplina non favet illis, qui ar-  
 mati mortem servituti non præferunt. Nam  
 ex eadem ratione milites armis bello amif-  
 sa postliminii jure non recipiunt. l. 2. ff.  
 Captiv.

Tota hæc ratio cessat in iis, qui non  
 armati, nec tempore belli, sed facto in po-  
 testatem hostium pervenerunt; his nihil  
 imputari potest, nec armati capiuntur,  
 adeoque eis etiam in pace revertendi fa-  
 cultas relicta est.

Nam hoc est subiecta ratio? Ratio hæc  
 allegatur, quia spem revertendi civibus in  
 virtute bellica magis, quam in pace, Ro-  
 mani esse voluerunt. Ex hac igitur ratione  
 mere civili postliminium non datur eis,  
 qui vi bellica capti sunt.

Et oppositum membrum? Verba legia  
 hæc sunt: *etiam in pace qui pervenerunt*  
*ad alteros, si bellum subito exarasset*  
*eorum servi efficiuntur, apud quos jam*  
*hostes suo facto deprehenduntur, qui post-*  
*liminium eis tam in bello, quam in pace*  
*ita enim conceditur?* Si igitur de capti-  
 vis nihil dictum fuisset, nec hostes eos  
 dimissuri, nec reversi postliminio gavisuri  
 fuissent.

Si capere, de quo in pace cautum fuerat.] "Patet ergo, captivum si in pace cautum non fuisset ut rediret, pristina jura recepturum non fuisset.

Si in bello captus pace facta donum refugit; postliminio redit. &c.] "Casus hujus legis huc non pertinet. Non enim ibi queritur, an civis noster bello captus pace facta postliminiam habeat: id enim negant leges: sed an captus ex hoste, (adeoque servus noster) & pace facta reversus ad suam civitatem, si postea alio bello capitur, pristino domino restituendus sit? Quod omnino affirmandum est, quia priori pace de damnis, & injuriis nihil dictum est, adeoque ex judicio restituitur civitati: servus ille injuria sese potestati domini eripuit: novo igitur bello captus non præde loco est, sed jure postliminii pristino domino restituitur.

Si modo non convenerit in pace.] "Si enim convenerit in priori pace ut captivi redderentur, captus novo bello non recipitur a pristino domino, sed cedit captienti jure præde.

Causam cur de his, qui bellica virtute capti, &c.] "Rationem hujus differentie modo exposuimus.

Minime indulgemus in captivos.] "Adeo ut plerumque nec de captivis aliquid dicere in pace soliti fuerint.

Sed hac ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium.] "Nec Romani id pro jure Gentium venditarunt.

Potuit tamen inter causas esse cur Romani, &c.] "Quo casu Grotius non jus gentium verum, sed minus plenum constituit, putat. Nos alibi diximus, male hæc jura a pluribus usitata referri ad jus gentium; sunt enim jura civilia cujusque civitatis.

Ab aliis gentibus.] "Nam & apud Græcos, præcipuum apud Spartanos, similia obtinuisse, Aristoteles testatur. Vid. infr. c. 21. § 24.

Verior hac est ratio.] "Hanc rationem Grotii exposuimus, & examinavimus supra ad n. 1.

Quod reges, aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volent iustas sibi fuisse causas.] "Hoc non sequitur ex eo, quod bellum gerentes id credi volunt, sed ex ipsa naturæ ratione. Cum enim inter duas summas potestates, quarum quæque contenta, suam causam justam, alterius inju-

ram esse, superior non sit, qui de causæ iustitia cognoscat, morali ratione de iustitia causæ decidi nihil potest; sed suspensum di ea debet, donec per ultimam victoriam, arbitrate Deo, lis decidatur.

Nec tutum esset pacem servare capientibus huic se controversiæ interponere.] "Immo nec naturali ratione id possunt, quia iudicium eis in bellum gerentes non competit; & si unius causam iustam declararent, hoc ipso postea hostes fierent.

Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent.] "I. e. Judicium de iustitia causæ suspenderent, & præsentem possessionem sequerentur.

Atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex iusta causa captos.] "At qui paulo ante dixit, tutum non esse pacis huic controversiæ se interponere: at sese interponere si bello captos ex iusta causa captos afferrent; consequenter declararent, eum, qui postliminio eos recipit, injuria eos recipere.

Demonstravimus in præcedentibus, rationem cur Romani bello captis postliminium negaverint, non in eo consistere, quod gentes eos quasi ex iusta causa captos haberint, sed quia Romani in omnium captorum eos ab hoc jure (contra naturæ rationem) exclusi voluerunt.

At de his, qui bello exorto deprehensi erant, idem dici non poterat.] Immo eadem ratio hæcenus in fato capis militat; ut scilicet ab hoste, qui iustam sibi causam asserit, capi possint.

Nam in illis nullam injuriam consensum fugi poterat.] "Immo idem injuriæ consensum in fato capitis adest. Nam hi quoque causam suæ civitatis sequuntur, eamque defendunt, & defendere tenentur, adeoque hostem injuria agere contendunt. Unde Tryphonius recte asserit, cum servum fieri l. 12. pr. captivum. atque ideo eum postliminio gaudere, ibid.

Retineri etiam vivente bello, non iniquum videbatur.] "Si innocentes, adeoque injuria capti essent, nec retineri possent durante bello. Verius igitur est, eos ideo, quia causam suæ civitatis, adeoque causam ex iudicio capientis iustam, defendunt, pro hostibus haberi, indeque in servitutem redigi posse.

Nihil obtendi poterat quo minus dimitterentur.] "Immo capiens allegare potest, se eivem hostis sui, qui ejus causam defendit, cepisse.

Itaque

*Itaque consensum in hoc est* ] " Scil. a gentibus pacatis, adeoque jure gentium voluntario. At fabulam esse, quæ de tali jore produntur, alibi probavimus. Ut tales ] " Scil. futo capti.

*In pace semper libertatem obtinuerunt, ut concessio partium innocentet* ] " Diximus, futo captos non magis esse innocentes, quam bello captos, eosque æque, ac hos servos factos, atque ipsis quæ servis postliminio esse. Adeoque Thryphonius eos non in hoc distinguit a bello captis, quod futo capti nocentes non sint, & quod ex consensu gentium quasi ex non iusta causa capti habeantur, atque ideo postliminio gaudeant; sed quia Romani vitio vertunt bello captis, quod non in virtute bellica, sed in pace spem revertendi posuerint: quæ ratio cessat in futo captis.

*In cæteris vero* ] " i. e. in bello captos. Ut quisque usurparet quod credi vellet *ius esse* ] " Credi autem vult, sibi esse, iustam causam, alteri injustam, vid. n. 1. Unde concludit, ex gentium consensu bello captum, si ad suos revertitur, postliminio non habere. At diximus i. talem gentium consensum non existere: 2. jure naturæ etiam bello captum in pace postliminio gaudere: & 3. jure Romano demum in odium captivorum id mutatum esse.

*Nisi quatenus passa certi aliquid præfererent* ] " I. e. nisi pace dictum sit, ut etiam bello captis postliminio esse debeat: at diximus, id jure Romano demum statutum esse; jure naturæ enim eis jure postliminii prodest, etiam si nihil de illis in pace dictum sit.

*Quia victor credi vult jus sibi fuisse ista querendi* ] " Atqui victus contrarium asserit, victores nimirum injuria cepisse; atque hoc judicium valet in civitate victi, si captus reversos est.

*Cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ferre* ] " Sensus est, quod si civitas civem bello captum, de quo in pace nihil dictum est, pace facta reciperet, eoque contradiceret ei, qui credi vult jus sibi fuisse capiendi, bellum ex bello fereretur. At in præcedentibus demonstravimus, per pacem tantum de bello, & ne amplius vi agatur, transigi, non vero de injuriis, & damno medio tempore datis; nisi id in specie additum sit pacto. Hoc posito sponte sequitur, injuriam illam etiam pa-

Tons. IV.

ce facta subsistere; adeoque si absque vi peccata, vel res capta ad nos pervenit, postliminio locum esse, quia ex judicio nostræ civitatis injuria capta censetur: quod judicium cum effectu jam valet. Ex quibus apparet ] " Ex supposito, nimirum, quod bello capti ex consensu gentium postliminio non revertantur pace facta.

*Quia bello paria non nisi eadem vi possideantur* ] " Grotius enim supponit, gentes in hoc consensisse, ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse: cum igitur victor vult sibi jus fuisse ista querendi, neque victo jus esse contradicendi, (ne bella ex bellis fererentur,) inde concludit, verum non esse quod Quintilianus ait, *bello paria eadem vi possideri*; indeque captos, si in patriam redeunt, liberos esse negat. Ex placito enim illo gentium definire vi possessa, putat, si pace facta nihil de iis dictum, eoque cuique parti indultum sit, ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse.

At i. placitum illud gentium non agnoscimus, & jus gentium non existere, alibi probavimus: humentum igitur est, gentibus placuisse ut futo capti, & reversi, tanquam innocentes, liberi essent, bello capti autem postliminio non gauderent. Nam 2. bello capti jure naturæ quoque postliminio gaudent, si in pace de iis nihil dictum est; cojos rei rationem modo explicavi: & de hoc jure naturæ loquitur Quintilianus; licet enim de causa belli transactum sit, injuria manet intuitu damnorum durante bello datorum, saltem ex judicio nostræ civitatis. Adeoque vi quidem, & armis reparatio injuriæ perit, nequit, quia de vi transactum est; at si absque vi ea reparatio obtineri potest, utri potest per postliminium, & ingeniose, & ex vero asserit Quintilianus, reversos liberos esse, quia hostis vi erepta non nisi eadem vi, adeoque injuria possidebat. Quod vero 3. bello captis postliminio etiam pace facta denegatum fuerit, id meri jus civilis est, cujus rationem in præcedentibus explicavimus.

*Diximus de pace* ] " Scilicet, an, & quatenus postliminium in pace obtineat.

*In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur, liberi fuerant* ] " De 4. postliminio personatum agitur §. seq.

V

Revi-

Recipiuntur servi, & alia quadam ]  
 » Servi rerum numero habentur, de quibus  
 §. 13. seq.

## A D §. V.

L I B E R U S ] Bello scilicet captus, &  
 » durante bello (secus, ac in pace) reversus  
 » Vid. §. præc.

Si hoc animo ad suos venerit, ut eorum  
 res sequeretur ] » Non enim videtur redi-  
 » isse, qui redeundi animum non habuit;  
 » nec recepit statum suum pristinum, qui  
 » iterum recessurus est. Est autem hæc res  
 » meri arbitrii, quia cuique privato liberum  
 » est de suo jure civis privato disponere.  
 » Vid. diss. iustitiam de postl. Sect. 2 §. 27.  
 » propter l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. l. 19. in f.  
 » C. de capt. & postl.

Se debet acquirere ] » I. e. animum re-  
 » deundi habere debet.

An dolo proferatur ] » De jure fugiendi  
 » captivorum actum est supra l. 1. c. 7. §. 6.  
 » Tantundem erit si ab hostibus sponte sit  
 » eraditus ] » Vel si ab hoste manus missus est,  
 » d. l. §. 3. captiv.

Si ab hoste venditus commercio, ut sit, ad  
 suos pervenierit ] » Recte Auctor ait, liberos  
 » fieri, quia emtor jus saltem conditionale  
 » habet in servum, nisi postliminio redierit.  
 » Idem est si ad socios pervenit, quia horum  
 » quoque judicio injuria captus dicitur, adeo-  
 » que intra eorum fines reversus pristina ju-  
 » ra recipit.

In Olymbio, quem Parrhasius emerat ]  
 » Fictum hoc argumentum esse, ait Schot-  
 » tus in not. ad Sen. d. c. 34.

Quo Olynthii jubentur liberi esse, &c. ]  
 » Quos Philippus ideo, quod fratres ex ne-  
 » verca receperant, excidit. Just. l. 8. c.  
 » 1. Orf. l. 1. c. 12. De quo bello late  
 » disserit Schotius in not. ad d. c. 34.

Quorum hoc est verum ] » Parrhasius pic-  
 » tor Atheniensis, cum Philippus Olynthios  
 » captivos venderet, emit unum ex his fe-  
 » nem, eumque perduxit Athenas, (ubi  
 » decretum factum erat ut Olynthii liberi es-  
 » sent) eumque torit, ac ad ejus exem-  
 »plar pinxit Prometheus. Parrhasius ideo ac-  
 » cusatus aiebat, servum suum fuisse, quem  
 » belli jure captum emisset. Accusator rege-  
 » rebat, Olynthios fœdere junctos, quin  
 » cives Athenienses esse: replicabat reus, id  
 » demum decreto factum esse, quod in fu-

turum saltem valeret, non in præteritum.  
 » At opponebat Accusator, decreto illo non  
 » contineri ut liberi fierent, sed ut liberi  
 » judicaretur, i. e. ut tanquam fœderati,  
 » & amici pro liberis, non pro captis ha-  
 » berentur: quam sententiam probat Au-  
 » ctor, quia captus, qui ad socii civitatem  
 » revertitur, jure postliminii omnia jura  
 » pristina recipit.

## A D §. VI.

N O N SE TANTUM Sibi acquiris ] » I. e. non  
 » tantum ipse libertatem recipit.

Sed & res omnes, quas habuerat apud  
 pacatos, &c. ] » Nam pacati utriusque sa-  
 » ctum pro jure habent. Quamdiu igitur  
 » captus fuit, eum pro servo habent; eo  
 » liberato, (uti liberator si intra suæ civi-  
 » tatis, vel sociorum fines redit) jura ei in-  
 » tegra esse, merito statuunt.

Sive corporales, sive incorporales ] Excipi.  
 » untur autem ea, quæ capiuntur durante ca-  
 » ptivitate exegit; quod alibi exemplis de-  
 » monstravimus.

Quia populi pacati sicut factum pro jure  
 secuti erant in captio ] » Dum eum, qui in  
 » potestate hostis est, pro servo, ac capien-  
 » tem pro ejus domino habuerunt.

Ita & in liberato ] » Dum eum nunc;  
 » cum ex potestate hostium exiit, & ad suos  
 » reversus est, pro libero homine habent.

Ut se aquos præbeat utrique parti ] » Nam  
 » in eo constitit officium mediatorum. Vid.  
 » infra cap. 17.

Ergo dominum, quod habuerat in res,  
 non erat sine omni conditione ] » Acqui-  
 » sitioni enim rei hostilis semper inest con-  
 » ditio, nisi postliminio redierit, l. 12. §. 1.  
 » captiv. & postl. Conf. infra. c. 16. §. 1.

Cessare eum poterat ipso invito, si captus  
 qui fuerat, ad suos pervenisset ] » Eadem  
 » igitur conditio, sub qua capiunt dominum  
 » acquisivit, transit in emtorum.

Hæc ergo res ] » Scilicet quas captus habuit  
 » apud populos pacatos.

Sic ille perdit, quo modo hominem, cuius  
 erant accessio ] » Si enim captus, & re-  
 » versus, definit esse servus, necessario etiam  
 » recipit res, quæ tanquam servus, & quam-  
 » diu servus fuit, amiserat.

Quid si tamen alienasset ] » Ponamus, ho-  
 » stem vendidisse servum ei, qui pacatus  
 » nobis est, vel vendidisse res capti in

» terris pacatorum sitas; queritur, si servus  
» revertitur ad pristinum limen, an liber-  
» tatem recipiat, & an ædes venditis in ci-  
» vitate pacata vindicare possit? Auctor as-  
» firmat, quia pacati non plus juris habent,  
» quam ipse hostis, a quo res acceperunt.  
» Illius autem juri conditio inerat, nisi post-  
» liminio res reciperetur.

Tutus eris jure gentium ] = Frustra de jure  
» gentium queritur, cum tale non existat;  
» sed queritur, an jure naturæ tutus sit?

An Et hac recuperabatur ] = Quod verius  
» est.

Exstabant ] = Adeoque in hostis potesta-  
» te amplius non sunt.

Ut postliminio redeant ] = Jure naturæ  
» omnia jura in pristinum statum restitu-  
» untur.

Et quæ extra id genus sunt ] = Plures  
» enim res sunt, quæ postliminio carent ex  
» jure civili.

Ut illa videantur alienata cum sua casa,  
» & sub conditione ] = Dixit enim Auctor  
» num. præcedente, capientem dominium in-  
» res capti acquirere sub conditione, ut post-  
» liminio recipiantur. Si proinde capiens  
» rem illam alienat, & in pacatum trans-  
» fert, hic non nisi sub eadem conditione  
» acquirit.

Ista vero ] = Quæ scilicet non sunt ejus ge-  
» neris, ut postliminio redeant.

Simpliciter ] = His enim rebus alienatis  
» conditio talis non inest, quia postliminio  
» carent, adeoque alienatio pura est.

Etiam quæ donata ] = Ut Cæsar Dyrra-  
» chinis donavit debitum. Vide supra c. 8. §. f.

Aut acceptilata sunt ] = Ut Alexander  
» Theffalis accepto tulit debitum, quod The-  
» banis debebant. Vide d. c. 8. §. f. &  
» infr. §. 9. n. 1.

## A D §. VII.

At sicut ad postliminio redeuntem jura  
» redeunt ] = Nam reversus omnia pristina ju-  
» ra recipit.

Ita Et jura in ipsius ] = Hoc est quod  
» Ulpianus ait, captivo reverso ei, Et in eum,  
» omnia jura restituantur.

Hinc jam apparet, quid in debitis capti  
» juris sit. Ubi distinguendum est, an captus  
» creditor sit, an debitor. Si captus CRE-  
» DITOR est, i. e. si ei debetur vel a cive  
» nostro, vel a pacato, vel ab ipso hoste, &

hostis eum cogit ut cedat debito, vel illud  
» remittat, debitor non liberatur si apud nos,  
» vel socios nostros conveniri potest. Diss.  
» nostra de postlim. S. 5. §. 13. Et 14.

Si captus DEBITOR est, i. e. si debet  
» civi nostro, vel alii, & cogitur solvere fisco  
» hostili; vel si remittitur debitum ab hoste,  
» eisdem non liberatur, sed restitutum solvere  
» debitum tenetur, dict. Sect. 3. §. 10. 11.  
» 12. 13. 14.

Si hostis ipsum imperium occupat, nec  
» credita, nec debita mutare potest, nisi pu-  
» blica sint, ibid. §. 15. §. 16. Pace facta si  
» nihil de nominibus dictum est, jus postli-  
» minii manet, nisi clausula amnestiæ adjecta  
» fuerit, dict. Diss. Sect. IV. Et seq.

Latius hæc explicavimus in ipsa dispu-  
» tatione: cujus contenta vide supra §. 1.  
» propos. 9. pag. 211.

## Additio.

» Nostram sententiam de nominibus, &  
» quatenus jus postliminii locum ibi habeat,  
» exposuimus in Diss. præf. XII. §. 763.

Ac si quisquam ille hostium potius fuisse  
» sit ] = I. e. ac si nunquam in hostium po-  
» testate fuisset. Vid. Gron. b.

## A D §. VIII.

POSTLIMINIO carent qui armis viâ  
» hostibus se dederunt ] Quia non per injuriam  
» capti sunt, sed voluntate sua se, suaque  
» hostis dominio subiciunt. At hoc casu jus,  
» quod magistratus in civem sese dedentem  
» habet, vi occupatum est; hoc igitur jus  
» cive reverso magistratus jure postliminii re-  
» cipit, dict. Diss. Section. 1. §. 15. Seq. Sect.  
» 2. sb. 13. Vid. supra §. 1. prop. 6. ubi late  
» hanc materiam tractavimus.

Quia pactiones cum hoste factæ valent jure  
» gentium ] = Immo valent jure naturæ. Is  
» enim, qui se dedit hosti, declarat, se velle  
» apud eum manere, eamque fidem hosti  
» dat, quam proinde servare tenetur.

Nec adversus eam est postliminium ] = Quia  
» non injuria ab hoste detinetur, sed vo-  
» luntate sua. Sed nec magistratus jure post-  
» liminii jus aliquod in civem recipit, quia  
» nullum jus in captum, qui domicilium  
» mutavit, habet.

Postliminium non esse sciri ] = Quia ea le-  
» ge dimissi fuere, ut redirent.

Unde ] = Quia adversus pactiones postlimi-  
» nium non est, V 2 Indu.

[*Interim tantore*] Tenor enim induciarum est, ut omnia interim in eodem statu maneat, & de injuria vi agi non possit: suspensum igitur interim est iudicium de injuria, in qua sola fundatur postliminium. Adeoque durancibus induciis utraque pars, quæ tenet, quali mutuo consensu tenet: adeoque jure tenere videtur, *diff. disp. Sect. 2. §. 33. Vid. supra. §. 1. propof. 10. pag. 220.*

Qui hostibus deduntur, &c. postliminio reverti] = Rex enim, qui dedit subditum suum, saltem jus publicum in civem dedit, non jus privatum civis. Adeoque etsi jus recipiendi cesset intuitu Principis, non tamen cessat ratione civis, qui injuriam sibi factam allegat.

Sine ulla scil. passione] = Nam si civis consentit, cessat injuria.

#### AD §. IX.

QUÆRITUR, an civitates, provincie, vel integri populi ab hoste occupati, & viciorum liberati, postliminio gaudeant? Quod affirmandum putamus; nam ex iudicio nostro hostis injuria nostram civitatem occupavit: merito igitur recipimus jus injuria nobis ereptum. Idque verum est, etsi civitas nolit in potestatem prioris imperantis redire; quia singuli de suo quidem jure privato civitatis, non civitas de jure imperii disponere potest. *Vid. diff. disp. Sect. 1. §. 26. seq. Hostem. qu. ult. §.*

#### Additio.

Quætionem hanc Auctor jam supra proposuit lib. 2. c. 4. §. 14. eamque repetit in *fra. §. 12.* Id autem quaeritur, an illi populi, qui liberi fuerunt, pristinam recipiant libertatem si vel ipsi se virtute bellica, vel socii eorum eximunt hostili imperio? Grotius id affirmat, & duplicem addit exceptionem: 1<sup>a</sup>. si victor ex voluntate tacita populi jus firmum accepit, l. 2. c. 4. §. 14: 2<sup>a</sup>. si ipsa multitudo, quæ corpus populi constituit, dissoluta fuerit, b. c. §. 9. n. 1. *§. §. 12.*

Equidem regula illa indubie vera est, si populus BELLO NONDUM VICTO sua virtute, vel ope sociorum, hostili imperio eximitur. Nondum enim victus videri potest, quamdiu controversia per ultimam victoriam decisa non est; non autem est decisa si vel ipse populus, vel

ejus Rector, spem revertendi retinent: uti si aliena auxilia quaerunt, vel si socii causam populi defendunt, & tandem populum hostili imperio eximunt. Cuius rei plurima exempla refert Grotius b. §. 9. §. 10. n. 3. §. 13. n. 1. *§. exp. 16. §. 4.*

Idque obtinet etsi civitas diruta, & civis ejecti, aut venditi fuerint (quicquid dissentiat Grotius b. §. 9. *§. l. 2. c. 4. §. 14.*). Bellum enim finitum non est, quamdiu spes est recipiendæ libertatis, i. e. quamdiu socii causam illius populi defendunt; quod in Sagunto, & Sutris contigit, *Grot. b. §. 9. n. 1. §. d. c. 16. §. 4.* Neque allegari potest, corpus perisse; quæ est ratio Grotii b. §. 9: nondum enim perit quod adhuc defenditur vel quaerendo auxilia, vel per socios.

Quæ hæcenus dicta sunt, obtinent, etsi populus nolit redire sub imperium Principis *Vid. lit. k. & §. 12.*

Aliud dicendum EST BELLO FINITUM SIT, i. e. si nec populus, nec Princeps amplius resistunt, nec socii causam populi defendunt: tunc enim imperium interit, & populus alieno imperio subicitur. Si proinde talis populus, vel Princeps, dissolvere imperium velit, non recipit pristina jura, sed subditi a victore tanquam rebelles, servique contumaces, coerceri possunt: *Vid. Grot. d. §. 14. §. c. 22. §. 11. in fin.* vel si jugum excutiant, non novus hunc populus, novaque civitas.

Adeo igitur non reintegritur populus, ut si is, qui o. im socius fuit, causamque populi contra usurpatorem defendit, postea ex nova causa cum eodem usurpatore bello decertat, ac hunc populum, olim socium, potestati ejus eripit, populus ille non in veterem causam recidat, nec libertatem recuperet, sed novo victori, olim socio, jure belli cedat. *Vid. Grot. in *fra. §. 12.** Tum quia populus ille nunc partem imperii usurpatoris constituit, ejus causam defendit, ejusque iudicium sequi tenetur; adeoque victori omnia in eum tantum quam hostem, licet: Tum quia populus ille non amplius est idem populus, cum quo præsens victor olim societatem contraxit; is enim populus esse desit, adeoque societas sublata est. *Vid. Grot. l. 2. c. 16. §. 16. §. 17.*

Si victor ipse civitatem bello devictam post aliquod tempus libertati restituit, & quaeritur, an ea jure postliminii pristina jura



» jura recipiat? Merito id negamus; nam  
 » civitas illa semel sublata, & jus imperii  
 » ei ademptum fuit, adeoque species civita-  
 » tis interit. Quicquid igitur libertatis ex no-  
 » va gratia acquirit, novum jus est. Sed &  
 » tota ratio postliminii hic cessat, non enim  
 » res recipitur ab hoste, sed hostis ipse juri suo  
 » praesentem renunciat. Neque civitas allegat,  
 » se recipere jura injuria sibi ablata; sed fa-  
 » tetor, ex gratia victoris libertatem sibi dari.  
 » Recte igitur Grotius ait, Thebanos  
 » (quibus ab Alexandro victis, & diruta ci-  
 » vitate sub corona venditis, a Cassandro  
 » libertas data fuit) non potuisse antiquum  
 » debitum a Thessalis petere, quibus Ale-  
 » xander debitum remisit; Thebanorum  
 » enim civitas, & populus, qui olim fuit,  
 » interit, & nova civitas constituta fuit  
 » ex gratia victoris.

» Denique gravis quaestio examinanda fu-  
 » perest: *Quid juris sit circa actus victoris medi-  
 » temporis? An scilicet illi subsistant si populus,  
 » vel ejus capta, jure postliminii pristinum  
 » recipiat libertatem?* Resp. Idem hic obti-  
 » net, quod supra de actibus Tyranni dixi-  
 » mus: nimirum, omnes actus victoris nul-  
 » los, & ex civitatis libertate judicio (quod  
 » nunc, ea jure postliminii recepta, valet)  
 » injuria peractos videri. Exeipe 1. si quis  
 » per actum illum locupletior factus est enim  
 » jactura concivis: 2. si actus illi sunt pars  
 » administrationis: 3. si victor debita exe-  
 » git, adeoque jure praedae ea quaesivit. *Vid.*  
 » l. 1. c. 4. §. 15.

» Hinc jam facile decidi possunt quaestio-  
 » nes apud Neapolitanos disceptatae, post-  
 » quam Ferdinandus à Gallis temporibus  
 » Caroli VI. ejectus regnum postliminio re-  
 » cepit.

» Ad priorem enim exceptionem pertinent  
 » sequentia exempla: 1. Palamedes, capta à  
 » Gallis Neapoli, carceri inclusus promisit  
 » 100, & si fidejussorem dedit Archiepisco-  
 » pum, qui Palamedem solvendo illa 100.  
 » liberavit. Gallis ejectis fidejussor petiti so-  
 » lutum: opponebat Palamedes vim Gallo-  
 » rum, & contendebat, principalem promif-  
 » sionem nullam esse, adeoque & accessio-  
 » riam. Senatus judicavit, Palamedem te-  
 » neri ad restitutionem soluti si fidejussor  
 » coactus solvisset, non si sponte. *Matth.*  
 » de *Affid. decf. Neap.* 149. num. 3.  
 » Nos utroque casu reum principalem tene-  
 » ri putamus, quia duo hic sunt negotia:

» alterum, quod inter Gallos, & Palame-  
 » dem intercecidit, & quod vitio non caret;  
 » alterum, quod inter incarceratum, & fi-  
 » dejussorem, & in utilitatem Palamedis ge-  
 » stum, eoque validum est, quia pro pecu-  
 » nia soluta nactus est libertatem. *Conf.*  
 » *Grot. l. 3. c. 19. §. 4.* Neque obstat, fide-  
 » jussoris obligationem non valere, quia prin-  
 » cipalis nulla est. Resp. Immo obligatio  
 » principalis valet; alibi enim dictum est,  
 » vim, & metum non tollere consensum:  
 » l. 21. §. 5. ff. *quod met. c.* adeoque ac-  
 » cedere ei fidejussor potest.

» II. Galli civem Neapolitanum carceri  
 » tradiderunt, qui ut se liberaret, rem suam  
 » vendidit, ac pretium Gallis solvit. Que-  
 » ritur, an fugatis Gallis rem ab emore  
 » vindicare poterit? Negatur, quia emor  
 » bona fide emit, & pretium in utilitatem  
 » venditoris versum est; nam liberatus est  
 » illa pecunia. *Vid.* tamen *Hypoth. in sing.*  
 » 306. ff. *Confil.* 12. n. 20.

» Secunda exceptionis exempla sequentia  
 » refert idem *Matth.* de Affictis in decisio-  
 » nibus Neapolitanis.

» I. Rex Ferdinandus omnes actus tem-  
 » poribus Gallorum gestos nullos declara-  
 » vit. *M. de Affid. dec. 55.* Huic edicto  
 » convenienter creditor processum, quem  
 » sub usurpatore inchoaverat, novo dato li-  
 » bello redintegrat. Reus exigebat expen-  
 » sas prioris litis: Consilarii in diversas ivere  
 » sententias. *M. de Affid. dec. 70.*

» Verior est sententia eorum, qui nega-  
 » bant expensas restituendas esse; non enim  
 » temerarie litem priorem suscepit. Jus suum  
 » persequi etiam fuit Usurpatoris imperio  
 » licitum est. Immo Usurpator tenetur jus  
 » reddere subditis, idque pars administ-  
 » rationis est, fatente eodem Auctore *dec.*  
 » 77. n. 3. Quod vero postea litis illa nulla  
 » declarata fuerit, id non ex vitio actoris,  
 » sed ex lege Principis est, qui postliminio  
 » imperium recepit: cum igitur actoris cul-  
 » pa non sit, nec ad poenam temerarii li-  
 » tigii teneri potuit.

» II. Judices Galli dederunt dilationem ad  
 » probandum: probationes quoque produ-  
 » euntur, rege restituto quaerebatur, an  
 » probationes valerent? Ratio dubitandi vi-  
 » debatur, quod omnes actus Usurpatoris  
 » adeoque & illa dilatio concessa, nulla de-  
 » clarata fuerit, indeque nova dilatio jam  
 » peti debuisset. Sed recte decidit *M. de*

» Afflicti dec. 55. probationes valere, non  
» ex ea ratione, quam ipse allegat, quia  
» valent probationes facta etiam sine dilatione  
» data; sed quia actus Usurpatoris valent  
» si pars sunt administrationis: hujus autem  
» pars est iura reddere, &c.

» 111. Dilatio ad probandum data fuit  
» actori; anie decursum termini Galli ad-  
» venerunt, & actor fugam cum Ferdinandus  
» do rege legitimo arripuit. Redux prælu-  
» debatur a iudice inferiori, qui rationem  
» hanc afferebat, quod licet status mutatus  
» fuerit, tamen semper fuerit ministrata ju-  
» stitia, adeoque oportuerit eum dilationem  
» impetrare, *M. de Afflicti. dec. 50. n. 3.*  
» At dilatio ei merito in superiori Consilio  
» indulget fuit, quia iure postliminii res in  
» eum statum, quo antea fuit, reducitur,  
» d. l. n. 6.

» I V. Hinc apparet, etiam confessiones  
» coram Usurpatore factas valere. *Ursell. ad*  
» *M. de Affl. dec. 77. num. 3. Cap. dec.*  
» *Neap. 179. et*

» V. Sententias a iudicibus ordinariis latis  
» vim juris habere: *Ursell. in addit. ad M. de*  
» *Affl. dec. 62. n. 1.* et si dissentiat ipse  
» *M. de Affl. dec. 62. n. 1.* et si dissentiat ipse  
» Ferdinandus omnes actus Caroli annulla-  
» vit. *Id. dec. 55.*

» Tertia exceptionis exemplum apud eun-  
» dem Matthæum de Afflictis occurrit. Ci-  
» ves, nimirum, Neapolitani multam regi le-  
» gitimo debebant pecuniam; adveniente  
» Gallo debitores iussu fisci Gallici solvunt  
» debita. Postquam Ferdinandus recupera-  
» vit regnum, diem dixit debitoribus ut  
» sibi denuo eadem debita solverent, sed  
» merito liberali sunt illi, qui iussu victoris  
» solverunt, quia regis eiectioni credita cedunt  
» victori iure præde: *Matth. de Affl. dec.*  
» *110. n. 32. Conf. sup. §. 6. Et Diss. proem.*  
» *XII. §. 766.* nisi debitores in mora fuerint  
» Ferdinando solvendi, *ibid.* vel partem sal-  
» tem victori solverint, et si quietantia de tota  
» summa data sit, *ibid. n. 34.*

» An debitores, qui victori id, quod vel  
» fisco, vel privatis debebant, solvunt, fuga  
» hoste denuo a creditoribus conveniri  
» possint, late disputatur apud Dec. *conf.*  
» *25. Pet. de Auth. conf. 63. Bald. conf.*  
» *228. B. Parens rem decidit in diss. de post-*  
» *lim. Sect. 3. Ad. sup. pag. 211.*

» Idem Et in populis locum habere arbitror ]

» Si scilicet civitas, vel regnum in hostis  
» potestatem venit.

» Ut qui liberi fuerunt, suam recipiant li-  
» bertatem ] » Jure postliminii.

» Si forte eos vis sociorum eximat hostili  
» imperio ] » Eodem scilicet bello. Nam si  
» per ultimam victoriam civitas illa capta,  
» & bellum finitum fuit, recepta a sociis in  
» alio bello non gaudet postliminio. *Ursell.*  
» *infra §. 12.*

» At si ipsa multitudo ] » I. e. si civitas esse  
» desit. *Ursell. supra l. 2. c. 4. §. 14. l. 2. c.*  
» *22. §. 12.*

» Verius puto, non eandem populum cen-  
» seri ] » Sed novum populum, novamque  
» civitatem; quæ non succedit in jura prio-  
» ris civitatis, utpote extinctæ penitus.

» Nec postliminio rei restitui ipso gentium iu-  
» re ] » Eodem modo, ut homo captus, qui  
» moritur apud hostes, postliminio restitui  
» nequit, *l. 18. ff. cap. Et post. §. 5. Inst.*  
» *Quib. mod. patr. Jus enim, quod desit,*  
» non potest postliminio redire.

» Partium dissolutione plane interit ] » I. e.  
» definit esse populus, specie quippe po-  
» poli sublata: adeoque frustra de ejus re-  
» stitutione queritur.

» Et; quod tota ejus natura in illa perpetua  
» conjunctione consistit ] » I. e. in animo illo  
» tuendi jura universalitatis suo arbitrio. *Ursell.*  
» *l. 2. c. 9. §. 6.*

» Non ergo Sagunti civitas ] » Quæ tota de-  
» structa civitas esse desierat. Sublata igitur  
» videbatur communitas juris, eoque spe-  
» cies populi. Dissentit Gronovius, quem  
» vid. b. l. *Et conf. Liv. l. 21. c. 14. Et Justin.*  
» *l. 5. c. 4. Diod. Sic. l. 17. c. 13. Plut. in*  
» *Alex. c. 19. Et 20.*

» Equidem ejus sententia intuitu civitatis Sa-  
» gunti vera est; at rationes ejus non conclu-  
» dunt: nam Saguntinorum civitas, ut ut di-  
» ta, non desit esse civitas; et si enim bello  
» occupata, & distracta fuerit, non tamen  
» species interit, quia ope sociorum Roma-  
» norum se defendebat, adeoque bellum fi-  
» nitum nondum erat. Sane, Saguntum eo-  
» dem bello & civitatem, & libertatem re-  
» cepit. *Liv. l. 38. c. 39.*

» Exemplum Thebæ dissimile plane esse;  
» statim probabimus. Sed & Judæ bello victi,  
» & ex nova gratia restituti sunt ab ipso vi-  
» ctore; adeoque nec hoc exemplum huc  
» pertinet: uti nec exempla Capuæ, & Car-  
» thaginis.

Neque

Neque Theba ] = Thebani non jure post-  
liminii restituti, sed a victore ex nova gra-  
tia pristina libertate donati sunt, adeoque  
hoc exemplum huc non pertinet. *Vid. sup.*  
c. 8. §. 4. n. 2. c. 12. §. 8. n. 4.

Non esse Thebanis postliminio restitutum ]  
Diximus enim, Thebas interisse, adeo-  
que & jura ei inhaerentia. *Conf. c. pra-*  
*ced. §. fin.*

Tum quod novum erat populus ] = Ex no-  
va gratia victoris populus factus.

Tum quod Alexander, &c. hoc jus alie-  
nare potuerat, &c. alienaverat ] = Jure enim  
victoriae omne jus civitatis Thebarum in vi-  
ctorem transit, qui proinde de suo  
jure disponere, i. e. debitum remittere  
potuit. *Vid. sup. §. 1. propof. 7.*

Et quia creditum non in coram est nu-  
mero, quae postliminio redeunt ] = Immo con-  
trarium demonstravimus in *Dissert. proem.*  
XII. §. 763. Sane, jus exigendi, quod  
nobis competit, ex judicio nostrae civita-  
tis injuria ablatum est; adeoque restituti  
omnia jura recipimus etiam apud pacatos:  
ut ipse Auctor alibi probavit. *Vid. sup.*  
§. 6. n. 1.

Quod de civitate diximus ] = Dissoluta ci-  
vitate eundem populum non censi, nec  
eum postliminio restitui, diximus num.  
praece.

Matrimonium non censetur postliminio  
restitui ] = Immo dissimilimum est exem-  
plum; nec ullibi in jure Romano traditur,  
matrimonium postliminio carere. Sane,  
captus, & reversus per postliminium omnia  
pristina jura recipit, adeoque nulla ratio  
dari potest, cur jura matrimonii excipian-  
tur. Sed & eadem ratio hic obinet, quae in  
aliis juriibus; nam injuria hostis matrimo-  
nium interruptum fuit. *Vid. l. 19. pr. capt.*  
& *postl.*

Neque obstat l. 14. §. 1. De Captiv. ibi:  
Non enim ut paterfamilias, ita uxor a ma-  
rito recuperari potest; sed consensu demum  
reintegratur matrimonium. *Conf. l. 8. ff.*  
*ead. Resp.* Non asseritur, uxorem a ma-  
rito non recipi postliminio, sed eam non  
recipi NB. NB. uti paterfamilias recipit fi-  
lium: pater enim recipit filium etiam in-  
teritum; Maritus autem recipit uxorem non  
nisi volentem. Dissolvitur igitur matrimo-  
nium non ob defectum juris postliminii,  
sed quia uxor divortium facit. Unde poe-  
nas dissidii dat, l. 8. ff. captio. quod ve-  
rum non esset si maritus reversus jura pri-

stina, i. e. jura matrimonii non reciperet.  
Neque porro obstat, quod captivitate  
matrimonium dirimatur, l. 1. ff. de Di-  
vort. l. 36. ff. sol. marr. nec subsistat esti-  
uxor velit. l. 12. §. 4. captio. Resp. di-  
rimitur matrimonium sub conditione, nisi  
postliminio redierit; adeoque matrimonium  
in suspensio est. Si revertitur maritus,  
nonquam servus fuisse videtur, adeoque  
reintegratur matrimonium: si non redit,  
uxor ex momento captivitatis vidua fuisse  
videtur.

Hunc eventum igitur expectare uxorem  
tenetur, adeo ut si de vita capti mariti  
constet, uxor ad secunda convolare vota  
nequeat; & si de vita dubietur, elapso  
demum quinquennio alii nubere possit:  
atque haec jura nuptiarum retinere di-  
citur in l. 6. ff. de divort. Si his negle-  
ctis ad secunda vota properat, poenas dis-  
sidii dare tenetur. *Vid. rubr. ab hac al-*  
*teram.* Certissimo iudicio, postliminio red-  
integrari matrimonium.

Quo dissolubilia erant conjugia ] = Nam in  
eo similitudinem cum civitate dissoluta  
constitit.

Sed novo consensu reintegrari ] = At si  
uxor non vult consentire, non ex dirimitur  
matrimonium ob defectum postliminii,  
sed ob divortium: quod autem imponi  
non facit. l. 4. ff. capt. & *postl. Nov.*  
22. c. 7.

## A D §. X.

Quale sit jure gentium postliminium in  
liberis hominibus ] = Jus postliminii ab ipso  
natura esse, diximus, non ex jure gen-  
tium voluntario; quale non datur.

Ceterum, jure civili ] = Auctor hic re-  
censet differentias inter jus civile, & jus  
gentium, circa materiam postliminii; nam  
jus gentium voluntarium, additis exco-  
ptionibus, aut conditionibus, jure ci-  
vili restringi posse, ait. At duo hic notanda  
sunt: 1. Jus gentium non d. i. i., adeoque  
frustra queri, quomodo a jure civili dif-  
ferat. 2. Jus civile in paucissimis jura  
naturae circa postliminium mutasse. *Vid.*  
*sup. §. 1. n. 1. ad rubr. Ut qua Jure gentium.*  
*Id ipsum in ]* Scilicet, jus gentium vo-  
luntarium.

Quod ea attingit, quae intra civitatem  
aguntur.

agnatur ] " I. e. quod ad jura civium at-  
tinet; non vero quatenus jura illa extra-  
neis communi sunt, quia leges civiles  
extraneos non obligant.

*Adstringi auctis exceptionibus ]* " Ita  
enim, ait, jure Romano excipi transfu-  
gas, n. b.

*Aut conditionibus ]* " Quo refert, quod  
apud Romanos, qui redemptus est ab ho-  
ste, redemptori servire teneatur, donec pre-  
tium restituerit, n. 2.

*Et producti ad alia commoda ]* " Quo  
refert, quod omnes res, omniaque jura  
capti perinde habeantur, ac si nunquam  
capti fuisset; quod usucapta, vel non  
utendo finita, remediis juris concessis re-  
cipiat, n. 3. *Et c.*

*Jure civili Romano, Et c. exenti sunt  
transfuge ]* " Immo id sequitur ex ipsa ra-  
tione naturali, & ex natura juris possi-  
minii: utpote quod non obtinet nisi ci-  
vis noster injuria hostis capiatur, non ve-  
ro si civis ultio ad hostes profugit, d.  
disp. *Scil.* 3. §. 24. Unde etiam amnestia  
pace stipulata ad transfugas non pertinet,  
d. disp. *Scil.* 3. §. 24.

*Etiam filii familias ]* " Scilicet, si trans-  
fuge sunt; quia qui ad hostes deficiunt,  
amittunt civitatem: l. 1. §. 1. cap. *min.*  
jura igitur, quæ ex furo delicto amiserunt,  
recipere postliminio non possunt.

*In quos patri videtur salva esse debuisse  
potestas illa patria ]* " Adeoque etiam ipse filius  
postliminio non gaudeat, æquitati tamen  
naturali conveniens esse videtur, ut sal-  
tem jus patrie potestatis jure postliminii  
restituatur. *Resp. t.* Pater non amisit jus  
suum injuria hostis, sed injuria filii, qui  
sua voluntate ad hostes transfugit; adeoque  
tota ratio postliminii cessat. Jus autem in  
filium ideo non recipit, quia hostis  
loco habetur, l. 19. §. 4. *captiv.* adeoque  
pater sic eum amisit, uti patria. d. l. §.  
7. Utrouque autem modo jura patrie po-  
testatis etiam intuitu patris extinguenda  
sunt, §. 1. *Inst. Quib. mod. patr.* Sed &  
transfuga in prenam amittebat civitatem,  
d. l. §. adeoque & ex eo capite definit  
esse in potestate patris. §. 1. *Inst. Quib.*  
*mod. patr.* l. 17. ff. *patr.*

*Quia propria erat Quiritium ]* " §. 2. *Inst.*  
*de patr. pot.*

*Disciplina castrorum antiquior fuit ]* " Im-  
mo Paulus præterea rationem naturalem  
allegat, nimirum, quia pater sic illum a-

*misit, sicut patria:* diximus enim, filium  
transfugam hostem esse, eoque moris  
reum. Quantum apud Romanos value-  
rit disciplina militaris, patet ex *Salustii.*  
*Catil. Flor. l. 1. c. 14. Liv. l. 8 c. 7. Quintil.*  
d. 3. p. m. 38. *Tesm. b.*

*De Munio ]* " Qui filium contra edictum  
extra ordinem pugnantem securi feriri jus-  
sit, præposita salute publica ingenua libe-  
ratorum charitati. *Liv. l. 8. c. 7.*

*Prælatum ab eo jus majestatis ]* " Uti &  
e contrario liberi patriam parentibus præ-  
ferre debent: hinc alibi dictum est, libe-  
ros reverentiam debere parentibus, excep-  
tis causis imperii, l. 2. c. 26. §. 3. n. 2.

*Deinde Romanis constitutum est, ut qui  
redemptus est ab hostibus, redemptori serviat ]*  
Auctor putat, hac lege aliquid detrahi ju-  
ri gentium; jurique postliminii, quia re-  
demptus non plene liber est, sed servare  
cogitur: quod verum non est. Nam ita  
redemptus plenissime liber est, & omnia  
pristina jura recipit, quia ex judicio no-  
stræ civitatis injuria captus asseritur, at-  
que hinc servus non est, l. 2. §. 1. c. *postl.*  
*lim.* At quia libertatem meo pretio con-  
secutus est, ideo restituere mihi pretium  
etiam naturali jure tenetur, l. 6. c. *postl.*  
& quoad exsolvat, in causam pignoris  
constituti merito serviles operas præstat.  
l. 2. c. *Eod. Conf. §. seq.*

*Favore libertatis introductum apparet ]*  
Immo id ex ipso jure nature sequitur.  
Nam meo pretio libertatem, i. e. jus in-  
res, & operas suas recuperavit. Hæc-  
nus ergo plus furo habet, & locupletior  
factus est ex re mea, indeque mihi id  
restituere tenetur; & si alio modo non po-  
test, præstando operas liberare se tenetur,  
quia alia tunc satisfaciendi ratio non est.  
*Et illa ipsa servitus, Et c. unctis nodis  
mitigatur ]* " Dixi, plane non esse servum,  
etiam operas serviles præstet.

*Finis operis quinquennii ]* " Ab initio tri-  
ennium statutum fuisse, ait Harmenopu-  
lus l. 1. tit. ult. §. 33. Justinianus quin-  
quennium dechnavit. *L. f. c. Capt. Et postl.*  
Apud Hebræos præfixum est sexennium.  
*Exod. 21. 2. Deut. 15. 12.*

*Morte quoque redempti sui repetenda pec-  
unia extinguitur ]* " Eum enim, dum mo-  
ritur, quasi jure pignoris sublatum, nactum  
postliminium, & sine obligatione debiti  
obisse, ait Ulpianus in l. 15. ff. *Capt.*  
*Et postl.* adeo ut filius ab eo relictus suus  
,, patri

„ patri defuncto exstat, d. l. 15. Unde nec  
 „ mulieris redempta, & enixæ liberi sunt  
 „ pignoris loco, l. 8. C. Eod.

Contrado, &c. matrimonio remissum  
 censetur ] „ Quia uxor omnium iurum ma-  
 „ trii particeps est.

Redempta mulieris proflututione amittitur ]  
 „ Hoc meri iuris civilis est.

Multaque alia ] „ Vid. lib. 20. ff. Sol.  
 „ matr. l. 21. C. de SS. Ecclef. Nov. 7. c. 8.  
 „ N. 115. c. 3. §. 13.

Rursum auctum est postliminii ius lege  
 civilis ] Immo ipso iure naturæ captus,  
 „ & reversus, omnes res, omniaque iura  
 „ recipit, quia iudicio civitatis nostræ in-  
 „ iuria captus censetur.

Quod non ea tantum, quæ in postliminio  
 sunt iure gentium ] „ Diximus, ius gentium  
 „ non existeret, sed ius postliminii esse ab  
 „ ipsa natura: iure naturæ autem æque, ac  
 „ iure civili omnes res, omniaque iura no-  
 „ bis ab hoste erepta, postliminio gaudere,  
 „ demonstrabimus infra §. 13. seq. & pauca  
 „ saltem iure Romano excipi.

Sed rei omnes, iura omnia ] „ Id non  
 „ demum iure civili statutum est, sed ipsa  
 „ ratione naturali captus, & reversus, om-  
 „ nes res, omniaque iura recipit. Vid. sup.  
 „ ad §. 1. n. 1. rubr. Ut quæ iuris gentium  
 „ &c. Conf. l. 1. §. 1. l. 2. §. 1. ff. Captiv.  
 „ §. 1. Q. M. p. 6.

Nec aliud quaesitum est in iudicio ] „ I. e.  
 „ Non quaerebatur, an reversus iura recipere-  
 „ ret: nam id extra omne dubium erat.

Messios, cum longo tempore servissent,  
 tandem & libertatem, & regionem recepisse ]  
 „ Gronovius miratur, cur Auctor his popu-  
 „ lis concedat postliminium, cum Sagun-  
 „ tis, & Thebanis id negaverit §. precedenti.

Verba ejus vid. b. l.

Si dicendum quod res est, frustra hic  
 de iure postliminii quaeritur. Civitas hæc  
 „ non bello recepta, sed ex mera gratia a  
 „ populo victore pristinae libertati post 70.  
 „ annorum servitutem restituta est; adeo-  
 „ que eadem hic ratio, quæ in Thebanis  
 „ obtinet. Hæc igitur civitas semel extincta  
 „ non pristina iura recepit, sed novam con-  
 „ stituit civitatem, novusque existit popu-  
 „ lus. Conf. sup. l. 2. c. 9. §. 7.

Per usucapionem ] „ Si quis rem capti  
 „ bona fide, & iusto titulo a non domino  
 „ acquisivit, & longo tempore possedit.

Aut liberationem ] „ Si v. g. debitor per  
 „ acceptilationem vel a filio capti, vel a  
 „ Tom. I V.

„ cognatis ( quibus bona interim concessa  
 „ sunt. Vid. l. 3. C. post. l. 15. ff. Ex quib  
 „ caus. maj. ) factam liberatus est.

Adione rescissoria restituitur ] „ Re-  
 „ versus rem relicta usucapione petere po-  
 „ test, i. e. ita petere, ut dicat, possessorem  
 „ usui non cepisse, & ob id suam rem esse,  
 „ §. 6. Inst. de ad. Conf. l. 18. C. post. &  
 „ d. l. 15. Esti igitur lege civili jus capti  
 „ propter usucapionem extinctum sit, ta-  
 „ men eadem lex succurrit capto, cum re-  
 „ stituendo in integrum: ex æquitate illa  
 „ naturali, quod injuria captus sit, & hæc  
 „ injuria ei obesse non debeat.

Is comprehenditur, qui in hostium  
 potestate ] „ Adeoque hæc absentis est iusta  
 „ restitutionis causa: L. 1. §. 1. ex quib.  
 „ caus. maj. l. 11. l. 12. l. 14. l. 15. ff. Eod.  
 „ & per id tempus, quo captus est, jus le-  
 „ gum corrigitur, ne obit, vel profit quod  
 „ eveniret, l. 1. pr. eod.

Venit ex iure Romano antiquo ] „ Quo  
 „ auctum est ius Gentium, Auctor putat.  
 „ At demonstravimus, id ex æquitate na-  
 „ turali fluere.

Lex Cornelia etiam hereditibus consulis ]  
 „ Adeoque hactenus quoque ius gentium  
 „ auctum esse per ius civile, putat. Sed  
 „ potius dicendum, legem Corneliæ resti-  
 „ tuisse ius naturæ, uti supra ad §. 1. n. 1.  
 „ demonstravimus. Nam ante legem Cor-  
 „ neliam bona captorum, contra rationem  
 „ naturæ, & odio captivorum, fisco cede-  
 „ debant. Vid. rubr. ab hac tertiam. Lex  
 „ Cornelia demum & hereditatem, & hæ-  
 „ redes fecit. L. 18. pr. ff. ad L. Falc.

Bona eorum conservant, perinde quasi  
 &c. eo tempore, quo captus est, decessisset ]  
 „ Pretor enim legem Romanam ( qua cives  
 „ nostri ab hoste capti etiam in nostra ci-  
 „ vitate pro servis habebantur ) mutare non  
 „ poterit adeoque per fictionem supponit,  
 „ eos nunquam servos fuisse. Vid. sup. ad  
 „ §. 1. n. 1.

Quæ iura civilia si tollat ] „ Rectius, ius  
 „ Pretorium si tollas. Nam si lex Cornelia  
 „ non conservaret bona captis, eorumque  
 „ hæreditas, vigore iuris civilis veteris bo-  
 „ na cessura fuissent fisco.

Bona ejus futura fuissent occupantion ]  
 „ Cum enim captus ex hypotheti veteris  
 „ juris Romani servus factus fuerit, adeo-  
 „ que nec parentes, nec liberus, nec agna-  
 „ tos habere crederetur, bona ejus tam-  
 „ quam res nullius cedere debebant occupa-  
 „ panti,

„panti, vel ex more Romano jure honorarium vacantium fisco. *L. 31. ff. jur. fisci.*

„*Quia qui apud hostes est, pro nullo habetur* ] ” *Vid. l. 31. R. J. l. 7. pr. ff.*

„*Falsi* l. e. pro non existente, & pro civili morte mortuo: *l. 209. R. J. l. 59. pr. Cond.*

„*den.* adeoque bona ejus pro vacantibus habentur, atque ideo fisco cedunt, *l. 31.*

„*J. fisci.* Hoc jus Civile apud veteres Romanos receptum mutavit Prætor Cornelius Sylla.

„*Nihil recipere præter ea, quæ jure gentium postliminio habent* ] ” Sæpius diximus,

„jus gentium non dari, adeoque frustra queri, quid jure gentium postliminio re-

„deat.

„Ex præcedentibus repetendum est, legem Corneliam per modum fictionis sup-

„posituisse, civis nostros ab hoste captos nunquam servos fuisse, atque Prætorem

„ex hoc capite, si moriantur, si revertantur, ipsis, eorumque hæredibus omnia jura sue civitatis conservare. *Vid. §.*

„*l. n. 1.*

„At diximus simul ibidem, Prætorem circa actus intermedios servi nihil mutasse, adeoque hæc actus, etiam post legem Cor-

„neliam, nullos mansisse: & Imperatorem Leonem demum constituisse, ut disposi-

„tiones a capro factæ in sua civitate effectum juris habeant. *Nov. Leon. 140.* Quo

„ipso jus naturæ circa postliminium plenissime reductum est.

„*Quod vero captivorum bona, &c. fisco cadunt* ] ” Non vero occupantibus.

„*De his, qui redeunt* ] ” *l. e. de personis*, quas reverti, Auctor ait. *Vid. §. 3.*

„*Videamus de his, qui recipiuntur* ] ” *l. e.* de rebus: has enim recipi, dixit *l. §. 3.*

## AD §. XI.

„*Servi, & ancille* ] ” Cum enim ipsa

„*persona servorum, omniaque eorum jura, res, ipsaque actiones, in nostra sint potestate, REAUM nomine veniunt.*

„*Etiamsi sepe alienati* ] ” *l. e.* etiamsi non amplius sint in hostili potestate, sed al-

„*terius, qui ab hoste emit; nam emit cap-* tum cum sua qualitate, *l. e.* salvo jure postliminii.

„*Etiamsi ab hoste manumissi* ] ” Adeo ut receptus non habeatur pro libertino, sed

„pro servo, quia ex judicio nostræ civita-

„tis injuria domino ereptus est, adeoque ab hoste manumitti non potuit.

„*Quia hostium jure manumissi* ] ” Sensus est, quod hostis nostræ civitati, ejusque juri præjudicium facere nequeat.

„*Ut autem revera habeatur a veteri domino* ]

„Civis igitur caprus statim postliminio reddit, ubi ad præsidia nostra revertitur, *l.*

„*19. pr. & §. 3. de Capt. & postl.*

„At servi nostri ab hoste capti nondum postliminio recepti videntur si intra fines

„nostros redeunt, sed tunc demum si in potestatem domini recipiantur: *l. f. ff.*

„*capt. & postl.* Quamdiu enim servus ille animum non habet redeundi in potestatem domini, non potest dici in domini

„custodia rediisse. *Dist. l. f. Conf. l. 26. ff. End.*

„*Aut haberi facile possit* ] ” Immo etsi haberi facile possit, nondum tamen est in

„prioris domini potestate, *l. fin. ff. captiv. & postl.*

„*Sufficiat eis intra fines esse perductus* ]

„*Quia tunc sunt in custodia publica, l. 19. §. 3. ff. postl.*

„*At postlimini jura in servo id non erit satis* ] ” Servus enim, qui non habet animum revertendi, sed latet, nondum est

„in potestate domini prioris: adeoque receptus dici nequit.

„*Nisi & cognoscatur* ] ” Rectius, nisi in potestate domini prioris constituitur.

„*Non licet receptus Paulo videtur* ] ” Quia nondum habetur a vero domino.

„*Hæc in parte a rebus inanimatis distat, &c.*

„Res enim receptæ videntur statim, ac intra præsidia nostra revertuntur: servi autem non nisi animum habeant revertendi

„in potestatem domini, etsi in pristina degant civitate.

„*Ita vicissim ab homine libero in eo distat* ]

„Liber homo non nisi volens utitur postliminio: *vid. supra §. 5.* at servus etiam invitatus recipitur. Nam ille habet liberam

„facultatem de jure suo domicilii disponendi; hic vero jus domino questum auferre sua voluntate nequit.

„*In eo requiritur, qui se recepturus est* ]

„Rectius ita: requiritur id in eo, in cuius libertate est, reverti velint, an non;

„non vero in eo, cujus voluntas ab alio dependet, & qui in aliena potestate est,

„in quam reverti etiam invitatus tenetur. Atque hoc est, quod Sabinus in *l. 12. §. 9.*

§ 9. cap. Et post. ait, de suo jure civitatis cuique statuenti liberum esse, non vero de jure domini, utpote quod alienum est.

2 Ab hoc gentium jure ] " Tale non dari, sæpius diximus.

Servus transfugas ] " Liber homo transfuga non recipit postliminio pristina jura, quia non injuria hostis captus est, sed sua voluntate domicilium mutavit, & hostis factus est, in quem si recipitur; omnia, quæ in hostem, licent.

Secus in servo transfuga: hic enim sua sua jura domino quaesita aufert, adeoque receptus ei restitui jure postliminii debet, l. 19. §. 5. ff. cap. Et post. Dominus pristinum jus recipit ] " Quia hoc ei fuga servi auferi nequit.

Ne contrarium jus non tam ipsi inferio sum sit, &c. ] " Rationis à Paulo allegatae sensus hic est, quod injuria non habet servus, qui ex judicio nostræ civitatis semper servus permanet: cum e contrario, si ex judicio civitatis nostræ dominus jus suum non reciperet, jus domino damnosum statueretur.

De servis, qui virtute militum recuperantur ] " Servi igitur nostri ab hoste capti, & postea militum nostrorum virtute recepti, non prædæ loco militibus cedunt; quia milites ea, quæ injuria nobis ablata sunt, recuperare, & jura nostra tueri tenentur, l. 12. C. de postlim.

Quod ad res omnes male a quibusdam trahitur ] " Immo eadem est utrobique ratio: nam milites rerum nostrarum dominum defendere, non vero sibi querere debent, nisi lege aliud statutum sit.

3 Qui ab hostibus redempti sunt servi, prosum &c. fiant redempti ] " Non jure servitutis, sed pignoris, l. 2. §. 1. C. post.

Oblato denum pretio postliminio recipi intelliguntur ] " Adeoque ingenuitati non restituantur redempti, nisi pignoris vinculo sublato, l. 2. l. 6. l. 17. c. Jur. post. sive per donationem, d. l. 2. sive per remissionem, l. 11. cod. sive nuptias cum redempto contrahendo, l. 13. cod. Non tamen manent servi, d. l. 2. Hinc nuptiæ cum redempta contrahuntur, d. l. 13. hereditates interim delatas sibi acquirit, l. 15. c. cod. Et si redimens vel nolle accipere pretium, vel accepto pretio nolle redemptum ingenuitati restituere, actio contra eum datur, l. 6. C. cod. Denique si

lytron redempto remittitur, non fit liberus, sed est ingenuus, d. l. 11.

Si redemptus non habeat unde pretium redemptionis solvat, triennii, vel quinquenni operis cum liberari, diximus supra §. 10.

Verum, hæc subtilius explicare juris civilis interpretum est ] " Jus naturæ cum jure civili in genere convenit; nam utroque jure redemptus statim liber fit: at quia æquitati naturali convenit ut redimens pretium recipiat, & ut redemptus, qui pretio alieno libertatem recuperavit, debito hoc se liberet, merito redemptor operis redempti, si aliud nihil in bonis habeat, uti, ac ex iis satisfactionem sibi querere potest; id enim tantum est. Adeoque redemptus non est in servitute, sed pignoris vinculo tenetur; Inde quoque cum effectu postliminium non obtinet nisi vinculo illo soluto; unde ex communis utilitatis ratione id deducit Imperator in l. 6. C. post.

Posterioribus legibus mutata sunt nomina ] " Quo pertinet, ut si pretium solvere non possit, præstis per triennium operis libertati pristina restitatur.

Ad reditus involvantur ] " Eodem modo, uti hodie deferentibus militiam remissio pœnæ promitti solet.

## A D §. XII

Item a quaestio magis ad nos pertinet ] " Nimirum, quaestio de servitute publica populi. In precedenti enim §. egit de servis privatis, eamque materiam magis ad subtilitates juris civilis pertinere, dixit n. fin.

An Et populi, qui alieno imperio subiecti fuerint, in veterem causam recedant ] " Passim hunc quaestionem proposuit Grotius in hoc opere. PRIMO enim in l. 2. c. 4. §. 14. quaerivit, an liber populus bello victus recipiat libertatem pristinam, si sua virtute se liberat? eamque quaestionem affirmative decidit, quia quod vi partum est imperium, vi dissolvi posse, putat, nisi capiens ex voluntate populi siletem tacita jus acquirat, ibid. n. 1. Sed & sine vi populum pristinam libertatem aliquando recipere, ait, per tacitam victoris derelictionem; nam longam regis patientiam sufficere posse ad pariendam libertatem, ibid. n. 2.

X 2

S 2

„ SECUNDO supra §. 9. quærit, an  
 „ liber populus vicinus pristinam recipias liber-  
 „ tatem, si via sociorum eum eximit hostili  
 „ imperio? Ubi distinguit Auctor, an po-  
 „ pulus dissolutus sit, an non. Priori casu  
 „ verius putat; non eundem populum cen-  
 „ seri, nec ei postliminium esse, quia cor-  
 „ pus plane interit; indeque nec Sagunti  
 „ civitatem octo post excidium annis, nec  
 „ Thebas XX. ab excidio annis restitutas,  
 „ pristina jura recepisse.

„ TERTIO quærit hoc §. an populi,  
 „ qui subiecti alieno imperio fuerunt, in ve-  
 „ terem causam recedant, si vel ab eo, cu-  
 „ jus imperium fuerat, vel a sociis, hosti  
 „ eripiantur? Auctor distinguit duos hos  
 „ casus, & priori casu populum redire sub  
 „ prioris principis imperio, docet; poste-  
 „ riori autem casu idem obtinere, ait, quod  
 „ in servis, qui pristino domino restituun-  
 „ tur etiam in vi, b. c. 9. §. 11. n. 1. nisi  
 „ sociali fœdere aliud dictum sit, ut scil.  
 „ populus ille cedat socio, d. §. 12.  
 „ Nostram sententiam exposuimus supra  
 „ §. 9.

„ Quod tradari potest si non is, cuius im-  
 „ perium fuerat, eo hosti eripisset? Scil.  
 „ durante eadem belli causa: nam si is,  
 „ qui imperium ante habuit, eundem po-  
 „ pulum in alio bello hosti eripit, nega-  
 „ mus, populum in veterem causam reci-  
 „ dere.

„ Sed sociorum aliquis? Sic Ariarates Cap-  
 „ padociæ rex consilio Demetrii regis Sy-  
 „ riae, ejusque viribus, regno pulsus, a Se-  
 „ nato Romano restitutus est. Liv. epit. lib.  
 „ 47. Anrobarzanes a L. Cornelio Sylla in  
 „ regnum Cappadociæ reductus est. Liv.  
 „ epit. l. 70. Ita Sagunti a Romanis libe-  
 „ rati, & restituti sunt. Vid. sup. §. 9.

„ Puto hic idem dicendum, quod in servis?  
 „ Qui pristino domino restitui debent, et-  
 „ iam inviti. Pari ratione populus a sociis  
 „ receptus in pristinam causam recedit,  
 „ etiam invitatus: & hæcenus argumentum  
 „ a servo recepto ad populum receptum  
 „ valet.

„ Bene autem notandum est, hæc vera  
 „ esse si populus ille eodem bello, & ex  
 „ eadem causa a sociis liberatur: si enim  
 „ bello finito ex alia causa populus ille ab  
 „ his, qui olim socii fuerunt, capitur, popu-  
 „ lus ille non in pristinam recedit causam,  
 „ sed capienti jure victoriæ acquiritur.

„ Nisi sociali fœdere aliter convenierit? Si  
 „ inter socios pactum intercessit, ne popu-  
 „ lus, qui alieno imperio subiectus est, si  
 „ ope sociorum liberatur, recedat in pristi-  
 „ nam causam, cessat postliminium.

## AD §. XIII.

„ QUAMIT Auctor, quænam res postli-  
 „ minio recipiantur? & distinguit inter res  
 „ mobiles, ac immobiles, & hæc solas post-  
 „ liminio recipi, ait. At demonstravimus;  
 „ jure naturæ, & Romano, etiam res mo-  
 „ biles pristino domino restitui debere.

„ Vid. §. 14. seq.

„ Agri? Quo pertinent urbes, provinciae, i  
 „ vi hostili ereptæ, &c.

„ Ex quo aperte eo accedere amplius non  
 „ possunt? Rectius, ex quo ager in no-  
 „ stræ est potestate, adeo ut licet hostis ar-  
 „ matus ingredi possit, id ei non impone-  
 „ liceat.

„ Aëbi? Vid. c. 6. §. 4. & supra §. 2.

„ Non admittit adversus dominos præscrip-  
 „ tionibus illis? Auctor non inspicit No-  
 „ vellam XXXVI, quam tamen in margine  
 „ allegat: ibi enim erepta a Vandalis ve-  
 „ terem possessorum heredes usque ad ter-  
 „ tium gradum vindicare quidem possunt  
 „ intra quinquennium ab illa constitutione:  
 „ at speciatim excipitur legitima præscriptio.  
 „ Præfens igitur possessor tueri se potest  
 „ præscriptione 30. annorum. Gorb. ad d.  
 „ Nov. lit. k.

„ De omni jure, quod solo alibet? De 2  
 „ usufructu nimirum, servitute, hypothe-  
 „ ca, &c.

„ Pristino statui restitui, scriptis Pomponii?  
 „ Ratio hæc est, quod res sacræ ex judicio  
 „ nostræ civitatis injuria ablatae sunt; adeoque  
 „ receptæ restituantur cum sua qualitate.

„ Religionem simul cum loco? Captus enim  
 „ locus desiderat esse religiosus, l. 34. ff. Rel.

„ Comparat juri illud? Vid. l. 6. pr. ff.  
 „ Rer. Div. J. Cuius juri illud, quo solum a-

„ diificio occupatum eo collapsio litori postli-  
 „ minio reddiderit, non comparat cum postli-  
 „ mini jure, de quo hic agitur; nam hoc  
 „ toto cælo a priori differt. Posteriori sup-  
 „ ponit, rem injuria nobis ereptam esse:  
 „ prius supponit ædificium jure in litore  
 „ positum, & postea collapsum. Adeoque  
 „ in eo solo conveniunt, quod utroque ca-  
 „ su jus aliquod antiquum restituitur: ita  
 „ ut



5, ut posteriori casu dominus recuperet rem  
injuriam ereptam, priori casu litus iterum  
fiat nullius, quasi postliminio. Sensu igitur  
maxime improprio hoc casu postliminium  
accipitur, ut saepius in jure nostro accipi  
solet. *Alid. not. ab hac tertiam.*

*Littori redditur* ] " I. e. fit nullius: uti  
fuit ante occupationem.

*Quare & usufructum agri recepti restitui,*  
*dicendum est* ] " Nam omnia jura hostis,  
quippe injuria ablata, domino restituntur.

*Ad exemplum ejus, quod de agro inon-*  
*dato Pomponius respondit* ] " Si enim ager  
inundatus postea uno impetu deseritur,  
non tantum jus pristini domini, sed &  
fructuarii redintegratur. *L. 23. l. 24. ff.*  
*Quib. mod. us. am.* At exemplum hoc  
huc non quadat, quia plane diversa ra-  
tio est. Jure enim postliminii usufructus  
ideo restituitur fructuario, quia hunc quo-  
que injuria ei ab hoste ablatum, asseri-  
mus; *l. 19. pr. captio.* usufructus autem  
agri inundati pristino possessori restituitur,  
quia jus prioris possessoris per inundatio-  
nem non perit: adeoque fructuarius u-  
sufuctum recipit, non quia injuria ab-  
latus fuit, sed quia usufructus nunquam  
ejus fuisse desit. Rationem jura natura-  
lis exposuimus in *Dissert. proem. XII.*  
§. 275. n. 11.

*Postliminio redeant* ] " I. e. pristinis do-  
minis restituantur.

*Omnino* ] " I. e. semper.

*Si intra quadriennium a receptione vin-*  
*dicentur* ] Tempus certum ideo prescri-  
bitur est; ne dominia perpetuo maneant  
in incerto.

*Et quemodocunque recuperatam* ] " Sive  
vi, sive fraude, sive alio modo.

*Retinendi jus rex habet* ] " Forte in poe-  
nam possessoris, quod non melius eam  
defenderit.

#### A D. §. XIV.

Da mobilibus generalis in contrarium re-  
gula est ] " In immobilibus igitur Grotius  
obtinere, ait, postliminium, non in mo-  
bilibus. Nos in utroque postliminium ob-  
tinere, statim.

*Jure natura* dubium id non est, quia  
eadem in mobilibus militat ratio, quae in  
immobilibus. Ideo enim res immobiles si  
ab hoste captae, & a nostris receptae sunt,  
postliminio gaudent, quia ex judicio no-  
strae civitatis injuria nobis ereptae sunt.

At res mobiles eadem injuria nobis eri-  
piuntur. Idque etiam de rebus pacatorum  
captis, & a nobis receptis, verum esse,  
ex historia Abrahami apparet, qui res  
Sodomorum ex hoste receptas dominum  
restituit. *Vid. Grot. l. 3. c. 16. §. 3. n. 2.*

Sane, *Jure Romano* haec ratio allegatur  
in casu, ubi civis nostrae civitatis captus,  
postea revertitur: de hoc enim casu Pau-  
lus ait, naturali aequitate introductum esse,  
ut qui per injuriam ab extraneis detine-  
batur, is ubi in fines suos rediisset, pri-  
stinum jus suum reciperet, *l. 19. pr. ff.*  
*captio.* At diximus, eandem rationem ob-  
tinere in rebus mobilibus.

Hinc idem Paulus definit postliminium,  
quod sit jus a nullo recipienda ab  
extraneo, & in statum pristinum resti-  
tuenda, &c. constitutum. Quae definitio  
generalis est, & ad omnes res pertinet.  
Sane, res, quae apud hostes sunt, le-  
gari posse, ait JCus in *l. 9. Legat. 2*;  
additque rationem, quia ipse postliminii  
sustinetur. Sed & legibus Romanis cau-  
tum est, ut res ab hoste captae in divi-  
sionem hereditatis venire possint, cum  
cautione, si postliminio redierint. *L. 22.*  
*§. 5. l. 23. ff. Fam. ercisc.* Quae leges ab-  
surdae forent si res mobiles postliminio non  
reciperentur.

De servis (qui rerum nomine veniunt)  
constat, quod si ab hoste capti a nostris  
virtute militum recipiuntur, pristino do-  
mino restitui debeant, *L. 4. l. 19. §. fin.*  
*l. 30. ff. captio. l. 10. l. 12. C. possil. Ra.*  
tio, quae allegatur, generalis est, & re-  
que ad alias res mobiles pertinet. Re-  
ceptos enim, ajunt Imperatores, non captos  
judicare debemus, & militem defensorem  
eorum esse decet, non dominum, *d. l. 12.*  
Confirmantur praedicta exemplo Romanæ  
gentis, quae prædam publico edicto, ci-  
tatis dominis, per aliquot dies exponere  
solebat, ut domini res suas nosse, & re-  
cipere possint, apud Grot. *l. 3. c. 16. §.*  
*3. ibique not.* Idque motibus quoque fieri  
solere, docet B. Par. in *Disp. de possil.*  
& Danaus in *Aphor. pol. p. in. 294.* ubi  
addit, alias nos prædones nostrorum subdi-  
torum, & sociorum futuros.

Equidem jus Romanum quædam res  
ab hoc postliminii jure excipit, nimirum,  
naves, quae in bello usum non habent,  
item arma, vestes, &c. At hæ exceptio-  
nes firmant regulam in casibus non ex-

X 3 ceptis

„ceptis, earumque rationem specialem statim explicabimus.

„Neque obitas l. 28. ff. cap. 1. §. post. ubi res, quæ prædæ cedunt, non habent postliminium: capta autem ab hoste cedunt prædæ, l. 1. §. f. A. R. D. Resp. capta ab hoste, adeoque res hostiles, prædæ omnino cedunt, res autem nostræ, ex hoste receptæ, non videntur capæ, l. 12. C. post. sed pro non capis censentur; Grov. l. 3. c. 16. §. 1. adeoque nec pro prædâ haberi possunt.

„Ut postliminio non redeant ] ” Adeoque pristinâ dominia non restituantur.

„Sed in prædâ sunt ] ” I. e. cedant capitenti.

„Ut hæc opponit Labeo ] ” In l. 28. ff. capio. Equidem verum est, aliud esse postliminio redire, aliud in prædâ esse; contradictionem enim inferret, rem pristino domino restitui debere, & eum cedere debere occupanti. At negamus, res nostras mobiles ab hoste captas, & a nostris receptas, jure Rom. in prædâ esse, nisi in casibus exceptis: nimirum, in navibus lusoriis, in armis, & vestibus militum, in bonis transfugarum, &c.

„Ubiunque reperiuntur, manens epus, qui emit ] ” Cum satis probatum sit, & jure naturæ, & jure Romano res mobiles postliminio recipi, sponte sequitur, tutas non esse si quæ commercio paratæ ad alios perveniunt, quia emtor rem emit cum sua qualitate, adeoque cum postliminii onere.

„Nec apud pacatos recepta ] ” Quia nondum postliminio recepta est, quæ apud pacatos, seu medios reperitur.

„Aut intra fines perducta ] ” Si res nostra ad fines nostros perducitur, veteri domino omnino rem vindicandi jus est.

„Excepta, quæ in bello usum habent ] ” Nullibi hoc in jure Romano traditur. Diximus enim, eo jure omnes res mobiles, & immobiles postliminio gaudere, l. 1. e. pristinis dominis restitui debere, sive usum in bello habeant, sive non habeant. Sane, ancillæ postliminio recipi a pristino domino, notorii juris est; l. 12. C. post. ille autem usum in bello non habent: e contrario arma, & vestes usum in bello habent, nec tamen postliminio recipiuntur, l. 2. §. 2. l. 3. ff. capio.

„Error Auctoris inde omni videtur, quia Marcellus navibus longis, atque onerariis.

„NB. PROPTER BELLI usum postliminium tribuit, non vero piscatoriis, & lusoriis: unde Auctor in genere concludit, in omnibus rebus, quæ usum in bello non habent, postliminium non esse. At, falsa est consequentia. Nam de solis navibus queritur, an illæ postliminium habeant; & in his navibus distinguitur, an usum in bello habeant, an non: & leges Romanæ noluerunt postliminii jura tribuere posterioribus, quia navis lusoriæ impedimento magis sunt. Hoc igitur jus speciale, & civile est, nec ultra naves extendi debet.

„Quod ideo placuisse gentibus videtur ] ” Immo id tantum placuit Romanis in navibus piscatoriis, & lusoriis, quæ usum in bello non habent.

„Ut recuperandi spes ad ea comparanda alacriores boniuires redderet ] ” De navibus, ideo id placuisse vidimus, ne classes numero navium lusorium augeantur, & in præliis navalibus impedimento sint.

„Ad rem bellicam referebantur ] ” At aliam rationem disciplinæ militariis fuisse, diximus. Quare facile in hoc consensus est ] Fabulam de communi consensu gentium, indeque sequenti jure, passim refutavimus.

„Usum autem in bello hæc habere censetur ] ” Non investigandum est in res, quæ usum in bello habere possunt; nam regulariter omnes res ibi usum habent. Sane, ad id, ut res postliminio redeant, præcise opus non est ut ad pugnam pertinent; sed sufficit si consilio, vel alio modo usui esse possunt. Vid. l. 19. §. f. capio. Videndum ergo saltem est, quænam speciatim a Romanis exceptæ sunt. „Ciceronem in Topicis ] ” Operum tom. 1. pag. m. 398. A. Exempla hic siletem assert rerum, quæ postliminio recipiuntur; at alias res non excludit. Vid. rubr. fin. b. §.

„Modestinum ] ” Nihil apud Modestinum in allegata l. 4. ff. capio. traditur de rebus, quæ usum in bello non habent; sed Marcellus in l. 2. Eod. earum mentionem facit.

„Navet scil. longæ, atque onerariæ ] ” Vid. Grov. b. & Meybom. de fabrica Trivern. apud Grov. Tom. 4. pag. 571. lit. B.

„Muli ] ” in legibus Romanis nihil de multis dicitur; sed Festus, & Cicero eorum meminerunt.

Sol

Sed clitelarii ] " Vid. Gron. b. Sed de hac quoque distinctione legibus Romanis, alium est silentium: immo nec Aelius Gallus, nec Festus de clitelis aliquid addunt; sed Cicero earum mentionem facit.

Et equa, sed freni patientes ] " L. 2. ff. captio. Cicero quoque idem tradit; at Festus, & Aelius Gallus, quod de fieno additur, omittunt.

Et ha res sunt, quae legari vestre voluntati Romani ] " Leges Romanæ in genere statunt de rebus, quæ apud hostes sunt, legatum valere, L. 9. ff. leg. 1. propter spem postliminii; adeoque frustra Auctor id restringit ad eas saltem res, quæ usum in bello habent.

Et in praestationes familia erciscenda ] Dividi, nimirum, inter hæredes possunt res, quæ apud hostes sunt, L. 22. §. 5. l. 23. ff. Fam. Erc. cum cautione si postliminio redierint: hæc igitur dispositio iudem generalis est, nec restringi salva ratione ad res, quæ in bello usum habent, potest.

Arma, & vestis usum quidem in bello habent, sed postliminio non redibant ] Certissimo iudicio, non in genere verum esse, omnia ea redire postliminio, quæ in bello usum habent, sed id speciatim, saltem in navibus statutum esse.

Quia minime favorabiles erant ] " Apud Romanos milites ex propriis arma, & vestes procurabant, adeoque in poenam amissorum armorum postliminium negabatur. L. 2. §. 2. l. 1. ff. & cap. Sed id intelligendum, puto, de his, qui profugum arma abiecerunt. (vid. rubr. ab b. altera) adeoque qui ex fuga recepti postliminio arma vindicant.

Immo id flagitii loco habebatur ] " Vid. l. 1. §. 13. ff. Re milit. Franc. Patric. de re militari part. XI. Scil. 4. & §. Justin. l. 6. c. 8. Elian. 10. var. 13.

Arma ab equo disilare, quod equus sine culpa equitis proripere se potuit ] " Ratio hæc additur in L. 2. §. 1. cap. & post. adeoque equi semper postliminio recipiuntur. Sed eadem ratio etiam in vestibus, & armis obtinet, quibus miles etiam sine culpa privari potuit. Quid si enim Lucius post pælium exuatur armis? Crederem igitur, hoc saltem intelligendum esse de illis, qui profugi arma, vel

vestem abiecerunt. Vid. ad rubr. ab hac retro alteram.

Hoc &c. verum discrimen videtur usum habuisse in occidente ] " Ut scilicet ea saltem postliminio gaudeant, quæ usum in bello habent, non alia. Sed ex allegato Boëtio id non probatur; immo contrarium, apparet ex illis, quæ dicta sunt supra ad n. 1. rubr. octavam.

Ita enim Ciceronis Topica explicans ita videtur de hoc iure loqui ] " Cicero non omnia, quæ postliminio recipiuntur, recenset, sed exempla saltem quædam allegat: Sane, debita, & credita postliminio recipi, extra dubium est, neque tamen ea a Cicerone allegantur.

#### A D §. XV.

At posterioribus temporibus, &c. sublatum videtur hac differentia ] " Immo hodieque jus naturæ obtinet, & omnes res, etiam mobiles, postliminium habent, nisi legibus civitatis aliud statutum sit: quod fieri hodie sæpius videmus ad animandum, subditos, qui spe prædæ armare suis sumptibus naves solent, & qui Caupers vulgo vocantur.

Passim enim tradunt morsum periti, res mobiles postliminio non redire ] " Atque ita, in Auditorio Parisiensi summo iudicatum refert Auctor infra §. 19. Exempla in contrarium attulimus supra §. 15. Conf. B. Par. disp. de postlim. Scil. 2. §. 6. seq.

Id de navibus constitutum, multis in locis videmus ] " Rationem allegavimus supra, ad §. 14. n. 1. rubr. excepta quæ in bello, &c.

#### A D §. XVI.

In eo postliminio non eget, quia dominum nondum mutaverunt ea gentium iure ] Dic, jure naturæ mutatum nondum esse dominium; jus gentium enim non agnoscimus, quia quamdiu spes est rei recuperandæ, subsistit prius dominium. Spes autem illa manet quamdiu non pervenit ad hostilia præsidia. Vid. supra §. 2. §. 13. & cap. 6. §. 4.

Quia juri gentium illis non concessit, ut juri domini mutare possint ] " Quæ ratio! Unde

„Unde quæso probari poterit, gentes con-  
 „venisse ut capta in bello jus postliminii  
 „obtenerent, non vero capta a piratis?  
 „Differentia naturalis hæc est, quod in  
 „bello, quod inter duas summas potesta-  
 „tes geritur, de causæ iustitia constare non  
 „possit, indeque cuiusque partis iudicium  
 „in sua civitate valeat; quia superior non  
 „est, qui de jure, vel injuria cognoscere  
 „possit. Quando igitur capta ab hoste in-  
 „tra ejus prædicta perveniunt, dominium  
 „rei mutatur, & ex judicio civitatis ho-  
 „stilis res illæ jure captæ censentur.  
 „Aliud est lo piratis, qui judicio supe-  
 „rioris subfunt, vel injuria se ei eximunt.  
 „Hi semper injuriæ agunt, adeoque nec as-  
 „serere possunt, jure se agere; nec judi-  
 „cium eorum ullibi valere potest. *Vid. su-  
 „pra §. 1. propos. 7. pr.*

„*Ut redditam a Philippo*] „Halonesi ver-  
 „ba apud Demosthenem hæc sunt: *Se in-*  
 „„sulam hæc latronibus ereptam occupasse;  
 „„aquam esse igitur ut ea sua sit. Neque vero  
 „„difficile est, hæc rationem, cum aqua  
 „„non sit, ei extorqueret. Omnes enim la-  
 „„trones aliena loca occupant, eaque muni-  
 „„unt, ut inde alius irriserit. Quod si quis  
 „„latrones ultus fuerit. *Et superaret, non*  
 „„sane probandum dicit, si vid.ri velis, ea, qua  
 „„illi per imperiam alius erepta tenuere, sua fie-  
 „„ri. Nam si hæc concederetur, quid prohibet, si  
 „„quem vel Attica locum, vel Lemni, vel Im-  
 „„bri, vel Scyri prædones invaserint, *Et aliqui*  
 „„eosdem armis expulerint, quin statim is  
 „„quoque locus, in quo prædones fuerant,  
 „„quoniam vester sit, illorum fiat, qui latrones  
 „„depulerint?

„*Ubiqueque reperitur, vindicari possunt*  
 „Quia dominus manet; non eoim capta,  
 „sed surrepta sunt.

„*Tantum esse reddendum*] Hoc non tan-  
 „tum locum habet in receptis a piratis,  
 „sed & in receptis a vero hoste; quod  
 „exemplis, & iudicatis probat B. *Parent*  
 „*in disp. de postl. §. 2. §. 6. Conf. supra §.*  
 „*10. n. 2.*

„*Quantum Dominus ipse ad rem recupe-*  
 „*randum libenter impensurus fuerat*] Im-  
 „mo saltem id, quod actu impendit is,  
 „qui suo sumtu recepit; nam in id saltem  
 „locupletior fieret dominus. Neque enim  
 „recipiens ultra hos sumtus jus aliquod in  
 „re a prædone surrepta sibi arrogare potest.

„*Conf. Frantak. l. 12. Refol. 9. Corp. p. 4.*  
 „*c. 35. def. 8. Et supra l. 3. c. 10. in fin.*

## A D §. XVII.

„*POTEST tamen lege civili aliud statui*  
 „*Ut etiam surrepta a piratis si recipiuntur*  
 „*prædæ loco sint. Nam ob utilitatem pu-*  
 „*blicam jura subditis natura quæstia au-*  
 „*ferri, adeoque & ea, quæ a piratis re-*  
 „*cipiuntur, eripientibus relinquere possunt.*  
 „*Sed lex talis non obstat externis*] His-  
 „pani enim suis subditis tales leges ferre  
 „possunt, at extraneis, quorum bona a  
 „piratis capiuntur, eis non obligantur; a-  
 „deoque illi ubicunque rem sibi injuria ob-  
 „latam inveniunt, restituti expensis eam  
 „vindicare poterunt.

## A D §. XVIII.

„*ROMANA leges*] „L. §. 2. ff. capt.  
 „*Nam tantum inter hostes*] Hostes jure  
 „Romano dicuntur, quibus populus Ro-  
 „manus bellum publice decrevit, l. 24. ff.  
 „capt. Et postl.

„*Sed Et inter Romanos, Et populos exter-*  
 „*os*] „Sed quales exteris? Cum quibus nec  
 „amicitia, nec hospitium, nec factum amicitia  
 „causa factum habemus; adeoque ubi id,  
 „quod ex nostro ad eos pervenit, illorum  
 „sit, Et liber homo noster ab eis captus ser-  
 „vus sit, Et eorum, d. l. 24. Cum tali  
 „ergo gente ex hypothesi Romanorum bel-  
 „lum quidem non est, quia non est publi-  
 „ce decretum; at eadem, quæ in bello,  
 „ratio hic obinet. Gens illa superiorem  
 „non habet: si proinde jure se agere asse-  
 „rit, valet ejus iudicium in sua civitate;  
 „indeque cum ea gente postliminii jura  
 „obtinent, d. l. 24. Atque hinc definitur  
 „postliminium, quod sit ususque rei re-  
 „cipiendæ ab extraneo, inter nos, ac libe-  
 „ros populos constitutum, sive bello id ami-  
 „simus, NB. sive circa bellum.

„Aliud igitur dicendum de illis gentibus  
 „externis, quæ apud nos Et libertatem  
 „suam, Et dominium verum suarum aque,  
 „ac apud se retinent, Et eadem apud eos  
 „nobis contingunt, cum his enim postlimi-  
 „nio opus non esse, diserte traditur in l. 7.  
 „pr. captio. Et enim hæc gentes externæ  
 „sunt,

„ sunt, sunt tamen amice, i. e. cives no-  
 „ stri; & res, quæ ad eas perveniunt, non  
 „ capiuntur, sed totæ sunt: adeoque nulla  
 „ de postliminio quæritio esse potest.

„ *Alibi* ] ” Vid. l. 2. c. 15. §. 5. l. 1. c. 2.  
 „ §. 5. n. 4. l. 2. c. 2. §. 2. n. 2. inf.  
 „ *Reliquis his esse sacri Nomadum* ] ” Ta-  
 „ lo seculum nunquam existisse, allegatis  
 „ locis notavimus; simulque diximus, pau-  
 „ cissimas saltem gentes, inprimis quæ ma-  
 „ ris littora inhabitabant, injurias tales per-  
 „ egisse, atque ideo jure talionis omnia in  
 „ eas, quæ in veros hostes, licuisse.

„ *Quo sensum naturalis societatis, quæ in-  
 „ ter homines est, mores excluderant* ] ” So-  
 „ cietatem communem hominum non dari,  
 „ alibi demonstravimus. Mores igitur sen-  
 „ sum societatis, quæ non est, excludere  
 „ non poterunt.

„ *Etiamsi quæ bellum publicum non gererent* ]  
 „ Adeoque quibus bellum publice indictum  
 „ non est, nec ubi armis disceptatur.

„ *Erat quædam belli inter privatos quasi  
 „ ipsi moribus indidit licentia* ] ” Ratione natu-  
 „ rali verum bellum hic est, non inter pri-  
 „ vatos, sed inter duas gentes; non mori-  
 „ bus tacite, sed ipso jure naturæ indicium,  
 „ jure nimirum talionis. Quod enim gens  
 „ in se probat, in alia improbare nequit.

„ *Ne ea licentia ad interficiendos homines  
 „ proficere, placuit captivitatis jura introduci* ]  
 „ Fabulam de placito gentium toties jam  
 „ refutavimus. Vidimus, in tales gentes  
 „ piratas omnia licere, quæ in hostem; a-  
 „ deoque verum non est, captivitatem saltem  
 „ ex placito gentium ideo introduci  
 „ esse, ne licentia illa ad interficiendos ho-  
 „ mines proficere. Nam jure naturæ in tales  
 „ gentes, quæ cives nostros servos faciunt,  
 „ eoque jus vitæ, & necis sibi in eos ar-  
 „ rogant, res eorum rapiunt, &c. tanquam  
 „ in prædones, & fures sevirere licet; adeo-  
 „ que in captivum arbitrio est, an captos  
 „ interficere, an servare eos, i. e. servos  
 „ facere velit.

„ *Cui consequens fuit, ut & postliminio lo-  
 „ cas esset* ] ” Quia ex hypothesi Auctoris ex  
 „ placito gentium captivitas introducta est  
 „ ad evitandum majus malum. Vera ratio  
 „ naturæ est, quod ex judicio nostræ civi-  
 „ tatis cives nostri a gente, quæ superio-  
 „ rem non habet, adeoque judicem non  
 „ ægrosit, injuria capti, & res nostræ in-  
 „ juria nobis ereptæ censeantur: quod ju-

Tom. IV.

„ dicium cum effectu valet ex eo momen-  
 „ to, quo cives nostri, & res, ad nostrum  
 „ limen redeunt.

„ *Aliter, quam cum latronibus, ac piratis* ]  
 „ Personæ enim, & res a latronibus capte  
 „ absque postliminio ipso jure redeunt, l.  
 „ 5. l. 19. §. 2. ff. capt. Idem dicendum de  
 „ captis bello civili. L. 21. ff. captio.

„ *Quia illa vis rem producebat ad æquas  
 „ passionem, quæ a latronibus, &c. contemni  
 „ soleat* ] ” Frivola hæc est ratio. Gentes, quæ  
 „ bellum cum humano genere gerunt, æ-  
 „ quas conditiones æque contemnere so-  
 „ lent, ac prædones privati, neque animum  
 „ habent amicitiam, nedum æquis pactio-  
 „ nibus, conciliandi. Veram rationem dis-  
 „ ferentiae §. præced. explicavimus. Prædo-  
 „ nes semper injuria agunt, adeoque si al-  
 „ ferunt, se jure agere, judicium eorum  
 „ ipso naturæ jure nullum est, cum supe-  
 „ riorem habeant, vel habere debeant, cu-  
 „ jus judicio se submittere tenentur.

„ *An qui apud nos servantur ex populo se-  
 „ derato si domum revertantur, postliminio re-  
 „ deant* ] ” Ponamus, Græciæ civem a Ger-  
 „ manis captum ad Romanos (amicos Græ-  
 „ corum) per commercia pervenisse, ibique  
 „ servivisse, quæritur, si servus ille scilicet li-  
 „ berasset, & ad Græciæ civitatem profugis-  
 „ set, an dominus eum vindicare possit,  
 „ an vero servus jure postliminii pristina jura  
 „ recipiat. Prius videtur affirmandum, quia  
 „ cum hoste saltem postliminium est, non  
 „ vero cum fœderatis. At posterius verius  
 „ est. Servus enim ad Romanos pervenit  
 „ cum sua causa, & sub conditione missus  
 „ liminio restituitur: quod optime ita expli-  
 „ cat ipse Grotius supra §. 6. n. 2.

„ *Cum populus liberis, & cum fœderatis,  
 „ postliminio nobis est ita uti cum hostibus* ]  
 „ Festus hæc verba desumpsit ex libro Galli  
 „ illius de significationibus; qui varias signi-  
 „ ficationes vocis postliminii exponens, ait,  
 „ postliminio receptum esse 1. eum, qui  
 „ liber ex civitate in aliam civitatem abie-  
 „ rat, & in eandem civitatem redit, eo  
 „ jure, quod constitutum est de postliminio,  
 „ &c. 2. item qui servus a nobis in hostium  
 „ potestatem pervenit, postea ad nos, redit  
 „ in eius potestatem, capus antea fuit jure  
 „ postliminii, &c. & tum addit 3. cum  
 „ populus liberis, & cum fœderatis, & cum  
 „ regibus, postliminio nobis est uti cum ho-  
 „ stibus.

„ Ex his apparet, Ælium Gallum ratio-  
 „ nem

„nem juris postliminii non intellexisse, quia  
 „id jus etiam ei tribuit, qui *liber ex civitate in*  
 „*aliam civitatem abiit*, & *in eandem civi-*  
 „*tatem rediit*: quod rationi juris repognat. Si  
 „proinde Aelius hoc sensu asserit, cum li-  
 „beris, & *federatis populis, ac regibus*,  
 „postliminium nobis esse ut *eum hostibus*,  
 „vehementer erat; & merito Proculus  
 „hanc sententiam rejicit, atque inter nos  
 „& *federatos*, ac *liberos*, non opus esse  
 „postliminio, contendit: quia & *illi apud*  
 „*nos libertatem*, & *dominium verum reti-*  
 „*nent*. & *nobis eadem apud eos contingunt*. L.  
 „7. ff. *captiv.* Si vero posteriora illa Festi  
 „verba ad quaestionem a Cicerone propo-  
 „sitam referri debent, (quod vel exinde  
 „conjecturari licet, tum quia ex eodem  
 „Cicerone apparet de tali casu olim qua-  
 „situm fuisse, tum quis opponit *federatos*  
 „eis, qui *Socii* sunt, *vid. infr. b. §. rubr.*  
 „*penult.*) vera est sententia Galli Aelii, nec  
 „tunc ei repognat Proculus, qui de plane  
 „alio casu loquitur. *Vid. rubr. seq.*

„Non inter nos, atque eos postliminium esse ]  
 „Proculus oppugnare videtur primum ab  
 „Gallo Aelio propositum casum, quod ille  
 „postliminio recipiatur, qui *liber ex una ci-*  
 „*vitate in aliam abiit*, & *in eandem ci-*  
 „*vitatem rediit*; & recte oppugnat: si  
 „vero ad quaestionem a Cicerone propositam  
 „referri ejus sententia deberet, male op-  
 „pugnaret; nam in casu a Cicerone pro-  
 „posito omnino jus postliminii etiam cum  
 „*federatis* obtinet.

„Ego arbitror distinguendum inter *fede-*  
 „*ra*, &c. ] „Hæc distinctio nulla fundatur  
 „ratione, immo rationi repugnât.

„Ea nec captivitati in posterum, nec post-  
 „liminio obstat ] „Si bellum publicum  
 „per socius componitur, contradictio est,  
 „personas hinc inde capi, i. e. in servitu-  
 „tem redigi, eoque interfici posse. Effe-  
 „ctus pacis est, ut omnis decurtatio per  
 „vim cesset; hostes enim amplius non sunt:  
 „non autem capere licet nisi hostem. A-  
 „deoque in hujusmodi personis, tantum ab-  
 „est ut postliminium locum habeat, ut ea-  
 „rum libertas vi pacis postulari possit, & si  
 „alter neget, nova inde belli causa oria-  
 „tur. Sane, nullum exemplum hujusmo-  
 „di fœderis affert poterit.

„Si qua id continerent, ut tuti essent pu-  
 „blico nomine, qui ab his ad illos venissent,  
 „&c. ut tunc sublimi captivitate cessarent &

„postliminium ] „Immo etiam nihil in fœdere  
 „de publica securitate dictum sit, ex ipsa  
 „natura pacis cessat jus capiendi, adeoque  
 „& postliminium.

„Et hoc mihi indicare videtur Pomponius ]  
 „Pomponius non loquitur de casu, ubi  
 „bellum fœdere finitum, eoque amicitia  
 „contracta est; sed e contrario de populo,  
 „cum quo nec amicitiam, nec hospitium  
 „nec fœdus habemus; adeoque potius ex  
 „hoc loco apparet, cum ea gente, cum  
 „qua nobis amicitia, & fœdus amicitia est  
 „(uti est cum bellum pace finitur), & ca-  
 „piendi jus, & postliminium cessare.

„Cum dixit fœdus amicitia causa, ostendit,  
 „& alia posse esse fœdera, quibus nec  
 „hospitiū, nec amicitia jus infert ] „Adeoque  
 „quibus nec jus capiendi in posterum,  
 „nec postliminium obstat. At mera hæc  
 „est cavillatio. Fœdus amicitia hic non op-  
 „ponitur fœderi sine amicitia; tale enim mon-  
 „strum non datur: sed nudæ amicitia,  
 „Aliud enim est amicitia, aliud fœdus a-  
 „micitia. Amicitiam Romani habebant cum  
 „omnibus populis, cum quibus ipsis com-  
 „mercium fuit: cujus effectus referent  
 „Pomponio est, ut Romani apud illos, &  
 „illi apud Romanos tuti essent, adeoque  
 „ubi nec captivitati, nec postliminio lo-  
 „cus erat. At fœdus amicitia supponebat  
 „arctiorem conjunctionem, certè adhibe-  
 „bantur solennitates, Fœciales mitteban-  
 „tur addito patre patrato, *vid. supr. l. 2.*  
 „c. 15. §. 3. n. 1; pacificentes juramentum  
 „se obstringebant; hostia necabatur, &c.  
 „Fistula, voce, fœdus. Alex. ab Alex. Gem.  
 „Aler. Scl. 3.

„Xenophon (in orat.) de Agesilao (E-  
 „rat. H. Steph. 1581. p. m. 384. Add. rer.  
 „Græc. lib. 4. p. 312. quæst. ad. D.) ait:  
 „Achæis Argivos AMICOS SIVE CON-  
 „FOEDERATOS PACIT. Vid. Schell.  
 „de hospiti. p. m. 132. Et Cicero civitates  
 „fœderatas distinguit ab illis, quæ sine fœ-  
 „dere amica erant: in Sicilia enim doas,  
 „ait, fuisse civitates fœderatas, quinquæ  
 „sine fœdere immunes, ac liberas fuisse,  
 „Romanis tamen amicis. Orat. in Verrem.  
 „§. p. m. 167. Syphax per legatos expecte-  
 „bat amicitiam Romanorum, nullo oblato  
 „fœdere. Liv. l. 27. c. 4. Ita Romani lega-  
 „tos ad Ptolemæum, & Cleopatram, mise-  
 „runt ad commemorandam, renovandam-  
 „que amicitiam. Liv. d. c. 4. conf. Id. l.  
 „37. c. 3. & 4. Tiberius Ptolemæo dona-

misit,

⁹, milit, eumque socium, & amicum Ro-  
⁹, manorum esse voluit. Tacit. Ann. I. 4. c. 26.

Proculus quoque eos a se populos federatos  
intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum  
promittens ] " Proculus non loquitur de fœ-  
⁹, deratis, qui amicitiam, aut hospitium pro-  
⁹, miserant : de eo nec verbum exstat. Eo  
⁹, ipso enim dum federatos est, est amicus ;  
⁹, adeoque captivitas, etque & postlimi-  
⁹, nium cessat.

Quæ nationes in ditione nostra sunt, &c.  
ut recte legit Cujacius ] " Male Cujacius pro  
⁹, opinionis legit ditionis. Recte igitur Gallus  
⁹, Alius ait, cum nationibus, quæ in opinio-  
⁹, nis nostra (i. e. socii nobis) sunt, cum his  
⁹, postliminium non esse. Quod ex ipsa ratione  
⁹, naturali sequitur quia is, qui ad socios  
⁹, revertitur, apud eos jam liber est, adeo-  
⁹, que non demum liber sit si ad nostros li-  
⁹, mites pervenit. Quod secus est si civi-  
⁹, noster ab hoste captus ad amicos & fe-  
⁹, deratos, at non socios pervenit, & ibi  
⁹, servit; hic enim non, nisi ad nostros li-  
⁹, mites revertatur, libertatem recipit: adeo-  
⁹, que hæcenus cum federatis quoque post-  
⁹, liminium obstat.

Hoc additamento supplendum erit: nec  
⁹, enim his, quibuscum fœdus amicitia causa  
⁹, habemus ] " Immo omne fœdus, quo bel-  
⁹, lum finitur, supponit amicitiam, & ami-  
⁹, citiæ causa fit: adeoque excludit capturam,  
⁹, etque & postliminium.

## A D §. XIX.

x NON inter Christianos ] " Adeoque si  
⁹, Christianus a Christiano capitur, liber  
⁹, manet. Vid. l. 3. c. 7. §. 9. n. 1.

Apud plerisque Mahumetistis ] " Vide  
⁹, supra c. 7. §. 9. n. 2.

Jus ut captivitas extra bellum ] " Jus  
⁹, capiendi res, & personas extraneorum,  
⁹, nec apud alias gentes unquam obtinuit,  
⁹, nisi bello: paucis saltem populis excep-  
⁹, tis, qui contra naturam extra bellum  
⁹, communis amicitie regulas violare, ac  
⁹, exterorum res, & personas capere sole-  
⁹, bant: quales hodieque sunt Algerien-  
⁹, ses, &c.

Ita & postliminii ] " Adeoque hodie ex-  
⁹, tra bellum jus postliminii cessare, potat:  
⁹, ut diximus, & apud Romanos id juris  
⁹, fuisse, nisi in casu speciali, ubi amicitia

⁹, nulla fuit cum extraneis, i. e. ubi extra-  
⁹, nei res, & personas civium nostrorum  
⁹, citra bellum capiebant. Ipse Auctor n.  
⁹, seq. fatetur, hoc casu hodieque postlimi-  
⁹, nio locum esse.

Subiata utriusque necessitate, ob restitu-  
tam vim ejus cognationis ] " Auctor suppo-  
⁹, nit, gentes sæculo Nomadum extra bel-  
⁹, lum promiscue prædam egisse, adeoque  
⁹, sensum societatis naturalis exuisse, indi-  
⁹, que res, & personas extraneas cepisse, quæ  
⁹, proinde reversæ merito pœstina jura re-  
⁹, cipiebant; inter Christianos autem, &  
⁹, alias gentes, restitutum esse, si qui  
⁹, cognationis humanæ, &c. atque  
⁹, captivitatem, & postliminium  
⁹, lom exolevisse. At dictum scipius est, t.  
⁹, non dari societatem humani generis;  
⁹, adeoque 2. verum non esse, sensum ejus  
⁹, excoxisse hominibus. Dixi 3. gentes  
⁹, nunquam promiscue latrocinia exercu-  
⁹, isse, sed personas, & res nostras a.  
⁹, pud alias gentes ipsa nature ratione tu-  
⁹, tas esse: & sic frustra de captivitate, &  
⁹, postliminio queri. Si tamen gentes quæ-  
⁹, dam adeo feroces fuerunt, ut cum his  
⁹, nulla fuerit amicitia, i. e. si personas, &  
⁹, res nostras promiscue ceperunt, cum il-  
⁹, lis neque postliminium extra bellum olim  
⁹, obtinuit. Vid. n. 2.

Vetus illud jus gentium ] " Scilicet, jus  
⁹, capiendi extra bellum eos, cum quibus  
⁹, de causa belli quidam transactum, sed  
⁹, speciatim fœdus amicitie non est initum.  
⁹, At tale jus nunquam existisse, vidimus.

Si res sit cum gente tam barbara ] " Cum  
⁹, qua nec amicitiam, nec hospitium, nec  
⁹, fœdus amicitie causa habemus. l. 5. §.  
⁹, 2. Capt. & post. Est enim tales gentes  
⁹, jure Romano hostes non sunt, (quia  
⁹, bellum publice decretum non est) sunt  
⁹, tamen naturali ratione hostes, civis no-  
⁹, stros interfection, & capiunt sine causa,  
⁹, &c. Si proinde ab his gentibus capti servi  
⁹, efficiuntur; sponte sequitur, reversos pri-  
⁹, stina jura recipere, adeoque in his extra  
⁹, bellum capitis postliminio locum esse, quia  
⁹, injuria captos asserimus a gente, que su-  
⁹, perriorem non habet, adeoque cum quæ  
⁹, de jure contendere nisi bello non possumus.

Capta belli jure inustasse dominium ] " Nam  
⁹, Algerienfes summa gaudent potestate, pro-  
⁹, miscue omnes Christianos hostes loco ha-  
⁹, bent, ac vim ipsi inferunt, captosque

„ servos faciunt. His igitur servis, si rever-  
 „ tuntur, postliminium est; & res si reci-  
 „ piuntur, pristino cedunt domino. Errat  
 „ igitur Auctor dum tradit §. 14. & 15,  
 „ veteri jure gentium ita dominium muta-  
 „ tum esse in rebus mobilibus, ut res ci-  
 „ vium nostrorum recepta cedat capienti.  
 „ Contrarium enim probavimus *diel. loc.*  
 „ Ceterum, apud Hispanos quod a *privatis*  
 „ piratis captum recipitur, non domino re-  
 „ stitui, sed eripienti acquiri, diximus  
 „ supra §. 17.

Ac proinde, cum recepta ab aliis essent,  
 facta eorum, qui receperunt ] Immo tale

„ jus vetus gentium nunquam obtinuit. Sa-  
 „ ne, res etiam mobiles, ex judioio nostrae  
 „ civitatis injuria nobis ablatas dicimus; a-  
 „ deoque dominium eatenus non mutatum  
 „ est: hos autem judicium cum effectu  
 „ valet, ubi res intra fines nostros rediit.  
 „ Sane, milites nostri, qui rem recipiant,  
 „ defendere nostra debent, non sibi acqui-  
 „ rere. Ceterum, legibus civilibus lex ta-  
 „ lia statui potest subditi; quod & in Gal-  
 „ lia, & in Hispania factum vidimus.

Naves hodie inter ea non esse ] Vide  
 „ supra §. 15. ubi diximus, id meri juris ci-  
 „ vilis esse.

## C A P U T X.

Monita de his, quæ fiunt in bello injusto.

- |  |  |
|--|--|
| I. Quo sensu pudor vetare dicatur,<br>quod lex permittit:            | IV. Qui hinc, & quatenus ad restitu-<br>tionem obligentur.       |
| II. Apertum hoc ad ea, quæ jure gen-<br>tium permixta diximus.       | V. An res capta bello injusto reddenda<br>sint ab eo, qui cepit. |
| III. Interna injustitia injustum esse,<br>quod ex bello injusto fit. | VI. An & ab eo, qui detinet.                                     |

I. 1. **L** Egenda mihi retro vestigia, \* & eripienda bellum gerentibus  
 „ pene omnia, quæ largitus videri possum, \* nec tamen lar-  
 „ gitus sum: nam cum primum \* hanc juris gentium partem explicare sum  
 „ aggressus, \* testatus sum, *juri esse*, aut licere multa dici, eo quod impune  
 „ fiant, partim etiam \* quod \* judicia coactiva suam illis auctoritatem ac-  
 „ commodent, \* quæ tamen aut exorbitent a recti regula, \* sive: illa in  
 „ jure strictè dicto, \* sive in aliarum virtutum præcepto posita est, \* aut  
 „ certe omittantur sanctius, & cum majori apud bonos laude.

2. In Troadibus Senecæ dicenti Pyrrho, (vers. 333.)

\* Lex nulla capto parcis, aut penans impedis:

regerit Agamemnon.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.

Quo

CRONOVII.

\* *P*ene omnia ] Et ostendendum, quænam  
 „ hanc jure gentium concessa in bello, & im-  
 „ punè sint, porroque sanctæ eorum virum be-

rum, & Christianum licere sibi putare debere.

\* *Judicia coactiva* ] Magistratus pro potestate  
 „ facta teneantur.

\* *Ille in jure stricto* ] Qui nihil vi geri po-  
 „ nitur, nisi ad sui tutelam inculpata.

CRONO-





<sup>a</sup> Lib. 1. <sup>a</sup> Etum \* ejusdem in scriptis philosophicis : <sup>a</sup> Quam angusta innocentia est,  
<sup>a</sup> de ira. 6. <sup>12</sup> ad legem bonum esse ? \* quanto latius officiorum pater, quam juris regula ?  
<sup>17</sup> quam multa pietas, humanitas, liberalitas, justitia, fides exigunt ? qua omnia  
<sup>b</sup> Lib. 1. <sup>13</sup> extra publicas tabulas sunt. Ubi vides, \* jus a justitia distingui, \* quia  
<sup>a</sup> de Clem. c. <sup>14</sup> jus accipit id, \* quod in judiciis externis viget. Idem id alibi <sup>b</sup> explicat  
<sup>18</sup> egregie exemplo juris herilis in servos : In mancipio cogitandum est, non  
 quantum illud inopie pati possit ; \* sed quantum tibi permittat aequi, bonique  
 naturae, quae parcere etiam captivum, & pretio paratus jubet. Deinde : \* cum  
<sup>15</sup> in servum omnia liceant, est aliquid, \* quod <sup>16</sup> in hominem licere com-  
 mune jus animantium veter. quo in loco notanda iterum vocis licere diversa  
 acceptio, \* altera exterior, altera interior.

II. 1. \* Eundem habet sensum illa Marcelli \* in senatu Romano di-  
<sup>c</sup> Lio. I. <sup>16</sup> c. 31. <sup>17</sup> scinctio : non quid ego felerim in disquisitionem venit, quem quicquid in bo-  
<sup>a</sup> Pol. 1. <sup>18</sup> scibus feci in belli defensione, sed <sup>17</sup> quid isti pati debuerint : ex xquo, & bo-  
<sup>a</sup> 6. <sup>19</sup> na sitque. Idem discrimen Aristoteles <sup>a</sup> innuit, disputans, an justa dicen-  
 da sit lex ex bello oritur servitus : εἰς δ' ἀπὸ τοῦ πολέμου δικαίαν τὰς αἰτίας εἶναι τὸν δούλον  
 τοῦτο ( ὃ γὰρ νόμος δικαίος ἐστι ) τὸν κατὰ πόλεμον δικαίαν τὰς αἰτίας εἶναι τὸν δούλον.  
 τὸν γὰρ ἀρχὴν εἶναι καὶ μὴ δικαίαν νόμον τὸν πολέμου. quidam respicientes justum aliquid  
 ( <sup>b</sup> nam & lex justum quid est ) justam esse, ajunt, servitutem ex bello ; at  
<sup>20</sup> omnino justam esse, negant, quando accidere potest, ut injusta fuerit bel-  
<sup>a</sup> Lib. III. <sup>21</sup> landi causa. Simile est illud Thucydidis \* in Thebanorum oratione :  
<sup>a</sup> 66. <sup>22</sup> εἰς τὴν χάριν ἀπικουχάντες ὅλ' ὁμοῦς ἀποδύμεν κατὰ νόμον γὰρ οὐ νόμος ἵπαικεν de his, quos  
 in conflictu occidimus, non adeo querimur ; \* accidit enim hoc illis jure quo-  
 dammodo.

<sup>f</sup> L. 19. <sup>23</sup> 2. Sic & ipsi \* jurisconfulti Romani, quod saepe jus captivitatis vo-  
<sup>gr. D. de</sup> <sup>24</sup> cant, \* alibi injuriam <sup>f</sup> appellant, \* & æquitate opponunt naturali ; &  
<sup>apud.</sup> <sup>25</sup> \* Seneca servi nomen ex injuria natum, <sup>19</sup> \* id, quod saepe accidit,  
<sup>26</sup> respiciens. Apud Livium <sup>b</sup> quoque Itali retinentes ea, quæ Syracusanis bello  
<sup>a</sup> XXXI. <sup>27</sup> ademerant,  
<sup>b</sup> L. XXIX. <sup>28</sup> ademerant,

## G R O T I I.

## G R O N O V I I.

<sup>a</sup> Quam angusta innocentia est, ad legem bonum  
 esse ? ] Idem Seneca de Beneficiis V, 21. Multa  
 legem non habent, nec actionem, ad quæ consu-  
 tudo vite humane lege omni volentis dat aditum.  
 Quintilianus institutionum oratoriarum lib. III.  
 c. 6. Sunt enim quædam non laudabilis natura,  
 sed lege concessa, ut in XII. tabulis, debitorum cor-  
 pus inter creditores dividi liceat, quam legem  
 mos publicus repudiavit. Cicero de Officiis li-  
 bro III. Aliter leges, aliter philosophi tollunt  
 assuetum : leges, quatenus manus tenere possunt :  
 philosophi, quatenus ratione, & intelligentia.  
 ( Cap. 17. )

<sup>b</sup> Nam & lex justum quid est ] Seneca ad Hel-  
 vium c. 6. alii armis sibi tunc in ultima terra fe-  
 cerant. Fugare videntur nos, & ultima. Sed  
 concilians. ut docet hic textus. Reverte qua  
 supra hoc libro cap. IV. §. 2.

<sup>12</sup> Ad legem bonum esse ? ] Hæcenus solummo-  
 do recte facere, ac justitiam colere, ut præter  
 quod leges imperant, quod a iudice potes cogi.  
<sup>13</sup> Extra publicas tabulas sunt ] Quæ negli-  
 gere possis sine metu tribunalis, & pratoris,  
 quæque actionem ex legum tabulis non habent.  
<sup>14</sup> Quod in judiciis externis ] De quo prætor,  
 vel iudex, & consilium disceptant, quod adio-  
 ne petitur.

<sup>15</sup> In servum omnia liceant ] Quicquid status,  
 forum, & falces non metuas.

<sup>16</sup> In hominem licere ] Si facis in homine,  
 utcumque vili, & humili, servum, immane,  
 inhumanum habetur.

<sup>17</sup> Quid isti pati ] Annon debuerit ab illis  
 jus belli abstinere.

<sup>18</sup> Omnino justam ] Semper, & in universum.

<sup>19</sup> Id, quod saepe accidit ] Ut, servi fiant &  
 qui fieri non meruerunt.

ademerant, pertinaces <sup>20</sup> + ad obtinendam injuriam appellantur. Dion Prusænsis <sup>a</sup> cum dixisset, bello captos, si ad suos redissent, libertatem recipere, addit, <sup>a</sup> *ἐκείνους δὲ κατέλαβον, ὥστε οἱ καὶ ἐν τῇ δουλείᾳ ἡμετέρῃ, ὡς οἱ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῇ ἑαυτῶν ἦσαν.* ut qui + per injuriam in servitute fuisset.

<sup>a</sup> *Orat.*  
XV. pag.  
240. A.

<sup>b</sup> Lactantius <sup>b</sup> de philosophis loquens: cum de officiis ad rem militarem pertinentibus disputans, neque ad justitiam, neque ad veram virtutem accommodatur illa omnis oratio, + sed ad hanc vitam, moremque civilem. Idem mox a Romanis, ait, + legitime illatas injurias.

<sup>b</sup> *Inß.*  
Div. VI. 62.

III. Primum ergo dicimus, + si belli causa injusta sit, + etiam si bellum solenni modo susceptum sit, injustos esse <sup>21</sup> + internam injustitiā omnes actus, qui inde nascuntur: ita ut + qui scientes tales actus operantur, aut <sup>22</sup> + ad eos cooperantur, habendi sint in eorum numero, <sup>c</sup> *1. Cor?*  
<sup>d</sup> + qui ad regnum cælestē sine penitentia pervenire non possunt. Vera autem penitentia, si tempus, & copia suppetat, omnino requirit, <sup>d</sup> + ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpendo, sive prædas agendo, id ipsum resarciat. Ideo Deus <sup>e</sup> + negat, grata sibi esse jurgia eorum, qui non jure captos detinebant: & Ninivitis <sup>f</sup> rex indigne <sup>23</sup> justitiam præcipit, + ut rapina manus vacuefaciant, <sup>24</sup> + naturæ ductu agnoscens, sine tali restitutione penitentiam fictam, & inanem fore. Atque ita videmus sentire <sup>f</sup> non <sup>e</sup> Judæos tantum, & Christianos, sed & Mahumetistas.

<sup>c</sup> *1. Cor?*  
VI, 10.  
<sup>d</sup> *Jen.*  
III, 2.  
<sup>e</sup> *Libra*  
præcepto-  
rum legi  
præcepta  
jubente  
XVI.

IV. + Ad restitutionem autem <sup>f</sup> tenentur, secundum ea, quæ generaliter a nobis + alibi explicata sunt, + belli auctores, <sup>25</sup> si sive potestatis jure, + sive consilio, + de his scilicet omnibus, quæ bellum consequi solent: + etiam de insolitis, + si quid tale jusserunt, aut suaserunt, + aut cum impedire possent, non impedierunt. + Sic & duces tenentur de his, quæ suo

<sup>f</sup> *Sito, in*  
*oratio bel-*  
*lum p. 1. n.*  
10. 11. *et*  
12. *Covar.*  
*d. §. 11. n.*  
8. *et* *Leß.*  
lib. II. c.  
13. *amb. 4.*  
*Addo l. 21.*  
*§. 9. D. de*  
*furtis.*

## G R O N I I.

<sup>a</sup> Lactantius <sup>a</sup> Augustinus vero epistola V. quæ est ad Marcellinum: (Ep. 138. §. 14. Edit. Benediclin.) ac per hoc si terrena ista respublica Christiana præcepta custodiat, etiam ipsa bella sine benevolentia non gerantur. Idem de diversis ecclesiarum observationibus: apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt. (Ultimum locum habet Auctor à Gratiano, Caus. XXIII. Quæst. 1. c. 6. neque enim alibi reperitur, quod sciam. J. B.)

<sup>d</sup> Ut si, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpendo, sive prædam agendo, id ipsum resarciat. [Num. V, 6. 7. Hieronymus ad Rusticum: nec disjertur ultionis-sententia, si non reddantur universa. (Nil ibi tale apud Hieronym.) Augustinus in epistola ad Macedonium, quæ est LIV. (Ep. 153. §. 20. Edit. Benediclin.) Si res aliena, propter quæ peccatum est, reddi possit, et non reddatur, penitentia non agitur, sed simulatur. Retulit Gratianus in causam XIV. quæstione VI. c. 1.

<sup>e</sup> Negat, grata sibi esse jurgia eorum, qui non

jure captos detinebant.] Locum est illustris Esaiæ LVIII, 5. 6. 7. habes cum græcæ apud Justinum Martyrem in colloquio cum Tryphone. (Pag. 233. Ed. Sylburg.)

<sup>f</sup> Non Judæos tantum.] Vide canones penitentiales Moysi Maimonide cap. II, §. 2. Et Moysen de Katsi præcepto jubente XVI.

<sup>g</sup> Mahumetistas.] Vide Leunclaviam Turcicarum V, & XVII.

## G R O N O V I I.

<sup>20</sup> Ad obtinendam injuriam.] Ad retinenda, & non reddenda, quæ per viam patrum probatam quasivissent.

<sup>21</sup> Internam injustitiā.] Quæ apud Deum reos faciat, etsi humano foro excusatos.

<sup>22</sup> Ad eos cooperantur.] Aut eis adjutorium faciunt.

<sup>23</sup> Justitiam præcipit.] Ferias, & vacationem ab omni opere, ac negotio obsecrationis causa.

<sup>24</sup> Naturæ ductu.] Quippe veræ religionis ignarus.

<sup>25</sup> Sive potestatis jure, sive consilio.] Vel jubendo, vel suadendo.

Q R Q:

fuò ductu facta sunt : + & milites + in solidum omnes , qui ad actum aliquem communem , puta urbis incendium , concurrerunt : + in <sup>26</sup> actibus dividuis pro damno quisque , + cujus ipse causa unica , + aut certe inter causas fuit.

<sup>a</sup> *Silo. d.*  
*l. eo nam.*  
*10.*

<sup>b</sup> *P. afg.*  
*lib. I. , con-*  
*strov. id. c.*  
*9. n. 17.*  
*Molin.*  
*de p. 112.*  
<sup>c</sup> *ut vera.*

<sup>e</sup> *Lib. IX.*  
*n. 1.*

<sup>f</sup> *Lib.*  
*VIII. c. 39.*  
<sup>g</sup> *Vide*  
*supra lib. II.*  
*c. 12.*

<sup>f</sup> *Vide*  
*supra lib.*  
*II. , c. 10.*

<sup>g</sup> *Lib. VI.*  
*n. 5.*

V. 1. Neque admittendam putem exceptionem , quam nonnulli <sup>a</sup> adferunt + de his , qui aliis operam navant , + si modo in ipsis aliquid hæreat (bb) culpa: <sup>27</sup> + ad restitutionem enim sine dolo culpa sufficit. + Sunt qui videntur <sup>b</sup> existimare , res bello captas , etiam si iusta belli causa non adfuerit , reddendas non esse , eo , quod bellantes inter se , cum bellum inierunt , ista <sup>28</sup> capientibus donasse intelligantur. + Sed nemo <sup>29</sup> suum jactare temere præsumitur : + & bellum per se longe abest a contractuum natura. Ut vero pacati populi certi quid haberent quod sequerentur , + nec bello implicarentur inviti , + sufficiebat introductio <sup>30</sup> externi , de quo diximus , dominii , + quod cum interna obligatione restitutionis potest consistere. + Atque id illi ipsi auctores videntur statuere in jure captivitatibus personarum. Ideo Samnites apud <sup>c</sup> Livium , *res hostium in præda captas , quæ belli jure nostra videbantur , remisimus.* + *Videbantur* , ait , quia injustum id bellum fuerat , ut jam ante <sup>d</sup> agnoverant Samnites.

2. + Non dissimile est , + quod ex contractu sine dolo inito , <sup>31</sup> cui <sup>e</sup> inest inæqualitas , jure gentium nascitur facultas quædam cogendi eum , <sup>32</sup> qui contraxit ad implenda pacta : + nec eo tamen minus , qui plus æquo stipulatus est , rem ad æqualitatem reducere ex probi , ac pii hominis officio tenetur.

VI. 1. Sed & , qui damnum ipse non dedit , <sup>f</sup> aut sine omni culpa dedit , + fed rem bello injusto captam ab alio penes se habet , tenetur eam reddere , quia cur alter ea carere debeat , + nulla causa subest naturaliter iusta , + non consensus ipsius , + non malum mericum , + non compensatio. Non aliena ab hac re historia est apud Valerium <sup>g</sup> Maximum : *populus* , inquit , *Romanum cum P. Claudium Camerinum ductu , atque auspiciis suis capto sub hasta vendidisset , etsi ævarium pecunia , fines agris auctos animadvertebat , tamen* , + quia <sup>33</sup> *parum liquida fide id gestum ab imperatore videbatur , maxima*

#### GRONOVII

<sup>26</sup> *Actibus dividuis* ] Quos non faciunt , a-gmination , centuriation , manipulatim , sed singulatim.

<sup>27</sup> *Ad restitutionem* ] Ad restituendum quisque obligatur ipsa possessione alieni , aut casu damni dati , etiam si dolo ejus , & prava voluntas non intervenierit.

<sup>28</sup> *Capientibus donasse* ] Res suas misisse in alterum , & tacito pacto constituisse , ut id haberent pars utraque , quod huic , aut illi assignaret pars communis , & fortissa.

<sup>29</sup> *Suum jactare* ] Pro derelictis habere.

<sup>30</sup> *Externi dominii* ] Ut cum paterentur esse jure publico domanum , qui res cepit , quod

potuerunt pati , essi non solverent conscientiam vinculo quarundam restituendarum.

<sup>31</sup> *Cui inest inæqualitas* ] Ubi non redditur par pro pari , quod fieri debet in legitimo contractu.

<sup>32</sup> *Qui contraxit* ] Qui plus debet , quam accepit.

<sup>33</sup> *Parum liquida* ] Dubitabatur , an vere bonæ fuissent.

(bb) Videtur heic deesse *dolosa* , aut aliud simile : ut patet ex verbis sequentibus , *sine dolo culpa sufficit*. Non est in promptu SYLVIAE ille , ad cujus sententiam heic respicit Auctor noster. J. B.

xina cura<sup>h</sup> conquestos redemit, inque habitandi gratia locum in Aventino assignavit, & pradia restituit. + Similiter Phocensibus<sup>a</sup> Romanorum decreto reddita libertas<sup>34</sup> + etiam illa publica, & qui erepti erant agri. Et postea<sup>i</sup> Ligures, qui a M. Popillio venditi fuerant, + reddito emtoribus<sup>c</sup> pretio restituti sunt in libertatem, bona quoque reddi curata. + Idem de Abderitis decrevit senatus, + addita causa, quod injustum bellum illatum iis esset.

2. Poterit tamen, si quid sumtus, aut operæ impendit is, qui rem tenet, + deducere tantum, <sup>35</sup> quantum domino valebat adipisci desperatam possessionem, secundum ea, quæ alibi<sup>d</sup> explicata sunt. Quod si rei possessor culpæ exors eam consumserit, aut alienaverit, + non tenebitur, nisi in quantum censeri potest locupletior factus.

<sup>a</sup> Liv. lib. XXXVIII. c. 39.  
<sup>b</sup> Liv. L. XLII. c. 1.  
<sup>c</sup> Idem, XLIII. 6.

<sup>d</sup> L. II. c. X. §. 9. & L. III. c. IX. §. 16.

## G R O T I I.

<sup>i</sup> Ligures ] Vide excerpta Peiresciani Diodori Siculi. (Pag. 291.)

## G R O N O V I I.

<sup>34</sup> Etiam illa publica ] Non tantum ut privati liberarentur servitute apud privatos, sed etiam ut reipublicæ suæ leges redderentur.

<sup>35</sup> Quantum domino ] Eam summam pecuniæ, quam dominus impendere non dubitaret, ut reciperet, 2, 10. 9.

<sup>h</sup> Conquestos redemit, & pradia restituit ] Antonius Tyrrios coegit reddere, quæ Judæorum tenebant. Homines ab eis venditos iussit liberari, bona dominis reddi. Josephus XIV. antiquæ historiæ, (Cap. 12. §. 4. divisi. Hulsen.) Macrinus Parthis reddidit captivos, & prædæ, quod causa non fuisset, cur Romani pacem rumprent. Herodianus libro IV. in fine. Mahometes Turæ liberari iussit eos, qui fuerant in oppido Sandæ Mariæ in Achaia. Chakravadya libro IX.

# HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

## HUGONIS GROTHII

### LIB. III. CAP. X

„EX COMPENDIO Systematis Grothiani, quod supra L. 3. c. 1. §. 1. vulg. peruenit. exposuimus, repetendum est, Auctorem in questione, quid, quandoque in bello liceat? distinguere inter id, quod jure naturæ sociale, & id, quod jure gentium voluntario licet. L. 3. c. 1. §. 1. & b. c. 10. §. 1.

„Postquam licentiam juris gentium octo præcedentibus capitulis exposuit, jam retro legit vestigia, & bellum gerentibus omnia eripit, quæ ipsis ex jure gentium largitus est: i. e. temperat illud jus gen-

Tam. IV.

„tium, non tantum ex præceptis juris naturæ stricte sic dicti, seu socialis; sed etiam ex jure naturæ laxiori sensu sumto. seu virtutum præceptis; & denique ex eo, quod laudabile, & utile est, b. c. 10. §. 1.

„Equidem non moramur distinctionem juris naturæ in sociale, & laxius; nec differentiam, quam Auctor constituit inter id, quod juris laxioris, i. e. debitum, & quod saltem honestum est. Utramque enim examinavimus in Dissert. proam. I. & II. Sufficit quod Auctor per jus sociale

„iale intelligit *jos* illud nature, quod to-  
tum humanum genus obligat; & per *jos*  
„*natura laxius* præcepta virtutum. Id saltem  
„hic notamus, *jos gentium voluntarium*  
„non dari, adeoque frustra de ejus licen-  
„tia, & de temperamenti circa illam li-  
„centiam queri.

„Ceterum, quid *jure natura* in bellis  
„liceat, tum ex principiis Auctoris, tum  
„ex nostris explicavimus supra c. 1. §. 1.  
„ad rubr. *penult.* tum speciatim demon-  
„stravimus in singulis capitibus præceden-  
„tibus; adeoque *jos* immorari opus non  
„est. Sed paucis saltem exponemus ea tem-  
„peramenta, quæ Auctor ex *virtutum*  
„*præceptis*, tum ex *debito honestatis*, tum  
„ex *utilitatis* rationibus affert, & quæ o-  
mnino legi merentur.

## A D §. I.

1 Ex eripienda bellum gentilibus pene omnia,  
„qua largitus videri possum, [Ec.] Scilicet,  
„ex facto illo *jure gentium*.

„Nec tamen *largitus sum*] ” Scil. juxta ju-  
„stitiam internam, seu *jus nature sociale*.  
„Hæc *juris gentium partem*] ” Quid sci-  
„licet in bello liceat.

„Tristatus sum *jos* esse, aut licere multa  
„dicti, eo quod *impute fiant*] ” Vide supra  
„l. 3. c. 4. §. 2. Conf. l. 1. c. 2. §. 7. l. 2.  
„c. 5. §. 28.

„Quod *justicia* coactiva *suam* illis *auctoritatem*  
„accommodat] ” Nam supra docuit, unam-  
„quamque gentem *judiciis* coactivis hoc  
„*jus* defendere teneri, l. 3. c. 7. §. 6. n. 1.  
„2. 6. 7. [Ec.] §. 7. c. 6. §. 2. c. 4. §. 2. in fin.  
„c. 9. §. 2. c. 16. §. 3. L. 2. c. 1. §. 1. n. 3.  
„c. 23. §. 13. n. 3.

„Quæ tamen *nos* exorbitant a *vestri* regna]  
„Vide late *Diff. proem. IV. §. 20. [Ec.] 21.*  
„*Sive illa in jure stricte dicto*] ” Quod  
„*socialis* vocat. *Vid. proleg. §. 8. l. 1. c.*  
„1. §. 1.

„Sive in *aliam* virtutum *præcepto* posita  
„est] Quam partem *juris* apud codinem vocat  
„Auctor, seu *jus nature laxius*. *Vid. pro-*  
„leg. §. 9. [Ec.] l. 1. c. 1. §. 7.

„Aut certe *omittuntur sanctius*] ” Nam  
„*jos natura laxiori sensu sumsum*, (quod  
„*debitum* inferre, ait,) distinguit ab eo,  
„quod saltem laudabile est. *Diff. proem.*  
„XII. §. 9. Ita occidere innocentem *jure*  
„necessarie defensionis licet; at juxta Au-

„ctorem sanctius omittitur, l. 2. c. 1. §. 8.  
„[Ec.] 9. Evitandæ alape causa alium occi-  
„dere licet; at laudabilis est pati, d. c.  
„1. §. 10. Alia exempla ex Auctore cu-  
„mulavimus in *Diff. proem. II. §. 9.*

„Lex nulla capto parci] ” Auctor putat, 2  
„intelligi hic legem *juri gentium*, quæ im-  
„punitatem saltem concedit. At verius est,  
„loqui Pyrrhum de lege nature, & Aga-  
„memnonem opponere ei præcepta virtu-  
„tum. *Vid. l. 3. c. 4. §. 2.*

„Non tam bonitatem, [Ec.] fama, quam  
„aqui, [Ec.] boni, [Ec.] respectum significat]  
„Immo pudor ibi saltem significat id, quod  
„laudabilis est; nam *jus nature* dubium  
„non est, capto interfici posse. Bene La-  
„tinius hanc differentiam observavit, de  
„vera sapientia c. 24. ubi *suavis* est, ut im-  
„pat (de doctore perfecto loquitur) bo-  
„minibus parendi necessitatem non ei ali-  
„qua, sed pudore; [Ec.] tamen libertatem  
„relinquit, ut [Ec.] præmissum constitutum sit  
„parentibus.

„Quia nullo vinculo *juris*, sed tantum pu-  
„dore] ” Adeoque Imperator *juri* hic oppo-  
„nit id, quod *pudori* convenit, i. e. vir-  
„tuti: de qua in præsentia materia plane  
„non queritur.

„*Justitiam cum pudore* conjungi] ” Im-  
„mo non conjunguntur quasi eadem sint,  
„sed quia ipsa *justitia*, quatenus in constan-  
„ti, & perpetuo voluntate consistit, vir-  
„tus est: si nimirum id, quod *justitia* exi-  
„git, non metu pœnæ, sed ex pudore,  
„i. e. ultro, & perfectionis amore agitur.  
„Nusquam pudor: *autem nusquam justitia*] ” Diversum ergo aliquid est pudor a  
„*justitia*.

„Comes pudoris] ” Vel potius adsestrix.  
„*Vid. Gron. h.* quia, uti dictum est, ipsa  
„*justitia* quatenus in animo consistit, vir-  
„tus est.

„*Justitiam, ac pudorem*] ” Intelligit vir-  
„tatem, cujus semina omnino æque a na-  
„tura sunt, ac ipsa *justitia*. Utræque col-  
„ligatur amicitia, sed diverso modo: *ju-*  
„*stitia*, metu pœnæ; *virtute*, seu pudore,  
„perfectionis amore.

„Unde [Ec.] alibi jungit, [Ec.] ” Pudorem,  
„& æquitatem, scilicet, quæ ex perfectione  
„oritur.

„*Diuysium*] ” Sed hæc tria toto celo  
„differunt a *justitia*.

„*Jurisconsultus conjungit nature jus, [Ec.]*  
„*pudorem*] Paulus in l. 4. §. 2. de ritu nupti-  
„loquitur

loquitur de pudore, qui negotio generationis inest, adeoque ex ipso jure naturæ oritur. Alio igitur sensu pudor hic sumitur.

*Verecundia non offendere* ] " Cicero non loquitur de offensione, quæ fit ablatione juris alieni, & quæ ipso naturæ jure prohibita est, teste eodem Cicerone, d. l. 1. c. 9 ; sed de offensione, quæ fit ex neglectu decori. Nam Auctor ille partem tractat honestatis, in qua verecundia, & temperantia, & modestia cernitur ; idque voce decori contineri, ait, *diss. l. 1. cap. 27. pr.* Unde decorum definit d. cap. 27. *sci. ubi moderatio, & temperantia apparet ; & in cap. 28. pergit : hoc decorum, quod in vita elucet, movere approbationem eorum, quibuscum vivitur, ord. ne, & constantia, & moderatione distorum omnium, atque fastidiorum.* Indeque tandem eod. m. c. 28. concludit, *verecundia partes esse non offendere* ( i. e. decorum obsequere, non indignum se reddere approbatione cordatorum virorum ). Unde etiam statim addit : *in quo maxime perspicitur vis decori.*

3 *Quanto latius officiorum patet, quam juris regula* ] " Differentias late exposuimus in *Dissert. proam. X. Post. XV.*

*Jus a justitia distingui* ] " Quatenus scilicet justitia virtus est, i. e. quatenus consistit in constante, atque perpetua voluntate.

*Quia jus accipit id, quod in externis judiciis viget* ] " Immo Seneca eo sensu juris regulas non intelligit. Nam etiam apud Deum justus est qui suum cuique tribuit, etsi non amore virtutis, justitiam operetur. Sane, poenæ non subiacet qui suum cuique tribuit, sed præmium non meretur.

*Sed quantum tibi permittit æqui, bonique natura* ] " Pietas nimirum, humanitas, &c.

*Cum in servum omnia liceant* ] " Scilicet jure naturæ.

*Quod in hominem ficere, connexum jus animantium vult* ] " Ratio scilicet humanitatis.

*Alterâ exterior, alterâ interior* ] " Rectius altera juris, altera virtutis.

" Marcellus non quod *jure hostis licet*, operari ei, quod *agrum, & bonum* est, sed distinguit duplicem quæstionem : 1. an id, quod fecit, in hostem fieri poterit ; & hoc affirmat : 2. an Syracusani hostes fuerint, adeoque an hostilia pati debuerint ? & hoc solum in discussione veniunt, ait. *Liv. l. 26. c. 31.*

*Idem discrimen inmutat* ] " Rationem, cur servitus etiam ex injusto bello justa dicatur, alibi exposuimus : quia scilicet uterque litigantium causam suam justam ait, nec judex est, qui de justitia causæ cognoscere possit. Suspensa igitur interim est quæstio de jure, usque dum bello per ultimam victoriam finitu appareat, cujus causa injulta fuerit : tunc enim demum constat, victum omnia injuria egisse, adeoque servitutem quoque ex bello justam non esse. Servitus igitur ex bello injusto nunquam justa fuit, etsi ex conditione naturæ humanæ certitudo durante bello suspensa fuerit.

*Accidit enim hoc illis jure quodammodo* ] " Quia ex judicio civitatis hostilis justum sibi belli fuisse causam opinabantur : quod cum Thebani ex sue civitatis judicio negarent, ideo *quodammodo* saltem jure id illis contigisse, aiebant.

*Jurisconsulti Romani quod sepe jus captivitatis vocant* ] " Postquam enim Gajus in *L. 1. pr. ff. A. R. D. præmisit, Quasvolumus* verum dominium nos nasci jure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines per æque observatur, & quod cum ipso genere humano proditum est, ita pergit *l. 5. §. f. Eod. Item quæ ex bonis captivorum, jure gentium statim capiuntur sunt ; & l. 7. pr. Eod. Adde ut & liberi homines in servitutem deducantur.* Sed & alibi servos jure gentium fieri, JCI afferunt, *l. 4. §. 2. l. 5. §. 1. ff. de statu boni.* *L. 1. §. 1. de his, qui sui, vel al. §. 3. seq. jur. pers. pr. ff. de libertis.*

*Alii imperiam appellant* ] " Romani JCI nullibi jus servitutis appellant : injuriam ratione eorum, quos ipsi capiunt ; sed tantum quatenus hostes cives Romanos in captivitatem abducunt : hos enim injuria capi, ex judicio sue civitatis contendunt ; atque ideo reversis postliminium concedunt. *L. 19. ff. capt. & postl. Verum igitur non est, JCI* jus captivitatis opponere aequitati naturali, nisi intuitu hostis & cives nostros capientes.

Z 2

Ed

## A D §. II.

1 *Eundem habet sensum illa Marcelli in Senatu Romano distinctio* ] " Immo plane, ne alius distinctionis illius sensus est. Nam

*Et aequitati opponunt naturali* ] Diximus, Jocos Romanos jus civitatis injuriam appellare intuitu hostis, nam intuitu eorum, quos ipsi capiunt, tantum abest ut injuria captos existiment, ut potius acquisitionem hanc juti naturæ tribuant, quod cum ipso genere humano originem cepit, l. 1. pr. junct. §. 7. A. R. D. lit. e.

*Seneca* ] Seneca Stoicus sapientem injuria affici non posse (Ep. 88. *Et de constantia* c. 15. §. 16.), indeque injurias injuriis reputare, hoc est non esse, tradit de const. d. c. 16. His principiis positum verum est, bella iusta non dari, & capere personas non posse, cessante quippe injuria: & hactenus recte, at philosophice concludit, *Servi nomen ex injuria ortum esse*. Caterum, animum rectum, & bonumque æque in eum, ac in equitem Romanum cadere posse. Epist. 31.

*Id, quod sepe accidit, respiciens* ] Immo in genere loquitur: at quomodo intelligendum sit, modo explicavimus.

*Ad obtinendam injuriam* ] Vid. Gron. b. Injuria autem non in eo consistebat, quod bello cepissent, sed quod a Senatu restitutio concessa, & tamen ablata essent; adeoque ut tueretur fidem publicam, suas res Syracusanis restituit. Liv. d. 4.

*Per injuriam* ] Scilicet, hostis, utpote qui ex judicio nostræ civitatis injuria bellum gerit. Vid. l. 19. pr. cap. At ratione eorum, qui a nostra civitate capiuntur, jure servos fieri, certum est, quia ex judicio nostræ civitatis jure bellum geritur. Vid. l. 1. pr. junct. l. 7. pr. A. R. D.

*Sed ad hanc vitam, moremque civilem* ] Lactantius opponit quod juris est, ei, quod ex abusu inter gentes fieri solet.

*Legitime illatus injuriæ* ] Injuria ibi pro damno sumitur; quod legitime illatum, ait.

### A D §. III

*Si belli causa injusta sit, etiam si bellum solenni modo susceptum sit, injustos esse internæ justitiæ omnes actus* ] Systema Auctoris exposui in diss. proem. IX. §. 62. Simulque §. 168. demonstravi, quo sensu bellum utrinque justum dici solet. Di- ximos, durante bello

bellum justum, vel injustum asserere posse, quia inter gentes bellum gerentes, uterque justiciam causæ sibi vindicat; & com- judex non sit, qui inter eos cognoscit, ex rei natura suspensa est quæstio de ju- re, vel injuria. docet Deus arbiter pie- liorem per ultimam victoriam de justitia causæ deciderat.

Unde apparet, non demum ex jure aliquo gentium, nec in scito aliquo bello solenni obtinere, ut bellum gerere liceat sive iusta causa sit, sive non; sed id ex ipsa ratione naturæ sequi.

*Etiam si bellum solenni modo susceptum sit* ] l. e. c. ubi inter duas summas potestates ge- ratur, idque indictum sit. Vid. diss. proem. IX. §. 63.

*Internæ injustitiæ* ] l. e. jure naturæ, quod in foro poli obtinet.

*Qui scientes tales actus operantur* ] At paries bellum gerentes nunquam conveniunt se injuria agere; adeoque semper suspensa est quæstio de jure, & de injuria. Aut ad eos cooperantur ] Ubi socii, milites, & subditi.

*Qui ad regnum caeleste sine penitentia pervenire non possunt* ] Quod omnino verum est si vel sciunt, causam injustam esse, vel saltem dubitant. At dixi, bellum gerentes nunquam id fateri, adeoque certitudinem moralem haberi non posse.

*Ut is, qui damnum dedit, esse, id ipsum resarciat* ] Si quis Injuriam sciens infert, certum est, eum ius conscientia teneri ad restituendum, quia plus suo vel habet, vel agit, & alii aliquid abest. At si negat, se injuria agere, nec jurem habet, belli eventus expectandus; interim vero justitia causæ in suspensio est.

*Negat, grata sibi esse jejunia vororum, qui non jure captos detinebant* ] Immo locus huius non agit de his, qui injuria capti detinentur, sed de Judæis creditoribus, qui pignus sumere a fratribus, eosque in vioculis detinent; & horum creditorum jejunia non grata sibi esse, Deus ait, nisi pignus remittant. Esai. c. 58. v. 6. junct. Ezech. c. 18. v. 7.

*Ut rapina manus occurrant* ] Recte; sed ad rapinam non pertinet jus capiendi res, vel personas hostium. Vid. Jona c. 3. v. 7. §. 8.

*Natura ductu agnoscens* ] Naturæ enim regula est, suum cuique restituendum esse; nec ante aut injuriam, aut peccatum tolli.

A D



## A D §. IV.

*Ad restitutionem autem tenentur*] Hoc verum est si quis fatetur, vel convictus est, se justam belli causam non habere. Sed quid si talem sibi asserat? Jure naturæ nihil restituendum est, nisi victus sit.

*Aliibi*] " Sic enim fuciis, & subditis, immo milites quoque teneri ad restitutionem damnorum, & sumptuum, quin pro ratione injustitiæ ad poenam quoque dicitur Auctor *supra* c. 1. §. 3. *Ad. infra* c. 18. §. 6. Unde cum, qui bello injusto promissum exigit, jure naturæ seu interno, id nec petere, nec retinere posse, ait. *Vid. infra* c. 19. §. 11. n. 2. At dictum sepius est, supervacuum hanc esse questionem durante bello, si uterque credit, vel asserit, se justam habere causam.

*Belli auctores, sive potestatis jure, &c.*] Qui bellum geri jusserunt.

*Sive consilio*] " Sine quo alter bellum injustum inchoaturus non fuisset. *Vid. l. 2. c. 17. §. 2.*

*De his, scilicet, omnibus, quæ bellum consequi solent*] " Qui enim causam dat injuriæ, causa simul est omnium malorum, quæ ex illa injuria sequi possunt: de quo late *supra* l. 2. c. 17. §. 12. Ubi exemplis rem illustravit Auctor.

*Eriam de insolitiis*] " Si extra bellum non contigissent

*Si quid tale jussissent, aut fuissent*] Nam causa sunt injuriæ.

*Aut eam impedire possent, non impediantur*] " Immo sufficit in genere, eos fuisse Auctores belli: tunc enim tenentur de calibus etiam insolitiis, etsi eos nec jusserint, nec fuissent, quia sequelæ sunt belli, cujus auctores sunt.

" Ceterum, *supra* jam diximus, regulam illam, quod is, qui impedire crimini potest, nec prohibet, obligetur, ita generaliter sumtam veram non esse, sed tantum si prohibere & potest, & tenetur.

*Sic & duces tenentur*] " Nam & hi causa sunt injuriæ dum injuriam defendunt.

*Et milites*] " *Vid. infra* c. 18. §. 6. *In solidum omnes, qui ad actum aliquem communem*] " Quia una actus est, & unum delictum, pro quo singuli in solidum tenentur.

*In actibus divitiis*] " Tunc enim duo diversi sunt actus, duoque delicta, quorum singula suos tenent auctores. Sic v. g. si subditus jura cum hoste communia violat, non populus inde tenetur nisi apud, probet, sed auctor hujus læsionis.

*Cujus ipse causa unica*] " Reliqui enim injuriæ hujus causa non sunt.

*Aut certe inter causas fuit*] " Cum forte de aliis non conflict.

## A D §. V.

*Dixi his, qui aliis operam navant*] " Quæ tenuia hi teneantur, late explicavimus *supra* l. 2. c. 26. §. 2. seq.

*Si modo in ipsis aliquid mereat culpa*] " Atqui semper aliquod culpæ adhaeret tum subditis, tum militibus, tum sociis, quia causam defendunt, quæ hostis judicio injusta est.

*Ad restitutionem enim sine dolo culpa sufficit*] " Sufficit enim quod facto ejus illicito alteri aliquid ablat. *Vid. l. 2. c. 17. §. 2. n. 2.*

*Sunt qui videntur existimare*] Inepti, & omni ratione carens hæc est opinio, quam Vasquius *Controv. ill. l. 1. c. 9. n. 17.* late defendit: tacite enim, ait, confessione videri bellum gerentes in amissionem libertatis, bonorum, &c. indeque nihil tam ratum esse naturæ, quam voluntatem domini rem suam in hostem transferre volentis.

*Sed novo sinu jactare temere presumunt*] Vera ratio est, quod res nostrum in alterum non transferatur nisi voluntate nostra satis declarata. At tantum abest, bello talem voluntatem declarari, ut potius ideò suscipiatur ut jura nostra defendamus contra injuriam alienam. Sane, uterque ait, alterum injuriæ agere, & capere; & hoc principio nititur jus postliminii. Si autem uterque tacite consensisset in amissionem, postliminio res recipi non posset.

*Et bellum per se longe abest a contractu naturæ*] " Omne enim jus in contractibus oritur ex dispositione partium, quæ jus in alterum transferunt sua voluntate: ac jus capiendi bello non ex voluntate oritur, sed ex injuria, de qua reparanda bellum agit etiam invito altero.

*Nec bello implicarentur injuriis*] " Uti implicarentur, si de jure inter duos populos

» pulos pronunciare vellent. *Vid. supr. c.*  
» 9. §. 4. n. 2. §. 4. §. 4.

*Sufficiens introductio externi, de quo diximus, domini* ] » Systema Grotii, & quo sensu externum dominium introductum existimet, explicavimus initio h. cap. si- mulque demonstravimus, id merum esse figmentum.

*Quod cum interna obligatione restitutionis potest consistere* ] » Etsi enim gentes cum, » qui injuria res hostis sui capit, in possessione, & dominio externo defendere te- neantur, id tamen non impedire, potat, quo minus is, qui cepit, conscientie ductu restituere teneatur. Nos diximus, cum, qui iustam causam sibi esse potat, capere posse res hostis, at questionem de justitia, vel injustitia causae, in suspensio esse.

*Atque id illi ipsi auctores videntur statuere in jure captivitatis personarum* ] » Sensus est, quod etsi gentes dominium externum in rebus captis concesserint eis, qui ex injusta causa bellum gerunt, idem auctores juris gentium testentur, capta restitui debere ex jure interno.

*Videbantur aut, quia injustum id bellum fuerat* ] » Auctor igitur putat, Samnites non fuisse obligatos ad restituendum res captas, quarum dominium externum jure gentium acquisiverant; sed docti conscientiae id fecisse. At cum tale jus gentium, taleque dominium externum nunquam a gentibus introductum fuerit, dicendum potius est, Samnites nullo jure capta retinere potuisse, quia injuria capta fuisse, fatebantur. *Vid. Liv. l. 8. c. 39. §. 1. 9. c. 1.*

*Non dissimile est* ] » Immo hoc plane huc non quadrat; nam & verum non est, jure gentium voluntario demum ex pacto inaequali jus oriri neque concedi debet, cum, qui plus aequo sibi stipulatus est, ad aequalitatem rem reducere debere. *Vid. l. 2. c. 12. §. 8.*

*Quod ex contractu sine dolo inito jure gentium nascitur sanctus quadam cogendi* ] » Auctor ait, jure naturae ex nullo contractu, cui inest inaequalitas, jus oriri. *Vid. l. 2. c. 12. §. 8.* Jure gentium autem voluntario id mutatum esse, d. c. 12. §. 26. Quod refutavimus allegatis locis. Nam jure naturae omnis dispositio de re, licet maxime inaequalis sit, jus tribuit; neque

» jure gentium (quale non datur) haec. » aus aliquid mutatum est.

*Nec eo tamen minus qui plus aequo stipulatus est, rem ad aequalitatem reducere, §. c. teneatur* ] » Immo jure naturae prout quisque de re sua disponit, ita jus est, licet nulla inter rem, & pretium, sit x- qualitas, d. c. 12. §. 12. §. 26.

## A D §. V L

*Sed rem bello injusto captam ab alio penes se habet, tenetur eam reddere* ] » Sci- » licet, juxta internam justiciam: nam jure » illo gentium externo non tantum is, qui » bello injusto capit, sed & is, qui cau- » sam ab eo habet, defendi in possessione, » ex hypothesei Auctoris, debet. *Vid. supr. c. 6. §. 2.*

*Nulla causa subest naturaliter justa* ] » Secus igitur si capiens justam sibi esse causam asserat: tunc enim is, qui cau- sam a capiente habet, ejus jure utitur.

*Nos consensus ipsius* ] » Opinionem enim Valsgii, quod partes litigantes sibi invicem ea, quae caperent, donasse censentur, explosimus §. praeced.

*Non maiorem mercedem* ] » Quasi res in penam ipsi asferri poterit.

*Nos compensatio* ] » Si scil. possessor vi- cissim aliquid debet ei, cujus res capta fuit.

*Quia parum liquida fide id gestum ab Imperatore videbatur* ] » Com populus fateatur, injustum fuisse bellum, simul fateatur, injuria omnia capta esse; adeoque jure ea dimittere tenebantur.

*Similiter Phocensibus, §. c. redditam libertatem* ] » Aemilius id non fecit ex conscientia injusti belli; causa enim ejus iustissima fuit, quia ob seditionem Phocae ortam oppugnabantur, *Liv. l. 37. c. 9. §. c. 22*: sed ex ratione politica, & in pœnam militum, quia invito duce in eos servitum fuit, d. l. 37. c. 32. Idque populos Romanus postea confirmavit. *Liv. l. 38. c. 37.*

*Etiams illa publica* ] » Non tantum exo singulis civibus & liberis, & bona, sed jura privata reddita, sed & praeterea totae civitates suis legibus, suoque juri publico restituta fuit.

*Reddito emtoribus pretio restituti sunt in libera-*

libertatem] = Immo nec in hos causa belli iniusta fuit: Ligures enim rebellaverunt, Liv. l. 41. c. 17. & in Romanos captos sevirunt, c. 18. adeoque bello petiti & victi sunt, indeque merito perfidie poenae se dediderunt. Quod vero consul, cum se dedissent, ipsos, & eorum bona sub hasta venderit, id merito senatui atrox vitium fuit, quia id inconsulto senatu facere non potuit. Unde decreto senatus restituti sunt, non ex necessitate juris, sed pariter ex ratione politica. Liv. l. 42. c. 8. §. 9.

Idem de Abderitis decrevis senatus] = Dilatio petita circa imperata non fuit iusta excidii causa; adeoque senatus ipse declarabat, bellum iniustum fuisse. Verba Livii l. 43. c. 4. hæc sunt: *Senatus* (Abderitis legati) *ante curiam. quærentesque, oppidum suum ab Hortensio expugnationem, ac direptum esse; causam excidii fuisse urbi, quod cum centum millia denarium & tritici 40000. mo lium imperaret, spatium petierunt, quo de ea re, & ad Hostilium consulens, & Romanam mitterent legatos; viz dum ad consulens se pervenisse, & audisse oppidum expugnationem, Principes se curi perculsos, sub corona ceteros venisse.*

*Indigna senatui visa, &c. & legati duo ad regitendos in libertatem Abderitas missi. Eodem mandatum, ut Hostilio consuli, & Hortensio Prætori monerentur, senatus, Abderitis iniustum bellum ibatum, conquestique omnes, qui in servitute sunt, & restitui in libertatem, aquam censeret.*

*Deducere tantum, quantum domino valeret adipisci desperatam possessionem.] = Quia recuperat possessionem sumibus alienis, sine quibus recuperaturus rem non fuisset: locupletior igitur fieret ex re aliena.*

*Non tenebitur, nisi in quantum censeri potest locupletior factus.] = Si quis proinde rem ab hoste iniusto emtam donaverit alii, vel casu perdidit, ex hypothesi Auctoris non tenetur restituere, quia tenetur solum ut possessor rei alienæ: quæ obligatio cessat, ubi possidere desit. Secus si eam rem vendidit, vel in usus suos alio modo verit: tunc enim possidet ius alienum; ultra suum habet, quod ei, cuius est, restitui debet. Vide late supra l. 2. c. 10. §. 9. Quod facile concedimus, si ex ipsa confessione capientis injuria rem captam esse appareat: secus si capiens afferit, se jure cepisse.*

## CAPUT XI.

## Temperamentum circa jus interficiendi in bello iusto.

- I. In bello iusto a<sup>l</sup>im quosdam inter-  
na iustitia cavere; quod exponitur:
- II. Interfici qui possunt secundum iusti-  
tiam interitari.
- III. Ob infortunium neminem recte in-  
terfici, ut qui coacti partes sequan-  
tur:
- IV. Nec ob culpam mediam inter in-  
fortunium, & dolum: cuius na-  
tura explicatur.
- V. Distinguendos auctores belli ab his,  
qui sequuntur.
- VI. In ipsis auctoribus distinguendas cau-  
sas probabiles ab improbabilibus.
- VII. Etiam mortem meritis hostibus sa-  
pe penam recte condonari.
- VIII. Cavendum, quantum fieri potest,  
ne innocentes, etiam præter pro-  
positum, occidantur.
- IX. Pueris semper parcendum: feminis,  
nisi quid gravius admiserint: &  
senibus.
- X. Parcendum & his, qui sacra, aut  
litteras tantum curant:
- XI. Et agricolis:
- XII. Et mercatoribus, ac similibus:
- XIII. Et captis.
- XIV. Recipiendos, qui dedere se vo-  
lunt,

*lent, sub æquâ conditionibus.*

XV. Parcendū ē his, qui sine conditione se dederunt.

XVI. Hac ita vera, nisi grave delictum antecesserit: quod quomodo accipiendum.

XVII. Delinquentibus ob multitudinem recte parci.

XVIII. Non occidendos obfides, nisi ipsi deliquerint.

XIX. Abstinentius ab omni dimicatione inutili.

\* I. I. Sed + nec in bello iusto admittendum est, quod dicitur,

\* I + Omnia dat, qui iusta negat.

a Tacitus, Phars.

I. 349.

b Off. I.

c. 11.

c Off. II. §.

d II. de

Clem. cap.

4.

e Pag. 94.

Tom. II.

f De Pom.

to, I. Eleg.

VIII. 19.

20.

g Pag.

298. B. Ed.

H. Steph.

h Pag. 77.

A. Tom.

II.

Melius b Cicero: + Sicut 2 quedam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis. a + Est enim ulciscendi, & puniendi modus. Idem c laudat vetera Romanorum tempora, + cum exitus bellorum erant 3 aut mites, aut necessarii. Crudeles vocat d Seneca, qui puniendi causam habent, + modum non habent. Aristides Leuctrica e prius: ἐν γὰρ, ἔν τε ἀκραιφύς αὐτῶν ἀδικῶν καὶ τῶν αἰσχροῦ, πρὸς τὸ ἀδικῶντα τὸν αἰσχροῦ, διῆται ἀρχὴ πάλιν. Possunt sane, possunt etiam, qui se vindicant, + iniusti esse si modum excedant. Nam & qui in puniendo progreditur ad id, quod iniquum est, + secundum est injuriæ auctor. Sic, f Ovidio iudice, rex quidam

ecade nocentium

Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.

2. Platzenfes in Hocrateæ oratione quæruunt: εἰ δικαίον ἔστι ὑπὲρ τοιαύτων ὑπερδικῆσθαι ἄνθρωπον ἢ διναὶ ποιεῖσθαι τὰς τιμὰς; an æquum sit, + ob tantilla peccata tam graves, & iniquas pœnas exigere? Idem ille Aristides b secunda

#### G R O T I I.

a *Est enim ulciscendi. Et puniendi modus* ] Vide quæ supra lib. II, cap. XX. §. 2. & 28. & loca Augustini de Christianorum in istis bellis benevolentia, quæ modo produximus. Aristoteles politicorum V, cap. 6. narrat, asperiores æquo pœnas exactas Thebis, & Hæcælis, cælestis factionis studio. Et Thucydides III. Τιμὰς μὲν, ἢ μὴ τὰ δικαία, πᾶσι ἰσὺς τοῖς ἀνδράσι. (Cap. 82.) Tacitus III. annalium: Pompeius gravior remedia, quæ delictis erant. (Cap. 28.) Idem eodem libro (Cap. 24.) Augustum culpât, quod in puniendis adulteris elementiam majorum, fustique ipse leges egressus sit. Juvenalis (Sat. X. vers. 314. & seqq.)

evigil autem

Interdum ille dolor plus, quam lex ulli dolori concessit.

Quintilianus: nec nisi ab ultimo parricidio erigatur poena trans humanum. (Id est, à cadaveribus. Declamatio. VI. Cap. 10. p. 137. Edit. Burm.)

M. Antoninus Imperator, referente Valentiniano Cassii, (Cap. II.) ad senatum scribens, ne aut proscriptio gravior sit, aut poena crudelior. Ausonius (Cupid. crucif. p. 93, 94.)

vindictæque major

Crimine visâ suo est.

Amianus libro XXVI. servitum est in multos acrim, quam errata fugiverant, vel delicta. (Cap. 10.) Similis est apud Agatham locus libro III. (Lib. IV. Cap. 6.)

#### G R O N O V I I.

1 Omnia dat ] Efficit, ut nihil non liceat in invitum, qui, quod in volentem licere debet, recusat.

2 Quedam officia ] Sunt quedam humaniter, & benigne agenda.

3 Aut mites, aut necessarii ] Aut parcatur victis, aut non occidantur, duriter tractabantur, nisi quibus ob graves causas parci acquibatur.

cunda pro pace : *μη τὸν αὐτὸν αὐτὰς τιμωμένοις, ἐκείνῃ, ἀλλ' ὡς τινὰς ἔσται,*  
*ἢ τινὲς ἔσται αὐτοὶ ἢ τὸ μὲν τῶν τιμωμῶν·* non hoc tantum respicite, quas ob cau-  
 sas penas sitis exacerari, sed *ἔστι* \* qui sunt, de quibus sinenda sit pena, &  
 qui nos ipsi, \* *ἔστι* quis justus puniarum modus. Laudatur Propertio Minos  
 ( *Lib. III. Eleg. XVII. 28.* )

*Vistor erat quamvis, b + equum in hoste fuit.*

Sed & Ovidio, ( *Metam. VIII, 101.* )

*leges capti justissimum auctor*  
*Hostibus imposuit.*

II. + Quando autem justa sit interfectio (inde enim nobis incipien-  
 dum est) in bello justo secundum iustitiam internam, quando non sit,  
 + ex iis intelligi potest, quæ capite primo hujus libri nobis explicata sunt.

\* Interfici enim aliquem contingit ex proposito, aut citra propositum.

+ Ex proposito juste interfici nemo potest, nisi aut in poenam justam,

+ aut quatenus <sup>6</sup> absque eo vitam, & res nostras tueri non possumus : 43.

quamquam illud ipsum ob res caducas hominem occidere, etiam si + a ju-  
 stitia stricte dicta non abeat, + a charitatis tamen lege discedit. Pena  
 vero justa ut sit, + opus est ut ipse, qui interficitur, deliquerit, + &  
 quidem tantum, quod apud æquum judicem mortis supplicio possit vindi-  
 cari : qua de re eo nunc minus differemus, quia quicquid ejus sciri opor-  
 tet, + satis explicatum arbitramur capite de poenis.

III. I. + Supra 7 cum de supplicibus ageremus (sunt autem + ut  
 in pace, ita & in bello supplices,) + discrevimus *ἀνέγκυα καὶ ἀδίκουα, in-*  
*fortunium, ἔστι injuriam.* Gylippus eo, + quem ibi citare cepimus, Diodori

Siculi <sup>b</sup> loco quærit, + utra in classe Athenienses poni debeant, infortu-  
 natorum, an injustorum : & + pro infortunatis habendos negat, qui ul-  
 tro nulla laceßiti injuria Syracusanis bellum intulissent : unde infert, cum

sponte bellum susceperint, + ferenda quoque ab ipsis belli mala. Infortu-  
 natorum exemplum sunt illi, + qui <sup>9</sup> non hostili animo apud hostes sunt,  
 + quales Athenienses temporibus Mithridaticis, de quibus sic loquitur  
 Velle-

#### G R O T I I.

*b Æquum in hoste fuit* ] Ovidium triftium 1,  
 elegia 8, ( *vers. 35.* )

*Est etiam in miseris pietas, & in hoste pro-*  
*batur.*

#### G R O N O V I I.

*4 Qui sunt, de quibus* ] Possunt enim aut aliis  
 rebus laudari, aut bene olim de nobis meriti  
 esse. *Florus de Exilis 2, 9. Mementum au-*  
*tem, sic placuit ignoscere.*

*5 Qui nos ipsi* ] *Cæsar* apud Sallust. *Catil.*  
*51. magis, quid se dignum foret, quam quid in*  
*illos fieri jure posset, quærebant.* item : *senten-*  
*tia ejus non crudelis (quid enim in tales homi-*  
*nes crudele fieri potest ?) sed aliena a republica*  
*nostra videtur.*

*6 Alique ea* ] Nisi ille de medio tollatur,  
 aut interficiatur.

*7 Supra cum* ] 2, 21, 6.

*8 Utri in classe poni* ] Utro numero, vel lo-  
 co haberi.

*9 Non hostili animo* ] Inter hostes morantur

non infecti nobis, neque sponte nocituri.



ptos occidere, servos praestitum, \* qui non sua voluntate bellum gerunt. Placentes in dicta oratione \* apud Ilocratem : <sup>a</sup> ἡ γὰρ ἐκόντες, αἰὲν ἀναγκασθέντες <sup>a</sup> Pag. 299. A. vid. sup. §. 1. n. 2. Idem \* de Graecis aliis : τοὺς σύμασι μὴ ἐκόντες ἀναγκασθὲν ἐπαγκλιζομεν, ταῦτ' ἐν ἰσχυρίᾳ <sup>b</sup> Ibid. C. καὶ ὁμοῖς ἔσονται : illorum (Lacedaemoniorum) partes corpore sequi cogebantur, animo volens erant. Herodotus \* de Phocensibus dixerat : ἐκόντες ἦν <sup>c</sup> Lib. IX. ἐκόντες, αἰὲν ὅτ' ἀναγκασθόντες. Medorum partes sequebantur, non sponte, sed vi necessitatis. Zelitis, ut Atrianus <sup>d</sup> narrat, pepercit Alexander, ἐν σπῆϊ <sup>d</sup> Lib. I. ἔπειτα ὅπως ἐπαρκεῖται τοῖς βαρβάρους, quod coacti fuissent militare in partibus barbarorum. Nicolaus Syracusanus apud \* Diodorum in oratione pro captivis : XIII. c. 17. οἱ σύμαρχοι τῶ τῶν περὶ τὸν πόλεμον ὁμιλοῦντων ἀναγκασθέντες, ἀναγκασθέντες ἐπὶ τῶν πόλεων, ἢ τὰς ἐπὶ τοῖς πόλεσιν ἀποδιδόντας δίκαιον ἔχει τιμωρῆσθαι, τοὺς ἀναγκαστὰς ἀμαρτάνοντας προῖοντες δὲ οὐ ἐν ὀνόματι αἰσῶν. Socii vi imperantium adacti sunt militare : quare, sicut par est eos puniri, qui data opera injuriam inferunt, ita aequum est ignosci his, qui praeter voluntatem suam peccant. Sic & apud <sup>f</sup> Liv. XXV. c. 29. Livium Syracusani Romanis se purgantes ajunt, \* se metu, ac fraude turbatis, pacem oppressam. \* Similem ob causam Antigonus bellum \* se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, dicebat. <sup>g</sup> Jus. lib. XXVIII. c. 4.

IV. 1. Sed notandum est, \* inter <sup>15</sup> plenam injuriam, & <sup>16</sup> merum infortunium, medium saepe aliquid intercedere, quod ex utroque quasi confutatum sit, ita ut actio \* neque mere scientis, & volentis, \* neque mere aut ignorantis, aut inviti, dici possit.

2. Aristoteles huic generi nomen posuit ἀμείγμενα, latine <sup>17</sup> \* culpam aliquam liceat dicere. Sic enim ille moralium libro quinto, capite decimo : Εἰρων, quae sponte facinus, alia facinus \* deliberato, alia \* non deliberato. Deliberato fieri dicuntur, quae praeviente consultatione quadam animi sunt, quae vero aliter, indeliberato. Cum ergo damni datio tribus modis in hominum societate contingat, \* ea, quae ab ignorantia procedit, (cc) infortunium dicitur, ut, si quis egeris quippiam, non in quem existimabat, aut quod non putabat, aut non quo putabat modo, aut non tali fine : ut si quis se ferire non hoc instrumentum, non hunc hominem, aut non hujus rei causa credidit : sed evenit quod ipse non proposuerat sibi : puta vellicare voluit, non vulnerare, aut non hinc, non hoc modo. \* Ergo si ita praeter id, quod expectari potuit, damnum detur, erit infortunium. At \* si ita, ut expectari, ac praevideri aliquo modo potuerit, sed non improbo minuo, culpa erit aliqua : nam culpa affinis est, qui <sup>18</sup> in se habet agendi principium : <sup>19</sup> qui vero ex-  
tra,

G R O N O V I I.

- <sup>15</sup> Plenam injuriam ] Cui dolus, & culpa omnis infert.  
<sup>16</sup> Alteram infortunium ] Cui nec dolus, nec ulla culpa subest.  
<sup>17</sup> Culpam aliquam ] Erratum.  
<sup>18</sup> Qui in se habet ] Quem suum ipsius cen-

silium, & voluntas malefica incitavit ad nocendum alteri.

<sup>19</sup> Qui vero extra ] Qui sine consilio, & voluntate laedendi, aliud agens, inque aliud intentus, laedit tamen.

(cc) Immo culpa aliqua : tunc enim haec in Graeco, ἀμείγμενα. J. B.

ira, infelix. At quoties quis id, quod facit, <sup>20</sup> sciens facit, non tamen deliberato, fatendum est, adesse injuriam: ut quæ facere homines solent per iracundiam, & perturbationes similes aut naturales, aut necessarias. nam qui ira commoti lædunt, & culpam admittunt, ab injuria non vacant; <sup>21</sup> neque tamen injusti, aut improbi dicuntur: at si quis <sup>22</sup> idem consulto admittat, id vero improbus, & injustus recte nominabitur.

3. Merito igitur, quæ per iram fiunt, censentur <sup>23</sup> non ex proviso fieri. <sup>24</sup> non enim incipit id, qui ex ira quid facit, <sup>25</sup> sed id, qui iram provocavit: atque eo fit, ut sepe in judicium rerum ejusmodi <sup>26</sup> non facti, sed legitime fiat questio; nascitur enim ira ex eo, <sup>27</sup> quod quis injuriose factum existimat. Non ergo sicut in contrariis, an hoc factum sit, disputant: ibi enim, utri <sup>28</sup> quæ intercesserit oblitio, omnino altera partium improba est, quæ si dem non implet: sed, an iuste factum sit, quod factum est, exquiri voluit. At qui prior struxit insidias, nihil ignorans fecit: quare non mirum <sup>29</sup> si alter sibi injuriam factam putat, <sup>30</sup> alter non putat. . . . Est tamen ut & qui tali ex causa lædit, injustus censeatur, si nempe aequalitatem, aut proportionem normam excedat, quod reponitur. Sic iustus est, qui deliberato iuste agit: aliqui iuste agere potest aliquis sponte tantum, non & deliberato.

4. Ceterum eorum, quæ non sponte fiunt, alia venia digna sunt, alia minus. <sup>31</sup> Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed & <sup>32</sup> ob ignorantiam fiunt. At si qua ab ignorantibus admittantur, <sup>33</sup> nec tamen per ignorantiam, sed tali animi morbo, qui communes humane nature fines excedat, non digna sunt quibus ignoscatur. Locum sane egregium, & usus maximi integrum latine posui, quia minus recte verti, ideoque nec satis intelligi solet.

• VII.  
Nec. 11.

5. Michael Ephesius eum locum interpretans, ejus, <sup>34</sup> quod <sup>35</sup> exspectari non potuit, exemplum ponit in eo, qui fores aperiens patrem læsit,

#### GRONOVII.

4 Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed & ob ignorantiam fiunt ] Dionysium Halicarnassensem libro I. (Cap. 58.) ἀπαι εὐγνωμοσύνης αἰτίαν τὸ ἀγνοεῖν quod non sponte fit, omne dignum venia. Procopius Gothicorum III. τὸν μὲν ἀδικεῖν τὰς πάλαι, ἢ πρὸς ἀλλήλους ἀγνοεῖν, ἢ ἀλλήλους ἐκπεποιθεῖν τοῖς, τὰς αἰτίαι τὰς τὰ ἀπὸ πρὸς ἀλλήλους ἐκπεποιθεῖν τοῖς, qui alii malefacti sunt, sive quod occupaverit eos ignorantia, sive quod oblitio supervenerit aliqui, hi etiam quibus, qui male sunt positi, æquum est veniam dari. (Cap. 9.)

#### GRONOVII.

30 Sciens facit, non tamen ] Qui aliunde subito impellitur, priusquam providere possit, & prospicere, quale fit, quod agit, etiam volens id agit.

31 Injusti, aut improbi ] Tacitus de Germanis 25. Verberare servum, et viculis, & opere

coercere, verum: occidere solent, non disciplina, & severitate, sed impetu, & ira, ut inimicant.

22 Consulto ] Non subito animi metu impulsus.

23 Non facti ] Disputetur, non utrum factum sit, nec ne, sed utrum per leges licuerit, nec ne.

24 Quod quis injuriose ] Atque eo jus sibi datum contra offendendi.

25 Quæ intercesserit ] Nisi cui exiderit e memoria, quid facere debeat.

26 Si alter sibi ] Ille, cui structa sunt insidie.

27 Alter non ] Ille, cui non impletum est premissum, quia id, qui facere debuit, oblitus est.

28 Ob ignorantiam ] Quæ scire, aut cogitare quis non potuit.

29 Nec tamen per ignorantiam ] Et tamen iniqui, ut sensus communis ea evenire possit cuique dicat.

30 Quod expectari ] Quod factum est non modo ab ignorante, sed etiam ob ignorantiam.

GRONOVII.



sit, aut \* in loco solitario jaculando se exercens aliquem vulneravit. Ejus, quod prævideri potuit, sed sine dolo, \* in eo, qui jaculatus est ? in via publica. Idem scriptor necessitatis exemplum ponit in eo, \* qui fame, aut siti adigitur, ut quid faciat : \* perturbationum naturalium in amore, dolore, metu. Per ignorantiam fieri, ait, ubi factum ignoratur, + 32 si quis mulierem nesciat nuptam. + Ab ignorante 33 non per ignorantiam, ubi jus ignoratur. + Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter : \* quæ cum a Jurisconsultorum dictis optime congruunt. Est ejusdem Aristotelis locus huic non dissimilis libro <sup>a D. & C. de juria, & scilicet ign.</sup> de arte oratoria : <sup>b Lib. I. c. 13.</sup> *quis imperat, ne pari loco habeamus injurias, & culpas, neque item culpas, & infortunia. Infortunia autem sunt, quæ nec provideri potuerunt, nec improbo animo admittuntur : culpe, quæ provideri potuerant, non tamen improbo animo fiunt : injuriæ, quæ & destinato, & animo improbo.* \* Tria hæc notarunt veteres, & in illo Homeri versu de Achille Iliados c. postremo :

Ὅττι γὰρ ἴς' ἀόρῃς, ἔρ' ἀνομῶν, ἔρ' ἀδύνατον.

c Pres.  
157. 146. ]

Non ignara illi, male provida, nec mala meus est.

6. Similis est divisio apud <sup>a</sup> Marcianum : *delinquitur aut proposito, aut casu. proposito delinquit latrones, 34 qui factionem habent : impetu autem, cum per ebrietatem ad manum, aut ad ferrum venitor : casu vero, cum in venando telum in feram missum hominem interfecit. Duo illa, quæ proposito, & impetu sunt, hunc in modum distinguit Cicero : \* Sed in omni injuria permissum interest, \* utrum perturbatione aliqui animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consilio, & cogitato fiat injuria. + Levior enim sicut quæ repentino aliquo motu accidit, quam ea, quæ meditata, & preparata inferuntur. † Philo autem in legum specialium explicatione sic ait : ἀνέστησαν τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς ἀνθρωπίνης καὶ ἀνομιᾶς καὶ ἀπειρίας ἐν τῇ πόλει 35 dimidiatum esse facinus, ubi non antecessit longa animi deliberatio.*

d De off.  
l. c. 2.

## 7. Cujus

GROTIJ.

GRONOVII.

e Utrum perturbatione aliqui animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consilio, & cogitato fiat injuria ] Seneca de Ira I, 16. *Dimidiis scpe, si intelligit, non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod agunt, animo interire.* Deinde : *nonnunquam magna scelera levius, quam minora committit, si illa lapsa, non crudelitate commissa sunt, huius inest latroci, & aperta, & inveterata collidit.* Idem delictum in duobus non eodem modo efficit, si alter per negligentiam commisit, alter curavit, ut nocens esset. f Philo ] Lib. II. specialium legum. ( Pag. 791. B. Ed. Paris. )

31 In via publica ] Nam quia in ea ut plurimum observantur homines, facile unicuique succurrit, etsi nunc nemo appareat, repente intervenire posse, qui laedatur.

32 Si quis audierim ] Quam sollicitus, aut cujus tentat pudicitiam.

33 Non per ignorantiam ] Qui sciens facit, quod nescit jus esse non nocere.

34 Qui factionem habent ] Manipulum forum, ut loquitur Terentius : qui coeunt conjuratione facta.

35 Dimidiatum est ] Dimidia parte defectum.





+ Si <sup>41</sup> fors sava premit miseros, sed proxima culpa,  
 + <sup>42</sup> Hos variis mens ipsa modis agit, & sua carpunt  
 Facta viros resides.

V. Quod monet <sup>m</sup> Themistius <sup>n</sup> distinguendos, qui auctores belli fuerunt, ab his, qui alios ducentes secuti sunt, ejus passim exempla in historiis extant. Narrat Herodotus, <sup>a</sup> Græcos pænas fuisse de his, qui Thebanis ad Medos decedendi auctores fuerant. Sic Ardeæ principes seditionis securi percussi, narrante <sup>b</sup> Livio. Eodem auctore, <sup>c</sup> Valerius Lævinus, Agrigento capto, qui capita verion erant virgū casus securi percussit: ceteros, pradamque vendidit. Idem <sup>d</sup> alibi: Atella, Calafique in deditionem acceptæ: ibi quoque in eos, <sup>43</sup> qui capita rerum erant, animadversum. Rursum <sup>e</sup> alibi: quoniam defectionis auctores meritis pænis a Diis immortalibus, & a vobis habent P. C. quid placet de innoxia multitudine fieri? tandem (dd) ignotum est illis, & civitas data. nimirum, ut idem <sup>f</sup> alibi loquitur, ut, unde orta culpa esset, ibi pæna consisteret. Laudatur apud Euripidem <sup>g</sup> Eteoclus Argivus, quia

Culpam ferebat semper illo iudice  
 Rem ipse: non verbi patria, quæ <sup>44</sup> passim mali  
 Reſtoris ergo sustinet calumniam.

Et Athenienses, ut <sup>b</sup> Thucydides narrat, pœnituit decreti adversus Mitylenæcos, <sup>a</sup> *οὐκ ἔσαν ἀνελπίστου καὶ ἀνὰ τὴν εὐρίαν*, ut totam civitatem potius, quam solos defectionis auctores interficerent. Narratur <sup>c</sup> et Diodoro <sup>d</sup> Demetrius, capitis Thebis, decem solos interfecisse auctores defectionis.

VI. I. Sed in ipsis quoque belli auctoribus <sup>a</sup> distinguendæ causæ: sunt enim quædam non iustæ quidem, <sup>b</sup> sed tamen tales, ut non improbis <sup>c</sup> possint imponere. Scriptor <sup>d</sup> ad Herennium deprecationis causam æquissimam hanc ponit, si quis, quæ peccavit, non odio, neque crudelitate. sed officio, & recto studio commotus fecerit. Sapiens <sup>e</sup> Senecæ hostes dimittit salvos, aliquando etiam laudatos, si bonæ causæ pro fide, pro federe, pro libertate in bellum accincti sint. Apud <sup>f</sup> Livium <sup>g</sup> petunt errori veniam Cærites, quod fuerint auxilio consanguineis. <sup>47</sup> + Phocensibus, <sup>48</sup> + Chal-

## G R O T I I

<sup>m</sup> Distinguendos, qui auctores belli fuerunt ]  
 Vide Gaium lib. II, de pace publica, cap. 9. num. 18.

<sup>n</sup> Petunt errori veniam ] Ignosci debere interdum armis superato reſtori iustum quid sit ignoranti ] Ex *ſocrate* transcriptus *Amianus* in librum XXX. ( Cap. 8. )

(dd) Hæc debebant alio charactere edi, quoniam & in prima Editione ita exierunt: neque enim verba sunt *Livii*, sed Auctoris nostri. Historicus, in fine demum Capituli sequentis, narrat, ex auctoritate *Patrum*, *ſuum ad Populum esse*, ut *Prætoribus civitas daretur*. Cap. 22. num. 10. J. B.

## G R O N O V I I.

<sup>41</sup> Si fors sava ] Leg. fors, si per infortunium patratum, quod parum distat a scelere.

<sup>42</sup> Hos mens ipsa ] Hi conscientie tormenta patiuntur.

<sup>43</sup> Qui capita ] Qui rempublicam in manu habuerunt, & in reſtoris.

<sup>44</sup> Passim mali ] Vulgi iudicio, & perperam infamari solet ob improbum principem.

<sup>45</sup> Passim imponere ] Pro iustis agnosci, & eos fallere.

<sup>46</sup> Apud *Livium* lib. VII. ] 19. & 20.

<sup>47</sup> Phocensibus ] Immo *Targuissimus* in *Ætæria*: unde namque *Phocensis Cerribus* cognati? (Vitiosa interpunctio, quæ hæctenus fuerat in omnibus



VII. 1. Etiam \* ubi iustitia hoc non exigit, sæpe tamen convenit bonitati, † convenit modestie, convenit animo excelso. Ignoscendo auxilium populi Romani magnitudinem, ait † Sallustius. Taciti † est : quanta perovicia in hostem, tanta beneficentia adversus supplices utendum. At † Seneca : ferarum, nec generosarum quidem, † permordere, † surgere abiectos. Elephantas, leonesque transiens que † impulerunt. Sæpe opportunum est illud Maronis, (Æneid. X, 528.)

<sup>a</sup> Fragm.  
1, 13.  
<sup>b</sup> Aon.  
XII, 20.  
<sup>c</sup> De  
Clem. 1,  
<sup>d</sup> 7. 5.

Non hic victoria Teucrum  
Vertitur, 59 aut anima una dabis discrimina tanta.

<sup>i</sup> 69. 16.

2. Est in eam rem insignis locus in libro <sup>d</sup> quarto <sup>60</sup> ad Herennium : bene majores nostri hoc comparaverunt, ut neminem regem, quem armis cepissent, vita privarent. Quid ita ? quia, quam nobis facultatem fortuna dedisset, iniquum erat in eorum supplicio consumere, quos eadem fortuna paulo ante in amplissimo statu collocarat. Quid quod exercitum contra duxit ? desino meminisse. Quid ita ? quia viri fortis est, <sup>61</sup> qui de victoria contendunt, eos hostes putare : qui victi sunt, <sup>62</sup> eos homines judicare ; ut possit <sup>63</sup> bellum fortitudo minuire, pacem humanitas augere. At ille si vicisset, <sup>64</sup> num idem fecisset ? non profecto tam sapiens fuisset. <sup>65</sup> quid igitur ei parum ? quia <sup>66</sup> talem stultitiam contemnere, non imitari consuevi. Si de Romanis hoc accipias (incertum enim hoc, cum & peregrinis, & fictis argumentis utatur is scriptor) adversa fronte pugnat cum eo, quod habemus in <sup>67</sup> panegyrico, \* qui dictus est Constantino Constantii filio : cautiorem licet sit qui devictos habet per veniam perduelles, fortior tamen est <sup>68</sup> qui calcit iratos. Renovasti, Imperator, veterem illam Romani imperii fiduciam, qua de captis hostium ducibus vindictam morte sumebat. Tunc enim captivi reges, cum a portis usque ad forum triumphantium curru honestassent, simulacraque in capitolium curru flectere ceperat Imperator, abrepti in carcerem necabantur unum pro seipso Paulo, qui sedentem se acceperat deprecante (lege : <sup>69</sup> unus Persens ipso Paulo, qui dudentem se acceperat, † deprecante) legens

<sup>e</sup> Eumenii, Paneg.  
VI. c. 10.  
Ed. Gr.

<sup>f</sup> Vide  
Plut. Paul.  
lo Emilia.  
275. 276.

#### GROTII.

<sup>a</sup> Convenit modestie ] Rex Theudericus apud Cassiodorum II, 41. illa mihi feliciter bella provenerunt, quæ moderato fere pericula sunt ; in enim vincit assidue, qui novit omnia temperare.

#### GRONOVII.

<sup>57</sup> Permordere ] Usq. & usque mordicare, perfringere in mortendo jam jacentes, & impotentes repugnandi.

<sup>58</sup> Impulerunt ] De statu deturbantur, prostraverunt, deiecerunt.

<sup>59</sup> Anima una dabis ] Unius cadens momentum faciet.

<sup>60</sup> Ad Herennium ] C. 16.

<sup>61</sup> Qui de victoria contendunt ] Qui armati resistunt, in eos hostilia moliri.

<sup>62</sup> Eos homines ] Dignos veniam, & clementia.

<sup>63</sup> Bellum ] Metum, periculum, vim ex bello.

<sup>64</sup> Num idem ] Numquid peregriniflet tibi ?

<sup>65</sup> Quid igitur ] Ante hæc verba, omisium est : non profecto tam sapiens fuisset. (Quod & nos restitimus. J. B.)

<sup>66</sup> Talem stultitiam ] Quia forsitan ille usus esset, immoderate se gerendo in victoria.

<sup>67</sup> Panegyrico ] Qui nonus est in ordine, & adscribitur Eumenio cap. 10.

<sup>68</sup> Qui calcit iratos ] Forte, Aratos, cui non est necesse quicquam facere in hostis adulationem, aut in dubio belli exitus lenocinia querere, ut loquitur Justin. II, 12. sed qui potest per fiduciam virtutis, & fortunæ, submissis insultare.

<sup>69</sup> Unus Persens ipso Paulo, qui dudentem se acceperat, deprecante ] Scito : sue enim jam Gruterus edidit a. 1607.

G R O -

legem illius severitatis evasis: ceteri in vinculis luce privati aliis regibus dedere documentum, ut mallent amicis colere Romanorum, quam exasperare iustitiam. Sed & hic 70 nimis laxe. Dicit quidem Iosephus idem de feveritate Romanorum in historia interfecti Simonis Barjoræ: sed \* de ducibus loquitur, qualis + Pontius Samnis, non de his, quibus regium esset nomen. Verborum sensus latine sic habet: \* *finis triumphi erat, postquam ad Capitolium Jovis eadem erat perventum: nam ibi expectare Imperatores mos antiquum patrie jubebat, donec nuntiata esset mors hostium duci. Is erat Simon Joræ filius, qui inter captivos in triumpho ducebatur: is tum in jesso laqueo 71 in forum trahitur, verberantibus insuper ipsam custodibus. Nam eo in loco mos est Romanis supplicium sumere de damnatis ob noxas capitales. Hic ubi vitan fuisse nuntiatus est, secusa sunt sancta omina, deinde sacrificia. Idem ferme dicit Cicero b Verrina de suppliciis.*

a Béd.  
Jud. Lib.  
VII. Cap.  
5. §. 6. di.  
v. Huf.

b Cap. 26.

3. De ducibus passim exempla exstant: de regibus aliqua, ut \* 72 de Aristonico, 73 Jugurtha, 74 Artabafdo: sed tamen præter 75 Persea t 76 Syphax, 77 Gentius, 78 Juba, & Cæsarum tempore 79 Caractacus, atque alii

## G R O T I I.

## G R O N O V I I.

\* *Luce privati aliis regibus dedere documentum*] Nolim reduci hunc morem; tamen & Josua reges captos interfecit. *Iosephus antiquæ historiæ V. 1. & de Solimo Dion: Antiquæ historiæ præparat: Antiquum virgine eridit alligatum cruci. Pag. 463. D. Sed provide addit, b natus est & ceteris vni tui Populus i. natus est: quod nemo regum a Romanis victoribus pertulerat. Est eadem historia apud Iosephum libro XV. (Cap. I.) De Maximiano Herculo. (Immo de Constantino J. B.) Eutropius libro X. c. 2. castra Franci, atque Alamanis, captisque eorum regibus, quos etiam bestis, cum magnifico spectaculo muneris paravit, objecit. De rege Alemannorum patibulo suffixo vide Ammianum XXVII. (Cap. 2.) Thenderichus rex Wisigothorum Athulium Suevorum in Hispania regem capite plectit, memorante *Jernonde* historia Gothica (Cap. 44.) Nimirum hæc documenta sunt regibus ad modestiam, & ut cogitent, se quoque subiectos, si Deo ita visum, humanis vicibus, & quod in simili periculo à Solone dictum meminerat Cræsus, de felicitate hominis ante mortem non judicandum.*

s *De Aristonico*] Vide *Appianum* Mithridaticum in fine, (Pag. 253. *Ed. H. Steph.* ubi de *Aristobolo* & *Tigrane*, quos *Pompejus* triumphans capite plecti iussit).

t *Syphax*] Variant de eo historici, multi tradunt, eum prope Romanam ante triumphum decessisse: *Polybius* in triumpho ductum: (Lib. XVI. Cap. 12.) *Appianus*, dum de eo delibetur, morbo obisse. (Pag. 15. *Ed. H. Steph.*)

70 *Nimis laxe*] Adulatur vinum Constantino, qui duos Francorum reges, sed barbaros, & inconditos, quales tum erant Franci, bestis objecit. Cæterum, ut unum quidem exemplum iusti regis post victoriam interfecti Romanis exprobrari potest. (Esti iure id facere potuerint. *Sam. Coc.*)

71 *In forum*] *Εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγοῶν ἱερῶν τόπον.* *Ioseph. Ant. 7. in.* Intelligit *Tullianum. Sallust. Catil. 55.*

72 *Aristonico*] Hic non erat verus rex, sed Eumenis spurius ex citharistria Ephesia: & cum ab Attalo III, ejusdem Eumenis legitimo in testamento, quo Populum Ro. heredem instituerat, prateritus esset, regnum Pergænam invaserat, & sustinebat injuriam *Licinii Crassi* consulis capti, & occisi. *Jussinus 26. p. 73. Jugurtha*] Hic & ipse spurius, fratris legitimi *Adherbale*, & *Hiempsale*, Massiva quoque cognato Romæ, dum hæc publica ibi moratur, per summum scelus oculos, legatis, & exercitu, & primoribus & senatu pecunia corruptis, exercitu quoque sub jugum missio, misericordiam omnem perdidit. *Flor. 3. 1. (Vide Livium, Epit. 67. Eutropium, IX. 1. J. B.) 74 Artabafdo*] Non Romæ, neque ex nuditate senatus, sed *Alexandria*, & *M. Antonii* scelus appellat *Tacitus* 2, annal. 3. (Vide *Vid. Pat. II. 32.*)

75 *Persea*] *Macedonum.*  
76 *Syphax*] *Masæfulorum Numidarum.*  
77 *Gentius*] *Illyrici.* (Vide *Livium, XLV. 47.*)  
78 *Juba*] *Numidia.* (Vide *Plutarch. Vit. Cæsar. pag. 733. Appian. Bell. Civil. Lib. II. pag. 491. J. B.*)

79 *Caractacus*] *Britanniæ regulus. Tac. 12. ann. 37.*

alii tale supplicium evaserunt, ut appareat, + & belli causas, & gerendi modum spectata à Romanis, quos tamen æquo <sup>10</sup> asperiores in victoria fuisse, Cicero, atque alii agnoscunt. Itaque M. Æmilius Paulus apud Diodorum Siculum <sup>a</sup> non male in Persæ causâ Romanos senatores monet, si <sup>b</sup> *τὴν ἀδελφικὴν φίλῃν ἰδοῦσθαι, τὰν γὰρ τὰς ἀντιθέσεων τῶν ἑλλήνων χρημάτων μεταρραβίαν Νίσιος, ἀλλήλους* si humani nihil metuerent, at divinam vindictam timerent, *ἡς ἡμνιεντες, qui victoria insolentum utuntur.* Et <sup>c</sup> Plutarchus notat, bellis inter Græcos ipsos etiam hostes regibus Lacedæmonii manus abstinuissè reverentiâ dignitatis.

4. Hostis ergo, qui non id, quod humane leges permittunt, sed quod sui est officii, + quod fas, & pium est, volet respicere, parcat etiam hostili sanguini: neminique mortem irrogabit, <sup>11</sup> + nisi quo mortem, + mortive simile quid evitet, + aut ob peccata personæ propriæ, quæ <sup>12</sup> ad capitalem mensuram devenerint. + Et tamen quibusdam id meritis aut omnem, aut mortis poenam condonabit, + sive humanitatis intuitu, + sive ob alias probabiles causas. Egregie idem, quem dixi, <sup>b</sup> Diodorus Siculus: *αὶ τὴν πάλαι πολέμου καὶ παραστάς καὶ τὰ ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον περιττώματα τὰ πάλαι διὰ τὸν πόλεμον ἢ διὰ τὴν ἰσχυροτέραν* <sup>b</sup> *ἢ ἢ τὰς ἑλλήνων εἰς τὰς ἰσχυροτέρας ἡμετέρας* <sup>c</sup> *ἢ διὰ μὲν τῆς ἐπιτυχίας γίνονται* urbium expugnationes, *secunda prælia*, <sup>d</sup> *ἢ quid aliud in bello prosperum, sepe fortune magis, quam virtuti debentur.* At in summo imperio viliis misericordiam impartiri, solum prudentiæ opus est. Apud Curtium <sup>e</sup> legimus: Alexander quamquam belli antioribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data.

VIII. De <sup>13</sup> nece autem eorum, qui casu non destinato occiduntur, + tenendum quod supra diximus, si non justitiæ, + misericordiæ tamen esse + non nisi magnis, & ad multorum salutem perventuris causis tale quid aggredi, unde innocentibus imminere perniciis possit. Idem nobiscum sentit + Polybius, qui libro V. <sup>d</sup> sic loquitur: *ἢ γὰρ ἐκ ἀπορίας δὴ καὶ ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς ἀντιθέσεις καὶ παραστάς τὸν πόλεμον καὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ παραστάς τὸν πόλεμον καὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ παραστάς τὸν πόλεμον* (male editur *ἡμετέρας* ἀλλήλων) bonorum virorum est, etiam cum minimis probis non inter necem gerere bellum; sed hæcenus, ut delicta sarciantur, atque emendentur: neque insontes cum fontibus una pena involvere, sed insontium causa etiam fontibus parcere.

+ IX. I.

G R O T I I.

<sup>a</sup> Plutarchus notat] Agide. (Pag. 304. D.)

G R O N O V I I.

<sup>10</sup> Asperiores in victoria] Nonnisi in una Corintho, de offic. I. 11. quam tamen ad destruendum habuerunt gravem causam, violatos legatos. Justin. 34, 1. 2.

<sup>11</sup> Nisi quo mortem] Præterquam si quo videt insolui se saluum esse non posse.

<sup>12</sup> Ad capitalem mensuram] Mortis supplicio digna sint.

<sup>13</sup> De necē] In tentanda aggressione, vel inferenda quovis jura vi, per quam multi innoxii, & quos lædendi nullam propriam causam, nec consilium habemus, sunt perituri.

G R O -





<sup>a</sup> De Ira  
II, c. 9.  
<sup>b</sup> Pharsal.  
II, 108.

Cui similis est apud Senecam <sup>a</sup> sententia: non quis irascitur pueris, quorum  
aetas nondum novit <sup>a</sup> verion discrimina? Et apud Lucanum <sup>b</sup>:

*Crimine quo parvi eadem potuere mereri?*

+ Si hoc Deus fecit, ac statuit, qui quosvis homines cujuscumque sexus,  
aut aetatis sine ulla causa non injulte potest occidere, utpote vitae dator,  
ac dominus, quid homines facere æquum est, + quibus ille nullum jus  
tribuit in homines, quod non ad hominum salutem, ac societatem con-  
servandam esset necessarium?

<sup>c</sup> Fals. de  
jura belli  
n. 16.  
<sup>d</sup> Lib. V.  
c. 27.  
<sup>e</sup> Vita  
Camilli.  
pag. 174.

<sup>f</sup> Lib. I.  
<sup>g</sup> Lib.  
XXIV. c.  
26.  
<sup>h</sup> Lib.  
XXVIII.  
c. 20.

<sup>i</sup> Silour.  
I. c. 53.

2. Accedit primum de pueris judicium <sup>c</sup> eorum populorum, ac tem-  
porum, <sup>g</sup> quibus fas maxime valuit. *Arma habent* (ait apud Livium  
d Camillus) *non adversus eam aetatem, cui etiam, captis viribus, parcitur,*  
*sed adversus armatos.* Addit, hoc esse + inter belli jura, <sup>h</sup> naturalia scilicet.  
Plutarchus <sup>e</sup> de eadem re agens: *sunt, inquit, apud bonos etiam belli*  
*quedam leges.* Ubi nota illud <sup>f</sup> apud bonos, ut hoc jus ab eo, <sup>h</sup> quod  
in moribus, & impunitate positum est, discrimines. Sic <sup>f</sup> Florus negat, ali-  
ter (ee) fieri potuisse <sup>g</sup> + salva integritate. Apud Livium <sup>h</sup> alio loco est:  
*a qua aetate etiam hostes irati abstinerent.* Et <sup>i</sup> alibi: *usque ad infantium ca-*  
*dem ira crudelis pervenit.*

3. Quod autem in pueris rationis usum non adeptis + semper, + id  
in feminis plerumque obtinet, id est, + nisi aliquid peculiariter vindican-  
dum admiserint, + aut vitilia officia & ipse usurpent. Est enim, ut Sta-  
tius <sup>i</sup> loquitur, *sexus rudis, insensque ferri.* Neroni hostem vocanti Octa-  
viam in tragedia reponit præfectus, (vers. 864.)

— y 90 *Femina hoc nomen capit?*

<sup>a</sup> Lib. IV.  
c. 11.  
<sup>b</sup> Lib.  
XXXIX.  
c. 3.

Alexander apud <sup>a</sup> Curtium: *cum captivis, & feminis gerere bellum non so-*  
*leo: armatus sis oportet, quem oderim.* Gryphus apud <sup>b</sup> Justinum: *a nullo*  
*unquam majorum suorum inter tot domestica, & externa bella post victoriam*  
*in feminas sevitum, quas sexus ipse & periculis bellorum, & sevitia victorum*  
*eximat.* Apud Tacitum alius: *neque adversus feminas, (ff) sed palam ad-*  
*versus armatos bellum se trahere.*

4. Vale-

#### G R O T I I.

y *Femina hoc nomen capit?* Ideo Tucca, &  
Varus, delendos censevere in secunda Æneide  
versus, ubi deliberat Æneas, an Helenam oc-  
cidat. (A versu 567. ad 588.)

#### G R O N O V I I.

<sup>16</sup> *Quibus fas maxime* ] Romi fuerit mores,  
& valuit recti observantia. Tacit. 3, an-  
nal. 26.

<sup>17</sup> *Naturalia scilicet* ] Nam gentium jura  
pius permiscere. 3, 4. 9.

<sup>18</sup> *Quid in moribus* ] Quod non fundatum est

in iustitia naturali, & morali, sed politica,  
& consuetudine invaluit; neque innocentem,  
sed impunitum præstat.

<sup>19</sup> *Salva integritate* ] Fide, ac dignitate in-  
tegra, & illata.

<sup>90</sup> *Femina hoc nomen* ] Com sit imbellis,  
& imbecilla, potest etiam hostis vocari?

(ee) Locus PLOBI ita sese habet: *Fe-*  
*rum scribat victoriam, quo, salvo fide, & in-*  
*tegrè dignitate, pareretur.* Lib. I. Cap. 12.  
J. B.

(ff) Est apud TACITUM: *femina gra-*  
*vitas.* Annal. Lib. I. Cap. 59. n. 4. J. B.  
G R O

4. Valerius Maximus \* + Munatii Flacci in infantes, & feminas effera-  
tam vocat crudelitatem, & auditu etiam intolerabilem. Apud Diodorum  
\* Carthaginienſes Selinunte narrantur interfeciſſe ſenes, feminas, infantes,  
\* ſine humanitatis affectu. Et alibi \* hoc ipſum  
\* crudelitatem vocat. Latinus Pacatus \* de feminis : *ſexum, cui bella*  
\* parciunt. Simile Papii \* + de ſenibus pronuntiatum :

Nullis violabilis armis  
Turba ſenes.

\* X. 1. + Idem ſtatuendum univerſaliter de maribus f, + quorum  
vitæ genus ab armis abhorret. + *ſtare belli in armatos, repugnanteſque*  
\* *caedes*, ut ait Livius \* id eſt, \* + eo jure, quod naturæ congruit. Sic  
\* Joſephus æquum ait, ut in pugna pœnas dent qui arma ceperunt,  
infantibus non nocendum. + Camillus \* Vejſ expugnatis edixit, ut ab  
inermi abſtineretur. + In hac claſſe primum ponendi ſunt hi, qui ſacra  
curant : nam \* ut hi ab armis abſtinerent, mos ab antiquo fuit gentium  
omnium : + atque ideo viciffim vi in illos temperabatur. Sic Philiftæi  
hoſtes Judæorum non nocebant \* collegio prophetarum, quod erat Gabæ,  
ut videre eſt 1. Sam. X, 5. & 10. Et ſic ad alium locum, + ubi ſimile  
erat collegium tanquam poſitum ab omni armorum injuria, cum Samuele  
conſugit David, 1. Sam. XIX, 18. Cretenſes, narrat \* Plutarchus, cum  
bellis inteſtiniſ colliderentur, omnem noxam abſtinuiſſe \* + a ſacerdotibus,  
& iis, quos humaniſ mortuiſ præpoſitos *κατακράτας* vocabant. Huc &  
+ proverbium illud Græcum pertinet, \* *οὐκ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐλάττωται*. Notat  
\* Strabo \*, olim cum tota Græcia armis ferveret, Eleos, utpote \* Jovi  
ſacros, & \* eorum hoſpites + in alta pace vixiſſe.

2. Sacerdotibus merito hac in parte æquantur, qui vitæ genus ſimile  
elegerunt, + ut monachi, & \* converſi, id eſt, poenitentes, quibus proinde  
æque

G R O T I U S.

G R O N O V I U S.

\* Collegio prophetarum ] Hyrcanus Hieroſoly-  
ma obſidens victimas ad templum miſit. nar-  
rantibus Hebræis. Sic & Gotthi laudantur Pro-  
perio Gotthoricum II, (Cap. 4.) qui ſacerdo-  
tibus Petri, & Pauli extra Romam pepercerunt.  
Vide additamentum Caroli Magni ad legem Ba-  
variorum, (num. 2.) & legem Langobardicam  
libro 1. tit. XIV. 14.

a A ſacerdotibus ] Sereus ad VII. Æneidos:  
nam cum deſcendebat a bello, ſi non atam, ſol-  
tem religio ſacerdotis. (Agitur ibi tantum de  
immunitate Sacerdotum à militia. J. B.)

b Notat Strabo ] Et Polyſten libro IV, (Cap.  
73.) & Diodorus Siculus in excerptis Perſe-  
niti. (Pag. 225.) Pari modo & qui ad Olym-  
pia, Pythia, Nemea, Iſthmia certatum ibant,  
habebant belli tempore *ἀσπίδιον καὶ ἄλυσαν*,  
tutium, ac ſecuritatem. Docent Thucydides li-  
bro V. & VIII. & Plutarchus Arato. (pag.  
1040. B.)

91 *Ex jure, quod naturæ*] Etenim jure gen-  
tium etiam in incrima, & ſeſe ſubmittentes,  
modo inter hoſtes ſint, aut inter eos fuerint,  
ut ſupra cap. 4.

92 *Οὐκ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐλάττωται*] Cum ſignificabant omnes  
oculos, & *κατακράτας* interpretantur vatem, qui  
ſacrum igniculum ferret. (Vide J. Poſteri Ar-  
cheolog. Græc. Lib. III. Cap. 9. pag. 379. J. B.)

93 *Strabo Lib. VIII.]* Pag. 312.

94 *Jovi ſacros*] Propter Olympia, quæ Piſe  
in Elide Jovi honori celebrabantur. Polyb. 4, 73.

95 *Et eorum hoſpites*] Peregrinos, qui mo-  
rarentur in ſinibus illorum.

96 *Converſi*] Primus gradus monaſticæ vitæ,  
eorum, qui ſæculo renuntiant manentes in ſæ-  
culo, hoc eſt, cucullam ſumunt, & ſe alligant  
ad certum numerum precum, & quidam genera-  
piorum operum, retento patrimonio, & opibus,  
ex quibus deinde ſunt proceſſi, qui jam res ſuas  
dediderunt monaſterio : & denique monachi. Eri-  
derunt ad Salv. p. 126. Cæſar adv. Sac. 40, 28.  
G & O.

\* Lib. IX.  
c. 2.  
XIII. c.  
57.  
\* Lib.  
XIV. c. 54.  
d. Peneg.  
Theod. c.  
29.  
\* Tob. V,  
258.

\* Viſt. d.  
loco.  
\* Lib.  
XXVIII.  
c. 23.  
\* Aut.  
XII. cap.  
3. §. 1.  
\* Liv. lib.  
V. c. 21.

\* Quæſt.  
Gr. 21.  
pag. 296.  
b.

\* Lib.  
VIII. pag.  
358. Et.  
Pari.

æque ut sacerdotibus parci volunt \* canones naturalem æquitatem secuti.  
 \* Addas his merito eos, 97 qui studiis litterarum honestis, & humano ge-  
 neri utilibus, operam navant.

XI. Deinde \* agricolas, quos & \* canones ascribunt. \* Diodorus Si-  
 culus \* de Indis cum laude refert : ἀναστήμι γὰρ ἐν ποταμῶν ἀμάλαις μὲν ἀνα-  
 κείματα ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ἐν τῇ τῶν γειγνησέντων ἀμάλαις, ἐν ταῖς δὲ ἐνταῖς ἀπέναντι τοῖς ποταμοῖς  
 in præcis quidem hostes alii alios interficiunt : at agricolas relinquunt intactos,  
 tantumque in commune utiles. De antiquis Corinthiis, & Megarensibus Pla-  
 tarchus \* : τὸς γενομένους αὐτοῖς πόλεως τὸ παράπαν\* πεινῶν ἀγροκόας ὕλο ἀφείκετο  
 malo. \* Et Cyrus regi \* Assyriorum nuntiari iussit : ἐν τῷ ποταμῷ τῷ ἱππὶ τὸς  
 ἱππομένους τὸς γὰρ καὶ μὴ ἀμάλαις\* παρατίθημι σε εὐς, οἱ ἀγροὺς ἐκείνους, ἡλῆστος, ἡ-  
 δένουσιν τε σφίσι. \* De Belisario \* Suidas : ἐν δὲ τῷ ἀγροκόας τοιαύτῃ εὐδοκίᾳ  
 καὶ ἀμύνης ἔχοντες, οὐκ ἐκείνους μὲν αὐτοῖς πόλεως πύργους ἐκείνους\* ἐκείνους  
 ἀγροκόας ἰτα παρέχετο, & ac tantam pro illis curam gerebat, ut eo duce nulli  
 iniquam eorum vis illata fuerit.

XII. \* Addit canon \* mercatores, quod non tantum de his, \* qui  
 98 temporariam in hostico moram agitant, intelligendum est, \* fed & de  
 subditis perpetuis : \* nam & horum vita ab armis aliena est : ac sub  
 hoc nomine continentur simul \* alii 99 opifices, & artifices, quorum qua-  
 rus pacem amat, non bellum.

XIII. 1. Ut eos veniamus, qui \* arma gesserunt, jam ante / retu-  
 limus dictum Pyrrhi apud Senecam, qui vetari nos, ait, \* pudore, id est,  
 æqui respectu, ne capto vitam adimamus. Similem Alexandri sententiam  
 & attulimus, quæ cum feminis conjungit captivos. Accedat illud \* Augus-  
 ti- ni : hostem pugnantem \* : \* necessitas perimat, non voluntas. Sicut bellanti, &  
 resistenti

f. Cap. 10.  
 §. 1. n. 2.  
 in Supr. Lib.  
 2. n. 2.  
 h. Ad Ro-  
 m. epist.  
 205.

## G R O N O V I I.

97 Qui litterarum ] Seneca epist. 14. Ha li-  
 tera non dico apud bonos, sed apud mediocriter  
 malos insularum loco sunt. Unde eadem tutus  
 litterarum amor ad Polyb. 22.

98 Temporariam in hostico ] Dum merces ad-  
 vectas distrahant.

99 Opifices, & artifices ] Cicero 4. Catil. 2.  
 Multo vero maxima pars eorum, qui in taber-  
 nis sunt, genus hoc universum amantissimum est  
 otii.

1 Necessitas perimat ] Hostis ne interficiatur  
 uti precians, & ex necessitate, non a valde  
 volentibus nobis.

## G R O T I I.

\* Necessitas perimat ] Gratianus posuit depri-  
 mat. Plutarchus Marcello : Έκαστον τὸν ἐν  
 πόλεως ἀμύνης πύργους ἀπέναντι τοῖς ποταμοῖς  
 ὡς ἐν τῷ ποταμῷ τῷ ἱππὶ τὸς ἱππομένους τὸς  
 γὰρ καὶ μὴ ἀμάλαις\* παρατίθημι σε εὐς, οἱ ἀγροὺς  
 ἐκείνους, ἡλῆστος, ἡδένουσιν τε σφίσι. \* De Belisario  
 Suidas : ἐν δὲ τῷ ἀγροκόας τοιαύτῃ εὐδοκίᾳ  
 καὶ ἀμύνης ἔχοντες, οὐκ ἐκείνους μὲν αὐτοῖς πόλεως  
 πύργους ἐκείνους\* ἐκείνους ἀγροκόας ἰτα παρέχετο,  
 & ac tantam pro illis curam gerebat, ut eo duce nulli  
 iniquam eorum vis illata fuerit.

fuisse Thebani, quod fecerit in Orchomeniis, &  
 illi adfuerint. (Pag. 316.) Secutus hoc Mar-  
 cellus captis Syraculis, ut ibidem ait Plutar-  
 chus. Vide eundem Plutarchum in Catone Uti-  
 cens. (pag. 787. C. D.) Cuiusdam Persarum regi,  
 cum Arida vi cepisset, multaque caedes fieret,  
 senex sacerdos dixit, non esse regium jam captos  
 occidere. Narrat Procopius Persicorum I. (Cap.  
 7.) qui & Persicorum II. dicit : τὸ ἱερὰν  
 τοῦ πόλεως ἀμύνης πύργους ἀπέναντι τοῖς ποταμοῖς  
 ὡς ἐν τῷ ποταμῷ τῷ ἱππὶ τὸς ἱππομένους τὸς  
 γὰρ καὶ μὴ ἀμάλαις\* παρατίθημι σε εὐς, οἱ ἀγροὺς  
 ἐκείνους, ἡλῆστος, ἡδένουσιν τε σφίσι. \* De Belisario  
 Suidas : ἐν δὲ τῷ ἀγροκόας τοιαύτῃ εὐδοκίᾳ  
 καὶ ἀμύνης ἔχοντες, οὐκ ἐκείνους μὲν αὐτοῖς πόλεως  
 πύργους ἐκείνους\* ἐκείνους ἀγροκόας ἰτα παρέχετο,  
 & ac tantam pro illis curam gerebat, ut eo duce nulli  
 iniquam eorum vis illata fuerit.

resistenti violentia redditur, ita viſto, vel capto misericordia jam debetur, maxime <sup>a</sup> in quo pacis perturbatio non timetur. Xenophon <sup>a</sup> de Ageſilao : *παραίτηται τοῖς στρατιώταις τὸς ἀδικήσαντας καὶ ὡς ἀδίκως τοιοῦτον εἶναι, ἀλλ' ὡς ἀδίκως ἔχοντας θυλάσσεται. μισοῦσι μίλιτες, ut captos non tanquam fontes punirent, sed tanquam homines custodirent.* Apud Diodorum <sup>b</sup> Siculum est : πάντες ἀναισθητοὶ μὴ πρὸς τοὺς ἀντεταταμένους, ἵκανοι δὲ τοῖς ὑποπαύσαντες omnes (Græci) opponunt se repugnanti-  
bus, parcunt jam subactis. Eodem iudice Macedones, qui sub Alexandro <sup>c</sup> *παύσαντες ἡ παρακινώμενοι ἀντιπαύσαντες τοὺς Θεβαίους, acerbium egerant cum Thebanis, quam <sup>d</sup> belli fas ferebat.*

2. Sallustius historia <sup>d</sup> Jugurthina, cum puberes post deditionem interfectos narrasset, sicum, ait, <sup>e</sup> contra jus belli : quod interpretare, <sup>f</sup> contra æqui naturam, & morem mitius viventium. Apud Lactantium <sup>g</sup> est : *parcietur viſtis, & est locus inter arma clementie.* Laudat <sup>h</sup> Tacitus Primum Antonium, & Varum, Flavianos duces, quod in neminem ultra aciem seviſſent. Aristides <sup>i</sup> : ἀδίκον γὰρ ἐστὶ καὶ ἡμῶς τὴν θύραν, τὸς μὲν ἀδικηκότας κατεργάσαι τοὺς ἑαυτῶν τὸς δ' ὑποπαύσαντας ἀτίως μεταχειρίζεσθαι <sup>j</sup> *hominum est nostri ingenui, resistentes armis coercere, prostratos tractare leniter.*

De captivis propheta <sup>k</sup> Eliseus regem Samariæ sic alloquitur : *an quos captivos abduces, gladio tuo, & arcu tuo eos interimeres ?* apud Euripidem in Heraclidis quaerenti nuntio <sup>l</sup> ,

*Hostem perimere vestra lex ergo vetat ?*

Respondet chorus ,

*Quem Mars reliquit praelio supersitens.*

Ibidem Eurystheus captivus <sup>m</sup> :

*Que me necabunt, non erunt <sup>n</sup> proæ manus.*

Apud Diodorum Siculum <sup>o</sup> Byzantii, & Chalcedonii, quod captivos satis multos interfecissent, hoc elogio notantur : *ἰπποδάμοι πρῆξις ἀνίσταται ἀποφύγοντες* <sup>p</sup> *perpetra-*

πρῆξις ἀρχαῖς παραλαβὴν τῇ χεὶρὶ, μαχηθῆναι γινώσκοντες καταγορεῖ τὴν πρῆξιν, ὥς τι μὴ κατὰ τὸ πρῆξιν ζῆναι, quæ in præliis, octaque belli sunt, ea, quæcumque sunt, facienti veniam impetrant, ideo quod tali tempore obſidetur animus obvia manu, rationemque non habente quædam, ac præſentem actionem. At ubi periculi sunt obſiſſit viſer, ubi tempus cunctis examinandi, ac iudicandi accipit liber animus, agendi imperium manus trahit, præſentem hominum propostum indicent, si quid indecorum evenierit. Adde ejusdem Græcorum locum alterum, quem in his notis postui- mus ad finem capituli VII. libri hujus, & de more laudabilis Polonorum Cæsarodensium lib. V. Juliano laudatione secunda Constantii, sub cuius persona bonum principem describit : κατὰ τὴν αἰσὶν τῶν ἑαυτῶν ἵππων τὴν ἑσθὴν τὸν πόντον, μικρὰ καὶ τὸν ἀν ἀντιπάλῳ ἵππῳ

Tom. I V.

κρίθην καὶ ἀναγνῶν ἀνὰ τὴν σφιν ἐπὶ τὴν ἰσχυρίαν γλῶσσαν ἐπὶ τὴν αἰσὶν, αἰσας ἐξιστῆναι, homini non altera se defendenti viam alimere. ( Legendum, in isto postremo loco, non τὴν ἑσθὴν τὸν πόντον, sed τὴν ἑσθὴν τὸν πόντον, ut habet Editio Illustris SPANHEIMI, Orat. II. pag. 16. C. J. B. )

G R O N O V I I.

1 In quo pacis perturbatio ] Quem non est verendum, ne seditionem faciat, & tumultum.

2 Contra jus belli ] Nempe naturale, ut num. 9.

3 Hominum nostri ingenui ] Moribus, & institutis nostris imbutorum.

4 Proæ manus ] Libere a cunctis crimine.

C G

G R O -



victori permittunt, aut supplices sunt. *Trucidare deditos, secum*, censente  
 \* Tacito. Sallustius <sup>b</sup> similiter de + Campanis, qui se Mario dediderant,  
 cum puberes interfectos narrasset, addit, + facinus fuisse contra jus belli,  
 + naturale scilicet. Idem <sup>c</sup> alibi: *non armatos, neque in pradio belli jure*,  
*sed postea supplices interfectos*. Et Livio, ut jam + diximus, <sup>d</sup> *jure belli in*  
*armatos, repugnanteque cades*: & \* alibi: *qui deditis contra jus*, ac *fas*,  
*bellum intulisset*. Immo & in hoc laborandum, + ut potius metu ad dedi-  
 tionem cogantur, quam ut interficiantur. Laudatur id \* in Bruto, <sup>f</sup> qui  
 adversarios *in iura iulianum, in a iuribus, quibus non debent, ut jura iulianum*  
*debent. non passus est impetu oppugnari, sed (an) equitatu circumdedit: parci*  
*jubens ut mox suis futuris*.

XVI. I. Adversus hæc + æquitatis, ac juris naturalis præcepta exce-  
 ptiones adferri solent + minime iustæ, nempe, <sup>10</sup> + si talio exigatur, <sup>11</sup>  
 + si terrore opus sit, <sup>12</sup> si pertinacius restitum sit. At qui hæc + non suf-  
 ficere ad iustam cædem facile intelligit, qui eorum meminerit, quæ de  
 iustis occidendi causis supra sunt prodita. A captivis, & deditis, aut de-  
 dere se cupientibus + periculum non est: ut ergo iuste occidantur, + o-  
 portet crimen antecedit, & quidem tale, quod æquus iudex morte vindi-  
 candum censeret. Atque ita videmus interdum in captos, aut deditos fa-  
 vitum, aut deditionem sub vitæ pacto non acceptam, + si qui de injustitia  
 belli convicti, tamen in armis persistissent; si <sup>13</sup> immanibus convitiis fa-  
 mam hostis lacerassent; si <sup>14</sup> fidem violassent, + aut aliud gentium jus,  
 ut legatorum; + si transfugæ essent.

2. At + talionem natura non admittit, nisi in ipsos, qui deliquerunt:  
 + neque sufficit quod <sup>15</sup> hostium unum quasi corpus fictione quadam in-  
 telligatur, ut ex iis potest intelligi, quæ de pœnarum communicatione  
 supra <sup>b</sup> a nobis tractata sunt. Apud Aristidem <sup>c</sup> legimus: *πῦρ ἢ ἄλλον*  
*καταράσσειν ἢ καὶ ἄλλον ὡς ἀμαρτήματα συνῆλθε, μὴ μόνον ὃ ἀέθων ὡς ἐπὶ τοῦ ἔχοντος*  
*nonne absurdum, ea, + quæ accuset, & prave facta dicat, tanquam recta*  
*velle imitari? Accusat Syracusanos hoc nomine* <sup>d</sup> + Plutarchus, quod Hice-  
 tæ uxores, ac liberos occiderint, ideo tantum, quod Hicetas Dionis uxo-  
 rem, sororem, & filium interfecisset.

## 3. Utilitas

## GRONOVII.

<sup>10</sup> Si talio exigatur ] Si hostis crudelitatis  
 pari crudelitate plectenda, aut deterrenda sit.  
 Ut Thracum apud Florum, 3, 4. Observatum,  
 neque Hispanorum in Batavos, neque Gallorum  
 Ligurum in protestantes sevitiam aliter, quam  
 pari civitatis coeersi potuisse.

<sup>11</sup> Si terrore ] Si unius severitatis exemplo  
 multis aliis possit metus fieri, ut repugnare  
 desinant.

<sup>12</sup> Si pertinacius ] Si diutius resistendo irri-  
 taverint victorem, & ei occasiones promovenda  
 victoria eriperint.

<sup>13</sup> Immanibus convitiis ] Ut Cæcilia Cæsaris

Julli, Cic. 6. famil. 7. ut Thebani obsessi per  
 pœnionem in altissima torre statutum proclama-  
 verant tyrannum Græciæ Alexandrum. Diol.  
 17. 9. Ut Athenienses Sullam obsidentem exas-  
 perarunt. Plutarch. de garrul. p. 505.

<sup>14</sup> Fidem violassent ] Cæsar I, Gall. 47. &  
 2, 32. civilis 2, 14.

<sup>15</sup> Hostium unum ] Ita ut singula membra  
 sint obligata, & obnoxia pœnz pro singulis a-  
 liis, & quod unus commiserit, omnes commi-  
 sisse videantur.

(an) Hæc male versa ab Autore, sensus  
 enim est: Obsequens pugis militet suis parcere  
 adversariis, &c.

perpetrantur facinora eximie crudelitatis. Idem <sup>d</sup> alibi <sup>d</sup> captivis parcere vocat  
 ra <sup>d</sup> non vimina, <sup>d</sup> jam <sup>d</sup> committit: qui aliter agunt, eos, ait, extra contro-  
 versiam peccare. Parcere captivis jubet boni, & æqui natura, ut in phi-  
 losophicis scriptis dicentem <sup>d</sup> Senecam non diu est cum audivimus. Et  
 laudari in historiis eos videmus, qui cum nimia captivorum multitudine  
 oneri, aut periculo esse posset, dimittere omnes, quam occidere maluerunt.

XIV. 1. + Eisdem ob causis e vitam salvam e paciscentium, + sive in  
*De Ex-pælio, sive in obsidione, + non repudianda dedito. Ideo Arrianus e*  
*De Alex. + in dedito editam a Thebanis Thucydem, ait, fuisse non Græci moris*  
*Lib. I. c. 9. dicitur.* Ac similiter Thucydes libro III. *dicitur et dicitur*

αὐτοὶ οὐκ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσηγάμενοι· ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἑαυτοὺς καὶ κτίσαντος πάντας. volentes nos, & manus  
 tendentes acceptis in potestatem. \* Mos autem Graecorum est, tales nos  
 interficere. Et apud Diodorum Siculum \* Syracusani fenatores: εὐδοκίαν  
 ἔχοντες τοὺς μετασπασθῆναι, + magno animo dignum est, supplicii parcere.  
 Sopater: τοῖς ἐν τοῖς ἰσθμοῖς εὐδοκίαν ἐν τοῖς πάλαισι. + moris est, in bellis servare  
 supplices.

2. In obfessis oppidis observatum a Romanis, + antequam 7 murum percussisset. Cæsar / Aduaticis denuntiat, se eorum civitatem conferendum, si priusquam aries murum attigisset, se dedidisset: qui mos nunc quoque obtinet in locis infirmis, + antequam machinæ igniariæ explodantur in munitionibus, + antequam in incenia impetus fiat. At Cicero & tam quid fiat, quam quid natura æquum sit respiciens, sic ea de re denuntiat: & cum iis, quos vi deviceris, consulendum est, tum ii, + qui se posuisti & ad imperatorem fidem confingunt, quamvis murum aries percutiat, recipiendi. Notant Hebræi interpretes, majoribus suis in more (egg) ut quam oppugnarent urbem, eam non 9 cingerent corona, + partem liberam relinquerent effugere volentibus, quo minori fines res transiret.

## G R O T I E.

d Captivis porcere] Capitolinus M. Antonino :  
equitatem etiam circa captos hostes custodivit.  
(Cap. 24.)

[illegible]

everfurus eſſet, edixit : *fugerent qui vellent*. Polybius. (Nihil tale reperio apud POLYBIUM; & vereor ut memoria Auctorem noſtrum ſefellerit. J. B.)

G R O N O V I L

6 *Pacificentium*] Offerentium se arma posituros, si fides detur, vitam, & libertatem salvam fore.

7 *Murus aris*] Machina contentis funibus  
acta, & emittens grande telum ad solvendam  
commiffuram faxorum in muris.

8 *Ad Imperatorum fidem* ] Orant, se in fidem,  
& clientelam recipi.

9 Cingerent coram ] Ab omnibus partibus  
clauderent exitus.

(gg) Vide SELDENUM, *De jure Nat. & Gent. juxta discipl. Hebraeor.* Lib. V. Cap. 15. J. B.



victori permittunt, aut supplices sunt. *Trucidare deditos, scilicet, censente Tacito.* Sallustius <sup>b</sup> similiter de <sup>c</sup> Campanis, qui se Mario dederant, cum pueres interfectos narrasset, addit, <sup>d</sup> facinus fuisse contra jus belli, <sup>e</sup> naturale scilicet. Idem <sup>f</sup> alibi: *non armatos, neque in praelio belli jure, sed postea supplices interfectos.* Et Livio, ut jam <sup>g</sup> diximus, <sup>h</sup> jure belli iis armatos, repugnantesque cades: & <sup>i</sup> alibi: *qui deditis contra jus, ac sine bellum intulisset.* Immo & in hoc laborandum, <sup>k</sup> ut potius metu ad deditorem cogantur, quam ut interficiantur. Laudatur id <sup>l</sup> in Bruto, <sup>m</sup> qui adversarios *in cunctis lucubris, animis, corporibus, omnibusque modis, ut necesse esset, insidiis, insidiis, non passus est impetu oppugnari, sed (nam) equitatu circumdedit: parci iubens ut mox suis futuris.*

XVI. 1. Adversus hæc <sup>n</sup> æquitatis, ac juris naturalis præcepta exceptiones adferri solent <sup>o</sup> minime justæ, nempe, <sup>p</sup> si talio exigatur, <sup>q</sup> si terrore opus sit, <sup>r</sup> si pertinacius restitum sit. At qui hæc <sup>s</sup> non sufficere ad justam causam facile intelligit, qui eorum meminerit, quæ de justis occidendi causis supra sunt prodita. <sup>t</sup> A captivis, & deditis, aut dedere se cupientibus <sup>u</sup> periculum non est: ut ergo juste occidantur, <sup>v</sup> oportet crimen antecedar, & quidem tale, quod æquus iudex morte vindicandum censeret. Atque ita videmus interdum in captos, aut deditos factum, aut deditorem sub vitæ pacto non acceptam, <sup>w</sup> si qui de injuria belli convicti, tamen in armis persistissent; si <sup>x</sup> immanibus convitiis famam hostis lacerassent; si <sup>y</sup> fidem violassent, <sup>z</sup> aut aliud gentium jus, ut legatorum; <sup>aa</sup> si transfugæ essent.

2. At <sup>bb</sup> talionem natura non admittit, nisi in ipsos, qui deliquerunt: <sup>cc</sup> neque sufficit quod <sup>dd</sup> hostium unum quasi corpus fictione quadam intelligatur, ut ex iis potest intelligi, quæ de poenarum communicatione supra <sup>ee</sup> a nobis tractata sunt. Apud Aristidem <sup>ff</sup> legimus: *οὐκ ἔστιν ἀνεῖναι κατεργασθῆναι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ὡς ἀναγόμενα τοῖς ἑαυτοῦ, μὴ δὲ πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ ὡς ἀνεῖναι πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ.* <sup>gg</sup> nonne absurdum, ea, <sup>hh</sup> quæ accises, <sup>ii</sup> & præve facta dicas, tanquam recta velle imitari? Accusat Syracusanos hoc nomine <sup>jj</sup> Plutarchus, quod Hecetæ uxores, ac liberos occiderint, ideo tantum, quod Hicetas Dionis uxorem, fororem, & filium interfecisset.

## 3. Utilitas

## G R O N O V I E.

10 *Si talio exigatur* ] Si hostis crudelitas pari crudelitate plectenda, aut deterrenda sit. Ut Thracum apud *Florum*, 3, 4. Observatum, neque Hispanorum in Batavos, neque Gallorum *Liciflorum* in protestantes severitiam aliter, quam pari civitatis coacti potuisse.

11 *Si terrore* ] Si unius severitatis exemplo multis aliis possit metus fieri, ut repugnare desinant.

12 *Si pertinacius* ] Si diutius resistendo irritaverit victorem, & ei occasiones promovenda victoria eripuerit.

13 *Immanibus convitiis* ] Ut Cæcilia Cæsaris

Julii, Cæ. 6. famil. 7. ut Thebani obsessi per præconem in altissima turris statum proclamaverant tyrannum Græciæ Alexandrum. *Diod.* 17. 9. Ut Athenienses Sullam obidentem exasperant. *Plutarch.* de gærral. p. 105.

14 *Fidem violassent* ] *Cæsar* I, Gall. 27. & 2, 32. civilis 2, 14.

15 *Hostium suum* ] Ita ut singula membra sint obligata, & obnoxia poenæ pro singulis aliis, & quod unus commisit, omnes commisisse videantur.

(aa) Hæc male versa ab Auctore; sensus enim est: *Obequitans jussu milites suos parcere adversariis, &c.*

3. Utilitas etiam, quæ ex terrore in posterum speratur, \* ad jus dandum cædis non pertinet; \* sed <sup>16</sup> si subit jus, potest inter causas esse, \* ob quas jus non remittatur.

4. Obstinatius autem studium in suas partes, si modo causa earum non sit omnino inhonesta, \* supplicium non meretur, ut apud Procopium \* differunt Neapolitani: aut si qua ejus poena est, \* non debet ad mortem pervenire: neque enim id statueret æquus iudex. Alexander <sup>b</sup>, cum in oppido quodam, quod acris restiterat, puberes omnes iussisset interfici, visus est Indis bellare latronum more, eamque famam reveritus rex victoria clementius uti cepit. Melius idem Milellis quibusdam parci voluit, <sup>c</sup> *ἐν γυναικὶ καὶ καλῶν ἀνδρῶν ἰσχυρῶν, quod eos videret generosos, ac suis fidos esse*, quæ Arriani \* verba sunt. Phyto Reginorum prætor, cum ob pertinacius defensionem urbem a Dionysio ad cruciatus, & mortem raperetur, exclamavit, eo, quod urbem noluisse prodere, supplicio se affici, cujus ultionem Deus brevi esset exacturus. Diodorus Siculus <sup>d</sup> poenas has iniquas, \* *ἁνθρωπίνων ῥαυσιπίας* vocat. Valde mihi placet votum, quod est apud Lucanum \* :

<sup>a</sup> Lib. I. Goth. c. 10. <sup>b</sup> Polyen. libro IV. c. 3. n. 20.

<sup>c</sup> De Ex. præd. Alex. Lib. I. c. 20.

<sup>d</sup> Bibl. hist. XIV. 113.

<sup>e</sup> Phorol. VII. 312. & Jegg.

— Vincat quicumque necesse  
Non putat in victos sacrum distingere ferrum,  
Quique suos cives, quod <sup>17</sup> signa adversa tulerunt,  
Non credit fecisse nefas.

\* Dum tamen civium nomine intelligamus non hujus, aut illius regionis, \* sed communis illius (hh) ex humano genere constantis cives.

5. Multo vero minus cædem justam facit \* dolor ex accepta clade, sicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis suis sanguine captorum, aut se dediturum \* parentale legimus. Itaque <sup>f</sup> Homerus merito illud accinit:

<sup>f</sup> Iliad. XXIII. 24. 176.

Kamē di oporē addere Ippm.

§ Facinusque animo versabat iniquum.

+ XVII. Sed & ubi delicta sunt talia, ut morte digna videri possint, misericordie erit, \* ob multitudinem eorum aliquid decedere de summo jure: cujus clementie auctorem ipsum habemus Deum, qui Cananæis, eorumque vicinis populis longe flagitiosissimis pacem offerri voluit, quæ

G R O T I I.

§ Facinusque animo versabat iniquum ] Crudele hoc vitium faculis posterioribus, notat ad X. Encidos servare, (ad vers. 519.)

G R O N O V I I.

<sup>16</sup> Si subit jus ] Si victum, & in potestatem redactum licet occidere ob facinus, non tantum ob hostilem animum, quoniam forsitan ei aliquin igitur ceret: tantum momenti habet utilitas, ut merito non parcas, aut gravius

in eum consulam.

<sup>17</sup> Quod signa adversa ] Non secleratus, & obnoxios supplicio esse indicat, quod hostes fuerunt.

<sup>18</sup> Ob multitudinem ] Ob numerum eorum, qui peccaverunt, non uti summo jure, neque omnes occidere. Flor. 4, 6. Hæc quique, nisi multa fuisset, etiam justa cades haberetur.

(hh) Videtur heic exstidisse vox civitatis, aut similis. Accuratè enim loquendo, non regio, sed civitas, aut societas, citi potest consilium ex humano genere. J. B.

G R O -

quæ vitam ipsis sub tributaria conditione concederet. Pertinet huic <sup>a De Ira,</sup> Senecæ dictum: *in singulis severitas Imperatoris distringitur: at necessaria* <sup>II. 10.</sup> *est venia, ubi torum deseruit exercitus. Quid tollit iram sapientis?* <sup>b Phor.</sup> *Verba* <sup>Lib. II.</sup> *peccantium.* Et Lucani illud: <sup>vers. 198,</sup> <sup>c seqq.</sup>

*Tos simul infesto juvenes occumbere leto  
Sepe fames, pelagique furor, subitaque ruina,  
Aut celi, terræque lues, aut bellica clades,  
Nunquam pena fuit.*

*Ne nimium multi panem subirent,* <sup>19</sup> *sortitio comparata est,* inquit <sup>c Cicero.</sup> *Cicero.* <sup>c Plaut.</sup> *Sallustius* <sup>c 46.</sup> *ad Cæsarem: neque quisquam te ad crudeles pænas; aut acerbum* <sup>d Orat. I.</sup> *judicium invocat, quibus civitas magis vastatur, quam corrigitur.* <sup>e De Rep.</sup>

<sup>f</sup> *XVIII. 1. De oblidibus quid ex jure nature statuendum sit, accipi* <sup>ordin. C.</sup> *potest ex iis, quæ in superioribus dicta a nobis sunt. + Olim cum vulgo* <sup>40. Lib.</sup> *crederetur quisque in vitam suam id juris habere, + quod in res alias,* <sup>VI. Franca.</sup> *20 quæ in proprietatem veniunt, + atque id jus consensu aut tacito, + aut* <sup>e Veli. de</sup> *expresso a singulis pervenisse ad civitatem, minus mirandum est, + si ob- <sup>fura belli</sup> *sidēs privatum innoxios ob peccatum civitatis morte affectos legamus, sive* <sup>43.</sup> *tanquam* <sup>f Lib. I.</sup> *21 + ex suo peculiari consensu, + sive tanquam ex publico, cui* <sup>c. 7.</sup> *& suus includeretur. At, + postquam verior sapientia nos docuit do- <sup>g Livius</sup> *minium in vitam* <sup>lib.</sup> *22 + Deo exceptum, sequitur, ut + solo consensu nemo* <sup>XXVIII.</sup> *jus cuiquam dare possit in vitam aut suam, aut civis sui. Atque ideo* <sup>c. 34.</sup> *Narseti bono duci atrox visum de innoxii oblidibus supplicium sumere,* <sup>b Menoch.</sup> *narrat* <sup>vers. 9. 7.</sup> *Agathias: + de aliis aliis: etiam Scipionis exemplo, qui ajebat,* <sup>+ con-</sup> *se non in oblidēs innoxios, + sed in ipsos, qui defecissent, seviturum:* *+ nec ab inermi, sed ab armato hoste pœnas expetiturum.***

2. Quod autem <sup>a</sup> ex recentioribus jurisconsultis <sup>b</sup> non ignobiles, <sup>c</sup>

# G R O T I I.

<sup>a</sup> *Turbis peccantium? Quicquid multis peccator,* <sup>b</sup> *multum est.* Scholiasies *Jovianus* ex *Lucano,* <sup>c</sup> *(ubi legitur, Lib. V. vers. 260.)* *Livia apud* <sup>d</sup> *Xiphilinum ex Dione: an te hic pœna accipit* <sup>e</sup> *ta visum nata tuis alicui pœna, dicitur tunc* <sup>f</sup> *pœna tunc alicui pœna: si quis talia omnia* <sup>g</sup> *rigore punire velit, non videt eo se ferri,* <sup>h</sup> *ut maximam hominum partem interimat.* (Pag. 17. *Ed. R. Steph.*) *Augustinus* epistola LXIV. *Magis monendo, quam minando. Sic enim e-* <sup>i</sup> *gendum est cum multitudine peccantium; severitas* <sup>j</sup> *autem exercenda est in peccata paucorum.* (Epist. XXII. §. 5. *divers. Benedictin. Edit.*) *Adde* <sup>k</sup> *Gailum de pace publica lib. II. cap. 9. 37.* <sup>l</sup> *Si in ipsis, qui defecissent, seviturum]* <sup>m</sup> *Idem ait Julianus apud Eusebium excerpto le-* <sup>n</sup> *gationum I. pag. 9. *Ed. Hæsch.**

# G R O N O V I I.

<sup>19</sup> *Sortitio comparata est]* Ut sortibus in ur-

nam conjectis, eductisque, vel unus et paucioribus, vel pauci, ut decimus, aut viginti quisque, et pluribus, qui deliquerunt, ut cuique maligna sortis excidisset, supplicium inerent.

<sup>20</sup> *Quæ in proprietatem]* Quæ municipii sunt, & dominium mutui: nempe ut eam alienare, vel obliquare possit, & quod quisque de sua vita vel interdicenda, vel obliganda ut interimeretur, si tertius, vel civitas pacto non fecisset, idem posse de singulorum vitis statuere civitatem.

<sup>21</sup> *Ex suo peculiari]* Sive ipsi se oblidēs dederint, sive quod omnes, vel maxima pars de illis statuerint, in id consensisse videantur, ex regula 2, §. 17.

<sup>22</sup> *Deo exceptum]* Deum sibi recepisse, ac reservasse, neque homini permisisse, ut eam pro arbitrio vel retineret, vel abjiceret.

<sup>23</sup> *Conventiones tales]* Pacta, quæ vitæ obligatione sanciantur.

+ conventiones tales valere dicunt + si moribus firmentur, accipio, + si jus vocant solam impunitatem, quæ in hoc argumento sæpe venit sub tali nomine : + sin a peccato immunes putant, qui ex conventionem sola vitam adimunt alicui, vereor, ne & fallantur ipsi, & periculosa auctoritate alios fallant. Plane si qui obfes venit, + est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium, + aut postea fidem à se datam in re magna fessit, fieri potest, ut supplicium injuria vacet.

3. At + Clælia, quæ + non sua sponte, sed civitatis jussu obfes venerat, cum Tranato Tyberi effugisset, apud regem Etruscum non tuta

a Lib. II. solum, sed & honorata virtus fuit, quæ a Livii in hac re enarranda verba sunt.

XIX. Illud adhuc addendum est, + omnes + commissiones, quæ ad jus consequendum, aut bellum finiendum, nullius sunt usus, sed meram habent + virium ostentationem propositam, id est, ut Græci loquuntur b, *ἐπιδείξιν τῶν αἰσῶν καὶ τοῦ κράτους*, + & cum officio Christiani hominis, & cum ipsa humanitate pugnare. Itaque serio hæc vetare debent rectores, inutiliter fusi sanguinis + rationem ei reddituri, cuius vice gladium gestant. Quippe & (ii) + Sallustio laudati duces, qui + incruento exercitu victoriam deportarent. Et de Cæsaribus virtutis populo + Tacitus : 1 rari excelsus, & fortuita pugna.

## G R O T I I.

k Non sua sponte ] Confer historiam obfidum id onus detrahentium, & ob id punitorum, apud Nierstem libro II. (in Vit. Lisc. Aug. C. 7.)

l Rari excelsus, & fortuita pugna ] Demetrium reprehendit Plutarchus : *ὁ δὲ δαμιανὲς ἱστὴν μάχης ἡ γυνὴ μάχησιν καὶ ἀνδρῶν τοῖς σπέρμασι ἀνταγισθῆναι* quod gloria magis studio, quam ex utilitate milites in peri-

cuis traheret, præliisque obiceret. ( pag. 908. C. )

## G R O N O V I I.

24 Si moribus ] Si quo in populo usu invaliscent, & nunc quoque frequentarentur.

25 Commissiones ] Conflictus ex provocatione.

(ii) Apud SERVIVM, in Æn. XI. Vide Fragmenta SALLUSTII, Lib. VI. Cap. 25. pag. 102. Ed. Walf. J. B.

HENRICI DE COCCEII  
**COMMENTARIUS**  
 IN  
**HUGONIS GROTII**

LIB. III. CAP. XI.

**G**ROTIUS supra cap. 4. asseruit, iure gentium statutum esse. I. ut etiam is, qui injustam causam fovet, occidere hostem impune possit: II. ut etiam interficere cum liceat ultra necessitatem, & ultra modum pœnæ, l. 3. c. 4. §. 3. atque ex hoc demum iure III. putat, subditos (d. c. 4. §. 3.) etiam in solo pacati inventos (c. 8. §. 8.), omnesque, qui in hostili territorio sunt (c. 4. §. 6. & 7.), infantes, & feminas (c. 4. §. 9.), deditos, (c. 4. §. 12. & 13.), captivos (§. 10.), ac denique obfides (c. 4. §. 14.), iure interfici posse. IV. Effectum autem juris hujus indefinito lædendi, saltem in impunitate consistere, ait (d. c. 4. §. 2.); ita ut ob eam causam in alieno forte territorio deprehensus tanquam homicida puniri, aut ideo ei bellum ab aliis gentibus inferri non possit (d. c. 4. §. 3.).

Hanc licentiam occidendi hostem iure gentium nimium extensam esse, putat; indeque eam temperat, cum ex iure naturæ laxiori, tum ex honestatis præceptis, tum ex utilitatis rationibus.

Atque hinc PRIMO etiam in bello iusto actus quosdam iustitia interna carere posse, ait d. c. §. 1. uti si quis per infortunium, vel coactus, alteri hostis sit, ibid. §. 2. §. 3. §. 4; si auctores belli non discernuntur ab eis, qui eos sequuntur, ibid. §. 5. Unde susceat, ut in ipsis auctoribus distinguantur causæ probabiles ab improbabilibus, ibid. §. 6. & ut mortem meritis pœna aliquando condonetur, ibid. §. 6. Porro ait, præcedendum esse innocentibus, ut pueris, feminis, eis,

qui sacra, aut literas saltem curant, senibus, agricolis, mercatoribus, captis, deditis, obfidibus, ibid. §. 7. *utque ad §. 19. Distinguit ob multitudinem delinquentibus recte parci, ibid. §. 17. & ab omni inutili dimicatione abstinendum esse, §. 19.*

Nos toties jam demonstravimus, ius gentium voluntarium non dari, nedum tale, quod in bello solenni effectus quosdam juris externos quoad impunitatem producat. Diximus porro, in bello omnia licere, quæ ad defensionem, & reparationem juris nostri pertinent; indeque quemlibet hostem occidi posse citra ullam proportionem debiti: idque etiam ad captos, ad subditos, ad feminas, ad senes, &c ipsa naturæ ratione extendi, &c. Reliqua singulis locis notabimus.

A D §. I.

*Nec in iusto bello*]. Nam in iniusto bello omnes actus illicitos esse, dixit supra l. 3. c. 1. *Vid. c. præced. §. 1.*

*Omnia dat qui iusta negat*]. I. e. dum injuriam reparare recusat, dat licentiam adhibendi omnia media ad juris reparationem necessariam.

*Sunt quædam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam accepit*]. Ex hypothefi enim Auctoris remanet nobis cum hostibus societas, quam natura ingeravit. *Vid. suprà. l. 3. c. 19. §. 1. n. 1. l. 2. c. 17. §. 19. l. 3. c. 21. §. 1.*

*Est enim ulciscendi, & puniendi modus*]. In infinitum ultio licita est, donec alter  
 = jus

» jus nostrum reparaverit, l. 2. c. 20. §.  
» 2. §. 28.

Cum bellorum exitus erant aut mihi,  
aut necessarii] = I. e. aut condonabant,  
» aut ob graves saltem causas sequebantur.  
» Ideo laudantur ab ipsis Carthaginiensibus  
» apud Agrippam, de bell. Pun. c. 49. Conf.  
» Cic. in off. l. 1. c. 11. §. 4. ad Heren.  
» 16. Contraria exempla vide supra l. 3. c.  
» 11. §. 7. n. 3.

Modum non habent] = Qui ultra talio-  
» nis fines puniunt.

Insuper esse si modum excedant] = At nun-  
» quam excedunt modum, quamdiu alter  
» reparationi juris nostri resistit.

Secundum est injuria auctor] = I. e. ipse  
» excedendo injuriam novam infert.

Ob tantilla peccata tam graves] = Poena  
» enim non major potest esse delicto; &  
» omnis poena absoluitur tantundem pa-  
» tiendo.

Qui sunt, de quibus poena sumenda] =  
» An minores, an imbecilles, &c. Vid. l.  
» 2. c. 20.

Et quis justum poenarum modus] = Ne ul-  
» tra meritum puniatur.

Aequum in hoste fuit] = De Minore vide  
» §. 24. proleg. De clementia in victos ple-  
» nius agitur infra c. 15. §. 2. seq. De cle-  
» mentia in delinquentes egimus l. 2. c. 20.  
» §. 49. §. 50.

## A D §. II.

Quando iusta sit interfectio in bello  
iusto secundum iustitiam interuenit] = I. e.  
» Secundum ius naturae. Nam supra egit de  
» iusta interfectione secundum ius gentium  
» constitutum; quod in bello solenni sal-  
» tem obinere, dixit, & cuius effectus est,  
» ut etiam ex causa iniusta, ultra modum  
» poenae, & debiti, interfectio licita sit:  
» sed NB. scilicet quod impunitatem, ne  
» scilicet apud alias gentes tanquam homi-  
» cidæ puniri possit.

Ex eo intelligi potest, quia capite primo  
hujus libri a nobis explicata sunt] = Nimi-  
» rum, dixit, Deum vitam nobis largitum  
» esse: quae igitur ad hunc finem necessa-  
» ria sunt, ea concessa nobis videri; si pro-  
» inde vitam aliter servare non possum,  
» licere mihi vi qualicunque arcere eum,  
» qui eam impetit. L. 3. c. 1. §. 2. n. 1.  
» Idem quoque esse, ait, si aliter rem

» meam repetere, vel injuriam mihi illa-  
» tam vindicare non possum, d. §. 2. n. 1.  
» §. 2; sed tantum intra justum, qui de-  
» bito, & peccato respondet, modum, d.  
» n. 2. quod examinavimus ibidem.

Ex proposito interfici iuste nemo potest,  
nisi aut in penam iustum] = Ubi enim ju-  
» sta est poenitio, ibi etiam iusta est vis  
» omnis, sine qua ad poenam venire non  
» potest, & omne, quod poenae pars est,  
» ut interfectio. Vid. d. c. 1. §. 2. n. 2.

Aut quatenus absque eo vitam, & res  
nostras tueri non possumus] = Adeoque ex  
» sola necessitate defensionis iura nostri.  
» Nam concessio iure omnia ea concessa vi-  
» dentur, sine quibus jus nostrum haberi  
» nequit, d. c. 1. §. 2. n. 1.

A iustitia strictè dicta] = Quae facultatem  
» agendi in solo societatis respectu signifi-  
» cat, d. c. 1. §. 2. n. 1. & iustitiae laxiori  
» opponitur. Utamque significationem reje-  
» cimus in Dissert. proem. 1. §. 2.

A charitate tamen lege dicitur] = In-  
» telligitur ius naturae laxius, quod charitatis  
» praecepta continet. Nos allegato loco jus  
» tale laxius non dari neque ex charitate  
» ius aliquod, aut necessitatem oriri, dixi-  
» mus, etsi perfectius, & laudabilius sit,  
» leges charitatis sequi, l. 2. c. 1. §. 11.  
» §. 13; ubi ex professo de hac materia  
» egimus.

Opus est ut ipse, qui interficitur, deli-  
querit] = Sive committendo, sive auxilium  
» ferendo, sive approbando vim: ex quo  
» posteriori capite subditi quoque tenentur.

Et quidem tantum, quod apud aequum  
iustitiam mortis supplicio possit condicari] =  
» Hoc est, quod d. c. 1. n. 2. dixit, in-  
» tra iustum, & qui peccato respondeat,  
» modum; quod examinavimus supra.

Satis explicatum arbitratur capite de  
poenis] = Regula generalis est, quod hostis,  
» qui injuriam nobis intulit, tantundem  
» pati debeat, & quod in infinitum omnia  
» liceant, sine quibus reparatio injuriae ob-  
» tineri nequit.

## A D §. III.

SUBA cum de supplicio ageremus] =  
» L. 2. c. 21. §. 5.

Ut in pace, ita & in bello] = Quo &  
» asyla pertinent, d. c. 21. §. 6.

Discriminus insortitionum, & injuriam]  
» Dixi-

- Diximus d. §. 5. contra injuriam, quæ
- ex proposito infertur, asyla non prodesse;
- sed sub infortunio autem certo modo culpam quoque contineri.

*Quem ibi* = d. c. 21. §. 5. ubi Gylipus Laco supplicium jura explicat.

*Pro infortunatis habendos negat* = Quia ex proposito injuriam intulere.

*Frenda quoque ab ipsis belli mala* = Quorum ipsi causa sunt, dum reparationem nem injuriam vel negant, vel differunt.

*Qui non hostili animo apud hostes sunt* = Quo etiam refert eos, qui exoriente subito bello fato apud hostes deprehenduntur. *Vid. sup. l. 3. c. 7. §. 3.* Verum, diximus, hos tanquam subditos, & qui factum principis defendere tenentur, innocentem non esse.

*Quales Abstemenses* = Quos Mithridates vi oppressit, adeoque qui pro rebellibus haberi non poterant. *Vellej. Pat. l. 2.*

*Animum apud Romanos* = Quia corpora necessitati serviebant.

*Quam quid debeat facere* = Eoque magis ea, quæ jubet, exequi justo illo metu inducitur solent.

*Durum enim, post praprium capto excidere* = Immo ex ratione juris naturæ durum id non esse, supra demonstravimus.

*Qui non sua voluntate* = Quicquid sit, injuriam alienam, & quidem eorum, qui cives nostros occidunt, defendunt; adeoque capti merito poenas luunt.

*Se metu, ac fraude turbatis pacem oppressam* = Sensus est, pacem composiram non a Syracusanis, sed a tyranni satellitibus, fraude, ac metu oppressis civibus, turbatam esse. *Liv. d. l.*

*Similem ob causam Antigonus* = Casus hic ad exempla infortunatorum referri nequit: Lacedæmonii non oppressi fuere fraude. ac metu Cleomenis, nec coacti, aut metu turbati Antigono resistunt, sed pro libertate sua, & salute, bellum cum Antigono gesserunt. *Justin. l. 28. c. 4.* Ex mera igitur generositate, non ex defectu juris, hic prohibuit milites sub eorum directione, ac miseratus fortunam tantæ urbis veniam his, qui superfuissent, dedit. Atque hoc sensu Antigonus ait, se cum Cleomene, non cum Spartanis bellum habuisse. *Just. d. l.*

## A D §. IV.

*INTER plenam injuriam, & merum infortunium, medium sepe aliquod intercedere* = Si nimirum actus neque dolo, neque mero casu, sed culpa accidit.

„Alibi diximus, culpa esse casum non provium, qui providi debuit, *l. 5. §. 1. l. 6. l. 8. §. 1. ad leg. Aquil.* Atque huc referri possunt omnia, quæ Aristoteles late, & confuse hic tractat: cum quo tamen in eo nobis non convenit, quod existimas, eos, qui per iracundiam delinquant, injustos, aut improbos non esse, quia scientes quidem faciunt, at non deliberato. *Vid. l. 2. c. 20 §. 11.*

*Neque mere scientis, & volentis* = Quia non providit, adeoque propositum delicit.

*Neque mere aut ignorantis, aut involi* = Quia providere potuit, & debeat.

*Culpam* = Non veram injuriam, seu delictum. At alibi probavimus, etiam culpam jure naturæ delictum esse.

*Deliberato* = l. c. cum proposito. *Non deliberato* = Non animo esse faciendi. Equidem impetus ille animi, furor ille iracundie, non omnem deliberationem excludit, sed plenariam saltem iudicandi libertatem impedit; atque ideo potius na mitigari solet.

*Ea, quæ ob ignorantiam procedis, infortunium dicitur* = Rectius casus.

*Ergo si ita prater id, quod expectari potuit, damnum detur, erit infortunium* = Non enim injuria, aut delictum est, quia provideri non potuit.

*Si ita ut expectari, ac præcideri aliquo modo potueris, sed non improbo animo* = Uti si saltem vulnerare voluerit, & citra propositum occidit. At alibi diximus, tunc ex vero delicto teneri, quia verum hic propositum est, cum sciat, vulnera sibi mensuram non dari.

*Scienti factis, non tamen deliberato* = Immo & tunc verum delictum esse, diximus *l. 2. c. 20. §. 31.* etiam ira ad id moveatur.

*Neque tamen injusti, aut improbi dicuntur* = Injusti omnino sunt, quia culpa sua jus alterius ledunt.

*Idem consulto* = Non subito animi motu impulsus, *Gram. b.* Sed diximus, culpam, adeoque

= adeoque delictum hic fuisse, et ob iracundiam poena mitigari solet.

[Non ex precepto fieri] = Non animo delibato.

Non enim incipit is, qui ex ira quid facit] = Immo factum ipsum incepit ab eo, qui iracundia motus agit; sed plena delibatio non adest.

Sed is, qui iram provocavit] = I. e. qui auctor est rixæ.

Nou falsi, sed legitima fiat questio] = Quis nimirum sit auctor rixæ.

Quod quis imperiose factum existimat] = Etque jus sibi datum contra offendendi.

Gross. b. Quod verum est; at hæc offensio fit cum proposito; quo ipso omnia fequentia ex Aristotele adducta sponte sua corrunt.

Quod expectari non potuit] = Adeoque quod merus casus est.

In loco solitario] = Vid. §. 4. Inst. ad l. Aquil.

Id eo, qui jaculatus est in via publica] = Quia providere potuit, & debuit, alium inde ledi posse.

Qui sume, aut fisci colligitur] = Immo necessitatem jus non dare aut alii rem eripiendi, aut alium lædendi, aibi diximus.

Perurbationem naturalium] = Immo positum hic fuisse, licet necessitas, vel dolor, &c. aliquatenus propositum excuset.

Usque quis mulierem nescit nuptam] = Tunc adulterium cum ea non committit, quia propositum deficit; sed actus nullus est.

Ab ignorante non per ignorantem, ubi jus ignoratur] = Quis consulendo petiores id scire potuit, & debuit.

Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter] = Frustra hæc inter gentes tractatur, quia his nunquam jus naturæ ignorare licet; adeoque de solo jure civili id verum est.

Qua cum JCtorum dictis] = An, & quantum error juris nocent jure Romano, &c. tit. tit. ff. §. c. de juris & facti. Jus meum contro. eod. tit. Barbo. l. 16. c. 66. n. 1.

Triab. casu] = Casum, culpam, & delictum.

Ant casu] = Celeberrimus Struvius libris habuit B. Parentem, quod hic asseruerit, actionem aliquam esse malam, & tamen agentem non male agere. Licet

= hæc controversiam ipsi B. Parentis verbis ex Vol. 1. Disp. f. 142. huc transcribere.

Inter præmissa notavi primo, quod evenire possit ut actio aliquam sit mala, nec tamen is male agat: ut si quis o. g. in mutatione incensum, & mere fortuito, homicidium committit, disp. 2. §. 8.

Opponit: At quis non videt, hæc manifestam implicare contradictionem? Actio namque mala dicitur ratione male agentis; & quæ actio contrariatur legibus, necesse est ratione agentis contra leges mala dicatur. Vel non inspicisti, vel dissimulasti l. 11. §. pen. Poen. quam allegaveram; ibi enim in terminis idem asserit JCtus: Delinquitur, inquit, aut proposito, aut impetu. aut NB. casu; Et quoad casum idem, quod ego, exemplum asseri; pergit enim: casu, cum in venando telum in feram misum hominem interfecit. Ex hic delictum dicitur ille actus, quo quismero casu in venatione hominem occidit; Et certum tamen est, eum non delinquere, seu male agere, per text. expr. in §. 4. leg. Aquil. casum enim fortuitum nemo præstat, l. 6. C. pign. act. junct. l. 23. V. O. l. 23. in f. R. L. Et c. nec quicquam tenetur, qui nudo casu citra ullam culpam hominem occidit, per §. 3. leg. Aquil. l. 9. §. ult. eod. verum enim tunc pure gentium erat licita, per §. 12. Ker. Div. l. 1. §. 1. l. 3. h. §. A. R. D. Cum ergo nihil in ea fuerit culpa, Et occisio solo casu contigerit, constat, occisorem nihil male egisse, Et tamen ipse actus dicitur delictum in d. l. Nemoquid ergo in lege quoque statuit, manifestum esse contradictionem.

Sed in eo falleris Vir Ampl. quod putas actionem malam dici ratione male agentis. Nam ad plenum malitiam, Et periculum delictum, duo concurrere debent: malum actus, ut scilicet actus sit lege prohibitus; Et malum agentis, quod consistit in animo, Et perverso proposito, seu inclinatione ad talem actum. Coll. 2. §. 5. Hæc duo igitur inter se omnino sunt distincta: Et aliud est malum actus, quod in lesione legis prohibita; aliud malum agentis, quod consistit in malitia animi, ac proposito; Et alterum sine altero esse potest, licet utrumque ad plenum malitiam, ac delictum, concurrat.

Ex hujus rei veritate in l. 20. §. pen. furto. Si quis enim rem auferi furandi quidem animo, sed dominum volente, et quidem in



in agente malitia animi, propositum scilicet furandi; ipse tamen actus neque fursum est, neque ulum aliud delictum, quia nemini invito aliquid auferitur d. l. 46. §. pen. Furt. §. 8. eod. volenti autem nulla fit injuria, l. 9. §. 1. Aq. pluv. l. 34. C. tranfact. l. 245. R. J. Est aliud: si quis auferat furandi animo rem derelictam, animus furandi in agente malus est, ipse actus tamen fursum, aut aliud delictum non est, quia nemini aliquid auferitur, cum sit res nullius, l. 43. §. 5. Furt. Item si quis furandi animo conclavate intravit, disummodo sine vi, propositum quidem furandi malum est, etsi nullus furti actus subsequatur, l. 21. §. 7. eod. arg. l. 4. pr. injur.

Vice versa: si quis invito domino rem auferat, cum paret eum consensurum, est malum aliquod in actu, quia invito domino sui sui auferatur, quod lege prohibitum est; non tamen in agente, quia potest, dominum consensurum, Et sic absque malum propositum, l. 46. §. prope. l. 76. pr. Furt. §. 7. eod. Idem est si quis in venatione hominem casu occideris, juxta §. 2. h. d.

Est quid multis, si venari est, quod in l. 1. §. 2. Sicar. homicidium fieri posse, nec tamen esse pro homicida, verb. qui hominem occidit, absolvi posse; Et contra, homicidium sine homicidio, verb. qui hominem non occidit, pro homicida damnandus: illud scilicet si absque proposito, malitia, verb. si non occidendi animo hoc admisit hoc si absque, verb. si vulneravit, ut occideret.

Est denique in casu l. pen. Adult. violatum est matrimonium, quod adhuc subsistebat: est ergo hic actus lege prohibitus; non tamen qui mulierem duxit adulter est, quia nefarius, repudium ipse malum esse, adeoque absque animus delinquendi, d. l. pen. Neque vero quicquam ad rem respondens, quod saltem si adulterium ratione mulieris scientis, est enim quod mulier vitium repudiasset, d. l. plane non dicatur, adeoque hoc quoque gratis abs te fingatur, quinimo mulier multo minus intellexisse videatur jura, Et vitium ex lege, quam mori; tamen hoc quoque, quod fingit, posito, id saltem sequitur, quod mulier si scivisset, etiam perfectum adulterium commiseris, quia Et malum actus, Et animus concurrunt: in vitro autem, qui ignorantis, idem quidem

est malum actus, at in agente animus absque, per §. 2. & 3. h. diss.

Insuper, si malus est actus quando quis casu hominem occidit, idem quoque erit si tegula ex altibus cadens occidit hominem. Nihil minus. Leges actibus hominum posita sunt, non lapidum: homo lege prohibitus est hominem occidere, non tegula; adeoque prohibitio legis, in qua constituitur malum actus, per §. 3. h. diss. non inest actui lapidis, sed actui hominis, etsi animus male agendi in eo non sit. Denique diximus, malum actus humani tale esse, quia concurrens cum animo ad perfectum delictum, §. 3. non autem concurrens actus lapidis, non magis, quam actus naturae, quae morte naturali hominem tollit.

Leviore enim sunt ] De quo vide l. 2. c. 20.

Quae necessitas si non defendit, tamen excusatur ] = Necessitatem jus non tribuere, alibi dictum est.

Apud Deum quoque paratus esse veniam ]

Supra L. 2. c. 4. §. 7. n. 1. Auctoris sententiam, quasi etiam dei leges tacitam exceptionem immis necessitatis habeant, refutavimus. Locum autem Thucydidis non loquitur de qualibet necessitate, sed quod ex injuria alterius oritur, adeoque de necessitate defendendi juris: talis necessitas autem non saltem veniam meretur, sed & iusta est.

Ne appellarentur consilium ] = I. e. ultro cum intentione, & deliberata voluntate.

Justinus ] = L. 8. c. 1. Ipsi tamen Phocenses ideo a scelere non erant immunes. Atque hinc dux eorum Philomelus sacri legii poenas impio sanguine luisse dicitur eidem Just. Conf. Diod. Sic. l. 16. c. 31. & Pausanias in Phocicis, ubi in fuga praecipitem se e rupe dedisse, refert.

Salutis causa praeclatur ] = v. g. famis; & sitis causa. Vid. §. praeced.

Difficilia tempora excusationem aliquando dant ] = Ad poenae mitigationem: at propositum adeo.

Mera infortunia nec poenas merentur ] 8

Quia animos delinquendi cessat.

Nec ad restitutionem damni obligant ]

Quia res, quae casu perit, perit suo domino.

Insuper aditione: ad utrumque ] = Et ad D d 2 restitutum.

» restitutionem damni injuria dati, quis do-  
» lo alterius aliquid abest; & ad patien-  
» dum tantundem, quantum malitia mere-  
» tur.

*Culpa media*] = Scilicet, inter infortu-  
» nium, & injuriam.

*Ut restitutioni obnoxia est*] = Quia dum  
» providere potuit, & non providit, causa  
» est damni dati.

*Ita panam sepe nos meretur*] = Nam  
» propositum, seu malitia deficit: at jure  
» naturæ etiam ob culpam poenas dari, ali-  
» bi probavimus.

*Præsertim capitale*] = Jore divino pre-  
» nas quoque capitales ob culpam gravio-  
» rem statutas, legimus. Idem quoque ju-  
» re civili obtinet. *Vid. Dissert. proxm.*  
» XII.

*Si fors secula premat miseris*] = Si culpa  
» lata occiderunt.

*Hos variis meum ipsa modis*] = Com enim  
» imprudentia occiderint, adeoque provide-  
» re poterunt, conscientie tormenta pati-  
» untur.

## A D §. V.

*THYMISTUS*] = In laudibus Valen-  
» tis Imperatoris, §. *præced. n. 7.*

*Distinguebat qui auctores belli fuerunt*]  
» Idem fecit Titus. *Vid. §. præced. n. 8. Ad-*

*de Liv. l. 8. c. 20. l. 28. c. 29. l. 29.*

*c. 3. Justin. l. 11. c. 4. Curt. 6. 6. Appian.*

*bell. Hysp. n. 274. Thucyd. l. 3. Erosf.*  
» *surd p. m. 105. Tefsa. b.*

## A D §. VI.

*Sed tamen tales, ut non improbis pos-*  
» *sunt imponere*] = I. e. ut justos quoque, &  
» probos fallere possint: ut si pro cognati-  
» tis, pro sociis, &c. bellum suscipiunt.

*Phocensium*] = Quos Romani suis legibus  
» restituerunt victo Philippo, *Liv. l. 33.*

*c. 18. Cum vero defecissent, Liv. l. 37.*

*c. 9. expugnati a Romanis, l. 37. c. 32.*

*sed finito bello denuo suis legibus restituti*  
» *sunt. Liv. l. 38. c. 39.*

*Chalcidensium*] = Chalcidenses socii Roma-  
» norum Eubœam insulam tenentes victo

» Philippo eidem libertati patriæ restituti  
» sunt. *Liv. l. 33. c. 18. imminente postea*

» cum Antiocho bello præsidium receperunt  
» Romanum. *Liv. l. 35. c. 38. At defec-*

» runt postea ad Antiochum cum exercitu  
» adventantem. *Liv. l. 35. c. f. Victo An-*  
» tiocho omnes civitates. que partem ejus  
» fuere, adeoque & Chalcis, Eumeni ve-  
» thical pendere jussit, & Chalcidensium  
» duces Eubulidas, & Thilo dediti sunt.  
» *Liv. l. 38. c. 38.*

*Qui non crudelis*] = Qui non odio, no-  
» que crudelitate commoti fecerunt.

*Quibus imperii gloria prospecta est*] = Si  
» præterea alia causa non accedit, talia  
» bello injusta esse, diximus. *Vid. sup. l.*  
» *2. c. 22. §. 7.*

## A D §. VII.

AUCTOR ait, generosius esse etiam au-  
» thoribus belli, scilicet regibus, & ducibus  
» parcere; idque hic late exemplis probat.  
» *Ad. Appian. bell. Syr. n. 112. Et late*  
» *loca congesta a Tefimaro b.*

*Ubi iustitia hoc non exigit*] = Ubi etiam  
» jore in victos sævire licet.

*De ducibus*] = Vide *Paralipomena Dem-*  
» *ostri ad Rofini Antiq. l. 10. c. 29. in f.*

*Pontium*] Regum enim nomen promiscue  
» sæpius sumi, vidimus *l. 1. c. 3. §. 10. n. 1.*

*Et belli causas. Et gerendi modum, spe*  
» *data a Romanis*] = I. e. sævire Roma-  
» nos saltem in eos, qui sine causa bel-

» lum intulerunt, vel qui durante bello  
» insolentes in Romanos fuere.

*Quid fas, Et pium est, viros respicere, parces*  
» *etiam hostili sanguini*] = Hostem occidere non  
» leges deum humanæ, sed & divinæ,  
» permittunt.

*Nisi quo mortem, mortis simile quid*  
» *exites*] = Idem in bello privato obtinere,

» dixit supra *l. 2. c. 1. §. 3.*

*Mortis simile*] = Scilicet, pro conserva-  
» tione membri, pudicitie, rei nostræ:

» nam ex his quoque causis bellum priva-  
» tum licitum esse, dixit *d. c. 1. §. 6. 7.*

» *10. Et 11;* adeo ut nec caritas lege di-  
» vina, & humana sepelita obstat, *d. §.*

» *11. At lege Evangelii res etiam maioris*  
» momenti deferri potius, quam bellum

» ideo inchoari debere, dixit *d. c. 1. §. 13.*

*Aut ob peccata personæ propria, qua ad*  
» *capitalium mensuram decernitur*] = Atqui o-

» mnes hostium subditi, qui factum prin-  
» cipis descendunt, evigæ judicium fe-

» quantur, morte digni sunt.

K:

Et tamen quibusdam id meritis aut omnino aut mortis penam condonabit] = Vitae, ac generalitatis id est, non juris.

Sive humanitatis intuitu] = Adeoque ex perfectionis regulis.

Sive ob alias probabiles causas] = Ob periculum, quod nobis, & nostris incumbit. l. 2. c. 21. §. 6. §. c. 24. §. 4; ob metum majorum incommodorum, d. c. 24. §. 1. §. §. 10. c. 25. §. 9. n. 3. l. 3. c. 3. §. 6. n. 3; ob dubium exitum, d. c. 24. §. 7; si nulla spes singularis utilitatis inde redundet, d. c. 24. §. 4. §. 8. Sed haec omnia ad regulas prudentiae, non juris, pertinent.

## AD §. VIII.

TENEREDUM quod supra diximus] = L. 1. c. 1. §. 4. n. 1. Nimirum, ad jus agendi multa consequi indirecte, & extra agentis propositum, ad quae per se jus non esset. Unde concludit Auctor dicto loco, domum piratis plenam tormentis peti posse, etiam si infantes, aliique innocentes ibi reperiantur.

Miser cordia tamen esse] = Adeoque juris rittiz laxioris. Vide d. c. 1. §. 4. n. 2.

Nunc nisi magis, §. ad multorum salutem percontatus causis tale quid aggredi] = D. c. 1. §. 4. n. 2. Immo jure naturae sufficit, quod quis jus suum privatum aliter reparare non possit. Nam omnis culpa tunc est in latronibus, qui reparationi juris resistunt. At generosius est dimittere nocentes, ne innocentes violentur.

Polybium] = Idem vit Seneca l. 4. benef. 28. Satis est praestare etiam malis propter bonos, quam bonis desisse propter malos.

## AD §. IX.

AUCTOR querit, an etiam feminas, §. infantes occidere in bello liceat. Equidem jure gentium voluntario id permittum esse in bello solum, asseruit Auctor supra l. 3. c. 4. §. 3. §. 9. at juxta justitiam internam vis parcendum esse, contendit b. §. Nos dicimus, etiam feminas occidi jure belli posse, quia ille quoque scilicet principis sui approbant, ejusque partes sequi teneantur, & ex familiae, in

qua sunt, bonis ea, quae ad perniciem hostis pertinent, contribunt. De infanti- bus res altioris indaginis est: turior est sententia eorum, qui infantes occidi non posse, asserunt. d. c. 4. §. 3. §. 4. Aliud obtinet 1. si aliter jus nostrum reparari non possit. Vid. l. 3. c. 1. §. 4. 2o. si Deus id jubeat, d. l. 3. c. 1. §. 4. n. 3. cap. 4. §. 9. §. b. §. 9: an 3o. jure iustitiae? Vid. l. 3. c. 4. §. 13.

Extra paucas gentes speciali jure exemptas] = Quas dimittas vocant; quae nimirum intra fines promissae possessionis continebantur. Dent. c. 20. v. 15. §. 16.

Non erat hominum, sed Dei §. c.] = Qui suo jure gentes expellere, ac vitam adimere potuit.

Excepit virgines intactas] = Nam eas, quae deceperunt filios Israel, eo quae praeparata fecerunt, l. e. quae noverunt viros in coitu, ob crimen commissum jugari iussit. Num. 12. v. 16 17 §. 19.

Miseratione multorum militum] = Qui nesciunt quid sit inter dextram, & sinistram suam. Jon. c. 4. v. 11.

Rerum discrimina] = L. e. quid iustum, quid injustum sit. adeoque uti delicti, ita & poenae sunt incapaces.

Si hac Deus fecit, ac statuit] = Auctor argumento a majore probat, homines abstinere a caede foeminarum, & infantium, debere, quia ipse Deus eis abstinere iussit, auctor vitae, & necis.

Quibus ille multum pro tribuit in bonis, quod non ad hominum salutem ac societatem conservandam esset necessarium] = Homo ergo hominem non perdere, sed

conservare debet: at id non ex jure humanae societatis oritur, utpote qualis non existit, sed sequitur ex jure naturae, quo quisque saltem jus in suis res, actiones, & corpus, non alterius habet.

Quibus fas maxime valuit] = L. e. jus naturae. v. Gron. b.

Inter belli iura, naturalia scilicet] = Nam ex hypothese Auctoris iura gentium voluntaria plura permittit l. 3. c. 4. §. 3. §. 9. At saepius jam dictum est, tale jus gentium non dari.

Apud bonos ut jus hoc ab eo, quod in moribus, §. impunitate positum est, discriminetur] = Quasi Plutarchus hic opponit iustitiam internam iustitiae externae, quam

D d 3 Auctor

„Auctor in bello solemniter oblinere, statuit,  
 „ad impunitatis effectum. Verius est, Flu-  
 „tarchum opponere usum juris naturæ, ab-  
 „usi i quorundam gentium barbararum.

„Sive integritate] = Scilicet conscientie,  
 „ac animi.

3 „Semper] = Sive aliquid peculiariter vin-  
 „dicandum admiserint, sive non; sive viri-  
 „lia officia usurpent, sive non: quia judi-  
 „cium, adeoque delinquendi animus defi-  
 „cit.

„Id in feminis plerumque] = Loquitur de  
 „feminis rationis usum adeptis; nam eo  
 „dehinc non magis, quam pueri teneri  
 „possunt.

„Nisi aliquid peculiariter vindicandum]  
 „Virgilius ait apud Tefm. b.

— Et si nullum memorabile nomen,

Femina in pena est, nec habet victoria lau-  
 dem,

Extinxisse nefas tamen, Et fuisse merentis,  
 Laudabor penus.

„Aut virilia officia] = Iste usque] = Uti  
 „si arma sumserint. Cujus rei exempla sunt  
 „apud Liv. l. 28. c. 19. Thuan. l. 31. p.  
 „631. seq. l. 49. p. 1017. l. 13. p. 167. l.  
 „22. p. 441. l. 33. p. 666. l. 46. p. 938.  
 „Tefm. b.

4 „Munatii Flacci] = Qui erat a partibus  
 „Pompeij, & moribus Attingentium in  
 „Hispania inclusus a Cesare feminas, &  
 „liberos eorum, quos studiosiores Cesaris  
 „senferat, in conspectu parentum, & ma-  
 „ritum trucidavit. Val. Max. l. 9. c. 2.  
 „§. 4.

„De sentibus] = At hi consiliis suis, ac bo-  
 „nis tuerentur causam principis sui, eoque  
 „reparationi juris nostri resistunt. L. 19.  
 „in fin. §. captio. Unde jure naturæ occidi  
 „possunt: adeoque id non demum ex jure  
 „gentium voluntario licet, uti putat Auctor  
 „l. 3. c. 4. §. 9. n. 2.

#### A D §. X.

Q UERITUR, an in sacerdotes, Mo-  
 „nachos, & litteratos, quorum vita genu-  
 „ab armis abhorret jure belli savi licet?  
 „Affirmatur: essi enim ipsi non ledant,  
 „tamen sequuntur partes eorum, qui læ-  
 „dunt, consiliis suis, & bonis eos adju-  
 „vant, eoque reparationi juris nostri resi-  
 „stunt, l. 19. §. fin. §. captio. Idque mul-  
 „to magis verum est in casibus, ubi etiam

„in feminas, & infantes savi licet;  
 „diximus.

„Idem statuerendum] = Scilicet, ut ubique  
 „injuria occidi nequeant.

„Quorum vita genus ab armis abhorret]  
 „Uti sacerdotes, Monachi, litterati, agrico-  
 „læ, &c.

„Jure belli in armatos, repugnantemque  
 „cades] = Ubi Livius opponit hanc fragmen-  
 „tariam trucidationi, quæ in urbe fiebat,  
 „ubi turbam feminarum, puerorumque im-  
 „bellem, & inermem occidebant.

„Eo jure, quod natura congruit] = Quo  
 „vim vi repellere licet.

„Cassius] = Apud Liv. l. 5. c. 21. Add.  
 „Curt. l. 4. c. 11. Senec. benef. l. 5. c.  
 „16. Liv. l. 5. c. 27. l. 4. c. 19. & 19.  
 „l. 6. c. 3. l. 6. c. 10.

„In hac classe] = Eorum scilicet, quorum  
 „vitz genus ab armis abhorret.

„Ut bi ab armis abstinerent, mas ab anti-  
 „quo fuit gentium omnium] = Vid. Quintil.  
 „decl. 304. Sacerdotium pacis res est, &  
 „mox: Sacerdos castra vindico: dyce tu  
 „vindicare templa.

„Atque ideo vicissim et in illos tempera-  
 „batur] = Immo sacerdotes hortantur, &  
 „monent subditos ut bellum gerant; quia  
 „olim eorum demum consilio bella susci-  
 „piebantur: adeoque illi quoque reparatio-  
 „ni juris nostri resistunt, eoque occidi tan-  
 „quam hostes possunt.

„Ubi simile erat collegium] = In Nagoth.  
 „A sacerdotibus] = Hi enim utrique sacri  
 „erant, & neutrius partes sequebantur.

„Proverbia illud Gracum] = Neque va-  
 „tes relictus est.

„In alta pace vixisse] = Quia sacerdotes  
 „neutrius sequebantur partes in hoc bello  
 „intestino, & sacra utrique communia  
 „erant.

„Ut monachi] = Eadem ratio hic obtinet, 2  
 „quæ in sacerdotibus; nam hi quoque se-  
 „quantur alterius partes: adeoque hostium  
 „loco haberi possunt.

„Addas bis mer to eos, qui studiis] = Vid.  
 „Gros. b. At hi quoque sequi partes ho-

„stis tenentur, atque contribuendo ex bo-  
 „nis, vel consilio saltem, reparationi ju-  
 „ris nostri resistunt.

A D §. XI.

AGRICOLAS ] Immo hi & partes hostis sequuntur, & opibus suis hostem juvant, adeoque merito hostium loco haberi possunt.

Canones ] In Capitulo 2. X. de Treuga, & pacis. Vid. l. seq. §. 4. n. f.

Deodorus Siculus ] Sed hoc silem in bellis intestinis verum esse, ait Arrianus, de reb. Ind. p. 531.

Et Cyrus ] Sed sub conditione id nunciari iussit, si idem quoque id facere promiserit; uti promisit. Hinc Xen. Inst. l. 5. p. 147. ait: *pactis initis convenit ut cum agricolis pax esset, cum armatis bellum.* Conf. c. seq. §. 4.

De Belsarion Suidas ] Id prudenter fecit, non juris necessitate. Nam ducum omnino interest tueri eos, qui terras colunt, ut nostris quoque necessitatibus subvenire possint.

Item, ex quo in nostram venit potestatem, ob injurias ex judicio civitatis nostrae commissas jure puniri posse: quam abstinerere virtuosus sit, d. c. 4 §. 10.

Arma gesserunt ] At nunc amplius non resistunt.

Pudore, id est, aequi respectu ] Diximus, de virtute id potius intelligendum esse.

Necessitas perimat ] Sensus est, hostem non interficiendum esse nisi ex necessitate, & quatenus resistit; non vero ex sola voluntate nostra, ubi necessitas deficiat.

Belli fas ] L. e. jus.

Contra aequi naturam, & morem mitius viventium ] Nam jure gentium voluntario licitum id omnino esse, alibi docuit.

Jus commune ] Scilicet hominum, quod intelligit jus naturae.

Senecam ] Vid. supra c. 10. §. 1. n. 3.

A D §. XIV.

ADDIT CANON ] D. c. 2. X. de Treugis.

Mercatores ] Euntes, & redeuntes, d. c. 2.

Qui temporariam in hostico moram agitant ] Ideoque qui pacati in hostico peregrinantur; hos enim nullo jure laedi posse, contra Auctorem probavimus supra c. 4 §. 6.

Sed & de subsidis perpetuis ] De his solis agit dictus canon.

Nam & horum vita ab armis aliena est ] At sequuntur judicium, & causam hostis, eamque opibus suis defendunt, adeoque hostium loco merito veniunt.

Alii opifices, ac artifices ] Immo ex eadem ratione hi quoque tanquam hostes laedi, & interfici possunt.

A D §. XIII.

QUAERITUR, an captos occidere liceat? Affirmat Auctor ex jure Gentium voluntario in bello solenni quoddam effectum impunitatis. Vid. l. 3. c. 4. §. 10. Negat autem hic juxta iustitiam internam. Vid. §. b. Nos supra probavimus, ho-

stium, sibi salvoam paciscuntur, deditis repudiari possit? Auctor jure gentium voluntario, & in bello solenni, id affirmat l. 3. c. 4. §. 11: at juxta iustitiam internam id negat hoc §. Nisi crimen commiserint mortem dignum. Vid. §. 16. infra Conf. c. 4. §. 11. & 12.

Eandem ob causas ] Ob pudorem, seu aequi respectum, aequi, bonique naturam.

Sive in praello ] Ubi arma desiciunt.

Non repudianda deditio ] Immo hoc dependet ab arbitrio hostis: cum enim is, qui reparationi juris nostri resistit, injuriam faciat, ac tor cadendum, altiarumque injuriarum causa, eoque, ut Auctor alibi loquitur, mortem meritus sit, nec evitare captivitatem possit, ejus non est conditiones praescribere, sed eas potius a clementia victoris expectare tenetur.

In deditis ] Arrianus agit de deditis, qui sine conditione se dederunt; de quibus §. seq.

Mos autem Graecorum est ] Non ergo de jure loquitur, sed de more Graecorum.

Mores Romanorum contrarii fuisse. Vid. l. 3. c. 4. §. 12.

Magne

*Magno animo dignum* ] „ Generositatis  
ergo id est, at non juris.

*Moris est* ] „ Apud Græcos.

*Antequam murum aries percussisset* ] „ Vid.

*Gron. b. Formam exhibet Daniel Hystoire  
de la milice Gadoisfe.*

*Se coram civitatem conservaturum* ]

*Dixi*, hoc meri arbitrii esse. Is, qui ob-

sidet oppidum, dedicationem conditionatam  
semper repudiare, & injuriæ reparatio-

nem animis quaerere potest.

*Antequam machina igniaria explodantur* ]

*Sinan Barbarus apud Thuanum l. 7. p.  
154.* dixit, post tormentis verberatum

murum conditionis facere, info-

rens esse; quare sine conditione se de-

derent.

*Antequam in mania impetus fiat* ] „ Im-

mo hodie prostrata tormentis mœniorum

parre (*Wann eine Breche gemacht ist*)

adeoque quoties obfistit pertinaciter, citra

omnem spem resistendi, ad extrema pro-

cesserunt. (Cujus rei exemplum est apud

*Liv. l. 7. c. 29.*)

*Qui armis positis ad imperatorum silenti  
conjugium* ] „ Cicero loquitur de eo, quod

officii, & virtutis est.

*Partem liberam relinquentem effugere vo-*

*lentibus* ] „ Morem hunc Hebraeorum refert

*Seldenus de jur. nat. l. 6. c. 15. in f.*

*ex Mose M-korzi. Idem fecit Cyrus Xeu.*

*Exped. Cyr. l. 4. p. 345. Testis b.*

#### AD § XV.

*Eadem equitas* ] „ Eadem boni, &

æqui natura, idem pudor, seu æqui res-

pectus, quem juri gentium voluntario

perpetuo opponit, & de cujus licentia

egit supra l. 3. c. 4. §. 12.

*Qui sine conditionibus* ] „ Immo qui ar-

bitrii victoris se submittit, æque ejus

severitatem metuere, quam clementiam

exspectare debet: exempla, ubi servitium

est in ejusmodi deductus, vide d. c. 4.

§. 12. Et l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. Et §.

51. Deditit apud Israelitas servitutem

personarum fœtice cogebantur l. 2. c. 13.

§. 4. n. 3.

*Consensus* ] „ Sallustius Capisan. *Sallust.*

*bell Jugur. l. 1. c. 89. seq.*

*Factum fuisse contra jus belli* ] „ Non

aliud sentire Romani Imperatores. *Vid.*

*d. c. 4. §. 12.* Sed & ratio ab ipso Sal-

lustio addita iustum hoc factum reddit:

*gens, ait, hominum mobile, insidum,*

*vis neque beneficio, neque metu cor-*

*ruptum.*

*Naturale scilicet* ] „ Quod distinguit a

licentia juris gentium; de qua l. 2. c. 4.

§. 12.

*Diximus* ] „ Supra §. 10. n. 1.

*Alibi* ] „ Conf. *Liv. l. 7. c. 27. in fin.*

*L. 30. c. 7. l. 38. c. 32. l. 37. c. 32.*

*Ut potius metu ad deductionem cogantur* ]

*Dixi jam, hæc ab arbitrio hostis pen-*

*dere.*

*In Bruto* ] „ Apud Plutarchum: sed lo-

quitur de bello civili.

#### AD §. XVI.

*ÆQUITATIS, ac juris naturalis præ-*

*cepta* ] „ Dixi jam, deductos absque condi-

tionem servos fieri, eoque interfici posse.

*Minime iusta* ] „ Immo iustissima.

*Si talio exigatur* ] „ De qua egimus l. 3.

c. 4. §. 13. *Exempla refert Gron. b.*

Adeoque tunc erit species necessitatis de-

sentionis.

*Si terrore opus sit* ] „ *Vid. Gron. b. Nam*

tunc quoque id pertinet ad juris nostri

reparationem.

*Non sufficere ad iustam causam* ] „ Im-

mo sufficiunt jure naturæ.

*Periculum non est* ] „ Dixi alibi, jus oc-

cidendi non saltem a periculo esse, sed

& injuria ab hoste nobis illata, etiam ho-

stis esse desinat.

*Oportet crimen antecedit* ] „ An vero

magis enorme crimen committi potest

quam illud, quod ab hoste committitur,

qui cives nostros necavit, res eorum ab-

stulit, vel vastavit, & quidem ex judicio

nostræ civitatis summa injuria.

*Si qui de iniustitia belli conviciti tamen*

*in armis pertitissent* ] „ Idem dicendum,

etiam de iustitia belli convictus sit; quia id

non dependet a judicio, & convictione

captorum. Sufficit enim, victorem asserere,

re, hostem jam captum, & deditum, in

injuria egisse, indeque poenam, cum in

potestate ejus sit, meritum esse.

*Aut aliud gentium jus, ut legatorum* ]

*Exempla vide supra l. 2. c. 18.*

*Si transfuga essent* ] „ Tunc ex duplici

capite puniri possunt, tum quia perfidi

sunt, & perjuri, tum quia hostes sunt.

Taliones

2 Talionem naturam non admittit nisi in ipsos, qui deliquerunt ], „ Vid. l. 2. c. 20.  
„ Delinquent autem etiam, qui delinquentium factum approbant, aut opibus, vel consilio adstant: quales sunt subditi omnes, qui factum principis defendere tentantur. Quæ plerumque examinavimus supra l. 3. c. 4. §. 15.

Neque sufficit quod hostium solum quasi corpus fisione quadam intelligatur ], Talionem, nisi requiritur non ex facta aliqua unitate oritur, sed quia subditi factum civitatis approbant, & defendunt, adeoque delicti sunt participes. Quod late probavit B. Parens in disp. de Sacros. talionis jure §. 47. Et seq.

Quæ accersit, Et prave facta dicas tamquam recta velle imitari ], Male hic applicatur Aristidis locus; non enim imitatur qui talionem exigit, sed potius iustas pœnas statuit delinquentibus.

Plutarchus ], Locum hunc, & factum Syracusanorum examinavit B. Parens in d. disp. §. 48.

3 Ad ius dandum cadis non pertinet ], Si differretur victoris per resistantiam, & utilitas ex terrore oriretur, jam id ad necessitatem reparandi juris pertinebit; sed negari nequit, alteri tantumdem licere, non solum jure talionis, sed & jure belli.

Sed si subsit ius ], Si scilicet factum aliud, quod pœna dignum commisit is, qui peritaciter resistit.

Ob quas ius non remittatur ], Sensus est, quod gravius in tales resistentes consulere victor possit, sponte remissurus pœnam meritis si non resistisset.

4 Supplicium non meretur ], Iisdem fere verbis Auctor hæc exposuit supra l. 3. c. 4. §. 13. n. 2; ubi dictum est, jure belli in omnes, qui hostilia agunt, faveri posse.

Non debet ad spem pervenire ], Jure naturæ id licet; at generosius est eo abstinere.

Extrahitur tamen ], Inutilitas pœnas.

Dant tamen civium nomine ], Lucanus enim loquitur de bello civili.

Sed communis illius ex humano genere constantis civis ], Supponit Auctor societatem generis humani, & civitatem aliquam communem; qualem non dari diximus.

5 Dolor ex accepta clade ], Immo eo maius.

Tom. I. V.

„ jor est injuria, quo plures cades committit is, quem per scelus arma in nos vibrare asserimus; adeoque eo major vindicta esse debet.

Parent affe legimus ], Conf. Curt. 9. §.

## A D §. XVII.

Auctor ait, misericordie esse, deditis, etiam morte dignum aliquid commiserint, parcere ob multitudinem, quia multi infantes in tanta multitudine esse possunt; indeque tutius esse, plures fontes servare, quam unum fontem damnare. At cum sæpius dictum sit, neminem in civitate hostili infontem esse, quia omnes reparationi juris nostri resistunt, causam principis sui sequuntur, eamque operis, opibus, & consilio defendunt. Esi igitur propter speciale crimen puniri non possint, possunt tamen ob injuriam, quam tanquam hostes nobis intulerunt,

Ob multitudinem eorum ], Vid. supra l. 2. c. 21. §. 7. Et b. c. §. 5. Conf. Flor. l. 4. c. 6. Seneca. l. 3. de benef. c. 14. Lucan. c. v. 260. Plin. l. 10. ep. 97. Camd. p. 4. p. 802. August. de Civ. Dei 6. 10.

## A D §. XVIII.

Quærit Auctor, an obsides iuxta justitiam internam interfici possint? Equidem de justitia externa, i. e. jure gentium voluntario, id affirmavit Auctor supra l. 3. c. 4. §. 14. i. at jure naturali id negat. Nos jure gentium non dari, toties diximus; jure natura obsides omnino occidi posse, jure belli certum est, si hostis sedem datam violat: factum enim hostis approbat, & approbare tenetur, adeoque hostis est ipse.

Olim cum vulgo ], Late meum Auctoris explicavimus supra l. 2. c. 21. §. 1. & diximus, jus in obsides non venire ex eorum pacto, sed ex eo, quod judicium hostis fidem datam violatis sequatur, illudque approbeat, vel probare teneantur.

Quod in res alias, quæ in proprietatem veniunt ], Si fidejussores a non hoste proper

per crimen morte dignum dantur, certum est, occidi fideiussorem non posse; & haec verum est. non idem jus fideiussori in vitam competere, quod in res suas. At aliud est in fideiussore hoste, qui ipse ut hostis mori meretur.

Atque id *ius consensu aut tacito, aut expresso a singulis percussisse ad civitatem* Sensus est, quod civitas quoque obfides invitos dare, eorumque vitam obligare possit; quia dum cives sunt, facultatem eos pro utilitate publica dedendi in civitatem transulisse videntur, l. 3. c. 4. §. 14. l. 3. c. 20. §. 54.

*Aut expresso* Si scilicet consentient, d. §. 14.

*Si obfides privatim innoxios* Diximus, non esse innoxios, quia hostes fuere, & fide, in quam obfides dati sunt, violata, hostes manent.

*Ex suo peculiari consensu* Quia ultro se obolerunt, d. §. 14.

*Sive tanquam ex publico cui & suis includeretur* Domi enim se civem contulit, arbitrio civitatis omne jus suum subicere videtur. Conf. *Supra* l. 2. c. 5. §. 17.

*Postquam verior sapientia nos docuit* Immo gentes quoque ex lumine rationis, idem senserunt; neque ex ea ratione obfides morte multatos esse, vidimus.

*Deo exceptum* Deus enim concessit, saltem homini jus ad conservandam vitam, non ad perdendam. *Vid.* l. 2. c. 17. §. 2. n. 1. c. 21. §. 11. n. 2. l. 3. c. 2. §. 6. & l. 2. c. 20. §. 43. n. 2. Jus autem auferendi vitam soli Deo reservatum esse, alibi demonstravimus. *Vide* l. 1. c. 3. §. 3. n. 1. l. 2. c. 19. §. 5. n. 4. l. 2. c. 21. §. 14. n. 1.

*Solo consensu* Hoc verissimum est. At obfides non tenentur ex solo consensu, sed ut hostes.

*De aliis aliis* Vide l. 2. c. 21. §. 11. l. 3. c. 20. §. 52.

*Nec ab internis, sed armato hoste* Conf. §. 9. §. 14. & §. 15. *supra*.

*Ex rectoribus, i. c. iis non ignobiles* Immo Menochius, quem Auctor allegat, contrarium statuit, *arb. qu.* 284. & late auctoritates Dd. colligit. Conf. *Barboju*,

*in loc. com. voce Membra* Unde nec in criminibus pro alio fideiubere licet. *Vid.* 2. dec. 215.

*Conventiones tales* Quibus vita pro aliis obligatur.

*Si ius vocant solum inopositum* Quia scilicet id, quod lege civili permittitur, in foro soli poenae subiectum non est.

*Sin a peccato immunes putant* l. c. Jure naturae, seu juxta iustitiam inter nam.

*Est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium* At ex judicio nostrae civitatis semper est delinquentium numero, quatenus ut hostis consideratur.

*Aut postea fidelem a se datam in re magna sefellit* Tunc ex duplici capite puniri potest, tum ut hostis, tum ut perfidus.

*Clasius* Histotiam exhibet Florus l. 1. c. 10. & Liv. l. 2. c. 13. Factum hoc examinavimus l. 3. c. 4. §. 14. & c. 20. §. 54.

*Non sua sponte* Questionem, an fuisse liceat obfidi, ex professo tractabimus infra lib. 3. c. 20. §. 54.

## AD §. XIX.

*Omnes commissores, quae ad ius consequendum, &c. nullius sunt usui* Uti dimicationes singulares; de quibus *supra* c. 3. §. 20. 43. & c. 23. §. 10. l. 2. c. 1. §. 10. & §. 15.

*Virtutum ostentationem* Exemplum sunt apud Liv. l. 8. c. 7. Titian. l. 15. p. 316. 2 Sam. 2. v. 14.

*Et cum officio Christiani hominis, &c. cum ipsa humanitate pugnare* Quia nihil faciunt ad reparationem juris nostri.

*Rationem redditori ei, cuius vice g'adans gestant* Nimirum, summo numini.

*Salustio* De republ. ord. c. 1.

*Incremento exercitus* Similia vide apud Plinium l. 2. ep. 7. Ovid. amor. 2. Eleg.

*12. Appian. bell. Mithr. n. 219. Liv. 1. 28. Tysm. b. Conf. ea, quae dicta sunt supra* l. 2. c. 23. §. 7. 8. & §. 10. item l. 3. c. 1. §. 6. & §. 17.



## C A P U T XII.

## Temperamentum circa vastationem , &amp; similia.

- I. *Qua vastatio iusta sit, & quatenus.* V. *Si res ipsa ad bellum fovendum nullius sit usus.*  
 II. *Abstinentium a vastatione, si res nobis fructuosa sit, & extra hostis potestatem.* VI. *Hoc maxime locum habere in his, quæ sacra sunt, aut sacris accedunt:*  
 III. *Si magna sit spes celeris victoria:* VII. *Item religiosis:*  
 IV. *Si hostis habeat aliunde quo se sustinent:* VIII. *Utilitates, quæ ex tali moderatione sequuntur, annotata.*

\* I. I. **R**es + alterius ut perdere quis sine injuria possit, + horum trium unum antecedit necesse est: aut + necessitas talis, quæ in primi <sup>1</sup> dominii institutione excepta debeat intelligi; ut + si quis tertii gladium, quo usus sit furiosus, periculi sui evitandi causa in amnem projiciat, quo ipso tamen casu + manere obligationem damni refarciendi, ex veriore sententia alibi <sup>a</sup> diximus: + aut debitum aliquod procedens <sup>2</sup> ex inæqualitate, nimirum + ut + res perdita imputeretur in illud debitum quasi percepta, + alioqui enim jus non esset: + aut + meritum aliquod maius, + cui poena talis par sit, aut cuius mensuram poena non excedat: nam, ut recte notat <sup>b</sup> sani iudicii theologus, ut propter pecora abacta, aut domos aliquas incensas + totum regnum vastetur, æquitas non fert: quod & Polybius <sup>c</sup> vidit, qui in bello + non in infinitum vult vagari poenam, sed usque eo, ut delicta æquo modo expientur. + Et hæc quidem causæ, & intra hos duntaxat fines faciunt + ut absit injuria.

2. Cæterum, + nisi causa utilitatis suadeat, stultum sit, nullo suo bono

## G R O N O V I I.

r **D** *Omnis institutione excepta* ] Neque enim privatis dominis institutis præsuntur voluisse gentes, si quis veniat in manifestum periculum pereundi, & quidem non suo peccato, isque servari possit arrepta, aut corrupta re aliena, tum quoque valere scitum jus privati dominii, & potius abstinere re aliena, quam hominem innoxium servari. sed hunc casum excepisse presumuntur, & ei homini regressum delisse ad primævam facultatem usurpandi quidvis ad sui conservationem: præsertim si qui aliena re abotitur, eamque consumit, sciat habendum sibi, habentque propositum illius rei, quandoque possit, domino revertendæ, ac faciendæ.

1 *Ex inæqualitate* ] Ex eo, quod quis metum contraxit, & plus accepit, quam ei debebatur, me fraudato, & minus habente, quam habere debeo.

3 *Res perdita* ] Ut quod ego de alterius bonis corrumpo, procedat pro eo, quod mihi debetur, & detrahatur possessori, quasi ego perceiverim, & ille mihi tradiderit, tanquam partem ejus, quod mihi debet.

4 *Meritum aliquod* ] Facinus in meam vitam, famam, bona, aut eorum, quos mei officii est defendere.

5 *Ut absit injuria* ] Ut vastemus, & vexemus alienæ rei sine peccato.

6 *Nisi causa utilitatis* ] Magnum inde commodum ad nos, aut incommodum ad hostem pervenit.

E c z.

G R O N O -







*Equidem fatebor (pace dixisse hoc tua  
Argiva tellus liceat) affligi Phrygas,  
Vincique volui: rueret, & aequari solo,  
Eriam arcuissim.*

4. Sane, docet nos sacra historia, urbes, quasdam a Deo \* damna-  
tas excidio: etiam contra legem illam generalem \* arbores Moabita-  
rum \* iussus excindi. Verum, non factum id odio hostili, \* sed in ju-  
stam detestationem facinorum, quæ aut publice erant cognita, \* aut Deo  
judice tanti æstimata.

III. 1. \* Secundo \* eveniet quod diximus etiam \* in dubia agri pos-  
sessione, \* si magna spes sit celeris victoriæ, cujus præmium & ager, &  
fructus futuri sint. Sic Alexander Magnus milites, narrante \* Justino, a  
populatione Asiæ prohibuit, \* & \* parcendum suis rebus præfatus, nec perden-  
da ea, quæ possessuri venerant. Sic Quintius, Philippo Thessaliam transcur-  
rente populabunda manu, ipse hortatus est milites, ut Plutarchus \* loqui-  
tur, iter facere tanquam \* per concessam, & ipsorum jam factam regio-  
nem. Cæsius Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi daret, \* non  
meam, inquit, urbem, non res meas diripies: nihil enim ad me jam ista per-  
tinent; tua sunt; tua illi perdent.

2. Aliter qui faciunt, in eos non male quadrant illa Jocastæ ad Po-  
lynicem verba \* Thebaïdibus Senecæ, (vers. 558, & seq.)

*Petendo patriam perdis: ut fiat tua,  
Vix esse nullum: quin tua causa nocet  
Ipsam hoc, quod armis uris infectis solum,*

*Segetesque*

debita laudis memoriam, venturis vero spectaculi  
voluptatem. Hoc cum cum in modum se habeant,  
cogita de duobus alterum necessario futurum, ut  
aut in hoc bello vincaris ab Imperatore, aut tua  
fortuna sit superior. Si tu vicior, reversa urbs,  
non aliena, tibi parata est: eadem servata,  
possessio fructus omnium spectatissima, si adversa  
tibi fors ceciderit, Roma per te incolunt, re-  
posita tibi erit apud victorem gratia: eadem sa-  
cra, fuerunt extra omnem spem misericordiam  
res tue. Neque tantum nullus ad te facti fru-  
ctus rediit, sed & digna facta fama te ab ho-  
minibus universis sequitur. Ea, in utrum velis  
partem, tibi parata est: nam potentum quales  
partem actioni, talis existimatio. (Cap. 22.)  
Vide & legem Friderici I. apud Conradum Ab-  
batem Urspergensis, & de Friderico comite  
Palatino chronica Melincktonis.

\* *Parcendum suis rebus præfatus* ] Gellimer, &  
Vandali ebullientes Carthaginem, neque prædas  
agere, neque terram vastarunt, sed curæ ha-  
buerunt ut finem. *Procepit initio Vandalico-  
rum secundi.* (Cap. 1.) Apud Helimodam le-

go lib. I, cap. 66. Nomen terra, quam devasta-  
mus, terra nostra est, & populus, quem expu-  
gnamus, populus noster est? quare ergo inven-  
imus hostes nostrum, & dissipatos veltigalium  
nostrorum? cum his convenimus, quæ membra  
habet libro IX. (fol. 149. vers. Edit. Venet.  
1551.) Parata vero contra Germanos libro hi-  
storiz VI.

#### GRONOVII

13 *Eriam arcuissim* ] Adde Sen. Hippoly. 805.  
Vetussem, vel prohibuissim, si potuissim.

14 *Arbores Moabitarum* ] Hoc factum credi-  
bile est odio idololatriz, quæ in lucis exercebatur.

15 *Eveniet quod diximus* ] Ut rationes sua-  
dentes cessent, vel sint validiores, quæ diffu-  
deant, ubi nondum quidem in potestate nostra  
res sunt hostium, sed credimus, & speramus,  
alibi brevi dijudicatum iri, & res eas nostras  
fore.

16 *Per concessam* ] Deditam, & ipsorum po-  
teltati permissam.

17 *Thebaïdibus* ] Phœnissia.

GRONOVII

*Segetesque adultas sternis, & totos fugam  
Edis per agros. Nemo sic vastat sua.  
Qua corripit igne, quæ meti gladio jubet,  
Aliena credû.*

<sup>a</sup> Lib. IV. Par sensus apud Curtium <sup>a</sup> illis verbis: *quicquid non corripissent*, <sup>18</sup> + *hostium esse confessi*. Unde non longe abeunt ea, quæ <sup>b</sup> Cicero in literis ad Atticum disputat, adversus Pompeji consilium <sup>19</sup> fame patriam necandi. Atque hoc nomine Alexander Iñus culpat Philippum libro <sup>c</sup> Polybii XVII, cuius verba latine hunc in modum vertit <sup>d</sup> Livius: *in bello non congrédi [Philippum] aquo campo, neque <sup>20</sup> collatis signis dēicare, sed refugientem incendere, ac diripere arbes, & vincentium præmia victum corrumpere.* *At non sic antiquos Macedonum reges, sed acie bellare solitos, urbem parcere, quantum possent, quo opulentiù imperian haberent.* Nam <sup>21</sup> *de quorum possessione dimicetur tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere, quod consilium esse?*

IV. 1. + Tertio idem fiet, si hostis habere <sup>22</sup> possit aliunde, quo se sustentet: puta + si mare, si fines alii pateant. Archidamus apud Thucydidem <sup>e</sup> in oratione, qua Lacedæmonios suos a bello in Athenienses dehortatur, querit, quas belli gerendi spes habeant, an forte, quod militum copia valeant, sperent, Atticum agrum a se facile posse vastari: atqui, inquit, habent illi & terras alias sue ditionis, (Thraciam, & Joniam intelligens) & maritimis advectionibus adipisci possunt ea, quorum indigent. Tali ergo statu optimum factu, + ut agricultura etiam in ipso collimitio tuta maneat: quod sub tributo utrique parti præstando factum diu, <sup>23</sup> in Belgico Germanico bello nuper vidimus.

2. Estque id consentaneum mori veteri Indorum, apud quos, ut <sup>f</sup> Diodorus Siculus loquitur, τῶν γουρῶν ἰσῶς ὡς ἀνδρῶν ἐνὶ πολέμῳ τὴν παρατάξιν γουρῶντες, ἀνταπιδόντι τὴν κἀδύνασιν ἐντὶ ἀγρικοῦ ἰσῶς *agricola intacli sunt; ac veluti sacrosancti, iunio prope castra, & agmina opum faciunt sepositi a periculo.* Addit, τὰς χεῖρας τῶν ἀντιπαλαμύμενων ἔτι ἐκκαύουσιν, ἔτι δὲ καὶ ἀντιπαλόμενοι *hostium agros neque urunt, neque excindunt arbores.* Postea <sup>g</sup> ἄλλος ἀνὴρ πολέμου πειρηχὲν *Postea f: alius an polymus peritum* Lib. II. γουρῶν νορὰ τὴν χεῖρα ἀποκόπτει, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἐνερπύας ἐκκαύει πάσης ἀδύνας ἀντιγερῶν *hostis*

## G R O T I I.

§ Diodorus Siculus ] Libro II. (cap. 36.)

## G R O N O V I I.

<sup>18</sup> Hostium esse confessi ] Prodentis desperatione de victoria: nam si sperarent, se posse vincere, ac tenere loca illa, non vastarent.

<sup>19</sup> Fame patriam ] Prohibendo subvectiones frumenti, & aliorum utensilium, quia mare clausum tenebat.

<sup>20</sup> Collatis signis ] Acie aperta.

<sup>21</sup> De quorum possessione ] Perditio præmio, propter quod bellum geratur, verbis Justinii

<sup>22</sup> 3.

<sup>23</sup> Possit aliunde ] Quam ex eo agro, quem nobis urere, ac vastare licet.

<sup>24</sup> In Belgico-Germanico ] Germanis Belgica confociata adversus Hispanos. Pacis enim inter se sunt belligerantes, ut agricolam in consilio hostilium terrarum extra prædia siti, utrumque tuti, & inviolati essent, modo penderent modicum tributum ex parte Belgarum Hispanis, ex parte Hispanorum Belgis.



<sup>a</sup> Lib. V. <sup>gessisse</sup>. \* Polybius \* rabiosi esse animi, ait, ea perdere, quæ nec hosti perditæ vires adimant, nec peridenti emolumentum adferant, qualia sunt templa, portus,畜牧æ, & similia. Marcellus, laudante <sup>b</sup> Cicerone, <sup>c</sup> adificiis omnibus Syracusarum, publicis, & privatis, sacris, & profanis \* sic percipit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset. Idem <sup>e</sup> Ibid. c. 60. <sup>c</sup> postea: majores nostri relinquebant iis, quæ jucunda victis, \* nobis <sup>d</sup> levitia videbantur.

VI. 1. Hoc vero sicut \* in aliis ornamentis valet \* ob eam, quam jam diximus, causam: ita \* specialis ratio accedit in iis, quæ sacris usibus dicata sunt: quanquam enim & hæc, ut <sup>30</sup> alibi diximus, \* publica suo modo sunt, \* atque ideo impune per jus gentium violantur, tamen \* si nullum inde periculum sit, conservari talia ædificia, & quæ eis accedunt, \* suadet rerum divinarum reverentia, \* inter eos maxime, qui eundem Deum ex eadem lege colunt, \* etiam si forte sententiis quibusdam, aut ritibus dissideant.

<sup>a</sup> Syl. de  
divo p. 3.  
n. 5.

<sup>e</sup> Lib. IV.  
n. 97.

<sup>f</sup> Lib. L.  
c. 29.

2. Thucydides \* jus, ait, fuisse inter Græcos sui temporis, <sup>ιστας</sup> <sup>ἐν</sup> τῶν ἀλλοτρῶν, <sup>ἐπεὶ</sup> τῶν ἰσίων ἀντιόχου, ut, qui in hostium impetum facerent, \* a locis sacris abstinere. Alba a Romanis diruta Deum templis remperatum, ait <sup>f</sup> Livius. De Romanis Capua capta sic Silius libro XIII. (vers. 316, & seqq.)

Ecce

#### GROTIJ.

1 Sundeat rerum divinarum reverentia] Polybius in excerptis Peirescianis: (pag. 45.) τὸ γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις ὑπαγορεύειν, οὐ τὸ ὅτιον ἀντιόχου, τὰς παλαιὰς ἀδελφότητας ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις, cum hominibus irascitur, ob id impie in Deos egere, summa stultitia signum est. Merito sane; nam & Severus rescixit, melius esse, ut quomodo- cunque illis Deus colatur, quam populus de- datur, Lampridius referente, (cap. 49.) Sanguinea Diana templo pepercit religione indultus, ait de Annibale Panini naturalis historiz XVI, 40. ἵσταντο οὐκ τὰς ἀλλοτρίους πόλεις; ἀντιόχου. templa hostium, nec externa rapimus. Appianus id habet civilium III. (Pag. 516.) De Agellao scriptor latinus viæ ejus: neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa Deorum sancta haberet, sed etiam apud Barbaros summa religione simulacra, æræque conservavit. Itaque prædicabat mirari se, non sacrilegiorum numero haberi, qui supplicium eorum necassent: aut non gravioribus poenæ affici, qui religionem minuerent, quam qui summa soluerent. (Coro. Næpos, cap. 4.) De Agellai sanctimonia in hæc etiam Plutarchum vide (pag. 606. A.) Idem multos pariter Romanos ejus laudis participes facit in Sulla (Pag. 419. C. D.) οὐκ ἔστιν ἱσχυρότερον τοῦτο ἢ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὸν Πλάτωνος, ἢ τὸν Ἀριστοτέλους, ἢ τὸν Ἀλκιμάχου Πλάτωνος, ἢ τὸν Ἀριστοτέλους ἱσχυρότερον: τὰς ἑαυτοῦ, οὐδὲ τὰς Μακεδόνων βασιλείας καταπύπτουσαν, ἢ μὲν ἀπὸ τῶν τῶν ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἢ

ἑαυτοῦ ἢ τῶν αὐτῶν ἢ τῶν αὐτῶν καὶ τῶν αὐτῶν ἀπὸ τῶν αὐτῶν in memoriam revocavit alii Flavianum, alii Manium Aquilum, & Emilianum Paulum, quorum ille, Antiocho ejusdem Græcia, bi vero, delectatis Macedonum regibus, non modo Græcicis templis pepercit, sed & donis ea, multoque honore, ac sanctimoniam auxerunt. Adli & Vitruvium lib. II. (Cap. 8.) Dionem XLIII. (pag. 214. A. Ed. H. Steph.) Plutarchum Cæsarem (pag. 720. E.). Brokram V. miscellaneorum c. 29. Gabao Maurus ipse, non Christianus, honorem volebat haberi Christianorum ecclesiis, contra, quam facerent Vandali, quibus sperabat iratum fore, quibus ille esset, Christianorum Deum. Testatur hoc Procopius Vandalicorum I (Cap. 8.) qui & Perficorum II, (Cap. 9.) Chosroen Persam, non Christianum, ecclesiis Antiochenis Christianorum, ait, pepercisse. Justinianum etiam, ut idem refert Vandalicorum II, (Cap. 9.) retinere apud se non ausus est res illas, quas Hierosolymorum templo Vespasianus abstulerat Romanis, Romæ autem repertas in Africam asportaverat Gregorius. De sanctimonia & Mahumetibus servata loco, in quo Ezechielis, & trium Danielis sanctorum ossa erant condita, testis est in itinere Judæz Benjamin.

#### GRONOVIJ.

29 Levin] Vana, parvi momenti, nec tanti, ut illis ea invideremus.

30 Alibi diximus, ] 3, §. 2.

GRO-



*Ecce repens tacito percussit pectora sensu  
Religio, & sevas componit numine mentes,  
Ne flammam, tadasque velint, ne templa sub ira  
In cinerem (aa) sedisse rogo.* —

Adversus Q. Fulvium Censorem dictum narrat <sup>a</sup> Livius: obstringere eum <sup>d</sup> Lib. XLII. c. 3.  
religione populum Romanum <sup>31</sup> ruinis templorum templa adificantes, tanquam  
non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi, exornan-  
dique. At Marcius Philippus, <sup>b</sup> ad Dium cum venisset, <sup>32</sup> metari sub ipso  
templo, ne quid in loco sacro violaretur, iussit. Narrat Strabo, <sup>c</sup> Tecto-  
fages, qui cum aliis <sup>33</sup> pecunias Delphicas rapuerant, placandi numinis  
causa domi easdem cum additamento consecrassent.

3. Ad Christianos ut veniamus, commemorat <sup>d</sup> Agathias, Francos  
templis pepercisse, <sup>e</sup> ut qui cum Græcis essent ejusdem religionis. Immo  
quæ multa sunt exempla, adferam, quippe cum morem hunc <sup>f</sup> XIX. c. 71.  
viximus <sup>g</sup> Scriptores vocent) <sup>h</sup> in Gothis Romæ captoribus sic laudat <sup>i</sup> Lib. XLIV.  
Augustinus: <sup>j</sup> testatur hoc martyrium loca, & basilica Apostolorum, que  
in illa vastatione videt ad se confugientes suos, alienosque receperunt. hucque  
eruentis seviebat inimicus: ibi accipiebat linitem trucidationis furor: illo du-  
cebat a miserantibus <sup>k</sup> hostibus, quibus (o malum, qui, nam distinguit  
mitiores a durioribus) etiam extra ipsa loca pepercant, ne in eos incur-  
rerent, qui similem misericordiam non haberent: qui tamen etiam ipsi alibi  
truces, atque hostili more sevientes & postquam ad loca illa veniebant, ubi  
fuera

## G R O T I I.

m In Gothis Roma captoribus ] Sub Alarico  
Ariano: cuius & hoc factum memorabile apud  
Cassiodorum XII, 20. Rex Alaricus apostoli Vtri-  
usque causam deferentibus cum excepisset, more,  
ut rei causam habito interrogatione cognovit, su-  
peru linatibus deportari diripientium manibus im-  
pavit, ut cupiditas, que de gradationis ambitu  
adverserat scelus, devotione largissima delere ex-  
cessum.

n Testatur hoc martyrium loca ] Exscriptit  
hunc locum Siderius in Chronicis Gothicis Æta  
CCCCXLVII.

o Alium qui ] Omnino sic legendum est-  
dit Orsini, eandem historiam referens lib. VII.  
c. 28. (Nihil mutavit tamen postremi Editio-  
res, & familia Monachorum Benedictinorum.  
J. B.)

p Postquam ad loca illa veniebant ] Eisdem  
apostolorum basilicis Gothi sub Vitige Romam  
effidentes pepercunt, teste Procopio Gothicorum  
II, (Cap. 4.) Etiam barbaris, & non  
Christianis jus confugii in talia loca posuit,  
vide Zosimum libro IV. (Cap. 40. Ed. Cellar.)  
de Tomitani barbaris. Adile Helvetiorum le-  
gem apud Siderium: (Pag. 302. Ed. Eize-

vir.) Niceiani Alexio, Mannelis filio: (Cap.  
4.) eundem lib. I. de Andronico, ubi Sici-  
lus culpæ ob violatas Anthochienensium ecclesias  
(cap. 9.)

## G R O N O V I I.

31 Ruinis templorum ] Male omisum: tem-  
pla adificantes.

32 Metari ] Castra poni.

33 Pecunias Delphicas ] Harum pars aurum  
Tholiannum. Justin. 32, 2.

34 Hostium, quibus ] Nihil mutandum, sed  
intelligendum; isti, quibus pepercant, nempe  
in profanis locis. Significat, quosdam ho-  
stium tam fuisse misericordes, ut Romanos  
captos in illis locis, quorum nulla erat re-  
ligio, sponte ducerent in templa, ne si in  
ahos vincendum non tam misericordes incalif-  
font, irrita foret prior clementia.

(aa) Trajisse habent MSS. & ex illis nu-  
pera, atque accurata Editio: unde fecerant  
trajisse. Nescio unde suam lectionem sedisse  
habuit auctor: quumque, post illum, ita  
quoque locum laudat J. G. Gravina, Vir Erudi-  
tissimus, in GIC. Ferr. IV. 55. J. B.

fuerat interdictum, quod alibi jure belli licuisset, tota saviendi refrenabatur immunitas, & captivandi cupiditas frangebatur.

VII. 1. Quod de sacris dixi, \* idem de religiosis intelligendum est; etiam de iis, 35 quæ in honorem mortuorum structa sunt; nam & hæc, \* quanquam 36 jus gentium impunitatem iræ in ista exercendæ indulget, \* violari non possunt nisi contenta humanitate. 37 Summam esse rationem, ajunt \* jurisconsulti, quæ facit pro religione. Tam pro religiosis, quam pro sacris, pia exstat Euripidis sententia Troadibus, (vers. 95, & seqq.

\* Z. 47.  
D. de Religio.

Μῆν' αὖ δὲ θνητῶν ἔστιν ἀπαρτιτὸ πάρος,

Νῆες τε τῶνδε θ', ἱερὰ τῶν κλεινότητων.

\* Εὐριπίδης δὲ, αὐτὸς ὡς ἐξ ἔργου.

*Homo quisquis urbes vastat, + & Dū Manibus  
Sedes sacratas, templaque, haud recte sapit:  
Nam suavis ipsius pestis excidii manes.*

\* Philo- Apollonius \* Tyaneus † de coelo a gigantibus oppugnato fabulam sic interpretabatur: ὁρῶνται αἱ τὰς νῆες αὐτῶν ἢ τὰ τῶν, vni eos intruisse Deorion templis, ac sedibus. Statio Annibal sacrilegus (bb), qui Deum 38 face misit arce.

2. Scipio, capta Carthagine, milites donis ornat, καὶ τῶν αἰετῶν τὰ Ἀνταλῶν ἀμαρτάνων, inquit \* Appianus, exceptis, qui in Apollinis templum pec- caverant. Trophæum a Mithridate structum Cæsar, ut narrat \* Dio, XII. pag. 334. καθολὸν ὅς ἐστιν ἱερὰ καὶ τῶν ἀνταλῶν αἰετῶν ἱερῶν, tollere minus non est, ut belli.

\* Dio. 39 Diis sacratum. Marcus Marcellus, quæ 39 victoria profana fecerat, religione impeditus non attigit, ait Cicero \* Verrina quarta: & ibidem addit, (cc) hostes esse aliquos, qui in bello + religionis, & consuetudinum jura retineant. Idem sibi Brenni bellum 40 fano Apollinis illatum, nefarium dixit. 41 Pyrrhi factum, qui Proserpinæ thesauros spoliasset, fandum vocat Livius, & in Deos superbum. Simile Himilconis \* + Diodorus

αὐτίκων,

#### G R O T I I.

\* De coelo a gigantibus oppugnato fabulam sic interpretatur ] Ut & alteram de Epopeo Diodorus Siculus. (Excerpt. Peiresc. pag. 221. & Lib. VII.)

consulos, ac deformia rudera redegit.

39 Victoria profana ] Sacra, quæ, urbe per vim expugnata, reverentiam apud victores non habebant, & in præda duci poterant.

40 Fano Apollinis ] Delphico. Justus 24, 7. 8.

41 Pyrrhi, qui Proserpinæ ] Livius 29, 18.

#### G R O N O V I I.

35 Quæ in honorem ] Conotaphiis, aut monumentis, in quibus ipsa corpora defunctorum collecta non sunt.

36 Jus gentium impunitatem ] Jure gentium ne impune dirueret, ac corrumpere licet.

37 Summam esse rationem, quæ facit ] Religionis primam, & maximam rationem habendam.

38 Face misit ] Incendit, & in cineres

(bb) En ipsa verba Poëtæ:

Πρῶτον γὰρ σφίλινος φρενὶς μίσθ' ἀρκετὸν Ἴψου (Herculis) ἰμμερίτ' αἰετος, ὅς ἐστιν ἱερὰ τῶν Σεργίων

Πολλὸν, & πόλιν ἑρμῆος ἰμμερίτ' ἀρκετὸν.

Sylv. Lib. IV. Sylv. VI. vers. 82, & seqq. J. R. (cc) Hoc paullo ante legitur: Non ut ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, & consuetudinis jura retineat, &c. Caput in orâ libri indicavimus. J. B.

G R O -



2. Adde quod <sup>52</sup> + speciem hoc præfert, manente bello, magnæ de victoria fiducia: & quod + clementia apta per se frangendis, & conciliandis animis. Annibal apud + Livium in Tarentino agro nihil violat: *apparebat*, ait, nou id modestia militum, aut duci, <sup>53</sup> nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri. Simili de causa Augustus Cæsar de Pannoniis rapina abstinebat. Causam + Dio adfert: *ἐπιτὴν γὰρ ἡδονῆν αὐτὸς ἐπέβηκεν. ἡσυχάζειν αὐτὸν ἐκέλευεν, ὥστε μὴ τὸν ποταμὸν ὑβρίζειν*, ait.

<sup>a</sup> Lib. XXIV. c. 20.

<sup>b</sup> Lib. XLIX. p. 472. D. E.

<sup>c</sup> Lib. III.

<sup>d</sup> c. 10. n. 9.

<sup>e</sup> pag. 371. D.

<sup>f</sup> Lib. Flamin.

<sup>g</sup> Lib. IV.

<sup>h</sup> c. 3. n. 14.

<sup>i</sup> Lib. XXVI. c.

<sup>j</sup> 58.

<sup>k</sup> Epist.

<sup>l</sup> Reg. de

<sup>m</sup> actibus su-

<sup>n</sup> per. disp.

<sup>o</sup> 31. dub. 7.

<sup>p</sup> xxv. 127.

Polycenus, magnam ab hostibus ipsis benevolentiam captabat. + De Quintio, & qui cum eo erant, Romanis, Plutarchus + cum quæ supra diximus commemorasset, + addit: hujus modestie non multo post fructum cepere; nam ut in Thessaliâ perventum est, descenderunt ad eam urbes. Tum vero *Εἰ* qui intra Thermopylas habitabant Græci Quintium ardentibus votis desiderabunt: Achaï vero, renuntiata Philippi amicitia, societatem adversus eum cum Romanis interunt. De Lingunum civitate, quæ bello, quod ductu Cerealis, auspiciis autem Domitiani, in Civilem Batavam, ejusque socios gerebatur, populationem formidatam evaserat, sic narrat + Frontinus, quod contra expectatorem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta septuaginta nulla armorum tradidit ei.

3. + Consiliis contrariis contrarii quoque eventus: exemplum dat Livius *J* in Annibale: *Præcepit in avaritiam, Εἰ* crudelitatem animus, ad spolianda quæ tueri nequibat, ut vastata hosti relinqueretur, inclinavit. Id sedum consilium cum incepto, tum etiam exitu fuit: neque enim indigna patientium modo abalienabantur animi, sed ceterorum etiam: quippe <sup>54</sup> ad plures exemplum, quam calamitas pertinebat.

4. Verissimum autem sentio, quod + theologis & quibusdam notatum est, & summarum potestatum, & ducum, + qui Christianos se & a Deo, & ab hominibus haberi volunt, officium esse, violentis urbium direptionibus, & si quid his simile est, + intercedere, + ut quæ abire non possint sine gravissimo multorum innocentium malo, + & sæpe ad belli summam parum proficiant: ita ut + bonitas Christiana fere semper, + ipsa quoque justitia plerumque ab ipsis abhorreat. + Majus sane est Christianorum inter se vinculum, quam olim Græcorum fuit, quorum bellis ne qua (dd) urbs Græca excinderetur, cautum erat + Amphictyonum decreto. Et Alexandrum Macedonem, + narrat veteres, nullius rei a se actæ magis ductum penitentia, (ee) quam quod + Thebas evertisset.

#### G R O T I I.

*De Quintio* ] Nemp̃ T. Quintio Flaminio.

#### G R O N O V I I.

*52 Speciem hoc præfert* ] Patere illis, quæ in potestate sunt, est signum judicantis hæc sua esse, sperantisque se obtinere illa posse, universi belli victoria.

*53 Nisi ad conciliandos* ] Nisi pro sed.

*54 Ad plures* ] Plures simile quid metuebant, quam ipsam calamitatem sentiebant.

(dd) Testis est *ÆSCHYNES*: *Ἐν εἰς ἑσπεῖον ἐν τοῖς ἀρχαίοις, Μηδικῶν πύδα τὸν Ἀμφικτυονίου ἀνικητὸν ποιεῖν* &c. Orat. de male obita legat. pag. 262. A. Edit. Bæd. 1572. J. B.

(ee) Vide inter alios, *PLUTARCHUM*, *Vit. Alexandr.* pag. 671. B. J. B.

HENRICI

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
I N  
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XII.

**G**ROTIUS in præcedente capite V.  
supposit, gentes in bello solenni  
(i. e. quod inter duas summas potesta-  
tes geritur, & indictum est) præter li-  
ceatiam interficiendi hostem etiam indul-  
sisse facultatem vastandi res hostiles in  
iohannitum, & nulla habita ratione iustitiæ  
causæ, ex qua bellum geritur, d. cap.  
3. §. 1.

Atque hanc licentiam gentes quoque  
extendisse, ait, ad res sacras, & religio-  
sas, d. c. §. 2. & 3. ad effectum, ni-  
mirum, impunitatis: i. e. ne tamquam  
devastator tuncmerarius ab aliis gentibus  
puniri possit.

Hanc licentiam juris gentium hoc ca-  
pite temperat, tum ex iure natura, tum  
ex præceptis virtutum, tum ex utilitatis  
rationibus. Add. *supr.* c. 10. §. 1. n. 1.

Iure natura enim vastationem illicitam  
esse, ait, si iusta causæ noo adsit, vel si  
ultra debiti, & pœnæ modum vastatio sit.  
L. 3. c. 1. §. 2. *seq.* b. c. §. 3. Præterea  
etiam in iusto bello abstinendum esse,  
ait, ab arboribus frugiferis, quæ in no-  
stra sunt potestate, cap. b. §. 2. nec non  
ab iis rebus, quæ mox in potestate no-  
stra futuræ sunt, §. *seq.* 3. item si ho-  
stium vires ex ea vastatione non minu-  
uotur, §. *seq.* 4. Secus si populatio tendit  
ad pacem brevi procurandam, §. *seq.* 1.  
n. f. vel si nostræ non inde augentur,  
§. *seq.* 5: uti si res sunt sacrae, vel re-  
ligiosæ, §. *seq.* 6. & 7.

Vera principia exposuimus supra c. §.  
1. & quæ circa Grotii hypothesin obser-  
vanda sunt, monuimus cap. 2. §. 1.

Ad §. 1.

*Res alterum ut perdere quis sine injuria  
possit* ] Secus, ac iure gentium volunta-  
rio, ubi ex hypothesi Auctoris perdere  
res hostiles licet in bello publico solenni,  
et si injuria bellum geratur, l. 3. c. §. 1.

*Horum trium novum antecedit necesse est* ]

Immo vastatio rei hostilis semper licita  
est in pœnam: cum enim hostem inju-  
ria reparationi juris mei resistentem tan-  
quam criminis reum occidere possim,  
multo magis licitum erit capere res ejus,  
& vastare; idque in infinitum, donec re-  
paretur injuria.

*Necessitas tamen, quæ in primi domini in-  
stitutione excepta debeat intelligi* ] Cum ex  
hypothesi Auctoris omnia ab initio inter  
homines communia fuerint, suppositum su-  
pra, ubi de hac communione agit, men-  
tem eorum, qui primi ab hac commu-  
nitione recesserunt, & singularia dominia in-  
troduserunt, talem fuisse credendum esse,  
ut quam minime ab æquitate naturalis  
recederet: indeque concludit, in gra-  
vissima necessitate reviviscere ius illud  
commune, *Vnd.* l. 2. §. 6. Quam sabu-  
lam late resutavimus ibidem.

Ex hoc principio Auctor hic ait, ob gra-  
vissimam demum necessitatem, ob quam ius  
commune rerum reviviscit, adeoque quæ  
a primis dominis excepta videtur, vastari  
res hostiles posse. Nos jam diximus,  
vastari eas in pœnam semper posse, &  
in infinitum.

*Si quis tertii gladium, &c. propiciat* ]

Quia alter periculum evitare non potest.  
At tale periculum semper imminet ab hoste,  
adeoque semper res ejus perdere possumus.

Monroe

*Manere obligationem damni refarciendi* ]

Immo furioso non fit injuria : ego meo jure defensionis utor.

*Aut debitum aliquod precedens ex inaequalitate* ] = Ex hypothesi Auctoris nulla obligatio oritur, nisi ubi contractus aequalis est. L. 2. c. 12. §. 8; adeoque ob inaequalitatem ei, qui laesus est, jus dat re. petendi. Si proinde laesus intra hos fines res alterius, qui repetitioni resistit, perdit, putat Auctor, id licitum esse per modum compensationis. At d. §. 8. probavimus, verum non esse, alterum contrahentium ex inaequalitate obligari ad restituendum. Praeterea applicari hoc exemplum ad perditionem rerum hostilium, quae in poenam fit, nulla ratione potest. Nimirum, ut res perditam imputetur in illud debitum ] = Per modum compensationis; quod verum non esse, modo diximus.

*Atque enim jus non esset* ] = Immo contra compensationem jus est vastandi res hostiles in poenam.

*Aut meritum aliquod malum* ] = Quod talionem meretur, seu poenam.

*Cui poena talis par sit* ] Quia ex hypothesi Auctoris in hostem nihil licet, nisi intra modum debiti, & delicti; quod supra c. 5. refutavimus. Poena in hostem, qui nostro judicio infinitas caedes, rapinas, &c. injuria committit, in infinitum licita est: neque ulla proportio est inter res hostiles, quae vastantur, & inter vi tam subditorum nostrorum.

*Totum regnum vastetur, equitas non fert* ] Cur non, si alter pecora abacta restituere, & domos incensas reparare nolit? Sane, hostis ipse est causa damni, si rem illam, quam injuria devinet, restituere detrectat, & cum intereptione civium nostrorum injuriam defendit.

*Non in infinitum vult vagari poenam* ] = Polybios supponit, delicta quo modo expiata esse: at expiata dici non possunt, quamdiu hostis injuriam illam defendit.

*Ex haec quidem causa, & intra hos dumtaxat fines faciant ne ab his injuria* ] = Scilicet si res hostiles perduntur vel ob necessitatem, vel ob debitum precedens ex inaequalitate, vel ob delictum.

*Nisi causa utilitatis suadeat, stultum sit, nullo suo bono nocere alteri* ] = Immo stultum non est, si reo criminis jus quae-

tum in poenam auferatur, i. e. res ejus vastantur, etsi mihi nullum inde bonum eveniat.

*Qua brevi ad pacem petendam hostem subigit* ] = Immo omnis populatio.

*Odio magis, quam prudenti ratione* ] = Tunc imperfectio est, non injustitia.

*Ut aut causa illa suaderet essent* ] = Quae nobis utiles videntur, vel quae hostem ad pacem petendam adigere possent.

*Aut ut alia sint validiores, qua dissuadeant* ] = Uti 1<sup>a</sup>. si res illae frangeretur (quo Judaei omnia referunt, quae sine causa peritura sunt) in nostra jam sint potestate, §. 2; quod fit per ultimam victoriam, §. 2. n. 3; 2<sup>a</sup>. si res quidem non sit in nostra potestate, sed magna spes sit celeris victoriae si vastetur, §. 3; 3<sup>a</sup>. si hostis vires inde non minuerentur; vel si aliunde se sustentare poterit, §. 4; 4<sup>a</sup>. si res plane nullum usum in bello habet, ut picturae, res Deo dicatae, &c. §. 5. 6. & 7. At omnia haec gratis asseri, diximus. Sane, omne jus questum hosti, qui mori meruit, in poenam auferri potest.

## AD §. II.

AUCTOR hic quaerit, an res frugiferae hostiles vastari possint? Equidem jure gentium voluntario id omnino licere, dixit supra c. 5. §. 1. At jure naturae, seu juxta justitiam internam, aie, licitum id tantum esse intra modum debiti, & poenae, vid. §. 1. h. c. nisi aliae causae validiores dissuadeant, d. §. 1. n. 3. Atque hinc abstinendum esse, putat, si res frugiferae est in nostra potestate; ac eo refert legem divinam, de qua mox.

At repetendum hic est, semper, & in infinitum res hostiles vastari posse; idque verum est, si res frugifera in hostis, si ve in nostra sit potestate.

*Id cornu* ] = Ut dicitur causa alia validior, quae impedit ne vastetur.

*Si nos ipsi rem frugiferam ita teneamus* ] = Noceret enim alteri nullo nostro bono, §. 1. c. 2.

*Afferuari ad vastum* ] = Vix enim est ut quis velit perdere rem, unde utilitas ei oriri poterit.

Adver-

*Adversum nos in fratrum consurgere possunt* ] = Adeoque reparationi juris nostri non reſiſtunt. At alibi dixi, hanc legem reſpicere terras Canaan, quas propediem occupaturi erant Iſraelitæ, ne ſibi ipsis damnum inferrent. *Zig. b.*

*Ad agros frugiferos* ] = Quia ad ſuſtentationem noſtram faciunt.

*Unique ſe, cum belli cauſa non ſint, perſerre belli penam* ] = Adeoque contra quas deſenſionis neceſſitas ceſſet.

*Etiā ad animantia rueris operi inferrentia* ] = Nam ea quoque utilitati noſtræ infervere poſſunt.

2 *Ad rem quamvis, qua ſine cauſa peritura ſit* ] = Sultum enim eſſe autumat, nullo ſuo bono nocere alteri. *Vid. §. præced. n. r.*

*Edificia comburantur, eſſeſcentia, ac potentia corrumpantur* ] = Res enim hæc utilibus nobis eſſe poſſunt.

3 *Post plenam victoriam* ] = Immo tunc ædificia noſtra ſunt jure belli; adeoque de iis pro lubitu ſtatuerre poſſumus. Et cum ſinguli hoſtium occidi, & in ſervitutem redigi poſſint, multo magis res eorum vaſtari a victore poterunt.

*Curriculum exceſſum non probat Cicero* ] = Immo non improbat exciſionem (Crito-

lao duce factam, Cic. de nat. Deor. lib. 3. c. 21.) Nam ipſe ſtatim rationem utilitatis addit: ſed credo aliquid ſecutus oportunitatem loci, maxime ne poſſet aliquid quando ad bellum faciendum locum ipſe adhortari. *Vid. Cic. l. 1. off. c. 11. & l. 3. off. c. 11.*

*Fide traditi erant Romanorum legati* ] = *Vid. ſupr. l. 2. c. 18. §. 11. in not.*

*In tella innoxia, murosque* ] = Adde *Amm. Marc. l. 31. c. 18. Juſt. 11. 4.*

*Toman. l. 11. p. 229.*

4 *Devastatus excidio* ] = Ut Jericho apud Joſuam c. 6. n. 17. & 26.

*Arbores Moabitum* ] = 2. Reg. c. 3. v. 19. §. 25. Cur Deus id prohibuit in arboribus Cananæorum? Rationem aſſert

= Ziglerus in not. ad h. §. quia terra Moabitum non ita erat occupanda, ut viſtorum maneret. *Vid. ſupr. ad rubr. 4. n. 1.*

*Sed injuſtum deſtinationem facinorum* ] = In poenam ſacrilegii, d. c. 3. v. 5.

*Aut Deo iudice tanti æſtimata* ] = Sufficit quod Deus id juſſerit, utpote qui jure ſuo, quod in creaturas, earumque res habet, talia jubere poteſt. Neque opus eſt cum Gronovio recurrere ad odium ali-

*Tom. IV.*

= quod idololatriz, quæ in lucis exercebatur.

## A D §. III.

*Secundo exciet quod diximus* ] = Ut i aliz ſint cauſe validiores, quæ diſſuadeant vaſtationem, §. 1. n. 3.

*In dubia agri poſſeſſione* ] = Quid enim iuri ſit ſi res in noſtra poteſtate eſt conſtituta, diximus §. præced.

*Si magna ſper ſis celeris victoria* ] = Si ſpes ſit mox vincendi hoſtem, quia utilitas tum fundet ut rem, quæ mox noſtra futura eſt, ſervemus.

*Parcendum ſuis rebus præſtat* ] = Adde *Diod. Sic. l. 36. Denetr. c. 8. Senec. in Phœniſſa v. 556. Xenoph. de expedit. Cyr. l. 3. p. 337.*

*Hoſtium eſſe conſeſſi* ] Conf. *Gron. b. Si 2* = milia vide apud *Xenoph. expedit. Cyr. l. 3. p. 337. & Appian. Miſbrid. n. 213. Teſin. b.*

## A D §. IV.

*Tertio idem ſic* ] = Ut rationes ſua. r = dentes vaſtationem ceſſent, aut ſint validiores quæ diſſuadeant, §. 1. n. 3.

*Si mare, ſi ſunt alii pateant* ] = Per quos adveni neceſſaria poſſunt.

*Ut agricultura* ] = Quia utrique utilis eſſe poteſt.

*Ut in commune beneficium* ] = Nam utri- 2 = que uſu venire fructus poſſunt.

*Summa cum ratione, & utilitate* ] = Et 3 = proprium vectigalis nomen inventum eſt,

*Licentem, quod ejuſmodi mercibus, quæ ad huſtes transportabantur, imponi ſolebat.* Rationem addit *Gron. b.* ne cum ſat eſſet aliorum locorum, ubi parari poſ-

ſent, hi incolæ eo lucro fraudarentur.

*Non agricolæ tantum, ſed & animalia* ] 4 =

De agricolis id vidimus capite præcedenti §. 11. & 12. In animalibus, &c. eadem ratio eſt, quia utilitatem nobis aſ-

ſerunt.

*Vetans in ſignum capi* ] = *Vid. l. 6. l. 7. lib. 8. ff. de pign. Diod. Sic. lib. 2.*

*Quint. 7.*

## AD §. V.

QUARTO coenit ] = Ut utilitas quædam  
valuationem diffundat. *Vid. sup. §. 1. m. 3.*  
Nihil momenti habeant ] = Adeoque ut  
hostium vires non minuantur, nec  
nostræ augeantur.

Polybium ] = Loquitur de rebus, quæ u-  
trique belligerantibus sunt sacræ, & re-  
ligiosæ.

Sic pepercis ] = Cum urbem spoliasset.  
Liv. l. 26. c. 31.

Nobis levia ] = Quæ vires hostium non  
minuebant, nec nostras augebant; quod  
perfectionem infert, non necessitatem.

## AD §. VI.

IN aliis ornamentis ] = V. g. statuis,  
monumentis, &c.

Ob eam, quam diximus, causam ] = Quia  
ad bellum faciendum, vel docendum,  
nihil momenti habent, §. præced. pr.

Specialis ratio accedit in his, quæ sacris  
symbolis dicata sunt ] = Adeoque quæ hostium  
vires non minuunt, quia ad usus profa-  
nos adhiberi non possunt; ut templa, &c.

Publica suo modo ] = Adeoque hactenus  
in commercio esse putat.

Atque ideo impune per jus gentium vio-  
lantur ] = Intelligit jus gentium voluntari-  
um, quod in bello publico solenni re-  
ceptum, ait; & quale non exsistere, to-  
ties diximus.

Si nullum inde periculum sit ] = I. e. si  
non impediunt iuris nostri reparationem.

Suadet verum divinarum reverentia ] = Si-  
milis vide apud Liv. 22. Quintil. de d.

266. Romani credebant, ideo pestilentiam  
urbis immissam, quod multi cives res sa-  
cras tenerent. August. de Civ. Dei l. 1.

c. 17. Cicero de Arist. Responsis. De  
Pompeii in templum Hierosolomitano

reverentia vide Zonarium Annal. l. 1. ubi  
addit M. Crassum, quod templum spolia-  
verit, contra Parthos cum exercitu pro-

fectum interfuisse. Conf. supra l. 3. c. 5. §. 2.

Inter eos maxime, qui eundem Deum ex  
eadem lege colant ] = In his enim omnis

excusationis ratio cessat. Neque enim uti-  
litas, neque necessitas hic allegari potest.

Neque jus hosti, sed Deo eripitur. At-

que ex hac ratione in bellis Græcorum  
& direptione Templorum pro sacrilegio ha-  
bitæ sunt.

Etiā si forte sententiis quibusdam, aut  
ritibus dissentiant ] = Hinc nulla ratione  
probari possunt mutæ Levitæ in sacra Pon-  
tificiorum, & Protestantium.

A locis sacris abstinere ] = Hinc Phocen-  
ses templum Delphicum diripientes sacrile-  
gi dicuntur apud Justin. l. 8. c. 1. Si-  
milis vide de Gallis apud Esod. l. 24. c. 6.

Uz qui cum Græcis ejusdem essent religionis ]  
ut si sententiis quibusdam, & ritibus disso-

rent. Similia vide apud Diacem. lib. 3.  
Sozom. g. 9. Niceph. 13. 35. Jornand. de

reb. Goth. c. 30. Cassiod. 12. 20.

Hominibus ob templa parci solent ] = Un-

de mos confugendi ad templa, & aras.

## AD §. VII.

IDEM de religiosis intelligendum est ]

Nimirum, jure Gentium voluntario hæc  
quoque diripi posse, dixit l. 3. c. 5. §. 3.

Secus, ac jure naturæ, quia ad bellum fa-  
ciendum, aut docendum, nihil momen-

ti habent. *Vid. sup. §. 5. Nos d. c. 5. §. 3.*

nostram sententiam exposuimus. Sa-  
ne, cum religio illa circa locum ex sola

lege principis oriatur, certum est, locum  
desinere esse religiosum ex quo ab hoste

occupatus est; unde monumenta dirui  
omnino possunt. At rabiosum est, in cor-

pora sepulchrorum sævere. Exempla furoris  
in cadavera exerciti vide apud Titum. l.

30. l. 37. l. 42. Canib. l. 1. p. 50.

Quamquam jus gentium impunitatem ira  
indulget ] = *Vid. l. 3. c. 5. §. 3.* Sed jus

gentium non exsistere, certum est.

Violari non possunt nisi contenta huma-  
nitate ] = Concedimus id de corpore hu-

mano; at non de ornamentis, Cenota-  
phiis, &c.

Et de manibus sedes sacratas ] = I. e. So-  
pulchra.

Religionis, & consuetudinum jura ] = I. e. 2

qui ea violare non solent, quæ propter re-  
ligionem, vel ex usu longo obtinuerunt

in civitate.

Diadorum ] = Vocat sacrum illud impium,  
& in Deos peccatum.

Talionis non admittit excusationem ] = Di-  
ctum est supra §. 5. Polybium de vir-

tute loqui, non de jure; deinde, lo-  
qui



• qui cum de rebus, quæ utrique sunt  
• sacre, vel religiose.

AD §. VIII.

AUCTOR postquam ex, quæ iustitia  
• interna circa jus vastandi res hostiles exi-  
• git, exposuit, rationes præterea susceptorias  
• affert, quæ gentes moverent ne licentia  
• illa inter gentes introducta uteretur:  
• 1. ne victi per sævitiam ad desperationem  
• nem redigantur, cum hosti potius per  
• clementiam telum eripiantur: 2. pacis eo  
• cupidiores fore hostes, ne furori militum  
• diu exponantur: 3. magnam fiduciam vi-  
• ctoris præ se ferre, res hostiles tanquam  
• suas servare: 4. clementiam conciliare  
• animos hostium, cum sævitia eos alienet.

1. Quid ex usu sit ] = I. e. Quid juxta pru-  
• dentie regulas fieri conducatur; id autem  
• ad politicam spectat, *prol.* §. 37.

Sed laxam belli licentiam ] = Jure Gen-  
• tium voluntario introductam; quod saltem  
• impunitatem, & effectus quosdam de-  
• niis externos tribuit.

Ad id, quod natura licitum ] = Ad ju-  
• stitiam internam, quæ tuos nos reddit  
• in conscientia.

Aut inter licita melius est ] = I. e. virtuo-  
• sus, & generosus, si omittatur.

Vitiis hoc saculo ] = I. e. neglecta.

Si quando per se contemnitur, ex utilita-  
• tibus ipsi preium facio ] = Lices ea, quæ  
• virtutis sunt, per se, & remoto omni  
• emolumento expectanda sunt, tamen quia  
• nudam, & destitutam præmiis vix aspi-  
• rare solemus, utilitatis quoque rationes  
• exponit, ob quas commendari quæ dicta  
• sunt debeant.

Quæ bellum non morantur ] = Quæ ad  
• bellum sciendum, aut ducendum, nihil  
• momenti habent. *Vid. Supr.* §. 3.

Magnam hosti telum eripit, desperatio-  
• nem ] = Omnia enim tentaturus est hostis,  
• ne in tam rigorosi victoris manus per-  
• veniat.

Id pignus ] = Ut haberent quod reddere,  
• eoque pacem eo facilius conciliare pos-  
• sint.

Speciem hoc præfert magna de victoria  
• fiducia ] = Quod explicavit supra §. 3. n.  
• 1. & 2.

Clementia apta per se frangendis, &  
• conciliandis animis ] = *Vid. Curt.* l. 4. c. 11.

Quins. declam. 3. Saadi Rosar. pol. c. 1.

Liv. l. 5. c. 27. Frontin. 2. Stratag. 11.

Supra ] §. 4. n. 3.

Cum quæ supra diximus commemorasset ]

• Hortatus erat milites, ut iter facerent tan-

• quam per concessam, & ipsorum jam fa-

• ctam regionem. *Vid. Supr.* §. 3. n. 1.

Consilii contrarii contrarii quoque even-  
• tum ] = Uti enim clementia apta est frangen-

• dis viribus, ita crudelitas exasperandis

• animis.

Theologis ] = Aliique virtutum docto-  
• ribus.

Qui christianos, se &c. ] = Doctrina

• enim Servatoris eminentiori gradu clemen-

• tiam commendat.

Intercedere ] = I. e. abstinere.

Ut quæ abire non possint sine gravissimo

• multorum innocentium malo ] = Alibi jam

• dixi, hostium neminem esse innocentem.

Ad hoc hæc non ad regulas justitiæ,

• sed ad regulas perfectionis pertinent.

Et sæpe ad belli summam parum profici-  
• unt ] = Immo aliquando ad accelerandam

• urbis deditionem promissio de diripienda

• urbe data, aliquid operatur. *Vid. Supra*

• l. 3. c. 6.

Bonitas Christiana ] = De hac id facile

• concedimus.

Ipsa quoque iustitia ] = Immo jure na-

• turæ omnia in hostem licere, diximus.

Majus sane est Christianorum inter se

• vinculum ] = Uno enim sanctissimo spiritu

• reguntur.

Amphibionum decreto ] = *Conf. Supra*

• §. 6. n. 2.

Narrant ceteros ] = *Vid. Supplem. Frelin.*

• huius ad Curt. l. 2. c. 14.

Thebat ] = Similia habet Cicero de ever-

• sione Corinthi, & Carthagini, in libris de-

• officiis. *Thebm. b.*

## C A P U T XIII.

## Temperamentum circa res captas.

- I. *Res etiam hostilium subditorum bello captas retineri ad modum debiti :*  
 II. *Non etiam in penam alieni criminis.*  
 III. *Debitum hic intelligi etiam quod in bello subnascentur. Exempla.*  
 IV. *Humanitatis esse, summo jure hic non uti.*

\* I. 1. **S**ed \* neque peccato vacare, aut a restitutionis onere immunis censeri debet rerum hostilium \* in bello iusto captura. Quippe \* si id, quod recte fit, spectas, \* non ultra licitum est capere, aut habere, quam \* causa subest debendi in hoste : \* excepto quod etiam extra eam ad \* securitatem necessariorum res possunt detineri, \* sed restituendae cessante periculo, in se, aut in pretio, secundum ea, quae libro II, cap. 11. tractavimus; nam \* quod & in re \* pacatorum liceret, \* multo magis in re hostium licet. \* Hoc igitur est \* capiendi quoddam jus, sine aquirendi jure.

*a Vid. de jure belli n. 55. 56.*

*b Cujas. in sum. prec. crim. belli dominum. Comm. ad d. c. peccatum. p. 11. §. 11. Fidi. de jure belli n. 39. Et 41. Et Molina II, tract. de sp. 117.*

2. Cum autem deberi aliquid nobis possit \* aut s ob inaequalitatem rerum, \* b aut 6 ex poena, \* potest ex utraque causa acquiri res hostilis, \* sed cum discrimine tamen : nam supra diximus, ex debito illo prior 7 non res tantum debentis, \* sed & subditorum ejus ex \* introducto jure gentium quasi fideiussione obligari. \* Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, \* 8 \* quod in impunitate sola, \* aut externa vi judiciorum consistit. Nam sicut in res nostras, ex consensu privato nostro, ei, quicum actum est, \* 9 \* non externum modo, \* sed & internum

## G R O V I I.

a **S**i id, quod recte fit, spectas ] Vide quod judicavit Innocentius Romanus Pontifex a-  
 pod Venetum I. ( fol. 12. Ed. Venet. 1551. )

b *Aut ex poena* ] Romani Proliam Attalo iusserunt & damnum refarcire, & penam insuper pendere. ( Habet Auctor noster ex APPIANO ALEXANDRINO, Bril. Mitrid. pag. 172, 173. Ed. H. Steph. J. B. ).

## G E O N O V I I.

1 *Causa subest debendi* ] Donec nanciscamur id, quod nobis debetur.

2 *Securitatem* ] Ne noceant nobis, aut ne quis illis utatur nos laedendi gratia.

3 *Pacatorum* ] Eorum, qui nos offendunt nos.

4 *Capiendi* ] Apprehendendi, corripiendi, & teneandi aliquantisper, ita ut tamen tuum non facias.

5 *Ob inaequalitatem* ] Ex contractu.

6 *Ex poena* ] Ex maleficio.

7 *Non res tantum debentis* ] Propter debitum principis, aut eorum, qui rempublicam teneant, ex contractu cum alio principe, populove inito, & principis patrimonium, & civium bona hypotheca loco sunt.

8 *Quod in impunitate* ] Quod poenam remittit res alienas rapienti, & iudicis officium praestat raptas defendenti pro suis, quas alter debet, nec reddit.

9 *Non externum modo* ] Non tantum, quod condonat poenam, aut interdicit defensorem, sed etiam, quod congruit juri naturae ; quale est quod post introducta dominia, & salva conscientia exigitur.

## G R O N O -

internum jus quaeritur, \* sic & ex communi quodam consensu, qui singulorum consensum vi quadam in se continet, quo sensu lex *παλιμς ενδοθεν νομι*, (aa) \* *communis pactio civitatis* dicitur. Atque id in \* hoc negotii genere placuisse gentibus eo est credibilis, quia hæc lex gentium \* non (bb) solum majoris mali vitandi causa, \* sed etiam juris cuique sui consequendi gratia introducta est.

II. \* At in altero debendi genere, <sup>10</sup> \* quod pœnale est, \* non video gentium consensu tale jus in res subditorum esse produrum; \* odiosa enim est talis rerum alienarum obligatio; \* ideoque <sup>11</sup> latius produci non debet, quam actum appareat. \* Neque vero par est utilitas in posteriore hoc, & in priore debendi genere: \* nam prius illud <sup>12</sup> est in bonis, \* posterius hoc <sup>13</sup> non est, ideoque persecutio ejus sine damno omitti potest. Nec obstat quod supra \* de jure Attico diximus. Nam \* ibi homines obligabantur non ex eo proprie, \* quod <sup>14</sup> civitas puniri poterat, \* sed duntaxat ad cogendam civitatem id facere, quod facere debebat, id est, judicium reddere in fontem; \* quod debitum ex officio, \* ad <sup>15</sup> prius illud, \* non ad <sup>16</sup> posterius debendi genus refertur: \* aliud enim est debere punire, \* aliud debere, aut posse puniri; <sup>17</sup> \* quamquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet, \* sed ita ut distincta sit causa illa, & hoc effectum. \* Ergo pœnæ nomine acquiri res subditorum hostilium non poterunt, \* sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint, in quibus \* & magistratus continentur, qui delicta non puniunt.

III. Cæterum, \* res subditorum & capi, & acquiri possunt, non tantum ad consecutionem <sup>18</sup> \* debiti primarii, unde ortum est bellum, \* sed & <sup>19</sup> subnascentis: secundum ea, quæ diximus \* initio hujus libri. Et sic accipiendum est, quod scribunt <sup>b</sup> theologi quidam, \* capta in bello <sup>20</sup> non compensari cum debito principali: intelligendum enim hoc \* usque dum <sup>21</sup> \* secundum sanum judicium satisfactum sit de eo damno, quod in ipso

a. Lib. III.  
c. 2. n. 2.

b. Sivo.  
verb. bell.  
n. 10. Pict.  
n. 51. Bort.  
in l. si quis  
bello. D. de  
capti.

## G R O N O V I I.

10. *Quod pœnale est* ] Ex maleficio imperantibus, & magistratu oritur.

11. *Latius produci* ] Etiam ad pœnam, cum videatur tantum placuisse ad satisfactionem, aut compensationem.

12. *Est in bonis* ] Ita ut si persequi cesses, tuo carcas.

13. *Non est* ] Spectat enim tantum vindictam, de qua remittere licet ita ut nulla re egas.

14. *Civitas puniri* ] Aliquid deliquerat noxam nocendo, sed quod negligentius egerat in alieno dolore atstamando.

15. *Ad prius illud* ] Ex inæqualitate.

16. *Ad posterius* ] Ex pœna.

17. *Quæquam ex cessatione* ] Si post quam ex officio punire oportebat, in eo cesset, ipse pœnam scilicet dignam reddat: sique adeo ex isto sapius hoc exoritur, & existit: haud quaquam tamen hæc duo miscenda, & pro eodem habenda sunt.

18. *Debiti primarii* ] In quo cepit injustitia.

19. *Subnascentis* ] Ejus, quod ex illo sequitur, & provenit.

20. *Non compensari* ] Non posse imputari ab eo, de cujus bonis, vel territorio rapta sunt, tanquam sufficientem retributionem pro injuria, quæ dedit causam bello: sed jus esse victori super illa, quæ tenet, aut bello acquisivit, pro ea injuria, quæ locum bello fecit, novam satisfactionem petere.

21. *Secundum sanum judicium* ] Arbitratu prudentium, & bonorum virorum.

(aa) Vide supra, Lib. II. Cap. 11. num. 7. J. B.

(bb) Omnes Editiones, etiam prima, habent hæc verba, quæ vox manifeste mendosa est. Mutavimus igitur, ut sensus postulat, quemadmodum & initio Capituli, ubi etiam in omnibus Editionibus hactenus legebatur: *excepta quod etiam extra tam ad securitatem NECESSARIAM res possunt detineri*; pro: *ad securitatem NECESSARIAM res*: quæ mendosa à nemine animadversa, mirum sane est. J. B.

ipso bello datum est. sic in disceptatione cum Antiocho Romani, Livio  
 \* narrante, \* impensam, quæ in bellum facta esset, omnem præstare  
 XXXVII. regem, æquum censabant, cujus culpa bellum excitatum esset. Apud Ju-  
 6. 35. stinum \* est, *impensus belli lege iustus* (cc) *susceptorum*: apud Thucydidem  
 XXXIII. \* damnantur Samii *χρηματα τὰ ἀναδωθέντα ἀπὸ τοῦ πολέμου, solvere belli impensas.*  
 6. 1. Et \* alibi sepe. \* Quod autem victis iuste imponitur, idem & bello iuste  
 6. Lib. I. extorquetur.  
 6. 117.

\* IV. 1. Cæterum, sciendum est, quod & \* alibi meminimus, \*  
 iacius patere charitatis, quam juris regulas. Qui divitiis floret, immiseri-  
 cordiæ reus erit \* si inopem \* debitor omnibus reculis suis excutiat,  
 ut ipse ultimum quadrantem consequatur, multoque magis si is ipse de-  
 bitor \* in id debitum venerit \* sua bonitate, ut si pro amico fidejuss-  
 rit, ipse autem nihil pecuniæ verterit in rem suam. \* *Miserabile enim*  
 6. Divi. est, ut ait \* pater Quintilianus, *sponsoris periculum.* Tamen \* *tam du-*  
 6. 173. rus creditor \* contra jus stricte dictum nihil facit.

2. Quare \* exigit humanitas, ut his, \* qui extra culpam sunt belli,  
 \* quique \* non alio, quam fidejussorio nomine obstricti sunt, \* relin-  
 quantur res istæ, quibus nos facilius, quam ipsi careamus, præsertim  
 vero si satis appareat, \* illos ipsos id, quod eo modo amiserunt, a civi-  
 tate sua non recuperaturos. Huc pertinet quod Babylone capta Cyrus \*  
 6. Xenoph. militibus dixit: *οὐκ ἔστιν ἡμῶν τὸ ἔλαττον, τὸ ἂν ἔχοντες, ἀλλὰ φεικόμενοι τῶν ἀδικησάντων.*  
 6. Cyp. *non est hæc exanæstis: injuste quidem non possidebitis quæ tenetis; sed si quid non*  
 VII. c. 5. *auferetis hostibus, id vestra erit humanitatis.*  
 a. 26.

## 3. Notan-

## G R O T I I.

\* *Impensam, quæ in bellum facta esset* ] Me-  
 minit Polybius excerpto legationum 23. Sic &  
 a Sulla damnati Asiatici, narrante in Mithrida-  
 ticiis Appiano, (Pag. 213.) morem hunc pro  
 se allegat rex Poloniz, apud Truanum libro.  
 LXXXIII. anno MDLXXXI. Sic apud Hone-  
 rum Iliados 1 vocem *τῶνδε* scholiales inter-  
 pretantur *τῶνδε τῶν πολέμου* *διότι δι τὸ ἔλαττον*  
*τοῦ ἐν τῷ πόλει κτηνῶν* \* belli estimationem,  
 dividuum neque rerum, quæ in urbe erant. (Ad  
 vers. 236.)

\* *Miserabile enim est, ut ait pater Quinti-*  
*lianus, sponsoris periculum* ] Addit, salvo  
 pudore ad sponsores non aliter crediorem vene-  
 re, quam si recipere a debitore non possit. Be-  
 ne satis *potest*, nam sponsores appellare, vi-  
 detur habere quantum *humanitas*, ut ait Cicero.  
 ad Atticum XVI. 15. (Vide Noodt, Jul. Paul.  
 Cap. XI. J. B.)

\* *Exigit humanitas* ] Ptolemaeus Demetrio  
 Antigoni filio tabernaculum, & alia ad eum  
 ætopis ipsius pertinencia, pecunias quoque  
 easque remisit, dicens, non de omnibus rebus,  
 sed de imperio, & honore inter ipsos certari.  
 Varro Flutarchum Demetrio, (pag. 891. A.)

Vide & factum Sancti Valconum regis apud  
 Marianum lib. XI. cap. 16.

## G R O N O V I I.

22 *Lacius patere* ] Plus deberi humanitati,  
 aut vinculo, quod omnem hominem nobis pro-  
 ximum facit, quam legibus; ut quis plane,  
 ac vere iustus sit, non sufficere id tantum  
 præstari, quo leges contentæ sunt, & reco-  
 pta iura.

23 *Debitor omnibus reculis* ] Cic. pro Quin-  
 tio 16. *Viri boni, cum palam fraudantur,*  
*cum experiri potestas non est, timide tamen,*  
*et prætextum huc descendant vi, ac necessitate*  
*coadi.*

24 *Sua bonitate* ] Non lueri, aut utilitatis  
 studio.

25 *Miserabile* ] Dignum favore, ac mise-  
 ricordia.

26 *Tam duras* ] Qui acerbissime ad ultimum  
 quadrantem sibi debita persequitur.

27 *Non alio, quam fidejussorio* ] Hanc unam  
 ob causam, quod tanquam sponsores intercesse-  
 runt.

(cc) Est apud JUSTINUM, *belli lege*  
*visti*, nec ulla varietas lectionis notatur in  
 Editione Grævizana, nec in ultima V. Cl. Av.  
 Gronovii. J. B.

3. Notandum & hoc, \* cum \*\* in subsidium introductum sit jus hoc in bona subditorum innocentium, quamdiu spes est nos nostrum fati facile consequi posse + ab originariis debitoribus, + aut ab iis, qui jus non reddendo sponte sua debitores se faciunt, ad eos venire, qui culpa vacant, + etiam si concedatur cum stricto jure non pugnare, + abire tamen ubi humanitatis regula.

4. + Exempla hujus humanitatis existant passim in historia præsertim Romana, ut cum + agri hostibus devictis ea conditione concessi + ut in civitatem venirent, id est, victæ civitati cederent, aut cum ex agris modicum, + honoris gratia, + veteri possessori relinquebatur. Sic a Romulo + Vejentes agri parte multatos, narrat + Livius. Sic Uxiis + Alexander Macedo agros, quos habuerant, dedit vestigiales. Sic + deditas urbes non diripi, sæpe legas: + & supra diximus, non personis tantum, sed & rebus agros colentium cum laude, & ex pio canonum præscripto parci, saltem sub tributo; + & sub simili tributo solere & + mercibus concedi a bello immunitatem.

GROTIJ.

GRONOVJ.

\* Veteri possessori relinquebatur ] Appianus civilium II. vno de maximis suis maxime, ubi verum dicimus vno ubi adhibere, ubi iustitiam Romanis veteres ut hostium quidem vicis omnes agros adhibebant, sed cum eis partiebantur. (Pag. 516.) Sic & Vandalos in Africa, & in Italia Gothos fecisse, historia nos docent.

\*\* In subsidium ] Kara δούριον πλάτ' altero, vel repetito, aut mutato ensu, ut si regia via nequas, hoc velut transverso tramite ad jus tuum perveniat.

+ Mercibus concedi ] Permitti negotiabitur, ut merces in hostilia loca supportent.

# HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTIJ

LIB. III. CAP. XIII.

\* AUCTOR supra capite VI. supposuit, jure gentium voluntario introductum esse, ut hostis ab hoste prædam agere possit, et si iustam causam bellum gerendi non habeat, eamque prædandi licentiam in infinitum procedere, & ad res subditorum innocentium, quin ad imperia quoque acquirenda extendi. L. 3. c. 2.

\* §. 2. c. 4. §. 4. c. 6. §. 1. mon. 1. §. 2. Effectum hujus juri gentium in eo constituit, 1<sup>o</sup>. ut verum quidem jus non det, sed impunitatem apud alias gentes tribuat, adeo ut capiens ideo tanquam fur puniri non possit. L. 3. c. 4. §. 5. 2<sup>o</sup>. ut is, qui rem hostilem cepit, & omnes, qui causam ab eo habent, a quocunque magistratu

» magistratu in possessione tuendi sint, a-  
» deoque dominium acquirant, sed tantum  
» quoad effectus externos. L. 3. c. 2. §. 2.  
» c. 6. §. 2. l. c. 13. §. 1.

» Hoc capite Auctor hanc *jus gentium*  
» licentiam temperat, tum ex jure naturæ,  
» tum ex officiorum regulis.

» *Jure cuius naturalis omnem capturam*  
» rei hostilis illicitam esse, ait, nisi capiens  
» iustum belli causam habeat, L. 3. c. 1. §.  
» 2. c. 6. §. 1. c. 10. §. 13. c. 18. §. 2. &  
» tantum intra modum debiti, & poenæ,  
» non vero in infinitum, l. 3. c. 1. §. 2.  
» c. 6. §. 1. b. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2; adco-  
» que nec subditos innocentes, neque eor-  
» um res capi posse, b. c. 13. §. 1. §. 2.  
» l. 3. c. 2. §. 1.

» Effectum hujus juris naturalis hunc  
» esse, ait, 1. ut is, qui non ex iusta cau-  
» sa res hostis capiat, vel ultra modum de-  
» biti, & poenæ, nunquam acquirat pro-  
» prietatem, seu dominium, L. 3. c. 1. §.  
» 2. c. 18. §. 2. Immo 2. capientem a qua-  
» libet gente tanquam furem, & prædonem  
» puniri, & ad restitutionem rei ablatæ vi,  
» & armis adigi posse, L. 3. c. 4. §. 3.

» Quæ principia Grotii uberior exposui  
» supra L. 3. c. 1. §. 1.

#### A D §. I.

1. *Neque peccato tunc, aut a restitu-  
» tionis onere immunis censeri debet verum bo-  
» filium captura*] = Refutavimus hanc senten-  
» tiam supra l. 3. c. 1. §. 2. c. 6. §. 1. c. 18.  
» §. 2. & diximus, jure naturæ personas,  
» & res hostiles in infinitum capi posse, tum  
» ad reparationem juris, tum in poenam.

*In bello iusto*] = In bello enim injusto  
» omnes actus, adeoque & capturam inju-  
» stam esse, dixit supra c. 10. §. 3.

*Non ultra licitum esse capere*] = Hic er-  
»ror perpetuus est Auctoris, de quo vide  
» l. 3. c. 1. §. 2. c. 4. §. 3. L. 2. c. 20. §.  
» 32. l. 2. c. 7. §. 2. L. 3. c. 6. §. 1. m. 1.  
» c. 8. §. 1. §. 4. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.

*Excepto, quod etiam contra eam ad secu-  
» ritatem necessaria res possit detineri*] =  
» Vide l. 3. c. 6. §. 1. c. 18. §. 2. §. c. 1.  
» §. 2. l. e. ut jore pignoris retineri possint  
» capta, etiam ultra quantitatem debiti,  
» donec satisfactum sit: ut jam dictum est,  
» ipsam proprietatem jure naturæ acquiri  
» capienti.

*Sed restituenda cessante periculo, secun-  
» dum ea, quæ lib. 11. cap. 11. traditavi-  
» mus*] = Immo plane alia ratio est ejus ca-  
» pturæ, de qua d. l. 2. c. 2. §. 10. agitur:  
» adeoque male ea ad capturam rei hostilis  
» applicatur, uti mox videbimus.

*Quod §. in re pacatorum licet*] = Au-  
» ctor supra c. 1. §. 2. m. 2. §. l. 2. c. 2.  
» §. 10. statuit, rem alienam, & que pa-  
» cati est, ex qua certum mihi periculum  
» imminet, citra culpæ alienæ considerationem  
» nem invadi posse; at occupantem domi-  
» num non fieri, sed custodire posse, do-  
» nec securitati ejus cautum sit.

*Nullo magis in re hostium licet*] = Ratio  
» differentie in eo consistit, quod pacato-  
» rum res capere possum non ex jure, quod  
» in pacatum mihi competit, sed ex jure  
» necessariæ defensionis, quod omnia conti-  
» net, sine quibus vis illud defendere non  
» possum. At *res hostiles* capere possum ob  
» injuriam ab hoste mihi illatam, adeoque  
» ob jus, quod in ipsum hostem mihi com-  
» petit, cujus effectus est, quod illo casu  
» nuda custodia acquiritur, hoc casu do-  
» minium quoque.

*Hoc igitur est capiendi quoddam jus sine  
» acquirentis jure*] = Quia capere saltem li-  
» cet ad effectum securitatis, non ut ac-  
» quiratur dominium rerum captarum; ni-  
» mirum, quatenus excedit quantitatem de-  
» biti: nam intra modum debiti etiam pro-  
» prietatem acquiri per modum compensa-  
» tionis, ipse Grotius statuit.

*Aut ob inaequalitatem verum*] = Forte  
» quod æqualitas non fuerit in contractu,  
» quem hostis mecum inhi, & quam pro-  
» inde corrigere alter tenetur: quod exa-  
» minavimus supra l. 2. c. 12. §. 8. ubi si-  
» mel diximus, obligationem non oriri ex  
» inaequalitate, sed ex eo, quod alter vel  
» rem nostram teneat, vel jus aliquod in nos  
» transtulerit, vel locupletior factus sit no-  
» stra jactura, &c.

*Aut ex pana*] = Quia hostis jus nostrum læsit.  
» Potest ex utraque causa acquiri *res ho-  
» stili*] = l. e. capi potest res hostilis, aut  
» ex debito, aut in poenam.

*Sed cum discrimine tamen*] = Quod dif-  
» erimen in eo ponit, quod ob debitum  
» etiam subditorum res capi possint, etiam  
» juxta justitiam internam; poena autem  
» a subditis innocentibus exigi non possit.

*Sed §. subditorum ejus in introductio jure  
» gentium quasi fideiussione obligari*] = Supra  
» c. 2.

\* c. 2. §. 1. *§. 5. demonstravimus, res subditorum obligari pro debito principis, non demum ex dicto aliquo jure gentium, sed ex ipsa naturæ ratione.*

*Introductio jure gentium* ] = Jus hoc gentium ex necessitate quadam introductum fuisse, fingit, quia facilius bona subditorum capi possunt, quam Principes; & membra ejusdem societatis facilius a se mutuo jus consequi possint, *id est*, cap. 2. §. 2.

*Quasi fideiussione* ] = Jure gentium enim introductum esse, ait, ut pro eo, quod debet præstare aliqua civilis societas, aut ejus caput, &c. teneantur, & obligata esse debeant bona omnia corporalia, & incorporalia eorum, qui tali societati sub sunt, l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.

*Quod quidem jure gentium alterius gentis credimus, quam illud, quod in impunitate sola, &c.]* = Jus ergo illud gentium non ita nature (qua alius pro alio non obligatur, l. 3. c. 2. §. 1.) repugnare, ait, ut non more, & tacito consensu induci potuerit, cum & fideiussores sine causa ulla ex solo consensu obligentur. Et ipse erat, facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi posse, quam externos, quorum multis in locis exigua haberetur ratio: deinde commodum ex hac obligatione commune fuisse omnibus populis, ita ut qui nunc eo gravaretur, alio tempore sublevari indidem posset; quæ sunt verba Grotii d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. ubi sententiam hanc refutavimus.

*Quod in impunitate sola* ] = Adeoque non in vero aliquo jure. Ad quam impunitatem in præcedentibus retulit jus interficiendi quovis hostes in quovis bello, jus vastandi eorum res, easque capiendi, &c. *Vid. l. 3. c. 1. §. 1. c. 6. §. 2. c. 10. §. 1.*

*Aut externa vi judiciorum* ] = Quia ex hypothesi Auctoris is, qui in bello solenni sine fine, modoque res hostiles capit, apud alias gentes æque, ac is, qui causam ab eo habet, in possessione tuendus est, adeoque dominium hæcenus quoad effectus externos acquirit, d. l. 3. c. 6. §. 2.

*Non externum nullo* ] = I. e. quoad impunitatem, & vim externam judiciorum. *Sed §. internum* ] = Quod tutum in conscientia reddit.

*Sic §. ex communi quadam consensu, qui singularium consensum vi quadam in se continet* ] = Consensus est, quod jus illud,

Tom. IV.

\* quo subditorum res obligantur pro debito civitatis, non sit contra jus interuum, quia id gentes communiter ita statuerunt; ex quo communi consensu singuli cives obligantur. *Vid. l. 3. c. 2. §. 2. ubi solum hanc consutavimus. Vera ratio, cur subditi ipso jure nature ex debito principis obligentur, hæc est, quod subditi omne suum iudicium in principem transferunt, indeque sequi iudicium principis, ejusque causam defendere teneantur. Quia igitur hæcenus causam hostis sequuntur, injuriam ab eo illatam defendunt, eoque reparationi juris nostri resistunt, quævis quoque hostilia pati debent.*

*Communis pactio civitatis* ] = L. 1. ff. de Legibus. Conf. supra l. 2. c. 11. §. 1. n.

\* 3. §. c. 14. §. 9. §. l. 3. c. 2. §. 2.

*In hoc negotii genere placuisse gentibus, eo est creditibilis* ] = Quæ, quæso, gens aliquo gentium placito obligari se credet? quin quis populus ex eo, quod creditur eis gentibus placuisse, obligationem oriri, persuasum sibi habeat? *Vid. Diss. proem. IV. §. 29. seq.*

*Non solum majoris mali vitandi causa* ]

\* Expresit autem hoc quædam necessitas, (verba hæc sunt Auctoris supra l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.) quod aliqui magna daretur injuriis faciendis licentia, cum bona imperantium sæpe non tam facile possint in manus venire, quam privatorum, qui plures sunt.

*Sed etiam juris sui cuique consequentis gratia* ] = Quia facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi possunt, d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2.

## Ad §. II.

*At in altero* ] = *Vid. §. præced. n. 2.*  
*Quod penale est* ] = Ubi nimirum magistratus ex maleficio tenetur.

*Non video gentium consensu tale jus inter subditorum esse proditum* ] = Sensus est, quod pro debito penali civitatis res subditorum non obligentur fideiussionis nexu, neque consensus gentium eo extendi debeat. Diximus, tale jus gentium voluntarium non existere.

*Oligia enim talis verum alienarum est obligatio* ] = Immo vera ratio est, quia

II h

n. 1. 5

» talis gentium consensus, unde jus oriatur, non datur.

*Adeoque latius produci non debet* ] » Quod non est, produci non potest. Ceterum, » sepius dictum est, interpretationes tum » favorabiles, tum odiosas esse ex mero » jure civili.

*Neque par est utilitas* ] » Ob quam fo- » lara gentes jus statuere solent. At dixi, » in neutro casu jus gentium, quod non » existit, aliquid statuere; adeoque frustra » de discriminis ratione inter debitum ci- » vile, & poenam, eo jure queri. Jure » naturæ subditi æque ex debito, ac ex de- » licto principis tenentur, propter assensum, » quia factum principis, qui reparare inju- » riam non vult, operis suis, ac opibus » defendunt, adeoque judicium, & causam » hostis sequuntur, eoque hostes ipsi sunt.

*Nam prius illud est in bonis* ] » Qui enim » debitum ex contractu petit, ei aliquid ab- » est ex bonis; adeoque ejus persecutio » sine damno omitti non potest: & pro- » pter hanc utilitatem Gentes non tantum » debitoris, sed & ejus subditorum bona » obligari voluisse, ait.

*Posterius hoc non est* ] » Poenale debitum » non est in bonis. Sanc, ei, qui poenam » ab hoste poscit, nihil ex bonis abest; ne- » que igitur damnum patitur si persecutio- » nem poenæ omittit. Atque hinc Auctor » concludit, gentes voluisse quidem debi- » torem obligare ad reparandam injuriam, » non vero ejus subditos, quia non agitur » de reparando damno in bonis dato. At » placita hæc gentium fabulam esse, passim » probavimus. Subditi æque ex debito, ac » ex injuria fure civitatis tenentur, quia » causam civitatis defendunt, & defende- » re tenentur.

*De jure Attico* ] », De quo supra §. 3. » c. 2. §. 3. ubi scilicet tres proximi agna- » ti capi poterant, donec de delicto satis- » fieret.

*Ibi homines obligabatur non ex eo proprie* ] » Sensus est: potuisse capi illas personas » pro debito poenali ad eum effectum, ut » civitas hoc modo adigeretur ad judicium » reddendum in fontem: non vero ut ca- » pi illi pro delicto puniri possint.

*Quod civitas puniri poterat* ] », Nam civi- » tas nihil deliquerat, sed civis.

*Sed duxerunt ad cogendam civitatem* ] » Ad efficiendum ut civitas, si liberæ esse » velit cives captos, jus dicat in eum.

*Quod debitum ex officio* ] », Officii enim » pars est reos punire.

*Ad prius illud* ] », Ad debita civilia. » Non ad posterius ] », Ad debita, quæ ex » delicto oriuntur.

*Aliud enim est debere punire* ] », Hoc » enim supponit delictum; subditi autem » innocentes non delinquent: at diximus, » subditos non esse innocentes.

*Aliud debere, &c. puniri* ] », Debebat » autem saltem puniri civitas, non cives » innocentes.

*Quamquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet* ] », Ex cessatione igitur hujus » debiti, & officii, sequitur, singulos ci- » ves obligari, & puniri posse, qui fa- » ctum civitatis probant, & defendunt.

*Sed ita ut distincta sit causa illa, &c. hoc efficiendum* ] », Rectius distinctæ sunt obli- » gationum causæ. Nam causa principalis » est debitum, vel delictum civis. Si ma- » gistratus extraneo requirenti negat judi- » cium, tunc hic obligatur ex nova cau- » sa, ex cessatione scilicet officii. Reliqui » subditi ejusdem civitatis non obligantur » pro debito concivis; sed ideo, quia fa- » ctum, & injuriam magistratus officium » negantis defendunt, & probant.

*Ergo pena nomine acquiri res subdito- rum hostilium non poterunt* ] », Immo po- » næ nomine acquiri possunt, quia causa » sunt injuræ dum eam probant, ac de- » fendunt.

*Sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint* ] » At delinquent quoque qui injuriam illam » defendunt, & reparationi juris consilio, » opera, vel opibus resistunt.

*Et magistratus continentur* ] », Qui ne- » gando officium injuriam committunt, at- » que ideo bello cogi possunt ad satisfaci- » endum. Sed & concivis continentur; » at ex alio capite, quia scilicet injuriam » principis negantis officium probare, & » defendere tenentur.

#### AD §. III.

*Res subditorum &c. capi, &c. acquiri possunt* ] », Scilicet, ex eo jure gentium vo- » luntario, quo singulorum bona pro debi- » tis civitatis obligari, dixit; quod modo » refutavimus. Cives enim suo jure pro de- » bito non obligantur; nec jure gentium, » quale non datur, nec jure naturæ, quo » nemine



„ nemo ex alieno debito tenetur. Adeoque  
 „ tunc demum obligantur si magistratus ne-  
 „ get iudicium; hoc enim factum subditi  
 „ descendunt: adeoque ex hac approbatione  
 „ tenentur, & quia causam hostis descen-  
 „ dunt, hostes sunt.

„ *Debiti primarii* ] „ Subditi in genere  
 „ tenentur ad reparationem injuriarum, quæ  
 „ a magistratu committitur, & quam de-  
 „ bentur.

„ *Sed §. secundæ sententiæ* ] „ I. e. omnium  
 „ damnorum, quæ ex bello sequuntur, quia  
 „ quia subditi reparationi juris nostri resi-  
 „ stentes tenentur ad omne id, quod inter-  
 „ rell injuriarum factam non esse.

„ *Initio hujus libri* ] „ L. 3. c. 1. §. 3. l. 2.  
 „ c. 1. §. 16. & infra c. 14. §. 1.

„ *Capta in bello non compensari cum debi-  
 „ to principali* ] „ Omnino compensantur,  
 „ quia pensare est æquare, quando nimi-  
 „ rum debitor id, quod ipse debet, cum  
 „ eo, quod ipsi debetur, pensat. Sed &  
 „ præterea in penam res hostium retineri  
 „ possunt, citra compensationem.

„ *Usque dum. §. c. satisfactum sit* ] „ Ex  
 „ mente Auctoris igitur interim saltem fe-  
 „ curatis causa custodiri possunt res ca-  
 „ ptæ; quod refutavimus §. 1. n. 1.

„ *Secundum sanctum iudicium* ] „ Arbitratu  
 „ prudentium, & bonorum virorum. At  
 „ frustra ad id provocatur inter gentes, quæ  
 „ alieno iudicio non subsunt.

„ *Impensam, quæ in bellum facta esset* ]  
 „ Quia hæc impensæ ex injuria hostis mihi  
 „ absunt, indeque is restituere eas mihi  
 „ tenetur.

„ *Et alibi* ] „ Vide notas Auctoris. Adde  
 „ *Infl. l. 31. c. 7. Thuan. l. 22. p. 443.*  
 „ *Quod autem videtur iuste imponitur, idem*  
 „ *§. bello iuste extorquetur* ] „ Immo capta  
 „ non ex ea ratione cedunt capientibus, sed  
 „ quia mediis his adiguntur hostes ad satis-  
 „ faciendum.

## AD §. IV.

„ AUCTOR hic ait, nec ea, quæ iustitia  
 „ interna licita sunt, semper admitti debe-  
 „ re, quoties charitatis lex obstat; indeque  
 „ monet, i. ne dives inopem debitorem  
 „ omnibus rebus exuat: e. imprimis si ni-  
 „ hil ex debito lucratus sit, uti si fide sua  
 „ dari iussit: neque 3. eorum, qui extra  
 „ belli culpam sunt, res capi debere, uti

„ res subditorum innocentium: & magis  
 „ 4. si constet, illos a concivibus res suas  
 „ non facile recuperaturos; vel 5. nostrum  
 „ satis facile nos confecturos ab eis, qui  
 „ primario debent, vel a Principe, qui iu-  
 „ dicio negavit. 6. Humanitatis exempla  
 „ afferit, ubi devicti hostes vel in civitatem  
 „ assumti, aut ex agris aliquid veteribus  
 „ possessoribus sub lege tributi relictum est.  
 „ 7. Denique urbibus captemis parcendum, agros  
 „ que, vel agrorum partem illis relinquen-  
 „ dam, & tributum potius eis, ut & aliis  
 „ mercibus imponendum, ait.

„ At cum hæc tum ad prudentiæ, tum  
 „ ad virtutis regulas pertineant, non opus  
 „ est iis inherere cum hic saltem, quid jure  
 „ naturæ liceat, quæstio sit; in sequentibus  
 „ igitur mentem saltem Auctoris explica-  
 „ bimus.

„ *Alibi* ] „ Vide lib. 3. cap. 4. §. 2. Lib. 1.  
 „ 2. cap. 17. §. 9.

„ *Si inopem debitorem omnibus rebus suis*  
 „ *excutiat* ] „ Hoc verum si inopia illa non  
 „ vitio debitoris supervenerit. Unde & le-  
 „ ges civiles tali debitori varia indulgent  
 „ beneficia, cessionem bonorum, indulgent  
 „ moratorium.

„ *In id debitorum veneris sua bonitate* ] „ Non  
 „ lucri, aut utilitatis studio. Supponit au-  
 „ tem Auctor, hic quoque creditorem esse  
 „ divitem, fideiussorem vero inopem.

„ *Tam diu* ] „ Qui ad pecuniam, & fac-  
 „ cum usque debitum exigit.

„ *Contra sua stricte dictum* ] „ Nam alibi  
 „ dixit, naturæ non repugnare, ut non  
 „ more, & tacito consensu induci potue-  
 „ rit, ut subditi factum principis præstare  
 „ debeant. L. 3. c. 2. §. 2. n. 1. Adeoque  
 „ stricto jure non peccare, ait, eum, qui  
 „ subditum inopem pro debito civitatis o-  
 „ mnibus rebus excutit.

„ *Qui extra culpam sunt belli* ] „ Qui nec 2  
 „ suo jure debent, nec ipsi deliquerant.

„ *Quæque non ab eo, quam fideiussorio no-  
 „ mine* ] „ Qui non aliam ob causam, quam  
 „ quod fidem interposuerint, bello conve-  
 „ niuntur. Hoc nomine etiam subditi ex  
 „ introducto jure gentium obligari, dixit  
 „ supra §. 1. n. 2.

„ *Relinquantur res istæ, quibus nos faci-  
 „ lio, quam ipsi careamus* ] „ Adeoque quæ  
 „ nobis nullam, vel exiguam, subditis au-  
 „ tem maximam afferunt utilitatem.

„ *Illæ ipsæ id, quod eo modo amiserant,*  
 „ H h 2

a civitate sua non recuperator ] „ Ex hypothesi enim Auctoris ideo gentes bonae subditorum pro debito civitatis obligari voluere, quia membra ejusdem societatis facilius a se invicem jus consequi possunt. Vide l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. & supra §. 1. in fin. ibique not. Aliud ergo ex charitatis saltem regula statuit si cesset illa spes.

¶ Cum in subsidium introductum sit jus hoc ] „ Tenentur enim saltem tanquam si de iustiores. Vid. supra §. 1. n. 2.

Ab originariis debitoribus ] „ A principali debitor; nam tunc tota ratio constitutionis juris gentium cessare videtur, utpote quae ex hypothese Auctoris ideo obtinuit, ut creditores eo facilius jus suum consequantur, l. 3. c. 2. §. 2. & supra §. 1. n. 2. in fin.

Aus ab iis, qui sui non reddendo sponte sua debitores se faciunt ] „ Si difficilior sit recuperatio a debitoribus principali, sed facilius a magistratu debitoris, qui iudicium negavit, tunc, ait, charitatem requirere, ut hic potius excutatur, quam reliqui subditi innocentes.

Etiam si concedatur, cum stricto iure non

pugnare ] „ Vid. n. praed. in fin.

Abire tamen ab humanitatis regula ] „ I. e. non peccari contra jus, sed contra virtutem.

Exempla huius humanitatis ] „ Recte hic monet Ziglerus, exempla haec non con- venire, cum ea specie humanitatis, quam hoc §. n. 3. commendat scilicet, de excutiendo debito originario.

Agri hostibus devotiis ea conditione concessi, ut in civitatem venirent ] „ Vide supra l. 3. c. 6. §. 11. & infra c. 15. §. 3. & 9.

Veteri possessori relinqueretur ] „ Exemplum attulit Auctor supra L. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Lietius ] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Alexander Macedo ] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Deditis verbi non diripi ] „ Conf. l. 3. c. 4. §. 12. c. 11. §. 16. n. 2. c. 5. §. 1. c. 6. §. 18.

Et supra ] „ l. 3. c. 12. §. 4. n. 4. & c. 11. §. 10. n. 2. & §. 11.

Et sub simili tributo solere & mercibus concedi a bello immunitatem ] „ L. 3. c. 12. §. 4. n. 1.

## CAPUT XIV.

### Temperamentum circa captos.

I. Quo usque capere homines liceat iustitia interna :

II. Quid interno iustitia dominio in servum liceat :

III. Non licere occidere innocentem.

IV. Non punire inclementer.

V. Non operas vinum graves imponere.

VI. Peculium quomodo domini, quomodo servi.

VII. An servus fugere liceat.

VIII. An e servus nati domino teneantur, & quatenus.

IX. Quid faciendum ubi captorum servitus in usu non est.

a belli de  
sore belli  
n. 41. Loff.  
l. 11. c. 5.  
dub. §. Co-  
var. c. peccatum. p. 11, §. 11. Molina disp. 120. & 121. Potentia disp. 3. q. 16.

+ L. 1. Quibus in locis + captivitas hominum, & servitus in more est, + si internam iustitiam respicimus, + limitanda primum est ad rerum instar, + ut scilicet + eo usque licita sit talis acquisitio,

GRONOVII.

¶ Eo usque licita sit talis + Ad eum numerum,

tio, & pretium corporum, quo exaequetur aut a suboriantibus postea profectum causis damnum.

G R O.

tio, quo usque debiti aut primarii, aut \* subnascentis quantitas patitur, \* nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit delictum, quod libertatis damno puniri æquitas ferat. \* Hactenus igitur nec ultra \* justum bellum gerens in hostis subditos captos jus habet, \* idque a in alios valide transfert.

2. Erit autem æquitatis, & bonitatis officium, hic quoque \* ea adhibere discrimina, quæ, cum de interficiendis hostibus ageretur, supra annotata sunt. Demosthenes <sup>b</sup> in epistola pro Lycurgi liberis laudat Philippum Macedonem, \* quod non omnes, qui inter hostes fuerant, servos fecisset: *οὐ γὰρ ἔτι δέοντι ἴσως πρὸς ἀπορίας τὰ πόλια, ἔτι καὶ ἀγνοῖτο, ἀλλὰ τὸν τῶν ἀλλοτρῶν ἐκδοτικὸν ἐμβρυόχρηστον, τὰ τυμὰν ἰσχύοντα.* neque enim, inquit, eadem in omnes aut aqua, aut honesta censebat, sed rem expulsa cum accessione ejus, quod quisque meruisset, etiam in talibus velut judicem agebat.

<sup>b</sup> Pag.  
114. B.

II. 1. Sed primum notandum hic est, \* jus illud, \* quod quasi ex fidejussione pro civitate oritur, \* neutiquam \* tam late patere, quam jus, quod ex delicto nascitur in eos, qui \* poenæ servi fiunt. Unde Spartanus quidam <sup>b</sup> 6 captivum se dicebat, (aa) non servum. nam si rem recte inspicimus, \* jus hoc generale in captos ex bello justo par est ei juri, quod habent domini in eos, qui se paupertate coacti in servitutem vendiderunt, demto quod etiam magis \* miserranda est eorum calamitas, qui non suo facto speciali, sed regentium culpa in eam sortem deveniunt. *Διολέωνος ἀπομνημόνευον· γυναικὶν· res acerbissima est belli jure captivum fieri* : \* teste <sup>c</sup> Isocrate.

<sup>c</sup> Platini  
co. p. 300.  
A. Ed. H.  
Steph.

2. \* Est ergo 7 servitus hæc perpetua obligatio operatum, pro alimentis

## G R O T I I.

a Quod non omnes, qui inter hostes fuerant, servos fecisset ) Filius ejus Alexander Thebis captis exemit servituti & sacerdotibus, & eos, qui decretis in se factis non adfuerant, narrat Plutarchus in vita ejus. (Pag. 670. E.)

b Captivum se dicebat, non servum ) Philo: *οὐ γὰρ παρὶς οὐδὲ τιμὰς καὶ δόξα, οὐδὲ οὐδὲ πᾶσι παρὶς, ἢ κατὰ δόξα, ἀπαρτίσθη, ἢ κατὰ τιμὰς ἀρχαῖα, ὡς γινώσκοντες, ὅτι οὐ τῆς φύσεως οὐδὲ τῶν κατὰ φύσιν ἐνρίσι βέλτεροι γινώσκοντες ἐκείνους.* non Est patres pro filiis, Est filii pro parentibus saepe pretium preponderant, aut vi latroem acceptis, aut belli more captis, quos quidem naturæ leges valentiores hiis, quæ in terra sunt, legibus, scribunt liberos. (Lib. Quod omnia Probus liber, pag. 870. E.) Nimirum, ut apud Theodoretum Helena loquebatur :

*Οὐδὲν αὖτ' ἀνθρώπου ἐκείνου ἐξυμνάτωρ,  
Τίς ἂν προσηύκει ἀνθρώπινον δάστην ;*

Utraque generis porte prænatum Deis,  
Eritne servum nominare qui cœdest ?

(Habet hoc Auctor nosset etiam in Excerptis

ex Traged. Et Comæd. Græc. pag. 445. sed non ducet, unde hauserit. Repetitur apud Aristotelem, Politic. Lib. I. Cap. 6. pag. 302. B. Ed. Paris. ubi legitur : *ὅτι οὐδ' αὖτ' ἔκ. ut & in Heinsii Editione, cum paraphrasi. J. B.)*

## G R O N O V I I.

2 In alios ) Alienandis captivis.

3 Quod quasi ex fidejussione ) De captivis in servitutem redigendis hoc nomine gentibus placitum, quod singuli subiecti sunt quasi sponsores & secundi debitores pro eo, quod debet civitas, ut ea non solvente quasi addici possint.

4 Tam late patere ) Tantam vim habere.

5 Poenæ servi ) §. 1. Instit. de cap. dimiss. Observ. I, §. 77.

6 Captivum se ) Servire jure belli, non ob noxam, aut malignos natales.

7 Servitute hæc perpetua ) Ac si quis conduxerit hominem liberum, ut, quoad virat, sibi operas præstet, victus, & necessariorum securus, cum jure cogendi si negligens sit.

(aa) Refert id PLUTARCHUS, Apoph. Leon. pag. 234. C. Tom. II. Ed. Wechel. J. B.

<sup>a</sup> Sen. de  
Bref. lib.  
III, c. 22.

mentis itidem perpetuis. Chryssipea <sup>a</sup> definitio huic generi fervorum optime congruit : *servus est perpetuus mercenarius*. Et lex Hebræa <sup>a</sup> cum, qui inopia coactus se vendidit, discretè mercenario comparat. <sup>+</sup> (bb) Deut. XV, 18. 40. 53. & in <sup>a</sup> redemptura ejus operas ita vult ipsi prodesse, sicut fructus ex agro vendito percepti prodessent veteri domino. Deut. XVIII, 50.

<sup>b</sup> I. de  
Clem. c. 18.

3. <sup>+</sup> Multum ergo distat id, quod impune <sup>9</sup> in servum fit ex gentium jure, <sup>+</sup> & id, quod naturalis ratio fieri finit. Ex <sup>b</sup> Seneca supra citavimus : *civis in servum omnia liceant, est aliquid, quod <sup>10</sup> in hominem licere, commune jus animantium vetet*. Philemonis illud eodem tendit <sup>c</sup> :

<sup>c</sup> Apud  
Stob. Tit.  
62.

Καὶ ὁμοῦ ἂν τις ᾄδῃς ἥττω, δεινότερα,  
ἂν θύμῃς ἑνὶ ἰσθίῳ ἂν ᾄδῃς ἡμῶν.

*Heve, quisquis est homo natus, quamvis serviat  
Is servitutem, tamen esse homo non desinit.*

<sup>d</sup> Ep.  
XLVII.  
<sup>e</sup> Saturn.  
I, II.  
<sup>f</sup> Cosaf.  
IV, I.  
<sup>g</sup> Eph. VI,  
9.

Alibi item <sup>d</sup> Seneca : *servi sunt, immo homines : servi sunt, immo contrubernales : servi sunt, immo humiles amici : servi sunt, immo <sup>11</sup> + conservi*. quæ & apud Macrobiū <sup>e</sup> legas sensum plane eundem habentia cum Pauli <sup>f</sup> apostoli dicto : *Domini, juxta quod æquum est servis præstare, gnari vobis quoque dominum esse in celo*. Et alibi <sup>g</sup> vult dominos cum servis non minaciter agere, eo, quod jam diximus, argumento, <sup>+</sup> quod & ipsi dominum in celo habeant, qui ad talia <sup>12</sup> qualitatū discrimina non attendat. In constitutionibus, <sup>b</sup> quæ Clementi Romano ascribi solent, legitur, *ἐν ἰσθίῳ δούλῳ σου, ἡ παιδικὴ ἐν τῇ πατρὶς ψυχῇ, cave servo, aut ancillæ imperes acerbo animo*. <sup>+</sup> Clemens Alexandrinus <sup>i</sup> servis nos uti vult tanquam alteris nobis, quando homines sunt non minus, quam nos, fecutus sapientis Hebræi <sup>i</sup> dictum : *in istis enim videmus, quæ sunt in nobis, uti in nobis, uti in nobis*. <sup>+</sup> si servum habeas, ut fratre utere ; talis enim est, qualis tu.

<sup>b</sup> Lib. VII.  
<sup>c</sup> XIII.

<sup>i</sup> Padag.  
Lib. III.  
Cap. 19. p.  
307. Ed.  
Oxen.

<sup>k</sup> Syracid.  
Cap.  
XXXIII.  
vers. 12.

III. Jus ergo vitæ, & necis quod dicitur <sup>+</sup> in servum domino præstat, ut <sup>13</sup> domesticam habeat jurisdictionem, sed nimirum <sup>+</sup> eadem <sup>14</sup> religionē

#### G R O T I I.

<sup>e</sup> *Ep. πατρὶς ψυχῇ*.] Sic & in epistola Barnabæ est : *ἡ πατρὶς ψυχὴ καὶ δούλῳ σου ἐν πατρὶ, τοῦ ἰσθίου αὐτοῦ ἐκτίσας, μισοῦτε ἡ ψυχὴν τὸν ἰσθίου αὐτοῦ καὶ αὐτὸν*. <sup>+</sup> nolī acerbe imperare servo, aut ancillæ tuæ in Christum sperantibus, ne eo ipso offensus non timeat te committere tibi, Et ipsi Dominum. (Cap. 19.).

#### G R O N O V I I.

<sup>a</sup> *In redemptura ejus operas*] Pretium redemptionis minui, prout multas, & magis utiles operas elidit domino.

<sup>9</sup> *In servum*] In servilem personam.

<sup>10</sup> *In hominem*] In eundem, tanquam & hominem, ejusdemque sortis, cujus & domini sunt.

<sup>11</sup> *Conservi*] Omnes enim quodammodo servimus, præfectis, temporariis, illis, quorum gratiam volumus, denique Deo, & naturæ.

<sup>12</sup> *Qualitatum discrimina*] Qui omnes homines uno ordine habeat, liberum a servo non distingnat.

<sup>13</sup> *Ut domesticam habeat*] Et mandare possit justum opus, & ad id modica coactione cogere.

<sup>14</sup> *Religionē*] Moderationē.

(bb) Hæc mendonē omnes Ecclesien, a primis usque, scire habent. Legendum, ut ad *Posteriorium* obiter observavimus, Levit. XXV, 40. 53. & postea, pro *Dom.* XVIII, 50. reponendum, *Levit.* XXV, 27, 30. Res statim patebit insipienti loca illa. J. B.

G 20.







a De Of. ait a Cicero, non male precipiunt qui ita iubent uti, ut mercenarii : ope-  
 r. 13, randa exigendam, iusta praebeunda. Aristoteles : τὸ δὲ καὶ μισθὸς ἔσται, ἥτις ἡ  
 l. 13, ὁμοιοτης τοῦ δουλοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. <sup>1</sup> <sup>2</sup> <sup>3</sup> <sup>4</sup> <sup>5</sup> <sup>6</sup> <sup>7</sup> <sup>8</sup> <sup>9</sup> <sup>10</sup> <sup>11</sup> <sup>12</sup> <sup>13</sup> <sup>14</sup> <sup>15</sup> <sup>16</sup> <sup>17</sup> <sup>18</sup> <sup>19</sup> <sup>20</sup> <sup>21</sup> <sup>22</sup> <sup>23</sup> <sup>24</sup> <sup>25</sup> <sup>26</sup> <sup>27</sup> <sup>28</sup> <sup>29</sup> <sup>30</sup> <sup>31</sup> <sup>32</sup> <sup>33</sup> <sup>34</sup> <sup>35</sup> <sup>36</sup> <sup>37</sup> <sup>38</sup> <sup>39</sup> <sup>40</sup> <sup>41</sup> <sup>42</sup> <sup>43</sup> <sup>44</sup> <sup>45</sup> <sup>46</sup> <sup>47</sup> <sup>48</sup> <sup>49</sup> <sup>50</sup> <sup>51</sup> <sup>52</sup> <sup>53</sup> <sup>54</sup> <sup>55</sup> <sup>56</sup> <sup>57</sup> <sup>58</sup> <sup>59</sup> <sup>60</sup> <sup>61</sup> <sup>62</sup> <sup>63</sup> <sup>64</sup> <sup>65</sup> <sup>66</sup> <sup>67</sup> <sup>68</sup> <sup>69</sup> <sup>70</sup> <sup>71</sup> <sup>72</sup> <sup>73</sup> <sup>74</sup> <sup>75</sup> <sup>76</sup> <sup>77</sup> <sup>78</sup> <sup>79</sup> <sup>80</sup> <sup>81</sup> <sup>82</sup> <sup>83</sup> <sup>84</sup> <sup>85</sup> <sup>86</sup> <sup>87</sup> <sup>88</sup> <sup>89</sup> <sup>90</sup> <sup>91</sup> <sup>92</sup> <sup>93</sup> <sup>94</sup> <sup>95</sup> <sup>96</sup> <sup>97</sup> <sup>98</sup> <sup>99</sup> <sup>100</sup> <sup>101</sup> <sup>102</sup> <sup>103</sup> <sup>104</sup> <sup>105</sup> <sup>106</sup> <sup>107</sup> <sup>108</sup> <sup>109</sup> <sup>110</sup> <sup>111</sup> <sup>112</sup> <sup>113</sup> <sup>114</sup> <sup>115</sup> <sup>116</sup> <sup>117</sup> <sup>118</sup> <sup>119</sup> <sup>120</sup> <sup>121</sup> <sup>122</sup> <sup>123</sup> <sup>124</sup> <sup>125</sup> <sup>126</sup> <sup>127</sup> <sup>128</sup> <sup>129</sup> <sup>130</sup> <sup>131</sup> <sup>132</sup> <sup>133</sup> <sup>134</sup> <sup>135</sup> <sup>136</sup> <sup>137</sup> <sup>138</sup> <sup>139</sup> <sup>140</sup> <sup>141</sup> <sup>142</sup> <sup>143</sup> <sup>144</sup> <sup>145</sup> <sup>146</sup> <sup>147</sup> <sup>148</sup> <sup>149</sup> <sup>150</sup> <sup>151</sup> <sup>152</sup> <sup>153</sup> <sup>154</sup> <sup>155</sup> <sup>156</sup> <sup>157</sup> <sup>158</sup> <sup>159</sup> <sup>160</sup> <sup>161</sup> <sup>162</sup> <sup>163</sup> <sup>164</sup> <sup>165</sup> <sup>166</sup> <sup>167</sup> <sup>168</sup> <sup>169</sup> <sup>170</sup> <sup>171</sup> <sup>172</sup> <sup>173</sup> <sup>174</sup> <sup>175</sup> <sup>176</sup> <sup>177</sup> <sup>178</sup> <sup>179</sup> <sup>180</sup> <sup>181</sup> <sup>182</sup> <sup>183</sup> <sup>184</sup> <sup>185</sup> <sup>186</sup> <sup>187</sup> <sup>188</sup> <sup>189</sup> <sup>190</sup> <sup>191</sup> <sup>192</sup> <sup>193</sup> <sup>194</sup> <sup>195</sup> <sup>196</sup> <sup>197</sup> <sup>198</sup> <sup>199</sup> <sup>200</sup> <sup>201</sup> <sup>202</sup> <sup>203</sup> <sup>204</sup> <sup>205</sup> <sup>206</sup> <sup>207</sup> <sup>208</sup> <sup>209</sup> <sup>210</sup> <sup>211</sup> <sup>212</sup> <sup>213</sup> <sup>214</sup> <sup>215</sup> <sup>216</sup> <sup>217</sup> <sup>218</sup> <sup>219</sup> <sup>220</sup> <sup>221</sup> <sup>222</sup> <sup>223</sup> <sup>224</sup> <sup>225</sup> <sup>226</sup> <sup>227</sup> <sup>228</sup> <sup>229</sup> <sup>230</sup> <sup>231</sup> <sup>232</sup> <sup>233</sup> <sup>234</sup> <sup>235</sup> <sup>236</sup> <sup>237</sup> <sup>238</sup> <sup>239</sup> <sup>240</sup> <sup>241</sup> <sup>242</sup> <sup>243</sup> <sup>244</sup> <sup>245</sup> <sup>246</sup> <sup>247</sup> <sup>248</sup> <sup>249</sup> <sup>250</sup> <sup>251</sup> <sup>252</sup> <sup>253</sup> <sup>254</sup> <sup>255</sup> <sup>256</sup> <sup>257</sup> <sup>258</sup> <sup>259</sup> <sup>260</sup> <sup>261</sup> <sup>262</sup> <sup>263</sup> <sup>264</sup> <sup>265</sup> <sup>266</sup> <sup>267</sup> <sup>268</sup> <sup>269</sup> <sup>270</sup> <sup>271</sup> <sup>272</sup> <sup>273</sup> <sup>274</sup> <sup>275</sup> <sup>276</sup> <sup>277</sup> <sup>278</sup> <sup>279</sup> <sup>280</sup> <sup>281</sup> <sup>282</sup> <sup>283</sup> <sup>284</sup> <sup>285</sup> <sup>286</sup> <sup>287</sup> <sup>288</sup> <sup>289</sup> <sup>290</sup> <sup>291</sup> <sup>292</sup> <sup>293</sup> <sup>294</sup> <sup>295</sup> <sup>296</sup> <sup>297</sup> <sup>298</sup> <sup>299</sup> <sup>300</sup> <sup>301</sup> <sup>302</sup> <sup>303</sup> <sup>304</sup> <sup>305</sup> <sup>306</sup> <sup>307</sup> <sup>308</sup> <sup>309</sup> <sup>310</sup> <sup>311</sup> <sup>312</sup> <sup>313</sup> <sup>314</sup> <sup>315</sup> <sup>316</sup> <sup>317</sup> <sup>318</sup> <sup>319</sup> <sup>320</sup> <sup>321</sup> <sup>322</sup> <sup>323</sup> <sup>324</sup> <sup>325</sup> <sup>326</sup> <sup>327</sup> <sup>328</sup> <sup>329</sup> <sup>330</sup> <sup>331</sup> <sup>332</sup> <sup>333</sup> <sup>334</sup> <sup>335</sup> <sup>336</sup> <sup>337</sup> <sup>338</sup> <sup>339</sup> <sup>340</sup> <sup>341</sup> <sup>342</sup> <sup>343</sup> <sup>344</sup> <sup>345</sup> <sup>346</sup> <sup>347</sup> <sup>348</sup> <sup>349</sup> <sup>350</sup> <sup>351</sup> <sup>352</sup> <sup>353</sup> <sup>354</sup> <sup>355</sup> <sup>356</sup> <sup>357</sup> <sup>358</sup> <sup>359</sup> <sup>360</sup> <sup>361</sup> <sup>362</sup> <sup>363</sup> <sup>364</sup> <sup>365</sup> <sup>366</sup> <sup>367</sup> <sup>368</sup> <sup>369</sup> <sup>370</sup> <sup>371</sup> <sup>372</sup> <sup>373</sup> <sup>374</sup> <sup>375</sup> <sup>376</sup> <sup>377</sup> <sup>378</sup> <sup>379</sup> <sup>380</sup> <sup>381</sup> <sup>382</sup> <sup>383</sup> <sup>384</sup> <sup>385</sup> <sup>386</sup> <sup>387</sup> <sup>388</sup> <sup>389</sup> <sup>390</sup> <sup>391</sup> <sup>392</sup> <sup>393</sup> <sup>394</sup> <sup>395</sup> <sup>396</sup> <sup>397</sup> <sup>398</sup> <sup>399</sup> <sup>400</sup> <sup>401</sup> <sup>402</sup> <sup>403</sup> <sup>404</sup> <sup>405</sup> <sup>406</sup> <sup>407</sup> <sup>408</sup> <sup>409</sup> <sup>410</sup> <sup>411</sup> <sup>412</sup> <sup>413</sup> <sup>414</sup> <sup>415</sup> <sup>416</sup> <sup>417</sup> <sup>418</sup> <sup>419</sup> <sup>420</sup> <sup>421</sup> <sup>422</sup> <sup>423</sup> <sup>424</sup> <sup>425</sup> <sup>426</sup> <sup>427</sup> <sup>428</sup> <sup>429</sup> <sup>430</sup> <sup>431</sup> <sup>432</sup> <sup>433</sup> <sup>434</sup> <sup>435</sup> <sup>436</sup> <sup>437</sup> <sup>438</sup> <sup>439</sup> <sup>440</sup> <sup>441</sup> <sup>442</sup> <sup>443</sup> <sup>444</sup> <sup>445</sup> <sup>446</sup> <sup>447</sup> <sup>448</sup> <sup>449</sup> <sup>450</sup> <sup>451</sup> <sup>452</sup> <sup>453</sup> <

2. Infuper Seneca <sup>b</sup> dicto loco probat, <sup>31</sup> in quædam liberum esse servum, & <sup>32</sup> + beneficii quoque habere materiam, si quid fecerit quod servilis officii modum excedat, quod non ex imperio, sed ex voluntate præstetur, ubi ex ministerio in affectum amici transitur, quod late explicat. His consentaneum est, ut si quid servus, quemadmodum <sup>1</sup> apud Terentium est, suum defraudans genium comparit, aut <sup>33</sup> succivis temporis diligentia quæsit, + id aliquo modo sit ipsius. Non male Theophilus <sup>i</sup> peculium definit <sup>veritas quæritur</sup> <sup>34</sup> + naturale patrimonium, quasi contubernium definias + naturale matrimonium; sed & <sup>1</sup> Ulpianus peculium

GLOTTAL

[illegible]

p. *Siculorum crudelitas* ] Et Isaaci Angeli in  
Siculos captivos, memorante Niceta lib. 1.  
qui & epistolam ponit ea de re regis Siculi ad  
Imperatorem Græcum. (Cap. 3.)

q Apud Terentium est] Phormione acta I,  
1. (verl. 10.)  
r Naturale patrimonium] Eumæus Odyssæa II.  
(verl. 63, 64.)

Οἷόν τι ἢ οὐκ ἔστι σῆμα ἐνθάδε γούκεν,  
Οἷόν τι κλέρον τι παλαιότερον τι γυναικί.

*Qualia dat famulis domini proluxa voluntas,  
Fœdera conjugii socialis, remque, domumque.*

Ipse Ulysses *Odyssææ* & Eumæo, & Phylætiæ  
dicit. (verf. 214, 215.)

Ἄξιμα ἀνθρώποις πλόχης καὶ κτήματ' ἐ-  
πάσσει.

*Vestrum utrique thori facias dabo, largior  
Et rem,  
Vicini quoque domos nostras.*

Varto de fervis : studia flores ad opus fieri liberalium tractando, aut cibariis, aut vestitu largiore, aut remissione operis, concessioneve ut peculiariter aliquid in fundo pascere liceat. (De Re Rust. Lib. I. c. 17.)

G R O N O V I L

30 *Quaterni modii*] Seneca servo tragædo, quod genus honestius, quinque modios mensuros dari, scribit epist. 80.

31 *In quodam liberum esse* ] Esse nonnulla, quæ homo servus agat tanquam liber.

32 Beneficiis quoque ] Posse domino benefi-  
cium dare.

33 Succisivi ] Subsecivi.

34 *Naturale patrimonium* ] Ut naturale dicitur, quod tantum est naturale, non etiam confirmatum civilibus legibus, eoque carens effectus, quem habent eadem res ornata solemnibus legum. Sic naturales liberi, qui non iustis nuptiis nati.



lium dixit + pusillum patrimonium. + Nec refert quod <sup>35</sup> peculium dominus suo arbitrio adimere potest, aut minuere : + neque enim quod æquum est faciet, si sine causa id faciat. + Causam vero intelligo + non pœnam modo, + sed & domini necessitatem : + nam servi utilitas utilitibus domini subest, magis etiam, quam + res civium civitati. Apposite ad hanc rem + Seneca : *a non ideo nihil habet servum, quia non est habiturum, si dominus illius habere voluerit.* a L. VII. de benef. 4.

3. + Et hinc est + quod <sup>36</sup> dominus non repetit, si quid servo in servitute debitum post manumissionem solvit : + quia (ut Tryphoninus ait) + debiti, vel non debiti ratio in conditione <sup>37</sup> naturaliter intelligitur, + dominus autem servo debere naturaliter potest. Itaque + sicut + clientes in usum patronorum, + & subditos in usum regum, + sic servos in usus heriles contulisse legimus, ut + si filia dotanda, + si captivus filius redimendus, & si quid his evenisset simile. Plinius, ut ipse in epistolis narrat, <sup>d</sup> servis suis concedebat etiam + quædam quasi testamenta facere, id est, dividere, donare, relinquere <sup>38</sup> intra domum. + Apud aliquas gentes etiam plenius quoddam res acquirendi jus servis concessum legimus, sicut servitutis plures esse gradus, a nobis <sup>e</sup> alibi tractatum est. b L. 64. D. de cond. indeb. c Dionys. l. II. c. 10. Ant. Rom. d L. lib. VIII. epist. 10. e Lib. II. c. 5. § 30.

4. + Ad <sup>39</sup> hanc internam, quam exponimus, iustitiam multos apud populos etiam + jus illud exterius dominorum leges <sup>40</sup> retraxerunt. Nam & apud Græcos servis durius habitis licebat (ec) <sup>f</sup> *πένες αἰσῶν*, <sup>41</sup> + ad venditionem proclamare, & Romæ + ad statuas fugere, aut <sup>42</sup> + præsidium implorare opem + contra sævitiam, <sup>g</sup> vel famem, vel intolerabilem injuriam. Illud vero jam + non ex jure stricto, sed ex humanitate, & beneficentia venit, + interdum tali, quæ & debeatur, + ut post longas operas, aut valde magnas, libertas detur servo. f §. 2. Inst. de hū. qui sui, vel al. jor. g L. 4. D. de just. et jure. b Andr. l. 1. io. 12.

5. + Posteaquam jure gentium servitus invaluit, secutum est beneficium manumissionis, ait <sup>h</sup> + Ulpianus. Exemplo sit illud <sup>i</sup> Terentianum : *feci*

## CROTIC.

<sup>s</sup> Seneca ] Ejusdem est, ibidem : *Numquid durius est, quin servum cum peculio domini sit ? Dat tamen domino suo usus.*

## GRONOVII.

<sup>35</sup> Peculium dominus ] Dominus iustam causam habet auferendi peculium servo, non modo si quid is committat, ob quod mereatur eo mulctari, sed etiam si eo ipse ad usus vitæ indigeat.

<sup>36</sup> Dominus non repetit ] Non consequitur actione indebiti. §. 1. Instit. *Quibus modis res contrahitur obligatio.*

<sup>37</sup> Naturaliter ] Potest aliquis debere naturaliter, qui non debet civiliter : ut si pupillus sine auctoritate tutoris contraxit, naturaliter obligatur ad implendum contractum ; cessat

autem conditio indebiti, etiam si quis solverit, quod naturaliter debebat : non tantummodo si quis solvit quod debebat civiliter.

<sup>38</sup> Intra domum ] Conservis, non servis alienis.

<sup>39</sup> Ad hanc internam ] Ethicam, morum, humanitatis, conscientie, ad quam non adigimur legibus.

<sup>40</sup> Retraxerunt ] Imminuerunt.

<sup>41</sup> Ad venditionem ] Adire magistratum, & petere, ut dominus servus, atque inexorabilis illi domino se vendere compelleretur.

<sup>42</sup> Præsidium ] Provincie alicui præfectorum.

(ec) Refert id JULIUS POLLUX, *Onomastic.* Lib. VII. Cap. 2. num. 13. *Ed. Amst.* testemque laudat *Aristophanem*, in *Ωνείζ*, Dramate perditio. Vide ibi KUHNI Notam. & adde POTTER, *Archæolog. Græc.* Lib. I. Cap. 10. §. B.

*feci e servo ut esses libertus mihi  
Propterea t quod servibus liberaliter.*

<sup>a</sup> Lib. III.

Adverf.

Avarit.

Cap. 7.

pag. 273.

Ed. Baluz.

b Dicit.

XV, 13.

c Viti. M.

Cui. pag.

338. E.

d Silo.

etrb. ser-

vitum §. 3.

Fortunius

in l. 4. D.

de iust. et

jur. Reg.

Reg. de

ult. superm.

diſp. 31.

dab. 7. n.

119. Leg.

l. II. c. 5.

dab. 5.

e L. II.

c. 5. §. 39.

Salvianus \* in usu quotidiano eſſe ait, ut ſervi, etſi non optimæ, ſaltem non improbæ ſervitutis, libertate donentur. addit, & illa, que in ſervitutē poſſit conſiſſerant, \* ex dominorum domo tollere non veſtantur. Cuius benignitatis multa exempla in martyrologiis apparent. Et hic quoque laudanda benignitas legis Hebrææ, \* quæ ſervum \* Hebræum certo tempore exacto manumitti omnino jubet, \* 47 nec ſine donis : de cuius legis contentu graviter queruntur prophetæ. Catonem majorem reprehendit \* Plutarchus \*, quod ſervos ſenectute conſectos venderet, immemor ejus, quæ eſt inter homines, \* communis naturæ.

VII. Quæſtio hic incidit, \* an fugere ſit ei, 44 qui bello juſto captus eſt. non de eo agimus, \* qui ſuo 45 proprio delicto penam eam eſt commeritus, \* ſed qui 46 publico factio in hanc fortunam decidit. \* Verius eſt, ſas non eſſe, \* quia ex conventionē, ut diximus, gentium communi operas ſuas civitatis nomine debet. Quod tamen ita eſt intelligendum, \* niſi intolerabilis ſervitia hanc ipſi imponat neceſſitatem. Videri circa hanc rem poteſt reſponſum Gregorii Neocæſarieniſis XVI.

VIII. I. \* Movimus 47 alibi dubitationem, \* an, & quatenus nati ex ſervis domino teneantur interno jure, quæ hic ob ſpeciale bello captorum conſiderationem omitti non debet. Si parentes ſuo delicto \* poenam 48 mortis erant commeriti, poterunt eorum poſteri, qui ſperabantur, ob (ff) vitam ſervandam obſtringi ſervitio, quia alioqui extituri

non

#### G R O T I U S.

t Quod ſervibus liberaliter ] Ita manuſcripti recte. Varro narrat in Fetoniz loco dictum ſervis : bene meriti ſcedant ſervi, ſurgant liberi. in quibuſdam locis mos liberari ſervos, ubi octuplum pretii, quo emti erant, paraverunt. (Quod Auctor noſter adſcribit heic, tamquam e VARRONE, habet id ſine dubio a SERVIO, ad Æneid. VIII, 564. Sed Grammaticus iſte ait : In hujus (Fetoniz) templo (non autem loco) Tarracina ſcibile lapidem fui, in quo hic verſus incitus erat : BENE MERITI &c. Quam libertatem (legendum libertatis) deam dicit Feroniam quæſi Fidoniam. Igitur non dicit ſervum, verum illum referri a Varrone, ſed tantum ab illo etymologium tradi vocis Feronia. Vide hunc, De Ling. Lib. IV. pag. 20. Ed. H. Steph. (Cæterum de re ipſa conſule quæ habet V. Cl. EYNA OTTO, Præfat. in Tom. II. Treſauri Juris, pag. 4. J. B.)

u Nec ſine donis ] Conſuetudo id interpretata ne minus XXX. ſiclis detur, vide præcepto jubente 14.

#### G R O N O V I I.

43 Nec ſine donis ] Ut ſit unde vivat in li-

bertate, cum deſerit cum alere damiuſ.

44 Qui bello juſto captus ] Nam qui bello injuſto, illis licere tradidit 3, 7. 6.

45 Proprio delicto ] Aliquid præter cæteros flagitioſe, aut ſceleſte patrando.

46 Publico factio ] Calamitate partium viciarum.

47 Movimus alibi ] 2, 5, 29, 3, 7. 5.

48 Mortis erat commeriti ] Et hic non genuiſſent, niſi victor illos conſervaviſſet hac conditione, ut ſervirent : poſſunt videri & II, quos gignunt poſtea, ſervitutem eandem debere ſuam vitam : neque enim aut uti ſorēt, aut ſuperſtites eſſent, niſi genitoribus eorum peperciſſet communis dominus, & ipſos procreandi, educandique ſupiam feciſſet.

(ff) In omnibus Editionibus, etiam primis, heic legitur ad. Sed nos audacter poſuimus ob, quod ſenſus maniſeſto poſtulat. Neque enim agitur de obligatione quadam vite ſervantiæ, quæ ipſis natus eſt ſervo incumbat, ſed de obligatione ſervandi, quæ tenetur ob vitam a Victore ſervatam. Sic in frequenti periodo ob uſmenta a Domino præſentia poſtea a Parentibus in ſervitutem dari poſſe dicunt. J. B.

G R O -

non fuerant. nam & ob alimenta alioquin defutura prolem suam parentes + in servitutem vendere possunt, ut ibi diximus. Tale est jus, quod + in Cananæorum posteris Hebræis \* Deus concedit.

2. Pro debito autem civitatis ii quidem, + qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant, non minus, quam parentes ipsi; + at in nondum natis non videtur hæc causa sufficere, + sed alia requiri: + aut ex parentum consensu expresso, accedente alendi necessitate, + idque etiam in perpetuum: + aut ex ipsa alimentorum præstatione, idque duntaxat 49 + usque dum operæ totum, quod impensum est, expunxerint. + Si quid ultra juris in hos domino datur, id videtur + ex lege civili dominis plus æquo largiente (gg) procedere.

IX. 1. At + quas apud gentes jus illud servitutis ex bello in usum non est, + optimum erit permuati captivos: proximum + dimitti pretio non iniquo. Hoc quale sit, præcise definiri non potest: sed humanitas docet, + non ultra intendi debere, quam 50 deducto ne egeat captus rebus necessariis. nam & leges civiles hoc multis indulgent, + qui suo factu proprio in debitum inciderunt. Alibi hoc + pactis, aut moribus definitur: + ut apud (hh) Græcos 51 olim mina, + nunc inter milites menstruo stipendio. Narrat Plutarchus olim inter Corinthios, & Megarenses bella gesta b *iniquis & servitutibus, inausuete, & ita ut populos consanguineos decebat.* Si quis captus esset, eum a captore habitum ut hospitem, & fide de pretio accepta dimissum domum: unde natum 52 *δοσικίων* nomen.

a. Dicit.  
XX, 14.

b. Quæst.  
Gr. pag.  
295. B.

## 2. Ex-

## G R O T I I.

\* Ut apud Græcos olim mina ] Bello Gallorum cum Hispanis in Italia eques redemptus quarta parte annui stipendii. non comprehensi qui ordines ducerent, cisque superiores: nec qui iusto prælio, aut oppido per vim capto venirent in potestatem. *Marianus XXVII, 18.*

## G R O N O V I I.

49 Usque dum operæ totum ] Labore pro omni sumtu, qui in eos factus est, satisfecerint.

50 Deducto ne egeat ] Ut captus non privetur omni patrimonio, sed tantum ei relinquatur, quo se sustentare possit.

51 Olim mina ] Centum drachmis, sive decem Philippa. Inter Fabium, & Hannibalem convenerat, argenti pondo binis, & setibra, sive mille nummis. *Liv. 22, 27.* Hannibal ad Cannas captis, equis quingenos quadrigatos, trecentos peditis, servis centum statuit. *Liv. 22, 58.*

52 Δοσικίων ] Quasi hasta, & armis hospitum: quæ tamen vox usu deinde ad quævis hospitum significandum producta, & dilata est.

(gg) Hæc etiam, in omnibus Editionibus, hæstenu legebatur, *largientibus*, mendose manifestissimo. Videtur Auctor primo scripsisse, *ex legibus civilibus dominis plus æquo largientibus*: postea quum ad vitandum concursum duplicis usus similis ejusdem numeri, unum è plurali singularem facere vellet, perspicuitatis causa, *ex lege civili* posuit, sed oblitus est *τὸ largientibus* simul, ut par erat, mutare. *J. B.*

(hh) Nullus dubito, quin Auctor in animo habuerit quod legerat apud *Αἰσχροτέλειον*, *ὅτι τὸ μὴ λαμβάνειν*. *Ethic. Nicom. Lib. V. Cap. 10.* Verum, hoc ibi tantum refertur ut exemplum *ἰουρί*, quod Philosophus vocat *Legitimum*, quodque opponit *Naturali*: nihil dicit, nec *Aristoteles*, nec *Andronicus Rhodius* in Paraphrasi, nec *Michæli Ephessius*, unde colligi queat, hoc lege qualem communem sancimus esse apud Græcos. Immo video, in oratione *Δεμοσθενίς* de male obita *Legatione*, Captivos quosdam mutuos fuisse, alium *tres minas*, alium *quinque*, alium proxi enique conditiones erant propositæ: *Ὁ μὲν, τρεῖς μνᾶς, ὁ δὲ, πέντε, ὁ δὲ, ἑπὶς ἐνὸς μνᾶς ἑκατὸν, τὰ λοιπὰ.* *Pag. 222. A. J. B.*

a De Offic.  
l. 12.

2. Excellioris animi est illud Pyrrhi a Cicerone a laudatum :

γ Nec mi aurum posco , nec mi pretium dederis :

Ferro , non auro s; vitam cernamus utrique :

Quorum virtuti belli fortuna pepercit ,

Eorundem libertati me parcere certum est.

δ Xenoph.

Lib. III.

Cyrop. c. 1.

§. 20.

ε Lib. V.

α. 10.

d Lib. VII.

ε. 9. n. 18.

ε Vita

Dem. pag.

891.

f Strabo

lib. VII.

pag. 302.

Ed. Paris.

Non dubium + quin crediderit Pyrrhus justum a se bellum geri : tamen + parcendum existimabat eorum libertati , quos probabiles causæ in bellum tulissent. Simile + Cyri factum celebrat Xenophon : Philippi Macedonis post victoriam in Chæroneæ c Polybius : Alexandri in Scythas d Curtius : Ptolemæi regis , & Demetrii , inter se non bello magis , quam in captivos benignitate certantium , e Plutarchus. Lyfimachum vero z Getarum rex Dromichætes f bello captum hospitem suum fecit , pauperatque simul Geticæ , ac comitatus testem factum perpulit , ut talibus amicis , quam hostibus uti mallet.

G R O T I U S .

γ Nec mi aurum posco J Similem Tiberii Christiani Imperatoris in Persas bonitatem laudat Memander Protector , ( Legat. pag. 141. 1. Ed. Hæschel. ) Sisebuti Mariana , item Sancti Castellæ regis , libro XI. ( Cap. 5. Nud autem de Sisebuto legitur Lib. VI. Cap. 3. )

z Getarum rex Dromichætes J Meminit & Diodorus Siculus in excerptis Petrescianis. ( Pag. 257. 258. )

G R O N O V I U S .

s; Vitam cernamus J De vita certemus , & pugnemus.

# HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS I N HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. XIV.

11 AUCTOR supra capite VII. Jure  
gentium voluntario in bello solem-  
12 ni publico introductum esse , ait , ut 2.  
13 capi personæ hostium possint etiam si  
14 causa injusta sit ; & quidem 2.  
15 finitum , ultra debiti , vel pœnæ mo-  
16 dum. Idque gentes 3.  
17 ad omnes , qui in hostili territorio in-  
18 veniuntur ; item 4.  
19 c. 5. §. 27. & c. 7. §. 1. Et 2 : c. 8. jus  
20 vite , & necis in captos concessisse , e.

21 7. §. 3. & c. 5. §. 28. & 6.  
22 tem acquirendi ex opera servi , d. c. 7.  
23 §. 4. Et 5.  
24 Auctor hoc capite temperat illam li-  
25 centiam jure gentium concessam , tum  
26 ex jure naturæ , tum ex præceptis vir-  
27 tutum , tum ex utilitatis rationibus.  
28 Jure naturæ enim 1.  
29 pere personam hostilem posse nisi justam  
30 bellandi causam habeat. Neque 2.  
31 infinitum capi posse , sed tantum ad de-  
32 biti ,

„bici, aut delicti quantitate, L. 3. c. 14.  
 „§. 1. Atque hinc capi non posse, ait,  
 „qui infortunio militat, c. 14. §. 2;  
 „nec innocentes cum nocentibus, *ibidem*;  
 „nec foeminas, fenes, & alios, qui arma  
 „gerere non possunt, *ibid.*: neque 30. na-  
 „tos ex servis servos fieri, L. 2. c. 5. §.  
 „19. pr. l. 3. c. 1. §. 8, nisi pro proportio-  
 „ne alimentorum, d. c. 14. §. 8: neque  
 „4<sup>o</sup>. jus vitae, & necis, sub servitute con-  
 „tineri, sed perpetuas tantum operas, L.  
 „2. c. 5. §. 27. *Et* 28 l. 3. c. 13. §. 2.  
 „l. 3. c. 7. §. 2. l. 3. c. 14. §. 2. *Et*  
 „4, praestitis servo alimentis, d. c. 14. §.  
 „5. Atque hinc, ait, servum fugere non  
 „posse, L. 3. c. 7. §. 6. *Et* c. 14. §. 7.  
 „5<sup>o</sup>. Servum sibi acquirere, L. 3. c. 14.  
 „§. 6, indeque peculium ei sine causa  
 „adimi non posse, *ibid.*  
 „Denique commendat, redemptionem ca-  
 „ptivorum, *Vid.* c. 14. §. 9. *Et* l. 3. c.  
 „7. §. f.

„*Haecenus igitur nec ultra*] » I. e. intra  
 „quantitatem fultem debiti.  
 „*Infantum bellum gerens*] » Injuste enim  
 „bellum gerentis actus omnes injustos esse,  
 „dixit l. 3. c. 10. §. 1. Scilicet, juxta ju-  
 „stitiam internam, de qua hic loquimur;  
 „nam jure gentium voluntario aliud statu-  
 „tum esse, fingit.  
 „*Idque in alios valide transierit*] » Adeo-  
 „que captos vendere, & jus suum intra  
 „modum praedictum in alium transferre  
 „potest.

„*Ea adhibere discrimina, quae, cum de*  
 „*interficiendis hostibus ageretur, supra avor-*  
 „*tata sunt*] » Distinguendum nimirum inter  
 „infortunium, & injuriam, l. 3. c. 11. §.  
 „3. *Et* seq. ubi notavimus, omnes subdi-  
 „tos nocentes esse, quia injuriam a prin-  
 „cipio illatam defendunt.

## AD §. II.

## AD §. I.

I. CAPTIVITAS hominum, *Et* servi-  
 „tus in more est] » Nam inter Mahumeta-  
 „nos invicem, & inter Christianos, in usu  
 „non esse, alibi dictum est. L. 3. c. 7.  
 „§. 9. & c. 9. §. 19.

„Si internam justitiam respicimus] » I. e.  
 „jus naturae, neglecta licentia, quam jus  
 „gentium voluntarium in bello solenni con-  
 „cedere fingit.

„Limitanda primum est ad rerum instar]  
 „De qua limitatione egit c. praeced. §. 1.

„Ut scilicet contritus licita sit talis acqui-  
 „sitio, quousque debiti aut primarii, aut sub-  
 „nascentis quantitas patitur] » Immo, uti  
 „in rerum capione diximus, eam in infi-  
 „nitum jure naturae licitam esse, ita in  
 „captura personarum idem dicendum est,  
 „nimirum, in infinitum hostes capi, &  
 „servos fieri posse, donec injuria repara-  
 „ta sit.

„Subnascentis] » Nimirum, damnorum;  
 „& sumptuum, qui post bellum superve-  
 „niunt, d. c. 13. §. 1.

„Nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit  
 „delictum] » Diximus c. praeced. §. 1. sin-  
 „gulos subditos hostis ex peculiari delicto  
 „teneri, quia judicium suae civitatis, &  
 „hostis nostri probant, ejusque causam se-  
 „quuntur, & defendunt.

„Jus illud, quod quasi ex fidejussione  
 „pro civitate oritur] » Ex hypothesi enim  
 „Auctoris Gentes communi consensu (sub  
 „quo singulorum consensum contineri, ait)  
 „statuerunt, ut bona, & personae singulo-  
 „rum pro debito civitatis pignori possint.  
 „Vide late cap. praeced. §. 1. & l. 3. c. 2.  
 „§. 2.

„Nentiquam tam late patere, quam jus,  
 „quod ex delicto nascitur] » Auctor capite  
 „praecedenti §. 2. jam monuit, tale jus  
 „quasi fidejussionis in debito poenali gen-  
 „tium consensu in res subditorum prodi-  
 „um non esse. Nos jus gentium plane  
 „non agnoscimus. Diximus, jure naturae  
 „omnes, & singulos subditos hostis teneri  
 „ex injuria suae civitatis, si vel ipsa de-  
 „bet, nec solvit, vel in civem debitorem  
 „judicium negat. Cum enim reliqui subdi-  
 „ti hanc injuriam operis, & opibus suis  
 „defendant, & defendere teneantur, me-  
 „rito ex hoc suo facto illicito pro hostibus  
 „haberi possunt. *Conf.* l. 2. c. 21. §. 7.  
 „n. 2. *Et* 3.

„Poenae servi sunt] » I. e. qui in belle  
 „poenali servi sunt.

„Jus hoc generale in captos ex bello iusto  
 „par est ei juri, quod habent domini, *Et* c.]  
 „Immo diversa ratio. Nam hostis semper  
 „capitur ob injuriam, & invitus; at hic  
 „servus fit ex pacto. Hinc effectus diffe-  
 „runt: nam in priorem jus vitae, & ne-  
 „cis,

» cis, domino competit, non in hunc, ni-  
» si lex in poenam id jus permittat.

*Miseranda est eorum calamitas, qui non  
suo facto speciali, sed regentium culpa* » At  
» ipsorum culpa concurret, quia factum re-  
» gentium defendunt.

*Teste Isocrate* » Similia vide supra l.

» 3. c. 7. §. 1.

2 *Eti ergo servitus hac perpetua obligatio  
operarium* » Resutavimus hanc definitio-  
» nem supra l. 2. c. 6. §. 27. n. 2. Conf.  
» l. 3. c. 19. §. 5. Rectius definitur con-  
» stitutio juris gentium, quo quis alieno  
» dominio subicitur. *Vid. supra c. 7. §. 1.*

*Etiam, qui inopia coactus se vendidit, di-  
serte mercenario comparat* » Hoc verum  
» est de servo Hebræo, quia jus vitæ, &  
» necis, in dominum pacto suo transferre  
» nequit; at alia ratio est in servis bello  
» factis.

*Dent. XV. 18. » Add. Exod. 21. v.*

2. *seq. Jerem. 34. v. 14.*

*Et in relictura eius operas ita vult ipsi  
prodesse* » *Vid. Gron. b.* At dictum jam  
» est, hoc in servo Hebræo, qui pacto ta-  
» lis est, verum esse.

3 *Multum ergo distat id, quod impune  
fit in servum ex gentium jure* » Auctor  
» enim fingit, gentes bello solenni, i. e.  
» quod inter duas summas potestates geri-  
» tur, & denunciatur est, hunc effectum  
» tribuisse, ut & res servi, & vita potesta-  
» ti capientis subiciatur. *Vid. l. 3. c. 7.*  
» §. 3. *seq.* Sed saltem ad effectum impu-  
» nitatis, & ne apud alias gentes ideo  
» conveniri, & puniri possint.

*Et ita, quod naturalis ratio fieri sinit* »

» Quæ ex hypotheci Auctoris tantum per-  
» mittit ut jus in operas servi pro alimen-  
» tis acquiratur: quod resutavimus d. c. 7.  
» §. 1. & diximus, dominium in vitam,  
» & res servi, ex ipso jure naturæ sequi.

*In hominem* » In servum non qua ser-  
» vum, sed qua hominem.

*Conferri* » Quia & domini quoque in  
» servitute aliquando redigi poterunt; ita  
» enim rem explicat Seneca. d. ep. 47.

*Vobis quoque dominum esse* » Qui ma-  
» jus jus in dominum habet, quam hic in  
» servum.

*Quod & ipsi dominum* » Qui eodem  
» modo cum dominis olim acturus est, quo  
» domini in servos utuntur. Optime huc  
» faciunt loca a *Teodoro* hic congesta.  
» lit. e.

*Clementis Alexandrinus* » Conf. Sen. Ep.  
» 47. Statim Sylo. 6. l. 2.

### A D §. I I I.

*Quæritur, an domino jus vitæ,  
& necis in servum competat* » Auctor ju-  
» re nature tale jus domino competere  
» negat, eique domesticam saltem jurisdi-  
» ctionem in servum concessam esse, pu-  
» tat, ita ut non pro lubitu, sed ob cri-  
» men demum, & prævia causæ cognitione,  
» occidere eum possit. *Conf. l. 2. c. 6. §.*  
» 27. *Et* 28. l. 2. c. 13. §. 2. At jure  
» gentium voluntario omnia in servum li-  
» cere, dixit *supra* l. 3. c. 7. §. 3. Nos  
» nature jure omnia in servum tanquam  
» hostem olim, & infiditorem, adeoque  
» delinquentem licere, ibidem demonstra-  
» vimus.

*In servum domino præstat ut domesticam  
habeat jurisdictionem* » Sensus est, domino  
» quidem competere in servum jus vitæ,  
» & necis, sed tantum intra fines justæ ju-  
» risdictionis, si enim aliquid morte di-  
» gnum commiserit.

*Eandem religionem exercendam, qua publi-  
ca exercetur* » l. c. ut non nisi ob deli-  
» ctum, & prævia causæ cognitione pena  
» inferatur.

*Impune* » Immo impune ex sensu Sen-  
» ce significat, quod jure naturæ tutus sit  
» dominus, & poenam divinam tanquam  
» legis transgressor metuere non debeat.

*Æqui, bonique natura* » Humanitas, &  
» clementia.

*Comparat subditum servo* » Saltem in  
» eo comparat, quod uti subditus principi,  
» ita & servus domino beneficium reddere  
» possit, etsi uterque in superioris potesta-  
» te sit.

*Dispari titulo paria in illos licere* » Dis-  
» paritas in eo est, quod in subditos jus  
» vitæ, & necis Principi competat vi im-  
» perii, adeoque saltem ob crimen; cum  
» domino in servos id competat jure bel-  
» li, ob injuriam civitati illatam.

*Quod certe in hac parte vitæ alimenta,  
& si quid eo accedit, verissimum est* » Ita  
» ut nec subditis, nec servis vitæ adimi pos-  
» sit, nisi intra fines domesticæ jurisdictio-  
» nis.

Sup.

*Supplicium non favebat* ] = Nolebat rigore illo juris naturalis uti.

*Verba Job* ] = Cum enim bene merita sua ostendisset, ita pergit: *si contempsi subire iudicium cum servo meo, & ancilla mea, cum discipularent adversus me.*

## AD §. IV.

*Adhiaranda est equitas* ] = Cum domino jus vite, & necis, in servos etiam naturali ratione competat, frustra dubitatur, an verberibus excipi possint.

*Ait lex divina de servo Hebræo* ] = Dixi §. precedenti, aliam rationem esse in servo Hebræo, qui inopia se vendidit, i. e. operas promissit; aliam in extraneo, qui jure belli captus est.

*Prolata vi proximitatis* ] = Proximus enim lege Evangelii nobis dicitur quilibet homo. *L. 1. c. 2. §. 6. n. 3. & §. 8. n. 9. L. 2. c. 15. §. 9. n. 3. l. 2. c. 19. §. 4. n. 3.*

*Non pro oculo tantum, sed & pro dente excusio* ], Videtur hoc saltem obtinere in servo Hebræo; nam de tali in specie quæstio est in principio capituli. *Vid. Exod. 21 v. 1. seq. Dent. 15. 12.*

## AD §. V.

*Opera cum modo exigenda* ] = Jure nature uti vita, ita & operæ ab arbitrio domini dependent: sed prudentiæ, ac humanitatis est, iis modice uti.

*Et valetudinis servorum* ] = Ut non exiguor operæ ultra vires corporis.

*Lex Hebræa in Sabbathi institutione* ] = Immo ratio hujus legis est, ut servi quæque cultui divino vacare possint, non igitur ideo ne ultra modum operæ exigantur.

*Omnes invidiam* ] = Invidiosum illud nomen dominorum, & servorum fugientes.

*Qua servos significabant* ] = *Sen. ep. 47.* in cubiculo viri, in convivio pueri.

*Tacitus* ] = *De Mor. Germ. c. 24.* At male Auctor colonos hos refert ad mercenarios. Nam ideo coloni dicebantur, quia terram domini sui colebant, ac cererum frumenti modum, aut pecoris numerum, &c. solvebant. *Tac. d. l. Unde Titus. l. V.*

= & jus vite, ac necis, dominis in tales colonos competeat. *Tac. d. l. c. 25.*

## AD §. VI.

*Alimenta servo debentur* ] = Vide supra *L. 2. c. 5. §. 27. n. 2. L. 3. c. 7. §. 6. n. 5. in fin.* Si jus vite, & necis competit domino, frustra de alimentis queritur, negando enim alimenta necat servum. Cæterum, ipsius domini interest, si utilitatem ex servo capere vult, necesse saria ei subministrare.

*Martianus* ] = *L. 40. ff. de peculio.* In lege hac non dicitur, tunicam ex jure necessitate servo deberi, sed eam non pertinere ad peculium, ad eum effectum ut de eo disponere servus possit, quia non ad disponendum, sed ad vite necessitates tunica pertinet.

*Beneficii quoque habere materiam* ] = Ea enim, quæ in animo consistunt, servus retinet, adeoque meretur si id, quod vi officii tenetur facere, sua sponte facit, vel si ea facit, quæ officium excedunt. Similia vide apud *Sen. l. 3. benef. c. 18. & c. 20.*

*Id aliquo modo sit ipsius* ] = Ex indulgentia domini. Nam jure nature omnis utilitas operæ ad dominum pertinet.

*Naturale patrimonium* ] = Quod effectus juris civilis non habet: uti naturales liberi dicuntur, qui beneficiis lege civili iustis liberis concessis, destituuntur.

*Naturale matrimonium* ] = Quod destituitur effectu juris civilis.

*Peculium patrimonium* ] = Sea pusilla pecunia. Sed inde non probatur, pecuniam illam servo propriam esse. Ulpianus veram etymologiam vocis peculii explicat, indeque ortam, ait, quod pusilla pecunia, i. e. exigua pecuniæ summa, servorum administrationi committi solebat.

*Nec refert quod peculium Dominus suo arbitrio adimere potest, aut minuire* ] = Constat igitur ex hac ratione, peculium nullo modo in proprietate servi esse. Omne enim jus, tam in personam, quam in rem servi, ad dominum pertinet, §. 2. *Inst. bis, qui sui, vel al. neque peculium servo competere potest nisi ex voluntate, & traditione domini, l. 4. pr. l. 5. §. f. pecul.* arque hinc pro lubitu iterum adimi potest. *l. 8. §. pecul.*

K & Neque

*Neque enim quod æquum est facies* ]  
 » Immo faciet, quia omne jus domini est,  
 » & servus nudus est administrator, l. 16.  
 » ff. pecul. l. 93. R. S.

*Causam vero* ] » Ob quam æquum est  
 » auferre peculium servo.

*Non penam modo* ] » Si ob delictum ser-  
 » vo aufertur.

*Sed & necessitatem* ] » Si ipse dominus  
 » indigeat.

*Nam servi utilitas utilitatibus Domini  
 subest* ] » Hæc omnia gratis dicuntur. Ser-  
 » vos nihil proprii habet, & omne jus do-  
 » mini est.

*Res civium civitati* ] » Diversa maxime est  
 » ratio. Servus in dominio est, non civi-  
 » tas: servus nullius juris capax est, neo  
 » ipse aliquid proprii habet, secus, ac in  
 » civitate. Quod vero jus civibus quesitum  
 » ob utilitatem publicam auferri possit, id  
 » ex consensu civium oritur.

*Sævæ* ] » Immo contrarium ex hoc ipso  
 » enecae loco apparet: nam & contrario  
 » inde elicitur, servum ideo aliquid habere  
 » posse, si dominus illum habere voluerit.

*Et hinc est* ] » Quia servus naturale pa-  
 » trimonium habet.

*Quod dominus non repetit si quid servo  
 in servitute debitum post manumissionem  
 solvit* ] » Servus eum domino suo contrahere  
 » potest: & dominus natura inde obli-  
 » gatur, at civilis obligatio deficit, l. e.  
 » Servos agere cum effectu contra dominum  
 » non potest. Unde questio oritur, an do-  
 » minus si servo postea manumisso solvit,  
 » repetere solummodo possit conditione inde-  
 » biti? Recte id negatur, quia dominus na-  
 » tura debet servo, & sola actio deficit ex  
 » lege civilis: ad impediendam autem con-  
 » ditionem indebiti sufficit naturaliter de-  
 » beri, d. l. 64. ff. Cond. indeb.

*Debiti, vel non debiti ratio in conditio-  
 ne naturaliter intelligitur* ] » I. e. Sufficit,  
 » natura deberi, etsi actio inde non detur:  
 » hoc enim esse debitum naturale, vidimus  
 » supra l. 2. c. 11. §. 1.

*Dominus autem servo debere naturaliter  
 potest* ] » Dominus enim, qui cum servo  
 » contrahit, in eum qua servum jus trans-  
 » fert, eique obligatur: at quia servus in  
 » potestate domini, & debitoris est, ideo  
 » ei jus exigendi a domino non competit,  
 » adeoque actio deficit. non obligatio.

*Sicut clientis in usum patrimonium, &c.]*  
 » Conf. *supr.* l. 1. c. 3. §. 21. n. 3.

*Et subditos in usum regum* ] » Subditi  
 » enim opibus, & operis suis rempublicam  
 » defendere, & splendorem principis con-  
 » servare debent.

*Sic servi in usum heriles contrahisse legimus* ]  
 » Ex peculio, cujus administratio ipsi a  
 » dominis concedebatur.

*Si filia dotanda* ] » Servi ex peculio sue  
 » quædam contulerunt ad dotem constitu-  
 » endam.

*Si captivus filius* ] » Servi ex suo quoque  
 » peculio pretium redemptionis dederunt.

*Quædam quasi testamenta facere* ] » Adeo-  
 » que valebat dispositio ex voluntate &  
 » concessione domini.

*Apud aliquas gentes etiam plenius jus* ]  
 » Sic Germanorum coloni certam saltem  
 » frumenti quantitatem; &c. præstabant,  
 » reliqua sibi quærebant. Tac. Mor. Germ.  
 » c. 26.

*Ad hanc internam iustitiam* ] » Seu jos 4  
 » naturæ.

*Jus illud exterius dominorum leges retra-  
 xerunt* ] » I. e. licentiam illam enormem,  
 » quam Gentes in bello solenni permisserunt,  
 » & quæ in dominio externo consistebat,  
 » immoerant.

*Ad venditionem proclamare* ] » Vide su-  
 » pra l. 2. c. 5. §. 29 n. 2.

*Ad status* ] » Imperatorum: ex Aflyo-  
 » rum jure id ortum est. Vid. l. 3. c. 7. §. 8.

*Præfatum implorare opem* ] » Scilicet,  
 » provinciæ præpositorum: quibus hæc au-  
 » ctoritas ab Antonino concessa fuit, §. 2.  
 » Inst. de his, qui sui, vel al.

*Contra servitium, vel famem* ] » Idem apud  
 » Græcos obtinuit, ut ex Theani epitola  
 » apparet. Vid. §. 1. n. 3.

*Non ex jure strido* ] » Quia jure nature  
 » perpetuum jos in servos acquirimus.

*Interdum tali, que & debeatur* ] » Au-  
 » ctor enim quædam ita esse virtutis, ait,  
 » ut obligetur quis ad ea agenda, etsi alie-  
 » ri jos questum non sit. eaque refert ad  
 » jus nature laxius: quædam autem ita vir-  
 » tutis esse, ait ut debitum inde non oria-  
 » tur. Vid. Dissert. præm. II. c. 1.

*Ut post longas operas, &c.]* » Cum omne  
 » jus in personas, & res servi, ad domi-  
 » num pertineat, ex ipsius sola voluntate  
 » dependet: an libertatem dare velit.

*Posteaquam jure gentium servitium inchoat, §  
 secutum est beneficium manumissionis* ] » Ex  
 » jure domini, quod victori in captum,  
 » seu servum compeit, sequitur jos manu-  
 » mittendi;



mittendi; nam cum unicoque libere de re sua disponendi facultas competat. Dominus quoque libertatem servo reddere potest, vel pure, vel sub certa lege. Unde libertorum nomen ortum est: quod proinde merito juri Gentium, seu naturæ tribuitur in l. 4. ff. just. & jur.

Ulpianus ] „ In l. 4. ff. just. & jur. Verba hæc sunt: *Manumissiones quoque juris gentium sunt; eoque rei a jure gentium originem cepit, utpote cum jure naturali (i. e. ex ordine naturæ) omnes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio cum servitus esset incognita. Sed postquam jure gentium (quod cum genere humano ortum est, vid. l. 1. pr. junc. l. 5. §. 7. ff. Acq. rer. dom.) servitus introiit, secutus est beneficium manumissionis, ut cum uno naturali nomine homines appellarentur, jure gentium tria esse caperent.*

Ex domorum domo tollere non videntur ] Ipse Salvanus id non tanquam jus allegat, sed tanquam usum quotidianum.

Hebræon ] „ Ex gente Hebræa. Nam secus de alienigena, & peregrino; ot notat Rivetus ad Exod. c. 21. Tysm. b. Plutarchus ] „ In Cat. Maj. f. 275. n. 30. ne inutiles notiret.

Communis natura ] „ Hanc rationem non addit Plutarchus, sed potius contrarium, & jure id fieri posse, asserit; addit saltem, benignitatis latorem, quam justitiae potere compom, d. l. n. 40. Cæterum, austeritatis morum ejus id tribuit Plutarchus, & quod nullum homini cum homine extra quæstum existimaret esse consortium.

#### AD §. VII.

An fugere fas sit ei, qui bello justo captus est ] „ Auctor jure gentium voluntario in bello publico solenni introductum esse, dixit, ut etiam ex injuria causa hostis mei subditus capi, & in eom dominium externum queri possit, L. 3. c. 7. §. 1. n. 2; at id non impedire quo minus fugere queat, quia jus Gentium quidem externum servis negat judicium, at non ideo animo quoque religionis vinculum injicere voluit. L. 3. c. 7. §. 6. n. 1.

Jure natura autem Subditos innocentes tunc demum servos fieri, ait, si ex justa causa capiantur; & ad eom saltem effectum, ut perpetuas præstent opera, l. 3.

c. 7. §. 1. & 2. Atque tales servos fugere non posse, ait Auctor, etsi innocentes sint, quia gentes ita consentire potuerunt, ut civis pro civitate obligetur, eoque operas perpetuas pro debito civitatis præstent. Vid. l. 3. c. 2. §. 3. & sup. §. 2. n. 1. Plenius hanc questionem examinavimus l. 3. c. 7. §. 6.

Qui suo proprio delicto ] „ Adeoque qui facere certo jure non potest.

Sed qui publico facto in banc fortunam delictis ] „ Sed hic quoque suo delicto servus fit, quia causam suæ civitatis sequitur, & camque bonis suis defendit.

Verius est, fas non esse ] „ Dependet hoc ab eventu. Si ad suos, vel socios revertitur, fas ei fuit fugere, quia ex suæ civitatis judicio injuria captus est; si intra fines hostiles recipitur, fas ei fugere non fuit, quia judicium civitatis hostile tunc prævalet, obi jure captus dicitur. Idem quoque est si intra fines pacati adhuc deprehenditur, quia tanquam servus eos fines intravit; media autem præsentem statum sequuntur, dist. c. 7. §. 6.

Quia ex conventionione gentium communi operas suæ civitatis nomine debet ] „ Verum non est, gentes communitur unquam convenisse. Verum quoque non est, servitutem in foelis operis consistere. Denique verum non est, operas civiom obligari pro civitate ex consensu domum gentium.

Vera ratio cur bello capti servi fiant, consistit in propria eorum injuria, quia factum suæ civitatis defendunt, adeoque causam hostis sequuntur: indeque juxta nostram civitatis judicium jure capti sunt.

Atque hoc judicium obtinet intra fines nostræ civitatis, adeo ut quamdiu servus intra illos fines est, injuria fugere dicitur: cum e contrario si ad suæ civitatis limites revertitur, jure fugisse a sua civitate asseritur.

Nisi intolerabilis servitio ] „ Immo cum jus vitæ, & necis in captum competat, frustra de servitio queritur; quoniam merito legibus Romanorum remedia quædam servis indulta fuerint, de quibus vide l. 2. c. 5. §. 29. & l. 3. c. 7. §. 3. & §. præced. n. 4.

#### AD §. VIII.

An, & quotenus nati ex servis domino tenentur intermo jure ] „ Eodem jure gentium licen-

• licentiam ledendi hostem, & captos, etiam exensam esse ad natos, statuit d. c. §. 5. §. 29. & supra l. 3. c. 7. §. 5. Ratio nem hanc dedit, quia si victores suo jure uterentur, & captos necarent, nascituri non fuissent, d. c. 7. §. 5. At jure naturae (nam id intelligit per justitiam inter-nam) natos non fieri servos, ait, nisi 1. ob delictum parentum, 2. si aliter educari non possunt; adeoque 3. non pro debito civitatis, nisi aut parentum consensus accedat, aut alendi necessitas, aut ipsa alimenta a civitate praestita sint: tunc enim fieri servos ad modum alimentorum.

„Nos veram rationem cur jure naturae quoque liberi captorum servi fiant, explicavimus d. c. §. 5. §. 29. & d. c. 7. §. 5. quia quod ex re mea nascitur, naturali ratione meum est.

*Pamam mortis erant commeriti*] = Vid. §. Gron. b. At nullius momenti haec est ratio. Nam cum poena saltem suos teneat auctores, liberi ob delictum parentum puniri non possunt. Vera igitur ratio cur liberi sequantur conditionem matris servae, id eo consistit, quod partus sit pars viscerum ancillae, quae serva est.

*In servitute vendere possunt*] = At jus vitae, & necis, in emptorem non transfertur. Immo vere servi non sunt, quia relictus alimentis liberantur. Vid. *supr.* l. 2. c. 5. §. 27. seq.

*In Canonacorum posteris*] = Ex hac ipsa Creatoris lege apparet, liberos sequi conditionem parentis.

*Qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant*] = Immo non fidejussionis quodam jure obligantur, uti auctor putat. Vid. *supr.* §. 2. pr. Sed quia probant factum principis, ejusque injuriam defendunt, & defendere tenentur.

*At in nondum natis non videtur sufficere haec causa*] = Quia fidejussores esse non possunt qui nondum exsistunt.

*Sed alia requiri*] = Vera ratio est, quod portio sint corporis materni, quod totum alterius potestati subest.

*Aut ex consensu parentum expresso, accedente alendi necessitate*] = Si aliter ali non possit; tunc enim operae filiorum quoque obligari a patre possunt. At verius est, magistratus officium supplere hodie necessitati debere: de quo plenius egimus L. 2. §. 5. §. 7.

*Idque etiam in perpetuum*] = Immo nulla proportio esset inter alimenta, & operas

perpetuas. Dixi jam, deficiente cura patris succedere officium magistratus.

*Aut ex ipsa alimentorum praestatione*] = Si in familia domini partus servilis nascitur, & eique a domino alimenta praestantur, tunc partum fieri servum, putat, ex ipsa alimentorum praestatione. Nos diximos, partum talem servum fieri etiam ante alimentationem in ipso momento natiuitatis, quia pars est corporis servilis.

*Usque dum opera totum, quod impensum est, expunxerint*] = Nullus huius rei foret exitus; nam singulorum dierum & operarum, & alimenta notari, conferri, & compensari deberent.

*Si quid ultra juris in bos domino datur*] = Uti inter gentes datur jus in vitam, & res eorum, qui ex servis nati sunt.

*Ex lege civili*] = Immo juri gentium voluntario id tribuit supra L. 3. c. 7. §. 1. Add. l. 2. c. 5. §. 28. Neutrum tamen verum est: sequitur hoc jus ab ipsa natura.

#### AD §. IX.

*Quas apud gentes*] = Ut Mahumeta. nos, & Christianos. Vid. L. 3. c. 7. §. fin. & *infr.* c. 21. §. 23.

*Optimum eris permittari captivus*] = Germ. *auswechself* Gall. *échanger*. Quod olim quoque factum legitimus. Vid. Cic. 1. off. 13. & pro Sexto c. 59. Gell. l. 7. c. 18. *Dimitti pretio non in quo*] = De redemptione captivorum late egimus in allegatis modo locis.

*Non ultra intendi debere, quam dedit* = *Et ne egras captivi rebus necessarius*] Immo hoc dependet ab arbitrio victoris: nam cum plenum jus in res, ac personas capti acquirat, pro lubitu suo pretium redemptionis illius jure statuere potest.

*Qui suo sacro proprio in debitum incidissent*] = Respicit auctor ad executiones, quae hodie fieri solent falsis eis, quae necessaria sunt. Id id meri juris civilis est. Conf. l. 6. ff. Cess. bon. & Laut. cod. tit.

*Pallis, aut moribus*] = Quod Gallis Cartel vocatur.

*Nunc inter milites mensuratio stipendio*] = *Ei-ner Monaths Besoldung*.

*Quin crediderit*] = Sed contrarium asserunt hostes: adeoque non ex iustitia causae haec dependent.

*Parcendum existimabat eorum libertati, quos probabili causa*, &c.] = Generosi animi indicia haec sunt; at non necessitatis.

## C A P U T X V.

## Temperamentum circa acquisitionem imperii.

- I. Quatenus iustitia interna permittat imperium acquiri.  
 II. Laudabile esse hoc jure in victos abstinere.  
 III. Sive eos miscendo victoribus :  
 IV. Sive relinquendo imperium his, qui habuerant :  
 V. Interdum impositis praesidiis :  
 VI. Aut tributis etiam, & similibus oneribus :  
 VII. Utilitas ab hac moderatione indicatur.  
 VIII. Exempla : & de mutata forma reipublica apud victos.  
 IX. Imperium si assumendum sit, recte partem ejus victis relinquere.  
 X. Aut certe libertatem aliquam.  
 XI. Praecipue in religione.  
 XII. Saltem victos clementer haberi oportere : & cur ?

\* I. **Q**Uæ \* in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, \* tanto magis in populos, aut \* in populorum partes, \* quanto in multos insignior est & injuria, \* & beneficentia. \* Justo bello ut alia acquiri possunt, \* ita & \* jus imperantis in populum, \* & jus, quod in imperio habet ipse populus : sed nempe \* quatenus fert aut poenæ nascentis ex delicto, aut alterius debiti modus. \* Quibus addenda est causa vitandi periculi summi. \* Sed hæc causa plerumque cum aliis miscetur, \* quæ tamen ipsa tum in pace constituenda, \* tum in utendo victoria \* maxime spectanda est. \* Nam cætera est ut remittantur ex misericordia : \* in publico autem periculo, \* quæ modum excedit securitas, immisericordia est. Isocrates <sup>b</sup> ad Philippum : τὴν βασιλείαν τοῦ τοῦτο ἔκλειπεν ἡμῶν, ὅταν ἐν ἀσφαλείᾳ κατασθέναι τὸν αὐτὸν χρόνον. <sup>c</sup> barbari hæc enim edomandi sunt, quantum satis erit ut tuam regionem in tuto colloces. <sup>d</sup> De Rep. ordm. fragm. VI. 40. p. 118. <sup>e</sup> Ed. Wolf. <sup>f</sup> De Rep. V. 1. c. 14. <sup>g</sup> 15. <sup>h</sup> X. Ebbic. Nic. c. 7.

+ II. 1. Crispus Sallustius <sup>e</sup> de Romanis veteribus : majores nostri religiosissimi mortales \* nihil victis eripiebant, \* præter injuria licentiam. Digna quæ a Christiano diceretur sententia : quicum illud ejusdem <sup>d</sup> convenit : sapientes \* pacis causa bellum gerunt, & laborem spe otii sustinent. Aristoteles non semel <sup>e</sup> dixerat, <sup>f</sup> οὐδὲν αὐτὸν ἔκλειπεν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ χρόνου, bellum

## G R O N O V I I.

[ In populorum partes ] Ant exigitur æquitas, aut laudatur humanitas.  
 [ In imperantis ] Et principis, & quod fidei populus reservavit. ( Ut, exempli gratia, si comitia, si ordines, si privilegia ) illo potest uti victor, huic detrachere, & id imminuere, quatenus tamen, &c.  
 [ Quæ modum excedit securitas ] Si non pec-

cavit quidem aliquid insigniter, neque debet, sed tamen salvus esse victor non potest, aut non stabile imperium acquisitum, nisi duxerit victos tractet : hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immiserere est. Cuius apud Sallustianum : Hic mihi aliquis misericordiam, & mansuetudinem nominat, &c. Bell. Catill. cap. 52.

[ Præter injuria ] Præterquam facultatem nocendi, quæ per lasciviam male usi fuerant.

K k 3

G R O

*bellum pacis, & negotiorum omni causa institutum. Nec aliud vult Cicero, cu-  
jus hoc est sanctissimum = effatum: bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud  
nisi pax quaesita videatur. Ejusdem & hoc = simile: sc. suscipienda bella  
sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivant.*

2. Nihil hæc distant ab his, quæ nos docent \* veræ religionis \* theologi, finem belli esse amovere ea, quæ pacem perturbant. Ante Nini tempora, ut ex d Trogo alibi dicere cœpimus, fines imperii \* tueri magis, quam proferre, mos erat : intra suam cuique patriam regna finiebantur : reges non imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentique victoria imperio abstinebant : quo nos retrahit quantum potest Augustinus, cum \* ait : *videant tamen ne forte non pertineat ad viros bonos <sup>b</sup> gaudere de imperii latitudine*. qui & hoc addit : *felicitas major est vicinam bonum habere concordem, quam vicinam malum subjugare bellantem*. Adde quod in ipsi Ammonitis propheta *f* Amosus severe reprehendit hoc studium proferendum per arma finium.

III. Ad hoc antiquæ innocentix exemplar proxime accessit veterum Romanorum \* prudens modestia : Quid hodie esset imperium, ait S<sup>eneca</sup>, nisi salubris providentia victos permiscuisset victoribus ? Conditor noster Romulus, ait apud Tacitum Claudius, tantum sapientia valuit, ut plebsque populos eodem die hostes, \* deinde cives habuerit : addit, exitio Lacedæmonius, & Atheniensibus nihil aliud fuisse, quam quod victos \* pro alienigenis arcebant. Livius rem Romanam auctam \* dicit hostibus in civitatem recipiendis. Exempla existant in historiis \* Sabinorum, \* Albano-  
rum, \* Latinorum, deinde aliorum ex Italia : donec postremo \* Cæsar Gallos in triumphum duxit, idem in curiam. Cerialis in oratione ad Gallos, quæ apud Tacitum : ipsi plerumque legionibus nostris præsediti : ipsi hæc, aliasque provincie regitis, nihil separatum, clausmure. Et mox : proinde pacem, & vitam, quam vixi, victoresque eodem jure obtinimus, amate, colite. Tandem, \* quod mirandum maxime, in orbe Romano qui sunt, \* ex constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt, quæ

G 20711.

[illegible]

b *Gaudere de imperii latitudine* ] Vide Cyril-  
lanu libro V. contra Julianum, reges Hebræos

hoc nomine laudantem, quod suis contenti  
essent finibus. (Pag. 177. E. Ed. Spamb.)

G R O N O V I L.

§ *Quod mirandum maxime* ] Meo judicio valde reprehensibile, & perinde estimandum, ac si quis omnes rusticos declararet nobiles. Eo dono non provinciales civium honorem consecuti sunt, sed eives provincialium conditionem, ac vilitatem subierunt.

6 Imperatoris Antonini } Non Marci philo-  
sophi, non *Titi Pii*, laudatissimorum prin-  
cipum, sed *Basiani Carnalis*, qui Septimii Se-  
veri filius fuit, teterrimus parricida, & ty-  
rannus perditus, ut ostendit *Salmus*, ex *Dione*,  
de *Modo Uti* 855. addiditque, speciem quidem  
fuisse quasi peregrinis honorem haberet, sed  
revera id factum, ut plus e vestigialibus col-  
ligeret.

quæ verba sunt <sup>a</sup> Ulpiani, ex eo, ut <sup>b</sup> Modestinus ait, 7 <sup>c</sup> Roma communis patria est. Et de ea Claudianus <sup>c</sup>:

*Hujus pacifici debemus moribus omnes,  
Quod cunctis gens una sumus.*

IV. 1. Alia moderatæ victoriæ species est, <sup>+</sup> victis aut regibus, aut populis relinquere quod habuerant imperium. Sic Hercules, Priami <sup>d</sup>

*Hosti parvi victus lacrymæ,  
Suscipe, dixit, rector habenas,  
Patrioque sede celsus solio:  
Sed sceptrâ fide meliore tene.*

Idem, <sup>e</sup> victo Neleo, filio ejus Nestori regnum permisit. Sic Per-  
fæ <sup>f</sup> reges victis regibus regnum relinquebant. Sic Cyrus <sup>g</sup> Armenio.  
c Sic Poro (aa) Alexander. Laudat hoc <sup>d</sup> Seneca <sup>b</sup> nihil ex rege victo  
<sup>+</sup> præter gloriam sumere. Et <sup>i</sup> Polybius celebrat Antigoni bonitatem, qui  
eum Spartam haberet in potestate, reliquerit ipsis. <sup>h</sup> præter prædationem <sup>h</sup> præ  
dandam, rempublicam majorum, ac libertatem: quo ex facto <sup>i</sup> maximas  
per Græciam laudes consecutus ibidem narratur.

2. Sic <sup>+</sup> Cappadocibus permiffum a Romanis, uti qua vellent <sup>+</sup> rei-  
publicæ forma: <sup>+</sup> & multi populi post bellum relicti liberi. Carthago <sup>+</sup> li-  
bera cum suis legibus est, ajunt Rhodii <sup>+</sup> ad Romanos post bellum Pu-  
nium secundum. Pompejus <sup>+</sup> ad Antiochum <sup>+</sup> præter prædationem <sup>h</sup> præ  
dandam, rempublicam majorum, ac libertatem: quo ex facto <sup>i</sup> maximas  
per Græciam laudes consecutus ibidem narratur.

ligeret, quia peregrini quidam non confer-  
rent, quæ a civibus exigebantur. (Adde plen-  
tē de hac Constitutione disputantem Illust.  
Ezech. SPANHEMUM, in Eruditissi-  
mis Dissertationibus, quibus Orbis Romani titu-  
lum præscripsit. J. B.)

7 Roma communis] Redd, sed non tantum-  
modo ex eo. Poterat hoc dici, & eo titulo  
digna esse Roma, etiam si non cives Romani  
dignitatem suam perdidissent, & omnium ho-  
minum discrimina turbata essent: quemadmo-  
dum jam Plinio sub Vespasiano dicitur Italia  
omnium terrarum alumna eadem, & parens,  
namque Deum electa, &c. ut una cunctarum  
gentium in toto orbe patria fieret lib. 3, cap.  
5. Rutilius Nummitianus itiner. lib. 1. Fecisti  
patriam diversis gentibus unam: Profectu in-  
fusu te dominante capti. Dumque offeri vultu  
proprii consortia juris, Urbem fecisti, quod  
primum orbis erat. ver. 63, & seqq.

8 Reipublicæ formæ] Cum Romani eos libe-  
rassent, maluerunt esse sub rege; itaque rex eis

a S. P. Q. R. datus Ariobarmanes. (Vide  
Justin. XXXVIII. 2.)

G R O T I I.

c Sic Poro Alexander] Pipinus Aistolfo Lan-  
gobardo. (Vide EGINARD. de Vit. Carol.  
Magn. Cap. VI. pag. 39, 40. cum Notis ult.  
Editionis. J. B.)

d Seneca] Totus locus dignus inspicere, ubi & hoc  
egregie dictum: hoc est etiam ex victoria sua  
triumphare, testarique, se nihil, quod dignum esset  
victore, apud victos invenisse. Tigrani pars re-  
gum a Pompejo relicta. Eutropius VI. (c. 11.)

e Quasdam reliquit liberam] Earum ut nosce-  
at conditio, vide Polybium excerptis legatio-  
num num. 19. Suetonium in Cæsare, ubi de Gal-  
lia. (Cap. 29.) Habet & quidam Guiliannus  
non indigna lectu in rebus Helvetiorum. (Lib.  
I. Cap. 8.)

(aa) Vide QUINT. CURTIUM, Lib.  
VIII. Cap. 14. num. 45. ibique Pitisci notam  
100. in Edit. 3. J. B.

G R O -

a L. in 1  
orbe 17. de  
de stat.  
idem.  
b L. Roma  
31. D. ad  
municip.  
c In Ste.  
Confut. Sti-  
lic. ver. 154, 159.  
d Sen.  
ver. 729.  
e seqq.

f Elian.  
Var. Hist.  
IV. 5.  
g Herod.  
Lib. III.  
c. 15.  
h Xenoph.  
Cyrop. I.  
III. c. 1.  
i De  
Clem. Lat.  
i Lib. V. 8.  
Cap. 9.  
k Livius  
I. XXXVII.  
c. 54.  
l Minibrid.  
Bell. pag.  
251.  
m Lro.  
XXXIII,  
ris,  
12.

ris, victis parcendi. addidit : *adversus victos mitissimum quemque maximum animam habere.* Apud \* Tacitum est : *Zorfini victo nihil ereptum.*

a Ann.  
XII, 19.

V. Interdum \* simul cum concessione imperii consultum victorum securitati. § 9 Sic a Quintio decretum, Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præsidium esset : Chalcidem, ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho decessisset.

b L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

c Hist. IV.  
74.

d Eib. II.  
c. 15. §. 7.

e. 3. L. I.  
c. 3. §. 21.

f Phil.  
qu. Rom.  
35. p. 267.

g L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

h L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

i L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

j L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

k L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

l L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

m L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

n L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

o L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

p L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

q L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

r L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

s L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

t L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

u L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

v L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

w L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

x L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

y L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

z L. I. ad  
Qu. frons.  
cp. I. aum.

VII. Tributorum quoque indicio sæpe non tam ad factorum sumtu-  
um restitutionem, quam \* ad securitatem <sup>10</sup> & victoris, & victi, in po-  
sterum pertinet. Cicero <sup>b</sup> de Græcis : *simul illud Asia cogitet, nullam a*  
*se neque belli externi; neque discordiarum domesticarum calamitatem abfutu-*  
*ram fuisse, si hoc imperio non teneatur : id autem imperium cum retineri*  
*sine vestigalibus nullo modo possit, a quo animo <sup>11</sup> parte aliqua suorum frit-*  
*uum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium.* Petilius Cerialis apud  
<sup>c</sup> Tacitum pro Romanis apud Lingonas, aliosque Gallos sic differit : *nos*  
*quantum toties lacessiti jure victoria id solum vobis addidimus, quo pacem*  
*tueremur. non neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, ne-*  
*que stipendia sine tributis haberi queunt.* Eodem pertinent & alia, quæ  
expressimus <sup>d</sup> cum de inæquali federe ageremus, & tradere arma, clas-  
sem, elephantos, non habere arcem, non exercitum.

VII. 1. Ut autem victis relinquatur suum imperium, non tantum  
humanitas est, \* sed sæpe & consilii. Inter Numæ instituta laudatur,  
\* quod <sup>12</sup> a \* Terminis sacris omnem sanguinem abesse voluit : signifi-  
cant, \* ad quietem, & certam pacem nihil utilius, quam suis se fini-  
bus tenere. Optime <sup>f</sup> Florus : *difficilius est provincias obtinere, quam face-*  
*re : viribus parantur, jure retinentur.* cui non dissimile apud <sup>g</sup> Livium illud :  
*facilis parari singula, quam teneri universa :* & Augusti dictum <sup>h</sup> apud  
Plutarchum : <sup>i</sup> *μῆλον ἔργον τὴν ἀντιπαύουσαν μάχην ἡγούμενος, τὴν ἀνταρτίαν τὴν ἐπὶ ἀρχῇ.*  
Darii regis <sup>j</sup> legati Alexandro : *Periculosum est <sup>14</sup> peregrinum imperium :*  
*difficile est continere quod capere non possis... Facilius est, quadam vincere,*  
*quam tueri : quam bercule expeditum manus nostræ rapiunt, quam continent.*  
2. Quod <sup>k</sup> Calanus Indus, & ante eum Oebarus <sup>l</sup> Cyri amicus  
expli.

## G R O T I I.

f Sic a Quintio decretum ] Remissum id ta-  
men posita. Polybius excerptis legationum num.  
IX. Plutarchus Flaminio. ( pag. 374. )  
g Tradere arma, classem ] Vide de Persis  
Agathian libro IV. ( Cap. 5. )  
h Calanus Indus ] Habet id Plutarchus Alex-  
andro. ( Pag. 701. E. )

## G R O N O V I I.

9 A Quintio decretum ] Livius XXXIII, 37.  
Et tamen paullo post eodem annitate Quintio  
omnibus istis oppidis, quamvis maxime minante  
Antiocho, præsidia educuerunt. Liv. 34, 51.  
10 Et victorū, & victi ] Ne ille metuat

rebellionem, hic se præcipit in priora ma-  
la, si nimis Indultum sit.

11 Parte aliqua suorum ] Laudanda Roma-  
norum modestia, qui de regnis subactis aliis  
urbes liberabant, aliis dimidium tributū, quod  
regibus erant soliti pendere, imperabant. Li-  
vius 45, 26. Illyriis eodem libro cap. 18. &  
Macedonibus c. 29.

12 A Terminis sacris ] Quem Romanis fin-  
xerat Deum, ut eos doceret abstinere a mo-  
vendis agrorum terminis, & se injungeret li-  
tes de finibus.

13 Μῆλον ἔργον τὴν ] Parare magnum im-  
perium non tanta res est, quanta, cum habe-  
at, ordinare, ac componere.

14 Peregrinum ] Fragarum. Curt. 4, 11.  
a. 8, 9.

G R O -

explicabant<sup>15</sup> corii similitudine, quod alia parte se tollat simul aliam pede presseris: & T. Quintius apud<sup>a</sup> Livium<sup>i</sup> comparatione testudinis, tutæ ad ictus ubi collecta in suum tegmen est, <sup>16</sup> obnoxie, atque infirmæ simul exteruerit sui partem. Plato III. de legibus<sup>b</sup> huc aptat Hesiodi dictum: *omni dimidium plus*. Et Appianus notat, <sup>c</sup> non paucos populos, qui sub Romano imperio esse vellent, ab ipsis<sup>+</sup> repudiatos: <sup>+</sup> aliis etiam reges datos. Scipione Africano iudice<sup>d</sup>, jam suis temporibus tantum Roma possidebat, ut avidum esset quicquam ultra appetere: abunde felix si nihil ex eo, quod obtinebat, amitteret. Itaque & <sup>17</sup> lustri condendi carmen, quo Dii rogabantur ut res populi Romani meliores, amplioremque facerent, <sup>k</sup> ita emendavit, precatus ut eas perpetuo <sup>18</sup> incolumes fervarent.

VIII. Lacedæmonii, & initio Athenienses, in captas civitates nullum sibi vindicabant imperium: <sup>+</sup> tantum eas republica uti volebant ad suam accommodata, Lacedæmonij quidem <sup>19</sup> <sup>+</sup> sub primorum potentia, Athenienses sub <sup>20</sup> arbitrio populi, ut<sup>e</sup> Thucydides, Isocrates<sup>f</sup>, Demosthenes & nos docent, ipse etiam Aristoteles quarti de republica capite XI. & quinti VII. Quod ipsum in comædia sic notat<sup>h</sup> Heniochus illorum temporum scriptor:

Τῶνάς τ' αὐτὰς δὲ ἱσατέρους ται,

Ἀδ' ἐνὸνται. Δημοκρατία θάτλην

Ὅσα' ἐστὶ τῇ δ' ἀνταγωνιστὴ θάτλην,

Δι' αἷς ἀνταγωνιστῶν ἤδη πολλὰν.

*Tum gemina ad illas accesserunt mulieres,  
Quæ cuncta contraherunt: optimatibus  
Est nomen alteri, alteri popularitas,  
Quarum incitatu pridem<sup>21</sup> externas fuerunt.*

Simile

GROTIJ.

i *Comparatione testudinis* ] Plutarchus sic narrat: Ἀρχαῖος σφιδμαζόμενος τὴν Ζακυνθίαν γῆν ἀνταγίστως ἴδεν, καὶ ἐκείνην, αὐτῷ ὥσπερ αἱ χοιλίαι, πρὸς τὴν τῆς κελῶδος τῆς Πολυπόρνευ προεσθίοντο. Arkas Zacynthum insulam appetens cum dehortari vellet, dixit, periculum esse adituras, si testudinis more caput extra Peloponnesum extulissent. (Vit. Flamin. pag. 378. D.)

k *Ita emendavit* ] Utitur hac historia Claudianus Julianus consul in epistola ad Pupinum, & Balbinum. (Capitolin. in Maxim. & Balbin. c. 17.) Imitatus Augustus, qui Diene narrante, ἱσχυρίζεται οἷς ἐκ αὐτῆς τρεῖς τι προεσθίονται, αὐτῶν ἀμφοτέρων ἀμφοτέρων τῶν υπαρχόντων ἰσχυρίων laudatus est quod nihil novi acquirere voluit, sed quæ jam habebantur sufficere esse arbitratu. (Lib. LIII. pag. 602. C. Ed. H.)

Steph. ubi tamen verba prima aliter sese habent. Audire nostro memoriter illud adferam. (J. B.)

GRONOVII.

15 *Corii* ] Sicci nimirum, & durati.

16 *Obnoxia* ] Expositis injuriis.

17 *Lustri condendi* ] Quum finiretur quinquennalis, aut anni, semestrisque census. Sarton. Octav. 97.

18 *Incolumes fervarent* ] Huc pertinet Flori votum circa Gracchanos, & ceteros tumultus 3, 12.

19 *Sub primorum* ] Aristocratia, vel potius Oligarchia.

20 *Arbitrio populi* ] Democratia.

21 *Externas* ] Ovidium I, Met. 637. sique externata refugit. Et lib. II, 77. Externata fugam frustra tentabas.

Tom. IV.

L I

GRO-

<sup>a</sup> Livium  
lib.  
XXXVI,  
32.  
<sup>b</sup> Pag.  
690. E.  
Tom. II.  
Ed. H.  
<sup>c</sup> Steph.  
<sup>d</sup> In Pra-  
fati.  
<sup>e</sup> Val.  
Max. IV.  
l. n. 10.

<sup>e</sup> Thucyd.  
l. c. 19.  
<sup>f</sup> Isoc.  
Panathen.  
pag. 347.  
D. Ed. H.  
<sup>g</sup> Dem.  
orat. de  
Cerb.  
Diod. Lib.  
XIII. &  
XV.  
<sup>h</sup> Apud  
Stob.  
Serm. 43.

<sup>a</sup> An. VI. Simile est, quod Tacitus <sup>a</sup> ab Artabano narrat, Seleuciae factum: *ple-*  
<sup>c. 44.</sup> *bem primoribus tradidit*, inquit, *ex suo usu: nam populi imperium iuxta*  
*libertatem, paucorum dominatio regia libidini propior est.* Sed ejusmodi  
 mutationes an ad victoris securitatem faciant, non est nostrae inspectionis.

IX. Si minus tutum sit omni in victos imperio abstinere, temperari  
 \* tamen res potest, <sup>a</sup> ut aliquid imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum re-  
<sup>b</sup> *gibus.* Populi Romani consuetudinem vocat Tacitus, <sup>b</sup> ut haberet *instru-*  
<sup>c. 14.</sup> *menta servitutis, & reges.* Eidem <sup>c</sup> *Antiochum inservientium regum ditijs-*  
<sup>c. Hist. II.</sup> *mus, Baeridis* <sup>d</sup> *Pompeiorum utimur.* (bb) in commentariis de Mufonio: & apud  
<sup>a. 81.</sup> <sup>d</sup> *Strabonem* <sup>d</sup> circa finem libri sexti. Lucanus <sup>e</sup>,

<sup>888.</sup> *Edis.*  
*Parif. Ca-*  
*faub.*

*Atque omnis* <sup>1</sup> *Latia qua servit purpura ferro.*

<sup>a</sup> Sic <sup>a2</sup> apud Judaeos mansit sceptrum in Synedrio, etiam post confisca-  
 tionem <sup>a3</sup> Archelai. Euagoras Cypri rex, ut apud *f* Diodorum est, di-  
 cebat velle se Persae obedire, <sup>a</sup> sed ut regem regi. Et <sup>a</sup> Daruo victo ali-  
 quoties hanc conditionem ferebat Alexander, <sup>a</sup> ut ipse imperaret aliis,  
 pareret Alexandro. Nos de modis miscendi imperii <sup>b</sup> diximus alibi. Qui-  
 buldam pars regni relicta, <sup>a</sup> sicut veteribus possessoribus agrorum pars.

X. Sed & cum omne imperium victis eripitur, <sup>a</sup> relinqui illis pos-  
 sunt circa res privatas, & publicas minores, <sup>a</sup> suae leges, suique mo-  
 res,

#### G R O T I I.

<sup>1</sup> *Latia qua servit purpura ferro* ] Vide Pa-  
 negyricum Maximiano dictum (3. Claudii. Ma-  
 ximiani, c. 10.)

ut *Ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro* ]  
 Tales & olim in Italia reges sub aliorum re-  
 gum imperiis: *Servius* ad X. Aeneid. (vers.  
 655.) Sic apud *Æschylum* Persis: (pag. 126.  
*Ed. H. Steph.*)

*Baeridis Baeridis ὑπερου μεγάλῃ*

*Reges regum magni subici.*

Sic & apud Turcas, teste *Leunclavio* libro  
 XVIII.

<sup>a</sup> *Sua leges* ] Philo legatione ad Cajum:  
*Σαβαρις τρεῖς αἰῶνες ἐκείνῃ τῇ βασιλείᾳ τῶν*  
*πατρῴων πατριῶν, ὅταν ᾖ τῶν Ῥωμαίων*  
*ἐκείνῃ. Αὐτοῦτοι non minus cura sua duxit*  
*custodiam legum propriarum cuique genti, quam*  
*Romanorum.* (Pag. 1014. B. Vide de hoc lo-  
 co Amplius, BYNCKERKHOFF. ad L. A.  
 Erius, D. De Leg. pag. 90. J. B.)

#### G R O N O V I I.

<sup>a2</sup> *Apud Judaeos mansit sceptrum* ] Valde qui-  
 dem debile, si tamen sceptrum appellandum est:  
 nam hac ratione omnes fere populi a Roma-  
 nis subacti dicendi sunt retinuisse sceptrum,

Facile enim hoc illis relinquebant, ut habere-  
 rent instar senatus domesticus, & apud iudices  
 gentiles certarent suis legibus. Videndus *Ci-  
 cero* 2, in Ver. cap. 32. & lib. 6, ad Attic.  
 epist. 1. & 2. At Judaicam gentem post Pom-  
 peii victoriam Mithridaticam, hoc est, 63.  
 annis ante Archelaeum relegatam, *elecatam*,  
 (id est, stipendiariam, publicanique traditam)  
 & *servum* vocat *Cicero* pro Flacco cap. 21.  
 Nec profecto post hunc ceptum Archelaei sce-  
 ptrum apud eos manere debuit, quum jam  
 adesset Messias rex aeternus.

<sup>a3</sup> *Archelai* ] Herodis Magni filii, & successo-  
 ris, quo Vienne in Gallia relegato, robu-  
 rusque ejus in sicum Augusti Caesaris redacti  
 Judaea desit habere regem, aut ethnar-  
 cham, & provincia facta est.

(bb) Intelligit Auctor noster τὰ Ἀσιατικὰ  
 νομιμότητα Μερουῦ τῷ Φωστροῦ, scripta à  
 Pollione: de quibus *SUSAS*, voce Plinian.  
 Vide *JONSSZUM*, De Scripturis Hist. Phil.  
 I. III. 7. Unde autem ceptum sit fragmen-  
 tum illius Operis, in quo verba ab Auctore  
 nostro adlata exstant, quom hactenus ignora-  
 sem, reperi forte apud *STROB. IUM*, *Serm.*  
*XLVI.* pag. 3, 6. *inst.* ubi refertur egregia  
 oratio *Mufonii* ad Regem quemdam Syriæ. Et  
 quamvis neque hæc, nec sibi, in illis Col-  
 lectaneis, quod quidem sciam, dicta *Mufonii*,  
 tamquam & *Commentariis Pollionis*, lauden-  
 tur; merito tamen inde petita conjicit noster.  
*J. B.*

#### G A O.



res, & magistratus. Sic in Bithynia proconsulari provincia Apamæa civitas privilegium habuit \* + suo arbitrio republicam administrandi, ut Plinius epistolæ nos docent, & b alibi, Bithynis sui magistratus, suus senatus. Sic & in Ponto c Amisænorum civitas legibus suis utebatur Luculli (cc) beneficio. Gotthi victis Romanis leges reliquerunt Romanas.

XI. 1. Hujus indulgentiæ pars est, p + avitæ religionis usum victis 24 + nisi persuasus non eripere: quod ut victis pergratum, ita victori innoxium probat Agrippa oratione ad Cajum, quam d Philo recitat in legationis suæ renunciatione. Et apud Josephum, tum ipse e Josephus, tum Titus f Imperator rebellibus Hierosolymitis objiciunt, quod Romanorum beneficio sacris suis tanto cum jure uterentur, + ut templo alienigenas arcere possent, etiam capitis periculo.

2. At si falsa apud victos religio, + ne vera opprimatur, recte curabit victor: quod Constantinus fecit fractis Licinii partibus, & post eum Franci, alique reges.

+ XII. 1. Postrema cautio hæc est, ut + in imperio etiam plenissimo, & quasi herili, victi clementer habeantur, & ita ut 25 eorum utilitates cum victoris utilitatibus socientur. Cyrus e victos Alysios jubebat bono esse animo: eandem ipsorum sortem fore, quæ fuisset, mutato tantum rege: mansuras ipsis domos, agros, jus in uxores, in liberos, ut fuisset hæctenus; quin si quis injuriam ipsis faceret, se, ac suos vindices fore. Apud Sallustium b legimus: *populo Romano melius visum amicos, quam servos querere: tutiusque rati q voluntibus, quam coactis imperitare.* Britanni temporibus i Taciti delectum, ac tributa, & injuncta imperii munera impigre obibant, + si injuriæ abessent: has ægre tolerabant: jam domiti ut parerent, nondum ut servirent.

## 2. Priver-

## G E O T I I.

o *Suo arbitrio republicam administrandi* ] Vide epistolam XCIII. Plinii, & sequentem Trajani libro X. Sinope sub Peris tempore publicam habebat popularem. Appianus Mithridaticis. (pag. 228.) Talis apud Græcos sub Romanis umbra libertatis. Vide Ciceronem lib. VI. ad Atticum, epist. I. Plinium lib. VIII. epist. 24. Evocari ex insula Cyprios non licebat. Ciceroni ad Atticum V. 21. (De Aniso) non de Sinope, loquitur Appianus, ut insipienti patebit. J. B.)

p *Avitæ religionis usum* ] Melius est, ibi aliquid Deum coli, quam nullum; ut Severi veteris modo diximus. Sic Gotthi apud Procopium Gothi. II. (c. 6.) dicunt, se ad suam religionem adesse neminem. (Quod de Severo dicit heic Auctor, retulit supra, ad Cap. 12. §. G. ex Lampriديو, c. 49. ubi paullo aliter verba habent. J. B.)

q *Voluntibus, quam coactis imperitare* ] Lacedæmonii apud Thucydidem: *νικησάντων τῶν μεγάλων ἑχθρῶν μάλα ἂν διαδούλων βίβωμι;*

ἀνὰ τὴν ἀνταγωνιστικὴν τῆς ἡγεμονικῆς τὰ πλεονεκτήματα, καὶ ἀναγκῶν ὅμοις ὑποτασσόμενοι, καὶ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ τὴν παρὰ τὸ αὐτὸ ὁρᾶν, πρὸς τὸ ἐπικρατεῖν καὶ αἰετῇ αὐτοῖς κινεῖσθαι παρὰ τὴν ἀνταγωνιστικὴν, μετὰ τὴν ἐπικρατείαν, καὶ τὴν ἀνταγωνιστικὴν ἵτις ἐν ἑαυτοῖς concordiam mutari, non si quis se alioquin, Et fortasse usum perscriptorem necessitatem alteri imponat jurandi de legibus æquales, sed si cum id facere possit, equitatis usum non minuire, quæ in vincendo evanescit, quam potest moderatissime rem transigit. (Lib. IV. c. 19.)

## G R O N O V I I.

24 *Nisi persuasus* ] Nisi meliora docti aliter contentantur in veteres ritus abolendos.

25 *Forum utilitatis* ] Ut victi, seu novi subiecti intelligant, idem sibi utile esse, quod ei, cui accesserunt.

(cc) Id narrat APPIANUS, De Bell. Mithrid. pag. 228. Edit. H. Steph. J. B.

<sup>a</sup> Liv. lib.  
VIII. c. 21.

<sup>b</sup> Liv.  
lib. VIII.  
c. 13.

<sup>c</sup> Curt. I.  
VII. c. 8.

<sup>d</sup> Lib.  
XIII. cap.  
19. p. 341.

<sup>e</sup> Ed. H.  
Steph.

<sup>f</sup> Annal.  
XII, 19.

2. Privernas ille in senatu Romano interrogatus, qualem ab ipsis pacem Romani expectandam haberent : si bonam dederitis, ait <sup>a</sup>, *Et fidam, Et perpetuam ; si malam, haud daturam* : (dd) ratione addita : *ne credideris ullum populum, aut hominem denique, in ea conditione, <sup>26</sup> cujus eum peniteat, diutius, quam necesse sit, mansurum*. Sic Camillus dicebat, <sup>b</sup> firmissimum imperium esse, quo obedientes gaudeant. Scythæ <sup>c</sup> Alexandro : *inter dominum, Et servum nulla amicitia* : <sup>e</sup> etiam in pace : <sup>27</sup> belli tamen jura servantur. Hermocrates apud <sup>d</sup> Diodorum : *καὶ τὸν ἐν τῷ νῦν ὅτι τὸν νῦν ἡμεῖς ἀποφασίζομεν* non tam vincere pulchrum, quam victoria clementer uti. Salubris ad victoriæ usum <sup>e</sup> Taciti sententia : *bellorum egregii fines, quoties ignoscendo transfigitur*. In Cæsaris Dictatoris (ee) epistola : *hec nova sis ratio vincendi, ut misericordia, Et liberalitate nos muniamus*.

## G R O T I I.

<sup>26</sup> Cujus enim peniteat ] Quam gravem, & duram experietur.

<sup>27</sup> Belli tamen jura ] Servorum sunt erga dominos animi hostiles. Fossus. Quot servi, tot hostes. Seneca epist. 47.

(dd) Non ipse Privernas Legatus hanc rationem addidit, sed pars melior Senatûs ita respondit in meliorem partem interpretata est. J. B.

(ee) Epistola illa reperitur apud CICERONEM, Lib. IX. ad Attic. post Epist. 8. J. B.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
IN  
HUGONIS GROTII

## LIB. III. CAP. XV.

GROTIUS supra capite VIII. docuit, Jure gentium voluntario introduci, utum esset ut ipsa imperia occupari, & victori acquiri possint, etiam ex injusta causa, & ultra modum debiti, & poenæ. Hanc licentiam temperat hoc capite §. 1. tum ex parte naturæ (Adde supr. c. 1. §. 1.) tum ex regulis charitativis. Vid. §. 2. Indeque monet victores, ut abstineant ab illa licentia juris gentium, & ut potius misceant victores victis, d. c. 25. §. 3. vel relinquunt imperium victis, §. 4. vel dent illis præsidia d. §. 4. n. 1. Et §. 5. aut imponant tributum, §. 6 : periculosam enim esse mutationem

formæ. §. 7. Et §. 8. Si tamen assumendum imperium præfata necessitas, & periculum jubeat, suadet ut vel pars eis relinquantur, §. 9. vel libertas aliqua, §. 10. præcipue intuitu religionis, §. 11. denique commendat clementiam, §. 12. Nostra principia vide supra cap. 8. pag. 106.

## A D §. I.

Quæ in singulari ] Ab hoste captos, nam de illis agit capite præcedenti.

Tanto

Tanto magis in populos, aut in populorum partes.] Scilicet, bello victas.

Quanto in multos insignior est, & injuria.] Major enim est injuria, quæ in plures committitur, quam quæ in singulos.

Et beneficentia.] Quia ploribus beneficimus.

Iusto bello.] Diximos alibi, frustra de iustitia belli inter gentes queri in processu bellico, quia otramque suam causam iustam esse contendit.

Ita & iam imperantis in populum.] I. e. ius regis bello victi.

Et iam, quod in imperio habet ipse populus.] Adeoque imperium ipsum, & omnia jura publica. Conf. L. 3. c. 8. §. 1.

Quatenus fert aut pena nascentis ex delicto, aut alterius debiti modus.] Hanc perpetuum errorem Auctoris sapies jam notavimus. Jure naturæ in hostem omnia licent, tum ex necessaria defensione, quia reparare injuriam nobis illatam tenetur; reparata aotem non est quamdiu alter resistit, & res in pristinum securitatis statum restituta non est: tum in potestatem, quia omnis hostis, qui res nostras rapit, qui cives nostros interficit, &c. criminis reus est.

Quibus adolenda est causa vitandi periculi summi.] Immo futurum periculum, ejusque metus, non jus dat auferendi imperium. Nos sibi exposuimus veram rationem, cur imperia quoque bello queri victori possint. Vid. sup. cap. 8.

Sed hac causa plerumque cum aliis miscetur.] Vel allegari non solet.

Quia tamen ipsa tum in pace constituenda.] Victor enim in pace constituenda attentus esse debet, ne a victis immineret periculum.

Tum in utendo victoria.] Si enim victa civitas non peccavit aliquid insigniter, sed tamen solvus esse victor non potest, aut non stabile imperium acquisitum, nisi duxerit victos tractet, hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immisericors est. Cato apud Sallust. 32.

Maxime spectanda est.] Nam securitas nostra finis tum pacis, tum victoriae esse debet.

Nam cetera.] Forte vindicta ob damna data, &c.

In publico autem periculo quia modum excedit securitas immisericordia est.] Vi-

ctor, qui bello quaesivit imperium, omnia jura publica, & privata occupat, ac pro lubito de iis disponere, civitatem destruere, singulos tamquam criminis reos punire, nedum quovis modo securitatis publicæ prospicere potest.

## AD §. II.

Auctor exempla, & auctoritates veterum refert, quibus propagatio imperiorum improbatur: at quo sensu id ad mittendum sit, modo videbimus.

Nihil vitis eripiebant prater injuria licentiam.] I. e. securitati suæ saltem prospiciebant: at contrarium exempla primum Romanorum docent; nam Albam destruat imperium Albanorum ad Romanos translatum legimus. Liv. l. 1. c. 29. Sic Sabini imperium suum dederunt Romanis. Liv. l. 1. c. 37.

Pacis causa bellum gerunt.] Vide supra l. 1. c. 1. §. 1. & l. 3. c. 25. per tot.

Vera religionis Theologi.] Immo gentium philosophi quoque id staterunt: quod non pognat cum occupatione imperii si hostis per ultimam victoriam in victoris potestatem pervenit.

## AD §. III.

Prudens modestia.] Si modestiam appellare licet quod hostibus imperium eripuerint, illudque cum civibus Romanis transtulerint; uti exempla ante allegavimus.

Deinde cives.] Sed sublato imperio eorum.

Pro alienigenis arcebant.] I. e. Quod indignos eos censentem jorum suæ civitatis.

Sabinorum.] Liv. l. 2. c. 37.

Albanorum.] Liv. l. 1. c. 29.

Latinorum.] Liv. l. 8. c. 13. & 14.

Ex constitutione Imperatoris Antonini ceteri Romani effelli sunt.] L. 17. ff. stat. bon. Antoninus Pius ius Romanæ civitatis prius ab unoquoque subiectorum peritum, & taliter ex iis, qui vocantur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens, hoc ille omnibus in commune subiectionis donavit. Nov. 78. c. 5. Nam mul-

L. 1. 3. „ta

in erant beneficia, quæ solis civibus Romanis propria erant, ut jus patriæ potestatis, &c. quæ Antoninus etiam extraneis, i. e. in provinciæ formam redactis communicavit, ita ut hi quoque testamenta condere, nuptias contrahere potuerint.

Vid. Rutili Numantiani versus apud Gron. b. Conf. l. ff. de magnit. Imp. Roman. l. 2. c. 7.

Roma communis patria] = L. 33. ff. ad Mson. Jam olim, & ab antiquis temporibus ita vocata fuit. Liv. l. 3. c. 66. Cf. l. 23. c. 5. Plin. l. 3. c. 5. Quo autem sensu id accipi debeat, explicavi in Juræ meo controverso civili tit. de judic. g. 9.

## AD §. IV.

1 VICTIS aut regibus, aut populis relinquere Imperium] „ Hoc ad prudentiæ regulas, vel humanitatis præcepta pertinet.

„ Jure naturæ enim per ultimam victoriam omne jus in victorem transfertur, ita ut de victis hostibus, eorumque jure disponere pro lubitu possit.

Præter gloriam] „ Similia lege apud Justin. l. 2. c. 3. l. 15. c. 1. Cf. 2. l. 31. c. 8. Cramer. bor. subter. cent. 1. c. 78.

Maximas per Graciam laudes] „ Intererat autem Antigoni, Græcorum sibi conciliare amicitiam.

2 Cappadociæ] „ Maluerunt autem esse sub rege, itaque Rex eis a Romanis datus est Ariobarzanes.

Et multi populi post bellum restituti liberi] „ Exempla late cumulavit B. Parens in tract. de Autonomia juris gentium c. 15.

Cf. seq. & in quo libertas illa publica consistat, explicat d. c. 15. §. 1. seq.

Libera cum suis legibus est] „ Nam propriè libertas publica intelligitur, si cives provinciæ devictæ suis legibus vivere, & quod e re suæ provinciæ est, decernere possunt, dist. tract. de Autonomia, Cf. c. 15. §. 3. Cf. c. 4. §. 7. seq.

## AD §. V.

Simul etiam concessione imperii consilium victoriam securitati] „ Hæc dependent a pacto cum victis inito, vel a regulis prudentiæ: victi post ultimam victoriam, quamvis legem accipere tenentur,

## AD §. VI.

Ad securitatem Cf. victoris, Cf. villi, in posterum pertinet] „ Vid. Gron. b. Equidem imperium victis relinquere sub onere tributum potest. Hoc vero dependet ex arbitrio bellum gerentium, quamdiu bellum durat; at si per ultimam victoriam imperium questum est, ex arbitrio victoris.

„ Exempla regnorum, quæ tributum solverunt, vide supra L. 1. c. 3. §. 22. & apud Schult. in tractatu de Polonia nunquam tributaria. Conf. Liv. 45. c. 18. 26. Cf. 29. Unde apparet, neque ad victorum sumptuum restitutionem, neque ad securitatem victoris vel victi id pertinere, sed totam rem dependere vel a consensu partium, vel a lege victoris.

## AD §. VII.

Sed Cf. sæpe consilii] „ Quia magna imperia sæpe mole sua ruunt. Sed hæc ad prudentiæ regulas, non ad jus naturæ pertinent.

Termini sacris] „ Vid. Gron. b. Sed hoc ad fines privatorum, non imperiorum pertinet.

Ad quietem; Cf. certam pacem nihil utilius, quam suis se finibus tenere] „ Diximus, institutum hoc non pertinere ad fines gentium devictarum. Nam si hæc gentes nostro imperio subijciuntur, fines illi iusto titulo nostri sunt.

Repudiator] „ Quia bella inde sibi origo providebunt, adeoque utile ipsis non videtur, oblata imperia recipere.

Aliis etiam reges datus] „ Sub inæquali cedere, de quo supra l. 1. c. 3. §. 21. l. 2. c. 15. §. 7. n. 3.

## AD §. VIII.

Tantum eas republica uti volebant ad suam accommodata] „ I. e. ne rebus se submitterent, quos tyrannos vocabant.

Sub primorum potentia] „ Vid. Gron. b. Ita enim devictis Athenis imponunt continuo 30 rectores excussa plebis potestate. Inst. 5. 8.

Sed ejusmodi mutationes an ad victoris securitatem.

curitatem faciunt, &c.] „ Neque hæc tra-  
„ ctatio ad juris prudentiam, sed ad poll-  
„ ticam pertinet. Nos quærimus, quid in  
„ populum devictum liceat, non quid uti-  
„ le sit in eum statuere. Victor igitur ju-  
„ re naturæ quasvis leges victo imponere,  
„ adeoque & formam imperii mutare pot-  
„ est.

A D §. IX.

Ut aliquid imperii relinquatur ipſi, aut  
ipſorum regibus ] „ Hoc idem depen-  
„ det vel ex pacto parium, vel ex lege  
„ victoris: priori caſu prout partes de ſuo  
„ jure diſponunt, ita jus eſt; poſteriori ca-  
„ ſu victo nil niſi obſequii gloria relicta  
„ eſt.

Sic apud Judæos ] „ Late ſtatum Judæo-  
„ rum ſub Romanis expoſuimus ſupra l. 1.  
„ c. 4. §. 7. ubi dictum eſt, ſceptrum Judæ-  
„ poſt Heodem omnino ablatum, & Hero-  
„ diſti alium Judæ regem non ſucceſſiſſe.  
„ Nec Atchelaum vere regem fuiſſe. Conf.  
„ B. Par. Antonom. jur. gent. c. 11. §.  
„ 5. ſeq.

Sed ut regem regi ] „ Perſæ, quia reges  
„ illis ſurvivebant, reges regum vocari ſole-  
„ bant. Marcel 17. 10. & l. 19. 4.  
„ Sicut veteribus poſſeſſoribus agrorum par-  
„ tid. L. 2. c. 8. §. 3. & c. 13. §.  
„ 4. n. 4.

A D §. X.

RELINQUI illis poſſunt circa res pri-  
vatas, & publicas minores ] „ Civitas libe-  
„ ra bello victa fit membrum immediatum  
„ civitatis victricis, eoque imperium ejus  
„ delinit: neque confors eſt jurium imperii,  
„ aut comitiorum; ſed ſequitur arbitrium  
„ victoris, qui vel novas leges civitati da-  
„ re, vel eas, quas habet, ei relinquere  
„ poteſt.

Suo arbitrio rempublicam adminiſtrandi ]  
„ Plenius hæc omnia illuſtravit B. Parom  
„ de Antonom. juris gentium cap. 13. & 14.

A D §. XI.

AVITA religionis uſum ] „ Immo victor  
„ cultum publicum mutare poteſt, ac pro-  
„ hibere ne avita religione publice utantur.  
„ Nam omnia jura publica, adeoque etiam  
„ jura circa ſacra victori acquiruntur.  
„ Niſi perſuſu ] „ Vid. Gron. b. Dixi, in  
„ genere licere religionis uſum publicum  
„ emovere victis.

Ut templo alienigenas arcere poſſent etiam  
capitis periculo ] „ Inſigne hoc privilegium  
„ ſuit Eccleſiæ, eoque majus, quia ipſi quo-  
„ que Romanorum ſubditi ſub ea lege non  
„ intrandi templum comprehendebantur.

Ne vera opprimatur, velle curabit victor ]  
„ Licetum jam eſt, id dependere ab arbi-  
„ trio victoris.

A D §. XII.

AUCTOR denuo commendat clemen-  
tiam in victos, quibus adde ea, quæ l.  
„ 1. c. 10. §. 1. & c. 11. per tot. & §. 7.  
„ n. 1. c. 12. per tot. & §. 8. c. 13. §. 4.  
„ c. 14. per tot. & §. 3. & 4. hanc in  
„ rem dicta ſunt.

In imperio pleniffimo, & quaſi heredi ]  
„ l. c. ubi imperium eſt in patrimonio vi-  
„ ctoris.

Si injuria abſeſſent ] „ Quas ex querelis  
„ Britannorum recentieſ Tacitus d. l. c. 15.

Etiã in pace belli tantum jura ſervan-  
tur ] „ Atque hoc jure nitiur jus poſtlimi-  
„ nii ubi ſervus etiam in pace ad ſuos re-  
„ verſus priſtina recipit jura. Vid ſupra  
„ cap. 9.

## CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea, quæ jure gentium postliminio  
carent.

- I. Internam justitiam exigere, ut red-  
dantur quæ hostis noster alii injusto  
bello eripuit.  
II. Exempla.  
III. An quid deduci possit.  
IV. Etiam populos subditos, aut popu-  
lorum partes reddendas his, quorum  
fuerant, si ab hoste injuste occupati  
sint.  
V. Quo tempore obligatio reddendi  
extinguatur.  
VI. Quid faciendum in dubia causa.

\* I. I. \* **Q**Uousque + ex bello justo res capientium fiant, diximus  
supra; \* quibus de rebus deducenda sunt quæ reci-  
piuntur postliminii jure. + sunt enim hæc <sup>2</sup> pro non captis. At + quæ  
bello injusto quærantur, + restituenda diximus, nec ab iis tantum, qui  
ceperunt, + sed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit: + ne-  
mo enim plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habuit, ajunt  
+ juris <sup>a</sup> Romani auctores; quod + Seneca <sup>b</sup> breviter explicat, *nemo  
potest quod non habet dare.* <sup>3</sup> + Dominium internum non habuit qui pri-  
mo cepit: + quare nec illud habebit <sup>4</sup> qui causam ab ipso obtinet:  
+ dominium ergo secundus, aut tertius possessor accepit, + quod docendi  
causa externum vocamus, id est, <sup>5</sup> commodum hoc, <sup>6</sup> + ut ubique ju-  
diciaria auctoritate, ac manu, pro domino tuendus sit: + quo tamen si  
utatur adversus eum, cui res malo facto erepta est, + faciet non probe.

2. Nam quod de servo, <sup>c</sup> qui a latronibus captus mox <sup>7</sup> ad hostes  
pervenerat, + responderunt <sup>8</sup> juriconsulti nobiles, verum esse, eum sub-  
reptum esse, + nec quod hostium fuisset, + aut postliminio rediisset, + ei  
rei <sup>9</sup> impedimento esse, + idem ex naturali jure respondendum est de  
eo, qui bello injusto captus, mox bello justo, + aut alia ratione in alte-  
rius venit potestatem: <sup>d</sup> + nam in jure interno + bellum injustum la-  
troci-

## G R O N O V I I.

1 *Quibus de rebus* ] A quibus excipienda, quæ  
in patrios fines reversa pristinum statum  
recuperant.

2 *Pro non captis* ] Fingit enim postliminium,  
eas res nunquam in potestate hostium fuisse.

3 *Dominium internum* ] In jure naturæ, ac  
civili fundatum.

4 *Qui causam ab ipso* ] Jus suum derivat.

5 *Commodum hoc* ] Hac parte, vel ad hoc.

6 *Ut ubique judiciaria* ] Ut qui possidet rem

armis captam, sine ceperit ipse, sive a capi-  
ente homo modo nactus sit, quocumque ve-  
niat, quemcumque apud judicem ea de re  
compelletur, vincat, & non modo sententia  
judicis, sed & vi licitorum, aut militum, in  
ea possessione defendatur.

7 *Ad hostes* ] Quibus videtur verum ierat.

8 *Juriconsulti nobiles* ] Labeo, Ofilius,  
Trebatius.

9 *In impedimento esse* ] Adeo ut usucapi ab em-  
tore non possit.

G R O -

trocinio nihil distat. *A*que in hanc sententiam ex facto consultus *a* respondit *a* Gregorius Neocæsariensis, *+* cum Pontici quidam res civium a barbaris captas receperant.

*a* *Cons. X.*

II. 1. *+* Reddendæ ergo res tales his, quibus fuerant ereptæ; *+* quod & factum sæpe videmus. Livius *b* cum retulisset a L. Lucratio Tricipitino victos Volfcos, & Equos, *+* expositam, ait, in campo *10* Martio prædam, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret. Idem *c* cum narrasset, Volfcos a Posthumio dictatore fufos: *præde pars sua* *11* *cogno-*  
*scientibus* Latiniis, atque Hernicis reddita: *partem sub hasta dictator vendidit.* Alibi *d* biduam ad recognoscendas res datum dominis. Idem *e* ubi Samnitium de (aa) Campanis victoriam narraverat; quod latissimum victoribus fuit, captivorum recepta septem milia. *Et* quadringenti: *præda ingens* *f* *sciorum*: *12* accirque editio domini ad res suas noscendas, recipiendisque præstituta die. Mox *f* simile recitat factum Romanorum: Samnites Interamnium coloniam Romanorum occupare conati urbes non tenuerunt: agros depulati cum prædam aliam inde mixtam hominum, atque pecudum, colonisque captos egerent, in victorem incidunt consulens ab Luceria redeuntem, nec prædam solvam amittunt, sed ipsi longo, ac impedito agmine incompofiti cadunt. Consul Interamnem editio dominis ad res suas noscendas, recipiendisque convocatis, exercitu ibi relicto, comitiorum causa Romam est profectus. Alibi *g* de præda agens, quam ad Ilipam Lusitanæ urbem Cornelius Scipio ceperat, *g* *Libi.*  
sic ait. Idem *h* scripserit: *ea omnia ante urbem exposita est, potestasque dominis* *XXXV.*  
*res suas cognoscendi facta: cætera vendenda quætori data: quod inde effectum* *c. 1.*  
*est, militi divisum.* Post pugnam T. Gracchi ad Beneventum: *præda omni-*  
*nis, præterquam hominum captivorum, militi concessa est, Et pecus exceptum* *b* *Lib.*  
*est, quod intra triginta dies dominis cognovissent, eodem* *XXIV. c.*  
*b* *Livio auctore.* *16.*

2. De *13* L. Emilio Gallorum victore *i* Polybius *13* *His. l.*  
*11. c. 31.*  
*h* *Plut.*  
*apoph. pag.*  
*200. B.*  
*i* *Brill.*  
*Pau. p. 83.*  
*Ed. II.*  
*Steph.*  
*in In Ver-*  
*rum, II. 35.*  
*14.* *15.* *16.* *17.* *18.* *19.* *20.* *21.* *22.* *23.* *24.* *25.* *26.* *27.* *28.* *29.* *30.* *31.* *32.* *33.* *34.* *35.* *36.* *37.* *38.* *39.* *40.* *41.* *42.* *43.* *44.* *45.* *46.* *47.* *48.* *49.* *50.* *51.* *52.* *53.* *54.* *55.* *56.* *57.* *58.* *59.* *60.* *61.* *62.* *63.* *64.* *65.* *66.* *67.* *68.* *69.* *70.* *71.* *72.* *73.* *74.* *75.* *76.* *77.* *78.* *79.* *80.* *81.* *82.* *83.* *84.* *85.* *86.* *87.* *88.* *89.* *90.* *91.* *92.* *93.* *94.* *95.* *96.* *97.* *98.* *99.* *100.*

GROTIJ.

GRONOVII.

*a* Gregorius Neocæsariensis ] Sequuntur Petr. de potestate principis c. 3. quæll. 4. Bruningius de homagii concl. 241.

*b* Idem scripsit Scipionem, Phædrum, & Apianum narravit ] Etiam Diodorus Siculus excerptis Pericæianis. (Pag. 345.) R. Valerius Maximus lib. V. cap. 1. num. 6. Africanus quoque posterioris humanitatis speciose, lateque patuit. Ex-pugnata enim Carthagine circa Sicilia civitates literæ missæ, ut ornamenta templorum suorum Panis rapti per legatos recuperarent, inque prius sedibus reponenda curarent.

*10* Martio prædam ] Hostibus, qui cam per incursum in Rom. ac sociorum fines egerant, ereptam.

*11* Cognoscitibus ] Quod privati, quibus ablatum erat, suum fuisse ostendere poterant, & se pro suo posse fidei faciebant.

*12* Accirque editio ] Affixis in publicis tabellis, vel libellis.

*13* L. Emilio ] Papo. Flor. 2. 4.

(aa) Immo Romanorum de Samnitibus, qui agrum Campanorum populabantur. Inficere locum à me in orâ libri distinctè designatum. J. B.

Tom. I V.

M m

GRO-

rem, & ornatum. Scipio, qui hoc <sup>14</sup> dignum populo Romano arbitraretur, bello confecto socios sua per nostram viatoriam recuperare, Siculis omnibus, Carthagine capta, quae potuit, restituenda curavit. Idem late fatid ipsi Scipionis factum prosequitur Verrina <sup>15</sup> de signis. + Rhodii \* naves quatuor Atheniensium captas a Macedonibus, recuperatae Atheniensibus reddiderunt. Sic Phaeas Aetolus + restitui Aetolis aequum censebat quae ante bellum habuissent. + Nec negabat T. Quinctius, \* si de urbis bello captis ageretur, + societatis leges non rupissent Aetoli. Etiam bona \* olim consecrata Ephesi, <sup>16</sup> quae reges sua fecerant, Romani in veterem statum restituerunt.

\* Livius lib. XXXI. c. 15.  
\* Livius lib. XXXIII. c. 13.  
\* Strabo libro XIV. pag. 642.

III. I. Quod si <sup>17</sup> commercio res talis ad aliquem pervenerit, + potueritne eis, cui res fuit erepta, pretium a se numeratum <sup>18</sup> imputare? consentaneum est his, quae alibi <sup>19</sup> diximus, posse imputari, + in quantum ipsi, qui rem amiserat, valitura fuerat desperatae possessionis recuperatio. Quod si tale impendium repeti potest, + quidni & ultimatam laboris, ac periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam <sup>19</sup> urinando eduxisset? + Apposita ad hanc quaestionem mihi videtur historia Abrahami, cum quinque regum victor Sodoma rediret: *וישב את כל הרכש* ait \* Moses, Reduxit omnes illas res: nempe quas a regibus captas superius narraverat.

\* Genes. XIV. 16.

f Com. 20, 21, 22, 23, 24.

2. + Nec alio referenda conditio regis Sodomorum, quam fert Abrahamo, + ut captivos redderet, cetera sibi retineret pro labore, & periculo. At f ipse Abrahamus <sup>1</sup> vir non pii tantum animi, sed & excellens,

## G R O T I U S.

\* Si de urbis bello captis ageretur ] Pompeius Attalo, & Pylzmeni Paphlagoniam reddidit. Entropius VI. (c. 11.) In federe Pontificis, Imperatoris Caroli V. & Venetorum contra Solimanum convenerat, ut possessa quisque reciperet. Parva VIII. itaque Cephalonia ab Hispanis capta reddita Venetis. Est ad eam rem pertinens locus, & in Anna Comnena, uli de Gothofredo agit. (Lib. XI. c. 6.)

d Vir non pii tantum animi, sed & excellens ] Bene hoc notavi Joachias ad Danielem V, 17. Sulpitius Severus de Abrahamo: reliqua his, quibus crepta erant, reddidit. (Hist. Sacr. L. I. c. 5.) Ambrosius lib. I. de patriarcha Abraham: ideo quantum sibi mercedem ab homine non quaesivit, a Deo accepit. (Cap. 3.) Non multum hinc distat facta Pittaci, & Timolconis: Pittacus Milesianus cum recuperatis, exiri dimissa pari consensu amicum offerretur, exivit animam ab eo munere, deservitque iudicis, virtutis gloriam magnitudine praedae minueret. Valerius Maximus libro VI, cap. V. num. 1. De Timolcone Plutarchus, & si quis in eum rursus dixerit, & si non ad idem spectet, ut quidam res, quae in eis leges inveniuntur, non accipere in talibus, super, sed non occipere, melius, & virtutis

cursum exuberantis, & in illis, quae licita sunt, ostendit, se est huius carere posse. (Pag. 277. B.) Confer quae supra lib. II, c. XIV. §. VI. & hoc libro c. IV. §. I. (Auctor in hac Nota conjungit Pittacum, & Timolconem, quasi utriusque factum esset. At vero Timolcon plane contrarium fecit, ut patet insipienti locum PLUTARCHI, unde verba quaedam haec adferuntur. J. B.)

## G R O N O V I I.

14 Dignum populo ] Gloriosum, & amplum, convenientique laudis avido P. R. ut quae sociorum fuissent, etiam per multa saecula ab hostibus possessa, nunc ipsam victis non ipsi retinerent Romani, quod iure poterant, sed sociis redderent.

15 De signis ] Statuis, tabulisque materiis, & arte pretiosis, quas Siculis Verres abtulerat.

16 Quae reges ] Seleucia pro imperio libi vindicando.

17 Commercio ] Emptione.

18 Imputare ] A domino reposcere, si rem recipere velit.

19 Urinando ] Natando subter aquam, vel ad fundum usque. Fines II, 37. raras, & phocas diu sub aqua urinari. l. 4. §. 1. Ad Rhod. de piscu: submersa navis merces per urinatos extrahit.

GR O -



fi, + sibi quidem nihil voluit sumere: cæterum, de rebus receptis (nam ad eas, ut diximus, spectat ista narratio) + quasi suo jure decumam Deo dedit, + detraxit sumtus necessarios, + & focis suis partem aliquam tribui voluit.

IV. + Sicut autem res domino reddendæ sunt, \* + ita & populi, & <sup>20</sup> + partes populorum + his, qui jus imperii habuerant, <sup>21</sup> + aut etiam sibi, si sui fuerant juris + ante vim injustam. Ita Sutrium receptum, restitutumque focis, Camilli ævo, + ex \* Livio discimus. + Egineas, + Melios suis urbibus restituerunt <sup>b</sup> Lacedæmonii. Græciæ civitates, quas Macedones invaserant, + a Flaminio reddite libertati. Idem & in colloquio cum Antiochi legatis + æquum esse censuit liberari Asiæ urbes, quæ Graji essent nominis, quas Seleucus Antiochi proavus bello ceperat, amissas receperat idem Antiochus: *neque enim in Æolidem, Ionianque colonias* <sup>22</sup> *in servitutem regiam misse sunt, ajebat, sed stupis augenda causa, gentisque vetustissima per orbem terrarum propagande.*

V. Solet & de temporis spatio queri, <sup>23</sup> + quo reddendæ rei obligatio interna possit extinguui. Sed + hæc quaestio inter ejusdem imperii cives definienda est ex legibus ipsorum; (si modo illæ intemum jus concedunt, + non in externo solo consistunt: quod ex verbis, & proposito legum, prudenti inspectione colligendum est: ) + inter eos vero, qui aliis aliis externi sunt, ex sola conjectura derelictionis, de qua diximus <sup>a</sup> alibi, quantum instituto nostro *sufficit.*

VI. Quod si valde <sup>24</sup> + ambiguum sit jus belli, optimum erit <sup>f</sup> + Arati Sicyonii consilium sequi, + qui partim novis possessoribus persuasit ut pecuniam accipere mallent, possessionibus cederent; partim veteribus dominis, ut commodius putarent numerari sibi quod tanti esset, quam suum recuperare.

G R O T I U S.

Auctor noster proponit. J. B. )

e *La Es populi* ] Exules Saguntini post sex annos a Romanis restituti. Antoninus Cassii bello in servitutem redactos liberos esse jussit, bona dominis reddi. Sic Calatrava militibus, quibus erepta a Mauris erat, reddita a rege Castellæ, alisque. *Mariana* lib. XI. (Cap. 25.) Confer quæ supra hoc libro cap. X. §. 6. (Nescio unde Auctor habent quæ de Saguntinis exsulibus, & de captis in bello Avdii Cassii, heic refert. Circa priores aliquid reperies apud Livium, Lib. XXVIII. c. 39. in Oratione Legatorum Saguntinorum: de aliis autem in Vita M. Aurel. Antonini à JULIO CAPITOLINO scripta, Cap. 25. quamquam non ita discrete res ibi nuntetur, ac

f *Arati Sicyonii consilium sequi* ] Quod fecit rex Ferdinandus memorante *Mariana* lib. XXIX, c. 14.

G A D N O V I I.

<sup>20</sup> *Partes populorum* ] Privati, vici, pagi.  
<sup>21</sup> *Aut etiam sibi* ] In libertatem restituendi.  
<sup>22</sup> *In servitutem regiam* ] Ut Asiaticis regionibus servirent.  
<sup>23</sup> *Quo reddenda* ] Bello injusto captum, quasi non captum, etiam conscientiam obligare ad restituendum desinat.  
<sup>24</sup> *Ambiguum sit jus belli* ] Difficile sit discernere, justa causa belli, nec ne fuerit.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVI.

**A**LITER diximus, Auctorem injuria arguere JCTos Romanos, quod confulse nimis materiam de postliminio traclaverint. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.* Diximus, principis Grotii circa jus postliminii admitti non posse; quod vel ex eis, quæ Auctor hoc capite tradit, magis perpiscuum fiet.

Grotius capite IX. circa jus postliminii distinguit inter leges *juris naturæ*, & scriptæ *jure gentium*.

*Jure naturæ* eum, qui ex *justa causa* bellum gerit, ac res hostis sui capit, dominum acquirere, ait, ad compensationem tantum ejus, quod debetur. *Vid. l. 1. c. 9. §. 1. Supr. pag. 145.* Excipit autem res, quæ a pristino domino recipiuntur; hæc enim *jure postliminii* recipi putat, quia res hæc non captis haberi, fingit. *Vid. §. 6. pr.*

Is autem, qui ex *injusta causa* bellum gerit, nullum, ex hypothesi Auctoris, jus in res captas acquirit: immo restituere eas domino tenetur. Adeoque dominum, si res illas recipit, non *jure postliminii*, sed ipso jure eas recipere putat. *Supr. pag. 145.*

Addit, JUS HOC NATURÆ hæcenus JURIS GENTIUM VOLUNTARIO mutatum esse, ut ei quoque, qui ex *injusta causa* rem capit, dominium aliquod externum a gentibus tributum sit; ejusque effectum esse, ut capiens non teneatur rem priori domino, etiam justam causam habenti, restituere, nec recipiens eas ipso jure recipiat, sed *jure postliminii*: adeoque res hæc receptas jure gentium itidem pro non captis haberi. *Vid. §. 6. pr. & supra pag. 145.*

Alibi notavimus, distinctionem inter *bellum justum*, & *injustum*, inter duas summæ potestates, quarum utraque suam causam justam, alterius injustam asserit, usum non habere, nec jus certum ex ea statui posse; sed suspendi durante bello justitiam causæ: indeque utrumque agere, ac si jure bellum gerat.

Hoc principio posito, cujusque judicium valet in sua civitate; adeoque ASSUMPTIO gaudent, quia ex judicio nostræ civitatis injuria capte sunt, l. 19. *pr. capt.* Contrario *res hostis* capte si ad hostem reversiont, itidem POSTLIMINIO recipiuntur, quia ejus judicio res a nobis injuria capte dicuntur, *diff. pag. 145.* Certissimum igitur est, POSTLIMINIO ab utraque parte, (non habita ratione differentie inter bellum justum, vel injustum) ipsa ratione naturali obtinere.

## A D §. I.

QUOVISQUE ex bello justo *res capientes* fiant, diximus supra.] Nimirum, dominum capienti acquiri saltem ad compensationem ejus, quod debetur. Quod examinavimus c. 13. §. 1. *§. c. 1.*

§. 1. Ex bello justo]. Ubi is, qui capit, justam capiendi causam habet.

Quibus de rebus deducenda sunt, quæ recipiuntur postliminii jure.] Jus ergo postliminii saltem obtinere putat si res, quæ ex JUSTA CAUSA mihi erepta est, a me recipitur. Quod non tantum cum ratio-

» ratione joris postliminii, sed & cum prin-  
cipis Auctoris pugnat.

» Postliminium enim ideo introductum  
» est, quia res injuria mihi est ablata, l.  
» 19. ff. *captiv.* Si igitur iusto bello mihi  
» eripitur (ponamus enim, de iustitia cau-  
» sę constare certo posse) tota ratio postli-  
» minii cessat; hostis enim, qui ex iusta  
» causa capit, injurię accusari nequit. Sed  
» & ipse Auctor concedit, hostem, qui ex  
» iusta causa capit, dominum fieri rei cau-  
» ptę; hoc dominum per reditum ad eum,  
» qui injuriam fecit, tolli nequit, neque  
» hic dominum, quod jure amisit, præ-  
» textu postliminii, & ex fideione quasi res  
» nunquam capta videatur, recuperari ne-  
» quit.

*Sunt enim pro non captis* » Atque ideo  
» jure postliminii recipiuntur.

*Que bello iniusto* » Quod ex causa inju-  
» sta geritur.

*Restituenda diximus, nec ab iis tantum,*  
*qui ceperunt* » Quia injuria nobis id,  
» quod nostrum est, eripuerunt.

*Sed & ab aliis, ad quos res quoquo mo-*  
*do peruenit* » Si forte hostis noster inju-  
» ria capta amicum nostris vendit, donat,  
» & c. hos quoque ad restitutionem teneri,  
» ait.

*Nemo enim plus juris ad alium transfer-*  
*re potest, quam ipse habuit* » Capiens  
» autem non habuit jus, quia iniusto bel-  
» lo, adeoque injuria cepit.

*Juris Romani auctores* » Vid. l. 54. Reg.  
» jur. l. 19. ff. *Qui & a quib.* l. 20. ff.  
» A. R. D. Conf. *Barbar.* l. 4. c. 2. n. 2.  
» *Seneca* ] » Similia lege apud Lactantium  
» *Inst.* l. 1. §. & Livium l. 26. c. 35.

*Dominium internum non habuit qui pri-*  
*mo cepit* » l. e. dominium, quod jure na-  
» turę tale est, & in conscientia tutum  
» reddit. L. 3. c. 10. §. 3. Bello enim in-  
» iusto, adeoque injuria cepit.

*Quare nec illud habebat qui causam ab*  
*ipso obtinuit* » Res enim in hunc transit  
» cum suo vitio.

*Dominium ergo secundum, aut tertium pos-*  
*sejor accepit, &c. externum, &c.* » Quod  
» scilicet ex constituto gentium eis, qui ex  
» iniusta causa bellum gerant, concessum  
» est, & quod possessorem in conscientia  
» tutum non reddit. Vid. *supr.* c. 6. §. 2.

*Quod docendi causa externum vocamus*  
» Cujus effectum hunc esse, fingit, ut qui

» ex iniusta causa capit, non possit ab alia  
» gentibus tanquam fur, & pido poni.  
» L. 3. c. 4. §. 2. & §. 3. Sed ut a quolibet  
» gente in possessione rerum talium defen-  
» di debeat. Vid. *supr.* c. 6. §. 2.

*Ut ubique judiciaria auctoritate pro do-*  
*mino tuendus sit* » D. c. 6 §. 2. Cum  
» jure naturę alter potius defendi debeat,  
» cui injuria res erepta est.

*Quo tamen* » Jure scilicet externo.  
*Faciet non probe* » l. e. peccabit con-  
» tra iustitiam internam, nec tutus erit in  
» conscientia.

» Equidem sententia Auctoris de restitu-  
» enda re, quę ad amicos pervenit, ad-  
» mitti posset si de belli iustitia, vel inju-  
» stitia, inter duas summas potestates con-  
» staret. Cum vero illis, qui mediis sunt,  
» judicium in illas gentes non competat,  
» immo pacati alterius causam probando  
» hostes se declaraturi essent, frustra distin-  
» guitur inter bellum iustum, & iniustum.

» Adeoque naturali quoque ratione me-  
» dii utriusque factum pro jure habent, i.  
» e. suspendunt judicium de causę iusti-  
» tia, cujus rei effectus est ut res maneant  
» in eo statu, quo fuit cum ad mediorum  
» fines pervenit.

» Si proinde res nobis ab hoste erepta  
» per hostem ad medios pervenit, pro jure  
» capta habetur, adeoque nostrę civitati,  
» rem illam vindicare volenti, restitui non  
» debet: neque hic de iustitia, vel injusti-  
» tia causę queritur, quia medius jodex  
» non est.

» At si eadem res a Mediis ad nostros  
» pervenit limites, postliminio recipitur,  
» pristinoque domino restituenda est. Res  
» enim ad medios pervenit cum sua causa,  
» i. e. cum spe postliminii. Quod adeo vo-  
» rum est, ut mediis factum nostrę civita-  
» tis pro jure habere debeant; nec si res  
» illa ad eosdem medios postea denuo per-  
» veniat, retinere eam possint.

*Respondendum mobiles Jurisconsulti* » La-  
» trones Romanis servum eripuerant; post-  
» ea is servus ad Germanos, hostes Ro-  
» manorum, pervenit, quibus victis servus  
» ille receptus, & Romę venditus fuit;  
» queritur, an servus pristino domino, cui  
» surreptus fuit, restitui debeat? Merito  
» Jurisconsultus id affirmat, quia injuria fur-  
» reptus fuit, adeoque ipso jure absque  
» postliminio recipitur: ita ut nec usuca-

„pio ei obstat, quia res furto ablata usufructu capere nequit.

„Nec obstat, servum hunc surreptum postea ad hostes pervenisse, atque ab his demum receptum esse, adeoque jus prius domini extinctum fuisse. Resp. Jam volens non impedimento id esse, ait, quia res ad hostem pervenit cum suo vitio; hoc ipso enim res non definit esse furiva.

„Neque porro obstat, servum postliminio rediisse, adeoque ab eo tempore usufructum procedere. Sed nec id impedit, quo minus emptor servum restituere teneatur, quia nondum postliminio rediisse videtur quamdiu in potestatem prioris domini non rediit; tandiu igitur furivus manet.

„Nec quod hostium fuisset, Servus enim a latronibus surreptus ad Germanos Romanorum hostes pervenerat.

„Aut postliminio rediisset, Victis enim Germanis servus ille receptus, & Romae venditus fuit.

„Et rei impedimento esse, Quo minus scilicet, non obstante usufructu, emptor eum restituere debeat pristino domino.

Idem ex naturali jure respondendum est de eo, qui bello injusto captus mox bello iusto, &c. in alterius venit potestatem, Immo dissimilis ratio. Surreptus a latrone omnium consensu, & iudicio, adeoque naturali jure injuria capitur. Quod de bello capto asseri nequit; ibi enim hostis jure captus ait: & hoc iudicium non tantum valet in ejus civitate, sed apud socios quoque, & pacatos, & qui causam ab hoste habent. Servus igitur, qui ad medios pervenit, pro servo habetur, nec pristino domino restitui debet.

„Cum vero ex iudicio nostrae civitatis servus ille injuria captus dicatur, idque iudicium naturali ratione valeat in nostra civitate, certum est, eum, qui bello captus alio bello ad medios, & inde ad nostram civitatem pervenit, domino pristino restitui debere, pervenit enim ad medios cum sua causa, i. e. cum spe postliminii.

„Aut alia ratione, Scilicet, per commercium, vide supra c. 9. §. 2. n. 2. quia

„res acquiritur cum sua qualitate, & conditione. Conf. §. seq.

„Nam in pure interno, I. e. jure naturalis.

„Bellum injustum latrocinio nihil distat, Repetit id Auctor L. 2. c. 1. §. 1. n. 3. c. 22. §. 2, & §. 3. Et admitti id posset, si alter de injuria causae convenit, vel si bello alter victus est. At quamdiu partes litigant, frustra quaeritur de iustitia causae, quam uterque sibi asserit.

„Cum Pontici quidam rei civium a barbaris captas recepissent, Immo ratio decidendi non est, quod injusto bello capti fuerint; de eo enim constare inter duas gentes non potest: sed ratio naturalis est, quod ex iudicio nostrae civitatis res injuria capta fuerit, adeoque recepta jure postliminii pristino domino restitui debeant.

#### AD §. II.

REDDENDA igitur rei tales, Dixit enim §. praeced. quae bello injusto quaeruntur restituenda esse ab iis, qui ceperunt, & ab aliis, qui causam accipientibus habent.

„Quod & factum saepe videmus, Quamvis jure gentium aliud statutum finis. Vid. supra c. 9. §. 2. n. 2.

„Expositum, a. i. in campo Martio, In hoc, & sequentibus exemplis, agitur de rebus, quae hostis nobis, vel Nobis sociis nostris eripuit. Haec enim si recipiuntur, pristinis dominis restituenda sunt, non ex ea ratione, quod Volsci, & Aequi, &c. iustam belli causam non habuerint, quis enim iudex ibi fuit? sed quia ex iudicio civitatis Romanae res illae civibus, sociisque injuria ereptae fuerunt: quod iudicium valet etiam inter sociorum, si res a nostris postliminio recipiuntur.

Idem fecisse Scipionem, Plutarchus, & Appianus narrant, Scipio ex generositate, non ex juris vinculo orbibus Siciliae reddidit praedam, quam olim Carthaginienses ab eis ceperant. Num Segestani, per duo secula jam perdidit illa ornamenta, Cic. Verrin. V. p. n. 239.

„Donaria, Ornamenta templorum. Conf. supra L. 3. c. 5. §. 2. n. 3.

„Rhodii, Qui erant socii belli: immo civitas

„ civitatis jus mutuo datum fuerat. Liv. l. 31. c. 15.

„ *Restituti Aetolis, aquum censebat, quae ante bellum habuissent* ] „ *Causantes, ita in fœdere primo cautum esse, ut ager, „ urbesque captæ Aetolos sequerentur. Liv. „ Lib. 33. cap. 13. Adeoque Aetoli repetere, „ re voluere Thebas; quam urbem ex fœdere cum Romanis initio ante bellum „ occupaverant.*

„ *Nec negabat T. Quinctius, si societatis leges non respissent Aetoli* ] „ *Quinctius arguebat Aetolos, quod Antiochi societatem „ Romanæ præposuerint, societatis leges „ rupisse, adeoque Thebas populi Romani „ jure belli factas esse. Liv. d. c. 13.*

### AD §. III.

1 **POTERITNE** is ei, cui res fuit erepta, pretium a se numerationi imputare ] „ *Auctor hanc quaestionem proposuit supra „ l. 2. c. 10. §. 9. Eique, qui rem alienam bona hâde emit, facultatem concessit deducendi quantum domini libenter „ impensus fuerat.*

„ *In quantis istis, qui rem auferat, valitura fuerit desperare possessionis recuperatio* ] „ *Ipse enim facti possessio, praesertim „ recuperato efficiens, est aliquid aestimabile, & in hoc dominus post rem amissam censetur factus locupletior. Grot. d. „ §. 9.*

„ *Quidni & aestimatio laboris, ac periculi* ] „ *Cum periculo enim membrorum, immo „ vitæ, res hosti eripitur.*

„ *Apposita ad hanc quaestionem mihi videtur historia Abrahami* ] „ *Qui pariter ab eis, quæ hosti eripuit, & regi Sodomorum propria fuerant, sumtus impensos „ deducit.*

2 *Nec alio referenda conditio regis Sodomorum* ] „ *Immo rex Sodomorum non propter „ laborem, & periculum, Abrahamo obtulit prædam, sed ex mera generositate. „ Hinc Abrahamus noluit acceptare, sed „ servis suis, & sociis saltem impensas restitui voluit.*

„ *Ut captivos redderet* ] „ *Sane, neque homines, neque res Sodomorum pro captis „ haberi potuerunt, quia nondum ad præsidia hostium pervenerant.*

„ *Sibi quidem nihil voluit sumere* ] „ *Uti „ potuisset fumere pro periculo, & labore.*

„ *Quasi suo jure decimam Deo Aetis* ] „ *Immo decimam non dedit de rebus receptis, sed de præda, quam ab hoste cepit. Vid. supr. l. 3. c. 6. §. 1.*

„ *Detraxit sumtus necessarios* ] „ *Quos in servos impendit.*

„ *Et sociis suis aliquam partem tribui co- „ luit* ] „ *Quia eorum labore, & periculo „ locupletior factus est.*

### AD §. IV.

**SICUT** autem domino res reddenda sunt ] „ *Quæ scilicet justo bello receptæ sunt, „ & quas pro non captis haberi, dixit supra „ §. 1.*

„ *Ita & populi* ] „ *Qui postquam injuria „ in hostium potestatem pervenerunt, justo „ bello sese eximunt hostium imperio. Nam „ hi quoque pristina jura recipiunt.*

„ *Et partes populorum* ] „ *Si provincia vel „ civitas ab hoste injuria occupata, in primum statum restituitur.*

„ *His, qui jus imperii habuerant* ] „ *I. e. „ Regi, aut Principi.*

„ *Ante etiam sui si sui fuerant juris* ] „ *Adeoque populo in statu populari, si vel „ propria virtute sese liberarunt. Vid. Lib. „ 2. c. 4. §. 4. vel a sociis hostili imperio „ eximuntur. Vid. l. 3. c. 9. §. 9. & l. 2. „ c. 23. §. 11.*

„ *Ante vim injustam* ] „ *Quod in privatim „ observavimus, id quoque in populi juris est. Nimirum, frustra inter duos populos queri, an bellum sit justum, an „ injustum: uterque enim populus se jure, „ alterum injuria agere contendit; nulla er- „ go alia decidendi ratio, nullusque expo- „ diendæ rei modus superest, quam ut con- „ cedamus, cujusque judicium valere intra „ fines sui imperii.*

„ *Hoc principio posito populus, qui in „ victoris potestatem pervenit, ex judicio „ victoris jure captus, & occupatus cense- „ tur. Sed si idem populus vel sua virtute, „ vel ope sociorum victoris imperio eximi- „ tur, ejus judicium valet, indeque omnia „ pristina jura, quæ injuria fuisse amissa con- „ tendit, jure postliminii recipit.*

„ *Hoc autem jus postliminii saltem ob- „ tinet quamdiu bellum adhuc durat. Nam „ semel finito bello populus ille desit, fit „ alterius populi pars, forma populi mu- „ tatur.*

„tatur. Adeoque etsi postea per rebellio-  
nem, vel ab alio, victoris imperio exi-  
„matur, ac liber populus fiat, non tamen  
„pristina jura recipit, sed novus est po-  
„pulus, novumque imperium. Quod exem-  
„plis illustravimus supra cap. 9. §. 9.

Ex Livio discimus, „ Sutrium civitas fo-  
„cia fuit, quæ a sociis Romanis eodem  
„bello, & eodem die exempta hostium im-  
„perio fuit, adeoque postliminii jure pri-  
„stinam libertatem recuperavit. Liv. l. 6.  
„c. 3.

„Egestas, & Melior „ Sociorum enim  
„ope eodem bello liberati fuerunt, eoque  
„pristina jura recipiebant.

„A Flaminio reddite libertati „ Romani  
„enim, civitatem Græcarum socii, tene-  
„bantur socios defendere.

„Egnum esse, censuit, liberari Asia urbes]  
„Noodum enim jus imperii sublatum erat.  
„quia a sociis Romanis defendebantur. Liv.  
„l. 34. c. 57.

#### AD §. V.

Quo reddenda rei obligatio interna pos-  
„se extinguere „ I. e. quando res nostræ ci-  
„vitatibus ex hoste receptæ postliminio ca-  
„reant, nec pristino domino restitui de-  
„beant.

Hac quaestio inter ejusdem imperii civis  
„definienda est ex legibus ipsorum „ Quo  
„pertinent omnes modi, quibus domi-  
„nium amittitur, sive jure naturæ, sive jore  
„civilis; de quibus vide Diss. præm. VI.

Non in externo solo consistunt „ Quo  
„heri, Auctor putat, si per ufucapionem,  
„vel præscriptionem, L. 2. c. 4. senten-  
„tia judicis injusta, &c. dominium amit-  
„tit. L. 3. c. 2. §. 5. n. 1.

Inter eos vero, qui alii aliis externi sunt,  
„ex sola conjectura derivationis „ Quam pe-  
„ti non ex verbis tantum, sed ex factis,  
„& non factis, docuit supra l. 2. c. 4. §.  
„3. 4. & ad talem conjecturam suffi-  
„cere tempus memoriam excedens, dixit

„ibid. §. 7. Nos in allegatis locis proba-  
„vimus, ex tali conjectura voluntatis na-  
„turali jure dominium non amitti.

#### AD §. VI.

Amicum si jam belli „ Adeoque  
„ubi non constat, an res jure, an injuria  
„capta fuerint.

„Arati Sicyonii consilium sequi „ Histo-  
„ria rei gestæ hæc est. Tyranoi per 50.  
„annos Sicionem oppræsserunt. Aratus  
„ejecto Nicocle sexcentos exules restituit,  
„qui pristina jura, paternasque possessio-  
„nes, & merito, vindicabant. Quia vero  
„novæ inde inter possessores, & veteres  
„dominos, lites exorituræ fuissent, aliud  
„consilium excogitavit Aratus. Rogavit  
„pecuniam a rege amico Ptolemæo, & po-  
„stea adhibito quindecim principum con-  
„silio, causas singulorum examinavit, &  
„eorum, qui aliena tenebant, & eorum,  
„qui sua amiserant: perfecitque æstiman-  
„dis possessionibus, ut persuaderet aliis,  
„ut pecuniam accipere mallent possessioni-  
„bus cederent, aliis, ut commodius pu-  
„taret numerari sibi quod tanti esset,  
„quam suum recuperare. Cic. l. 2. offic. c.  
„23. Plut. in Arat. Idem quoque fecit  
„rex Ferdinandus, ut auctor est Mariana  
„l. 29. c. 14.

„Auctor suadet, ut si dubium sit jam  
„belli, res postliminio receptæ, ad imita-  
„tionem Sycioiorum vel possessoribus re-  
„linquantur, vel dominis pristinis restitui-  
„antur, restituito utroque casu pretio. At  
„1. Male exemplum hoc ad præsentem  
„quaestionem applicatur. Jus belli ibi non  
„erat dubium: nam cives a tyrannis  
„adeoque injuria, ejecti fuere, adeoque  
„restituti jure sua vindicabant; neque in  
„bello civili postliminio opus est. L. 21.  
„§. 1. ff. Postlim. Sed & 2. difficillimum  
„est hoc remedium, quod Ptolemæo di-  
„tissimum regem, & Arato amicum sup-  
„pedit, qui grandi pecunia huoc adjuvit.

## CAPUT XVII.

De his, qui in bello medii sunt.

I. *A pacatis nihil sumendum nisi ex summa necessitate, cum restitutione pretii.* II. *Exempla abstinentie, & precepta.* III. *Quod sit officium pacatorum circa bellantes.*

+ I. <sup>1</sup>Supervacuum videri posset, + agere nos de his, qui extra bellum sunt positi, quando in hos satis constat + nullum esse jus bellicum. Sed quia occasione belli multa in eos, finitimos praesertim, patra-  
ri solent praetexta necessitate, repetendum hic breviter quod diximus ali-  
bi, + necessitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, summam esse de-  
bere; requiri praeterea, + ut ipso domino par necessitas non subsit:  
etiam ubi de necessitate constat, + non ultra sumendum, quam exigit:  
id est, <sup>2</sup> + si custodia sufficiat, non sumendum usum: + si usus, non  
sumendum abusum: si abusus sit opus, + restituendum tamen rei pretium.

II. 1. Moses + cum summa ipsum, & populum necessitas urgeret  
transeundi per agros Idumaeorum <sup>3</sup>, + primum ait, transiturum se via  
regia, neque deflexurum in arva, aut vineta: si vel aqua ipsorum opus  
haberet, persoluturum se ejus pretium. Idem praestiterunt laudati &  
Graecorum, & Romanorum duces. Apud Xenophontem <sup>4</sup> Graeci, qui  
cum Clearcho, Persis pollicentur, nullo se damno iter facturos: & si  
<sup>5</sup> venales commeatus praebarent, neque esculenta se, neque poculenta  
cuiquam erepturos.

2. Dercyllides, narrante eodem <sup>6</sup> Xenophonte, *παράγει τὸ ἐπάρτυμα*  
*διὰ τῆς φιλίας χάρις, καὶ τὸν θάνατον τῶν συμμάχων, copias duxit per fines pacatos,*  
*ita ut nullo detrimento socii afficerentur.* Livius <sup>7</sup> de Perseo rege: *per*  
*Phthiotidem; Achaïam, Thessaliamque, siue damno, injuriaque agrorum, per*  
*quos iter fecit, in regnum rediit.* De Agidis Spartani exercitu <sup>8</sup> Plutarchus:  
*ἵκανα τῶν πύλων δεσπῶ, αἰδοῦντες ἡ πέρους ἡ ναυτιᾶς ἡ ἀδελφότητος διατροπὴν τῶν Περσῶν.*

<sup>9</sup> *Spēlaculum erant civitatibus clementer, ac sine noxa, & pene <sup>10</sup> siue stre-*  
*pitu peragrantes Peloponnesum.* De Sulla & Vellejus: *putares venisse in Ita-*  
*liam*

## G R O T I U S.

<sup>1</sup> *Sine strepitu peragrantes Peloponnesum* ] Par  
testimonium Tito Quintio Flaminio perhibet  
Plutarchus. (p. 371.)

## G R O N O V I U S.

<sup>2</sup> *Ut ipso domino* ] Ut ipse dominus non  
que re sua indigeat, atque ille, qui atrecta  
TITUS. IV.

re vult eam.

<sup>3</sup> *Si custodia* ] Si sufficiat, in potestate ha-  
bere, ne delibentur, aut caryantur: si hoc  
necessum, & satis sit, ne absumantur; si &  
hoc fieri oportet, ut iusto pretio compensentur.

<sup>4</sup> *Venales commeatus* ] Si copia fient coemen-  
dorum necessariorum a populis, per quos come-  
mearent.

<sup>5</sup> *Spēlaculum erant* ] Cum admiratione con-  
spiciantur.

N H

G R O N O -

<sup>6</sup> L. II.  
<sup>7</sup> II. §. 10.

<sup>8</sup> Numer.  
XX. 17, &  
seqq.

<sup>9</sup> De Ex-  
pedit. Cyr.  
Lib. II. c.  
3. §. 12, 13.  
Ed. Gronov.

<sup>10</sup> Lib. II.  
Grac. III.  
1. §. 1.

<sup>11</sup> Lib. II.  
c. 27.

<sup>12</sup> f. VII.  
Agid. pag.  
301. D.

<sup>13</sup> Lib. II.  
c. 25.





3. + Hoc præstabat exacta cura c<sup>10</sup> provifus rerum necessariarum, & bene + soluta stipendia, & vigor disciplinæ, cujus legem audis f apud <sup>a Lib.</sup> Ammianum : *pacatorum terras non debere calcari*. Et apud <sup>XVIII. c.</sup> Vopiscum : *nemo pullum alienum rapiat : ovem nemo contingat, urvam nullus auferat, segetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat*. Item apud <sup>2. pag.</sup> Cassiodorum : *vivaus cum provincialibus jure civili : nec insolescat animus, qui se sentit* <sup>209.</sup> *ermittatus : quia clypeum ille exercitus nostri quietem debet præstare pagani*. <sup>b Aure-</sup> <sup>lium. c. 7.</sup> His accedit illud Xenophontis expeditionis <sup>VII. 4.</sup> libro VI. *μη ἀνταγῆσαι πόλιν* <sup>c Per-</sup> <sup>d Corp. 2.</sup> *quodammodo, si tu μη αὐτῇ ἡδυνῆσαι δίδου* civitatem amicam cogendam non esse, ut <sup>S. 4.</sup> quicquam daret invisa.

4. Ex quibus dictis optime interpreteris + illud e magni propheta, immo prophetæ majoris monitum : *μηδὲν διακρίναι, μηδὲν τοκοδοῦναι, καὶ ἀπει-* <sup>e Luc.</sup> <sup>III. 14.</sup> *αὐτὸ τοῦ ἐλπίου ἑμῶν* <sup>11</sup> a concussione, & a calamitate in quovis abstinete, h contenti estote stipendiis vestris. Cui simile illud Aureliani apud Vopiscum dicto loco : *annonæ suæ contentus sit, de præda hostis, non <sup>12</sup> de lachrymâ provincialium vivat*. Nec est quod quis putet dici hæc pulchre, <sup>13</sup> sed præstari non posse : + neque enim aut moneret hæc vir divinus, aut sapientes legum auctores præciperent, si crederent impleri non posse. Denique

(Cap. I.) Similem Alemannorum laudem in expeditione ad sanctum sepulcrum videt apud Nicetum Manuele Commeno. (Lib. I. c. 4.) Gregor. autem libro IX. idem in Venetis prædicat : *ἵνα γὰρ μὴ ὄρεται, ὅς ὃ μάλα ἱερὰ πλοῦσι ἡ τῶν Βενετῶν ἐκκλησία, καὶ ὃ μετὰ ἀκρίβειαν μετὰ ἀκριβείαν ὅτι γὰρ ἔχουσιν τῶν πᾶντων ἱερῶν οὐδὲ ἱερῶν ἀφαιρέσει τι τῶν ἀπαιτῶν αὐτοῦ, τῶς ἀργυρίῳ* nemo erat, quæ non admiratione præcelleret Venetorum disciplina, Et conjuncta cum iustitia animi singuludo. Nemo enim de exercitu egressus quicquam rerum sumere volebat nisi pecunie depensa. (Pag. 188. Ed. Genev. 1616.)

e Provifus rerum necessariarum ] Plinius historiz naturalis XXVI. 4. curvæ Romani duces primam semper in bellis commerciorum curam habere : Calliodorus IV. 17. Habeat quod eat, ne cogatur cogitare quod auferat. Similia habet V. 10. & 17.

f Apud Ammianum ] Quem vide & libro XXI. (Cap. 5. in Oratione Juliani Imp. ad Milites, pag. 297, 294. Ed. Pales. Gron.)

g A calamitate ] Possit vertere a rapina, quo sensa ea vox sumitur in græca versione Jobi XXXV. 9. Psalm. CXIX. 122. Prov. XIV. 5. XXII. 16. XXVIII. 3. Ecclesiastæ. IV. 1. item Levitici XIX. 11. Eandem græcam vocem per defraudare vertit vulgatus interpres Lucæ XIX. 8.

h Contenti estote stipendiis vestris ] Ambrosius ad hunc Lucæ locum : *idcirco stipendia constituta militibus : ne dum sumus quaeritur, præda præstetur*. (Pag. 1647. Ed. Paris. 1569.) Quæ transcripti Augustinus sermone XIX. de verbis Domini secundum Mattheum. (Qui non est

Augustini, & inter Appendices, Tom. V. Serm. 82. reperitur in Ed. Benedictin.] Sunt egressi ad hanc rem constitutiones apud Gregorium Tironensem libro II. cap. 37. in capitulis Caroli, & successorum, lib. V. tit. CLXXXIX. in concilio Gallia tomo II. in capitulari II. Ludovici Fii capite XIV. & tomo III. in concilio ad S. Macram. Adde legem Bavariorum tit. II. §. Frederici I. legem fere refert Guntorum :

*Si quis pacifica plebs villasve, domusve,*

*Uffrit, atrocis signabitur ora capitis,*

*Et pulvis castris post verbera multa recedet.*

(Ligurin. vers. 299, & seqq.)

GRONOVII.

10 Provifus ] Diligentia comparandi in antecessum annonæ suæ contentus sit. Hæc vox annonæ posterioribus sæculis interdum significat species, quæ militibus dabantur, ut frumentum, carnes, lardum, sal, oleum : interdum annonæ plurali numero sunt panes : interdum annonæ ipsum est stipendium, quod videtur causa datur, ut hoc loco.

11 A concussione ] Pecunia per vim, metum, tormenta, provincialibus, & sociis exprimentis. 1. 2. 7.

12 De lachrymâ ] Bonis, quæ dolentibus, flentibusque eripiuntur.

13 Sed præstari non possi ] Quod jactant vulgo militares, hæc imaginaria esse, & non posse introduci, nec militem armatum contineri se pati, ut virgines in gynæceo.

nique <sup>2</sup> necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus. \* Ideo attulimus exempla, quibus accedat illud insigne, quod <sup>14</sup> ex Scauro memorat \* Frontinus, pomiferam arborem, <sup>15</sup> quam in sede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus relicta.

\* Lib. IV.  
c. 3. n. 13.

§ Libro  
XXVIII.  
c. 24.

c Lib. XL.  
c. 22.

a Ann.  
XII. c. 49.  
c. Hist.  
III. c. 2.  
f. In Verr.  
Lib. I. c.  
21.

g Agid.  
Regim. de  
nell. superu.  
disp. 31.  
lib. 7. n.  
95.

i L. III,  
c. 1.  
i Lib. I.  
c. 35.

§. Livius <sup>b</sup> cum narraffet, milites Romanos in castris ad Sucronem <sup>16</sup> procacius egisse, & quosdam eorum noctu praedatum in agrum circa pacatum iusse, adjicit, omnia libidine, ac licentia militum, nihil instituto, ac disciplina militari gestum. Est & alter insignis ejus scriptoris locus, <sup>c</sup> ubi iter Philippi per Denthelatarum agros narratur: *socii erant, sed propter inopiam haud secus, quam hostium fines Macedones populati sunt. rapiendo enim passim, villas primum, deinde quosdam etiam rivos evaserunt, non sine magno pudore regis, cum sociorum voces nequicquam Deos, sociales, nomenque suum implorantes audiret.* Apud Tacitum <sup>d</sup> Peligni turpis fama, dum socios magis, quam hostes praedat. Idem <sup>e</sup> Vitellianus notat per omnia Italiae municipia desides, & tantum hospitibus metuentos. In Verrina quoque <sup>f</sup> Ciceronis de praetura urbana haec est accusatio: *oppida pacata sociorum, atque amicorum, diripienda, ac vexanda curasti.*

6. Atque hic omittere non possum theologorum & sententiam, quam verissimam puto, regem, qui quæ debet stipendia militibus non solvit, <sup>7</sup> non tantum <sup>17</sup> militibus teneri de damnis inde secutis, <sup>8</sup> sed & subditis suis, & vicinis, quos inedia coacti milites male habuerunt.

III. 1. Vicissim eorum, qui a bello abstinent, <sup>9</sup> officium est nihil facere, quo validior fiat is, qui improbam fovet causam, <sup>10</sup> aut quo justum <sup>18</sup> bellum gerentis motus impediatur, secundum ea, quæ dicta a nobis <sup>11</sup> supra <sup>12</sup> sunt: <sup>19</sup> in re vero dubia <sup>1</sup> aequos se præbere utrisque, <sup>2</sup> in permittendo transitu, <sup>3</sup> in comæatu præbendo legionibus, <sup>4</sup> in obsecris non sublevandis. Corcyrenses apud Thucydidem: <sup>5</sup> Atheniensium officii esse, ajunt, si extra partes esse velint, <sup>6</sup> aut Corinthios prohibere ne ex agro Attico militem conducant, aut idem sibi permittere. <sup>20</sup> Philippo Macedonum regi obiectum a Romanis dupliciter ab eo

G R O T I J.

i *Necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus* ] Sic & Guicciardini dissertit libro XVI.

k *Ex Scauro memorat Frontinus* ] De Nigri severitate ob raptum gallum gallinaceum vide Spartianum. [ Cap. 10. ]

l *Aequos se præbere utrisque in permittendo transitu, in comæatu præbendo* ] Exemplum nobile vide apud Parutam libro VIII.

G R O N O V I J.

14 *Ex Scauro* ] Ex M. Aemili Scauri commentario de bello ab se gesto.

15 *Quam in sede* ] Quæ intra castra conclusa fuerat.

16 *Procacius egisse* ] Per absentiam, & morbum P. Scipionis tumultuantes lascivisse in Hispania.

17 *Militibus teneri* ] Satisfacere oportere.

18 *Bellum gerentis motus* ] Apparatus, & processus.

19 *In re dubia* ] Ubi certo non constat, utrius causa iustior sit.

20 *Philippo Macedonum regi obiectum.* Liv. 30, 42.

G R O -

eo fœdus violatum, + & quod sociis populi Romani injurias fecerit, & quod + hostes auxilii, & pecunia juverit. Eadem urget T. Quintius <sup>a Liv. XXXIV, 32.</sup> in-colloquio cum Nabide, vos tamen, inquit, vestramque amicitiam, ac societatem proprie non violavi. Quoties vis te arguam id fecisse? sed nolo pluribus? <sup>a</sup> summam rem complectar: quibus igitur rebus amicitia violatur? nempe hū maxime duabus, si socios meos pro hostibus habeat, + si hostibus te conjungas.

2. Apud Agathiam <sup>b</sup> legimus hostem esse, + qui faciat quod hosti placet; & in <sup>c</sup> Procopio, <sup>m 22</sup> in exercitu hostium eum censeri, + qui quæ proprie ad bellum usui sunt, hostili exercitui subministrat. Demosthenes <sup>d</sup> olim dixerat: <sup>e</sup> ὁ γὰρ εἰς δὲ ἑνὶ λατῆρι ταῦτα πύρρως καὶ καταναλωσόμενος, <sup>f</sup> ἔστω τοῦτο πολεμικὸν, καὶ μὴ πολέμου βλάβη μὲν τοῦτο ἐστίν; + qui ea facit, & machinatur, quibus ego capi possim, etiamsi nec feriat, nec jaculum emittat, hosti mihi est. M. Acilius Epirotis <sup>e</sup>, qui milite Antiochum non juvant, sed pecuniam ei missis infumabantur, negavit scire se, hostium, an pacatorum numero eos habere deberet. L. Æmilius <sup>f</sup> Prætor Tejos arguit, quod commestui classē hostium juvissent, vinum promississent: addens, + ni eadem Romanæ classi darent, se pro hostibus eos habiturum. Memoratur & Cæsar <sup>g</sup> & Augusti dictum: <sup>h</sup> ἐπεὶ οὐκ ὀκνῶντες οὐδὲν οὐκ, πολέμου ἔχοντες πᾶσι αὐτῶν pacis jus amittere civitatem, + qua hostem recipiat.

3. Proderit etiam, cum utraque parte bellum gerente <sup>a</sup> + fœdus miscere, + ita ut cum utriusque bonâ voluntate a bello abstinere, + & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. Apud <sup>b</sup> Livium est: <sup>c</sup> 48. <sup>d</sup> utriusque parti, quod medius decet amicos, optent: bello se non interponant. Archidamus Spartæ rex Eleis, cum viderentur in Arcadum partes inclinare <sup>e</sup>, epistolam scripsit hoc tantum continentem: καλὴν ἀνέχου. <sup>f</sup> bonum est quiescere.

G R O T I U S.

G R O N O V I I.

in *In exercitu hostium eum censeri*] Et contra, socium, & amicum, recte sit, dici non cum modo, qui juxta stat in prociectu, sed & qui omnia, quibus opus habet bellum, aperte suppeditat. in epistola *Amisofantæ ad Justinianum*. (Goth. Lib. I. c. 3.)

<sup>a</sup> *Summam rem complectar*] Caput rei, vel quod maximum est, paucis expeditum.

<sup>b</sup> *In exercitu hostium*] Perinde arripit, ac violari posse, atque illi, qui intra castra, & præidia hostilia sunt, & arma contra nos ferunt.

<sup>c</sup> *Fœdus miscere*] Agere palam sciente bello, ac pacifici.

HENRICI DE COCCEII  
**COMMENTARIUS**  
 IN  
**HUGONIS GROTII**  
 LIB. III. CAP. XVII.

» **G**ROTIUS principia, unde jura me-  
 » diorum sequuntur, hic non expo-  
 » nit, sed statim ad officia mediorum  
 » procedit; adeoque ex precedenti capite  
 » I. X. §. 4. n. 2. ea supplenda sunt.

» Supponit autem Grotius, reges, aut  
 » populos, qui bellum suscipiunt, credi  
 » velle iustas sibi fuisse causas cur id face-  
 » rent; contra autem, injuria facere eos,  
 » qui adversus se arma ferrent. d. §. 4.

» Cum igitur utraque pars id credi vel-  
 » let, nec tutum esset alia populi pacem  
 » querentibus hinc se controversie interpo-  
 » nere, nihil melius facere potuisse, ait,  
 » populos pacatos, quam ut quod evenis-  
 » set pro jure haberent, d. §. 4.

» Medii igitur neutrius partis causam ju-  
 » stam, vel injustam asserunt, sed judicium  
 » suspendunt; & hactenus utriusque factum  
 » pro jure habent.

» Hinc duo necessario sequuntur: 1.  
 » quod neutri injuriam faciant si præsenti-  
 » tem possessionem sequantur: 2. quod uni  
 » non magis, quam alii favere debeant.

» Prioris sequela effectus insignes sunt.  
 » Nam 1<sup>o</sup>. pacatus ejecto rege cum præsenti-  
 » te possessore agere, contrahere, &c. pot-  
 » est. Vide supra L. 1. c. 4. §. 15. Tom. I. pag.  
 » 383. 2<sup>o</sup>. si cives nostri capti, & servi fa-  
 » cti ad pacatos perveniunt, ab his pro ser-  
 » via habentur; is enim præsens eorum est  
 » status. Vid. supra c. 9. §. 2. n. 2. Et §.  
 » 4. n. 2. in fin. nec civitas nostra vindic-  
 » care eos potest. 3<sup>o</sup>. Idem dicendum de  
 » rebus nostris, quæ bello captæ ad pacato-  
 » ros perferuntur.

» Econtrario 4<sup>o</sup>. si cives, & res nostræ  
 » ab hoste captæ ad pacatos perveniunt  
 » antequam ad prædicta hostis deductæ fue-

» rint, liberæ manent, adeoque hosti eas  
 » reclamanti reddi non debent.  
 » De posteriori sequela in sequentibus  
 » agemus.

AD §. I.

» *Agemus de his, qui extra bellum  
 » posui, &c.]* p. l. c. de pacatis, seu de  
 » mediis.

» Hactenus enim Grotius egit de hostibus,  
 » & quid in eos liceat: sequitur tractatio de  
 » mediis, qui unius partis iudicium, & cau-  
 » sam non magis, quam alterius sequuntur,  
 » & Neutrales vulgo vocantur, quia neutri  
 » parti adhærent.

» Auctor regulam generalem ponit, a pa-  
 » catis nihil sumendum esse. At excipit sum-  
 » mam necessitatem; hanc enim jus aliquod  
 » etiam in pacatis tribuere, docet hic §. 1.  
 » & docuit supra L. 2. c. 2. §. 10. Sed &  
 » Mediorum quædam officia erga bellum go-  
 » rentes esse, tradit §. 3.

PROPOSITIO I.

» *Medii utriusque factum pro jure habent.*

DEMONSTRATIO.

» Nam si medii alterum injuria agere as-  
 » sererent, ejus iudicium, & causam seque-  
 » rentur, & desinerent esse medii. Ut ergo  
 » medii sint, necessario requiritur ut omni  
 » iudicio abstineant, præsentem possessionem  
 » sequantur extra territorium; in territorio  
 » autem cum statim, tum ratione rerum,  
 » tum ratione personarum, tueantur, in quo  
 » persona, vel res fuit, cum ad fines acce-  
 » deret.

Ubeius

Uterius hæc principia exposuit B. Patens in disputatione de postliminio in pace. *Secl. t. §. 2. 3. 4. & §. 5.* Verba ejus retulimus supra L. 3. c. 9. §. 1. propof. 1. p. 123.

## PROPOSITIO II.

Hinc pacati utrique partem prestare debent ea, quæ juris gentium sunt, ut jus transitum, commercia, &c.

## DEMONSTRATIO.

Legatus Antiochi statum mediocum hoc modo describit, in Concilio Achæorum discerens: *Non enim vult ut secum adversus Romanos arma capiant, sed ut neutri parti sese committant: pacem utrique parti, quod mediis decet amicos, optent: bello se non interponant. Idem ferme & Ætolorum legatus petiit, ut quæ facillima, & tutissima esset, quietem prestarent, spectatoresque belli forumarum alienarum eventum sine ullo discrimine verum suarum operirentur.* Liv. l. 35. c. 48. Add. l. l. 37. c. 28.

Hinc jam necessarium sequitur, quod illi, qui mediis, i. e. utrique amici sunt, neutri denegare possint ea, quæ homo homini natura denegare nequit. Si enim uni ea denegaret, duplici modo injuriam faceret; tum quia magis favet alteri, adeoque hostis heret; tum quia id, quod natura cuique debetur, denegat. Si utrique denegat, utrique fit injuria, cujus reparatio bello quæri potest. Ceterum, quatenus id in commerciis obtineat, max videbimus. Conf. §. 2.

## PROPOSITIO III.

Pacatu nihil facere debet, quo juvenet alter præ altero.

## DEMONSTRATIO.

Si igitur uni præter ea, quæ sunt juris gentium, aliquid præstatur, id alteri petenti non potest denegari, ne uni magis, quam alteri favere videatur. Unde apud Livium l. 37 c. 28. Tejos Romanorum Dux arguit, Jussisse eos convectum classem hostium, & quantum vini Polyxenida (hosti) promississet: quæ si eadem classi Romana darent, revocaturum se a populo militem; sin minus, pro hostibus eos habiturum. Atque his imperatis paruisse Tejos, apparet ex Livio d. l. Massilienses portum

Cæsari negarunt, Pompejum recipere; id eo pro hostibus habiti sunt.

*Nullum esse jus bellicum*] = Quia injuria non est, ex qua sola bella licita sunt. = Scythæ ad Alexandrum apud Cortium = lib. 7. 8. *Quid nobis texum est? nunquam tuam terram attigimus: qui sit, unde venias, licetne ignorare in vestris foveis ventibus?*

*Necessitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, summam esse debere*] Diximus d. §. 10., 1<sup>a</sup>. Nunquam jus utri in res alienas ex necessitate. Sane, 2<sup>a</sup>. Medius natura concessum est jus defendendi res suas; & sic illi, qui jus hoc natura quantum turbant, sunt hostes. 3<sup>a</sup>. In bellis vix est necessitas absque culpa, dum vel bellum suscipitur ab iis, qui viribus impares sunt, vel quod necessaria desint, &c. Quo casu fatente Auctore ipso necessitas nullum jus tribuit.

*Ut ipso Domino par necessitas non subsit*]

= Quod refutavimus L. 2. c. 2. §. 8.

*Non ultra sumendum, quam exigit*]

= Quod item refutavimus L. 2. c. 2. §. 6.

*Si custodia sufficit, non sumendum usum*] = Sic si quis castrum pacati occupat, quod hostis occupaturus est, is præter custodiam nihil acquirit, Grot. l. 2. c. 2. §. 10.

*Si usus, non sumendum abusus*] = Dixit

= enim, non ultra sumi posse, quam summa necessitas exigit.

*Restituendum tamen rei pretium*] = Im-

mo invitæ rem suam alii vendere non tenetur etsi alter necessitate prematur.

= Auctor porro statuit, cessante necessitate sciendum esse restitutionem. L. 2.

= c. 2. §. 9. & L. 3. c. 2. §. 5. n. 3.

= Quæ omnia plenius examinavimus d. l.

= 2. c. 2. §. 9. & II.

## AD §. II.

*Cum summa ipsius, & populi necessitas regeret*] Male Auctor jus transitum ex utilitate innoxia, & necessitate sola deducit. Rationes cur ipso jure nature cuique transitum deberet, exposuimus supra l. 2. c. 2. §. 13.

*Primum ait*] = Allegata hic exempla; = aliæque

- aliaque vide supra l. x. c. 2. §. 13.  
 2. *Qua callo comprehendebat* ] = Id est quæ  
 • intra munimenta recipiebatur. Etsi enim  
 • cives defendere teneantur republicam,  
 • unus tamen præ altero non tenetur, ad-  
 • coque ei refecturi dampnum debet.  
 3. *Hoc præstabat* ] = Scilicet, securitatem  
 • præstatam.  
 • *Soluta stipendia* ] = Non solutus enim sit.  
 • pendis necessitate adducuntur milites ad  
 • rapiendum.  
 4. *Illud magni Propheta* ], Johannis.  
 • *Neque enim aut moneret* ] = Nihil enim  
 • frustra monere, nec impossibilia injunge-  
 • re voluisse, vir divinus credendus est.  
 • *Ideo astutissimi exempla* ] = Ubi miles trans-  
 • ivit nullo dampno dato.  
 6. *Non tantum militibus teneri de damnis*  
*inde secutus* ] = Militibus tantum tenetur  
 • ex promisso, ad præstandum mercedem  
 • promissam, & ad id, quod eorum inter-  
 • est mercedem non solutam fuisse.  
 • *Sed & subditis suis, ac vicinis* ] = Quia  
 • rex vera causa est damni dati.

## A D §. III.

1. *OFFICIUM est, nihil facere, quo va-*  
*lidior fiat is, qui improbam foret causam*  
 ] Male Auctor mediis tribuit iudicium circa  
 iustitiam causæ inter duas partes bellige-  
 rantes. Hoc ipso enim ferent hostes ejus,  
 cujus iudicium impugnant. Medii igitur  
 non examinant iustitiam causæ, sed utrius-  
 que factum pro jure habent, id est iudi-  
 cium suspendunt. Hinc neutrum juvare  
 possunt, sed ea saltem præstant utrique,  
 quæ juris gentium sunt.  
 • *Aut quo iustum bellum gerentis motus*  
*impediantur* ] = Dictum est, medios non  
 • judicare an iuste bellum geratur : ad-  
 • coque hæc frustra disputari.  
 • *Supra* ], l. 3. c. 6. §. 3. & 4.  
 • *Æquos se præbere utrique*, &c. ] = Dixi  
 • utrumque bellum gerentium contendere,  
 • causam iustam sibi esse; Medii vero ju-  
 • dicium hac in re non competere, sed  
 • eos utriusque factum pro jure habere,  
 • ac sequi statum præsentem rei. vel per-  
 • sonæ. Dixi quoque, hos medios utrique  
 • ea præstare debere, quæ juris gentium  
 • sunt.
- In permittendo transitu* ] = Hic enim ju-  
 • ris gentium est, & denegati neutri pot-  
 • est.  
*In comitatu præbendo* ] = Tum quia abs-  
 • que comitatu transire non possumus,  
 • tum quia commerciorum jus omnibus com-  
 • petit.  
*In obsessis non subleandis* ] = Quia hæc  
 • sublevatio non est juris gentium : econ-  
 • trario cum hostis vires inde augeantur,  
 • coque reparatio juris nostri impediatur,  
 • capi quoque res pacatorum possunt, quæ  
 • sublevandis obsessis inserviant.  
*Aut Corinthios prohibere*, &c. ] = Si enim  
 • uni permitterent, alteri negarent, nun-  
 • possent dici medi, quia plus faverent uni  
 • parti, quam alteri.  
*Es quod sociis* ] = Si enim sociis meis in-  
 • juria sit, iustam hanc belli causam esse,  
 • vidimus supra.  
*Hostes anaristis*, & pecunia juveris ] = Eo.  
 • quæ vires hostium ad resistendum aux-  
 • rit.  
*Si hostibus te conjungas* ] = Eos juvan-  
 • do.  
*Qui faciat quod hosti placet* ] = Si alteri  
 • idem neget, vel vires hostium inde au-  
 • geantur.  
*Qui qua proprie ad bellum usus sunt*,  
 • hostili exercitu subministras ] = Quia ho-  
 • stium vires inde augentur. Vid supra l.  
 • 3. c. 12. §. 1. seq.  
*Qui ea facis* ] = Nam consilium quoque,  
 • quod ad meliendum suppeditatur, in-  
 • juria est.  
*Ni eadem Romana classis darent* ] = Si  
 • enim negasset, medi non fuissent, &  
 • magis uni, quam alteri favissent.  
*Quæ hostem recipias* ] = Ad eum nimirum  
 • effectum, ut ibi subsistat; secus si tran-  
 • sit saltem.  
*Fidius misere* ] = Sed tunc omnia va-  
 • lent ex pacto : nos autem quarimus,  
 • quid obineat jure naturæ sine pacto.  
*Ita ut cum utriusque bona voluntate a*  
*belli abstinere*, &c. ] = Hoc non depen-  
 • det a voluntate bellum gerentium; sed  
 • cuique natura id licet.  
*Et communia humanitatis officia utrique*  
*exhibere liceat* ] = Hæc præstari citra pactum  
 • debent ex naturæ ratione.

## C A P U T XVIII.

De his , quæ in bello publico privatim fiunt.

- I. An privatim hosti nocere liceat ,  
expositum cum distinctione juris  
naturalis , gentium , & civilis.
- II. His , qui suo sumtu militant , aut  
naves instruunt , quid per internam  
justitiam liceat respectu hostium.
- III. Quid respectu sua civitatis.
- IV. Quid Christianæ dilectionis regula  
ab ipsis exigat.
- V. Quomodo bellum privatim cum pu-  
blico misceatur.
- VI. Ad quod teneatur qui sine man-  
dato hostibus nocuit , cum distin-  
ctione explicatur.

+ I. 1. **Q**Uæ diximus hæcenus , + pleraque ad eos pertinent , + qui  
aut summum in bello arbitrium habent , <sup>1</sup> aut publica im-  
peria exequuntur. Videndum etiam , + quid privatim in bello liceat ,  
+ qua naturali , + qua divino , + qua gentium jure. Narrat officiorum pri-  
mo <sup>2</sup> Cicero <sup>3</sup> in Pompeii Imperatoris exercitu militasse Catonis Cenfo-  
rii filium , sed mox <sup>4</sup> dimissam legionem , in qua is militabat. cum ni-  
hilominus adolescens amore pugnandi in exercitu remansisset , Catonem  
scripsisse ad Pompeium , ut si eum vellet remanere in exercitu , + secun-  
do eum sacramento militiæ obligaret , addita causa , quia <sup>5</sup> priore amisso ,  
+ jure cum hostibus pugnare non poterat. Addit & ipsi Catonis ad filium  
verba ex epistola , quibus eum monet ut caveat ne prælium ineat : + ne-  
que enim jus esse , qui miles non sit , pugnare cum hoste. <sup>6</sup> Sic & Chry-  
sostomus <sup>7</sup> Cyri militem laudatum legimus , qui hosti imminens repressit  
ensem , <sup>8</sup> simul ac receptui canere audierat ; & <sup>9</sup> Seneca : inutilis miles  
dicitur , <sup>10</sup> qui signum receptui datum negligit.

2. Sed falluntur qui venire hoc putant + ex <sup>11</sup> jure gentium exte-  
rio : nam id si species , sicut rem hostilem cuilibet occupare licet , + ut  
supra <sup>12</sup> ostendimus , ita & hostem occidere : + nam illo jure hostes pro nul-  
lis habentur. Venit ergo + quod Cato monebat + ex disciplina militari  
Romana ,

## G R O T I I.

<sup>1</sup> Sic & Chrysostomus ] Vide Xenophontem  
Cyrj institutione. ( Lib. IV. c. 1. §. 2. Ed. Oxon. )

## G R O N O V I I.

<sup>2</sup> Aut publica imperia ] Aliquid ex jussu , &  
auctoritate præfectorum administrant.  
<sup>3</sup> Pompeii ] Videtur legendum , A. Hostilii.  
Liv. 43. c. 8c.  
<sup>4</sup> Dimissam ] Exauchoratam , sacramento so-  
lutam.

TOM. II.

<sup>4</sup> Secundo eum obligaret ] Iterum juberet illum  
sacramento dicere , sive jurare ad signa.

<sup>5</sup> Priore amisso ] Remisso , sublato , cum di-  
mitteretur legio.

<sup>6</sup> Simul , ac receptui ] Simul , atque dari  
signum cessandi a pugna.

<sup>7</sup> Qui signum receptui ] Qui non definit pu-  
gnare , cum Imperator jubet quiescere. ( Vox  
datum abest è MSS. & optimis Edid. )

<sup>8</sup> Jure gentium externo ] Quo conceditur om-  
nis illa licentia , de qua a cap. 4. usque ad  
9. egit.

O O

G R O -

*a* I. 7. D.  
re reuoluit.  
§. 15.

*b* Liv. lib.  
VIII. c. 7.

*c* Catil.  
c. 9.

*d* Apud  
Plutarch.  
Jacen.  
Apopht. p.  
236. E.  
*e* Quæst.  
Rom. 39.  
p. 273. E.  
f Lib. II.  
c. 6.

*g* Lib. II.  
c. 10. §. 10.

*h* Serv. ad  
Æn. VIII.  
1.  
*i* C. quan-  
do licet  
uticunque  
l. 1. §. 2.

*k* L. III.  
c. 6.

Romana, cuius ea lex erat, <sup>a</sup> Modestino notante, <sup>+</sup> ut qui mandata non seruasset, capite puniretur, etiamsi res bene cessisset : mandata autem non seruasse intelligebatur etiam <sup>+</sup> qui extra ordinem sine ducis imperio in hostem pugnasset, ut <sup>9</sup> <sup>+</sup> Manliana <sup>b</sup> imperia nos docent : nimirum, quia <sup>+</sup> si id temere liceat, <sup>+</sup> aut <sup>10</sup> stationes desererentur, aut etiam progrediente licentia exercitus, parsve ejus <sup>b</sup> inconsultis præliis implicaretur ; quod omnino cavendum erat. Itaque Sallustius <sup>c</sup> ubi Romanam disciplinam describit, in bello, inquit, <sup>sepius</sup> <sup>11</sup> vindicatum in eos, qui contra imperium in hostem pugnaverant, quique tardius revocati prælio excesserant. Laco quidam <sup>d</sup> cum hosti imminens audito receptus signo ictum repressisset, causam reddidit : *ἐν σὺνδρίῳ ἐστὶ τὸ φόνον, τὸ μὴδὲναι τὸ ἀγνοεῖν* <sup>+</sup> quia præfectus parere satius est, quam hostem occidere. Et Plutarchus cur qui militia solutus est occidere hostem non possit, causam <sup>e</sup> reddit, quod legibus militaribus non teneatur, quibus teneri debeant pugnaturi. Et apud <sup>f</sup> Arrianum Epictetus memoratum modo Chrysantæ factum refertur : *ἔγω περὶ πρὸς τοὺς ἑσθλοὺς αὐτοῦ τὸ ἐκτρέφειν πεισόμεθα, ἢ τὸ θάνατον αὐτῶν ταῦτο ἰσχυρῶς οὐκ ἔστιν* <sup>+</sup> quanto illi potius videbatur duci, quam suam voluntatem exequi.

3. <sup>+</sup> At jus naturæ, & internum si respicimus, <sup>+</sup> videtur in bello iusto cuilibet concessum ea facere, quæ <sup>12</sup> parti innocenti intra iustum bellandi modum profutura confidit : <sup>+</sup> non etiam res captas suas facere, quia nihil ipsi debetur : <sup>+</sup> nisi forte poenam eamque exigat communi hominum iure. Quod postremum <sup>+</sup> quomodo per evangelii legem restrictum sit, ex his, quæ supra <sup>g</sup> a nobis tractata sunt, intelligi potest.

4. Mandatum autem esse potest <sup>+</sup> aut generale, aut speciale. Generale, ut in tumultu apud Romanos <sup>h</sup> Consul dicebat : *qui rempublicam saluam volunt, me sequantur*. Immo & <sup>+</sup> singulis interdum subditorum ius datur <sup>+</sup> occidendi <sup>+</sup> etiam extra sui tutelam, ubi id publice expedit.

II. 1. Speciale mandatum habere possunt non hi tantum, <sup>+</sup> qui stipendia percipiunt, sed & <sup>13</sup> <sup>+</sup> qui suo sumtu militant, & qui, quod plus est, <sup>+</sup> suo sumtu partem belli administrant, <sup>+</sup> ut qui naves instruunt, ac sustentant suis impendiis, <sup>+</sup> quibus vice mercedis concedi solet ut capta sua faciant, sicut alibi <sup>k</sup> diximus. Id vero quatenus procedat, <sup>+</sup> illæsa iustitia interna, <sup>+</sup> & charitate, non immerito quaeritur.

2. <sup>+</sup> Iustitia <sup>14</sup> <sup>+</sup> aut hostem respicit, <sup>+</sup> aut <sup>15</sup> ipsam civitatem, cum qua

#### G R O T I I.

<sup>b</sup> Inconsultis præliis implicaretur ] Ita Avidius Cassius causam scutentis suæ reddidit : *evenire potuisse ut esset infelix*. Narrat Valentinus. (c. 4.)

#### G R O N O V I I.

<sup>9</sup> Manliana Imperia ] T. Manlii Torquati Conf. qui filium, quod contra edictum suum in hostem pugnasset, quamvis victorem securi subiecit.

<sup>10</sup> Stationes desererentur ] Milites, vel præfati et loco, in quo custodire, vel excuriarum

causa collocati essent, temere, ac sine venia ducum exirent.

<sup>11</sup> Vindicatum in eos ] Animalversum, supplicium exactum de illis.

<sup>12</sup> Parti innocenti intra iustum bellandi modum ] Ei, qui habet victoriam causam, hæcenus, ut nihil gravius fiat, quam jure publico licet in bello.

<sup>13</sup> Qui suo sumtu ] Qui nunc dicuntur voluntarii.

<sup>14</sup> Aut hostem respicit ] Quatenus ab eo capere licet.

<sup>15</sup> Ipsam civitatem ] Quatenus cum ea, quod ab hoste capitur, est dividendum.

G R O -





+ VI. At + si quis miles, + aut alius, + etiam in bello iusto, + ædificia hostium incenderit, agros vastaverit, atque id genus dederit damna, + non iustus, + adde cum neque necessitas subesset, + neque iusta causa, teneri eum ad faciendam damna, recte a + theologis est proditum. + Merito autem addidi, quod ab illis omisum est, + si iusta causa non sublit. + nam ea si adlit, tenebitur forte suæ civitati, <sup>a Sylo. in verbo bel-</sup> <sup>lum. p. 1.</sup> + non item hosti, cui nullam fecit injuriam. + Non dissimile est quod Carthaginensis quidam Romanis Annibalem dedi postulantibus respondebat <sup>b Liv.</sup> <sup>XXI. 18.</sup> *privato, publice consilio Saguntum oppugnationi sit, querendum censeo: sed utrum jure, an injuria? nostra enim hac questio, atque animadversio in civem nostrum est, nostro, an suo fecerit arbitrio: vobiscum una disceptatio est, licueritne per fœdus fieri.*

## G R O N O V I I.

<sup>24</sup> Cujus leges transgressus ] Injussu contra disciplinam aliquid faciendo.<sup>a</sup>

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
I N  
HUGONIS GROTII

## LIB. III. CAP. XVIII.

CUM bellum non sit nisi inter summas potestates, sponte sequitur, omnia, quæ a privatīs aguntur, non nisi belligerantium jure, ac nomine fieri possit. Atque hæc est materia, quam Auctor hoc capite tractat, *quidnam privatis in bello publico liceat?*

Dicimus igitur, Privatum quæ talem nihil in hostem facere possit. Nam 1. solus Princeps jus belli habet, non singuli; adeoque ille solus jus interficiendi hostem, & res ejus prædandi, ac vastandi habet. Equidem potest 2. Princeps hoc jus aliis quoque committere; at tunc non nisi quibus permittit, belli jure agere possunt. Quomodo igitur 3. non constat, promiscue Principem concessisse jus lædendi hostem, tamdiu licentia illa singulis concessa non apparet. Immo 4. contraria voluntas tunc potius præsumitur, quando princeps milite utitur conducticio. Atque hinc 5. Naves il-

læ armatæ, quas *Cæsars* vulgo appellare solent, piratarum loco haberi, & puniri possunt, si publica auctoritate non sunt muniti: & exemplum alibi allegavimus de cive Londinensi, qui magno successu naves sine superiorum consensu in hostes armavit, & ideo reus factus est. Accedit 6. ratio prohibendi politica, quæ cives armati promiscue æque in concives, ac in hostes grassari solent.

*Additio.*

• Auctor ait, jure naturæ cuique privato concessum esse ea facere, quæ parit  
• innocenti profutura confidit, §. 1. n. 3.  
• Modo 1. iustum sit bellum; 2. intra justum bellandi modum agat, d. n. 3. Ne-  
• que id jure gentium externo mutatum,  
• ait §. 1. n. 2. (quia eo jure capere pos-  
• sum rem ejus, quem interficere licet,  
• d. n. 2.). Sed ex disciplinæ Romanæ  
• regulis prohibitum id esse, contendit,  
• quarum

• quarum precipuam esse, ait, ne miles  
• sine mandato pugnet, d. §. 1. n. 3.  
• At 1. verum non est, jure naturæ cui-  
• que hominum jus esse vindicandi alienas  
• injurias. 2. Alibi probavimus, jus gentium  
• externum non dari; adeoque frustra qua-  
• ritur, an jus naturæ eo mutatum sit. 3. Ve-  
• rum non est, jure Romano demum sta-  
• tutum esse, ne miles sine mandato pugnet.  
• Id enim ex ipsa naturali ratione sequit,  
• solidissimis rationibus B. Parens probavit.

## A D §. I.

1. **P. I. R. A. Q. U. E. S. =** Quædam enim de pri-  
vatis quoque, eorumque jure intermixta  
• fuerunt.

*Qui aut summum in bello arbitrium habent* = Id est ad summam potestatem ipsas.

*Aut publica imperia exequuntur* = Uti  
• duces belli, milites, &c.

*Quid privatum in bello liceat* = I. e.  
• quid singulis privatis suo jure in hostem  
• liceat.

*Qua natura* = Vid. §. 1. n. 4.

*Qua diviso* = Vid. infr. §. 4.

*Qua gentium jure* = Vid. §. 1. n. 2.

• De quo frustra queritur, quia tale jus  
• gentium non datur.

*Secundo* = Id est novo, quia prius sa-  
• cramentum solutum erat dimissione.

*Jure cum hostibus pugnare non poterat*  
• Cessante sacramento deficit auctoritas pu-  
• blica.

*Neque enim jus esse, qui miles non sit*  
• Id est cui id a principe, seu republica  
• concessum non est.

2. *Ex jure gentium externo* = I. e. ex ju-  
re illo gentium voluntario, quod ex hy-  
pothesi Auctoris in bello saltem solenni  
• obtinet, & quod non verum jus dat, sed  
• solum effectum externum juris, & impu-  
• nitatem. At tale jus gentium externum  
• non dari, jam dictum est; sed & gen-  
• tium moribus jus hoc Romanum proba-  
• tum esse, ipsa experientia docet, & ex-  
• emplis quoque demonstravimus.

*Ut supra offendimus* = L. 3. c. 6. §. 1.  
• ubi & existentiam juris talis gentium, &  
• hanc consequentiam negavimus.

*Nam illo jure hostes pro nullis habentur*  
• Immo hoc nullibi dicitur. Vid. l. 3. c. 9.  
• §. 4.

*Quod Cato* = In epistola ad filium,  
• Vid. n. 1.

*Ex disciplina militari Romana* = Immo  
• nec hoc verum est. Dictum enim est,  
• singulos ledere hostem reipublicæ nec  
• naturæ jure posse, nisi quatenus a repu-  
• blica, seu principe tacite, vel expresse  
• conceditur. Cui accedit ratio politica,  
• quod auspiciis privatis aliquid in bello ge-  
• ri periculosum sit.

*Ut qui mandata non servasset, capite  
• pueretur* = Immo hæc lex naturæ est,  
• ut qui superiori non parer, puniri, et-  
• iam capite, possit.

*Qui extra ordinem* = Id est non ju-  
• bente duce.

*Manliana imperia* = Apud Liv. l. 7. c.  
• 16. Similia vide apud Nicetam in vita  
• Johannis Comneni Vid. Tejm. h.

*Si id temere* = Id est promissæ, & se-  
• ne jussu imperantis.

*Aut stationes deseruerunt, aut etiam pra-  
• grediente licentia* = Hæc rationes mere sunt  
• politicæ. Vera ratio naturæ hæc est,  
• quod singuli jus belli non habeant, sed  
• solus princeps: hinc ergo solus jus le-  
• dendis hostem habet.

*Quia prædictis parere satius est* = Est o-  
• mino, obedientia prima militis virtus.  
• Salsust. Jugurth. 7. Just. 14. 3. Liv. 8.  
• 35. Evagr. H. E. 6. 11. post med.

*At jus naturæ, & internum* = Quod  
• Auctor opponere solet justitiæ externæ,  
• quæ ex jure gentium voluntario oritur,  
• & saltem quoad effectus quosdam exter-  
• nos, non jus est.

*Videtur in bello iusto cuilibet concessum  
• ea facere, quæ parti inermi intra justum  
• bellandi modum profuturæ consilium* = Verum  
• non est, 1. cuilibet jus ledendi hostem  
• competere. Verum 2. non est, id licere  
• in bello iusto, non iniusto; quia judicium  
• singulorum non est. Verum non est, 3.  
• singulos partes innocentium cuiusvis defen-  
• dere posse eo non jubente. Verum 4.  
• non est, jus ledendi hostem, si tale  
• competit, saltem intra justum bellandi mo-  
• dum competere, id est ad debiti quanti-  
• tatem, & poenæ modum. Vid. supra l.  
• 3. c. 3. §. 1. c. 4. §. 1.

*Non etiam res captas suas facere, quia  
• nihil ipsi debetur* = Vera ratio est, quia  
• capere res hostiles est effectus belli. At  
• singuli jus belli non habent.

*Nisi forte causam exigat communi homi-  
• num*

„*non iure* ] „ Verum non est, quemlibet  
 „ privatum poenam a nocente exigere pos-  
 „ se; hanc fabulam alibi refutavimus. *Vid.*  
 „ *l. 2. c. 20. §. 3. 4. 6. 8. 9. 40.* Idque  
 „ verum est, etsi poena exigatur prætextu  
 „ juris hominum communis: nam tale jus  
 „ hominum commune non datur. *L. 3. c.*  
 „ *6. §. 1. pr. & d. c. 20.*

„ *Quomodo per Evangelii legem restrictum*  
 „ *sit* ] „ Lex Evangelii retrahens non datur.

4 „ *Aut generale, aut speciale* ] „ *Vide l. 1.*  
 „ *§. 1. ff. de procuratoribus.*

„ *Consul dicebat* ] „ Adde *Liv. l. 6. c. 28.*  
 „ *l. 24. c. 21. Briston. de form. 4. pag.*  
 „ *344.*

„ *Singulis interdum subditorum jus datur* ]  
 „ Tunc auctoritate publica hostem lædunt.

„ *Etiā extra sui tutelam* ] „ Nam iure  
 „ necessitate defensionis quilibet privatus

„ vim vi repellere potest; idque verum es-  
 „ se, ait Auctor, etiam si princeps inju-

„ stum bellum gerat, cui subditi interesse,  
 „ ex ejus hypothesi, non tenentur. De

„ quo egimus *supra l. 2. c. 17. §. 20. n.*  
 „ *1. & c. 26. §. 6.*

#### A D §. II.

2 „ *Qui stipendia percipiunt* ] „ Id est mi-  
 „ les conductitios.

„ *Qui suo sumtu militavit* ] „ Ut olim mi-  
 „ lites Romani ad militiam lecti. *Vid. l.*  
 „ *3. c. 6. §. 23.*

„ *Suo sumtu partem belli administrant* ] „  
 „ Uti socii suo sumtu militantes, *d. c. 6.*  
 „ *§. 23.*

„ *Us qui nares instruunt* ] „ Quo pertinent  
 „ illi, quos vulgo vocamus *Caepes*.

„ *Quibus vice mercedis concedi solet* ] De  
 „ quo egimus *L. 3. c. 6. §. 19. 22. 23.*  
 „ *& 24.*

„ *Illata justitia interna* ] „ Id est, salvo  
 „ iure naturæ. *Vid. §. 1. n. 4.*

„ *Es charitate* ] „ De hac frustra queritur  
 „ in disciplina juris naturalis.

2 „ *Justitia, &c.* ] „ Auctor querit, an illis,  
 „ qui proprio sumtu militant, præda in

„ compensationem reliqui possit illata jus-  
 „ titia, & ait, 1. id injustum non esse

„ *ratione hostis*, utpote quem spoliare licitum  
 „ esse, potat, intra quantitatem damni dati,  
 „ vel modum prene. Et hæc-  
 „ nus res hostiles fieri eorum, statuit, qui  
 „ suo sumtu bellum gerunt. *Vid. b. n. 2.*

„ Neque 2. injustum esse *ratione sui ci-  
 „ tatis*, si modo contractui æqualitas inest,

„ i. e. præda respondeat sumtibus: nimia  
 „ autem si sit inæqualitas, eam corrigendam

„ esse, putat §. 3. Sed & 3. ait, com vir-  
 „ tute pugnare, prædam agere si vel ab in-

„ nocentibus sumatur, vel præda illa ad  
 „ diminuendas vires hostium non fiat,

„ §. 4.  
 „ At omnia hæc gratis dicuntur. Iure

„ naturæ in infinitum capi posse prædam,  
 „ demonstravimus *supra c. 6. §. 1. in not.*

„ Hoc jus prædæ singulis quoque permitto-  
 „ re Princeps salva iustitia potest: quia de

„ iure suo capiendi pro libitu disponere,  
 „ ac ita, qui suo sumtu militant, merco-

„ dis loco prædam sine modo assignare pot-  
 „ est.

„ *Aut hostem respicit* ] „ Id est queritur,  
 „ an privati permittere superiore ab hoste

„ illata iustitia capere prædam possint?  
 „ *Aut ipsam civitatem* ] „ Id est queritur,

„ an civitas, cujus causa bellum geritur,  
 „ assignare suo sumtu militantibus, iuste

„ possit prædam ab hoste capiendam.  
 „ *Eripi posse possessionem rerum omnium,*  
 „ *qua bellum alere possunt* ] „ Immo etiam

„ eorum rerum, quæ bellum non alunt.  
 „ *Vid. l. 3. c. 6.*

„ *Securitatis causa* ] „ Immo pleno jure  
 „ dominii, *in not. ad d. c. 6. §. 1. pr.*

„ *Sed hoc sub onere reddendi* ] „ Refutavi.  
 „ *mos hoc d. §. 1.*

„ *Dominium ad compensationem neque* ]  
 „ Immo in infinitum *d. c. 6. §. 1. pr.*

„ *Civitati iustum bellum gerenti* ] „ Immo  
 „ de iustitia causæ inter duas summas po-

„ testates queri non potest, quia uterque  
 „ eam sibi asserit, nec iudicem inter se ha-

„ bent; adeoque morali ratione cum sus-  
 „ pensum sit iudicium de causæ iustitia,

„ uterque interim, & durante processu,  
 „ omnia agit, ac si iustum utrimque bel-

„ lum esset: & eventus demum decidit.  
 „ *Sive res sint civitatis hostiis* ] „ Nam res

„ universitatis, seu publicæ, capi posse,  
 „ dictum est, *c. 6.*

„ *Sive singulorum etiam per se innocentes* ]  
 „ Immo singulos nunquam esse innocentes,

„ vidimus alibi, quia sequuntur, & toer-  
 „ tur, vel saltem tenentur sequi, & toeri

„ causam principis.  
 „ *Quod hostes attinet* ] „ Ita ut illi de in-

„ iustitia queri non possint.

Haßnerus

Haec enim est is, quem expressi, modum non exceditur ], Id est ut intra modum debiti, & poenae capiatur; in reliquis autem securitatem saltem acquirat capiens.

Quod aequo arbitratur ], Quis arbitrat, bitur cum neutra pars iudicem agnoscat?

## A D §. III.

Adversus suam autem civitatem ], Com qua contrahit is, qui suo sumtu militat.

Iustitia interna ], Id est jure naturae: nam iustitia externa, quae ex jure gentium est, latius patere praedam agendi facultatem, statuit.

Id ipsum ], Id est jus praedam suam faciendi.

Si contractus aequalitas infusa ], Sequitur, hoc ex erroneo illo principio: quod in omni contractu natura requiratur aequalitas inter rem, & pretium, inter operas, sumtusque, & praedae aleam, &c. Vid. L. 2. c. 12. §. 8. At ibidem jam notavimus, dominum adeoque & hic principem, pro libitu de jure suo, etiam inaequalibus conditionibus disponere posse, & prout disposuit, ita jus esse. Concessa igitur praedandi potestate in genere, etiam ea, quae ultra periculi, & operarum, ac sumtuum modum superant, acquiruntur capienti in infinitum.

Reddendum erit civitati quod supererit ], Refutavimus hoc d. c. 12. §. 8. & diximus, prout dominus de re sua disponit, etiam inaequaliter, ita jus esse.

Perinde, ac si quis minimum vili pretio datum, &c. emisset ], Hoc refutavimus L. 2. c. 17. §. 4. Idque jure civili adeo verum est, ut nec ob enormissimam laesionem rescindi tale negotium possit: quia incertitudo multum detrahit vero pretio; adeoque laesio vera hic concipi non potest, d. §. 5.

## A D §. IV.

Iustitia strictae dicta ], Id est jus naturae sociale, quod Auctor opponit juri naturae laxiori; quam differentiam ex mente Grotii explicavi in Dissert. proom. L. & II.

Ut peccetur adversus id officium, quod in alio diligendis consistit ], Auctor igitur putat, eum, qui licentiam praedandi ex contractu civitatis suae ob sumtus factos, consequitur, juxta iustitiam strictae sic dictam, id est jure naturae, capere praedam in bello iusto intra modum debiti, & poenae, eamque sibi acquirere posse: sed lege Evangelii praeterea requiri, ut eum capiat ex bonis universitatis, aut regis, aut singulorum, qui fontes sunt; porro ut captura illa tendat ad finiendum bellum, aut minuendas vires hostium: indeque concludit, lege Evangelii nec id licere, quod iustitia interna permittit. At saepius jam dictum est, virtutis regulas ad jus naturae, quod homines inter se obligat, non pertinere. Sed & verum non est, virtuti repugnare praedam ex hoste agere, si id sit ad reparationem juris, vel in poenam. Porro negamus, alii quem subditorum innocentem esse in bello, quia omnes causam Principis sequuntur, eamque tuerentur, ac bonis suis, & operis tueri tenentur.

Praesertim quia lex Christiana praescribit ], De qua late actum est L. r. c. 2. §. 8. n. 10. L. 2. c. 1. §. 10. n. 1.

Non hostium universitati ], Quae sola nocens Auctori videtur.

Aut regi ], Qui injuriam fecit.

Aut his, qui per se fontes sunt ], Adeoque qui ex proprio facto rei sunt.

Sed innocentibus ], Immo neminem subditorum innocentem esse, modo diximus.

In quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immisericordia foret! ] Nam inter privatos quoque certus exquendi modus legibus civilibus praefcriptus est.

Neque ad suum bello imponendum ], At semper ad finem bello imponendum pertinet, si hosti aliquid auferatur: ratio enim hujus periculi, quod etiam in futurum metuendum est, ad reparandam injuriam moveri potest.

Neque ad hostium publicas vires accendendas ], Et si vires hostium non minuantur, possunt tamen movere hostem ut pacem faciat, vel saltem inferre reparationi damni ab hoste nobis dati.

Quaestio ex sola temporum infelicitate ], Quasi ex re hostili non ex sola temporum infelicitate oritur, sed ex injuria hostis.

„hostis, quam subditi ejus operis, & opibus defendunt.

#### A D §. V.

*Putat si quis in hostes incidit*] „Hoc non fit jure belli, sed jure necessarii defensionis, quæ cuicque privato, contra quemcunque aggressorem, etiam extra bellum, competit. *Conf. supr. §. 1. in fin. §. l. 2. c. 17. §. 20. n. 1. §. c. 26. §. 6.*

*Impetret jam ex rebus hostium damna facienda*] „Tunc jure belli agit, nomine, & jussu superioris.

*Quod jus defensionis est ex iis, quæ de pignorationibus supra a nobis sunt tradita*] „Immo jus capiendi res hostiles ex consensu superioris plane differt a pignoratione, seu jure repressaliarum. Nam privatus priori casu acquirit dominium in rem, & personam hostis bello capti; hoc casu tantum securitatem acquirit in res, & personas pacatæ civitatis. *Vid. l. 3. c. 2. §. 7.*

#### A D §. VI.

*Auctor hic in genere notat, militem, qui privatim damnum (etiam in bello iusto) absque jussu, & absque necessitate dat, inde teneri suæ civitati; immo si iusta causa absit, etiam hosti. Equidem prius omnino verum est; ac posterius negamus; quæ enim hostis non potest, qui toti civitati injuriam intulit. Ex judicio igitur nostræ civitatis semper iusta nobis causa est; adeoque milites nostri introitu hostis semper jure agunt, neque hæcenus judicium aliquod hosti competit, quam questionem occasione Annibalis motam examinavimus l. 2. c. 21. §. 4. n. 2.*

*Si quis miles*] „Qui pretio conductus est.

*Aut alium*] „Qui suis sumptibus militat. *Etiā in bello iusto*] „De iustitia belli inter duas summas potestates quæri non posse, diximus, quia uterque eam sibi vindicat; ac cujusque judicium valet in sua civitate.

*Edificia hostium incendit, &c.*] „Id est hostem privata auctoritate laesit.

*Non iussu*] „Id est absque superioris, cui injuria facta est, consensu.

*Adde, cum neque necessitas subesset*] „Id est ubi hostis vires non minuuntur, nec nostræ augentur. *L. 3. c. 12. §. 1. & §. 5.*

*Neque iusta causa*] „Hæc semper subest ex judicio cujusque civitatis.

*Theologis*] „Jurisconsulti contrarium tenent, & merito, quis omnia in hostem licent etiam naturæ jure.

*Merito autem addidi, quod ab eis omissum est*] „Immo recte omiserunt; quia jasta causa semper subest ex judicio ejus civitatis, quæ capit, nec alius judex est.

*Nam ea si adsit, tenebitur forte sua civitati*] „Sinè cujus jussu rem hostilem vastavit.

*Non item hosti, cui nullam fecit injuriam*] „Sed qui dum non vult reparare damnum injuria datum, quævis hostilia pati debet, nec ideo quæi potest.

*Non dissimile est*] „Duplex ibi quæstio erat: 1. An Saguntum, quæ civitas erat sociæ Romanorum, jure obideri poterit? 2. An Annibal privata auctoritate obidere eam poterit? Prior quæstio sola cum Carthaginiensibus ventilari potuit, & ad eam quoque tantum respondebant Carthaginienses. At merito ad alteram regerebant, ad Romanos eam non pertinere, utpote cum ex judicio Carthaginiensium Saguntinæ jure bellum inferri poterit; an vero jussu publico, vel privata auctoritate id fecerit Annibal, hanc quæstionem, atque animadversionem in civem, eorum esse. *Conf. l. 2. c. 21. §. 4. n. 2.*



*αὐτοὶ δὲ ἀντὶ τῆς ἐπαγγελίας, τὸ ἑαυτοὺς τε καὶ περὶ αὐτῶν τε καὶ ὅσα ἐννοῶμαι* tanta, tamque praecleara res est in omnibus quidem, sed praecipue in ducibus, religionis, & fidei observantes esse, atque haberi. Aristides <sup>a</sup> Leuētrica quarta: ἡ ἐκείνη καὶ ἐννοῶμαι μάλα καὶ τὰ δόγματα τοῦτο διακρίνουσι καὶ ἡμεῖς in pace, aliisque publicis conventionibus servandis maxime spectantur qui iustitia student: ut enim recte dixit Cicero de finibus <sup>b</sup> quinto: nemo est, qui non hanc affectionem animi probeat, atque laudet, qua non modo utilitas nulla quaeritur, sed & contra utilitatem etiam conservatur fides.

<sup>c</sup> Declam. 267. <sup>d</sup> Decl. 343. <sup>e</sup> Lib. II. c. 29. Oric. f. Epist. CCV. ad Bonif. 2. Publica fides, ut apud patrem est <sup>e</sup> Quinctilianum, inter armatos hostes & inducias facit, & deditarum civitatum jura conservat. Apud eundem <sup>d</sup> alibi: fides supremum & rerum humanarum vinculum est: sacra laws fidei inter hostes. Sic & <sup>e</sup> Ambrosius: liquet igitur, etiam in bello fidem, & iustitiam servari oportere. Et <sup>b</sup> Augustinus: fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem geritur: nimirum, & hostes qui sunt, homines esse non desinunt. & At homines omnes, qui ad rationis usum pervenerunt, & capaces sunt juris ex promisso. Camillus apud Livium

<sup>g</sup> Lib. V. c. 27. ait, & sibi cum Faliscis eam esse societatem, & quam ingeneravit natura.

3. & Ex hac autem societate rationis, & sermonis, nascitur ea, de qua agimus, obligatio ex promisso. Neque vero putandum est, quia hosti <sup>e</sup> & falsum eloqui aut licere, aut crimine vacare, ex multorum sententia <sup>7</sup> supra diximus, & pari ratione hoc & ad fidem datam referri possit. Nam & verum eloquendi obligatio est <sup>8</sup> ex causa, quae bello fuit anterior, & bello tolli forte aliquatenus potest: & at promissio per se jus novum confert. Vidit hoc discrimen Aristoteles <sup>b</sup> quum de veriloquio agens ait: ἡ περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις ἀπαγορευτῶν λέγειται, αὐτὸ ἔστι αἰς ἀδολογίας καὶ ἀπιστίας ἐν τῇ πόλει, αἰς καὶ ἐν τῇ ταύτῃ ἀμεινῶν: <sup>9</sup> non de eo loquimur, qui in conventionibus verax est, & in iis, quae ad iustitiam, & iniustitiam pertinent: & sunt enim hac alterius virtutis.

<sup>i</sup> Cap. 7. pag. 612. Ed. Kuhn. 4. Pausanias <sup>i</sup> Arcadicis de Philippo Macedone: ἐπαγγελίαν ἀνδρῶν ἀπὸ ἀπὸ τοῦ ὁποῦν ἑστὶ καλέουσι αὐτοὺς, ἔστι γὰρ ἡ ἐπαγγελία κατεπαράμεναι αὐτῷ, καὶ ἐπαγγέλλας ἐν τῇ πατρὶ ἀδελφούτοις, πρὶν τὴν ἡλματι μάχην ἀφ' ἧς αὐτοὺς bonum enim Imperatorem nemo re se vocaverit, ut qui pro more habuerit iurjurandum contemnere, fidem quavis occasione violare, ita ut nulli homini fides vilior fuerit. Valerius Maximus <sup>k</sup> de Annibale: bellum adversum populum Romanum, & Italian professus

10 advers-

## GROTIUS.

<sup>h</sup> Augustinus ] Qui idem argumentum iste tractat epistola CCXXV. ( 126. secundum novam divisionem. )

## GRONOVII.

<sup>3</sup> Affectionem animi ] Propositum ejus, qui se gessit bonum virum haberi.

<sup>4</sup> Capaces sunt juris ex promisso ] Possunt obligare alter alterum stipulando.

<sup>f</sup> Sibi cum Faliscis ] Quamvis hostibus cum maxime.

<sup>6</sup> Falsum eloqui ] Dicere, vel facere, quo hostis decipitur, & falsum opinionem de consiliis nostris imbibat.

<sup>7</sup> Supra diximus ] 3, 1, 12.

<sup>8</sup> Ex causa, quae bello ] Ex illa iudicandi libertate, de qua 3, 1. 11. nata cum ipso sermone inter homines commercio.

<sup>9</sup> Non de eo, qui in conventionibus ] De veritate, cui contraria comitas, aut mendacitas, non cui perfidia, & perjurium.



10 *adversus ipsam fidem acius gessit, mendacii, & fallacia quasi praelarii artibus gaudens. quo evenit ut alioqui insignem nominis sui memoriam relicturum, in dubio majorne vir, an pejor haberi deberet, poneret.* Apud Homerum \* semet acculant adacli conscientia Trojani :

a *siud H.*  
verf. 351,  
352.

Νῦν δ' ἔπειτα πρὸς

ῥυπαρίων μαχημάτων, τῶν ὅντινι καὶ οὐκ ἔστι (22).

————— *Rumpentes federa sacra,*  
*Juratamque fidem pugnamus, non quibus est fua.*

II. 1. Et supra <sup>b</sup> jam diximus, non recipienda illa Ciceronis <sup>c</sup> + *nul-* <sup>b</sup> Lib. II, <sup>c</sup> cap. XIII, <sup>d</sup> §. 15. n. 2. <sup>e</sup> De Offic. III. 29. <sup>f</sup> Lib. VII, <sup>g</sup> de benefic. c. 19. <sup>h</sup> Cap. 10.  
*la nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distractio est.* Item : *pirata non est* <sup>i</sup> *ex perduellion numero definitus* : + *cum hoc nec fides esse debet,* + *nec* <sup>j</sup> *injurandum commune.* De tyranno etiam <sup>k</sup> Seneca : *quicquid erat, quo mihi cohereret, intercisit juris humani societas abscidit.* Ex quo fonte error Michaelis Ephesii profluxit, qui ad quintum Nicomachiorum <sup>l</sup> dixit, in tyranni uxorem <sup>m</sup> + *adulterium non committi* : quod ipsum pari errore quidam <sup>n</sup> Judæorum magistri de alienigenis dixerunt, quorum conjugia pro nullis habent.

2. Atqui belli piratici magnam partem Cn. \* Pompejus pactionibus confecit, vitam illis pollicitus, & sedes, in quibus sine rapto viverent. Et tyranni interdum <sup>o</sup> libertatem reddiderunt, impunitatem pacti. Cæsar belli civilis <sup>p</sup> tertio, a Romanis ducibus cum prædonibus, & fugi- <sup>q</sup> Cap. 19.  
tivis, qui in Pyrenæis erant montibus, actum de compositione scribit, quis dixerit, si quid convenisset, + *nullam inde existuram fuisse obligationem?* + *non habent quidem isti specialem istam communionem, quam inter hostes in bello solenni, & pleno, introduxit jus gentium* : + *at quia*

#### G R O T I.

e *Adulterium non committi* ] Seneca in excerptis IV, 7. *Non putavi adulterium, uxorem tyranni polliceri : sicut nec homicidium, tyrannum occidere.* Julius Clarus in §. homicidium num. 36. *feminam bananitum impune adulterio corrupti censuit.*

d *Judeorum magistri* ] Rabbi Levi Ben Gerson, & Rabbi Salomo ad Levit. XX, 10.

e *Pompejus pactionibus confecit* ] Sic improbat Didii peridia in Cæliberos ex rapto viuentes. (Vide APLIAN. De Bell. Hispan. pag. 312. & quod testatur Pompejum, P. I. U. TARCH. in ejus Vita, pag. 672, 673; J. B.)

#### G R O N O V I E

10 *Adversus ipsam fidem* ] Aideo nihil pactorum sibi servandum putavit, ut ipsi fidei bellum indixisse videretur.

12 *Ex perduellion numero* ] Non pro jasto

hoste habetur.

12 *Jurandum commune* ] Nec si quid ei promissum, vel juratum sit, id servandum est.

13 *Libertatem reddiderunt* ] Ut Iffes Caryneum tyrannus, qui dominatu deposito, & accepta fide publica, patriam faderi Achaico adjunxit. Polyb. 2. Et hinc materia declamationis Fabio avo de cl. 267. *Finis aut arcem depolitor tyrannidis.*

(22) Est apud Homerum :

————— *ἀλλ' οὐκ ἔστιν*  
*Ἑλπίωνος ἐκτελέσας, ὅτε μὴ μὲναι ἔστι.*

i. e. ut bene vertunt ultimi Intt. *Quare nihil utile nobis autumo effictum iri, nisi fecerimus ita, scilicet, nisi reddamus Helenam.* Sic Auctor noster. ex memoria vitio, sensum, & seriem orationis immutavit : quemadmodum etiam in orā libri scriptum erat, *Ilind. X. pro Ilind. H. J. B.*

quia homines sunt, communionem habent juris naturalis, ut recte differit Porphyrius <sup>a</sup>, libro de non esu animalium tertio, + ex quo nascitur ut pacta servanda sint. Sic Diodorus <sup>b</sup> fugitivorum duci Apollonio a Lucullo fidem servatam memorat. Et Dio <sup>c</sup> scribit, ab Augusto Crocotæ (bb) latroni perfolutum pretium capiti ejus impositum, cum se ipse sifteret, ne fides violaretur.

III. 1. + Videamus tamen, ecquid a Cicetone non allatum proferri speciosius possit. Primum hoc est, quod + qui atrociter malefici sunt, <sup>14</sup> + neque pars sunt ullius civitatis, hi a quovis homine puniri possunt si jus nature respicimus, ut <sup>15</sup> + alibi a nobis explicatum est. At qui puniri possunt ut vitam amittant, + his & res, & jura sua possunt auferri: sicut recte dixit idem <sup>d</sup> Cicero: *non est contra naturam, spoliare eum, si possis, quem honestum est necare.* + Inter jura autem est <sup>16</sup> hoc jus ex promisso quæsitum: potest igitur & hoc in penam ei auferri. + Respondeo, processurum hoc, si <sup>17</sup> non tanquam cum malefico actum esset; at <sup>e</sup> si quando <sup>18</sup> cum tali, qua talis est, actum est, <sup>19</sup> + simul de remittenda, quod hanc rem attingit, pena actum censeri debet. quia semper, ut alibi diximus, + ea sumenda est interpretatio, quæ <sup>20</sup> cavet, ne actus in vanum recidat.

2. + Non male apud Livium <sup>e</sup> Nabis, cum tyrannidem ipsi objiceret Quintius Flaminius: *de nomine hoc respondere possim, me, qualiscunque sum, eundem esse qui fui, cum tu ipse mecum, T. Quinti, societatem pepigisti.* Ex mox: *jani feceram hac, qualiacunque sunt, cum societatem mecum pepigisti.* Addit, *si quid ego mutassem, mihi mea inconstantia, cum vos mutetis, vobis vestra ratio reddenda est.* + Locus est non dissimilis in oratione Periclis, ad cives suos apud <sup>f</sup> Thucydidem: *ταῖς πόλεσι πιστεύουσιν ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πιστεύουσιν ἑαυτοῖς ἐκ τῆς ἐμπειρίας.* civitates socias liberæ esse patiemur, si tales fuerint quo tempore factum est sedus.

IV. Deinde objici potest, quod <sup>g</sup> alibi diximus, + eum, qui metu causam dedit promisso, teneri <sup>h</sup> liberare promissorem, + quia damnatum dedit per injustitiam, id est, + per actum pugnautem & cum natura

## G R O T I I.

*F Si quando cum tali, qua talis est, actum est ]*  
Trentius in Adelpis :

*Leno sum, fateor: perniciis communis a-*

*dolefcentium :*

*Perjurum, pejus: tamen tibi a me nulla est*  
*orta injuria. (II. 1. 34.)*

Vide hac de re scriptorem *de compositione pacis* inter principes, & ordines Imperii.

## G R O N O V I.

<sup>14</sup> *Neque parvi sunt ]* Vagi sedium inopes, nec civili societate conjuncti, in quovis gra-

<sup>15</sup> *Alibi ]* 2, 20. 2.

<sup>16</sup> *Hoc juxta ex promissu ]* Quod ei ex pacto debetur.

<sup>17</sup> *Non tanquam cum malefico ]* Si cum eo egit, quem putavit esse bonum virum, & nescivit latronem, piratam, maleficum esse.

<sup>18</sup> *Cum tali, qua talis ]* Cum eo, quem notum est, qualis sit.

<sup>19</sup> *Simul de remittenda ]* Contractui tacite inclusum, quæ prius fecit improbe, fraudi esse illi non debere.

<sup>20</sup> *Cavet ne actus ]* Efficat, ut contrahentes non videantur nihil egisse.

<sup>21</sup> *Liberare ]* Solvere obligatione.

(bb) Ita veteres Edd. sed legendum *Corcotæ*, ut est apud Auctorem, unde hoc petitur.  
*J. B.*

G R O N O -

<sup>a</sup> Pop.  
372. Ed.  
Lugd.  
1620.

<sup>b</sup> Lib.  
XXXVI.  
fragm.  
II. 1.

<sup>c</sup> Lib.  
LVI. pag.  
615. Ed.  
H. Steph.

<sup>d</sup> Off. III.  
l' id. supr.  
c. V. §. 1.  
pr.

<sup>e</sup> Lib.  
XXXIV.  
c. 31.

<sup>f</sup> Lib. I.  
in fin. c.  
144.

<sup>g</sup> Lib. II.  
c. XI. §. 7.  
n. 2. cop.  
XIII. §. 14.  
c. XVII.  
§. 17.

ra libertatis humanæ, + & cum natura actus, qui liber esse debuit. Hoc vero sicut fatemur interdum locum habere, + ita non ad omnia promissa prædonibus facta pertinet. nam ut cui promissum quid est, ad liberandum promissorem teneatur, <sup>22</sup> + opus est, ipse metu injusto causam promisso dederit. (cc) + Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiserit pretium, tenebitur: + huic enim metus illatus non est, qui ad contrahendum sponte venit.

V. Adde quod + qui injusto metu coactus promissit, teneri poterit, accedente iurisjurandi religione. nam inde, ut alibi diximus, + homo non homini tantum, sed & Deo obstringitur, + adversus quem metus exceptio non est. Verum tamen est, + ex tali vinculo solo promittentis heredem non teneri, + quia <sup>23</sup> in heredem transeunt quæ in humano sunt commercio + ex primæva dominii lege; + at in his non est jus illud Deo questum qua tale. Iterum illud quoque ex <sup>b</sup> superioribus repetendum est, si quis fidem juratam, aut injuratam prædoni datam violat, + cum eo nomine poenam apud alias gentes non debiturum: + quia odio prædonum placuit gentibus, quæ adversus eos etiam vitiose committuntur, <sup>24</sup> diffimulare.

+ VI. Quid dicemus de subditorum bellis adversus reges, aliasque summas potestates? his, + etiam si causam <sup>25</sup> per se non injustam habeant, <sup>26</sup> jus tamen per vim agendi deesse, ostendimus c. alibi. Potest interdum + tanta esse + aut causæ injustitia, + aut refutandi improbus, + ut puniri graviter possit. Tamen si quasi cum desertoribus, aut rebellibus actum sit, <sup>27</sup> + poena promisso opponi non potest, secundum ea, quæ modo <sup>d</sup> diximus. Nam + & servis fidem servandam, veterum pietas existimavit, credito <sup>e</sup> Lacedæmonios iram divinam expertos, quod Tænarenfes servos contra pacta occidissent. Et Diodorus <sup>f</sup> Siculus notat, fidem servis datam in fano Palicorum nunquam a quoquam domino fuisse

<sup>a</sup> L. II.  
<sup>c</sup> XIII. §.  
<sup>14.</sup> <sup>u</sup>q<sup>ue</sup>  
<sup>ad</sup> §. 20. c.  
<sup>XIV.</sup> §. 3.

<sup>b</sup> Lib. III.  
<sup>c</sup> IV. §.  
<sup>18.</sup> c. IX.  
<sup>§.</sup> 16.

<sup>c</sup> Lib. I.  
<sup>c</sup> IV. §.  
<sup>Prot.</sup> §.  
<sup>41.</sup>  
<sup>d</sup> §. 3. n.  
<sup>1.</sup>  
<sup>e</sup> <sup>Aliam</sup>  
<sup>f</sup> <sup>Per. Hist.</sup>  
<sup>VI.</sup> 7.  
<sup>f</sup> Lib. XI.  
<sup>c</sup> 11.

## G R O N O V I Z.

<sup>22</sup> *Opus est, ipse metu injusto*] Non videtur sufficere responso: nam certe prædones, & fugitivi, metu injusto causam contractui dederunt: nisi enim metuerentur, nulla cum eis fieret pactio. Malim dicere, id verum esse in eo promissore, qui fuit in potestate illius, cui promittebat, quippe huic nihil fuit indignum, itaque nec iustus ejus consensus. At qui liber, & sui juris cum prædone contrahit, ejus plenus est consensus, utcumque provido metu inducti: nec hic est metus proprie dictus, qui eadit in constantem virum, eum præsens observatur periculum cruciatu, aut mortis, quo amittitur constantia, & omne consilium abiicitur, sed quidam provius adversus futurum malum, quod ita expectatur, ut sæpe non accidat.

<sup>23</sup> *In heredem transeunt quæ in humano*] Debita ex contractu legitimo: hi enim bonis adherent, & quocumque bona veniant, hoc

commodum, aut incommodum secum ferunt. At ubi quis injusto metu coactus interposito iurisjurando promittit, nullus est contractus legitimus, sed tantum vinculum personale, quod cum persona extinguitur, nisi novum jus accedat, hoc est, moriens, forte, qui promissit, ultima voluntate mandet heredi, ut idius solvat.

<sup>24</sup> *Diffimulare*] Impunita transmittere.  
<sup>a</sup> *Per se non injustum*] Puta injusta tyrannide pressi.

<sup>26</sup> *Jus tamen*] Adstringit enim eos civilis ordo ad obedientiam, & patientiam.

<sup>27</sup> *Pœna promissio*] Non liberatur princeps sine illis data, dicendo eos poenam sibi debere: itaque cum illa promissum suum compensari, nec se id servare teneri, & sufficere, & poenam remittat.

(cc) At vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, *De Jur. N. Et Gent.* Lib. III. cap. 6. §. 11. Not. 11. J. E.

fuisse violatam. <sup>28</sup> + Metus autem illati exceptio & hic poterit elidi interposito jurejurando, sicut § M. Pomponius tribunus plebis jurejurando obstrictus servavit, quod L. Manlio metu coactus promiserat.

VII. Sed + hic + supra priores specialem difficultatem facit <sup>29</sup> jus legis constituendæ, + & jus supereminens domini <sup>30</sup> in res subditorum, + quod civitati competit, + & ejus nomine a summâ potestatem habente exercetur. + Id enim jus si ad omnes spectat res subditorum, + quidni etiam ad <sup>31</sup> jus ex promisso bellico natum? quod si conceditur, + videntur inanes fore omnes tales pactiones, + ac proinde belli nisi per victoriam finiendi spes nulla. Sed notandum contra est, + jus illud supereminens <sup>32</sup> non promiscue competere, + sed quatenus communiter expedit + in regimine non dominico, + sed civili, etiam regio. + Plerumque autem communiter expedit, pacta talia servari; quo ea pertinent, quæ de præfenti statu tuendo + alibi dicta a nobis sunt. Adde quod + ubi hujus domini usum res exigit, <sup>33</sup> compensatio tamen facienda est, ut infra + latius explicabitur.

+ VIII. I. Præterea possunt pacta + sanciri jurejurando, nec tantum a rege, + aut senatu, + sed ab ipsa civitate; quomodo in leges suas Lacedæmonios, + jurare fecit + Lycurgus, Athenienses + Solon, & <sup>34</sup> ne personarum mutatione jus jurisjurandi intercederet, repeti quotannis jurejurandum. (dd) + Id enim si fiat, omnino + ne publice quidem utilitatis causa recedendum a promisso erit: + nam & de suo cedere civitas potuit, + & verba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant. Valerius + Maximus Athenas ita alloquitur: *lege legem, qua te jurejurando obstrictum tenet.* Romani hoc genus + leges sacratas appellabant, <sup>35</sup> + per quas ipse populus Romanus, ut <sup>36</sup> Cicero pro Balbo explicat, religione obligabatur.

2. Est

## G R O T I E.

§ M. Pomponius tribunus plebis] Juravit tribunus, nec secessit, Et consensu accusationis remissa concioni reddidit. Nulli alii licuit impune tribunum in ordinem redigere. Seneca de beneficiis III, c. 37.

h Leges sacratas appellabant] Vide Manutium de legibus.

## G R O N O V I E.

<sup>28</sup> Metus autem illati] Quod dicere potest imperans, se a subiectis rebellibus injusto metu coactum ea promississe, eoque civili jure posse rescindere contractum initum, id ei prodesse nequit, quia plerumque intervenit jusjurandum.

<sup>29</sup> Jus legis constituendæ] Quod summa potestas legem potest ferre, & abrogare.

<sup>30</sup> In res subditorum] Ut possit eas dominis auferre, aut consumere in utilitatem publicam. 2, 14, 7.

<sup>31</sup> Jus ex promisso] Quod acquisiverunt subiecti ab imperante armis rebellibus exgressum.

<sup>32</sup> Non promiscue] Ut pro libidine sua possit princeps, vel civitas abuti privatorum bonis.

<sup>33</sup> Compensatio tamen] Quoties princeps, vel civitas, bona privatorum arripit publici commodi causa, debet pro illis satisfacere ei, qui sua perdit.

<sup>34</sup> Ne personarum] Ne posteri exciperent, jurandum illud fuisse personale, atque ideo obligasse tantum jurantes.

<sup>35</sup> Per quas ipse populus] Non hoc dicit Cicero, sed sacramentum nihil est, nisi quod populus, plebsque sancisset. Itaque oportebat quidem intervenire populum, ut lex sacrata ferretur: non tamen ubi populus intervenerat, ea lex statim sacrata erat: nisi fuisset adjecta sanctio, qui eam non servasset, ejus caput sacrum, hoc est, diis devotum esset: eoque is homo a quovis posset occidi. (At vide quæ diximus in Notis Gallicis ad hunc locum. f. B.)

<sup>36</sup> Cicero pro Balbo] C. 15.

(dd) Vide quæ diximus ad PUFENDORFIIUM, De Jure Nat. Et Gent. Lib. IV. Cap. 2. §. 17. Not. 2. f. B.

G R O

• Z. I. I.  
• 4. §. 8.  
n. 3.  
• §. 14,  
• §. 15.

• Plut.  
Lycurg.  
pag. 57.  
• Idem,  
Vit. Solon.  
pag. 92.

• Lib. V.  
c. 3. n. 2.  
ext.

2. Est ad hanc rem pertinens disputatio per se obscurior apud 37 Livium libro tertio, ubi ex sententia multorum juris interpretum ait, \* tribunos esse sacrosanctos, \* non etiam ædiles, judices, decemviros, \* quorum tamen si cui noceretur, id non jure fieret. \* Causa discriminis est; \* quod ædiles, atque alii 38 lege sola defendebantur: \* quod autem potestrem populus iussisset, id ratum erat; \* manente tamen lege nemini contra agere jus erat. \* at tribunos religio publica populi Romani tuebatur. \* nam jusjurandum intercesserat, \* quod ab his ipsis, qui juraverant, salva religione tolli non poterat. Dionysius Halicarnassensis \* libro sexto: \* *Ἐπεὶ οὐκ ἐκαστοὶν ἐκαστοῦ τοῦ θεοῦ τὰς ἐξουσίας ἴσους ἢ ὅσους ἀνταδίδου τὸν ἀρχὸν, ὅμως τε καὶ ἱερὰ βέλτερον αὐτῶν τὸ ἀδικεῖν. ὁμοίως ταῦτα καὶ οἱ.* 39 Brutum concione advocata auctor Quiritibus fuit, ut magistratum hunc non lege tantum, sed & jurejurando inviolabilem redderent; quod omnibus placuit. \* Hinc lex illa sacrata appellatur. Ideoque improbatum fuit bonis i factum Tiberii Gracchi, cum Octavio tribunatum abrogavit dicens, tribunicium potestatem a populo habere sanctimoniam, \* non adversus populum. \* Ergo, ut diximus, jurejurando & civitas, & rex obstringi poterunt, etiam in causa subditorum.

\* Cap. 39.

IX. 40 Sed & tertio, \* qui metum non intulit, promissio valide fiet: \* nec scrutabimur, quid, aut quatenus ejus inter sit, quæ juris Romani sunt subtilitates: \* naturæ enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur. Sic Philippo, \* pace cum Romanis inita, \* jus saviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademptum legitimus.

\* Liv. 66. XXXIX. c. 23.

c. L. L. c. III. §. 27.

X. Sed &, quemadmodum probavimus \* alibi, \* status mixtos interdum exilire, \* sicut de statu puro in purum, \* ita & 41 in mixtum transiri pactis potest: ita ut 42 subditi qui fuerant, incipiant summum habere imperium, \* aut certe partem ejus, \* etiam cum libertate partis ejus vi tuenda.

\* XI. 1. \* Bellum vero solenne, \* id est, publicum utrinque, & indictum, \* sicut alia habet peculiaria \* in jure externo posita, \* ita & hoc, \* ut quæ in eo bello, aut ejus finiendi causa promittuntur, adeo sint valida, ut 43 ex causa metus injuste illati, invito eo, cui promissa sunt,

## G R O T I J.

i *Factum Tiberii Gracchi*] Vide id late narratum *Phil.* in ejus vita. (pag. 321, & seq.)  
k *Pace cum Romanis inita, jus saviendi in Macedonas*, qui in bello ab eo defecerant, ademptum legitimus. Est simile exemplum apud *Patriam* lib. VI.

etiam haberi, de quo id nominatim cautum non esset, ut factum fuerat in tribunis. Liv. 2, 33.  
39 *Brutus*] Non ille regum expulso, & iud. L. Junius, unus e primis tribunis plebis.

40 *Sed & tertio*] Qui tanquam pacificator, aut quomodocumque medius inter regem, & subditos intervenit.

41 *In mixtum*] Ex pura monarchia in temperatam aristocratiam.

42 *Subditi qui fuerant, incipiunt*] Ut *Melchior excussus Austriacorum, Belgæ liberi Hispanorum* jure.

43 *Ex causa metus injuste*] Eo pretextu, quasi vitium interveenerit contractui, aut metu injecto expressa sint, non possit ab his discedi, nisi remittente ipso relore, cui promissa sunt.

G R O -

## G R O N O V I J.

37 *Apud Livium libro tertio*] C. 55. (Et L. 9. c. 9. sum. Dec.)

38 *Legi sola*] Non etiam jurejurando, ut vult. Non tamen hæc discriminis esse causa videtur, sed quod neminem voluerunt sacrosan-

sunt, in irritum deduci non possint: quia \* sicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro justis habentur, <sup>1</sup> + ita & metus, qui tali bello utrinque inferitur. \* Quod ni id placuisset, bellis talibus, quæ valde sunt frequentia, nec modus, nec finis potuisset imponi: \* quod tamen fieri interest humani generis. \* Et hoc potest intelligi jus illud esse bellicum, quod cum hoste servandum, ait \* Cicero, cui & alibi \* dictum, hostem in bello jura retinere, scilicet, + non tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta.

2. Neque tamen hinc sequitur, + eum, qui tale quid bello injusto extorsit, salva pietate, salvis viri boni officii, posse retinere quod accepit, + aut etiam cogere alterum, ut stet pactis sive juratis, sive injuratis. <sup>44</sup> + Intus enim, & ipsa rei natura id injustum manet: + neque interna hæc injustitia aclus tolli potest, nisi ex novo, & vere libero consensu.

XII. Cæterum, quod metum, dixi, haberi pro justo, qui bello solenni inferitur, <sup>m</sup> de eo metu intelligi debet, <sup>45</sup> quem jus gentium non improbat. \* Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem constitutam intra jus naturale: + quia jus gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

+ XIII. 1. Servandam autem fidem inter perfidos, & nos \* in generali tractatione supra \* diximus, & idem docet \* Ambrosius: quod haud dubie + porrigendum ad hostes quoque perfidos: quales Pœni, + quibus Romani fidem sancte servaverunt. *Se tunc Senatus, non eos, quibus hoc præstatur, aspexit*, ait in hoc argumento \* Valerius Maximus. Et *f* Sallustius: *belli Punicis omnibus, cum saepe Carthaginienses & in pace, & per inducias multa nefanda facinora fecissent, nunquam ipsi per occasione salia fecere.*

2. Appianus \* de Lusitanis foedifragis, quos <sup>46</sup> Sergius Galba novæ pacatione deceptos trucidaverat: *amicis patris apud amicos peritis, in æliis h' Punicis inimicis hostibus perfidia perfidiam ultimam contra Romanam dignitatem barbaros imitabatur.* Eoque nomine idem Galba postea a Libone tribuno plebis accusatus est: quam rem narrans \* Valerius Maximus, *miserericordia*, inquit, *illam questionem, non æquitas rexit.* (ee) (male editur textus) *groniam qua innocentie tribui non poterat absolutio, respectu priorum data est.*

## G R O T I I.

1 Ita *Est metus*, qui tali bello utrinque inferitur. Vide dictum scriptorem de compositione pacis.

<sup>m</sup> De eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat. Sic nihil prodest extorquenti promissio, quam legatus capto in extortit. *Marianus XXX.* (Cap. 12. & 19. Sed exemplum non quadrat. Vide Notas nostras Gallias. J. R.)

## G R O N O V I I.

<sup>44</sup> Intus enim, & ipsa rei natura. Fictio

tantum juris hoc justum est, ut aliquis finis perniciæ discordiæ reperiretur; non per naturam rerum, aut legem morum, aut apud Deum.

<sup>45</sup> *Quem jus gentium*. Qui inferitur actionibus, quæ in bello consensu gentium licite prestantur.

<sup>46</sup> *Sergius Galba*. Leg. *Servius Sulpicius Galba.*

(ee) Nescio quâ Editione usus fuerit Auctor. Certè ejus auctor jam legabatur heic rexit. Saltem ita habet Editio Wecheliana, ann. 1627. à *Christophoro Celero* curata. J. B.

G R O

a De off.  
III. 29.  
b Per.  
IV. 55.

c Lib. II.  
d XIII. 5.  
e 16.  
f Off. I.  
g Lib. VI.  
h 6. n. 3.  
i Bell.  
Catil. cap.  
10. Ed.  
Wass.  
k Brk.  
Hist. pag.  
249. Ed.  
II. Steph.  
l Lib.  
VIII. c. 1.  
m 2.

et. Cato in originibus scripserat, \* nisi 47 pueris, & lacrymis usus esset, pœnas eum daturum fuisse.

a *Et. de erat. Lib. I.*  
c. 53 *Et Bruto, c. 20.*

XIV. Sed simul sciendum est, + duobus modis fieri posse ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promissum est, 48 + defectu scilicet conditionis, & 49 + per compensationem. + Defectu conditionis non vere liberatur promissor; sed eventus ostendit, nullam esse obligationem, ut + quæ nisi sub conditione contracta erat. Et huc referendus casus, + si prior alter non implevit quod ex sua parte implere tenebatur. Nam unius, ejusdemque contractus capita 50 singula + alia aliis inesse videntur per modum conditionis, + quasi expressum esset, hæc ita faciam si & alter faciat quæ promissit. Ideo <sup>b</sup> Tullius Albanus respondens, Deos testes facit, + uter prius populum res repetentes legatos aspernatus dimiserit, ut *ius eum omnes expectant clades belli. Non tenebitur pro socio*, ait <sup>c</sup> Ulpianus, + *qui ideo renuntiavit, quia conditio quadam, qua societas erat inita, ei non præstatur.* 51 + Hanc ob causam quoties alia mens est, solet diserte poni, ut si contra hanc, aut illam partem quid fiat, + cætera non eo minus rata manent.

b *Apud Liv. I. 22.*

c *L. 14. D. pro socio.*

+ XV. a + Compensationis originem <sup>d</sup> alibi indicavimus, cum diximus, nos, si quod nostrum est, aut quod nobis debetur, consequi aliter non possumus ab eo, qui nostrum habet, aut nobis debet, + tantundem in re quavis accipere posse: + unde sequitur, ut multo magis possumus id, quod penes nos est, + sive corporale est, sive incorporale, retinere. Ergo quod promissimus + poterit non præstari, si non amplius valet, quam res nostra, quæ sine jure est penes alterum. <sup>e</sup> Seneca libro de beneficiis sexto: sic debitori suo creditor sepe damnatur, ubi plus ex alia causa obtulit, quam ex credito petit. Non tantum inter creditorem, & debitorem iudex sedet, 52 qui dicat: Pecuniam credidisti. Quid ergo? ... 53 + agellius, quem non emeris, possides: estimatione facta debitor discede, qui creditor veneras.

d *Lib. II. c. VII. §. 2.*

## + XVI. + Idem

## G R O T I I.

a Compensationis originem alibi indicavimus ] Tertullianus Scorpæico: nulli compensatio iniuncta est, in qua aut gratia, aut injuria communis est ratio. (Cap. 6.)

u Seneca libro de beneficiis VI. ] Cap. 4.

## G R O N O V I I.

47 Pueris, Et lacrymis ] C. Sulpicii Galli, hominis gratiosi ad plebem, filio, pupillo suo, & duobus parvis suis, quorum se, tanquam in proximo testamentum faceret, sine libris, & tabulis pop. Rom. instituire tutorem orbis dicebat: atque hi flecti suum populum movent.

48 Defectu conditionis ] Si quis promissit non omnino, sed certo casu, & conditione, & is casus, cave conditio non existerit.

49 Per compensationem ] Si promissum est,

& ipse rem nostram tenet mala fide, & cum consilio non reddendi, quæ sit ejusdem estimationis, cujus est quod promissum est. 50 Singula alia aliis inesse ] Adeo ut si unum non servetur, omnia pro irritis, & violatis habeantur.

51 Hanc ob causam ] Hæc exceptio ut elidatur, quoties eam valere nolunt contrahentes.

52 Qui dicat ] Actori, pecuniam credidisti, itaque illum, unde petitur, condemno, ut tibi reddat. Sed alia sepe dicit. Quæ ista? nempe, credidisti tu quidem illi pecuniam, sed argentum, scilicet factum in vasis, ab eo, quacunque specie, aut occasione acceptum, neque enim, aut jure tuum, possides: id æstimatum pluris est, quam quod petis. Ergo sic abi e iudicio, ut te debitorem scias, qui creditorem præferebat, teque ultro aliquid debere illi, a quo nummos petiturus huc venisti.

53 Agellius, quem ] Argentum, quod.

+ XVI. Idem erit + si ex alio contractu is, quicum negotium est, plus, aut tantundem debet, + idque ego aliter consequi non valeo. In foro quidem, ut P. idem Seneca ait, 54 + actiones quaedam separantur, nec confunditur formula: sed illa exempla, ut ibidem dicitur, + certis legibus continentur, quas necesse est sequi: + lex legi non miscetur: eundem est qua ducimur. + Jus gentium ista discrimina non agnoscit, + ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est.

XVII. Idem dicendum erit si qui promissum urget 55 + non contraxerit, sed damnum dederit. 9 Seneca ibidem: 56 + *colonium suum non tenuit*, + *quantumvis 57 tabellam manentibus, qui segetem ejus proculeavit, qui succidit arbutum, non quia recepit quod pepigerat*, + *sed quia ne reciperetur effecit*. Mox alia addit exempla: + *pecus abegisti, servum ejus occidisti*. + Deinde: + *licet me comparare inter se quantum profuerit mihi quisque, aut quantum nocuerit, & non pronunciare, utrum plus debeatur mihi, an debeam*.

XVIII. Postremo + & quod ex poena debetur ei, quod promissum est, 58 potest contribui, quod eodem loco late explicatur: + + *& beneficio gratia debetur, & injuria ultio: nec ego gratiam illi debeo, nec ille mihi poenam: + alter ab altero absolvimur. mox b: + comparatione facta inter se beneficii, & injuria, + videbo an etiam ultra mihi debeatur*.

+ XIX. I Sed sicut 59 si quid inter litigantes convenerit, ei, quod promissum est, + opponi lite manente non poterit, aut actio, de qua lis erat, + aut litis damna, & impensae, ita nec manente bello compensari poterit aut id, unde ortum est bellum, aut + quidquid bellico gentium jure fieri solet. 60 + Negotii enim natura, ne nihil actum sit, ostendit convenisse sepositis belli controversiis. + nam alioqui nulla esset padio, quae non posset eludi: nec forte male huc aptem quod t + apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam est: *Nullam excusationem receperunt*

## G R O T I U S.

p. Idem Seneca ] Eodem libro, capitibus 6. & 7.

q. Seneca ibidem ] Dicto cap. 4.

r. Deinde ] Dicto cap. 6.

s. Comparatione facta ] Eodem cap. 6.

t. Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam est ] De benefic. VII, 16.

## G R O N O V I I.

54 Actiones quaedam separantur ] Ita sunt diversae, ut compensari nequeant: sed si duorum uterque adversus alterum propriam actionem habet, uterque sua uti, & quod ea continentur, prosequi necesse habet: nec tollit altera alteram.

55 Non contraxerit ] Nihil quidem vicissim promiserit, sed in culpa est, ut alter minus habent.

56 Colonum non tenet ] Non habet obliga-

tum, ita ut fructus, vel pecuniam, qua ille conduxit, exigere possit.

57 Tabellam manentibus ] Formula, vel instrumentum conductionis illius, & integro.

58 Potest contribui ] Pro eo, quod promissum est, ut non praestet, potest imputari, & compensari id, quod propter maleficia promittendi debet, cui promissum est.

59 Si quid inter litigantes ] Si qui jam contendunt in foro, de alia causa contraxerint, non potest alter contrahentium salva fide promissum negare, quod dicat se ab illo lite vexari, & multum impendere. Sic etiam jam bellantes si quid inter se padio fuerint, non re tota composita, nequit alter a padio resilire, propter causam, aut continuationem belli.

60 Negotii enim natura ] Hoc omni negotio naturaliter inest, ut praestetur aliquid actum, non pueriliter lusum. Hoc autem eas non potest aliquid actum videri, nisi seposita causa principali.



reperunt (majores) ut homines scirent fidem utique præstandam. Satis enim erat, \* a paucis etiam justam excusationem non accipi, quam ab omnibus altius tentari.

2. \* Quæ ergo sunt, quæ compensari cum eo, quod promissum est, poterunt? nimirum, \* si quid alter, quamvis ex alio contractu, inter bellum inito, debet: \* si damnum dedit intra induciarum tempora: \* si legatos violavit, \* aut aliud quid fecit, quod inter hostes jus gentium damnat.

3. Observandum tamen \* ut <sup>61</sup> inter easdem personas fiat compensatio, \* ac ut jus tertii cujusquam lcadatur: \* ita tamen ut subditorum bona pro eo, \* quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur, ut alibi \* diximus.

4. Addamus & hoc, \* generosi esse animi stare federibus etiam post aliquid injuriæ acceptum: quo nomine sapiens <sup>b</sup> Indus Iarchas laudabat regem, qui lictus a vicino federato, <sup>c</sup> *παρὰ τὴν τῶν ἑσπέρων ἐλευθερίαν ἀπομνησθεὶς ὁδὸν, ὥς μὴδὲ ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ δαμνῆναι κέρειν*, non discessit a jurata fide, \* ajens, tam sancte se jurasse, ut alteri ne post acceptam quidem injuriam nociturus esset.

5. Quæ vero de fide hostibus data incidere solent quæstiones, ferme omnes solvi possunt, \* si adhibeantur regulæ supra traditæ <sup>c</sup>, cum de vi, \* tum quorumvis promissorum, \* tum speciali jurisjurandi, \* federis, ac sponsonum, \* & de regum jure, ac obligatione, \* deque ambiguis interpretandis dissertavimus. Tamen ut & autedictorum usus sit manifestior, & si quid præterea controversi est, discutiat, \* specialium quæstionum frequentiores, atque illustriores attingere non pigebit.

<sup>a</sup> Libro III, c. 11.

<sup>b</sup> Philoſ.

lib. 111,

c. 9. (cap.

20. Ed.

Oleus.)

<sup>c</sup> Lib. II,

cap. XI,

XIII. XV.

XVL.

## G R O T I I.

<sup>61</sup> Inter easdem personas ] Quod in compensationem mei promissi imputare alicui volo, sit ejus, quicum mihi res est, non alicujus tertii.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XIX.

■ **H**ACTENUS de jure belli egimus, \* tractationem de jure pacis hic incipit,  
■ & quid in bello liceat: at quia fini- \* & ea occasione in genere materiam fi-  
■ ri tandem bellum debet, quod plerum- \* dei, quatenus hosti debeatur, tractat.

■ quo per conventionem fieri solet, Auditor

Q 3 2

Ad

## A D §. L

1. **PARTI PRIORI** = Qua querebatur,  
 • quid liceat in hostem nude, citra pro-  
 • missum, sive ex jure naturæ, sive ex ju-  
 • re Gentium L. 3. c. 1. §. 1.

*Qua est de fide hostium inter se* = Ad-  
 • eoque ubi queritur, quid liceat in ho-  
 • stem ex promissa, d. c. 1. §. 1.

*Inter bella fidem* = Quæstio celebris est,  
 an fides hostibus data sit servanda? Nos  
 omnino affirmamus 1. quia uterque con-  
 trahentium pro lubitu de suo jure dispo-  
 nere potest; prout igitur disponunt, ita jus  
 est. *Pof. J. G. 6. 20.* Quia hosti, ut ho-  
 sti, fides datur, adeoque utrinque consen-  
 sum in id est, ut hosti fides servetur. Et  
 cum 30. supra l. 2. c. 13. §. 7. dictum  
 sit, fidem eiam vi injusta extortam valere  
 (quia aliud est fides data, seu dispositio,  
 aliud vis), multo magis id obtinebit in  
 fide, quæ hosti datur, qui justam sibi as-  
 serit causam. 45. Nulla alia esset ratio  
 componendæ litis cum hoste, nisi interme-  
 dione vel ipsorum, vel reipublicæ nostræ.  
 Servanda igitur est fides ex mediæ neces-  
 sitate. Idque 54. confirmatur consensu Gen-  
 tium. Sane, perjurium Zedekiz regis er-  
 ga regem Babyloniz Idololatram prædicente  
 Jeremia punitum, legimus 2. *Chron. 36. v.*  
*12. Et 13.* Ipse enim victus, captus, li-  
 beri occisi, ipsi oculi eruti, totaque vita  
 in vinculis fuit Babeliis. 2. *Reg. 25. v. 4.*  
*seq.* Saul violatam fidem Gabaonitis (dam-  
 natæ populis) datam fime triennii, &  
 morte septem filiorum luit. *Vid. l. 2. c.*  
*13. §. 4.* Ex profana Historia id docent  
 exempla Auctoris: quibus adde quod Ca-  
 millus dixit, *est cum Falcibus non sit so-*  
*cietas, quæ passio sit humano, esse tamen*  
*quam ingeneravit natura.* Liv. l. 5. c. 27.  
 Perfidiam Ptolemæi Ceraoni insigniter pu-  
 nitam legimus: brevi enim post a Gallis  
 regno exutus, & obruncatus est, diis id  
 vindicantibus. *Justin. l. 24. c. 23.* Maria  
 Guisiana, Jacobo V. Scoto nupta, fidem,  
 ubi potuit, fecellit, causata, fidem a Prin-  
 cipibus exigendam quatenus eis commodum  
 videretur, *Buchan. l. 16. p. 573. ad ann.*  
*1558;* Inec esse adeo anxie exigendam,  
*ibid. p. 577;* hæretico autem minime ser-  
 vandam, *ibid. p. 576.* At tandem cum in

angustiis constituta primores legatos mit-  
 teret, nec audita, nec fides ipsi habita  
 fuit, *ibid. p. 579.* Uladislai calamitatem,  
 ex perfidia ortam, exposuimus *supra l. 2.*  
*c. 11. §. 20.*

## Additio.

- lisdem fere principis notitur quæstio:  
 • an hæreticis, an perfidis, an predonibus,  
 • an tyrannus fides servari debeat; de qui-  
 • bus *supra l. 2. c. 13. §. 15. Et c. 15.*  
 • §. 8. *Et seq.* egimus. Conf. *Dissert. pro-*  
*am. XII. §. 418.*

*Xenophon* = *Et in Inst. Cyr. l. 8. p.*  
*216.*

*Contra militatem* = Conf. *Lucan. 2.*  
*v. 243. Marcellin. 20. 26. Liv. 5. 27.*

*Cassiod. t. 12. Tefm. b.*

*Inducias facit* = Ut armati quoque a vi  
 • abstineant.

*Dediturum civitatum jura conservat* =  
 • Quia fides hosti data servanda est.

*Reverentiam humanarum vinculum est* = Quod  
 • pluribus auctoritatibus corroboravimus *su-*  
*pra l. 2. c. 11. §. 1.*

*Hostes qui sunt, homines non esse defini-*  
*mus* = *Vid. §. 2. n. 2.*

*At omnes homines juris capaces sunt ex*  
*promissa* = Hostes enim quæ hostes, jus  
 • habent de rebus, ac juriis suis pro lu-  
 • bitu disponendi; prout igitur quæ hostes  
 • inter se disponunt, ita jus est.

*Quam ingeneravit natura* = Scilicet com-  
 • munitio juris, quam natura omnium animæ  
 • per rationem inscripsit; aliam enim so-  
 • cietatem non dari, diximus.

*Ex hac autem societate rationis, Et ser-*  
*monis, nascitur ea, de qua agimus, obliga-*  
*tio ex promissa* = Immo ea oritur ex utri-  
 • usque placito, atque consensu.

*Falsum eloqui* = Mentiri hosti licere,  
 • diximus *supra l. 3. c. 1. §. 18.*

*Pari ratione hoc ad fidem datam referri*  
*posse* = Aliud omnino est mentiri hosti,  
 • aliud fidem ei datam violare: priori casu  
 • nulla a parte mei obligatio est roganti ve-  
 • ritatem dicendi; at ubi fidem hosti qua  
 • hosti dedi, jus in eum transuli, quod  
 • ei auferre non possum.

*Verum, eloquendi obligatio est ex causa,*  
*quæ bello fuit anterior* = Ex illa judican-  
 • di libertate nata cum ipso sermonis inter  
 • homines commercio. *Vid. l. 3. c. 1. §.*  
*111. Grew. b. Quod refutavi ibidem.*

*Ex bello totis forte aliquantulum potest* =  
 • Immo

- Immo nulla obligatio a natura est verum dicendi hosti; immo nec amico, si jus ejus non leditur.

*At promissio per se seu motum confert* ] Rationem cur mentiri hosti liceat, non vero fidem datam violare, jam allegavi-  
mus.

*Sunt enim hoc alterius virtutis* ] Nimirum, justitie, quæ necessitatem inter-  
fidem servandi.

## AD §. II.

1. NULLA nobis societas cum tyrannis ]  
Resp. 1. jus hoc, i. e. obligatio fidem hosti servandi, non ex societate aliqua oritur, sed ex jure, & facultate disponendi de re sua pro lubitu: atque hoc jus 2. obtinet, licet nulla daretur societas humana. Sane, 3. ob delictum hostibus non auferuntur reliqua naturæ jura, nec impune in eos committuntur stupra, adulteria, &c. ergo non magis in eos licita perfidia.  
4. Sed & verum non est, cum tyranno non esse societatem, utpote quæ a natura est inter homines. Quin hoc ipso §. dam quæ cum hoste contrahit, agnoscit, societatem cum eo esse. Immo 6. fide post delictum data remittitur jus, & poena, quia partes ita disponunt. Denique & 7. nec hostis nobis fidem servare teneretur, quia quisque alterum injuria agere, ait, & sic hostis nos quoque extra societatem constituit.

### Additio.

- Alibi diximus, societatem inter homines non esse, adeoque frustra quaeri, an cum hoste talis societas detur: optime notavit B. Parens, jus illud, quo hosti fides servanda est, non ex societate, sed ex dispositione oriri, quin partes prout de jure suo disponunt, ita jus est.

*Cum hoc nec fides esse debet* ] Refuta-  
tum hoc satis a nobis est.

*Nec jusjurandum commune* ] Contrarium  
defendimus d. c. 13. §. 16. seq.

*Adulterium non committi* ] Dixi, cum hoste jura naturæ communis macerare, ita ut crimina in eum committi non possint. Hinc incestus, & adulteria, nec cum hoste committere licet. Vid. supra L. 3. c. 4. §. 19.

2. Nullum inde exsistendum fuisse obligatio-

nem ] = Ad quid enim opus fuisset tractare de finiendis motibus?

*Non habent quidem ipsi specialem istam communionem, quam inter hostes in bello solenni introduxit jus gentium* ] = Immo eadem ratio est hostis, & piratæ circa promissa. Utrique fides data servari debet, quia partes de jure suo pro lubitu dispo-  
nere possunt, & prout disponunt ita jus est. Cæterum, bellum solenne, in quo ex placito gentium jura quædam particu-  
laria obtineant, non dari, supra vidi-  
mus.

*At quia homines sunt, communionem habent juris naturalis* ] = Cujus regula est, ut is, qui alii etiam hosti aliquid pro-  
mittit, id servare teneatur. Conf. supra §. 1. n. 2.

*Ex quo nascitur ut posita servanda sunt* ]  
Dum enim hosti aliquid promitto, mea voluntate jus in eum transfero, quod ei præstare teneor ex regula illa naturali, quæ suum cuique tribui jubet.

## AD §. III.

VIDEAMUS tamen ] = Auctor novæ  
= objectiones contra regulam illam, fidem  
= hostibus esse servandam, format.

*Qui atrociter malefici sunt, &c. bi a quo-  
vis homine pariri possunt* ] = Quod refuta-  
vimus supra L. 2. c. 20. §. 1. & c. 21. §.  
3, & 4. Conf. Dissert. Proem. XII. §.  
519. seq.

*Nec pars sicut nullius civitatis* ] = Nam in-  
stituta civitatibus inter gentes convenis-  
se, putat, ut singulorum delicta ipsis pro  
arbitrio punienda, aut dissimulanda re-  
linquerentur: ita tamen, ut si extraneo  
subdito injuria fiat, cives illius civitatis  
vel puniri, vel dedere debeant. Quod exa-  
minavimus d. c. 21. §. 3. & 4.

*Ut aliter* ] = Vid. Dissert. proem. XII. §.  
519. seq.

*Hinc & res, & jura sua possunt arseri* ]  
= Quia majus est vita, quam bona.

*Inter jura autem est hoc jus ex promisso  
quæsumus* ] = I. e. jus, quod hosti compe-  
tit petendi id, quod ei promissum.

*Responsio* ] = Sensus responsionis est,  
quod fidem dando remisit penam is, qui  
eam exigere potuisset.

## Alditio.

» In hoste hæc specialis ratio accedit,  
» quod ratione huius actus communi con-  
» sensu desinant esse hostes: invicem con-  
» ventum, quod in reliquis sese invicem  
» lædere velint, hoc æctu, de quo fides  
» data est, excepto.

Simul de remittenda pœna ] » Pœnam  
» autem delinquentibus remittere licet: &  
» remissione stipulata, revocari nequit: quia  
» jus semel in alterum translatum est.

Ea sententia est interpretatio, qua cavet  
» ne actus in vacuum recidat ] » Immo id so-  
» quitur non ex aliqua præsumptione, sed  
» ex certitudine illa morali, quod Magi-  
» stratus, qui pœnam merito, sciens talem  
» esse, aliquid promittit, hoc jus in pœnam  
» auferre non possit: quia jus in eum qua  
» maleficum transiit, adeoque hoc jus  
» pœnæ excipit.

Non male ] » Adeoque Auctor existimat,  
» si quid cum tyranno qua tali actum est,  
» simul de remittenda pœna, quatenus hanc  
» rem attingit, actum censeri. Cum Nabide  
» enim societatem iniverunt Romani; postea  
» eam tanquam tyrannum bello proleque-  
» bantur: id exprobrat Nabis Romanis. At  
» alibi demonstravimus, contra Romaos,  
» id quod Nabis respondit, allegari non  
» posse. Vid. l. 2. c. 16. §. 18.

Locus est non dissimilis ] » Immo locus  
» hic plane non quadrat. Vid. supr. l. 2.  
» c. 16. §. 18. Lacedæmonii declamant A-  
» theniensibus, se velle Græcos liberos dimis-  
» si. Pericles ait, id æquum esse si tempore  
» fueris liberi fuerunt. Qua, quæso, ratione  
» hæc applicari possunt ad thesin Auctoris,  
» quod si malefico qua tali aliquid promitti-  
» tur, simul remissa, quod eam rem attingit,  
» pœna videatur? Vid. n. præc.

## A D §. IV.

Porro Auctor eidem sententiæ oppo-  
» nit, metum, adeoque injuriam, dedisse  
» causam promissionis: hoc damnum reparari  
» debere ab eo, qui intulit. Admodum hic  
» Auctor Grocius, & respondet, 1.<sup>o</sup> id non  
» esse generale, nec ad omnia promissa præ-  
» donibus facta pertinere, ib. 4: 2.<sup>o</sup> ad evi-  
» tandam omnem cavillationem prædonem  
» exigere posse ut promissum jurejurando fur-  
» metur, ib. 5. 3.<sup>o</sup> Valere promissum, quod  
» malefico sit qua tali, ib. 6. 4.<sup>o</sup> Neque ob-

stare, ait, ejusmodi promissio jus superemi-  
» nentia domini, ib. 7. §. 8: 5.<sup>o</sup> valere  
» quoque si tertio fit, qui metum non intulit,  
» ib. 9: item 6.<sup>o</sup> si in statu mixto sub-  
» diti, & Princeps aliquid promittunt, ib.  
» 10. 7.<sup>o</sup> jure Gentium omnem metum bello  
» solenni illatum iustum esse, indeque me-  
» tu promissa eo jure valere, §. 11. modo  
» jus gentium metum illum non improbet,  
» §. 12.

Tota res expeditur distinctione inter  
» promissionem, & vim: illa licita est, hæc re-  
» gulariter illicita. Ex priori obligatur pro-  
» missor ad præstandum id, quod promisit,  
» ex posteriori agit ad reparationem damni vi  
» illa dati: quod plenius explicavimus l. 2. c.  
» 11. §. 7.

Eum, qui metu causam dedit promissio,  
» teneri liberare promissorem ] » Immo sublit  
» promissio, quia licet coactus voluerit,  
» tamen voluit, l. 21. §. Quod met. caus.  
» adeoque non tenetur alterum liberare,  
» sed separata actione agit ad id, quod  
» interest metum illatum non esse.

Quia damnum dedit per injustitiam ] »  
» Verum est, per vim damnum injuria da-  
» tum esse: sed inde non sequitur, cogen-  
» tem teneri liberare promissorem a promis-  
» sione, quæ facta est a volente, licet coacto.

Per actionem pugnantem, & cum natura  
» libertatis humana ] » Recte: sed ideo tene-  
» tur ad id, quod interest vim illatam non  
» esse, salva ceterum promissione.

Et cum natura actus, qui liber esse do-  
» buit ] » Immo actus ille etiam vi, ac metu  
» perici potest, quia coacta voluntas etiam  
» est voluntas.

Ita non ad omnia promissa prædonibus  
» facta pertinet ] » Immo ad nulla.

Opus est ipse metu iniusto causam promissio  
» dederit ] » Jure naturæ nec tunc tenetur  
» liberare promissorem, quia promissio ipsa  
» vitiosa non est: sed tenetur ad reparan-  
» dum damnum, quod vi, adeoque injuria  
» datum est.

Si quis ergo, ut amicum vinculis exime-  
» ret, promiserit pretium, tenebitur ] » Casum  
» exhibuimus supra l. 1. c. 4. in Ci-  
» ve Neapolitano, qui noluit sileijussi pe-  
» cuniam reddere, quam hic Gallis pro eo  
» liberando solverat.

Huic enim metum illatum non est, qui ad  
» contrahendum sponte venit ] » Diximus di-  
» cto loco, duo hic negotia esse: 1. factum  
» incarcerationis, quod intercedit inter in-  
» carca-

„carcerantem, & incarcerationum; idque in-  
„juria factum supponitur: 2. fidejussio-  
„nem, quod negotium intercedit inter in-  
„carceratum, & fidejussorem, & maxime  
„licitum, quin laudabile est.

„Neque obstat, quod vis alterius cau-  
„sam huic promisso dedit: Nam ideo  
„contra eum, qui vim intulit, actio pro-  
„mittenti competit ad omne id, quod in-  
„terest; at inde promissio spontanea, quæ  
„fidejussori facta est, non vitatur. Sane,  
„jus suum recuperaret cum alterius jactu-  
„ra; nam sine fidejussione mansurus in  
„vinculis fuisset.

A D §. V.

Quia in iusto metu coactus promissa, teneri  
poterit accedente iurjurandi religione.] Im-  
mo iurjurandum nullum jus daret præ-  
doni, si ex pacto id ei non competeret.  
Vide L. 2. c. 13. §. 14. ubi diximus,  
omnem promissionem, utut metu extor-  
tam, valere, nedum si iuramentum ac-  
cesserit.

Homo non homini tantum, sed & Deo  
obstringitur.] Ex solo iuramento homo non  
obligatur homini, nisi dispositio præces-  
serit, etsi metu extorta.

Adversus quem iustus exceptio non est.]  
Immo nec ea adversus hominem est;  
quia non obstante metu voluit.

Ex tali vinculo solo promittentis heredem  
non teneri.] Immo promittentis hæres ex  
promisso metu ab antecessore facto tene-  
tur, eodem modo uti promittens ipse. At  
hæres vicissim eandem actionem ad id,  
quod interest, habet, quam defunctus  
habuit contra eum, qui vim injuria intu-  
lit. Cæterum, verum est, quod hæres  
ejus, qui jurato promittit, de perjurio  
non testatur Deo, quia ipse non jura-  
vit.

Quia in heredem transeunt qua in hu-  
mano sunt commercia.] Succedit hæres in  
omne jus defuncti, excepto eo, quod so-  
li persone cohereret, nec ab ea separari  
potest. Hinc in delictis, adeoque & in  
perjurio, hæres non succedit. Vid. L. 2.  
c. 13. §. 17. c. 9. §. 17. c. 21. §. 19.

Ex primæva dominii lege.] Ex hypothesi  
Auctoris simul cum dominio fuit intro-  
ductum, ut bonis defuncti cohererent  
ea, quæ alicui debentur, ex ipsa rerum

„inæqualitate. L. 2. c. 21. §. 19. Nos ali-  
„bi demonstravimus, dominium non esse  
„introducendum facto hominum, sed a na-  
„tura constitutum naturali ratione in hæ-  
„redes cum suo onere transire, utpote qui  
„in omne jus familiaræ succedunt. Vid. L.  
„2. c. 5. Sed & obligationem proprie non  
„oriri ex rerum inæqualitate, diximus L.  
„2. c. 12. §. 8.

At in his non est jus illud Deo quaesitum  
qua tale.] Sensus est, Jus Deo ex iura-  
mento quaesitum non esse in humano  
„commercio ex primæva dominii lege;  
„atque ideo hæres non obligari ex iura-  
„mento defuncti. Verior est ratio, quam  
„supra L. 2. c. 21. §. 19. allegavi, nimi-  
„rum, hæredem in meritis, quæ sunt per-  
„sonalia, non succedere, adeoque nec in  
„obligationem; quæ ex delicto, seu per-  
„jurio oritur.

Eum eo nomine prædam apud alias gentes  
non debiturum.] Passim hoc repetit Au-  
ctor L. 2. c. 13. §. 14. L. 3. c. 4. §.  
„18. L. 3. c. 23. §. 2. & c. 12. §. 5.  
„At sæpius dictum est, gentes invicem jus  
„puniendi non habere, adeoque frustra  
„metueret perjurus talem penam ab ex-  
„traneis gente.

Quia odio prædonum placuit gentibus,  
&c.] Dixi 1. Prædoni quoque promissum  
„servandum esse, etsi metu extortum; id-  
„que 2. multo magis verum esse, dixi,  
„si iuramentum accessit: sed prædonem 3.  
„peculiari actio; teneri ob vim injuria il-  
„latam. Adde 4. tale placitum odio præ-  
„donum inter gentes inicum non existere,  
„nec ulla ratione probari.

A D §. VI.

Auctor ait, subditis quoque rebelli-  
bus fidem datam servandam esse, si qua  
„talibus data sit. Quod verissimum est.

Etiam si causam per se non injustam ha-  
beant, jura tamen per vim agendi deesse,  
&c.] Ex hypothesi Auctoris jure nature  
„cuiuslibet loco jus competit vindictam su-  
„merendi etiam a Principe: at institutis ci-  
„vitatibus inter gentes communi consensu,  
„& placito jus hoc resistit sub gravissi-  
„mis penis sublatum fuit, proleg. §. 41.  
„& L. 1. c. 4. §. 2. n. 1. Quod refuta-  
„vimus dictis locis. Diximus, 2. verum  
non

» non esse, cuique privato ius ponendi la-  
» dentem competere. Diximus, 2. Princi-  
» pi resistere nunquam licere. Denique, &  
» 3. diximus, placitum commune gentium  
» non existeret.

*Aut causa iniustitia*] » Si scilicet subdi-  
» ti absque causa resistunt.

*Aut resistendi improbitas*] » Si scilicet  
» causam resistendi subditi habent, at enor-  
» mes in resistendo committunt excessus.

*Ut poeniri gravior possit*] „ De his ergo  
» criminosis quaeritur, an fides ipsi data  
» servanda sit.

*Poenam promissu opponi non potest*] » Quia  
» dom fidem dat rex, remittit poenam.

*Et servis fidem servandam*] » Non enim  
» desinunt esse homines; cum quibus na-  
» turæ jura obtinent.

*Metus autem illati exceptio est hic poterit  
» alidi interposita iurjurando*] » Immo si ex-  
» ceptio metus ejusmodi promissis opponi  
» possit, etiam iurjurando oblitum esset.  
» Diximus, jure naturæ valere promissionem  
» delinquentibus qua talibus factam, etiam  
» non accedente juramento.

*M. Pomponius tribuimus plebi*] „ Examinavi-  
» mus hoc exemplum supra l. 2. c. 13.  
» §. 14.

## A D §. VII.

*Hic*] » Scilicet, ubi fides dator subdi-  
» tis rebellibus.

*Supra priores*] » Nimirum, quod eorum ius  
» non sit scietas, §. 3; quod vim info-  
» rens damnum det injuria, §. 4.

*Et jure supereminens dominus in res subdi-  
» torum*] » Vi cujus bona, & jura subditi  
» ob utilitatem publicam, vel in poenam  
» auferre potest. L. 2. c. 14. §. 7.

*Quod civitati competit*] » Improprie voca-  
» tur dominium.

*Et ejus nomine a summa potestate ba-  
» deute*] „ Princeps enim ex delatione po-  
» tuli imperium exercet.

*Id enim jure spectat ad omnes res subdi-  
» torum*] » Immo & ad omnia jura eorum,  
» que in poenam auferri possunt. d. c.  
» 14. §. 7.

*Quod etiam ad jure ex promisso bellico  
» matum*] „ Vid. Gron. At m. le hæc pro-  
» missu bellica dicitur, quia cum subditi  
» jure belli nunquam est.

*Videntur inane fore omnes tales pactio-  
» nes*] „ Quia privilegium subditis datum,  
» & jure subditi ex illo pacto quaeritur,  
» tum contraria lege, tum vi supereminen-  
» tis domini iterum auferre possit.

*Ac proinde belli nisi per victoriam fini-  
» endi spes nulla*] » Ita ut rebellio non nisi  
» internecione rebellium finiri queat: ubi  
» denus notandum, abusive bellum hoc di-  
» ci, & victoriæ nomen huc non pertinere.  
» re.

*Jus illud supereminens non promiscue com-  
» petere*] » Sed saltem intra fines legitimæ  
» administrationis.

*Sed quatenus communiter expedit*] » Prin-  
» ceptus jure subditi quaeritur auferre non  
» potest, nisi 1. ob utilitatem publicam,  
» 2. in poenam.

*In regimine non dominio*] » Grotius sta-  
» tuit, in dominio, seu patrimoniali regno  
» regem pro lubitu de joribus subditorum  
» disponere posse; quod alibi late refuta-  
» vimus.

*Sed civili*] » Id est ex populi volunta-  
» te delato.

*Perveniunt autem communiter expedit  
» pacta talia servari*] » Com in arbitrio sit  
» regentis, judicare an otile sit, an non,  
» ex hac ratione parum securitatis sibi pro-  
» mittere poterunt subditi rebelles. Vera  
» ratio est, quod principes rebellibus, qua-  
» rebellibus, ob utilitatem publicam fidem  
» dederit, quam proinde violare nequit.

*Ubi hujus domini usum rei exigis; com-  
» pensatio tamen faciunda*] » Ita ut Princeps  
» si ob necessitatem publicam res subditis  
» antea rebellibus contra fidem datam eri-  
» pit, pro illis satisfacere debeat. Adeoque  
» fidem non frangit, sed salva fide jure suo  
» utitur; neque tunc tanquam in rebelles  
» id statuit, sed ex jure illo, quod in quod-  
» conque cives principi competit.

## A D §. VIII.

» *Автора* porro ad evitandum du-  
» bium, quod ob utilitatem publicam jure  
» subditi. olim rebellibus, ex pacto que-  
» ritum auferri possit, cautelam hanc affert,  
» ut jurato sanciantur pacta; & tunc prin-  
» cipem teneri putat. At jam satis demon-  
» stratum est, eum etiam sine juramento  
» obligari.

Sanciri

Sanciri iurejurando ] = Uti omnia pacta possunt firmari adjectione rei sacrae, cuius metu absterreatur promittens ne violaret illa, ita & pacta inter regem, & subditos inita.

Ante senatus ] = Qui representant civitatem.

Sed & ab ipsa civitate ] = Id est a populo in statu populari.

Iurare fecit Lycurgus ] = Just. l. 3.

Id enim si fiat ] = Id est si pactum iurejurando sancitur.

Ne publica quidem utilitatis causa recedendum a promisso eris ] = Tales promissiones, etiam non juratae, nec ob publicam utilitatem nulli possunt.

Nam & de suo cedere civitas potuit ] = Obligando se, quod mutare nolit.

Ex verba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant ] = Adeoque nec exceptionem metus.

Per quas ipse populus Romanus religione obligabatur ] = Quia earum observantiam iurato promissit. De quo mox plenius agemus.

2 Tribunos esse sacrosanctos ] = Id est inviolabiles, d. l. 9. c. 9.

Nam etiam adiles ] = De Aedilium origi-

ne, & officio vid. Heinec. antiq. l. 1.

tit. 2. §. 25. seq.

Quoniam tamen si cui noceretur, id non iure fieri ] = Quia noceretur ei, cui id lege non licet. Liv. d. c. 55.

Causa discriminis est ] = Quod nimirum tribunos sacrosancti dicantur, non adiles.

Quod adiles, atque alii lege sola defendebantur ] = Non iurejurandi religione.

Quod autem postremum populus iussisset, id ratum erat, &c. ] = Adeoque populus legem illam tollere potuisset.

Mauerte tamen lege, nemini contra agere fas erat ] = Quamvis lex sublata non esset, uti erant ex lege.

At tribunos religio publica populi Romani subebatur ] = Tribunos vetere iurejurando plebis, cum primum eam potestatem cre-

avit, sacrosanctos fuisse, interpretes illi docebant apud Liv. d. c. 55.

Nam iurejurandum intercesserat ] = Quod ex modo allegato loco Livii apparet; unde de religione eos inviolatos esse, ait. Conf.

Liv. l. 9. c. 9.

Quod ab his ipsis, qui iuraverant, sacra religione tolli non poterat ] = Mutuo enim consensu leges hae lae, & iuramento fa-

Tom. IV.

mate sunt: adeoque quod mutua voluntate conventum est, altero invito tolli non potest.

Hinc lex illa sacra appellatur ] = Immo sacrae non inde vocantur, quia populus de servanda illa lege iuravit. Nam plures leges sacrae exstabant, quae iurejurando non erant munitae. Talis lex erat, ne cuius militiae scripti nomen nisi ipso volente deleberetur: item ne quis, ubi tri-bonus militum fuit, postea ordinum du-ctor esset. Manus. de Leg. Rom. c. 12.

Augustinus de Leg. Verb. sacrae lex. Ve-

rant leges sacrae privatis hominibus ir-

rogari, id est privilegium dari, Cicero pro

Sexto. Augustinus d. l. item ne de capite

civis nisi comitiis centuriatis rogare lice-

ret. Cic. pro Sexto. & de legibus l. 3.

apud Manus. d. l. c. 16. Sacrae igitur dicebantur, quia is, qui adversus eas fa-

ceret, sacer alicui Deorum cum familia,

pecuniaque fiebat. Festus voce sacrae la-

gis (idem quoque Paulus Diaconus in epi-

stomae ibidem statuit); ubi simul quodam

opinari, ait, sacrae dici, quas plebs ju-

rata in monte sacro sciverit. Ex praemissi

sis igitur patet, etiam illam legem, qua

sancitum est, ut qui Tribunos, adilibus,

judicibus, decemviris nocuisset, ejus caput

Jovi sacrum esset, familia ad adem Corre-

ris, liberi, libertaque venum irent, ad sa-

cratas referri posse. Vid. Liv. d. c. 55.

Nam adversus populum ] = Recte probis

viris hoc factum improbatum fuit, quia

populus ipse per patres hanc legem pro-

bavit. Liv. d. l. c. 56.

Ergo ut diximus iurejurando & civitas,

& res obstringi poterunt, etiam in causa

subditorum ] = Hoc omnino verum est: at

etiam citra iuramentum obligantur ex pro-

missio subditi, utut rebellibus, facto.

## Ad §. IX.

Qui metum non intulit, promissio vali-

de fiet ] = Auctor subditis rebellibus hic

consilium dat, ut per tertium, qui me-

tum non intulit, promissum acceptum;

huic enim exceptionem metus opponi non

posse. Valere autem talem promissionem

tertio factam, ait, nisi ejus nihil inter-

fit.

Verum, ex hac promissione illi tertio

R 2 jcs

jus non oritur, sed tantum subditis: & tertia, qui eorum nomine, & voluntate fidem recipit, nudum est instrumentum, omneque jus ad causam pertinet; adeoque & tertio exceptio metus oblatet.

*Additio.*

» Auctor supponit casum, ubi inter conditiones pacis, vel capitulationis (ut vocant) hosti promittimus, transfugas, vel rebelles subditos puniri non debere. Hoc pactum omnino etiam prodest ipsis subditis; & si pacifera contra fidem datam eos violet, & subditis fit injuria, & tertio, cui securitas subditorum promissa est.

» Neque obstat, inutile esse pactum, quod alii sit, in primis cum non interfit paciscentia. Resp. Jure naturæ omne pactum valet, etiam alterius non interfit. Vid. l. 2. c. 11. §. 1. Sed & maxime hic interest ejus, qui transfugas, quos recipit, securos esse vult; hinc sanctæ tales conventiones observari soleant hodie, & quæ.

*Nec scrutabimur, quid, aut quatenus ejus interfit*] Sufficit enim, promissum, id est jus translatum esse in eum, cui promittitur. Vid. l. 2. c. 11.

*Natura enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur*] Id, quod interest, nunquam hoc sensu sumitur in jure. Rectius igitur dicendum est, promissum valere etiam alterius non interfit.

*Ad §. X.*

*STATUS MIXTOS INTERDUM EXISTERE*] Ubi potestas summa & populo, & regi competit: at status mixtos non dari, probavimus in Diss. proam. XII. §. 624. *Sicut de statu puro in partem*] Ita enim subditi, qui aeterea sub statu mere Monarchico fuerunt, liberi pactis fieri possunt; quod exemplis Helvetiæ, & Belgii, infra confirmabimus.

*Ita & in mixtum transiri pacis potest*] Immo mixturam illam non pertinere ad statum, sed ad administrationem, probavimus d. §. 624.

*Aut certe partem ejus*] Diximus, imperium non dividi, sed administrationem, Ejus cum libertate partis ejus vi tueri-

da] Si scilicet Rex promittens fidem datam non servaverit: at id ex pacto est. L. 1. c. 4. §. 8. §. 13.

*Ad §. XL*

AUCTOR metum bellicum non iustificare pacta, idque ex jure gentium externo in bello solenni ita introductum esse, ait. At diximus, nec jure naturali, nec civili, pacta vi, & meto inita iustificari.

*Belum vero solenne*] De bello solenni, & minus solenni, vide Dissert. proam.

IX. §. 63. seq. Dissert. IV. §. 14.

*Id est publicum utrinque, & indistinctum*]

Vid. l. 2. c. 3. §. 4.

*Sicut alia habet peculiararia*] Ipsum jus gentium non tantum, sed & particularia illa jura bello solenni jure gentium tributa, merum figmentum esse, probavi d. §. 4.

*In jure externo posita*] Cujus effectum esse, fingit, ut possessor talia tueri ab apud omnes gentes, ut nec possit res ab eo repeti, nec is tanquam fur, se prædere puniri: quæ omnia explosimus diss. diss. IX.

*Ita & hoc, ut quæ in eo bello promittuntur, sint valida*] Immo id ex ipso jure naturæ est, non demum ex ficto alioque jure gentium externo.

*Sicut alia multa quantitate vitio non carentia ex jure gentium pro iustis, &c.*] Vid. dissert. proam. IV. §. 18. seq. Diss. IX. §. 65. seq. & ea, quæ notavimus diss. diss. IV. §. 29. & diss. Diss. IX. §. 168.

*Ita & metum, qui tali bello utrinque inferitur*] Negamus, quædam jure gentium pro iustis haberi, quæ vitio non carent. Negamus, metum, qui bello utrinque inferitur, jure gentium demum iustum esse. Verius est, metum hunc jure naturæ iustum esse.

*Quod si id placuisset, bellis salubrum, &c. nec finis imponi potuisset*] Ex hac ipsa ratione apparet, hosti servandam esse fidem nec ex pacto gentium, sed ex naturæ ratione, ex mediis nimirum necessitate, quia alias læsiones forent immortales, quæ tamen cessant, ubi satisfactum est



est laeso: est autem satisfactum, ubi injuria pacto, vel transactione remissa est.

Quod tamen fieri interest humani generis] Immo non ideo quia interest generis humani; inter quasdam enim Americæ gentes bella sunt perpetua, neque tamen humani generis hactenus interest. Vera ratio est, quod transactione remittatur injuria.

Et hoc potest intelligi jura illud esse bellum] Immo Cicero loquitur de jure naturæ, non de ficto aliquo jure gentium externo, quod in bello solenni obtineat.

Nam tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta], Immo tantum de naturalibus loquitur: nam jus gentium voluntarium Cicero cognitum non fuit.

2. Eam, qui tale quid bello injusto extorserit, salva pietate, &c. posse retinere] Nam juræ gentium saltem ad effectus externos pacta ejusmodi servanda esse, dixit n. r.

Aut etiam cogere alterum ut sit pactis] Si scilicet id, quod promissum est, præstitum nondum est.

Intus enim, & ipsa rei natura id injussum manet] Id est juxta justitiam inter: nam, quæ ex jure naturæ est, & extra quam nullam justitiam inter gentes agnoscimus. Cæterum, frustra hæc ab Auctore tractantur; supponit enim, bellum injustum esse. At passim diximus, bellum inter deas summæ potestates nec justum, nec injustum asseri posse, quia uterque justitiam causæ sibi tribuit, nec judex inter eos est; adeoque semper inter eos servanda sunt pacta.

Neque hac injuria actus tolli potest, nisi ex novo, & vere libera consensu] Adeoque jure naturæ tunc demum fidem hosti ex injuria causa bellum gerenti servandam esse, ait, si fides illa novo actu, & libera voluntate postea ratificetur. At diximus, talia pacta semper servanda esse, nec novo actu opus esse.

## AD §. XII.

DE eo metu intelligi debet, quævis jura gentium non improbus] Dixi 1. non dari bellum solenne ex sensu Auctoris; 2. non

dari jus gentium voluntarium; nedum 3. verum esse, eo jure gentium effectus quodam tribui externos bellum gerentibus. 4. Fidem metu bellico extortam etiam jure naturæ valere, dixi. Certum igitur est, plane hic non spectari, an jus gentium improbet metum, an non.

Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, &c. verius erit, rem constitutam intra jus naturale], Diximus, omnem fidem, quovis metu datam, servandam jure naturæ esse: adeoque etiam eam, quæ metu stupri fit. At alia questio est, an propter hanc injuriam agere quis ad reparandum possit? quod affirmamus, sed peculiari actione.

Equidem jure civili quidem distinguitur inter metum justum, & injustum, ad eum effectum, ut exceptio metus non detur ob metum justum, nec rescindatur pactum nisi ob metum injustum. At jus hoc civile inter duas gentes bellum gerentes allegari nequit. Vid. supra l. 2. c. 17. §. 7. & c. 12. §. 10.

Quia jus gentium ad talem metum vim suam non porrigit], Dixi, jus gentium non dari, & promissum stupri metu jure naturæ valere, ac promittentem inde obligari. At quia causa metus ipso jure, inter hostes quoque, illicita est, ideo separata actione coactus agere potest ad omne id, quod interest. Adeoque jus naturæ omnino vim suam etiam ad talem metum porrigit, ita ut promittens inde obligetur.

## AD §. XIII.

AUCTOR ait, etiam hosti perfido fidem esse servandam? Quod plenius explicavimus l. 2. c. 13. §. 16. Vid. infra l. 3. c. 23. §. 2.

In generali tractatione], Ubi de promissis juratis in genere egit l. 2. c. 13. §. 16.

Porrigendum ad hostes quinque perfidos] Nam ex eo, quod hostis delinquit, non bis delinquendi facultas nulla competit. Neque obstat 1. quod ex delicto hoc hostis teneatur ad reparationem. Resp. Immo remisisse videtur hanc injuriam dum contrahit cum perfido; ac ideo fidem datam fallere nequit.

*Obstat* 2. quod agenti ubique obstat exceptio non impleti a sua parte contractus, & quod dolo facere videatur qui petit ex contractu, quem ipse non adimplevit. Resp. Hoc verum est si promissio respectum habuerit alterius promissionis, quia tunc inest conditio, si *Et tu fidem mihi servaveris*; secus si diversi generis sunt promissa; tunc enim alterius perfidia mihi licentiam non dat delinquendi. *Vid. sup. c. 11. §. 16.*

*Obstat* 3. ius talionis. Sane, in alio improbare hostis perfidus non potest quod in se probat. Idque consensu gentium probari videtur. Pacta ait:

*Fallere saltem, fraudemque repellere fraude,  
Exemploque licet ledere quemque suo.*

Consentire videtur ius civile in *L. 21. c. pall. l. 6. c. transact. l. 7. cons. utr. jud. l. 13. §. 2. Ad. emt. Conf. Besold. in Diss. de pace c. 6. §. 9. Ayala de pere belli l. 1. c. 6. Resp. Vel fides reciproca data est ante perfidiam hostis, vel post. Priori casu, diximus, distinguendum esse, an promissio respectum habuerit alterius promissionis, tunc enim frangi vicissim fides potest, quia ea inest conditio, si alter impleverit; an vero diversi generis sit promissa; tunc recedere a fide data non licet. Neque iure talionis, utpote quod tantum obiciet cum tantundem quis recipit, non ubi tantundem delinquit.*

*Additio.*

„Si geos quædam hostilis olim fidem  
„nobis datam violavit, (qua perfidia oo-  
„ta Carthaginenses celebres fuere) quaeri-  
„tur, an talionis iure nos quoque idem  
„ipsis datam violare possimus? Recte hoc  
„negat Grotius, quia ultimum pactum cum  
„perido, a scientibus talem esse, initum,  
„adeoque perido ex voluntate, & consen-  
„su nostro ius quaesitum est: quod extra  
„omne dubium constituitur in allegato  
„exemplo Pænorum, ubi de præcedenti  
„perfidia pace transactum fuit.

„Equidem negari nequit, nos id, quod  
„ex pacto debemus, retinere posse, do-  
„nec hostis id, quod ex præcedenti pacto  
„forte præstare tenetur, si de eo trans-  
„actum non est, solvat: at hoc non in-  
„fert perfidiam, sed securitatem saltem  
„nobis paramus.

„Sed & si hostis novissimum pactum a  
„sua parte non implet, nec nos ei stare

„tenemur, mutuo enim consensu a con-  
„ventionem receditur.

*Quibus Romani fidem sancte servaverunt]*  
„Quia fides ut perfidis data, eoque inju-  
„tia, & vindicta remissa erat.

#### AD. §. XIV.

Duo vult mobilis fieri posse ut quis a  
perfidia vacet, nec tamen id facias, quod  
promissum est], Minus proprie dicitur his  
„casibus, cum quis non facit id, quod  
„promissum est, a perfidia vacare, &c.  
„Nam primo casu in hunc eventum nihil  
„promissum est; adeoque frustra de peri-  
„dia quaeritur: in secundo casu impletur  
„promissum dum tantundem præstatur,  
„adeoque ei, cui promittitur, nihil abest.  
„Defectu scilicet conditionis], Si quis non  
„simpliciter promittit, sed sub certa con-  
„ditione, quæ postea deficit, in hunc ca-  
„sum nihil promissum est; adeoque nihil  
„est, quod præstari debeat.

*Per compensationem*] = Si is, cui ego  
„promisi, vicissim mihi tantundem debet  
„ex alia causa. *Vide §. seq.*

*Defectu conditionis non vere liberatur promissor]*, Quia nunquam obligatus fuit de-  
„ficiende conditione.

*Qua non nisi sub conditione contracta  
erat]*, Adeoque effectum nunquam habuit,  
„conditione quippe deficienti.

*Si prior alter non implevit quod ex sua  
parte implere tenebatur]*, Immo hic casus  
„huc non pertinet; neque hic ulla con-  
„ditio subest. Sed vera ratio, cur alter  
„quoque resistit a pacto absque perfidia  
„possit, si unus stare nolit, hæc est,  
„quod cum neoter implere promissa velit,  
„communis consensu recedant, eoque li-  
„berentur ab obligatione semel rite con-  
„tracta.

*Alia aliis inesse videntur per modum con-  
ditionis]*, Hoc jam refutavimus. Uterque  
„pure ex hoc pacto obligatur: si vero unus  
„resistit ab articulo pacti, recedit quoque  
„a reliquis, qui respectum ad illum arti-  
„culum habent; adeoque alter quoque re-  
„sistere potest ab eodem non tantum arti-  
„culo, sed ab omnibus, qui articulo illi  
„certo respectu insunt: non ob defectum  
„conditionis, quæ non est, sed ob mu-  
„tuum

„tum diffensum. Vid. c. 20. §. 15.  
 „Quasi expressum esset, hac ita faciam si  
 „Et alter, &c.] Figmentum hoc est, quod  
 „ex precedentibus destruitur.

„Uter prius populus? „Hic non de pacto  
 „agitur, sed de mutui violatione legio-  
 „rum. Quod an jure talionis fieri possit,  
 „alibi vidimus.

„Qui ideo remissionem, quia conditio qua-  
 „dam? „Recte: dum enim alter conditio-  
 „nem non praestat, alter vero societati re-  
 „nunciat, mutuo consensu recedere a socie-  
 „tate videntur.

„Hanc ob causam? „Scilicet, ut elidatur  
 „illa difficultas, quod uno articulo rupto  
 „aliter quoque recedere possit.

„Cetera non eo minus ratio maneat?]  
 „De qua questione late alibi agimus.

# A D §. X V.

„Aliter modos, quo fieri potest ut quis  
 „a perfidia vacet, nec tamen id facit, quod  
 „promissum est, Auctor est *compensatio*. At  
 „hic quoque verum non est quod Auctor  
 „statuit, non fieri quod promissum est. Nam  
 „qui compensat, reuera alteri satisfacit, &  
 „ipso jure tollitur debitum; nihil enim alteri  
 „amplius abest, neque promittens plus suo  
 „habet.

„*Compensationis originem alibi indicavimus*]  
 „Principia Grotii haec sunt. Supponit, in  
 „primae rerum statu omnia fuisse com-  
 „munia, & dominia rerum facto demum  
 „hominum (nimirum divisione, & acce-  
 „dente tacito hominum consensu occupa-  
 „tione) introducta esse.

„Introducto autem dominio sequi, ait,  
 „ex i. fa. domini i. ac natura, id est ex  
 „iustitia expletice, ut si eam ipsam, quae  
 „mea fuit, consequi non possum, aliud  
 „tantumdem valens accipiam ab eo, qui  
 „rem meam detinet, vel eam mihi debet,  
 „quia morali aestimatione idem est, L. 2.  
 „c. 7. §. 2. w. 1; neque enim me juris  
 „mei complementum consequi, nisi tantum-  
 „dem accipiam, ibid.

„Atque hinc compensationem originem  
 „capere, ait hoc §. 15. Si enim pro eo,  
 „quod nostrum est, tantumdem in re qua-  
 „vis accipere possumus, multo magis pos-  
 „sumus id, quod jam penes nos est, si-  
 „ve corporale sit, sive incorporeale, reti-

„nere. Unde concludit, nos id, quod alii  
 „debemus, compensare posse cum eo,  
 „quod alius nobis debet, si non amplius  
 „valet, quam res nostra, d. §. 15.

„Compensationem ergo Grotius deducit  
 „ex lege naturae, sed ex lege naturae pro-  
 „prio rerum statu, quod sequitur intro-  
 „ducto dominio, d. c. 7. §. 2. n. 1.

„At, saepius jam dictum est, verum non  
 „esse 1. in primae rerum statu omnia fu-  
 „isse communia, & 2. dominis facto de-  
 „mum hominum introducta esse; sunt  
 „enim a primae naturae. 3. Verum non  
 „est, compensationem tunc demum locum  
 „habere, cum aliter rem meam consequi  
 „non possum: ea enim locum habet, est  
 „actione rem meam facili via consequi  
 „possum.

„Vera igitur ratio compensationis haec  
 „est. Naturali jure debitor A ideo obliga-  
 „tur creditori B, quia ille aliquid alieni  
 „in bonis suis habet, quod huic deest,  
 „& quod proinde huic tribuere tenetur.

„Tota hac obligatio ratio cessat, si  
 „creditor B vicissim tantumdem debet de-  
 „bitori A. Tunc enim reuera neuter vel  
 „plus, vel minus suo in bonis habet, sed  
 „utrique plene satisfactum est.

„At requiritur 1. ut debitum utrinque sit  
 „liquidum. Sane, si alter neget se debere,  
 „nec de veritate debiti constat, creditor al-  
 „ter per compensationem non accipiet  
 „tantumdem, id est aequale liquidum: 2. ut  
 „eandem quantitas debeatur, id est ut res  
 „sit fungibilis. Nam in his demum singu-  
 „laribus sunt aequales aestimatione; ad-  
 „eoque in his tantum rebus tantumdem  
 „restitu potest. In omnibus aliis rebus par-  
 „tes sunt inaequales; adeoque ex sola  
 „quantitate res cum alia re comparari ne-  
 „quit. Sane, allegare debitor non potest,  
 „creditori factum esse, qui negat se  
 „eandem aestimationem recipere.

„Atque haec principia juris naturalis in  
 „jus Romanum sunt translata. Vid. ju-  
 „ris controu. tit. de Reb. cred. quasi. 14.  
 „§. 15.

„Bene autem a compensationem distinguen-  
 „dum est jus retentionis: hoc enim etiam  
 „in illiquidis, & rebus diversi generis ob-  
 „tinet; quia securitatis saltem gratia, ut  
 „que dum id, quod alter vicissim debet,  
 „plene probatum fuerit, vel aestimatio of-  
 „ficio judicis peracta fuerit, res, vel de-  
 „bitum retinetur. Hinc praestita cautione

„ius illud retentionis locum non habet.  
„Toto ergo exlo retentio differt a com-  
„pensatione.

*Tantundem in re quavis accipere posse* ]  
„Nam ex hypothesi Grotii lege naturæ,  
„quæ ex ipsa dominii natura, ac vi se-  
„quitur, alienatio fit quoque expletione  
„juris, id est si tantundem accipio. L. 2.  
„c. 7. §. 2. n. 1.

*Unde sequitur ut multo magis possimus*  
*id, quod penes nos est* ] „Immo hæc non  
„est ratio compensationis, sed ea, quam  
„modo allegavimus.

*Sive corporale est, sive incorporale* ] „Com-  
„pensatio ob quodvis debitum fieri potest,  
„sive ex contractu, sive ex delicto oria-  
„tur; modo liquidum utrinque, & quan-  
„titas debita sit. Sane, injuria tunc non  
„est in eo, qui paratus est præstare, si &  
„alter præstet, sed in eo, qui id, quod  
„æqualiter debet, vicissim præstare de-  
„trebat.

*Poteris non præstari, si non amplius va-  
let* ] „Pro præstito enim habetur si alter  
„tantundem debet; tunc enim nec alteri  
„aliquid abest, nec alter plus suo habet.

*Agellum, quem non emerat, possides,*  
*Ecce.* ] „Magis huc pertinent quæ præmi-  
„sit Seneca: pecuniam aliquis mihi credi-  
„dit, sed domum meam incendit; pensa-  
„tum est creditum damno: nec reddidi il-  
„li, nec tamen debeo. Hæc autem intel-  
„ligenda sunt ex sensu juris Romani, si  
„is, qui damnum passus est, pecuniariter  
„agit, & quantitas definita est; tunc  
„enim hic compensationem opponere pot-  
„est. l. 10. §. 2. ff. comp. Extra hunc ca-  
„sum si creditor exigit debitum, non pot-  
„est ei a debitore opponi: tu tantundem  
„mihi debes, quia servum occidisti, po-  
„cos abegisti, &c. domum incendisti; &  
„creditor vel neget factum, vel neget  
„tantundem damni datum esse. Sane, ipse  
„Seneca fatetur, hoc casu æstimatione opus  
„esse: quæ supponit, de quantitate non  
„constare. Potest igitur creditor debitum  
„liquidum interim exigere. Sed & in ge-  
„nere notandum, Senecam insignem fuisse  
„philosophum, at juris prudentiæ pa-  
„rum peritum.

## AD §. XVI.

GROTIUS in §. præcedenti egit de  
„retentione rei alienæ pro re nostra,  
„quam alius penes se habet. Hic agit de  
„retentione rei alienæ pro debito, quod  
„is, cuius res penes me est, ex alio con-  
„tractu mihi debet.

*Idem erit* ] „Id est, possumus id,  
„quod penes nos est, retinere.

*Si ex alio contractu is, quicum nego-  
tium est, plus, aut tantundem debet* ]  
„Verum hoc est, positis terminis habili-  
„bus; si nimirum debitum utriusque est  
„liquidum, & res ejusdem sint generis.

*Utque ego aliter consequi non valeo* ] „Im-  
„mo etiam aliter consequi valeam: nam ip-  
„so jure tollitur obligatio ex rationibus  
„ante allegatis.

*Aliiones qualem separantur* ] „Ita sunt  
„diversæ, ut compensari nequeant: sed  
„separatim invicem satisfici debent. At  
„hoc verum tantum est, ubi vel illiqui-  
„dæ sunt, vel ubi de æstimatione certa-  
„tur; adeoque ubi non constat, an tantun-  
„dem sit id, quod debetur: idque juris.  
„quoque naturalis est.

*Certis legibus continentur* ] „Sed hæc  
„leges ratione naturali nituntur.

*Lex legi non nascetur; eundem est qua  
ducimur* ] „Id est cum ex unoquoque ne-  
„gocio tum depositi, tum furti (nam de  
„iis agitur) propria, & separata actio do-  
„tur legibus, non potest depositum cum  
„furto, nec contra compensari, uti id  
„ipse explicat: depositum habet actionem  
„propriam, tam ne bercule, quam fur-  
„tum, d. c. 6. At statim demonstrabi-  
„mus, hæc discrimina non ex ineptis ju-  
„risconsultorum, sed ex ipsa ratione na-  
„turæ originem trahere.

*Jus gentium ista discrimina non agnoscit* ]  
„De jure gentium voluntario id fateor,  
„quia tale non agnosco: at de jure gen-  
„tium, quod & naturale est, id nego.  
„Tota enim ratio compensationis in eo  
„consistit, quod is, a quo ex pacto rem  
„fungibilem peto, mihi solutionis loco as-  
„signare possit id, quod vicissim ei de-  
„beo, & quod tantundem est. Hoc enim  
„cisu alteri nihil abest, nec ego plus  
„meo habeo.

„Quoties

Quoties igitur 1. res non sunt ejusdem generis, nec 2. ejusdem bonitatis, vel 3. nec certo, scilicet liquide debentur; nec natura compensatio fit, sed unusquisque separata actione agit. Atque hoc pertinet exemplum, quod Liberalis proposuit apud Senecam d. l. 6. c. 5. in fin. Si qui apud me pecuniam deposuerit, idem mihi postea furtum fecerit. Hoc casu separatae actiones obtinent, nec is, qui pecuniam depositam habet, furtum cum deposito compensare potest: quia res furto ablata non est ejusdem generis, & non statim apparet, quid, quale, & quantum debeat; examinari igitur prius furtum, & res aestimari debent, &c. Non ergo is, qui ex deposito agit, repellitur exceptione, tu mihi ex furto debes, quia nondum constat, an tantundem furtum debeat; neque id certum, aut liquidum est, adeoque asseri nequit, furi nihil abesse, & depositario praestare tantundem deberi.

Ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est, jus naturae omnino agnoscit ista discrimina, et alia juris sui obtinendi spes fit, quia si uterque liquidum est debitum, compensando neuter plus suo habet, neutri aliquid abest. Eoque jus suum cuique tribuitur.

#### A D §. XVII.

Idem dicendum erit. Id est ut id, quod penes nos est, retinere possumus.

Non contraxeris, sed dantem dederit. Immo compensatio tunc locum non habet, quia non idem genus, nec eadem quantitas debetur, nec debitum utriusque certum est.

Colorem suum non tenet. Id est, non agere cum effectu contra conductorem potest, ut ille mercedem promissam solvat.

Quamvis tabellis integris. Id est, etsi instrumentum locationis producat.

Sed quia ne recipietur effectus, &c. Adeoque locator, proculcando v. g. locum effectum, ne conductor fructus ex re locata percipiat. Equidem compensatio hic locum non habet: nam a parte

locatoris certum est debitum ex Tabulis, & constat, quid, quale, & quantum debeat; at a parte conductus debitum, imprimis si locator id neget, certum non est: & si de damno in genere dato constaret, nondum tamen constaret, quid, quale, & quantum debeatur; adeoque deficit eadem quantitas, & idem genus, eoque compensatio. At si locator non sit solvendo, vel retineri, vel deponi pecunia, vel cautio locatori praestari debet.

Pecunia abegisti, servum ejus occidisti. Totam compensationis ratio hic cessat: res utrinque nec ejusdem generis, nec ejusdem bonitatis est, adeoque separata actione quisque jus suum persequi debet.

Licet me comparare inter se. Hoc exemplum pertinet ad disciplinam Ethicam. Nam Auctor proponit casum, ubi quis beneficium in me contulit, & postea injuriam fecit; & querit, an separatim hinc oriuntur actiones, ita ut illi reddere beneficium teneat, ille poenam mihi debeat: an vero beneficium, & injuria compensentur. Sen. l. 6. de benef. c. 5. Liberalis prius negabat, & separationem actionis inter ineptis Jurisconsultum referebat. Seneca in c. 6. dubio huic respondet, legibus id constitutum esse in debitis juris, quas necesse esset sequi; at beneficium, de quo quaestio proposta erat, nulli legi subiectum esse, & a solo arbitrio ejus dependere, qui beneficium accepit: indeque eum ultimare, an injuria accepta tanti sit, ut eum liberet ab injuria. Apparet igitur, hic non esse mutuum debitum (alter enim, qui injuriam mihi fecit, non habet actionem ex beneficio mihi ante dato), adeoque frustra de compensatione quaeri.

#### A D §. XVIII.

Ex quo ex poena debetur ei, quod promissum est, potest contribui. Verum hoc est si id, quod ex poena debetur, est certum, & liquidum: ut si poena pecuniaria decreta est, l. 20. §. 2. ff. compenf.

Ex beneficio gratia debetur. Dixi in §. praeced. exemplum hoc non pertinere. Gratia, quae ex beneficio debetur, non est debitum juris, sed sola poena injuria:

„ iuris : adeoque cum mutua hic debita  
 „ non sint, leges compensationis hic appli-  
 „ cari non possunt.

„ *Alter ab altero absoluitur* ] „ Jure na-  
 „ turæ id verum non est; non enim ma-  
 „ tum hic subest debitum.

„ *Videbo* ] „ Adeoque is, qui beneficium,  
 „ & injuriam ab altero accepit, expendit,  
 „ an ob acceptam beneficium injuriæ vin-  
 „ dictam remittere debeat? quod plane ad  
 „ compensationis materiam non pertinet.

### AD §. XIX.

„ *Quæritur, an uti inter privatos,  
 „ ita & in bello inter duas summas possederet  
 „ possit fieri compensatio?* Resp. si promissum  
 „ quid sit bello, vel lite durante, non pot-  
 „ est pensari cum eo, de quo lit est. Verum,  
 „ si liquida sint, potest: quia jure nature  
 „ non species, sed res, & æstimatio implicat-  
 „ ur. *supr. §. 7.* Si proinde invicem  
 „ tantumdebent, neuter plus suo habet.

1 „ *Opponi litæ manente non poterit aut alio,  
 „ de qua tu eras, &c.* ] „ Pomponius, Cajus  
 „ promississe Sejo 100; & cum Sejus nega-  
 „ ret solutionem, causam in iudicium ded-  
 „ uctam esse. Pendente litæ Sejus ex alia  
 „ causa promissit, se Cajo 100. daturum:  
 „ queritur, an Sejus 100 hæc, cum il-  
 „ lis 100, quæ in litæ sunt, compensare  
 „ possit? Negatur, quia 100, quæ in litæ  
 „ sunt, non sunt liquida, quæ de illis ad-  
 „ huc disceptatur; adeoque Cajus non ac-  
 „ cipere tantumdebet.

„ *Aut litæ damnæ, & impensæ* ] „ Cum  
 „ enim causa ipsa adhuc in litæ sit, non-  
 „ dum certum, aut liquidum est, an da-  
 „ mna, & expensæ litis debeantur; adeo-  
 „ que compensari cum novo debito certo,  
 „ & liquido non possunt.

„ *Quicquid delicto gentium jure fieri solet* ]  
 „ Adeoque hostis, qui debitor est, non  
 „ potest debitum compensare cum damnis,  
 „ quæ occasione belli inferuntur: nam id  
 „ quodque in litæ est, an damna durante  
 „ bello data reparari debeant: adeoque il-  
 „ liquidum cum liquido compensari nequit.

„ *Negotii enim natura, ut nihil altum,  
 „ &c. spectatis belli controversiis* ] „ Vera ra-  
 „ tio est, quia antiquum debitum, quod  
 „ hostis compensare vult, liquidum non  
 „ est, cum bello de eo disceptetur: hostis

„ igitur, qui durante bello cum hoste con-  
 „ trahit, belli controversiam seposuisse vi-  
 „ detur.

„ *Nam aliqui nulla passio esset, qua non  
 „ possit eludi* ] „ Quia hostis ei, qui ex no-  
 „ va promissione agit, semper opponere  
 „ possit: tu mihi debes ex causa, ob  
 „ quam bellum gerimus, sive rem, sive da-  
 „ mna, sive expensas.

„ *Apud eundem, quem jam laulavi aliquo-  
 „ ties, Senecam est* ] „ Nihil aliud ex hoc Se-  
 „ necæ loco elucitur, quam fidem datam ef-  
 „ se servandam, & legislatores nullam ex-  
 „ ceptionem ideo accipere.

„ *A paucis etiam iustam excusationem non  
 „ accipi* ] „ Immo non est iusta excusatio si  
 „ debitor creditori opponeret: ego pecu-  
 „ niam incendio perdidit, adeoque tam ti-  
 „ bi reddere non possum (de tali casu lo-  
 „ quitur Seneca); nam res perit suo do-  
 „ mino.

„ *Quæ ergo sunt, qua compensari cum eo  
 „ quod promissum est poterunt* ] „ In genere  
 „ dicendum, quoties res ejusdem generis  
 „ liquido invicem debentur.

„ *Si quid alter, quamvis ex alio contractu  
 „ inter bellum inito, debet* ] „ Adeoque si  
 „ durante bello, & causa adhuc controver-  
 „ sa, hostes qua hostes sibi mutuo quædam  
 „ promiserunt, vel ex aliis causis invicem  
 „ debent, compensatio locum habet si utrin-  
 „ que liquidum est debitum, & ejusdem  
 „ generis.

„ *Si damnum dederit intra induciarum tem-  
 „ pora* ] „ Immo hoc casu non tantum per  
 „ compensationem retinere debitum potest;  
 „ sed ob violatas inducias, novamque in-  
 „ de datam belli causam, prædæ loco id  
 „ retinere potest salvo eo, quod sibi de-  
 „ betur.

„ *Si legatus evolvit* ] „ Idem hic dicen-  
 „ dum, vel compensare potest si vult de-  
 „ bitum, vel jure prædæ id retinere, ob  
 „ novam hanc injuriam.

„ *Aut aliud quid fecit, quod inter hostes in-  
 „ gentium damnans* ] „ Rectius, quod jus na-  
 „ turæ damnat, ut si jus, quod etiam ho-  
 „ si tibi debet, violatur. At tunc læsum  
 „ jure prædæ retinere debitum posse, di-  
 „ ximus.

„ *Ut inter eundem personas fiat compensa-  
 „ tio* ] „ Id est, inter mutuos debitores, l.  
 „ 2. §. l. 4. c. de comp. conjunctumque fe-  
 „ xus, etatis, & conditionis. *Laus. comp.*  
 „ p. 270. Tunc enim demum dici potest,  
 „ ei.

„ei, qui a me petit, satisfactum esse, si  
 „is tantundem a me in suis bonis habet:  
 „quæ ratio cessat si non is, sed tertius  
 „mihi debet, v. g. creditoris mei filius,  
 „uxor, pupillus, &c. *Last. p. 271.* Secus  
 „si sint creditoris mei creditores. *Vid. jus*  
 „*meum contro. tit. de obligat. q. 7.*

„*Ac ne jus tertii cuiusquam lædatur*], Pat-  
 „tes enim jus facta jus tertio questum  
 „auferre non possunt.

„*Ita tamen ut bona subditorum*], Hoc  
 „non fit per compensationem, sed jure pi-  
 „gnoris; non tollitur hic debitum, uti in  
 „compensatione, sed manet, & in ejus so-  
 „licitudinem retinetur res capta, donec sa-  
 „tis fiat.

„*Quod civitas debet, jure gentium obligata*  
 „*intelligatur*], Immo id non ex jure gen-  
 „tium demum, sed ex ipsa ratione natu-  
 „rali sequitur.

4 „*Generosi esse animi, stare fœderibus, etiam*  
 „*post aliquam injuriam acceptam*], Hoc virtu-

„tis est, non juris; adeoque huc non pertinet.

„*Ajens, tam sancte se jurasse*], Pietatis  
 „hoc est, non necessitatis.

„*Si adhibeantur regula supra tradita*] Quas 5  
 „tamen sæpius fallere, in ipsa tractatione  
 „vidimus.

„*Tunc quorumvis promissorum*], De qui-  
 „bus *L. 2. c. 11. §. 12.*

„*Tunc speciali jurisperandi*], De quo *L.*  
 „*2. c. 13.*

„*Fœderis, ac sponsionum*], *L. 2. c. 15.*  
 „*Et de regum jure, ac obligatione*], *L.*  
 „*2. c. 14.*

„*Deque ambiguis interpretandis*], *L. 2.*  
 „*c. 16.*

„*Specialium questionum frequentiores*]. Hinc  
 „1<sup>o</sup>. tractat de fide data, qua bellum fini-

„tur, *c. 20. 2<sup>o</sup>. de fide data manente bel-*  
 „*lo, uti tempore induciarum, &c. c. 21.*

„3<sup>o</sup>. de fide a ducibus belli data, *c. 22.*  
 „4<sup>o</sup>. de fide a privatis data in bello, *c.*  
 „*23. 5<sup>o</sup>. de fide tacita, c. 24.*

## C A P U T X X.

De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pactione, de  
 sorte, de certamine condicto, de arbitrio, deditione,  
 obsidibus, pignoribus.

I. Fidei inter hostes divisio ad ordinem  
 sequentium.

II. Pacem facere, in regio statu esse  
 regis.

III. Quid si rex sit insans, furiosus,  
 captivus, exul?

IV. In procerum, aut populi statu jus  
 pacis faciende esse penes plures.

V. Quomodo imperium, aut pars im-  
 perii, aut regni bona pacis causa  
 valide alienentur.

VI. Quatenus ex pace per regem facta  
 populum, aut successores teneantur.

VII. Res subditorum pace concedi posse  
 ob utilitatem publicam, sed cum  
 onere damni resarciendi.

VIII. Quid de rebus jam bello amissis.

IX. Non distinguî hic inter quesita ju-  
 re gentium, & jure civili.

X. Utilitatem publicam apud externos  
 pro probata haberi.

XI. Regula generalis in pace inter-  
 pretanda.

XII. In dubio credi conventum, ut  
 res maneant quo sunt loco; quod  
 quomodo accipiendum.

XIII. Quid si convenerit, ut restituantur  
 omnia in eum statum, quo  
 ante bellum fuerant?

XIV. Tunc, qui, sui juris cum essent,  
 sponte se alicui subjecerunt, non  
 reddi.

XV. Damna bello data remissa in du-  
 bio censeri:

XVI. Non etiam quæ ante bellum privatis debebantur.

XVII. Pænas etiam, ante bellum publice debitas, in dubio remissas censeri.

XVIII. Quid de jure privatorum ad pænas?

XIX. Jus, quod ante bellum publice obtendebatur, sed controversum erat, facile censeri remissum.

XX. Capta post pacem reddenda.

XXI. De pacto reddendarum rerum, quæ bello captae sunt, regula quedam.

XXII. De fructibus.

XXIII. De nominibus regionum.

XXIV. De relatione ad pactum antecedens: & de eo, per quæ sit.

XXV. De mora.

XXVI. In dubio interpretationem faciendam contra eum, qui leges dedit.

XXVII. Distinguntur, novam bello causam præbere, & pacem rumpere.

XXVIII. Quomodo rumpatur pax faciendum contra id, quod omni paci inest.

XXIX. Quid si socii vim intulerint?

XXX. Quid si subditi: & quomodo eorum factum approbatum censeri debeat?

XXXI. Quid si subditi aliis militent?

XXXII. Quid si subditi nocituri sit? ubi distinctio adhibetur.

XXXIII. Quid si socii? ubi item distinguitur?

XXXIV. Quomodo rumpatur pax faciendum contra id, quod in pace dictum est.

XXXV. An facienda distinctio capitum pacis.

XXXVI. Quid si pæna sit adjecta?

XXXVII. Quid si necessitas obstituerit?

XXXVIII. Pacem manere, si id velit is, qui lesus est.

XXXIX. Quomodo rumpatur pax faciendum contra id, quod est de speciali natura cujusque pacis.

XL. Amicitia nomine quid veniat?

XLI. Subditi, & exules recipere, an contra amicitiam sit.

XLII. Sorte quomodo bellum finiatur.

XLIII. Quomodo conditio certamine; & an id licitum.

XLIV. An factum regum populos hic obliget.

XLV. Quis victor censendus.

XLVI. Quomodo per arbitrium finiatur bellum, & arbitrium hic intelligi sine provocatione.

XLVII. Arbitros in dubio intelligi adstrictos iuri.

XLVIII. Arbitros de possessione promittere non debere.

XLIX. Quæ sit vis dedicationis pure.

L. Quid officium victoris circa eos, qui sic se dedunt.

LI. De deditione conditionata.

LII. Obsides dari qui possint, & debeant.

LIII. Quod jus in obsides.

LIV. An fugere obsidi liceat.

LV. An obses in aliam causam recte retineatur.

LVI. Mortuo eo, pro quo quis obses venit, obsidem liberari.

LVII. Rege, qui obsidem dedit, mortuo, an obses teneatur?

LVIII. Obsides interdum principaliter obligari: & alterum ex alterius facto non teneri.

LIX. Pignorum obligatio qualis?

LX. Luendi ius quando amittatur.



\* I. Inter hostes quæ conveniunt, + fide aut expressa, aut + tacita constant. + Fides expressa + aut publica est, + aut privata. + Publica aut summarum potestatum, + aut inferiorum. + Quæ summarum est potestatum, aut bello finem imponit, + aut eo manente vim habet. + In his, quæ bellum finiunt, spectantur principalia, + & accessiones. Principalia sunt ipsa, + quæ bellum finiunt, + sive actu suo, ut pactiones, + sive ex consensu + ad aliud relato, + ut sortes, + prælii exitus, + arbitri pronuntiatio. + quorum illæ mere sunt fortuitæ, + alia duo + casum temperant cum viribus animi, aut corporis, aut cum facultate judicante.

II. Pactiones inire, quæ bellum finiant, + eorum est, quorum est bellum. + rei enim suæ quisque moderator. Unde sequitur, + ut in bello utrinque publico hoc + eorum sit, qui summi imperii exercendi jus habent. + Regis igitur hoc erit + in statu vere regio, + modo is rex etiam + jus habeat non impeditum.

\* III. 1. Nam rex, qui ætatis est ejus <sup>b</sup>, + quæ judicii maturitatem non habet, + (quod in regnis aliquibus <sup>c</sup> lege definitur, + alibi probabilibus conjecturis erit æstimandum) + qui imminutæ mentis est, + pacem facere non potest. Idem dicendum est <sup>b</sup> + de rege captivo, + si modo regnum ex consensu populi ortum habet + non enim credibile est, a populo imperium delatum ea lege, ut & a non libero exerceri possit. Ergo & hoc casu imperii <sup>c</sup> non quidem jus totum, + sed exercitio, + quæsi tutela erit penes populum, + aut eum, cui id populus commiserit.

2. De his tamen, + quæ privatim sua sunt, si quid pepigerit rex etiam captivus, valebit, ad exemplum eorum, quæ de privatis conventionibus <sup>c</sup> dicemus. Quod si exul sit rex, + pacemne facere poterit? sane, + si constet, eum non + obnoxium vivere: + cæteroqui + parum a captivo fors ejus distabit: + nam sunt & + laxæ custodiæ. Regulus sententiam in senatu dicere recusavit, + dicens, + quamdiu iurejurando hostium teneretur, non esse se senatorem.

## IV. 1. In

## G R O T I I.

a Regis igitur hoc erit ] *Marianus XXI. 1.*  
b De rege captivo ] *Vide Guicciardinum lib. XVI. & lib. XVIII. non semel.*

c Non quidem jus totum ] *Aramant in autem bulla dilecti: Rudolphus Palatinus metu in Antiochia presugerat, Henricus Moguntium a Trevisis vi erat egestus. Electorum tamen eo non perdidit.*

d Pacemne facere poterit ] *Lucanus :*

*Vetus habitante Camillo  
Illic Roma fuit. (Phar. V. 21.)*

Vide Chassanum de gloria mundi parte V, consil. 49.

## G R O N O V I I.

1 Tacito ] Quæ scilicet eorum consensum

colligunt ex signis non nimium dubiis, aut ex iis, quæ expressa sunt, tanquam horum posteræ & consequentia.

2 Sive actu suo ] Præsentem partium consensum.

3 Ad aliud relato ] Dilato in fortunæ, aut mediæ personæ arbitrium.

4 Casum temperant ] Partim sunt fortuita, partim pendent a numero, & virtute copiarum, partim a vi mentis.

5 Jus habere non impeditum ] Potestate sua libere utatur.

6 Lege definitur ] Quo ætatis anno + tutela, aut cura liber habeatur.

7 Obnoxium vivere ] Servire cogi ei, cujus in finibus est.

8 Laxæ custodiæ ] In quibus non quidem vincit alius, nec tamen sui arbitrii, ut Virones apud Tacitum 2, annal. 4.

IV. 1. In procerum, aut populi imperio + jus paciscendi erit penes majorem partem, + illic 9 consilii publici, + hic civium 10 sententiæ dicendæ + jus ex more habentium, secundum ea, quæ diximus + alibi. Itaque sic pacta obligabunt + etiam eos, qui aliter senserunt. Livius, <sup>a</sup> ubi semel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit, pro bono, atque utili fadere defendendum. Dionysius <sup>b</sup> Halicarnassensis: *δίκαιον τῷ δήμῳ πρὸς τῷ πλείοντι κλιθεῖν. παρὰ τὸν λόγον, ὅτι πλείοντες τὸ κέρδιον ἀποφασίζουσιν τοῖς πλείοσι* omnes decreto obsequi tenentur, nulla admixta excusatione. Plinius: + quod pluribus placuisse, cunctis tenendum. + Quos autem obligat pax, 11 iisdem & volentibus prodest. <sup>c</sup> V. 1. Nunc de rebus pacioni subjectis videamus. Imperium aut omne; aut ejus partem reges, quales nunc sunt + plerique, regnum habentes + non in patrimonio, sed tanquam 12 in usufructu, + paciscendo alienare non valent. Immo antequam regnum accipiant, quo tempore populus adhuc ipsis superior est, 13 + lege publica tales actus in futurum plene irriti reddi possunt, + ita ut 14 nec ad id, quod interest, obligationem pariant. + Atque id populos voluisse credibile est, + ne aliqui si ad id, quod interest, salva esset actio contrahenti, 15 subditorum bona pro debito regis caperentur, + ac sic de non alienando imperio vana esset cautio.

2. Ergo ut imperium totum valide transeat, populi totius consensu opus est, qui expediri potest + per 16 partium legatos, quos Ordines vocant. + Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus est consensu, & corporis, & specialiter ejus partis, de qua agitur, + ut quæ invita a corpore, cui coaluit, avelli nequeat. Sed pars ipsa tamen valide in se imperium + transcribet sine populi consensu in summa, atque alias inevitabili necessitate, + quia eam potestatem credibile est exceptam, cum societas civilis coita est.

3. At + in regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet, nihil impedit. Fieri tamen potest ut talis rex partem aliquam imperii alienare non valeat, + si nempe regnum sub onere ejus non dividendi in proprietatem acceperit. + Bona vero, quæ regi dicuntur, quod attinet, + possunt & hæc in patrimonium venire regis duobus modis, + aut separabiliter,

## G A R N O V I I.

9. Consilii publici ] Senatus comitiorum.

10. Sententiæ dicendæ ] Suffragii ferendæ.

11. Idem est volentibus ] Loquitur de illis, qui dissenserunt quidem initio, sed tamen in eo, quod majori parti placuit, acquieverunt.

12. In usufructu ] Non ut de eo, tanquam de privatis bonis paterfamilias, statant pro arbitrio suo, sed id teneant, ut beneficium publici, quo ad vitam fruantur, quodque quantum in ipsis est, fideliter conservent, & augerent.

13. Lex publica ] In capitulando, ut vulgo

loquuntur, seu lege regia formanda, in quam in aditu imperii jurent, potest perveneri, ut si quid tale faciat rex, irritum, & inane sit.

14. Nec ad id, quod interest ] Non modo ad implendum contractum, sed ne quidem ad satisfaciendum aliquam compensationem pro eo, quod non impletur.

15. Subditorum bona pro ] Subjecti venient in periculum bonorum amitterentur, quæ invadere poterat qui contraxit pro eo, quod non precitatur male promissum a rege.

16. Partium legatos ] Provinciarum deputatos.

G R O.

rabiliter, + aut individue cum ipso regno. Si hoc modo, 17 transcribi poterunt, + sed non nisi cum regno : + si illud, + etiam seorsum.

4. Qui vero reges in patrimonio regnum non habent, + his + vix est ut jus regni bona alienandi concessum videatur, + nisi diserte id appareat ex primitiva lege, + aut more, cui contradicendum nunquam fuit.

VI. Sed & quatenus promissa regis populus, ac simul successores obligentur, alibi + diximus : nempe + quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est. + quod nec in infinitum protrahi, + nec ad angustias nimias arctari debet, sed ita intelligi, + ut valeat quod probabili ratione nititur. Plane aliud erit + si quis rex simul subditorum dominus sit, + neque tam + civile, + quam familiare imperium acceperit : + ut qui bello victos in servitutum redigunt : + aut si in personam quidem dominium non habeat, sed in res habeat, + ut Pharaon in terra Egypti ex toto, + & alii, qui advenas in suum privatum receperunt. Nam hic + ju. præter regium accedens + efficit ut ex eo consistat, + quod alioqui per se solo regio jure consistere non posset.

VII. 1. Disputari & hoc solet, + quid in res singulorum possint pacis causa statuere : qui reges sunt, + nec in res subditorum aliud jus habent, 20 quam regium. + Alibi diximus, + res subditorum + sub eminenti dominio esse civitatis, + ita ut civitas, + aut qui civitatis vice fungitur, + iis rebus uti, easque etiam perdere, + alienare possit, non tantum ex summa necessitate, + quæ privatis quoque jus aliud non aliena concedit, sed ob publicam utilitatem, + cui privatas cedere illi ipsi voluisse censendi sunt, qui in civilem cœtum coierunt.

2. Sed addendum est, id cum sit, + civitatem teneri his, qui suum amittunt, sarcire damnum de publico, in quod publicum nomen + & ipse, qui damnum passus est, si opus est, contribuet. Neque hoc onere levabitur civitas, + si nunc forte ei præstationi par non sit, sed quandocumque copia suppetit, + exferet sese quasi sopita obligatio.

VIII. Neque illud indistincte admitto, quod dicit Ferdinandus + Valquius, 22 + agnoscere civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum est, + eo quod jus belli talia pernuntiat. + Nam jus illud belli + populos

## G R O T I I.

c Quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est : quod nec in infinitum protrahi, nec ad angustias nimias arctari debet. Vide Rejting. lib. I, classe III. cap. 5. num. 30. Vide & supra lib. II, cap. XIV. §. 11. & 12.  
f Res subditorum sub eminenti dominio esse civitatem. Grot. II. obf. 57.

## G R O T I I.

17 Transcibit. Alienari.

18 Sub imperio comprehensa. Est potestas ejus, quod illi populus in se concessit, imperii.

19 Alter regium accedens. Dominicum.  
20 Quam regium. Non etiam famulare, aut herile.

21 Et ipse, qui damnum passus est. Fecit voluit dicere : is paulo minus accipiet, quam amittit, proportionem scilicet, secundum quam conficere deberet, si alius damnum fecisset, quod pro parte illi erat compensandum. (Sine causa Vir Doctissimus reprehendit hec Anthonem nostrum, quasi male dixerit, Damnum pati, pro facere. At vero Damnum pati, non tantum dicitur ab ULPIANO, L. 29. §. 1. D. ad L. Aquil. sed etiam a SEXTO, A. De fra. l. 2. & a LUCANO, Phœ. V. 750. Vide BRISSEON. De verbor. sign. & FARRI Phœsar. ult. Ed. J. B.)

22 Agnoscere non debere. Civitatem non obligari ad faciendum.

23 Populus alius præstat. Libera populum a populo, externos ab externis; non civem a sive.

Lib. II.  
c. VI. §. 13.

Lib. II.  
c. XIV. §. 10. & seq.  
Pud. V. §. 9.  
d. c. 5. n. 9.  
c. Supra  
lib. III.  
c. VIII.  
p. 2.

d. L. I. c.  
c. 5. §. 6.  
L. II. c. p.  
XIV. §. 7.

c. Passq.  
lib. I. c. 5.  
Rom. conf.  
310. Sydv.  
in verb.  
belli 1. §.

47.  
f. Lib. I.  
cont. ult. c.  
4. in fine.

<sup>a</sup> Lib. III.  
<sup>c</sup> VI. §. 2.  
<sup>e</sup> X. §. 5.  
<sup>b</sup> L. cum  
duob. 52.  
<sup>d</sup> quidam.  
<sup>f</sup> D. pro  
Socio.

pulos alios spectat, + ut alibi <sup>a</sup> exposuimus: + partim + hostes inter se, + non cives inter se, + qui cum socii sint, æquum est <sup>b</sup> ut communia habeant damna, quæ societatis causa contingunt. Plane <sup>c</sup> civili lege & hoc constitui poterit, ut <sup>d</sup> rei bello amissæ causa nulla adversus civitatem actio sit, + ut sua quisque acris defendat.

IX. + Sunt qui larum discrimen collocant inter ea, + quæ civium sunt ex gentium jure, & ea, + quæ eorundem sunt ex jure civili, ut in hæc jus laxius regi concedant, + etiam auferendi sine causa, & compensatione, in illa non item: perverse: nam dominium + ex qualicumque causa ortum sit, + suos semper effectus habet ex ipso jure naturali, ut scilicet auferri nequeat + nisi ex causis, <sup>e</sup> quæ aut dominio insunt supæ natura, + aut <sup>f</sup> ex dominorum facto ortum habent.

<sup>c</sup> Lib.  
III, c. 11.

X. Sed + hæc inspectio, ne nisi ex publica utilitate res privatorum concedantur, + regem spectat, & subditos, + ut illa de damno sarciendo civitatem, & singulos. + Nam externis, qui <sup>a</sup> cum rege contrahunt, sufficit factum regis, + non tantum <sup>b</sup> ob præsumptionem, quam secum adfert dignitas personæ, + verum etiam ob <sup>c</sup> gentium jus, <sup>d</sup> quod bona subditorum obligari ex facto regis patitur.

<sup>a</sup> L. II.  
<sup>c</sup> XVI. §.  
17, 12.

+ XI. 1. Circa interpretandas pacis conventiones observandum est quod supra <sup>a</sup> a nobis est traditum, <sup>b</sup> quo quidque plus habet favoris, eo laxius accipiendum; <sup>c</sup> quo longius abit, eo restrictius. Si + jus nature merum spectamus, + maximus favor in eo esse videtur, ut suum quisque consequatur, quod Græci dicunt *ἕκαστος ἵκον τὰ ἰσχυρά*, + & proinde videtur <sup>d</sup> ambigue positorum interpretatio eo ducenda, + ut qui iusta arma habuit, id consequatur, ob quæ arma sumisit, & damna, sumptusque recuperet: + non item ut poenæ nomine quicquam lucretur; id enim est odiosius.

2. Sed + quia ad pacem veniri <sup>e</sup> vix solet injuriæ confessione, ideo + ea sumenda est in pactis interpretatio, <sup>f</sup> quæ partes quoad belli iustitiam quam maxime æquet: + quod fieri solet duobus maxime modis: aut <sup>g</sup> + ut quarum rerum turbata bello possessio est, <sup>h</sup> ex formula juris antiqui

GROTIJ.

<sup>g</sup> *Ubi quædam rerum turbata bello possessio est, ut formula juris antiqui componatur* ] Vide *Pactum* lib. V.

GRONOVII.

<sup>24</sup> *Rei bello amissa* ] Quemadmodum Romani in armis sustulerant postliminium.

<sup>25</sup> *Quæ aut dominio insunt* ] Velut inest ei, ut possit servire publico, & totius civitatis periculum levare.

<sup>26</sup> *Ex dominorum facto* ] Sive contraxerint, sive deliquerint.

<sup>27</sup> *Cum rege contrahunt* ] Et aliquid subditis ejus ablatum accipiant, etiam si citra necessitatem, & publicam utilitatem ablatum, etiam si civitas id non resarciat, non verendum ne malo jure rem teneant, quia illis pro o

mnijure est factum regis tradentis.

<sup>28</sup> *Ob præsumptionem* ] Quod præsumitur rex hoc non nisi iuste facere.

<sup>29</sup> *Gentium jus* ] Quo, etsi non traderet, arripi tamen bona subditorum possent propter debitum regis tanquam pignori oppolita.

<sup>30</sup> *Quo quisque plus* ] Quo quidque caput est de re magis favorabilis.

<sup>31</sup> *Quo longius* ] Odiosiores rem continet.

<sup>32</sup> *Ambigui positorum* ] Dubio sensu scriptorum.

<sup>33</sup> *Ita solet injuria* ] Nemo enim volens fatetur injuria se fecisse.

<sup>34</sup> *Quæ partes* ] Quæ parti utrique quantum potest, relinquitur salva iustitiæ fama, & spectet.

<sup>35</sup> *Ex formula juris antiqui* ] Restituitur cuique, quod antea habuit.

G R O -

tiqui componatur : ( quæ verba sunt Menippi in oratione, quæ de fœderum generibus differit ) aut 16 ut res maneat quo sunt loco : quod Græci dicunt *ἔχειν ὅ ἐστιν*.

*a Livius  
L. XXXIV.  
c. 57.*

XII. 1. Ex his duobus + posterius in dubio magis est ut præsumatur, quia facilius est, & nullam inducit mutationem. + Hinc est illud, quod a Tryphonino notatum est, b + ut in pace illis demum captivis postliminium sit, de quibus id in pactis erat comprehensum, ut + recte emendare Fabrum, diximus c supra, + & certis argumentis evicimus. + Sic & transfugæ non reddentur nisi convenerit. Nam h + transfugas a jure belli recipimus. id est, + per jus belli licet nobis admittere, & nostris adscribere eum, qui partes mutat. + Res cæteræ tali pacto manent penes tenentem.

*b L. de bello 12.  
D. de captiv. vii.  
c Supra hoc libro c. 9. §. 4.  
d L. transfugas. §. 1.  
D. de acq. ver. dom. c. Dec. T. III. conf. 74.  
f Supra libro III. c. 6. §. 6. g Pag. 316. B. h Supra lib. III. cap. VII. §. 4.*

2. + Illud autem tenere 37 + non civiliter, sed 38 + naturaliter sumitur : + in bellis enim sufficit facti possessio, + nec alia attenditur. + Agros autem diximus f ita teneri si munitionibus quibusdam clausi sint. + nam temporariam in sessionem, ut per 39 stativa, hic non spectari. Demosthenes pro Ctesiphonte g festinatum, ait, a Philippo, ut quæ posset loca occuparet, + gnarus ut res erat, + pacis confecto negotio, retenturum se quæ teneret. + Incorporalia non tenentur nisi per res, quibus adhaerent, + ut servitutes prædiorum, + aut per personas, quarum sunt h, + dum ne in solo, i quod hostium fuit, exercenda sint.

XIII. + In altero illo pacificendi genere, + quo restituitur possessio bello turbata, notandum est, + ultimam, quæ ante bellum fuit, possessionem respici, + ita tamen ut 41 privatis dejectis 42 + interdicto, aut 43 + vindicatione apud judicem experiri liceat.

XIV. At si quis + sui juris populus sponte se bellantium + alteri subjecerit, 44 + ad eum restitutio non porrigetur, + ut quæ ad ea tantum pertineat, quæ vi, metu facta sunt, aut alioqui & dolo non nisi in hostem licito. Sic pace inter Græcos Thebani i Plataeam retinuerunt, dicen-

## G R O T I I.

h *Transfugas jure belli recipimus* ] Supra hoc libro cap. I. in fine, in pace convenire & hoc solet, ne transfugæ recipiantur. Vide pacem Justiniani cum Chosroe apud Menandrum Proclorem. ( Pag. 118. Ed. Hæschel. )

i *Plataeam retinuerunt* ] Locus hic est apud Thucydidem V. ( Cap. 17. ) Præcesserat similibus lib. III. ubi ἀνδορότου τῶν τῶν Πλατῆας, αἱ αἰτίας ἰσχυρὰς ἀποκαταστάσας, ut reddenda sit Plataea, cum ejus urbem homines sponte accesserint. ( Cap. 52. In his autem, quæ statim sequuntur post locum primum, legitur quoque quod Auctor ait de Nysæa. )

## G R O N O V I I.

36 *Ut res maneat* ] Ut servet quisque quod bello cepit.

37 *Non civiliter* ] Cum iusto titulo acquiritur.

38 *Naturaliter* ] Quomodo tenere dicitur,

quicumque habet quavis ratione.

39 *Stativa* ] Castra ad tempus posita.

40 *Quod hostium fuit* ] Eorum, qui hostes fuerunt, & nunc ita fecerunt pacem, ut de personis illis nihil sint pacti. ( Immo id vult Auctor, etsi non teneatur ille, qui habet, e. g. jus usufructus, aut Feudi, modo solum jure belli occupatum fuerit, in quo jura illa exercenda sunt, nil ad rem tuæ facere, quod personæ captæ non fuerint, & jura vel extinguantur, vel è personarum realia fieri, respectu hostis possidentis. J. B. )

41 *Privatis dejectis* ] Si forte paulo ante bellum vis facta est, nec jure vindicata propter bellum interveniens, ita ut oriente bello invalere possident.

42 *Interdictio* ] Unde vi, quo possessio adferitur. §. 6. Inst. de interd.

43 *Vindicatione* ] Qua proprietatis adferitur.

44 *Ad eum restitutio non* ] Is non restituitur ex generali conventionē, sed oportet specialiter de eo cautum fuerit.

dicentes : ἡ βίη αὐτῶν ἰσχυροτέρα αὐτῶν προσηγορεύεται, ἢ ἡ πρᾶξις, ἔχον τὴν ἡλικίαν. habere se etiam locum non vi, non proditione, sed eorum, quorum erat libera voluntate, \* Parique jure Nisæa penes Athenienses mansit. Eadem distinctione adversus Ætolos utebatur \* T. Quintilius. Captivum, inquit, servum illa lex. *Theſſalia civitates sua voluntate in ditionem nostram venerunt.*

*Livius  
lib.  
XXXIII.  
c. 13.*

XV. \* Si nihil aliud convenerit, \* omni pace id actum censei debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit. \* quod de damnis etiam privatim acceptis intelligendum est : \* nam & hæc belli effecta sunt. \* In dubio enim ita censeantur contrahere voluisse bellantes, \* ut neuter injustitiæ damnaretur.

*Drc.  
conf. 63.*

\* XVI. Non tamen & quæ privatis deberi \* cœperunt, belli tempore condonata censei debent; \* nam hæc non belli jure quæsitæ sunt, \* sed bello tantum exigi vitæ. Itaque \* sublato impedimento \* vim suam retinent. Jus vero, quod ante bellum fuit, \* quamquam nemini facile ademptum censei debet, ( hanc enim ob causam maxime ut sua tenerentur res publicæ, civitatesque constitutæ sunt, ut recte ait \* Cicero ) \* intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inæqualitate nascitur.

*L. II.  
De offic. c.  
21.*

XVII. \* De jure ad pœnas non æque. nam id jus, quatenus inter ipsos reges, aut populos versatur, \* remissum ideo censei debet, ne pax non satis pax sit, si veteres ad bellum causas relinquat. \* Quare & ignota hic venient sub verbis generalibus, ut de mercatoribus Romanis, quos a Carthaginienſibus merſos \* ignorabant Romani, narrante Appiano. *ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἐν αὐτῶν ἔσαν ἱκανοὶ καὶ μετρίωντες*, inquit \* Dionysius Halicarnassensis : *optima conciliatione, quæ iram, & offensarum memoriam delent.* Isocrates \* Plataica : *εὐφροσύνην ἢ πρὸς αὐτὸν μετρίωνται πρὸς τῶν τότε γυναικῶν* \* *in pace non decet ante peccata exequi.*

*d Antiq.  
Rom. lib.  
III. a. 8.  
pag. 138.  
Ed. Oxon.  
e Pag.  
199. B.  
Ed. H.  
Steph.*

XVIII. \* De privatorum jure ad pœnam \* non tanta est ratio ut remissum censeatur : \* quia sine bello judicii expediri potest : tamen cum hoc jus \* non ita nostrum sit, ut quod ex inæqualitate nascitur, \* & pœnæ semper aliquid odii habeant, \* 47 \* levis verborum conjectura sufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

*f Supra  
§. 16.*

XIX. Quod vero *f* diximus, jus, quod ante bellum fuit, \* ademptum facile

#### G R O T I I.

*k De jure ad pœnas non æque* ] Gail. de protestis, c. XIV. n. 7.

#### G R O N O V I I.

45 *Quæ privatis deberi cœperunt* ] Ex contractu civili ante bellum inito : ut ex. gr. quod solonus meus mihi debere cœpit, dum hostis agrum infilet : vel furæ, quarum dies effit, dum debitor cum patria sua in hostium potestate est.

46 *Ignorabant Romani* ] Cum scilicet pacem facerent, dein eo cognito non poterant propterea

turbare pacem factam, aut novæ pœnas exigere. Sed exemplum est alienum. nam illa non erant facta, & ignorabantur ante pacem statutam, & primum bellum finitum ; sed aliquanto post id tempus. Itaque postquam ea receverunt Romani, merito, quod prius fasces violatum esset, minando bellum Fenis imparatis, adegerunt illos ad novum fasces, quo Sardinia cesserant. ( Vide APPIAN. B. R. Panie. pag. 3, 4. Edit. H. Steph. & consule heic Notæ Gallicæ. J. B. )

47 *Levis verborum conjectura* ] Si minima detur ansa formulam pacis ita interpretandi, ut & istæ lites cessare debeant.

G R O -

facile cenferi non debere, id \* in privatorum jure firme tenendum est. \* in jure autem regum, & populorum facilius est ut condonatio aliqua intelligatur facta, \* si modo verba, \* aut conjecturæ non improbabilis suppetant: maxime vero \* si jus, de quo agitur, non liquidum erat, sed in controversia positum. \* Benignum enim est credere id actum, ut belli femina evellerentur. Idem, quem modo laudavi <sup>a</sup> Dionysius Halicarnassensis: *ἡς ἀπὸ τῆς τοῦτο μὲν ἡμῶς σκοπιῆς ἵππος ἐν τῇ παρασκευῇ τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὅτε καὶ αὐτῆς ποτὶ πολέμου ἔτι δεῖ παρασκευασθῆναι* \* ἢ γὰρ ἀνάλογος παρατίθεται τῇ ἐκείνῃ ἐνεδιδόσκειν, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται non tam cogitandum est de faciendi in praesens amicitia, quam id curandum ne bello iterum implicemur: neque enim ad differenda, sed ad auferenda mala convenimus: quæ postrema verbo tenus ferme defuncta sunt ex Isocrate, \* oratione de pace.

<sup>a</sup> L. III. c. 9.

XX. \* Quæ post perfectas pactiones capta sunt, reddenda satis constat, \* sublatum enim jam erat belli jus.

<sup>b</sup> Pag. 164. C.

\* XXI. At in pactionibus, \* quæ sunt de reddendis his, quæ bello capta sunt, primum \* latius interpretandæ \* quæ mutux sunt, \* quam quæ claudicant: deinde \* quæ de hominibus agunt plus favoris habent, quam quæ de rebus: \* & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus, \* quam quæ de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum sunt plus, quam quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, \* plus illæ, quæ reddi jubent <sup>49</sup> lucrativo titulo possessu, \* quam oneroso, ut \* quæ emtionibus <sup>d</sup>, quæ dotibus tenentur.

<sup>c</sup> Alciat. V. Resp. 17.

XXII. \* Cui pace res conceditur, ei & fructus conceduntur \* a tempore concessionis, \* non retro; quod recte \* defendit Cæsar Augustus contra Sextum Pompejum, qui Peloponneso sibi concessa, \* simul etiam tributa, quæ pro exactis annis debebantur, sibi vindicabat.

<sup>d</sup> Cic. de Offic. II. 23.

XXIII. <sup>50</sup> \* Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis, \* non tam vulgi, quam peritorum. nam a peritis negotia talia tractari solent.

<sup>e</sup> App. civo. V. 716.

XXIV. \* Habent & illæ regulæ frequentem usum, \* quoties <sup>51</sup> ratio fit ad pactum antecedens, aut vetus, toties repetitas cenferi qualitates, aut conditiones priore pacto expressas, & <sup>52</sup> pro faciente habendum qui facere voluit, <sup>f</sup> \* si per alterum, quicquam controversia est, stetit quo minus fieret.

<sup>f</sup> Quint. decl. CCCXLIII

XXV. Quod vero quidam ajunt, <sup>53</sup> \* moræ purgationem intra breve tempus

## G R O T I I.

<sup>1</sup> Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis ] Vide Guicciardinum libro V. (in lite de Capuana inter Francos, & Hispanos, quum illi partem esse Aprutii contenderent, hi Apulie.)

<sup>49</sup> Lucrative titulo ] Donatione, testamento. <sup>50</sup> Nomina regionum ] Provinciarum, districtum, quod interdum latius, interdum strictius accipiuntur.

<sup>51</sup> Ratio fit ] Si dictum sit, ita possideri, aut restitui debere, ut definitum sit in pacto ante tot annos inito.

<sup>52</sup> Pro faciente habendum ] Quasi restituerit, nec nasci cum en novam actionem putandum.

<sup>53</sup> Moræ purgationem ] Aliquam excusationem, si quis statutum restitutioni tempus non observaverit.

## G R O N O V I I.

<sup>48</sup> Quæ mutux sunt ] Ubi utrimque redduntur, quam ubi tantum ab altera parte.

Tou. I V.

T t

G R O N O

tempus admitti, <sup>m</sup> verum non est, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit. Nam quod canones nonnulli purgationi tali favent, mirum non est, <sup>+</sup> cum eorum officium sit, Christianos ad ea permovere, quæ charitati mutue conveniunt. At in hac quæstione de pactis interpretandis non jam quærimus quid melius sit, immo <sup>+</sup> nec quid a quoque religio, & pietas exposcat; <sup>+</sup> sed ad quid cogi possit, <sup>+</sup> quod totum versatur in eo jure, quod externum diximus.

XXVI. In dubio autem sensu magis est <sup>+</sup> ut contra eum fiat interpretatio, <sup>n</sup> 54 qui conditiones elocutus est, <sup>+</sup> quod esse solet potentioris: (est ejus, 55 qui dat, non qui petit, conditiones pacis (aa) dare, <sup>+</sup> ait Annibal) sicut & contra venditorem <sup>a</sup> sit interpretatio: <sup>+</sup> habet enim quod sibi imputet, qui non apertius locutus est: alter autem quod plures sensus recipiebat, <sup>+</sup> id suo jure accipere potuit in partem sibi utiliore; <sup>+</sup> unde alienum non est quod Aristoteles <sup>b</sup> dixit: *ὅτι τὸ χρηρῆμα τῆς φωνῆς, ὃν τὸ παρὸν ὁδῶναι μᾶλλον ἢ τὸν ὅτιν* ubi utilitatis causa amicitia est, ibi <sup>56</sup> ejus, qui accipit, utilitas, <sup>+</sup> ejus, quod debetur, mensura est.

<sup>+</sup> XXVII. Quotidiani usus & illa disputatio est: <sup>+</sup> quando pax rupta censetur: quod Græci vocant <sup>+</sup> *παράσπινδα*. <sup>+</sup> non enim idem est 57 novam bello causam præbere, <sup>+</sup> & pacem rumpere: sed multum inter hæc interest, <sup>+</sup> tum 58 ad committendam poenam a peccante, <sup>+</sup> tum ad liberandam in cæteris fidem ejus, in quem peccatum est. Rumpitur pax tribus modis, <sup>+</sup> aut faciendo contra id, 59 quod omni paci inest, <sup>+</sup> aut contra id, quod 60 in pace dictum est aperte, aut contra id, quod 61 ex pacis cujusque natura debet intelligi.

XXVIII. Contra id, <sup>+</sup> quod omni paci inest, fiet, si vis bellica inferatur, nimirum, ubi nulla nova subest causa: quæ si probabiliter adferri potest, <sup>+</sup> satius est injustitiam sine perfidia, quam cum perfidia admittam credi. Illud Thucydidis <sup>c</sup> vix opus habet moneri: *ὁ δὲν τὰς ἐπαιδὰς ὡς ἐπὶ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ἐπὶ πρῶτον ἐπαιδὲς* <sup>o</sup> pacem rumpunt non qui vim vi arcent

## GRONOVII.

54 Qui conditiones elocutus est] Qui formulam dictavit, aut concepit.

55 Qui dat] Pacem.

56 Eum, qui accipit] Ex commode accipientis grandius, aut minus æstimatur quod debetur.

57 Novam bello causam præbere &c.] Alterum, si temere fiat, injustitia est, alterum perfidia.

58 Ad committendam] Quia in posteriore, quod gravius, plus poenæ debet, qui sacri juris aliquis violat, & liberior, exequatiorque est ad non servanda cætera, quæ convenerunt.

59 Quod omni paci] Quod dictum, conventum, pactum intelligitur in genere, quotiescumque pax colit.

60 In pace dictum est] Quod in ea, quæ nunc placuit, satis evidenter, & perspicue cautum est.

61 Ex pacis cujusque] Quod ipsum genus pacis, in quod consensus est, præstari oportere, recte judicantibus demonstrat. num. 39. *specialem naturam pacis* vocat.

(aa) Dicere, non dare, est apud LIVIUM, qui ita Hannibalem inducit loquentem, Lib. XXX. Cap. 30. J. E.

## GROTIJ.

m Verum non est, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit] Vide Albertum Argentinensem.

n Qui conditionem elocutus est] Plantum Perfrictum rex, tua indicatio est. (IV. 4. 37.) In hac re solet prior loqui is, qui plus valet; ut vero petantur conditiones, loqui prior solet qui est infirmior. Phalaribus Sulla: τὸν ἀντιπάλῳ ἐπὶ τὸ ἀπερῆς λέγειν τὰς δὲ νῦν ὁρῶντες ἡμεῖς τὸ εὐπρεπὲς. eorum est prior loqui, qui opus habent potius, victori satis est tacere. (Pag. 467. C.)

o Pacem rumpunt non qui vim vi arcent, sed qui

a L. Veteribus, 39. D. de pac. dñ.

b Ethic. Nicom. VIII, 15.

c Lib. I. c. 123.





a. VII, Cerites apud \* Livium se purgant, suos non publico consilio militasse.  
c. 20. Eademque + Rhodiensium b fuit defensio. + Et verius est, ut id quoque  
b. Gell. pernittendum non sit, nisi probabilibus argumentis appareat 72 + actum  
VII, c. 3.

c. 4 f. <sup>a</sup> cuius moris hanc vim esse, ait <sup>q</sup> Polybius : καὶ ἔτι τοῖς πολέμοις πρὸς ἀλλήλους, οἷτις Αἰγυπτίων φύσις καὶ σύμμαχον, ἀπὸν ἤσαν ἐξῆναι τοῖς Αἰγυπτίοις ἄνεν κατὰ δόγμα.

vius <sup>d</sup> de iisdem : *juventutem adversus suos socios publica tantum auctoritate*  
*demta militare sinunt, & contrarie sepe acies in utraque parte Aetolica auxilia*  
*habent.* Olim Etrufci, negato Vejentibus auxilio, <sup>e</sup> si qui suae juventutis  
<sup>34.</sup> voluntarii ad id bellum irent. non impediebant.

XXXII. 1. + Rursum pax rupta censeri debet, non modo + si toti  
 corpori civitatis, + sed & si subditiis viis armata inferatur, nimirum 73  
 + sine nova causa. Nam + ut omnes subditi tui sint, pax iniur: est enim  
 pax actus + civitatis 74 pro toto, & pro partibus. + Immo & si causa nova  
 subdit, 75 per pacem licebit se, suaque defendere. + Naturale enim hoc,  
 ut ait <sup>f. l. vim</sup> <sup>27. d. de</sup> <sup>vi. l. et</sup> <sup>arm. vide</sup> Cassius, arma armis repellere: + ideo 76 abdicatum inter pares  
 non est ut facile credatur. + ulcisci autem, aut ablata recuperare per vim non  
 licebit, nisi postquam iudicium erit negatum. + Hæc enim res 77 morara  
 fert: + illa non fert.

2. At \* si quorum subditorum ita perpetuum sit maleficium, ac juri  
naturæ contrarium, ut quod faciunt, + id credendi sunt omnino facere  
rektoribus suis improbatibus, + in eos judicium postulari non possit,  
quales sunt + qui piraticam exercent; ab his & res + recuperare, & ul-  
tionem exposcere licet tanquam a deditis. At + alios inuocantes eo no-  
mine armis impetere, id vero est contra pacem.

XXXIII. 1. † 79 Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit :  
79 † sed

G E O Y I L.

G R O N O V I L

Ρ "Αγνὴ λαΐσματι ἀπὸ λαφύρου ] *Plumtus*  
*Truculento : de praeda praeclam. curio.* (ll. 7.  
 15, 16. )

q *Polybius* ] Vide eum & in excerptis.  
(num. 6. ]

1 Citra publicum decretum] Idem de Hun-  
nis Sabiris suo tempore narrat *Agathias* libro  
IV. (Cap. 3.)

8 Si quorum subditorum ita perpetuum sit maleficio ] Ita Augustus judicavit contra Syl- leum pro Herode. *Josephus XVI, 10. §. 8. Ed. Hudson.*

t Socis quoque vis armorum illata pœcem rumpit] *Thuanus* lib. LXV. anno MDLXXVIII. Est &, quod huc pertinet, apud *Harum*, tomo II. *historiæ Brabanticæ* in anno MDLVI.

72 *Alium aliud* ] Id prohibitum non esse.  
73 *Sine nova causa* ] Qui post pacem initam  
damnum non dederunt, vel offensam contraxe-  
runt.

74 *Pro toto, & pro partibus*] Pro ipso corpore, five omnibus jundim, & fingulis feorsum.  
75 *Per pacem licebit*] Iis, quibus vis infer-  
tur.

76 *Abdicatum inter partem*] Renuntiasse quemquam huic iuri, qui non alteri sese submitit.

77 *Morum fert* } Ultionis, aut ablatorum  
persecutio non necesse est ut fiat in instanti,  
quemadmodum defensio contra repentinam vim,  
aut aggressionem.

78 Sociis quoque] Illorum, quibuscum velut  
cum ducibus adverſe partis pax facta eſt.

79 + sed his demum, qui in pace comprehensi sunt, ut \* ostendimus cum + Saguntinam controversiam examinavimus. Urgent hoc Corinthii in ora-  
tione, quæ est apud Xenophontem historiz Græcæ b sexto: *οὐκ ἐπὶ τῷ πό-  
λεϊ ἀλλὰ τοῖς πολέμοις, ὅσους νῦν ὑμεῖς ποιεῖτε.* Quod si ipsi socii non  
pepigerint, sed alii pro ipsis, + idem tamen statuendum erit, postquam  
satis constar, eos socios pacem ratam habuisse. nam quamdiu adhuc in-  
certum est an ratam habere velint, 80 + hostium loco sunt.

2. + Aliorum sociorum, c + ut & cognatorum, & affinium, + qui  
nec subditi sunt, nec in pace nominati, + separata causa est, + nec ad  
pacem ruptam vis in eos trahi potest. neque tamen sequitur, ut & supra  
diximus, bellum eo nomine + suscipi non posse, + sed id bellum erit  
ex nova causa.

XXXIV. Rumpitur & pax, ut \* diximus, + faciendo contra id, e Supr.  
quod in pace dictum est: sub faciendo autem + comprehenditur 81 & non  
facere quod, + & cum oportet.

+ XXXV. + Neque admittam hic discrimen capitum pacis, quæ majo-  
ris, quæque minoris momenti sint. + Satis enim magna ut servantur vi-  
deri debent quæ pace comprehensa sunt. + Bonitas tamen, maxime Chri-  
stiana, leviores culpas, accedente præsertim poenitentia, facilius condona-  
bit, ut illud f locum habeat,

+ Quem poenitet peccasse: pæne est innocens.

Sed quo magis paci caveatur, consultum erit u ut capitibus minoris mo-  
menti adiciatur x, ut si quid adversus ea factum erit, pacem non rum-  
pat: + aut ut 82 arbitri prius adeantur, quam arma inferre liceat, quod  
erat in federe Peloponnesiaco, memorante Thucydide b.

XXXVI. Et plane sentio id actum videri, x si qua specialis poena  
83 adjecta sit: non quod nesciam posse ita contrahi, ut electio sit ejus,  
cui facta est injuria, poenam malit, an a transactione recedere, + sed  
quod negotii natura hoc, quod dixi, potius requirat. Illud quidem con-  
stat, & jam i supra dictum a nobis est, & historiz auctoritate probatum,  
pacem non rumpere qui pactis simpliciter factis 84 posterior non stat: 14.  
neque enim tenebatur nisi sub conditione.

### XXXVII.

#### G R O T I I.

u Ut capitibus minoris momenti adiciatur,  
ut si quid adversus ea factum erit, pacem non  
rumpat ] Vide egregium exemplum in pace  
Justiniani, Justinianum inter, & Chosroem.  
Memorand. Protestior eam habet. (Pag. 118.  
Ed. Hæschel.)

x Si qua specialis poena adjecta sit ] Ut in  
Gotthorum pactis cum Francis. Vide Procla-  
mationem Gotth. I. (Cap. 12.)

#### G R O N O V I I.

79 Sed his demum ] Potius dicendum, nisi

qui nominatim excepti sunt, aut nisi quos certo  
constat comprehendi non potuisse, ut si subje-  
di alterius alteri sese applicent.

80 Hostium loco sunt ] Si scilicet ante pa-  
cem hostes fuerint.

81 Et non facere ] Facere contra pacta vi-  
detur & qui non facit, quod cum facere pla-  
cuit, & qui non facit, quo tempore facere de-  
buit ex pacto, aut negotii natura.

82 Arbitri prius adeantur ] Sumatur iudex  
medius, & neutrum partium, apud quem  
disceptetur.

83 Adjecta sit ] Certo capiti, ni servetur.

84 Posterior non stat ] Cum prius alter eis  
non stetit, & ipse postea cessavit implere.

T t 3

G A R O N O.

XXXVII. Quod si necessitas aliqua in causa sit, quo minus pars una impleat id, quod promissum est, \* puta si res perierit, \* aut ablata sit, \* aut factum redditum sit aliquo eventu impossibile, \* pax quidem rupta non censetur: nam, ut diximus, non solet illa pendere a <sup>85</sup> conditione casuali. Sed alter \* optabit, \* an expectare malit, si qua spes sit impleri promissum serius posse, an <sup>86</sup> æstimationem accipere, an <sup>87</sup> mutuis præstationibus isti capiti respondentibus, aut æquum valentibus liberari.

a. Vide  
supra hoc  
libro c.  
XIX. §.  
33, 34.

b. Supra.  
§. 27.

XXXVIII. Certe, \* etiam post læsam fidem, \* integrum est <sup>88</sup> innocentem pacem servare, sicut \* Scipio fecit post multa Carthaginensium perfida facta, \* quia contra obligationem faciendo nemo se obligationi eximit: &, si additum est, ut tali facto pax rupta habeatur, \* adjectum id censeri debet in commodum innocentis duntaxat, si eo uti velit.

XXXIX. Postremo <sup>89</sup> diximus, pacem solvi faciendo id, \* quod specialis pacis natura repudiat.

c. L. Post-  
laminio 5.  
d. de capt.  
d. Pro Gub.  
bin. Apud  
Hieronymum.  
Apud. adu.  
Rufin.  
e. L. item  
15. §. si  
quis 25. D.  
de injur.  
Iustit. §.  
servit. 3.  
rub. tit.  
Alex. II.  
Caus. n. 3.

XL. 1. \* Sic quæ <sup>89</sup> contra amicitiam sunt, rumpunt pacem, quæ <sup>90</sup> sub amicitia lego contracta est: \* quod enim inter ceteros solius amicitia <sup>91</sup> officium exigeret, hic etiam pacti jure præstandum est. \* Et huc, \* non vero ad quamvis omnino pacem (\* est enim & fœdus, non amicitia causa, ut nos c. Pomponius docet) refero multa, quæ de <sup>92</sup> injuriis non armatis, & contumelia, a legum peritis dissertari solent, & præcipue illud <sup>93</sup> Tullii: *post reditum in gratiam* <sup>94</sup> si quid est commissum, <sup>94</sup> \* id: non negligitur, sed violatum putatur, nec imprudentia, sed perfidia assignatur. Sed hic quoque <sup>95</sup> detrahenda quantum fieri potest factio invidia.

2. \* Itaque personæ quamvis conjunctæ, aut subditæ facta injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta non censetur, \* nisi aperte ad ipsius fugillationem facta sit, \* quam naturalem æquitatem in <sup>96</sup> servis atrociter læsis sequuntur leges \* Romanæ: & \* adulterium, aut stuprum <sup>97</sup> libidini potius, quam inimicitia imputabitur: \* & invasio rei alienæ novæ potius cupiditatis reum faciet, quam fidei læsæ.

3. \* A-

#### GRONOVII.

<sup>85</sup> *Conditionis casuali* ] Sed potestativa seilicet, id est, non solet ita statui, ut, quod forte fit, eam rumpat, sed quod consilio, & culpa.

<sup>86</sup> *Æstimationem accipere* ] Aliud tantundem valens.

<sup>87</sup> *Mutuis præstationibus* ] Sibi remitti, quod ipse factorum se promissit, in compensationem ejus, quod ab altero non præstatum.

<sup>88</sup> *Innocentem pacem servare* ] Quiescere, & ab eo vinculo, quo tenetur alter, eum non dimittere.

<sup>89</sup> *Contra amicitiam* ] Quibus malevolus declaratur animus, etsi proprie nihil fiat adversus præcipua pacti capita.

<sup>90</sup> *Sub amicitia legi* ] Cui additum est inter articulos, ut pæntes vivant tanquam boni, & fideles amici.

<sup>91</sup> *Officium exigeret* ] Quod fieri deberet legi humanitatis, & morum, cui qui non parcat,

facit quidem improbe, non tamen actionem alteri parit.

<sup>92</sup> *Injuriis non armatis* ] Quæ sunt sine vi, aut si negentur honores debiti, aut fiat aliud, quid in contumeliam focit.

<sup>93</sup> *Si quid est commissum* ] Si quo offensio data.

<sup>94</sup> *Id non negligitur* ] Pro-frande, & culpa habetur, non pro negligentia.

<sup>95</sup> *Detrahenda est invidia* ] Ne nimis cito in bellum rursus, factum, quamvis malignum, leniore potius animo accipiat, & mitiore vocabulo appelletur, quam graviore, & invidiosiore.

<sup>96</sup> *Servis atrociter læsi* ] Tanquam id pertinet ad domini offensam.

<sup>97</sup> *Libidini potius* ] In eo peccasse magis aliquem interpretabimur, quod se continere non posset, quam quod in persona chara læsus nos vellet, aut contemneret.

3. \* Atroces sane minæ, \* nulla nova causa præcedente, cum amicitia pugnant: & \* huc referam arces in finibus structas, non tuendi, sed nocendi causa, & insolitam copiarum conscriptionem, \* si iustis satis indicii appareat, in non alium hæc, quam in eum, quicum pax facta est, comparari.

XLII. 1. 7 Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, \* non est contra amicitiam. Neque enim \* naturalis tantum, \* sed & favorabilis est ista libertas, ut alibi \* diximus. Eodem loco pono \* perfugium exulibus datum. Nam in exules, ut ex Euripide diximus \* alibi, \* nullum jus civitati. Perseus apud Livium \* recte, quid attinet cuiquam exilium patere, si nusquam exuli futurus est locus? Aristides Leuctrica \* secunda: ἡλευθέρω τὸς ἰσχυροτάτους, vocat *ναυὸς ἀπὸν ἀδριανῶν*. \* commune jus hominum exules recipere.

2. Plane \* oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis 98, partem integram faciant, \* recipere non licet, ut \* alibi diximus: neque magis eos, \* qui ex sacramento, \* aut aliter, ministerium, \* aut servitutum debent. De his autem, \* qui belli forte servi sunt, 99 idem introductum gentium jure \* apud quosdam populos, supra *f* memoravimus. Sed & de his, \* qui exules non acti poenam justam effugiunt, dedendis egimus \* alibi.

XLIII. \* Sortis alæ subijci belli exitus licite non semper potest, \* sed tum demum, quoties de re agitur, \* in quam plenum habemus dominium. Nam ad subditorum vitam, pudicitiam, & similia tuenda, \* civitas, & ad bonum civitatis tuendum \* rex arctius obligatur, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui, & aliorum tutelam maxime sunt naturales. Attamen \* si vera æstimatione qui injusto bello impetitur tanto sit

## G R O T I I.

7 Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, non est contra amicitiam [Soloni: γινώσκου πολίτας ἢ δίδου πλεῖν τοῖς ἐπύχουσι ἀνθρώποις τὴν ἰσχυρίαν, ἢ παρὰ τὴν ἰσχυρίαν μετανομήσεις τοὺς ἐπύχους, αὐτοὺς αὖτε ἀσφίρειν non fuit, nisi eis, qui e sua patria in exilium perpetuum ejecti essent, aut cum omni familia artificis aliorum exercendi causa Athenas migrassent. (PLUTARCH. Vit. Sol. pag. 91. E.)] Perseus apud Appianum in excerptis legationum num. 25. *ναυὸς ἢ πᾶντο ἀδριανῶν ἰσχυρὰ καὶ ἢ οὐκ ἔστιν ἰσχυρὰ ἐπύχουσι ὑπεβίβεται*. *f*acti hoc commune hominum jure, quomodo *est* von alibi ejectis suscipiit. (Pag. 367. Ed. Fied. Uss.) Commune hoc jus padis firmari, aut infringi solet. Vide pacem Antiochi apud Polybium etc. leg. num. 37. & apud Livium (Lib. XXXVIII. c. 38.) pacem inter Romanos, & Persas apud Mnesandrum Prætorum. (Pag. 117. 118. Ed. Hæschel.) Similiter de Helvetiorum inter se pactis. Aradus, regnum

Syria inter se certantibus, obtinere, ut facientes suscipere possent, sed non emittere. Testatur id Strabo XVI (Pag. 754. Ed. Casaub. Paris.)

2 Oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis partem integram faciant, recipere non licet, ut alibi diximus Libro II, cap. V. §. 24. Vide & Bizarrum libro XII.

## G R O N O V I I.

98 Partem integram] Qualis pars si abscedat, totum non manet integrum, sed mutilum sit.

99 Idem introductum] Ut eos aufugientes a dominis, in quorum servitutem bello venerunt, recipere, nec redere liceat.

1 Qui exuli non acti] Qui non sunt damnati exilio sed ipsi loco mutaverunt fuga, ne gravius punirentur.

2 In quam plenum] In qua & exequi jus nostrum, & id omittere sine injustitia possumus.

a L. II, c. II. §. 16, *est* 17. c. V. §. 24. b *Ibid.* §. 25. c L. XLII. c. 41. d Immo *Orat.* *Leuctr.* I. pag. 105. c. Tom. II. e L. II. c. V. §. 24. f Lib. III. c. 7. §. 3. g L. II, c. XXI. §. 3. *est* *scilicet*.

sit inferior, ut resistendi nulla spes sit, videtur sortem offerre posse, ut certum periculum incerto evadat: \* hoc enim est de malis minimum.

XLIII. 1. Sequitur valde agitata quæstio \* de præliis, & quæ definitio numero condicuntur \* belli finiendi causa, puta inter singulos utrimque, ut Æneam, & Turnum, Menelaum, & Paridem: inter binos utrimque, (bb) ut inter \* Ætolos, & Eleos: inter ternos utrimque, ut inter Horatios \* Romanos, & Curatios Albanos: inter tricenos utrimque; ut inter \* \* Lacedæmonios, & Argivos.

a *Passer.*  
Lib. V.  
b *T. Liv.*  
1. 24. &  
f. 99.

2. \* Si jus gentium externum tantum spectamus, non est dubitandum, \* quin per id ipsum talia certamina sint licita: \* hostium enim eadem id jus \* indiscrete permittit. Quod \* si vera esset veterum Græcorum, Romanorum, & aliarum gentium opinio, quemque vitæ suæ esse summo jure dominum, \* jam & interna justitia talibus præliis non deesset. Sed \* hæc sententiam rectæ rationi, ac Dei præceptis pugnare, aliquoties \* jam \* diximus. In proximi charitatem peccare cum, qui ob res, quibus carere possumus, retinendas, hominem occidit, alibi \* ostendimus & ratione, & sacrorum oraculorum auctoritate.

c *Lib. II.*  
d *XIX. §.*  
e *cf.*  
f *XXI. §.*  
11.  
d *Lib. II.*  
c. 1. §. 12.  
e *f. 99.*  
f *Th. 2. 2.*  
g. 95. *art.*  
h. *cf. ibi.*  
i. *Christ.*  
j *Cajetan.*  
k. *L.*

3. Addemus nunc, \* & in se, & in Deum peccare, qui vitam sibi a Deo pro magno beneficio concessam tam vili æstimat. Si res bello digna agitur, ut multorum innocentium salus, \* pro ea totis viribus nitendum est. \* Conductio certamine \* uti, tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii divini instrumento, \* vanitas est, & a vera pietate alienum.

4. Una res est, (cc) quæ tale certamen \* justum, ac pium potest reddere ex una duntaxat parte, \* si alioqui omnino expectandum sit, \* ut qui injustam causam fovet, victor sit futurus cum magna innocentium strage: \* nihil enim ei imputandum est, qui mavult ea ratione certare, quæ spem ipsi maxime probabilem ostentat. \* Sed & hoc verum est, quædam, quæ non recte sunt, ab aliis tamen recte non probari, sed permitti, ut graviora mala, quæ aliter vitari non possunt, vitentur. quomodo multis in locis tolerantur \* & improba fenora, \* & impudicitiam proficisci mulieres.

g *Lib. II.*  
h. *XXIII.*  
§. 10.  
i. *Eccl. Re-*  
gum *diff.*  
32. *dist. 2.*  
n. *12.*

§. Quod ergo supra & diximus cum de præveniendò bello ageretur, si

#### GRONOVII.

3 *Quæ definitio numero* ] Ubi jubentur pauci decertare de fato, & eventu populi utriusque. 2, 23, 10.

4 *Lacedæmonios, & Argivos* ] Ducibus Othryade, & Therandro. (Vide MEURSIJ *Miscellanea Læconica*, Lib. IV. c. 12. ubi fuit de hac historia agit, & plures auctoritates veterum adducit, f. B.)

5 *Uti tanquam testimonio* ] Quemadmodum superioribus artibus, in defectu probationum innocentia fæx, solabant cum accusatoribus in certamen armorum descendere.

6 *Nihil ei imputandum* ] Nulla ejus est culpa.

(bb) De singulis tantum loquitur PAU-

SANIAS, quem in ead. libri Auctor noster tellem indicat (neque enim alio referri potest illius testimonium) nimirum *Degemius Eleus*, ab una parte; *Pyrochus Ætolis* ab altera, electi sunt, qui singulari certamine de re inter utrumque Populum controversa decernerent. Neque in memoriam revocavit Auctor, se idem exemplum, tanquam & *Siraone*, alibi adduxisse, Lib. II. Cap. 23. §. 10. num. 1. *Epeus enim, & Eleus*, ibi unum, idemque sunt. Ceterum locus *Pausanias*, de quo jam agitur, exstat Cap. 4. dicti Lib. V. f. B.

(cc) Confer hic PUFENDORFIUM molkrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. c. 5. §. 5. f. B.

G R O.

si duo, quos inter de regno controversia est, parati sint inter se armis eernere, \* pati id posse populum, ut major calamitas ceteroqui imminens evitetur : \* idem &, cum de bello finiendum agitur, dicendum erit. <sup>a</sup> Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit : & apud Dionysium <sup>a</sup> Hallicarnassensem Metius ait, non iniquum fuisse, <sup>b</sup> ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent, si de ipsorum, non de populorum, potentia, aut dignitate controversia fuisset. Sic <sup>a</sup> Heraclium Imperatorem cum Cosroe filio Persarum regis pugnasse singulari certamine, legimus.

<sup>a</sup> Lib. III.  
c. 12.

XLIV. Ceterum, \* qui sic in praelii exitum conjunctio controversiam, 7 \* sibi quidem jus, si quod habent, adimere possunt, \* non & alteri, qui non habet, dare, \* in illis quidem regnis, quæ in patrimonio non sunt. Itaque, ut valeat pactio, \* & populi, \* & si qui jam nati jus ad successionem habent, consensum necesse est accedere : \* in \* feudis non liberis, \* etiam domini, sive senioris.

XLV. 1. Saepe \* in talibus praeliis quaeri solet, <sup>d</sup> 9 \* uter pro victore sit habendus. \* Victi non possunt videri nisi qui aut omnes occubuerunt, aut in fugam dati sunt. Sic <sup>e</sup> 10 in fines se, aut oppida recipere, apud Livium <sup>b</sup> victi signa.

<sup>b</sup> Lib. III.  
c. 2, 3.

2. Apud tres nobiles historicos, Herodotum, Thucydidem, Polybium, <sup>11</sup> tres proponuntur de victoria controversiæ, quarum prima ad <sup>12</sup> conductum certamen pertinet. Sed, si quis recte advertat, inveniet, omnibus illis praeliis <sup>13</sup> sine vera victoria discessum. \* Nam <sup>c</sup> Argivi non fugati

<sup>c</sup> Herod.  
I. c. 47.

## G R O T I I.

<sup>a</sup> Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit ] (Apud XENOPHONTEN, De Cyri insti. Lib. V. c. 3. n. 4.) Et multo ante Hyllus Eurythæum. Vide Euripidem Heraclidæ. (Æ. 804, & seqq. At aliter rem narrat DIONODORUS SICULUS, Bibl. Histor. Lib. IV. c. 59, 60. J. B.)

<sup>b</sup> Ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent ] Hoc Adrianopolitæ respondebant Mahumeti de ipso, & Musa Zelebe. Leunclavius lib. XI. Sic Canibertus Langobardorum rex Alachin provocat. Paulus Warnefridi lib. V. (Cap. 40.) Sic de Cherlonis castris Pharnacæ cum Sauromato pugnare volebat, ne multitudine ob ipsorum controversiam periculis obiceretur; narrat Constantius Porphyrogenatus capite de castris Cherlonis. Vide exemplum singularis certaminis de regno apud Pontanum historia Danica; & quæ de provocationibus inter Carolum V. Imperatorem, & Franciscum Primum Gallie regem, narrat historici. (Certamen singulare, de quo Pontanus, fuit inter Edmundum, & Canutum. Vide Lib. V. pag. 151. Ed. Anst. 1671. Illius autem inter Pharnacum, & Sauromatum, nullum est vestigium in Cap. De Castris Cherlonis, quod est ultimum Lib. II. Const. Porphyrogen-

netæ De Themistius; neque alibi in toto opere. J. B.)

<sup>c</sup> Heraclium ] Vide Aymoinum libro IV, cap. 21. & Fredegarium cap. 64.

<sup>d</sup> Uter pro victore sit habendus ] Ennius : (Apud Servium, in fragm.)

Qui vicit non est victor, nisi victus satetur.

Vide Scaligerum ad illud Festi, *herbam do.* <sup>e</sup> In fines se aut oppida recipere, apud Livium victi signa ] Et apud Guicciardinum, lib. II.

## G R O N O V I I.

7 Sibi quidem jus ] Pacto suo efficient, ut, si vincantur, perdant jus regni; non tamen ut id statim acquirat victor, nisi etiam consenserint, quorum interest.

8 Fudis non liberis ] Liguis. I. 3. 23.

9 Uter pro victore ] Quia exitus saepe sunt tales, ut uterque illos pro se possit interpretari.

10 In fines se, aut oppida ] Excedere campo, nec castris confidere audent.

11 Tres controversiæ ] Tria controversiarum hujusmodi exempla.

12 Conductum certamen ] Num. 47.

13 Sine vera ] Plena, & consummata alterius utriusque partium.

<sup>a</sup> *Thuc. l. 1.*  
<sup>c</sup> *§. 1. 54.*

<sup>b</sup> *Lib.*  
*XVI. c. 1.*  
*pag. 1014.*  
*1015. Ed.*  
*Amst.*

<sup>c</sup> *Lib.*  
*XXIX.*  
*XL.*

<sup>d</sup> *L. Socie-*  
*tatem. 76.*  
<sup>e</sup> *D. pro So-*  
*cio.*

<sup>f</sup> *L. Si*  
*libertus.*  
*30. D. de*  
*op. lib.*

fugati ab Othryade, sed nocte superveniente abierant, victores se rati, & id suis renunciaturi. \* Neque Corinthios fugaverant Corcyraei, <sup>a</sup> sed Corinthii, cum feliciter pugnaissent, Atheniensium classem validam conspicat, nullo cum Atheniensibus virium periculo facto, cessim ierant. Philippus vero Macedo Attali quidem navem a suis desertam ceperat, at classem <sup>b</sup> nihil minus quam fugaverat. Itaque, ut <sup>c</sup> Polybius notat, magis pro victore se gerebat, quam victorem se sentiebat.

3. Illa vero, <sup>d</sup> spolia legere, <sup>e</sup> cadavera ad sepulchrum concedere, <sup>f</sup> praetio iterum lacescere, quae & dictis locis & apud <sup>c</sup> Livium aliquoties reperias ut signa poni victoriae, per se nihil probant, nisi quatenus cum aliis indiciis <sup>a</sup> valent ad docendam hostium fugam. Et certe, <sup>a</sup> qui loco cessit, in dubio magis est ut fugisse credatur. At, ubi victoriae firma argumenta non sunt, res <sup>a</sup> manet <sup>b</sup> eo loco, quo ante praelium fuit: & <sup>a</sup> aut ad bellum, <sup>a</sup> aut ad novas pactiones veniendum est.

XLVI. 1. Arbitrium, <sup>d</sup> Proculus nos docet, <sup>a</sup> duo esse genera: <sup>a</sup> unum ejusmodi, ut sive æquum, sive iniquum, parere debeamus; quod observatur, ait, <sup>a</sup> cum <sup>b</sup> ex compromisso ad arbitrium itum est: <sup>a</sup> alterum ejusmodi, ut <sup>b</sup> ad boni viri arbitrium redigi debeat, cujus generis exemplum habemus in <sup>c</sup> Celsi responso: *si libertus, inquit, ita juraveris dare se quot operas patronus arbitratus sit, non aliter ratum fore arbitrium patroni, quam si æquum arbitratum sit.* Sed hæc jurisjurandi interpretatio, ut Romanis legibus induci potuit, <sup>a</sup> ita verborum simplicitati per se spectata non convenit. Illud tamen verum manet, <sup>a</sup> utrovis modo arbitrum sumi posse, <sup>a</sup> aut ut <sup>b</sup> conciliatorem tantum, quales Athenienses inter Rhodios, & (dd) Demetrium fuisse legimus, <sup>a</sup> aut ut <sup>b</sup> cujus dicto parendum omnino sit. (ee) <sup>a</sup> Et hoc est genus, de quo nos hic agimus, &

## GROTIUS.

*f Cadavera ad sepulchrum concedere* Plutarchus Agesilao: αἵ δ' Ἰππικλῆος αἰ παλαιῶν νεκρῶν ἀναίρετον αἰνέοντες, ἰευσίνεον, καὶ τῶν νεκρῶν ἑαυτῶν ὑποβάλλουσαν αἰς τοὺς Δελφικοὺς ἀνταμιλῶν ποσῶν αὐτοὺς ἑστίαις μύθευσε ut mortuos tollere liceret, concessit, eoque modo victoria testimonium adeptum Delphi abiit. (Pag. 606. B.) Idem Nicias: καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν καὶ ἐν τῇ πόλει αἰ νεκρῶν ὑποβάλλουσαν λαβόντες ἀναίρετον, ἀποδοῦναι τῶν νεκρῶν, καὶ τῶν νεκρῶν ἑαυτῶν τὴν πόλιν τυχόντας αἰ. Ἰδμενος δ' quoniamquid morte, & infestis receptis qui mortuos deportandos concessit acceptant, consuebant a se abdicasse victoriam, & qui id impetrescent, eam jure non erat trophaea figendi. (Pag. 527. A. B.)

## GRONOVII.

14 Spolia legere, cadavera] Quæ indicio sunt, locum aciei, antea communem, nunc esse ejus, cui spolia legit, & cadavera concedit. Justin. 6, 6.

15 Praetio iterum lacescere] Quod detrectet

hostis, neque audeat prodire in æquum. Liv.

22, 12.

16 Ex loco, quo ante] Ambigua.

17 Ex compromisso] Ubi convenit inter partes, ut quicquid statuerint arbitri, eo stetis sine exceptione.

18 Ad boni viri arbitrium] Ubi convenit hoc ita, si paterit arbitros se gerere tanquam medios, & bonos viros.

19 Si æquum arbitratum] Si non abusus fuerit liberti bonitate, qui ejus arbitrio se commisit.

20 Conciliatorem] Qui persequutione, & inductione utatur.

21 Cujus dicto] Qui imperio, & sententia decretoria.

(dd) Habet hoc est PLUTARCHO, *Vit. Demetr.* pag. 899. A. Nihil enim de hoc officio Atheniensium memorat Diodorus Siculus, Lib. XX. Cap. 100. quum tamen fuisse narrat frustraneam Rhodi oblationem, quæ ad pacem inveniendam Demetrium compulsi. J. B.

(ee) Confer heic PUFENDORFIUM *nostrum*, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. V. cap. 17. §. 4, & seqq. J. B.

GRO-



& de quo nonnulla supra <sup>a</sup> diximus + cum de cavendi belli rationibus loqueremur. <sup>a</sup> Lib. II. c. 27. §. 8.

2. Quanquam vero etiam de talibus arbitris, <sup>22</sup> in quos commissum est, lex civilis statuere possit, & alicubi statuerit, + ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat: § + id tamen inter reges, ac populos locum habere non potest. <sup>23</sup> + Nulla enim hic potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediatur, aut solvat. + Standum ergo omnino, sive æquum, sive iniquum pronunciaverint, ita ut Plinii <sup>b</sup> illud huc recte aptes: + summum quisque causæ suæ iudicem facit, quemcumque eligit. Aliud enim est <sup>24</sup> + de arbitri officio, + aliud <sup>25</sup> de compromittentium obligatione quaerere. <sup>b</sup> Pref. nat. hist. pag. 2. Edit. Har. dait.

XLVII. 1. In arbitri officio spectandum, + an electus sit <sup>26</sup> in vicem iudicis, + an <sup>27</sup> cum laxiore quadam potestate, quam (ff) arbitri quasi propriam vult Seneca, c cum dicit: *melior videtur conditio causæ bonæ, si ad iudicem, quam si ad arbitrium mittitur: + quia <sup>28</sup> illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit; huius libera, & nullis adstricta vinculis religio & detrabere aliquid potest, & adicere, & sententiam suam, non prout lex, aut iustitia suadet, + sed prout humanitas, & misericordia impulsi, regere: Aristoteles <sup>29</sup> quoque iustitiam, id est, æ-* <sup>c</sup> Lib. III. de benef. c. 7. <sup>d</sup> Rost. I. c. 13. in.

qui, & commodi hominis esse, ait, *eis δίκαιον μάλα καὶ εἰς δίκαια βέλτεράν τινα, μᾶλλον ἢ εἰς ἀνθρώπων, quam in jus, rationem adiciens, & γὰρ δικαιοσύνη τοῦ ἐκαστοῦ ἐστὶν ὁ δὲ δίκαιος τὸν νόμον καὶ τὸν νόμον δικαιοσύνης ἀντὶ τοῦ ἐκαστοῦ λέγει. nam* <sup>30</sup> + arbiter id, quod æquum est, respicit, iudex legem: immo arbiter ejus rei causâ repertus est, + ut valeret æquitas.

2. Quo in loco æquitas non proprie significat, + ut alibi, partem illam iustitiæ, <sup>31</sup> quæ legis sonum generalem ex mente auctoris adductus interpretatur, (+ nam hæc & iudici commissa est) + sed omne id, quod rectius

## GROTII.

<sup>32</sup> *Ita tamen inter reges, & populos locum habere non potest* ] *Alfina* libro XXIX, 15. *Beatus* libro IV. (fol. 62.) *Paces per arbitrum factas habes aliquam multas in Poloniæ historia Cromeri* libris X. XVI. XVIII. XXI. XXIV. XXVII. XXVIII. *Habes & in Danica Pontani* libro II. confer quæ nos supra libro II, c. XXIII. §. 8.

## GRONOVII.

<sup>22</sup> *In quos commissum* ] Qui omnem habent pronuntiandi, & litem terminandi potestatem.

<sup>23</sup> *Nulla hic potestas superior* ] Ut in privatarum rerum arbitris est magistratus, vel princeps.

<sup>24</sup> *De arbitri officio* ] Quid facere illum deceat.

<sup>25</sup> *De compromittentium obligatione* ] Quid facere necessario teneantur.

<sup>26</sup> *In vicem iudicis* ] Ut merum jus, summæque iustitiæ legem, & causarum merita spectet.

<sup>27</sup> *Cum laxiore quadam* ] Ut possit etiam præter jus ex æquo, & bono statuere.

<sup>28</sup> *Illum formula* ] Cum quæ semper datur a prætoribus, veluti: *si poteres dare, vel facere oportere.*

<sup>29</sup> *Quæ legi sonum* ] Quæ quod lex dicit, cum possit in alienum, & absurdum sensum rapi, ex ratione, & prudentia id intelligendum monet. 2, 20, 27.

(ff) *In loco Senecæ* non agitur de Arbitris ex compromisso: sed illi Arbitri veri sunt iudices, nimirum Pedaneus, seu à Prætoribus dati Arbitri autem dicuntur, quod dantur in iudiciis bona fidei, ubi laxior erat eorum potestas, adeo ut ex æquo, & bono decernere eis liceret; quæ iudiciis fidei sic dicti, qui in iudiciis fidei iura adiecebantur intra verba, & legum subtilitatem manere deberent. Vide Cicero. *Orat. pro Roscio Comæ.* c. 4. *ISTIT. de Actionib.* §. 1. & 30. imprimis E. *raditissimi Nooprii* eximium Opus *De Jurisd. Et Imp.* Lib. I. cap. 13. J. B.

rectius fit, quam non fit, <sup>30</sup> etiam extra iustitiae proprie dictae regulas. Sed tales arbitri sicut inter privatos, & ejusdem imperii cives frequentes sunt, \* & specialiter Christianis commendantur ab Apostolo Paulo I. Cor. VI. <sup>31</sup> \* ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi: \* in dubiis enim, <sup>32</sup> quod minimum est, sequimur: praecipue vero id \* locum habet inter summam potestatem obtinentes, qui cum iudicem communem non habeant, arbitrium \* censendi sunt adtrinxisse iis regulis, quibus iudicis officium adstringi solet.

\* XLVIII. Illud tamen observandum est, arbitros lectos a populis, aut summis potestatibus <sup>h</sup> <sup>33</sup> de principali negotio pronuntiare debere, \* non de possessione: \* nam <sup>34</sup> possessoria judicia juris civilis sunt: \* iure gentium possideendi jus dominium sequitur. \* Ideo, dum causa cognoscitur, <sup>35</sup> nihil est innovandum, \* tum ne praedictum fiat, \* tum quia difficilis est recuperatio. Livius in <sup>a</sup> historia disceptatorum inter populum Carthaginensem, & Masinissam, \* *legati, inquit, jura possessionum non mutarunt.*

<sup>a</sup> Lib. XI.  
c. 17.

XLIX. I. \* Alterius generis est arbitri sumtio, cum quis ipsi hosti de se arbitrium permittit, \* quae est deditio pura, \* subditum faciens eum, qui se dedit, ei vero, cui fit deditio, \* summam deferens potestatem. *ισχυρισμός τὰ κατ' αὐτοῦ* dicunt Graeci. Sic \* Aetolos in senatu rogatos legimus, <sup>b</sup> *permitterentne de se arbitrium populo Romano.* Consilium P. Cornelii Lentuli apud Appianum, <sup>c</sup> circa finem belli Punici secundi, de re Carthaginensium hoc erat: \* *permittant, inquit, Carthaginenses se arbitrio nostro, ut visci solent, & multi antehac fecerunt: videbimus deinde nos, & si quid fuerimus largiti, <sup>36</sup> \* habebunt vobis gratiam: <sup>37</sup> neque enim fedus dicere poterunt, permultum autem interest. Quamdiu federa cum illis iniunt, ut ea rumpant, semper aliquid causabuntur tanquam lesi adversus aliquam federis partem. Nam quia multa sunt dubie interpretationis, patet semper perplexandi materia. At, ubi ut deditis abstergerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum demum intelligunt nihil se habere proprium, demittunt animos, & quodcumque a nobis acceperint, id tanquam de alieno datum libenter animis accipiunt.*

<sup>b</sup> Livius  
lib.  
XXXVII.  
c. 49.  
<sup>c</sup> Bell.  
Punic. p.  
34. Ed. H.  
Steph.

2. Sed

#### GROTIUS.

<sup>b</sup> De principali negotio pronuntiare debere, non de possessione. Id Dux Sahandiz dicebat in controversia Saluciae. Vide Serranum Henrico IV. (aut potius eum, qui Serrani Historiam ulterius deduxit.)

#### GRONOVIUS.

<sup>30</sup> Etiam extra iustitia. Etiam per leges possit non fieri.

<sup>31</sup> Ita in dubio. Ubi non plane, ac diserte de iis conventum est.

<sup>32</sup> Quod minimum. L. 9. D. de R. J.

<sup>33</sup> De principali negotio. Utrum sit res, de qua ambigitur: non uter interim eam possidere debeat.

<sup>34</sup> Possessoria judicia. Quibus in antecessum certatur, utrum dum lis est, possidere debeat: nam is onus probandi in alterum devolvit.

<sup>35</sup> Nihil est innovandum. Non auferenda possessio ei, qui rem tenet.

<sup>36</sup> Haecbat nobis gratiam. Id beneficio nostro consecuti fuerint.

<sup>37</sup> Neque enim fedus dicere. Ex federe quicquam illis deberi.

GRO.

2. Sed hic quoque distinguendum est, + quid victus pati debeat, & + quid victor jure, + quid etiam falvo omni officio facere possit, + quid denique eum maxime deceat. Victus post deditionem + nihil non patendum habet: quippe jam subditus, + &, si jus belli externum respiciamus, eo in loco, ut ei nihil non eripi possit, + etiam vita, etiam libertas personalis, multo magis bona, + non publica tantum, + sed & singulorum. *Etoli*, inquit alio \* loco Livius, <sup>38</sup> *permissi libero arbitrio, ne in corpora sciretur, metuebant*. Citavimus <sup>b</sup> alibi: ubi omnia ei, qui armis plus potest, *dedita sunt, quae ex iis habere victor, quibus mulctari eos velit, ipsius iudicium, atque arbitrium est*. Eodem (gg) illud \* Livii \* pertinet: Romanis nos vetulus erat, cum quo nec federe, nec aequi legibus iungerentur amicitia, non prius imperio in eos tanquam pacatum uti, quam omnia divina, humanaque dedisset, obsides accepti, arma adempta, praefida urbis imposita forent. \* Etiam occidi licite interdum deditos <sup>d</sup> ostendimus.

L. I. At victor, + ne quid iniuste faciat, spectare primum debet, + ne quem occidat, nisi id <sup>39</sup> suo facinore meritum, sic &, + ne qui cuiquam auferat, nisi iniustam poenam. <sup>i</sup> + Inra hunc autem modum, <sup>40</sup> + quantum securitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, + semper honestum est, interdum pro circumstantiis + etiam ex morum regula necessarium.

2. Diximus alibi, <sup>a</sup> bellorum egregios fines, quoties ignoscendo trans-  
igitur. Nicolaus Syracusanus apud <sup>f</sup> Diodorum : παρισβύοντες ἑαυτοὺς μάλιστα τῶν  
ἐπὶ πλοῦτος περισφόντας· ἐξ τῆς κατὰ φύσιν οὐρανίου ἀπορίας διότι καὶ αὐτοὶ τοῖς ἀνθρώποις περὶ τοῦ  
μὴ φθάνουσαν εἶναι, tradiderunt se cimi armis, confisi clementia victoris : quare in-  
dignum foret eos decipi spe nostrae humanitatis. Postea : καὶ τῆς Ἐλλάδος τῶν συμ-  
δοίκων αὐτῶν καὶ ἐξ τῶν κατὰ φύσιν οὐρανίων συνέστησε ἀπαρχαίαν τιμωρίας ἡλίαντα,  
<sup>g</sup> quibus inquam Graecorum eos, qui se clementia victoris permitteret, <sup>41</sup> inde-  
precabili supplicio puniendos censuit ? & Caesar Octavius apud <sup>b</sup>. Appianum,  
L. Antonium, qui se dedidit venerat, alloquens, σπουδαίει γὰρ μοι τέλειναται  
ἐν ταῖς αἰσχρονομίαις καὶ κατανομήσις· ἀετιώμεθα δὲ ἑαυτοὺς τε καὶ τὸς φίλους ἐπιτηδεύοντες ἡμᾶς καὶ τοὺς στρατοὺς  
ἀφ' ὧν καὶ πάντες ἐργάζονται, ἀδελφοὶ δὲ καὶ τῶν ὑπετάσσων καὶ σπουδάζουσιν· οἱ βέλους (male edidit)

G R O Y I I.

i Intra hanc autem modum, quantum securi-  
tas potitur, ad clementiam, & liberalitatem pro-  
pendere, semper honestum est.] Vide nobile exem-  
plum Ferdinandi Legionensium regis apud  
Africanam lib. XI. c. 15. Et repetit quæ nos  
supra hoc libro, cap. XI. §. 14. & 15.

G R O N O V I I.

38 *Permissio libero arbitrio*] Si senatus, populi-  
que Rom. omne de se arbitrium facerent,  
ne principes eorum vinculis, & suppliciis tra-  
derentur, metuebant.

39 *Suo facinore*] Proprio, extra communia,  
& egresso modum eorum, quæ vulgo, & pro-

miscue in bello sunt.

40 *Quantum securitas* ] Concedere potest vi-  
dor, ita ut ipse extra metum cladis, aut re-  
bellionis maneat.

41 *Indeprecabili supplicio* ] Ut Gell. I, 13.  
*Pena indeprecabilis.*

(gg) Locus non exstat *Lit.* VII. quem Auctor in margine indicat, sed *Lit.* XXVII. c. 34. quem errorem tacitus emendasset, ut innumerum alios ejusmodi foliis præterit, nisi fontem ejus ostendere possem, & aliquatenus id juvaret. Nimirum locum illum nosse exscriptorem de PETRI FABRI SEMESTR. *Lit.* I. c. 7. p. m. 43. ubi tamquam ex *Lit.* 7. laudatur, & alterius libri ejusdem Scriptoris numerum falso notatur. *J. B.*

ἔδωκε) ὅτι ἀνέγνως συναντικείμενον γὰρ αἰς αὐτὸν ὁμοῦς παῖδας, τὸ πρῶτον δὲ καὶ διὰ τὴν  
 ἑστὶ παῖδ' ὃ δὲ πορεύεται. si ad federa paciscenda venisses, <sup>42</sup> sensisses me <sup>43</sup> vi-  
 sorem, <sup>44</sup> injuria affectum. nunc, cum te <sup>45</sup> amicos, <sup>46</sup> exercitum arbitrio  
 nostro permittis, demis mihi iram, demis <sup>47</sup> eam potestatem, quam in federe  
 conatus es concedere. \* Nam cum eo, quod vos dignum est pati, simul jam  
<sup>48</sup> alterum spectandum est, \* quid me facere par sit: atque hoc praeservam.

<sup>a</sup> Cap. 9.

<sup>b</sup> Cap. 4.

3. Occurrit saepe in Romanis historiis locutio, \* tradere se in fidem,  
 & clementiam. Sic apud Livium lib. <sup>a</sup> XXXVII. *Legationes finitimas tradentes in fidem civitates suas benigne audivit.* Lib. <sup>b</sup> XLV.  
*Paulo, ut se, suaeque omnia in fidem, & clementiam populi Romani permitte-  
 ret, contendente* ubi de rege Perseo sermo est; sciendum autem est, his  
 verbis \* nihil aliud, quam <sup>42</sup> deditionem meram intelligi: <sup>k</sup> neque fidei  
 nomen his in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui  
 se victus committit.

<sup>c</sup> Polyb.  
 lib. 13.  
 pag. 1116. Ed.  
 Amst.  
<sup>d</sup> Lib.  
 XXXVI.  
 c. 28.

4. <sup>1</sup> Nobilis est apud Polybium, & Livium historia de Phanea Aetol-  
 orum legato, qui in oratione ad Manium consulem eo prolapsus est ut  
 e diceret: *ἄνθρωπον τοῦ Αἰτωλικοῦ πολεμικοῦ αὐτῶν ἑταίρου ἐς τὸν Ῥωμαίων στρατόν.* (ita <sup>d</sup>  
 vertit Livius) *se, suaeque omnia fidei populi Romani permittere.* Cumque  
 percontanti consuli iterum \* id affirmasset, postulasse consulem, ut qui-  
 dam <sup>44</sup> belli incentores sibi sine mora dederentur. Cum Phaneas excepisset,  
*non in servitutem, sed in fidem tuam nos tradimus, &* quod impera-  
 retur, non esse moris Graecorum, respondisse consulem, nihil se curare,  
 quid Graeci esset moris, se more Romano \* imperium habere in deditos  
 suo decreto, & catenis vinciri legatos iussisse. \* In Graeco est, *κατὰ τὸ νόμιμον*  
*καὶ κατὰ τὸν νόμον λέγοντες, διδόναιτες ἑαυτοὺς αἰς τὸν στρατόν.* *de officio, & decore hic dispo-*  
*satur, cum jam vos fidei nostrae permiseritis?* \* Ex his verbis apparet, quan-  
 tum impune, & non violato gentium jure facere possit is, in cujus fidem  
 populus aliquis se permisit. \* Neque tamen hac potestate usus est  
 Romanus consul, sed & legatos dimisit, & \* Aetolorum concilio de integro  
 deliberandi fecit potestatem. Sic populus Romanus \* <sup>e</sup> Faliscis respondisse  
 legitur, edoctum se, Faliscos se non potestati, sed fidei Romanorum com-  
 misisse: & <sup>f</sup> de Campanis legimus, <sup>f</sup> eos non federe, sed deditione in fidem  
 venisse.

<sup>e</sup> Fal.  
 Max. lib.  
 VI, c. 5.  
<sup>f</sup> Lib.  
 VIII.  
 c. 2.

## GROTIUS.

<sup>k</sup> Neque fidei nomen hic in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui se victus permittit] Polybius: *κατὰ Ῥωμαίων ἐνδοξασίαν, τὸ, ὅτι ἐς τὸν στρατόν αὐτῶν ἑταίρου ἐστὶν, καὶ τὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον.* apud Romanos idem volent, se in fidem alicuius committere, *est victoris de se statuendi liberam facere potestatem.* (Ibid.) Graeci dicunt, *ἐς τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, κατὰ τὸν νόμον, ut Thucydides libro III. (Cap. 67.) ait: καὶ αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχοντες, ut Diodorus Siculus lib. XIV. (Cap. 112. pag. 453. Ed. H. Steph. ubi additur, τὴν αὐτοῦ &c.*

<sup>1</sup> Nobilis est apud Polybium] In excerptis legationum num. 13.

## GRONOVIUS.

<sup>42</sup> Sensisses me *est visorem*] Duras tibi conditiones praescripserim, quod & possum, ut victor, & jure possum, ut affectus injuria.

<sup>43</sup> Deditioem] Romani rerum acerbiter verbis mitigare solebant. Sic *fidem* dicebant potestatem liberam de aliquo statuendi. Sic *fociis*, qui erant veri subiecti. Sic Magistratus in edictis ponebant *bonum saltum*, id est, recte facietis, pro eo, quod esset, volumus, & jubemus. Sic lictor supplicium sumturnus jubebatur *legem agere*.

<sup>44</sup> Belli incentores] Audaces, & concitores.

§. + Ad officium vero ejus, cui facta est deditio, non male retuleris Senecæ <sup>a</sup> illud : *clementia liberum arbitrium habet* : 45 + non sub formula, + sed ex æquo, & bono judicat, & absolvere illi licet, & quanti <sup>a L. II. de elem. 7.</sup> vult 46 taxare litem. + Neque referre existimo, an dedens se dicat se dedere alterius sapientiæ, an moderationi, an misericordiæ, hæc enim omnia + blandimenta sunt; res manet, + ut victor arbiter fiat.

LI. Sed sunt tamen & + deditiões conditionatæ, quæ aut singulis consulant (hh), ut + quibus vita salva, + aut corporum libertas, + aut & quædam bona excipiuntur; + aut etiam universitati: quarum nonnullæ etiam 47 + mixtum quoddam imperium possunt inducere, de quo egimus <sup>b</sup> alibi.

+ LII. + Accessiones pactionum sunt + obfides, & + pignora. <sup>c</sup> Obfides diximus dari + aut sua voluntate, 48 + aut ejus, qui imperium habet; nam in summo civili imperio comprehenditur & 49 jus in actiones subditorum, ut in bona. Sed civitas, aut ejus rector + tenebitur illud incommodum ei, qui patitur, aut proximis repensare; & si plures sint, quorum quis obfes eat, reipublicæ nihil interfit; danda opera videtur, + ut sorte res dirimatur. + In vasallum, nisi idem subditus sit, jus hoc <sup>10</sup> feudi dominus non habet: neque enim reverentia, & obsequium, quæ debet, + huc usque pertingunt.

LIII. + Interfici <sup>11</sup> oblidem posse, diximus, per jus gentium externum non etiam interno jure, + nisi par ipsi sua habere accedat. + Servi quoque non fiunt: immo + & jure gentium bona habere, & heredibus relinquere possunt, + quanquam Romano <sup>c</sup> jure cautum est, ut bona eorum in fiscum cogantur.

LIV. + An fugere obfidi liceat, queritur? & constat non licere, <sup>12</sup> si ab initio, + aut postea, quo laxius haberetur, fidem dederit. Alioqui videtur + non is animus fuisse civitatis obligandi civem ne aufugeret, + sed hosti dandi facultatem qualis vellet custodiæ. + Et sic defendi potest Clueliæ <sup>d</sup> factum. Sed etsi ipsa nihil peccaverat, + civitas tamen recipere

## G R O T I I.

<sup>m</sup> Obfides diximus dari ] Hoc libro, c. IV. §. 14. vide & caput XL §. 18.  
n Civitas tamen recipere, & retinere oblidem non poterat. ] Vide Plutarchum in Publicola hæc de re. (Pag. 107.) Ad illud Virgii, (Æn. VIII. 671.)

Vinctis innaret Clotia ruptis.  
Vinctula federis, ait Servius.

## G R O N O V I I.

45 Non sub formula ] Non est adscripta verborum conceptis.

46 Taxare litem ] Quantum vult, imponere multam.

47 Mixtum quoddam ] In quo aliquid juris

in suos relinquit dedito, exceptum ab imperio victoris.

48 Aut ejus, qui imperium ] Ipsos invitos.

49 Jus in actiones ] Potest qui summum imperium habet, publici boni causa, auferre singulis arbitrium agendi, vel non agendi, ut potest auferre bona.

50 Feudi dominus non habet ] Ut eum vasallum oblidem det invitum.

51 Oblidem posse ] Si non servet pactum qui oblidem dedit.

52 Si ab initio quo laxius ] Ut minus arcte, vel moleste custodiretur, dextra data, & jurjurando promisit se non abiturum.

(hh) Sic Phocæenses, dum sese dedunt Æmilio, pacti, ne quid possibile poteretur, narrante Livio, Lib. XXXVII. c. 32. num. 10. J. B.

## G R O N O -

<sup>a</sup> *Diff.* pere, & retinere obsidem non poterat. Sic <sup>a</sup> Porsenna: si non dedatur ob-  
<sup>a. 13.</sup> ses, pro rupto se sedus habiturum. Deinde: Romani pignus pacis ex federe  
 restituerunt.

+ LV. + Odiosa autem est obsidum obligatio, tum quia libertati ini-  
 mica, tum quia ex facto alieno venit. + Ideoque stricta interpretatio hic  
 locum habet, + quare <sup>53</sup> in unam causam dati, in aliam retineri non  
 poterunt: quod ita intellige, + si aliud quid sine obsidum accessione pro-  
 missum sit. + At si in alia causa fides jam violata sit, + aut contractum  
 debitum, jam poterit obfes retineri, non ut obfes, + sed eo gentium  
<sup>b</sup> *Fide*  
<sup>figura Lib.</sup>  
<sup>III, c. 2.</sup> iure, quo subditi ex facto imperantium detineri <sup>b</sup> possunt, <sup>54</sup> + nam  
 ἀντιδοῦντες: quod ipsum tamen ne fiat, + caveri poterit, adjecto pacto de  
 reddendis obsidibus, ubi id, cujus nomine dati erunt, impletum erit.

LVII. Qui obfes datus est, <sup>55</sup> tantum ut alterum captivum, aut ob-  
 sidem redimat, + eo mortuo liberatur. + nam in illo, dum moritur, jus  
 pignoris extinctum est, <sup>56</sup> + ut in captivo redempto dixit <sup>c</sup> Ulpianus.  
<sup>c</sup> *L. si*  
<sup>patre 15.</sup>  
<sup>D. de capt.</sup> Quare, + sicut in Ulpiani quaestione pretium non debetur, <sup>57</sup> quod in per-  
 sonae locum successit, + ita nec hic persona manebit obligata, quae perso-  
 nae vicaria facta est. Sic Demetrius a senatu Romano non inique postu-  
 labat dimitti, ut <sup>d</sup> 'Αντίχου ὑπὸ ἀντιδοῦναι, 'Αντίχου δὲ ἀντιδοῦναι, inquit <sup>d</sup> Appia-  
<sup>d</sup> *Syr.*  
<sup>Reb. pag.</sup>  
<sup>117.</sup> nus. Iulianus <sup>e</sup> ex Trogo: Demetrium, qui obfes Romae erat, cognita mor-  
<sup>e</sup> *Lib.*  
<sup>XXXIV.</sup> te Antiochi fratris, senatum adiit, obsidemque se (malim legere obsidem in-  
<sup>a. 3.</sup> quiens se (ii), ut cohæreat oratio) vivo fratre venisse, + quo mortuo, cu-  
 jus obfes sit, ignorare.

+ LVII. Rege autem, qui sedus fecit, mortuo, an teneatur adhuc  
<sup>f</sup> *Lib. II,* obfes, pendet ab eo, quod <sup>f</sup> alibi tractavimus, + an sedus habendum sit  
<sup>c</sup> *XVI.*  
<sup>§. 16.</sup> <sup>58</sup> personale, an reale, + nam <sup>59</sup> accessoria non possunt efficere, ut in  
 principalium interpretatione a regula recedatur. + ejus autem naturam &  
 ipsa sequi debent.

+ LVIII. Obiter hoc addendum est, obsides + interdum non acces-  
 sionem esse obligationis, sed revera partem principalem: ut cum quis ex  
 contractu <sup>60</sup> + factum promittit non suum, & quia, eo non præstito, +  
 tenetur ad id, quod interest, + ejus vice obsides obligantur: + quam  
 fuisse

## G R E N O V I E

<sup>53</sup> In unam causam dati ] Elapso tempore,  
 in quod, aut perfecta res, ob quam dati erant.  
<sup>54</sup> Kar' ἀντιδοῦντες ] Per obligationem,  
 vel pignoris capionem.

<sup>55</sup> Tantum ut alterum ] Dum alter captivus,  
 vel obfes inivit patriam, & redemptionis pre-  
 tium comparat.

<sup>56</sup> Ut in captivo redempto ] Si quis patrem  
 alienum redemit, ut, in recepto precio a filio,  
 cum liberum dimittit, & is pater mortuus sit  
 priusquam pretium a filio redderetur.

<sup>57</sup> Quod in persona locum ] Quod cum ero-  
 gandum esset pro captivo, & ejus ipse capti-  
 vus erogandi pignus fuisset: pro eo mortuo,

& sic jure pignoris soluto, habet, retinetque  
 filius.

<sup>58</sup> Personale, an reale ] Cum solo rege per-  
 cussum, an cum rege, & populo.

<sup>59</sup> Accessoria non possunt ] Propter obsidem  
 datum non statim sedus intelligitur esse reale,  
 si aliud ab initio actum esse appareat.

<sup>60</sup> Factum non suum ] Quod alius debet  
 præstare.

(ii) Hanc conjecturam, tacito nomine An-  
 thoris, rejicit *Matthias Bernegger*; tunc autem  
*J. Schöffner*, nisi que detrahatur de voce  
 Obsidem, ut habent nonnulli MSS. Quod ulti-  
 mum verius videtur. *J. B.*

fuisse videri sententiam Caudinæ sponſionis, diximus <sup>a</sup> alibi. Non dura <sup>a</sup> Lib. II, tantum, sed & iniqua est sententia existimantium <sup>b</sup>, <sup>c</sup> 61 obsides etiam sine <sup>c</sup> XV. §. consensu suo alterum ex facto alterius posse obligari. <sup>b</sup> Alii. <sup>c</sup> 19.

+ LIX. Pignora quædam communia habent cum obsidibus, quædam propria. Commune, quod <sup>62</sup> & ex alio jam debito retinentur, <sup>63</sup> + nisi obſtet data fides: proprium, quod quæ de iis est pactio, + non tam ſtri-  
cte ſumitur, quam illa de obsidibus: neque enim <sup>64</sup> æquale eſt odium. +  
Res enim natæ ſunt, ut teneantur, + non & homines.

LX. Illud alibi quoque diximus <sup>c</sup>, <sup>65</sup> + nullum tempus id efficere <sup>c</sup> Lib. II, poſſe, ne luitio ſit pignoris, + ſi id præſtetur, pro quo pignus ſuppoſi- <sup>c</sup> IV. §. tum eſt. + Nam qui actus cauſam <sup>66</sup> veterem, & notam habet, + non <sup>15</sup> creditur <sup>67</sup> ex nova procedere. Ideo <sup>68</sup> patientia debitoris + veteri contra-  
ctui, + non dereliſtioni imputatur, + niſi certæ conjecturæ aliam interpre-  
tationem exprimant: + ut ſi quis luere cum vellet, impeditus id ſilentio  
transmiſiſſet + tanto tempore, quod ad conſenſus conjecturam ſufficere  
poſſit.

## G R O T I I.

<sup>61</sup> Obsides etiam sine consensu ] Si aliquis ob-  
ſidum peccet, aut auſugiat, pro ejus delicto  
alteram, qui ſimul ſit obſes datus, ioceri.

<sup>62</sup> Et ex alio debito ] Si jam ſolutum ſit, cu-  
jus cauſa pignus datum eſt, & interim debi-  
tor aliud debitum ab eodem creditore contraxit,  
in hujus quoque debiti ſecuritatem olim  
datum pignus poteſt retineri.

<sup>63</sup> Nisi obſtet data fides ] Niſi expreſſe cau-  
tum eſt, non niſi in unam cauſam, quicquid  
etiam interveniat, hunc obſidem eſſe debere.

<sup>64</sup> Æquale eſt odium ] Favorabilior eſt cau-  
ſa pignoris, quam obſidum: ideo laxior ejus  
interpretatio.

<sup>65</sup> Nullum tempus ] Placuit enim, tempus  
non eſſe modum ſimendæ obligationis. *We-  
ſemb. ad tit. Quibus modis pign. vel hyp. ſolvitur.*

<sup>66</sup> Veterem, & notam ] Ut pignus contractum.

<sup>67</sup> Ex nova ] Habitione pro dereliſto.

<sup>68</sup> Patientia debitoris ] Quod debitor pignus  
tamdiu penes tenentem eſſe paſſus eſt, id  
præſumitur feciſſe, quis conſidebat contractui,  
per quem putabat id ſibi repetere, quando-  
cumque vellet, licere, atque integrum eſſe:  
non quod id pro dereliſto haberet.

## HENRICI DE COCCEII

## COMMENTARIUS

## I N

## HUGONIS GROTII

## LIB. III. CAP. XX

**P**Ax in genere ſumitur pro quiete, & <sup>paſſ.</sup> Nomen igitur eſt a paciſcendo, &  
concordia. *Vid. cap. 1. §. licet &c.* ſupponitur hi quædam inter paciſcentes,  
*X. de judic. c. 1. in fin. X. de Treuga &* que pactioe hac finitur.  
*pace. in ſpecie vero pro pacto, quo bellum* Conſtat ex hiſ, pacem vel a natura eſſe,  
*componitur. L. 1. §. 1. L. 5. §. 1. ff. de* vel ex pacto. *Ille bello prior eſt, quia in*  
*Tom. IV.* **X x** **ſtatus**

status naturæ est; hæc posterior, quia bellum præcedit, quod pactione componitur. De hac hic agitur, non de illa.

Com vero Auctor in genere capite præcedenti demonstraverit, *fulens hosti quoque servandum esse*, hic jam porro sit, fidem, quæ hosti datur, vel dari ad finiendum bellum, de qua hoc capite agitur; vel durante bello, ut in induciis, de qua cap. seq.

*Additio.*

» Compendium Systematis Grotiani circa  
» fidem publicæ datam hosti, exposuimus in  
» Diss. proem. XII.

#### AD §. I.

*Fides aut expressa, aut tacita constat]*  
» Omnis enim voluntas vel tacite, vel expresse, id est verbis, vel factis declaratur. Pof. J. G. 1P.

*Fides expressa]*, Immo & tacita fides est, vel publica, vel privata: de qua tacita fide agitur infra c. 24.

*Aut publica]*, De qua c. 20. 21. & 22.  
*Aut privata]*, De qua c. 23.

*Publica, aut summæ potestatis]*, De qua hoc capite vigesimo agitur.

*Aut inferiorum]*, Quæ non tenet rempublicam, nisi jussu superioris datur; adeoque hæc quoque dependet a consensu superioris. Vid. cap. 22.

*Quæ summæ potestatis est aut bello finem imponit]*, Quod fit per pacem, de qua b. c. 20.

*Aut eo manente vim habet]*, Ut in pacis, et induciarum, commeatu, &c. Vid. c. 21.

*In his, quæ bellum finiunt]*, Id est in pacto de pace.

*Et accessiones]*, De quibus infra §. 52.

*Quæ bellum finiunt sive actu suo, ut patenter]*, Adeoque ubi partes suo consensu, suæque voluntate, citra relationem ad aliud finem bello imponunt.

*Sive ex consensu ad aliud relato]*, Ubi partes de pace consentiunt, relatione habita ad id, quod arbitri, &c. decisuri sunt.

*Us fortis]*, Vid. infra §. 42.

*Prælii certum]*, Vid. infra §. 43. 44.

» 45.

*Arbitri promissio]*, Vid. infra §. 46.

» 47. & 48.

*Quorum illa mere sunt fortuita]*, Scilicet fortis.

*Alia duo casum temperant, &c.]*, Addeoque ubi præter fortunam & prudentiam, & fortitudo operantur.

#### AD §. II.

*Eorum est, quorum est bellum]*, Id est, est summæ potestatis. Transigitur enim de bello, de quo nemo disponere potest, nisi cujus est jus belli. Unde nec belli dux, nec alii privati pacem inire possunt.

*Rei enim sua quisque moderator]*, Quæ ratio desumpta est ex l. 21. c. Mand.

*Ut in bello utrinque publico]*, Diximus alibi, non dari aliud bellum inter gentes, nisi utrinque publicum.

*Eorum sit, qui summæ imperii exercendi jus habent]*, Adeoque qui superiorem, & sic iudicem non habent.

*In statu vere regio]*, Quis status sit vere regius, explicavimus l. 1. c. 3. §. 7. seq.

*Modo ite rex jus habeat non impeditum]*, Id est modo non sit restricta ejus potestas pacto, aut jurejurando, ne pacem facere possit absque consensu procerum; &c. d. c. 3. §. 11. seq.

#### AD §. III.

Auctor dixit, regem in statu regio pacem facere posse. Excipit autem merito infantes, & furiosos. Et si enim jus regni habeant, administratio tamen eis committi nequit; sed vel tutores, vel curatores eis dantur: si natura sunt inhabiles, nec jus eis competit.

*Quæ iudicii maturitatem non habet, &c.]*

» Ut si sit infans, vel impubis: si enim puber est, maturum iudicium, adeoque & administrandi facultatem habet; at si legibus regni fundamentalibus certa ætas definita est, interim curator constituitur.

*Conf. l. 2. c. 5. §. 5. l. 1. c. 3. §. 24.*

*l. 2. c. 3. §. 6.*

*Quod in regibus aliquibus lege definitur]*

» *Exempla retulimus supra l. 1. c. 3. §. 15.*

Alibi



*Alibi probabilibus conjecuris* ] „ Ubi certum publicatus tempus lege definitum „ non est, res dependet a circumstantiis „ an capax sit administratio.

*Qui inminuta mentis est* ] „ Uti si sit furiosus, vel mente captus.

*Pacem facere non potest* ] „ Etsi enim jus „ Imperii habeat, non tamen administrat „ indeque nec pacem facit; qui est actus „ iudiciali.

*De rege captivo* ] Rex captivus, non ius tantum imperii retinet, sed & administratorem, quia casus ille, impedimentum illud temporarium, non aufert ipsi facultatem disponendi, non magis, quam alia absentia necessaria. Ergo retinet ius pacis faciendae, certo saltem inter Christianos; prout igitur ille intra fines legitimae administrationis disponit, ita ius est. At si de rebus publicis disponit, si partes regni alienat, &c. absque consensu statuum id fieri nequit. Hinc pacem a Francisco Imita statum Galliae ratam habere noluerunt. *Vid. Frossard. l. 1. pag. 39. Et Auctor des discours mercuriaux de la vie de Catherine de Medicis p. 125. ubi alia adest exempla.*

Neque obstat, reges captivos esse in potestate hostium, adeoque facultatem disponendi de iure publico ipsis nun competere. Resp. immo possunt etiam per alios, & per literas, discurrere eodem modo, uti absentes alii.

Tres autem casus contingere possunt circa fidem a principe captivo ad componendum bellum datam. *Vel* enim promittit rem suam privatam; & tunc semper valet pax inita, *ex pos. J. G. VI.* quia prout quisque de iure suo disponit, ita ius est: *Vel* spondet, rempublicam, aut statum, ratihabimur pacem; tunc non valet nisi republica concesserit: *vel* promittit, se cessurum parte imperii; hac promissio non valet, nisi consentientibus illis, quorum interest, vel nisi facultas alienandi iure quaesita sit. *Vid. l. 1. c. 3. §. 12. Et l. 2. c. 6. §. 3. 7. 8. 10. 11.*

*Si modo regnum ex consensu populi ortum habet* ] „ Adeoque in regno patrimoniali reges captivum pacem facere posse, ait „ quia praesumptio illa, quae in regnis, ex „ populi consensu delatis, locum habet „ hic cessat, & captus de suo iure disponit. Nos alibi diximus, regna patrimonialia non dari.

*Non enim credibile est* ] „ Sapius dictum „ est, ex vagis ejusmodi praesumptionibus „ nullum jus naturae sequi. Ex tali praesumptione inferri quoque posset, credibile „ non esse, populum voluisse imperium ab „ alio ex quavis causa absente exerceri.

*Non quidem ius totum* ] „ Immo nec pro „ parte: Princeps enim omne ius imperii „ retinet.

*Sed exercitio* „ *Et quasi usaria erit potestas populum* ] „ Immo administratio erit penes „ eos, quorum curae eam captus commisit. „ Si nihil disposuit, eis administratio committitur, „ alio ex quavis causa absente exerceri.

*Aut cum, cui id populus commisit* ] Diximus, & ius populi, & administrandi facultatem cessare quamdiu ex familia agnati superant.

*Qua privatum sua sunt, si quid populi* ] „ Multi enim fides quae hosti data servanda est.

*Pacem facere poterit* ] „ Rex injuria „ ctus retinet ius imperii, etsi civis hominibus tyranno praesiderint. At quia regnum „ ab usurpatore occupatum neque ipso, neque per alios administrare potest, inde „ hactenus deficit in exule naturalis facultas rem tenendi. Effectus hujus rei infirmus hic est, quod vicini sequantur praesentem possessionem; adeo ut cum Usurpatore quoque pacem statuere possint. *Vid. l. 1. c. 4. §. 15.* Secus, ac „ in rege captivo, qui facultatem naturalem retinet, & per alios administrat, „ adeoque & solus pacem facere potest.

*Si constitit, cum non obnoxium vivere* ] „ Immo etsi obnoxius vivat, i. e. servitutem serviet: id enim, ex iudicio suae civitatis, injuria contingit hostis, quae ius „ Principi in sua civitate quaeritum austerre „ nequit.

*Ceteroquin* ] „ Si obnoxius vivit. *Parum a captivo fore ejus distabit* ] „ Si „ ad certum saltem tempus dimissus est „ manet captus, & omnia jura captorum „ in eum obtinent.

*Nam suis* „ *Et laxa custodia* ] „ Supponit „ enim, dimissum esse captum sub lege redeundi: hic manet captus etiam cum „ apud suos moratur, ex pacto.

*Quamdiu iurejurando hostium teneretur, non esse se senatorem* ] „ Argumentum hoc „ probare vult, eum regem, si ad tempus „ dimittitur, non desinere esse captum.

## AD §. IV.

**I**us pacificendi erit penes majorem partem.] In genere jus pacificendi est penes summam potestatem, in qua si plures concurrunt, jus demum oritur ex eo, quod major pars statuit, L. 2. c. 5. §. 17.

**Illic consilii publici.]** Sic. v. g. apud Venetos major pars procerum in statuenda pace obtinet.

**Hic civium sententia.]** Nam in statu populari imperium est penes populum; adeoque singuli ibi jus sententiae dicenda habent: qui vero plerumque deputatos jus hoc exercere solent, ut in Belgio, apud Helveticos, &c.

**Jus ex more habentium.]** Aliquando enim per deputatos comparere solent, aliquando singuli cives solent ad commune concilium vocari.

**Etiā eos, qui aliter senserunt.]** Quia tenentur majorem partem sequi.

**Quos autem obligat pax, tandem & volentibus prodit.]** Si enim onera pacis inter eis utut invidis incumbunt; commoda quoque pacis percipere debent. At recte addituctor, volentibus, nam invitis beneficium obtrudi nequit.

## AD §. V.

**Q**UAMITUS, de quibus rebus pax fieri possit? Resp. de omnibus rebus, donec quaedam probentur exceptae. modo intra fines administrationis legitimae rex disponat. Hinc aliquando pars territorii, nedum res sacrae, aut Ecclesiasticae, alienari possunt, si de utilitate Imperii id sit; quod judicium in dubio est penes Principem. Ita Hebraeorum reges res sacras saepius dederunt hostibus. 2. Reg. 18. v. 15. Conf. Gudelin. de jur. pac. c. 5. §. 9. De rebus sacris, & sanctis id probavi late in Diss. de vocat. Sacr. Sess. 3. §. 21. seq. ubi §. 31. §. seq. demonstravi, ineptam esse Romani Pontificis protestationem contra pacem Monasteriensis, & Osnabrugensem.

## Additio.

**I** Excerpta ex hac disputatione huc per-

• tinentia vide supra l. 3. c. 5. §. 8.  
• Add. Diss. B. Parentii de Postliminio,  
• &c. Sess. jun. §. 8. & 9.

**Plerique.]** Immo omnes: regna enim & patrimonialia in sensu Auctoris non dari, certum est.

**Non in patrimonio, sed tanquam in usufructu.]** De regno patrimoniali, & usufructuario, & de hujus distinctionis necessitate, passim egimus.

**Pacificendo alienare non valent.]** Quia tueri civitatem debent, & ideo constituti sunt reges. Non autem tuetur qui alienat.

**Lege publica sales actum in futurum irriti reddi possunt.]** Immo non opus ad id est specialis lege; sed ipso jure irriti sunt actus, quibus pars imperii alienatur.

**Ita ut nec ad id, quod interest, obligationem pariant.]** Immo qui rem alienam alii vendit, &c. tenetur ad id, quod interest, etiam jure naturali. Vid. supra l. 2. c. 10. §. 8.

**Aequum id populo voluisse, credibile est.]** Ex ejusmodi conjecturis nullum jus oritur. Ratio naturae certa est: qui promittit id, quod praestare nequit, tenetur ad id, quod interest.

**Ne autem, &c. subditorum bona. &c. caperentur.]** Si princeps promissum, vel id, quod interest, non praestet, injuria agit, & subditi injuriam illam approbant, eamque armis, si creditor ad reparationem agit, defendunt; naturali quoque jure bona subditorum capi possunt, quia reparationi juris nostri relictum.

**Ac sic de alienando imperio vana esset cautio.]** Sensus est, quod Rex per indirectum alienare possit partem imperii, si id, quod interest, praestare teneretur; quia creditor, si jus id petendi haberet, capere res civitatis possit: fingit igitur credibile esse populo ea lege detulisse imperium regi, ne tale promissum implere nec id, quod interest praestare teneretur. Vix credibile est, Auctorem serio haec scripsisse. Dixi 1. naturale esse ut rex praestet tantundem. Dixi 2. si id praestare nolit, subditos quoque ex injuria principis teneri, si eam defendunt. Dixi 3. ex conjectura, qua quid populum voluisse credibile est, nullum jus oriri. Nedum 4. populum, si expressis quoque verbis tale promissum nullum declarat, jus creditori

» ditor quæritum auferre posse.

2 » Populi totius consensus opus est] Nam de  
» ejus jore agitur: quod factio tertii ei ru-  
» ferri nequit.

» Per partium legatos, quos ordines vocant]

» Ut in comitiis imperii, ubi populus quo-  
» que per deputatos comparet.

» Ut quæ aliquæ imperiis valide alienentur,  
» duplici opus est consensu] = Late de eo a-  
» ctum est supra l. 2. c. 6. §. 3. & 4.

» Ut quæ in iusta a corpore, cui coaluit, avelli  
» nequeat] = Si pars alienatur, de duorum  
» jure agitur: nimirum, de jure totius po-  
» puli, cujus pars est ea, quæ alienatur,  
» multitudo; tum de jure illius partis, quæ  
» ea lege in civitatem transit, ut jura ejus  
» communibus viribus contra injurias ho-  
» stium defendantur.

» Transcribere sine populi consensu in sum-  
» ma, atque alias inevitabili necessitate] = De  
» quo plenius egimus d. c. 6. §. 5. & 6.  
» Exemplum occurrit in ordine Teutonico,  
» qui sese Imperio Romano exemit, & feudi  
» iure a Polonis suas provincias reco-  
» gnovit.

» Quia eam potestatem credibile est excep-  
» tum, cum societas civilis coita est] = Ex eo,  
» quod credibile est, nulla decidendi ratio  
» desumi potest. Vera naturæ ratio hæc  
» est, quia ea lege in civitatem coivere fa-  
» milix, ut civitas eas contra vim hos-  
» tem defendat. Si vires deficiant, res re-  
» dit in pristinum statum, id est per illa  
» civitatis sit sui juris, d. c. 6. §. 5.  
» & 6.

3 » In regnis patrimonialibus quo minus rex  
» regnum alienet, &c.] = Regna patrimonialia  
» non dari, vidimus; adeoque frustra  
» quæritur, an alienari a rege possint. Cæ-  
» terum, hoc verum est, regna jure belli  
» populo alicui quærita, esse patrimonialia  
» intuitu populi victoris, adeoque a popu-  
» lo alienari posse, etiam invicis eis, qui  
» bello in plenam populi victoris potesta-  
» tem venerunt. Vid. l. 1. c. 3. §. 12.

» Si nempe regnum sub onere ejus non di-  
» videndi in proprietatem acceperit] = Si po-  
» pulus victus tali conditione se dedit, re-  
» gnum est quidem in patrimonio populi  
» (non regis), sed sub conditione ne se-  
» parari regnum possit, proinde populus  
» victor alienare illud pro parte sine con-  
» sensu populi victi nequit, totum potest.  
» Bona vero, quæ regi dicuntur] = Ut re-

» galia majora, &c. de quibus vide supra  
» l. 2. c. 6. §. 10. & 11.

» Possunt & hac in patrimonium regis ve-  
» nire] = Immo non possunt nisi consensu  
» populi; & tunc populus alienat, non  
» rex.

» Aut separabiliter] = Absque regno.

» Aut individue, cum ipso regno] = Dixi-  
» mus, non dari regnum patrimoniale; ad-  
» eoque nec bona regni in patrimonio esse  
» possunt, quia sunt pars regni; non ergo  
» valet alienatio nisi ex consensu populi.

» Sed non nisi cum regno] = Immo si re-  
» gnum ipsum esset patrimoniale, illud pro  
» lobitu alienare, & dividere posset.

» Si illud] = Id est, separabiliter bona re-  
» gni in patrimonium regis venissent.

» Etiam seorsum] = Absque regno. At omnia  
» hæc gratis dici, ex præcedentibus ap-  
» caret.

» Vix est ut jus regni bona alienandi con-  
» cessionem videatur] = Quod late probavimus  
» supra l. 2. c. 6. §. 11. seq.

» Nisi discrete id appareat ex primitiva lege  
» Tunc valet alienatio ex consensu po-  
» puli.

» Aut more, cui contradicium nunquam  
» fit] = Id est, tacito populi consensu, d. c.  
» 6. §. 11.

#### AD §. VI.

» QUATENUS populus, & soccesores  
» ex promissis regis obligentur, explicavimus  
» supra libro secundo capite decimo quarto,  
» & diximus, Regem semper pacifici ut Re-  
» gem, adeoque ut caput reipublice: inde-  
» que semper obligari rempublicam quatenus  
» ius rite constitutum, & quæritum est, nisi  
» appareat esse personale. *Id. l. 2. c. 16.*  
» §. 16. & c. 15.

» Alibi] = L. 2. c. 14. §. 20. & 11.  
» & c. 16. §. 16. L. 2. c. 13. §. 17. &  
» l. 1. c. 19. §. 5.

» Quatenus obligandi potestas sub imperio  
» comprehensa est: quod nec in infinitum pro-  
» trahi, nec ad angustias nimias arctari debet]  
» Rectius, si alienatio sit intra fines admi-  
» nistrationis. (Quod judicium in dubio est  
» principis.)

» Quod nec in infinitum protrahi] = Quia  
» jus imperii delatum est ea intentione, &  
» X x 3 » lege,

lege, ut princeps administret, non ut perdat.

*Nec ad angustias nimias arctari debet* ] Quasi omnis de jure, & rebus imperii disponendi facultas, si de re sit imperii, Principi demi debeat.

*Ut valeat quod probabili ratione mittitur* ] Rectius, ut valeat quatenus disponitur intra fines administrationis.

*Si quis rex suorum subditorum dominus sit* ] Immo tale regnum patrimoniale non dari, alibi diximus

*Croile* ], Id est, ex delatione populi. *Quam familiare* ], Id est, patrimoniale.

*Ut qui bello vicinis in servitutem redeunt* ], Immo bello victi non sunt in patrimonium regis: at verum est, eos in patrimonium populi esse constitutos. *Vid. supr. l. 1. c. 3. §. 17.*

*Aut si in personam quidem dominium non habeat, sed in res habeat* ] Immo nec tunc regnum sit patrimoniale regi: quia dominium privatum quidem regis est, sed imperium manet populi.

*Ut Pharaon in terra Aegypti ex emto* ] Pharaonem jus privatum quidem hac emptione acquisivisse, alibi diximus, *vid. supr. l. 1. c. 3. §. 12.* sed non jus imperii plenam, i. e. dominium absolutum in populum.

*Es alii, qui advenas in suum privatum receperunt* ] Nam tunc quoque fieri, & constitui regnum patrimoniale, ait Auctor, quando posterfamilias latifundia possidens extraneum alia lege in suas terras habitantem recipere non vult, *l. 1. c. 3. §. 8. n. 3;* ubi probavimus, hoc exemplum huc plane non quadrare.

*Jus præter regium accedens* ] Scilicet, jus dominicum, quod nun est pars imperii a populo concessi.

*Efficit ut ex eo consistat, quod aliqui per se solo jure regio, consistere non possit* ] Censui est, quod alienatio a tali rege facta, qui præter imperium etiam jus dominii habet, valeat, non ex jure regio, sed ex jure dominico. Quod late refutamus *l. 1. c. 3. §. 8.*

#### A D §. VII.

I QUID in res singulorum pacis causa sta-

tuere possunt reges? Summæ potestates recte pacis causa alienant ea, quæ publica sunt; adeoque & partem imperii, & sacra quoque: 2. disponere possunt de his, quæ bello capta sunt, ut nimirum restituantur hostium subditis, quibus res illæ ablata fuerunt. 3. Eadem ratio est in amissis bello, de quibus summa potestas item pace disponere potest, ne recipiantur ea, quæ hostis subditis nostris prædæ jure eripuit. Alibi enim diximus, principem jure imperii quoque jura privata auferre subditis posse, si summa utilitas reipublice id exigat. Quod in rebus occupatione bellica nobis questitis eo magis obtinere debet, quia res hostiles civibus nostris non acquiruntur nisi sub conditione tacita, ut salvum sit principi jus restituendi, si aliter forte pax fieri non possit; idque ex natura occupationis, quæ rem nostram facit cum suo jure, occupatio autem bellica non dat jus perpetuum, quia adhuc de ea disputatur, & sic iterum auferri potest possessori. Idque verum est, licet capiens rem captam alienaverit. *Vid. diss. de annu. Sed. 6. §. 13.*

An 4. res singulorum subditorum alienari pacis causa possunt? Affirmatur. At quia unus civium præ altero gravari non debet, cum omnes æqualiter defendere reipublicam teneantur, id, in quo gravatus est, vel ex ærario, vel publica contributione ei restituendum est. *Vid. Grot. §. 7. n. 2. Et §. 8.*

An 5. Princeps pacis causa remittere potest damna subditis suis, vel ante bellum motum, vel post illata? Affirmatur, quia etiam intra fines imperii iusti jura privati questita auferri possunt, si publica necessitas, aut utilitas id exigat.

Denique, & 6. queritur, an Princeps damna durante bello subditis data refarcire teneatur? Negatur, 1. quia Princeps non suo jure bellum gerit, sed jure civitatis; neque ultro bellum illud gerit, sed jure necessitatis defensionis: adeoque cum ejus non sit negotium, cum ipse vi officii subditos tueatur, nulla ejus culpa est, adeoque nulla ad restituendum obligatio. Sane, 2. damnum ab hoste illatum merus casus est; hic casus nocet domino. Sed & 3. damnum datum est culpa hostis, qui ex judicio nostræ civitatis injuria agit; adeoque contra eum solum actio esset. Denique, & 3. nemo tenetur, vel alii obligatur, nisi qui ultra suum aliquid habet, vel agit.

agit. At diximus, Principem non habere ultra suum; sed hostem, qui res subditorum cepit: & dictum quoque est, principem non agere ultra suum, quia vi officii bellum gerit, adeoque culpa ejus non est.

Excipe casum si princeps suo facto, est occasione belli, damnum dat, ut si propugnaculi faciendi causa privati territorium occupat: id enim ex publico refarciri debet, quia in communem utilitatem hoc factum redundat; adeoque communiter faciendum quod communiter debetur.

*Additio.*

„Hæc omnia lata tractavit B. Pacena in „*Assipatione de postliminio*, Sect. 6. §. 7. „& nos in commentario ad l. 3. c. 9. §. c. 16. Merito autem excipitur casus, si hostis pace reparationem damni promittit.

„Nec in res subditorum aliud jus habent, quam regionem]. „Quod consistit in jure tuendi res subditorum, non perdendi.

„Alibi]. „Vide l. 1. c. 1. §. 6. c. 3. §. 6. l. 2. c. 14. §. 7.

„Sub an nunti dominio]. „Dominii vox male in imperiis adhibetur. Vid. *diff. l. 1. c. 1. §. 6.*

„Ita ut civitas]. „In statu scilicet populari.

„Aut qui civitatis vice fungitur]. „Id est rex, &c.

„Iis rebus uti, easque etiam perdere possit]. „Quia cives tenentur opibus, & operis tueri rempublicam.

„Qua privatis quoque jus aliquod in aliena conceditur]. „Passim hæc principia refutavimus.

„Cui privatis cedere illi ipsi voluisse censendi sunt, &c.]. „Ea enim lege homines in civitatem coeunt, ut singulorum jura tuta sint; communi igitur opera, & ope defendere civitatem tenentur.

2 „Civitates teneri his, qui suum amittunt, succurrere damnum de publico]. „Civitas tenetur refarcire quæ rex huic, vel illi imperat ut de suo tribuat; alius enim præ alio defendere rempublicam non tenetur.

„Ea igitur, qui damnum passus est, contribuet]. „Quia ad defensionem rempublicæ ipse quoque concurrere debet.

„Si nunc forte ei præstationi par non sit]. „Tunc enim non jus deficit, sed juris executioni.

„Exerces sese quasi sopra obligatio]. „Juria enim nostri executui nullo tempore præscribitur. Vid. l. 2. c. 4.

A D §. VIII.

AGNOSCERE civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum est]. „Sententia vera est, sed ratio fallit. Civitas non tenetur refarcire damnum, quod civibus durante bello ab hostibus illatum est, quia naturaliter casum fert dominus; at hic merus casus est (cum jure bellum geri dicatur ex judicio nostræ civitatis); adeoque damnum non culpa, vel injuria nostra, sed hostis datum est; ex quo proinde non nos, sed hostes conveniendi, quia civitas nostra nihil ultra suam habet. Vid. §. præc. quæst. 6.

„Eo, quod jus belli talia permittat]. „Falsa hæc est ratio, quia ex judicio nostræ civitatis injuria hostis damnum dat; adeoque dicendum, non jure, sed casu, & vi damnum datum esse: casum autem præstat dominus.

„Nam jus illud belli populos alios spectat]. „Qui ex constituto gentium tenentur hostem capientem, si bellum solenne est, in possessione defendere. Quam solum examinauimus alibi. Vid. *Diff. præu. l. IX. §. 53. seq.*

„Ut alibi]. „Systema hoc Grotianum, quasi jure natura capere saltem licet in bello justo, & non nisi ad quantitatem pæne, vel debiti: & quasi jure gentium voluntario demum in bello solenni, id est publico, & indicto, ut injusto, placuerit ut capiens dominium externum acquirat, passim refutavimus. Vid. *diff. rationem præu. l. IV. & l. IX. §. 61. seq.*

„Partim & hostes inter se]. „Singula jura ex hypothese Grotii reuicimus in *Diff. præu. l. IX. §. 67.* Sed cum jus tale gentium, quod in facto aliquo bello solenni obtineat, non detur, jus illud fictum nec valere poterit inter hostes inter se.

„Non ciues inter se]. „Adeoque civem contra civem jus belli allegare non posset, merito contra Vasquium asserit. At contra Grotium quoque merito asserimus, agnoscere civitatem non teneri damnum, quod bello datum est. Civitas enim excipere

„cipere contra subditos, ad reparationem  
 „damni agentes, non potest, jure belli  
 „id damnum datum esse. At excipere pot-  
 „est, citra culpam civitatis, & hostis in-  
 „juria damnum hoc datum esse, indeque  
 „illam ad ejus reparationem non teneri.

Qui cum socii sint, aequum est ut com-  
 munia habeant damna], Immo communio  
 haec damnum obtinet saltem in societa-  
 te bonorum, ubi etiam lucrum commune  
 est. At si res neque lucrum invicem com-  
 municant, neque societatem bonorum in-  
 ter se constituunt. Adeoque verius est,  
 unumquemque civium damnum vi hostili  
 illatum suo jure ferre, utpote casu da-  
 tum.

Civili lege hoc constitui poterit], Im-  
 mo jure naturali id obtinet: & hoc fe-  
 cuti sunt Jureconsulti Romani in l. 1. § 2.  
 §. 4. ff. pro soc. ubi damnum a socio re-  
 petitur, non a civitate.

Ut sua quisque acrius defendat], Vana  
 haec est ratio, cum experientia doceat,  
 vi majori plerumque res ab hoste capi.  
 Verius igitur est, ideo damnum tale a  
 civitate restitui non debere, quia sine  
 culpa ejus, adeoque casu datum est.

#### A D §. I X.

Sunt qui latum discrimen collocant]  
 De quaestione, an Princeps jus subditis  
 ex jure civili quaesitum auferre possit,  
 egimus supra l. 2. c. 14. § 8.

Qua civium sunt ex gentium jure] V.  
 g. quae ex titulo occupationis, etiam ho-  
 stilibus, jure traditionis, specificationis,  
 &c. acquirere.

Qua eorundem sunt ex jure civili], V.  
 g. ex praescriptione, ex testamento, &c.

Etiam auferendi sine causa, & compensa-  
 tione], Quia quod lege concessum est,  
 contraria lege tolli posse videtur. Vid.  
 supr. c. 19. § 7.

Ex quacunque causa], Sive res nostra  
 fiat ex jure gentium, sive ex jure civili.

Suos semper effectus habet ex jure natura-  
 li, ut scilicet auferri nequeat], Regula  
 enim naturae est, ut quod nostrum est,  
 sine facto nostro auferri nobis non pos-  
 sit.

Nisi ex causis, quae aut dominio insunt  
 suapte naturae], De modis finiendi iuris in

„egimus in Diff. proam. XII. §. 322.  
 „seq.

Aut ex dominorum facto ortum habent]  
 De modis, quibus finitur obligatio per-  
 sonae, egimus d. l. 2. § Diff. proam.  
 XII. §. 348. seqq.

#### A D §. X.

Hæc inspectio, nisi ex publica utilitate  
 res privatorum concedantur], Quam regu-  
 lam Auctor posuit §. 7. n. 1.

Regem spectat, & subditos], Inter eos  
 „disceptari debet, an publica sit utilitas,  
 „an non: & diximus, in dubio iudicium  
 esse penes regem.

Ut illa de damno faciendi civitatem,  
 & singulos], Nam de horum jure agitur;  
 „tertium autem non interest.

Nam externus, qui cum rege contrahunt,  
 spectat factum regis], Hostis enim, qui in-  
 juriam sibi tum a rege, tum a subditis fa-  
 ctum regis defendentibus illatam conten-  
 dit, utriusque res capere potest jure bel-  
 li, nedum belli finiendi causa a rege  
 oblatas acceptare. An vero Rex offerre  
 possit, ea cum subditis quaestio est, hostis  
 suo jure citius.

Non tantum ob praesumptionem, quam se-  
 rum adfert dignitas persona], Immo hæc  
 „praesumptio jus subditis quaesitum auferre  
 non potest.

Verum etiam ob gentium ius, quod bona  
 subditorum obligari ex facto regis patitur]  
 Hoc non demum est ex jure Gentium  
 voluntario, sed ex ipso jure naturae. Vid.  
 „lib. 3. c. 2. per tot.

#### A D §. X I.

Auctor agit de interpretatione pacis  
 „dubie usque ad §. 41. Nimirum, 1.  
 „circa damnum ab hoste datum, osque  
 „ad §. 22: 2.  
 „tut, usque ad §. 41.

Quo quidque plus habet favoris, eo laxius  
 accipiendum], Regulam hanc interpretatio-  
 nis esse mere civilem, diximus d. c. 16.  
 § 10. seq. Jure naturae nil valet inter par-  
 tes disponentes, nisi quatenus constet de  
 „utriusque voluntate; neque extensio ibi  
 ob

„ob causæ favorem fieri potest: sed si  
„partes non conveniunt, cessat dispositio.

*Quo longius abis, eo restrictius* ] „ In  
„causis scilicet odiosis: quod jure naturæ  
„verum non esse, dixi d. l.

*Jus natura merum* ] „ Quod Auctor di-  
„stinguit a jure gentium voluntario in bel-  
„lo solenni introducto. *Vid. sup. c. 1.*  
„§. 1.

*Maximus favor in eo esse videtur, ut  
suum quisque consequatur* ] „ Hoc non est  
„ob favorem, sed ex ratione naturæ,  
„quæ suum cuique tribuere jubet.

*Es proxime videtur ambigui positorum  
interpretatio eo ducenda* ] „ Immo si id,  
„quod ponitur, ambiguum est, si alter  
„negat, alter affirmat, nulla est dispositio,  
„& res ad pristinum redit statum, i. e.  
„ad bellum.

*Ut qui iusta arma habuit, id consequatur,  
ob qua arma sumptus* ] „ At uterque ait,  
„sibi iusta esse arma, alteri injusta; & ju-  
„dex hujus causæ inter partes non est.  
„In cujus igitur favorem, quæso, inter-  
„pretatio fieri deberet, & quis interpreta-  
„bitur.

*Non item ut pama nomine quicquam ha-  
veretur: id enim odiosum* ] „ Hæc pro lubitu  
„sine ulla ratione ita finguntur: dixi 1.  
„frustra hæc jura tribui ei, qui *iustam*  
„causam habet: nam uterque eam sibi as-  
„serit. Sed & 2. ex dictis in *Diff. proam.*  
„IX. §. 68. & l. 3. c. 2. §. 1. & *supra*  
„l. 3. c. 1. §. 4. constat, etiam ex mero  
„jure naturæ in infinitum, & ultra quan-  
„titatem debiti, vel modum poenæ, capi  
„res hostiles posse, adeoque hunc effectum  
„non demum jure gentium voluntario in-  
„troducitur esse.

*Quia ad pacem venire viæ solet injuria  
comissione* ] „ Ipse ergo Auctor perspicit,  
„effectu carere c, quæ de *iusta* causa as-  
„seruit, quia uterque suam causam iustam  
„esse contendit: adeoque inanitas sunt quæ  
„de interpretatione vel ex favore, vel ex  
„odio fingit. Juxta enim inter bellum ge-  
„rentes non est.

*Ea sumenda est in pactis interpretatio,  
qua partes quoad belli iustitiam quam maxi-  
me æquet* ] At hæc quoque interpretationis  
„regula adque effectus est. Nam uterque  
„litigantium asserit, alterum injuria bellum  
„gestisse: adeoque negant, belli iustitiam  
„utrinque æquam esse; nec illam interpre-  
„Tom. IV.

„tationem admittunt, neque judicem hæc  
„in causa habent.

*Quod fieri solet* ] „ Scilicet, ut partes  
„quoad iustitiam belli æquentur.

*Ut quarum rerum turbata bello possessio  
est, ex formula juris antiqui componatur* ]  
„Sensus formulæ est, ut omnia restituantur  
„in pristinum statum.

## AD §. XII.

*POSTERIUS in dubio magis est ut pra-  
sumatur* ] „ Quando in pace nihil di-  
„ctum est de damnis utrinque datis, &  
„sumibus factis, Auctor ait, in ambiguo  
„esse, an omnia restituenda, an vero in  
„eodem statu, quo nunc sunt, sint relin-  
„quenda. Posterius autem præsumi, sta-  
„tuit, tum quia mutatio status præsentis  
„non præsumitur, tum quia ad damni re-  
„stitutionem nemo tenetur, nisi vel ex  
„consensu, vel ex culpa sua: Hic autem  
„pacificentem nec ex consensu teneri, quia  
„non intervenit, nec ex culpa sua, quia  
„jure se bellum gessisse, ait.

*Hinc est* ] „ Scilicet, quod facta pace præ-  
„sumatur pactum, ut res maneant quo sunt  
„loco, adeoque ut servet quisque quod  
„bello cepit.

*Ut in pace illis denique captivis postli-  
minium sit, de quibus id in pactis erat com-  
prehensum* ] „ Non ergo illis, de quibus in  
„pace nihil dictum est: de his enim præ-  
„sumi, putat, pacificentes convenisse ut  
„res maneant in quo sunt loco, id est ut  
„maneant captivæ. Equidem res vera est;  
„at ratio non consistit: 1o præsumto pacto,  
„sed in lege Romanorum, quæ odio ca-  
„ptivorum voluit beneficium postliminii ip-  
„sis indulgere: ab antiquo enim minus  
„indulgens in captivos fuit civitas. *Livius*  
„l. 22. c. 59. Add. *supra* l. 3. c.  
„9 §. 1. Sane, aliis captis, qui armis  
„victi non sunt, omnino postliminium et-  
„iam in pace datur. etsi eorum facta non  
„sit mentio, uti ei, qui subito exorto bel-  
„lo capitur, & fato to se vitutem redi-  
„gitur, l. 12. pr. *Capt.* item qui ab eis  
„capitur, cum quibus amicitia nobis non  
„est, l. 5. §. 2. *Eod.*

*Reste emendare Fabrum* ] „ Qui promittit  
„in dicta lege 12. legit. id.

Y y

EF

[*Et certis argumentis evincitur*], Nam & subiecta ratio, & oppositum membrum, eam emendationem aperte evincunt. *Vid. l. 3. c. 9. §. 4. n. 1.*

[*Sic & transfuga non reddentur nisi convenerit*], Auctor ex eadem presumptione [quod partes, si in pace nihil dictum est, convenisse videantur, ut maneant res in quo sunt statu] infert, eos, qui ab hostibus ad nos transfugunt, reddi non debere: atque de hoc casu Celsum loqui, putat in *l. 31. ff. A. R. D.* dum ait, *transfugam jure belli recipi.*

Equidem eos, qui ab hoste ad nos transfugunt, reddi hosti non debere, ipsa naturae ratio dicitur, tum quia civiliter licet domicilium mutare, tum quia is, qui ab hoste ad nos transfugit, nostras jam partes sequitur, & definit esse hostis: adeoque nulla ratio dari potest cur reddi hosti debeat; neque de eo in jure Romano quaestio est.

Equidem aliquando in deditione urbium, immo in pace quoque de reddendis transfugis agitur; sed id fieri demum solet, quando capitulatio, vel pax aliter obtineri nequit. Sane, cum proprii cives tali casu dediti hosti jure possint, nedum transfugae.

Hiuc jam constat, male Auctorem hoc referre dictum Celsi, quod *transfuga*, id est qui ab hoste ad nos transfugit, *jure belli recipiatur*, adeoque reddi non debeat hosti, nisi id in pace dictum sit. Celsus enim plane non loquitur de transfuga, qui hostem deserit, & ad castra nostra perfugit, (est Cujacius quoque *lib. 4. obs. 9.* id statuat) sed de eo, qui ex nostris ad castra hostis transfugit, atque a nobis recipitur: de eo enim quaeritur, an servus fiat, adeoque an jure belli eum recipiamus. Hoc affirmat Celsus. Sane, transfuga hostis est, *l. 7. ff. re milit. &* tanquam hostis interfici potest ubi invenitur, *l. 3. §. f. Sicar.* Adeo ut si recipiatur, torqueatur, & ad bestias damnetur, *l. 3. §. 10. Re milit. l. 7. Eod.* vel vivus exuratur, *l. 8. §. 2. Pam. &* si ultro redit, in insulam deportetur, *l. 5. §. 4. re milit. l. 13. §. f. Sicar.*

Sed & Celsum de transfuga, qui a nobis ad hostes transfugit, loqui, vel ex ipsa materia, de qua ibi agitur, apparet: refertur enim effectum Celsi in titulo de

acquirendo rerum dominio, & ea occasione ait, transfugam jure belli, id est tanquam hostem recipi, & pro capto haberi, indeque aequè capientium fieri, ac res hostiles, quae apud nos inveniuntur. *d. l. 31.*

[*Transfugas jure belli recipimus*], Ex dictis apparet, Jurisconsultum de eo, qui a nobis transfugit, & recipitur, loqui, & de re hostili, quae apud nos est: & de illo ait, eum jure belli recipi, id est ut hostem; hanc jure occupationis fieri occupantia.

[*Per jus belli licet nobis admittere, & nostris adscribere eum, qui partes mutat*], Adeoque eum, qui ex hoste ad nos transfugit. At probavimus, Celsum de tali transfuga non loqui, sed de eo, qui a nobis profugit, & recipitur; hic non nisi jure belli recipitur, id est tanquam hostis.

[*Res cetera tali pacto manent penes tenentem*], Si scilicet in pace nihil de rebus capitis dictum est; tunc enim ratio naturalis obinet, quod res ab hoste captae cedant occupanti, *l. 1. §. f. A. R. D.* Illud autem tenere] Dixit enim, res ceteras (extra transfugas) tali pacto manere penes tenentem.

[*Non civiliter*], id est, si solo animo tenetur.

[*Sed naturaliter*], Ita ut res sit in potestate nostra corporali.

[*In bellis enim sufficit facti possessio*], Auctor suprà c. 6. §. 2. n. 4. acquisitionem per capturam rei hostilis naturalem acquisitionem vocari, dixit, quia non causam aliquam, sed ipsum nudum factum spectari, & ex eo jus nasci, putat. Quod refutavimus ibidem. Sane, captura rei hostilis inter modos acquirendi juris gentium refertur, quod cum humano genere originem cepit. *l. 1. pr. juris. l. 1. §. f. ff. A. R. D.*

[*Nec alia attenditur*], Auctor enim suprà ponit, jure naturae non licere capere res hostias, nisi ex justa belli causa, & intra modum debiti, & pœne; neque dominum acquiri nisi ad compensationem debiti, vid. *D. proem. IX. §. 62.* adeoque jure gentium demum introductum esse, ut ex injusta quoque causa promiscue, & in infinitum capere rem hostilem liceat; atque ideo dominium hoc exterius, num vocari: ubi sufficere, putat, facti Possess-



„*Possessionem*. Nos rationem, cur naturali  
„ iure de iustitia causæ constare non pos-  
„ sit inter duas gentes, quarum utraque  
„ suam causam iustam asserit, & quæ jo-  
„ dicem oon habent, alibi exposuimus. Di-  
„ ximus, questionem hanc de iustitia cau-  
„ sæ in suspensio esse, eamque non nisi per  
„ ultimam victoriam decidi, adeoque ex  
„ hoc demum tempore coostare, quis ius-  
„ tum bellum gesserit, quis iostum. Du-  
„ tante igitur bello captura rei hostilis pro  
„ iusta habetur intra fines cuiusque civita-  
„ tis: adeoque *ius* hoc simile est aliis ius-  
„ tibus, quæ ex incertitudine morali ori-  
„ untur, v. gr. quod pater præsumatur qui  
„ ex iustis nuptiis liberos suscipit; quod  
„ probasse videatur qui plures testes pro  
„ se habet, &c. Quo pertinent omnes ca-  
„ sus, ubi non ius, sed probatio deficit.  
„ In his enim causis itidem Deo iudicium  
„ relinquendum est.

„*Agros autem, diximus, ita teneri si mu-  
„ nitionibus quibusdams clausi sint*], „ Tunc  
„ enim agri sunt in nostra potestate, & cu-  
„ stodia.

„*Nam temporariam in possessionem hic non  
„ spectari*], „ Quia res non est in nostra po-  
„ testate, & custodia, quamdiu recipi pot-  
„ est, d. c. 6. §. 4.

„*Quam ut res erat*], „ Adeoque sciebat,  
„ per occupationem temporariam se domi-  
„ nium nondum acquisivisse.

„*Pacis confectio negotio retenturum se qua  
„ teneret*], „ Quia scilicet superior erat armis,  
„ adeoque quasvis condiciones præscribere  
„ Græcis potuit.

„*Incorporata non tenentur nisi per res, qui-  
„ bus alibant*], „ Vid. supra l. 3. c. 7. §. 4.  
„ c. 8. §. 4. n. 2. c. 9. §. 6. n. 1.

„*Us servitutis pradiorum*], „ Adeoque qui  
„ tenet rem, eam tenet cum sua qualitate  
„ Vid. l. 1. c. 1. §. 4.

„*Aut per personas, quarum sunt*], „ Vid.  
„ l. 3. c. 7. §. 4. Ita enim capta persona,  
„ etiam occupatæ censetur obligaciones.  
„ Conf. *Ius meum contro. tit. de iurid.*  
„ c. 25.

„*Dum ne in solo, quod hostium fuit, exer-  
„ cenda sint*], „ Ponamus, civem nostrum ab  
„ hoste capi, postea pace facta convenisse  
„ ut omnia in statu, quo nunc sunt, ma-  
„ neant. Auctor recte ait, hoc casu obli-  
„ gaciones quoque, quæ personam cohzrent,  
„ capientis manere, dummodo in hostis ter-  
„ ritorio capto debeat. Secus si in nostra

„ civitate ei debeat, quia hostis hæc de-  
„ bita non tenet.

„*Quid si capto debeat in pacati ter-  
„ ritorio?* Resp. hæc quoque debita cedunt  
„ capienti: quia medii statum præsentem  
„ pro iure habent, i. e. sequuntur posses-  
„ sionem. Vid. *supr. c. 7. §. 3. n. 2.* Aliud  
„ ex eadem ratione dicendum si creditor  
„ postliminio reverteris, & debitum non-  
„ dum exactum est.

#### A D §. XIII.

„*In altero illo*], „ Vid. §. 11. n. 2. & §.  
„ 12. n. 1.

„*Quo restituitur possessio bello turbata*], „ I.  
„ c. quo res restituitur in statum, quo fuit  
„ ante bellum.

„*Ultimam, qua ante bellum fuit*] Ita pace  
„ Osnabrugensi in Palatinatu restitui omnia  
„ debebant in statum, quo fuerent anno 1618.  
„ in reliquis Germaniæ provinciis, quo fuit  
„ anno 24. die prima Januarii. Inter Triden-  
„ tinum Principem, & Venetos, pace cautum  
„ fuit, ut possessiones restituerentur. Ille com-  
„ pto bello occupaverat castrum, quod secu-  
„ tis, finitque induciis Veneti recuperave-  
„ rant. Queritur, ad quem reverti castrum  
„ illud pace præfata facta debeat. *Alciatus*  
„ pro Principe respondit, *Gentilis* pro Vene-  
„ tis, *de iure bell. l. 2. c. 2*; cuius sen-  
„ tentia vera est, quia Veneti castrum illud  
„ tenuerunt ante bellum.

„*Ita tamen ut privati deiectionis interdictio  
„ &c. experiri liceat*], „ Si forte paulo ante  
„ bellum vis filata est, nec iure vindicari  
„ potuit propter bellum superveniens: tunc  
„ finito bello, si legibus pacis cautum est  
„ ut turbata possessio restitatur, etiam hæc  
„ possessio privata restituenda est, sed offi-  
„ cio iudicis, institutaque actione. Nam ia  
„ status fuit ante bellum.

„*Interdictio*], „ Quando sola possessio pe-  
„ titur.

„*Vindicatione*], „ Quando ipsa proprietas  
„ reique dominium petitur.

#### A D §. XIV.

„*Quæritur*, an etiam dediti resti-  
„ tutur, si in pacis tabulis dictum sit, om-  
„ nia in pristinum statum esse restituenda?  
„ Negatur, 1. quia omnis restitutio intelligi-  
„ tur

ter tantum de his, quæ vi hostili facta, & turbata sunt, non quæ ultro dedita a populo libero (si enim a non libero, & in inferiore deditio facta est, ea non præjudicat publico, sed id hostis vi tenet; & tum dici non potest, quod populus jus suum ultro dederit). 2. Lex igitur restitutionis ad ea pertinet, ad quæ amnestia, i. e. ad ea, quæ nostro judicio iuris ablata sunt: at qui ultro se dedunt, omnium iudicio jure agunt, adeoque ad eos nec amnestia, nec restitutio pertinet. Accedit 3. quod transigitur pace saltem de eo, quod controversum est: at dediti non ex belli causa dubia, sed ultro a deditione in possidentis sunt potestate.

*Sai juris populus* „ Si enim populus est alterius juri subiectus, dedere alii imperium in sese non potest, utpote quod ejus non est: nisi populus, in cujus potestate est, defendere eum aut non possit, aut nolit.

*Alteri subjecerit* „ I. e. citra vim ejus imperio se submisit.

*Ad eam restitutionem non porrigetur* „ Quia non injuria belli capiti sunt, sed ultro a voluntate in alterius potestatem transierunt.

*Us que ad ea tantum pertinent, quæ vi metu facta sunt* „ Adeoque injuria, ex iudicio scilicet nostræ civitatis: at si quis populus liber durante hoc bello ultro se dedat, id nec ex suæ civitatis iudicio iustum est.

*Parique jure* ] *Thucyd. l. 4. p. m.*  
] 173. §. p. 192. pp.

#### A D §. XV.

*Si nihil aliud coneeperit* ] Scil. ut quæ bello damna data sunt, eorum nomine actio detur; tunc enim damna restituantur ex pacto.

*Omnis pace id altum censerit debet, ut qua bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit* ] Pace facta si de damnis, & injuriis nihil dictum sit, hæc nec restitui in pristinum statum, nec in quo sunt manere necesse est, sed his durat, quia etiam facta pace damna illa injuria nobis data asserimus. Adeoque etsi vi damna illa repetere non possimus, tamen s. jure postliminii res

nobis ablatas recipimus. 2. Damna rerum ab auctoribus vindicamus, si illi intra nostros fines sint. 3. Jura quoque, & nomina ab hoste extorta in pace vindicare possumus, &c. de quibus late egimus in dissertatione de postliminio. &c. *Vid. Diss. de Postlim. Eccl. Scd. 2. §. 3.*

Hinc vel clausula amnestiæ adici solet, vi cojus omnia manere debent in statu, quo nunc sunt, *d. diss. Scd. 4.* vel lex restitutionis additur paci; & tunc vi pacti omnia in pristinum statum restitui debent.

#### Additio.

• Veros mihi videtur sententia Auctoris; • damna bello datorum nomine nullam • esse actionem si nihil in pace dictum sit: • solo postliminii jure excepto; nam hæc • conditio naturali jure inest rebus captis. • *Grot. l. 2. c. 16. §. 1.*

*Quod de damnis etiam privationis acceptis* ; *Eccl. ]* • Si privatorum prædia incensa, his • que bona crepta sunt

*Nam Eccl. hæc belli effusa sunt* ] • Adeoque • damna casu data videntur, qui nocet do- • minis.

*In dubio enim ita censetur contrahere voluntate* ] • Ex concessura tali voluntatis, • altero imprimis negante, nullum jus oriri • potest.

*Ut neciter iniustitia damnaretur* ] • Vera • ratio est, quod bello per pacem commo- • sito omnis constructio sublata sit, & solus • casus excipiat, si personæ & res no- • stræ civitatis postliminio revertuntur.

#### A D §. XVI.

*Quæritur*, an etiam ea, quæ pri- vatis deberi cœperunt belli tempore, pace iniuria remissa censentur? Auctor id negat: & recte. Nam diximus, debitum hoc non vi, ac metu bellico, adeoque non injuria contractum esse.

*Nam hæc non belli pure quæsitæ* ] • Sed

ex pacto. *Sed bello tantum exigi debita* „ Si actio- nem intentaret creditor, hostis debitum illud sibi addicere posset præde jure.

*Sublato impedimento* ] • Id est bello per pacem finito. *Viri suam retinent* ] • Id est cum effectu • peti possunt, quia præde loco antea non • cesserunt, & pace facta cedere nequeunt.

*Quon-*

*Quoniam nemini facile ademptum censeri debet*] » Quia jus illud non ex causa belli, adeoque ex jodio quoque civitatis hostilis, jure quæritum fuit.

*Intelligentiam id tamen de eo jure, quod ex rerum inequalityte nascitur*] » Et unde » jus oritur minus habenti. *Vid. l. 2. c. 12.* » §. 8. Hoc igitur jus nemini facile ademptum videri, ait. At alibi probavimus, nemini ex inequalityte jus nasci, sed unum, quemque de jure suo pro lubitu, etiam inæqualiter, disponere posse, & jus esse prout disponit.

## A D §. XVII.

*De jure ad pœnas non aque*] Quæritur, an si crimen ab hoste sive ante bellum, sive durante bello, commissum in nos sit, illud finito bello vindicare possimus? Quod merito affirmamus, si vera injuria est, & omnium consensu pro injuria habetur; uti si conera jus gentium, quo hostis hosti obligatur, aliquid commissum sit. Quod exemplis late demonstravimus in *Disp. de postlim. Secl. 3. l. 2. 8. & 9.*

*Additio.*

» Quæritur, an pœnæ quoque, quæ cœperunt deberi belli tempore, condonatz censentur si nihil de pœnis, earumque remissione in pace dictum sit? Grotius distinguit, an jus ad pœnas inter reges, aut populos ipsos versetur, an inter privatos: & illo, non hoc casu pœnas remissas videri, ait. Ego neutro casu condonatas esse pœnas, poto: nam eadem ratio hic obtinet, quæ in debito civili. *Vid. §. 16.* Modo bellum non ex injuria, propter quam pœna exigitur, natum fit.

*Remissum ideo censeri debet, ne pax non satis pax sit, &c.*] » l. c. n. bello per pacem finio occasio detur novo bello. At tunc causa belli non in eo erit, qui ad pœnam agit, sed qui reparationem negat: adeoque nulla ratio dari potest, cur, ut evitetur hæc injuria, alteri jus quæritum auferri debeat.

*Quare & ignorata hic venient sub verbis generalibus*] » Contradictio est. remissum videri, de quo cogitatum non est.

*In pace non deest ante peccata exequi*] » Non loquitur de jure ad pœnas, quæ de-

» beri cœperunt belli tempore, sed de pœnis durante bello commissis: hæc omnino remissa censentur bello per pacem composito.

## A D §. XVIII.

*De privatorum jure ad pœnam*] » Nam » quatenus jus ad pœnam inter ipsos reges, aut populos versatur, id remissum censeri debere, dixit §. præced.

*Non tanta est ratio*] » Inter reges enim, & populos interesse, dixit, ne veteres ad bellum causæ relinquatur.

*Quia sine bello judiciis expediti potest*] » Adeoque ibi metus belli non est.

*Non ita nostrum sit, ut quod ex inequalityte nascitur*] » Et quod proinde non facile ademptum censeri, dixit supra §. 16.

*Et pœna semper aliquid odii habeat*] » Ubi interpretationem restrictive fieri debere, putat. *Vid. §. 11. n. 1.*

*Levis verborum consuetudo sufficit*] » Sæpius dictum est, ex conjecturis nullum jus deduci posse. Cæterum, nos in præcedenti §. probavimus, injurias ante bellum commissas, etiam pace factis vindicari posse: nisi illæ ipsæ injuriarum causam bello derint.

## A D §. XIX.

*Ademptum facile censeri non debere*] » Quia populus, aut rex, jura subditorum tueri tenetur, d. §. 16.

*In privatorum jure ferme tenendum est*] » Id est, in injuriis a privatis invicem datis ante bellum inchoatum.

*In jure autem regum, & populorum, facilitas, &c.*] » Immo eadem ratio est: nam per pacem saltem transigitur de damnis bello datis, non de iis, quæ ante bellum data sunt; adeoque actio eo nomine salva est.

*Si modo verba*] » Levis verborum conjectura. *Vid. §. præced.*

*Aut conjectura non improbabiles*] » Diximus, ex conjecturis jus non oriri, sed ex sola voluntate partium sufficienter declarata: qualis non est si pace nihil de remissione juris ante bellum quæsitum est.

*Si jus, de quo agitur, non liquidum erat* = Immo tunc plane jus agendi non competit.

*Benignum enim est credere* = Quid non ex ejusmodi conjecturis inferri posset? Vera ratio est, quod jus dubium sit: quo casu jus belli non obtinet.

*Quam id curandum ne bello iterum implicemur* = Hoc verum: at alia quaestio est, an, ut id evitetur, alteri jus quaesitum auferri debeat; quod merito negamus. Diximus, causam novi belli non eum esse, qui poenam ante bellum debitam exigit, sed eum, qui reparationem negat. *Vid. supra ad §. 17. not. secus.* *dgm.*

#### AD §. XX.

*Quam post profectas actiones* = Etiam si forte publicata nondum sit pax.

*Sublatum enim jus erat jus belli* = Ut pote quod pace facta desit. Exemplum ex Appiano allegavimus supra §. 17. *in fin.*

#### AD §. XXI.

*Auctora* haecenus egit de interpretatione pacis, *in qua nihil dictum est de doctis sive ante bellum, sive in bello contractis*. Hic exponit regulas interpretationis in casu, ubi tabulis pacis cautum est *de reddendis his, qua bello capta sunt*. Si enim dubium aliquod ibi oritur circa restitutionem, 1. ait, laxiorem obtinere interpretationem in restitutionibus mutuis, quam in restitutione unilaterali: 2. maiorem in restitutione personarum, quam rerum: 3. in restitutione rerum maiorem favorem esse immobilium, quam mobilium: 4. in mobilibus publicarum magis, quam privatarum: 5. in privatis earum magis, quam lucrativo titulo possidentur, quam quae oneroso.

At omnia haec gratis dicuntur. Quoties nihil dictum est pace de rebus capitis, injuria manet, & id saltem cautum est, ne vi repetantur. Quo ipso non impeditur, quo minus res, jura, & personae possidendi jure recipi possint.

*Qua sunt de reddendis* = Adeoque qui-

bus restituitur possessio bello turbata. *Vid. §. 11. n. 2. Et §. 13.*

*Latius interpretanda quae mutua sunt* = Adeoque ubi reciproce omnia in praeiudicium statum restitui debent.

*Quam qua claudicant* = Id est, ubi ab una saltem parte restitutio fieri debet. Diximus, utrobique idem jus obtinere.

*Qua de bonis agunt, plus favoris habent* = Jure naturae non quaeritur de favore, sed de voluntate declarata.

*Et inter eas ha, qua de agris plus, &c.* = Immo eadem utrobique est ratio, & reddi debent tantum quatenus inter partes dispositum apparet. Si de utriusque consensu certo non constat, nihil actum est.

*Quam qua de rebus mobilibus* = De his restituendis vix ulla pace caveri solet; quia res exitum habere nequit. Probari enim deberet, 1. rem ablata esse; 2. quis eam teneat, &c. & 3. si res petiti, valor probandus esset, &c. Hinc legimus, certam restitutionis summam saepe pace stipulatam, nunquam vero restitutionem rerum mobilium injunctam esse.

*Qua penes publicam sunt plus, quam qua penes privatos* = Ita ut ea saltem restituenda sit, quae respublica cepit, non quae privati. At si in genere omnia bello capta restitui cautum est, etiam ea restitui debent, quae privati ceperunt.

*Plus illa, qua reddi jubent lucrativo titulo possessa* = Ut ex donato, legato, &c.

*Quam oneroso* = Immo nullum favorem habent pacta, quae reddi jubent lucrativo titulo possessa. Nam si id pacto expressum est, reddi debent, non quia causa est favorabilis, sed quia partes ita disponunt; quaesita autem titulo oneroso non reddi debent, quia saltem ea, quae titulo lucrativo possessa sunt, sub lege restitutionis continentur.

*Qua emtionibus, qua dotibus tenentur* = Si quis hostium civi domum suam venderit, vel filiam elocaverit, &c.

#### AD §. XXII.

*Cum pace rei conceditur, ei Et fructus concedantur* = Fructus sequuntur causam rei, ac sunt ejus accessio.

*A tempore concessionis* = Ex eo enim tempore demum jus recuperari in rem, adeoque & in ejus accessiones.

*Non*

Non retro ] Excipe si vel pactione con-  
nectitur ut omnia damna restituantur, vel  
pactione nihil de damnis dictum sit; tunc  
etiam fructus retro restitui debent, quia  
ratione damnorum, quo etiam pertinent  
fructus erepti, hæc manet.

Simul etiam tributa, qua pro exal-  
tis debebantur ] Adeoque quæ Augustin-  
jam quædam erant jure rei. Vid. Appian.  
bell. civ. l. 5.

Additio.

Plenius hanc rem explicavit B. Parens  
in disp. de possim. Sect. 6. §. 11. §. 12.

#### AD §. XXIII.

NOMINA regionum accipienda ex usu  
præsentis temporis ] De ejus enim temporis  
voluntate quæritur; adeoque verba su-  
menda sunt juxta significationem tempore  
dispositionis usitatum. Unde deciditur  
præfensio Regis Gallie in regnum Austræ-  
liæ; de qua vide Jos. publ. nostrum c.  
5. §. 19. seq. Ita Capitanatum ducatum,  
divisa ex pacto cum Hispanis Neapoli,  
antiqua appellatione petierunt Galli. Vid.  
Hennig. in not. b. Sed bello pulsi totum  
regnum amiserunt; quod bellum describunt  
Paulus Juvius, Cominæus, &c.

Non tam vulgi, quam peritiorum ] De  
hac interpretandi regula late egimus supra  
l. 2. c. 16. §. 3.

#### AD §. XXIV.

HABENT §. illa regula, &c. ] Sci-  
licet, regulæ interpretationum.

Quævis relatio fit ad pactum antecedens,  
aut vetus ] In novioribus pacis tractatibus,  
pacta præcedentia fundamenti loco poni  
solerent.

Toties repetitis censeri qualitates, aut condi-  
tiones priore pacto expressas ] Hoc est,  
quod ajunt, relatum esse in suo referen-  
te cum omnibus suis qualitatibus. Vid.  
Barbof. loc. comm. voce relatum art. 17.  
At hoc non ex aliqua sequitur interpreta-  
tione, sed ex dispositione expressa parti-  
um, quæ id, quod in relato continetur,  
valere voluerunt.

Si per alterum, quicum controversia est,

stetit ] Quia potere non potest implemen-  
tum qui ipse impedivit quo minus imple-  
atur. Laut. Comp. p. 52.

Quid si tertius impedit? Resp. tunc  
non habetur pro facto, sed tenetur is,  
qui non fecit, ad omne id, quod inter-  
est. At hic agere contra eum potest,  
per quem stetit, ad damni inde dati re-  
parationem.

#### AD §. XXV.

MORA purgationem intra breve tempus  
admitti, verum non est ] Quia culpa com-  
missa, adeoque semel jns natum est:  
nisi iusta moræ causa sit; tunc enim cul-  
pa cessat, adeoque & effectus moræ, l.  
22. l. 23. ff. Usur.

Cum eorum officium sit, Christianos ad  
ea permoveere ] l. e. ad ea, quæ virtutis,  
& perfectionis sunt.

Nec quid a quoque religio, aut pietas ex-  
poscat ] Hoc enim ad Theologiam, &  
Ethicam pertinet.

Sed ad quid cogi possit ] Scilicet ar-  
mis.

Quod totum versatur in eo jure, quod  
externum diximus ] l. e. quod impunita-  
tem inter homines concedit, conscientiam  
autem tutam non reddit: quod alibi exa-  
minavimus.

#### AD §. XXVI.

UT contra eam fiat interpretatio, qui  
conditiones elocutus est ] Immo hoc penale  
est, adeoque non a natura: upote juxta  
quam injuria agit is, qui ex pactione ob-  
scura jus petit.

Quod esse solet potentioris ] Omnis quæ-  
ritur eo recidit, an dispositio certa sit: si  
enim obscura est, & partes inter se non  
conveniunt, nihil exinde peti potest, five  
potentior, five inferior formulam dictave-  
rit, aut conceperit.

Aut Hannibal ] Apud Liv. l. 30. c. 30.  
at non loquitur de conditionibus obscu-  
ris.

Habet enim quod sibi implet ] Hæc  
ratum mere penalis est, adeoque juris ci-  
viliis. Vid. l. 39. ff. de pact. l. 21. 33.

» 33. ff. *Cont. Ent.* Conf. supra 1. 2. c.  
» 16 §. f.

Id suo jure accipere potuit in partem sibi  
» militiorem? Immo jure naturæ eadem ra-  
» tione dici posset, sibi imputare debere,  
» quod cum elocutio plures sensus recipe-  
» ret, verum sensum ab altero perconta-  
» tus non fuerit.

Unde alienum non est? Immo hoc ef-  
» fatum plane huc non pertinet.

Eum, quod debetur, mensura est? I. e.  
» talis amicitia non æstimatur ex animo, &  
» intentione, sed ex utilitate, quæ in acci-  
» pientem redundat.

#### AD §. XXVII.

IN questione, quando pax rupta censetur? Auctor recte distinguit, an pax rupta, an vero nova belli causa data sit. Illo casu enim lis prior reviviscit, quia pax, per quam sopita erat, impleta non est: hoc casu manet prior pax, & ex nova injuria agitur. Ita inter Lusitanos, & Hispanos, bellum fuit de regno Lusitanie, quo sopito lis nova de navigatione orta est, in qua non amplius questio erat de regno Lusitanie; nam cum rege Lusitanie qui tali agebatur, adeoque prior pax salva manebat.

Ita inter Perseum, & Romanos, inter quos sœdus erat, ne Perseus socios Populi Romani bello inquietaret, questum est, an contra hoc fœdus egerit Perseus eo, quod Abrypolim toto regno expulisset: & merito id negatur, quia Perseus se vi defendebat contra invadentem.

Effectus insignis hic est, quod priori casu reparatio prioris injuriæ exigatur, omnique damni dati priori bello: posteriori casu autem satisfactio saltem æstimatur ex quantitate damni ex nova causa dati.

Quæ. An pace ab uno rupta aliter quoque rumpere possit? Negatur; sed læsus bello alterum adigere debet ut impleat. Adeoque hic bellum gerit non animo violandi priorem pacem, sed ut reparetur injuria ipsi violatione pacis illata.

#### Additio.

• Grotius prolixè admodum tractat questionem, quando pax rupta censetur? Rumpi enim pacem triplici modo, ait: 1. si pacificens aliquid facit contra id, quod omni paci inest: 2. si quid sit con-

tra id, quod in pace dictum est: aut 3. contra id, quod ex pacis cujusque natura inest, l. 3. c. 20. §. 27.

Ad Primum modum refertur, 1. si abaque nova belli causa vis inferatur vel ab ipso pacificante; vel a Sociis, si ita pace inter partes conventum est, ut ex facto Sociorum quoque tenerantur; vel a subditis, si vel jussu publico vim inferant, vel civitas approbat, d. c. 20. §. 28. non si subditi injussu publico aliis militent, d. c. 20. §. 29. 2. si abique nova belli causa vis inferatur non tantum toti corpori, sed & singulis subditis, nec civitas reparare injuriam velit, modo lædentes non sint prædones, in quos judicium cessat, quin & sociis pace comprehensis, d. c. 20. §. 30; nam si non comprehenduntur, assistere eis licere, ait, sed rumpam pacem non censeo, d. c. 20. §. 33.

Ad secundum modum refert non tantum si pacificens, faciendo id, quod pacem ce promissum est, violat, sed & si omitendo, d. c. 20. §. 34. etiam si minimum pacis caput violetur, d. c. 20. §. 35. adeo ut nec mortis purgatio intra breve tempus admittatur, d. c. 20. §. 35. Ubi Grotius monet, ne faciles simus ad resiliendum ex levi causa a pace, d. c. 20. §. 35. Et §. 36.

Cæterum, Auctor ait 1. non ertam videri pacem si poena adjecta est in casum violationis, & illa solvatur, d. c. 20. §. 36: nec 2. si res perierit, vel præstitio sit impossibilis; at tunc teneri pacificantem ad id, quod interest, d. c. 20. §. 37. Denique, & 3. alt, læsum servare pacem posse etiam clausula adjecta sit ut rupta pax sit si violetur, d. c. 20. §. 38.

Ad Tertium modum refert si aliquid sit, quod specialis pacis natura repudiat, d. c. 20. §. 39. ut si pacificens quod contra amicitie officia facit, si nimirum pax sub lege amicitie inita est, d. c. 20. §. 40. Quo refert omnes injurias non armatas, & quæ contumeliæ nomine veniunt, d. c. 20. §. 40. n. 1: uti 1. minas atroces, 2. extructiones arcium, in finibus, quæ non tuendi, sed nocendi causa sunt, 3. insolitam copiarum, conscriptionem, modo justa indicia sint, contra pacificantem parati, d. c. 20. §. 40. n. 3.

Addit, non temere interpretandam esse hanc

hanc calumniam, d. c. 20. §. 40. n. 1 ;  
 atque hinc pro violatione amicitiae non  
 habenda esse 1°. si personae conjunctae,  
 aut subditae ipsi, quicum pax inita est,  
 injuria inferatur; uti si stuprum, vel adul-  
 terium cum ea committitur, d. c. 20. §.  
 40. n. 2. 2°. si quis subditos alterius  
 recipiat, d. c. 20. §. 41. n. 1; nec 3°.  
 si persequum exsulibus dat, d. c. 20. §.  
 41. n. 1; in quos tamen si poenae rei sunt  
 judicium dandum esse, ait d. c. 20. §. 41.  
 n. 2. Excipit autem casum, ubi pars ci-  
 vitatis, vel is, qui sacramento adstrictus  
 est, vel servus recipitur, hoc enim abs-  
 que injuria fieri non posse, ait d. c. 20.  
 §. 41. n. 2.

Equidem duobus prioribus modis pacem  
 rumpi, certum est: si quod ad tertium  
 modum attinet, id dubio non caret. Sa-  
 ne, officia amicitiae nihil aliud sunt,  
 quam officia charitatis, ex qua alteri jus  
 non oīri, adeoque nec praestandi neces-  
 sitatem sequi, ipse docuit. Vid. Diff. pro-  
 om. 11. §. 9. Et 10. Sed & negamus,  
 actus illos, quos Auctor ad officia ami-  
 citiae refert, eo pertinere; minas enim  
 atrociores evomere, arces extruere nocendi  
 caosa, exercitum conscribere contra vi-  
 cinum, &c. violationem juris inferunt,  
 & totidem sunt injuriae, ad quarum repa-  
 rationem agere possumus. Denique na-  
 gamus, per has injurias pacem priorem  
 rumpi; nam novae haec sunt injuriae, quae  
 novam bello causam dant: nisi asserere  
 velimus, pacem priorem omni nova in-  
 juria, novaeque belli causa rumpi. Quod  
 ipse Grotius tamen negat §. 27. Et 28.  
 Ceterum, alibi probavimus, pace ab uno  
 rupta, alteri quoque jus esse inde reco-  
 dendū. Conf. supra c. 19. §. 14.

Quando pax rupta censetur? Vid. Bur-  
 gerr. Obs. 86. cent. 1.

Nonnevidetur? A superaddito, socius  
 frango, ex supra contra, & contra sic  
 dera.

Non enim idem est, novam belli causam  
 praebere? Tunc enim salva manet prior  
 pax, neque pristina injuria resuscitatur,  
 neque ejus reparatio petitur.

Et pacem rumpere? Tunc enim prior  
 causa reviviscit, & ex ea reparatio po-  
 nitur.

Tunc ad committendam poenam a peccan-  
 te? Quia gravior est injuria, quae cum  
 Tom. IV.

perfidia, i. e. violatione pacis, conjun-  
 cta est.

Tunc ad liberandam in ceteris fidem?  
 Nam si alter rumpit pacem in quibus-  
 dam articulis, nec ego fidem in ceteris  
 adimplere teneor. Vide supra l. 3. c. 19.  
 §. 14.

Aut faciendo contra id, quod omni paci  
 inest? Vid. §. 28. Inque ad §. 34.

Aut contra id, quod in pace dictum est?  
 Vid. §. 33. Inque ad §. 39.

Aut contra id, quod ex pacis cujusque  
 natura? Vid. §. 39. 40. Et 41.

## AD §. XXVIII.

Quod omni paci inest? Esti forte id  
 verbis expressum non sit.

Si vis bellica inferatur, nimirum, ubi  
 nulla nova subest causa? Vix est ut pace  
 facta quis vim alteri inferat, non allega-  
 ta nova caosa.

Satis est, injustitiam sine perfidia admis-  
 sam credi? Si quis novam inferit inju-  
 riam, nihil agit contra capita pacis deci-  
 sa, adeoque perfidium non committit;  
 pax salva manet ratione prioris causae;  
 sed nova injuria est, novaeque injuriae  
 caosa.

Hoc posito? Immo ex hoc posito non-  
 dum sequitur decisio quaestionis, quando  
 pax rupta censetur? sed semper curate  
 dignoscendum est, an contra pacis arti-  
 culos aliquid fiat, an ex nova causa vis  
 inferatur.

A quibus? V. g. an etiam a sociis il-  
 la vis rumpat pacem. Vid. §. seq.

Et quibus? V. g. an rupta pax cen-  
 setur si vis non toti civitati, sed quibus-  
 dam subditis inferatur, vel sociis, &c.  
 Vid. §. 32. seq.

## AD §. XXIX.

Quaestio, an pactioes compen-  
 si sociis meus, vel subditi mei, ali-  
 quid articulis pacis contrarium agent? Ne-  
 gatur: non enim tenetur socius ex facto,  
 & injuria facti. Sane, imputari ei nulla ra-  
 tione potest quod sociis belli prioris facit:  
 neque potest id comprehendendi in facere,  
 quia quisque tantum disponit de suo jure,  
 & facto, non de alieno, quod in ejus po-  
 testate

testate non est. Uode absurdum esset, id eo, quod Galli pacem Osnabrugensem toties frangerunt, Sueci, qui tunc belli socii erant, bellum inferre. Sed & contraheos non tenetur ex injuria *subditorum*, quia cum subditi non est contractum: oque ex eorum facto respublica obligatur quamdiu factum illud non approbat.

Bretislaus Bohemiarum rex, cum Poloni invasissent fines suos, bellum meditabatur, quia consensu Regis Casimiri, vel dissimulatione saltem factum fuisse, suspicio erat. At seniores consilium dabant, interrogandum prius esse Casimirum, num publico consilio subditi id fecerint, quo negato Rex praedones furca suspendit. *Deutro. Hist. Bohem. l. 7. Exc. 10.* si socii ejus, qui olim hostis erat, periculum receperunt, & fidem pro sociis interposuerunt: 2º. si subditi sociorum publico consilio hosti nostro militant; tunc enim hostes sunt, quia causam, & partes ejus defendunt. Hinc cum Tusculani faterentur, publico consilio se militasse Volscis contra Romanos, Camillus inde concludebat, Tusculanos a societate descivisse. *Liv. l. 6. c. 25.* & Henricus captos in Volscorum bello repetentibus, ut suis legibus in eos animadvertent, negatum id fuit. *Liv. l. 6. c. 17. in fin.* quia publica ope Volscos adjuverant, *d. l. 6. c. 13. in fin. Conf. Auth. § 31.* 3º. si pacificens subditos contra pacis articulos agentes vel non impediverit, cum potuerit, vel punire eos noluerit; tunc enim ipse contrahentis injuria est.

*Qui socii fuerunt* ] = Eorum, scilicet, quibus cum pacem fecimus.

*Si quid tale faciant* ] = Quo pax rumpitur, quæ cum socio eorum contracta fuit.

*Nec nego ita conveniri posse* ] = Ut scilicet pax rupta censeatur, etiam si socii pacificens aliquid contrarium pacis statuerit.

*Non proprie ut ex alieno facto* ] = Adeo, quæ tenetur pacificens non ex delicto, sed ex pacto; eodem modo uti fideiussor, qui pro delinquente cautionem interposuit: aliter enim pacem non iniit is, qui addidit talem legem, & securitatem non tantum contra pacificentem, sed & contra ejus socios sibi parare voluit; atque id utrinque placitum est.

*Partim potestativa* ] = Quatenus ab ipsius promittentis arbitrio pendet.

*Partim casuali* ] = Quatenus pendet ab arbitrio tertii, socii, &c.

*Hoc modo facta pax, &c. credi non debet* ] = Id dependet a voluntate, & dispositione partium, de qua plene constare debet.

*Est enim enorme, &c. communi pacem facientium voto non convenit* ] = Si de voluntate constet, semper tenetur promittens: si id dubium sit, nihil actum est, quia deficit voluntas.

*Qui vim insulerunt* ] = Contra pacis legem.

*Aliis non adiuvantibus* ] = L. e. non assistentibus iis, qui in procedenti bello socii fuerunt: hæc enim societas delit pa-

*Et in eos bellandi jus erit, non in alios* ] = Illi enim soli injuriam faciunt.

## AD §. XXX.

*Subditi per vim armatam faciunt sine jussu publico* ] = Dictum est, principem ex facto subditorum privato, quo prior pax violatur, non teneri: at si requisitus praedones non punit, tenetur omnino ex rupta pace, quia factum subditorum probat. *Conf. l. 2. c. 25. §. 16. n. 4. & infr. c. 21. §. 13.*

*Publice probatum dici potest* ] = Ita ut ipse populus, vel princeps pacem rupisse videatur.

*Scientiam puniendi potentiam, &c. neglectum* ] = Requiritur igitur, 1. ut Populus sciat subditum vim inferre; 2. ut possit eam inhibere; & 3. cum inhibere nequit, ut eum vel dedere, vel punire delectet.

*Potentia praesumitur* ] = Quia legitimi imperii pars est, cogere subditos delinquentes.

*Nisi defectio apparent* ] = Nisi manifesta seditione subditi se Principi opponant.

*Et talis neglectus* ] = Punendi reos.

*Si subditi sui contra Romanos armati procedunt* ] = Agrippa dehortabatur Judæos, ne bellum cum Romanis inchoarent; & oculus eis ponit resistendi impotentiam, nec auxilium sperandum esse ab Adiab-

nis:



nis : Parthorum enim regem id non per-  
missum, sed potius arbitratum, for-  
dus, quod cum Romanis initum erat,  
esse temeratum, si quis de his, qui sub-  
jecti sunt ejus imperio, adversum Roma-  
nos in bellum procederet. Addit Auctor,  
hoc intelligendum esse si Rex potuit im-  
pedire, & debuit.

A D §. XXXL

*Non pr se arma moveant* ] = Incursum  
faciendo in foederatorum terras.  
*Sed aliis bellum gerentibus militans* ] = Si-  
ve mercede conducti, sive gratis.  
*Rhodiensium* ] = Qui utut citra decretum,  
popularibus suis permiscere ut Macedoniz  
regem contra Romanos adjutarent.

*Es verius est ut id quoque permittendum  
non sit* ] = Immo subditis operam suam aliis  
locare, licitum est.

*Aliam aliud* ] = Id est, permissum esse  
genti, cum qua pax initur, ut aliis mi-  
litent.

*Ex omni prada partem sumere* ] = Quia  
utrique bellantium parti militabant, ab  
utraque prada partem sumebant.

*Voluntarii* ] = Aliud igitur obtinet si pu-  
blico decreto alia militent; tunc enim  
augentur hostium vires facto ejus, qui  
pacem nobiscum iniit: adeoque is hostia  
fit, & reparationi juris nostri resistit.  
Exempla vidimus supra §. 29. Equidem  
Helvetos hodieque promissive legiones  
suas alia locare solere, constat; quia  
utrique bellantium auxilia ejusmodi mis-  
tere solent: quod speciali dissertatione de-  
fendit Bochartus. Vid. Biblioth. Geran.

A D §. XXXII.

*Rursum* ] Haecenus vidimus, quando  
pax rupta videatur si socii vel subditi no-  
stri vim inferant aliis. Jam quaeritur, quan-  
do rupta censetur, si subditis, vel sociis  
nostris ab aliis vis inferatur.

*Si toti corpori* ] = Uti si toti civitati vis  
inferatur.

*Sed & si subditis* ] Si subditi nostri ab  
eis, cum quibus pax nobis est, laeduntur,  
& satisfactio negatur, bellum est ex nova

causa; nisi contra pacis articulos laedantur:  
tunc pristinum bellum redintegratur.

*Sine nova causa* ] = Id est, ex tali can-  
sa, quae per pacem sopita est. Nam si  
nova est injuria, non rumpitur pax.

*Us omnes subditi tuti sunt, pax initur* ]  
= Hoc verum est; sed saltem ut tuti sint  
contra injurias illo bello sopitas: si vero  
nova inferatur injuria, ex causa, de qua  
priori bello quaesitum non fuit, pax prior  
non rumpitur.

*Credatur pro toto, & pro partibus* ] = Id  
est, non tantum pro toto corpore, sed  
& pro singulis civibus.

*Immo etsi nova causa subsist, per pacem  
licet se, suaque defendere* ] = Id est, pax  
prior non obstat, quo minus novas inju-  
ria repellere arma quoque possimus.

*Naturale enim hoc* ] = Jure necessarii de-  
fensionis.

*Ideo abdicatum inter pares, non facile  
est ut credatur* ] = Facultas se defendendi  
contra novam injuriam non sequitur ex  
illa conjectura; sed quia priori pace de  
injuria futuris non est transactum.

*Ulcisci autem, aut ablata recuperare per  
vim non licebit, nisi postquam iudicium erit  
negatum* ] = Tunc enim termini necessarii  
defensionis adsunt. Conf. Lib. 2. c. 27.  
§. 3. 4. 5. 6. 7. & c. 29. §. 1. 2. 3. Sane,  
iudicio negato injuria est ipsius civitatis,  
quae vel punire subditos, vel eos dedere  
non vult.

*Hac enim res moram fert* ] = Nondum  
enim constat, an civitas approbet inju-  
riam; adeoque tempus requiritur ad ex-  
plorandam civitatis mentem.

*Illa non fert* ] = Scilicet, defensio contra  
repentinam vim, aut aggressionem. Gron.  
b. Prostra enim in, cui actu vis inferatur,  
provocaret ad iudicium.

*Id credendi fuit omnino facere restitutum  
suis improbantibus* ] = Rectores enim non  
deliquerunt, sed subditi; adeoque ex  
propria culpa conveniri nequeunt.

*Ex in eos iudicium postulari non possit* ]  
= Si forte sese ejus potestati subtraxerunt.  
Vid. §. 30.

*Qui piraticam exercent* ] = Adeoque nec  
vera aena sunt, nec alterius imperio pa-  
rent.

*Recuperare licet tanquam a delictis* ]  
= Immo tota ratio dedicationis hic cessat: sed  
jure necessarii defensionis ubique contra

- eos ad reparationem injuriarum agere, ac
- penas ab eis sumere possumus.
- *Alios innocentes eo nomine armis impet-*
- *re*] • Injuria omnino esset, si Princeps
- ob subditorum latrocinia, quae impedire
- neque, bello peteretur: nulla enim ejus
- est culpa.

## A D §. XXXIII.

1. *Sed his demum, qui in pace compre-*
- *hensi sunt*] • Esi ipsi ignorantibus pace
- comprehendantur; quia uti sociorum cau-
- sam defendere possumus armis, ita &
- pacis. Atqui alius pacifica non possumus.
- Resp. verum hoc est ad eum effectum,
- ne tercio inde actio detur: at paciscens
- jus habet agendi ex pacto, ne alius les-
- datur. Si igitur tertius ille contra pactum
- laeditur, ei assistere, & laedentem ad im-
- plendum promissum adigere possumus;
- hactenus enim jus nostrum est ex pacto.
- *Saguntinum controversum*] • Ubi ques-
- tum fuit, an futuri loci etiam fodere
- comprehendantur.

*Idem tamen statuendum erit*] • Nimirum,

- rupit pacem: si vis Sociis inferatur.
- *Postquam satis constas, eos facias pacem*
- *vatum habuisse*] • Immo id opus non est,
- si socius ille saltem fuit instrumentum al-
- terius, ad quem causa pertinet; huc enim
- decisa omnis sit etiam intuitu instrumen-
- ti cessat.

*Hostium loco sunt*] • Diximus, id verum

- non esse de sociis, qui alterius causae sal-
- tem accedunt, horum enim: ratione
- necessaria non est, sed causa principali
- composita hostes esse definiunt. At si so-
- ci: belli non sunt instrumentum causae
- principalis, sed propriam injuriam vindi-
- cant, verum est, pacem cum altero so-
- ciorum factam non pertinere ad alterum
- socium, nisi cum hoc quoque pax inita
- sit. Hic igitur hostis manet.

*Alorum sociorum*] • Qui pace com-

2. • prehensi non sunt.
- *Ut & cognatorum, & affinium*] • Qui
- causam familiaris jure defendere possunt.
- *Qui nec subditi sunt*] • Si enim subditi
- sunt, pace omnino, uti omnes alii sub-
- diti, comprehenduntur.

*Separata causa est*] • Id est, non com-

- prehenduntur pace; quod modo refutavi-
- mus. *Vid. ad rubr. n. 1. permitt.*

*Nec ad pacem ruptam vis in eis trahi*

- *potest*] • Contrariam modo demonstravi-
- mus.

*Suscepit non posse*] • Immo potest, & do-

- bet; pax enim ruptur innotat causa
- principalis, si ejus instrumentum laeditur
- propter veterem causam.

*Sed id bellum erit ex nova causa*] • Im-

- mo vetus causa redintegratur, rupta scil.
- pace, qua focus comprehenditur ipso
- jure.

## A D §. XXXIV.

*Faciendo contra id, quod in pace*

- *dictum est*] • Nam de eo fidem dedic, quam
- violat si pactus non flet.

*Comprehenditur & non facere*] • Si sci-

- licet aliquid omittit, quod ex dispositio-
- ne pacis facere debuit.

*Et cum*] • Id est, si non facit eo tem-

- pore, quo debuit facere.

## A D §. XXXV.

*Quaestio*, an uno pacis articulo

- rupto pax tota rupta videatur? Resp. di-
- stinguendum esse inter articulos diversos,
- & connexos. Si pacis capita inter se plane
- sunt *diversa*, separatamque & licet, &
- causam continent, uno violato alterum
- non violatur, quia contrarium est, unum
- esse violatum, & tamen utrumque; & quia
- separata utriusque est obligatio, cujusque
- propria quoque violatio est: & tot sunt
- paces, quot pacta, tot pacta, quot res,
- etsi in iisdem tabulis. Eodem modo ut is,
- qui in eodem instrumento 100. promittit,
- & domum vendit, si domum tradit, &
- non 100. violat quidem stipulationem, ac
- non contractum venditionis. Hinc etsi Rex
- Galliae pacem Comaburgensem in articulo
- cessat Gallis Alfarum violaverit, tamen pax
- illa in ceteris capitibus duravit.

At si capita pacis inter se sunt *connexa*,

- uno rupto reliqua quoque rupta censentur.
- De quo plenius egimus l. 3. c. 19. §. 14.
- & supra §. 27. Conf. l. 2. c. 15. §. 19.

*Additio.*

- Si quis articulum pacis violat, verius
- est, ab alterius arbitrio dependere, an
- ipse quoque a pace recedere, & piorum
- causam resuscitare velit (tunc enim mo-

• tuo consensu a pace receditur, & res ad  
• pristinam redit causam; an vero servare  
• pacem, & violentam armis ad implendum  
• cogere velit: tunc enim pax saltem quoad  
• illius articulum rupta censetur. *Vid. Diss.  
• serm. proam. IX. §. 25. Et Diss. XII.*  
• *Conf. diss. loc.*

*Neque admittam hic discrimen*] = Reche  
• ait Auctor, opinionem quorundam, quasi  
• ob gravem transgressionem pax rumpatur,  
• non ob leviozem, rejiciendam esse: quia  
• pax rumpitur quoties fides ea data viola-  
• tur, exi. in se minima.

*Satis enim magna*] = Veram rationem  
• jam exposui.

*Honoris tamen maxime Christiana*] = Hoc  
• ad virtutem pertinet, non ad jus natu-  
• rae.

*Quem permittit peccasse*] = Add. *Lio. I.*  
• 28. c. 29. In genere de remissione poenae  
• ex capite penitentiae actum est supra.

*Aut ut arbitri prius avertantur*] = His  
• enim casibus salva manet pax ex pacto:  
• at id res arbitrii est. De arbitris in ge-  
• nere egimus supra.

## AD §. XXXVL

*Sed quod negotii natura hoc, quod di-  
• xi, potius requirat*] = Auctor putat, poena  
• paci adjecta sufficere si poena solvatur;  
• neque tunc pacem rumpi. At verius est,  
• hoc pacto electionem concessam videri ei,  
• cui injuria facta est, ut possit vel ad im-  
• plendum agere, vel ad poenam: alter igi-  
• tor non liberabitur offerendo poenam.  
• *Vid. Diss. B. Par. de electione rei con-  
• venti.*

*Neque enim tenebatur nisi sub conditione*  
• Scilicet, si alter prior praestiterit. Vera  
• ratio est, quod mutuo consensu tunc re-  
• cessisse videantur, d. c. 19. §. 14.

## AD §. XXXVII.

*PUTA si res perierit*] = Quae scilicet  
• ex pacis dispositione dari debet.

*Aut ablata sit*] = A furibus, praedoni-  
• bus, &c.

*Aut saltem redditum sit aliquo eorum  
impossibile*] = Uti si promissit auxilia, qui-

bus ipse indiget. *L. 2. c. 14. §. 27. n. 2.*  
*Pax quidem rupta non censetur*] = Nam  
• quod non impleatur, non est factum,  
• sed casus, quem nemo praestat. Si autem  
• culpa ejus accedat, inde tenetur.

*Optabit*] = Id est eligit.

*An expectare malis si qua spes est*] Quod  
• locum habet si impedimentum est tem-  
• porarium.

• Sensus hujus §. est, quod is, per quem  
• non stat quo minus pactum impleatur,  
• non rumpat pacem: quod verum omni-  
• no est.

## AD §. XXXVIII.

*ETIAM post lesam fidem integrum est  
innocenti pacem servare*] = Ille enim jus  
• suum ex pace non perdidit ullo facto:  
• nec alter obligationem sua perfidia tol-  
• lere potest.

*Scipio*] = Atque ideo Idorum rex lauda-  
• tur a Jarcha. *Vide supra l. 2. c. 19. §.*  
• 19. n. 4.

*Quia contra obligationem faciendo nemo  
se obligationi eximit*] = Nemo violando pa-  
• ctum jus alii ex eodem pacto questum  
• auferre potest.

*Adjectum id censeri debet in commodum  
innocentis*] = Ita ut hujus sit optio, an re-  
• cedere, an vero ad implementum agere:  
• velit: quod omnino verum est; quia  
• alius obligatio in arbitrium partium con-  
• ferretur, quod cum natura obligationis  
• pugnat.

## AD §. XXXIX.

*Quod specialiter pacis natura repndat*  
• Uti si aliquid contrarium amicitiae, quae  
• omni paci ineest, fiat; de quo jam ple-  
• nius.

## AD §. XL.

*Sic qua contra amicitiam sunt, rumpunt  
pacem, qua sub amicitia lege contra-  
cta est*] = Valde disputatur, quid Juriscon-  
• sulti Romani per *Fedus amicitiae* intelle-  
• xerint. Grotius per tale foedus intelligit  
• pactum

passum, quo bello pace composito partes  
paciscentes sibi mutua amicitia officia in-  
vicem promittunt, b. §. 40. Adeoque  
quo illi, qui hostes fuere, conveniunt  
ut toti essent publico nomine qui ab his  
ad illos venissent, et tunc captivitate sub-  
lata cessaret & postliminium. Gros. l. 3.  
c. 9. §. 18. n. 3. Eoque refert senten-  
tiam Proculi in l. 7. pr. captio.

Huc autem fœderi amicitia opponit Fœ-  
dus sine amicitia. Quando nimirum fœdus  
belli dontaxat publici componendi,  
aut cavendi causa initur, non facta men-  
tione amicitie. Tale enim fœdus nec  
captivitati in posterum, nec postliminio  
obitare, potat. Atque hoc refert effatum  
Pomponii, l. 5. §. 2. ff. Eod. Add. Gros.  
d. c. 9. §. 18. n. 3.

Atque hinc ita argumentatur: cum enim  
dixit Fœdus amicitia causa, ostendit, &  
alia posse esse fœdera, quibus amicitia in-  
non insit.

At in commentario ad d. c. 9. §. 18.  
notavimus, 1. nunquam talem gentem  
existisse, quæ pace facta prædiali licen-  
tiam admisserit. Sane, 2. omne pactum,  
quo bellum componitur, amicitiam com-  
prehendit; & disceptatio per vim tolli-  
tur. Adeoque 3. cum ratione pugnat af-  
sertio, jus prædandi post factum, quo bel-  
lum componitur, saluum esse. Diximus  
4. Pomponium in d. l. 7. Fœdus amicitia  
non opponere Fœderi sine amicitia (tale  
enim concipi nequit), sed nulla amicitia.  
De qua differentia, ejusque effecto,  
late egimus d. §. 18.

Sed & 5. admittendum non est, quod  
Auctor ait, factus amicitia causa insum  
nil nisi officia amicitie comprehendere, &  
is negligens trampi fœdus, imique justum  
coram belli causam. Sane, leges amicitie  
nulla certa regula continentur; adeoque  
definitum non est, quarum sint officia  
amicitie. Inter leges amicitie referri so-  
let, idem velle, & idem nolle, subvenire  
amico indigenti, &c. Quis autem  
dixerit, eum, quicom fœdus amicitie  
contractum est, armis me cogere posse,  
ut cum eo in eadem sim opinione; ut  
necessarios ejus succurrat, &c.

Alio igitur modo conciliari debent Pro-  
culus, & Pomponius. Res ita se habet.  
Neuter horum Jurisconsultorum loquitur  
de casu, ubi bellum præcessit, quod  
pace finitum est per fœdus amicitie.

Pomponius enim discrete supponit casum,  
ubi bellum cum gente non est, sed pax,  
adeoque ubi gens illa hostis non est. Verba Pomponii hæc sunt: *Inter  
Pace quoque postliminium datum est; nam  
si cum gente aliqua neque amicitiam, ne-  
que hospitium, neque fœdus amicitia causa  
factum habemus, bi hostes quidem non  
sunt: quod autem ex nostro ad eos per-  
venit, id eorum fit; & liber homo noster,  
ab eis captus, servus fit, & eorum. Idem.  
que est si ab illis ad nos aliquid perve-  
niat; hoc quoque igitur casu postliminium  
datum est. Apparet igitur, hic agi de gen-  
te, cum qua nec amicitia, nec fœdus ami-  
citie nobis intercedit: de populis, qui ho-  
stes non sunt, & cum quibus pax est;  
adeoque ubi plane quæstio non est de  
casu, ubi partes bello composito factus con-  
trahunt sine lege amicitia, &c. quem  
Grotius contra verba legis supponit.*

Sed & apud Proculum nulla quæstio  
est de bello per pacem composito; sed in  
genere tradit, postliminium non esse cum  
gente, cum qua amicitia nobis est, aut  
fœdus amicitie, etsi nunquam antea bel-  
lum cum eis fuerit; & rationem addit:  
*Etenim quid inter nos, atque eos, postli-  
minii opus est, cum & illi apud nos &  
libertatem suam, & dominium rerum sua-  
rum auge, ac apud se retineant, & ea-  
dem apud eos nobis contingant l. 7. pr.  
captio. Frustra igitur Grotius supponit,  
Proculum loqui de pacto; seu fœdere;  
quo partes paciscentes mutua amicitie of-  
ficia sibi promittunt. Nam 1. ne verbum  
quidem de bello per fœdus amicitie com-  
posito exstat. Sane, 2. omne fœdus, quo  
bellum componitur, supponit amicitiam,  
3. Non omne fœdus, quod amicitie cau-  
sa contrahitur, supponit præcedens bel-  
lum; iniri enim tale fœdus: introitu com-  
merciorum, securitatis mutue, &c. poti-  
us est. Optime Menippus a fœdere, quo  
bellum componitur, distinguit, cum qui  
NE. hostes nunquam fuerunt, ad amicitia  
tiam sociali fœdere inter se iungendam  
coarctat, apud Gros. l. 2. d. 15. §. 4. sed  
& 4. nec ex fœdere amicitia, quo bellum  
componitur, necessario sequitur, officia  
amicitie præstanda esse. Nunc si in fœ-  
dere amicitie nihil de bello capitis dictum  
est, reverſi etiam invito amico recipi pos-  
sunt; cujus rei rationem alibi explicavi-  
mus.*

• Cæterum

„Ceterum, dubia, quæ circa utramque  
„legem moveri solent, resolvimus supra l.  
„3. c. 9. §. 18.

„Quod inter ceteros solius amicitia officium  
„exigeret, hic etiam pacti jure præstandum  
„est] „Dixi, si nihil præter officia amicitie  
„præstandum esset, absque effectu fore pa-  
„ctum. Dixi, omne fœdus, quo bellum  
„componitur, amicitie causa iniri; neque  
„tamen ideo jus postiminii circa damna  
„bello data cessare, si de iis non trans-  
„actum, id est speciatim in pace de illis  
„id dictum non est.

„Et hæc, &c. refero multa, quæ de inju-  
„riis non armatis, & contumelia, &c. dis-  
„ferari solent] „Ex his ipsis exemplis ap-  
„paret, tunc demum fœdus amicitie cau-  
„sa initum rumpi, si jus fœderati læditur.  
„Non autem lædatur si nuda officia ami-  
„citie negantur.

„Non vero ad quavis omnino pacem]  
„Quia scilicet officia amicitie promissa non  
„sunt; adeoque ubi auctor supponit, jus  
„capiendi res, & personas eorum, cum  
„quibus fœdus sine amicitia contractum  
„est, saluum esse, indeque & postimmo-  
„um obtinere. At hæc nec juri naturæ,  
„nec juri Romano convenire, vidimus.

„Est enim fœdus non amicitia causa, ut  
„Pomponius nos docet] „V. sup. lib. 2. c.  
„15. §. 5. Diximus, 1. contradictionem  
„esse, fœdus cum hoste initum, & pace  
„bellum compositum esse; neque tamen  
„inter pacificos esse amicitiam, id est  
„manere jus prædandi. Diximus 2. Pom-  
„ponium fœdus amicitia non opponere su-  
„deri sine amicitia ( tale enim fœdus non  
„datur) sed amicitia sine fœdere. Aliæ enim  
„sunt gentes amica saltem, aliæ gentes  
„fœderatæ. At utraq; in eo conveniunt,  
„quod nequis prædere liceat, quia pax  
„cum iis est, nec hostes sunt, adeoque  
„postiminio opus non est. Vid. sup. l. 3.  
„c. 9. §. 18.

„Id non negledum, sed violatum putatur]  
„Loquitur Cicero de inimicis reconciliatis,  
„& querit, an si quid post reditum in gra-  
„tiam commissum est, imprudentiæ, vel  
„perfidiæ assignari debeat; & recte ait,  
„perfidia id assignari debere: at alia que-  
„ritio est, an rupta amicitia jus et agendi  
„contra perfidum competat; quod oega-  
„mus nisi juri ejus læsum sit.

„Detrahenda quantum fieri potest factio in-

„vidia] „Quod explicat Gron. b. Sed  
„gratis hæc dicuntur. Rectius distinguimus,  
„an jus alterius facto illo læsum sit, an  
„non. Priori solo casu fœdus amicitie ru-  
„ptum censetur, non casu posteriori; &  
„solo priori casu jus belli obtinet, non  
„posteriori. Nonquam autem jus alterius  
„læditur, si tantum officia amicitie dene-  
„gantur fœderato: quod ex sequentibus  
„exemplis magis illustrabitur.

„Itaque persona quavis conjuncta facta  
„injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta  
„non censetur] „Adeoque contra fœdus  
„amicitiæ peccatum non esse, neque illud  
„roptum esse, videbitur: quod hæcenus  
„verum est, quia cum conjunctis fœdes  
„initum non est.

„Nisi aperte ad ipsius fustigationem facta  
„sit] „Nam ipsi fœderato tunc injuria in-  
„fertur: adeoque cum jus fœderati lædi-  
„tur, ipse reparationem injuriæ armis po-  
„tuitare potest.

„Quam naturalem æqualem in servis atroci-  
„tatem læsa sequantur leges Romana] „Ut  
„scilicet læsio ad domini offensam pertineat,  
„si ad ejus fustigationem facta fuerit, l.  
„15. §. 35. ff. in per §. 3. Inst. Eod.

„Adulterium, aut stuprum libidini potius]  
„Immo hoc quoque casu rumpitur ami-  
„tia, & fœdus amicitie: at præterea jus  
„fœderati violatur, dum ejus thorum vio-  
„lat, vel familiaris stuprum inferit. Hic igi-  
„tur jus belli obtinet, non quia fœdus  
„amicitiæ læsum est, id est, quia officia  
„amicitiæ violata sunt, sed quia jus alie-  
„norum læditur.

„Et invasio rei aliena nova potius cupiditatis remon faciet, quam fidei læsa] „Adeoque  
„quo jus belli in salem invasorem non ob-  
„tinet quia officia amicitie violavit, sed  
„quia jus fœderati læsit; & hæc violatio  
„est nova belli causa.

„Atroci sunt mina cum amicitia pugnanti] „Adeoque rumpi, putat, fœdus amicitie;  
„quia atrociter fœderato minari, pugnat  
„cum amicitie, & benevolentie regula.  
„At nec ideo bellum obtinet, nisi jus fœ-  
„derati læsum sit; quod ex formula mina-  
„rum, & intentione minantis judicari  
„debet.

„Nulla nova causa præcedente] „Si nova  
„causa præcessit, minæ illæ non pugnant  
„cum amicitia, utpote quæ per novam  
„illam causam jam rupta sunt. At neque  
„ex nova illa causa, neque ex minis propterea

„pterea' fortis belli jus obtinet, nisi jus  
„alterius inde laedatur.

*Hinc referam arces in finibus struendas, &c. nocendi causa* ] „ Si de animo nocendi certo constat, jus alterius laeditur, adeoque ex hac injuria ( non ob violatam amicitiam ) jus belli obtinet. Ceterum, „ alibi probavimus, cuique in suo licere „ propugnacula extruere, nec animum inde nocendi prorsum.

*Si pugis satis indicium appareat, &c. in eam, quicquid pax fulta est, comparari* ] „ Sed de eo constare debet per actus quosdam externos *Vid. supra l. 2. c. 1. §. 5. n. 1. 2. & §. 17. l. 2. c. 12. §. 5. n. 1. l. 2. c. 2. §. 13. n. 4. l. 2. c. 22. §. 5.* At tunc dicendum est, jus belli obtinere non ob violatam amicitiam, legem, sed ob violationem juris alieni.

#### AD §. XLI.

1. *Non est contra amicitiam* ] Civis enim „ migrare volens suo jure utitur; nec is, „ qui migrantem recipit, jus alterius violat: adeoque alii non fit injuria.

*Naturalis* ] „ Quia quisque de suo jure domicilii dispoere potest. *Vid. supra l. 2. c. 5. §. 24.*

*Sed & favorabilis* ] „ Favor jure naturae nec jus dat, nec aufert.

*Perfugium exulibus datum* ] „ De qua re late actum est l. 2. c. 21. §. 5. & §. 6.

*Natum per civitatem* ] „ Nam qui in exilium mittitur in penam, jure civitatis „ privatur: quo ipso non excluditur ab extraneis civitatibus, si illas recipere eum velint.

*Communis jus hominum* ] „ Idem Perseus dixit in novis Auctoribus.

2. *Qui civitatis partem integram faciant* ] „ I. e. qui partem civitatis constituunt, ita „ ut civitas ipsa minus sit si secedat pars.

*Recipere non licet* ] „ Pars illa populi, quae migrare vult, non est sui juris, sed dependet ab arbitrio totius civitatis: „ hoc jus auferri toti populo nequit; adeoque deferere civitatem parti populi non „ licet.

*Qui ex sacramento* ] „ Qui jurarunt, se „ nunquam alio migraturos

*Aus aliter* ] „ Qui opera suas ad certum tempus, vel in perpetuum locaverunt.

*Aus servitatem debent* ] „ Id est, qui „ in penam servi facti sunt.

*Qui belli forte servi sunt, idem introducum gentium jure* ] „ Immo id non de „ mum ex gentium jure est, sed ex ipso „ jure naturae: in servum enim dominium „ jure belli quæsitum mihi est, quod vicinus, recipiendo servum, auferre mihi „ nequit.

*Apud quosdam populos* ] „ Immo apud „ omnes; & soli excipiuntur Christiani, „ ad Mahumetanzæ sectæ addicti. *Vid. supra c. 7. §. 9.*

#### AD §. XLII.

Auctor hacenus egit de fide fœderum, marum potestatum publica, qua finis bello imponitur, & quidem quatenus spectantur principalia, quæ bellum finiunt, actu suo, nimirum, per pactiones. Hic agit de eadem fide, qua finis quidem bello imponitur, quatenus illi spectantur principalia ex consensu ad aliud relato: „ ut fortes, prælii exitus, &c. *Vid. supra §. 1.*

*SORTIS alea subijci belli exitus licite non semper potest* ] Queritur, an belli causa possit sorti, seu certamini singulari committi, aut arbitris? Ubi 1. notandum, neutram partem ad id teneri, quia sunt actus liberæ voluntatis, adeoque his omnis pars potest victoriam ultimam armis prosequi. At 2. queritur, an sua natura id licitum sit? Equidem exempla illustra sunt in Romulo, qui Acronem Regem Carmentinum vicit, omniaque spolia Jovi Feretro tulit, apud *Pius. in Romulo*. Aliæ exempla sunt inter Manlium, & Gallum, *Liv. l. 7. c. 10.* inter M. Valerium Corvinum, & Gallum, *L. 7. c. 26.* inter Jubellum Teurem Campanum, & Claudium Asellum, *Liv. l. 23. c. 47.* inter T. Manlium filium, & Geminium Metium Latinum, *Liv. l. 8. c. 7.* inter Badium Campanum, & Q. Crispinum Romanum, *Liv. l. 25. c. 18.* Comes Thuringia provocavit Henricum Leonem, quod Cæsari infidus fuisset. Sunt autem e contrario, qui rejecere duellum: ut Augustus Antonii, Carolus V. Francisci, Metellus Sertorii, Antigonus Pyrrhi, Fabius Annibal, provocacionem.

Auctor,

Auctor, & Petr. Bellus p. 2. tit. 16. §. 1. negativam tuerentur: homines enim 1. invitari ad delicta, Deumque tentari: 2. certos modos introductos esse a jure, & moribus, dandi regna, quos rex tollere nequeat: 3. præjudicium fieri successoribus: 4. interesse quoque subditorum, ne subfiantur novo domino.

Ego nihil injusti hic fuisse, existimo, si ipse populus consentit: 1. quia licitum est, id permittere millenis, nedum paucis, & uni; quod enim permiffum est multis, idem permittitur cuique eorum. Sane 2. cui licitum est quod plus est, ei & quod minus est, & cum longe minore damno, periculo, & sanguine: 3. quia prælium ipsum est fors, & belli alea, dubiusque eventus; illud igitur tisdem rationibus, & magis oppugnaretur, quo exempla in contrarium allegata refutantur.

At alia questio est, an solus rex decernere id possit? Quod merito negamus, quia totis viribus resistere, & tueri rempublicam non vero aleæ tam incertæ eam committere debet. Et cum ordinarium remedium sit bellum, non potest eo omisso singulare modum inducere.

#### Additio.

„Sors in genere est, quoties incertus  
„est eventus; ac de ejus natura late actum  
„est l. 2. c. 23. §. 9. ubi simul demon-  
„stravimus, neminem teneri jus suum forti  
„committere. Sane, is, qui rejicit for-  
„tem, suo jure utitur, & de suo jure dis-  
„ponit: neque natura sequitur, ex solo  
„jactu fortis jus huic, vel illi competere.  
„Denique hæc species transactionis est,  
„que non nisi ex utriusque consensu valet.  
„Unde constat, veram non esse senten-  
„tiam Zigleri, qui putat, sortem rejici-  
„tam non posse, quia præstat rem forti com-  
„mittere, quam tot belli discrimina subi-  
„re. Sane, jure naturæ Princeps omnia re-  
„media adhibere debet ad roendum jus ci-  
„vilitatis, non vero ea adhibet qui forti  
„rem committit. Ideo enim in civitatem  
„coivere subditi, ut communibus armis  
„jura eorum defendantur, non ut forti  
„res relinquatur.

Sed tum demum, quoties de re agitur,  
in quam plenum habemus dominium, Nam  
tunc pro lubitu de ea disponere, eam  
alienare, adeoque & forti committere pos-  
sumus. Idem obtinet si jus aliquod no-

Tum. IV.

„strum est, v. g. jus pignoris, servitutis,  
„vel aliud, quod ex obligatione persone  
„sequitur; id enim in nostro patrimonio  
„est, adeoque pro lubitu de eo disponere  
„possumus, est res ipsa non sit in domi-  
„nio nostro. Vid. Zigl. hic.

Civitas ], Ea enim lege coëunt familie  
„in civitatem, ut communibus auxiliis de-  
„fendantur.

Rex arctius obligatur, quam ut omittere  
possit, &c. ], Princeps omni vi, & opera,  
„tueri & civitatem, & jura singulorum te-  
„netur; non ergo forti committere jura  
„hæc potest.

Si vera assertione qui injusto bello peti-  
tur, tanto sit infirior ], Immo absque  
„consensu populi res forti nunquam com-  
„mitti potest; de ejus enim jure agitur.

Hoc enim est de malis minimis ], Adeo-  
„que juxta leges bonæ administrationis præ-  
„ferendum: at diximus, id non nisi ac-  
„cedente consensu populi fieri posse.

#### A D §. XLIII.

D i præliis ], Quæ sunt species fortis, &  
„eaque occasione hic tractantur.

Belli foveendi causa ], Si enim gloriæ cau-  
„sa, vel ad animandos milites id fiat, alia  
„questio est, de qua mox.

Lacedæmonior, & Argivior ], Alia exem-  
„pla vide supra l. 2. c. 23. §. 10.

Si jus gentium exterrenum tantum spectat-  
mus ], Quod in bello solenni, id est pu-  
„blico, & indicto, gentes introduxerunt.

Quin per id ipsum talia certamina sunt  
licita ], Tale jus gentium non dari, pos-  
„sim probavimus: cæterum, certamina pro  
„finiendo bello, approbante populo jure  
„naturæ licita esse, vidimus §. precedenti.

Hosium enim eadem id jus indiscrete  
permittit ], Immo ipsum naturæ jus indis-  
„crete eadem hostium permittere, proba-  
„vimus supra l. 1. c. 4. Si scilicet uterque  
„se jure, alterum injuria agere, conten-  
„dit.

Indiscrete ], Id est, non habita ratione,  
„an justa belli causa sit an non; nec  
„non an hostis lædatur ultra debiti, vel  
„poenæ modum: per rei naturam enim de  
„justitia causæ constare nequit, cum neu-  
„ter judicem habeat.

Si vera esset veterum Græcorum, Romanorum,  
A a a T A M,

rum, *Et aliarum gentium opinio*], Immo „nunquam hæc fuit opinio nec Græcorum, „nec Romanorum nec aliarum gentium : „idque ipse Auctor observavit *supra* l. 2. „c. 19. §. 5. Conf. ea, quæ diximus ad „l. 2. c. 1. §. 3. 8. 9. *Et* 12.

Jam *Et interna iustitia talibus praeliis non deesse*], Nec revera deest, quia vitam pro „patria exponere, laudabile maxime est, „& ipse Auctor facit *n. seq.*

Hanc sententiam velle rationi, ac Dei „præceptis repugnare, *Ecce*], „Sed & repu- „gnare communi gentium consensui, vidi- „mus d. l. 2. c. 19. §. 5. Neque enim Sto- „icorum, aut Gymnosophistarum paucissi- „ma exempla jure aliquod Gentium exter- „num constituunt.

*Aiquoties*], „Præter loca jam allegata, „vide l. 2. c. 17. §. 2. n. 1. l. 2. c. 21. „§. 11. n. 2. l. 3. c. 6. §. 6. l. 2. c. 25. „§. 3. n. 3. l. 3. c. 20. §. 53. l. 3. c. 11. „§. 18. *Et* l. 3. c. 4. §. 14.

*In proximi caritatem peccare*], Id est, „contra regulas perfectionis, & virtutis.

3 *Et in se, Et in Deum peccare qui vitan-* „*tur, Ecce*], Immo positis terminis habi- „libus non peccat qui vitam prodigit pro „patria.

*Pro ea totis viribus*], Non ergo per cer- „tamina singularia. Contrarium probavimus „supra.

*Conditio certamine uti tanquam testimonio bonæ causæ, aut iudicii divini instrumentum, vatum est*], Immo, totum bellum alea est; „& prælia, quæ totis viribus committun- „tur, instrumenta sunt divini iudicii. Cur „igitur certamina singularia, quæ minori „periculo, & sanguine expediuntur, non „æque pro instrumentis iudicii divini ha- „beri debeant, rationem non percipio.

4 *Iustum, ac pium potest reddere ex sola tantum parte*], „Auctor jure naturæ, quod „internum vocat, certamina singularia li- „cita regulariter non esse, dixit. Excipit „casum si is, qui injustam causam fovet, „superior est armis; tunc enim alterum, „penes quem causæ iustitia residet, offerre „prælium jure posse, ait, quia est unicum, „& necessarium defensionis medium. Sed „frustra hæc dicuntur, quia de iustitia can- „se non constat. Utraque pars ait, se jo- „re, alterum injuria agere; adeoque quæ- „libet pars etiam juxta iustitiam internam, „si putet se iustum habere causam, præ- „lium offerre, vel acceptare potest.

*Uti qui injustam causam fovet*] „Immo „si id dubium est, uti ex assertione par- „tium semper est; statius est, bellum pau- „corum sanguine finire, quam gentis forte „interitu : modo populus consentiat. *Vid.* „§. 42.

*Nihil enim ei imputandum est*] Sed nec „ei aliquid imputandum est, qui consensu „eorum, quorum interest, prælium pau- „corum præfert prælio gentis.

*Sed hoc verum est*] „Adeoque Au- „ctor putat, certamina ejusmodi permitti „aliquando, non probari, indeque admit- „ti saltem quoad effectum impunitatis : „quod jam refutavimus.

*Et improba seneca*] „Jure naturæ non „dantur improba seneca, uti probavimus „l. 2. c. 12. §. 20. n. 3.

*Et impudicitiam professa mulieres*] „Scot- „tationem tolerari ad evitanda majora ma- „la, testantur Roma, Anglia, Belgium, „&c. sed non tamen ideo scorta sunt im- „punita, quia plurima privilegia aliis civi- „bus communis iis auferuntur. *Conf.* l. 2. „c. 20. §. 42. *Et* l. 3. c. 4. §. 2. n. 2.

*Pati id posse populum*] „Si duo ex ea- „dem familia de regno certant, certum „est, populum de successione judicare non „posse; adeoque nec ejus consensum re- „quiri, si successores inter se armis decer- „nere parati sunt. Populi enim non inter- „est, quia imperium in eadem familia; „in quam contulit, manet.

*Idem Ecce cum de bello finiendo agitur, dicendum erit*] „Nimirum, ut ipsi reges „de regno certantes inter se certamine lin- „gulari dimicent, d. c. 23. §. 10.

#### A D §. XLIV.

*Quis se*] „Per sortem, seu monoma- „chiam.

*Sibi quidem jus, quod habent, adinvenire possunt*] „Nam ita consentiunt, & dispo- „nunt.

*Non Ecce alteri, qui non habes, dare*] „Id est, non victori acquiritur regnum, „quia victus non habet jus dandi, seu ali- „emandi regnum.

*In illis quidem regibus, quæ in patrimonio non sunt*] „Id est, quæ ex populi „voluntate deferuntur. Aliud ergo Auctor „obtinere, putat, in regnis patrimoniali- „bus, quæ pleno jure regi quaerita sunt : „in



in his enim regem & sibi jus adimere,  
& victori dare posse, ait. At si prius di-  
ctum est, intuitu regis non dari regnum  
patrimoniale.

Ex populi, &c. consensum necesse est ac-  
cedere ] Quia de ejus jure agitur, nisi lis  
sit inter duos successores ejusdem fami-  
lie. Vid. §. prac. ad num. 5. rubr. 1.  
Et si qui jam nati ] Nondum enim na-  
tis jus quaesitum non esse, putat; adoo-  
que hos in ea saltem jura succedere, pu-  
tat, quæ pater tempore natiuitatis ha-  
buit. Vide tamen l. 2. c. 4. §. 10. n. 2.

In feudis non liberis ] Id est non fran-  
cis. At idem est in feudis francis, quia  
fidelitas tamen juratur domino, cum qua  
pugnari alienatio, quæ tali pacto in even-  
tum continetur. B. Par. Hyp. Jur. feud.  
Vit. §. 47.

Etiam domini ] Exemplo res clara fiet.  
Ponamus, Carlandie duces bello cum  
Suecic implicatos esse. Duces illi contro-  
versiam in prælii exitum conjicere non  
poterunt, nisi 1. consensu populi, 2.  
agnationum, qui spem succedendi habent.  
3. Regis Polonia, qui dominus est dire-  
ctus, & cui per eventualem alienationem  
jus quaesitum auferri nequit.

## A D §. XLV.

In talibus præliis ] In quorum exitum  
litigantes controversiam conjiciunt.

Uter pro victore sit habendus ] Duplici  
sensu quis victor dici potest, vel prælio,  
vel bello. Priori sensu sæpius dubia est vic-  
toria: ut cum per prælium bellum non  
finiatur, quoad effectum juris nihil inter-  
est, uter pro victore sit habendus. Exem-  
pla, ubi uterque sibi victoriam arrogavit,  
exstant apud Auctorem. Ita cum Carolus  
Gallie Rex ex Italia rediret, eique se Gon-  
zaga Mantue dux opponeret, ancipiti præ-  
lio discessum: Gallus enim iter sibi aperu-  
it, Dux vero impedimentum cepit; uterque  
igitur victoriam sibi asseruit. Vid. Aut. car.  
lib. 6. pag. 67. Ita in prælio navali inter  
Belgas, & Succos, apud Hafniam dubia  
fuit victoria: item inter Attalum, & Phi-  
lippum, ubi Attalus fugata Philippi classe  
universi prælii gloriam obtinuit; sed cum  
ipsum Attali a suis separati navis capta ef-  
set, Philippus sibi tribuit victoriam. Poyb.

Hist. l. 16. c. 5. In prælio Luzensi dubiam  
fuisse victoriam, ait Bractel l. 4. sed stu-  
dio partis, cum Wallenteinius pueros au-  
fugerit.

Exempla de varia victoria vide apud Lio.  
l. 5. c. 28. Thucyd. l. 1. p. 29. 30. 36.  
§. 57. §. l. 7. p. 422. Martial. Spect. 29.  
Tibull. l. 14. p. 295. §. l. 1. pag. 2. Conf.  
Liv. l. 4. c. 39. Just. l. 6. c. 6. Alexand.  
Gen. l. 4. c. 7. Telfm. h.

Si vero ipsa controversia in prælii exi-  
tum conjicitur, maximopere interest nosse,  
uter victor sit, & uter cesserit, i. e. uter  
bello vicerit.

Videli non possunt videri, nisi, &c. ] Si-  
gna ergo tracti animi adesse debent.

Exempla allegavit Auctor supra §. 43.

Nam Argivi ] Uterque sibi victoriam  
viudicabat: Argivi quidem, quod suorum  
plures superfuisset dicerent; Lacedæmonii  
vero, quod qui eorum superfuissent, su-  
gissent, suos autem perstississet, & ho-  
stium caecos spoliasset. Herod. l. 1. p.  
m. 15.

Neque Corinthios ] Historiam vide apud  
Thucydidem l. 2. p. m. 22. §. seq.

Nihil minus, quam fugaveras ] E con-  
trario Attalus fugavit classem Philippi.

Valent ad docendam hostis fugam ] Ad-  
eoque vi pacti bello victus causam amittit.

Qui loco cesserit ] Alter enim viribus hoc  
ipso est superior.

Mansit eo loco, quo ante prælium fuit ]  
Id est, ambigua. Gron. b. Inter Petrum  
& Arragonium, & Carolum Andegavensem  
prælium indictum est cum certa manu.  
Hic venit, & discessit; ille post disces-  
sum comparuit. Papa arbitratus est, neu-  
trum victorem esse, & repetendum esse  
prælium.

Aut ad bellum ] Quia per singulare  
certamen res decisa non est.

Aut ad novas passionem ] Id est, no-  
vum certamen decerni debet: uti Papa  
decidit in casu ante allegato.

## A D §. XLVI.

Duo esse genera ] Præterea aliud est  
genus arbitrorum, qui ad tenendum ami-  
cabilem compositionem eliduntur; L. 13.

„ §. 2. *Rec. arb. ibique* *Goth. ut de quibus*  
 „ hic questio non est, quia non eliguntur  
 „ id sciendum litem

„ *Unum ejusmodi ut sine aquum, five ini-*  
 „ *quum, parere debeamus* ] „ Nam in ejus  
 „ sententiam compromittunt partes, & de-  
 „ clarant, se pro jure habituros quod pro-  
 „ nuntiaverit, l. 27. §. 2. l. 76. *pro soc. arg.*  
 „ l. 99. *pr. V. O.*

„ *Cum ex compromisso ad arbitrium litum*  
 „ *est* ] „ Adde, ea intentione ut sententiam  
 „ dicat l. 13. §. 2. l. 1. l. 3. & rubric. ff.  
 „ *de receptis, qui arbitrium recepere ut sen-*  
 „ *tentiam dicant* : adeoque ut arbitri elo-  
 „ ctus sit ad sciendum lites, d. c. 1.

„ *Alterum ejusmodi ut ad boni viri arbi-*  
 „ *trium redigi debeat* ] „ Doctores non satis  
 „ indignantur differentiam horum arbitro-  
 „ rum a priori specie : quæ tamen clara,  
 „ & maxime perspicua est ex exemplis a  
 „ Jurisconsultis allegatis.

„ Jurisconsulti *per posterius* arbitrorum ge-  
 „ nus non intelligent tales, qui electi sunt  
 „ ut causam decident, ut de jure pronun-  
 „ tiant, ut sententiam dicant, vel ut lites  
 „ finiant; sed tales, qui a paribus electi  
 „ sunt ut opus definiant, ut in locatione  
 „ operis l. 77. ff. *pro socio*, vel partes de-  
 „ terminent, ut in societate, l. 76. *pro soc.*  
 „ cio, vel pretium, ut in emptione. l. f.  
 „ C. *Contr. emt. vel mercedem*, ut in con-  
 „ ductione, l. 25. *pr. locat.* vel sufficien-  
 „ tiam cautionis, l. 9. ff. *Qui satisd. cog.*  
 „ Hi igitur arbitri non judices sunt, sed  
 „ æstimatores. Partes non promittunt, se  
 „ pro jure habituros quod judicaverint; sed  
 „ rogant eos, ut itaquam boni viri, par-  
 „ tes, pretium, vel mercedem definiant,  
 „ &c. & sperant quoque, eos ut bonos vi-  
 „ ros arbitrarios esse, l. 30. *op. libert.*

„ Si facta definitione appareat, arbitrum  
 „ non ut bonum virum deservisse, res re-  
 „ ducitur ad arbitrium boni viri, id est ad  
 „ judicem (bonus enim vir idem est, quod  
 „ iudex, l. 47. §. 2. ff. *fidare. lib. l. 137 §.*  
 „ 2. *ff. V. O. l. 17 §. 5. ff. imper.*) res de-  
 „ fertur, qui æstimationem reducit ad æ-  
 „ quitatem, l. 32 §. 1. *Reg. jur. seu ut*  
 „ „ bonus vir judicare debeuisset. *Vid. l. 9.*  
 „ ff. *quo satisd.*

„ Et cum ejusmodi æstimatores plerum-  
 „ que constitui solent in ipso contractu  
 „ locationis, emptionis, societatis, &c. ac-  
 „ ctione ex hoc ipso contractu, utpote bo-

„ nae fidei, iniquitatem æstimationis corri-  
 „ gendam esse, censuerunt Jurisconsulti Ro-  
 „ mani. Actio enim ex contractu bonæ fi-  
 „ dei datur ad omne id, quod ex natura  
 „ negotii æquum, & bonum est, l. 11. §.  
 „ 1. *Ad. emt. §. fin. Inst. Obl. qua em*  
 „ *Conf. l. 6. §. 5. Empt. vend. l. 31. pr.*  
 „ *depos. l. 2. §. 5. Oblig. Et Ad. §. 29.*  
 „ *Inst. de Adion.*

„ *Quam si aquum arbitratus fuerit* ] „ Ad-  
 „ eoque res reducitur ad arbitrium boni  
 „ viri, id est iudicis, qui cognoscit, an æ-  
 „ stimatio ita facta sit, uti a bono viro fi-  
 „ eri debet; alias, corrigat inæqualitatem,  
 „ l. 76. l. 78. l. 79. l. 80. *pro socio.*

„ *Ita verborum simplicitati per se spectata*  
 „ *non convenit* ] „ Revera eadem ratio mili-  
 „ tat in arbitris, qui inique æstimant, ac  
 „ in illis, qui inique decident. Sibi enim  
 „ imputare debent qui in alterius æstima-  
 „ tionem compromiserunt, l. 27. §. 2. *Dec.*  
 „ *arb.* Cum vero utroque casu supponatur,  
 „ partes compromississe in arbitrium boni  
 „ viri, id est ut bonus vir æstimare, vel  
 „ judicare debeuisset, &c. utroque casu jus  
 „ Romanum succurrit, ac utroque remedi-  
 „ um suppeditat; & quidem contra arbi-  
 „ trarium ejus, qui male æstimavit, dedit  
 „ *restitutionem ad arbitrium boni viri*; con-  
 „ tra arbitrium ejus, qui male judicavit,  
 „ exceptionem doli. *Vid. ad rubr. primam*  
 „ n. 2. At id meri juris est positum.

„ *Utravis modo arbitrium suum possit* ] „ Sci-  
 „ licet, in negotiis bellicis; adeoque eligi  
 „ possunt vel ut litem decident, vel ut de-  
 „ finiant partes, pretium, &c.

„ *Aut ut conciliatorem tantum* ] „ Immo  
 „ hoc tertium est arbitrorum genus, diver-  
 „ sum ab aliis, quorum mentio fit a Procu-  
 „ lo; cum enim hi tantum ad tentandam  
 „ amicabilem compositionem eligantur, ni-  
 „ hil definiunt, necdum decident. *Conf. l.*  
 „ 13. §. 2. ff. *recept.* Hos arbitros, si in-  
 „ ter Principes eliguntur, Mediatores vo-  
 „ camus; de quibus vide integram dispo-  
 „ sitionem B. Parentis de Mediatoribus.

„ *Aut ut cuius dicto parendum omnino sit* ]  
 „ Tale arbitrium paco Rifuoniensi Inter do-  
 „ mum Palatinam, & Aurelianensem de-  
 „ cretum est, ubi Rex Gallie, & Impera-  
 „ tor, hique dissentientibus, Papa arbiter  
 „ est constitutus Ita in celebri illa Wild-  
 „ sangiatu causa arbitri electi sunt Rex  
 „ Gallie,

„ Gallie, & Rex Suecie, quorum decifum  
 „ vim fententie obtinuit, & laudum Heil-  
 „ brunnenfe vocatur.

*Et hoc est genus, de quo hic agimus* ]  
 „ Quando fcilicet partes bellum gerentes  
 „ in iudicio tertii alicujus compromit-  
 „ tunt, ejusque iudicio fe ftatuos, pro-  
 „ mittunt.

*Con de cavendi belli rationibus loquer-  
 mur* ] Ubi fimul diximus, neminem teneri  
 „ ad ejusmodi arbitros provocare, neque  
 „ propofitos acceptare.

2 *Ut ab iis provocare, & de injuria queri  
 liceat* ] Jure Romano provocare licet tan-  
 „ tum ab iis, qui tanquam æftimatores ele-  
 „ cti funt, & inique æftimant, l. 76. 78.  
 „ l. 79. ff. pro foc. l. 9. Qui fatifd. cog.  
 „ non vero ab iis, qui ad decidendas lites  
 „ electi funt, l. 27. §. 2. ff. recept. arb.  
 „ l. 1. c. Recept. arb. etfi inique pronun-  
 „ ciant. At fi victor ex laudo actionem in-  
 „ ftituebat, repelli pofuit exceptione doli,  
 „ fi arbitror dolo, vel contra jus arbitra-  
 „ tus fuerit, d. l. 1. l. 32. §. 14. Rec.  
 „ arb. Conf. Jui noftrum Controv. Tit. de  
 „ recip. arbitria.

*Id tamen inter reges, & populos locum  
 habere non poffit* ] „ Inter hos enim ex  
 „ difpofitione jus oritur: ne difpofuere,  
 „ quod ftare velint arbitrorum iudicio.

*Nulla enim hic eft potestas fuperior, qua  
 promiffi vinculum aut impediatur* ] „ Princi-  
 „ pes enim fubditorum pactis leges dare,  
 „ eorumque vim coarctare, ac ftatuere pof-  
 „ funt, ne valeat pactum fi æquum pro-  
 „ nunciatum non fuerit.

*Standum ergo omnino five æquum, five  
 iniquum pronuntiaverint* ] „ Non enim eft  
 „ iniquum, quia partes in id confenfite,  
 „ l. 27. §. 2. recept. arb.

*Summum quoque fua caufa judicem fa-  
 cit* ] „ A quo nulla provocatio locum ha-  
 „ bet.

*De arbitri officio* ] „ Quid ille tanquam  
 „ vir bonus facere debeat; de quo §.  
 „ feq.

*Aliud de compromittentium obligatione  
 querre* ] „ Nam compromittentes pacifcun-  
 „ tur, fe ftatuos iudicio tertii, adeoque  
 „ pro æquo habituros quicquid ille judica-  
 „ verit.

## A D §. XLVII.

*A n electus fit in vicem judicis* ] „ Ita ut  
 „ judicare faltem poffit iuxta fcriptam for-  
 „ mulam

*An cum laxiore quadam potestate* ] „ Vid.  
 „ Gron. h. Immo in arbitri officio faltem  
 „ fpectandum, quid in compromiffum ve-  
 „ nerit. Sane, aliud ei non licebit, quam  
 „ quod ibi, ut efficeret, cautum eft. l.  
 „ 32. §. 15. Recept. arb. l. 27. §. 6. Eod.  
 „ l. 46. Eod. Si tota caufa in compromif-  
 „ fum venit, omnia continentur, quæ ad  
 „ caufam illam pertinent.

*Si ad judicem, quam fi ad arbitrum  
 mittitur* ] „ Seneca non loquitur de iudice  
 „ arbitro, fed de iudice dato: qui tantum  
 „ judicat juxta formulam præfcriptam; at  
 „ arbiter iudex judicat de tota caufa, adeo-  
 „ que etiam de fructibus, ufuris, &c. do-  
 „ lo, & culpa, &c. & de omnibus, quæ  
 „ ad caufam pertinent. Hinc Felfus voce  
 „ Arbitr pag. 253. Arbitr eft, qui totius  
 „ rei arbitrium habet, ac potestatem. Conf.  
 „ Goth. ad l. 32. §. 15. recept. arb. lib.  
 „ h. Add. infr. §. 48. d. l. 2. d. l. 32.

*Quia illam formulam includit* ] „ Vid. Hel-  
 „ nec. Antig. Rom. l. 4. l. 6. §. 36. 39.  
 „ feq. Car. Sigon. de iudic. Rom. l. 1. 24.  
 „ pag. 495. feq. Briffon. form. v. p. 370.

*Sed prout humanitas* ] „ Nam fententia  
 „ ejus valet etfi iniqua fit; fibi enim im-  
 „ putare debet quod compromiferit. l. 27.  
 „ §. 2. Rec. arb.

*Arbiter id, quod æquum eft, refpicit,  
 iudex legem* ] „ Id eft, iudex datus judicat  
 „ juxta formulam præfcriptam; iudex arbi-  
 „ ter ex æquo, & bono de tota caufa.

*Ut valeret æquitas* ] „ Ut fcil. de omni  
 „ eo, quod ex natura negotii æquum, &  
 „ bonum eft, judicet.

*Ut alibi partem illam iuftitia, &c.* ] 2  
 „ Quæ corrigit id, in quo lex deficit ob  
 „ univerfalitatem. Vid. l. 2. c. 16. §. 26. n.  
 „ 2. Quod late explicat Grotius in Sche-  
 „ diasmate, quod ad calcem hujus libri  
 „ adjecimus, & de æquitate in fcribit. Re-  
 „ ctius, per æquitatem, quæ pars iuftitiæ  
 „ eft, intelligi folet ratio legiſ.

*Nam hæc & iudici communia eft* ] „ Nam  
 „ hic quoque non verba legiſ, fed rationem  
 „ ejus infpicere debet: de tali igitur æqui-  
 „ tate hic plane non querri, ait.

*Sed omne id, quod rectius sit, quam non sit, etiam extra iustitia regulas* ] Verba hæc sunt, quæ nihil significant. Arbitrari ex æquo, & bono judicare dicitur, quia de omni eo cognoscit, quod ad causam promissi pertinet. *Vid. sup. ad num. 1. rubr. 3.*

*Tales arbitri sicut inter privatos, &c. frequentes sunt* ] Hinc totus titulus in iure Digestorum invenitur. De receptis, qui arbitrum recipere ut sententiam dicant.

*Et specialiter* ] Nam Apostolus improbat, quod frater cum fratre iudicio contendat apud infideles, 1. Cor. 6. v. 1. seq. Quem locum explicavimus supra l. r. c. 2. Ceterum, gentiles quoque Philosophi æqui, & commodi hominis esse, ajunt, malle ire ad arbitrum, vide n. præced. eoque evitare ruinofum iudicii strepitum.

*Ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi* ] Immo potestas illa iudicandi ex æquo, & bono, sequitur ex natura compromissi; per quod tota causa arbitrio iudicis deferri; fecus, ac in iudiciis datis, qui jure Romano ultra formulam præscriptam procedere non poterunt.

*In dubiis enim quod minimum est sequitur* ] *Vid. l. 9. l. 14. ff. R. J. ibique Goth.* At dubii hic nihil subest: qui compromittit, compromittit in totam causam; & fecus, ac in iudice dato.

*Locum habet inter summam potestatem obtinentes* ] Ut scilicet in dubiis, quod minimum est, sit sequendum.

*Consensum sunt adstringisse iis regulis, quibus iudicis officium adstringi solet* ] Immo si Principes causam per compromissum ad arbitrum deferunt, omnia ea, quæ ad causam illam ex æquo, & bono referri possunt, sub compromisso sua natura continentur. Sane, sub officio ordinario iudicis quoque omnis causa comprehenditur, & l. 61. *Judic.* Iudex autem datus non est iudex ordinarius, quia jure Romano non nisi juxta formulam præscriptam cognoscit. Quæ ratio inter Principes cessat.

rium eum demonstravimus l. 2. c. 8. §. 7. Sane, cum omnes controversiæ ad arbitros deferri possint, nullam video rationem, cur non & possessiones litigiosæ. Atque ita in laudo Heilbrunnensi quædam tantum quoad possessionem, reservato petitorio, decisa legimus.

*Non de possessione* ] Quid si de sola possessione quaestio sit? Sane, de dominio tunc pronunciare, absurdum esset. *Vid. rubr. seq.*

*Nam possessoria iudicia juris civilis sunt* ] Iudicia possessoria naturali quoque ratione distincta esse a iudiciis petitoriis, & aliud esse jus possessionis, aliud jus proprietatis, probavimus in *Diffus. proam.* XII. §. 97. Nulla ergo ratio dari potest, cur arbitri, cui tota causæ decisio delata est, non possint per interlocutionem prius pronunciare de possessione, tum ut constet, quis probare teneatur; tum ut appareat, quis interim fructus percipere debeat. Sed & de sola possessione lis intercedere, eaque lis in arbitrium tertii conferri potest.

*Jure gentium possidendi jure dominium* ] Errorem hunc Auctoris refutavi supra l. 3. *Et Diff. proam. XII. §. 98. seq.* Ideo datus causa cognoscitur, nihil est innovandum ] Cum uterque possessionem prætendat, & uterque alterum innovacionis accuset, id ipsum prius decidi, & sic possessionis ratio definiri debet.

*Tum ne præjudicium fiat* ] Uterque sibi præjudicium fieri, ait, si pendente lite possessione, quam uterque sibi asserit, cedere alter deberet. Adeoque hoc præjudicium prius decidi debet.

*Tum quia difficultis est recuperatio* ] Uterque litigantium id allegare possit; adeoque hæc lis decidi debet, & potest, antequam de principali negotio pronuncietur.

*Legati jure possessionis non mutantur* ] Ex hoc ipso Livii loco apparet, aliud esse possessionem, aliud possessionis causam. Cum enim legati Romanorum, tanquam arbitri inter Carthagineos, & Massinissam, causam de agro cognoscerent, illi titulum saltem allegabant, quod ager primo majorum fuisset, deinde a Syphace ad se pertransisset. Massinissa NB. *Et causa, Et possessione* se superiorem esse contendebat; & tum addit Lælius, l. 40. c. 17. *legatos possessorio*.

#### AD §. XLVIII.

Auctoritas putat, arbitros non posse statueri de possessione. Quod admittendum non est si de sola possessione litigatur. Neque contrariè potest, quod Auctor ait, iudicia possessoria esse juris civilis; contra-

• possessionis jus non mutasse, NB. causam  
 • integram Romanam ad Senatum rejecisse.  
 • Adeoque in possessione saltem pronuncia-  
 • runt, petitorii, seu causæ decisionem po-  
 • pulo Romano reliquentes, qui tandem  
 • causam pro Carthagenensibus deciderit :  
 • sed illi bello magis, quam ex iudicio  
 • legatorum, agrum vindicare cupiebant ; &  
 • ideo a Romanis bellum contra eos de-  
 • cretum est, quod exitio fuit Carthagi-  
 • nensibus. *Liv. epit. l. 48.*

## A D §. XLIX.

ALTERIUS generis est arbitri sumtio,  
 cum quis ipsi hosti, &c. ] = Ad arbitrorum  
 • proprie dictorum genus non pertinet hæc  
 • species, qua quis se arbitrio hostis sub-  
 • mittit, ibi enim partes non compromit-  
 • tunt in sententiam, aut iudicium tertii,  
 • sed alter alteri se pleno jure dedit; adeo-  
 • que omne jus suum, & arbitrium, in al-  
 • terius potestatem transfert.

Qua eis deditio pura ] = De conditionata  
 • Vide §. 51.

Subditum faciens non, qui se dedit ]  
 • De qua deditione late egimus supra c. 4.  
 • §. 10. 12. & 13.

Summam potestatem deferens ] Immo &  
 • dominicam : nam dediti absque conditio-  
 • ne servi sunt, d. c. 4. §. 12.

Ætolos in senatu rogatos legimus ] = Phra-  
 • sis illa, alterius arbitrio se subicere, ge-  
 • neralis est, & continere quoque potest  
 • plenum dominium : unde Ætoli metue-  
 • bant, ne permissio libero arbitrio in cor-  
 • pora sua sciviretur. *Liv. l. 37. c. 7.* Ætoli  
 • igitur merito exprimi cupiebant, quarum  
 • rerum arbitrium senatus in se permitte-  
 • rent ? quod cum Romani exprimere nol-  
 • lent, infecta pace legati dimissi sunt.  
 • *Liv. l. 37. c. 1.*

Permittant Carthagenenses se arbitrio no-  
 • stro ] = Arbitrium hic itidem sumitur pro  
 • potestate dominica; nam ipsa corpora su-  
 • bi dediti prætendebant.

Habebunt nobis gratiam ] = Quia id be-  
 • neficio Romanorum, non scderi debe-  
 • rent.

Quid victor pati debeat ] = Id est, quæ  
 • sit conditio ejus, qui se dedit. De quo  
 • • mox.

Quid victor jure, &c. ] = Vid. §. seq.  
 • num. 1.

Quid etiam saltem omni officio facere de-  
 • beat ] = Vid. §. seq. n. 1. & seq.

Quid denique maxime non deceat ] = Id  
 • est, quid ex perfectionis, & virtutis regu-  
 • lis facere debeat victor.

Nihil non patiendum habet, quippe iam  
 • subditus ] = Immo omnia pati debet, non  
 • tanquam subditus, sed tanquam servus.

Et si jus belli externum respiciamus ] = Id  
 • est, jus gentium, quod Auctor in bello  
 • solenni introductum esse, fingit.

Etiam vita, etiam libertas ] = Quia de-  
 • diti servi sunt, in quos jure naturæ quo-  
 • que omnia licent.

Non publica tantum ] = Quæ civitatis  
 • sese deditis sunt.

Sed & singulorum ] = Quæ ad singulos  
 • jure domini pertinerunt.

Livii ] = Formulam deditionis similem  
 • vide apud eundem l. 1. c. 37.

Etiam licite ] = Id est, non tantum jure  
 • externo, sed & jure interno : nimirum si  
 • is, qui deditur, aut ante fuit in numero  
 • graviter delinquentium, aut postea fidem  
 • a se datam in re magna fessellit. Vid. *supr.*  
 • l. 3. c. 11. §. 18. n. 2. Nos sæpius dixi-  
 • mus, non dari tale jus externum; & in  
 • deditis sciviri posse etiam jure interno  
 • quatenus servi sunt.

## A D §. L.

Ne quid injuste faciat ] = Id est, con-  
 • tra jus internum; nam jure externo o-  
 • mnia ei licere in deditos, docuit §. præ-  
 • ced. n. 1.

Ne quem occidas, nisi id suo facinore  
 • meritum ] = Nos alibi diximus, hostem  
 • semper morte dignum esse, quia vitæ,  
 • & bonis nostris insidiatur; atque reparationi  
 • juris nostri, opibus, operis, & consilio  
 • resistit, factumque suæ civitatis approbat,  
 • & approbare tenetur; atque ideo si in  
 • potestatem nostram venit, morte multat.  
 • Id, nedum in servitutem detruendi posse.

Ne cui quicquam auferat ] = Mortem  
 • merito, qualis semper est hostis, vitam,  
 • nedum libertatem, jure, & in personam  
 • auferri posse, alibi demonstravimus.

Intra hunc autem modum, quantum se-  
 • curitas

eris patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, semper honestum est ] Honestatis id est, adeoque virtutis, non vero juris: fecus si deductio sub conditione clementiae facta, etque a victore promissa est; tunc enim excluditur servitia, & quicquid cum clementia in genere pugnat.

Quantum servitus patitur ] „ Etsi ergo „ deductus pœnam mereatur, tamen quia „ clementiae victoria se tradidit, eam magis „ victor sequi debet; at tantum quatenus „ id salva securitate publica fieri potest.

Semper honestum est ] „ De eo non quæ- „ rimus, sed saltem de eo, quod iure li- „ cet.

Etsi ex morum regula necessarium ] Ratione scilicet politica accedente.

Nam cum eo, quod vos dignum est pati ] Adeoque iure omnia in deductis licere, „ neque in injuriam fieri, hoc ipso innue- „ bat.

Quid nos facere par sit ] „ Id est, quid „ clementia, & humanitas suggerat.

Tradere se in fidem ] „ Vid. Liv. l. 42. „ c. 8. Val. Max. 6. 5. 1. Brisson. de form. „ 4. p. 355. Tefm. b.

Nihil aliud, quam deditionem meram in- „ telligi ] „ Idque Polybius discrete testatur, „ cuius verba recenset Auctor in nota so- „ quenti. Contrarium exemplo Faliscorum „ probat Valerius Maximus l. 6. c. 5. n. 1. „ adversus quam (civitatem Faliscorum de- „ ditam) sevirare cupiens populus Romanus, „ postquam a Papirio, (cujus manus, ju- „ bente consule, verba deditionis scripta e- „ rant) doctus est, Faliscos non potestati, „ sed fidei se Romanorum commisisse, omnem „ iram deposuit. Sic Senatus admodum im- „ probavit, quod M. Popilius Ligures de- „ ditos in fidem populi Romani, sub co- „ rona vendiderit, addens, tot milia in- „ nocentium capitum fidem implorantia po- „ puli Romani, ne quis unquam se potestati „ dedere auderet, pessimo exemplo vixisse, „ apud Liv. l. 42. c. 8.

Id affirmasse ] „ Ex decretum concilii, „ in quo id scriptum erat, ostendisset.

Imperium habere in deducto suo decre- „ to ] „ Hinc Livius addit: tandem cuius „ conditionis essent censere; & Pbonius se „ quidem scire faciemus esse qua imperentur, „ dixit, &c. & mox: ingemuerunt qui- „ dem principes conditioni suae; parendum „ tamen illorum censibus. d. l. 36. c. 28.

In Graeco est, &c. ] „ Scilicet, Polybi.

Ex his verbis apparet, quantum impeditur „ non violato gentium iure facere possit ] „ Immo loquitur de jure naturae, quod „ ex natura deditionis inferitur; non de „ jure aliquo gentium externo, quale co- „ gnitum nec Graecis, nec Romanis fuit, „ nedum de aliqua impenitate: Huic juri „ naturae opponit Polybius officium, & de- „ corum, tanquam res virtutis, & arbitrii, „ quae a clementia victoris dependunt.

Neque tamen hac potestate usus est Consul „ Romanus ] „ Immo usus est, dum legatos „ deditorum, negantes imperata facere, ca- „ tenis vinciri iussit.

Aetoliarum concilio de integro deliberandi „ fecit potestatem ] „ Consul Auctores belli de- „ polcebat; legati decem dierum inducias „ petebant, ut in concilio de eo decerne- „ retur. Concilium noluit in genere se de- „ dere, idque postea aliquoties recusavit. „ Liv. l. 36. c. 29. l. 37. c. 7 & c. 49. „ L. 38. c. 8. Tandem ceteris conditioni- „ bus pax cum Aetolis inita est. Liv. c. 38. „ §. 11.

Falscio ] „ Verba ex Valerio Maximo „ modo adduximus.

Ad officium vero ejus, &c. ] „ Haec per- „ tinent ad Ethicam, non ad jus naturae.

Non sub formula ] „ Quae judici præ- „ scripta erat. Vid. §. 47. n. 1.

Sed ex aequo, & bono ] „ Prout miseri- „ cordia, & humanitas impellunt, d. §. 47. „ n. 1.

Neque referre existimo ] „ Sufficit enim, „ quod in potestatem victoris se dedant.

Blandimenta sicut ] „ dolebant enim Ro- „ mani rerum acerbicatem verbis mitigare; „ quod exempla probat Gronovius in not.

Ut eisdem arbitrio fiat ] „ Et liberam de „ victis statuendi potestatem habeat.

#### AD §. L L

DEDITIONES conditionatae ] „ Omni „ pacto condiciones adici possunt; & prout „ partes disponunt, ita jus est. De deditione „ ne conditionata actum est supra l. 2. c.

15. §. 7. n. 2. l. 3. c. 4. §. 12.

Quibus vita salva ] „ Ita Gabonitæ vi- „ tam sibi salvam stipulabantur.

Aut corporum libertas ] „ Ne servi fiant. „ Aut & quaedam bona ] „ exempla vide „ supra l. 3. c. 6. §. 12. n. 2.

Aut

*Aut etiam universitati* ] = Ut jus magi-  
stratus retineat, &c.

*Mixtum imperium possunt inducere* ]  
» Quomodo id fiat, expostum est l. r. c.  
» 3. §. 17. Et tunc sese dedentes non plus  
» juris possunt transferre, ac ipsi habent :  
» indeque de sua saltem imperii parte dis-  
» ponunt.

A D §. LII.

PRINCEPS obsides dare potest, etiam  
invitos; etsi onera aliis civibus communia  
sint, quia in iis, quæ præstari tantum pos-  
sunt a quibusdam, & a capacibus, electio,  
& judicium principis est, ut in milite eli-  
gendo. Sed princeps ipsis, vel hæredibus eor-  
um, damna pensare tenetur, utpote quæ  
ex communi causa sentiunt. Cæterum, ob-  
sidis persona libera manet, quia obfes non  
est bello captus. Mortuo obside is, qui de-  
dit obsidem, liberatur, si personæ obfes est,  
ut fuit Demetrius apud *Justin. l. 34. c. 3.*  
» *Et ibi not.* Secus si ratione reipublicæ, si  
» scilicet, ad hanc res pertinet, l. 5. §. 2. ff. de  
» *postum.*

*Additio.*

» Princeps obsidem etiam invitum  
» dare omnino potest, neque is ser-  
»vus sit quamdiu princeps fidem datam  
» colit. At ubi eam violat, hostis esse in-  
»cipit, & obsides, qui judicium principis  
» sequi tenentur, in eadem pro hostibus re-  
»putantur, adeoque omnia in eos, quæ in  
» captos, & servos, licent.

*Accessiones passionum* ] = Hactenus Au-  
»ctor egit de fide publica, qua bellum fi-  
»nitur, quatenus in illa spectantur princi-  
»palia. *Vid. supr. §. r.* Sequitur nunc tra-  
»ctatio de eadem fide, quatenus in illa  
» spectantur accessiones, *ibid.*

*Obsides* ] = De quibus agit usque ad §. 59.  
» *Pignora* ] = De quibus §. 59.  
» *Aut sua voluntate* ] = Exempla dedimus  
» supra l. 3. c. 11. §. 18.

*Aut ejus, qui imperium habet* ] = Etiam  
» invitis obsidibus : quia hi tenentur defen-  
»dere republicam opibus & operis. Ne-  
»que obstat, onera reipublicæ non posse  
» uni præ alio imponi. Resp. Verum est,  
» omnes teneat, si per omnes res expediri  
» potest, non si pauci saltem, lique capa-  
»ces requiruntur. Cum igitur omnes dedi-  
»

*Tom. I. F.*

» non possint, ex mediis necessitate quidam  
» saltem inde eligi debent.

*Tenebitur illud incommodum repensare* ]  
» Quia hactenus causa communis est, &  
» quod pro omnium salute impensum est,  
» ab omnibus sustineri debet.

*Ut forte res dirimatur* ] = Quia inter plu-  
» res capaces unus præ altero non tenetur,  
» adeoque fortis res committenda est. Secus  
» si reipublicæ interfit, ex paribus quosdam  
» retineri.

*In vasallum jure hoc feudum dominus non  
habet* ] = Scilicet, ut vasallum obsidem det  
» invitum. *Grav. b.* Nisi & subditus sit :  
» quia vasallus non subest imperio domini  
» directi, sed ex pacto ei pareat.

*Huc usque pertingunt* ] = Illa enim non  
» debentur jure imperii, sed vi beneficii,  
» & ex pacto.

A D §. LIII.

*INTERFICI obsidem posse, diximus* ]  
» Quod verum saltem est si is, qui obsidem  
» dedit, fidem datam violat. *Vid. §. præ.*  
» *pr. §. l. 3. c. 11. §. 18.*

*Per jura gentium exterminum* ] = Nimirum,  
» in bello solenni, ad effectum impunitatis  
» inter gentes : quod examinavimus *supra*  
» l. 3. c. 4. §. 1. n. 4. *Et d. c. 21. §. 18.*

*Nisi par ipsius culpa accedat* ] = At obsi-  
» dum culpa semper accedit si is, qui obsi-  
» dem dedit, fidem violavit : quia obsides  
» judicium principis sequuntur.

*Servi quoque non sunt* ] = Quia non ab  
» hoste bello capti, sed ultro in securitatem  
» promissi traditi sunt.

*Et jure gentium bona habere* ] = Cum enim  
» omnia sua jura retineant, etiam facultates  
» de iis disponendi gaudent.

*Quantum Romano jure cautum est* ]  
» Jus Romanum loquitur de obsidibus ab  
» holle datis. Hi testamentum de suis bo-  
» nis facere non potuerunt, non magis, ac  
» captivi, l. 11. ff. *testam.* Ratio in promptu  
» est, quia cives Romani non sunt, qui soli  
» testamenti fictionem habent (secus ergo si  
» id eis permittitur, d. l. 11. vel jus civitatis  
» eis datur, quod fit per acceptionem togæ  
» Romanæ, l. 32. ff. *jur. ficti*) : hinc si  
» decedunt, bona eorum tanquam vacantia  
» in fiscum coguntur, l. 31. ff. *jur. ficti.*  
» Atqui hæredes forte ab intestato ipsi sunt,  
» quibus hæreditas non ex jure civili, sed

B b b

ex

» ex jure naturæ defertur. Resp. Hæredes  
 » illi hostes sunt, qui nihil ex testamen-  
 » to capere possunt. Hinc aliud in Gallia  
 » obtinere, ajunt, si obsides liberos, vel  
 » agnatos in Gallia habent. *Coch. ad l. 31.*  
 » *ibique Larr. Dec. Gramat. 9. n. 7.*

## A D §. LIV.

A n fugere obsidis liceat, queritur ] Resp.  
 Non potest fugere si ipse se dedit, quia  
 contra pactum suum agit. Secus si princeps  
 obsidem dedit, quia princeps dedendo jus  
 saltem suum imperii transtulit, adeoque  
 quoad jura privata habetur pro capto, &  
 injuria se detineri, contendit. At recipi  
 neutro casu a civitate potest, quia contra  
 proprium factum venit. Atque hinc me-  
 rito Eduardus III. accusavit Philippum re-  
 gem Galliarum, quod obsidem fugientem re-  
 ceperit.

Quid si vero obses invitatus datus ausu-  
 gians mox recipiatur? Resp. in eum tan-  
 quam in hostem statui potest. Hinc obsi-  
 des Tarentini fuga retracti virgine cæsi, &  
 de saxo dejecti sunt. *Liv. l. 23. c. 7.*

## Additio.

» Obses fugere nequit. Cum enim se,  
 » umnisque sua jura in civitatem contule-  
 » rit, ejusque legibus se paritutum promi-  
 » serit, nunquam invitatus dedit censetur,  
 » imprimis cum de salute civitatis agatur,  
 » quam etiam vitæ periculo defendere te-  
 » netur.

Si ab initio ] Adeoque si sua volunta-  
 te deditur est.

Aut postea quo laxius haberetur ] » Si  
 » quidem ab initio invitatus fuit, sed postea  
 » fidem dedit.

Non ut omnino fuisse civitatis obligandi  
 civem ne aufugeret ] » Vera ratio est, quia  
 » civitas jus suum imperii saltem transtulit,  
 » juribus private integritas relicta.

Sed hosti dandi facultatem qualis vellet  
 custodia ] » Si proinde non satis custodiatur,  
 » sibi imputare debet.

Et sic defendi potest Civitas saltum ]  
 » *Val. supra l. 3. c. 11. §. 18. n. 3. Et l.*  
 » *c. 3. §. 14.*

## A D §. LV.

AUCTOR ait, obsides in unam causam  
 datos, in aliam retineri non posse, quia o-  
 diosa est obsidum obligatio, adeoque stricte  
 Interpretanda. Vera ratio naturæ est, quia  
 extra illam causam deficit dispositio, ex qua  
 sola obses obligatur.

## Additio.

» Atqui pignus ex una causa datum ob  
 » aliud debitum retineri potest. *L. un. c.*  
 » *etiam ob chirogr.* Resp. hæc lex est meri  
 » juris civilis. *Val. Jus meum contrav. tit.*  
 » *de pign. q. 17. Conf. infr. §. 59.*

Odiosa autem est obsidum obligatio ]  
 » Immo nec odiosa, nec favorabilis est;  
 » oritur enim ex jure, quod superior ha-  
 » bet in subditos, ex huius consensu.

Adeoq. stricta interpretatio hic locum ha-  
 bet ] » Immo nec stricta, nec favorabilis,  
 » sed ea, quæ ex naturæ negotii, id est ex  
 » consensu sequitur.

Quare in unam causam dati, &c. ]

» Adeoque qui dati sunt obsides ad indu-  
 » ciss, iis cessantibus non possunt ex cau-  
 » sa belli retineri: non quia odiosa est obsi-  
 » dum obligatio, sed quia deficit dispositio.

Si aliud quid fuit obsidum accessione pro-  
 missum sit ] » Id est si præter id, in quod  
 » obsides dati sunt, de alia se fides data  
 » sit.

At si in alia causa fides jam violata sit,  
 &c. jam poteris obses retineri, non ut ob-  
 ses, &c. ] » Hoc verum est si postquam  
 » obses datus est, fides ex nova causa vio-  
 » latur; si ante jam violata fuit, ob vere-  
 » rem perfidiam retineri nulla ratione po-  
 » terit, quia recipiens obsidem a perfido  
 » jam contrahere videtur cum perfido qua  
 » tali.

Aut contractum debitum ] » Quod is,  
 » qui obsides in alia causa dedit, præfixo  
 » tempore non solvit.

Sed eo gentium jure, quo subditi ex facto  
 imperantium detineri possunt ] » Id est  
 » jure repressiliarum, de quo supra *lit. 3.*  
 » *cap. 2.*

Kar' *αὐτοκρατορίας* ] » Per prehensionem  
 » humanum: de qua late egit Auctor *l. 3.*  
 » *c. 2. §. 3.*

Caveri



*Caveri poteris adjecto pacto de reddendis obsequiis, &c.* ] = Immo est pactum tale  
 = adjectum sit, id tamen intelligendum tantum est nisi alia causa superveniat, ex qua obfides retineri jure reprensivum potest. Adeoque addi expresse debet, ut nec ob causam subsequentem retineri debeat.

= tus est, mortuo finiatur obsequium? Negatur: quia non regi datus est, sed civitatis.

*An fœdus habendum sit reale, an personale?* ] = Id est, an cum persona regis initum sit, an vero cum eo ut capite populi.

*Nam accessoria non possunt efficere ut in principatum interpretatione a regula recedatur* ] = Sensus est, quod, si fœdus sit personale, illud non efficiatur reale ex eo, quod obfides adjectus sit: uti nec tunc, cum fœdus est reale, adjectio obfidis efficere potest ut pactum sit personale.

*Ejus autem naturam & ipsa sequi debent* ] = Si igitur fœdus est reale, etiam obsequium erit reale; proinde rege mortuo adhuc tenetur obfides. Si vero fœdus est personale, le, sublato rege tollitur quoque obsequium.

## A D §. LVI.

*Eo mortuo liberatur* ] Quia obligatur tantum pro obfide, cujus obligatione cessante, ut cessat per mortem, extinguitur quoque accessoria: atque huc pertinet exemplum Demetrii.

*Nam in illo, dum moritur, jam pignus extinctum est* ] = Pignus enim non est sine obligatione principali.

*Ut in captivo redempto dixit Ulpianus* ] = Si quis patrem alicujus redemit, ut recepto pretio a filio eum dimittat, & is pater mortuus sit priusquam pretium a filio redderetur, Ulpianus ait, patrem sine obligatione obisse, utpote cessante pignore per mortem redempti, l. 15. ff. capt. & possit.

*Sicut in Ulpiani questione pretium non debetur, quod in persona locum successit* ] = Supra enim dictum est, redemptum servum quidem non esse; sed tamen eum intuitu pretii pignoris loco esse, donec pretium reddatur.

*Ita nec hic persona manebit obligata, quia persona vicaria nulla est* ] = Vera ratio est, quod in redempto deficiat obligatio debitoris, id est pretii restitutionis (quia retro mortuus censetur), adeoque & jus pignoris, quod in redemptum propter illud pretium competeat redimenti. Pari ratione is, qui de persona sistenda cavet, ea mortuo liberatur, quia principali debito extincto, deficit obligatio accessoria.

*Quo mortuo cuius obfides sit ignorare* ], Ad eoque cum obfides amplius non esset; dimitti se postulat.

## A D §. LVIII.

*Quid si obfides non tanquam accessio, sed tanquam Principalis se obligavit?* Respi. Tunc est instar expromissoris, teneturque tanquam principalis: ut in sponsione Caudina contigit, ubi id actum est, ut nisi populus rathaberet, Posthumius solus teneretur.

*Interdum non accessionem esse obligationis* ], = Id est non obligari ut fidejussorem. *Factum non suum* ], = Sed alienum, eo quod deficiente proprio.

*Tenetur ad id, quod interest* ] = Rectius, tenetur ad id, quod promissit. *Vid. l. 2. c. 15. §. 16.*

*Ejus vice obligantur obfides* ], = Immo non tenentur vice ejus ad id, quod interest, sed ad id, quod promiserunt: si prestare non possunt, corpus dedi debet. *d. §. 16.*

*Quamvis fuisse sententiam Caudina Sponsionis* ] = Ubi Posthumius promissit, se, si populus rathaberet, rediturum. Hic autem non liberatus est prestando id, quod interest, sed deditur est hosti.

*Obfides etiam sine consensu suo, &c.* ] = Si populus, qui oblidem dat, utut invitum, fidem datam violat, obfides omnino tenetur ex facto regis, quia factum illud appro-

## A D §. LVII.

*Quæritur*, an rege, cui obfides da-

B b b 2

» approbat. & approbare tenetur : causam  
» igitur hostis sequitur.

# A D §. LIX.

A L I A species accessionis est pignus,  
quod in securitatem facieris datur : quod  
» ex pacto, & dispositione partium depen-  
» det.

Et ex alio jam debito retinentur ] = Jure  
» repressaliarum. Vid. §. 55.  
Nisi obliet fides data ] = Nam caveri pot-  
» est pacto adjecto de reddendis pignori-  
» bus, ubi id, cujus nomine data sunt,  
» impletum erit. d. §. 55. Quod verum  
» esse, diximus, si expresse additum sit,  
» in nullam aliam causam intervenientem  
» retineri posse.

Non tam stricte sumatur, quam illa de  
» oblietibus ; neque enim aequale est odium ]  
» Sensus est, causam pignoris esse favora-  
» biliorē, quam oblidum, quia laxius  
» agere possumus cum rebus, quam cum  
» hominibus. At verum non est, pignoris  
» causam magis esse favorabilem. Verum  
» quoque non est, jure naturæ differen-  
» tiam juris oriri ex odio, vel favore, ut  
» alibi vidimus.

Res enim nata sunt ut teneantur ] = Id  
» est ut alienentur, & usu consumantur.

Non & homines ] = Equidem non sunt  
» nati ut teneantur ; sed nati sunt ut, si  
» civitati se subijciunt, factum suæ civita-  
» tis præstare teneantur.

# A D §. LIX.

N U L L U M tempus id efficere posse ne

initio sit pignoris ] = Quia præscriptiones  
» sunt juris civilis ; adeoque jure naturali  
» temporis lapsu jura non finiuntur, nisi  
» præsentis possessionis deficiat memoria.

Si id præstetur, &c. ] = Tunc enim tol-  
» litur obligatio principalis.

Nam qui aliam causam veterem, &c. na-  
» tam habet, &c. ] = Sensus est, quod actus  
» hujus causa duplex reddi possit : alia in-  
» titutu debitoris, qui ex veteri contractu  
» se tutum putat ; alia intuitu creditoris,  
» qui ex derelicto sibi jura quantum optia-  
» tur.

Non creditur ex nova procedere ] = Id est,  
» ex derelictione. At frustra hæc dicuntur.  
» Vera ratio est, quia tempus non est mo-  
» dus finiendæ obligationis.

Veteri contractui ] = Scilicet, pignoris,  
» ex quo constat, creditorem rem alienam  
» sub conditione tenere, qua existente res  
» ei restitui debet.

Non derelictioni ] = Id est, non præsumi-  
» tur derelicta, sed is animus probari de-  
» bet.

Nisi certa conjectura aliam interpretati-  
» nem exprimat ] = Ex conjecturis nihil pro-  
» batur : sed animus ille factis certis, &  
» indubitatis probari debet.

Uti si quis luere cum vellet, impeditus  
» id silentio transmississet ] = Hoc factum non  
» sufficit, quia debitor allegare potest, se  
» ob potentiam creditoris impotentem, vel  
» ob penuriam sumtuam, jura suam perso-  
» qui non potuisse.

Tanto tempore, quod ad consensum con-  
» jecturam sufficere possit ] = Immo nullo tem-  
» pore conjectura talis sufficit. Vid. d. l.  
» 2. c. 4. §. 1. & jure Romano id demum  
» ex utilitate publica statutum est, ut do-  
» minia, & possessiones rerum aliquando  
» certa sint.

## CAPUT XXI.

De fide manente bello, ubi de induciis, commeatu, captivorum redemptione.

- I. *Inducie quid sint, & an id tempus veniat pacis an belli nomine.*
- II. *Vocis origo.*
- III. *Nova indictione post inducias non opus.*
- IV. *Quomodo computanda sint tempora induciis præfinita.*
- V. *Quando obligare incipiant.*
- VI. *Quid per inducias liceat.*
- VII. *An retrocedere, & rescire mania, & similia.*
- VIII. *De locis occupandis distinctio.*
- IX. *An redire possit, qui vi majore retentus est, circa exitum induciarum.*
- X. *De specialibus induciarum portionibus, & quæ inde queri solent.*
- XI. *Induciarum portionibus ab altera parte ruptis, alteram bellum movere posse.*
- XII. *Quid si pœna addita fuerit?*
- XIII. *Privatorum facta quando inducias rumpant.*
- XIV. *In jure commuendi extra inducias qualis sionenda interpretatio.*
- XV. *Qui nullitum nomine veniant.*
- XVI. *Ire, venire, abire, quomodo hic accipienda.*
- XVII. *De extensione ad personas.*
- XVIII. *Ad bona.*
- XIX. *Covitiis, & gentis nomine qui veniant.*
- XX. *An concessio juris commuendi morte extinguatur.*
- XXI. *Quid si data sit, donec qui dedit voluerit?*
- XXII. *An securitas & extra territorium debeat.*
- XXIII. *Favor redemptionis captivorum.*
- XXIV. *An lege interdici redemptio possit, distinctione explicatur.*
- XXV. *Ius in captivum cedi posse.*
- XXVI. *Posse ab uno pretium pluribus deberi.*
- XXVII. *Conventio an rescindi possit ob divitias captivi ignoratas.*
- XXVIII. *Quæ bona capti captorem sequantur.*
- XXIX. *An heres pretium debeat, distinctione explicatur.*
- XXX. *An redire debeat qui dimissus est ut alterum liberet, eo mortuo.*

Æn.X.

532.

h. Ann.

XIV.c.32.

est. hist.

III.c. 31.

e. liad.

L. XXII.

vers. 261.

\* I. 1. Solent & inter bellum \* a summis potestatibus concedi quædam, ut cum \* Virgilio, & \* Tacito loquar, \* belli commercia, Homero *εὐνομεῖον*, \* qualia sunt induciæ, \* commeatus, \* captivorum redemptio. \* Induciæ sunt conventio, per quam, bello manente, ad tempus bellicis actibus abstinendum est. Bello, inquam, manente :

GRONOVII.

\* *Belli commercia* ] Communicationes, communicationesque nihil hostile habentes.

Bbb 3

GRONOVII.



+ belli somnum dicere. Sic & ipsas \* forenfes ferias pacem vocavit + Papius : & + somnum (aa) Aristoteles vinculum sensuum, quo exemplo, & inducias + belli vinculum recte dixeris.

3. In M. Varronis autem expositione, quam & Donatus \* sequitur, hoc \* recte reprehendit <sup>a</sup> Gellius, quod paucos dies adiecit, ostendens solere + & in horas dari, addam ego \* in annos etiam viginti, triginta, + quadraginta, etiam + centum : quarum apud Livium exempla, + quæ & illum <sup>c</sup> Pauli Jurisconsulti definitionem redarguunt : *inducias sunt cum in breve, Et in præsens tempus convenit, ne invicem se laceffant.*

4. Fieri tamen poterit, ut si appareat, alicujus conventionis + rationem unicam, & per se moventem in solidum fuisse <sup>10</sup> cessationem actionum bellicorum, + ut tunc, quod de pacis tempore dictum est, per inducias valeat, + non ex vi vocis, + sed ex mentis certa collectione, de qua + alibi <sup>d</sup> egimus.

II. Videtur autem induciarum nomen non ab eo, quod Gellius vult, + inde uti jam, nec ab *endoitu*, id est, introgressu, ut + Opilius voluit, venisse, + sed quod *inde*, i. e. a certo tempore <sup>11</sup> otium sit, quo modo + *ἐνδοιτίας* Græci vocant. Apparet enim etiam + ex Gellio + & Opilio, veteribus per *ε*, non per *c* litteram scriptum hoc nomen, quod nunc pluraliter profertur, olim haud dubie etiam singulariter. Vetus scriptura fuit + *indoitia* : nam *otium* tunc + *otium* enunciabant a verbo *otio*, quod nunc uti dicimus, <sup>c</sup> sicut ex *poina* (nunc *paxiam* scribimus) fit *paxio*, & ex *Poino* (qui nunc *Pannus*) fit *Panicum*. Sicut autem ex eo, quod est *ostia*, <sup>f</sup> *ostiorum*, factum est nomen <sup>d</sup> *Ostia* *Ostie* : + sic ex *indoitia* *indoitiorum*, factum est *indoitia*, *indoitia*, deinde *inducia*, + cujus, ut dixi, + plurale nunc tantum in usu est. olim, ut Gellius <sup>f</sup> monuit, etiam unitatis numero enunciabatur. non longe abest Donatus, <sup>ε</sup> cum inducias dictas vult, quod in dies otium præbeant. + Sunt ergo induciæ in bello otium (bb), non pax : itaque accurate loquuntur historici <sup>b</sup>, + qui narrant sæpe, pacem negatam, inducias datas.

+ III. + Quare + nec nova <sup>12</sup> indictione opus erit : nam <sup>13</sup> sublato impedimento temporali, + ipso jure se exferit status belli <sup>14</sup> non mortuus, sed

## G R O T I I.

<sup>a</sup> Sicut ex *poina* (nunc *paxiam* scribimus) fit *paxio* ] Vide Serenium in X. Ranculos ad vocem *marorum*, (vers. 24.)  
<sup>d</sup> Ostia Ostie ] Et ex *ostio*, *ostiorum*, factum est *ostia*, *ostia*.

## G R O N O V I I.

<sup>9</sup> Forenfes ferias pacem ] 4. Silv. 4. Certe jam Latia non misceat jungia leges, Et pacem piger annus habet. (Vers. 79, 80.)

<sup>10</sup> Cessationem actionum ] Non ut cessaretur propter aliud, velut colloquii causa, aut religionis, aut similibus, sed tantum ut cessaretur, velut in longis multorum annorum induciis.

<sup>11</sup> Otium sit ] Otium pro pace Cicero 2,

fam. 17. Si antea auditum erit otium esse in dyria, legiones ventura non sunt. Agert. 2, 27. Ego vobis in hunc annum consil populiis ostia paxem, tranquillitatem, otium.

<sup>12</sup> Indictione opus erit ] Ad bellum post inducias repetendum.

<sup>13</sup> Sublato impedimento temporali ] Elapso tempore inducias præstituto.

<sup>14</sup> Non mortuus, sed sopitus ] Non extinctus, absolutus, sed intermissus; non finitus, sed suspensus.

(aa) Vide Philosophi Librum De Somno, & *Epigilia*, Cap. 2. in fine. J. B.

(bb) De toto isto argumento confer P. V. RENDORFIUM nostrum, De Jure Nat. & Gent. Lib. VIII. cap. 7. §. 3., & seqq. J. B.

G R O -

<sup>a</sup> Ad Ter. Euv. ad. I. sc. 1. vers. 15.  
<sup>b</sup> Lib. I, c. 25.  
<sup>c</sup> L. post. luminum. 19. D. de captivis. §. 1.

<sup>d</sup> Lib. II, c. 16. §. 20.

<sup>e</sup> Gell. XIX. c. 2.

<sup>f</sup> 4. loc. g. Ad Ter. Euv. I. 1. 15.  
<sup>b</sup> Liv. Plut. Juc. fin. i. Antig. 1. si vult. §. 1. D. de passis. Mart. Land. 9. 29.

sed sopitus, ut <sup>15</sup> + dominium, & patria potestas in eo, qui a furore convaluit. Legimus tamen apud + Livium, ex fecialium sententia + finitibus induciis indictum bellum: sed nimirum istis non necessariis cautionibus ostendere veteres Romani voluerunt + quantopere pacem amarent, & quam iustis de causis in arma traherentur. Innuit hoc ipse + Livius: cum *Vejentibus imper acie dimicatum apud Nomentum, & Fidenas fuerat, induciae inde, non pax facta, quarum & dies exierat, & ante diem rebellaverant: missi tamen feciales, nec eorum, cum more patrum jurati reperiunt res, verba sunt audita.*

+ IV. 1. Tempus induciis adscribi solet + aut continuum, ut in centum dies, + aut cum designatione termini, ut usque calendas Martias. In priori <sup>16</sup> ad momenta temporum facienda est numeratio: + id enim naturae convenit. nam + quae sit <sup>17</sup> ad civiles dies computatio, + ex legibus, aut populorum moribus venit. In altero genere dubitari solet, + utrum ad quem diem, aut mensem, aut annum dictum est duraturas induciae, is dies, mensis, + annus exclusus, an comprehensus intelligatur.

2. Certe in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, <sup>18</sup> + intra rem, + ut cutis terminus est corporis: <sup>19</sup> + extra rem, + ut flumen terminus est terrae. Ad utrumque hunc modum, etiam qui <sup>20</sup> voluntate constituuntur, termini + constitui possunt. Magis autem naturale videtur, + ut terminus sumatur qui pars sit rei: *πῶς λήγεται τὸ ἔμπροσθεν ἑαυτοῦ, terminus dicitur quod ultimum cuiusque est*, inquit + Aristoteles: + nec usus repugnat. si <sup>21</sup> quis sic dixeris, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur. Prædixerat Cæsari Spuria periculum, quod non ultra Idus Martias proferretur. Interpellatus ipsis Idibus, dixit + venisse quidem, sed non præterisse. Quare multo magis fumenda est hæc interpretatio, + ubi temporis productio favorem in se habet, ut in induciis, quæ humano sanguini parcunt.

3. At vero, <sup>21</sup> + a quo die mensura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra mensuram non erit: + quia ejus propositionis vis est discernere, non conjungere.

+ V. Illud

G R O T I I.

G R O N O V I I.

+ Ut terminus sumatur qui pars sit rei] Baldus de Statutis in verbo usque. Bartolus in l. patronus. D. de legatis III. & l. nupta D. de senatoribus. Archidionemus in c. ecclesias. XIII. q. 1. Hieronymus de Monte libro de finibus c. 27.

+ Venisse quidem, sed non præterisse] Dion: *πῶς λήγεται τὸ πρὸς ἑαυτοῦ.* (Lib. XLIV. pag. 281. E. Ed. H. Steph.) Appianus: *πρὸς ἑαυτοῦ αὐτοῦ.* (Postrema verba non tantum sunt Appiani. (De Bell. Civ. Lib. II. pag. 522.) sed & PLUTARCHUS, qui trahit ex Hærodoti, Cæsarem de adventu Mithridatis sibi gratulantem castiganti, Vit. Cæs. pag. 737. E. Tom. II. Ed. Weck. J. B.

<sup>15</sup> Dominium] Administratio rerum fortium: <sup>16</sup> Ad momenta temporum] Ab hora, qua consensus est in inducias, ad horam eandem centesimi diei.

<sup>17</sup> Ad civiles dies] Ut quæ supersunt horæ ultimi diei, simul comprehendantur, ut l. 38. D. de V. S.

<sup>18</sup> Intra rem] Extremitas, vel ultima partes rei.

<sup>19</sup> Extra rem] De proximo rem attingentia: <sup>20</sup> Voluntate] Arbitrio hominum, ubi natura non facit terminos.

<sup>21</sup> A quo die] Ut sit, post quem diem; non, cum quo die.

G R O.

+ V. Illud obiter addam, inducias & si quid est simile, ipsos contrahentes + statim obligare ex quo contractus absolutus est: at subditos utrinque obligari incipere, ubi induciæ <sup>22</sup> acceperunt formam legis, cui inest exterior quædam publicatio: qua facta + statim quidem incipit habere vim obligandi subditos, sed ea vis, si publicatio uno tantum loco facta sit, non <sup>23</sup> per omnem ditionem eodem momento se exferit, + sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam. Quare si quid interea a subditis contra inducias factum sit <sup>a</sup>, + ipsi a pœnis immunes erunt, & + neque tamen eo minus contrahentes damnum refarcire debebunt.

*a* Bart. ad l. comens pop. Pen. c. 2. de const. & ibid. Fel. n. 7.

+ VI. 1. Quantum per inducias liceat, quantum non liceat, + ex ipsa definitione datur intelligi. Illiciti enim sunt + omnes actus bellici, + sive in personas, sive in res, id est, + quicquid vi fit adversus hostem: id enim omne per induciarum tempus + fit contra jus gentium, ut in concione ad milites loquitur L. Æmilius apud <sup>b</sup> Livium.

<sup>b</sup> Lib. XL. c. 27.

2. Etiam quæ res hostium <sup>24</sup> casu aliquo ad nos pervenerunt, ex + reddendæ erunt, + etiamsi ante nostræ fuissent: quia, quod + jus externum atinet, + ex quo hæc dijudicanda sunt, + ipsorum sunt factæ: & hoc est, quod ait Paulus jurisconsultus, + <sup>c</sup> + induciarum tempore postliminium non esse, + quia postliminium requirit, ut antecedit jus bello capiendi: quod per inducias non est.

<sup>c</sup> L. 19. §. 1. D. de Captiv.

3. + Ire, & redire ultro, citroque, + sed eo paratu, qui periculum nullum ostenter, licet. Notatum hoc <sup>b</sup> a Servio ad illud <sup>d</sup> Maronis, *Mixti- que impune Latini*, ubi & hoc narrat, obsessa urbe a Tarquinio inter Porsennam, & Romanos. factis induciis, cum ludi Circenses in urbe celebrarentur, ingressos hostium duces curuli certamine contendisse, & vi- ctos coronatos.

<sup>d</sup> Æn. XI. 134.

+ VII. Interius <sup>25</sup> recedere cum exercitu, quod Philippum fecisse legimus apud + Livium, + cum induciis non pugnat: + nec reficere mœnia, nec militem conscribere, + nisi quid specialius convenerit.

<sup>e</sup> Lib. XXXI. c. 78. Add. Frontinus l. II, c. 13. n. 8.

VIII. 1. Corruptis <sup>26</sup> hostium præsidii loca invadere, quæ ipsi tenebant, + haud dubie contra inducias est. + talis enim acquisitio justa esse non potest, nisi ex jure belli. Idem habendum, + si qui subditi desicere ad hostem velint. Exemplum est apud Livium, lib. XLII. *f* Cor-

*f* Corp. 46. 1141,

G R O T I U S

G R O N O V I U S

*g* Neque tamen eo minus contrahentes damnum refarcire debent ] Ut de Scione apud Thucydidem IV. ( Cap. 122. ) Defendi itaque non potest quod ab Hispanis in Italia factum narrat Mariann XXVIII, 7.

*h* A Servio ] Ad XI. Æneidos. ( vers. 134. )

*i* Nisi quid specialius convenerit ] Ut apud Perusum lib. III.

<sup>22</sup> Acceperunt formam legis ] Ex quo solenniter promulgatae sunt.

<sup>23</sup> Per omnem ditionem ] Per omne territorium.

<sup>24</sup> Casu aliquo ] Non industria, aut opera nostra.

<sup>25</sup> Interius recedere ] Intra fines ex eo loco; unde aliqui non facile sine consensu digredimur, ut Philippus apud Liv. 31, 39.

<sup>26</sup> Corrupti ] Sollicitatis ad defectionem pecunia, vel promissis, ut Sulla illis L. Scipioni. Appian. I, civ. pag. 401. Flor. 3, 21.

C c c

G A O

nei, & Haliartii favore quodam infuso in reges legatos in Macedoniam miserunt præsidium petentes, quo se adversus impotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est, præsidium se ob inducias

a Cap. 123. cum Romanis factum mittere non posse. Apud Thucydidem libro 4<sup>to</sup> Brasidas Mendam civitatem ab Atheniensibus ad Lacedæmonios deficientem induciarum tempore recipit: sed additur excusatio, quia habebat 27 quæ ipse vicissim Athenienses criminaretur.

2. + Derelicta sane occupare licet, + dum vere derelicta, id est, eo animo ne amplius sint quorum fuerant, + non si incustodita, sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit. + dominium enim manens injustum facit alterius possessionem. quo refellitur Belisarii adversus Gothos b Proc. II. cavillatio, + qui tali obtentu c loca præsidii nudata per inducias invaserat. Gottb. c. 7.

IX. 1. Quæritur, an qui 28 vi majore impeditus quo minus recederet, intra fines hosticos deprehenditur postquam exierint induciæ, jus redeundi habeat? + Si jus externum gentium respiciamus, non dubito + quin hic par sit ei, qui cum in pace venisset bello repente exorto inter hostes fato suo deprehenditur, quem captivum manere ad pacem usque, supra c notavimus; + neque justitia interna deest, + quatenus bona, & actiones hostium pro debito civitatis obligantur, + & 29 in solum capiantur: + nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes, in quos bellorum mala recidunt.

c Lib. III.  
a. 9. §. 4.  
d L. Caesar. 15. l. interdum.  
16. §. 6. p. 8.  
D. de publican.

2. + Nec quæ 30 de commissi causa d circa merces tractantur adferri huc debent, nec quod 31 apud Ciceronem est de inventione secundo, de nave rostrata vi ventorum in portum delata, quam 32 ex lege quæstor publicari volebat. 33 Ibi enim + vis major a pœna liberat; 34 + hic + proprie de pœna non agitur, + sed de jure, quod certo tantum tempore interquiescebat. Tamen + quin tale remittere, + benignius, quin & generosius sit, nullam habet dubitationem.

+ X. Sunt & quædam + per inducias illicita, + ob specialem conventionis naturam; ut si tantum + sepeliendorum hominum causa datæ sint induciæ, nihil erit immutandum: sic + si obfessis datæ induciæ tantum ne oppu-

## G R O T I U S.

k Loca præsidii nudata ] Portum, Centumcellas, Albanum.

l Si obfessis data inducia tantum ne oppugnetur ] Ut a Totila Neapolitanis apud Procopium. (Gothic. III. 1.)

## G R O N O V I U S.

27 Quæ ipse vicissim Athenienses ] Fecisse contra inducias. Vel quibus ipse. (Nisi hellenismo uti voluerit Auctor, videtur potius scripsisse, quæ ipse vicissim in Athenienses criminaretur: & 27 in postea omissum à Typographis, ob similitudinem vocis præcedentis in rem desinentis. J. B.)

28 Vi majore ] Orat. Luc. l. 25. §. 6. C. locati: quæ consilio humano neque provideri neque vitari potest.

29 In solum ] Vicem ejus, quod solvi debet.

30 De commissi causa ] Si tempestate acta navis præterierit locum, ubi applicare debebat, & vestigal solvere: vestigali autem non soluto merces incidunt in causam commissi.

31 Apud Ciceronem de inventione secundo ] Cap. 32.

32 Ex lege ] Si quæ rostrata navis in portu deprehensa esset, ut publicaretur.

33 Ibi enim ] In commissis.

34 Hic proprie ] In detinendo eo, qui deprehenditur inter fines.

G R O -



oppugnentur, \* jam auxilia, & commeatus admittere non licebit: nam cum tales induciæ alteri partium profint, \* non debent interim ejus, qui dedit, causam duriorē facere. Interdum & <sup>35</sup> convenit, ne commeare liceat. <sup>m</sup> Interdum personis cavetur, non & rebus: quo casu <sup>36</sup> si ad res defendendas lædantur personæ, nihil contra inducias fiet: \* nam cum liceat res defendere, personarum securitas <sup>37</sup> ad id, quod principale est, non quod in alicujus consequentiam venit, referenda est.

XI. Si fides induciarum a parte altera rumpatur, quin læso liberum sit \* etiam sine indictione ad arma venire, frustra dubitatur. \* nam capita <sup>38</sup> conventionis insunt conventioni per modum conditionis, ut paulo \* ante diximus. Reperias quidem in historiis exempla eorum, <sup>39</sup> \* qui sustinuerint in finem induciarum. Sed & bellum illatum Hetruscis <sup>b</sup> & aliis, quod contra inducias fecissent, legas: quæ diversitas \* argumento est, jus ita esse ut dicimus, \* sed eo jure uti, vel non uti, in arbitrio esse ejus, qui læsus est.

XII. Illud constat, \* si <sup>40</sup> pœna conventa poscitur, & persolvitur ab eo, qui contra fecit, \* jam bellandi jus non esse: \* ideo enim pœna solvitur, ut cætera salva maneant. Et contra, si <sup>41</sup> bellum moveatur, recessum a pœna censei debet, \* quando optio data est.

XIII. \* Privata tamen facta non rumpunt inducias nisi publicus actus accedat, \* puta <sup>42</sup> imperii, aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur accedere, \* si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur: \* si non reddantur res.

XIV. \* Jus commeandi \* extra inducias <sup>43</sup> privilegium quoddam est. quare in ejus interpretatione sequenda sunt quæ <sup>44</sup> de privilegiis traduntur. Est autem hoc privilegium \* neque tertio noxium, \* neque danti admodum grave: \* ideo <sup>45</sup> intra <sup>c</sup> verborum proprietatem laxa magis, quam stricta interpretatio admittenda est, \* eoque magis si non petenti datum <sup>12</sup>.

## G R O T I I.

<sup>m</sup> Interdum personis cavetur, non & rebus ] Vide c. significavit 11. de Judic. De induciis cum exceptione locorum exempla habes apud Procopium, & Menandrum Protektorē.

## G R O N O V I I.

<sup>35</sup> Convenit, ne commeare ] Diserte ponitur in pactis induciarum, ne utrumque inter partes hostiles liber sit commeatus.

<sup>36</sup> Si ad res defendendas ] Si, quæ res alterius invadunt, violentur persona.

<sup>37</sup> Ad id quod principale ] Ita accipienda est, ut directo, & per se personæ nihil hostile facientes non lædantur; non, ne lædantur, dum ea, quæ per inducias licet arceri, ac prohibere, attentant.

<sup>38</sup> Conventionis insunt ] Omnia conventionis capita insuntur, & læduntur in uno, quasi singulis esset adjectum, hoc onus saluum fo-

re, si & cætera salva fuerint.

<sup>39</sup> Qui sustinuerint ] Non reddiderint per pro pari, & ruptis ab altera parte indiciis profuerint vicissim ad hostilia, sed expectaverint finem.

<sup>40</sup> Pœna conventa ] In pacto induciarum eo casu, si quis eas violat.

<sup>41</sup> Bellum moveatur ] Post violatas inducias alter vicissim aliquid hostile fecerit, is pœnam conventam poscere nequit: jam enim videtur legisse alterum eorum, quæ optare potuit.

<sup>42</sup> Imperii, aut ratihabitionis ] Si jussa fuerint aut approbata ab eo, penes quem imperium est.

<sup>43</sup> Privilegium quoddam ] Certis personis plerumque datur, quum in aliis maneant bellum.

<sup>44</sup> De privilegiis ] Juribus singularibus, quæ non ad exemplum trahuntur. §. 6. Instit. de J. a. g. c.

<sup>45</sup> Intra verborum proprietatem ] Quatenus propria verborum significatio permittit.

a Libro  
hoc c.  
XIX. §.  
14. & XXX.  
§. 36.  
b Liv. lib.  
IX. c. 41.  
c. seq. &  
Lib. X. c.  
37. 45.

c Vide supra  
l. II.  
c. XVI §.  
datum 12.



XVIII. Similiter + bona non quævis comprehenduntur, + sed quæ solita sunt ad iter assumi.

XIX. Expressio comitum nomine + non sunt intelligendi hi, s; quorum causa magis est odiosa, quam ipsius cui prospicitur. + Tales sunt piratæ, latrones, transfugæ, desertores. + Gentis expressum nomen in comitibus, satis ostendit facultatem ad alios non porrigi.

+ XX. Jus commendi + cum veniat ex vi potestatis, in dubio non exlinguitur s; morte concedentis, secundum ea, quæ + alibi diximus de regum, & aliorum imperantium beneficiis.

XXI. Disputari solet de eo, quod dictum est in hunc modum, s; + *quandiu voluerit*. Et verior est sententia eorum, qui existimant durare s; beneficium tale, etiam si s; novus volendi actus non intercedat, + quia durare in dubio præsumitur, quod ad juris effectum sufficit; + non etiam ubi is, qui concessit, + desinit posse velle; + quod per mortem contingit. + Persona enim sublata; collabitur etiam illa præsumptio durationis, + sicut accidens interitum substantiæ.

XXII. Commendi autem securitas ei, cui data est, + debetur etiam extra territorium concedentis: + quia datur s; contra jus belli, quod per se territorio non includitur: ut alibi + a nobis dictum est.

XXIII. + Captivorum redemptio multum habet favoris, maxime apud Christianos, + quibus lex + divina hoc misericordiæ genus peculiariter commendat. *Captivorum redemptio, magnum, atque præclarum + iustitiæ munus est*: verba sunt + Lactantii. Ambrosio captivos redimere, maxime ab hoste barbaro, + præcipua, & summa liberalitas s; vocatur. Idem s; defendit suum, & ecclesiæ factum, + quod vasa ecclesiæ + etiam initiata confregerint,

## G R O T I U S

his, quæ diximus supra hoc libro cap. V. §. 2.

o Non etiam ubi is, qui concessit, desinit posse velle, quod per mortem contingit ] L. Lucius Titius. 32. de donationibus, ita ut eam emendat vir magnus Antonius Faber, voluero ponens pro voluerit. (Consect. Jur. Civ. Lib. II. c. 19.) Adde l. locatio. 4. ff. locati: Cardinalem Tschirn pp. conclusion. 751. lit. p. Reinking. lib. II, classe 11. c. 8. num. 30.

p Quod vasa ecclesiæ etiam initiata confregerint, ut captivi redimerentur ] Imitatus hoc Ambrosii factum Augustinus narrante Pelsio, (De Vita, Augustini. Cap. 24. qui contra carnalem sensum quorundam id factum dicit. Imitatus est, & in eadem Africa episcopus Deogratias, narrante Victor Uticensi lib. I. Vas, quod Remigii fuerat, datum ad redimendos a Nortmannis captivos, narrat in Remigii vita Hincmarus. Simile factum archiepiscopi Brementensis Rimberti laudat M. Adamus Brementensis ecclesiasticæ historiæ cap. 32. Probat hoc synodus universalis sexta, decreto relato in causam XII, questione 11. Quæ adjungenda

## G R O N O V I U S.

55 Quorum causa magis est odiosa ] Qui minus sunt favorabiles, adeo ut videatur concessurus non fuisse, qui concessit, si suo nomine petissent.

56 Morte concedentis ] Sic ut a novo Imperatore novus commentus sit petendus, si quis uti velit.

57 Quandiu voluerit ] Quoties concessi aliquid alteri licitum fore tamdiu, quandiu id ei concedere velim.

58 Beneficium tale ] Postquam semel, iterumque eo usus est, qui accepit.

59 Novum volendi ] Etsi nec verbis, neque alio certo signo me adhuc velle ostenderiam.

60 Contra jus belli ] Ut in aliquem non licet quod jure belli licet: licet autem in hostes jure belli quidvis hostile etiam extra territorium,

61 Etiam initiata ] Quibus ad sacrum usum jam ubi fuissent sacerdotes.

ut captivi redimerentur. <sup>62</sup> Ornatus, inquit, sacramentorum, redemptio captivorum est, & multa alia in eandem sententiam.

XXIV. 1. Quibus adducor, ut non audeam indistincte + probare leges illas, quæ captivos redimi vetant, quales + apud Romanos fuisse legimus: <sup>a</sup> nulli civitati viliores captivi, quam nostræ, + ait in senatu Romano quidam. Eadem civitas + Livio <sup>b</sup> dicitur minime in captivos jam inde antiquitus indulgens. Nota est in hanc rem Horatii <sup>c</sup> ode, ubi captivos redimere vocat <sup>d</sup> conditiones + fœdas, & exemplum perniciem trahens: + flagitio additum damnum. Sed quod <sup>e</sup> Aristoteles in Laconum institutis reprehendit, idem in Romanorum culpari solet: + nimis scilicet illa omnia directæ ad res bellicas, quasi in illis solis salus civitatis consisteret. Atqui si rem humanitatis modo æstimamus, + satius sæpe esset, jus, quod bello petitur, amitti, q̃ quam plurimos homines, & quidem cognatos, aut populares, relinquere in gravissimis ærumnis.

<sup>a</sup> Livius  
lib. XXII.  
<sup>c</sup> 59.  
<sup>b</sup> Ibid.  
<sup>e</sup> III. Od.  
<sup>d</sup> Politic.  
Lib. II.  
Cap. 7.  
Lib. VII.  
Cap. 17.

2. Non videtur ergo lex talis iusta, <sup>64</sup> + nisi appareat opus tali rigore, ut majora, aut plura mala aliqui moraliter inevitabilia caveantur. + Nam in tali necessitate, cum <sup>65</sup> ipsi captivi ex charitatis lege suam fortem patienter ferre debeant, potest hoc eis injungi, & aliis, ne quid contra faciant, præcipi, secundum ea, quæ de cive ob bonum publicum dedendo scripsimus <sup>f</sup> alibi.

<sup>e</sup> Lib. II.  
c. XXV. §.  
3.

XXV. + Non sunt quidem moribus nostris servi, qui bello capiuntur: non dubitem tamen, quin jus exigendi pretium redemptionis a capto possit ab eo, qui captum tenet, <sup>66</sup> + in alium transcribi: + nam & incorporea alienari natura patitur.

XXVI. + Et potest idem pluribus debere pretium, si ab uno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio: sunt enim diversa hæc debita ex diversis causis.

XXVII. Conventio de pretio facta + rescindi non potest, eo quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur: + quia iure gentium externo, de quo quærimus, <sup>67</sup> + nemo cogitur supplere quod in contra-

ctū

#### G R O T I U S.

q̃ Quam plurimos, homines, & quidem cognatos, aut populares, relinquere in gravissimis ærumnis.] De Mauriti Imperatoris ob tale factum sciria admodum penitentia vide. *Z. nam.* (Lib. XIV. Cap. 17. pag. 77, 78. Ed. Reg.)

#### G R O N O V I U S.

<sup>62</sup> Ornatus sacramentorum.] Si supplex facta impendatur in redimendos captivos, honoratur, & ornatur, non violatur.

<sup>63</sup> Conditiones fœdæ.] Quod his milites redduntur tegiores, & facilius armis abjectis in captivitatem consentiant, certi sibi redemptum iri.

<sup>64</sup> Nisi appareat.] Nempe quia tanti taxantur, aut id pro eis petitur, quod non possit, nisi gravi republice detrimento, concedi.

<sup>65</sup> Ipsi captivi ex charitatis lege.] Mithridates oppugnans Cyzicum 3000. captivorum in navibus ad urbem admovit, qui manus tendentes ad moenia orabant, ut sibi parcerent cives: donec Lyfistrates Cyzicorum prætor e muro per præconem eos monuit *ἐφ' ᾧ τὴν εὐσέλειαν ὑπακούετε ἀνθρώπωντος ἀνθρώπων, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν ὑμῖν πόλεως ἐκείνης ἐκείνην τὴν πόλιν ἐκείνην* ut captivi, & in alienam potestatem reddidi fortiter fortunam ferrent. *Appian.* Bell. Mith. pag. 210. Ed. H. Steph.

<sup>66</sup> In alium transcribi.] Donari, delegari creditori, quocumque modo alienari.

<sup>67</sup> Nemo cogitur supplere.] Non est dolus venditoris, si emtor non intelligens quid emit, obtulit plus iusto: ita nec captivi dolus est, si qui cum tenet, honorum ejus ignarus, nec in tempore requirendi copia usus, minoris, quam potuit, eum taxavit.

G R O :

Et minus æquo pretio promissit, + si dolus non intercessit: ut intelligi potest ex his, quæ de contractibus <sup>a</sup> supra a nobis explicata sunt.

+ XXVIII. Ex eo, quod diximus captivos nostros servos non esse, <sup>a</sup> L. II, c. 12. §. 26. sequitur, + cessare illam <sup>68</sup> acquisitionem universalem, + quam accessio- nem esse dominii in personam, <sup>b</sup> diximus alibi. Non alia ergo captori acquiruntur, + quam quæ specialiter apprehenderit: quare + si quid clam secum habet captivus, non erit acquisitum, + quia nec possessum. Sicut Paulus jurisconsultus <sup>c</sup> contra Brutum, & Manilium respondit, qui fundum possessione cepit, thesaurum, quem in fundo esse nesciat, non cepisse: quia qui nescit nequeat possidere. Cui consequens est, ut res <sup>69</sup> eo modo celata ad redemptionis pretium solvendum prodesse possit, quasi retento dominio, <sup>c</sup> L. poss. det. 3. §. Nervatius, 3. D. de acqu. poss.

XXIX. 1. Quæri + hoc solet, + an pretium conventum, & ante mor- tem non solum, ab herede debeatur. Expedita mihi videtur responsio, + si in carcere mortuus est, non deberi: promisso enim inerat + conditio, si liberaretur: + mortuus autem non liberatur. Contra, + si mortuus est cum in libertate esset, deberi. Jam enim lucratus erat id, pro quo promissum erat pretium.

2. Plane fateor, & aliter conveniri posse, ut ab ipso contractus mo- mento <sup>70</sup> pure debeatur pretium, & captivus tantum retineatur, non jam ut jure belli captus, sed ut <sup>71</sup> + a se oppignoratus: & contra pactum iniri posse, ut procedat pretii solutio, + si die præstituto, qui captus sit, liber vivat. + Sed hæc ut minus naturalia non præsumuntur acta, nisi manifestis documentis.

XXX. Proponitur + illud, + an in carcerem redire debeat qui di- missus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui <sup>72</sup> factum morte præ- venerit. Diximus <sup>a</sup> alibi, factum tertii + liberaliter promissum + satis imple- ri, si <sup>73</sup> nihil omittitur ex parte promissoris; + at in onerosis obligari promissorem ad id, quod tantundem valet. Sic ergo in proposita qua- stione + non tenebitur quidem dimissus reddere se custodix: + neque enim id conventum fuit, + neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, neque debebit lucrificare libertatem, + sed <sup>74</sup> ejus, quod præstare non potest,

<sup>d</sup> Lib. II, c. XI. §. 23. <sup>e</sup> *Idem* XV. §. 16. *Hoc libro* c. XX. §. 58.

#### GROTII.

<sup>1</sup> Sed ejus, quod præstare non potest, aestima- tionem præstabit ] Id non fecit Paulus Balio- nius ea lege dimissus ut Carvajalium restitue- ret libertati, qui Carvajalius, antequam libe- raretur, mortuus fuit: quo nomine repre- hendi Balionium Mariana libro XXX. (Cap. 21.) Sed facti speciem paulo aliter narrat Paruta libro II.

<sup>69</sup> *Eo modo celata* ] Possit numerari in parte pretii, nec possit dicere, qui cepit, eam rem jam suam fuisse, ex quo dominum cepit.

<sup>70</sup> *Pure debeatur* ] Sine conditione plerum lib- ertatis recuperata.

<sup>71</sup> *A se oppignoratus* ] Quasi se ipse pro pretio tantisper pignori dederit, donec id repræ- sentaretur.

<sup>72</sup> *Factum morte* ] Mortuus fuerit, ante- quam posset dimitti.

<sup>73</sup> *Nihil omittitur* ] Promissor fecit quod potuit, ut promissum præstaret, quamvis fortu- na intercesserit.

<sup>74</sup> *Ejus, quod præstare non potest* ] Ob alte- rius mortem aliquid dabit pro sua redemptione.

#### GRONOVII.

<sup>68</sup> *Acquisitionem universalem* ] Etiam rerum incorporalium captivi.

#### GRONO-

*a L. natu-  
ralis. §. 5.  
1. de præ-  
scrip. l. ult.  
§. de cond.  
ob caus.  
deti.*

potest, æstimationem præstabit. Hoc enim \* naturali simplicitati congruentius, quam quæ 75 in actione \* de præscriptis verbis, & de condictione ob causam dati causa non secuta Romani juris interpretes tradunt.

GRONOVII.

75 In actione de præscriptis verbis ] Damnum præcise promissorem, in quantum interest mea, illud, de quo convenit, accipere: vel repeti, quod datum est quasi ob rem datam, re non secuta.

HENRICI DE COCCEII

# COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXI.

**H**ACRIVS Auctor egit de fide publica, qua bello finis imponitur: hic \* agit de fide, quæ interponitur manente \* bello. *Vid. sup. c. 20. §. 1.*

Id est cohibere manus; quod ad manus non \* veniatur.

*Inter bellum, & pacem, nihil est medium* ] Hoc est, quod supra diximus, omnem statum esse vel belli, vel pacis, \* & tertium non dari.

*Et bellum status est nomen* ] \* Id est, \* non actio, sed status eo nomine indicatur: quæ sunt verba Auctoris in l. 1. c. 1. §. 2. n. 1.

*Qui potest esse, etiam cum operationes suas non exercis* ] \* Id est, etiam cum vi \* non agitur.

*Adus dicitur* ] „ In omnibus negotiis \* moralibus potentia ab actu distinguitur, \* seu ius ab ejus exercitio. *Vid. sup. l. 1. c. 4. §. 15.*

*Non pax est inducia; bellum enim manet, pigna cessas* ] Pax plerumque perpetua est; inducia ad breve plerumque tempus sunt. Per pacem enim tota causa deciditur, & de tota lite transigitur regulariter, indeque perpetua est, & omnis lis ea sopitur; quia per transactionem controversia finitur. In imlatu suspenduntur saltem actus bellici, salva lite, & controversia: adeoque natura negotii est, ut ad breve saltem tempus fiant, v. g. ad mortuos sepeliendos

AD §. I.

**A** SUMMIS potestatibus ) „ De fide minorum potestatum in bello agit. c. 22. \* *seq.*

*Belli commercia* ] \* *Vid. Gron. b. Nam & jura quedam nobis cum hoste communia sunt. Vide l. 3. c. 19. §. 1. n. 1. l. 2. c. 17. §. 19.*

*Qualia sunt inducia* ] „ De quibus usque \* ad §. 14. agitur.

*Commeatus* ] „ De quibus §. 14. & \* *seq.*

*Captivorum redemptio* ] „ De qua §. 23. \* *seq.*

*Inducia sunt conventio, per quam bello manente ad tempus bellicis actibus abstinendum est* ] „ In l. 19. §. 1. ff. empt. & post. induciæ describuntur: cum in breve, & in præsens tempus convenit, ut invicem laesant. Unde Græcis ἐπὶ τῷ χρόνῳ, ἀπὸ τῆς ἐξουσίας,

dos, ut de conditionibus pacis interim tractetur, &c. Ratio in promptu est? quia non patitur odium, & ardor utriusque, nec reipublice utilitas, ut tantæ lites tamdiu pendeant. Atque hinc Varro *ferius belli* dixit apud Gell. l. 1. c. 25. Tota ergo caosa manet in statu, quo est tempore induciarum, & tollitur saltem interim lædendi copia, eodem modo uti feriarum tempore in iudicio privato silitor processus.

Pactio tamen & *paci* tempus addi, & *inducta* in longum tempus constitui possunt, prout enim partes de jure suo disponunt, ita jus est. Essentia igitur *pacis* est ut de causa transigatur; reliqua pacto mutari possunt: perinde uti pactum de non petendo ad certum tempus, vel in certa persona fieri potest: ita pax quoque fieri potest ea lege, ut valeat quamdiu vivunt pacificentes, salvo jure posteris, si recipere velint. Effectus est ut tali pace jos interim, & dominium, etsi temporarium, transferatur in rebus, quæ sunt apud hostem, & is, qui possidet, jus disponendi habeat de rebus illis, nec in eventum rem illam salvam præstare teneatur; non enim jus, & dominium restituitur finito tempore, sed lis, & bellum.

Econtrario essentia *induciarum* in eo consistit, ut suspendatur belli processus; diu autem, ut diximus, suspendi sine præjudicio belli non potest: nec solet nisi partes aliud disponant; ita enim in bello Vejentino centum annorum induciæ contractæ sunt. Liv. l. 1. c. 15. Idem contigit in bello cum Carthibos. Liv. l. 7. c. 20. Aliæ in quinquaginta annos, apud Just. l. 3. in fin. &c. Effectus est, quod his induciæ contractis nihil joris concedatur, sed lis, & possessio interim in eodem statu maneat in rebus contrahentibus, quæ apud hostem sunt.

Hinc jam patet, pacem religiosam veram esse pacem, non *inductas*. Nam t. de ipsa causa controversa transactum, adeoque lis sopita est, & clausula saltem addita, donec inter partes litigantes amicabile compositione aliud convenerit. Ex qua ipsa clausula 2. apparet, pacem illam perpetuam, & æternam esse, quia nunquam finiri, quin nec motari debet, nisi otiosaque partis consensu: temporaria autem tunc est, si post tempus aliquod pax tollitur. Unde notatur in principio tractatus dicitur, *ætterna pax esto*. Adeoque 3. promiserunt contrahentes, se nunquam in perpetuum

violeturos has conditiones pacis, neque inde recessuros, nisi mutuo consensu: possunt ergo ulterius pacifici partes, quod si mutua voluntate non fiat, lis in perpetuum sopita manet. Effectus hujus rei 4. hic est, quod jos verum, & plenissimum in Evangelicos translatum sit, adeo ut nunquam redeat bellum, upote quod in perpetuum est sublatum. Conf. Prudentia nostra jur. publ. c. 18. §. 18. & *Disp. de postlim. in pac. Sect. 1. §. 17.*

Not. in induciis non opus est clausula amnestiæ, quia vi ipsa induciarum sequitur, ne interim invicem lædant: quod plenius exposuimus in *Disp. de Postlim. Sect. 7. §. 11. & 12. Vide supra l. 3. c. 9. §. 1. prop.*

Si quid convenis, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere ] „ Nam si tempore belli, ubi vis hostilis licita est, aliquid fieri valide potest; multo magis id fieri poterit in induciis, ubi vis hostilis suspensa est.

Nisi manifeste appareat, non statum spectari, sed ipsas functiones, &c. ] Id est, ipsas actiones bellicas: certatio enim per vim, quæ actu fit, tempore induciarum fieri nequit.

Contra si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit ]

Adeoque si quid convenerit ut pacis tempore valeat, id tempore induciarum non valet, quia vere pax non est, sed saltem vis hostilis suspenditur.

Pacem sequestrum ] » Sequestrum soppo- nit rem litigiosam; adeoque indigitatur, certamen saltem, seu vim hostilem ad tempus deponi.

Pacem temporalem ] » Voce pacis generaliter sumta, non pro decisione causæ, sed pro quavis compositione, & cessatione violentiæ hostilis: proprie igitur induciæ pax temporaria dici non possunt, quia manet contraversia, quæ per pacem temporariam certo modo finitur.

Pacem castrorum ] Id est, pax inter castra: non ergo de causa ipsa. Vid. Gell. l. 1. c. 5.

Pancorum dierum ] » Pro negotii naturæ. Vid. §. 2. n. 3.

Non definitiones, sed delineationes quædam ] » Pax ibi generaliter sumitur pro quavis pactione, non de causâ, sed de vi hostili.

*Eaque figurata*] • Rectius, significatio-  
• nes generales pacis.

*Bellorum ferias*] • Uti enim in privatis  
• iudiciis suspenditur processu belli in feri-  
• tiis, ita in bello per inducias.

*Belli somnum*] • Quia actus hostiles in-  
• terim quiescent.

*Forestes ferias*] Id est, ferias judiciales.

*Papinianus*] • 4. Syll. 4. Certe jam La-  
• tia non nascantur iurgia leges, & pacem  
• pigrum annu habet, &c.

*Somnus*] • N. m. inducias paulo ante  
• belli somnum vocavit.

*Belli vinculum*] • Quia effectus, & actus  
• bellici quasi vincuntur.

*Reclle reverberandi Gellius*] • Rationem  
• addit, quia & in plures menses, & in  
• paucas horas dari inducie possunt. *Gell.*  
• l. 1. c. 25. At ipse postea addit, Var-  
• ronem noluisse superstitiose inducias de-  
• finire, sed saltem demonstrare. Corator  
• igitur est definitio Jurisconsulti in l. 19.  
• §. 1. cap. 8. post. nam regulariter, &  
• ex natura induciarum, ad breve saltem  
• tempus dari solent.

*Et in horas dari*] • V. g. ad sepeliendos  
• mortuos. *Gell. d. l.*

*In annos etiam viginti*] • *Liv. l. 5. c.*  
• 32. & nostris temporibus inter Impera-  
• torem, & Turcam.

*Quadragesima*] • *Liv. l. 1. c. 15. l. 2.*  
• c. 54.

*Censum*] • *Liv. l. 7. c. 20.* Theodo-  
• sius com Persia. *Sozom. Hist. Eccl. l. 9.*  
• c. 4. Inter Ambraciotas, & Acarnanes.  
• *Diod. Sic. l. 12. c. 60.* Alias inducias in  
• 50. annos. *Iust. l. 3. in fin.* Inducias  
• Belgicas in 12. annos contractas, legis-  
• mus.

*Qua & illam Pauli definitionem reclar-  
• gimus*] • Immo Paulus in d. l. 19. recte  
• definit, quia regulariter in breve tem-  
• pus inducie fieri solent, etsi id pacto  
• mutari possit.

*Rationem unicam, & per se innocentem  
in solidum fuisse cessationem actuum bellico-  
rum*] • Si partes contrahentes non collo-  
• quii, vel alterius negotii causa, quod  
• breve tempus requirit, inducias faciunt,  
• sed ea in genere intentione, ut actus  
• bellici cessent, tunc instat pacis eas ef-  
• fectus putat, juxta regulam interpretationis.  
• At verum hoc non est: nam essentia  
• pacis in eo consistit, ut de ipsa causa  
• transactum appareat, quod non fit si sal-

• tem id actum est, ut actus bellici cessent,  
• etsi longo tempore.

*Ut tunc quod de pacis tempore dictum  
est, per inducias valeat*] • Regulariter enim  
• si quid convenit ut pacis tempore valeat,  
• id induciarum tempore locum non ha-  
• bet, *vid. b. §. n. 2.* exceptionem au-  
• tem, quam Auctor hic ponit, non agno-  
• scimus.

*Non ex vi vocis*] • Quia aliud est pax,  
• aliud inducie.

*Sol ex mentis certa collectione*] • Immo  
• dum partes causam ipsam non decident,  
• sed eam in suspensio relinquunt, certo  
• inde colligitur, eas noluisse pacem con-  
• trahere.

*Atibi egimus*] • L. 2. c. 16. ubi simul  
• probavimus, plerasque interpretationum  
• regulas, quas late ibi tractat Auctor, esse  
• vel falsas, vel mere civiles.

## AD §. II

*Inde uti jam*] • Verba ejus hæc sunt:  
• „Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu  
• „dicas, inde uti jam, pactum induciarum  
• „ei modi est, ut in diem certum non pu-  
• gnatur, nibique incommodi detur: sed ex  
• eo die postea uti jam, omnia belli jure  
• aguntur. Quod dicitur dies certus pra-  
• nitur, pactumque fit, ut ante eum diem  
• ne pugnetur: atque in diem ubi venit, in-  
• de uti jam pugnetur: idcirco ex in, qui-  
• bus dixi, vocibus, quasi per quendam co-  
• itionem, & copulam, nomen induciarum  
• connexum est.

*Opilio*] • Apud Gellium d. l. 1. c. 25.  
• Sed quod inde] • Adeoque inlatia sunt  
• quasi inde omnia.

*Exprectio*] • Quod manus cohibeantur.  
• *Gell. d. l.*

*Ex Gellio*] • Immo ex hoc, & qui ibi  
• allegat Opilio, non apparet, nomen  
• hoc olim per scriptum, sed singulari  
• numero induciam dictum esse. *Gell. l.*  
• 19. c. 8.

*Industria*] • Auctor hoc nulla auctoritate  
• probat.

*Optium enunciant a verbo opti, quod  
nunc uti dicimus*] • Neque hoc probat Au-  
• ctor.

*Et ex industria industria non*] • Unde con-  
• stat, ita olim enunciatæ hæc verba esse?

*P. n. v. l.*



*Pivale nunc tantum* ] „ Nimirum ,  
„ inducia.

*Sunt ergo induciae in bello otium, non  
pax* ] „ Nam causa decisa non est, adeo-  
„ que manet bellum; sed durante bello a-  
„ ctus hostiles suspenduntur.

*Qui narrant, sepe pacem negatam, indu-  
cias datas* ] „ Apud Livium dicitur: indu-  
„ cia, inale non pax facta. L. 4. c. 30. &  
„ apud eundem, l. 8. c. 37. infecta pace  
„ inducia annuas ab urbe retulerunt. Fa-  
„ liscis pacem petentibus annuas inducias  
„ datas esse, refert Livius l. 10. c. 46; &  
„ l. 29. c. 12. Cuius pacem si posses, sin-  
„ nimus inducias facere. Adde Marcel. l.  
„ 27. c. 20. Xenoph. l. 2. de exped. Cyri  
„ p. 302. Tivian. l. 17. Testin. b.

### Ad §. III.

AUCTOR ait, finitis induciis non opus  
esse nova inductione, quia bellum non cess-  
avit: at eo opus esse finita pace, quia no-  
vum bellum est priore finito. Vid. Petr.  
Bell. p. §. l. 2. n. 21.

*Quare* ] „ Quia per inducias bellum non-  
„ dum est finitum, sed durat.

*Ipso iure se exeret status belli* ] Id est, re-  
„ moto impedimento res redit in pristinum  
„ statum.

*Ut dominium, & patria potestas in eo,  
qui a furore convalescit* ] „ Immo nec do-  
„ minium, nec patria potestas proprie qui-  
„ escunt durante furore, sed sola admini-  
„ stratio sopitur.

*Livium* ] „ L. 4. c. 35. junct. c. 60.

*Finitis induciis indictum bellum* ] „ Missi  
„ erant legati, qui res repeterent, d. l. 4. c.  
„ 58. negata restitutione bellum indictum  
„ est, d. c. 58. junct. c. 60.

*Quantopere pacem amarent* ] „ Inviti enim  
„ bellum Vejentium renovabant, imprimis  
„ quia tribuni plebis id quovis modo impe-  
„ diebant, d. c. 60.

### Ad §. IV.

QUÆRITUR, quomodo computetur  
tempus induciarum, an naturaliter, an ci-  
vilitate? Resp. si de mente, & sensu con-

trahentium constat, cessat questio; si non,  
brevius tempus valet, quia id certum, lon-  
gius incertum est, adeoque civilis compo-  
satio obtinet. Petr. Bell. p. §. t. 3. n. 18.

*Aut continuatur* ] „ Si scilicet terminus,  
„ ad quem tempus currere debet, designa-  
„ tus non est, v. g. in 100. dies.

*Aut cum designatione termini* ] „ Adeo-  
„ que ubi terminus, ad quem currere de-  
„ bet, designatus est, v. g. ad Calendas  
„ Martias.

*In priori ad momenta temporum* ] „ Id  
„ est, incipiunt induciae a momento, quo  
„ pacis sunt, & non finiuntur nisi elapso  
„ ultimo centesimi diei momento.

*Id enim natura convenit* ] „ Naturali eni-  
„ computatione per diem intelligitur spa-  
„ tium 24. horarum, & horæ spatium præ-  
„ ter propter 60. momentorum. Elapsis igitur  
„ omnibus his momentis finitæ induciæ  
„ dici possunt.

*Qua sit ad dies civilis computatio* ] „ Ni-  
„ mirum, a solis ortu ad ejus occasum.

*Ex legibus, aut populorum moribus venit,  
&c.* ] „ Adeoque inter gentes, ac populos  
„ non obtinet.

*In altero genere* ] „ Si induciæ sunt cum  
„ designatione termini.

*Utrum ad quem diem, aut mensem;  
aut annum dictum est, &c.* ] „ Duo hic  
„ queri possunt, 1. an terminus a quo  
„ comprehendatur in tempore induciarum:  
„ 2. an terminus ad quem in tempus illud  
„ computetur. Grotius negat priorem qua-  
„ stionem, & affirmat posteriorem.

„ Si proinde induciæ ita contrahuntur,  
„ ut incipiant Kalendis Februarii, & fini-  
„ antur Kalendis Martii, certum est, ex  
„ eo momento, quo Kalendæ Februarii il-  
„ luxerunt, securitatem promissam incipe-  
„ re, indeque omne vis lædendi cessare.

Hinc cum inter Philippum regem Hispa-  
„ niæ, & Henricum Gallie regem conve-  
„ nisset, ut die 5. Febr. 1555. bellum sus-  
„ penderetur, eodem autem die Dux bel-  
„ licus regis Galliarum Vignale expugna-  
„ set, merito quidam opinantur, restituen-  
„ dum castrum, quia captum fuit tunc  
„ cum bellum per inducias suspensum jam  
„ fuit. Quid. ad Grot. l. 3. c. 21. §. 4.  
„ Sed ad Kalendis Martii finitæ cessantur  
„ induciæ, alia questio est? Auctor id  
„ negat, & magis naturale ei videtur, ter-  
„ minum ad quem hic sumi tanquam par-  
„ tem

tem rei. At verius est, finiri inducias eo momento, quo Kalendæ Martiæ illuxerunt; idque ex natura elocutionis, quæ est exclusivæ termini: quod ex objectionibus Grotii magis illustrabitur.

1. Is autem opponit, a. terminum dici quod ultimum cuiusque rei est; adeoque magis naturale videri ut terminus sumatur, qui pars rei sit. *Grot. d. §. 4. n. 2.* Resp. hoc verum de termino, qui est intra rem, adeoque pars rei: uti si induciæ pactæ sunt in 100. dies; tunc enim centesimus dies est pars temporis conventi: ac secus si terminus est extra rem, uti si induciæ pactæ sunt usque ad centesimum diem; tunc enim centesimus dies non magis est pars rei, quam flumen, termino ad flumen assignato: uti igitur tunc flumen non comprehenditur sub termino, ita nec centesimus dies.

2. Allegat Grotius legem *Amniculus §. de V. S.* ubi si quis sic dixit ut *intra* diem mortis aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur. Resp. formula hæc, *intra* diem mortis aliquid fiat, ex natura locutionis comprehendit ipsum diem mortis, quia est pars temporis. Secus igitur si *usque ad diem* mortis faciendi facultas concessa fuisset; tunc enim dies mortis non numerari posset.

Opponit Grotius 3. exemplum *Cæsaris*, cui Spuria periculum prædixerat, quod non *ultra* Idus Martias proferretur: interpellatus ipse Idibus dixit, venisse quidem, sed non præterisse. Resp. Ex natura locutionis, & sensu verborum naturali apparet, formulam non *ultra Idus Martias* necessario includere ipsas Idus Martias; eis enim finitis demum sano sensu dici potest, *ultra Idus Martias*. Aliud autem foret si Spuria dixisset, *usque ad Idus Martias*.

Obijcit 4. Quod hæc interpretatio sit favorabilis, ubi temporis productio favorem in se habet, dum induciæ humano sanguini parcunt. Resp. Ex interpretatione sive favorabili, sive odiosa, nullum ius natura oritur, sed ex sola dispositione, quæ certa, & clara esse debet. Est autem clara dispositionem voluntas, si induciæ indulgent *usque ad certum diem*; tum enim eo ipso dum usque ad diem saltem feceritatem promittunt, satis declarant, eum diem se comprehendere non

voluisse. Accedit, quod brevis tempus certum sit, longius incertum, & dubium. *Conf. l. 24. ff. loc. cond.*

*Intra rem*] = Ubi extremitates pro rei parte habentur.

*Cutis terminus est corporis*] = Utpote cuius illa ultima pars est.

*Extra rem*] = Quæ non pars rei sunt, sed saltem eam attingunt.

*Ut flumen terminus est terra*] = Terræ igitur pars non est flumen.

*Constitutus possunt*] = Ita ut homines quoque terminum intra rem, & extra rem, constituere possint.

*Ut terminus sumatur qui pars sit rei*] = Concludit igitur Auctor, terminum pactis induciis designatum sub dispositione contineri, adeoque intra rem esse.

*Nec usus repugnat*] = Verba hæc sunt legis *Amniculus*, *Eccl. ff. de V. S.* ultimus enim dies est pars termini.

*Venisse quidem, sed non præterisse*] = Idus enim Martiæ nondum elapsæ erant.

*Ubi temporis productio favorem in se habet*] = Jus nature neque ex favore, neque ex odio inferri potest, sed ex certa ratione, quæ cessat, ubi dispositio dubia est.

*A quo die mensura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra mensuram non erit*] = Si statuitur, induciæ a prima Iulii inchoaturas, omnino is dies intra mensuram, adeoque pars rei est. *Conf. Pufend. l. 2. c. 7. §. 8.*

*Quia ejus propositionis vis est discernere, non conjungere*] = Immo cum initium induciarum eo die esse voluerunt, diserte constat, eos diem hunc voluisse esse partem rei.

#### AD §. V.

INDUCIÆ vim accipiunt statim, & ex momento, quo partes ita conveniunt: ut subditi non obligantur nisi id significatum sit, cum jure, & natura impossibile sit parere legi, quam nesciunt, nec imperata facere quis potest, nisi imperatum sit; quod non fit, nisi alter sciat.

Cæterum, ex ejusmodi induciis pacificentes obligantur tanquam ex pacto, subditi vero tanquam ex lege.

Statim

*Statim obligare, &c.* ] = Nam ita dis-  
 • pofuere, ut omnia vis hostilis cessare de-  
 • beat.

*Statim quidem incipit habere vim, &c.* ]  
 • Uti lex valere incipit, ex quo publicata  
 • est.

*Sed per tempus fufficiens* ] = Uti publica-  
 • ta lege tempus indulgetur, intra quod ad  
 • notitiam omnium pervenire potest. Ro-  
 • mani Imperatores id definiverunt numero  
 • duorum Mensium. Nov. 66. c. 1. *Vid.*  
 • *Jus in rem controvers.* l. 1. tit. 3. q. 8.  
 • *Ipsi a paupibus immunes erant* ] = Quia ju-  
 • ro errore tanquam in hostem agunt.

*Neque tamen eo minus contrahentes da-  
 • mnum refarcire debent* ] = Cardinalis Tri-  
 • dentinus ad Guisium misit, qui Valenti-  
 • num per inducias captum repeterent.  
 • *Thuan.* l. 18. p. 364. *Tefm.* b.

## A D §. V L

DIXIMUS, per inducias non conveniri de *causa*, sed de *processu* bellico: per eas igitur nihil juris transfertur in re, de qua bellum geritur, nec in rebus interim captis. Sed r. cessat vis bellica, eoque nec res, nec persone hostium capi, nec res nostræ si ad nos perveniunt, jure possit-  
 • minii retineri possunt; sed reddi debent.  
 2. Inducias durantes non possunt munimenta extrui in terra controversa, quia  
 • omnis laceratio cessare debet; laceratur autem si status mutatur, extructis monimen-  
 • tis, quæ extra inducias impedire potuissent  
 • hostia. Sed nec porro, & 3. in rebus con-  
 • troversis præjudicium perpetuum fieri indu-  
 • ciarum tempore potest, indeque nec alie-  
 • nari possunt: turbatur enim status præfens,  
 • & possessio rerum, de quibus litigatur; uti  
 • licet pendente nihil innovandum in causa  
 • litis.

At 4. in suis rebus, seuque territorio non  
 • controverso omnia facere potest is, qui in-  
 • ducias contraxit, uti in pace. Atque hinc  
 • militem conscribere, castra ponere, exerci-  
 • tum de loco in locum transferre potest,  
 • quia hoc ad induciarum causam plane non  
 • pertinet. Immo medio tempore mutas sunt  
 • commercia, commeatu, &c. nisi in specie  
 • aliud dictum sit.

Quæ omnia & secus se habent in pace

temporaria: ibi enim causa belli decisa,  
 • ac jus in rem controversam in alterum  
 • translatum est, qui proinde jure domini  
 • omnia in re hac controversa agere potest,  
 • quæ ad rei suæ feceritatem pertinent.

Cæterum, in induciis non opus est *clau-  
 • sula amnestiæ*, quia ipsæ induciæ hanc vim  
 • habent ut partes desistant ab injuriis: ali-  
 • quando tamen eam induciarum pactis addi-  
 • tam legimus; ut id vel per imperitiam, vel  
 • soporvacoe factum est.

Hinc jam deciditur questio ab Alciato  
 • prolata. Tabulis paciæ inter Tridentinos,  
 • & Venetos sancitum erat, omnia custodi-  
 • enda ut ante bellum. Cæpto jam bello  
 • Tridentini castrum cepere, inde induciæ;  
 • post Veneti recuperarunt, tum pacem: ques-  
 • situm, an castrum restitui debeat, quia an-  
 • te bellum novum tenebant Tridentini? ne-  
 • gat Gentilis contra Alciatum, & merito.

*Ex ipsa definitione* ] = Quia induciæ sunt:  
 • conventio, per quam, bello manente,  
 • ad tempus bellicis actibus abstinendum  
 • est. *Vid. supra* §. 1. n. 1.

*Omnis actus bellici* ] = Quibus læditur  
 • hostis.

*Sive in personas, sive in res* ] = In utrius-  
 • que enim hostis lædi potest.

*Quicquid vi sit adversus hostem* ] = Immo  
 • etiam quicquid dolo.

*Fis contra jus gentium* ] = Quod fidem  
 • etiam hosti datam servare jobet.

*Reddenda erunt* ] = Quia hostem lacerato-  
 • re, nec in rebus, durantes induciis li-  
 • cet.

*Etiam si ante nostram fuissent* ] = Adeoque  
 • jura postliminii in iis locum habere vide-  
 • atur.

*Jus externum* ] = Quid eo intelligitur,  
 • „vide in *Diff. præm.* IX. §. 65.

*Ex quo hæc dijudicanda sunt* ] = Verum  
 • non est, dari tale jus externum; adeo-  
 • que verum non est, ex eo jure hæc di-  
 • judicanda esse.

*Ipsorum sunt facta* ] „Res hostiles ce-  
 • dunt capienti ipsa ratione naturæ, non  
 • demum vi fidei alioquo juri gentium,  
 • quod dominium, saltem quoad effectus  
 • externos, tribuere fingit.

*Induciarum tempore postliminium non ef-  
 • fit* ] = Cum enim expressa induciarum pactio  
 • sit, ut omnia in eodem statu maneant,  
 • contra pacti, fideiæque datæ tenorem facit

D d d 3 qui

„qui quod alter tenet postliminio recipit,  
„eoque statum rerum mutat. *Vid. B. Pa-  
„rens in disp. de postlim. Sect. 2. §. 14.*

Quia postliminium requirit, ut antecedit  
ius bello capiendi] = Ratio hæc fallit, quia  
„nec res, quæ bello præsentis capte sunt,  
„postliminio redeunt stantibus induciis. Ve-  
„ram rationem jam allegavimus.

3 Ite, & redire ultro, citroque, &c. li-  
cet, &c.] = Quis suspensum est omne ius  
„lædendi hostem.

Sed eo paratus, qui periculum nullum  
essentes] = Immo ius transeundi saluum est,  
„etiam cum exercitu. *Vid. sup. l. 2. c. 2.*  
„§. 14. Si tempus induciarum longum est,  
„& forte in alios bellum geritur.

„mus, uno rumpente pactum, alterum  
„quoque inde recedere posse.

Dereicta sunt occupare licet] = Quia non  
„amplius sunt res hostium, sed nullius,  
„quæ cedunt occupanti.

Dum vere dereicta] = De requisitis de-  
„relictionis egimus l. 2. c. 9. §. 1.

Non si incuslodita] = Manet enim res  
„in proprietas hostis.

Dominium enim manens iniustum facit  
alterius possessionem] = Contra pactas enim  
„inducias agit qui hostem laceffit, id est  
„proprietas eius turbat.

## AD §. IX.

CONTINGIT aliquando ut effusis  
induciis quidam in hostium solo remaneant,  
vel quia ægrotant, vel quia alio casu reti-  
nentur? queritur, an capi iure belli pos-  
sint? Affirmatur, 1. quia quod ab initio  
belli licitum est, multo magis licitum erit  
in medio bello. At si quis in statu pacis  
venit in urbem, & repentine oriatur bel-  
lum, belli iure capi potest, l. 12. ff. cap.  
§. postl. nedum si induciarum tempore in  
civitatem pervenerit, illique effluerint,  
antequam redire potuit. 2. Potuisset homo  
capi ex territorio hostili, nedum retineri  
in nostro. Sufficit 3. cum esse in potestate  
hostium. Conf. Petr. Bell. p. 2. l. 1. n. 10.

Neque obstat l. 15. ff. de public. ubiis,  
qui tempestate impeditur, quo minus sta-  
tuto tempore recedat, non videtur contra  
legem fecisse. Resp. Agebatur ibi de pu-  
blicanda nave ex culpa, quæ contra leges  
esset. Si vero quis tempestate impediens  
non recedit, recte Jurisconsultus statuit,  
cassare culpam, eoque & publicationem.

## AD §. VII.

DURANTURUS induciis intra fines  
suos non controversis quilibet facere pot-  
est quicquid lubet; in locis controversis  
nihil, quo hostis læditur, vel durior sit  
ejus conditio: ut in lite privata.

Cum induciis non pugnas] = Non enim  
„laceffitur hostis.

Nec rescire mania] = Quis suæ saltem  
„securitati prospiciat, non autem hostem  
„laceffit. *Nepos in Agefilao. 2. An fossas  
„castrenses, seu castrensis valla, aut fossi-  
„les vias, seu accessus oblationales, circa  
„civitatem obfessam facere liceat? Vid.  
„§. 10.*

Nisi quid specialium conveneris] = Ut ces-  
„setur ab utraque parte ab omni opere.  
„Vid. Liv. l. 30. c. 30.

## AD §. VIII.

3 HAUD dubie contra inducias est] = Ho-  
„stis enim laceffitur.

Talis enim acquisitio iusta esse non pos-  
est, nisi ex iure belli] = Quod vero per  
„inducias suspensum est.

Si qui subditi descere ad hostem velint]  
„Nam & hoc factio læditur hostis.

Quia habebat quæ ipse vicissim Athenien-  
ses criminaretur] = Non existimabat, se in-  
„iuste agere, quia per inducias aperte dese-  
„serat. Atque hoc est, quod sæpius dixi-

„Si ius externum gentium respiciamus], Ta-  
„le non dari, sæpius dictum est. *Vid. su-  
„pra §. 7.*

Quin hic par sit] = Immo iure naturali  
„non tantum eadum, sed & major hic ra-  
„tio subest.

Neque iustitia interna] = Per quam ius  
„naturæ intelligit.

Quatenus bona, & actiones hostium pro  
debito civitatis obligantur] = De quo supra  
„egimus l. 1. c. 1. §. 3. §. c. 2. §. 2. ubi  
„male gentes id ad vitam extendisse, ait  
„d. c. 2. §. 6. Nos sæpius jam diximus.

„in tales captos omnia licere, quæ in bello captos.

„*Et in solutum capiuntur* ], Gentes enim id licite constituisse, ait Auctor, tum ob necessitatem, & injuriæ licentiam, quia facile capi non possunt bona principum lædentium, tum quia membra ejusdem civitatis facile inter se consequi jura poterunt, tum quia ipsi vicissim eodem jure uti possunt, adeoque commodum commune est, d. c. 2. §. 2.

„*Nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes* ], Dictum est, neminem subditorum innocentem esse, quia omnes causam fuz civitatis opibus suis defendunt, factumque civitatis approbant, adeoque de injuria participant, indeque hosti tenentur.

2 „*Nec quæ de commissi causa circa merces* ], De qua loquitur Lex Cæsar. 15. ff. de publ.

„*Vix major a pena liberat* ] „ Quia deficiit formula delicti, scilicet propositum.

„*Hic* ], Scilicet, ubi agitur de capiendos eo, qui fato induciis finitis deprehenditur intra fines nostros.

„*Proprie de pæna non agitur* ], Immo reus est, ut reliqui hostis subditi.

„*Sed de jure, quod certo santrum tempore interquiescebat* ], Jus lædendi hostem communi consensu ad certum saltem tempus suspensum erat, quo elapso pristinus status redit. Secus in commissi lege; ibi enim ob culpam publicantur res: ubi igitur culpa non est, ibi deficit legis dispositio.

„*Quia talem* ], Scilicet, fato deprehensum in hostili civitate finitis induciis.

„*Balignitas, quia* §. *graculosus su* ], Hoc virtutis, & perfectionis est; ut ad juris prudentiæ naturalis disciplinam non pertinet.

#### AD §. X.

INDUCIIS alie sunt *universales*, ubi omnes actus bellici suspenduntur: alie *particulares*, ut induciæ in oppugnanda urbe. Hic non actus omnes hostiles, sed oppugnatio suspenditur: indeque omnia fieri possunt, quæ nec directo, nec per indirectum ad oppugnationem urbis pertinent:

non ergo fieri possunt curiculi, argeres, seu valla castrantia, nec accessus obfidionales ( *Lausgraben, Trancheir.* ) Excuriones vero in alias hostis terras facere oblidentes possunt.

#### Additio.

„An ergo interim rificere moenia tormentis hostis jam læsactura, vel necessaria, aut auxilia laboranti civitati mittere licet? Ego non poto: quia omnis oppugnatio cessat; at hæc est oppugnatio, status mutatur.

„*Per inducias* ], I. e. Stantibus induciis.

„*Ob specialem conventionis naturam* ], Adeoque ubi non omnes actus bellici suspenduntur, sed qui sequuntur ex causa speciali, de qua agitur.

„*Seplendendum hominum causa mihi erit immutatum* ], Nam oppugnare durantibus induciis hostem non licet.

„*Jam auxilia, &c. committere admittere non licet* ], Est enim oppugnatio, & status mutatur.

„*Non debent interim ejus, qui desit, causam diutorem facere* ], Convenerunt enim, ne oppugnent se invicem.

„*Nam cum licet rei defendere* ], Ex Pos. J. G. IV. Permissa enim defensione, etiam permissa est læsio personæ, sine qua res defendi nequit.

#### AN §. XI.

QUAN læso liberos su, *Est. ad arma venire* ] Hoc verum non esse, alibi probavimus. *Vid. l. 3. c. 19. §. 14. &c. c. 20. §. 38.* Talionem enim rei turpis illicitam esse, nec ob perfidiam unius alterum perfidum esse posse, diximus ibidem; & inepete Petrinus Bellus p. 5. s. 1. 3. ait; ex jure demum civili inter privatos receptum esse, ne crimina mutua compensatione tollantur. Sane, magistratus minus delinquere licet; neque enim ipse adulterium, perfidiam, &c. permittere, aut committere potest: nec ratio quadrat, *messe conclusionem*, cum ita nullus contractus mutuus purus dari possit.

Adeoque si unus rumpit inducias, alter agere debet ad reparationem; quæ si denegatur, agitur bello tanquam ex nova causa, in

in quam saltem venit estimatio hujus, non veteris injuria.

*Additio.*

„Auctoris sententiam omnino veram esse, puto, etiamque late rationibus adstru-  
xi supra L. 3. c. 19. §. 14. Et cap.  
20. §. 38. Idque Brasidas apud Thocy-  
didem exemplo suo firmat. *Vid. sup.*  
§. 8. n. 1. Quid si privati inducias vio-  
lent? *Vid. sup. l. 2. c. 15. §. 17. n. 4.*

*Etiā sine indictione* ] „Inducias finitis nova indictione opus non est, quia prior causa continuatur. *Vid. sup. §. 3. At iis ab una parte ruptis, opus omnino est nova indictione, quis nova injuria est, adeoque nova belli causa, quae veteri accedit.*

*Nam capitula conventionis insunt conventioni per modum conditionis* ] „Rectius, „quis definite obligatio, ubi oterque recedit: uti vidimus l. 3. c. 19. §. 14. Et c. 20. §. 38.

*Qui sustinuerint in finem induciarum* ] „In arbitrio laesi est, an ad satisfactionem „salvis induciis agere, an vero & ipse recedere velit: posteriori casu bellum suspensum absque nova indictione continuatur. Priori autem casu manent induciae; neque laedens finitas esse inducias allegare absque perfidia nota potest. Exempla sunt in Agesilao apud Nepotem c. 2. Conf. *Thuan. 21. p. 428.*

*Argumento est, jus ita esse* ] „Ut scilicet „rupta pactione ab una parte, alter statim ad arma venire possit.

*Sed eo jure uti, vel non uti* ] „Dixi, „electionem esse laesi, an velit salvis induciis agere ad satisfactionem, an vero ipse quoque recedere; & hoc caso mutuo dissensu solvuntur induciae.

A D §. XII

*Si poena convenita poscitur* ] „Si induciae factae, & lex addita est, ut qui ruptis, poenam solvat, tunc soluta poena praeterea nihil amplius peti potest, quia ita pacti sunt.

*Jam bellandi jus non esse* ] „Poena enim soluta subsistunt induciae ex pacto. Ideo enim poena solvitur, ut cetera salva maneat ] „Iis enim inter partes convenit.

*Quando optio data est* ] „Immo etiam o-

ptio data non sit, injuria agit qui violanti inducias vim infert, quia ex lege pacti poenam saltem stipulatam ab eo poscere debet. *Vid. l. 3. c. 20. §. 36.*

A D §. XIII.

*Privata tamen facta non ruptis induciis* ] „Sed privati ob injuriam factam coram suo principe conveniri debent, „qui si neget satisfactionem, ipse tenetur, „& tanquam violator induciarum tenetur. *Conf. Myns. cent. 4. O. 7. Burgers cent. 2. O. 61.*

*Putat imperii, aut ratificationis* ] „Si vel jussit princeps, vel probavit factum, negando reparationem contra subditos.

*Si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur* ] „De quo processu vide l. 2. c. 21. §. 4. §. 5. n. 4.

*Si non reddantur res* ] „Quas subditus stantibus induciis rapuit; probat enim injuriam.

A D §. XIV.

*Jus commendandi privilegium quoddam est* ] Commendatus vel actum significat, vel facultatem commendandi, id est, secure hinc inde eundi, quae bello non competit: eodem modo uti alias iter sumitur pro jure eundi, & actio pro jure agendi. Securitas autem illa conceditur vel personis, vel rebus; uti si in urbem obsessam necessarias inferendi facultas datur. Quod plerumque fieri solet litteris (*passports*), aliquando per personas (*janewardes*).

Commestum concedit princeps suo jure, dux belli intra fines mandati taciti. *Vid. Burgers. cent. 2. O. 21.*

*Extra inducias* ] „In induciis enim tutus quilibet est jure induciarum.

*Neque tertio noxium* ] „Nemini enim jus suffertur.

*Neque danti admodum grave* ] „Sed & si grave esset, quid inde? Dans de jure suo disponit.

*Ideo intra verborum proprietatem laxa magis, quam stricta interpretatio admittenda est* ] „Saepius jam dictum est, jure gentium interpretationem strictam, vel laxam incognitam esse. Nam vel constat de dis-

positione, & tunc opus non est interpretatione; vel de ea non constat, & tunc non est dispositio. Regula hæc est: Commune concessio omnia continentur, sine quibus commode, & honeste commeari nequit; qui enim finem vult, is etiam viam media, sine quibus honeste, & commode finis ille obtineri nequit. *Pof. IV. n. 4.* Commoditas autem, & honestas, uti alias in vita civili, intelligitur pro conditione, & dignitate personæ more solito, & humano. Quod enim cursori commodum est, ut pedibus, & contineatur eat, non idem seni, & valetudinario, aut inaffecto, aut foemine.

## Additio.

„Ex hypotheci Auctoris in non odiosis verborum proprietates sumenda est secundum tutam proprietatem usus popularis: in odiosis vero, putat, sermonem figuratum aliquantulum admitti, quo onus vitetur; quod refutavimus *supra l. 2. c. 16. §. 12.*

Eoque magis si non petenti datum beneficium, sed viro oblatum. Est enim res gratia, adeoque maxime favorabilis.

Multoque magis si ultra privatam publicam quadam utilitas vertatur. Causa enim hæc omnium maxime favorabilis est.

Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam quam ferunt verba. Et accipienda potius significatio artis, aut quam lex dedit, *d. c. 16. §. 12. n. 2.*

Nisi aliqui absurdum aliquid sequeretur. Nam verba etiam in favorabilibus strictius, quam fert proprietates, sumenda erunt, si id necessarium est ad vitandam iniquitatem, vel absurditatem, *d. c. 16. §. 12. n. 2.*

Aut eo ducant probabiles admodum voluntatis conjecturas. Conjecturas voluntatis in demonstrando jure nature nullam habere utilitatem, *d. c. 16. demonstravimus.*

Etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut simile absurdum vitetur. Ad significationes enim plane improprias non esse recurrendum, putat, nisi aliqui absurdi aliquid, aut pacti inutilitas sequeretur, *d. c. 16. §. 12. n. 2.*

Aut ex valde argutis conjecturis. Dixi jam, ex conjecturis nunquam jus oriari quoties de voluntate questio est; nam *Tom. IV.*

„non constat de voluntate, quoties ea in certa est.

„Videndum ergo quid actum sit; quod maxime apparet ex causa cur securitas petitur, & conceditur. Si enim peregrinis datur, solus abitus; si nostris, iter, & reditus; si viatoribus, solus transitus; si negitil causa, securitas, donec id finitum sit, concessa videtur. Regulariter vero actus, pro quo concessus est commensus, repeti nequit. *Vid. P. Bellum p. 9. l. 1. n. 24. & Zouch. p. 2. f. 9. q. 21.*

## AD §. XV.

Non ad medios tantum, Centuriones, tribunos, &c.

Sed & summi duces. Ex proprietate vocis. Vox enim militis generalis est, & omnes species continet militantium; hinc voluntas hactenus clara est.

Quaquam est & alia strictior. Ubi miles sumitur pro milite gregario.

Nauta. Les matelots: Boots-Knechte. Et omnes omnino, qui sacramentum dixerunt. Quibus arma, signaque populus committit: uti loquitur *Liv. l. 23. c. 25.*

## AD §. XVI.

Quæritur, an concessio itinere videatur etiam concessum reditus? Resp. distinguendum inter iter, & transitum. Si iter conceditur, reditus omnino sub commensu continetur, ex ipsa verbi proprietate. Nam & ille it, qui redit & in itinere est, donec redux fiat: adeoque tuto non videtur ivisse qui redire non potuit, nec interest, an in itinere, an in reditu sit captus. Iter igitur totum continet eundi actum, donec redit; & tandem est in itinere, donec revertitur; nec nisi unum iter est. Sane, factum Alexandri a coævis scriptoribus non refertur: quæ a Diodoro Siculo, & Plutarcho referuntur, ea inter se non conveniunt.

Aliud est in transitu, quia viator toto transit, qui semel transit: totum negotium transitus tum finitum est; & si rediret, novus actus esset, novusque transitus. Idem obtinet in abito presentium. *Vid. Dec. cons. 51. n. 2. Petr. Bell. p. 9. n. 21.* Hic ergo *Rec.*

plures actus sunt, pluraque itinera; securitas autem tantum in unum iter concessa est.

1. *Nam ex vi verbi, sed ut absurdum videtur* ] Immo ex ipso verbo itum, quod generale est; quia & ille it, qui redit. *Neque enim inutile beneficium esse debet* ] Immo posset dici, utile fuisse ad itum. Veram rationem jam dedi.

*Et abitus tantum intelligitur, utque dum eo pervenerit, ubi in tuto sit* ] Securitas enim ad totum actum itineris promissa est.

*Alexandri fides accusata* ] Diximos jam, exemplum hoc a coarctis scriptoribus non referri; & ipsi scriptores, qui id referunt, inter se non conveniunt. Indignum id esset tanto principe. Exemplum Hufsi hoc prætenu cremati omnibus notum est, & perididit notam evitare nequit.

2. *Cui abire datum, non est redire* ] Duo enim diversi actus sunt. nec generali voce abire reditus continetur.

*Mittere poteris* ] *Vid. Gron. b. Baldus* sit, nihil interesse, an quis ipse, an per alium eat; atque ita observari in leali, ut merces, quibus commeatu datus, per alium deferri possint. *Bald. l. 1. §. conf. 408. Zouch. 2. 9. 22. Bellus p. 2. u. 13.* Sed distinguendum, an rebus, an personæ commeatu principaliter sit datus: si rebus, uti si merces a mercato transferatur in locum, nihil interest, per quem deferantur; merces enim principaliter sunt; personæ saltem sunt instrumentum, sine quibus merces deferri nequeunt, & quibus proinde securitas data est eundi mercium causa. Si vero personis concessus est commeatu, & res hominis causa, & ad ejus usum, vel tantum ejus accessio, simul deferuntur, non potest alia persona eo commeatu uti; quia & alii personæ non est datus, & cessante jure principali tollitur quoque accessio: uti si legatis data est securitas, & comitibus, ac rebus ipsorum, his ea non competet si in comitatu alterius sint.

*Nec contra* ] Cui alium mittere concessum est, ipse venire non poterit.

*Sunt enim hæc diversa* ] Diversi actus, indeque securitas uti promissa alteri non prodest.

*Nec extra verba expansiari ratio cogit* ]

„Omne jus oritur ex concessione: concessio apparet ex verbis; interpretatio. nos autem tales nullo verborum sensu continentur.

*Ut error est jus non det, a paena relevet* ] Immo si erravit, omnino poenam adjectam solvere tenetur, quia legem concessionis transgressus est. ut ut ex errore. Neque enim hæc poena solvitur ob propositum, sed ex conventionione.

*Sed est cui venire permissum est, semel venit* ] Neque revertis iterato venire potest; duo enim tunc sunt actus: securitas autem saltem in unum data est.

*Nisi temporis adjectio aliam suppeditet concessuram* ] V. g. si certum tempus adjectum sit, intra quod venire possit: eo nondum elapso, Auctor putat, iterato venire durante termino posse. At verius est, tempus hoc saltem additum esse, ne in infinitum differre adventum possit, non ut iterato venire.

## AD §. XVII.

QUARTUM, an concessio commeatu patri, etiam videatur concessus uxori, & liberis? Diximus supra §. 14. commeatu concessio omnia concessa videri, sine quibus honeste, & commode commeari non possumus. At commode, & honeste sine uxore, & filio ire quis potest: secus in famulis, aliisque ministris, quia aliquando sine iis ire salva dignitate non potest. Turius tamen est, nomen, & numerum personarum designare; quod & Galii facere solent.

Dissentit Baldus *d. l. §. conf. 408.* putans, commeatum concessum marito ad orbem Assensem uxori quoque prodesse: uti jure eundi, & habitandi concessio. *L. III. V. O. l. 9. ff. Ut. §. habet.* Verum diversa hic ratio est.

Nam 1. habitatione concessa, ex nature instituto ea ita intelligi debet, ut cum familia, adeoque cum uxore habitet. Natura igitur simul habitas, uxore, sed non simul iter facit. 2. Jure eundi concessio, jus illud per alium exerceri potest, quia jus non personæ, sed prædii inhæret, & in utilitatem, non personæ, sed prædii constitutum est; quod proinde per alium quoque exerceri potest, *d. l. 3.* Commeatu autem soli personæ concessus est, non rei, adeoque



adeoque extra personam effectum non habet.

*Additio.*

Conf. l. 2. §. 1. ff. *Ut & hab.* §. 2.  
„ *Inst. Eod. l. 21. ff. de precar. Differt. B.*  
„ *Par. de iur. Vill. Corol. 1.*

AD §. XVIII.

NONA non quavis comprehenditur] — Illa sola sub commeatu continentur, sine quibus expediri nequit iter pro dignitate personarum. Non igitur merces, &c.

Sed qua solita sunt] „ Rectius, quæ ex conditione personarum ad iter assumuntur.

AD §. XIX.

NON sunt intelligendi hi, quorum causa magis est odiosa] „ In odiosis enim strictam interpretationem obtinere, dixit supra §. 14. Et L. 2. c. 16. §. 12. At ita-tem videbimus, hanc non esse veram rationem.

Tales sunt pirata, latrones] „ Hoc fieret, in fraudem commeatu. Neque enim ex utilitate, neque ex dignitate commeatantis est, huiusmodi hominum genus secum ducere: sed & commeatibus securitas saltem promissa est, nun impunitas criminum.

Gentis expressionem nomen in comitibus] „ V. g. si alicui commeatu datur, cum famulis Gallis, &c. satis constat, commeatum ad famulos Germanos non pertinere.

AD §. XX.

QUAMVIS, an commeatu existimatur morte concedentis? Recte id negat Auctor; sed rationem non admittimus, quasi ex vi potestatis veniat: nam hinc nihil sequitur. Vera ratio est, quod pacta Principum sua natura sint perpetua, adeoque semper inde jure alteri queratur, quod morte concedentis tolli nequit; neque enim queritur de facto mortui, sed de jure viventis.

Cum veniat ex vi potestatis] „ Hæc cadem est ratio, quom B. Parens allegat.  
„ Princeps enim, qui concedit commeatum, eum concedit vi imperii, ac summe potestatis: imperium autem, summaque potestas non interit morte concedentis; adeoque jure vi potestatis alii concessum, & quantum morte concedentis ei aufertur nequit.

AD §. XXI.

QUAMDIU voluerit] „ Resp. tunc tollitur commeatu morte concedentia, quia mortui voluntas amplius non est: & ita disolvere partes.

Quia durare in dubio presumitur, quod ad effectum juris sufficit] „ Voluntas semel rite declarata tamdiu valet, & durat, donec de mutatione ejus certo constat.

Non etiam ubi is, qui concessit, defunctus fuisse] „ Tunc enim certo deficit voluntas.

Quod per mortem contingit] „ Mortuus enim velle amplius non potest.

Persona enim sublata collabitur etiam illa præsentio durationis] „ Vera ratio est, quia voluntas morte desinit.

Sicut accidens interitu substantia] „ Voluntas enim est quasi accidens personarum.

AD §. XXII.

DETERMINAT etiam extra territorium concedentis] „ Commeatu effectus alius est inter subditos, alius inter extraneos. Illi ex concessione principis obligantur: hi tantum ex humanitate, atque animo officia mutua præstandi; nulla enim dispositio illius vis est extra territorium. Atque hinc clausula solet inserti commeatui, *denen unfrigen ernstlich gebietend, die übrige aber gebührend ersuchend*, &c.

*Additio.*

Sensus Auctoris est, hostem, qui commeatu hosti concedit, eum nec in suo, nec in alieno territorio violare posse: ooo in suo, ex lege commeatu; nec in alieno, quia ibi jure communi is, qui commeatum impetravit, tutus est.

E c c. 2.

Quia

*Quia datur contra ius belli, quod per se  
territorio non includitur*] » Auctor ex  
» ronea illa hypothefi, quod iure gentium  
» hostem nunc ubique locorum offendere pos-  
» sum, concludit, dato commeatu hoc ius  
» cessare. At cum thefis illa vera non sit,  
» etiam conclusio illa fallit. Nam quod of-  
» fendi in alieno territorio non possit, non  
» est ex commeatu, sed ex iure communi,  
» quia in alieno territorio nemini vi agen-  
» di ius competit.

Ex his, quæ dicta sunt, facile aliæ pos-  
sunt decidi quæstiones, quæ moveri in hac  
materia solent. Ita enim queritur, an ob-  
fessa urbe si civi securitas data est eundi  
ad alium locum, ea competat urbe interim  
capta. Petrinus Bellus iudex cum aliis fuit  
in causa Marchionis Malferanensis Venetias  
abituri, & cum iter pararet, cum urbe  
capta capti; atque causam indocilem reli-  
ctum fuisse, ait *part. 9. n. 15. neque ad*  
*21. Angel. Conf. 163.* quia Marchio defe-  
ruit liem. Nos dicimus, recte captum esse  
quia securitas cuncti Venetias, non  
commorandi in loco, adeoque in itinere,  
non domi concessa fuit. Alia autem est  
securitas domi, alia itineris; neque hac  
intentio fuit disponentium ut domi tutus  
sit commearurus, quia ea securitate inter  
suos non indigebat, sed tantum inter hos-  
tes: nec fides data est ut cum terris suis  
rurus sit ab invasione bellica, sed ne in via  
pro hoste haberetur; idque significant verba  
commearus, actum scilicet meandi. Deni-  
que ratione mansionis dubia saltem mens  
est, quæ hactenus nihil actum videtur.  
*Zouch. 2. 9. 19.*

Porro queritur, an securitas tempore in-  
duciarum data tollatur ruptis induciis: Ne-  
gatur, 1. quia cum non ex causa inducia-  
rum, sed commearus habuit; altera vero  
cessante altera non tollitur: 2. quia in in-  
ducias etiam sine commeatu tutus fuit.  
Commearus ergo per se ius dat, non iure  
induciarum, ubi eo opus non est. 3. Secu-  
ritas per commeatum in genere concessa  
est; quod autem ultra inducias durare non  
debeat, id incertum, adeoque nolum in-  
de ius oritur: & ita ex Belli sententia  
miles Gallus, cui securitas commearandi a  
prefecto Aferensi data fuit, cum captus esset  
finis induciis, dimissus est, *p. 9. tit. 1.*  
*n. 30. Zouch. 2. 9. n. 23.*

## A D §. XXIII.

*CAPTIVORUM redemptio multum ha-  
bet favoris*] Sæpius jam dictum est, Aucto-  
rem jura naturæ deducere ex eo, quod fa-  
vorable, aut odiosum est: quæ tamen dis-  
tinctio mere civilis est, & ad disciplinam  
juris naturæ plane non pertinet.

*Quibus lex divina*] » Hæc ius non facit  
» sed perfectionem inculcat.

*Iustitia munus est*] » Lactantius iustitiam  
» vocat misericordiam, vel humanitatem,  
» *L. 6. de vero cult. c. 10;* adeoque eo  
» sensu (qui plane ad jurisprudentiam,  
» de qua inter homines agitur, non perti-  
» net) iustitiæ partem facit redemptio capti-  
» vorum.

*Precipua; & summa liberalitas*] » Hoc  
» omnino verum est: ut ad iustitiam non  
» pertinet.

*Quod omnia ecclesia etiam initiata confre-  
gerint, ut captivi redimerentur*] » Idque  
» per leges quoque postea approbatum est.  
» *Vid. §. 8. Inst. rer. div. l. 21. c. Si.*  
» *eccl. Nov. 7. c. 8. Add. Socrat. hist. eccl.*  
» *l. 7. c. 21. Sozom. 4. 24. & §. 22.*

## A D §. XXIV.

*PROBARE leges illas, quæ captivos re-  
dimiti vetant*] » Immo ob utilitatem publi-  
cam id licet in illis, qui armati capiun-  
tur: quia mori potius pro patria, quam  
arma hosti tradere debent. Adeoque hac  
lege nulla spes militibus nisi in victoria  
posita est.

*Apud Romanos*] Immo non vetantur re-  
dimiti; nam aliquando id fieri solet. *Vid.*  
*l. 12. pr. ibi: nihil comprehensum ff. caps.*  
*& posth.* Sed & propriis bonis se redime-  
re possunt, *l. 3. c. an Serv. ex fidei. l. 7. §.*  
*8. l. dol. mal.*

## Additio.

» Non desunt exempla redemptorum ca-  
» ptivorum, quæ allegat M. Junius apud *L.*  
» *l. 22. c. 59.* & certas leges de permu-  
» tandis captivis inter Romanos, & Pænos,  
» refert *Liz. l. 22. c. 23.*

*Ait in senatu Romano quidam*] » M. Ju-  
» nius

„nūs legatus eorum, qui ad Cannas capti  
„sunt. *Vid. Liv. l. 22. c. 59.*

*Livio* ], „L. 22. c. 61. Unde nec ad Can-  
„nas captos redimere senatus voluit, d.  
„c. 61.

*Fedat* ], „*Vid. Gron. b.* Idem graviter  
„exaggerat T. Manlius Torquatus in orati-  
„one, quam de nos redimenda captivis  
„in senatu pronuntiavit apud *Liv. d.*  
„c. 61.

*Flagitio additum dantur* ], „Exhauri-  
„retur enim aerarium pro liberandis eis,  
„quorum scelus accusatur. *Vid. Liv. d. c.*  
„61. Atque hinc Tryphoninus ait, Roma-  
„nos in pace de captivis nihil dicere so-  
„lere, quia spem revertendi civibus in vir-  
„tute bellica magis, quam in pace Romani  
„esse voluerunt. L. 12. pr. ff. capt. §  
„post. *Vid. sup. l. 3. c. 9. §. 4. n. 2.*  
„Nimis scilicet illa omnia directā ad res  
„bellicas ], „Quod plealeus examinavimus su-  
„pra l. 3. c. 17. §. 2. c. 18. §. 1. n. 2.

„§. c. 9. §. 4. n. 2. ubi notavimus, non  
„quosvis captos neglectos fuisse, sed eos  
„saltem, qui armati, adeoque ignavia,  
„aut culpa sua capti sunt, quod ex ora-  
„tione Manlii Torquati apparet apud *Liv.*  
„l. 22. c. 61.

*Satiū sape esset, jus, quod bello petitur,*  
„amitti. quam pluribus homines ], „Si plures  
„illi homines sua ignavia, fuoque scelere  
„in hostium potestatem venerint, satius est  
„homines illos amittere; quod de captis  
„ad Cannas judicat Torquatus apud *Liv.*  
„d. l. 22. c. 60.

2 „*Nisi appareat opus tali rigore* ], „Neque  
„Romani ea lege utebantur, nisi in tali  
„casu, quo quis bello, & armatus ca-  
„ptus est; quod ex historia captorum ad  
„Cannas apparet.

*Nam in tali necessitate cum ipsi captivi*  
„ex clemencie lege suam sortem patienter ser-  
„vare debeant ], „Idem fere Lysistratus Cyzi-  
„cenorum praetor captivis civibus respon-  
„dit apud *Appian. bell. Mabr. p. 220.*

#### A D §. XXV.

*Non sunt quidem moribus nostris servi*  
„*Vid. sup. l. 3. c. 7. §. 9.*

*In alium transcribi* ], „Jus exigendi ly-  
„trum, seu pretium redemptionis, ab ipsa  
„natura est; cum enim hostis in nostram  
„potestatem redigatur, tamdiu retineri in ea

poterit, donec damnum datum restituerit:  
si igitur ejus loco lytrum promittit, id va-  
let, & captus inde obligatur, quia ita dis-  
positum. Hoc ergo jus alii cedi, & in alium  
transcribi potest, quia cedens verum jus  
in alterum transfert: uti in quovis alio  
nomine.

Apud Christianos jus lytri exigendi in  
locum servitutis surrogatum est, & hodie  
statuta militaria fieri de lytro solent. *Vid.*  
*Rec. Imp. de anno 1500. §. 1542. §.*  
*1570. ubi art. 95. militi conceditur ut se*  
*ipsam redimas.* Hoc & hostes inter se ser-  
vant, ut in bello Neapolitano inter Gal-  
los, & Hispanos observatum refert Maria-  
na l. 27. c. 18.

#### Additio.

„De redemptione captivorum vide *Dissert.*  
„*Proem. XII. d. c. 7. §. 9. l. 3. c. 14.*  
„§. 9.

*Nam §. incorporalia alienari natura pa-*  
„*titur* ], „L. 3. c. 7. §. 4. l. 3. c. 8. §. 4.  
„n. 2. l. 3. c. 9. §. 6. n. 1. l. 3. c. 20.  
„§. 12. n. 2.

#### A D §. XXVI.

*Et potest idem pluribus debere pretium,*  
„*si ab uno dimissus* ], „Quia duae diversae  
„sunt capturae, adeoque duae liberationes,  
„duoque redemptionis pretia.

#### A D §. XXVII.

*Rascendi non potest eo, quod captus*  
„*intelligatur locupletior, quam credebatur* ],  
„Si quis putat, captum esse pauperem, id-  
„eque pro levi pretio ei libertatem conce-  
„dit, postea compertum ipse habet esse di-  
„vitem; querit, an majus pretium exigere  
„possit? Negatur: quia partes prout dispo-  
„nunt ita jus est, adeoque pacta haec valent  
„non ex quantitate bonorum, sed ex volun-  
„tate partium.

#### Additio.

„Neque laesio ultra dimidium, quae me-  
„re civilis est, effectum producere jure  
„naturali potest: atque ita sentient *Guid.*  
„*Pap. c. 133. Papon. de arrest. l. 5. t. 6.*  
„*am. 1. Conf. Burgers conf. 1. O 30.*

*Quia jure gentium externo, de quo qua-*  
„*ritur* ]  
Ecc 3

rimus ], Sæpius dictum est, tale jus gentium externum plane non dari, nec de eo hic queri.

„Nemo cogitur supplere quod in contrahendo minus a quo pretio promissum est. Quasi ius gentium interno, id est iure nature, ad id teneatur disponens? Hoc meri iuris civilis Romani esse, vidimus supra l. 2. c. 12. §. 26.

„Si dolus non intercessit ]. Si dolus intercessit, agitur separatim ad id, quod interest. Vid. supr. l. 2. c. 11. §. 7. n. 17. 2. §. c. 17. §. 17.

#### AD §. XXVIII.

„QUIRITUR, an capta persona etiam quod secum habet captum videtur? Negatur: nisi id simul captum sit. Hinc si vel hostis non spoliatur, vel captus clam aliquid penes se habeat, adeo id ejus manet, ut etiam pro obtinenda libertate in solum dari possit. *Furgers cent. l. O. 31. Additio.*

„Hæc questio moveri potest inter Christianos, ubi servitus cessat. At inter gentes, que captos servos faciunt, non tantum persona, sed & res, ac jura potestati domini subjiciuntur.

„Cessare illam acquisitionem universalem ] Quia captus tum quoad personam, tum quoad bona, tum quoad jura, in potestatem victoris ipso jure transit.

„Quam accessionem esse domini in personam ] Posita servitute res omnes, quæ simul captae sunt, etiam incorporales, cum persona acquiri domino, dixit Auctor supra l. 3. c. 7. §. 3. n. 2. §. 4. Conf. l. 2. c. 5. §. 28. §. l. 3. c. 14. §. 2. n. 2.

„Quam qua specialiter apprehenderis ] Nam non potest dici in ejus potestate esse quod ignoratur.

„Si quid clam secum habet captivus ] Immo & si palam, si id ereptum non fuit.

„Quia nec possidemus ] Qui enim nescit, possidere nequit, l. 3. §. 3. ff. Acq. poss. animus enim possidendi est possessionis, anima, l. 2. §. 3. l. 3. §. 1. l. 8. ff. Acq. poss.

#### AD §. XXXIX.

„AN pretium conventum, & ante mortem non solum, ab heredibus debetur? Affirmatur, quia iure gentium debetur ex fide data, modo vere liber fuerit, quia capiens suum factum, pro quo pretium promissum erat, præstitit. Secus si captus in carcere mortuus sit: nam Lytron est pretium libertatis, quod proinde non debetur, nisi ex quo dimissus est. Dimissus autem intelligitur si facultas abeundi data est, etiam ipse ultro forte remaneat: si conducendus fuit ad hostes, non nisi eo deductus fuerit; adeoque non debetur pretium si in itinere moritur, quia nondum est traditus, nisi hostis sit in mora recipiendi.

„Si in carcere mortuus est, non deberi ] Quia pro libertate debetur.

„Conditio si liberaturus ] Immo pure promissum est pretium pro libertate, quam alter non præstat.

„Mortuus autem non liberaturus ] Adeoque capiens non præstat id, quod promissit; deficit ergo obligatio.

„Si mortuus est cum in libertate esset, deberi ] Etsi forte apud hostem remanserit, quia culpa, & mora est in remanente: capiens id, quod promissit, præstitit, facultatem abeundi concessit. Promittens igitur tenebatur negotio quippe perfecto: Jus in liberantem translatum, eique questum fuit. Liberatus igitur debebat ex suis bonis, quæ ad heredem cum omni onere transferunt. Hæcenus hæres plus suo habet, quod ei, cui id abest, ex naturæ regula restituere tenetur.

„A se oppignoratus ] Quia se ipse pro pretio tandiu pignori dedisse videtur, donec id vere solutum fuerit.

„Si die præstituto, qui captus sit, liber vivat ] Si scilicet pacto id in specie reditum est, ut 1. pretium non solvatur nisi certo die, & 2. redemptus eo tempore vivat, & 3. in plena libertate. Prout enim partes de jure suo disponunt, ita jus est.

„Sed hac ut minus naturalia non præsumuntur, &c. ] Jure nature nihil aliud inspicitur, præter id solum, an liber, adeoque an id, quod capiens promissit, præstitum sit.

A D.

## A D §. XXX.

AN in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum. [§c.] Resp. Redire debet si alter ante dimissionem moritur, non si post; quia hoc casu revera dimissus, & sic fides data impleta fuit: mors igitur dimissi non magis nocet alteri, quam si in patria mortuus fuisset.

Agitata hæc causa fuit inter Jovium, Mariamam, Guicciardinum, & Parutam. Carvajalius Hispanus a Gallis, Balionius Gallus ab Hispanis captus erat; Balionius dimittebatur ea lege, ut Carvajalius mutuo dimitteretur: Carvajalius moritur ante reditum; reposcitur Balionius, quod fidem non præstitit, seu conditionem non implevit. Queritur an jure? Resp. Balionius non tenebatur redire si Carvajalius dimissus, & inter moras receptionis mortuus fuit.

## Additio.

Quæstionem hanc nervose decidit B. Parens in disputatione de jure villoria §. 35. n. 7. Verba hæc sunt.

Balionius ea lege dimissus ab Hispanis fuit, ut Carvajalius a Gallis captus vice mutuo restitueretur. Hunc, antequam traderetur, mortuum fuisse, ait Mariana de Reb. Hsp. l. 30. Paruta vero, Guicciardinus, Jovius, & alii, deductum eum ad Hispanos, quomque potuerit, & inter moras recipiendi mortuum fuisse, referunt. Gentilis, l. 2. de re mil. c. 15. Balionium absolveat ex fideione illa juris civilis in l. 37. ff. Reg. jur. Grotius consentit in actu liberali; in oneroso alimnas omnem saltem deberi, putat: quæ tamen nulla est, si nullum debitum sit. Nos in terminis, quos recenset Mariana a satisfaciendum negamus; quos velique, asserimus: quia suum factum præstitit Balionius; receptio vero non ejus, sed Hispanorum factum fuit.

Liberaliter promissum, [§c.] Passim jam dictum est, favorem, vel odium jure naturæ nec jus dare, nec minuire, atque hanc interpretationem esse mere civilem.

Satis impleri si nihil omittitur ex parte

promissoria.] In quibus causis regula, quod pro facto habeatur si per promittentem, non fiat, quominus obtineat, alibi expli- cavimus. Vid. juxta contrav. L. 12. tit. 4. §. 6. [§c.] 7.

At in oneroso.] Immo & in favorabili- bus: nam qui aliquid quocunque modo promittit, vel tenetur præstare promissum, vel tantundem.

Non tenetur quidem dimissus reddere se custodia.] Immo tenetur si alter ante dimissionem moritur, non si post.

Neque enim id conventum fuit.] Immo verbis id sua natura continetur, quia lex conventionis impleta non est; adeoque tota dispositio cessat, & omnia in pristinum statum restituntur.

Neque tacite alium intelligi patitur favor libertatis.] Id neque ex pacto tacto, neque ex favore libertatis sequitur, sed ex lege conventionis.

Sed ejus, quod præstare non potest, æstimationem præstabit.] Immo non liberatur præstando æstimationem pro eo, qui mortuus est ante dimissionem; sed deficiente conventionem ipse redire tenetur. Si vero post dimissionem decessit, nec æstimationem solvere tenetur.

Naturali simplicitati congruentius, quam que in actione de præscriptis verbis, & de conditione ob causam dati causa non secuta, juris interpretes tradunt.] Quando factum aliquod præstatur, ut in ejus compensationem fiat aliud, jure Romano actio præscriptis verbis datur, ad id ut alter impleat, l. 1. §. 4. l. 5. ff. de præscr. verb. vel tantundem præstet, l. 44. §. 1. ff. de obl. & act. l. 23. in f. ff. re jud. l. 7. §. præscr. verb. At eligere quoque potest, an condicere id, quod dedit, causa quippe non secuta, velit, l. 5. §. 1. l. 7. ff. de præscr. verb. l. 2. §. 5. l. 2. p. ff. Cond. caus. dat. Conf. juxta meum contrav. tit. de Cond. caus. dat. c. 6. [§c.] 7. Exceptio est si per alterum non fiat quominus causa sequatur: tunc enim nec conditio datur ei, qui promissum præstiterit, nec ad tantundem tenetur is, qui ob casum supervenientem promissum præstare nequit, l. 3. §. 3. l. 8. l. 5. pr. ff. Cond. caus. dat..

## CAPUT XXII.

## De fide minorum potestatum in bello.

- I. *Ducum genera.*  
 H. *Quatenus eorum pactio obliget summam potestatem :*  
 III. *Aut occasionem obligationi det.*  
 IV. *Quid si factum quid contra mandatum? ubi distinctiones adhibentur.*  
 V. *An tali casu pars altera obligetur.*  
 VI. *Quid belli duces, aut magistratus possint circa inferiores se, aut pro iisdem.*  
 VII. *Pacem facere ducem non esse :*  
 VIII. *An inducias dare, distinguitur.*  
 IX. *Que securitas personarum, que res ab ipsis concedi possint.*  
 X. *Stricte interpretanda talia pacta, Et quare?*  
 XI. *Quomodo interpretanda deditio a duce accepta.*  
 XII. *Quomodo cautio, si regi, aut populo visum fuerit.*  
 XIII. *Quomodo promissum de oppido tradendo.*

<sup>a</sup> L. *con-*  
*stitutio,*  
*num. §. D.*  
*de pactis.*

<sup>b</sup> Lib. IV.  
 c. 30.

<sup>c</sup> *Comm.*  
 III. c. 51.  
*De Bell.*  
*Civ.*

<sup>d</sup> L. II,  
 c. XI. §.  
 12.

\* I. Inter publicas conventiones (aa) Ulpianus \* & hanc speciem posuit, quoties inter se duces belli quadam pasciscuntur. \* Nos diximus, post fidem datam a summis potestatibus agendum & de ea, \* quam dant minores inter se, \* aut aliis : sive minores illi summis sint proximi, quales sunt <sup>1</sup> duces excellenter dicti, de quibus illud Livii <sup>2</sup> capiendum : nec duces novimus, nisi cuius <sup>3</sup> auspicio bellum geritur : \* sive longius remoti, quos sic distinguit \* Cæsar : alie sunt legati partes, alie Imperatoris. Alter <sup>4</sup> agere ad præscriptionem, alter libere ad summam rerum consulere debet.

II. Est autem \* in horum promissis duplex inspectio. nam aut hoc quaeritur, \* an summam potestatem obligent, \* aut an se ipsos. <sup>a</sup> Prior quaestio definienda est ex eo, quod alibi <sup>d</sup> diximus, obligari nos & \* per eum, quem voluntatis nostræ ministrum elegerimus, \* sive <sup>3</sup> voluntas illa specialiter expressa est, \* sive \* ex ipsa præpositionis natura colligitur. \* Nam qui dat facultatem, dat quantum in se est quæ ad facultatem sunt necessaria

## NOTÆ.

<sup>a</sup> Prior quaestio definienda est ex eo, quod alibi diximus. Vide *Commentum* in anno MDXCIV, in prænotatio Comitum Mirandæ in causa Hanhuf. (Pag. 630.)

## GRONOVI.

<sup>1</sup> Duces excellenter. Integris exercitibus præfecti, aut quibus summa belli commissa est.  
<sup>2</sup> Agere ad præscriptionem. Ille inter mandati

terminos se continet. Nle nemialis arbitrium spectans, quod in universum salutare, & consultissimum iudicat, agit, ac exsequitur.

<sup>3</sup> Voluntas illa specialiter. Libello ad singulare negotium commissum aptato consignata.

<sup>4</sup> Ex ipsa præpositionis natura. Mandato præcuratoris, aut præsturne iure, oritur, necessitate.

(aa) Vide celeberrimi, & summi Jcti Clar. NoODT eximium Librum *De Pacis, & Transactio-nibus*, Cap. 7. J. B.

saria, \* quod in materia morali intelligendum est § morali modo. Duobus ergo modis potestates minores supremam suo facto obstringunt, \* faciendo id, quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur, aut etiam \* extra illud ex \* speciali præpositione \* nota publice, aut iis, quorum res agitur.

III. \* Sunt & alii modi, quibus potestas summa obligatur \* antecedente ministrorum facto, \* sed non ita, ut id factum causa sit proprie dicta, sed ut occasio sit obligationis : idque dupliciter, vel per consensum, vel per rem ipsam. Consensus apparet ratihabitione, \* non tantum expressa, sed & tacita, id est, \* ubi seivit summa potestas quod actum erat, & fieri passa est, \* quæ ad aliam causam referri probabiliter non possunt. quod ipsum quomodo procedat, \* alibi \* tractavimus. \* Per rem hæcenus obligantur, \* ne locupletiores fiant aliena iactura, id est, \* ut aut 7 contractum præstent, ex quo commodum volunt consequi, \* aut de commodo discedant. de qua æquitate itidem a nobis alibi \* dictum est. \* Et hæcenus, nec ultra, recipi potest, \* quod dicitur 8 valere, si quid utiliter gestum est. Contra vero ab injustitia excusari non possunt, \* qui, cum pacta improbent, tamen retinent quod sine pactis non haberent : ut cum senatus Romanus, narrante 9 Valerio, 9 factum Cn. Domitii neque probare potuit, neque rescindere voluit : qualia multa in historiis occurrunt.

IV. I. Illud quoque \* ex supra 4 a nobis dictis repetendum est, obligari eum, qui præposuit, \* etiam si præpositus fecit 10 contra mandata areana, \* intra limites tamen publicæ functionis. Hanc æquitatem recte secutus est prætor Romanus in institoria actione : neque enim omne, quod cum institore geritur, obligat eum, qui præposuit, \* sed ita, \* si ejus rei gratia, cui præpositus fuerit, contractum est. \* de quo autem 11 palam proscriptum fuit, ne cum eo contrahatur, \* is præpositi loco non habebitur : quod si proscriptus quidem sit, \* sed 12 non pateat, \* tenetur qui præposuit. \* conditio quoque præpositionis servanda est : nam si quis \* sub certa lege, \* vel 13 interveniu cujusdam personæ contrahi voluit, \* æquissimum erit id servari, in quo præpositus est.

2. Cui consequens est, \* ut alii-reges, aut populi magis, alii minus ex ducum suorum contractibus teneri possint, si satis notæ sint ipsorum leges,

## GRONOVII.

5 *Morali modo* ] Ut ea facultas commode potest explicari.

6 *Quæ ad aliam causam* ] Quæ satis videbat huc evasura, ut ipse persona obstringeretur.

7 *Contractum præstent* ] Ut obnoxius se reddant vinculo, quod subendum est una cum utilitate ex eo proveniente, aut etiam ipsi utilitati rennuntiant, si grave ducunt id vinculum subire.

8 *Valere, si quid utiliter* ] Ex presumptione non facile irritum futurum aliquem, quod li-

Tom. IV.

cet infusio se gestum sit, tamen fructus ad eum redundat, ut inque cum onere aliquo.

9 *Factum (sc. Domitii)* ] Regem Arvernorum Bituitum, qui fide publica in castra Romana venerat, retinens.

10 *Contra mandata areana* ] Diversa scilicet ab iis, quæ palam in speciem data sunt.

11 *Palam proscriptum* ] Literis in loco publico affixo denuntiatur.

12 *Non patrat* ] Literis forte obscuratis pluvia, casuve alio, aut ablatis, & relictis.

13 *Interveniu* ] Non nisi adhibita persona nominata.

E f f

G R O -

leges, atque instituta. \* De his si non constat, sequendum est quod conjectura dicat, \* ut concessum intelligatur id, sine quo satis commode, quæ officii sunt, expediri non possunt.

3. \* Mandati fines si excederit minor potestas, \* tenebitur ipsa, si quod promisit præstare non potest, ad æstimationem : \* nisi lex aliqua satis cognita id quoque impediat. Quod si dolus accesserit, id est, si <sup>14</sup> præ se tulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur \* & de damno culpa dato, \* immo & ex crimine ad pœnam <sup>15</sup> crimini respondentem. <sup>16</sup> Ex priore causa \* bona obligantur ; \* & si ea deficient, operæ, aut libertas corporis : \* ex posteriore quoque \* persona, \* aut bona, \* aut utrumque, \* pro delicti quantitate. Quod autem de dolo diximus procedet etiam, \* si quis <sup>17</sup> testationem interposuerit semetipsum obligari nolle, \* quia & damni dati, & pœnæ justæ debitum cum delicto non voluntario, sed naturali nexu coherent.

V. Quia vero semper \* aut summa potestas obligatur, \* aut minister ejus, \* ideo & certum est, partem alteram obligari, \* nec dici posse <sup>18</sup> claudicare contractum. \* Eginus de comparatione eorum, qui mediis sunt, ad superiores.

VI. Videamus \* & quid in inferiores possint. Nec putandum, quin dux milites, magistratus <sup>19</sup> oppidanos \* obligent intra eos actus, <sup>20</sup> qui solent ab ipsis imperari : \* alioqui consensu opus esset. \* Contra, ducis, aut magistratus pactum <sup>21</sup> inferioribus \* proderit in mere utilibus omnino : \* id enim in potestate comprehensum satis est : \* in his, quæ opus annexum habent, intra ea, quæ imperari solent, omnino ; \* extra ea, \* ita <sup>22</sup> si acceptaverint, \* quæ congruunt his, quæ de stipulatione pro tertio ex naturali jure <sup>a</sup> alibi disseruimus. Generalia hæc illustriora facient subiectæ species.

<sup>a</sup> L. II, c. XI. §. XIV.

VII. <sup>b</sup> \* De belli causis, \* & consequentibus transigere, <sup>23</sup> ad belli ducem non pertinet, neque enim \* belli gerendi pars est bellum finire : immo \* etsi cum maxima potestate præpositus fuerit, \* ea <sup>24</sup> de belli ductu erit intelligenda. Ageulai responsum ad Perlias fuit <sup>c</sup> *ἀπορίῃ τῶν νόμων ὅταν νέμῃν* de pace constituendi jus esse civitati. *Quam pacem A. Albinus cum Jugurtha rege Senatus*

<sup>c</sup> Plutarch. in Agg. p. 601. B.

#### GROTII.

<sup>b</sup> De belli causis, & consequentibus transigere, ad belli ducem non pertinet ] Belisarius Gotthis : *ὡς γὰρ ἰσχυρὸν νόμον τὰ βασιλεὺς ἀποφύλακται ἀντιτάττει* neque enim nos jus habemus ordinandi res Imperatoris. ( Apud PROCOPIUM, Gothic. Lib. II. c. 6. )

#### GRONOVII.

<sup>14</sup> Præ se tulerit jus majus ] Sibi sinxerit plus esse commissum, & permittum, quam erat.

<sup>15</sup> Crimini respondentem ] Majorem, minoremve, pro ratione criminis.

<sup>16</sup> Ex priore ] Damni culpa dati.

<sup>17</sup> Testationem interposuerit ] Instrumentum testibus subscriptum fieri curaverit.

<sup>18</sup> Claudicare contractum ] Quasi non paribus pedibus incedere, non utrimque æqualiter ire.

<sup>19</sup> Oppidanus ] Si quid illi pro his promiserunt.

<sup>20</sup> Qui solent ] Quod dux militibus, magistratus oppidanis mandandi jus habet.

<sup>21</sup> Inferioribus ] Si horum in favorem pactum fuerit.

<sup>22</sup> Si acceptaverint ] Non omnino, sed in his, quæ rata habuerint milites, vel oppidani.

<sup>23</sup> Ad belli ducem ] A republica, vel principe delegatum.

<sup>24</sup> De belli ductu ] De negotiis ad bellum administrandum, & gerendum pertinentibus : non etiam de pacificatione.

GRO-



*Senatus injussu fecerat, Senatus rescidit* (bb) inquit \* Sallustius. Et apud Livium <sup>a</sup> est: *qui rata ista pax erit, quam non ex auctoritate senatus, non jussu populi Romani peregerimus?* Sic Caudina, sic Numantina sponsio populum Romanum, ut alibi <sup>b</sup> exposuimus, non obligavit. Et eatenus verum est illud <sup>c</sup> Posthumii, *si quid est in quo obligari populus potest, in omnia potest*, <sup>d</sup> nempe eorum, quæ ad ductum belli non pertinent: <sup>e</sup> quod ostendunt antecedentia, de deditione, de sponsione relinquendæ, aut incendendæ urbis, de statu mutando.

VIII. <sup>f</sup> Inducias dare ducum est, nec summorum tantum, <sup>g</sup> sed & minorum, iis nempe, quos oppugnant, aut obsessos tenent, & se, suasque copias quod attinet. <sup>h</sup> Nam alios duces pares non obligant, quod Fabii, & Marcelli historia apud <sup>i</sup> Livium declarat.

IX. 1. Homines, imperia, agros, bello quaesita concedere item <sup>j</sup> ducum non est. <sup>k</sup> Hoc jure Syria <sup>l</sup> Tigrani ademta, quamquam Lucullus dederat. De Sophonisba, <sup>m</sup> quæ bello capta erat, ait Scipio, Senatus, populi Romani judicium, atque arbitrium esse; <sup>n</sup> atque a Masinissa, quo duce capta erat, libertatem ei dari non potuisse. <sup>o</sup> In res alias, quæ in præda sunt, jus aliquod concedi imperantibus videmus, <sup>p</sup> non tam ex vi potestatis, quam cujusque populi moribus. qua de re satis superius a nobis <sup>q</sup> dictum est.

2. <sup>r</sup> At <sup>s</sup> nondum quaesita condonare, omnino in ducum est potestate: quia oppida pleraque, & homines saepe in bello dedunt se sub conditionibus vitæ salvæ, aut & libertatis, aut & bonorum, <sup>t</sup> de quibus summæ potestatis arbitrium <sup>u</sup> exquiri, res plerumque non patitur. Pari ratione jus hoc & <sup>v</sup> ducibus non summis dandum est <sup>w</sup> intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt. Maharbal Romanis quibusdam, qui ex prælio ad Trasimenum evaserant, satis longe absente Annibale, fidem dederat non tantum vitæ, <sup>x</sup> *τῆς ζωῆς*, ut nimium concise narrat Polybius <sup>y</sup>, sed, si arma tradidissent, abire cum singulis vestimentis passurum: retinet eos Annibal hoc cautus: <sup>z</sup> *ἂν τῶν Μαντινέων οὐκ εἶναι καὶ τοῦ ἄλλου τῆς αὐτῶν γυναικός, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρετὴν*.

## G R O T I I.

<sup>a</sup> Inducias dare, ducum est] Vide Forstium lib. 1 V.

## G R O N O V I I.

<sup>c</sup> Posthumii] Pronuntiatum in Caudina castra. Liv. 9, 9.

<sup>d</sup> Hoc jure Syria] Atqui non tam jure id factum, quam insolentia Pompeii, qui pro libidine, quæ potuit, acta Luculli rescidit. Ideo & ipsius acta noluit confirmare senatus, neque id efficere potuit, nisi postquam, nefaria cum Cæsare, & Crasso conspiratione inita, & se, & rempublicam perdidit. Alioqui non magis licuisset Pompejo adimere, quam Lucullo dare: fuerant enim pari jure; sed Pom-

pejus successor, & æmulus Luculli. Licuisse autem utrumque ita, si ratum haberet senatus, ex historia notum. Cui autem Tigrani immo Antiocho Asiatico, Pii filio, Cymenii nepoti.

<sup>e</sup> Nondum quaesita] Quæ tantummodo in spe sunt acquirendi, pacto relinquere possessoribus, si alia imperata facere velint.

<sup>f</sup> Exquiri res] Brevitas occasionis.

<sup>g</sup> Intra ea] In iis dumtaxat causis, quæ illis delegantur.

(bb) Non sunt hæc ipsa verba SALLUSTII, apud quem ita legitur: *Senatus ita, uti par fuerat, decernit, sed, utque Populi injussu, nullum potuisse fasces ferri.* Bell. Jug. Cap. 43. Ed. Wolf. J. B.

*ἀεφάδισα τοῖς ὑποπτεύουσιν* <sup>d</sup> in potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidei dare se dederunt, qua ipsos illos, aut indecens praeferat. Judicium de hoc facto <sup>a</sup> Livii sequitur. <sup>30</sup> Punica religione servata fides ab Annibale est.

<sup>a</sup> Lib.  
XXII. c. 6.

3. Quare & M. Tullium in Rabirii causa <sup>31</sup> + ut oratorem audire debemus, + non ut judicem. Vult a Rabirio + Saturnium jure caesum, quem consul C. Marius + data fide ex capitolio abduxerat. Fides, <sup>b</sup> ait, qui potuit sine senatus consulto dari? et ita rem agit quasi Marium solum fides ista obstringeret. + Atqui C. Marius ex senatusconsulto potestatem accepit operam dandi, ut imperium populi Romani, majestasque conservaretur. <sup>c</sup> In ea potestate, quae Romanis moribus erat maxima, quis neget, + comprehensum jus dandae impunitatis, si eo modo omne periculum a republica arceretur?

<sup>b</sup> Orat.  
pro C. Ra-  
bir. c. 10.

X. Ceterum, in his ducum pactis, + quia de re agunt aliena, quatenus contractus natura patitur, <sup>32</sup> adstringenda interpretatio, nempe + ne aut ex ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet, obligetur, + aut ipsi damnum subeant officium faciendae.

XI. Ita qui in dedicationem puram a duce accipitur, + eo jure acceptus censetur, ut de eo victoris populi, aut regis arbitrium sit, cuius exemplum est in + Gentio Illyrii, & Perseo Macedoniarum rege, qui se, ille <sup>c</sup> Anicio, hic <sup>d</sup> Paulo dederunt.

<sup>c</sup> Appian.  
Bell. Illyr.  
pag. 761.  
<sup>d</sup> Livius,  
XLV. 6.

XII. Sic adjecta cautio, <sup>33</sup> ita ratum sit si populus Romanus censuisset, quam saepe + in sponsonibus invenias, + efficiet, ut, ratihabitione non secuta, dux in nihil ipse teneatur, + nisi si qua locupletior factus sit.

<sup>e</sup> Liv. lib.  
XXIV.  
c. 1.

XIII. Et, qui oppidum tradere promiserunt, + possunt praedium dimittere, ut fecisse <sup>e</sup> Locrenses legimus.

## G R O T I U S

## G R O N O V I U S

<sup>d</sup> In potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidei dare se dederunt ] Non magis probabile erat in re simili effugium, quo usus Bajazetes adversus Servios Cratovianos, narrante Leonicomio lib. VI.

<sup>e</sup> In eo potestate, quae Romanis moribus erat maxima ] Vide Scellinum in bello Catilinario. (Cap. 30. Ed. Waff.) Tullianus huic cavillationi non disparsit illa Consilii in duces Valentini Gueciardani libro VI. (Pag. 329. Ed. Genev. 1645.

<sup>30</sup> Punica religione servari ] Id est, non servata: semper enim male audierunt Panni ob perhiam.

<sup>31</sup> Ut oratorem, non ut judicem ] Vide ad illa prolegomena, fidei, argumento, causa servare, num. 40.

<sup>32</sup> Adstringenda ] Strictior, & angustior sumenda.

<sup>33</sup> Ita ratum sit ] Liv. 37. 45. Pro impensu in bellum fidei 15000. talentum Euboeorum deditis: qui genti praestitit: duo milia quingenta, quam servatus, populusque Romano pacem comprehoverit: milia divite talenta per duodecim annos. Haec quingenta, si senatus vacem non comprobasset, relictus vult auctor. Liv. 33. 15.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
IN  
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXII.

**D**UO hoc capite quaeruntur : 1.<sup>o</sup> quatenus ex facto ducum belli obligetur summa potestas, §. 1. *seq.* 2.<sup>o</sup> quatenus inferiores ex actibus ducum, vel magistratum obligentur, §. 6. *seq.* Præmittendum hic est, inferiorem potestatem, v. g. ducem, vel magistratum, fidem regulariter dare de republica non posse, quia summæ tantum potestati de ea disponendi jus est. Exc. 1. si vi officii, & mandati, fides illa continetur; valet ergo promissio militibus facta de præda iis distribuenda, si v. g. anceps sit victoria; 2. si superior rati habet; tunc enim nullum dubium est, quin valeat fides data, ex consensu superioris. Sed & 3. superior inde obligatur, si id, propter quod fides data est, in rem ejus versum sit, & quatenus versum est.

Cæterum, de suo jure privato disponere inferiores potestates possunt, & quatenus disponunt, ita jus est.

*Additio.*

Postquam Auctor examinavit fidem homini a summa potestate datam, hoc capitulum agit de ea fide, quam minores potestates, v. g. duces belli, legati, magistratus, &c. aut inter se dant, aut aliis, §. 1.

Et primo quidem loco quaerit, an summa potestas ex tali fide data obligetur? Quod affirmat 1.<sup>o</sup> si intra fines concessæ facultatis fides data sit: quia probabiliter id ipsum officio contineri censetur, vel si quidem sub officio non continetur, de speciali tamen præpositione constet, §. 2. Et §. 4 : 2.<sup>o</sup> si consentiat, ratificando id, quod actum est, vel expresse,

vel tacite : 3.<sup>o</sup> si locupletior inde facta sit, §. 3. Unde concludit, alterum. cum quo contractum est, similiter obligari, neque contractum hunc esse unilaterallem, §. 5.

Secundo quaerit, an inferiores quoque obligentur ex pacto minorum potestatum? adeoque, an milites ex pacto ducis, subditi ex pacto magistratus? Affirmat Auctor si fides detur intra actus, qui solent ab ipsis imperari, §. 6. non intra actus reliquos, §. 6. Idem dicendum, ait, si pactum ipsis sit utile, at cum onere conjunctum, d. §. 6.

Atque ex his jam concludit, 1.<sup>o</sup> ducem belli pacem facere non posse, §. 7 : 2.<sup>o</sup> inducias a quolibet perfecto circa locum, vel actum suæ fidei commissum contrahi posse, §. 8. 3.<sup>o</sup> Ducem prædam quaerendam, non quaesitam, militibus concedere posse, §. 9. modo id fiat intra fines administrationis, d. §. 9. n. 1. 4.<sup>o</sup> dimittere eum posse captos, & impunitatem promittere, §. 9. n. 2. Et 3.

Tandem regulas interpretationis subjicit tum intuitu summæ potestatis, tum intuitu minorum potestatum. Cavendum enim 1. ait, ne i. solum factum summa potestas plus, quam vellet, obligetur : 2. ne officium sit damnosum ducibus, §. 10. Unde dedicationem, a duce acceptam putare, ita interpretandam esse, ait, ut de eo regis arbitrium sit, §. 11. Cautionem, si regi visum fuerit, ita interpretandam, ut dux ad nihil teneatur si rex nolit, nisi quatenus locupletior factus est, §. 12. Denique promissum de oppido iraden-

F ff 3 deinde

- dando hanc pati interpretationem, ut præsidium dimitti possit, §. 13. Singula in sequentibus examinabimus.

## A D §. I.

- Nos diximus ], L. 3. c. 20. §. 2. *Quam dant minores inter se*] = V. g. duci belli, præfecti, legati, minores magistratus, &c.
- Aut aliter*] = V. g. subdito hostis.
- Auspicio*] = Auspicia nemo habebat, nisi penes quem summum erat imperium,
- Horat. A. O. 14.*
- Seve longius remoti*] = V. g. legati, præfecti urbis obseis, &c.

## A D §. II.

- I n *horum* ], Minorum scilicet potestatum.
- An summam potestatem obligent*] = Si licet ejus nomine fides dunt.
- Aut an se ipsos*] = Quod Auctor §. 4. examinat. Repetenda sunt ea, quæ supra late de sponsonibus, & quatenus ex iis duces obligentur, tractavimus. Sed & præterea diximus pr. b. c. ducem obligari quoties de suo jure privato disponit, quia hosti quoque fides servanda est.
- Per eum, quem voluntatis nostra ministrum eligimus*] = Et quod nudum instrumentum est, per quod agimus.
- Sive voluntas illa specialiter expressa est*] = Litteris specificè comprehensa.
- Sive ex ipsa præpositionis natura colligitur*] = Ita enim toto belli negotio alicui commissio omnia ea continentur, sine quibus bellum geri nequit.
- Nam qui dat facultatem*] = Qui vult finem vult etiam media ad obtinendum illum finem necessaria. Vid. B. P. P. P. pr. Gent. IV.
- Quod in morali materia intelligendum est morali modo*] = Ut commodè facultas illa concessa expediti queat.
- Faciendo id, quod probabiliter ipsorum officio contineri consuevit*] = Dato enim jure, omnia illa data censentur, sine quibus jus illud commodè expediti nequit.
- Extra illud*] = Id est, extra officium.
- Speciali præpositione*] = Qui enim aliquem præponit negotio, in omnia consentit,

- quæ ex ipsa præpositionis natura sequuntur.

*Nota publicè*] = Præpositio facti est, ad eoque ab allegante probari debet.

## A D §. III.

- Sunt & alii modi] = Præter eos, quos modo exposuit, & qui vel vi officii, vel ex præpositione speciali sequuntur.
- Antecedente ministrorum iussu*] = Adeoque ubi summa potestas tenetur ex facto minorum potestatum, etsi nec vi officii, nec vi præpositionis specialis id fecerint.
- Sed non ita, ut id factum causa sit propriè dicta, sed ut occasio sit obligationis*] = Vel quia rati habent factum ministrorum; vel quia locupletiores inde facti sunt.
- Non tantum expressa, sed & tacita*] = Voluntas enim æque verbis, ac factis declaratur.
- Ubi scietis summa potestas quod actum erat, & fieri passa est*] = Modo impedire potuerit. Vid. l. 2. c. 17. §. 9.
- Quæ ad aliam causam referri probabiliter non possunt*] = Adeoque unde morali modo consensus ejus elicitur.
- Alibi tractavimus*] = Vid. P. J. Gent.
- IV. ibique not. l. 2. c. 4. §. 5. & c. 15. §. 17. l. 3. c. 24. §. 1.*
- Per rem hactenus obligantur*] = Obligatio igitur hæc non est ex consensu, aut voluntate, sed ex possessione rei, vel juris alieni; unde obligatur possessor etiam invitatus: de qua obligationis specie actum est. l. 2. c. 10. per tot.
- Ne locupletiores fiant aliena iustitia*] = Si ex pacto ministrorum ipsa summa potestas locupletior facta sit, tenetur quidem; at non ex pacto: sed quia aliquid alieni tenet, quod ex regula nature ei, cujus est, restituere debet.
- Ut aut contrarium præstent, ex quo commodum volunt consequi*] = Id est ut rati habeant.
- Aut de commodò discedant*] = Id est, lucrum, quod ex pacto duci accipere, restituant; adeoque hoc in arbitrio summe potestatis consistit.
- Et hactenus, nec ultra*] = Id est, non præcisè rati habere pactum tenetur, sed sufficit si de commodò discedat.
- Quod dicitur volere si quid satius geram*

strum est] „ Quod plenius explicavimus supra l. 2. c. 10. §. 9.

Qui cum pacta improbant, tamen retinent quod sive pactis non haberent] „ Contra tradidere hic videtur Auctor eis, quod supra l. 2. c. 15. §. 16. n. 2. asseruit, ubi populum Romanum ex sponione Caudina non obligatum fuisse ait, nec ad retinendum exercitum, quem tamen sine hoc pacto recepturus non fuisset.

„ sic accipimus, claris literis, unde de plano, velle legi possit; ante tabernam, scilicet, vel ante eum locum, in quo negotiationes, exercebant, non in loco remoto, sed in evidenti. . . Certe si quis dicat, ignorasse, se literas, vel non observasse quod propositum erat, non multum legerent, cumque palam esset propositum, non audierat, l. 11. §. 3. ff. Insti. ad.

Condicio quoque propositionis servanda] Nam tenetur saltem iuxta propositionis formam, lib. 5. §. 11. lib. 11. §. 5. ff. l. 3. C. Insti. ad. l. 1. §. 7. & §. 12. ff. Exerci. ad.

Sub certa lege] „ V. g. Si quis inuito rem proponit ea lege, ne ultra 50. aureos emat, d. l. 11. §. 5. jurisd. l. 5. §. 11. cod. ita si tantum pecuniam foverant, dis, agris colendis, &c. propositus est, d. l. 5. §. 2.

Vel intervenit cuiusdam persone] „ Uti si non nisi presente Cajo cum eo vult contrahi, d. l. 11. §. 5. Idem est si saltem sub pignore cum eo contrahi voluit, d. l. 11. §. 5.

Aequissimum erit id servari, in quo propositum fuit] „ Quia ex solo mandato tenetur proponens: at ultra formam propositionis nihil mandavit, d. l. 11. §. 5. & §. 11.

Ut alii reges, aut populi magis, &c. ex ductum suorum contractibus teneri possint, &c. si satis nota sint ipsorum leges, atque instituta] „ Senatus Romanus pactum pro recipiendis captivis initum ratum habere noluit, quia contra disciplinam Romanam redempti erant captivi. Val. Max. l. 4. c. 8.

De his si non constas, sequendum est quod conjectura distat] „ Immo ex conjecturis nihil sequitur, adeoque insistent, dum principiis, quæ in precedentibus expolimus, an nimirum Dux, &c. promiserit intra fines mandati, & propositionis.

Ut concessum intelligatur id, sive quo, &c.] „ Hoc non ex interpretatione aliqua, sed ex ipsa voluntate, ac negotii natura sequitur. Voluntatem enim satis declarari ex mediis necessitate, vidimus in expositione positionum B. Parentis ad Jus Gent. pos. IV.

Mandati fines si exsuperis] „ Si scilicet si mandatum ejus limitatum fuit, non si generale, uti in legatis esse solet.

Tem-

## A D §. I V.

Ex supra a nobis dictis] „ L. 2. c. 11. §. 12. & 13. Conf. nos. ad l. 2. c. 18. §. f.

Etiamsi propositum fecit contra mandata arcana] „ Principes enim, qui legatum mittunt, tenentur ex mandato generali, vulgo literis credentialibus; per has enim literas rogat in genere eum, ad quem legatus mittitur, ut plenam fidem misso habeat. Si proinde legatus arcani mandati fines excedit, ipse tenetur suo principi: at Princeps obligatur ex eo pacto hosti. Secus in duce belli, vel qui alias negotio alicui propositus, nec literis credentialibus munitus est: ex hujus enim patet non tenetur Princeps, nisi intra propositionis fines. Si proinde propositus fines illos propositionis excedit, hic solus tenetur, non princeps, d. c. 11. §. 13. Intra limites publicæ functionis] Immo ex legati pacto Princeps semper tenetur, si mandatum generale exhibuit. At ex duce, vel alterius propositi pacto non tenetur, nisi quatenus natura negotii, cui propositus est, id permittit.

Sed ita si ejus rei gratia, cui propositus fuerit, contractum est] „ De quo vide l. 2. c. 11. §. 13. & l. 2. c. 10. §. 2. n. 2.

De quo autem palam proscriptum, &c.] „ Conf. Grou. b. Vid. l. 11. §. 2. ff. Insti. ad.

Is propositi loco non habebitur] „ Quia re, vocatum est mandatum.

Sed non patet] „ Id est, non ita proscriptum, ut ad noticiam necessario pervenire debeat.

Tenetur qui proposuit] „ Quia tamdiu durare debet mandatum semel datum, donec de mutatione constet iis, quorum interest, Ulpianus ait: proscribere palam

*Tenebitur ipsa ad estimationem* ], Te-  
nebitur ad id, quod promissum, adeoque  
vel ad rem ipsam praestandam, vel ad id,  
quod tantundem est. Fabius Maximus,  
cum centus praemium, quod Annibali pro  
relinquendo capivis stipulatus erat, dare  
nollet, nullo in verbum filio fundum,  
quem unicum possidebat, vendidit, ut  
fidem libere met. *Val. Max. l. 4. c. 8.*  
*Grot. l. 2. c. 15. §. 16. n. 4.*

*Nisi lex aliqua iusta cognita id quoque  
immediat* ], Eius videtur hic esse, quod  
si lex praepositiois ei cum quo agitur,  
falsis notis sit, & nec ad estimationem  
agere possit, quia sibi impiare debet  
quod cum eo contrahat, quem scit fa-  
cultatem pacis de non habere.

*Et de damno culpa dato* ], Si pacto hoc  
aliquid aliquid abest

*Iuratio ex crimine ad penam criminis  
respondentem* ], Verere minimum potest is,  
quem decegit, ut summa potestas, cujus  
nomine contraxit, eum vel puniat, vel  
detat.

*Bona obligantur* ], Quia factio ejus illi-  
cito alicui aliquid abest, quod faciens  
de suo restituere debet ei, cui id abest.

*Et si ea deficiant, opera, aut libertas  
corporis* ], Quia hoc unicum medium est  
reparandi jus alii ablatum.

*Ex posteriori* ], Si dolus accesserit.  
*Persona* ], Nam de malitia, & de me-  
rito agitur; quod personale est.

*Aut bona* ], Si damnum alicui datum  
sit.

*Aut utrumque* ], Si & malitia punien-  
da, & damnum restituendum.

*Pro delicti quantitate* ], Proportio enim  
esse debet inter penam, & delictum.

*Si quis testationem interposuit, semetipsum  
obligari nolle* ], Sciens se ultra fines man-  
datis agere. Neque enim tunc obligatur  
ex pacto, sed ex dolo; de hoc enim  
inter partes contrahentes cogitatum non  
est.

*Quia ex damni dati, ex pena iusta de-  
bitum cum delicto* ], Ex naturali nexu co-  
haerent ]. Nisi partes invicem ita contra-  
hant, quod aliter nec de dolo agere ve-  
lit. Tale enim pactum omnino valet,  
quia partes de suo jure disponunt, &  
prohibito, quod jure Romano hac in re  
exstat (vid. l. 1. §. 7. de pos. l. 23. de  
R. J.) est mere positiva. Veram ratio-

nem, cur interposita testatione, se obli-  
gari ipsi nolle, nihilominus de dolo  
teneatur, jam dedimus, quia de dolo  
cogitatum non est inter contrahentes;  
alter enim bona fide contrahi putat. Se-  
cus si doli, & ne ex eo teneatur, in  
specie mentio fiat.

## Ad §. V.

*Aut summa potestas* ], Si dux intra  
fines officii fidem dat.

*Aut minister ejus* ], Si mandati fines  
excessit.

*Ideo ex certum est, alteram partem obli-  
gari* ], Is enim, qui cum praeposito con-  
trahit, allegare nequit, cum extra fines  
officii fidem dedisse. Si enim vel summa  
potestas, vel ejus minister, parati sunt  
fidem datam implere, ipse omnino tene-  
tur a sua quoque parte promissum praes-  
tare.

*Nec dici posse, claudicare contractum* ].  
Aburdum enim esset, negotium in alte-  
rius persona ratum esse, in alterius non.

*L. 21. §. p. ff. rec. arb.* Quando vere  
claudicare dicatur contractus, & quoniam  
sint exceptiones. late tractat Barbof. lo-  
c. cit. c. 84. de contractibus n. 35.

*Exintus de comparatione eorum, qui mo-  
di sunt ad superiores* ], Sensus est, quod  
hactenus quæsitum fuerit, an promissa  
eorum, qui minorem potestatem habent,  
summam potestatem obligent. *Vid. §. 2.*  
*Ex 3.*

## Ad §. VI.

*Quid in inferiores possint* ] Id est,  
quatenus inferiores ex minorum potesta-  
tum promissis teneantur.

*Obligatus intra eos actus, qui solent ab  
ipsis imperari* ] Omne jus ducis in infe-  
riores dependet a concessione superio-  
ris, sub qua continentur omnia, sine  
quibus concessio illa commodè explicari  
nequit.

*Alioquin consensu opus esset* ] Si Dux  
quædam promittit, quæ sub officio non  
continentur, inferiores inde non obli-  
gantur.

gantur, nisi consentiant, quia dux ha-  
ctenus disponent de jure alieno.

*Proderit in mere utilibus omnino*] » Est  
» pactum abique eorum consensu initum  
» sit; locupletiores enim fierent alterius  
» jactura.

*Id enim in potestate comprehensum satis  
est*] » Officium enim ducis, & magistra-  
» tus est, utilitatem militum, & subdito-  
» rum promovere.

*In his, quae omnes annexum habent, in-  
tra ea, quae imperari solent omnino*] » Nam  
» tunc jure, & nomine summæ potestatis  
» contrahunt duces. Unde semper obli-  
» gantur inferiores.

*Extra ea*] » Scilicet quæ imperari so-  
» lent, seu quæ sub officio continentur.

*Ita si acceptaverint*] » Quia alias Dux  
» de alieno jure disponent.

*Quæ congruent his, quæ de stipulatione  
pro tertio alibi differimus*] » De qua ple-  
» nius supra l. 2. c. 11. §. 22. *§. 23.*

## A D §. VII

*De belli casu, & consequentiis  
transfigere, ad belli ducem non pertinet*] Ratio in apico est, quia ejus est bellum  
finire, qui gerere suo jure potest, adeo-  
que solius summæ potestatis. Ducibus bel-  
lum, non pax commissa, uti procuratori-  
bus lis, non transactio. *Vid. sup. c. 20.  
§. 2. seq.*

*Es consequentiis*] » Id est, sine quib-  
» bus bellum geri non potest.

*Belli gerendi pars est*] » Duci autem so-  
» la gestio belli commissa est.

*Est cum maxima potestate prepositus fue-  
rit*] » Est liberum belli arbitrium ei com-  
» missum sit.

*Ea de belli ductu erit intelligenda*] » Quia  
» tantum belli gestio ei commissa est; non  
» autem gerit bellum qui de eo transfigit.

*Nempe eorum, quæ ad ductum belli  
non pertinent*] » Adeoque quæ sub officio  
» ducis non continentur.

*Quod ostendunt antecedentia*] » Nam  
» agebatur de pæce certis conditionibus  
» ineunda, pro qua spondit Posthu-  
» mius. *Liv. l. 9. c. 4. §. 6.*

## A D §. VIII.

*Inducias dare, ducum est*] Hoc  
verum est de induciis, quibus bellum non  
impeditur (nam tunc sunt pars admini-  
strationis, ac sub ducis mandato, & officio  
id continetur); adeoque de induciis  
paucorum dierum. Secus si ad plures an-  
nos contrahuntur. *Vid. Tefm. b. §. l. 3.  
c. 21. §. 4.*

*Sed & minorum*] » Ita enim urbe ob-  
» sessa præfectus inducias ad sepeliendos  
» mortuos, &c. concedere potest.

*Nam alior duces partes non obligant*] »  
» In hos enim imperium ipsis non com-  
» petit: adeoque illi plane ex induciis  
» concessis non obligantur, nec vi pacti,  
» quia fidem non dederunt; nec vi im-  
» perii, quia ejus imperio non subfunt.

*Livium*] » L. 24. c. 19. Duo hi con-  
» sules Casilinum oppugnabant. *Fabius Cam-*  
» panis orantibus permisit, ut abire Ca-  
» puam tuto liceret. *Marcellus* paucis egres-  
» sis portam, qua egrediebantur, occupa-  
» vit, caedesque promiscue omnium circa  
» portam primo, deinde irruptione facta  
» etiam in urbe permisit. Quinquaginta  
» vero primo egressi Campanorum quum  
» ad *Fabium* confugissent, præsidio ejus  
» Capuam pervenerunt.

## A D §. IX.

*Ducum non est*] Utpote quibus sal-  
tem potestas administrandi, non alienandi  
concessa est. At prædam aliquando con-  
cedere militibus posse, supra dictum est, l.  
3. c. 6. §. 18. *seq.*

*Hoc jure Syria Tigraque adentia*] » *Vid.*  
» *Gron. b.* Quare Saguntini recte petebant,  
» ut Populus Romanus ea vellet confirma-  
» re, & rata habere, quæ duces concesserant. *Liv. l. 28. c. 39.*

*Ideo a Massinissa, quo diu capta erat*] »  
» Et qui eam munitio sibi junxit.

*In res alias, quæ in præda sunt*] » Sci-  
» licet, res mobiles, quæ ab hoste capiun-  
» tur.

*Non tam ex vi potestatis, quam cuiusque  
populi moribus*] » Immo pendet id ex  
» moribus mandati; regulariter enim præda  
» cedat

- cedit populo : at si victoria aliter non
- satis commodè haberi potest, erit pars
- officii eam promittere militibus.

2 *At nomen quæsitum* ] = Id est, prædam  
 • futuram, vel etiam immobilia, quæ ple-  
 • rumque non nisi certa conditione de-  
 • duntur.

*De quibus summa potestatis arbitrium ex-  
 quiri, rei plerumque non patitur* ] = Adeo-  
 • que quæ arbitrio ducis relinqui debent,  
 • indeque sub ejus officio continentur : qui  
 • pro varietate circumstantiarum judicare  
 • debet, an magis interfit deditos sub con-  
 • ditione accipere, an vero extrema ten-  
 • dere.

*Ducibus non summis* ] = Quibus vel ob-  
 • sidio urbis, vel defensionis urbis obesse  
 • commissa est.

*Intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt* ]  
 • Id est, si mandatum id ipsis est, vel  
 • sub mandato ex natura negotii conti-  
 • nentor.

3 *Ut oratorem* ] = Qui causæ servit.  
*Non ut judicem* ] = Qui causam decidit.  
*Saturinium jure casum* ] = Saturninus  
 • ut Glaucom consulem faceret, Memmior  
 • consularem virum interfecerat ; quo no-  
 • mine consules ex SCto armati Saturini-  
 • num persequuntur : qui cum fide publi-  
 • ca descendisset in curiam, ut civili mo-  
 • re causa tractaretur, lapidibus est obru-  
 • tus.

*Data fide* ] = Plut. in Mario, Appian.  
 • de bello Civ. l. 1.

*Atqui C. Marius ex senatusconsulto po-  
 testatem acceperat* ] = Teste ipsi Cicerone  
 • in dicta oratione.

*Comprehensum jus dandi impunitatis* ]  
 • Cicero in allegato loco videtur innuere,  
 • Saturninum consensu ipsius Marii, qui  
 • fidem dedit, interemptum fuisse. Verba  
 • hæc sunt : *Ac si fides Saturnino data*  
 • • est, non eam Roburium, sed Marium de-  
 • dit ; idemque violavit, si in fide non ste-  
 • tit, etc.

#### A D §. X.

*Quia de re agunt aliena, quatenus  
 contractus natura patitur astringenda in-  
 terpretatio* ] Sæpius jam dictum est, stri-  
 ctam, & laxiorem interpretationem jure  
 naturæ cognitam non esse : & verum non  
 esse, illam in dispositione de re aliena,

hanc in dispositione de re propria obtinere.

*Additis.*

- Omnia dependent a mandato. Si fa-
- cultas paciscendi de illa re continetur
- sub vi officii, & ex natura negotii man-
- dati sequitur, tunc semper valet pactum,
- etiam ratione mandantis.

*Ne aut ex ipsorum facto summa potestas  
 plus, quam vellet, obligetur* ] = Hoc non  
 • dependet ab aliqua interpretatione, sed  
 • a natura negotii : si pactum convenit  
 • naturæ negotii, semper tenetur mandans  
 • ex suo consensu.

*Aut ipsi damnum subeant officium facien-  
 do* ] = Si ex natura negotii facultas pacif-  
 • cendi non sequitur, deficit mandatum,  
 • adeoque damnum sua culpa patiuntur du-  
 • ces. Hinc tutius est, in dubio consen-  
 • sum superioris expetere.

#### A D §. XI.

*Ex jure acceptus censetur, ut de eo vi-  
 doris populi arbitrium sit* ] = Rationem al-  
 • legat, quia in pactis, quæ de re aliena  
 • sunt, stricta fieri debet interpretatio, ne  
 • ex ducum facto summa potestas plus,  
 • quam vellet, obligetur, §. præced. Ve-  
 • rior ratio est, quod illi, qui pure se de-  
 • dunt, vere servi fiant, adeoque in eos  
 • omnia jura, quæ in servos statuta sunt,  
 • obtineant.

*Genio Ilyrii* ] = Apud Liv. l. 44. c. 31.  
 • l. 45. c. 1.

#### A D §. XII.

*In sponsionibus* ] = L. 2. c. 15. §. 16.  
*Efficit ut ratificatione non secuta dux  
 in nihil ipse teneatur* ] = Nihil enim pro-  
 • misit, nisi sub conditione ; qua defici-  
 • ente nihil actum intelligitur.

*Nisi si qua locupletior factus est* ] = Tunc  
 • enim non tenetur ex pacto, sed quia  
 • aliquid alieni tenet, quod ei, cujus est,  
 • ex regula naturæ restituere tenetur.

#### A D §. XIII.

*Possunt præsidium dimittere, ut  
 fecisse*



*scilicet Locrensis legimus*] • Idque conclu-  
dit ex stricta illa interpretatione pacti,  
• quod de re aliena agit. *Vid. §. 10. At*  
• in genere verius est, urbe data etiam  
• prædium deditum censi, quia omnia  
• jura publica, & privata urbis in po-  
• testatem victoris transeunt. Neque id ne-  
• gabant Locrenses; sed causabantur, non  
• dolo, seu ex proposito prædium Roma-  
• num dimissum esse, sed clam profugisse,  
• atque ideo dedi non potuisse. *Liv. l.*  
• 24. c. 1.

## CAPUT XXII.

## De fide privata in bello.

- I. *Refellitur sententia statuens, priva-  
tos fide hosti data non obstringi.*  
II. *Ostenditur obstringi eos etiam priva-  
te, & latroni: Et quatenus:*  
III. *Minor hic non excipitur.*  
IV. *Error an liberet.*  
V. *Solvitur obiectio sumta ex publica  
utilitate.*  
VI. *Apertur ante dicta ad fidem da-  
tam reditus in carcerem:*  
VII. *In certum locum non redeundi:  
non militandi:*  
VIII. *Non fugiendi.*  
IX. *Captum alii se dare non posse.*  
X. *An privati cogendi sint a suis po-  
testatibus implere quod promiserunt.*  
XI. *Qualis interpretatio in hujusmodi  
pactis adhibenda.*  
XII. *Quomodo sumenda voces vitæ,  
vestium, adventus, auxilii.*  
XIII. *Rediisse ad hostem quis dicendus:*  
XIV. *Iuxta auxilia quæ, in deditione,  
sub conditione facta.*  
XV. *Quæ ad executionem pertinent,  
conditionem non facere.*  
XVI. *De talium pactorum obsequiis.*

+ I. Ciceronis est illud\* satis tritum: *etiam si quid singuli temporibus*  
*adducti hosti promiserint, est in eo ipso fides conservanda:* singuli, I. 13.  
+ milites puta, aut pagani: nihil enim ad fidem refert. Mirum est + in-  
ventos esse juris magistros<sup>1</sup>, qui docerent, + pacta publice cum hostibus  
<sup>b Bart. in</sup>  
inita fidem adstringere, + at quæ<sup>2</sup> a privatis fierent, non item. + Nam,  
<sup>l. conven-</sup>  
cum privati jura privata habeant, quæ obligare possunt, + & hostes e ca-  
<sup>de postu.</sup>  
paces sint acquirendi juris, + quid esse potest quod obligationem impediatur  
<sup>Zosi. in</sup>  
adde quod nisi id statuatur, + datur cadibus occasio, libertati impedi-  
<sup>apud. contra</sup>  
mentum: + nam & illæ caveri sæpe, + & hæc obtineri a captivis, + fide  
<sup>Ectium.</sup>  
privatorum sublata, non poterit.  
<sup>c Hoc li-</sup>  
II. Immo + non hosti tantum illi, + quem jus gentium agnoscit,  
<sup>bro c. XIX.</sup>  
+ sed & latroni, & piratæ data privatim fides obligat, perinde ut de fide  
<sup>§. 2.</sup>  
publica

## G R O O V I I.

<sup>1</sup> *Singuli temporibus adducti*] Quæ scilicet  
non promitterent, nisi dura, & infelicia tem-  
pora experirentur.

<sup>2</sup> *A privatis*] Videntur illi privatos confi-  
derasse tanquam pupillos, & servos, qui sine

auctoritate tutorum, & dominorum, obligare ne-  
queunt.

<sup>3</sup> *Datur cadibus*] Minus enim parcent polli-  
centibus se redemptum iri, & si cui peperc-  
runt, eum, quod nunc sæpe fit, fide data  
nunquam dimittent ad pretium redemptionis com-  
parandum, si certum erit, eum ista fide non  
obligari.

a Supra  
Lib. c. XI.  
§. 7. & lib.  
III. cap.  
XIX. §. 5.  
b. Olib.  
conf. 7. Co-  
nor. de ma-  
triat. p. 11.  
c. 3. §. 4.  
n. 21.

publica supra \* diximus. \* Id interest, quod si metus injustus ab altero incussus impulerit ad promittendum, is, qui promisit, \* petere restitutionem, aut, si alter nolit, + \* sibi eam præstare potest. §. + Quod §. in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet. Quod si & jusjurandum acceperit, + jam omnino quod promissum est præstandum erit ab eo, qui promisit, si perjurii crimen effugere volet. Sed tale perjurium si in hostem publicum commissum sit, + puniri ab hominibus solet: + si in latrones, aut piratas, + dissimulari odio eorum, quorum commodum agitur.

III. In hac quoque privata fide 7 + minorem non excipiemus, + qui ejus status est, ut actum intelligat. Nam + quæ minoribus consulunt beneficia, + ex jure sunt civili. Nos + de jure gentium quærimus.

c Lib. II.  
c. XI. §. 6.

IV. Et de errore alibi \* diximus, ita jus dare a contractu recedendi, + si id, quod per errorem creditum fuit, 9 in mente agentis vim habuerit conditionis.

d Cap.  
XXII. §.  
7.

+ V. r. At, + quo usque se extendat privatorum in paciscendo potestas, difficilior inspectio est. + Quod publicum est, a privato alienari non posse, satis constat: nam si + ne ducibus quidem belli id permissum est, ut + modo 4 probavimus, multo minus privatis. Sed + de ipsorum actionibus, ac rebus queri potest, quia videntur + hæc quoque concedi hostibus non posse sine aliquo damno partis: unde videri possunt talia pacta 10 + illicita cum civibus ob jus supereminens civitatis, + tum conductis militibus ob fidem sacramento datam.

e Pompi.  
pag. 55.  
Ed. II.  
Sisyb.

2. + Sed sciendum est, ea pacta, + quæ 11 malum majus, aut certius evitant, magis utilia, quam damnosa, etiam publico censeri debere, + quia minus malum induit rationem boni: *χρη τὸν κακὸν ἀποβλεπόντων τὰ μετρίωτερα*, ut ait quidam apud Appianum. Neque vero 12 + fides sola, qua quis potestatem ipsam sui, & suarum rerum non abdicat, + neque utilitas publica + sine legis auctoritate id efficere possunt, ut quod factum est, etiam si contra officium factum esse detur, irritum sit, & effectu juris omni careat.

3. + Lex

#### GRONOVII.

4 *Sibi eam præstare* ] Protestando, & nihil solvendo.

5 *Quod in metu procedente ex bello* ] Neque metus ille injustus.

6 *Dissimulari* ] Impunitum transmitti, non quasi non sit perjurium, seu quia istis hominibus jus non redditur; quippe habeantur pro servis pæne, atque adeo pro nullis.

7 *Minorum* ] XXV. annis.

8 *Eam status est* ] Eam vim naturæ, ingenique habet.

9 *In mente agentis* ] Ita præsumtum fit, ut fuerit præcipua causæ contractus: qua deficiente, etiam quod actum est, irritum fore, tacite consensum putatur.

10 *Illicita cum civibus ob jus* ] Tanquam qui non habuerint potestatem earum actionum, &

rerum, ob jus, quod in eos habet princeps, vel civitas.

11 *Malum majus* ] Scilicet captus civis, vel miles, aut in perpetuum omittendus est, aut quandam actionem, vel rem suam debet obligare, ac subtrahere civitati, vel principi. Satis consulti juri eminenti civitatis, vel principis, se conservando. Alterum perinde accipiendum est, ac si morbo, vel calamitate amissum esset.

12 *Fides sola* ] Promissio, qua quis non alterius se ditioni subjicit, & manet rerum suarum dominus, etsi ad aliquid dandum, faciendumve se obligaverit. (Prava interpretatio. Fides est hæc obligatio erga eum, cujus aliquis subditus est, vel Miles conductitius, & quæ sola non impedit quominus ille dominus sit rerum, & actionum suarum, quamdiu eam potestatem non abdicavit. J. B.)

G R O —

3. + Lex quidem posset adimere subditis aut perpetuis, aut temporariis, hanc potestatem: sed neque lex hoc semper facit; <sup>12</sup> parciat enim civibus: neque semper facere potest; nam leges humanæ, ut alibi <sup>a</sup> diximus, vim obligandi tum demum habent, si latæ sint <sup>14</sup> ad humanum modum, + non si onus injungant, quod a ratione, & natura plane abhorreat. Et ideo leges, & præcepta specialia, quæ tale quid aperte præ se ferunt, + pro legis haberi non debent; generales autem leges interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, + ut casus summæ necessitatis excludantur.

4. Quod si actus, qui lege, aut præcepto interdictus erat, & valere vetitus, + interdici æquo jure potuit, + jam irritus erit actus privati, + sed puniri tamen idem poterit, + ideo quod promissit id, quod sui juris non erat, maxime + si juratus id fecerit.

VI. Promissio captivi + de <sup>15</sup> redeundo in carcerem merito toleratur: <sup>16</sup> + neque enim deteriore reddit captivi conditionem. Non ergo, ut quidam existimant, gloriose tantum fecit M. Attilius Regulus, + sed & quod debebat: *Regulus*, inquit <sup>b</sup> Cicero, *non debuit condiciones, pactionesque bellicas, & hostiles perturbare perjurio*. Nec obstat illud: +

*Atqui sciebat, quæ sibi barbaræ  
Tortor pararet.*

+ Nam & hoc fieri posse jam scierat, cum promitteret. Sic & de decem captivis, ut quidem ex antiquis scriptoribus rem narrat <sup>d</sup> Gellius, *o post-liminum iustum non esse sibi responderunt, quoniam a de jure vinâsi forent*.

VII. 1. Solent & promittere quidam, <sup>17</sup> ne in certum locum redeant, + ne adversus eum, qui ipsos in potestate habet, militent. Prioris exemplum apud <sup>e</sup> Thucydidem, ubi sic Ithomenes promittunt Lacedæmoniis, exituros se Peloponneso, + nec unquam redituros. + Posterius nunc frequens est. Vetus exemplum est apud Polybium, *ubi dimittuntur ab Amilcare Numidæ sub lege, nullam quæ sit velon periculum nec autem ne adversus Carthaginiensium eorum quisquam arma hostilia ferret*. Simile pactum habet in <sup>f</sup> Gotth. III. c. 36.

2. Hoc pactum quidam irritum pronuntiant, + quia sit contra officium, quod

#### G R O T I I.

a *De jure vindictæ* ] Id est, capitis minores, ut Horatius de Regulo loquitur. ( *Diſt.* III. V. )

b *Procopius* ] Gotth. II. de Hæraldis ( *Cap.* 14. ) ( Hoc exemplum diversum est ab eo, quod in contextu indicatur. In loco præcedenti POLYBIUS nullum est pactum, sed comminatio tantum *Hæmiliaris*. J. B. )

#### G R O N O V I I.

12 *Parciat enim civibus* ] Non vult eos potius

petire, quam quidquam sui hostibus, cum in eorum potestatem venerint, pacto obligare.

14 *Ad humanum modum* ] Non plus exigant, quam potest ab humana imbecillitate præstari.

15 *Redeundo in carcerem* ] Si scilicet aliquid, quod suscepit, cum dimitteretur, non efficeret.

16 *Neque enim deteriores* ] Quippe qui, si efficiat, liberetur: sin, eodem sit loco, quo antea.

17 *Ne certum locum* ] Ubi præsentia illorum vehementer aut utilis illi parti, de qua captivi sunt, aut damnoſa illi, quæ cepert, & dimittit.

G g g 3

G R O -

a Lib. I.  
c. IV. §. 7.  
u. 2. 3. Lib.  
II. cap. II.  
§. 6. n. 4.  
cap. XIV.  
§. 12. u. 2.

b *Off.* III.  
c. 29.  
c *Horat.*  
III. Od. V.  
49.

d Lib.  
VII. c. 18.

e Lib. I.  
c. 103.

f Lib. I.  
c. 78.  
g Gotth.  
III. c. 36.

<sup>a</sup> L. II. c. quod patriæ debeat. + At non, quicquid contra officium est, statim & irritum est, ut & <sup>a</sup> alibi, & supra <sup>b</sup> diximus. Deinde vero + ne contra officium quidem, libertatem sibi parere id promittendo, quod jam est in hostis manu. + Nihilo enim deterius fit patriæ causa, cui is, qui captus est, ni liberetur, + jam perisisse censendus est.

VIII. Promittunt & nonnulli <sup>18</sup> + non fugere. + tenet hoc eos, etiam si <sup>19</sup> vincti promiserint, + contra, quam quidam sentiunt. Nam & sic solet aut vita servari, aut mitior obtineri custodia. Si vero vincit fit postea, + ita demum <sup>20</sup> liber erit, si ideo promiserit, ne vinciretur.

IX. Satis inepte quaeritur, + an, qui captus est, <sup>21</sup> alii dedere se possit. Nimis enim certum est, neminem sua pactione + jus alteri quaesitum adimere posse. Est autem captori jus quaesitum, + aut ipso belli jure, aut partim belli jure, + partim <sup>22</sup> concessu ejus, qui bellum gerit, secundum ea, quæ supra <sup>c</sup> exposuimus.

X. Circa effectus pactorum egregia quaestio est, + an privati, si in fide præstanda negligentes sint, a suis potestatibus cogendi sint eam implere. Et + cogendus verius est in bello duntaxat solenni, + ob jus gentium, quo bellum gerentes obstringuntur alter alteri jus reddere, + etiam de factis privatorum, + ut puta si a privatis violati essent hostium legati. Sic Cornelius Nepos, recitante <sup>d</sup> Gellio, scripserat, multis <sup>e</sup> in senatu placuisse, ut ii de <sup>23</sup> decem captivis, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur.

XI. + De interpretatione tenendæ regulæ jam + aliquoties memoratæ, ut a proprietate verborum non recedatur, + nisi absurdi vitandi causa, + aut ex alia satis certa mentis conjectura : + ut in dubio magis interpretemur verba contra eum, qui legem dedit.

XII. + Vitam pactus non etiam ad libertatem jus habet. + Vestium nomine arma non veniunt : sunt enim hæc diversa. <sup>24</sup> Venisse auxilium recte dicitur si sit in conspectu, etiamsi nihil agat : + nam ipsa præsentia suam vim habet.

XIII. At <sup>25</sup> + rediisse ad hostem non dicitur qui clam rediit ut statim

## G R O T I I.

<sup>e</sup> In senatu placuisse ] Idem jam ante sensus redire eos coegerat, quos Pyrrhus sub conditione dimiserat. Appianus ex legat. num. 6. (pag. 348. Excerpt. Fulv. Ursin.)

## G R O N O V I I.

<sup>18</sup> Non fugere ] Si habeantur in liberiori custodia.

<sup>19</sup> Vincti ] Quam in arctissima custodia habentur.

<sup>20</sup> Liber erit, si ideo promiserit ] Quia promissionem non videtur accepisse, qui cum tenet. 2. II. 4.

<sup>21</sup> Alii se dedere ] Vel dum trahitur ab homine ignoto, aut infesto, videns alium notum, præsertim honoratoris militiæ, vel etiam li-

teris e custodia datis.

<sup>22</sup> Concessu ejus ] Hujus enim primario sunt, quæ capiuntur.

<sup>23</sup> Decem captivis ] Quos Hannibal dimiserat, ut tentarent, numquid sensus Romanus rediret captivos, fide data, si non impetrent, in castra redituros.

<sup>24</sup> Venisse auxilium ] Si quis promiserit deditionem, nisi certum intra tempus adventarint auxilia, & illud tempus finiat, dum auxilium e longinquo prospiciunt, illique nec dum aut applicuerint se nobis, aut aggrediuntur hostem, sine perisio deditionem recusabit.

<sup>25</sup> Rediisse ad hostem ] Si quis promittit se redituros ad hostem nisi causa dimittitur, id effectum reddiderit, non satisfecit fidei, si se rediit, ut nemo intelligeret rediisse, quo falsus hostem paulo post evideret.

G R O.

tina exiret: rediisse enim ita intelligi debet, \* ut in potestate hostium iterum sit. Contraria interpretatio veteratoria \* Ciceroni, stulte callida, \* quæ fraudem in se, & perjurium habeat. Eadem <sup>a De of.</sup> Gellio fraudulenta calliditas, \* a Cenfore ignominie notata, qui eam adhibuerant, <sup>III. c. 92.</sup> <sup>b Lib.</sup> <sup>VII. c. 18.</sup> inestabiles, & invisi.

XIV. <sup>d</sup> Justa auxilia in pactis deditionis non faciendæ, \* si ea adveniant, intelligi debent talia, quæ periculum cessare faciant.

XV. Notandum & hoc, si quid <sup>26</sup> de executionis modo convenit, id conditionem non injicere pacto, ut \* si dictum certo loco solvi, qui locus postea dominum mutaverit.

XVI. De obsidibus tenendum quod <sup>e</sup> supra diximus, plerumque eos <sup>c Hoc li-</sup> <sup>bro c. 20.</sup> <sup>§. 18.</sup> \* accessionem esse <sup>27</sup> principalis actus, sed tamen conveniri etiam posse \* ut disjunctiva sit obligatio, nimirum ut aut fiat aliquid, aut obsides retineantur. Sed in dubio tenendum est illud, quod maxime est naturale, \* id est, ut accessio tantum credantur.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

<sup>d</sup> *Justa auxilia in pactis deditionis* ] Sunt ejus pacti exempla quatuor in III. Gothicorum *Procopii*. (Cap. 7. 12. 30. 37.) Aliud de Luca apud Agathiam lib. 1. (c. 7.) De Castello Corficæ apud *Bianum* historiae Genuensis X. alia libro XVIII. & in bello in Mauros. Habet tale & *Cycnerum* lib. XL.

<sup>26</sup> *De executionis modo* ] Isque modus propter incidentem causam non quæritur, non ideo rem ipsam esse irritam.

<sup>27</sup> *Principalis actus* ] Ejus, quod maximum, & præcipuum promissum est, adeoque hoc præstito illos debere dimitti.

# HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXIII.

**H**ACTENUS Auctor egit de fide publica, sive a summis, sive a minoribus potestatibus data: hic agit de fide, quæ privatim in bello datur; & ait, privatos invicem fidem dare posse: 1. quia de suo jure disponunt: 2. quia jus in hostes transferri potest: 3. quia eas cederentur capiti, & libertas impediretur. §. 1. Idque verum non tantum esse, statuit, de fide hosti, sed & latronibus data: quanquam si metu injuste fides extorta est, restitutionem jure naturæ (non jure gentium externo) in bello publico impetrari posse, putet, nisi juramentum accesserit: tunc enim absque nota perjurii recedi a fide data non potest; sed unicuique hominum licere tale perjurium punire, solis exceptis latronibus, & piatis: eorum enim odio dissimulatio: si perjurium jure gentium, fingit. §. 2.

\* Per.

• Pergit, fidem datam etiam a minore  
• valere, §. 3. etsi error accesserit, qui  
• consensum non impedit circa rem, §. 4.  
• Neque obstat, quod publicum ex pacto  
• tali damnum aliquod sentiat; nam ma-  
• jus, aut certius malum inde evitari,  
• §. 5: nisi lege publica actus interdictus  
• sit, §. 3. n. 2. §. 3.

• Hinc concludit, privatum promittere  
• hosti posse, se reditorum in carcerem,  
• §. 6. se in certum locum non reditu-  
• rum, §. 7. se non militaturum, *ibid.*  
• (neque hoc caso contra officium patrie  
• agi, quia non sit deterior ejus causa,  
• cum captus patrie plene sit inutilis, *ibid.*)  
• se aufugere nolle, §. 8.

• Porro ait. Fructa quaerit, an captus  
• se alii dedere possit, §. 9. Denique do-  
• cet privatos, si fidem datam non im-  
• plement, a suis cogi posse potestatis ut  
• impleant, §. 10.

• Tandem regulas interpretandi pacta a  
• privatis inita suppeditat §. 11. Atque  
• exinde concludit, cum, qui vitam pa-  
• ctus est, jus non habere ad libertatem,  
• §. 12. Rediisse non videri qui clam re-  
• diit, §. 13. Eum, qui promissit, se ur-  
• bem non dediturum si auxilia advene-  
• rint, intellexisse talia, quae periculum  
• cessare faciant, §. 14. Si promissum cer-  
• to loco solvi, non teneri pacifcentem si  
• locus postea fiat non tutus, §. 15. Re-  
• gulariter obfides, & pignora liberari fini-  
• ta obligatione principali, nisi aliud in  
• specie dictum sit, §. 16. Quae singula  
• nunc examinabimus.

## A D §. I.

MILITARES *puda, aut pagani* = Om-  
• nes subditi.

*Inventos esse juris magistrorum* = Uti Za-  
• rius in libello de pueris Judeorum ba-  
• ptizandis, quem refutavit Eekius Theo-  
• logus, cui respondet Zallius in *Apolo-*  
• *gia ad Eekium* p. m. 427. ubi Glosium,  
• Hosticum, Odofredum, Bartolum, &c.  
• Angelum, Jafonem, Fulgositum, Cor-  
• neum, Andream de Pisis, Dulcium,  
• Philippum, &c. allegat. Rationem pra-  
• cipue asserunt, 1. quod militaris disci-  
• plina, & juramentum praestitum exigat,  
• ne privatus ab hoste ullum lucrum ac-

quirat: 2. quia capti postliminio redire  
• tenentur, contra hoc jus publicum po-  
• stliminii nihil promitti posse: 3. Multo  
• minus pactum valere pagani, quippe  
• quod hostis contra juramentum militare,  
• adeoque turpiter exegit, &c. quae dubia  
• examinabimus *infra* §. 5. §. 7.

*Pacta publice cum hostibus inita* = Id  
• est, vel a summis potestatibus, vel a du-  
• cibus belli.

*At quae a privatis* = Sive singulis mi-  
• litibus, sive paganis. *Zu. d. l. pag. 428.*

*Nam cum privati jura privata habeant*  
• Dudum ostensum est, fidem omnibus,  
• etiam hostibus, esse servandam, modo  
• dari jure poterit: potest autem semper  
• dari de re sua, quia prout quisque de re  
• sua disponit, ita jus est.

*Et hostes capaces sunt acquirendi juris*  
• Si fides eis tanquam hostibus datur. *Vid.*  
• *supra* c. 20.

*Quid esse potest quod obligationem impedi-*  
• *at* = Cum de suo jure, adeoque licite  
• disponat.

*Datur cadibus occasio, libertati impedi-*  
• *mentum* = Hae rationes sunt mere poli-  
• ticae; jure naturae enim captus occidi  
• potest, & libertas in perpetuum aufer-  
• ri: adeoque haecenus nulla sit injuria  
• captis.

*Nam § illa caueri sate* = Nisi spe lu-  
• cri allicerentur domini ut parcant captis.

*Et hac obtineri* = Nisi promittentem  
• jure obligari ad fidem servandam, alter  
• pro certo habeat.

*Fide privatorum subiecta, non poterit*  
• Quia promittens fidem datam implere  
• non teneretur, idque ex hypotheci illo-  
• rum Jurisconsultorum, jure.

## A D §. II.

NON *hosti tantum* = *Vid. l. 3. c.*  
• 19. per tot.

*Quem jus gentium agnoscit* = Intelligit  
• voluntarium, quociens nimirum quis per  
• bellum publicum solenne hostis consti-  
• tuitur. Quale jus gentium non existere,  
• diximus.

*Sed § latroni, &c.* = Nam hos hostes  
• jus gentium non agnoscere, Auctor sta-  
• tuit: adeoque bellum cum his *minimè so-*  
• lenne esse, ait, l. 3. c. 4. §. 18. n. 6.

„2. §. 11. c. 19. §. 2; ibique non  
 „procedi ex privilegio illo gentium, sed  
 „ex jure naturæ, l. 2. c. 3. §. 4. n. 1.  
 „l. 3. c. 3. §. 6. *Vid. Dissert. promm.*  
 „IX. Cap. §. 70.

„Id interest, quod si metus injustus im-  
 „puleris ] „Frustra id queritur inter hostes,  
 „quia superiorem non habent, qui de ju-  
 „re decidit.

„Petere restitutionem ] „Contra promissio-  
 „nem factam.

„Sibi eam præstare potest ] „Non solven-  
 „do, seu præstando id, quod promissit;  
 „& hoc est, quod Auctor passim ait, me-  
 „tum inferentem teneri liberare eum, qui  
 „promissit. L. 2. c. 13. §. 14. c. 17. §.  
 „17. c. 11. §. 7. n. 2. §. 3. l. 3. c. 19.  
 „§. 4. c. 23. §. 2.

„Quod in metu procedente ex bello publico  
 „juris gentium locum non habet ] „Utpote  
 „quo jure, etiam ob metum injustum ad  
 „effectum dominii externi, restitutionem  
 „non dari, putat. Quæ monstra refutavi-  
 „mus l. 3. c. 19. §. 12. l. 2. c. 17. §.  
 „19. l. 2. c. 11. §. 7. seq.

„Jam omnino quod promissum est præstan-  
 „dum erit ] „Id est, sive justus sit metus,  
 „sive injustus: quia vis, & metus non tol-  
 „lunt consensum. Rationem autem, quam  
 „Auctor supra adhibuit, quod licet jus  
 „homini non sit quæsitum, Deo tamen  
 „id debeatur, late examinavimus l. 2. c.  
 „13. §. 14.

„Pecuniæ ab hominibus solet ] „Repetit  
 „hic Auctor errorem illum perpetuum,  
 „quod natura cuiuslibet homin. jus punien-  
 „di alterius delicta competat: quod pas-  
 „sim refutavimus. Si hostis privatus fidem  
 „datam non servat, superior ejus implo-  
 „rari debet ut eum adigat, *vide infra* §.  
 „10. Si nolit, nova hæc belli causa est  
 „cum ipso superiore: extraneis autem  
 „nullum jus de perjurio cognoscendi com-  
 „petit.

„Si in latrones, aut piratas, dissimulari  
 „odio eorum ] „Fabula hæc jam explosa  
 „est supra l. 3. c. 19. §. 5. Latro jus  
 „agendi ex pacto vi, ac metu extorto  
 „habet; at si vicissim promittenti tenetur  
 „ob metum injuria illatum: atque hic  
 „processus juris naturæ est, de quo l. 2. c.  
 „11. §. 7. egimus.

## A D §. III.

„MINOREM non excipientem ] = Qui  
 „viginti quinque annos non habet. *Vide*  
 „l. 2. c. 5. §. 2. §. c. 11. §. 5.

„Qui ejus status est, ut actum intelligat ]  
 „Id est, qui pubes est: diximus enim,  
 „ex facultate generandi etiam judicium  
 „necessario sequi, d. c. 11. §. 5.

„Quæ minoribus consulunt beneficia ] = Re-  
 „stitutionem intelligit in integrum.

„Ex jure sunt civili ] = Lubrico ætatis in-  
 „dulta.

„De jure gentium ] = Rectius, de jure  
 „naturæ.

## A D §. IV.

„S i id, quod per errorem creditum fuit,  
 „in mente agentis vim habuerit conditionis ]

„Vid. *Gron. b.* Ex hypothese enim Aucto-  
 „ris promissum non consentit in promit-  
 „tum, nisi sub quadam conditione, quæ  
 „re ipsa non exiit. *Grot. l. 2. c. 11.*  
 „§. 6. n. 2. Nos ex aliis principis to-  
 „tam de errore materiam deduximus d.  
 „§. 6.

## A D §. V.

„QUÆRITUR, an privati quoque  
 „hosti fidem dare possint? Alii id ne-  
 „gant, tum ratione *rerum*, tum ratione  
 „actionum. Res enim, & actiones subdi-  
 „torum subesse imperio superioris, ajunt;  
 „adeoque contra utilitatem suæ civitatis,  
 „neque ex bonis aliquid concedere, ne-  
 „que actionis utilitatem hosti tribuere  
 „posse, existimant. Unde quicquid contra  
 „officia, quæ patriæ debentur, promitti-  
 „tur, irritum pronunciant. *Vid. infra* §.  
 „7. Auctor respondet huic dubio: 1.  
 „pacta talia privatorum ideo valere, quia  
 „majus malum illis evitatur: neque enim  
 „2.  
 „solum fidem, qua quis non abdicat  
 „juri in se, & in res suas, neque utili-  
 „tatem publicam sine legis auctoritate id  
 „efficere posse, ut promissio omni effectu  
 „H h h. = carcat,

• careat, *b. 5. c. n. 2. 3.* non quic-  
 • quid contra officium est, statim & irri-  
 • tum esse: 4<sup>o</sup>. nec contra officium esse,  
 • libertatem sibi parare, promittendo quod  
 • jam est in hostis manu: 5<sup>o</sup>. nihil de-  
 • teriore fieri patrie causam, cui is  
 • qui captus est, ni liberetur, jam perisse  
 • defendendus est. Vera ratio cur pacta pri-  
 • vatorum cum hoste valeant, 6. in eo  
 • consistit, quod supponimus, hostem mi-  
 • nari incendia praeclis, captivitatem per-  
 • sonis, &c. supponimus, imperantem id  
 • impedire non posse. Hoc casu igitur sub-  
 • diti jure necessitate defensionis partem  
 • bonorum, ut reliqua conservent, dare,  
 • vel promittere hosti, propositio jore pos-  
 • sunt: civitati enim nulla fit injuria,  
 • tum quia res illae neque, quin magis,  
 • perirent fuissent, tum quia imperium  
 • hoc casu definit, & jure necessitatis de-  
 • fensionis civis ea agere potest, quae ad  
 • sui suarumque rerum conservationem  
 • necessaria esse judicabit.

• Secus igitur se res habet si privatus  
 • commercia cum hoste agit: ejusmodi  
 • pacta enim, quae hostis vires augent,  
 • nostrae civitatis vires autem minuunt,  
 • prohibita sunt. *Vid. n. 5.*

• An vero pactum militum captivorum,  
 • quo promittunt, se non ulterius milita-  
 • turos, valeant, videbimus §. 7. n. 1.

1. *Quousque se extendat privatorum in pa-  
 cificendo potestas* ] • Semper valet pactum si  
 • de suo jure disponant.

*Quod publicum est, a privato alienari  
 non posse* ] • Quia de jure alieno, adeo-  
 • que extra fines facultatis a creatore con-  
 • cessa disponent.

*Ne dubius quidam belli id permittum  
 est* ] • Scilicet, extra fines officii, &  
 • mandati.

*Modo probavimus* ] • *Vid. e. 22. §. 7.*  
 • ubi dixit, duces non posse de belli  
 • causis, & consequentibus disponere.

*De ipsorum actionibus, ac rebus quari  
 potest* ] • Adeoque de jure eorum privato.

*Hac quoque comendi non posse sine ali-  
 quo damno partem* ] • Si enim pecuniam,  
 • frumentum, &c. hosti promittit, vires  
 • hostis augeantur, & vires nostrae civitatis  
 • minuuntur.

*Illicita cum civibus ob jus supereminens  
 civitatis* ] • Civitas enim jus in res civis

• hactenus habet, ut hic de iis in detri-  
 • mentum civitatis disponere nequeat.

*Tum conclusus militibus ob fidem sacra-  
 mento datam* ] • Miles enim sacramento  
 • se obtinuit, quod civitatem defendere  
 • velit, violare id videtur si promittit, se  
 • eam non defensurum. *Add. infra §. 7.*  
*Sed sciendum est* ] • Veram rationem, 2  
 • cur fides a privato hosti data servari de-  
 • beat, exposuimus initio *b. §. 5.* Superest  
 • ut dubia a Zasio supra §. 1. rubr. 2.  
 • mota removeamus.

• *Primo* ait, militarem disciplinam, &  
 • juramentorum praestitum exigere, ne pri-  
 • vatus ab hoste ullum locum acquirat.  
 • Resp. si milites, & subditi liberi sunt,  
 • omnino conventiones cum hoste probi-  
 • beri possunt: idque & disciplinae mili-  
 • tari, & juramento convenit, nihil enim  
 • facere possunt, quo hostium vires auge-  
 • antur. At si io hostium potestate sunt,  
 • eisque ut hostibus quaedam promittunt,  
 • ea valet jure necessitatis defensionis. *Vid.*  
 • §. 7.

• *Secundo* opponit, captos postliminio sal-  
 • tem redire, adeoque eos contra jus pu-  
 • blicum postliminii nihil promittere posse.  
 • Resp. etiam ille, qui ab hoste dimittitur,  
 • postliminio revertitur, *l. 26 ff. capt. qui*  
 • *proinde aliquid pro illa dimissione promit-*  
 • *tit, nihil promittit, contra jus publicum*  
 • *postliminii.*

• *Tertio* ait, hostem turpiter agere, quod  
 • a pagano contra juramentum militare, con-  
 • tra disciplinam militarem, contra obedi-  
 • entiam ducibus debitam, fidem exigit. At  
 • inepta est haec ratio, uti *infra §. 7.* ubi  
 • haec materia repetitur, demonstrabimus.

*Quae malum majus, aut certius evitant,  
 magis milita etiam publico consert debere* ]  
 • Majus autem malum evitant qui certa  
 • pecunia hosti promissa, incendia, & va-  
 • stationem impediunt, qui capti, pro-  
 • mittendo se nolle militare, a servitute  
 • se liberant, &c.

*Quia minus malum induit rationem boni* ]  
 • Hanc interpretandi regulam explicavimus,  
 • & refutavimus supra *l. 2. c. 23. §. 2. c.*  
 • *24. §. 5. n. 1.*

*Fides sola, quia quis potestatem ipsam sui,  
 rerum suarum non abdicat* ] • Sensus  
 • est, fidem hosti datam ideo effectum ca-  
 • rere non debere, quia fidem civitati de-  
 • dit; per hanc enim fidem civem se  
 • suaque



• suaque non subiecit potestati civitatis;  
• adeoque eam non obstat, quo minus &  
• se, suaque a potestate hostis, alia fide  
• data, liberare, eoque majus periculum  
• evitare possit.

*Neque utilitas publica*]. „ Sensus est, si  
• dem hosti datam nec ideo irritam reddi,  
• quod sine damno civitatis concedi non  
• possint ea, quæ promissa sunt; quia ea  
• fides itidem non impedit, quominus ad  
• evitandum majus malum contra officium  
• aliquid hosti promittere possimus. Nos  
• veram rationem jam exposuimus. *Add.*  
• §. 7.

*Sine legis auctoritate* ] „ An ergo leges  
• adimere facultatem cum hoste paciscendi  
• possunt? *Vid. n. seq.*

3 *Lex quidem potest alimere subditis hanc potestatem*]. „ Auctor dixit *n. preced.* utilitatem publicam sine legis auctoritate non posse efficere ut id, quod contra officium fit, irritum sit, si facto illo majus evitatur malum. Instat Auctor, legem civilem potestatem illam subditis auferre posse, adeoque tunc saltem pacta subditorum cum hoste non valere. Respondet „ 1. legem id non semper facere; nec 2. id facere semper posse, quia leges ad humanum modum laxæ saltem obligant, non si onus injungant a natura, & ratione alienum. Vera ratio est, quod jus necessariæ defensionis nulla lege auferri possit, & quod imperium in hoc casu desinat. *Vid. §. 7.*

*Non si onus injungant, quod a ratione, & natura, plane abhorreat*]. „ Quale ex hypothesi Auctoris esset, si subditus impeditur majus, aut certius evitare malum; rectus, si jus necessariæ defensionis ei auferretur.

*Pro legibus haberi non debent* ] „ Quia legibus naturæ aliquid contrarium præcipiunt. *Vid. l. 2. c. 14 §. 12. n. 2.*

*Ut casus summa necessitatis excludant* ] „ Toties hanc hypothesin generalem recusavimus. *Vid. l. 2. c. 2. §. 6 n. 2. c. 6. §. 5. c. 18. §. 4. n. 6.*

4 *Interdictum a quo jure potuit*]. „ Uti si nihil legibus naturæ contrarium statuitur.

*Jam irritus erit actus privatus* ] „ Quia contra leges suæ civitatis pactus est. *Sed privari tamen ideo potuit*]. „ Quia legem violavit.

*Ideo quod promissit id, quod sui juris non erat*]. „ Quod enim lege prohibente

„ fit, est extra jus nostrum; æquius enim „ ultra facultatem nobis jure concessam.

*Si juratus*]. „ Nemo enim fidem juratam dare debet, si scit, se fidem dare non posse; esset hæc profanatio nominis divini: adeoque tunc poena perfidiæ quoque „ obtinet.

## A D §. VI.

*Da redeundo in carcerem*]. „ Si scilicet „ promissa non præstiterit.

*Neque enim deteriorem reddit captivi conditionem*]. „ Atqui civitatis jus hoc casu minus nuere videtur, utpote quam omnes cives „ defendere tenentur. Sed ei respondimus „ §. præced.

*Sed & quod debebat* ] „ Factum hoc „ examinavimus supra *L. 2. c. 15. §. 17. & l. 1. c. 22. §. 3.*

*Nam & hoc fieri posse, jam scierat, cum promitteret* ] „ Jure belli enim in captos, „ & servos servire licet.

## A D §. VII.

*Na adversus eum, qui ipsos in potestate „ habet, militent*]. „ Vera ratio est, quod

„ captus non subdit imperio potestatis civi-  
„ tatis; quæ cum eum defendere amplius non  
„ possit, ius impedit mittit. Captus igitur  
„ jure necessariæ defensionis se quovis mo-  
„ do, etiam promittendo de non amplius  
„ militando, liberare potest: neque patriæ  
„ id præjudicat, cui æque perissee videtur,  
„ dum in potestate hostium constitutus ope-  
„ rum patriæ præstare nequit; neque desunt  
„ alii, qui militare poterunt. Sane, cum  
„ hosti in captum omnia liceant, eum oc-  
„ cidi quoque possit. &c. multo magis exi-  
„ gi ab eo potest fides ne militet. Confe-  
„ ratur supra §. 1. rubr. 2. & §. 5. n. 2. rubr.  
„ 2. seq.

*Nec unquam redituros* ] „ Hic non de „ pactis privatorum agitur, sed civitatis,  
„ & populi.

*Posterius nunc frequenter est* ] „ Exemplum „ vide apud Thuan. *Hist. l. 4. p. 70. & 71. l. 14. p. 283.*

*Quia sit contra officium, quod patria de-  
betur* ] „ Cujus defensionis pacto renuncia-  
„ tur

„re non potest: sed respondimus supra §. 5.

„At non quicquid contra officium est, statim est irritum est] „ Immo contradictio est actum valere, & tamen legibus contrariari. Sane, lege prohibente deficit facultas moralis, Alias rationes modo proposuimus.

„Ne contra officium quidem, libertatem sibi parere promittendo quod jam est in hostis manu] „ I. e. de redeundo in captivatem, in qua actus est.

„Nihil enim deterius sit patria causa] „ Si captus mansisset, eundem defendere non potuisset patriam.

„Jam peris] „ Quia facultas defendendi civitatem deficit. Immo jure Romano pro servo, & civiliter mortuo habitus fuit. Vid. l. 3. c. 9. §. 1.

#### A D §. VIII.

„Non sugging] „ Qui non carceri includuntur, sed fide data pro libitu in terra hostili commorari possunt.

„Tenet hoc eos etiam si vincili promiserint] „ Vis enim non impedit consensum, praeteritum si sit vis hostilis, utpote quae licita est.

„Contra, quam quidam sentientes] „ Qui fidem in carcere datam injustam praedicant; quod verum non est, inprimis de carcere hostili. Vide late Cypre. Dec. 149. n. 3.

„Ita demon liber erit si ideo promiserit, ne vinciretur] „ Si quis fidem dedit de non fugiendo, ea intentione ne vinciretur, non violat fidem si postea contra fidem victus aufugiat. At si victus fidem talem dedit, aufugere absque perfidia nequit.

#### A D §. IX.

„Qui captus est, alii dedere se possit] „ Recte id negat Auctor, quia disponere de jure alieno.

„Jus alteri quaesitum] „ Uti quaesitum est per dedicationem.

„Aut ipso belli jure] „ Quo captus sit servus capientis.

„Partim concessus ejus, qui bellum gerit] „ Si Princeps praedam subditis concedit „ l. 3. c. 6. §. 24.

#### A D §. X.

„An privati, si in fide praestanda negligentes sint, a suis potestatibus cogendi sunt eam implere] „ Affirmatur. Nam omnium consensu constat, fidem hosti datam servandam esse; adeoque haecenus jus in hostem transferitur. Si proinde hostis potestatem ejus, qui sub pacto dimissus est, implorat, cogere ea debet subditum ut pactis stet; si cogere nolit, causam suam facit, & nova est belli causa.

„Cogendos, verum est, in bello duntaxat solenni] „ I. e. in bello, quod inter duas summam potestates geritur, & indictum est: huic enim bello jure Gentium certa quaedam privilegia indulta esse, statuit; quo etiam refert, quod promittentis magistratus adigere subditos teneatur, ut promissa praestent. Aliud igitur obtinere, putat, in bello minus solenni (quale autem id sit, vide Differt. Proem. IX. Sect. II.) in quo tantum ei, qui iustam causam habet, pacta esse servanda, ait. At saepius jam dictum est, bellum tale solenne non existeret. In genere ergo dicendum, inter duas gentes fidem a subditis datam servandam esse. Sane, fides etiam praedoni qua praedoni data impleri debet, & Magistratus promittentis cogere hunc ad implementum potest; salva tamen actione injuriarum contra praedonem, qui vi alterum ad promittendum induxit.

„Ob jura gentium, quoniam bellum gerentes obstringuntur alteri jura reddere] „ Immo id ex ipso jure naturae est.

„Etiam de sacris privatorum] „ Ita ut vel eum dedere, vel adigere ad satisfactionem dum debeat. Vid. l. 2. c. 21. §. 4. n. 1. l. 3. c. 20. §. 47. Add. l. 1. c. 3. §. 1.

„Ut puta si a privatis violati essent bonum legati] „ Hoc enim utriusque partis consensu injustum est; adeoque haecenus non dissident.

A D §. XI.

DE interpretatione tenenda regula ] Immo in pactis nulla valet interpretatio, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur. Si id dubium, nullum est pactum. Sane, in exemplis §. seq. allegatis de voluntate citra ullam interpretationem ex ipsis verbis satis constat.

Nisi absurdum vitandi causa ] • L. II. c. 16. §. 16. §. 17.

Aut ex alia satis certa mentis coniectura ] • L. 2. c. 16. §. 3. seq.

Ut in dubio verba magis interpretentur ] • L. 2. c. 16. §. 32. §. c. 20. §. 26.

A D §. XII.

VITAM pactum non etiam ad libertatem sit habet ] • Aliud enim est vita, aliud libertas; & illa salva esse potest, etsi hæc adimatur.

Vestium nomine arma non veniunt ] • Hæc enim sunt diversa: illæ corporis tegendi, hæc corporis defendendi causa adhibentur.

Nam ipsa presentia suam vim habet ] • Auxilia actû adfunt, adeoque pacti conditio existit.

A D §. XIII.

REDIISSE ad hostem non dicitur qui clam rediit ] • Respicit Auctor ad decem captos, quos Annibal post Cannensem pugnam juratos ad Senatum misit, in castra redituros nisi de redimendis captivis impetravissent. Horum unus paulo postquam egressus erat e castris rediit, quasi aliquid esset oblitus, & ideo Romæ remansit. Reditu enim in castra liberatum se esse iurejurando interpretatur. Cic. l. 3. off. c. 32. Vid. ad rubr. ab hac 3. §. 4.

Ut in potestate hostium iterum sit ] • In eo statu se sistere debet, in quo fuit ante dimissionem.

Ciceroni ] • De eisdem decem captivis loquenti d. l. 3. c. 32.

Qua fraudem in se, & perjurium habet ] • Mera enim fuit cavillatio, & reservatio mentalis: atque hinc in allegato exemplo decrevit Senatus, ut ille verator, & callidus, victus ad Annibalem duceretur. Cic. d. l.

A Censore ignominia notata ] • Eos enim, qui ad Annibalem non redierunt, usque adeo infestabiles, invisosque fuisse, ut tantum vite ceperint, necenque se, bi conspicerint. Gell. l. 7. c. 18.

A D §. XIV.

Si ea advenierint, intelligi debent talia, qua periculum cessare faciant ] • Si quis pacificetur cum hoste, se redditurum civitatem nisi auxilia certum intra tempus advenierint, sine peridia differte deditionem nequit si talia advenierint auxilia, quæ periculum cessare non faciunt, quia manet eadem dedendi necessitas.

A D §. XV.

Si dictum certo loco solvi, qui locus postea dominum mutaverit ] Etsi igitur tuto in hoc loco solvi non possit, ideo pactum non deficit, nec obligatio tollitur, sed debitum manet.

A D §. XVI.

ACCESSIONEM esse principalis actus ] • Obsides enim dantur in securitatem ejus, quod promissum est, adeoque ad eandem causam accedunt. Unde finita obligatione principali finitur quoque accessio obsidum.

Ut dispositiva sit obligatio ] • Hoc dependet a pacto partium, quæ prout de jure suo disponunt, ita jus est, neque tunc obsides obligantur ut accessio, sed ut principales: at vix exemplum tale adduci poterit.

Id est, ut accessio tantum credantur ] • Adeoque ut finita obligatione principali etiam liberentur obsides. Id enim natura negotii indigit.

H h h 3 CAPUT

## CAPUT XXI V.

## De fide tacita.

- I. *Tacite quomodo fides interponatur.* *noceat, integrum esse res suas promovere.*  
 II. *Exemplum in eo, qui in tutelam recipi a populo, aut rege, expetit :* V. *De multis signis ex consuetudine aliquid significantibus.*  
 III. *Qui colloquium postulat, aut admittit :* VI. *De tacita approbatione sponsonis.*  
 IV. *Hinc tamen, dum collocutori non* VII. *Pena quando tacite remissa.*

<sup>a</sup> L. eo <sup>+</sup> L. S ilentio <sup>1</sup> quædam conveniri, non male a Javoleno <sup>a</sup> dictum est ;  
<sup>b</sup> leg. 51. quod & <sup>+</sup> in publicis, & in <sup>+</sup> privatis, <sup>+</sup> & in mixtis conven-  
<sup>c</sup> Di. locuti. tionibus usu venit. Causa hæc est, <sup>+</sup> quod consensus, qualitercunque in-  
<sup>d</sup> Lib. II. dicatus, & acceptatus, vim habet juris transferendi. Signa autem con-  
<sup>e</sup> IV. §. 4. sensus sunt <sup>+</sup> & alia præter voces, & literas, ut non <sup>b</sup> semel jam indi-  
<sup>f</sup> L. III. cavimus. <sup>a</sup> <sup>+</sup> Quædam natura insunt actui.  
<sup>g</sup> L. §. 8.

II. Exemplum sit in eo, qui <sup>+</sup> aut ab hostibus, <sup>+</sup> aut ab externis  
 veniens in alterius populi, aut regis fidem se dat. <sup>+</sup> nam hic quin tacite  
 se obliget, <sup>3</sup> ne quid faciat adversus eum statum, in quo præsidium  
 petit, dubitari non debet. Quare <sup>+</sup> sequendi non sunt qui <sup>4</sup> Zopyri factum  
 a reprehensione remotum ajunt : neque enim fides ejus in regem, perfidi-  
 am in eos, ad quos confugerat, excusat. <sup>+</sup> Idem de Sexto Tarquinii filio,  
<sup>+</sup> qui ad Gabios se contulerat, dictum esto. De Sinone <sup>d</sup> Virgilius :

<sup>a</sup> Liv. lib.  
<sup>b</sup> L. c. 53.  
<sup>c</sup> d. Enrich.  
<sup>e</sup> H. §. 65.

*Accipe mox Danaëis insidias, & crimine ab uno  
 Disce omnes.*

III. Sic & qui colloquium aut postulat, aut admittit, <sup>a</sup> <sup>+</sup> tacite pol-  
 licetur, collocutoriibus id innoxium fore. Hostibus per colloquii speciem  
 violandis <sup>+</sup> jus gentium violari, pronuntiat <sup>a</sup> Livius : addit, <sup>5</sup> colloquium  
 perfici

## G R O T I U S.

<sup>a</sup> Tacite pollicetur, collocutoriibus id innoxium  
 fore ] Merito *Agathis* Ragnarum Hunnum culp-  
 pat, quod abeuntem a colloquio Narsetem te-  
 lo transigere voluerit. *Agath.* lib. II. (c. 7.)

## G R O N O V I I.

<sup>1</sup> Silentio quædam promitti ] Quædam promissa  
 intelligi, etiam si nominatim designata non fuerint.  
<sup>2</sup> Quædam natura ] Esti nec dicto, nec scri-  
 pto, nec alio signo externo exposita sunt, ta-  
 men quia sine illis, in quod consensus est,  
 consistere non potest, pro expressis habentur.  
<sup>3</sup> Ne quid faciat ] Molliatur adversus eam  
 rempublicam.

<sup>4</sup> Zopyri factum ] *Justin.* 1, ult.  
<sup>5</sup> Colloquium perfide ] *Liv.* 38. 95. *Pavci*  
*ergo effugerunt, captus est virgo : mox multa*  
*parsi per fidem violati colloqui parum morte locu-*  
*runt. Plinius* *Mostell.* 2, 2. 69. *per fidem de-*  
*ceptus sum : hostes hic me necavit. Livius,* 1,  
 9. *incusante violati hostitii fides, Denique in-*  
*vocante, cujus ad solennem, iudicium, per fidei, ac*  
*fidem decepti venissent. Seneca* *de provid.* cap.  
 3. *multa milia civium Romanorum, uno loco,*  
*post fidem, immo per ipsam fidem cruciata.*  
 ( *Adde Caesar, De Bell. Gall. Lib. 1. c. 45. ibique*  
*judicio, & eruditione præstantissimi Int. J. Do-*  
*vignii, Notam. J. B.* )

G r o.

<sup>f</sup> Libro  
 XXXVIII  
<sup>g</sup> c. 25.

perfidie violatum. nam *per fidem* mendose eo loco scribitur. Cn. Domitius eo quod Bituitum regem Arvernorum per colloquii simulationem acceperat, hospitioque exceptum vinxit, hoc a Valerio <sup>a</sup> Maximo iudicium refert : *Nimia gloria cupiditas* <sup>b</sup> *perfidum existere coegit*. Quamobrem mirari subit, cur scriptor libri <sup>b</sup> octavi belli Gallici Cæsaris, sive is Hirtius est, sive Oppius, simile factum T. 7 Labieni referens, adiecerit, *infidelitatem ejus* (Comii scilicet) *sive ulla perfidia judicavit comprimi posse*; nisi hoc Labieni magis, quam scriptoris iudicium est.

IV. At <sup>a</sup> non ultra tacita illa voluntas trahenda est, quam dixi. nam dum collocutores nihil patiantur, <sup>a</sup> specie colloquii <sup>a</sup> avertere hostem a belli consiliis, sua interim promovere, perfidia vacat, & <sup>a</sup> dolis bonis annumeratur: quare qui deceptum spe pacis regem Perseum <sup>a</sup> arguebant, non tam juris, & fidei, quam anini excelsi, & gloriæ bellicæ habebant rationem, ut ex his, quæ de dolis bellicis <sup>a</sup> diximus, satis potest intelligi. Ejusdem generis erat fraus illa, qua Afrubal ex Aufetanis saltibus exercitum servavit, & qua Scipio Africanus major sinum castrorum Syphacis perdidit, utrumque a Livio. Quorum exemplum imitatus <sup>b</sup> L. Sylla bello sociali apud Eferniam, ut apud <sup>c</sup> Frontinum legimus.

V. Sunt & <sup>a</sup> signa quedam muta ex consuetudine significantia, ut olim <sup>a</sup> victæ, & rami olivarum: apud Macedones <sup>a</sup> hastarum erectio: apud Romanos <sup>a</sup> <sup>a</sup> scuta capiti imposita, <sup>a</sup> signa supplicis deditionis, <sup>a</sup> quæ proinde <sup>a</sup> obligant ad arma ponenda. Qui vero deditionem accipere se significat, <sup>a</sup> an obligetur, & quatenus, ex his, quæ supra <sup>a</sup> dicta sunt, petendum sit. <sup>a</sup> <sup>a</sup> Hodie vela candida tacitum habent signum petiti colloquii: <sup>a</sup> obligabunt ergo non minus, quam si voce petitus esset.

<sup>a</sup> VI. Spon-

#### G R O T I I.

di etiam inter armatos hostes, quævis sit indicium. (Cap. 30.)

<sup>b</sup> L. Sylla ] Et Cæsar Dictator adversus Tentatores, & Ulpetes. Appianus exc. legat. n. 16.

<sup>c</sup> Scuta capiti imposita ] Appianus civilium 11.

<sup>d</sup> Signa supplicis deditionis ] Apud Persas manus post tergum complicatæ. Ammianus lib. XVIII. (Cap. 1. pag. 222. ubi de Afrisii hoc dicitur.) ad quem locum notata Lindbragii vide. scuta, & vexilla perversa apud Romanos, notat idem Ammianus libro XXVI. (Cap. 10. p. 512. ubi vide Valsby notam.) Submittere vexilla, Latinius Pæcentum panegyrici. (c. 36.) Apud Germanos, & eorum exemplo alios, herbam porrigere Plinius lib. XXII. c. 4. Qui victi se dedunt inermes supplicant, ait Servius ad 1. Æneid. (487.)

<sup>e</sup> Hodie vela candida tacitum habent signum petiti colloquii ] Ignis successus petiti colloquii signum apud septentrionis populos. Meminit Johannes Magnus, & alii. Plinius lib. XV. 30. de lœnu: ipsa pacifera, ut quam præten-

#### G R O N O V I I.

<sup>6</sup> Perfidum existere ] Florus Agnam Cornelium, qui simulato colloquio evocatus, atque ita oppressus fuit, vocat perfidia Punica documentum. 2. 2.

<sup>7</sup> Labieni ] Qui Comium pro rebeile, ingratum, & non semel perfido habebat.

<sup>8</sup> Avertere hostem ] Securus, & minus intentum rebus gerendis reddere, quum ipse interim diligenter comparet, ut apud Justinum Ptolemæus Philopator legationibus missis, quoad vires pararet morabatur Antiochum, lib. 30. 1.

<sup>9</sup> Vitta, & rami olivarum ] Virgil. 1. 127. Optime Grajegenum, cui me fortuna precari. Et vitta comos voluit prætereendere ramis.

<sup>10</sup> Hastarum erectio ] Liv. 33. 10.

<sup>11</sup> Scuta capiti imposita ] Appianus 2. civil. p. 454. de Afranianis interceptis.

<sup>12</sup> Obligant ad arma ] Quæ signa si partis alterius præliatores elant, alterius partis est habere hostilia.

G R O -

<sup>a</sup> Lib. IX, c. 6. n. 3.  
<sup>b</sup> Cap. 23.

<sup>c</sup> Liv. lib. XLII. c. 47.

<sup>d</sup> L. III, c. 1. §. 6. & seq.

<sup>e</sup> Liv. lib. XXVI. c. 17. & lib. XXX. c. 4.

<sup>f</sup> Liv. I, c. 5. n. 17.

<sup>g</sup> Liv. III. c. IV. §. 12. & c. XL §. 15.

\* Lib. II.  
a. XV. §  
17. & Lib.  
III. cap.  
XXII §. 3.

+ VI. Sponsio a ducibus facta quatenus tacite approbata a populo, aut rege cenferi debeat, & hoc jam <sup>a</sup> supra diximus, + nimirum, ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum, aut non factum, <sup>12</sup> cujus rei alia causa extra voluntatem foederis probandi dari non possit.

VII. 1. <sup>f</sup> Poenae remissio + ex sola dissimulatione non potest colligi; sed + opus est accedat actus talis, qui aut amicitiam per se ostendar, + ut foedus amicitiae causa, + aut opinionem de tali virtute, cui merito antefacta condonari debeant, sive ea opinio verbis indicata est, sive rebus, quae ex more institutae sint ad talem significationem.

GROTII.

GRONOVII.

<sup>f</sup> Poenae remissio ] Tractat Polybius servatus in excerptis legationum num. 123. an si remissa sit poena iis, qui facinus fecere, simul remissa sit mandatoribus? non puto, singulos enim tenent sua delicta.

<sup>12</sup> Cuius rei alia causa ] Quod nemo intelligat aliam ob rationem vel factum, vel intermissum, quam quod ostenderint pacem a praefecto suo factam ratam haberi, aut quod nunquam facturi, vel intermissuri erant, nimirum habuissent.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
IN  
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXIV.

EX silentio neque consensus, neque dissensus sequitur, l. 142. R. J. c. 44. R. J. in. 6. quia voluntas non est nisi declarata. Silentium enim est negatio actus, neque se declarat qui nihil dicit.

Aliud ergo est si ex ipso silentio appareat voluntatis declaratio: uti 1. ex facto, quo necessario elicitur voluntas: 2. ex signis, quae vel natura significant voluntatem, ut nutus, vultus, &c. vel ex instituto: 3. ex iis, quae necessario sequuntur ex verbis. Fide enim expressa omnia continentur, sine quibus fides illa explicari nequit: & sic ubi de colloquio convenit, tacite quoque pactum est id, sine quo colloquium tuto fieri nequit: v. g. commعات.

AD §. I.

PUBLICIS ] Inter duas summas potestates initis.

Privatis ] Quae inter privatos celebrantur.

Ex iis mixtis ] Quando summa potestas cum privato ita convenit.

Quod consensus qualitercumque indicatur, &c. ] Omnis consensus vel verbis, vel factis declaratur. Si proinde voluntas illa aequae ex factis, aut signis appareat, obligatio inde oritur, quia partes ita disposuere.

Et alia praeter voces ] V. g. nutus, &c.

Vid. l. 2. c. 4. §. 4. n. 3. c. 6. §. 10.

l. 3. c. 1. §. 8. prolog. §. 8. l. 2. c. 12.

§. 11. c. 16. §. 26.

Quedam:

Quadam natura infans affuit] » Si quis  
» hostis fidei se tradit, promittit, se ei non  
» nociturum: ita qui colloquium admittit,  
» pollicetur securitatem, et si id additum  
» non sit, quia id ex natura actus sequi-  
» tur. Vid. §. 2. & §. 3.

rum occidit. At alia in hoc perfidia ra-  
» tio fuit, ac in Zopyro; nam Sextus non  
» ad hostes transfugit, sed ad socios, quos  
» violare nefas erat.

## AD §. III.

## AD §. II.

AUT ab hostibus veniens in alterum po-  
» puli fidem se dat] » Ut transfuga: aut ho-  
» stis, qui per deditionem in nostram trans-  
» it potestatem.

Aut ab externis] » Qui hostes non sunt,  
» sed cum quibus nec amicitia, nec hospi-  
» tium est, adeoque cum quibus jus capi-  
» endi, & postliminium obinet. Vid. supra  
» cap. 9. §. 18.

Nam hic quis tacite se obliget, no quid  
» faciat adversus eum statum] » Jam enim  
» alterius imperio subest, eoque tacite pro-  
» mittit, se nolle laedere eum, cui se de-  
» didit.

Sequendi non sunt qui Zopyri factum a  
» reprehensione remotum apud] » Factum hoc  
» narratur ab Herod. l. 3. hist. in f. & Just.  
l. 1. c. f. Sed Ctesias id tribuit Megabyzo  
» Zopiri patri. Ceterum, factum ipsum male  
» ab Auctore improbari, puto; quia Zopyrus  
» fidem non dederat, sed se transfugam men-  
» titus erat; licere autem mendacius quoque  
» hostem fallere, ipse Auctor supra statuerat.  
» Falsum autem omnino est, quod transfuga  
» tacite fidem obligare videatur. Nam 1. fru-  
» stra conjecturas, seu tacita promissa fingi-  
» mus, ubi contrarium evidens, & certum:  
» 2. constat, Zopyrum non transfugisse ani-  
» mo praesidium querendi, sed hostes dolo  
» fallendi; quod licitum: & 3. inepte colli-  
» gitur, eam tacite promississe, qui expresse,  
» & communicato cum rege consilio aliud agi-  
» tabat. Sibi ergo 4. imputent, qui hosti cre-  
» diderunt, nec sibi satis ab eo fide expresse  
» accepta caverunt. Vid. disp. de arm. illc.  
» §. p.

## Additio.

» Zopyrus non ut transfuga saltem con-  
» siderari debet, sed ut talis, qui fidem  
» hostis imploravit, & foam dedit, ac NB.  
» cui cura, & defensio civitatis commissa  
» fuit, quam proinde injuria hosti tradidit.

Idem de Sexto Tarquinii filio] » Qui ad  
» Gabios confugerat, & postea primates eo-  
» rum. IV.

Tacite pollicetur, collocutoribus id imus-  
» zium fore] Immo hæc non tacita est fides,  
» sed potius expressa; qui enim colloqui vo-  
» lunt, ea præstare ex mediis necessitate de-  
» bent, sine quibus id fieri nequit: non pot-  
» est autem sine securitate. Unde ægerime  
» induci potuit Carolus VII., ut Johannem  
» Burgundiae ducem specie colloquii occide-  
» ret, factumque hoc ipsi amici ejus impro-  
» babant; de quo late Jean de Serre in an-  
» nal. franc. in Car. VI. ad an. 1419. &  
» Cominam, mala fide ita agi, injurias, in-  
» fidiasque fieri: unde maxime sibi prospexit  
» se Ludovicum (in colloquium cum Eduar-  
» do Rege Angliæ descensurum), ait l. 4.  
» Hist.

Jus gentium violari] » Intelligit ipsum  
» jus naturæ, quia fides data violatur.  
» Perfidium existere cogit] » Conf. Gron. b.  
» Ludovicus Simplicis filius postquam suafu  
» Hugonis a Normannis spe colloquii captus  
» fuit, Hugonem ad Duellum provocat, &  
» Hugo in Synodo damnatus, ac excom-  
» municatus fuit. Masson. l. 2. p. 197.  
» Conf. Liv. l. 32. c. 32. seq.

## AD §. IV.

Non ultra] » Quam ad securitatem col-  
» loquentium.

Specie colloquii avertere hostem a belli con-  
» silio] » Vid. Gron. b. Conf. Liv. l. 30. c.  
» 31. Thuan. l. 15. p. 371. & 313. Gram-  
» mond Hist. Gall. l. 8. p. 401.

Dotis bonis] » De quibus egimus l. 3. c.  
» 1. §. 6. seq.

## AD §. V.

Signa quadam multa ex consuetudine  
» significautia] » De quibus late egimus l. 2.  
» I l i c. 4.

- c. 4. §. 3. c. 16. §. 1. Voluntas enim æque signis, ac verbis declaratur. Conf.
- Alex. ab Alex. l. 4. c. 7. p. 472. ibiq.
- Tiracq.

Quæ proinde obligant ad arma ponenda ]  
 • Quia his signis declarat, se hostes amplius non esse, sed potestati victorum sese tradere velle.

An obligetur, & quatenus, ex his, quæ supra dicta sunt, &c.] • Demonstravimus, deductionem simplicem non inferre aliquam promissionem, aut fidei dationem a parte accipientis.

Hodie vela candida taciturni habens signum petiti colloqui ] • Plerumque pulsus tympanorum, sonus tubæ militaris, &c. indicia sunt petiti colloqui. Vid. Thuan. l. 10. p. 215. Unde Tubæ, &c. signa muta vocantur apud Veget. de re milit. l. 3. c. 5. Obligantur ergo non prius ] • Ex his signis enim de voluntate certo constat.

#### A D §. VI.

- De sponfionibus late egimus l. 2. c. 15.
- §. 3. 16. & 17. l. 3. c. 22. §. 3.

Nimirum, ubi & alius fuit cognitum, & aliquid factum, aut non factum, cuius rei alia causa ] • Sponsio ergo obligat spondentes, non vero summam potestatem, nisi hujus voluntas accedat; ad quam eli-

- ciendam solum silentium non sufficere;
- Auctor dixit l. 2. c. 15. §. 17. n. 1. &
- 2. Sed si actus aliqui accesserint, qui ad aliam causam probabiliter referri nequeant, tum recte intelligi, actum ratum esse habitum, d. §. 17. n. 1. & 2.

#### A D §. VII.

- Ex sola dissimulatione non potest colligi]
- Aliud est si cum maleficio qua tali actum est; tunc eorum simul de remittenda ca-
- in re poena actum censeri debet. Vid. l. 3. c. 19. §. 3. n. 1.

Opus est accedat alius talis, qui aut amicitiam per se ostendat ] • De quo late actum est l. 3. c. 20. §. 16. seq.

Ut factam amicitia causa ] • Immo id de omni fœdere verum esse, diximus supra l. 3. c. 20. §. 40. quia sua natura omni fœderi amicitia inest.

Aut opinionem de tali virtute, cui merito ante facta condonari debeas ] • Ex vagis ejusmodi conjecturis juris remissio placere non elicitur. Cum igitur ex tacita voluntate nihil sequatur, nisi ipsi naturæ negotii res, de qua agitur, insit, certum est, plerasque interpretandi regulas, quas Auctor affert, nullius fore momenti in disciplina juris naturalis esse; uti plenius demonstravimus l. 2. c. 16. per tot.

### C A P U T XXXV.

Conclusio, cum monitis ad fidem, & pacem.

- I. Monita ad fidem servandam.
- II. In bello pacem semper sperandam:
- III. Et amplectendam etiam cum damno, Christiani præsertim.
- IV. Utile id victis:
- V. Et victori.
- VI. Et quorum res dubia sunt.
- VII. Pacem factam summa religione servandam.
- VIII. Vatum, & finis operis.

\* I. 1. A Tque hic finire me posse arbitror, \* non quod omnia dicta sint, quæ dici poterant, sed quod dictum satis sit \* ad faciendam fundamenta, \* quibus si quis velit superstruere speciosiora opera, adeo







dorum culpantur et τὸ μὲν τῶν ἰκνησμάτων προσφύμενοι, ὥσπερ τὰς εὐχὰς ἐκ τῶν ἀξίων ἀντιθέτων ἀντιθέτων τὰ κατὰ πόλεμον προσφύμενοι qui rerum gestarum a se magnitudinem extollunt, plane quasi non is mos esset fortuna belli <sup>12</sup> prospera vicibus largiri. <sup>c</sup> Et maxime metuenda desperantium audacia, tanquam accerrimi <sup>13</sup> morientium belluarum morsus.

VI. Quod si uterque <sup>a</sup> pares sibi videantur, id vero, Cæsare <sup>a</sup> auctore, <sup>a</sup> optimum tempus de pace agendi, dum sibi uterque confidit.

<sup>a</sup> Bell. civil. lib. III. c. 10.

VH. <sup>b</sup> Pax autem facta <sup>b</sup> qualibuscumque legibus, servanda omnino <sup>b</sup> ob eam, quam diximus, fidei sanctimoniam, sollicitę cavenda <sup>b</sup> non tantum perfidia, sed & quidquid <sup>14</sup> animos exasperat. Nam quod de privatis amicitias dixit <sup>b</sup> Cicero, ad has publicas non minus recte aptes: quę cum omnes summa religione, ac fide tuendę, tum ex maxime, <sup>b</sup> quę ex inimiciis revocatae sunt in gratiam.

<sup>b</sup> Apud Hieronymum. Apud adv. Rufin. lib. I. init.

VIII. Inscribat hæc Deus (<sup>a</sup> qui solus hoc potest) cordibus eorum, <sup>a</sup> quorum res Christiana in manu est, <sup>a</sup> & ipsdem <sup>15</sup> mentem divini, humanique juris intelligentem duit, quęque semper cogitet, <sup>a</sup> lectam se ministram ad regendos <sup>d</sup> homines, <sup>a</sup> Deo carissimum animal.

vulgas ad bellum concitaret. Hujus autem argumenti imbecillitate prudenter ostendit DIOBOLUS SICULUS, cujus ipsius verba illa sunt, ὥσπερ τῆς εὐχῆς &c. Bibliot. Hist. Lib. XIII. Cap. 53. pag. 359. Ed. Henr. Steph. Unde patet, Auditorem nostrum, memoris vitio, ant. scilicet, loco isto laudando lapsam esse. J. B.

## G R O T I I.

<sup>c</sup> Et maxime metuenda desperantium audacia]

Διὸς γὰρ ἡ κοῖτος ἀπερχομένων θανάτου.

Quippe timenda etiam morientis iuxta leonit.

(Hunc versum, qui Veteris cujusdam Poëtę esse videtur, iuxta habet à PLUTARCHO, in VII. *Marii*, sub finem, (pag. 472. C. Ed. Weib.) ubi alio ordine legimur duę voces. κοῖτος ἡ, non ἡ κοῖτος: & vox ἀπερχομένων exponitur ab Interprete abruptis, non morientis. Hęc tamen versio Auctoris nostri potest defendi. Vide quę diximus in Notis Gallicis ad h. l. in *Addend.* J. B.)

<sup>d</sup> Homines, Deo carissimum animal] Sic Chry-

sostrus sermone de eleemosyna (Tom. VI. pag. 927. Edit. Sorb.) ἀδελφῶν τὸ ἀγαπᾶσθαι τὸν τῷ Θεῷ. (Addamus hominis Ethnici testimonium. Is est SIMPLICIUS, qui Hominem vocat, non inhonoratam neque vilem Dei possessionem, ἀλλ' ἀγαπᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαπᾶσθαι. Pag. 239. Edit. Lugd. B. Salm. Ubi PLATONIS vestigia sequitur, qui statuit, Homines esse ἡ τῶν κτηνῶν τῶν Θεῶν. In PHEDON, pag. 62. B. Tom. I. Edit. H. Steph. Disertē vero PHILO, Judæus, Græcē idem, quod heic Audier noster Latine: Ζῶν τὸ προστάττον ἡ ἀδελφότης &c. De Somniis, pag. 581. E. Edit. Parif. J. B.)

## G R O N O V I I.

<sup>12</sup> Prospera vicibus largiri] Parvo intervallo, aut momento interpolito variare, & ex secundis adversas facere.

<sup>13</sup> Morientium belluarum morsus] *Florum* 1, 35.

<sup>14</sup> Animos exasperat] Contra amicitiam est, ut loquitur 3, 24. 40.

<sup>15</sup> Mentem divini, humanique] Votum Tibertii apud Tacit. 4. *annal.* 21.

HENRICI DE COCCEII  
COMMENTARIUS  
IN  
HUGONIS GROTII

## LIB. III. CAP. XXV.

**A**UCTOR hoc capite oratorem agit, & Coronidis loco causas affert, quibus reges, & aliae summae potestates a bello deterri debent; quae legi omnino mementur. Hoc saltem monendum duximus, frustra Auctorem in §. 1. jactare, se fundamenta circa jura belli, & pacis suppeditasse; nam fragilia ea admodum esse, ex ipsa tractatione apparet. Econtrario vidimus, ex paucissimis positionibus nostris universum jus naturae per justas conclusiones adeo sequi, ut nullum caput tum belli, tum pacis supersit, quod exinde deduci non possit.

## Additio.

„ Auctor finem hic imponit operi, & §.  
„ 1. commendat fidem tanquam vinculum  
„ humani generis; in §. 2. monet, pacem  
„ semper obiectum belli esse debere, adeo.  
„ ut si pax tuta haberi possit, libenter con-  
„ donari debeant levia damna, §. 3. id-  
„ que consilium inprimis suppeditat minus  
„ valentibus, §. 4. quin etiam potentiori-  
„ bus, ut pacem tutam praeferre debeant  
„ speratae victoriae, cum hostes ad extrema  
„ redacti aliquando in desperationem adi-  
„ gantur, §. 5. Ceterum, nullum, inquit,  
„ melius esse tempus pacis faciendae, quam  
„ ubi virae sunt aequales, §. 6. Tandem  
„ monet, pacem, utut duram, servandam  
„ esse ob fidem datum §. 7. Denique sub-  
„ jungit votum, ut Deus haec inscribat ho-  
„ minum cordibus. §. 8.

## AD §. I.

**N**ON quod omnia dicta sint, quae dici poterant, Auctor enim jus naturae publi-

„ cum proprie tractavit, indeque opus suum  
„ partem jurisprudentiae longe nobilissimam  
„ continere, dixit. Proleg. §. 31. & 32.

*Ad jacienda fundamenta* ] „ Idem dixit  
„ in Proleg. §. 39. pr.

*Quibus si quis velit superstruere speciosiora opera* ] „ Id est, speciales jurisprudentiae  
„ naturalis partes; quod quomodo fieri pos-  
„ sit, consilium suppeditat in proleg. §.  
„ 31. Nos in ipso tractatu observavimus,  
„ ex principibus Auctoris, nimirum ex *jure*  
„ *sociali*, ex *jure laxiori*, ex *jure gentium*  
„ *voluntario*, ex *jure divino voluntario*, ex  
„ *lege Evangelii*, ex *conjectura voluntatis*  
„ (haec enim sunt fundamenta a Grotio  
„ laudata), nullam obligationem humani  
„ generis sequi. Probavimus, vana, & no-  
„ va haec nomina esse jurium, quae vel non  
„ existunt, vel ad jurisprudentiae discipli-  
„ nam non pertinent.

*Monita quaedam bello quantum fieri potest declinando adici* ] „ Vid. l. 2. c. 24.  
„ per tot.

*Quae in bello* ], „ Ut nimirum bello ex ne-  
„ cessaria, & justa causa susceperit, non.  
„ tantum fides hosti data durante bello ser-  
„ vetur, sed & pacis causa bellum gera-  
„ tur.

*Post bellum* ], „ Ne pax, & fides ad fi-  
„ niendum bellum data remere violeetur.

*Et fides quidem* ], „ In bello datae.

*Tum propter alia* ], „ Rationem, cur na-  
„ tura fides hosti data servanda sit, expo-  
„ suimus supra l. 2. c. 11. §. 1. l. 3. c.  
„ 19. §. 1.

*Sed & major illa gentium societas* ], „ Un-  
„ de jus gentium voluntarium deducit:  
„ quale non existere, diximus in Proleg.  
„ §. 17. & l. 1. c. 1. §. 14.

*Tollitur quod inter homines est commu-  
„ cium.*

cium ], Absque fide non subsistit commercium inter homines; adeoque servanda omnino est.

<sup>2</sup> Quae continet vitam ], I. e. Sine qua homines tuto vivere non possunt.

Quam tanto magis prestare debent summi dominum rectores ], Idem reges in primis decere, tum conscientiae, tum fidei causa, ait infra n. 3. Atque hinc statuit, regum fidem vim juramenti habere, l. 2. c. 13. §. 22.

Quanto ceteris impiorum peccant ], Quia superiores non habent, qui ab iis poenam sumat.

Quarum vim omnes exhorrent ], Quia promiscue in omnes fievire solent.

Iustitia quidem in ceteris suis partibus saepe habet aliquid obscuri ], Quia uterque litigantium iustitiam causae sibi vindicare solet.

At fidei vinculum per se manifestum est ], Facile enim apparet, an aliquid contra id, in quod consensum est, committatur.

Ideo quoque usurpatur, ut de negotiis omnium dematur obscuritas ], Ideo enim fides datur, ne dubium aliquod superfit.

Primum conscientiae ], Quia promissor ipsa ratione naturali jus dat ei, cui promittitur, quod jus ei, cuius est, ex regula naturae tribui debet, l. 2. c. 11. §. 1. §. 1. 3. c. 19. §. 1. n. 2. §. 3.

Eos, qui ipsi fallendi artes instillant ], I. e. ministros perfidiae suadentes.

Non potest diu prodesse doctrina, qua hominem hominum insociabilem facis ], Nam etiam potentissimos aliorum ope indigere, supra dixit. Proleg. §. 22.

Adde, §. Deo iniusum ], Omnis enim perfidiae vindex est Deus.

## A D §. II.

Non potest securus, §. Deo fidei vinum retineri ], I. e. cum pietate pugnat bellum.

Nisi semper in pacem prospexerit ], Bellum enim geritur ut jus reparetur: & ex hac sola necessitate licitum est; quae cessat si per pacem juris reparatio obtineri potest.

Sapienter pacis causa bellum gerere ], Conf. l. 1. c. 1. §. 1. l. 3. c. 15. §. 2. Proleg. §. 26. iusd. l. 1. c. 2. §. 1. n. 6.

Ferunum quiddam vis est ], Vid. l. 1. c. 7. §. 1. n. 4. item §. praeced.

Humilitate temperetur ], Quam Auctor passim in bellis commendat. Vid. l. 3. c. 13. §. 4. l. 2. c. 2. §. 6.

## A D §. III.

Ex malefactorum, & damnorum, §. summu ], Bello enim agitur 1. ad iniuriam illatam, 2. ad damnorum bello datorum, 3. ad impensarum culpa alterius factorum reparationem.

Condonatione non male constat ], I. e. remitti potius debet iniuria, quam bello vindicari, si in posterum de securitate factis caveatur. Vid. l. 2. c. 24. §. 2. seq.

Præcipue inter Christianos, quibus pacem suam dominus legavit ], Ex qui in eo perfectissimum Christi imitantur exemplum, qui pro nobis adhuc impiis mori voluit. Vid. l. 2. c. 24. §. 1. n. 1.

Viri boni est, incidia belli invictum suscipere ], Vid. l. 2. c. 24. §. 9.

## A D §. IV.

Hoc unum ], Imitari exemplum Severioris.

Sed §. plerumque utilitas humana eodem trahit ], Pax victori, & victo utilis est.

Quia periculosum est longum cum valentior certant ], Prudentiae ergo regula est, tempori cedere, l. 2. c. 24. §. 7.

Infutura aliqua redimenda maior calamitas ], Pars aliqua imperii cedi potest, & debet, ut totum servetur, l. 3. c. 20. §. 5. l. 2. c. 24. §. 5. & 6.

Omissa ira, ac spe, fallacibus, §. c. antioribus ], Nam pax talia lirra per exceptionem vis, & metus, reddi non potest.

Aristoteles sic enuntiat ], Latius hanc doctrinam exposuit Auctor l. 2. c. 24. §. 6.

## A D §. V.

Sed §. eos, qui validiores sunt ], Pax etiam validioribus utilis est.

Livius ], Sunt verba Annibalis apud Liv. l. 30. c. 30. Similia vide apud eundem l. 23. c. 23. Testm. b.

Ampla

*Ampla, ac speciosa dantibus pax est*], *Vid. Gron. b.* Unde alibi probavimus, pace repudiata iustitiam causam in alteram partem transire. *Prolog. §. 24.*  
*Ac melior, tutiorque, quam sperata victoria*], *Utpote quæ incerta adhuc est.*

## A D §. VI.

*Pax as*] „ Scilicet viribus.  
*Optimum tempus de pace agendi*], *Quod*  
*latius exposuit Auctor supra l. 2. c. 24.*  
*§. 9.*

## A D §. VII.

*Pax autem facta*], „ Haec Auctor  
 „ monita dedit, quæ in bello valent. *De.*  
 „ quuntur nunc monita, quæ post bellum  
 „ commendat. *Add. supra §. 1. n. 1.*  
*Qualibuscunque legibus servanda omnino*  
 „ Adeo ut nunquam exceptio vis, & me-  
 „ tus, paci opponi possit. *L. 3. c. 19. §.*  
*12. l. 2. c. 17. §. 19.*  
*Ob eam, quam diximus, fidei sanctimo-*  
 „ *niam*], „ Quia is, qui fidem dat, jus in al-  
 „ terum qua hostem transfert, quod ei

„ tribuere debet. Neque vis illa iniusta di-  
 „ ci potest, quia alias posita perpetuum in-  
 „ ter homines bellum foret.

*Non tantum perfidia*], „ Hæc enim nun-  
 „ quam in hostem, nedum in amicum li-  
 „ cita est. *Vid. l. 3. c. 1. §. 22. c. 4.*  
*§. 18.*

*Quæ ex inimicitis revocata sunt in gra-  
 tiam*], „ Ne refricentur vulnera antiqua,  
 „ incendiumque in majus excreseat.

## A D §. VIII.

*Quis solus hoc potest*], „ A quo solo venit  
 „ pax proficiscitur. *Aug. de civ. Dei l. 3.*  
*c. 9.*

*Quorum res Christiana in manu est*]  
 „ Reclorum populorum, qui nomen Chri-  
 „ stianum profitentur.

*Et eadem mentem divini, humanique  
 juris intelligentem*], „ Intelligit jus naturæ.  
 „ *Vid. supra proleg. §. 2. Vid. Gron. b.*

*Lecliam se manus ad regendos homi-  
 nes*], „ Principes enim sunt vicarii summi  
 „ numinis, ejusque nomine, ac jure, ho-  
 „ minibus imperant.

*Deo charissimum animal*], „ Conf. pro-  
 „ leg. §. 6.

## Finis Librorum de Jure Belli, ac Pacis.

Ex vita S. LUDOVICI Regis Francorum descrita a Joinvillio cap. LXXXIX.

**Q**UI in magno erant regis consilio, saepe eum reprehendebant, quod tantum laboris sumeret ad pacem inter externos reponendam; mendoſe eum facere quod non eos bellare ſineret; aliquanto poſt fore ut rectius transigaretur. Reſpondebat rex, non recte eos loqui. Si, inquit, principes, & dynaſta vicini regni mei viderent me facile perpeti, ut bella inter ſe gererent, dicerent inter ſe, Rex Francorum dolo malo nos bellare patitur, atque inde odium in me conciperent, & aliquando me incurſarent, unde malum regno meo evenire poſſet. Præterea fieri poſſet ut & Dei iram in me accerſerem, cum dicat Deus, benediſtus eſſe, qui operam dant ut ad pacem, & concordiam revocentur diſcordantes. Affirmare poſſum, & Burgundiones, & Lotharingos conſpecta regis bonitate, & juſtitia tam ejus fuiſſe amantes, eique obſequentes, ut cauſas controverſiarum inter ipſos ortarum apud ipſum agerent. Vidi eos ſæpe venientes modo Lutetiam, modo Remos, Melodunum, modo in loca alia, in quibus rex erat.

Ex vita ejusdem juxta Mandata S. LUDOVICI  
Regis data filio ex actis Collegii ra-  
tionalium in urbe Parisiensi.

**S**I qua controversia, aut actio in te moveatur, in-  
quire in veritatem tam contra te, quam pro te. Si quid alie-  
ni habere te animadvertas, quod aut te, aut majores tuos  
cepisse constet, fac illico restituatur. Carve bellum geras  
adversus Christianum quemquam, nisi ex multorum con-  
silio, & ita si bellum evitare non possis. Quod si bellum  
habeas, abstine ab ecclesiasticis, & iis, qui tibi nihil no-  
cuere. Si inter subditos tuos bellum, aut rixa oriantur,  
fac eos ad concordiam reducas quamprimum fieri potest.  
Sepe specta quid Bailivi, Præpositi, & alii officiales tui fa-  
ciant, & in eorum actus inquire, ut si quid corrigen-  
dum sit, id corrigas. Fac nullum turpe peccatum regnet  
in regno tuo.

HUGONIS



HUGONIS GROTII  
MARE LIBERUM.

SIVE

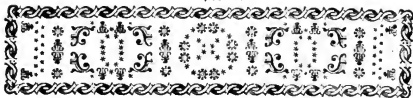
*De Jure, quod BATAVIS competit ad Indicana  
Commercium,*

DISSERTATIO.

K k k 2



AD



A D

## PRINCIPES, POPULOSQUE

LIBEROS ORBIS CHRISTIANI.

**E**RROR est non minus vetus, quam pestilens, quo multi mortales, ii autem maxime, qui plurimum vi, atque opibus valent, persuadent sibi, aut, quod verius puto, persuadere conantur, justum, atque injustum non suapte natura, sed hominum inani quadam opinione, atque consuetudine distingui. Itaque illi & leges, & aequitatis speciem in hoc inventa existimant, ut eorum, qui in parendi conditione nati sunt, dissensiones, atque tumultus coercerentur: ipsi vero, qui in summa fortuna sunt collocati, jus omne ajunt ex voluntate, voluntatem ex utilitate metiendam. Hanc autem sententiam absurdam plane, atque naturae contrariam auctoritatis sibi nonnihil conciliaffe haud adeo mirum est, cum ad morbum communem humani generis, quo sicut vitia, ita vitiorum patrocinia sectamur, accesserint adulationum artes, quibus omnis potestas obnoxia est. Sed contra existierunt nullo non saeculo viri liberi, sapientes, religiosi, qui falsam hanc persuasionem animis simplicium evellerent, ceteros autem ejus defensores impudentia convincerent. Deum quippe esse monstrabant conditorem, rectoremque universi, imprimis autem humana natura parentem, quam ideo, non nii cetera animalia, in species diversas, variaque discrimina segregasset, sed unius esse generis, una etiam appellatione voluisset contineri, dedisset insuper originem eandem, similem membrorum compagem, vultus inter se obversis, sermonem quoque, & alia communicandi instrumenta, ut intelligerent omnes, naturalem inter se societatem esse, atque cognationem. Huic autem a se fundata aut domui, aut civitati, sum-

K k k 3 mum

mum illum principem, patremque familias suas quasdam scripsisse leges; non in aere, aut tabulis, sed in sensibus, animisque singulorum, ubi intuitus etiam, & aversantibus legenda occurrerent. His legibus summos pariter, atque infimos teneri. In his non plus regibus licere, quam plebi adversus decreta decurionum, decurionibus contra praesidum edicta, praesidibus in regum ipsorum sanctiones. Quin illa ipsa populorum, atque urbium singularum jura ex illo fonte dimanare, inde sanctimoniam suam, atque maiestatem accipere. Sicut autem in ipso homine alia sunt, quae habet cum omnibus communia, alia quibus ab altero quisque distinguitur: ita earum rerum, quas in usum hominis produxisset natura, alias eam manere communes, alias cujusque industria, ac labore proprias fieri voluisse. de utrisque autem datas leges ut communibus quidem sine divimento omnium omnes uterentur; de ceteris autem quod cuique contigisset, eo contentus abstineret alieno. Hac si homo nullus nescire potest nisi homo esse deficiat, hac si gentes viderunt quibus ad verum omne caccusientibus sola natura fax illuxit, quid vos sentire, ac facere aequum est, principes, populi que Christiani? Si quis durum putat, ea a se exigi, quae tam sancti nominis professio requirit, cujus minimum est ab injuriis abstinere, certe quid sui sit officii scire quisque potest ex eo, quod alteri praecepit. Nemo est vestrum, qui non palam edicat, rei quemque sua esse moderatorem, & arbitrum: qui non fluminibus, locique publici cives omnes uti ex aquo, & promiscue jubeat, qui non commeandi, commercandique libertatem omni ope defendat. Sine his si parva illa societas, quam rempublicam vocamus, constare non posse judicatur (& certe constare non potest) quamobrem non eadem illa ad sustinendam totius humani generis societatem, atque concordiam erunt necessaria? Si quis adversus haec vim faciat, merito indignamini, exempla etiam pro flagitii magnitudine statuitis, non alia de causa, nisi quia, ubi ista passim licent, status imperii tranquillitas esse non potest. Quod si rex in regem, populus in populum inique, & violenter agat, id nonne ad perturbandam magna illius civitatis quietem, & ad summi custodius spectat injuriam? Hoc interest, quod sicut magistratus minores de vulgo judicant, vos de magistratibus, ita omnium aliorum delicta cognoscenda vobis, & punienda mandavit rex universi, vestra exceptis sibi. Is autem quanquam supremam animadversionem sibi reservat, raram, occultam, inevitabilem, nihilominus duos a se judices delegat, qui rebus humanis intersint, quos nocentium felicissimus non effugit, conscientiam

scientiam cuique suam, & famam sive existimationem alienam. Hæc tribunalia illis patens, quibus alia preclusa sunt: ad hæc infirmi provocant: in his vincuntur, qui vincunt viribus: qui licentia modum non statuunt, qui vili putant constare quod emittitur humano sanguine, qui injurias injuriis defendunt, quorum manifesta facinora necesse est & consentiente bonorum judicio damnari, & sui ipsorum animi sententia non absolvi. Ad utrumque hoc forum nos quoque novam causam afferimus; non hercule de stillicidio, aut tigno injuncto, quales esse privatorum solent, ac ne ex eo quidem genere, quod frequens est inter populos, de agri jure in confinio harenis, de amnu, aut insula possessione: sed de omni prope Oceano, de jure navigandi, de libertate commerciorum. Inter nos, & Hispanos hæc controversa sunt: Sitne immensum, & vastum mare regni unius, nec maximi accessio: populum cuiquam jus sit volentes populos prohibere, ne vendant, ne permuteant, ne denique commeant inter sese: potuerintne quisquam quod suum nunquam suis elargiri, aut invenire quod jam erat alienum: an jus aliquod tribuas manifesta longi temporis injuria. In hac disceptatione ipsis, qui inter Hispanos præcipui sunt divini, atque humani juris magistri, calculum porrigimus, ipsius denique Hispania proprias leges imploramus. Id si nihil juvat, & eos, quos ratio certa convincit, cupiditas vetat desistere, vestram, Principes, majestatem, vestram fidem quosque estis ubique, Genies, appellamus. Non perplexam, non iniricatas movemus questionem. Non de ambiguis in religione capitibus, qua plurimum habere videntur obscuritatis, qua tantis iam diu animis decertata, apud sapientes hoc fere certum reliquerunt, nusquam minus inveniri veritatem, quam ubi cogitur assensus. Non de statu nostra reipublica, & libertate armis hæud parva, sed vindicata: de qua recte statuere ii demum possunt, qui jura patria Belgarum, mores avitos, & institutum non in leges regnum, sed ex legibus principatum accurate cognoverint; in qua tamen questione aequis iudiciis extrema servitutis depulsa necessitas; subtilius inquirentibus decreti tot nationum publica auctoritas, insensibilis etiam, & malevolis adversariorum confessio nihil dubitandum reliquit. Sed quod hic proponimus, nihil cum istis commune habet. nullius indiget anxie disquisitionis, non ex divini codicis pendet explicatione, cujus multa multi non capiunt, non ex unius privati scitis, qua cæteri merito ignorant. Lex illa, è cujus præscriptio iurandi est, inventu est non difficilis, utpote eadem apud omnes:

¶

*& facili intellectu, utpote nata cum singulis, singulorum mentibus insita. Ius autem, quod petimus, tale est, quod nec rex subditi negare debeat, neque Christianus non Christianis. A natura enim oritur, quae ex aquo omnium parens est, in omnes munifica, cujus imperium in eos extenditur, qui gentibus imperant, & apud eos sanctissimum est, quod in pietate plurimum profecerunt. Cognoscite hanc causam Principes, cognoscite Populi, si quid iniquum postulamus, scitis quae vestra, & e vobis eorum, qui viciniore nobis estis, apud nos semper fuerit auctoritas. monere, parcbimus. Quin si quid a nobis hac in re peccatum est, iram vestram, odium denique humani generis non deprecamur. Sin contra se res habet, quid agendum sit, vestra religioni, & aequitati relinquimus. Olim inter populos humaniores summum nefas habebatur, armis eos impetere, qui res suas arbitris permitterent. Contra qui tam aquam conditionem recusarent, ii non ut unius, sed ut omnium hostes ope communi comprimebantur. Itaque eam in rem videmus ista federa, iudices constitutos. Reges ipsi, validaeque gentes nihil aequae gloriosum, ac magnificum deputabant, quam aliorum coercere insolentiam, aliorum infirmitatem, atque innocentiam sublevare. Qui si mos hodieque obtineret, ut humani nihil a se alienum homines arbitarentur, profecto orbe non paulo pacatiore utremur, refrigesceret enim multorum audacia, & qui iustitiam utilitatis causa nunc negligunt, iniustitiam damno suo dediscerent. Sed hoc ut in causa isthac non frustra speramus, ita illud certo confidimus; bene rebus expensis existimatuos vos omnes, imputari nobis non magis posse pacis moras, quam belli causas: ac proinde uti hactenus amici nobis, faventes, atque benevoli fuistis, ita vos aut etiam magis in posterum fore, quo nihil optatius iis potest contingere, qui primam partem felicitatis putant bene facere, alteram bene audire.*

## CAPUT I.

*Jure gentium quibuscumque ad quoscumque liberam esse navigationem.*

**P**ropositum est nobis, breviter, ac dilucide demonstrare, jus esse Batavis, hoc est, Ordinum Federatorum Belgico-Germaniæ subditis ad Indos, ita uti navigant, navigare, cumque ipsis commercia colere. Fundamentum struimus hanc juris gentium, quod primum vocant, regulam certissimam, cujus perspicua, atque immutabilis est ratio: *licere cuius genti quancumque aliam adire, cumque ea negotiari.* Deus hoc ipse per naturam loqui ut, cum ea cuncta, quibus vita indiget, omnibus locis suppeditari a natura non vult: artibus etiam aliis alias gentes dat excellere. Quo ista? nisi quod voluit mutua egestate, & copia humanas foveri amicitias, ne singuli se putantes sibi ipsis sufficere, hoc ipso redderentur infociabiles? Nunc factum est, ut gens altera alterius suppleret inopiam, divinx justitiæ instituto, ut eo modo (sicut Plinius dicit \*) quod genitum esset uspiam, apud omnes natum videretur. Potestas itaque canentes audimus: a Pong.

*Nec vero terra ferre omnes omnia possunt.*

Item:

*Excident alii* b: & quæ sequuntur. Hoc igitur qui tollunt, illam laudatissimam tollunt humani generis societatem, tollunt mutui beneficiendi occasionem, naturam denique ipsam violant. Nam & ille, quem Deus terris circumfudit, oceanus, undique & undique versus navigabilis, & ventorum statui, aut extraordinarii flatus, non ab eadem semper, & a nulla non aliquando regione spirantes, nonne significant satis concessum a natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Hoc Seneca c summum naturæ beneficium putat, quod & vento gentes locis dissipatas miscuit, & sua omnia in regiones ita descripsit, ut necessarium mortalibus esset inter ipsos commercium. Hoc igitur jus ad cunctas gentes æqualiter pertinet: quod clarissimi jurisconsulti d eo usque producunt, ut negent, ullam rempublicam, aut Principem prohibere in universum posse, quo minus alii ad subditos suos accedant, & cum illis negotientur. Hinc jus descendit hospitale sanctissimum: hinc querelæ e:

*Quod genus hoc hominum, quæve huius tam barbara morem  
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.*

Et alibi f:

— *litæque rogant*

*Innocentem, & cunctis undamque, auramque patentem:*

Et scimus, bella quædam ex hac causa cepisse, ut Megarentibus in Atheniensibus g, Bononiensibus in Venetis h: Castellanis etiam in Americanos has iustas potuisse belli causas esse, & cæteris probabiliores Victoria i putat, si

Tom. IV.

L I I

pere-

b Virgil.  
c 3. 4.  
Nat. qu.  
d Inst.  
rerum dñ.  
§. 1. Et L.  
nemo igitur.  
f. 604.  
vide Gent.  
de Jur. bel.  
L. 1. c. 19.  
vñ. L.  
mercatores  
C. de com.  
e Virg. 1.  
Abn.  
f 7. Abn.  
g Diod.  
11. Plut.  
Peric.  
h Sig.  
ult. de Reb.  
Ind.  
i Vñl. de  
Indis par.  
te 2. n. 1.  
n. 3. 4. 5.  
6. 7. Adde  
Covarr. in  
o. pecca.  
tione. §. 9.  
n. 4. vñl.  
Quinta.

peregrinari, & degere apud illos prohiberentur, si arcerentur a participatione earum rerum quæ jure gentium, aut moribus communia sunt, si denique ad commercia non admitterentur. Cui simile est quod in Mosis <sup>4</sup> historia, & inde apud Augustinum <sup>1</sup> legimus, juxta bella Israelitis contra Amorrhæos gessisse, quia innoxius transitus denegabatur, qui *jure Humana Societatis* æquissimo patere debebat. Et hoc nomine Hercules Orchomeniorum, Græci sub Agamemnone Myſorum Regi arma intulerunt <sup>2</sup>; quasi libera essent naturaliter itinera ut Baldus dixit <sup>3</sup>: accusanturque a Germanis apud Tacitum <sup>4</sup> Romani, quod colloquia, congressusque gentium arcerent, fluminaque, & terras, & cælum quodammodo ipsum clauderent. Nec ullus titulus Christianis quondam in Sarracenos magis placuit, quam quod per illos terræ Judææ aditus arcerentur <sup>5</sup>. Sequitur ex sententia, Lusitanos, etiamſi domini essent earum regionum, ad quas Batavi proficiſcuntur, injuriam tamen facturos si aditum Batavis, & mercatum præcluderent.

Quanto igitur iniquius est volentes aliquos a volentium populorum commercio secludi, illorum opera, quorum in potestate nec populi isti sunt, nec illud ipsum, qua iter est; quando latrones etiam, & piratas non alio magis nomine detestamur, quam quod illi hominum inter se comæatus obſident, atque infestant?

## C A P U T I I

*Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.*

**N**ON esse autem Lusitanos earum partium dominos, ad quas Batavi accedunt, puta Javæ, Taprobanæ, partis maximæ Moluccarum, certissimo argumento colligimus, quia dominus nemo est ejus rei, quam nec ipse unquam, nec alter ipsius nomine possedit. Habent insulæ istæ, quas dicimus, & semper habuerunt suos Reges, suam rempublicam, suas leges, sua jura: Lusitanis mercatus, ut aliis gentibus conceditur: itaque & tributa cum pendunt, & jus mercandi a Principibus exorant, dominos se non esse, sed ut externos advenire satis testantur: ne habitant quidem nisi precario. Et quanquam ad dominium titulus non sufficiat, quia & possessio requiritur, cum aliud sit rem habere, aliud jus ad rem consequendam, tamen ne titulum quidem domini in eas partes Lusitanis ullum esse asserimus, quem non ipsis eripuerit Doctorum, & quidem Hispanorum sententia. Primum si dicent, inventionis præmio eas terras sibi ceſſiſſe, nec jus, nec verum dicent. Invenire enim non illud est oculis usurpare, sed apprehendere, ut Gordiani epistola ostenditur <sup>1</sup>: unde Grammatici invenire, & occupare <sup>2</sup> pro verbis ponunt idem significantibus; & tota Latinitas quod adepti sumus, id demum invenisse nos dicit, cui oppositum est perdere. Quin & ipsa naturalis ratio,

&

<sup>2</sup> Num.

<sup>3</sup> 10.

<sup>4</sup> 10.

<sup>5</sup> 1. 4. qu. 44.

<sup>6</sup> Super Nu.

<sup>7</sup> Et 1. 1. c.

<sup>8</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>9</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>10</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>11</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>12</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>13</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>14</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>15</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>16</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>17</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>18</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>19</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>20</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>21</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>22</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>23</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>24</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>25</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>26</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>27</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>28</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>29</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>30</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>31</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>32</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>33</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>34</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>35</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>36</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>37</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>38</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>39</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>40</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>41</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>42</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>43</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>44</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>45</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>46</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>47</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>48</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>49</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>50</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>51</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>52</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>53</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>54</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>55</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>56</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>57</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>58</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>59</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>60</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>61</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>62</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>63</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>64</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>65</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>66</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>67</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>68</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>69</sup> 1. 1. c. 2.

<sup>70</sup> 1. 1. c. 2.



& legum diferta verba <sup>e</sup>, & eruditorum interpretatio manifefte oftendit, ad titulum domini parandum eam demum fufficere inventionem, quæ cum poffeffione conjuncta eft, ubi fcilicet res mobiles apprehenduntur, aut immobili-  
 bus terminis, atque cultodi feptiuntur <sup>f</sup>: quod in hac fpecie dici nullo modo potelt. Nam præfidia illic Lufitani nulla habent. Quid quod ne reperiffè quidem Indiam ullo modo dici poffunt Lufitani, quæ tot a fæculis fuerat celeberrima. Jam ab Horatii tempore:

*Impiger extremos curvis mercator ad Indos  
 Per mare pauperem fugient.*

Taprobanes pleraque quam exacte nobis Romani deferipferunt? Jam vero & cæteras infulas ante Lufitanos non finitimi tantum Perfæ, & Arabes, fed Europæi etiam, præcipue Veneti noverant. Præterea inventio nihil juris tribuit, nifi in ea, quæ ante inventionem nullius fuerant. Atqui Indi, cum ad eos Lufitani venerunt, etfi partim idololatæ, partim Mahumetani erant, gravibusque peccatis involuti, nihilominus publice, atque privati rerum, poffeffionumque fuarum dominium habuerunt, quod illis fine iufta caufa eripi non potuit. Ita certiffimis rationibus poft alios auctores maximi nominis concludit Hifpanus Victoria: *Non poffunt*, inquit, *Chriftiani feculares, aut ecclefiaftici potestate civili, & principatu privare infideles, eo duntaxat titulo, quia infideles funt, nifi ab eis alia injuria profecta fit*. Fides enim, ut recte inquit Thomas, non tollit jus naturale, aut humanum, ex quo dominia profecta funt. Immo credere infideles non effe rerum fuarum dominos, hæreticum eft: & res ab illis poffeffas illis ob hoc ipfum eripere furtum eft, & rapina, non minus, quam fi idem fiat Chriftianis. Recte igitur dicit Victoria, non magis ita ex caufa Hifpanis jus in Indos quælitum, quam Indis fuiffet in Hifpanos, fi qui illorum priores in Hifpaniam veniffent. Neque vero funt Indi Orientis amentes, & infenfati, fed ingeniofi, & folertes, ita ut ne hinc quidem prætextus fubjiciendi poffit defumi, qui tamen per fe fatis eft manifefte iniquitatis. Jam olim Plutarchus *περί φασιν πλεονεξίας* fuiffe dicit *ἡμερῶν τα βαρβαρικά*, improbam fcilicet alieni cupiditatem hoc fibi velum obtendere, quod barbariem manufacit. Et nunc etiam color ille redigendi invitas gentes ad mores humaniores, qui Græcis olim, & Alexandro ufurpatus eft, a Theologis omnibus, præfertim Hifpanis, improbus, atque impius cenfetur.

### C A P U T I I I.

*Lufitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificie.*

Secundo fi Pontificis Alexandri Sexti divifione utentur, ante omnia illud attendendum eft, voluerint Pontifex contentiones tantum Lufitanorum, &

a Vide

Gloriam.

b Vide §.

40. Injl.

de res. deu.

c Luc. 12.

14. Job.

12. 36.

d Viti. de

Judis. p. 7.

num. 25.

Viti. 16.

num. 27.

e Vide

Viti. 6.

81. contr.

ill. Turres.

Crim. 12.

e. 113. Illu.

go 69. Injl.

eum ad

Verum.

Bern. in 2.

di. ad Eng.

Viti. de

Judis. p. 1.

n. 27. Cov.

in c. priva.

tam §. 9.

num. 7.

f. Mut.

acc. 26.

Job. 6. 15.

Math. 17.

47.

g. Viti.

Viti. n. 25.

Cov. de lo.

co 1. Cor.

9. in fin.

Thom. 2.

8. 12. 2.

Ayois l. 1.

Castellanorum dirimere, quod potuit sane, ut lectus inter illos arbitretur; *h*oc ut & ipsi Reges jam ante inter se ea de re federa quædam pepigerant \*: & hoc si ita est, cum res inter alios acta sit, ad cæteras gentes non pertinebit: non vero prope singulos mundi trientes duobus populis donare. Quod etsi voluisset, & potuisset Pontifex, non tamen continuo sequeretur, dominos eorum locorum esse Lusitanos, cum donatio dominum non faciat, sed secuta traditio *b*: quare & huic causæ possessio deberet accedere. Tum vero si quis ius ipsum sive divinum, sive humanum scrutari volet, non autem ex commodò suo metiri, facile deprehendet, donationem ejusmodi ut rei alienæ nullius esse momenti. Disputationem de potestate Pontificis, hoc est, episcopi Romanæ ecclesiæ hic non aggrediar, nec quicquam ponam nisi ex hypothese, hoc est, quod consentitur homines inter eos eruditissimi, qui plurimum Pontificiæ tribuunt auctoritati, maxime Hispani: qui cum pro sua perspicacia facile vident, Dominum Christum omne a se terrenum imperium abdicasse *c*, mundi certe totius dominum, quia homo fuit, non habuisse, & si habuisset, nullis tamen argumentis altrui posse jus illud in Petrum, aut Romanam ecclesiæ Vicarii jure translatum: cum alias etiam certum sit, multa Christum habuisse, in quæ Pontifex non successerit *d*, intrepide affirmant (ut ipforum verbis) Pontificem non esse dominum civilem, aut temporalem totius orbis *e*. Immo etiam si quam talem potestatem in mundo haberet, eam tamen non recte exerciturum, cum spirituali sua jurisdictione contentus esse debeat, secularibus autem Principibus eam concedere nullo modo posse. Tum vero si quam habeat potestatem *f*, eam habere, ut loquuntur, in ordine ad spiritualia. Quocirca nullam illi esse potestatem in populos infideles, ut qui ad ecclesiæ non pertineant *g*. Unde sequitur ex sententia Cajetani *h*, & Victoriz, & potioris partis tam Theologorum, quam Canonistarum *i*, non esse idoneum titulum adversus Indos, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominus absolute, vel quia non recognoscunt dominium Papæ: atque adeo ne Sarracenos quidem ista titulo unquam spoliatis.

c. 2. num. 29. Viti. ibid. n. 36. Cov. d. loco. b Vide locum Cajetani infr. i Thom. 2. 2. q. 66. art. 2. dylo. de injul. §. 7. Zan. in c. quod super his de voto. Viti. n. 31.

## CAPUT IV.

*Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.*

**H**Is igitur sublati cum manifestum sit, quod & Victoriz scribit *a*, Hispanos ad terras remotiores illas navigantes nullum jus secum attulisse occupandi eas provincias, unus duntaxat titulus belli restat, qui & ipse si iustus esset, tamen ad dominium proficere non posset, nisi jure prædæ, hoc est, post

a d. num.

32.

post occupationem. Atqui tantum abest, ut Lusitani eas res occupaverint, ut cum plerisque gentibus, quas Batavi accesserunt, bellum eo tempore nullum haberent. Et sic igitur nullum jus illis quæri potuit: cum etiam si quas ab Indis pertulissent injurias, eas longa pace, & amicis commercii remissis merito censentur. Quanquam ne fuit quidem quod bello obtenderent. Nam qui barbaros bello persequuntur, ut Americanos Hispani, duo solent prætexere, quod ab illis commercio arceantur, aut quod doctrinam veræ religionis illi nolint agnoscere. Et commercia quidem Lusitani ab Indis impetrarunt, ut hac in parte nihil habeant quod querantur. Alter vero<sup>1</sup> obtentus nihil est justior, quam ille Græcorum in barbaros, quo Boëtius<sup>2</sup> respexit:

*An distant quia dissidentque mores,  
Injustas acies, & fera bella movent,  
Alternisque volunt perire velis?  
Non est iusta satis sceleris ratio.*

Ista autem & Thomæ, & concilii Toletani, & Gregorii, & Theologorum, Canonitarum, Jurisprudentumque fere omnium conclusio est<sup>3</sup>: Quantumcunque fides annuntiata sit barbaris (nam de his, qui subditi ante fuerunt Christianis Principibus, item de apostatis alia est quæstio) probabiliter, & sufficienter, & si noluerint eam respicere, non tamen licere hac ratione eos bello persequi, & spoliare bonis suis<sup>4</sup>. Operæ pretium est in hanc rem ipsa Cajetani verba describere<sup>5</sup>: Quidam, ait, infideles nec de jure, nec de facto subsunt secundum temporalem jurisdictionem Principibus Christianis, ut invenitoster puganti, qui nunquam imperio Romano subditi fuerunt, terras habitantes, in quibus Christianum nunquam fuit nomen. Horum namque domini, quamvis infideles, legitimi domini sunt, sive regali, sive politico regimine gubernantur: nec sunt propter infidelitatem à dominio suorum privati, quoniam dominium sit ex jure positivo, & infidelitas ex divino jure, quod non tollit jura positiva, ut superius in questione habitum est. Et de his nullam scio legem quoad temporalia. Contra hos nullus Rex, nullus Imperator, nec Ecclesia Romana potest movere bellum ad occupandas terras eorum, aut subjiçendos illos temporaliter: quia nulla subest causa iusta belli, cuius Jeshu Christus, Rex Regum, cui data est potestas in celo, & in terra, miseris ad capiendam possessionem mundi, non milites armata militia, sed sanctos predicatorum, sicut oves inter lupos. Unde nec in testamento veteri, ubi armata manu possessio erat capienda, terra infidelium induit non lego bellum alicui propter hoc, quod non erant fideles: sed quia volebant dare transitum, vel quia eos offenderamus, ut Madianita, vel ut recuperarent sua, divina largitate sibi concessa. Unde gravissime peccaremus, si fidem Christi Jeshu per hanc viam ampliare contenderemus: nec essemus legitimi Domini illorum: sed magna latrocinia committeremus, & teneretur ad restitutionem, utpote injusti debellatores, aut occupatores. Mittendi essent ad hos predicatorum boni viri, qui verbo, & exemplo converterent eos ad Deum: & non qui eos oppriment, spoliarent, scandalizarent, subjiçiant, & duplo gehenna filios faciant, more Phari-

<sup>1</sup> Pile  
Pag. c. 124.  
contr. ill.  
Pile. de  
Indis p. 2.  
n. 10.  
<sup>2</sup> c. Met. q.  
lib. 4. de  
Consol.  
d. Thom.  
a. 2. q. 10.  
art. 3. c.  
de Indis.  
dist. 45. c.  
qui sincere  
eodem dist.  
Imoc. d.  
loco Bart.  
ad l. 1. c.  
de pos. Co-  
war. ad c.  
peccatum.  
p. 2. §. 9.  
la de jure  
belli l. 1.  
c. 2. n. 28.  
ut.  
<sup>3</sup> Mat.  
10. 27.  
ad Rom.  
Rom. 2. n.  
q. 66. m.

rum. Et in hanc formam audimus sæpe à Senatu in Hispania, & Theologis, præcipue Dominicanis, decretum fuisse, sola verbi prædicatione non bello Americanos ad fidem traducendos: libertatem etiam, quæ illis eo nomine erepta esset, restitui debere, quod à Paulo tertio Pontifice, & Carolo V. Imperatore, Hispaniarum Rege, comprobatum dicitur. Omittimus jam, Lusitanos in plerisque partibus religionem nihil promovere, ne operam quidem dare, cum soli lucro invigilent. Immo & illud ibi verum esse, quod de Hispanis in America Hispanus scripsit, non miracula, non signa audiri, non exempla vitæ religioſæ, quæ ad eandem fidem alios possent impellere, sed multa scandala, multa facinora, multas impietates. Quare cum & possessio, & titulus deficiat possessionis, neque res, ditionesque Indorum pro talibus haberi debeant, quasi nullius ante fuissent, neque cum illorum essent, ab aliis rectè acquiri poterint, sequitur Indorum populos, de quibus nos loquimur, Lusitanorum proprios non esse, sed liberos, & sui juris: de quo ipsi doctores Hispani non dubitant.

¶ *Vide*  
*in fine par.*  
*2. 1. rel.*  
*Bivene da*  
*India.*

## C A P U T V.

*Mare ad Indos, aut jus eò navigandi non esse proprium Lusitanorum  
iuncto occupationis.*

**S**I ergo in populos, terrasque, & ditiones Lusitani jus nullum quæſiverunt, videamus an mare, & navigationem, aut mercaturam sui juris facere poterint. De mari autem prima sit consideratio, quod cum passim in jure aut nullius, aut commune, aut publicum Juris gentium dicatur, hæ voces quid significant ita commodissime explicabitur, si Poetas ab Hesiodo omnes, & Philosophos, & Jurisconsultos veteres imitati in tempora distinguamus ea, quæ tempore forte haud longo, certa tamen ratione, & sui natura dicta sunt. Neque nobis vitio verti debet, si in juris a natura procedentis explicatione auctoritate, & verbis eorum utimur, quos constat naturali judicio plurimum valuisse. Sciendum est igitur, in primordiis vitæ humane aliud, quam nunc est, dominium, aliud communionem fuisse<sup>a</sup>. Nam dominium nunc proprium quid significat, quod scilicet ita est alicujus ut alterius non sit eodem modo. Commune autem dicimus, ejus proprietatis inter plures consortio quodam, aut consensu collata est, exclusis aliis. Linguarum paupertas coegit voces easdem in re non eadem usurpare. Et sic ista nostri moris nomina ad jus illud pristinum, similitudine quadam, & imagine, referuntur. Commune igitur tunc non aliud fuit, quam quod simpliciter proprio opponitur: Dominium autem facultas non injusta utendi re communi, quem usum Scholasticis<sup>b</sup> visum est facti non juris vocare, quia qui nunc in jure usus vocatur, proprium est quiddam, aut, ut illorum

<sup>a</sup> *Vide*  
*Gloſ. Et*  
*Castr. in*  
*L. ex hoc ju-*  
*re Et c. ju-*  
*nat. dist. 1.*  
<sup>b</sup> *Vide*  
*Ussq. con-*  
*trov. usu*  
*freg. cap.*  
*1. num. 10.*  
*e. exist qui*  
*semitat. de*  
*Verb. sig.*  
*in 6. clem.*  
*exist de*  
*paradoſo de*  
*verb. sign.*

more

more loquar, privative ad alios dicitur. Jure primario Gentium, quod & Naturale interdum dicitur, & quod Poëtæ alibi ætate aurea, alibi Saturni, aut Justitiæ regno depingunt, nihil proprium fuit: quod Cicero dixit: *Sans autem privata nulla natura*. Et Horatius:

*Nam propitiæ telluris herum natura nec illi, nec me, nec quengquam statuit.*

Neque enim potuit natura dominos distinguere. Hoc igitur significatu res omnes eo tempore communes fuisse, dicimus, idem innuentes quod Poëtæ, cum primos homines in medium quæsisse, & Justitiam casto federe res medias tenuisse dicunt: quod ut clarius explicant, negant eo tempore campos limite partitos, aut commercia fuisse ulla.

—— *promiscua rura per agros  
Præstiterant cunctis communia cunctis videri.*

*c. Avienus  
in Arct.*

Recte additum est *videri*, propter translationem, ut diximus, vocabuli. Communio autem ista ad usum referebatur:

—— *pervium cunctis iter,  
Communis usus omnium rerum fuit.*

*d. Seneca  
Ollav.*

Cujus ratione dominium quoddam erat, sed universale, & indefinitum: Deus enim res omnes non huic, aut illi dederat, sed humano generi, atque eo modo plures in solidum ejusdem rei domini esse non prohibebantur: quod si hodierna significatione sumamus dominium, contra omnem est rationem. Hoc enim proprietatem includit, quæ tunc erat penes neminem.

Aptissime autem illud dictum est:

—— *omnia rerum  
Usurpantia erant.*

*c. Avien.*

Ad eam vero, quæ nunc est, dominiorum distinctionem non impetu quodam, sed paulatim ventum videtur, initium ejus monstrante natura. Cum enim res sint nonnullæ, quarum usus in abusu consistit, aut quia conversæ in substantiam utentis nullum postea usum admittunt, aut quia utendo sunt ad usum deteriores, in rebus prioris generis, ut cibo, & potu, proprietates statim quædam ab usu non sejuncta emicuit. Hoc enim est proprium esse, ita esse cujusquam, ut & alterius esse non possit; quod deinde ad res posterioris generis, vestes puta, & res mobiles alias, aut se moventes ratione quadam productum est. Quod cum esset, ne res quidem immobiles omnes, agri puta, indivise manere potuerunt: quanquam enim horum usus non simpliciter in abusu consistat, eorum tamen usus abusus cujusdam causa comparatus est; ut arva, & arbuta cibi causa, pascua etiam vestium; omnium autem ulibus promiscue sufficere non possunt. Repertæ proprietati lex

*f. f. de  
usuf. con.  
res. que  
sua cons.  
Extro. de  
verb. sign.  
ad conditi-  
onem. Et quia  
quorundam  
lib. 2. c. 2.  
71.*

posita

posita est, quæ naturam imitaretur. Sicut enim initio per applicationem corporalem usus ille habebatur, unde proprietatem primum ortam diximus: ita simili applicatione res proprias cuiusque fieri placuit. Hæc est quæ dicitur occupatio, voce accommodatissima ad eas res, quæ ante in medio positæ fuerant: quo Seneca Tragicus alludit §:

§ Sm.  
Tyrer.

—— in medio est scelus  
Positum occupanti.

h Sen.  
Ben. l. 7.  
c. 12.  
i Deel.  
12.  
k de Off.  
1.

Et Philosophus <sup>b</sup>: *Equifria omnium Equitum Romanorum sunt: in illis tamen locus meus sit proprius, quem occupavi.* Hinc Quintilianus <sup>i</sup> dicit, quod omnibus nascitur, industriæ esse præmium; & Tullius, <sup>k</sup> factas esse veteri occupatione res eorum, qui quondam in vacua venerant. Occupatio autem hæc in rebus, quæ possessioni renitentur, ut sunt feræ bestię, perpetua esse debet, in aliis sufficit, corpore ceptam possessionem animo retineri. Occupatio in mobilibus est apprehensio, in immobilibus instructio, aut limitatio: unde Hermogenianus cum dominia distincta dicit, addit, agris terminos positos, ædificia collocata <sup>l</sup>. Hic rerum status a poetis indicatur;

l L. 5. f.  
de just. Et  
jur.

*Tum laqueis captare feras, Et fallere visco  
Invention:*

m Virgil.  
1. Georg.  
n Ovid.  
in Metam.

*Tum primum subiere domos. "  
Communemque prius, cum lumen solis, Et aura  
Cautius humum longo signavit limite messor. "*

Celebratur post hæc, ut Hermogenianus indicat, commercium, cujus gratia

o Ovid.  
Metam. 1.

*Fluctibus ignotis insultare carina. "*

Eodem autem tempore & respublicæ institui coeperunt: atque ita eorum, quæ a prima communione divulsæ erant, duo facta sunt genera. Alia enim sunt publica, hoc est, populi propria (quæ est genuina illius vocis significatio) alia mere privata, hoc est, singulorum. Occupatio autem publica eodem modo fit, quo privata. Seneca <sup>p</sup>: *fines Atheniensium, aut Campanorum vocamus, quos deinde inter se vicini privata terminatione distinguunt.* Gens enim unaquæque

q Seneca  
Ottav.

*Partita fines regna constituit, novas  
Extruxit urbes. "*

r Offic. 1.  
s Lib. 1.  
t Vide  
Duar. in  
tit. de rer.  
div. Et  
quod.

Hoc modo dicit Cicero <sup>r</sup>, agrum <sup>s</sup> Arpinatæ Arpinatum dici, Tusculanum Tusculanorum, *similisque est, inquit, privatarum possessionum descriptio, ex quo quia sumus cuiusque sit, eorum, quæ natura fuerant communia, quod cuique obigit, ut quisque teneat.* Contra autem Thucydides, eam terram, quæ in divisione populo nulli obvenit, *ἀδραιο*, hoc est, indefinitam, & limitibus nullis circumscriptam vocat <sup>t</sup>. Ex his, quæ hæcenus dicta sunt, duo in-

telligi

telligi possunt. Prius est, eas res, quæ occupari non possunt, aut occupatæ nunquam sunt, nullius proprias esse posse: quia omnis proprietas ab occupatione cøperit. Alterum vero, eas res omnes, quæ ita a natura comparatæ sunt, ut aliquo uteræ nihilominus aliis quibuscvis ad usum promiscue sufficiant, ejus hodieque conditionis esse, & perpetuo esse debere, cujus fuerant cum primum a natura proditæ sunt. Hoc Cicero voluit: *Ac latissime quidem patens hominibus inter ipsos, omnibus inter omnes, societas hæc est, in qua omnium rerum, quas ad communem usum natura genuit, est servanda communitas.* Sunt autem omnes res hujus generis, in quibus sine detrimento alterius alteri commodari potest. Hiuc illud esse dicit Cicero, *non prohibere aqua profluente.* Nam aqua profluens quæ talis non quæ flumen est, inter communia omnium a Jurisconsultis refertur: & a poeta:

Osc. 17

x Ovid.  
lib. 6. Met.  
tamorposi.

*Quid prohibetis aquis? usum communis aquarum est.  
Nec solem proprium Natura nec aera fecit,  
Nec tenues undas. in publica monera veni.*

Dicit hæc non esse natura propria, sicut Ulpianus, natura omnibus patere, tum quia primum a natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt (ut loquitur Neratius) tum quia, ut Cicero dicit, a natura ad usum communem genita videntur. Publica autem vocat tralatitia significatione, non quæ ad populum aliquem, sed quæ ad societatem humanam pertinent, quæ publica juris gentium in legibus vocantur, hoc est, communia omnium, propria nullius. Hujus generis est aer, duplici ratione, tum quia occupari non potest, tum quia usum promiscuum hominibus debet. Et eisdem de causis commune est omnium maris elementum, infinitum scilicet ita, ut possideri non queat, & omnium utilibus accommodatum: sive navigationem respicimus, sive etiam piscaturam. Cujus autem juris est mare, ejusdem sunt si qua mare aliis utilibus eripiendo sua fecit, ut arenæ maris, quarum pars terris continua littus dicitur. Recte igitur Cicero: *quid tam commune, quam mare fluctuantibus, littus ejectis?* etiam Virgilius auram, undam, littus cunctis patere dicit. Hæc igitur sunt illa, quæ Romani vocant communia omnium jure naturali, aut quod idem esse diximus, publica juris gentium: sicut & usum eorum modo communem, modo publicum vocant. Quamquam vero etiam ea nullius esse, quod ad proprietatem attinet, recte dicantur, multum tamen differunt ab his, quæ nullius sunt, & communi usui attributa non sunt, ut feræ, pisces, aves: nam ista si quis occupet, in jus proprium transire possunt, illa vero totius humanitatis consensu proprietati in perpetuum excepta sunt propter usum, qui cum sit omnium, non magis omnibus ab uno eripi potest, quam a te mihi quod meum est. Hoc est quod Cicero dicit inter prima esse justitiæ munera, res communibus pro communibus uti. Scholastici dicerent, esse communia alia affirmative, alia privative. Distinctio hæc non modo Jurisprudentibus usitata est, sed vulgi etiam confessionem exprimit: unde apud Athenæum

y L. 13. ff.  
comm. præd.

z L. 14. ff.  
de acq. reg.  
dom. loco  
cicero. l. 1. ad.  
Comm. comm.  
civ. lib. 3.  
cap. 3. Don.  
nell. lib. 4.  
cap. 2.  
a L. ult.  
de usu: cap.

b L. 10.  
de rer. div.  
c loco cit.

d §. 1. et  
§. Inst. de  
rer. div.  
L. 1. l. 2.  
et l. 10. ff.  
eod. tit.  
L. 14. ff.  
l. 50. de  
a. r. rer.  
dom. l. 17.  
§. ult. L.  
14. de inf.  
l. 3. De ne  
quid in loco  
publ. cum  
L. 1. ff.

convivator mare commune esse, dicit, at pisces capientium fieri. Et in Plautina Rudente servo dicenti, *mare quidem commune certo est omnibus*, assentit piscator; addenti autem, *in mari inventum est, commune est*, recte occurrit:

*Meum quod rete, atque hami nacti sunt, meum potissimum est.*

Mare igitur proprium omnino alicujus fieri non potest, quia natura commune hoc esse non permittit, sed jubet; immo nequius quidem: nisi quod hæc addenda est interpretatio: ut si quid earum rerum per naturam occupari possit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occupatione usus ille promiscuus non læditur. Quod merito receptum est: nam cum ita se habet, cessat utraque exceptio, per quam evenisse, diximus, ne omnia in jus proprium transcriberentur. Quoniam igitur inædificatio species est occupationis, in litore licet ædificare, si id fieri potest sine cæterorum incommodo, ut Pomponius et loquitur, quod ex Sævola explicabimus, nisi usus publicus, hoc est communis, impediretur. Et qui ædificaverit, soli dominus fiet: quia id solum nec ullius proprium, nec ad ulum communem necessarium fuit, est igitur occupantis: sed non diutius, quam durat occupatio, quia reluctari mare possessioni videtur, exemplo feræ, quæ si in naturaleni se libertatem receperit, non ultra captoris est, ita & litus postliminio mari cedit. Quicquid autem privatum fieri occupando, idem & publicum, hoc est, populi proprium posse, ostendimus. Sic litus imperii Romani finibus inclusum, populi Romani est; Celsus exstimat: quod si ita est, minime mirandum est, eundem populum subditis suis occupandi littoris, modum per Principem, aut Prætores potuisse concedere. Cæterum, & hæc occupatio non minus, quam privata, ita restringenda est, ne ulterius porrigatur, quam ut latus sit usus juris gentium. Nemo igitur potest a populo Romano ad litus maris accedere prohiberi, & retia siccare, & alia facere, quæ semel omnes homines in perpetuum sibi licere voluerunt. Maris autem natura hoc differt a litore, quod mare nisi exigua sui parte nec inædificari facile, nec includi potest: & ut possit, hoc ipsum tamen vix contingeret sine usus promiscui impedimento. Si quid tamen exiguum ita occupari potest, id occupanti conceditur. Hyperbole est igitur:

*Contra hæc pisces æquora sentiunt  
Jactis in altum molibus.*

Nam Celsus jactas in mare pilas ejus esse, dicit, qui jecerit. Sed id non concedendum, si deterior maris usus eo modo futurus sit. Et Ulpianus eum, qui molem in mare jactat, ita tuendum dicit, si nemo damnum sentiat. Nam si cui hæc res nocitura sit, interdictum utique, *Ne quid in loco publico fiat*, competiturum. Ut & Labeo, si quid tale in mare struatur, interdictum vult competere, *Ne quid in mari, quo portus, statio, iterve navigatio deterius sit, fiat*. Quæ autem navigationis, eadem piscatus habenda est ratio, ut communis maneat omnibus. Neque tamen peccabit si quis in maris

diver-

a Vide  
Don. l. 4.  
a. 2.

f. §. 5.  
Inst. de rer.  
div. l. 5.  
§. 1. ff. de  
rer. div.  
l. 24. ff. de  
danno inf.  
§. L. 50.  
de acq. rer.  
dom. l. 4.  
ne quid in  
loco pub.  
l. 10. de  
vitrur. div.  
l. 14. de  
acq. rer.  
dom.

b d. l. 3.  
ne quid in  
loco publ.  
Donl. l. 4.  
a. 2. ff. c.  
§. d. l. 50.  
de acq. rer.  
dom. l. 2.  
in pr. ff.  
§. 10. ff.  
§. 16. ne  
quid in lo-  
co pub.

c L. 4. ff.  
de rer. div.  
vif. Vide d.  
l. 3. ff. ne  
quid in lo-  
co pub.

d Horat.  
l. d. l. 3.  
m. L. 2.  
§. 2. ne  
quid in lo-  
co pub.

e L. 1. c.  
17. ff. de  
fluviet.



diverticulo piscandi locum sibi palis circumsepiat, atque ita privatum faciat: sicut Lucullus exciso apud Neapolim monte ad villam suam maria admisit. Et hujus generis puto fuisse, piscinas maritimas, quarum Varro, & Columella meminerunt. Nec Martialis alio spectavit, cum de Formiano Apollinaris loquitur ?

*Si quando Nereus sentit Æoli regnum,  
Ridet procellas tuta de suo mensa.*

Et Ambros. *Inducis mare intra pradia tua, ne desint belia.* Hinc apparere potest, quæ mens Pauli fuerit, cum dicit, " si maris proprium jus ad alium pertineat, Uti possidetis interdictum ei competere. Esse quidem hoc interdictum ad privatas causas comparatum, non autem ad publicas, ( in quibus etiam ea comprehenduntur, quæ jure gentium communi facere possumus ) sed hic jam agi de jure fruendo, quod ex causa privata contingat, non publica, sive communi. Nam, teste Marciano, quicquid occupatum est, & occupari potuit, id jam non est juris gentium, sicut est mare. Exempli causa, si quis Lucullum, aut Apollinarem in privato suo, quatenus diverticulum maris incluserant, piscari prohibuisset, dandum illis interdictum Paulus putavit, non solum injuriarum actionem, ob causam scilicet private possessionis. Immo in diverticulo maris, sicut in diverticulo fluminis, si locum talem occuparim, ibique piscatus sim, maxime si animum privatim possidendi plurium annorum continuatione testatus fuerim, alterum eodem jure uti prohibebo: ut ex Marciano colligimus, non aliter, quam in lacu, qui mei domini est. Quod verum quamdiu durat occupatio, quemadmodum in litore antea diximus. Extra diverticulum idem non erit, ne scilicet communis usus impediatur. Ante ædes igitur meas, aut prætorium, ut piscari aliquem prohibeam, usurpatum quidem est, sed nullo jure, adeo quidem ut Ulpianus contemta ea usurpatione, si quis prohibeatur, injuriarum dicat agi posse. Hoc imperator Leo (cujus legibus non utimur) contra juris rationem mutavit, voluitque *περὶ θύρας*, hoc est, vestibula maritima, eorum esse propria, qui oram habitarent, ibique eos jus piscandi habere: quod tamen ita procedere voluit, ut septis quibusdam remoratoriis, quas *σχοῖναι* Græci vocant, locus ille occuparetur: existimans, nimirum, non fore ut quis exiguum maris portionem alteri invideret, qui ipse toto mari ad piscandum admitteretur. Certe ut quis magnam maris partem, etiam si possit, publicis utilitatibus eripiat, non tolerandæ est improbitatis: in quam merito Vir Sanctus invehitur: *Spatia maris sibi vindicant jure mancipii, pisciumque jura sicut vernaculorum, conditione sibi servitii subiecta commemorant.* *Iste, inquit, sinus maris meus est, ille alterius. Dividunt elementa sibi potentes.* Est igitur mare in numero earum rerum, quæ in commercio non sunt: hoc est, quæ proprii juris fieri non possunt. Unde sequitur, si proprie loquamur, nullam maris partem in territorio, populi alicujus posse censeri. Quod ipsum Placutus sensisse videtur, cum dixit: Mare ita esse commu-

M m m 2

lit,

*De Næ.  
buth. c. 3.  
l. 9. c. 34.*

*l. 10.  
Epig. 10.*

*De Næ.  
buth. c. 3.  
l. 14. ff.  
de injuriis.*

*l. 4. ff.  
de rer. div.*

*l. 7. de  
div. c. 3.  
temp. præf.*

*u. l. 45.  
ff. de usur-  
cap. c. 1.  
l. 13.  
§. 7. ult.  
ff. de injur.  
l. Novella  
Leon. 103,  
105, 104.  
Fide Cuj.  
14. obj. 1.*

*Ambr.  
l. 5. Hec.  
c. 10.*

*l. 4. Demet.  
c. 6.*

a Joh.  
Faber, ad  
d. 6. §.  
Juffi, de  
rer. dic.  
adde D.D.  
ad l. 9. §.  
od l. Rhod.  
de jact.  
b l. 3. ne  
quid in lo-  
co publ.

c P. l. 9.  
§. de judi-  
citi. l'ide  
l. 15. §. de  
publ.  
Gloss. in l.  
2. de rer.  
dict. Et in  
d. l. 3. Et  
in §. 1.  
Juffi. de rer.  
dic. Bal.  
ad d. l. 2.

d Bal. in  
4. in princ.  
in 2. col.  
Quibus  
motu fredi.  
amit. adde  
l. 2. de rer.  
dict. l'ide  
l. 14. §.  
de injur.  
l. 13. §.  
Comm.  
præf. adde  
l. 4. cod. tit.

e C. qui  
sunt Rega-  
lia in Fin-  
di.  
f l'ide  
Balzum  
Præf. 4.  
parte 5.  
part. prim.  
§. 6. n. 4.  
§. 7. verfi.  
conducenti.  
f. de injur.  
l. 1. §. de  
hæc publ.  
fructu.

ne, ut in nullius dominio sit nisi solius Dei : & Johannes Faber <sup>a</sup>, com-  
mare afferit relictum in suo jure, & esse primævo, quo omnia erant com-  
munia. Alioquin nihil differrent quæ sunt omnium communia ab his, quæ  
publica proprie dicuntur, ut mare a flumine. Flumen populus occupare po-  
tuit, ut inclusum finibus suis, mare non potuit. Territoria autem sunt ex  
occupationibus populorum, ut privata dominia ex occupationibus singulo-  
rum. Vidit hoc Celsus <sup>b</sup>, qui clare satis distinguit inter littora, quæ po-  
pulus Romanus occupare potuit, ita tamen ut usui communi non noceretur,  
& mare, quod pristinam naturam retinuit. Nec ulla lex diversum iudicat  
<sup>c</sup>. Quæ vero leges a contrariæ sententiæ auctoribus citantur, aut de in-  
sulis loquuntur, quas clarum est occupari potuisse, aut de portu, qui non  
communis est, sed proprie publicus. Qui vero dicunt, mare aliquod esse im-  
perii Romani, dictum suum ita interpretantur, ut dicant, jus illud in mare  
ultra protectionem, & jurisdictionem non procedere : quod illi jus a prop-  
rietate distinguunt : nec forte satis animadvertunt id ipsum, quod Populus  
Romanus, claudes præsidio navigantium dispendere potuit, & deprehensos in  
mari piratas punire, non ex proprio, sed ex communi jure accidisse, quod  
& aliæ libere gentes in mari habent. Illud interim fatemur, potuisse inter  
gentes aliquas convenire, ut capti in maris hac, vel illa parte, hujus, aut il-  
lius reipublicæ judicium subirent, atque ita ad commoditatem distinguendæ  
jurisdictionis in mari fines describi, quod ipsæ quidem eam sibi legem fe-  
rentes obligat <sup>d</sup>, at alios populos non item : neque locum alicujus proprium  
facit, sed in personas contrahentium jus constituit. Quæ distinctio, ut natu-  
ralis rationi consentanea est, ita Ulpiani responso quodam comprobatur,  
qui rogatus, an duorum prædiorum maritimorum dominus, alteri eorum,  
quod venderet, servitutem potuisset imponere, ne inde in certo maris loco  
piscari liceret, respondet : rem quidem ipsam, mare scilicet, servitute nulla  
affici potuisse, quia per naturam hoc omnibus pateret, sed cum bona fides  
contractus legem venditionis servari expoleret, personas possidentium, &  
in jus eorum succedentium per istam legem obligari. Verum est, loqui ju-  
risconsultum de prædiis privatis, & lege privata, sed in territorio, & lege  
populorum eadem hic est ratio, quia populi respectu totius generis humani  
privatorum locum obtinent. Similiter redditus, qui in piscationes maritimas  
constituti Regalium numero censentur, non rem, hoc est, mare, aut pesca-  
tionem, sed personas obligant <sup>e</sup>. Quare subditi, in quos legem ferendis  
potestas reipublicæ, aut principi ex consensu competit, ad onera ista com-  
pelli forte poterunt : sed exteris jus piscandi ubique immune esse debet, ne  
servitus imponatur mari, quod servire non potest. Non enim maris eadem,  
quæ fluminis ratio est : quod cum sit publicum, id est, populi, jus etiam  
in eo piscandi a populo, aut Principe concedi, aut locari potest, ita ut ei,  
qui conduxit, etiam interdictum veteres dederint *de loco publico fruendo*,  
addita conditione, si is, cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locaverit : &  
quæ conditio in mari evenire non potest. Cæterum, qui ipsam piscationem  
numerant inter Regalia, ne quidem illum locum, quem interpretabantur  
satis

fatīs inſpexerunt; quod Iſerniam, & Alvotum non latuit. Demonstratum eſt  
 b, nec populo, nec privato cuiquam jus aliquod proprium in ipſum mare, <sup>b Ad d.</sup>  
 (nam diverticulum excipimus) competere poſſe, cum occupationem nec <sup>cap. Qua</sup>  
 natura, nec uſus publici ratio permittat. Illius autem rei cauſa inſtituta <sup>ſed Rigo</sup>  
 fuerat hæc diſputatio, ut appareret, Luſitanos mare, quo ad Indos navigatur,  
 ſui juris non feciſſe. Nam utraque ratio, quæ proprietatem impedit, in hac  
 cauſa eſt, quam in cæteris omnibus, infinito efficaciſſior. Quod in aliis diſ-  
 ficile videtur, in hac omnino fieri non poteſt: quod in aliis iniquum judi-  
 camus, in hac ſumme barbarum eſt, atque inhumanum. Non de mari in-  
 teriore hic agimus, quod terris undique inſuſum alicubi etiam fluminis la-  
 titudinem non excedit, de quo tamen fatiſ conſtat locutos Romanos iuriſ-  
 conſultos, cum nobiles illas adverſus privatam avaritiam ſententias edide-  
 runt: de oceano quaeritur, quem immenſum, infinitum, rerum parentem,  
 cœlo conterminum antiquitas vocat: cujus perpetuo humore non fontes tan-  
 tum, & flumina, & maria, ſed nubes, ſed ipſa quodammodo ſidera paſci,  
 veteres crediderunt: qui denique per reciprocas æltuum vices terram hanc  
 humani generis ſedem ambiens, neque teneri, neque includi poteſt, & poſ-  
 ſidet verius, quam poſſidetur. In hoc autem oceano non de ſinu, aut ſtre-  
 to, nec de omni quidem eo, quod e littore conſpici poteſt, controverſia  
 eſt. Vindicant ſibi Luſitani quicquid duos orbis interjacet, tantis ſpatiis  
 diſcretos, ut plurimis ſæculis famam ſui non potuerint transmittere. Quod  
 ſi Caſtellanorum, qui in eadem ſunt cauſa, portio accedat, parvo minus  
 omnis oceanus duobus populis mancipatus eſt, aliis tot gentibus ad ſepten-  
 trionum reductis anguſtiis: multumque decepta eſt natura, quæ cum ele-  
 mentum illud omnibus circumſudit, omnibus etiam ſuffecturum credidit. In  
 tanto mari ſi quis uſu promiſcuo ſolum ſibi imperium, & ditionem excipe-  
 ret, tamen immodicæ dominationis affectator haberetur: ſi quis piſcatu ur-  
 ceret alios, inſanæ cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam naviga-  
 tum impedit, quo nihil ipſi perit, de eo quid ſtatuemus? Si quis ab igni,  
 qui totus ſuus eſt, ignem capere, lumen ſuo de lumine, alterum prohiberet,  
 lege hunc humanæ locietatis reum peragerem: quia viſ ea eſt iſtius naturæ,

*Ut nihilominus ipſi luceat, cum illi accenderit.* <sup>b</sup>

*i Ennius.*

Quidni enim, quando ſine detrimento ſuo poteſt, alteri communicet in-  
 ſis, quæ ſunt accipienti utilia, danti non moleſta? hæc ſunt, quæ phi-  
 loſophi <sup>b Cicero de</sup> non alienis tantum, ſed & ingratuſ præſtari volunt. Quæ vero in <sup>off. 1.</sup>  
 rebus privatis invidia eſt, eadem in re communi non poteſt non eſſe imma-  
 nitas. Improbiffimum enim hoc eſt, quod naturæ inſtituto, conſenſu gen-  
 tium, meum non minus, quam tuum eſt, id te ita interciperi, ut ne  
 uſum quidem mihi concedas, quo conſeſſu nihilominus id tuum ſit, quam  
 antea tui. Tum vero etiam qui alienis incumbunt, aut communia interci-  
 piunt, certa quadam poſſeſſione ſe tuentur. Quia enim prima, ut diximus,  
 occupatio res proprias fecit, idcirco imaginem quandam domini præſtetur  
 M m m 3 quamvis

quamvis injusta detentio. At Lusitani num, sicuti terras solemus, sic mare illud inpositis prædiis ita undique cinxerunt, ut in ipsorum manu esset quos vellent excludere? at vero tantum hoc absit, ut ipsi etiam, cum adversus alios populos mundum dividunt, non ullis limitibus aut natura, aut manu positis, sed imaginaria quadam linea se tueantur. Quod si recipitur, & dimensio talis ad possidendum valet, jamdudum nobis Geometræ terras, Astronomi autem cælum eriperent. Ubi hic igitur est ista, sine qua nulla dominia ceperunt, corporis ad corpus adjectio? nimirum apparet, in nulla re verius dici posse quod Doctores nostri prodiderunt<sup>m</sup>: mare cum sit incomprehensibile, non minus, quam aer, nullius populi bonis potuisse applicari. Si vero ante alios navigasse, & viam quodammodo aperuisse, hoc vocant occupare, quid esse potest magis ridiculum? nam cum nulla pars sit maris, in quam non aliquis primus ingressus sit, sequetur, omnem navigationem ab aliquo esse occupatam. Ita undique excludimur. Quin & illi, qui terrarum orbem circumvecti sunt, totum sibi oceanum acquisivisse dicendi erunt. Sed nemo nescit, navem per mare transeuntem non plus juris, quam vestigii relinquere. Verum etiam quod sibi sumunt, neminem ante ipsos eum oceanum navigasse, id minime verum est. Magna enim pars ejus, de quo agitur, maris ambitu, Mauritanix jam olim navigata est, ulterior, & in orientem vergens victoriis Magni Alexandri lustrata est usque in Arabicum sinum<sup>n</sup>. Olim autem hanc navigationem Gaditanis percognitum fuisset, multa argumento sunt. Cajo Cæsare Augusti filio in Arabico sinu ree regente, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis agnita. Et quod Cælius Antipater tradidit, vidisse se, qui ex Hispania in Æthiopiam commercii gratia navigasset. Etiam Arabibus, si verum est quod Cornelius Nepos testatus est, Eudoxum quandam sua ætate cum Lathyrum Regem Alexandriæ fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. Pœnos autem, qui re maritima plurimum valuerunt, eum Oceanum non ignorasse, longe clarissimum est, cum Hanno, Carthaginis potentia florebat, circumvectus a Gadibus ad finem Arabiæ, præternavigato scilicet promontorio, quod nunc bonæ spei dicitur, (vetus videtur nomen *Hesperion ceræ* fuisse) omne id iter, situmque littoris, & insularum, scripto complexus sit, testatusque ad ultimum non mare sibi, sed comæteum defuisse. Ab Arabico autem sinu ad Indiam, Indicæ oceani insulas, & auream usque Chersonesum, quam esse Japoniam credunt plerique, etiam re Romana florebat navigari solitum, iter, a Plinio<sup>o</sup> descriptum, legationes ab Indis ad Augustum, ad Claudium etiam ex Taprobane insula, deinde gesta Trajani, & tabulæ Ptolemæi satis ostendunt. Jam suo tempore Strabo<sup>o</sup> Alexandrinorum mercatorum classem esse Arabico sinu, ut Æthiopix ultima, ita & Indiæ petiisse testatur, cum olim paucis navibus id auderetur. Inde magna populo Romano vestigialia. Ad-dit Plinius<sup>o</sup>, inpositis sagittariorum cohortibus piratarum metu navigatum: solamque Indiam quingenties sestertium, si Arabiam addas, & Seres, mil-lies annis omnibus Romano imperio admissæ: & merces centuplicato ven-ditas. Et hæc quidem vetera satis arguunt, primos non fuisse Lusitanos.

In

<sup>m</sup> Joann.  
Fob. ad §.  
5. Inst. de  
rev. div.

<sup>n</sup> Ex Plin.  
l. 2. c. 69.  
Et ibi. 6.  
c. 31. Et  
Afric. l. 3.

<sup>o</sup> Plin.  
l. 6. c. 23.  
Zik. 2.  
§ 17.

<sup>o</sup> Zoro  
ant. et l.  
13. c. 19.

In singulis autem sui partibus oceanus ille & tunc, cum eum Lusitani ingressi sunt, & nunquam non cognitus fuit. Mauri enim, Æthiopes, Arabes, Persæ, Indi eam maris partem, cujus ipsi accolæ sunt, nescire neuti-  
quam potuerunt. Mentiuntur ergo, qui se mare illud invenisse jactant. Quid igitur, dicit aliquis, parumne videtur, quod Lusitani intermissam multis forte sæculis navigationem primi repararunt, & quod negari non potest, Europæis gentibus ignotam ostenderunt, magno suo labore, sumtu, periculo? immo vero si in hoc incubuerunt, ut quod soli reperissent id omni-  
bus monstrarent, quis adeo est amens, si non plurimum se illis debere profiteatur? eandem enim gratiam, laudemque, & gloriam immortalem illi promeruerint, qua omnes contenti fuerunt rerum magnarum inventores, quot-  
quot scilicet non sibi, sed humano generi prodesse studuerunt. Sin Lusitani suos ante oculos quæstus fuit, lucrum, quod semper maximum est in prævertendis negotiationibus, illis sufficere debuit. Et scimus, itinera prima  
proventus interdum quater decuplos, aut etiam uberiore dedisse: quibus factum ut inops diu populus ad repentinas divitias subito prorumperet, tanto  
luxus apparatu, quantus vix beatissimis gentibus in supremo progressæ diu fortunæ fulgigio fuit. Si vero eidem in hoc præiverunt, ne quisquam se-  
queretur, gratiam non merentur, cum lucrum suum respexerint, lucrum autem suum dicere non possunt, cum eripiant alienum. Neque enim illud certum est, nisi ivisent eo Lusitani, iturum fuisse neminem. Adventabant enim tempora, quibus ut artes pene omnes, ita & terrarum, & marium si-  
tus clarius indices noscebantur. Excitassent vetera, quæ modo retulimus, exempla, & si non uno impetu omnia patuissent, at paulatim promota velis  
fuisent littora, alio semper aliud monstrante. Factum denique fuisset quod fieri potuisse Lusitani docuerunt, cum multi essent populi non minus as-  
grantes mercaturæ, & rerum externarum studio. Venetis, qui multa jam  
Indiæ didicerant, cætera inquirere promptum fuit. Gallorum Brittonum in-  
defessa sedulitas, Anglorum audacia cepto non defuisset. Ipsi Batavi multo  
magis desperata aggressi sunt. Nulla igitur æquitatis ratio, ne probabilis  
quidem ulla sententia a Lusitanis fiat. Omnes enim, qui mare volunt im-  
perio alicujus subjici posse, id ei attribuant, qui proximus portus, & cir-  
cumjacentia littora in ditione habet. At Lusitani in illo immenso littorum  
tractu, paucis exceptis præliis, nihil habent, quod suum possint dicere.  
Deinde vero etiam qui mari imperaret, nihil tamen posset ex usu communi  
dominueri, sicut populus Romanus arcere neminem potuit, quo minus in  
littore imperii Romani cuncta faceret, quæ jure gentium permittebantur. Et  
si quicquam eorum prohibere posset, puta piscaturam, qua dici quodammodo  
potest pisces exhaustiri, at navigationem non posset, per quam mari nihil  
perit. Cui rei argumentum est longe certissimum, quod ex Doctorum sen-  
tentia ante retulimus, etiam in terra, quæ cum populis, tum hominibus  
singulis in proprietatem attributa est, iter tamen, certe inermis, & inno-  
xium, nullius gentis hominibus juste negari: sicut & potum ex flumine.  
Ratio apparet, quia cum unius rei naturaliter usus essent diversi, cum dun-

r. Glof. in  
c. ibi peric.  
p. pora.  
super verba  
territoria  
De elect. in  
serio Et ibi  
Cui. Glof.  
in c. libet.  
f. de ferit.  
l. 1. & f.  
de rer. div.  
adde d. h. v.  
Gentium  
de jure beff.  
l. 1. c. 19.  
soli finem  
taxat

† L. 2.

§. 9. ne

quid in

co publ.

u Gloss. ad

L. 1. §. ut

in sum.

§. 10.

u Dist. in

L. 3. cod. 3.

§. de ver.

deo. Rod.

taxat gentes divisisse inter se videntur, qui sine proprietate commodè haberi non potest; contra autem eum receptiss, per quem domini conditio deterior non esset futura. Omnes igitur vident, eum, qui alterum navigare prohibet, nullo jure defendi, cum eundem etiam injuriarum teneri, Ulpianus dixerit †: alii autem etiam interdictum utile prohibito competere existimaverint \*. Et sic Batavorum intentio communi jure nititur, cum fateantur omnes, permisum cuilibet in mari navigare, etiam a nullo Principe impetrata licentia: quod legibus Hispanicis diserte expressum est \*.

Zuur. Hispanus in consilio 1. de usu maris 3. partit. tit. 28. l. 10. Et 12.

## C A P U T V I.

*Mare, aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificis.*

**D**ONATIO Pontificis Alexandri, quæ a Lusitanis mare, aut jus navigandi sibi vindicantibus, cum inventionis delectar titulus, secundo loco adduci potest, satis ex iis, quæ ante dicta sunt, vanitatis convincitur. Donatio enim nullum habet momentum in rebus extra commercium positis. Quare cum mare, aut jus in eo navigandi proprium nulli hominum esse possit, sequitur, neque dari a Pontifice, neque a Lusitanis accipi potuisse. Præterea cum supra relatum sit ex omnium lani judicii hominum sententia, Papam non esse dominum temporalem totius orbis, ne maris quidem esse satis intelligitur: quanquam etsi id concederetur, tamen jus annexum Pontificatui in Regem aliquem, aut populum pro parte nulla transferri debuisset. Sicut nec Imperator posset Imperii provincias in suos usus convertere, aut pro suo arbitrio alienare \*. Illud saltem nemo negaturus est, cui aliquid sit frontis, cum jus disponendi in temporalibus Pontifici nemo concedat, nisi forte quantum ejus rerum spiritualium necessitas requirit; ista autem, de quibus nunc agimus, mare scilicet, & jus navigandi, lucrum, & questum merum, non pietatis negotium respiciant, sequi, nullam hac in re fuisse illius potestatem. Quid, quod ne Principes quidem, hoc est, domini temporales possunt ullo modo a navigatione aliquem prohibere, cum si quod habent jus in mari, id sit tantum jurisdictionis, ac protectionis? etiam illud notissimum est apud omnes, ad ea facienda, quæ cum lege naturæ pugnant, nullam esse Papæ auctoritatem. † Pugnat autem cum lege naturæ, ut mare, aut ejus usum quisquam habeat sibi proprium, ut jam satis demonstravimus. Cum denique jus suum auferre alicui Papa minime possit, quæ erit facti istius defensio, si tot populos immerentes, indemnatos, innoxios ab eo jure, quod ad ipsos non minus, quam ad Hispanos pertinebat, uno verbo voluit excludere? aut igitur

a Vit. loco citato. n. 26.

§ Sit. in verbo P. pa n. 16.

tur dicendum est, nullam esse vim ejusmodi pronuntiationis; aut quod non minus credibile est, eum Pontificis animum fuisse, ut Castellano-  
rum & Lusitanorum inter se certamini intercessum voluerit, aliorum au-  
tem juri nihil diminutum.

## CAPUT VII.

*Mare, aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titula  
prescriptionis aut consuetudinis.*

U LTIMUM iniquitatis patrocinium in prescriptione solet esse, aut con-  
suetudine. Et huc igitur Lusitani se conferunt: sed utrumque illis prescrip-  
tum certissima juris ratio præcludit. Nam prescriptio a jure est civili un-  
de locum habere non potest inter Reges, aut inter populos liberos: a mul-  
to autem minus ubi jus naturæ aut gentium resistit, quod jure civili sem-  
per validius est. Quin & ipsa lex civilis prescriptionem hic impedit. U-  
suci enim, aut prescriptione acquiri prohibentur, quæ in bonis esse non  
possunt, deinde quæ possideri vel quasi possideri nequeunt, & quorum alie-  
natio prohibita est. Hæc autem omnia de mari & usu maris vere dicun-  
tur. Et cum publicæ res, hoc est populi alicujus, nulla temporis pos-  
sessione quæri possent dicantur, sive ob rei naturam, sive ob eorum privi-  
legium adversus quos prescriptio ista procederet, quanto justius humano  
generi, quam uni populo id beneficium dandum fuit in rebus communi-  
bus? Et hoc est, quod Papinianus scriptum reliquit, *prescriptionem longe  
possessionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non solere*: ejusque  
rei exemplum dat in littore, cujus pars impositio edificio occupata fuerat:  
nam eo diruto, & alterius edificio in eodem loco postea extructo, ex-  
ceptionem opponi non posse: quod deinde similitudine rei publicæ illustrat:  
nam & si quis in fluminis diverticulo pluribus annis piscatus sit, postea,  
interrupta scilicet piscatione, alterum eodem jure prohibere non posse. Ap-  
paret igitur, Angelum & qui cum Angelo dixerunt Venetis & Gesuen-  
sibus per prescriptionem jus aliquod in sinum maris suo littori præjacen-  
tem acquiri potuisse, aut falli, aut fallere: quod sane jurisconsulti nimium  
est frequens, cum sanctæ professionis auctoritatem non ad rationes & le-  
ges, sed ad gratiam conferunt potentiorum. Nam Marciani quidem res-  
ponsum de quo & ante egimus, si recte cum Papiniani verbis compare-  
tur, non aliam accipere potest interpretationem, quam eam quæ Joanni  
olim & Bartolo probata est, & nunc a doctis omnibus recipitur: ut sci-  
licet jus prohibendi procedat quamdiu duræ occupatio: non autem si ea

Tom. IV.

N n

omissa

Com. l. 5. c. 22. in d. l. ult. n. 4. per l. 14. ff. de acq. rer. dom.

a Feq.

c. 51.

b Vide

Donel. l. 5.

com. c. 22.

c. 19. l. 6.

ff. de contr.

ent. l. 9.

ff. de usu.

cap. l. 25.

ff. de ed. c. si

ne poss. de

reg. jur. in

d. l. 23.

ff. de verb.

sign. l. 16.

ff. de fund.

act.

c. l. 45. ff.

d. usufrucap.

l. 6. de o-

per. publ.

l. 9. c. de

aquaductu.

l. 2. ff. de

usu publ. ff.

usu. l. ult.

ff. de usufrucap.

c. 1. Cujas.

ad d. l. ult.

de usufrucap.

Donel.

omissa sit; omissa enim non prodest, nec si per mille annos fuisset continuata, ut recte animadvertit Caltrensis. Et quamvis hoc voluisset Marcianus, quod minime credendus est cogitasse, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præscriptionem concedi, tamen absurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad mare commune, & quod de diverticulo ad sinum proferre, cum hæc præscriptio usum, qui est jure gentium communis, impeditura sit, illa autem publico usui non admodum noceat.

g Ex l. 4.  
C. de aqua  
d. l. 11.  
conf. cum  
l. 9. cod. tit.  
Esfum. l. 3.  
§. 4. ff. de  
aqua quot.  
§. 1. ff.  
b. d. l. c.  
accelerantes  
de præscr.  
i De præ-  
script. 4.  
par. 5.  
part. prin-  
cip. q. 6.  
notus 2.

Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aque ductu sumitur, eodem Castrensi monstrante, ut a questione alienissimum, ab omnibus merito exploditur. Falsum igitur est talem præscriptionem etiam eo tempore gigni, cujus initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præscriptionem, ne istud quidem tempus admittitur; hoc est, ut Felinus loquitur, materia impræscriptibilis tempore immemoriali non sit præscriptibilis. Fatetur hæc vera esse Balbus, sed Angeli sententiam receptam dicit hac receptione, quia tempus extra memoriam positum idem valere creditur privilegio, cum titulus amplissimus ex tali tempore præsumatur. Apparet hinc, non aliud illos sensitse, quam si pars aliqua reipublicæ, puta imperii Romani, supra omnem memoriam usa esset tali jure, ei dandam præscriptionem hoc colore, quasi principis concessio præiisset. Quare cum nemo sit dominus totius generis humani, qui jus illud adversus homines omnes homini, aut populo alicui potuisset concedere, sublato illo colore, necesse etiam præscriptionem interimi. Et sic ex illorum etiam sententia inter reges, aut populos liberos prodesse nihil potest lapsus infiniti temporis. Vanissimum autem & illud est, quod Angelus docuit, etiam si ad dominium præscriptio proficere non potest, tamen dandam esse possidenti exceptionem. Nam Papinianus, disertis verbis exceptionem negat;

l. d. l. ult.  
i Par. 3.  
tit. 29. l.  
7. in c.  
Placa. Rod.  
Zuor. d.  
conf. in 4.  
m. Fambin.  
l. 3. c. 26.  
§. 1. c. 33.  
Cov. de  
præscr.  
part. 2. 2.  
n. 2. §.  
§. 1. n. 5.  
§. 6.  
n. Fachin.  
l. 3. c. 28.  
o Arret. in  
rubr. ff. de  
ver. divif.  
alleg. Bal-  
bus. d. loco  
n. 2. l. vide  
Fufj. com-  
pr. ult. c. 29.  
n. 38.

& aliter non potuit sentire, cum ipsius sæculo præscriptio nihil esset aliud, quam exceptio. Verum igitur est, quod & leges Hispanicæ expriment, in his rebus, quæ communi hominum usui sunt attributæ, nullius omnino temporis præscriptionem procedere. Cujus definitionis illa præter cæteras ratio reddi potest, quod qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præscribere non magis, quam fructuarius potest vitio possessionis. Altera hæc etiam non contemnenda est, quod in præscriptione temporis, cujus memoria non extat, quamvis titulus, & bona fides præsumantur, tamen si re ipsa appareat, titulum omnino nullum dari posse, & sic manifesta sit fides mala, quæ in populo maxime quasi uno corpore perpetua esse censetur, & ex duplici defectu præscriptio corrui. Tertia vero, quia res hæc est meræ facultatis, quæ non præscribitur, ut infra demonstrabimus. Sed nullus est finis argutiarum. Inventi sunt, qui in hoc argumento a præscriptione consuetudinem distinguerent, ut illa scilicet exclusi, ad hanc confugerent. Discrimen autem, quod hic statuunt, sane ridiculum est: ex præscriptione, ajunt, jus unius, quod ab eo auferatur, alteri applicari: sed cum aliquid jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici consuetudinem: quasi



quasi vero cum jus navigandi, quod communiter ad omnes pertinet, exclusis aliis ab uno usurpatur, non necesse sit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic ansam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, fieri hoc posse, dixit Accursius, per privilegium, aut consuetudinem: quod additamentum ad jurisconsulti textum nullo modo accedens mali potius conjectoris esse videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli supra explicata est. Ceterum illi si vel sola Ulpiani verba, quæ paulo ante præcedunt, satis considerassent, longe aliud dicturi erant. Fatetur enim, ut quis ante ædes meas piscari prohibeatur, esse quidem usurpatum, hoc est, receptum consuetudine, sed nullo jure: ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnit igitur hunc morem, & usurpationem vocat, ut & inter Christianos Doctores Ambrosius: & merito. Quid enim clarius, quam non valere consuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium, & ad-  
p. Add. l. 14.  
q. In d. l. injuriarum §. ult.  
r. Vnde Gloss. eod. loco.  
1. de offi. 28. Gentil. l. 1. c. 19. sub suam.  
1. Auth. ut nulli ju- dicit. §. 1. c. cum tunc. de con- fect.  
n. Contra- vers. ill. c. 19. n. 12. Et seq.  
n. De potestate legi- ponal. l. 2. cap. 14. port. 372. p. Ad. h. 14. §. de acq. ver- dom. l. fin. in pr. §. 2. verbo omnibus. Inst. de ver. div. l. 7. c. de dic. Et trop. 14. §. de liquit.  
 verio opponitur? Consuetudo enim species est juris positivi, quod legi perpetuæ obrogare non potest. Est autem lex illa perpetua, ut mare omni- bus usu commune sit. Quod autem in præscriptione diximus, idem con-  
 suetudine verum est, si quis eorum, qui diversum tradiderunt, sensus excutiat, non aliud reperturum, quam consuetudinem privilegio parari. Atqui adversus genus humanum concedendi privilegium nemo habet pote-  
 statem: quare inter diversas respublicas consuetudo ista vim non habet. Verum, omnem hanc questionem diligentissime tractavit Vasquius, de-  
 cus illud Hispaniæ, cujus nec in explorando jure subtilitatem, nec in do-  
 cendo libertatem unquam desideres. Is igitur posita thesi, *locus publica*, *est*  
*jure gentium communis, præscribi non posse*, quam multis firmat auctori-  
 bus: exceptiones deinde subjungit ab Angelo, & aliis confectis, quas  
 supra retulimus. Hæc autem examinaturus recte judicat, istarum rerum  
 veritatem pendere a vera juris, tam naturæ, quam gentium, cogniti-  
 one. Jus enim naturæ cum a divina veniat providentia, esse immutabile.  
 Hujus autem juris naturalis partem esse jus gentium, primævum quod  
 dicitur, diversum a jure gentium secundario, sive positivo: quorum po-  
 sterius mutari potest. Nam si qui mores cum jure gentium primævo re-  
 pugnent, hi non humani sunt, ipso iudice, sed ferini, corruptelæ, &  
 abusus, non leges, & usus. Itaque nullo tempore præscribi potuerunt,  
 nulla lata lege justificari, nullo multarum etiam gentium consensu, ho-  
 picio, & exercitatione stabiliri; quod exemplis aliquot, & Alphonsi Ca-  
 strensis Theologi Hispani testimonio confirmat. Ex quibus apparet, in-  
 quit, *quam suspecta sit sententia eorum, quos supra retulimus, eximianitum, Genueses, aut etiam Venetos posse non injuria prohibere alios navigare per*  
*Gulfian, aut per aquæ sui maris, quasi æquora ipsa præscripserint, id quod non*  
*solum est contra leges, sed etiam est contra ipsam juri naturæ, aut gentium pri-*  
*mitivum, quod mutari non posse diximus. Quod sit contra illud jus, con-*  
*stat, quia non solum maria, aut æquora eo jure communia erant, sed etiam*  
*reliquæ omnes res immobiles. Et licet ab eo jure postea recessum fuerit ex par-*

se, puta quoad dominium, & proprietatem terrarum, quarum dominium jure natura commune, distinctum, & divisum, sicque ab illa communione segregatum fuit: tamen diversum fuit, & est in dominio maris, quod ab origine mundi ad hodiernum usque diem est, fuisse semper in communi, nulla ex parte immutatione, ut est notum. Et quamvis ex Lusitanis magnam turbam sepe audierim in hac esse opinionem, ut eorum Rex ita praescriberet navigationem Indici Occidentalis (forte Orientalis), ejusdemque vastissimi maris, ita ut reliquis gentibus aquora illa transiret non liceat, & ex nostris quoque Hispanis vulgus in eadem opinione fere esse videtur, ut per vastissimum, immensumque pontum, ad Indorum regiones, quas potentissimi Reges nostri subegerint, reliquis mortalium navigare, praeterquam Hispanis jure minime sit, quod si ab eis illi jure praescriptum fuerit, tamen istorum omnium non minus insan-  
Al. l. 6. de juri. Et not. 2. verum non gentium fuit. de jur. nat.

sionem opinionem, quam eorum, qui quoad Genuenses, & Venetos, in eodem fere somno esse adsolent, quas sententias ineptio vel ex eo dilucidum apparet, quod istarum nationum singula contra se ipsas nequeunt praescribere: hoc est, non republica Venetiarum contra semetipsam, non republica Genuensium, contra semetipsam, non regnum Hispanicum contra semetipsam, non regnum Lusitanicum contra semetipsam. Esse enim debet differentia inter agentem, & patientem. Contra reliquas vero nationes longe minus praescribere possunt: quia jure praescriptionem est mere civile, ut fuisse ostendimus supra. Ergo tale jure cessat, cum agitur inter Principes, vel populos, superiores non recognoscentes in temporalibus. Jura enim mere civilia cujuscunque regionis, quoad exteros populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis sunt in consideratione, quam si res vera non esset tale jure, aut nunquam fuisset, & ad jure commune gentium primævum, vel secundarium recurrendum est, eoque utendum, quo jure talem marii praescriptionem, & usurpationem admissam non fuisse, satis constet. Nam  
Al. l. 6. de juri. Et not. 2. verum non gentium fuit. de jur. nat.

& hodie usum aquarum communis est, non secum, quam erat ab origine mundi. Ergo & in aquoribus, & aquis nullum jure est, aut esse potest humano generi, praeterquam quoad usum communem. Praeterea de jure naturali, & divino est illud preceptum, ut quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Unde de cum navigatio nemini possit esse nociva nisi ipsi naviganti, par est ut nemini possit, aut debeat impediri, ne in re sua natura libera, subique minime noxia navigationis libertatem impediatur, & ledatur contra dictum preceptum, & contra regulam: praesertim cum omnia intelligantur esse permissa, quae non repugnant expressis prohibita. Quinimo non solum contra jure naturale esset, velle impedire talem navigationem, sed etiam teneretur contrarium facere, hoc est, prodesse illi, quibus possumus, cum id sine damno nostro fieri potest. Quod cum multis auctoritatibus tam divinis, quam humanis confirmasset, subiungit postea: Ex superioribus etiam apparet, suspectam esse sententiam Johannis Fabri, Angeli, Baldi, & Francisci Balbi, quos supra retulimus, exilimantium, loca juris gentium communia esse acquiri non possunt praescriptione, posse tamen acquiri consuetudine, quod omnino falsum est, ex quoque traditio caeca, & nebula est, omnique rationis lumine carens, legemque verbi, non rem imponens. Et exemplum enim de mari, Hispaniarum, Lusita-  
Al. l. 6. de juri. Et not. 2. verum non gentium fuit. de jur. nat.

horum, Venetorum, Genuensium, & reliquorum, constat, consuetudine jure tale navigandi, & alios navigare prohibendi non magis acquiri, quam prescriptione. Utroque enim casu, ut apparet, eadem est ratio. Et quia per jura, & rationes supra relatas id esset contra naturalem aequitatem, nec ullam induceret utilitatem, sed solum lesionem, sicque ut lege expressa introduci non posset, ita etiam nec lege tacita, quantum est consuetudo. Et ex tempore id non justificaretur, sed potius deterius, & injuriosius indies fieret. Ostendit deinde, ex prima terrarum occupatione, posse populo ut venandi jus, ita piscandi in eo flumine competere; & postquam illa semel ab antiqua communione separata sunt, ita ut particularem applicationem admittant, prescriptione temporis ejus, cujus initii memoria non exstet, quasi tacita populi concessione acquiri posse. Hoc autem per prescriptionem contingere, non per consuetudinem, quia solius acquirentis conditio melior fiat, reliquorum vero deterior. Et cum tria enumerasset, quæ requiruntur, ut jus proprium in flumine piscandi præscribatur: quid autem, subdit, quoad mare? Et in eo magis est quod etiam concursus istorum trium non sufficeret ad acquiriturum jus. Ratio differentie inter mare ex una parte, & terram, & flumina ex altera, quia illo casu ut olim, ita & hodie, & semper, tam quoad piscandum, quam quoad navigandum mansit integrum jus gentium primum, neque unquam fuit a communione hominum separatum, & abici, vel aliquibus applicatum. Posteriori autem casu, nempe in terra, vel fluminibus, aliud fuit, ut jam differimus. Sed quare jus gentium secundarium, ut eam separationem quoad terras, & flumina facit, quoad mare facere desuit? respondeo, quia illo casu expediebat. Constat enim, quod si multi venientur, aut piscentur, in terra, vel flumine, facile nemus ferit, & flumen piscibus evacuatum redditur, id quod in mari non est. Item fluminum navigatio facile deterior fit, & impeditur per ædificia, quod in mari non est. Item per aquaductus facile evacuatur flumen: non ita in mari: ergo in utroque non est par ratio. Nec ad rem pertinet, quod supra diximus, communem esse usum aquarum, fontium etiam, & fluminum. Nam intelligitur quoad bibendum, & similia, quæ fluminis dominium, aut jus habenti vel minime, vel levissime nocent. Minima enim in consideratione non sunt. Pro nostræ sententiæ facit, quia iniqua nullo tempore præscribuntur, & ideo lex iniqua nullo tempore præscribitur, aut justificatur. Mox: Et quæ sunt imprescriptibilia ex legi dispositione, nec per mille annos præscribuntur: quod innumeris doctorum testimoniis tuteat. Nemo jam non videt, ad usum rei communis intercipiendum nullam quantivis temporis usurpationem prodesse. Cui adjungendum est etiam, eorum, qui dissentiant, auctoritatem huic questioni non posse accommodari. Illi enim de Mediterraneo loquuntur, nos de Oceano; illi de sinu, nos de immenso mari, quæ in ratione occupationis plurimum differunt. Et quibus illi indulgent prescriptionem, illi littora maris continua possident, ut Veneti & Genuenses; quod de Lusitanis dici non posse, modo patuit. Immo & si prodesse posset tempus, ut quidam posse putant, in publicis, quæ sunt populi, tamen non ea adfunt, quæ necessario requiruntur. Primum enim

N n n 3

docent

E. L. illi  
f. ad l. A.  
quid.

f. c. Prius  
autem lex.  
4. d. h. l. i.  
Et 2. f. de  
legib. l. de  
quib. com.  
f. q. f. de  
leg. c. f. de  
de præscr.

Per tot.  
titul. f. ne  
quid in  
f. c. pub.  
h. l. Scto  
f. de mi.  
nor. l. f. q.  
lib. 1. de  
fess. resp.  
cap. 7.

l. Al.  
Balthus de  
præscr. 5.  
in præ. qu.  
vi. illius 5.  
quæst. pr.  
Gl. in cap.  
inter cetera  
16. q. 3.  
Alph. de  
Cust. de pen.  
test. leg.  
pam. l. 2.  
c. 14. Bul.  
in fine. Et  
ibi Aug. in  
l. omnes. C.  
de præscr.  
10. ann.  
etc.  
d. d. loc.  
n. 20.

docent omnes, desiderari ut is, qui præscribit hujusmodi actum, eum exercuerit non longo duntaxat tempore, sed memoriam excedente: deinde ut tanto tempore eundem actum nemo alius exercuerit, nisi concessione illius, vel clandestine: præterea ut alios uti volentes prohibuerit, scientibus quidem, & patientibus iis, ad quos ea res pertinebat: nam etsi exercuisset semper, & quosdam exercere volentes prohibuisset semper, non tamen omnes; quia alii fuerunt prohibiti, alii vero libere exercuerunt, id quidem non sufficeret, ex Doctorem sententia. Apparet autem, debere hæc omnia concurrere, tum quia præscriptioni publicarum rerum lex inimica est, tum ut videatur præscribens jure suo, non autem communi, usus, idque non interrupta possessione. Cum autem tempus postulatur, cujus initii non exstet memoria, non semper sufficit, ut optime interpretes ostendunt, probare seculi lapsum: sed constare oportet famam rei a majoribus ad nos transmissam, ita ut nemo super sit, qui contrarium viderit, aut audierit. Occasione rerum Africanarum in ulteriora primum Oceani inquirere coeperunt regnante Johanne Lusitani<sup>1</sup>, anno salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo: viginti post annis, sub rege Emanuele promontorium Bonæ Spei præternavigatum est, seriusque multo ventum Malaccam, & insulas remotiores, ad quas Batavi navigare coeperunt anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, non dubie intra annum centesimum. Jam vero etiam eo, quod intercessit, tempore aliorum usurpatio, adversus alios etiam omnes impedivit præscriptionem. Castellani ab anno millesimo quingentesimo decimo nono possessionem maris Lusitanis circa Moluccas ambiguam fecere. Galli etiam, & Angli non clanculum, sed vi aperta eo perruperunt. Præterea accolæ totius tractus Africani, aut Asiatici, partem maris quisque sibi proximam piscando, & navigando perpetuo usurparunt, nunquam a Lusitanis prohibiti. Conclusum igitur sit, jus nullum esse Lusitanis, quo aliam quamvis gentem a navigatione Oceani ad Indos prohibeant.

<sup>1</sup> *Glorius*  
l. 1.

## C A P U T V I I I.

*Jure gentium inter quorvis liberam esse mercaturam.*

**Q**UOD si dicant Lusitani, cum Indicis commercia exercendi jus quoddam proprium ad se pertinere, eisdem fere omnibus argumentis refellentur. Reperiemus breviter, & aptabimus. Jure gentium hoc introductum est, ut cunctis hominibus inter se libera esset negotiandi facultas, quæ a nemine posset adimi. Et hoc, sicut post dominiorum distinctionem continuo necessarium fuit, ita originem videri potest antiquiorem habuisse. Subdilliter enim Aristoteles *μεταβλητικὴν* dixit <sup>b</sup> *ἀνακλησιον τῆς κατὰ φύ-*

<sup>a</sup> *Vide c.*  
<sup>v. l. ex</sup>  
*hoc jure ff.*  
*de just. et*  
*jur. et uri*  
*ser.*  
<sup>b</sup> *l. 1. de*  
*repub. c. 9.*

84

οὐ αὐταρκείας, hoc est, negotiatione suppleri id, quod naturæ deest, quò  
 commode omnibus sufficiat. Oportet igitur, communem esse jure gentium,  
 non tantum privative, sed & positive, ut dicunt magistri, sive affirmati-  
 ve <sup>c</sup>. Quæ autem illo modo sunt juris gentium, mutari possunt: quæ hoc  
 modo, non possunt. Id ita intelligi potest. Dederat natura omnia omnibus.  
 Sed cum a rerum multarum usu, quas vita desiderat humana, locorum  
 intervallo homines arcerentur, quia, ut supra diximus, non omnia ubi-  
 que proveniunt, opus fuit traiectione: nec adhuc tamen permutatio erat,  
 sed aliis vicissim rebus apud alios repertis suo arbitrio utebantur:  
 quo fere modo apud Seres dicitur rebus in solitudine relictis sola mutan-  
 tium religione peragi commercium <sup>d</sup>. Sed cum statim res mobiles, mon-  
 strante necessitate, quæ modo explicata est, in jus proprium transissent,  
 inventa est permutatio, qua quod alteri deest, ex eo, quod alteri supe-  
 rest, suppleretur <sup>e</sup>. Ita commercia victus gratia inventa, ex Homero Plin-  
 ius probat <sup>f</sup>. Postquam vero res etiam immobiles in dominos distingui  
 coeperunt, sublata undique communio non inter homines locorum distingi  
 discretos tantum, verum etiam inter vicinos necessarium fecit com-  
 mercium: quod ut facilius procederet, nummus postea adinventus est;  
 dictus αὐτὸ τῷ νόμῳ, quod institutum sit civile <sup>g</sup>. Ipsa igitur ratio omnium  
 contractuum universalis, ἡ μεταβλητική, a natura est: modi autem ali-  
 quot singulares, ipsumque pretium, ἡ χρηματιστική, ab instituto <sup>b</sup>: quæ  
 vetustiores juris interpretes non satis distinxerunt. Fatentur tamen omnes,  
 proprietatem rerum, saltem mobilium a jure gentium primario prodire,  
 itemque contractus omnes, quibus pretium non accedit <sup>i</sup>. Philosophi <sup>k</sup> τῆς  
 μεταβλητικῆς, quam translationem vertere licebit, genera statuunt duo,  
 τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν καπηλικήν: quarum ἐμπορικὴ, quæ, ut vox ipsa  
 indicat, inter gentes distitas, ordine naturæ prior est, & sic a Platone po-  
 nitur <sup>l</sup>. Καπηλικὴ eadem videtur esse, quæ παράσσις Aristoteli, taberna-  
 ria, sive stataria negotiatio inter cives. Idem Aristoteles <sup>m</sup> τὴν ἐμπορικὴν  
 dividit in ναυκληρίαν, & ὀρεληίαν, quarum hæc terrestri itinere, illa ma-  
 ritimo merces devehit. Sordidior autem est καπηλική, contra honestior ἐμ-  
 πορική, & maritima maxime, quia multa multis impertit <sup>n</sup>. Unde navium  
 exercitationem ad summam rempublicam pertinere, dicit Ulpianus: insectorum  
 non eundem esse usum: quia illa omnino secundum naturam necessaria est.  
 Aristoteles <sup>o</sup>: ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάσιων ἀρξαιμένη, τὸ μὲν πρῶτον  
 ἐκ τῷ κατὰ φύσιν, τῷ τὰ μὲν πλείων, τὰ δὲ ἐλαττω τῶν ἰκανῶν ἔχειν  
 τὴν ἀνθρώπων. est enim translatio rerum omnium expta ab initio, ab eo, quod  
 est secundum naturam, cum homines partim haberent plura, quam sufficerent,  
 partim etiam pauciora. Seneca <sup>p</sup>: quæ emerit, vendere, gentium jus est. Com-  
 mercandi igitur libertas ex jure est primario gentium, quod naturalem, &  
 perpetuam causam habet, ideoque tolli non potest, & si posset,  
 non tamen posset nisi omnium gentium consensu: tantum abest, ut ullo  
 modo gens aliqua gentes duas inter se contrahere volentes juste impediatur.

## CAPUT

<sup>c</sup> Vide  
 Covar. in  
 c. peccat.  
 §. 2.

<sup>d</sup> Pompt  
 Met. l. 3.

<sup>e</sup> Leg. 10  
 §. de com-  
 trad. emt.  
 §. lib. 33.  
 c. 1.

<sup>g</sup> d. l. 1.  
 Arist. l. 5.  
 de morib.  
 c. 2. &  
 quæ. 1. de  
 rep. c. 9.

<sup>b</sup> C. Jus  
 natural.  
 dist. 1. A.  
 rist. d. c. 9.  
 i Cæstr. 120  
 Cyno & A.  
 liss in d. l.  
 §. §. de  
 just. & jur.  
 n. 20. &  
 26.

<sup>k</sup> Plato  
 Sophista.

<sup>l</sup> Plato l.  
 de rep. n.

<sup>m</sup> Arist. l.  
 de mundi.

<sup>n</sup> Arist. l.  
 c. 11.

<sup>o</sup> Cic. 2.  
 1. de rep.

<sup>p</sup> de Rom.  
 cap. 2.

## CAPUT IX.

*Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.*

<sup>a</sup> Vide  
argum. nra  
2. & 5.

**P**rimum inventio, aut occupatio hic locum non habet, quia jus mercandi non est aliquid corporale, quod possit apprehendi, neque prodesse Lusitanis, etiamsi primi hominum cum Indis habuissent commercia, quod tamen non potest non esse falsissimum. Nam & cum initio populi in diversa iere, aliquos necesse est primos fuisse mercatores, quos tamen jus nullum acquisivisse, certo est certius. Quare si Lusitanis jus aliquod competit, ut soli cum Indis negotientur, id exemplo cæterarum servitutium, ex concessione oriri debuit aut expressa, aut tacita, hoc est, præscriptione: neque aliter potest.

## CAPUT X.

*Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificia.*

<sup>a</sup> Vide  
arg. c. 3.  
& c. 6.

**C**oncessit nemo, nisi forte Pontifex, qui non potuit \*: nemo enim quod suum non est concedere potest. At Pontifex, nisi totius mundi temporalis sit dominus, quod negant sapientes, jus etiam commerciorum universale sui juris dicere non potest. Maxime vero cum res sit ad solum quæstum accommodata, nihilque ad spirituales procuracionem pertinens, extra quam cessat, ut farentur omnes, Pontificia potestas. Præterea si Pontifex solus illud Lusitanis jus tribuere vellet, idemque adimere hominibus cæteris, duplicem faceret injuriam: Primum Indis, quos ut extra ecclesiam positos Pontifici nulla ex parte subditos esse, diximus. His igitur cum nihil, quod ipsorum est, adimere possit Pontifex, etiam jus illud, quod habent cum quibuslibet negotiandi, adimere non potuit. Deinde aliis hominibus omnibus Christianis, & non Christianis, quibus idem illud jus adimere non potuit sine causa indicta. Quid, quod ne temporales quidem domini in suis imperiis prohibere possunt commerciorum libertatem; uti rationibus, & auctoritatibus ante demonstratum est? sicut & illud constituendum est, contra jus perpetuum naturæ, gentiumque, unde ista libertas originem sumit in omni tempus duratura, nullam valere Pontificis auctoritatem,

CAPUT

## CAPUT XI.

*Mercatram cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure prescriptionis, aut consuetudinis.*

**R**ESTAT prescriptio, seu consuetudinem mavis dicere \*. Sed nec hu-  
 jus, nec illius vim esse aliquam inter liberas nationes, aut diversarum gen-  
 tium Principes, nec adversus ea, quæ primigenio jure introducta sunt,  
 cum Vasquio ostendimus. Quare & hic ut jus mercandi proprium fiat,  
 quod proprietatis naturam non recipit, nullo tempore efficitur. Itaque nec  
 titulus hic adfuisse potest, nec bona fides, quæ cum manifesto desit, præ-  
 scriptio secundum canones non jus dicitur, sed injuria. Quin & ipsa mer-  
 candi quasi possessio non ex jure proprio contigisse videtur, sed ex jure com-  
 muni, quod ad omnes æqualiter pertinet: sicut contra, quod aliæ nationes  
 cum Indis contrahere forte neglexerunt, id non Lusitanorum gratia fecisse  
 exstimandi sunt, sed quia sibi expedire crediderunt: quod nihil obstat quo-  
 minus, ubi suaserit utilitas, id facere possint, quod antea non fecerint.  
 Certissima enim illa regula a Doctoribus traditur <sup>b</sup>, in hâ, *quæ sunt arbitrii,*  
*seu mera facultatis, ita ut per se auctum tantion facultatis ejus; non autem ju-*  
*novum operentur, nec prescriptionis, nec consuetudinis titulo annos etiam mille*  
*valituras:* quod & affirmative, & negative procedit, ut docet Vasquius.  
 Nec enim quod libere feci, facere cogor, nec quod non feci, omittere. Alio-  
 quin quid esset absurdus, quam ex eo, quod singuli non possumus cum  
 singulis semper contrahere, saluum nobis in posterum non esse jus cum il-  
 lis, si usus tulerit, contrahendi? Idem Vasquius & illud rectissime, ne in-  
 finito quidem tempore effici, ut quid necessitate potius, quam sponte fa-  
 ctum videatur. Probanda itaque Lusitanis foret coactio, quæ tamen ipsa  
 cum hac in re juri naturæ sit contraria, & omni hominum generi noxia,  
 jus facere non potest c. Deinde illa coactio durasse debuit per tempus, cu-  
 jus initium non extet memoria: id vero tantum hinc abest, ut ne centum  
 quidem anni exierint, ex quo tota fere negotiatio Indica penes Venetos fuit,  
 per Alexandrinæ trajectiones d. Debuit etiam talis esse coactio, cui restitum  
 non sit e. At restiterunt Galli, & Angli, alique. Neque sufficit, aliquos  
 esse coactos, sed ut omnes coacti sint requiritur, cum per unum non coac-  
 tum fervetur in causa communi libertatis possessio. Arabes autem, & Sinen-  
 ses a sæculis aliquot at hunc usque diem perpetuo cum Indis negotiantur.  
 Nihil ergo prodest ista usurpatio.

a Fide  
arguimus  
c. 7.

b Glossæ  
Bart. in l.  
2. ff. de via  
publ. Balb.  
in 4. par. 5.  
par. princ.  
qu. 1. Po-  
norem in c.  
ex parte de  
resol. de  
concess.  
pretru.

Doct. in l.  
41. ff. de  
acq. pos.  
Et aliter  
per Covar.  
in c. posses.  
partes 2. §.  
4. Vaf.  
contr. uss.  
freq. c. 4.  
n. 10. Et  
12. d. n.  
12.

c Vaf. d.  
de eo n. 1.  
d. Guic. l.  
19. hitor.  
e Fide f.  
c. 7. job  
f. ruc.

## CAPUT XII.

*Nulla aequitate nisi Lusitanos in prohibendo commercia.*

EX his, quæ dicta sunt, satis perspicitur eorum cæca aviditas, quæ ne quæquam in partem lucri admittant, illis rationibus conscientiam suam placare student, quas ipsi magistri Hispanorum, qui in eadem sunt causa, manifestæ vanitatis convincent. Omnes enim, qui in rebus Indicis usurpantur colores injuste captari, quantum ipsis licet, satis innuunt, adduntque, nunquam eam rem serio Theologorum examine probatam. Illa vero querela quid est iniquius, quod dicunt Lusitani quæstus suos exhausti copia contra licentium? Inter certissima enim juris enuntiata est, *ne in dolo eorum versari, nec fraudem facere, ne damnum quidem alteri dare videri, qui jure suo utitur.* Quod maxime verum est, si non ut alteri noceatur, sed rem suam augendi animo quippiam fiat. Inspici enim debet id, quod principaliter agitur, non quod extrinsecus in consequentiam venit. Immo si proprie loquimur cum Ulpiano, non ille damnum dat, sed lucro, quo adhuc alter utebatur, eum prohibet. Naturale autem est, & summo juri, atque etiam æquitati conveniens, ut lucrum in medio positum suum quisque malit, quam alterius, etiam qui ante perceperat. Quis ferat querentem opificem, quod alter ejusdem artis exercitio ipsius commoda evertat? Batavorum autem causa eo est iustior, quia ipsorum hac in parte utilitas cum totius humani generis utilitate conjuncta est, quam Lusitani eversum eunt. Neque hoc recte dicitur ad æmulationem fieri, ut in re simili ostendit Vasquius: aut enim plane hoc negandum est, aut asseverandum, non ad bonam modo, verum etiam ad optimam æmulationem fieri, juxta Hesiodum; *αἰνῶν δὲ ἑῷ ἰδὲ βροτῶν, bona λίς mortalῶν hac ἐστὶ.* Nam etiam si quis pietate motus, inquit ille, frumentum in summa penuria vilis venderet, impediretur improba durities eorum hominum, qui sæviante penuria suum carius fuerant vendituri. Verum est, talibus modis minui aliorum reditus: nec id negamus, ait, *sed minuentur cum universorum hominum commodo: Et utinam omnium Principum, & Tyrannorum orbis reditus ita minuerentur!* Quid ergo tam iniquum videri potest, quam Hispanos vectigalem habere terrarum orbem, ut nisi ad illorum nutum nec emere liceat, nec vendere? In cunctis civitatibus dasdanarios odio, atque etiam poenis prosequimur: nec ullum tam nefarium vitæ genus videtur, quam ista annonæ flagellatio. Merito quidem. Naturæ enim faciunt injuriam, quæ in commune secunda est: neque vero censeri debet in usus paucorum reperta negotiatio, sed ut quod

a. 7. n. 9.  
cont. dist.  
c. 10. n. 10.  
Pict. p. 1.  
de Indis.  
rub. 1. n. 3.  
l. 27. §.  
pen. de rei  
vend. l. 55.  
de reg. jur.  
l. 15. qua  
in fraud.  
cred. l. 24.  
§. 12. de  
danno inf.  
l. 151. de  
reg. jur.  
Bart. in  
l. 1. n. 9.  
§. de sum.  
Cust. in l.  
10. c. de  
Servit. l. 1.  
§. 12. de  
ap. et ap.  
piv.  
b. Tade  
Pais. cont.  
usuf. c. 4.  
n. 1. et  
seq. l. 26.  
de damna.  
inf.  
c. Pict. d.  
Ioco.  
d. Pict.  
num. 5.  
c. l. 1. c.  
de insep.  
f. Cust.  
ad sum.  
Thom. 2.  
n. 9. 77.  
art. 1.  
quod ad  
vertuam.  
g. Aryl. l. 1.  
de rep. c. 9.



quod alteri deest, alterius copia pensaretur, iusto tamen compendio omnibus proposito, qui laborem, ac periculum transferendi in se suscipiunt. Hoc ipsum igitur, quod in republica, id est, minore hominum conventu, grave, & perniciosum iudicatur, in magna illa humani generis societate ferendumne est, ut scilicet totius mundi monopolium faciant populi Hispani? Invehitur Ambrosius in eos, qui maria claudunt<sup>b</sup>: Augustinus in eos, qui itinera obstruunt: Nazianzenus<sup>i</sup> in coemptores, suppressoresque mercium, qui ex inopia aliorum soli quæstum faciunt, & ut ipse facundissime loquitur, καταπραγματεύονται τῆς ἐνδύας. Quin & divini sapientis sententia publicis diris devovetur, sacæque habetur, quæ alimenta suppressendo vocat annonam; ὁ συνέχων εἶται δημοκατάρσι<sup>©</sup>. Clament igitur Lusitani quantum, & quamdiu libebit: *lucra nostra decedunt*. Respondebunt Batavi: *immo nostris invigilamus*. Hocne indignamini, in partem nos venire ventorum, & maris? & quis illa vobis lucra mansura promiserat? Saluum est vobis, quo nos contenti sumus.

b 1. Max.  
c. 10. l. 4.  
q. 44. sup.  
Nem.  
i In fun.  
Byssii.

## C A P U T XIII.

*Batavis jus commercii Indiciæ qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.*

QUARE cum & jus, & æquum postulet, libera nobis ita ut cuiquam esse Indiæ commercia, superest, ut siue cum Hispanis pax, siue induciæ fiunt, siue bellum manet, omnino eam, quam a natura habemus, libertatem tueamur. Nam ad pacem quod attinet, notum est, eam esse duum generum: aut enim pari sedere, aut impari coitur. Γραῖσι<sup>a</sup> istam vocant εὐθῆκην ἐξ ἴσου: hanc σπονδὰς ἐξ ἐπιλαγμάτων. illa viro-  
rum est, hæc ingeniorum servilium. Demosthenes in oratione de libertate Rhodiorum: καὶ τοι χρὴ τὰς βυλαμένους ἐλευθέρους εἶναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιλαγμάτων συνθήκας φεύγειν, ὡς ἐγγὺς δαλείας ἄσας: eos, qui volunt esse liberi, oportet omnes conditiones, quibus leges imponuntur, ita fugere, tanquam quæ proximæ sunt servitutis. Tales autem sunt omnes, quibus pars altera in jure suo imminuitur, juxta Hæcæris definitionem. προσάγματα vocantis τὰ τῶν ἐτέρους ἐλατῦντα παρὰ τὸ δίκαιον. Si enim, ut inquit Cicero<sup>b</sup>, suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur, sequitur eodem auctore, pacem esse vocandam, non passionem servitutis, sed tranquillam libertatem: quippe cum & Philosophorum, & Theologorum complurium<sup>c</sup> iudicio pax, & justitia hominibus magis, quam re differant, sitque pax non qualiscunque, sed ordinata concordia. Induciæ autem si fiunt, satis apparet ex ipsa induciarum natura, non de-

a Thæcæ  
Hæcæris.  
Antiochen.

b D. 1.  
c Philus  
Lucanus  
pud Stob.  
de iust.  
Clem. A.  
lex. Strom.  
4. d. 2. 1.  
15. de 620.

bere melio earum tempore conditionem cuiusquam deteriorum fieri, cum ferme interdictū uti possidetis instat obtineant. Quod si in bellum tradimur hostium iniquitate, debet nobis causae aequitas ipsem, ac fiduciam boni eventus addere. Nam ὑπὲρ ὧν ἀνελπίτως αἰ μέγιστον πάντες πολέμοισι, περὶ δὲ τῶν πλεονεκέων ἔχουσιν: pro his, in quibus injuria officium omnes, quantum omnino possunt, depugnans: ac propter alieni cupiditatem non item <sup>a</sup>, quod & Alexander Imperator ita expresse: τὸ μὲν ἄρχειν ἀδίκων ἔργον εὖτε ἀγνώμονα ἔχει τῇ πρόκλησει, τὸ δὲ τὰς ὀχλήνας ἀποσεισθῆναι, ἐκὲς τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θάρραλλον, καὶ ἐκ τῆς μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀμύνεσθαι, τὸ εὐέλπει. Eum, a quo caput injuria, provocatio maxime invidiosa est: ac cum depelluntur aggressores, sicut bona conscientia fiduciam secum fert, ita quia de vindicanda, non de inferenda injuria laboratur, spes etiam adiuncta optima. Si ita necesse est, perge gens mari invictissima, nec tuam tantum, sed humani generis libertatem audacter propugna.

<sup>a</sup> Demosthenes.

*Nec te quod classis centena remigat alii*

*Terreat (invito labitur illa mari.)*

*Quodve vehunt prora Centaurica saxa minantes,*

*Tigna cava, Et pictos experiare metus.*

*Frangit, Et attollis vires in milite causa,*

*Qua nisi iusta subest, excussis arma pudor.*

<sup>a</sup> Propert.

l. 4. eleg. 6.

<sup>f</sup> Virg. 5.

c. 1.

g l. 1. ff.

ut in fium.

pub. nav.

licet.

<sup>b</sup> Gl. libid.

l. 1. in

gr. ff. de

fium.

l. 1. cod.

S. 17.

l. 1. § 9.

f. ne quid

in loco pub.

l. 13. § 1.

et l. 24. ff.

de iur.

lib. in

corbo ressi-

tutio p. 1. 2.

9. sub fir-

mit. Cr.

ver. Ul-

dradum et

Archid. ar-

gum. l. 2.

ff. ad leg.

Jul. de ex-

Si iusta multi, & ipse Augustinus <sup>f</sup>, arma crediderunt eo nomine susci-  
pi, quod per terras alienas iter innoxium negaretur, quanto illa erunt  
justiora, quibus maris, quod naturae lege commune est, usus commu-  
nis, & innoxius postulatur? si iuste oppugnatae sunt gentes, quae in  
suo solo commercia aliis interdicebant, quid illarum, quae populos ad se  
nihil pertinentes per vim distinent, ac mutuos earum commeatus inter-  
cludunt? si res ista in iudicio ageretur, dubitari non potest, quae a  
viro bono expectari deberet sententia. Ait Praxor <sup>g</sup>: quo minus illi in su-  
mine publico navem agere, ratem agere, quove minus per ripam exonerare  
licent, vim fieri veto. De mari, & littore in eundem formam dandum  
interdictum, docent interpretes <sup>h</sup>, exemplo Labeonis, qui cum interdi-  
ceret Praxor <sup>i</sup>: Ne quid in flumine publico, ripae ejus facias, quo statio,  
iterve navigio deterim sit, fiat: simile, dixit, interdictum competere in  
mari: ne quid in mari, inve littore facias, quo portum, statio, iterve  
navigio deterim sit, fiat <sup>k</sup>. Immo & post prohibitionem, si quis scilicet  
in mari navigare prohibitus sit, aut non permittus rem suam ven-  
dere, aut re sua uti, injuriarum eo nomine competere actionem, Ul-  
pianus respondit <sup>l</sup>. Theologi insuper, & qui tractant casus, quos vo-  
cant, conscientiarum, concordēs tradunt, eum, qui alterum vendere,

aut

non et l. 6. de extraordin. crim. et ibi gl.

aut emere impediatur, utilitatemve propriam publicæ, ac communi præponatur, aut ullo modo alterum in eo, quod est juris communis, impediatur, ad restitutionem teneri omnis damni viri boni arbitrio. Secundum hæc igitur vir bonus judicans, Batavis libertatem commerciorum adjudicaret, Lusitanos, & cæteros, qui eam libertatem impediunt, vetaret vim facere, & damna restituere juberet. Quod autem in judicio obtineretur, id ubi judicium haberi non potest, iusto bello vindicatur. Augustinus =: *iniquitas partis adversæ iusta ingerit bella*. Et Cicero =: *cum sint* De Off. lib. 4.  
*duo genera decertandi, unum per disputationem, alterum per vim, con-* Off. 1.  
*fugiendum ad posterius, si uti non licet priore.* Et Rex Theodoricus: *ve-* Cassio. 3.  
*niendum tunc ad arma, cum locum apud adversarium iustitia non possit re-* Vas. 17.  
*perire* \*. Et quod propius est nostro argumento, Pomponius eum, qui rem omnibus communem cum incommodo cæterorum usurpet, manu prohibendum, respondit. Theologi quoque tradunt, sicuti pro rerum cujusque defensione bellum recte suscipitur, ita non minus recte suscipi pro usu earum rerum, quæ naturali jure debent esse communes. Quare ei, qui itinera præcludat, evictionemque mercium impediatur, etiam non expectata ulla publica auctoritate, via facti, ut loquuntur, posse occurrere. Quæ cum ita sint, minime verendum est, ne aut Deus eorum conatus secundet, qui ab ipso institutum jus naturæ certissimum violant, aut homines ipsi eos multos patiantur, qui solo quæritus sui respectu communem humani generis utilitatem oppugnant.

*Cum sub hoc tempus plurima Regis Hispaniarum littera in manus nostras venissent, quibus ipsius, & Lusitanorum institutum manifeste detegitur, opera pretium visum est, ex iis, quae pleraque eodem erant argumento, binas in Latinum sermonem translatae exhibere.*

**D**OMINA Martine Alphonse de Castro, Prorex amice, ego Rex multam tibi salutem mitto. Cum hisce literis perveniet ad te exemplum typis impressum editi, quod faciendum curavi, quo, ob rationes, quas expressis vidchis, aliasque meis rebus conducentes, prohibeo commercium omne externorum in ipsis partibus Indiae, aliisque regionibus transmarinis. Quandoquidem res haec est momenti, atque usua maximi, & quae effici summa cum industria debeat, impero tibi, ut simulatque litteras has, & edictum acceperis, publicationem ejus omni diligentia procures in omnibus locis, ac partibus litius imperii, idque ipsum, quod edicto continetur, exequaris sine ullius personae exceptione, cujuscunque qualitatit, aetatis, conditionisve sit, citra omnem moram, atque excusationem, procedasque ad implicationem mandati via mere executionis, nullo admisso impedimento, appellatione, aut gravamine in contrarium, cujuscunque materiae, generis, aut qualitatit. Jubeo itaque hoc ipsum impleri per eos ministris, ad quos executio pertinet, usque significari, non modo eos, qui contra fecerint malam operam mihi navaturos sed eosdem me puniturum privatione officiorum, in quibus mihi ferriunt. Quia autem selatum est mihi, commorari in istis partibus externos multos variarum nationum, Italos, Gallos, Germanos, Belgas, quorum pars major, quantum intelligimus, eo venit per Persidam, & Turcarum imperium, non per hoc regnum, adversus quos si ex hujus edicti praescripto, ac rigore procedatur, posse inde nonnullas difficultates sequi, si illi ad Maurorum inimicos perfugiant, vicinisque munitionum inearum dispositionem indident, rationesque monstrant, quae rebus meis nocere possent: exsequi te hoc edictum volo, prout res, & tempus ferent, atque ea uti prudentia, qua illae difficultates evitentur, curando ut omnes externos in potestate tua habeas, eosque custodias pro cujusque qualitate, ita ut adversus imperium nostrum nihil valeant attentare, usque ego omnino eam finem consequar, quem hoc edicto mihi proposui. Scriptae Ulyssipone 28. Novembris, Anno 1606. Subsignatum erat, rex, Inscriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro consiliarium suum, & suum Proregem Indiae.

Prorex amice, rex multam salutem tibi mitto. Etsi pro certo habeo tua praesentia, usque viribus, cum quibus in partes Austrinas concessisti, perduelles Hollandos, qui illis haerent, nec minus indigenas, qui eis receptum praebent, ita castigatos fore, ut nec hi, nec illi tale quicquam in posterum audeant: expediet tamen, ad res tuendas, ut iustam classem, ejusque operi idoneam, cum tu Goum redibis, in istis maris partibus relinquis, ejusque imperium, & summam praefecturam mandes Andree Furtado Mendosae, aut si quem ei muneri aptiorem judicabis, quemadmodum pro tuo in me affectu confido, tu in re non stud te respecturum, quoniam quod rebus meis erit utilissimum. Scriptae Madriti 27. Jan. 1607. Signatum: rex. Inscriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro suum consiliarium, & suum Proregem Indiae.

## INDEX

## INDEX CAPITUM

## MARIS LIBERI.

- I. *Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.* 449
- II. *Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.* 450
- III. *Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificie.* 451
- IV. *Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.* 452
- V. *Mare ad Indos, aut jus eo navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis.* 454
- VI. *Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie.* 464
- VII. *Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo prescriptionis aut consuetudinis.* 468
- VIII. *Jure gentium inter quosvis liberam esse mercatoriam.* 470
- IX. *Mercatoriam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.* 472
- X. *Mercatoriam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie.* ibi l.
- XI. *Mercatoriam cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure prescriptionis, aut consuetudinis.* 473
- XII. *Nulla equitate nisi Lusitanos in prohibendo commercio.* 474
- XIII. *Batavi jus commercii Indicani, qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.* 475

HUGO.



HUGONIS GROTII  
DE  
ÆQUITATE, INDULGENTIA:  
ET FACILITATE  
LIBER SINGULARIS.

---

CAPUT I.

*De Æquitate.*

1. CUM Justitia (universalis dicta) in legum observatione consistat; cum qua æquitas maxime pugnare videtur, ut & indulgentia atque facilitas: hæc quomodo inter se convenient & distinguantur, viro bono & inprimis jurisconsulto intelligere necessarium est.
2. Et ut de æquitate primum loquamur, ejusque *ἐμμενείας* evitemus, scire oportet, æquitatem aut æquum de omni interdum jure dici, ut eum jurisprudentia ars boni & æqui dicitur: interdum de jure naturali absolute, ut cum Cicero ait, jus legibus, moribus & æquitate constare; alias vero de hisce rebus, quas lex non exacte definit, sed arbitrio viri boni permittit: sæpe etiam de jure aliquo civili propius ad jus naturale accedente, idque respectu alterius juris, quod paulo longius recedere videtur ut jus Prætorium, & quædam jurisprudentiæ interpretationes.
3. Proprie vero & singulariter æquitas est virtus voluntatis, correctrix ejus in quo lex propter universalitatem deficit.
- Æquum autem est id ipsum, quo lex corrigitur. Nominis sui originem a Græcis traxit, qui *αἰσός*, Dorice vero *αισός* dixere, id est, quod alicui congruit, ac respondet. Cum enim inæqualibus idem non possit esse æquale, res autem sæpe sunt inæquales, lex vero una semper atque eadem,

eadem ; necessàrio consequitur , alia virtute opus esse , quæ inæqualibus rebus suam cuique æqualitatem præstet , unde hæc virtus *æquitas* Latinis , Græcis vero *ἐπιμετρία* dicitur.

Est porro voluntatis habitus , non intellectus : Græcis enim intelligendi virtus , id quod æquum est , *ἐὺνομιον* dicitur , Latinis autem æqui prudentia vertitur , quæ sese ita ad æquitatem habet , ut jurisprudentia ad iustitiam.

Essè autem hanc virtutem necessariam , ita colligitur : quoniam vaga & lubrica hominum ingenia ad eum finem , quo vera natura ducit , dirigi non possent , nisi artis quibusdam regulis , quæ ex naturæ ipsius principii defumerentur : ex autem regulæ ad coercendos homines cum finitæ esse deberent , ipsa autem rerum atque actionum materia infinita sit , sequeretur multa sæpe occurrere , quibus illæ regulæ non satis congruerent. In quibus oportuit non regulam , sed ejus qui regulam dedisset mentem atque propositum sequi , id quod erat omnia dirigere ex principii naturæ ; unde ad ipsa naturæ principia recurrendum fuit , ut ita ex infinito suppleretur quod finito deerat : perfectæ etiam norma rei infinitæ finita esse non potest. Quo pertinet , quod philosophi & jurisconsulti dixerent , leges , non his , quæ nunquam accidere possunt , sed illis , quæ plerumque accidunt , aptari.

Legem ergo cum dicimus ( quæ æquitatis objectum est ) late ejus vocem sumimus , & non tantum constitutiones civiles , sed & ipsas juris gentium atque ipsius naturæ notitias comprehendimus , quæ etsi nec scripto , nec jure proprie constant , universaliter tamen concipiuntur , ut : reddendum depositum : neque enim locum habet in furioso enslem reposcente.

Quin illa etiam , quæ Deus extra ordinem utat , aut præcipit , comprehendere non dubitamus : quia is defectus , quem æquitas corrigit , non semper est ex defectu auctoris , quanquam is in humanis legibus plerumque occurrit : sed ex defectu materiæ , quæ certæ & definitæ regulæ non est capax. Unde etiam Dei leges ex notitiis naturæ impressis ab ipso Deo supplere minime absurdum est , ut cum dicitur : non occides , supplebimus , nisi tuendæ vitæ , aut publicæ animadversionis causa.

Sed prima naturæ principia , & quæ leges virtutem ponunt , nihil nisi vitium tollunt , æquitatem non recipiunt : illa , quia id quod suppletur necesse est legibus præstantioribus suppleri : principia autem prima naturæ leges sunt præstantissimæ , ut : Deum esse colendum , atque amandum. Hæc vero leges , quia virtutes ipsæ finitæ : vitia infinita , propter universalitatem non deficiunt , ut : non mœchaberis , non furaberis , vivendum pie , honeste , sobrie.

Cæterum & ad leges inferiorum potestatum , & ad patrum , maritorum , dominorum imperia , ad vota etiam , pacta , & testamenta æquitas pertinet : idque dupliciter , aut enim verba atque conceptus jubentium , roventium , paciscentium , testantium , corrigit , prout casus ex ipsorum præ-

Tom. IV.

P p p

sumta

sumta mente possit : aut etiam cum mens expressa est, legem ipsam, qua iussa, vota, pacta, testamenta servari jubentur, restringit ex superioribus. Prioris exemplum est : promisit quidam constituto die, certo loco adesse : si tempestas obest, æquitas supplet id, quod pacto deest. Si pactum est, ne quis de dolo teneatur, lex ipsa, quæ pactum servare jubet, exceptionem patitur.

- 10 Cum autem æquitas frequentissime circa leges poenales versetur, falluntur qui putant leges semper ita æquitate corrigi, ut poena minuatur, cum etiam æquitate intendi illæ possint. Ut si lex sit de homicidii præscriptione post vicennium, excipimus parricidium, & augebuntur legum supplicia ob circumstantias delictum gravantes, aut quia delictis grassantibus severiori exemplo opus est.

- 11 Correctionem cum dicimus ejus, in quo ob universalitatem lex deficit, primum excludimus eas leges, quæ inhonestum quid præcipiunt simpliciter, aut id, quod ex officio necessario faciendum est, vetant. Si dubitatio oriatur, quum tota lex, sumta secundum mentem claram legislatoris, pugnat cum lege naturæ, an non hic quoque æquitas locum habeat? nullus defectus ex universalitate est, sed sequenda lex hoc casu : quamquam enim de legis justitia dubitatur, non tamen & hoc dubitatur, an in dubio valere debeat legis auctoritas, quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est, inquit Jurisconsultus; & plerumque habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod adversus singulos utilitate publica pensatur. Contra has enim, cum vim obligandi non habeant, æquitatis remedio opus non est. Ostendimus præterea eorum, quæ in lege obscure dicta sunt, interpretationem, aut productionem legis ad casus similes.

- 12 Fit autem hæc correctio, non tollendo legis obligationem, sed declarando legem in certo casu non obligare : quod si apparet, nemo ad contraria obligari potest. Unde leges, quæ ipsa intentione pugnant, altera per alteram necessario abrogatur. Fit autem interdum, ut non intentione, sed casu pugnent, quam *ἐκ περιστάσεως νόμον μάχῃ* Græci vocant: quod ubi sit, necessario in illo casu lex una per alteram exceptionem patitur. Ut augur collegam coram populo nomet : damnatus publico iudicio, cum populo ne agat : si augur damnatus sit, addetur priori legi exceptio ex posteriori. Unde sequitur, omnes leges, quæ aliquo casu inter se committi possunt, ita subordinatas esse, ut altera alteri cedat : quæ autem cedere debeat, facile definiri non potest, sed hoc ipsum e naturalibus principiis pendet, quæ docent, fortiorem esse legem jubentem permittente : vetantem jubente, poenalem non poenali, generali particularem, statim implendam, ea quæ moram patitur : inprimis vero pertinentem ad majora pertinenti ad minora, ita in legibus, etiam divinis, cedunt spectantes ad proximum, spectantibus ad Deum : ceremoniales moralibus, & in humanis legibus eæ quæ ad privatam utilitatem pertinent, iis quæ ad publicam;



blicam ; unde lex ad reddendum depositum , exceptionem patitur in depositore , cujus bona publicata sunt ; & lex , capitalia crimina morte punienda esse , intelligenda est , nisi magna pars populi , aut unus populo admodum & summo opere necessarius peccaverit.

Idem sic quoque probatur : vis obligandi , ut in pactis ita in lege ne-<sup>13</sup> que ex scriptura , neque ex verbis proficiscitur , sed ex ipsa mente & voluntate. Vult autem nemo contraria , & legislatoris voluntas fuit , ut omnes observarentur , quatenus fieri potest ; noluit ergo legislator suam valere , ubi exceptionem lex altera supplet , & consequenter eo casu non obligabit. Unde recte a nonnullis dictum est : æqui esse hominis non legem , sed legislatorem respicere. Hac de causa jus strictum quatenus opponitur æquitati , jus esse negamus , sed ita dici æquivoce , ut hominem pictum , hominem dicimus. Opponitur ergo æquitas stricto huic juri , ut bonum malo. Eo autem juri , quod lex ipsa dicat , in casibus non excipiendis opponitur , ut bonum diversum bono , & bonum bono melius.

Restat videre , quibus personis æquitate uti conveniat. Nos eam , cum <sup>14</sup> justitiæ pars sit , omnibus & cuivis convenire posse non dubitamus adhibita tantum distinctione.

Aut enim evidens est exceptio , qua lex suppletur . ut in lege hac : <sup>15</sup> cives omnes ad comitatum veniant : exceptio , nisi morbus impediatur : & hæc exceptio tum fieri potest a privato , tum a judice , si judicanda veniat.

Aut dubia est exceptio , quia ambiguum est , utrum æquius , utrum <sup>16</sup> ve publico utilius sit , legis verba sequi , aut non sequi. Sed iterum distinguendum : aut enim res moram patitur , aut non : si non patitur moram , faciet privatus id , quod in re dubia recte ratiocinando æquius & melius inveniet : ita tamen , ut si dubius maneat , nec se recte explicare possit , legis verba sequatur : quod & in judice , si res subito dijudicanda sit , locum habebit. Sin moram res patitur , consulendus est legislator , sive summus , sive inferior , qui legem posuit , ut ipse sit mentis suæ verique juris interpres. Et hæcenus de æquitate.

## C A P U T II.

*De Indulgentia.*

**I**ndulgentiam vocamus virtutem voluntatis in eo , qui potestatem habet <sup>1</sup> ad tollendam legis obligationem in personis , factis aut rebus , particulis aut singularibus , quatenus id fieri potest sine imminutione justitiæ , aut publicæ utilitatis.

Hujus actio vulgo *dispensatio* , latine *lege solutio* vocari potest ; nomen <sup>2</sup> autem

P p p 2

autem indulgentiæ a dulceline deductum videri potest, quia leges omnes, quatenus libertatem impediunt, habent aliquid acerbi, contra iis liberari dulce est.

- 3 Dispensationem autem dictam credibile est, quia exemptio a legibus magno temperamento fieri debeat, expensa hinc legis necessitate, inde qualitate rei positæ.
- 4 Differt hæc ab æquitate multum, quod a viris doctis non recte negatur: hæc enim obligationem tollit, æquitas vero nullam esse legis obligationem declarat.
- 5 Quod ut recte intelligatur, sciendum est, mentem legislatoris dupliciter posse cessare in speciali casu sub verba legis cadente; aut enim cessat ita ut simul cum casu pugnet, aut sine pugna cessat: subtiliter loquendo, illud vocant cessare contrarie, hoc negative. Prioris sit exemplum: qui hominem occiderit, gladio feriat, si quis tuendi sui causa occiderit, mens legislatoris cum casu accipienda, est enim in hoc casu is, qui occidit, innocens, innocentem autem puniri cum iustitia pugnat & cum mente legislatoris. Posterioris exemplum tale: ante annos viginti quinque nemo magistratum gerat; movet legislatorem, quod juvenes plerumque destituant prudentia, & autoritas: itaque cessat hæc ratio in juvene, cui utrumque addit; nihil tamen vetat eum æque excludi, si majores sint eique idonei. Immo quantum hunc non aspexit legislator, neque ejus causa legem laturus fuerat, tamen maluit hunc comprehendere, quam a lege utili abstinere: neque mens legislatoris fuit tantum in imprudentes legem ferre, neque hanc restrictionem passus esset ad legem adscribi, quia oportuisset in singulorum prudentiam anxie inquirere, & ita lex fuisset inutilis. Posteriore igitur legi specie obligatio manet; priore autem illa, nulla est obligatio: in priore locum habet æquitas, in posteriore dispensatio.
- 6 Accidit, ut mens legis, aut ratio cesset duobus modis: aut specialiter, quia in hoc aut in illo non invenitur, quod movet legislatorem proprie: aut promiscue, quia talis est legis intentio, ut ei satisfieri possit, si non in omnibus, ac in plerisque observetur: observari autem in plerisque qui potuit, nisi universaliter obligaret? ut, cum omnes excubias agant, non multum refert, utrum pauci ab excubiis eximantur: item nemo peregrinus magistratum capiat, nihil enim nocebit unum aut alterum idoneum admittere.
- 7 Virtus est hæc indulgentia, & beneficentiæ speciem habet, quia homines onere non omnino necessario sublevat.
- 8 Habet locum in legibus tum divinis tum humanis, nam & Deus ipse in lege sua quosdam solvit. Excipientes sunt leges, quarum mens & ratio in nullo cessant, quales sunt naturæ prima principia, & quæ inde necessario fluunt, ut decalogi præcepta moralia: in his enim Deum unquam dispensare negamus, ac ne tum quidem dispensat, cum Abrahamo immolare Isaacum aut Israelitas res Egyptiorum præcipit auferre: hoc enim furari non fuit,

fuit, sed a Domino accipere; lex autem non occidendi in se exceptionem  
justæ auctoritatis continet. Unde falli eos putamus, qui docent, rationem  
legis injustos concubitus prohibentis in speciali cessare posse, ideoque &  
hanc legem dicimus indispensabilem, sicut & Legem de non mentiendo,  
et si multi contrarium sentiant. Legem autem de indissolubilitate & matri-  
monii unitate esse dispensabilem, & a Deo olim dispensatam, in hac re  
asserimus.

Fit autem dispensatio per modum (ut diximus tollendæ obligationis, non  
in universum,) idem enim esset abrogare legem, sed particulariter, aut  
singulariter unde dispensationem quidam privilegium dixere, cum tamen  
privilegium non a privanda lege dictum sit, ut illi crediderunt; sed quia  
lex est non in commune lata, sed in certos homines privatim, ita ut tan-  
tundem distent (si latine loquamur) lex & privilegium, quantum abroga-  
tio & dispensatio.

Dispensare, hoc est, lege solvere, is solus potest, qui ferendæ abrogan-  
dæque legis potestatem habet.

Deus igitur in omnibus hanc potestatem habet: in legibus, autem Dei  
& naturæ nemo: atque adeo ne in istis quidem legibus, quæ ad gentium  
jus primarium pertinent. Is autem in legibus, quas Deus populo Israeli-  
tico tantum præscripsit, dispensatio locum habere non potest respectu alia-  
rum gentium, cum nulla sit obligatio.

In jure gentium secundo jure est ut dispensetur, quia est de concessu  
gentium, ut hoc ipsum vix apparere possit.

In legibus autem civilibus dispensare est ejus, qui summam habet pote-  
statem, & minorum etiam magistratuum, quatenus ferendarum & abrogan-  
darum legum potestatem acceperunt. In domesticis quoque legibus paterfa-  
milias dispensat.

Cum maximus sit usus dispensationum circa leges poenales, sciendum est,  
in iis delictis, quæ poenam ex sua natura commensuratam habent, ut est  
poena mortis in homicidio deliberato, dispensationem justam esse non posse:  
in aliis autem, quæ naturaliter illicita sunt, posse per dispensationem poe-  
nam alterari, dum ne æqua proportio & publici exempli ratio negligantur;  
tollere autem omnino non posse: in his autem, quæ sunt civiliter illicita, ea-  
tenus in poena posse dispensari, quatenus in ipsis legibus; si scilicet non sint  
tales, quæ semper, & in omnibus servandæ sint.

An dispensatio non iusta de causa facta vim habeat, quaeri potest? Distin-  
guendum putamus: aut enim contra jus naturæ, gentium, & divinum fa-  
cta est dispensatio, & vim nullam habet: non tamen possunt judices, (ve-  
tante loqui, summam in republica potestatem habente) jus illud, super  
quo dispensatum est, exequi; cum vis omnis coactiva a summa potestate  
pendeat, neque contra ejus voluntatem debeat exerceri: aut vero contra jus  
civile & domesticum; & valere credimus dispensationem non iustam  
Sicut enim lex, quamvis utilis, non obligat, nisi lata sit; ita etiam non

P p p 3 obligat:

obligat, quam legislator solvit; perinde enim est, ac si cum exceptione lata esset; neque tamen eos peccare negamus, qui principem inducunt aut orant, ut ipsorum aut aliena causa dispensationem non justam faciat.

- 16 Observandum est, in his legibus quæ in solius legislatoris utilitatem latæ sunt, puta de rebus ipsi propriis, dispensationem justam esse sine ulla causa: facit enim hanc non ut legislator, sed ut Dominus: ideoque hæc non dispensatio sed donatio est quædam; talis est multis in locis venationum permissio, confiscationum redemptio, & similia.

## C A P U T I I I.

### *De Facilitate.*

- 1 **F**ACILITAS virtus est voluntatis, prona ad remittendum jus sibi competens, pacis aut humanitatis causa; ducta autem videtur metaphora ab eo genere materię, quod opifici cedit & durum se non præbet: unde & homines juri suo non rigide inhærentes, sed aliquantum cedentes, faciles dici cœperunt.

- 2 Hæc cuius competit, qui alterum sibi ex contractu aut delicto obligatum habet; maxime autem versatur circa leges, longius ab æquitate naturali recedentes, qualis est de jure belli, de præscriptionibus, de jure commissi, & similibus.

Facilitas autem, quæ circa pœnas alicui debitas versatur, Clementia proprie dicitur, quam proinde etiam privatis competere affirmamus.

Apparet ex his quæ diximus, nullam harum trium virtutum cum Justitia pugnare. Non Æquitatem, quia Justitia legi obsequitur, non secundum verba, sed mentem legislatoris, & secundum verum ordinem legum. Non Indulgentiam & Dispensationem, quia lex cessat, ubi solvit legislator. Non denique Facilitatem, quia lex ei, cui tribuitur, eo jure uti non imperat.

F I N I S.

INDEX

# I N D E X

## RERUM PRÆCIPUARUM;

### AC VERBORUM,

QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

*Prior numerus major Tomum; alter minor paginam, n. notas;  
& P. prolegomena, & commentarios denotant.*

#### A.

- AARON** leges summi sacerdotil  
a Mose accepit, eique subjectus fuit,  
Tom. I. pag. 218  
**Abderitarum** excidium, & restitutio, IV.  
183  
**Abdicari** regnum an possit, II. 388.  
c. 454. & an abdicando noceri filio,  
*ibid.* & c. 189, 413. Cum rege, qui  
regnum abdicavit, subditis bellum ge-  
nere licet tanquam cum privato, I. 350.  
Abdicato filio an quid debeat, II. 373.  
c. 414. Græcis usitata, 373. c. 413. Ab-  
dicatorum regnorum exempla, I. c. 374.  
**ASGAR** literæ ad Christum, & a  
Christo, I. 139  
**Abjeksi** habentur pro derelictis, sed cum  
exceptione, II. 164  
**Abjuncti** in crimine cur jure Romano a-  
litor honestiores, aliter viliores punian-  
tur, III. 371  
**Abii** Scythæ, II. 5  
**Abitus** tutus quomodo sumatur, IV. 158  
**Aborigines**, I. 22. per Familias regebantur,  
360  
**ABRAHAMUS** bello adjuvit extraneos  
a fide, III. 97. res hostiles sibi acqui-  
sitæ judicat, & dedicat, IV. 25. eius  
fuit ex Cethura non habuerunt partem  
hereditatis, II. 375. uxorem vocat fo-  
rem, III. 362. ejus bellum pro Lo-  
tho, 523. cum rege Sodom laudatur,  
I. 60. ejus testamentum quale, si sine  
Grogium Cocceii, Tom. IV,

- liberis decessisset, II. 345  
**Abraham**, & Loth, quo jure utebantur,  
I. 22. ejus verba, *Deum non posse oc-  
cidere justum cum impio*, quomodo in-  
telligenda, 49. quo jure parricidium ei  
præceptum, 50. P. 95. cor decimas  
solvit Melchisedeco, 75. ejus bellum  
adversus quatuor reges, 121. jure natu-  
ræ licitum fuit, 130. de Abrahamo te-  
stimonia gentilium, 123. apud Indos ho-  
dieque veneratur, *ibid.* rex appellatus,  
155. cum Cethura verum ei conjugium  
fuit, II. 417. nullum ei fœdus fuit  
cum Sodomitis, III. 118. quo jure bel-  
lum suscepit pro Lotho, 534, 550. ul-  
tra quantitatem debiti prædam egit ab  
hoste, IV. 50. oblatam cor noluit ac-  
ceptare, 279  
**Absentes** an partem prædæ ferant, IV. 40.  
c. 63. Absentium jus præsentibus accres-  
cit, II. 221. c. 125.  
**Absens** possidere potest, II. 484  
**Absolvere** cur latius, quam condemnare,  
III. 484. c. 494. Absolutio a juramento  
unde vim habeat, 34  
**Absolutio** paribus calculis cur obtineat,  
vera ratio, II. 320. *Absolutum inipisse  
naturæ manere debitorem*, quo sensu  
dicatur in I. 60. ff. de cond. instab. & in  
l. 8. §. 1. ff. rem rat. hab. III. 501. 502  
**Absinentia** in solo peccatorum exempla,  
IV. 281. seqq.

Q q q      r Absu.

- c. Abstinenti ab alieno necessitas unde ,  
P. 51, 87. l. 121
- Abstrusa* nemo credendus est velle, III. 144
- Abstrusus intellectus vitandus, 131, 131,  
133
- Abusus* rei necessarios utentem obligat ad  
restitutionem pretii, IV. 281
- c. *ACAMANTIS* fata, l. 299
- c. *Acantibus* insula inique Andrius adjudicata,  
II. 488
- Acceptatio* an precedere alienationem possit,  
II. 340. pro altero facta quid operetur,  
592. 593. Acceptandi animus pro in-  
stantibus, & amentibus, lex supplet non  
naturalis, sed civilis, 592. immo natu-  
ralis, c. 643. Accipi plus potest, quam  
quod nostrum est, sed sub onere re-  
stituendi quod excedit, III. 556
- a. Acceptato promissi in quo differat ab  
ea, quæ in domini translatione requiritur,  
II. 642. etiam per alium fieri po-  
test, *ibid.* Acceptare hæres non potest  
promissum, quod defunctus non accepta-  
vit, 645
- c. *Acceptationis* exemplo non probatur regu-  
la, cæteroguin vera, quod quis voluisse  
credatur, quod sufficienter significavit,  
II. 182. est juris gentium c. naturæ, *ibid.*
- Accessionis* jus quale, II. 474. *seqq.* Acces-  
sionum jus ob prævalentiam non est na-  
turale, 469
- c. Accessio est species occupationis, in-  
dique modus acquirendi originarius, II.  
236. Jctos in ea respicere plussit sit pre-  
tium in opere, quam in materia, verum  
non est, 512. accessione quomodo ac-  
quiratur dominium jure naturæ, 514.  
Accessionem accessionis dari non posse,  
verum non est, 722
- Accusare* an Christiano conveniat, III. 111.  
284. filio patrem patris proditorem  
an liceat, 206. c. 230. Accusatio ca-  
pitalis fit in quibusdam locis per publi-  
ca ad id constitutos, & quare, 284. lici-  
ta non est Christiano ex opinione Vete-  
rum, 276. *seqq.* Injusti qui damnum  
dedit, in quantum teneatur, 184
- c. Accusatores Jure Romano quinam esse  
potuerunt, & ad quid tenebantur, III.  
356
- Acbei* dolis abstinere, III. 575
- c. *Acbei* perjuri non fuerunt mutatis co-  
rum decretis contra Lacedæmonios, III.  
27

- Acbeion* annis domitus ab Hercule, H.  
120
- ACHILLES* culpatur, quod amicis ca-  
pitivorum sanguine litant, IV. 204
- Acquisitio* rerum originaria, II. 199. Ac-  
quisitiones improprie dicte juris gentium,  
468. Acquiruntur res liberorum parenti-  
bus jure naturali, 201. Acquisitio natu-  
ralis in bello, IV. 25. c. 49. Acquiri  
bello non possunt, quæ penes hostes  
sunt, sed non hostium, 29. 48. excipiu-  
tur casus aliqui, c. 53. Acquiruntur bello  
quoad jus externum quæ hostis nostre  
bello acquisiverat, 29. Acquisita bello  
non nisi eadem vi male dicuntur possi-  
deri, 214. de rebus necdum actu acqui-  
sitis lex potest imperare, 44
- c. Acquisitionem rerum cui juri tribuant Jcti  
Romani, P. 67. Acquirendi modi omnes  
recte cum iisdem a natura derivantur,  
99. Acquisitio imperii iusto bello pro ju-  
sto titulo habetur, l. 273. originaria,  
& derivativa Grotio quid, 132. derivati-  
va, quæ Grotio hunc ex lege naturæ  
per explicationem juris, potius referen-  
dæ sunt ad eas, quæ sunt facto homi-  
nis, II. 194. cæ, quas Grotius juri  
gentium tribuit, ex ipsa natura sequuntur,  
*ibid.* Acquisitio rei hostilis cur naturalia  
vocetur a Theophilo, IV. 51. rei nul-  
lius, quid differat ab acquisitione rei ho-  
stilis, 57. rei hostilis semper fit naturaliter,  
58. Acquiri aliud naturaliter, aliud civil-  
iter, quo sensu dicat Modestinus in l.  
53. *f. de acq. dom.* 57, 58
- Actio* injuriæ an Christiano conveniat, III.  
276. injustarum gradus, 292. forensium,  
& belli, iidem fontes, II. 3
- c. Actio in jure Romano quomodo descri-  
batur, l. 24. ex damno cur data, 25.  
undæ cur Jure Rom. factum licitum, &  
illicitum vindicari possit, III. 287. alia  
qua potest esse mala, & tamen agens  
non male agere, IV. 210
- Actor*, ut bellum vitetur, re dubia potius  
cedere debet, III. 490
- Actus* res est, l. 189. c. 278. ex more com-  
munes nemini prohibendi, III. 224. hu-  
mani quocumque, 655. beneficii, *ibid.*  
permutatorii, 656. directorii, *ibid.* com-  
municatorii, 658. mixti, *ibid.* contra-  
ctuum nomine qui veniant, 659. exter-  
ni non possunt signum esse internorum  
sequentium, 595. interni non sunt con-

gruentia

gruehtes societati humanæ, II. 339. juris efficacia us non tribuenda, 165. precedant, 619. simplices, 655. homini inevitabiles an peniri possint, III. 285. qui humanam societatem non spectant, puniendi non sunt, 287. interni an punibiles inter homines, 285. imperfecti an puniantur jure gentium, 301. contra conscientiam illiciti, 432. positivi, & negativi quantum differant, 105. contra juramentum factus quando sit vitiosus tantum, quando & irritus, 14. bonæ fidei ad jus gentium non pertinent, 135. interni quomodo, & quatenus in estimationem veniant, 285. juris stricti non pertinent ad jus gentium, 135. Vitioli, qui non directe spectant societatem humanam, aut hominem alium, peniri nequeunt, 287. quomodo considerentur in poenis, & ex quibus circumstantiis, 293. ejusque naturaliter sumit cuique homini, ut suum, 180. ideo in eos quisque par jus habet, ac in rea suas, II. 584. non tamen plene sunt in nostra potestate, sed a superioribus nostris dependent, III. 14. regum distinguendi in regios, & privatos, 50. privati communem legum regulam sequuntur, 51. etiam oppidi ejus, in quo vivunt, 52. regii eo loco habendi, quasi communis fecisset, 50. an sunt irriti ex eo, quod parentes habeant, vide Rex. beneficiorum hæc natura, ut non credendi sint quemquam ad magnum suum incommodum obligare, 145. publici, & privati in bello publico, IV. 32. communes a dividiis distinguendi circa restitutionem, *ibid.* De actu qui tenetur, tenetur etiam de his, quæ ex vi actus sequuntur, III. 180.

u. Actus primus, & secundus, philosophis quid, II. 140. ex beneficiis, ubi dominium transferitur, non contrahitur, plane non oritur obligatio, 683. legibus contrarios nunquam valet, IV. 429.

c. A D A M O Deus ipsa nature jura per rationem declaravit, P. 59. ejus liberis incestus quo jure permixtus, I. 50. ei jus nature sub figura arborum declaratum, 68. non concessum est a natura rerum omnium dominium, II. 74. ante lapsum cognitare jam suis bonum, & malum, sed sensum mali non habuit.

78

*Additorum servitus*, II. 227. c. 317.

*Adversaria*, II. 471. quid, c. 488. cui cedant, I. c. 235. in ea populo ex occupatione generali, præter imperium, nullum jus competit, II. c. 488.

c. *Adboha* quando præstetur, I. 393.

c. A D I M A N T E S apud Platonem in utraque partem disputans, P. 43.

*Advocatus* tenetur de damno, III. 180.

*Administratores regni an jus, & imperium summum habeant*, I. 189.

c. *Administratio imperii distinguenda ab imperio ipso*, s. ejus jure, I. 378, 379.

*Admiralutis natura*, II. 670. contractus, 658.

c. *Admiralutis origo, descriptio*, jura, II. 687. Etymologia vocis, 688, 728.

c. *Admissarii equi*. cur pro eorum usu aliquas merces solvi soleat, II. 508.

A D O P T I A a regno exheredatus, II. 387.

*Adoptionis vox modo laxiore, modo strictiore sensum admittit*, III. 314, 315.

Adoptatus ex conjectura voluntaria succedit, II. 374. negatur, c. 416. Adoptivi non succedunt in regnis a populo delatis, II. 381.

c. *Adoptio: diversæ vocis significationes*, I. 25. Adoptivus pater si alere filium nequeat, naturalis patris officium substituit, II. 332. Adoptati non nisi ex pacto succedunt, 404, 415, 416. quid tunc requiratur, 416. Exempla, 418. non succedunt in regnis nisi populus consentiat, 416. Adoptari non potest Jure Romano filius naturalis, sed legitimatur, 416. Adoptivi cur per se succedere nequeant, vera ratio, 442. in privatis tantum juribus liberorum nomine comprehenduntur, in regnis nunquam, 461.

*Adscripti glæbe*, II. 227.

c. *Adversaria* quomodo subint potestati territorii, ubi sunt, I. 235. an perpetua habitatio petentibus concedi debeat, jure, II. 110, 111. an & locos desertis, 111. in territorio hostis mei repositos quo casu jure belli occidere possim, III. 677, 678, 679.

*Adulterium* ut puniatur morte, lex vetus Noæ data, I. 86. negatur, c. 112. etiam accusari in concubina potest, II. 218. committit lege evangelica, qui uxorem non adulteram repudiat, aut divorcio dimissam ducit, 202. ad injuriam pertinet quod sit ex libidine, & injuri-

Q 3 q 2

fian

tiam continet prope maximam, III. 291. committi cum alienigena, Iudæi non credunt, IV. 299. nec cum tyranni amore aliqui, *ibid.* Adulter, vel adulterium quam relictionem teneantur, III. 183. divorcio potius dimittitur a Christiano, quam puniunt, 280. si occidatur permissu legis, occidentem homicidii reum facit coram Deo, 284. in quantum teneatur conjugii, & liberis, 183.

d. Adulterium ad iustitiam, non ad Ethicam pertinet, P. 91. ejus poena naturalis mors, I. 137. aliter enim pensari nequit, III. 327. 328. repugnat juri nature, II. 245. Adulterum accusantibus Christi responsum *Job. VIII. 5.* explicatur, I. 155. III. 336. Adulteræ occisio jure licita, II. 48. eam occidendo etsi imperfecte agat maritus, id tamen jure, non impune demum, facit, III. 357. eam occidens maritos homiliori loco natus cor Jure Romano relegeatur in perpetuum, in dignitate constitutus ad tempus solum, 371. Adulterini partus in familiam intrusio quomodo reparanda, 395. Adulteri capite pledebantur apud Hebræos, II. 255. Adulteria in feminas hostiles nullo jure permissa, III. 685.

*Advocatus* jus, I. 205. ubi locum habeat, c. 321. armatæ quid, *ibid.*

*Adler* comburere an nefas in bello, IV. 222. c. 233. qui comburant, ad quid teneantur iustitia interna, 292. c. 296. qui diruunt in bello præter necessitatem, ad quid teneantur, *ibid.* pestilentem esse, prohibendum cum venduntur, II. 659.

*Adificatio* in mari, aut litore, II. 69, 123.

e. Adificium in alieno positum non fit commune, sed cedit solo, jure nature, II. 516. si fit mobile, nec commune fit, nec cedit solo, *ibid.*

e. *Adilitatem* cur Christianus non affectabat, I. 157.

*Ægyptinum* polygamia, II. 205.

f. *Ægyptiis* quo jure vasa ablata ab Israelitis, P. 95. eorum sacerdotes cives erant, I. 239. facto suo ( *Gen. XLVII. 19. 27.* ) non veri servi facti sunt, nec libertat in amiserunt, II. 333. eorum agri omnes limitati erant, 497. cur pastores detectabantur, III. 120. eorum lex, qua sola bona, non corpus debitoris, creditori addici poterat, 629.

c. *ÆLIANUS*, de cygnis com aquila bellantibus, I. 125.

*Æqualitas* in contractibus requisita quotuplex, II. 659. exigendi in contractu qualis requiritur, & quare, 660. rei in contractibus qualis, 661.

c. *Æqualitas* quid sit Grotio, II. 691, 729. III. 645. is eam duplici sensu sumit, I. 34, 35. *Æqualitatis* in contractibus doctrina Grotii perbursura, & iniurata, II. 690, 691. in societate unde oritur, I. 38. non est norma domiorum, II. 573.

*Æquitas* in arbitrio qualis intelligatur, IV. 339.

c. *Æquitatis* a jure stricto dicto differentie origo, III. 173.

*Æquivocatio* quando fieri possit absque peccato, III. 567. c. 609. vide Locutio ambigua.

c. *Ær* sua natura neque per se, neque jure terræ occupari potest, II. 87.

c. *Ærarium* quid differat a fisco, I. 297. II. 359. publicum, & privatum, *ibid.*

*Ær*, & aurum diduci possunt, II. 478. alienum civitatis facit quo minus uni, alterive ex civitate liceat discedere, 223. donavit Cæsar Dyrrachinis, & quo jure, IV. 97. c. 109. remisit Alexander Thebalis quod ipsi Thebanis debebant, & quo jure, *ibid.*

c. *Æs* non est materia adæquata mensuræ rerum, II. 713. alienum semper debetur a populo, etsi mutata regiminis forma, 545. etsi alio migrante, territorio sublato per inundationem, &c. *ibid.* etsi paucis superstitibus, reliquis fame, vel peste sublati, *ibid.* etiam a victore, *ibid.* si populus extinctus sit, debent occupantes territorium, *ibid.*

*Æstimatio* rei fit ex eo, quanti omnibus valeret, II. 662. vide Mensura Pretium.

Furto ablata quomodo fiat, III. 183.

*Ætas* est quid personale, II. 382.

c. *Ætatis* humane tempora, II. 236.

*Ætolorum* mos, IV. 332.

c. *Ætolis* cur bellum non indixerunt Romani, III. 612.

c. *ÆVICTIS* ( *Matth. de* ) decisiones controversiarum de debitis sub Alphonso solutis sub Carolo VIII. iterum solvendas sub Alphonso filio Ferdinando, IV. 233, 257, 258, 260.

*Ætoli*



*Affectus*, qui ad vitandum malum orientur, minus mali, quam qui ad consequendus voluptates, III. 295

*Africanus* mos circa prædam, IV. 16

*AGAMEMNONIS* iuramentum de re illicita, III. 7

*Agamemnonis* votum licitum erat qui illicitum, III. 27. quo jure prædam dividebat, IV. 61

*Ager* potest vendi mensura nominata, non tamen ad mensuram, II. 475. *arcifinius*, 129. immetatus, 58. n. inundatus vel piscando retinetur in possessione, 474. privatus magis est ut *arcifinius* non credatur, 475. *Agri* divilli, sive assignati, sive limitati: mensura comprehensio, *arcifinii*, sive occupatorii, 129. *Agnos* vastare in bello quando nefas, IV. 220. 224. capti quando intelligantur, 28. c. 52. capti publici sunt, 32. de captis *Hebraeorum*, *Lacedæmoniorum*, & *Romanorum* mos, & consuetudo, 33. postliminio recipiuntur, 119. *Ager* *Borotus* secundum fines, qui ante bellum erant, intelligendus, III. 114

*Ag* divisus, & assignatus quis vocetur, II. 156. quis limitatus, *ibid.* decumanus, *ibid.* *arcifinius*, 157. in *arcifiniis* nonquam mutantur imperii fines mutato flumine, 158. *ager* ad flumen in dubio omnis *arcifinius* putandus, 159. inter limitatum, & *arcifinium* distinctio *Ictorum*. rom. naturali rationi conveniens effo probatur, cum juribus inde oriundis, 491. ad flumen *fici*, & privatis assignati semper suis *arcifiniis*, 499. *Agri* non ferendi septimo anno lex *Hebraeorum* non erat perfectionis, *hæde* forensis, 696. inundati, & *agri* ab hoste occupati usufructum diverso jure recipi *fructuarius*, IV. 165. *vide sub positus* *arcifinius*. Limitatus,

*Agricola* in bello a cædibus immunes esse debent, IV. 200. eorumque boves, *vide* *Bos*.

*Agri* colæ occidi jure belli possunt, IV. 215. *vide* *Rustici*.

*Agriculturn* male inter artes refertur, II. 79. ad *Agriculturn* damnati, *vide* *Adscripti*. *Glebe*.

*AGSILA* dictum, III. 561. cum improbo hoste sibi rem esse gaudet *P. c.* 78

*Agua*, III. 427

*Agis* injuste a quo etiam principium est a-

ctionis, III. 541. qui quod imperatur injustum esse putat, etiam si non sit, agere non debet. 518. *seqq.* negatur, c. 548. Agendi impunitas an reddat iustum actionem, quod iustitiam etiam internam,

284. c. 357

*Agnetica* successio linealis, II. 385

*Agnationis*, & cognationis nomina quid jure Rom. denotent, II. 300

*AGNATUM* edictum de occidendis Judæis cur non revocatum fuit, I. 309

*Alapam* occidendo alterum arceare an liceat jure nature, an evangelico, II. 11. I. c. 146. *vide* *Injuria*.

*Alapæ* periculum ad arceandum occidere alium jure nature possum, II. 17. 39. hoc jus legibus civilibus quo casu restitutum, 37

*Alchymistica* ars cur omnibus interdicenda, II. 712

*ALABERICI GANTILIS* scripta, P. 83. de voce e crelo audita ob seculari Pontifici potestatem datam, I. 242

*Alendi* liberi, etiam vulgo quæriti; etiam ex incestis, II. 170. 171

*Alendi* ex ordine ad succedendi ordinem male argumentatur *Grotius*, II. 406. 412

*ALEXANDRA* M. latro, & prædo dictus, II. 3. c. 21. 22. culpatur quod amicorum sanguine litaverit amicis, IV. 204. quod quibus adiutum tutum promissum, in via iussit interficere, 388. III. c. 154. Expeditiones injustas in Persas, *Branchidasque* suscipit, III. 422. Poro regnum relinquit, 253. cum Scythis de fortitudine, non de imperio certat, libertatemque iis relinquit, IV. 254. ejus successores pleno proprietatis jure non succederint, I. 199. quid eum impulerit ad bellum cum *Dario* rege, III. 453

*Alexander* M. quo respectu summum Pontificem adoravit, I. 219. nautam ob regium diadema capite gestantem necari jubet, 373. non sibi, sed *Macedonibus* acquisivit, 299. iniquus, & coriosus vocatus ab *Indis*, II. 21. ejus bellum in Persas iustum erat, et si viciosa intentione illatum, III. 480

*ALEXANDER SAVARUS* Christo, & Abrahamo divinos honores exhibuit, I.

183

*Alexandrina* merces, II. 664

*ALFERNI VARI* l. 38. ff. de acqu. rer. c. ceteris textus de alluvionis jure, II. 505

Q 99 3 *s. Alce*

*e. Agrienses* cur non extirpentur a Christianis, III. 111

*Aliena* res occupari potest ad vitandum periculum, III. 555. ad debiti consecutionem accipi quando possit, II. 368. 369. accipi pro debito licite nequit, ubi debitorum per judicium consequi datur, *ibid.* ad ejus restitutionem unde, & quatenus teneamur, 558. eam reddens primum inventionis non recte petit, 559. ejus dominum si quis ignoret, an eam pauperibus dare teneatur, 563. Alieni abstinentia est ex jure naturali, P. 5. Alieno uti quomodo liceat, II. 59-62. qui utitur in necessitate, teneatur ad restitutionem, 62. Alieno debito nemo obligatur naturaliter, nisi heres, III. 54. 430. 618

*a. Alienz* rei possessor ad quid teneatur, II. 569. 577. si mala fide possidet, obligatur ex delicto suo, & ex detentione rei, 570. Aliena num sit res dubitans, an eam possit accipere, retinere, alicuare, &c. affirmatur, 576. *Vide* Necessitas. Restitutio.

*Alienandi* sua jus naturale, II. 339. Alienari res potest etiam sub condicione, & possessione retenta, *vide* Possessio, 344. 345. & revocabiliter, *ibid.* *Alienatio* requirit actum utentis ratione, 121. Imperii quando valida sit a rege solo fiat, 340. IV. 324. Populi ex quo jure, & unde procedat, I. 191. Quid alienetur in alienatione populi, *ibid.* Regni facta a rege, qui id in patrimonio non habet, nulla, I. 350. III. 57. ut nec partis ejus *ibid.* nisi populus, aut corpus totum consensiat, II. 340. IV. 324. regulis patrimonii nulli, que sit a rege usufructuario, I. 350. III. 57. tunc in successione ab intestato, II. 521. alienati imperii exempla, I. 192. 193. 194. Alienatio requirit actum externum, & acceptationem, II. 339. 340. ejus requisita quædam necesse sunt juris civilis, 339

*e. Alienatio* definitur ab H. Cocccio, II. 34. patris, etiam ex voluntate populi, an nocere possit nascituris, 189. rei domanialis nulla est, 360. etsi ob bene merita facta, *ibid.* in tempus murtis in quo dissolvitur a testamento, 363. Alienare ut possit dans, quid requiratur in eo, 346. quid in accipiente, 349. Alienare non potest imperator jura imperii, vi Capitula-

tionis, 362. Alienans imperium ex voluntate populi delatum princeps esse desinit, statum everit, eique relinqui potest, I. 374. 375. Alienari regnum bello questum quo casu possit, quo non, IV. 349. Alienare pacis causa quænam possit summi potestas, 348. 350

*Adoptio*, III. 11

*Alii* prodesse, licitum, & honestum, I. 388. per alium facere quis potest J. N. quod per semetipsum, IV. 11. Qui facit quod est sibi liceat, alteri tamen non licet, peccat si eum cogat, III. 576

*Alimenta* an liberis debeantur, & quo sensu, II. 369. 371. præstare tenetur homicida injuste occisi liberis, & uxori, III. 183. Servis domini pro operibus, IV. 249. negatur, c. 257. Quanta Romæ singulis mensibus dabantur, *ibid.* ob præstita ab alio dominium non amittitur, II. 478. Ex alimentis jus nascitur soli domino, *ibid.* Pro iis obligatur fervorum eorum liberi, qui pro debito sue civitatis servi facti sunt, IV. 252. negatur, & vera suppedatur ratio, c. 260

*v. Alimentorum* voce que veniat jure, II. 408. ex liberis tantum ex honestate deberi, verum non est, 406. non debet pater mortem merito, 414

*Allodialia* regna quam successionem sequuntur, II. 384

*Alluvio* cujus naturaliter, II. 474. 475. quando cedat proximorum prædiorum dominis, 475. 476. Alluvionis jus quale a jure civ. romano proditur, an sit naturale, 472. 476. c. 493. 504. in sola imperii concessione non inest, 476. privatis prodicit, si certo constat agrum esse archini-um, 472. Vassallis quibus profit, 476

*v. Alluvionis*, & desertionis alvei distinctionem ad jus civile refert H. Cocccio, II. 555. per eam species fluminis non interit, 558. Alluvio quid, 498. cedit agro vicino si est archinius, occupanti si limitatus, *ibid.* Et 499. 501. Alluvionis lucra in agris archiniis sunt commoda ex re propria, non ex aliena, 502

*Alvei* mutatio an fines immutet, II. 128-130. siccatus cujus naturaliter, 472. siccatus privatis quando cedat, 475. 476. Alvei siccati cujus jure gentium, 472

*v. Alveus* mutato fluminis cursu cur ad vicinos dominos redeat, II. 134. quando æqualiter, & cur, *ibid.* ejusdem est juris, cujus

ejus flumen, II. 144. ejus desertione cur imperii fines non mutantur, vera ratio, 158. 159. a flumine privato derelictus cedit ei, cui flumen assignatus est, 494. in agris arciniis est pars vicinorum agrorum, 495. Alvei fluminis publici usus etsi publicus, potest tamen ejus proprietatem in agris arciniis quoad usus privatos assignari vicinis, 496

c. *Amalecitas* cur exciui, I. 123

*Amatipsum* quid, IV. 187

c. *AMASTAS* cur noluit cum Israëlitis fœdus continuare, III. 118

*Ambigua* vox quomodo interpretanda, III. 134. vide Interpretatio.

*Ambitia* generosus vicius, II. 56

c. *AMATOIUS*. Christianos non militare, I. 156. de militibus pugnare Juliano recusantibus contra Christianos, 157. repellens Theodosium a liminibus Ecclesie, 160. electus Episcopus, 165. de veri investigatione, II. 314

*Amentis* promittendo non obligatur, II. 587. ei salum dicere, non est mendacium, III. 569. Amentes populi an dominium habeant, 457

*America* gentium communio in bonis, II. 54

c. *Americæ* populis quænam communia sint, II. 76. an a Christianis extra bellum in servitutem redigi possint, IV. 93

*Amici* qui sint in jure postliminii, IV. 115. Amici reges quale jus habuerint apud Romanos, I. 205. 206. Amicos defendere nemo cogitur; habenda tamen ratio amicitie, III. 523. c. 534. Veniam meretur, etiam ubi est injustum, IV. 192. Amicorum causa bellum recte suscipitur, III. 523

*Amicitia* non ex sola indigentia nascitur, II. 10. Amicitie conventio in pace quid operatur, IV. 334. c. 365. *segg.* Amicitia regis in legato lædi potest, III. 207. Amicitiam ejus nemo ambit, cui videt jus, & fidem esse vilia, P. 16

s. Amicitiam veram quid constituat, II. 36. nuda distincta a fœdere amicitie, IV. 170. 366. sua natura omni mœst fœderi, 434

*Amisum* quando quid censetur, II. 165. repetere dominum non tenetur, sed possessor restituere, 558

*Amistam* uxorem ducere num liceat, II. 214

s. Amistam ducere, nefas est natura, II. 222. 302. ejus viduo nubere, non item, 428

*Ammonitis* nec fœderati, nec perpetui hostes Illyriorum, III. 97

c. Ammonitæ etsi Judaïsmum professi non admittantur ad honores, I. 67. ab omni commercio cum Judaïs exclusi, 123

c. *Amnesia* quid, IV. 135. olim inventa abolenda dissidiis civilibus, *ibid.* hodie recte, & pie etiam bellis, *ibid.* quid differat a pace, *ibid.* alia generalis, alia specialis, 136 alia, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per se constituitur, *ibid.* quis eam constituere possit, *ibid.* ejus effectus, & jura, 137. regulæ, *ibid.* ea paci adjecta cessat totum jus postliminii, *ibid.* quænam delicta per eam remissa censeantur, 138 143. non prodest delictis subditorum, vel vassallorum, *ibid.* ex causa amnesiæ quæ sit restitutio quantum differat ab ea, quæ sit ex causa pacis, 140. in quibus delictis, ac injuriis cesset, 322. 144. per eam an princeps jus subditis quæsitum auferre possit, affirmatur, 143. raro aditur paci cum Turcis, 144. cessat in induciis, & armistitiis, *ibid.* cur, 193

c. *Amphytriones*, cur apud eos fœderis violati rei fiebant, I. 324

c. *Anaxistis* qui, I. 215

*Anaxibodis* apud Rhetores, III. 132

*Anonymous* potestas apud Cnidios, I. 184

c. *Anabaptistarum* argumentum contra belandi licentiam ex præcepto de non *ferendo sanguine* petum proligatur, I. 127. locum Pauli de *postestatem summam a Deo injectam* eludentium confutatio, 139. error, *sola bella injussu Dei suscepta esse iusta*, 144. Rom. XII. 18. verba urgentes notantur, 152. judicia improbantur refutantur, III. 553. *segg.*

c. *ΑΝΑΧΑΧΗ* allocutio ad Alexandrum P. 14. cur quid iustum sit, 38. I. 62

c. *Analla* partes est servus, & in dominio domini ancillæ, II. 508. Ancillæ venditæ ea conditione, ne prostituatur, quid juris, III. 432

*Angarintus* sequi quo sensu a Christo jubetur, I. 97

c. *Angaria* durante si navis pereat, cui pereat, II. 108. Angarie quomodo imponatur, 318

*Anglia* regni successio, II. 392. jus circa prædationes, quæ contra legem sunt, III. 185

c. *Angliæ* reges quo jure imperium habeant, I. 205.

- L. 265. status qualis, 276. *ius in Galliam*,  
 II. 176. 177. 181.  
*Ἀνδραγμία* quid, III. 620. c. 629  
 c. *Animæ* alterius periculum juri meo nil  
 detrahit, II. 185. 186  
*Animalium* maculatio num & ante diluvium  
 usitata, III. 274. c. 335. ulunt sobolem,  
 II. 370. iis, quæ suri inferiunt, parcen-  
 dum, IV. 225  
 a. Animal si occiderit aliud animal, tenetur  
 egrediens dominus, I. 125  
*Animus* vincit actiones sua natura levis,  
 III. 98  
 a. ANNA Borbonia, III. 465  
*Anni* centum, tres fere ætates, II. 167  
 ANNIRALUM Romani quo jure dedi sibi  
 postularint, III. 413. IV. c. 131  
 c. Annibalis laus, III. 592. serpentibus ve-  
 nenatis in Eumenem usus est contra mo-  
 rem belli, 587. an injusto senatus Sagu-  
 tum oppugnaverit, Romani num jure quæ-  
 siverint, I. 228  
 a. *Annuculus* lex ff. de P. S. explicatur, IV.  
 396  
 c. *Antidariorum* tristis exitus, M. 112  
*Ἀνδροπαγία* figura, III. 4  
*Antropophagi*, III. 240  
 c. *Anthropophagi* an qua tales bello peti pos-  
 sint, III. 376. 377. 379  
 a. *Antistitium* quo jure præceperunt Romani  
 ne Græcis bellum inferrent, III. 514  
 a. *Anticibis* quando finitur, II. 686. quid  
 sit, 719. ejus vera ratio, *ibid.*  
 ANTIGONUS ridet aliquem sibi libram  
 de justitia adferentem, P. 3  
 a. Antigoni responsum de eo, quod regibus  
 liceat, P. 35. cur bellum gessit cum so-  
 cis, II. 20  
 ANTIOCHUS, II. 167. an jus habuerit  
 in Hebræos, I. 342  
 c. Antiocho q. o jure resisterunt Judæi, I.  
 370  
 a. Antiochena Ecclesia olim fuit primaria,  
 III. 400  
 a. ANTONINI benignitas, I. 365. quo sensu  
 dixerit, se esse mundi dominum, legen-  
 daum maris, *in l. 9. ff. de l. Rhod. de  
 juri.* III. 475. 476. ejus constitutio con-  
 tra dominos nimis duros in servos, IV.  
 20. ejus constitutio l. 17. ff. *de bon. et  
 mal. lib. 28. c. 1.* IV. 249. 270  
 ANTONIUS an vera belli civilis cum  
 Octavio c. uis fuerit, III. 454  
 a. Antonio bellum justum, licet injuste in-

- natus illatum, P. 228  
 AODRES quo jure tyrannum necavit, I.  
 354. c. 387  
 c. *Apanagium* cur constituitur postgenitis,  
 II. 419  
*Ἀπαίρεσις* quid, II. 55. c. 77  
*Ἀπαίρεσις*, c. Abdicatio, III. 301. c. 375  
*Appellatorum* judicatio qualis, III. 459  
 c. Apostolis qualis potestas data ad coercen-  
 dos refractarios, I. 153. episcas aliecas co-  
 medentes quo sensu Christus excuset, II.  
 97  
 non *Apparere*, & non esse, tantundem va-  
 lent quoad eum, cui non apparet, II.  
 553  
*Appellare* a subditis interdum non licet, II.  
 171. Appellari ut ab aliquo nulla ratione  
 possit, jus est solius imperii summi, *ibid.*  
 Appellationis extensio an a subdito acquiri  
 possit, *ibid.*  
*Appetitus* bonum desiderat, sive verum, si-  
 ve imaginarium, II. 292. mali quoque  
 declinandi studium in se comprehendit,  
*ibid.*  
 r. Appetitus socialis an proprius humano ge-  
 neri, P. 43  
 c. APPIANVS de populis dedicationem of-  
 ferentibus, & non receptis, I. 261  
 c. *Apphumbatio* in quo differat a ferrumina-  
 tione, II. 515  
*Appitudo* juris species quid, I. 3. c. 26.  
 III. 180. moralis non facit nasci obliga-  
 tionem restitutionis, III. 180. bene di-  
 stinguenda cum proprie debito, ubi con-  
 currunt, II. 369. ad rem, distinguenda  
 a jure proprie dicto ad rem, III. 180. non  
 enim jus dat dominium, *ibid.* sed oc-  
 casum tantum ad jus, 261  
 c. APULIENSIS de diligendo inimico, I.  
 350  
 c. *Apulejans* legis historia, III. 24  
*Aqua* profluens quænam sit, II. 62. c. 108  
*Aquam*, & terram dare, 227. & *Aquam*  
 corrumpere in bello an liceat, III. 667.  
 c. 687  
 c. *Aqua* ab haurienda cur nemo impediri pos-  
 sit, vera ratio, II. 102  
 c. *Aquilus* veneno in hostem usus,  
 III. 583  
 c. *Aquila* legis ratio, II. 24  
*Ara* missacordæ apud Athenienses, III.  
 416. c. 440

v. Ara

- s. Ara non prebit criminum reis in V. Test. l. 161.
- c. *Arabes*, quomodo apud eos in regnum succedatur, II. 461.
- A R A T U S *Sicyonius*, II. 161. c. 187. IV. 275. c. 280.
- A r a t o r i b o v i p a r c e n d u m , IV. 225.
- c. Aratum apud Græcos prohibebatur addici creditoribus ob fœnus, III. 629.
- A r b i t r e r d e b e l l o l e c t u s d e p o s s e s s i o n e p r o n u n t i a r e d e b e t , IV. 340. c. 374. ejus officium quod, 339. c. 373. 374. Arbitri reges, vel iudices, *ibid.* compromissarii pacis, 338. c. 371. 372. provocare de iis num liceat si iniquum statuerint, 338. eorum exempla, III. 486-488. n. ad eos provocare licet, ne res metu censeatur derelicta, II. 166. Arbitrorum genera, IV. 338. c. 371. 372.
- v. Arbitri quoniam decident, quinam saltem assentiant, IV. 372. Arbitrorum tertium genus, *ib. vide* Mediatores. Ad Arbitros nemo tenetur provocare, neque propositos acceptare, 373. a quibus Jure Rom. provocare liceat, *ibid.* Arbitrio alterum se subijcere, locutio explicatur, 375. Arbitrium boni viri quid J. C. Rom. 372.
- c. Arbitraria negotia quoniam dixerit Romani, III. 148.
- A r b o r v i t æ , & arbor scientiæ boni, & mali, cujus rei symbolum, II. 55. c. 78. Arborea frugifera in bello nefas est excindere, IV. 220. non si jaculatores impediunt, 222. n.
- v. Arbor cedit solo, ex quo radices egit, jure nat. II. 155. 156. frugifera in bello vastare jure nat. licet, steriles non item, IV. 7. cur id prohibuit in Dent. XX. 19. *seq. ibid.*
- c. A B C H E L A I doctrina de justo, injusto, *ibid.* P. 33.
- c. *Archicancellarium* Imperii origo, III. 493.
- A r c i f i n i i a g r i , s i v e o c c u p a t o r i i , II. 129.
- c. Arcifinius ager quid, II. 491. acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* & omnes usus privatos fluminum, *ibid.* si vendatur adjecta mensura factæ demonstrationis gratia, tunc periculum, & commodum est emptoris, 500. quid si vero taxationis gratia, *ibid.* de arcifinii, & limitati distinctione quid sentiat H. Cocceius, 155. *Vide* Ager.
- v. AREUS patris suo Cleonymo antepositus, II. 468.
- Synonym Coccei.* Tom. IV.
- c. A R I A S scriptor de bello, P. 82.
- A r g u e n t i s p a r i b u s p a r t i u t r a p r æ f e r e n d a , III. 92. qualia in judicandis moralibus, *ibid.*
- c. A R I S T I P P I o p i n i o d e j u r e n a t . P. 33.
- c. *Aristocratico* in statu qualis libertas, I. 292.
- A R I S T O C R A T I S Decretum pro Charidemio, III. 621. c. 629. 630.
- c. A R I S T O T E L E S d e j u s t i t i a n a t u r a l i , P. 35. de socialitate, 44. ubi amicitia, ibi jus, 74. ejus laus, 87. ejus assertum de virtute in medio consistente examinatur, & refutatur, 88. *segg.* de veritate omnibus auctoritatibus præferenda, 92. quo sensu dicat, quædam esse, quæ statim, ac nominantur, cum malitia conjuncta sunt, l. 49. de pluribus civitatis societatem incunctibus, 325. imperium in quo consistat, 246. per, populos natura servos quid intelligat, 262. de Persarum in liberos suos imperio, II. 243. de pluralitate suffragiorum, 315. de hereditate non testamentum, sed agnatione deferenda, 361. 366. ejus locus de gratia referenda beneficiis male trahitur ad materiam successionis, 426. de motu, 538. de mutatione imperii, 544. de voluntate, 603. de indigentia, rerum mensura, 705. 706. quo sensu *Top. I. 13.* sumit justum, III. 501.
- A r m a apud Romanos postliminio cor non recepta, IV. 120. c. 167. hosti alicuius subministrare, hostis est, III. 557. adimittunt populus subactis etiam jure mixti imperii, 95. Armis hostium an ad decipiendum uti licitum, 563. nomine quid veniat, 233. c. 154. 602.
- c. A r m a a D e o d a t a , I. 115. eorum in carnalia, & spiritalia, distinctio Pauli explicatur, 153. illicitorum usus an iusta belli causa 391. 377. Armorum sanctimonia, 582. licita quæ juxta H. Cocceium, 673. quæque illicita, 579. *segg.* 590. & quando fiant licita, 580. 581. in dubio judicium est penes principem, 593. Jure naturæ viæ dantur illicita, 685. durante bello semper sunt merces interdicitæ, 601. Græci legislatores prohibuerunt addici creditoribus, 629.
- v. *Armatura* Dei, quæ commendatur *Eph. VI* 12. qualis sit, I. 153. 154.
- c. *Armatorum* lex cur naufragos bonis spoliabat, II. 196.

*Avaronica* successo, II. 32.  
*c. Archa* circa dationem varii moris, II. 709  
*c. Arriani*, quousque in eos servitum sit, III. 406  
*Arrogatio*, II. 223. definitur, *c. 132* in quo differat ab adoptione, *ibid.* quatenus sit modus naturalis acquirendi juris in personam, *ibid.* per eam non amittuntur jura sanguinis, *ibid.*  
*c. Arsaces* cur legatum suum capite punivit, III. 223  
*c. Artaxatorum* vastatio, IV. 7  
*Artes* gentium antiquissimæ, III. 55. sensum modo latum, modo strictum admittunt, III. 135. artium vocabula quomodo accipienda, 132. *c. 142.* 159  
*c. Artes* non sunt causæ corruptionis humanæ, II. 79. Magicæ, *vide* Magia.  
*c. Artifices* occidi possunt, jure belli, IV. 215  
*Arx* quid, III. 112. & unde dicta, *c. 143.* structa a vicino, qui pactione nulla prohibetur, non dat jus ad bellum, etiam cum damnum dare possit, 456. rumpit pacem sub lege amicitie intactam, IV. 234. Arcem ne quis in confinio pati debeat, quale fœdus, III. 94  
*Asperitatem* Aristoteli quæ, I. 171  
*c. Ascendentibus* natura non questum est jus succedendi, II. 401, 403, 430. nec alimenta a liberis, nec successio jure naturæ debetur, 411  
*c. Asctica* vitæ descriptio, II. 77  
*Asiæ* mos circa prædæ, IV. 36  
*c. Almoniorum* fata, III. 218. *vide* Macabei.  
*Assint*, *vide* Percussores.  
*Asseruationis* contractus, II. 658. natura, 669  
*c. Asseruationis* origo, natura, definitio, II. 712. *scq.* negotium ipsum, non vocabulum, cognitum JCtis veteribus, *ibid.*  
*Assertio* a promissione multum distat, III. 574. mera futuri quid, & quam vim habeat, II. 585  
*s. Assertio* nuda non obligat, II. 614. religiosa, *vide* Jusjurandum.  
*Asylorum* jura quibus prosunt, quibus non, III. 414. IV. *c. 208*  
*c. Asyl* privilegium templis plurimis gentium tributum, I. 160. jus non competit legato in domo sua, III. 234. A-

syla non prosunt indigentibus, 437. 418. hi deli debent, non vi extrahi, *ibid.*  
*Asylorum* jus sublatum a Tiberio, 440. in lege Mofica, expontur, 437  
*c. ATALABICUS* clericus ab inferiorum judicium potestate exemit, I. 234  
*c. ATHANASIUS* de pietate officii cæsi impie personæ coherentis, I. 140  
*c. Athenagoras*: Christianos judicio non contendere, I. 155  
*Athenienses* Corinthios an vicerint, secundum Polybium, IV. 338. victoriis quomodo uli sint, 265. eorum Resp. mixta ex Aristocratiâ, & Democratiâ, I. 204. an eadem manserit postquam in eam variz gentes suscepit, II. 523  
*c. Atheniensium* ducibus non jure proprio, sed jure administrationis saltem potestas competit, I. 272. Status mere popularis fuit, 319. nunquam socios ad se vocarunt, 326. excusantur quod in bello Mithridatico arma sumserint contra Romanos, 382. contra Syracusanos belli causæ, II. 20. non fuisse fradragi auxilia prestanto Corcyrensis, III. 161. cur Spartanorum legatos captos occiderunt, 231, 232  
*c. Atheum* inter, & providentiam negantem, fere nihil interest, P. 56. Atheismus peccat in defecta, 89, 91. an iusta belli causa, I. 191. Atheos punire cuique non licet, III. 377. quatenus puniri possint in civitate bene constituta, 391. exempla, *ibid.*  
*Atlantici* populi, II. 524  
*c. Atreni* obsessi a Severo quoniam strategum se liberarunt, III. 587  
*Atracitatem* facinoris quæ habere dicuntur, III. 540  
*c. ATTALI* hereditas quo jure adita a Romanis, I. 299  
*Atticorum* leges multæ ex legg. Moficis, I. 86. Lex de *επαρχίαις*, II. 209. jus de captivis redemptis, III. 117  
*c. Atticarum* legum cum Romanis, & Hebræis similitudo, I. 111. lex de capiendis tribus civibus alterius civitatis, quæ dedere, vel punire recusabat interfectorem civis Atheniensis, II. 628  
*c. Auzus* qua talis puniri nequit, III. 160  
*Aucupia* naturæ cuique licita, sed legem a terra accipiunt, II. 58, 59  
*c. Aucupia* cur prohiberi possint lege civili, vera ratio, II. 87  
*Aves*

- Arva* quoru[m] sint, II. 59  
*c. Arva* occupato territorio nanant nullius, II. 91, 482  
**AUGUSTI** Octavii bellum contra Antonium, injustum, I. 172. negatur, c. 228. vide Octavius.  
**AUGUSTINUM** scholæ quædam solum sequendum sibi proposuere, & perperam, III. 579  
*Augustinus* : in bello silere jura, P. 41. de jure etiam inter latrones, 74. num rerum fieri possit pecus, I. 51. de lite legitima, 127. quo pacto meretrices ad baptismum admittendæ, 156. an fas sit Episcopo pro reus intercedere, 160. de termino cognationis, II. 273. de sceni-  
 corum verecundia erga parentes, 279. de nuptiis cum consobrina, 304. de jurante per lapidem, III. 35. de iusto bello, 578. de mendacio, 608, 616  
*Auctores* belli injusti ab aliis discernendi, IV. 192. Auctorum depravata, & sinistra quandoque de rebus judicis, I. 172  
*Auctoritas* ab imperio differt, I. 188. nostram quibus impertitur, ea nostra facimus, 312  
*Avare* Cicerules S. Cæna prohibiti, I. 306. n.  
*Avspicia* apud Romanos quis habebat, IV. 413  
*Avstrasia* regnum quo jure sibi vindicare voluerit Gallie rex, II. 175  
*Avtochiria* naturæ jure prohibita, I. 61. III. 381. nec non Jure Romano, II. 33. 255. male refertur ad judicium zeli, III. 347. est verum homicidium, adeoque illicita, 254. passim apud gentes pro licita habita, & a philosophis defensa, *ibid.* ex quo principio, 255  
*Avtonomia* quid, I. 190. ea sublata tollitur imperium salva cæterarum civitate, II. 541  
*Avunculo* nubere, prohibuitur natura II. 178. 282. & ejus viduum ducere, *ibid.*  
*Avus*, avique, quando nepotum curam agere teneantur, II. 372  
*Avus*, avique, ut pro mortuo filio, filiaque, curam nepotum suscipiant, id ex jure naturæ est, II. 412

*Auxilium* ab una parte promissum intelligitur sumtu petentis, III. 136. mittere quis excusatur, 145. venisse quando dicitur, IV. 422. amicis præstandum si facile, & sine incommodo possit, III. 523. quo jure, c. 524. in bello ut præstetur cuius generis fœdus, 93. cujus impendis debeat, 115. debitum ex jure proprie dicto qui non præstat ei, cui sit injuria, damni dati tenetur, II. 281. 282. fœderatis quibus præstandum si bellum inter se ipsi gerant, III. 101. hosti quoquo modo præstitum causam dat ad bellum iustum, 557. Sed ut de novo iudici oporteat, 641. c. 652. veniam meretur si ex officio sit præstitum, IV. 192. promissum quo casu fœderato promissor mittere non teneatur, III. 145. in pacto non faciendæ deditionis si advenerit, quale intelligatur, IV. 421. c. 429. Sociis novis contra veteres an præstari possit, qui in fœdere caverant, ut utriusque populi socii ab utroque populo sint tuti, III. 136. in præstando non socius vetustior, sed justior causa præstetur, 523. negatur, c. 533  
*Auxilia* terre bellanti licet natura, I. 391. in ea quid juris hosti, *ibid.* non possunt bellum gerere si principalis nobis, *ibid.* in genere promissa non debentur socio meo bellum contra confortes religionis meæ, hujus extirpandæ causa, gerenti, III. 222. promissa simpliciter cujus sumtibus præstanda, 160. præstare licitem est naturæ jure bellanti, 529. quid si quis simpliciter promissit in ensum existentis belli, *ibid.* c. 533

*Avdoprix* quid, II. 55. c. 77  
*Avzala* quid contulerit ad jus naturæ, P. 83

## B.

- B** *Alenarum* de captu controversia deciditur, II. 243  
*B. ALIONIS* casus, IV. 407  
*Bannitor* occidere, num etiam interna iustitia, & coram Deo sit iustum, III. 285  
*Barbaros* prædationibus vexare, laudatum Aristoteli, & quare, III. 93. male a Grecis pro hostibus habiti, 457. nisi  
 & r r z quæ

- qui bellis, quam hostibus similiores sunt, III. 303
- c. Barbarissimus* quid sit Epiphano, III. 211
- B. A. C. L. A. T. I.* sententia de jure resistendi, quod sit penes populum, vel majorem ejus partem, I. 341
- c. B. A. R. D. A. S.* *Sclerus* perduellis, I. 366
- c. B. A. R. O. N. I. U. S.* irascitur Episcopis Justiniano obsequentibus, I. 241. quam infelicitate probare conetur, Ecclesiam regibus non turbelle, 244
- c. B. A. S. I. L. I. D. E. S.* iurare nolens, I. 155
- c. B. A. S. I. L. I. U. S.* quid opponat Principi idololatriam jubenti, I. 157
- c. B. A. V. A. R. I. Z.* Dux qua lego pacem ab Henrico Aucupe accepit, I. 241
- B. E. L. L. A. G. R. O. S.* vastari non permittunt in bello, sed sub tributo eos præstare tutos, & quomobrem, IV. 224
- c. B. E. L. G. I. U. M.* in dotem datum, etsi non sit regnum patrimoniale, I. 299. Belgicæ societates mercenarie, utque potentissimæ, alieno subfunt imperio, 278
- c. B. E. L. L. A. R. I. I.* cavillatio adversus Gothos de lucis minus custoditis, IV. 386
- B. E. L. L. A. N. D. I.* pro alio iustæ causæ, III. 520. jus inferioribus potestatibus quibuscumque concessum, I. 168, 169. Bellantium extra territorium quæ capiuntur, an jure belli acquirantur, IV. 48. Bellare quidam lege vetantur, I. 390
- c. B. E. L. L. A. N. D. I.* licentia probatur ex novo fœdere, I. 138. Belligerantium utriusque factum pro jure haberi, cur dicatur, IV. 146
- B. E. L. L. U. M.* a natura quo sensu, I. 79. juris gentium quo sensu, 81. an vetetur lege, quæ data est Noë, 82. an evangelicæ, 86, 89, 95. actionis nomen non est, sed status, 2. IV. 382. Christiani aliqui plane improbaverunt, & quare, I. 105. privatum publico reipsum prius est, 2. injustum ex quibus causis dicatur, 95-105. aliquando idem est, ac non solenne, ut justum solenne, 168. Belli potestas regi concessa, de potestate externi belli intelligitur, 311. definitio, 2. vocis origo, *ibid.* an justum aliquod jure naturæ, 76. aliud privatum, aliud publicum, aliud mixtum, 161. privatum an licitum post constituta judicia, & quibus casibus, 164. privatum aliquod lege Moysi permissum, *ibid.* an cum Evangelio pugnet, *ibid.* Ambrosii,

& Augustini dicta contra illud, 165. Cn. Manlii in Galatas an justum, 171. item Caji Cæsaris in Germanos, *ibid.* Octavii, & Decimi, nec non Cassii, an justa bella, 172. Publicani solenne, vel minus solenne, 168. gerere, reservatum habenti summum imperium, 171. quando, & quatenus ab inferioribus potestatibus geri possit, & an tale bellum publicum dicendum, 169. & an ab illis geri possit, ex conjectura voluntatis superioris, 171. civile an sit pejus tyrannide, 353, 354. Bellum pacis causa gerendum, 2. III. 521. ad injustum nemo obligatur, I. 211. II. 590. III. 8. 101. ejus efficientes causæ, principales, adjuvantes, instrumentales, I. 388. Bello quæstio quædam Regis propria sunt, 192. Bella pro aliis per naturam licita, & probata, 388. iusta ante Moysen, 79, 80. iusta Moysi extra causas a Deo iustas, *ibid.* improba Hebræorum postremis temporibus, 103. Bellum incipit naturaliter ubi iudicia deficiunt, P. 15. II. 3. Male geritur, nisi intra juris, & fidei modum, P. 15. justum esse non potest, nisi quod ob injuriam sit susceptum, II. 2. 3. five eam, quæ sit contra J. G. five eam, quæ contra J. N. III. 102. non licitum ob nimiam potentiam vicini tantum, II. 18. Belli causa iusta injuria sola. 3. defensio vitæ, 5. Bella publica sine causa, injusta, 2. causæ suætoriz, & iustificæ, & principia illius, 1. 2. Bellum evitari quibus modis possit, III. 485. *segg.* honestum non est, nisi summa necessitas, & vera charitas efficiat honestum, 511. suscipi non debet ob delicta quævis, 300. nec ob inchoata solum, nisi certo casu, 301. non nisi ad juris confutationem, P. 15. II. 3. 4. in civilibus an sit jus legationis, III. 200. ad injustum nemo obligatur, 101. 523. ut justum sit J. G. quid requiratur, 637. justum dicitur interdum quoad effectus externos, 184. 490. nec fit injustum etiam si ex animo gerentis vitium accedat, 463. sic justum est quod reges suscipiunt in eos, qui necesse, nec suos, sed J. N. aut G. violant, 102. ex iusto etiam magistratus subditis tenetur quatenus damno eos efficit, quod prævideri poterit, 511. solenne injustum esse potest



potest quoad iustitiam internam, II. 3. III. 490. Belli solennis effectus alius est licentie, alius domini, 659. Belli si quæ sunt causæ tantum ad poenam ab aliis sumendum iniustitiæ suspicionem præbent, nisi ob scelus manifestum, & atrocissimum, 305. itaque non temere suscipiendum etiam cum iusta puniitio, 503. maxime contra eum, cui pares vires sunt, 510. Belli causa quibuscumque ipsum bellum, id quod iniustissimum, 454. Belli causæ iustitiæ, clare, evidentesque esse debent, & quæ palam possint proponi, 541. cur publica proponantur, 558. his si quæ bella destituuntur, latrocinia sunt, 454. Omnes autem, qui bella suscipiunt, credi volunt sibi tales causas esse, IV. 213. itaque periculosum de iis inter duos pronuntiare, III. 659. suasoriæ causæ solæ, absque iustitiis, latrocinium ex bello faciunt, 454. etiam conjunctæ iustitiæ bellum ab iniustitiis non vindicant quantum ad eum, qui suscipit, si ob solas suasorias ineatur, 461. Belli Punici secundi causâ quo sensu fuerit iusta, 184. Belli societas an cum infidelibus licite aneatur, 96. Bello multa mala etiam in innocentes veniunt, 483. iustum, ac solenne quid, 634. Bellum ex edicto, 617. pro sociis, & pro amicis, 523. suscipi potest pro quibusvis hominibus, 524. an licitum pro subditis, & alienis, 524. 525. an in eos, qui in naturam delinquant, 302. an ut cogantur aliqui fieri Christiani, 313. geri potest per homines improbos, 545. 576. pro solo offensivo quando sumendum, 337. iustum aliunde vitium habere potest, 463. an utrumque iustum detur, 490. omittendum sæpe nostris, & nostrorum causa, 506. ob poenam suscipere, debet esse validioris multo, 510. suscipiendum ex necessitate, aut occasione, 510. 512. pacis causâ gerendum, 521. statim geri potest, ac inditum est, 643. Belli causæ iustitiæ debent publicari, 443. denunciandi formulæ, 619. indictio, 614. 639. 618. 619. circa eam instituta civilia, 641. Bello non indicto an capta captivum fiant, 642. iniusto extortum secuta pace an repeti possit, 184. ex Bello irregularitas, 512. Bellorum mala, *ibid.* pro alienis subditis suscep-

torum exempla, 302. 515. Bello an peti possint persecutores Christianismi, 316. Bella sine ullis causis feritas, 454. ex causis suasoriis, non iustitiis, prædatoria, *ibid.* Bella an suscipienda ob delicta in Deum, 305. pro subditis iusta, & an necessario suscipienda, 520. ob leves causas vitiosa, 401. Belli ob legatos violatos, 210. ob sepeliendos mortuos, 248. ob poenam, 300. Bellum finis quomodo possit, I V. 127. civile prædam plerumque militi omnem promissive concedit, & quare, 46. iniustum non nisi iniustus prodit effectus, etiam si sit solenne, 171. nec a l trocinio differt quoad jus internum, 272. iusto quantum quis consequatur J N. 126. non solenni res quomodo acquirantur, 48. in Bello quæ capi, & non capi possunt, 217. 218. 219. iniustum qui possit, recte ad impensas solvendas optegit, 218. Bellum pacis causâ, 161. iniusti effectus iniusti, 175. Belli vindicta modum excedere non debet, 184. non iusti causæ possunt esse probabiles, 192. Bello capta jura gentium acquiruntur, 26. 27. cui, 26. 29. ea singulorum fieri, frequens sententia, 12. civilium crudelitas, 72. iniusto capta an restituenda ab eo, qui cepit, 175. & an restituenda ab eo, qui detinet, 175. & an tunc quid detrahi possit, 175. si consumpta sint, bonæ fidei possessor non restituit, *ibid.* Bello civili res quomodo acquirantur, 48. in Bellis civilibus quare occisi captivi, *vide* Captives, quare in iis capta captivum non sunt, *vide* Capta. Bellum defensivum, *vide* Defendere. Belli jure quoniam occidi possint, *vide* Occidere.

c. Bellum dicitur, I. 23. 24. vocis etymologia, 24. 25. Bellum inter, & pacem, non datur status medius, P. 13. I. 23. Bellum quando dici possit, III. 196. Belli licit jure naturæ vera ratio, I. 119. 24. 4. Belli approbasse Deum, certissimum indicium, 122. Evangelio non contraria, 160. Bellum ex quo jure sit, P. 69. quæ in eo jura silent, 75. ratio belli, *ibid.* Bellum est verum iudicium, *ibid.* Est I. 23. comparatur alibi, IV. 170. & cum lite privata, III. 500. an excludat jus, P. 41. 42. Belli jus esse, probatur ex effectu, 76. ab ejus

definitione recte, an male Grotius excludat iustitiam, l. 85. Bellum iure naturæ licitum esse, quomodo probet Grotius, 115. Vera juris Bellerum ratio, *ibid.* *segg.* quale iustum dici possit, 223. Belli causæ, initium, & occasio, quomodo differant, ll. 19. Belli causæ quædam, l. 154. Belli tot fontes, quot actionum forensium, P. 81. Bellerum licentiam angustis admodum finibus circumscriptis Grotius, *ibid.* de Bello scriptores, 82. in omni Bello, sicuti in libris privatis, tria considerand. veniunt, personæ, causa, & processus, III. 577. id demum licitum est, quod tendit ad reparationem juris nostri, *ibid.* & sine quo iusta victoria obtineri nequit, 578. quam illicita, 579. *segg.* Bellum est verillime Dei iudicium, cxi. in eo quantum liceat, systema Grotianum exponitur, 591. *segg.* & refutatur, 596. Bella non nisi ad incendiam injuriam licita, ll. 22. in Bello licita, & illicita quæ, III. 6-2. Bellum gerere non nisi summa Potestas potest, P. 81. idque recte docuere JCI Romani, III. 674. Bella per quos gerat Principes, l. 291. Belli actus sunt vel publici, vel privati, IV. 51. privatum Grotio quid, l. 24. 213. publicæ definitio accurata, 212. Grotius id male jurisdictioni tribuit, *ibid.* mixtum non datur, *ibid.* quinque casus, quibus mixtum dari videtur, 214. inter gentes aliud non datur nisi ut inque publicum, IV. 346. privatum ex eadem ratione sequitur, qua publicum, *ibid.* in Belli causa duo sunt: iustitia causæ præterita, & qualitas, s. iustitia bellum suscipientis, P. 76. Belli tempus iustum exitus, 77. sola iusta causi quæ, III. 464. causa naturæ iure iusta sit necesse est, 596. processus contra hostem in infinitum licitus, eodem iure, *ibid.* iustum esse potest, etsi causa movens sit vitiosa, 464. Bellum, cui iusta subest causa, ut illatum utilitatis ergo, non adeo definit esse iustum, 480. Belli causam iustum qui scit se habere, etsi documenta non habeat, licite bellum suscipit, 494. iustum nullum est in causis dubiis, 492. Iustum inter, & iniustum, dicitur nullo nullum usum habet, IV. 276. 279. inter summas potestates nec iustum, nec iniustum asseri potest, 315. est ju-

dicium rei controversæ, quod quæque pars sibi jus asserit, alteri negat, 127. iustum sit, an non, cuius sit iudicium, III. 602. causi tamen cur plerumque scriptis exponi solent, 602, 607. iniustum dici nequit ante ultimam victoriam, IV. 84. quia per eam demum de ejus iustitia deciditur, III. 455, 498. de Belli inter gentes iustitia pronuntiare, non periculosum solum, sed & illicitum est, 676. iniustum gerens quando teneatur ad restitutionem, l. V. 187. Bellum quo sensu utrinque iustum dici solet, 153. nullo sensu sic vocari potest, III. 594. ne quondam processum quidem, 497, 498, 500. Bellum solenne quale Grotio dicitur, l. 126. & quid in illo obtinere putet, P. 85. quale iustum credat, l. 126. quale plenum, & minus plenum, *ibid.* Belli in solenne, & minus solenne, distinctio Grotiana explicatur, examinatur, & rejicitur, 221, 222, 223. ll. 21. III. 498, 501, 643, 654. huius inventi causa, 675. Bellerum ex mandato tacito gestorum ratio, & exempla, l. 126. Bellum qui scit se promeritum, licite se defendere nequit, II. 52. quid si contrarium bona fide putet, *ibid.* Bellum ne alter populus alterius iniustum gerat, si pactum sit, an illi liceat se defendere contra illatum? affirmatur, III. 162. Bella ob Ruporem, vel in penam aliarum gentium, an valeant, 329. punitiva Grotio quid, 373. Bello peti an, & quatenus gens possit ab alia ob injuriam alius illatam, 376. *segg.* Bellum pro aliis suscipi nequit, 528. ut suscipiendus belligeri potest, 529. pro salute patriæ sanctissima res est, 552. Bello cur gentes tues Deos, quasi virtutes, præfecerint, 591. Bellum cur ex edicto geratur apud Romanos, 636. cur dehumidari debeat, *ibid.* in offensivo semper necessaria aut indicio, aut clarificatio; in defensivo neutra, 648. ne clam, vel dolo inferatur, id non ad fortitudinis præstantiam demum, sed ad jus pertinet, 653. Bella in prædones, subditos, civis, plane non dantur, indeque male vocantur minus solennia, 654. Bella civilia ad quem statum referenda, l. 27. naturaliter non sunt bella, 23. nec ullum in iis jus bellerum obtinet, III.

117. 186 in bellis civilibus nec exercitum conficiendi, nec transeundi jus est, 11. 100. & nemo libertatem amittit, 111. 40. Bellici juris regula generalis, 1. 117.
- c. Belliarum* ulus in praeliis illicitus, 111. 588.
- Beneficii* in negotiatione nulla est injuria, 11. 72. ex beneficio damnum sentire neminem oportet, jure nat. 662. nec credendum est, quinquam eo se voluisse obligari, 111. 145. Beneficio vicem rependere naturaliter nos obligari, quo sensu dicitur, 52. Beneficiorum ordo naturalis quis, 11. 375. Beneficii actus quotuplices, 655. Beneficium a servis etiam potest proficisci, 11. 250. deestatum huic, aut illi an contra juramentum iuste praestetur, 111. 7. 8. in Beneficiis confutendos gradus observandi, 99. Beneficia etiam malis debent Christiani, *ibid.* etiam ignotis tribuenda, 95. regum quotuplicia, 57. principis an durent post eius mortem, *ibid.* & an semper revocari possint, *ibid.*
- c. Beneficium* qui in me contulit si postea injuriam mihi fecerit, an tunc separatae dentur actiones, an vero compensatio obtineat, 11. 319. *Beneficii debitor* quo sensu dicitur in l. 54. §. 1. ff. *furt.* 111. 73. Beneficus ut accipiat, dignus est decipi, 11. 424.
- Benjaminitarum* cum ceteris Israelitis controversia, 111. 7. quo jure iis matrimonia negarint Hebraei, 11. 72. cum rapere permisissent, an facti perjuri, 111. 7.
- c. Berosi* testimonium de Abrahamo, 1. 223.
- Bestia* dominus an ex facto bestiae teneatur, 111. 425. in bestias proprie poena non cadit, 446. bestias quo sensu iustitia tribuitur, 1. 12. in bestiis quo jure puniatur concubitus cum eis, *vide* Concubitus. *Vide* Bruta.
- c. Dn. BOCHATUS* de militia promissua Helvetiorum, 11. 363.
- c. Bodemeria* quid sit, 11. 689.
- c. BODINI* circa rationis insufficientiam error, P. 37. ejus opus de Republica laudatur, 101.
- c. BOECLER* tractatus ineptus de primis naturae, 1. 118.
- c. Boetiorum* perfida cavillatio, 111. 158.
- c. Bobrenia* regis quae sint partes in electione Romanorum regis, 11. 321.
- c. BOMILCAR* cur non punitus ob eadem Malfivae, 111. 525.
- Bonum* publicum privato prehabetur, 1. 315. Bona avita in successione distinguuntur a noviter quaesitis, 11. 375. 377. quibus naturaliter relicta censentur, 375. noviter quaesita naturaliter creduntur proximo relicta, 377. legatorum an possint pro debito capi, 111. 208. subditorum ex facto superiorum obligantur ex jure gentium, 619. 620. jure civili, aut jure gentium quaesita aequae alienantur in pace, 53. 11. 326. Bona, & iura, non amittuntur ipso facto, nisi lex aliqua factum velit habere pro re iudicata, 111. 415. imaginabilia falsa sunt, 293. regni quibus calibus alienari possint, vel non possint, 11. 324. Subditorum alienari, & perdi possunt a rege, jure supereminentis domini, *vide* Dominium. Bona cur obligentur pro delicto imperantis, aut civitatis, 111. 619. ut transeant cum oneribus, cum dominio rerum est introductum, 618. vera extra virtutes sunt aut delectantia, aut utilia, 292. in Bono profectum Deo debemus, ut nec libertatem ejus nobis valeamus eripere, 8. Bonorum electio quibus regulis ineatur, 507.
- c. Bona* casu, & ad tempus saltem posita in territorio, quomodo subint illius potestati, 1. 235. mobilia, & immobilia, subint potestati territoriali, 234. Bonorum regis privatorum dominium esse dicitur, publicorum imperium, 1. 284. Bonorum circa distinctionem acerrime lites Doctorum componuntur, 11. 418. *frqq.* Boni si opprimantur, quid inde colligendum, P. 78. Bonitas intrinseca Juri naturae non datur, 57. 1. 43.
- c. Boruffie* Regis decisis de rebus domanialibus a Stanislaw vindicatis, Augusto tradendis, 1. 383. ejusdem jus in Silesiam 11. 190. *vide* Silecia.
- Bot* strator injuste violatur in bello, 11. 222.
- Bovurnol* quae Aristoteli, 1. 173.
- Brabantorum* lex contra liberos ex secundis nuptiis, 11. 375.
- c. Brabantiam* quo jure Galliae rex sibi devolutam contendebat, 11. 417.
- c. Bragantina* domus jus in Portugalliae regnum, 11. 176. 466.
- c. Brancida* in eos servare jure potuit Alexander,

- xander M. III. 443  
 BRASSIDÆ cavillatio III. 134. cur non  
 admittenda, vera ratio, c. 155  
 BRENNI bellum cum Fano Apollinis,  
 IV. 228. causa belli, III. 454  
 e. BRUTISLAUS, III. 646  
 e. Bruta an ad utilitates suas natura ducent  
 ferantur, P. 45. an obligentur ad id,  
 quod natura æquum, & bonum est,  
 I. 52, 53, 54, 55. an ratio brutis,  
 & qualis, 53, 55. cur aliquando pun-  
 nita, 55. inter ea, & homines dissen-  
 dentia Grocio quæ, 119. an injuriam fac-  
 ciant, 128. vide Pauperes. iis aliquis  
 tributur cognationis intellectus, II. 480.  
 injuriam nec faciunt, nec patiuntur,  
 III. 344. Bruta occidendi jus unde, *ibid.*  
 e. BRUTO virtus quid, P. 34, 40. Brutus  
 jure bellum movit contra Antonium,  
 licet iniussu Senatûs, I. 228. cur vic-  
 ctus ab Octavio, *ibid.* ejus consilium,  
 & factum in occisione Cæsaris, cur im-  
 probatum, 265, 387  
 e. BRUTULI PAPIRI delictio, I. 321  
 IV. 152

## C.

- e. Cæcodæmonas adorans gens non ideo  
 ab alia bello peti potest, III. 394  
 e. Cædærum tactus, & efus, prohibitus  
 Judæis, quo jure I. 69  
 e. Cædæcum, III. 651  
 e. Cædes etiam justa ab antiquis Hebræis,  
 Græcis, & Christianis punita, III. 513.  
 vide Occidere.  
 e. Cædes ad Justitiam, non ad Ethicam  
 pertinet, P. 51. Cædium promiscua li-  
 centia non obtinuit, ante diluvium,  
 I. 120. II. 8  
 e. Cælibatus laudabilior conjugio, III. 657.  
 non nisi excellentibus ingeniis convenit,  
 II. 72  
 e. Cælibatus repugnat nature, II. 115  
 e. CÆSAR Jul. bello injusto petiit Ario-  
 vistum, III. 642. negatur, c. 653. lau-  
 datur ob fides in se injurias, 505.  
 piratas quo jure cruci affixit, cum ta-  
 men privatus esset, 272. c. 341.  
 e. Cæsar Jus civile ad modum redigere  
 voluit, P. 79. an potentibus Germanis  
 decedendus fuisset, I. 227. Romuli no-  
 men vehementer appetuit, 258. qua  
 lege imperium retinuit, & administra-

- vit, 266. privilegia ei tributa a populo;  
*ibid.* eo mortuo qualis status obtinuit,  
 267. belli inter eum, & Pompeium,  
 cause justicæ, & moventes, II. 20.  
 item belli cum Ariovisto, 51. cur no-  
 luit ad Pompeium legatos mittere, III.  
 214. quo strategemate Pompeii aciem fu-  
 dit, 531. quo jure potuit donare Dyr-  
 rachinis Flavii nomen, IV. 109. pace  
 cum Senatu facta, quo jure Marcellum,  
 Ligarium, Dejotarum, &c. persecutus  
 est, 131. regnandi causa jus violendum,  
 dicit, II. 186. ex ejus Commentariis  
 loca de Ambiorige, I. 277. de Germa-  
 nis & Suevis, 285. de horum agris, II.  
 162  
 e. Cæsares adoptati ab Augustis quo jure  
 habebant summam potestatem, I. 251.  
 252. quo tempore plenam, & regiam,  
 269, 272. eorum potestas ejus naturæ,  
 intuitu tum Imperatorum, tum populi,  
 278  
 e. Cæsari danda qua Cæsaris fuit, effectum  
 male applicatur a Grocio, I. 362  
 e. CAINI vox post comminationem divinam,  
 I. 83.  
 e. de Caini signo fabula, I. 129. cur a ta-  
 lione liberatus, *ibid.*  
 e. CALANI corium, IV. 264  
 e. Calpurnia Minervæ, vide Minervæ.  
 e. Calæum. de eo Anglos inter, & Gallos  
 controversia, II. 178  
 e. CALIGULA non suo jure imperium  
 tenuit, I. 270. quo titulo fructus ex ro-  
 gnis, belloque quæsitis perceptos viduis  
 regibus restituit, II. 578  
 e. Cambium, II. 657. quid, & qualis contra-  
 ctus, c. 686  
 e. CAMBYSES sacrilegium, IV. 14  
 e. CAMILLUS fortiori jus tribuit, I. 231.  
 cur noluit pactum inter Sulpitium, &  
 Brennum, ratihabere, III. 108  
 e. Campanis sociis cur assistere contra Sa-  
 moites Romani noluerunt, III. 122. an  
 postea deditis jure assistere? negatur,  
 127. Campanorum dolosa pactio de di-  
 midia armorum parte tradenda, III. 154  
 e. Camanæ se dedentibus parcere potuerunt  
 Israelicæ, III. 5. 6. c. 26  
 e. CANTI lis cum Pythio ob hortulos do-  
 lose venditos, II. 628  
 e. Canonæ quid constituant circa populationes,  
 IV. 225. de servis quomodo intelligendi,  
 74  
 e. Canon

9. Canones conciliorum quantum suppedient subsidia ad instruendum jus naturæ, P. 97. Canones Apostolici dicti, spurii, I. 161

c. *Cantale-Sassen* qui, I. 215  
c. *Cautoni* unus in præliis, III. 588

*Capere* bello, quomodo sit contra charitatem, IV. 238. homines in bello quatenus liceat, 244. Capienda non sunt bona innocentum, si ex debitoribus principalibus nostrum consequi possumus, 249. Capiendi jus esse potest sine acquisitione, 256. *Capta* acquiri capientibus, non solius belli est effectus, I. 270. sic enim J. G. dominus sit rei alienæ, qui cum suam, aut sibi debitam consequi non potest, eam sumit loco illius, III. 268. idque ipso facto, 623. sed hoc jus non primarium est, sed secundarium, III. 618. naturale jus quo sensu quidam dixerint, IV. 26, 27. *Capta* in bello solenni quo sensu dicantur, 26. quando acquirantur jure civ. gent. Europæ, *ibid.* acquirantur eo modo, quo res, quæ sunt nullius, 27, 95-97. (*vide Rapere*) etiam incorporalia, 48, 71, 97. an etiam singulis J. G. ut statuant interpretes Jur. Romani, 31. singulis quando acquirantur 33. acquirantur, cum suo sumtu militant, & quo jure 45. *segg.* quid interno jure ipsi acquiratur, 290. *Capta* Bello civili non acquiruntur quoad justiciam etiam externam, 48. in bello justo quatenus delictum excedunt, III. 624. IV. 256. (*vide Poena*) & ad poenam civis unius, aut magistratus suscepto, 237. aut a prædonibus gesto, III. 616. itaque hæ res redduntur, non donantur, IV. 221. nec acquiruntur *capta* bello non solenni, sed compensantur cum debito, *vide* Compensatio. *Capta* nec singulis acquiruntur, quæ ut publici ministri ceperunt, 34. 43. non compensari cum primario debito, quo sensu dicantur, 237. *Capta* civitates, populi, & id genus, olim patrimonialia regum fiebant, I. 192. IV. 95. n. *Captum* in bello injusto an liceat fugiat, 72. item an captus in bello justo, 252. *Capti* quando possint interfici, 203. *Captivus* bello quando quis censetur III. 28. dedere se alii, quam a quo captus est, an possit, IV. 422. fugitivus a Domino finito bello vindica-

ri potest, etiam si ad suos fingerit, III. 72. *Captivi* cur occiduntur potissimum in bellis civilibus, *ibid.* non occiduntur secundum jus naturale, IV. 183. nisi erimen morte dignum ante, vel post commiserint, III. 203. permutari, aut pretio dimitti jure possunt, ubi servitus non est in usu, 253. pretium id unde definiatur, *ibid.* *vide* Redemptio. quo jure fiant, cum vix utrumque justum bellum esse queat, 244. quatenus tales etiam justitia interna fiant, ubi id per externam licet, 245. servi non sunt apud Christianos, & quare, 71. *Captivus*, & tamen non servus, ubi servitus in usu, 245. *Captivi* Duces cujus sint, IV. 76. n. occidi debet triumphari apud Romanos, III. 664. *Captivi* reges pacem facere non possunt, si regnum habuerint ex consensu populi, IV. 321. non tamen jus imperii penes populum, sed tutela ejus, *ibid.* *Captivos* ob delictum carcere circa Pascha liberare, unde, I. 110. *Captivus* idem pluribus pretium debere potest, IV. 390. an redire debeat mortuo eo, quem redimere debebat, 391. *Captivi* promissum de reditu in carcerem valet, 421. ejus res nisi apprehense, non acquiruntur, 391. *Captivi* quorum in potestate nunc sint, 75. occidi belli jure possunt, III. 663. an quovis tempore occidi possint, *ibid.* de *Captivis*, & rebus cur specialiter conveniri debeat, IV. 113. *Captivorum* redemptio, permutatio, 253. redemptio quam favorabilis, 389. eorum posteri servi, 71. redemptionem quæ vetant leges an justæ, 390. bona Romano jure fisco cadunt, si hæres nullus sit, 218. *Capta* actû bellico quorum sint, 34. *Capta* bello quatenus conscientia pura acquirantur, aut retineantur, 256. bello injusto non sunt capientium jure interno, 272. prioribus dominis reddita, 273. *Capta* post pacem initam reddenda, 329. *Capti* bello servi sunt etiam circa delictum, 69. *Capti* consentunt qui intra præsidia ducti sunt, *ibid.* gratis dimissi, 254. *Capti* quibus acquirantur, 72. *Captorum* bello liberi, & posteri an servi, & quatenus, 70, 81. *Captis* parcendum in bello, 200. *segg.* exceptiones, quæ valgo contra adferuntur, 203. quid his faciendum

- ciendum ubi servitus in usu non est, IV. 351. Captivitas jus etiam injuria dicitur, 73. non est jus gentium universale, 75. quale huc temporibus, *ibid.* Cepisse bello rem quando quis dicitur, III. 638
- c. Capere quid sit, IV. 51. Capiendi in bello jus unde oritur, 187. Captura sine justa causa jure naturæ illicita, III. 654. Capere in bello licet in infinitum, IV. 151. Capiendi *personarum* jus a natura est, I. 59. III. 617. Captus quis dici possit, IV. 148. Captus hostis ex libero sit servus, 76. jure ipso naturæ, non aliquo, demum gentium 79. Capri bello jure naturæ servi fieri, & occidi possunt, 215, & 42. hujus licentie vera ratio, I. 141. IV. 91, 259, 260. eorum liberi cur servi fiant, 260. in Captos cur apud omnes fere gentes jus vite, & necis jure exerceri credatur, ratio, 78. Captos occidendi jus quando locum habeat, quando non, III. 632. Captura hostis in territorio pacato cur illicita, vera ratio, 680. Capti an licite fugiant, IV. 82. *seqq.* Captus quo jure, modoque se liberare possit promittendo, 427. Capti bello civili injuria occiduntur, & injuria servi sunt, 82. Capte filius est capax successionis, II. 404, 417. Capta persona, an etiam quod secum habet captum videatur, IV. 406. dimissa sub pacto ut faciat dimitti aliam, quo casu redire debeat in carcerem, quo non, 407. Captarum personarum, & rerum conditio Jure Romano, 148, 161. Capti bello cur apud Romanos non nisi siætiune legis Cornelie gaudebant jure postliminii, 146. Captos bello inter, & fato, distinctionis Jctorum Romanorum effectus singularis, ejusque vera ratio, 150, 151. *seqq.* Captus, & reversus, quod Jure Rom. rem rescissa usupatione petere possit, id fundatur in æquitate naturali, 161. Capti filius cur apud Romanos pro spurio habebatur, 147. in ejus debitis, creditive quid juris sit, 155. postliminio invitus non redit, 127. Captivi redimi Jure Romano non vetantur, 404, 405. Captivitas jus quo intuitu injuria appelletur a Jctis Romanis, 179, 180. Captura rei hostilis est modus æquirendi naturalis, & licet in infinitum, 354, 355. Capta quando censeatur res hostilis, 52, 53. Capta mari sunt capientis, II. 85. Capere jure nat. licet ultra summam debitam, III. 623. ut re vendra, vel creditori addicta residuum restituendum domino, *ibid.* Capta extra territorium belligerantium cur non acquirantur belli jure, vera ratio, IV. 63. Capri res hostiles, & res pacatorum diversâ ratione possunt, 240. Capta bello cedunt bellum gerenti, I. 291. Capiendi res hostiles ex consensu superioris jus plane distat a pignoratione, & jure repressalium, IV. 296. de Captis bello rebus, vel personis ubi nihil in pace dictum est, quid juris, 358
- Capita rerum, auctores belli, IV. 193
- Capitalia quædam delicta post Evangelium prædictum, I. 94. Capitales cognitiones cur defugerint Christiani, 109
- Capitatio exteris imponi nequit, quæ civibus ex causis Reipublicæ est imposita, II. 62
- Captio Romanorum adversus Carthaginenses, III. 238. Captivum exempla, 133
- Capta civitatis interitus, II. 524. c. 541
- c. CARACALLA quomodo fratricidium defendere nitatur,
- Carceris æstimatio non fit in libero homine ob id, quod in eum est conjectus, III. 183. Quæ carceris evitandi causa injusse sunt, excusabilia, 292. de in carcerem redeundo promissio an sit justa, IV. 421. 422
- c. in Carcerem conjectio infantis quomodo reparanda, III. 194
- c. CARDO quid, II. 156
- c. CARFANIA, III. 170
- c. CARNEADES Romæ disputans, P. 42. an responsoe Grotii confutetur, 43, 69. verior responso, *ibid.* ejus thesibus de utilitate ubinam fallat, 46. Principia ejus an conveniant cum principis Grotii, Pufendorfii, Cumberlandi, &c. 49. 50. cur jus gentium secundarium omiserit, 68. exempla, quibus probare conatur, justitiam esse stultitiam, 70
- Caro inbecilliam corporis conditionem significat, I. 103
- c. Carne vescendi jus cum ipso genere humano originem cepit, III. 345. Carnia humanæ comestio an justa belli causâ, I. 391
- Carnifices quomodo de justitia sententia inveniendi,

- Arvendi, III. 445. munere suo abstinere  
tanquam periculoso, *ibid.* n. de iustitia  
sententiae intruendi, & quare, *ibid.*  
sanctiores tyrannis, 558. & iis, qui  
mercedis folius respectu militavit, *ibid.*
- CAROLI M. electio, II. 533
- CAROLO M. jus datum a populo ordinandi  
Episcopos, I. 245. Romani & Occiden-  
talis Imperium jure victorie acquisi-  
vit, 300, 301. non ex concessione de-  
mum populi, II. 548. *seqq.* tria ingentia,  
atque inestimabilia beneficia, quae  
contulit in urbem Romanam, 449. for-  
mula, quam dedit, Italici Regni, 500.  
cur Imperium Germanicum veteri nomi-  
ne Romanum appellavit, 521. in Roma-  
nam urbem imperavit etiam antequam  
Imperator esset, 555
- CAROLUS V. abdicans regnum, I.  
34. ejus Decretum contra Pontificiam po-  
testatem, 241
- CAROLUS II. a proceribus Angliae sol-  
lenni edicto ad regnum revocatus, I. 379
- CAROLI Sapientia ultima voluntas in  
quantum valuit, I. 301
- CARISTEUS an inter Scepticos re-  
ferendus, P. 83
- CATHAGENA (*Job.*) de iuribus  
belli scripsit, P. 82
- CARTHAGO cives, an urbem significet, III.  
138. c. 162, 165.
- Castella regni successio, II. 385
- Castigatio utilis ei, qui castigatur, III.  
267. pro meritis, aut qualitate alterius  
ratione necessariae nil pugnant cum L.  
Evangelica, 276
- Castigatio verbalis prena non est, nisi  
a superiore fiat, III. 119. fieri potest  
ab aequo nocente, *ibid.* castigandi libe-  
ros jus a natura habent parentes, *ibid.*  
castigatio etiam ex dilectione fieri po-  
test, 149
- Castrum pacati hosti oppignoratum, vel  
ab eo occupatum, capi jure potest,  
IV. 53
- Casus improvisi conductorem non liberant,  
II. 666
- Casus quid, & cui nocent, 699.
- Casum probat is, qui allegat, 703
- CATRONS dolus III. 470. c. 613. ejus  
sententia Caesari se oppositis culpatur,  
509
- Cato male suasisse, Caesarem esse deden-  
dum, III. 644
- Catoniana regula JCtis Rom. quae dici-  
tur, II. 193. triplicem patitur exce-  
ptionem, *ibid.*
- Cautela sponso, III. 103. IV. 345, 411.  
ei satisfecerunt Romani, III. c. 103
- Causae jure naturae tenentur ad resti-  
tutionem domini ab eis dati, quorum o-  
pera utuntur, III. 198
- Causae quod habet, quod habet magis ho-  
nestas, quod magis utiles, potius eo,  
quod non habet, III. 141. injulit, &  
suavioris exempla, II. 1. III. 412. im-  
pellentes, quae peccatum excusant, 291.  
abstrahentes a peccato quae, 293. dis-  
pensandi intrinsecae, & extrinsecae, 290.  
subnascentes in bello, 556. IV. 217
- Causa quid JCtis Rom. II. 610. III. 71.  
Causae iustitiae in bellis, & judiciis quo-  
umque suspensa maneat, 498. in Cau-  
sis dubiis nullum jus belli est, 493.  
iustitiae & finisiora Grotio quid, P. 102.  
II. 19. Causae iustae non tres, sed una  
saltem datur, 25
- Causio innoxia adversus metus incertos,  
II. 18
- Cautionem exigere a vicinis potestate,  
ne laedat, nulla sine injuria potest, II.  
52. Cautiones de non offendendo, damni  
inseculi, ne eis fiat, &c. sunt meri juris  
civilis, 23
- CECROPIA lex de una uxore ducen-  
da, II. 206
- Celare quid sit in Contractibus, II. 695
- Centrum annorum non intelligitur com-  
munis vitae terminus apud Romanos,  
JCtus, II. 186
- Centuria quid, II. 156
- CENSUS legifera s. *ἀπογραφὴ* cur dicatur,  
II. 57. c. 83, 84
- Certamina singularia an permittenda ad bel-  
lum vitandum, II. 488. certo numero  
an licita, IV. 316
- Certamine in publico pro praemio quilibet  
sic contractus, II. 685. singularia ad fi-  
niendum bellum jure naturae licita, IV.  
170. vide Du llum.
- Certatio quid Ciceroni, I. 24
- Certus non est certiorandus, II. 660
- Certum jure naturae quid dicatur, II.  
415
- Cereus occisus occasio belli Aeneae cum  
Turno, I. 9
- CHAMA delictum in quo consistit,  
II. 279.

*Charitas* multa vetat, quæ ex jure stricto fieri possunt, III. 556. nos obligat sæpe ut clare loquamur, 563

*e. Charitatis* lex quid Grotio significet, P. 52. Charitas quatenus minuere potam possit, III. 377. tertia virtus a Servatore commendata, potest defletere in vicium, I. 148

*Chirographum* qui reddit, debitum remittit, censetur, II. 165. ratio, III. c. 157. Chirographi Thesalorum controversia, IV. 97. c. 108. 109

*CHRISTUS* non est tantum interpres legis per Moysen date, I. 87. ejus facta non omnia nos ad imitationem obligant, 167. ejus Passio non ex lege, sed ex patre, quæ, *ibid.* fabulis utitur, ut audientes cum non audiant, quo sensu, III. 567. legem implevisse quomodo intelligatur, I. 92. vim an exercuerit ad propagandam ecclesiam, ejiciendo vendentes e templo, 460

*e. Christi* precepta sua Moisaicis non opponit, I. 135. sed interpres saltem est loquutus Moisaicam, P. 94. quo sensu ipsum jura naturæ precepit, 95. leges non constituit, *ibid.* § 1. 73. 134. 220. sed natura statutas inculcavit, illustravit, exposuit, *ibid.* idque Prophetarum more, 220. quo sensu dicatur legis finis, 74. quo sensu sumat legem, 136. implevit legem ceremonialem, 141. 144. nihil prohibet, quod lege Moysi permixtum fuit, 142. doctrinam suam non opponit legi Moysi, sed Interpretationi inique Pharisæorum, III. 350. jura plane non præscripsit privatis, nedum magistratibus, 153. Christi, & Moysi plane diversa fuisse officia, II. 257. ejus præceptis quid occasionem dedit, P. 96. *extra Christum nulla salus*, quo respectu, I. 64. *seqq.* Christus jura quæ sita subditis Romanorum auferre nec potuit, nec voluit, 145. non prohibet necessariam defensionem sui ipsius, 216. 219. Christi mors spontanea ex duplici capite licita, 220. Christus subjectus seculari potestati, 243. quam caute regnum suum a mundano distinxerit, III. 478. 479. quo sensu adhibuit flagrum contra nundinatores; nec non spumum, & oleum in medendo, 479. vere, & recte simulavit cum comitibus Emmauinis, 607

*Christiani* non resistunt malis Imperatoribus,

etiam cum prætextus esset probabilis resistendi, I. 337. jurant per reas creatas cum respectu ad Deum, III. 10. etiam sine armis militant, 545. tenentur auxilio esse Christianis periculis ob religionem, 301. cogi non debent ad bellum etiam justum, 545. humanitatem majorem debent, quam alii, 225. præstare coguntur omnibus hominibus, quæ Hebræi circumcisi, II. 667. veteres sæpe consilia divina pro præceptis amplexi sunt, I. 107. P. c. 96. an resistere superioribus possint in summa necessitate, 337. 340. 350. veteres etiam in summa necessitate non resistunt cum potuissent, *ibid.* Christianorum fœderis inter se obligatio, III. 101. veterum sententia de juramento, 16. mos circa captos, IV. 75. Christianos an deceat ex præda questum facere, 291

*e. Christianus* non tenetur assistere Christiano bellum cum inhædibilibus gerenti, III. 120. 121. veteres quo sensu necessariam defensionem prohibere, I. 217. Christianorum veterum argumentum, omnia dogmata moralia Christi sparsa apud gentiliū philosophos reperiri, P. 88

*e. CHRYSEPPUS* naturalem legem describens, P. 35. 37. 39. 40

*e. CHRYSEOSTOMUS* de latius spargendis amicitia per affinitates, II. 296

*Cibus* quibus caro humana est, jure bello petuntur, III. 303. *vide* Caro. Anthropophagi. In defectu ciborum cur quod quisque commune habet, in commune cogitur conferre, II. 60. Lex de cibis veteris apud Hebræos exceptionem habet summa necessitatis, I. 341

*Cicatricum* æstimatio non sit in homine libero, III. 133

*e. CICERO* Jurisprudentiam definit, P. 37. quædam ejus loca ad justitiam naturalem pertinentia, 35. 36. 37. jus a natura ortum probat, *ibid.* § 39. Stuprum Lucretiæ vel ex naturæ lege improbat, 38. 39. I. 22. loca de potestati transgressorum legis naturalis, P. 40. veram differentiam agnoscit homines inter, & bruta, 46. ejus principia de socialitate, 48. leges utilitatis publicæ causa esse constitutas, 65. de lege naturæ una, immutabili, divina, 69. de justitia vel inter latrones, 74. Juris Romani disciplinam esse philosophia hauriendam, 79. ejus in ætem redi



redigendi methodum exhibet, P. 79. de iuribus belli scriptis Romæ, 82. de oratoria caliditate, 92. de duobus decertandi generibus, l. 24. 115. de societate homini cum Deo, 29. *in quo consensu gentes, id esse legem naturæ*, 54. quo sensu id verum, 57. de fine constituti Magistratus, *ibid.* quid intelligat per *prima naturæ*, 117. 118. de instinctu su conservandi, 118. de iure cedendo, 147. officium ædilis explicat, 157. legis, & magistratus epitheta, 158. exhortatio ad Brutum, 228. de Verre raptore virginis, 236. quomodo cum victis agendum, 236. de modo, & fine constitutorum regum, 262. de munera magistratus, 286. de libertate, 289. de formula, *populi maiestatem committere conservare*, 321. de victoribus patronis victorum, 322. homini jus non esse in vitam suam, ll. 33. de ambitione, 80. quo sensu dicat: *amicorum omnia communia esse debere*; & *patri ab igne ignem capere*, &c. 101. de pudore, 275. de ordine propagationis, 277. de Sallia Aviti matris incestu cum genero, 299. de filio per errorem exheredato, 624. fidem juratum prædonibus esse servandam, pessime negat. Ill. 36. de interdito *unde vi*, 171. regula de interpretatione, non pactorum, ut Grotius existimat, sed legis, vel ultimæ voluntatis, 175. 176. 177. de necessaria naturæ defensione, 518. de iusto bello, *ibid.* de victoria male parata, 590. de mendacio honesto, 592. de vastatione rerum hostilium, IV. 7. de penatibus, & laribus, 10. parcendum hostibus, etsi aries murum percussit, 100. de civitatibus aliis federatis, aliis sine fœdere amicis, 170. de offensione ex neglectu decori, 179.

*Circumcisit* Christiani an potuerint, Ill. 654. c. 607. Circumcisio ad quos populos pertinuerit, l. 18. olim mulus populus cur necessaria, 17. ab extraneis sponte suscepta, & quare, 19.

*c.* Circumcisionis lex non potest ad jus secundarium referri, l. 70. nec est necessaria ad salutem, *ibid.* apud varias gentes obtinuit, *ibid.*

*Circumstantia* etiam minima in moralibus variant materiam, Ill. 482.

*c.* Circumstantia etiam minima formam rei mutat, ll. 29.

*c.* *Circa* urbs, licite modicato sumine,

capta consilio Solonis, Ill. 585.

*c.* *Citatio* in locis non tutis, Ill. 643. in repessidilis, 622.

*Civis* eorum capi potest, qui nostrum civem injuria detinent, Ill. 622. innocens an jure dedi possit, ut excidium vitetur, 521. Civium, & servorum differentia, IV. 96. Romani quo sensu dicantur qui in orbe Romano vivunt, ll. 527. Civis quando jus damni repetendi habere in magistratus, Ill. 180. an abscedere a civitate possint, 222. etiam singuli exactum diligentiam a magistratu exigere possunt, lege concedente, *vide* Magistratus. Civis civitatem indemnem quomodo præstet, 223.

*c.* Civis inter se obligantur ex jure naturæ, & civili, l. 22. Civium libertas privata jure victoriæ non tollitur, 256. Civis non desinit esse liber, etsi nihil in bonis habeat, 284. Civem non facit origo, sed domicilium, ll. 129. invicem sine justa causa nec expellere, nec retinere potest magistratus, 170. cur teneatur ex debito, & injuria civitatis, Ill. 629. etsi invitatus, & innocens, deseri, vel dedi potest, & debet, si defendi nequeat, 530. 531. 532. Civis duplici modo considerati, 547. Civem alienæ civitatis captum ob jus denegatum nostro civi, reparatione non sequuta occidere nequimus si causa est civilis, vel delictum non capitale, 631. si capitale, possumus, *ibid.* Civis in bello sequuntur judicium civitatis suæ, IV. 123.

*c.* *Civile* bellum non est bellum, Ill. 654.

*c.* *Civilitate* *refectis* obligatio quo sensu dicitur, ll. 182.

*Civitas* quomodo dividatur, & quo effectu, Ill. 526. bello victa an desinat esse civitas, IV. 96. ejus res belli jure acquiruntur, *ibid.* *segg.* injusta non desinit civitas esse, Ill. 614. injusta a piratarum metu quid distet, *ibid.* Civitas quid, P. 11. l. 14. 174. ll. 222. dividi in plures civitates potest, *vide* Dividere. Semel divisa facit ne unus sit populus, etiam cum restituitur, IV. 115. eundem, etsi non iidem homines, aut ejusdem dignitatis, ll. 522. Ill. 421. etsi modica regio, modo populari imperio regatur, ll. 525. Ill. 138. interire quo casu possit, & magnis familiaria fieri, IV. 96. interit corporis interit, aut speciei, ll. 522. item cum sit al-

- terius ditionis, I. 174. non interit ob iniustitiam communiter admissam, III. 635. Subjectum est summæ potestatis, I. 174. vitiosa, quamdiu maneat civitas, III. 634. Civitatis corpus quale, & quid propterea producat, II. 522. finis, P. 10. forma alia confociatio juris, & imperii, quam spectat Jctus; alia relatio portum inter se eorum, quæ regunt, & reguntur, quam spectat Politicus, II. 522. III. 422. Civitatis jus non amittitur ipso facto, sed decreto aliquo, aut judicio, 415. spiritus, & vita quid, II. 522. jus in cives, *ibid.* Civitates federatæ imperio distinctæ, I. 274. immortales quò sensu, II. 522. c. 338. 539. deficientes recipere, contra amittitum est, IV. 325. Civitatis jus in magistratus quale, III. 580.
- a. Civitatis definitio, I. 58. II. 246. 318. origo, I. 22. II. 246. domicilium, II. 246. iurisdiclio fundat in personis, res, & actus personarum, 328. Civitates in quem finem constitutæ, III. 645. Civitatis alia jura, & bona, alia singulorum civium, I. 284. jus in res singulorum quo sensu majus, quam dominorum singularium, 33. Civitate sublata omne ejus jus tollitur, 31. Civitas in suos cives quantum juris habeat, 231. 232. 233. victa sit pars immediata civitatis victicis, est non æquo jure illi unita, 255. nulla tam valida, quæ aliarum ope non indigat, P. 73. Civitatem deferere nequeunt oppida, aut magni cœtus, II. 320. Civitates semper unum quid sunt, & manent, surrogatione, 539. Civitas non definit, est municipalis civitas destructa sit, 540. non tollitur migratione, 542. Civitate deleta an res alienum delectum sit? negatur, 545. Civitas lesa nostrum civem punire nequit, III. 435. quomodo procedere debeat, *ibid.* Exempla, *ibid.* ab hoste occupata, postliminii jure reddit, & recipitur bello nondum finio; secus bello finio, IV. 156. *seqq.* & primo casu in substantiam actus victoris medii temporis, 157.
- Clam ne quis geratur in bello, ad jus nil pertinet, III. 642. immo plane pertinet, c. 653.
- Claripatio, III. 639. c. 650.
- c. Claripatio quid? ejusque differentia a denunciatione, III. 647. alterutra semper necessaria in bello offensivo, 649. l. 123. 223. ubi deficit, non dicitur bellum minus solenne, sed publicum iniustum, *ibid.* præcedere bellum debet, III. 494. post eam tempus aliquod expectandum, 651. ubi cesset, 648. cur omisa in numero bello Silehico, 649. 655.
- Clasit quid, III. 112 c. 153.
- c. CLAUDIANUS: de Imperatore populum adorante, I. 277. de tyranno, 359. de armis veneno infectis, III. 484.
- v. CLAUDIUS Imperium gessit sub officiorum titulis, I. 270.
- Clausula, ut cetera tamen rata maneant, IV. 321. Clausula si populum velit, quid operetur, 409.
- c. Clausula *rebus sic stantibus*, I. 1. 83-86.
- CLÉMENTIS Alexandrina pro pœnis, & militia, I. 108.
- c. doctrinam Evangelicam in veterum philosophorum scriptis sparsim reperi, P. 88.
- CLÉMENTIS constitutiones quando scriptæ, I. 108. n. suppositæ, c. 158.
- Clementia liberum arbitrium quando habeat puniendi, vel non puniendi, III. 288. locum quoties habere debet, *ibid.* vim legis non nisi in probabilibus causis immuere debet, 290. vide Dilectio. Apta per se stringendis, & conciliandis animis, IV. 230. Clementia in bello, 194.
- c. CLÉOPATRA incestuosa, III. 285.
- Clerici bello arcantur, & quatenus, I. 112. a Clerico vitæ eximii puritas, & major, quam ab aliis requisita, *ibid.* Clero ultimæ exclusi qui post baptismum militassent, aut magistratum gessissent, *ibid.*
- c. Clericos indigenas æque, ac transseuntibus subesse potestati territoriali, affirmatur, ex jure natural. I. 13. divino veteri, 238. novo, *ibid.* gentium, 249. civilium, *ibid.* Canonico, *ibid.* Decretis Conciliorum, 250. Decretis, & constitutionibus Europæ populorum, 251. usu Ecclesiæ sub Imperatoribus, *ibid.* summis inter Pontifices Theologis, Jctis, ac Politicis, 242. Pacis, & boni publici ratione, *ibid.* sana ratione, *ibid.* Retelantur Pontificiorum argumenta pro negante, 241. *seqq.* Clerici a jure sequelæ immunes, 295, cur non militent, III. 552. Clericus ob latronis eadem interdictus, II. 48.
- c. Clerici patrocino non est subjectus, I. 317. ejus obsequium cujus naturæ, *ibid.* Clientelle origo, & natura, 323.
- c. Clu-

- Chthonarum* cum Gallis Senonibus de agro superfluo controversia, II. 111. 112  
**C** *COLLEGIUM* factum defenditur, IV. 206. quomodo, 343  
*Collii* non semper excusantur, III. 518. ad bellum, sunt inter infortunatos, *vide* Infortunati, itaque non iuste occiduntur, quantum ad iustitiam internam, IV. 187. *vide* Voluntas.  
*Col.* c. 11 (*Sam.*) novi systematis compendium, P. 43  
*Colicet*, Gregorianus, Hermogenianus, Theodosianus, & Justinianus, P. 98  
*Calum* quid gentibus significabat, III. 32  
*Coitus* an licita, *vide* Monopolium.  
*Cattus* proborum hominum, & qui latere non querunt, nisi cogantur, suspecti esse non debent, III. 315. at prohiberi possunt, c. 397  
*Cogentibus* ad Religionem Christianam nemo, III. 314. cogens, & coactum requirit distinctas personas, 51. cogere alium ad id, quod ei non licet, non est concessum, 576. nec quisquam ita se cogi patiatur, 518. cogere par parem potest tantum ex jure naturæ, 51. negatur, c. 75. non potest nisi ad id, quod debet jure stricto, 522. superiora num semper sit cogere, I. 199. cogere pugnat cum statu inferioris, *ibid.* Et III. 52  
*Cogitationis penam nemo subit*, quomodo intelligendum, III. 285. 291. voces latum, & strictum significatum habere possunt, 114  
*Cogitationes* plane non subjacent iudicio civitatis, II. 329. adeoque puniri nequeunt, ut prae, 180. III. 329. duobus casibus exceptis, 358  
*Cognatica succellio linealis*, & ejus fundamentum, III. 383  
*Cognatio* diversæ vocis significaciones, I. 25  
*Cognitio* theoretica, & practica, II. 77. utramque habuerunt primi mortalia, *ibid.*  
*Colobialis* non is filius, qui patre nondum cohortalis natus est, cur, II. 458  
*Colus* ex damnato nati. quid de iis statuat jux naturæ, quid Romanum, quid Canonicum, II. 408. *vide* Incestus.  
*Collaterales* naturaliter nec in bona avita, nec in noviter quaesita succedunt, II. 401. 403. 410. nec juxta affectum de-

- functi, 422. quo casu succedant jure Romano, II. 412. 418. & quoniam, *ibid.* nulla habita ratione distinctionis bonorum, *ibid.* *segg.* in Collateralibus jus representationis locum habere aequit, 412  
*Collegio* destructo an res maneat eorum, qui aliis supersunt, II. 524  
*Collegium* ex pluribus licet compositum personis, unum tamen est corpus, II. 315. & manet suprogatione, 539. ad officiorum collegia an iterum admitti debeat criminis abolitionem impetrata, & famæ restitutio, III. 78  
*Colloquium* postulare ad quid obligetur, IV. 410. c. 411. eo durante res suas promovere licet, *ibid.* Colloquii usus ad vitandum bellum, III. 485. qui petit, tacite pollicetur, collocutoribus innoxium id fore, IV. 410. immo non tacite, sed expresse, c. 433. præmittendum antequam in bellum erumpatur, III. 485. qui colloquuntur, sibi invicem judicandi libertatem debent J. N. 568. negatur, c. 510. 511. 512  
*Colloquium* accipere ad componendas lites Princeps non tenetur, III. 494. Colloquii petiri indicia, IV. 414  
*Colymbium* quid, II. 657  
*Colonia* naturaliter non subsunt civitati matri, II. 526  
*Colonis* missa auctoritate publica, manet sub potestate mittentium, II. 457. in iis superioribus si exeat, & sedes figat in terris nullius, sit summa potestatis, *ibid.* in alieno recepta subjicitur imperio recipientis, *ibid.*  
*Connatus alere naturæ turpe esse viro*, quo sensu dicatur a Paulo, II. 671. c. 730. idem mos apud alios populos improbus, c. 731  
*Comites* legatorum an sint inviolabiles, III. 208  
*Comites* rei publicæ, & privati qui, II. 359  
*Comitatus* pleno jure non habentur, nec alienari possunt, I. 301. Comitatum in Germania origo, 354  
*Comitia* ordinem non ubique demonstrant, regem esse absolutum, I. 188  
*Comitia* convocandi facultas ad quale jus referenda, I. 247. populi sub Imperatoribus habita, 268  
*Commeandi* jus quale interpretamentum recipiat, IV. 387. c. 400. 401. Commeandi seu-

- securitas etiam extra territorium dantis porrigitur, IV. 389. c. 403. an ad bona extendatur, *ibid.* morte dantis an extinguatur, *ibid.* in comitatu comites qui, *ibid.*
- c. Commencium quomodo concedat Princeps, quomodo dux belli, IV. 400. peregrinis, vel nostris, viatoribus, vel negotii causa dati differentia, 401. item perionis, vel rebus, 402. concessus patri an pro sit etiam uxori, & liberis, *ibid.* quid differat a jure cundi, & habitandi, *ibid.* vide Securitas.
- Commercia impedire, nemini jus est, II. 66. solent in fœderibus stabiliri, & quare, III. 91. an prohiberi iuste possint ab his, qui bellum inter se gerunt, ita ut neutrius partis subditis uti vis liceat, aut etiam aliorum subditis in hanc, vel illam partem, II. 66. n. Commercia belli, IV. 381
- u. Commerciis necessitas, P. 74. utilitas, II. 722. jura inter homines a natura sunt, 103. non a custodia demum societatis, 108. cum extraneis an publica lege interdici possit, 113. 114. Commercia qui cum hoste nostro agunt, quid in eos liceat, III. 599. *freq.*
- Comminatio nemini jus dat, III. 5
- c. Comminationibus divinis quænam conditio tacita insit, III. 24
- Commissio, vide Diminutiones.
- Commissoria legis origo, I. 309. locum habere potest in emptione, & venditione, locatione, 310. non vero in pignore, *ibid.* ex ea quando Princeps revertatur ad statum privati, 376. 377
- c. Communio est species occupationis, ad eoque modus acquirendi originarius, II. 136. per eam res non fit communis, 512. nec JCti Romani hoc statuerunt, *ibid.* vera principia hujus acquirendi modi, *ibid.*
- Commodatio quid, II. 656. gratuita natura sua, 666. an injustum si pro ea merces exigatur, 660. 666. Commodatarius ad quid teneatur, 662. rem commodatam refarcire tenetur si perierit, & quare, *ibid.* Commodator quando intra prædictum tempus rem repetere possit, III. 146
- u. Commodatum quid differat a mutuo, II. 718. Commodator quod rem, si ipse indicat, ante finitum usum repetere possit, id meri juris civilis est, III. 174. *Cont.*
- modatarius non potest conveniri a domino de casu, II. 699. 700. 701. cum exceptionibus, 699. qualem culpam præstat Jure Romano, 701. *Vide Usura.*
- Commodum Imp. vix quisquam fœderat, I. 337. suffocatus, c. 364
- Commodum ut sequatur eum, quem incommodum, quomodo accipiendum, II. 476. falsum, c. 504. nec JCti Rom. ullibi hanc regulam allegant ubi *ex re nostra* commodata existunt, sed ubi *ex aliena*, *ibid.*
- Communio quomodo introducta, quæque jura dederit, I. 79. II. 55. duplex est, vel ex simplicitate, vel ex charitate, 54. an durare possit, *ibid.* quibus ex causis cessaverit, 55
- c. per Communione humanæ naturæ quid Grotius intelligat, I. 392. quid intelligi debeat, *ibid.* rerum primæva nulla fuit, II. 81. Communio duplex, tum proprietatis tum facultatis agendi: priorem plane non, posteriorem non nisi improprie admitti posse, probatur, 74
- Communaria distinguuntur a publicis populi, II. 120. in divisione civitatis qualia maneant, 526. judicantur non tantum attributrice iustitia, I. 95. præferenda privatis etiam ex lege dilectionis, & ejus ordine, *ibid.* Communibus, durante communione bonorum, non minus huic, quam alteri licebat uti, servata quadam æqualitate, III. 54
- c. Communibus rebus utendi jus ante divisionem ubinam collocet Grotius, I. 45
- Commune natura nihil est, 46. nec ab initio quidquam fuit, 51. Communia quomodo initio fuerint omnia, II. 76. Communes res quid Latini significent, *ibid.*
- Communium rerum, & publicarum voces JCti Rom. promiscue sumere, 157
- c. Communitati jus competit in partes, & res partium, quo pacto, I. 33
- c. Commutanda de re ex dispositione inter plures facta quale jus competat, II. 608
- Comparatio finium bonorum, malorumque, quas normas habet, III. 507
- Compensatio debetur subditis, quorum bona pace alienata sunt, IV. 325. quid sit, II. 368. IV. 306. promissi jurati cum eo, quod ante juris erat controversi, an valeat si promissio facta est post motam controversiam, III. 14. Compensatio ne non est ludendum jus tertii, IV. 307. Compensari non potest id, quod bello causum

- causum dedit, aut jure gentium factum est, IV. 306. Compensatur cum promisso res injuste decenta, 305. item debitum, *ibid.* item damnum datum, & poena, 306
- a. Compensatio quando locum habeat, IV. 317. ejus vera, & naturalis ratio, 317. bene distinguenda a jure retentionis, 317. ob quodvis debitum fieri potest, 318. de quibus rebus fieri possit, 319. an & in bello inter summus potestates, 320
- Compromissus usus ad bellum vitandum, III. 408. Compromissarius arbiter, *vide* Arbitrator.
- a. Compromissum quid, III. 495. Compromissio jus suum submittere, invitum nemo tenetur, 494-495
- Concedens aliquid, concedit etiam ea, quae necessario sequuntur, IV. 385. Concessio immunitatis a vectigalibus, & tributis, quomodo intelligenda, III. 146. Concessum an morte concessoris interest, IV. 389
- Conciliis in Christianis unde alii aliis praecesserint, II. 221
- c. Concilia universalia s. *oecumenica* non nisi quatuor, P. 97. III. 197. 398. 399. nullam Pontifici Rom. tribuunt auctoritatem, 397. *Meldenensis* sententia contra Christianos militantes, I. 156. *Turonensis* Episcopos subiecit Imperatori, 241. *Pisanum* contra Julium Papam convocatum, 242. *Toletanum* Episcopos subiecit potestati Principum, 244
- Concubinatus quidam species matrimonii naturalis, II. 216. an omnis vitiosus lege n. aut g. aut civ. 217. non est prohibitus nisi l. evangelica, I. 86
- c. Concubinatus usura licitus est, II. 307. qualis apud Romanos obtinuit, *ibid.* qualem Deus permisit, 308. qualis jure Can. permittitur, 310. perpetuus nullo jure prohibetur, I. 133. nec lege Moysi, nec Evangelii, P. 95
- a. Concubina quo jure de adulterio accusari possit, II. 305, 310. quod non, ut uxor legitima, sit societas omnium jurum, & fortunatum mariti, id non demum ex lege civili, sed a natura est, 305. Concubinae, & uxoris differentia apud Romanos, 308. Concubinae liberis debentur alimenta, non successio, 408
- Concubitus cum bestis quomodo etiam in ipsis bestis puniuntur, III. 415. incesti morte puniendi ex lege veteri Romae data, I. 86. inuptos L. N. repugnare, non satis constat, III. 304. servilis nec lege, nec certa custodia erant constituti, IV. 304
- a. Concubitus *promiscui* prohibiti, etsi in societatem homines non coelevant, II. 329. propagationem impediunt, 244-309. exemplum Spartanorum, *ibid.* Concupiscere, in Decalogo quid, III. 301. c. 377
- Condicere, III. 640. conditiones, II. 4
- c. Condicere quid sit JCtis Romanis, III. 650. Conditionum natura, II. 24. Grotio cognita non fuit, 572. male referuntur ad jus in re, 24. non dantur dominis civilibus, sed ei, qui, licet jure civili, dominus esse desit, 572. Condicio rei furtivae quo sensu datur, 24
- Conditio non impleta liberat fidem, IV. 305. casualis, 331. impleri diserte debet, III. 105. obligatio conditionis quomodo a promissione, differat, 148. proponi debet a potentiore, IV. 330. c. 359. an contra eum, qui elocutus est, interpretanda, *ibid.* si res maneant eodem loco, quando tacite insit, III. 144. Conditionem deferentis, an accipientis verba plus valent, 148
- c. Conditio resolutiva existens esse iustus titulus belli contra principem, I. 376. pendens, secus, 377
- c. Condominio in publico, & privato, quid juris, II. 327
- c. Conducltori non nocet casus, II. 699. 714. *seqq.* exceptiones, *ibid.* cur non agere possit ad rem locatam sibi prestandam, si perit, 699. damnum a locatore datum compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319
- Confessionis diversae liberi quo casu a succensione regni excludantur, quo non, II. 417
- Confisatio bonorum patrimonialium liberis incommoda quidem, sed proprie poena non est, III. 423. c. 414. confiscatione singuli sua bona amittunt, 420
- c. Consideratio civitatum non tollit singularum potestatem summam, I. 257
- c. CONSUETUS beneficiendum esse inimicis, I. 150

T e t

c. 400

- c. *Confusio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, I. 136. per eam rex non fit communis, II. 512. nec JCti. Rom. hoc docuere, *ibid.* huius acquirendi modi vera principia, *ibid.*
- c. *Congi* rex. quo pacto ejus sint omnia, I. 285
- Conjectura* ad interpretationes, III. 141. extendentes, *ibid.* restringentes, 143. extendentes non temere admittendæ cum obligant, 141. favorabiles, quæ pro certitudine imperii adversus controvertentem faciunt, II. 168. restringentes quando procedant, III. 143. Conjecturæ unde sumantur, & ex quibus locis, 133. sumæ ex ratione moventis ubi, & quando locum habeant, 134. Conjecturis quando opus sit, 132
- c. ex Conjecturis nullum jus deduci potest, IV. 357. nedum jus naturæ, II. 405. 485. 486. in Conjectura voluntatis non consistit naturalis ratio successionis, 399. 400. Conjecturæ voluntatis ex materia, III. 153. effectu, 155. conjunctis, *ibid.* Conjecturæ voluntatis pugnant cum voluntate, 153
- c. *Conjugium* definitur, II. 415. quomodo describitur a JCtis Rom. 251. a natura est, 243. ejus finis proprius, 246. secundarius, *ibid.* æquale, & Inæquale quid, 248. *Seqq.* sua natura omne est æquale, *ibid.* non infert imperium, sed societatem, I. 273. ex eo natura sequitur unitas familiæ, II. 276. id est, ut cohabitent conjuges in una domo, 277. *Conjugia* omnia jure naturæ rata, nisi probentur prohibita, 268. 274. contracta sine consensu parentum an jure naturæ nulla sint, 270. affirmator, 271. cum infidelibus jure nat. licita, III. 119. talia cur Judæis interdicta, *ibid.* Conjugium Morganaticum, *vide* Morganaticam. *Vide* Matrimonium.
- c. *Conjux* cur concumbere nequeat cum conjugi sanctis, II. 278. Conjuges an se invicem alere teneantur, 248
- Conjundtorum* locus ad interpretationem, III. 114
- a. *Conjunctio* maris, & foeminae licita ex instinctu, I. 55. quænam licita, II. 306. *Quid Deus conjunctis homo non divellat:* an circa hanc Evangelii legem dentur casus excipiendi, 263. *Seqq.*
- e. *Conscientia* quid supponat, P. 55. inepte vocatur impetium, *ibid.* nec ulli subiacet imperio, III. 404. IV. 15. Conscientiæ subditorum vim inferens Princeps ideo nequit ab aliis gentibus bello peti, III. 377
- c. *Consecrasti* res sacras jus cui competat, I. 248. Consecratio definitur, 249
- Consensus* unde appareat, IV. 409. gignit jus in rem, II. 200. & personam, 203. qualitercunque etiam indicatus, & acceptatus, vim habet transferendi juris, IV. 430. interponi potest etiam per ministrum, II. 593. populi unde intelligatur, 343. tacitus, *vide* Tacitus consensus. Consensus solus inducit obligationem, 339. III. 619. populi in rebus modicis sequi facilius præsumitur, II. 344. Consensum requisitum qui adhibent, tenentur de damno, III. 101. 408. Consensum in id intelligitur, sine quo id, quod officii est, geri commode nequit, IV. 410
- c. Consensus non est principium obligationis, P. 61-65. 67. 68. Consensus *gentium*, magna in moralibus auctoritas, 82. indicium est juris naturæ constituti, 84. ut ut universalis, caute tamen adhibendus, I. 57. *Consensus nihil tam contrarium esse, quam vim, & metum*, quo sensu dicatur, II. 606. consensire non potest, qui nec dissentire, 607. Consensu quomodo jus in alterum transferatur, 692. Consentiens in universitatem, consentit in omnia, sine, quibus negotia universitatis expediri nequeunt, 377
- Consecratio* sui ipsius, I. 76. c. 218
- Consilia*, & præcepta, interdum indistincte effertur, I. 107. sapientum quantum valeant, III. 483. Consilium divinum sæpe pro præcepto amplexi sunt Christiani, *vide* Christianus. Consilium qui dat, tenetur damni dati, & quomodo, III. 181. 408
- Consta* an solo cedat, II. 478
- c. *Consociatio* quomodo fiat, P. 65
- Consortia* impiorum vitare, sapiens monitum, III. 99
- Constant*, & pertinaax studium in partes suas supplicium, & mortem non meretur, III. 665. IV. 200. Constantiæ debitum quale, II. 586
- c. Constantis in quibus rebus virtus, in quibus vitium, P. 90
- c. CONSTANTINI M. vox: Deo infidelis. nec hominibus fidelis, I. 162. de ejus donatione fabula, 246. quo ju-

- re, & quomodo mutavit sacra Imperii, IV. 15.
- Constantinopolim* an enim translatione sedis Imperatorie simul Imperium sit translatum, II. 527. Constantinopolitani nulum jus ad eligendum Imperatorem habuerunt, quod non deprecderet a populo Romano, 530.
- Constituenti* non semper superior constituto, I. 184.
- c. Constitutum possessorium* quid sit Jctis Romanis, II. 518.
- Consuetudo* quomodo introducatur, II. 166. pro consensu populi in jure concedendum jurisdictionum, 143. horum temporum de mobilibus bello captis, IV. 127. hodierna de recipiendis delictis, 202. ad aequitatem naturalem omnis trahenda est, quantum fieri potest, II. 59. interpres legum optima, I. 337. introduci potest a subditis contra imperantem, eo non repugnante, II. 166. juris effectum ut habeat, quantum temporis requiratur, *ibid.* n. natura altera esse, quo sensu dicitur, 671.
- c. Consuetudo* contraria legi ubi introduci possit, ubi non, II. 183. eam allegans probare debet, 184.
- Consultatio* est de finibus interjectis, III. 507. in ea comparatio finium fieri debet, *ibid.* Vide Comparatio.
- Consumens* numos furtivos ad restitutionem tenetur, II. 560.
- Contractus* quid, II. 659. Contractuum divisio, 655. innominati qui, & unde dicti, 657. Contractu populi facto cum liber esset, Rex postea factus tenetur, III. 55. Contractus vergens ad perniciem publicam an obliget, 56. Regum secum ferentes alienationem pecuniae populi regni, partis regni, patrimonii regalis, an valeant, 57. regis an actionem pariant, 52. regis, subditis jus cogendi non dant *ibid.* regum, an leges dicendi, 53. & leges misceri possunt, *ibid.* Contractus perfectus sine scriptura, 148. regum, & populorum, an interpretandi ex Jure Romano, *ibid.* quoniam actus sic vocentur, II. 659. aequalitatem omnes natura requirunt, *ibid.* feudales sunt actus mixti, 648. negatur, c. 688. inaequales obligant ex jure gent. voluntario, III. 249. sed ita, ut qui plus stipulatus est, teneatur ex officio probi hominis, IV. 176. innominati non minus naturales, quam ceteri, II. 657. nominatos cur Jcti. distinguant a dicentoriis, 656. III. 148. cum rege initi an sint personales, vide Pacta regum. Contractus regum de regno quales sint si regnum in patrimonio non habeant, III. 50. qui contractui dolo, aut vi, aut metu injusto causam dedit, tenetur alterum in integrum restituere, 184. Contractui extrinseca non sunt indicanda, II. 659. in Contractibus vitium rei indicandum, & quare, 661. de Contractibus leges Romanorum, & Hebraeorum, 662. invasorum, s. tyrannorum, populi non tenentur, III. 57. Contractuum natura repudiatur ambiguis locutiones, 568. ad contrahendum nemo metu impellendus, II. 660.
- c. Contractus* definitur, II. 673, 690. quoniam inde oriatur obligatio, 596, 692. Contractuum origo, & quid differant a pactis, 673. origo realium, personalium, verbalium, & litteralium, *ibid.* quod contractuum, *ibid.* (vide Quasi-Contractus) nominatorum, & innominatorum, 674. de jure poenitendi in contractibus principia H. COCCERII, *ibid.* seqq. & SUN. COCCERII, 682. ex Contractu quod possit agi de culpa, de dolo, de injuria, ex mora, & de eo, quod alius equum, & bonum est, id juris est positivi, 682. Contractus bonae fidei qui dicantur, eorumque ratio, *ibid.* Contractus metu initus injusto, vel justo, valet, 694. ex Contractu inter contrahentes Actio, quid, 640. estimatorius unde dictus, 681. in estimatorio possessor casum non praestat, 699. exceptiones, *ibid.* Contractus dicentorii non dantur, 683. nec Jctis Rom. cognitii fore, 684. inter dicentorios, & communicatorios discrimen, nullum in jure naturae usum habet, 687. Contractus inter, & Pacta, distinctio ex Jure Rom. originem cepit; nam nat. jure nulla est, 682, 690. nominati quid differant ab innominatis, *ibid.* & 684. innominati naturali jure sunt omnes, 685. beneficii inter, & peremptorios distinctio mere cerebrius est, 698. beneficii quid Grotio sint, 700. in Contractibus cuius periculo sint res, questio difficillima, 698. Contractus regum non sunt leges, nec mixti legibus, III. 79. regum stultos me-

le Grotius comparat cum legibus stultis, III. 82. Contractuum inter *bona fidei*, *stricti juris*, & *arbitrarios* distinctio ex *mero Jure Civili* est, I. 57. Contractibus omnibus quæ inest clausula, *velum sic flammis*, explicatur, 83, 84. ejusque effectus, 85. *seqq.* Contractus cum usurpatore initii non obligant legitimum regem, I. 384. *Contrahentibus quod naturaliter se circumvenire liceat*, regula quomodo intelligenda, II. 697, 730

*Contraria* uno tempore nemo potuit voluisse, III. 133. ad contraria non datur facultas moralis, 490

c. *Contribuere* cives tenentur tum operas, proportionem arithmetica, II. 357. tum bona, proportionem geometrica, *ibid.*

*Controversia* quæ non teneantur J. C. L. I. de bellis ex J. Civ. non definiuntur, II. 367. regum, populorumque, nunc Martem fere habent arbitrium, P. 3. *fœderatorum* quatuor sunt generum, I. 204

c. *De Controversiis Principum* judicium ferre, periculofum, P. 102

*Contubernium* quid, II. 217. c. 305

*Contumeliâ* ferre, magni animi est, II. 11. ob eam actio non instituenda lege evangelica, III. 276. eâ rumpitur pax amicitiæ causa inita, IV. 334. ex ea nihil mali ad nos pervenit, I. 59. quo sensu ab injuria distinguatur, 98

c. *Contumeliæ* definitio, I. 149. contentæ exempla, II. 39

*Conventionum* divisio in publicas, & privatas, III. 90. IV. 123. publicarum divisio, III. 90. Conventio de redemptione an rescindi possit ob læsionem, IV. 390. *Vide Contractus. Fœdera.*

c. *Conventionis* definitio *Harmoniopol* examinatur, III. 106

*Conventus* quosdam Christianorum utile esset haberi, ubi per eos, quorum id non interest, controversiæ definiantur, III. 488. *Vide Henricus IV.*

c. *Conversio* violenta gentium ad Christianismum improbat, III. 395, 396

*Crævis* cum impiis, & contumaciis, quatenus sit illicitus, qualis prohibetur, III. 99.

*Concilia* immania jus dant etiam captivum ioterficiendi, aut deditum, IV. 203

*Cornelia* lex, IV. 118. III. c. 62. ejus ratio, & effectus, IV. 146, 147, 161, 162

CORNELIUS mansit centurio post Baptistimum, I. 93

c. *Cornelius* an animo judaizaverit, I. 67. e nobili Corneliorum gente ortus creditur, 68

c. *Corona* Imperii Romano-Germanici libertæ: Aquit-Grænenis, c. Germanica, II. 554. Mediolanenſis, c. Italica, *ibid.* Romana, *ibid.* Arelatenſis, *ibid.* omnes aureæ, *ibid.*

*Corpus* ad servitutem obligari potest, III. 104. naturale idem quæd u dicatur, II. 522. ex terra ortum terræ debetur, III. 240. *Vide Sepultura.* humanum bestiis dari, miserandum, 241. naturaliter homini cuius suum est, 180. obligari pro debito num possit, *vide* Debitum proprium. Corporis quæ sunt, ea per primariam ejus personam possunt expediti, II. 534. Corpora hominum debent dissolvi extra conspectum, III. 212

c. *Corpus* suum culibet est res religiosa, III. 30. Corpus vel unicum, vel connexum, II. 514. Corporis alia sunt jura, alia partium, *ibid.*

c. *Corpus Juris naturalis* componendi, consilium Grotii, P. 80. aliud facilius, *ibid.*

*Corycensis* controversia inter Athenienses, & Corinthios, III. 137

*Correria* quid, IV. 34. c. 60

*Corrumperem* rem alienam quibus casibus liceat, IV. 219. hostium an liceat, & quatenus, 1.

c. *CORYNETES* latro, III. 379

c. *COTELUS* de jure militari scriptor, P. 82

c. *COVARRUVIAS* male reprehensus a Grotio, II. 38. laudatur, P. 101

c. *CRANTZIUS* dubie fidei scriptor, I. 302

*Creatum* mundum esse a Deo, si credatur, etiam civiliter prodest, III. 309

*Credens* pecuniam patri ad alendum filium, actioem habet in filium, II. 561

*Creditor* tenetur de perceptis fructibus supra usuram, II. 561. qui rem alienam pignori sibi ab eo datam, cujus ea res non erat, vendit, domino non tenetur, nisi in quantum creditum excedit, 562. mutuum a debitore tanquam non debitore sumens, tenetur ad illius restitutionem, *ibid.* opulentus, qui debitorem inopem omnibus bonis exiit, non quidem



- dum injustus est, sed peccat contra charitatem Christianam, IV. 218
- a. Creditor non habet jus cogendi debitorem, I. 311. Creditorum ubi major pars parte debiti contenta esse vult, dissidentibus aliis, quid juris sit naturalis, quid civilis, II. 328. Creditori res speciatim debet perire casu, 699
- Creditum* de eo jus non dabatur apud quosdam populos, III. 209
- c. Creditum definitur, I. 31. non potest referri ad dominium minus plenum, 32. postliminio non redire, verum non est, IV. 159.
- Crepundia* feris alligata ad quid proficiant, II. 469
- Crimina* cujus generis sint, quæ obstringunt posteritatem, II. 427. in iis qui quocunque modo participant, tenentur de damno, III. 181. *Vide* Peccata. Scelerata.
- c. Criminum rei quinquaginta temporis Paschatis apud veteres Christianos e carcere emittebantur, 161. Criminis capitalis rei in regnis non succedunt, II. 437. Criminis reum se quovis alio inferiori fecisse, verum non est, III. 344. Criminis postulati nomen militæ dare prohibetur, I. 396. Crimen ab hoste in nos commissum vindicare possumus etiam finito bello, IV. 357. qui impedire potest, nec prohibet, quatenus obligetur, 181
- c. CROWWELLUS Legati Lusitani fratrem jure mulctavit, I. 236
- c. *Cruciatibus* supplicia naturali etiam ratione augeri possunt, III. 370
- c. *Crustra* cedit solo, ex quo coaluit, juro nat. II. 515. aotegum coaluit, dominus eam vindicare potest, 498
- c. CUYACII querela de operofitate commentatorum juris, P. 100
- Culpa* sine dolo sufficit ad restitutionis obligationem, IV. 176. media inter injuriam, & infortunium, 187. leviozem bonitas Christiani condonabit, III. 298. ex culpa quomodo quis obligetur, 179. non obligatur cujus sententia a meliore parte victa est, 421
- c. Culpa quid, III. 187. definitur, IV. 209. jure naturæ delictum est, *ibid*. Culpam probat is, qui alteri imputat, II. 708. ob quamvis homo natura obligatur ad talionem, III. 320. inter latam, levem,

& levissimam, distinctio est mere civilis, 432. cur non nisi lata quæ committuntur, Jure Rom. puniri soleant, 359

- Cultus* idolorum, falsorumque deorum, Deus verus etiam in filiis peccantium punire solet, III. 427
- c. Cultui Dei oppositum vitium, P. 89. Cultum civitatis qui sequi nolunt, aut migrare, aut cogi debent, III. 397. Cultus divini modus, vel ratio extrinseca, in quantum dependeat a civili potestate, IV. 15
- c. CUMBERLANDI principium socialitatis, P. 49
- c. CURMUS probat jus regum in sacra, I. 238
- Curatores* regni summum imperium habere possunt, I. 190
- c. Curatoris officium quando locum habeat, I. 329.
- Cura* Clericis interdictæ, I. 113.
- c. *Curia* oblatio quid, II. 416
- c. *Curialia* onera, quoniam ab iis immunes, II. 458
- c. *Custodia* triplex: publica, privata, & tertii, IV. 51. *Custodia societatis humana* non est fons juris naturalis, P. 43. ea Grotio quid, 47. quam infelicitas ex ea jura in res, & personas, erueretur conetur, 52
- c. *Custos* videns ingredientem, aut egredientem furem, nec impediens, damnatum dat, III. 192
- c. *Cyclopes*, I. 22
- CYRUS, II. 173 eius, & Artaxerxes controversiæ, 390. quo sensu iusto ad certamen singulare provocavit regem Assyriorum, IV. 337
- c. Cyrus castigatus ob casum male decisum, I. 38. quo jure Chaldeorum montes occupavit, & retinuit, II. 100. laudatur, quod cuique licuerit secure iter facere, III. 157 quantum religioni tribuit, 384
- c. *Cythera* insula fuit Eurycles jure saltem domini privati, salvo imperio Lacedæmoniorum, I. 298

## D.

- c. **D** *Amantem alium, inexcusabilem esse hominem*, quo sensu dicat Paulus, (ad Rom. II. 21. 22.) III. 336
- Damnator* inter se committere ut de vita

T t t 3 pu-

pugnent, injustum, II. 17.  
 e. Damnatu ad mortem quot dies indal-  
 geantur ad poenitentiam, III. 354.  
**Dammum** quid, & unde dictum, III. 180.  
 contra honorem, & famam datum, 185.  
 sciendo quomodo detur, 181. quomo-  
 do non sciendo, *ibid.* seq. quando obli-  
 get, 408. obligat interdum eum, qui  
 delictu non tenetur, *ibid.* qui id etiam  
 non per se debet, 181. nisi is, qui sub  
 auctoritate aliquid facit, id alias sine  
 auctoritate fuit facturum, 182. quod si  
 imperio eum impulit, tenebitur in soli-  
 dum, *ibid.* Damni date esse dati, & in  
 consequentiam, distinctio, 423. c. 444.  
 Damni causa qui dicantur, 182. dati con-  
 sequentia quae censentur, *ibid.* in du-  
 bio pace remissa censentur, IV. 328. da-  
 tum ob causam turpem retineri potest,  
 II. 569. ob rem honestam, sed aliqui  
 debent, an retineri possit, *ibid.* da-  
 tum ei, qui nec Judex est, nec Ju-  
 dex foederatus, dicunt non obligare  
 Judaei, III. 96. datum induciarum tem-  
 pore subditis, priusquam publicarentur,  
 obligat contrahentes ad rescandendum,  
 IV. 185. datum etiam dividitur in qui-  
 busdam casibus III. 185. datum in bello  
 venit in estimationem: ubi de acqui-  
 sitionis iustitia interna quaeritur, IV. 236.  
 217. obligat interdum privatos ad resti-  
 tutionem, etiam ubi iustum est bellum,  
 292. datum culpa obligat ad restitucio-  
 nem J. N. P. 5. III. 179. datum pau-  
 cis ob debitum universitatis, obligat ceteros  
 ad restituendum, *vide* Poena. datum  
 subditis a militibus ob stipendia non so-  
 luta, regem obligat, 182.  
 a. Damnum definitur, III. 189. ejus re-  
 parandi obligatio unde oriatur, 186.  
 P. 57. datum dicitur etiam ab eo, qui  
 causa est dati, III. 187. 192. si sciens,  
 f. dolo, f. ignorans, I. culpa, 187.  
 datum in fructibus quoque rescandendum  
 est, 191. & in lucro, *ibid.* Damnum  
 suadens, & probans, quando tenean-  
 tur ad reparationem, quando non, 192.  
 datum adversus honorem, & famam,  
 hoc verum delictum sit, 198. Damni  
 qui causa est, puniri potest, 411. cau-  
 sa qui, & quibus talibus esse possint,  
 412. Damni obligatio ubi est, ibi semper  
 delictum est, 412. Damnum etiam  
 culpa levissima datum jure naturae est in-

juris, & poenam meretur, *ibid.* a ci-  
 vitate illatum reparari debet etiam ab  
 ejus successoribus, 442. Damna subditis  
 suis ab hoste illata remittere Princeps  
 potest c. u. a potest, IV. 350. durante  
 bello subditis suis data rescire non te-  
 netur, 350, 351. exceptis duobus ca-  
 sibus, 351. de Damnis si poena facta  
 nihil dictum sit, quid juris, 356.

c. **Damnis** vaticinium de termino medice  
 septimae septimae, I. 140.

**Dare omni petenti**, num sit preceptum  
 universale, I. 166.

**D. A. V. I. U.** Adoniam cur regno privavit,  
 quod ei civitatis jure debebatur, II. 387.  
 bellum gerit contra Ammonitas, I. 80.  
 quomodo & quatenus Sauli restitit, 342,  
 343. c. 369, 372. res acquirit belli ju-  
 re, IV. 30. a juramento illicito imple-  
 do abstinet, III. 7. ejus delictum quo  
 jure Deus in populo punivit, 430.

c. **Davidem** cur prohibuit Deus ne exstret  
 templum, I. 155. inter eum, &  
 Isobethum, bellum erat verum, &  
 publicum, 356. ejus regnum non fuit pa-  
 trimoniale, II. 453.

c. **Descri.** per eos jurare quis licite pos-  
 sit, III. 33. *Vide* Deos.

**Delendi** vox diversus habet significatio-  
 nes, II. 170. Deberi poena quo sensu  
 dicatur, III. 261. Deberi servo num pos-  
 sit a Domino, IV. 249.

**Debitum** non ex iustitia causam iustum bello  
 non dat, III. 462. Debita an remis-  
 sa pace presumantur, IV. 328. c. 356.  
 omnia nascuntur ex charitate, *vide* Di-  
 lectio. vel ex honestate, id est, cum  
 res non nisi inhoneste potest omitti, II.  
 370. III. 617. vel ex iustitia, *ibid.* De-  
 bito universitatis an singuli obligentur,  
 & quatenus, II. 218, 219. Debitum a-  
 lienum naturaliter neminem obligat, (*vide*  
 Haeres) III. 618. Debitum charitatis,  
 & quae ei sunt similia, a superiore pos-  
 sunt exigi proprio quodam jure, 522.  
 Debitum civitatis subditos J. N. non ob-  
 ligat, 622. si universitas habet bona,  
 619. obligat J. G. *ibid.* c. 622. etiam  
 singulos, 620. quantum ad bona, & ju-  
 ra, 620 ad vitam, 623. ita ut ista ca-  
 pientium fiant, etiam iustitia interna,  
 IV. 236, 237. peccante tamen contra  
 charitatem qui id agit, cum a primario  
 debitore debitum facie possit consequi,  
 IV.

IV. 218. tenentur porro singulis iterum, qui culpa sua ejusmodi debito causam dedere, III. 624. non desinunt hæc debita, cum alia reip. forma introducitur, II. 426. *vide* Constantia debitum. Debitum defuncti cur ad heredem transeat, non poena, III. 410. non transit, si quod ex officio pietatis gratiæ, aut fidei debent, *ibid.* Debita personalia obligant bona ejus, 54. regis qualia ad successionem non pertineant, *ibid. seqq.* Debitum justitiæ oritur vel ex lege, II. 4. III. 179. vel ex maleficio, *ibid.* quod vocatur debitum poenæ, IV. 216. vel ex passionē, III. 179. omnia hæc debita jus dant naturaliter in eum, qui debet, 261. quod & bello licet persequi, ubi id aliter consequi non possumus, II. 4. sed ut necesse sit bellum prius indici, III. 618. & obligant naturaliter, etiam cum a iudice secus sit pronuntiatum, 612. aut debitor in poenam creditoris sit liberatus, 52. debita sua legatus ut solvat, per ejus loci iudicem, in quo est, adigi non potest, ut ideo alia ratione cum eo sit agendum, & quali, 208. remissa censetur eum redditor chirographum, 165. universitatis, vel civitatis pro debito corpus an possit obligari, 620.

f. Debitum ad quod jus referatur a Grotio, I. 32. publicum prius solvendum privato, 34. privatum aliquando remitti potest a civitate, *ibid.* Debita publica regis hæres solvere tenetur, II. 445. privata non, si repudiat successionem in bonis privatis, *ibid.* Debitum, quo quis in poenam creditoris erat liberatus, solutum eui condici nequeat, III. 71. Debita publica victor acquirit, aliisque donare potest, IV. 124. *Vide* Res alienum.

Debitorum carceri eximens creditor tenetur, III. 518.

e. Debitor cur obligetur ad solvendum, I. 51. quo casu a militia prohibeatur, 396. liberatur interitui rei speciatim debite, II. 699. Debitoris corpus, si solvere nequeat, non obligari, id demum est ex jure civili, III. 629. mortui corpus quod legibus XII. Tab. inter creditores dividi licuit, id non repugnat juri, 674, 675. Debitorum nostrum ab hoste coactum solvere, vel liberatum, in territorio hostili, vel medio convenire ne-

quimus, in nostro, vel amico possumus, IV. 113.

Decalogi prima quatuor præcepta continent omnia veræ religionis membra, III. 308.

c. Decalogi lex quoniam respectu obliget omnes homines, I. 65, 66.

Decemvirarum Romæ Juramentum de re illicita, III. 7.

Decent non ea omnia, quæ licent, III. 657.

Decima de præda consecrata, IV. 25.

c. Decimarum jus mere civile est, I. 61. 75. de ejus origine conjectura, *ibid.*

Decimis præscribi potest jure civili, II. 199.

c. D e s c i u s M a g r u s Annibali deductus, liberatus a Ptolema, I. 324.

c. Decorum quid Cicero, IV. 179.

Dei sui Deus non mutat, III. 4. *vide* Deus.

c. *Declarantur* quali supplicii loco habebatur, II. 458.

Dedere, & donare, non sunt ejusdem modi, contra, quam putavit Cicero, III. 414. innocentem, quid sit, & quo jure concessum, *ibid.* an & in cogatur, ad quem post facinus commissum fugit, *ibid.* ob famem, aliæque similes necessitates, excusabile, II. 140. juro nat. urbes subdito non licet sine publico consilio, III. 576.

c. Dedi invitus, & innocens potest, si defendi nequeat, III. 530, 531, 532. quid si non certa persona, sed in genere unus, vel plures ex civibus possulentur, 531. viator a sociis nequit, *ibid.* advenæ possunt, 417. Deditentem se civem magistratus postliminio recipit, IV. 155.

*Deditio* pna, IV. 140. II. 227. conditionata, & ejus effectus, III. 95. Deditio dat sponte quod vis ereptura esset, IV. 97. quamvis admittetur a Romanis, 200. repudiari potest jure belli, quo sensu, III. 664. non repudiandi, IV. 202. sequitur cognitionem ejus, quæ semper, & necessario debet antecedere, III. 412. Jure naturæ ad quid obligatum, cui sit ex iustitia interna, IV. 143. spontanea tollit jus postliminii, 115. induciarum tempore non valet, 185. Deditio antequam murum aries percussit, 202.

c. Deditio quid, III. 416. uti donatio, sine acceptione intelligi nequit, 437. Deditio, & interdictio differant, III.

- III. 436. in Deditionem accepti, nulla salutis adjecta conditione, occidi jure nat. possunt, 683. Deditio bellica quid differat ab alienatione, & translatione juris, quæ fit ex transactionibus pacis, &c. IV. 125. Deditio eorum, qui vitam sibi salvam pacificuntur, repudiari potest jure nat. 215. Deditio Campanorum formula, I. 236
- Deditur*, nec receptus, an civis maneat, III. 414. c. 416. Dediti sine conditione an occidi possint, 664. IV. c. 216. Dediti quando possint interfici, IV. 385. accipiendi, 203. Deditis pure quid faciendum sit, statuendum a rege, aut a populo, 412. Deditorum oppida incendi possunt jure belli, I.
- in Deditis eadem ratio est, quæ in hostibus captis, IV. 7. Dedita res acquiritur hosti, omnium iudicio, quoad jura decemendi propria; quoad jura vero tertii capta saltem res censetur, 125. Deditæ res, vel personæ, & reversæ, quibus calibus postliminio gaudeant, quibus non, 125. 126. Deditus homo postliminio invit non redit, 127. urbes, provincie, redeunt etiam invitæ, *ibid.* Dediti an restituuntur, si in pacis tabulis dictum sit, omnia in pristinum statum esse restituenda, 355. 356. Dedita urbe, etiam præsidium deditur censetur, 419. Dedititiorum apud Romanos conditio, I. 236
- De dictio* subditorum efficit, ut in magistratu potentia ponendi eos non possit præsumi, (V. 311. vide Rebelles. Defectio ad hostem invalida tempore induciarum, 385. Spontanea ob tempora difficilia quomodo excusetur, 187. vide Dedere.
- Defendere* innocentem an teneamur, & quando, III. 511. Defendens se non opus habet denuntiatione, jure naturæ, 617
- *Defendere* se licet quocunque modo, etiam contra aggressorem culpa vacantem, II. 27
- Defensio* an jós det in tertium, qui non invadit, II. 5. rerum, an jus det occidendi, 12. Defensio licita in aggressoris adiutores, III. 556. 558. ut necessaria habeatur, necesse est ut aliter vitæ periculum nequeat evitari, II. 5. *segg.* & certo conferat de potentia, & animo alterius, III. 456. & tunc licita, etiam cum periculo innocentis, II. 5. III. 555. pro ultione sæpe ponitur a Christianis, I. 85. 165.

- Defensio aliorum, qui bellum sunt promeriti, injusta, II. 18. Defensio non est necessaria, cum non nisi morte invasoris possit fieri, III. 525. subditorum, etiam in bello injusto aliquo casu justa esse potest, III. 545. (*Vide Paxa*). Defensio sui in bello favorabilior, quam illado belli, 135. indictione an indigeat, *vide* Bellum defensivum. A quibusdam Christianis habitata pro illicita, I. 164. licita ut sit, & justa J. N., necessariam esse oportet, III. 456. id quod esse definit, simulque iudex potest adiri, II. 17. in vera defensione homo non occiditur, 5. Defensio sui aliquo casu licita, etiam cum vitæ periculum aliter evitari non potest, II. 14. cum interfectione, an licita sit jure divino, 12. contra armatum aggressorem licita, I. 164. & furiosum, aut insanum, II. 5. non vero contra magistratum in causa religionis, I. 344. Defensionis actus pacem non rumpit, IV. 331. 334. Defensio in bellis publicis quæ, & qualis, II. 17. in his, qui bello causam dederunt, non licita, II. 18
- c. Defensio sui ipsius naturaliter licita, I. 115. necessaria non excusabilis saltem, sed justa, IV. 24. ad necessariam quid requiratur, I. 215. quibus in casibus licita, *ibid.* Et II. 27. *segg.* quando incipiat, 29. 30. an liceat eam omittere, 31. *segg.* est juris præceptivi, 34. 35. ex quo jure deducatur a Jcis Romanis, I. 215. a Deo nobis injuncta, 217. Defensionis necessitatis jus non compellit subdito contra magistratum, 357. *segg.* 367. Defensio non est ipsa belli justa causa, sed eam supponit, II. 25. 26. Defensio rerum ad internecionem usque licet, 41. etiam in re minima, *ibid.* Defensio necessaria non prohibetur per clausulam, ne socii injuria bellare liceat, III. 162. Defensionis necessitatis jus non aufertur periculo anime invasoris, 514
- Destinator* virginis ad quid teneatur, III. 183
- Desuntis* gratia redditur in liberis, II. 375
- c. Defuncto succedere jure nat. eum, quem probabiliter voluit, male finxit Grotius, II. 405. item, defunctum voluisse quod honestissimum, ac æquissimum est, *ibid.* item, voluisse gratiam referre defuncto, a quo beneficium accepit, 422. Defuncti nulla concipi potest voluntas post mortem,

tem, & omne jus ejus, & dispositio, morte extinguitur, Il. 424.  
*Deiphius* dicitur qui vetitus est accedere, Ill. 135. Deijcere quid interdum significet, *ibid.* § 143.  
 v. *DEJOTARUS* oblata sibi a Cæsare, hoc mortuo, suo morte vindicat, I. 384.  
 c. *Delatores* falsi. poenæ in eos statutz, Ill. 356.  
*Deliberati*, & *indeliberati* actus distinctio, Il. 587. super *Deliberationibus* politicis regulæ, Ill. 507. *Deliberationum* fines, & media inter se comparanda, & quomodo, *ibid.*  
 v. *Deliberationes* aliz theorecticæ, aliz practicæ, Il. 314.  
*Delicta* quomodo contractibus comparentur, Ill. 261. gignunt jus in rem, Il. 200. negatur, c. 229. & jus dant ad poenam, Ill. 261. omnia an necessario, & ex J. N. puniunda, 263. 287. puniuntur non ea tantum, quæ directe alios lædunt, sed & quæ per consequentiam, 306. aliena J. N. non obligant ad poenam, 415. possunt tamen liberis delinquentium honores, & id genus alia juste denegari, 424. 429. per ignorantiam commissa facile remittenda, quamvis culpa non omnino careant, 290. 305. ignorata eo tempore, cum pax iniretur, an post contra pactum exculabiler puniri queant, IV. 382. inchoata contra pietatem an puniri debeant, Ill. 301. contra vitam hominis an extra judicium severe debeant puniri, *ibid.* per infirmitatem difficile superabilem commissa non diffculter remittenda, 285. 290. quæ lædunt personam Principis, facile condonanda, 305. contra civitatem humanam, a cujusque civitatis rectore puniri juste queunt, 412. negatur, c. 434. Delicta majorum posteros luere, creditum, non nisi de gravissimis criminibus, 2. a multis commissa, etsi digna quæ morte puniantur, morte tamen non poni, æquum est, IV. 204. Delicta regis populum vere subditum non obligant ad poenam, 429. contrarium affirmatur, c. 450. 451. Delicta populum luisse quando legitur, an ex eo concludi possit, datam in regem potestatem, 429. Delicta subdito- rum obligant civitatem, aut regem, si sciverunt, nec puniverunt, cum & pos-

sent, & deberent, 409. unde hæc culpa præsumatur, IV. 311.  
 c. Delictum definitur, Ill. 186. ex delicto, & quasi delicto quoniam oriatur obligatio, P. 51. Il. 596. Ill. 187. 188. quid sit JCtis Romanis, Il. 597. ex eo quis servus fieri potest, 338. Delictum quando cesset, Ill. 187. Delicta omnia quo sensu Stoici dixere æqualia, 331. Delicto ex alterius quibus casibus quis puniri possit, 431. ex singulorum non obligatur universitas, 432. ex subditi mei ut teneat, quæ requirantur, 433. ex civitatis an teneantur singuli, distinguitur, 441. Delictum ob alienum cur nemo, ejus immunis, puniri possit, rationem verissimam adfert Paulus JCtus, 446. ut sit perfectum, quæ requirantur, IV. 210. sublata republica, quæ deliquit, successores non tenentur ex delicto antecessorum, Il. 545.  
*Delinquentes* naturaliter se faciunt subiectos omnibus hominibus, Ill. 263. negatur, c. 344. & in eo statu sunt ut puniri possint, 288. etiam a quovis, qui eis non est subditus, I. 207. absolviendi sunt in dubio, Ill. 484. resistendi jus non habent publicis ministris capere eos volentibus, metu ne plus æquo puniantur, Il. 18. Delinquentes privatim in aliam civitatem, rectoremve ejus, is, apud quem agunt, dedere tenentur, aut punire, Ill. 412. aut si utrumque nolit, cum amovere, 418. Nemo gratis delinquit, sive malus est, 292. Consuetudo delinquendi quomodo spectetur in judicio, 298. *Pile* Peccata.  
 c. Delinquentes si ad extraneam civitatem profugiat, quid juris? Ill. 440. Delinquentem ad asyla confugientem magistratus punire in suo territorio potest, 417. 418. si plures deliquerunt, unus præstatione ceteri liberantur; non tamen a poena, 193.  
*Delphi* orbis umbilicus, Ill. 459.  
 c. *DEMETRIUS* cur bellum movit Antipatri, Il. 20. Demetrius male bellum intulit Ariarati propter fastiditas nuptias, 116.  
 c. *Democritus* status, nullus absolute talis, I. 263. in eo qualis civium libertas, 292. ex regio non sit præscriptio longi temporis, Il. 194.  
 V v v c. D

- c. DEMOCRITUS* de iustitia, P. 34.  
 omne regimen aliquid habere iniqui, 41  
*c. Demonstratio* verborum præcedere debet demonstrationem rerum, I. 47  
*c. DEMOSTHENES* de iurisdictionis functione, III. 27. ejus de bello locus a Grotio male interpretatus, P. 75  
*Denuntiatio* honesta, etiam ubi non necessaria, III. 618. in quibus bellis necessaria, *ibid.* pura, & conditionata, 619. immo semper est conditionata, c. 620.  
*Denuntiatio* ad proximum præsidium, 620. c. 621. Denuntiatio cur requiratur, 622. c. 623. Denuntiatio an opus, ubi legatis violati sunt, 623. c. 625  
*c. Denuntiatio* cur requiratur, vera ratio, III. 647. differt a clarigatione, *ibid.* ulterius semper necessaria in bello offensivo, non demum ex facto aliquo gentium, sed ex ipso naturæ jure originem trahit, 650. cui fieri debeat, 651  
*c. Deportatus* non gaudet postliminio, nec nisi a populo, vel principe, restitui potest, IV. 127  
*Depositarius* ad quid teneatur, II. 662. rem, si perierit, non restituit, & quare, *ibid.* c. 699. 700. Exceptiones, 699  
*c. Depositarius* qualem præstet culpam Jure Romano, II. 701  
*Depositum* est species mandati, II. 626. prædioni reddendum si dominus non appareat, III. 13. depositaria interdum iuste non redditur, si is non sit dominus, 145. interdum etiam cum sit dominus, *ibid.* Res furto, aut vi alicui ablata, & tertio deposita, cui restituenda si dominus appareat, II. 158. Deposito mercedem stipulari, an injustum, 660. Deposita bona post publicationem fisco, non priori domino, reddenda, & quare, 159. Depositum apud se rem suam nemo reddere tenetur, *ibid.*  
*c. Depositum* definitur, II. 683. quid differat a mandato, *ibid.* Depositum a latrone, repetitum a domino simul, & latrone, cui naturaliter restitui debeat, 170. quid si depositum sit apud rei dominum, 571. Depositum recipiendi jus naturaliter non competit fisco, *ibid.*  
*Derehditione* regna amittuntur, II. 170  
*c. Derehictio* tacita c. præsumta, an unquam allegari possit, II. 176. 178  
*Derehictum* quid censetur spe recuperandi amissa, II. 166. Derehictum redit in sta-

tum suum naturalem, 177. ad Derehicti præsumtionem sufficit tempus excedens memoriam hominis, 166. jure civili, non nature, c. 183. ad derehicti regni, vel imperii præsumtionem non requiritur I. civ. definitum tempus, 172. pro Derehictio haberi non censetur is, qui rem tractat negligentius, I. 350. ne pro Derehictio res habeatur, quid agendum, cum ob vim majorem detestetur, *Vide* Arbiter. An pro derehictis censenda que inducium tempore sunt inculodita, IV. 186

- c. Derehictum* quid, II. 189. non redit ad universitatem nisi quoad imperium, 162. Derehictuendo imperium, etiam volente populo, an pater nocere possit liberis nondum natis, 189

*Desertores* ius legationis non habent, III. 201. *Vide* Transfuge.

*Deservatio* hosti capitur, rebus servatis, IV. 129

*Despoliatis* quid, IV. 134

*c. DEUCALIONIS* fabula unde, I. 22

*c. Devotio* publica quid significet L. III. tit. 27. C. III. 157. apud Romanos quid differebat ab evocatione sacerdotum, IV. 11

*Deus* ἀνθρώπων quo sensu, III. 264. propter se omnia fecisse, quo sensu dicatur, *ib.* an non possit agere, nisi ob finem, *ib.* cognosci ex natura quomodo possit, 309. coli nimum non potest, P. 15. dominium plenissimum habet, ut in res nostras, ita & in vitam, III. 427. majusque illud est, quam hominum in bestias, 662. igitur, quæ ex eo jure agit, nobis in exemplum non trahenda, 557. efficere quædam non posse, quo sensu dictus, I. 10. Deum negare, & negare eum rerum humanarum curam agere, moraliter idem valent, III. 311. Deus promittendo obligatur, II. 586. in juramento testis, & ultor, III. 9. c. 30. 389. probavit jus præde, IV. 15. nocentibus parit innocentium causa, III. 557. quo jure efficiat ut peccata posteris noceant, 427. *seq.* quo sensu dicatur mutare consilium, & poenitentia duci, 4. quando dicatur impropre non fallere, *ibid.* populo cladem immitit ob Regum facta, 430. de Deo notiones quædam minus evidentes, 312. de Deo perperam sententibus an iuste bellum inferatur ex hoc

hac sola causa, III. 457. quæ sunt contra mandatum Dei, in his non est magistratui parendum, 538. Dei ius in homines, 557. lentas in novo fœdere, 280. Dei factum circa liberos peccantium cur hominibus non imitandum, 428. Deo mendacium non convenit, 571. Deo magis, quam hominibus obediendum, agnoscunt & Philosophi, I. 339. III. 538. Diis adscripta quæ jura sunt gentium, 238

- c. Deus auctor juris nature, P. 37. violati vindex, 39. solus legislator hominum jure, & effectu, 48. 49. eo remoto subsistere nequit obligatio naturalis, contra, quam sentit Grotius, 55. I. 42. ei parendum ut causæ primæ juris nat. non ut subordinationis, P. 57. an jus hoc mutare possit, inanis questio, *Ibid.* & I. 47. nunquam agnovit in actibus humanis malitiam, vel bonitatem intrinsecam, 49. norma, juxta quam de se judicari patitur, non est extra eum, 43. 50. hominibus legem dedit, non sibi, *ibid.* Deum ignorare, peccatum, P. 39. Deum esse, quibus argumentis evincatur, 56. 57. & esse unum, III. 386. & ab eo curari omnia etiam sublimaria, & res singulares, *ibid.* & P. 56. 57. atque æquissimis judiciis dijudicari, III. 387. Deum colere, nature lex est, I. 68. quomodo colatur, III. 385. honorandum, amandum, colendum esse, probatur, 389. nec non opificem esse rerum omnium extra se, 387. 388. Deum contradictoria non posse, explicatur, I. 44. 47. 48. Deum inter, & homines an jus, & societatem quandam esse, dici possit, 29. Dei unius cultus in Jure Romano assertus, 67. Deus quod præscribit, id necessario quoque probat, 124. nil humano generi præcepit, quod non simul ex ratione probari possit, II. 299. Deo prohibente quidquid fit, injuria est, adeoque ab eo abstinendum, 565. Deum irasci non posse, male asseritur, III. 21. Deus nocere pro lubitu potest, non punire, 337. delicta a subdito in Deum commissa magistratus punire potest, 391. at gens in gentem id jus non habet, 382. 383. 391. ejus nominis violatores morte digni iudicati in veteri Testamento, I. 134

- c. Deos alienos colere, illicitum erat Romanæ, III. 33. 34. in Deos suos, vel Deum

suum impia gens ideo bello peti nequit, 407. non suos tantum, sed & hostium Deos cur sibi propitios reddere ante bellum studebant Romani, IV. 10. *Deorum aliorum non memoraberis*, Exod. XIII. 13. legis sensus, IV. 20. Deos in alienos convitiom vctuisse Deum, male tradunt Josephus, & Philo, *ibid.* cum Diis suis tamquam cum hominibus ipsis egere gentes, 12. de Diis bonis, & malis, doctrina omnibus fere gentibus idololatriæ cognita fuit, III. 392

*Dextera* datio in quibusdam locis vicem tenet jurisjurandi, & quare, III. 12

c. Dexteris junctis fides data non est juramentum, nec vice juramenti, II. 48

c. *Diaboles me abripit*, verum est juramentum, III. 30

*Diagoras* Melius quare sit punitus, III. 321. cur Atheus factus, 6391

*Dicere* mihi non necesse est id omne, quod alteri est utile audire, III. 659

c. *Difflata* nature rationalis, & socialis Grotio quid, III. 338

*Didictoria* potestas, impetitionemque, an mutaverit rempublicam quousque est introductum, I. 184. Dictatoris potestas aliquando summa, 189

c. Dictatoria titulus est nomen officii, I. 279. Dictatorum potestas, utut illimitata, non fuit propria, sed saltem vicaria, 272. 278. Dictator idem, qui antiquioribus *magister populi* erat, 279. Dictatores apud Græcos, *ibid.*

*Dierum* vox in fœderibus quomodo intelligenda, III. 133. *ad eum diem*, exclusive, an inclusive intelligendum, IV. 184.

c. *Diem intra mortis* ut aliquid fiat, si quis dixit, cur ipse mortis dies numeretur *in l. amiculum ff. de V. S.* IV. 396.

c. *Dignitatem* peccatum putarunt Patres, I. 158. *Vide* Polygamia.

*Dignitas* regis læditur in legato, III. 206

c. Dignitas est pretium, & æstimatio virtutis, II. 325. nulla est hereditaria iure nature, *ibid.* alia privata, alia publica, quæ sola comparate ita dicitur, *ibid.* in collegiis parium non nisi a tempore sumitur ejus ordo, 326. Dignitates conferuntur a Principe pro suo arbitrio, III. 190. Dignitas eadem est in maiestate temporaria, quæ in hereditaria, I. 209

N. V. V. 2 c. Di.

- c. *Dignum* quid dicatur, I. 34  
*Διγνόν* quæ Aristoteli, I. 8  
*Dilectionis* lex distinguitur a lege evangelica, II. 11. vide c. 38. ad jus naturæ pertinet, 14. proprie tamen jus non dat ei, cui hinc aliquid debetur, 17. III. 182. itaque nec debitum huiusmodi armis exigere licet, 462. potest tamen a subditis magistratus deposcere proprio quodam jure, vide Debitum. An obliget omnes homines æqualiter, I. 500. non obligat in gratiam nocentis, II. 21. præcipit multa, quæ non tantum laudabilia sunt, sed etiam omitti sine culpa nequeunt, *ibid.* §3 III. 522. vetat multa, quæ ex jure stricto licita, II. 11. IV. 218. ut capere res subditorum pro debito magistratus, 239. cõmære res, quæ pluris vendantur, etiam pretio haud iniquo pro tempore, II. 665. non indicare, merces plures in via esse, quo tuas carius vendas, 659. persequi rem suam cum cæde alterius, III. 623. *Vide* Caritas. Christus. Evangelium &c.  
 a. *Dilectio* proximi, quid ex ea intulerint Judei, I. 149. inimicorum jam commendabilis vis gentilibus, 150. proximi non impedit licentiam bellorum, *ibid.* Dilectionem nunquam per modum legis exegit Christus, III. 515  
*Diligere* proximum juxta sè, quomodo intelligendum, I. 165. lex Christi de diligendis singulis quam habeat exceptionem, 100. II. 99. Diligendorum gradus, I. 100  
*Diminutio* singularis quibus casibus licita, II. 17. III. 488. Diminutiones sine fructu illicitæ, IV. 206. *Vide* Certamen. Duelum.  
*Dimidium* navium de integris intelligendum, III. 113  
 a. DIO CASSIUS de C. J. Cæsare, I. 266. Augusto, 267. 268. Tiberio, 269. 270. Caligula, *ibid.* Claudio. Vespasiano, & Trajano, 271. de Imperatoribus sui temporis, *ibid.* de Marco Antonio, 286  
 c. DIO CLETIANUS quæ pœna Cæsarem ob male rem gestam affectu, I. 252. ante ejus Constitutionem jam Pandectarum jure obtinuit restitutio ex enormi læsione, II. 729  
 c. DIO DOBUS Sicularum de Indiz regno,

- I. 307. de Persarum, & Ægypti regibus 309. de Cypri urbibus, 312. de sociere inter civitates Græcas, cujus caput Athenæ, 325. de belli Lucædemoniæ in kleos initio, & occasione, II. 19. de Cerere, 84  
 c. DIOGENES *Cynico* omnia licita visa sunt, P. 34  
 c. DIOGENES *Babyloni* disputatio cum Antipatro de mercatore, II. 619. 693  
 c. DION *Prusensis*: quæ leges bello exulente, P. 76. ejus locus *Oraz.* XXXI. male adfertur ad probandum dominium generale populi, II. 717  
 c. DIONYSIUS *Halicarn.* In quo consistat imperium, I. 246. de solo, & communi concubitu, II. 109  
*Diræptio* prædiæ qualis, IV. 41. *Diræptio* nis concedendæ, aut negandæ rationes, *ibid.* seq. quænam vitandæ Christianis, 230. *Vide* Præda.  
 c. *Disceptatio* quid Ciceroni, III. 494  
*Disciplina* militaris an ea severitate custodiri possit, ut in itinere, in castris, & similibus, miles ne minimum quidem auferat, IV. 283. servatur provisio rerum necessariorum, & bene soluti stipendiis, *ibid.* ejus leges, II. 254. Romana, IV. 290  
*Dispensandi* in lege pœnali causæ quæ, III. 290. *Dispensatio* distinguitur ab æquitate, 295  
 c. *Dispositio* inter vivos in quo differt a testamento, II. 362. 364. ad justam dispositionem de transferendo jure in alterum quid requiratur, 597. inter plures, de re præstanda, nullum jus in re transfert, sed in personam, 608. non satis declarata, non est dispositio, neque jus inde oritur, III. 549. clara, & perspicua, utut gravis, & intolerabilis, natura nullam interpretationem patitur, 174  
*Disimulatio* an licita, III. 562  
 c. *Disimulatio* quid, III. 604. differt a simulatione, & mendacio, *ibid.* per se non est illicita, 607. non semper est vitium, P. 89. 90  
*Divisio* rerum, prima causa efficiens proprietatis, II. 57. *Divisio* rerum ad bellum vitandum, 4. 468. regni, aut populi, quibus modis hæc, 516. an per eam jus populi, aut imperii amittatur, *ibid.* *Vide* Imperium.



f. Divisio humani generis in populos, & imperia, terrarum finibus, non hominum numero fieri debuit, l. 231. *seq.* Divisionem imperii, & administrationis, confundit Grotius, 310. Divisionem summæ potestatis non inferit promissum principis, se nihil sine Senatu facturum, 311. Divisio non est modus acquirendi domini originarius, ll. 133. 137. Divisionem rei dubiæ recusanti bellum ideo iustum inferri nequit, ll. 497. Dividi res non potest vel natura, vel jure, ll. 75.

*Divitia* supervacuae nullum bonum in se continent, ll. 265.

*Divortia* olim licita, Christianis prohibita, ll. 204. Divortio amissam mulierem qua conditione alius possit ducere, 209.

a. Divortia ex iusta causa nec a Mose, nec a Christo prohibentur, P. 95. ex iniusta causa nec a Mose permilla, eorum permissio ex quo jure descendat, l. 73. Jure naturæ licita, 124. ll. 268. modo iusta adfuit causa, ll. 674. Divortium quo casu repugnet juri naturali, l. 133. non pugnat cum puritate mentis, 123. Divortia quo casu improbantur a Servatore, 148. Divortium quo casu licitum, ll. 246. 252. *seqq.* an omne improbaverit Christus, & quo sensu, *ibid.* Et 255. Divortii exempla inter reges Christianos, 253. quo sensu improbatum a Paulo, 257. quibus in causis ad normam Juris Can. Evangelici admitti possit, 258. an, & quatenus Princeps in Divortii dispensare possit, *ibid.* Divorcio facto apud quem liberi educandi, 267.

*Do ut des*, ll. 656.

*Dogmata* nova non sunt metuenda, si nil habeant quod honestati, & obedientiæ erga magistratum adversetur, ll. 313.

*Do or* non dat jus occidendi, IV. 204. dolore alieno satari, contra jus est naturale, ll. 265.

*Dolus* perfidia carens in bello licitus, IV. 5. eo non uti generosum est, non etiam necessarium, ll. 574. necessarium est donec indicio facta sit, c. 653. Christiani imprimis eo uti non debent, quantum fieri potest, 574. secus si ad bonum tendat finem, c. 617. Dolus quotuplitter dividatur, 562. malus interdum dicitur quod æquitati est contrarium, *ibid.* bonus quis, 563. an ex genere semper malorum, 562. in bello an licitus, &

quis, 560. *seq.* Dolus mali vox, *ibid.* Dolo contrahens ad quum restitutionem tenetur, 184. Dolo res hostium capere licet, IV. 34. Dolis abstinere, generosum, ll. 574.

c. Dolus quid, ll. 187. Dolus vox est modicæ significationis, 603. Dolus confunditur a Grotio cum errore, ll. 622. nunquam viciat negotium, nisi error accedat, *ibid.* quod cum dolo compensetur, item quod causam dani negotii bonæ fidei viciat negotium, id ex Jure Romano venit, *ibid.* & 629. malus Jure Rom. semper supponit propositum lædendi, 574. de Dolo agere cur deceptus possit, vera ratio, ll. 170. Dolum inter, & culpam est jure naturæ non interit ratione disponentium, interest tamen ratione pœnæ, 188. Dolus non solum fictus in bello, 590. 603. sed præstat etiam armis, & vi, 591. 617. Dolo in hostem quando uti liceat, IV. 23.

*Domanii* fructus distinguendi a domanio, ll. 344. *Vide* Patrimonium populi.

c. Domanium quid, ll. 359 constituitur vel pacto, vel ultima voluntate, vel usucapione, & præscriptione, *ibid.* ab antecessore alienatum revocari a successore potest, 360. ut aliter ab hærede, aliter a non hærede, *ibid.* Domaniis qualitas nec facto statuum mutari potest, *ibid.* Domaniis non præscribitur, 195. 360. 361.

c. *Domicilium* duo requirit, l. 234. quisque eligere potest, etiam in duobus locis, & mutata origine, nisi ex causa publica lex impediat, ll. 129. Domicilio constituto, jure nat. fit civis, 330.

*Dominatio* paucorum ad regnum accedit, IV. 265.

*Dominium* naturaliter, & per alium acquiritur, IV. 31. externum, 26. furiosi unde, ll. 121. infantis unde, *ibid.* conditionatum, 128. Dominium quid, & quotuplex, l. 4. non amittitur ab alimentum præstitum ab eo, qui non est dominus, (*vide* Alimentum) nec jure naturali ob delictum per se, ll. 478. nec ob possessionem amissam, licet ex possessione incipiat, 459. Dominium antevertere potest lex civilis, quod jure naturali licitum est, 59 ut auferatur alicui sine probabili causa, injuria est, 367. III. 53. non aufertur per adjectum conditionem, ll. 131. ex quibus causis al-

cui auferri possit, IV. 326. Dominium jure nat. iis tantum datur, qui utuntur ratione, II. 121. fusiofis, aut infantibus datur, *ibid.* § 201. quando dicitur, § 21. per quid distinguatur ab imperio, 120. exceptionem habet necessitatis summe, § 9. 60. negatur, c. 96. ( *Vide* Necessitas ) & utilitatis innoxie, ( *Vide* Utilitas ) fines, & effectus suos semper habet, sive ex civili jure, sive gentium, seu naturalis oriatur, § 59. IV. 326. idem est cum proprietate, II. 54. quare introductum, 56. si introductum non esset, an quis alteri injuriam inferre potuisset in bonis, I. 79. non minuitur per adjectam conditionem, II. 111. natum unde primum sit, & quomodo processerit, 56. non nascitur ex solo actu animi, *ibid.* nec ex aptitudine ad rem, III. 180. nec ex intellectu perfectione, 457. nec ex virtute sola mentis, aut religiosa, *ibid.* produci potest ex sola lege civili, II. 470. 478. sequitur jus possidendi ex jure gentium, IV. 340. transferri etiam potest in aliquem, necdum occupata possessione, II. 372. 388. ut totum, vel ex parte tantum transferatur, juris naturalis est, 339. an transferatur in eum, qui rem alienam loco suae sibi debet cepit, 368. Dominii actus primus, & secundus, 121. vis, § 58. ex Dominio nemo jus habet, praeter dominum, 561. Dominium captarum rerum in bello solenni non est sine omni conditione, IV. 115. stare potest cum interna obligatione restituendi, si bellum fuerit injustum, 176. civile quid, I. 177. bello comparari potest, *ibid.* eminens quid, 4. 173. comprehendit cives, & res eorum, *ibid.* § IV. 321. imperii summa pars est, *ibid.* in res subditorum civitati competit jure gentium, 302. ut ex eo alienare res eorum liceat illi, & perdere, 325. & factum solum sufficiat ad rem transferendam, 422. utilitatis publice causa introductum est, III. 425. igitur non competit, nisi quatenus communiter expedit, 53. IV. 126. in regimine non dominico sed civili, aut regio, 102. supereminenti dominio beneficia subditis liberaliter concessa possunt auferri, III. 17. saltem ipsis dici, 571. jus ipsis questum auferri, 53. quae autem singulis sic auferuntur, eorum compensatio laei debet ex communi, *ibid.*

modi ejus, IV. 325. *Vide* Poena. Dominium generale manere potest, etiam in partes sit distributum, II. 131. Dominium rerum, quae pondere, mensura, & numero constant, quando transeat, 461. externum sine interno, IV. 73. Dominia quando intereat subdito subjecto, II. 521. Dominica potestas quid, I. 4. Dominium definitur, I. 281. unica species, naturaliter, juris in re, II. 161. de ejus origine variorum systemata, 71. 74. non introductum est placito hominum ad servandam aequalitatem, 573. non factio demum hominum, sed a natura constitutum est, III. 189. IV. 311. Dominia cum ipso genere humano orta sunt, I. 46. 51. Dominium rerum ex naturali possessione cepisse, quo sensu dicitur Norva L. 1. § 1. ff. de acq. poss. IV. 51. Dominium restrictum, divinum, directum, utile, fictum, quid, II. 161. Dominii restrictio unde pendat, 162. Dominium natura differt a possessione, 482. natura omne incipit a possessione, 485. Dominium acquirere, quid sit, 82. ejus acquisitio ex jure naturae primario oritur, 480. Dominium quinam naturaliter acquirere possint, 139. Distinguendum inter Dominium, & ejus administrationem, *ibid.* Dominium non pertinet ad imperi naturam, I. 307. pertinet ad jura realia, 30. 32. Dominii naturam non assecutus est Grotius, II. 24. Dominium male distinguit in generale, & privatum, 160. item in plenum, & minus plenum, 32. emens, vel supereminens Grotio quid, 33. 250. Imperium abusive vocatur Dominium eminens, 250. Dominii quosdam externi figmentum Grotianum, IV. 182. Dominium aliquod generale, & privatum acquiri populo occupanti territorium, negatur, II. 491. 496. 498. 500. Dominium naturaliter acquirendum anteverit posse lege civili, quo sensu, & ubi, Grotius dicat, 87. 91. 482. 487. 488. IV. 65. Dominii usus vel civilis, vel naturalis, II. 347. exerceri potest vel sine re, vel non potest, *ibid.* Dominium tolli mutata specie, ratio naturalis dicitur, 536. finendi Dominii modi, *ibid.* Dominium privatum nullius sit derelictione, & cedit occupanti, 162. 167. Dominia quarundam rerum ne occupent subditi, Princeps imperare potest, 499. Dominii translatio.

- translatio sic naturaliter, II. 24. non per nudam p̄ctum, nec sola voluntate, 612. sed per traditionem, 518. requisita ad hoc, *ibid.* effectus domini cur JCTi Rom. quidamque tribuant etiam citra traditionem, *ibid.* nam naturaliter Dominium non transferitur sine traditione, 346. *ff. 405. 708.* quomodo Jure Saxonico transferatur Dominium, 349
- Domini** vocabulum non admittebant humaniores ex p̄cis, IV. 249. Dominus rei p̄scedens ei, qui deposuit, & quare, II. 559. Dominus, qui denunciavit, ne servo crederetur, tenetur de peculio, aut in rem verso, 560. Dominus, qui in culpa non est, naturaliter ad nihil tenetur, III. 185. legitimus quibus modis fiat, IV. 41. n. qui cum possidente contrahit ut domino, dominium amittit, II. 167. etiam servo injuriam facere potest, 225. negatur, c. 334. Domino cognitio rem non redere, contra jus naturale est, III. 145. deficiente, res redit in statum suum naturalem, II. 131. 521. Dominum rei, quam possideri, ignorans, nemini tenetur, 561. Domini rerum, quæ de navi jactæ sunt, partem ab aliis repetunt, *ibid.*
- c. Domino jus vitæ, & necis in servum naturæ jure questum, I. 29. II. 134. III. 149. 350. IV. 256. Dominorum in servos severitas non impunita solum, sed & licita jure naturæ, 80. Domini potestas in servum improprie regimen dicitur, I. 271. Dominus rem suam a possessore manu reposcens vim facere dicitur, II. 398. Dominum civilem eadem jura habere, quæ dominus naturalis, in genere verum est, 572. Dominus qualis imperii non est capax, I. 161
- Domos** incendere, inhumanum, IV. 222. Domus est pusilla respublica, 227. de domo consistere, jus est solius mariti, II. 203
- Domunculo** s. tegurium momentaneum in litore occupato ponere licet transeunti, II. 69
- Dona** & per internuntios absentibus mitti possunt, II. 140. n. 83 591
- Donare** quid significet, III. 133. in bello quibus liceat, IV. 411. regna, & urbes licet, I. 190. Duci belli non licet si jam sint questita, si vero necdum questita, licet, IV. 411. Donare pro transigere, III. 233
- c. Donans alienam rem donatam nihil alieni habet, II. 578. Donans, qui errat in causa, non repetit, 603
- Donatio** an accepturi possit mortuo donatore, II. 491. negatur, c. 649. accepta an vim habeat mortuo donatore, antequam rescivisset acceptam, *ibid.* quæ causam expressam non habet, naturaliter non est irrita, 595. ejus, qui jure civili non tenetur, interpretanda ex dicto III. 125. inter odiosa refertur, *ibid.* prodiga habet effectum juris, 595. legis jure mixto imperantis, in quorum procedat, 54. in donatione omnia verba donantis strictius accipiendi, 116. Donationes a militibus militum factæ, IV. 40
- c. Donatio, & pactum de donando, plane non sunt contractus, nec pertinent ad contractus stricti juris, III. 158. ultra, 500. solidos non valet absque insinuatione judiciali, 159. Donatio nullibi pro transigitione sumitur, 154. amborum disferentia, *ibid.* Donatio propter nuptias futura cessat his deficientibus, 156. inter conjuges, lege domum civili prohibita est, jure naturæ valet, II. 574
- c. **Donator** si rem donatam a donatario conducit, quid juris, II. 519
- c. **Donum** possidet, II. 484
- Domus** servi unde, IV. 249
- c. **Dotis** metu extortæ ipso jure nulla est, II. 629. Dotis dominium civile mariti, naturale uxoris, 161. actio dotis in personam est, 162
- Draudum** officium apud Gallos, III. 488
- in Dubio** bello lex probabilem rationem habere censetur, II. 55. Humen occupasse, populus censetur, 472. pacis leges quædam, IV. 329. de sensu scripti alicujus quorulum respiciendum, I. 105. sequimur quod minimum est, IV. 340. & quæ turissimum, III. 484. 541. successioni vicarie locus esse censetur, II. 391. quæ plus valent, 147. in dubiis iudicium actû, & experientia comparatur, 483. in dubio bello pax p̄scedenda, 485
- c. **Dubia** causa nunquam efficit justum bellum, II. 492. 494. Dubia voluntas, vide Voluntas.
- Dubitatio** unde in moralibus, III. 481. Dubitare quis potest contemplative, non active, 541. Dubitans subditus an recte militet, 544. Dubitans de jure quid facere

- cere debeat, III. 487. 490. Dubitans quomodo ad judicandum dirigi possit, *ibid.* 484
- c. *Ducatum* in Germania origo, II. 354
- Duellum* unde natum, III. 489. nil detrahit juri, quod est alterius, *ibid.* finem bello an possit imponere, IV. 336. non reparandum si parati sint certare, ubi aliqui totus populus gravissimis malis se implicaturus erat, III. 488. IV. 336. peccant autem certantes contra justitiam internam, uno casu excepto, 336. *Fide* Dimicatio. Certamen.
- d. Duella omnia extra terminos necessariz defensionis illicita, II. 49. inter duos corceos cur liceant, *ibid.* horum alterutri victori quatenus gratia fieri possit, 50. ad componendas gentium lites dubias oblata, & repudiata, justam belli non dant causam, III. 496. quibus calibus, & conditionibus, a veteribus admissa fuerit, 543
- e. *DUMONTIVS* legatus jure a Russis captus, III. 231
- Duratio* rei naturam non mutat, I. 190
- Dux* proprie quis, IV. 408. milites quatenus obliget, 410. de belli causis transigere non potest, *ibid.* inducias dare potest, 411. homines, imperia, agros, jam acquisita concedere non potest, *ibid.* condonare potest nondum quæsitæ, etiam qui summus dux non est, *ibid.*
- Ducis belli jus eximium in præda, 39.
- Duces belli dispensatores prædæ apud Romanos, 16. Duces Romani quomodo se gesserint circa prædam, 37. quidam de præda nil decerpserunt, *ibid.* quomodo obligentur ex bello injusto, 175. Duces belli duorum generum, 408. minores an obligare possint summum, & quatenus, 95. pacem inire an possint, *vide* Pax.
- Ducum præda quam recipiant interpretationem, 412
- e. Ducis vox per se nullum infert jus imperii, I. 276. Dux belli si spondit injusto superioris, vel populi, quid juris, III. 108. *seq.* quoties obligetur ex fide hosti data, IV. 413. 414. ex ejus pactis quatenus teneatur Princeps, 415. quatenus inferiores, *ibid.* Ducibus bellum, non pax commissa est, 417
- E.
- e. *E*bris crimen committens cur non excusetur, III. 359
- Ecclesia* an jus habeat in infideles, III. 459. c. 477. 478
- c. *Ecclesia* universalis interpres dubiorum, P. 97. *Ecclesiarum* cur jus asyli sibi arrogent, I. 161. *Ecclesiis* onera ab Imperatoribus imposita, 219. *Ecclesiarum* statum externum ordinandi jus competit potestati publicæ, 247. in interno, I. ipso numinis cultu, nulla est potestas unius præ alio, sed nudum ministerium, *ibid.* *Ecclesia* jus in actiones humanas externas non habet, III. 43. *Ecclesiarum* bona, vasa, &c. licite secularisuntur a civili potestate, IV. 16. 37. 18. *Ecclesiarum* bona Princeps alienare pacis causa potest, duplici jure, 143
- c. *Ecclesiastici* a secularibus negotiis abstinent, I. 161. v. Clericus. Sacerdos.
- c. *Ecclesiasticus* effatus, non est nimirum *justus* explicatur, P. 90
- c. *Ecclesiasticorum* philosophandi methodus, P. 87. 88
- Edictum*, III. 640
- Educatio* liberorum quare a quibusdam ad jus naturale referatur, II. 369
- c. *Educatio* liberorum naturæ lege est necessaria, II. 230. a natura juncta est parentibus, atque in eo patriam potestatem constituit H. COCCIVS, *ibid.* sub ea quæ continentur, 234. 247. utrique parentum communis, *ibid.* præcipue tamen sunt partes patris, *ibid.* quando finiatur, 235. 236. fieri nequit, nisi pater certus sit, 241. apud quem fieri debeat, divortio facto, 267
- Edentes* carnem humanam justo bello petuntur, *vide* Cibis. Caro. Anthropophagi.
- Effidus* ut non sequitur, satis est unicam deesse causam, III. 141. universalis causa requirit universalem, I. 12. c. 57
- Egestas* evitandæ causa quæ injuste sunt, maxime sunt excusabilia, III. 252
- v. *Ejurari* magistratus cur Latinis dicatur, I. 143
- Endon* quid apud Paulum Apostolum, I. 166
- Enim* quid, III. 93. c. 112
- ELIAZARS* factum, III. 668
- Enatio*

*Electio* non semper infert subditorum libertatem civilem, I. 139. electorum regum est jus temporarium, *ibid.* eligens indignum, reipublice tenetur, III. 180. electus Imperator per legiones quo imperavit jure, *vide* Rnm. Imp.

a. Electivus in Regnis cur liberorum defuncti ratio haberi solet, II. 446

c. *Electorum Germania* subditi ad judicia Imperii provocare nequeunt, II. 197

a. *Elephantus* in praelium adducere an liceat, III. 579. & quatenus, 588. 589 *Eleutherocil ces*, I. 191

a. *ELISABETHA Anglia Regina* cur vestigiali a Rege Danie imposito contradixit, II. 108. muræ defensionis pactum contra omnes, etiam religionis in causa, inuit, III. 122. irritis Papæ Hispanos novo orbe insecudanti, 478. quid regit Batavis imperium offerentibus, 535

c. *ELYMAS*, in eum quali potestate usus sit Paulus, I. 153

*Emendatio* peccantis quotuplex, III. 129

a. *Emigrare* subdito cuique licet jure nat. II. 329. quibus casibus hoc jus tolli possit, *ibid.* Emigrantes in suo territorio recipere vicini non tenentur, 330. ab iis jure naturæ licet censum exigere, *ibid.*

*Emtio* venditio quid sit naturaliter, II. 657. metu expressa potest jure naturali rescindi, 660. sine certo pretio a rege facta non valet, 663. rei alienæ quatenus obliget emtorem bonæ fidei, *ibid.* in Emptione venditione dominium etiam sine traditione transfertur, 663. jus emendi res ad vitam necessarias nemini negari potest, II. 70. immo potest, c. 114. Emens rem alienam restituere eam venditori non potest, 663. potest, c. 581. ementi pignus a creditore tenore qui oppignoravit, etiam si res sit aliena, 560. Emtori rei alienæ quatenus obligetur dominus, 562. Emi juris res po est in gratiam alterius, 666. Emor rei capte bello injuito, an quid impendii deducat, IV. 174

c. *Emtio* venditio qualis sit contractus, II. 686. Emor tam sub conditione, quam pure contrahi potest, 104. coeva permutationi quoad obligationem, 685. rei vitiose vlet, at actio datur ad refarciendum damnum, 692. substat, et si

res vendita pluri valeat, 695. item et si multo minoris, 696. Emor quando de dolo tenetur, *ibid.* quando possit agere ad id, quod interest, 697. periculum rei cur sit Emoris, etiam ante traditionem 699, 700, 708, 714. Exceptiones, 708. Emor dominus non sit sine traditione, 709. secundo emtori tradita res cur ei acquiratur, vera ratio, *ibid.*

*Emphyteusis* sine scriptura a rege facta non valet, III. 51

c. *Emphyteusis* leges civiles jus in re esse voluerunt, II. 150

*Emphyteusis*, III. 133

*Emphyteusis*, III. 619

*Emphus*, I. 8

c. *ENNA* civium cedes a Pinario patrata, I. 125

c. *ENNIUS* juri opponit ferrum, P. 41

c. *ΕΠΙΣΗΛΑΜΙ* dictum contra litigantes, I. 147

c. *ΕΠΙΣΤΑΤΟΣ* Stoicorū finem explicat, P. 37

c. *ΕΠΙΣΥΝΑ* systema de justitia, & injustitia, P. 34. doctrina ex Gassendo de legibus scriptis saltem ex metu injuriæ, 71. inepta conclusio ex vastitate orbis, III. 389

*Epicerrei* cur ex bene moratis civitatibus ejecti, III. 311

*ΕΡΑΒΙΣΤΑ*, III. 145. ejus fontes, & regulæ, *ibid.*

*ΕΡΑΒΙΣΤΑ*, III. 59

*ΕΡΑΒΙΣΤΑ*, III. 11

*Episcopus* qua talis jus non habet regendi humano more, III. 460. Episcoporum consilia circa bella, 484

c. *Episcopo* an fas sit pro reis intercedere; I. 160. Episcopi Romani privati quondam fuere, 241. Episcopi, & Abbates omnes fuere sub protectione statuum sacrorum, 328

*ΕΡΕΧΥΛ*, II. 123. publicæ quid, c. 151. quidque juris circa illas, *ibid.*

*Equi*, & equæ, quæ postliminio apud Romanos receptæ, IV. 120. c. 167. Equorum vestigul, II. 68. Equus scythicus, 311

*ΕΡΑΣΜΟΥΣ* Christianis arma interdicti, P. 17

c. *ERASMI* error: nullum bellum justum esse, P. 79

*Error* an irritum actum faciat, II. 558. quotics  
X x x

- quoties liberet fide, IV. 420. Error circa pretium refarciendus, si postea de eo conflet, II. 661. Errans hosti obligatur ex pacto, IV. 420. Errantes in partem Christianæ religionis an puniendi, I. l. 316
- f. Error natura tollit consensum, eoque negotium, quatenus errat, II. 619. quid si in parte erratum sit, *ibid.* quid si alicuius culpa, *ibid.* si neutrius, vel utriusque, *ibid.* Error an sit, ignorare futurum, *ibid.* Actus Rom. cur non tollat substantiam juris, exceptis aliquot casibus, 620. de errore, ejusque effectu in contractibus juris gentium, doctrina II. COCCENII, *ibid.* in corpore si in materia est, adeoque vel in re, vel in persona, vitatur pactum, 621. item si in substantia negotii, *ibid.* item si in qualitate personæ, quæ ad substantiam negotii necessaria est, *ibid.* item si in materia, non vero si in materiæ qualitate, *ibid.* nec si in nomine, 622. Error quod viciat negotium, verum saltem est intus errantis, non decipientis, *ibid.* Errorem cum dolo confundit Grotius, *ibid.* fundamentum doctrinæ de errore Grotius male in falsæ præsumptione facti constituit, argumento ex lege desumpto, 623. in errante plane non est consensus in negotium, nec conditionalis, 630. Errans in titulo cur Jure civili non usufruiat, et si revera iustus titulus adfuerit, III. 493. Error juris an, & quatenus noceat Jure Romano, IV. 210
- e. ESAIL, II. 4. vaticinii vera explicatio, I. 245. ejusdem LVIII. v. 6. sensus de creditorum injustorum jejuniis non affectus a Grotio, IV. 280
- Effici non jurabant, III. 27. cur, c. 46. gladii armati incedunt, I. 266. cur, c. 218. Effrenorum communio in bonis, II. 54. c. 76
- Evangelii præcepta an contineantur in jure naturali, I. 86
- f. Evangelii lex pars est Juris naturalis, I. 63. quænam pars, II. 38. ejus præcepta duplicia, 47. Evangelium non inculcat majorem obedientiam erga Principem, I. 262. 373. vide Christum.
- f. Evangelici sunt plane sincera veræ Catholicæ Ecclesiæ membra, III. 399
- e. Evocatio sacrarum quid fuit apud Romanos, IV. 10. quando fiebat, 11. differebat a devotiōe urbium, f. exercitorum hostilium, 13
- Exequiō, III. 11
- c. EXERCITIUS quale jus admittit, P. 34
- c. EVANGELIUM de belli, & pacis scientia perperam intellectus a Grotio, P. 13. de poenis improborum, 40. de evidentiæ juris naturæ, 84. de Cyclopiis, I. 60. quanti sit regnare, II. 285
- Exactiones odiosæ, III. 619
- Exagoras, IV. 19
- Excellentia super alios quatenus a virtute, & utilitate sejungitur, bonum est imaginabile, III. 293
- Exceptionem habens jus habet ad pecuniam redactam ex bonis suis venditis, II. 664
- c. Excommunicationis poena pertinet ad potestatem civilem, I. 248
- Excursus inutiles in bello, id est, ii, qui tantum virum ostentationem habent, injusti sunt, IV. 206
- c. Execratio non omnis definit in juramentum, III. 30. Execrationes variae a gentibus juramentis additæ, *ibid.*
- Executionis ad modum quod pertinet, conditionem non facit, IV. 423
- Execratoria actio unde, II. 592. Exercitores an teneantur in solidum ex facto magistri, *ibid.*
- f. Execratoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplex ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex contractu ipso, sed ex quasi contractu, 641. cur non detur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Exercitor quis dicatur, *ibid.* Exercitores singuli quod ex facto magistri in solidum teneantur, id summa nititur æquitate, 642
- Exercitus quid, III. 132. iustus, *ibid.* Exercitus insolita conscriptio si iustis indicis appareat non fieri se tuendi gratia, rumpit pacem, IV. 335. cautio ne exercitus aliquo ducatur, quomodo intelligenda, III. 144
- c. Exercitus requisitus essentialis, III. 152. Exercitus peregrini, eorumque duces suot sub potestate territorii, ubi degunt, vel transiunt, I. 217
- Exheredato filio an quid debeatur, II. 373. Exheredatus tacite censetur qui grave crimen commisit in patrem, nisi adfuit con-

- condonatae culpae indicia, II. 387. Exheredari filius a patre in totum an possit, *ibid.* quando possit, *ibid.* an ne in regnum succedat, 387. negatur, 412
- c. Exhereditatio quid, ex quibus causis fieri possit, ejusque effectus, &c. II. 414. tacita nec jure nat. nec civili cognita est, 453
- Exilium* fideiussoris damnati ex fideiussione proprie poena non est, III. 424
- Exilium*, III. 521.
- Exilium* æquiparatur vitæ, I. 85. *vide* fama.
- Exitus* liber cum itinere libero intelligendus, III. 133
- Expere* latinis quid, I. 36. per expletionem juris quo casu demum aliquid nostrum fiat, II. 397. Expletorium est omne jus, 406
- Exploratores* graviter puniendi causa, III. 669
- c. Exploratores mittere, jure naturæ licet, III. 688
- Expugnationes* urbium, & direptiones violentas, Christiani permittere non debent, IV. 320
- Exteri* quomodo de rebus bello captis judicare debeant, IV. 48. Exteris quomodo jus nascatur ex lege civili, II. 479. Exterorum res retinentur pro jure nostro, aut civis nostri, III. 622
- Externi* testari non prohibentur jure naturali, II. 345. Externi juris qualis efficacia, IV. 74. Externum dominium sine interno, 72. *sq.* Externi qui habendi, III. 202. olim habiti pro hostibus, II. 345. quod ne fieret, postea foederibus est cautum, III. 92. an teneantur legibus loci ejus, in quo degunt, II. 59, 587. an pro hostibus habendi si in loco hostili deprehendantur, III. 661. c. 677. 678. 679. *vide* Extranei.
- c. *Extripsio* populorum damnatorum quo jure præcepta, P. 95
- Extripsio* violenta acceptatio est vitiosa, ex qua jus ei nascitur, cui extorquetur, II. 563
- c. *Extramris* licebat adorare in templo Hierosolymitano, at non ritu Judaico, I. 69. Extraneis ne res vendantur, aut ab iis emantur, lege publica statui potest, II. 113, 114. ab aliis præterea iudibus excludi possunt, 117. lege publica an a connubiis excludi possint, 215. Ex-

- traneo jus questum auferri nequit a Principe territorii, III. 78. *vide* Advenæ.
- Extrinsica* contractui non sunt indicanda, II. 619
- Exules* poenæ metu dedendi sunt, IV. 335. in exules alibi nullum jus est civitati, II. 223. IV. 335. penes reges exules manet jus regni, etiam si possessionem amiserint, III. 240. Exules ejus suscipere, cum quo pax initur, an pacem violet, IV. 335. Exulibus pullis sedibus suis habitatio non deneganda sub certa conditione, II. 69. nec transitus negandus ob querendas sedes alias, 63
- c. in Exules jus quo casu maneat civitati, quo non, II. 331. Exulis regis liberi jus habent succedendi, 417
- EXULIAS, II. 18

## F.

- F** *Factum* quid præstitit in jure naturæ, P. 81
- Factorum* dedictio Gallis negata, III. 413. IV. c. 132
- c. *Factus Maximus* (*Quintus*) quomodo captivos redemit, III. 228. IV. 416. ejus elogium, III. 592. filio Consuli legatus datus, I. 33
- c. *Factus Rellus* filium triumphantem secutus, I. 34
- c. *Falso* si promitto ut de suo auro mihi annulos faciat, id non est contractus mixtus, sed mera venditio, II. 688
- Faciendi* cujus quis alii jus datus, ejus ipse auctor esse censetur, I. 170. Facio ut facias, II. 656, 658. Facio ut des, *ibid.*
- Facinus*, *vide* Scelus. Facinorosi an sepe habendi, III. 247
- Factum* alienum jure naturali neminem obligat, nisi successorem bonorum, *vide* Delictum. Factum qui promissit, naturaliter non obligatur, si facere ex sua parte nil omiserit, II. 595. IV. 391. illicitum promissum, an valeat, *vide* Illicitum. Factum singulorum non obligat communitatem civilem, III. 409. utile nullum parit juris effectum, c. Facto obligatur quisque vel ad reparationem, vel ad poenam, III. 259. sub Factis comprehenditur etiam non facta, quatenus conjecturam faciunt voluntatis, II. 424
- XXX 2
- c. *Fa-*

- e. Factis** ex non prohibitis, s. incertis, nullum jus oritur, III. 149. Facta dubia interpretandi regulæ, 150, 151 sub facto illicito etiam contingitur non factum, quod fieri debuit, 186
- Facultas**, j. ris species, quid, & quotuplex, I. 4. eminens quid, *ibid.* meræ facultatis quæ sunt, an tempore amittantur, II. 174. Facultatem qui dat, dat quantum in se est ea, quæ ad facultatem sunt necessaria, IV. 108
- a. Facultas**, voc. etymologia, I. 12. vulgaris, & eminens Gronio quid, 26. per eminentem in specie quæle jus intelligat, 32. moralis habendi, vel agendi objectum quod, 33
- Fallere** hostem quibus modis liceat, III. 564. suos quomodo liceat, 569. Fallendi artes qui insilliant, fugiendi principibus, IV. 415
- Falsum** dicere, concedit Plato imperium habentibus, & quare, III. 571. quatenus non sit illicitum, 569. *seqq.* Falsum dicere amenti, & infanti, non est mentiri, strictè sumpta voce, *ibid.* vide Mendacium.
- a. Falisloquium** in bello licitum, III. 592. quatenus nec extra bellum prohibitum sit, *ibid.*
- Fama** naturaliter homini suum, III. 180. *vide* Exultimatio.
- c. Fama** jus est, quod æque, ac vita, defendi potest, II. 19. Famæ restitutus an ad opificiorum collegia iterum admitti debeat, III. 78. Fama quod mensurari, & reparari pecunia possit, id jure civili statutum cur sit, 199
- Famæ** causa facta dedictio, excusabilis, III. 509. n.
- c. Fame** pressis navigantibus, quo jure quilibet cibaria in commune proferre cogi possit, II. 96
- Familia** fundamentum est matrimonium, III. 291
- a. Familia** quid dicatur, II. 246. ejus essentia constituit in mare, & sœmina, *ibid.* ex pluribus oritur civitas, *ibid.* Familiarum separatim habitantium exempla, I. 22. Familiarum olim controversiæ quomodo componebantur, 360. in civitatem coeuntes suo juri renunciant, 361. Familie unitas, *vide* Unitas
- a. Famulus** ex quovis facto, etsi jussu heri peracto, in solidum tuncetur, III. 549

- c. Fas**, & *mos* quid dicatur in Jure Can. II. 302. Fas Deum quid sit, III. 583
- Fato** suo deprehensi in bello, IV. 13. dicuntur infortunati, *vide* Infortunatus. Etiam servi sunt, 70. jus habent postliminii in paco, 112. c. 110. inter eos referuntur coacti ad bellum, 185. *seqq.*
- Fato fieri quæ dicantur, 134
- Favor** in promissis, III. 135. **Favorabilia** in dubio realia, 159. quomodo interpretanda, 136. extendenda ad proprietatem verborum, tam artificialem, quam vulgarem, II. 391. II. 136. IV. 127. sunt quæ æqualitatem in se habent, III. 135. quæ utilitatem spectant communem, *ibid.*
- c. Favoris** præsumptio nullum habet effectum in jure nature, III. 157
- Favoris** philosophi error circa justificationis, III. 321
- Fecialium** usus Romæ, III. 484. collegum quare Romæ institutum, 484, 488
- c. Fecialium** formula ad bellum indicendum, P. 76. institutio, collegium, munera, III. 107. Feciale Gallum cur benatus Parisiensis admittere voluit, 217. Feciales apud varios populos, 651. Feciale jus sanctissimum Romanis, 583
- Felonia** quid, I. 323, 329, 176
- Fera** quorum sint 7. lex, quæ eas regi ad-dicit, non injusta, II. 470. in Sylvis privatis non sunt nullius, 469. sunt Principum in Germania, 470. quomodo nullius sint dicendæ, 469. Feras nullius esse, non simpliciter est ex jure naturali, sicut putat Jus civile Rom. 470. an dominus amittat si auferuntur, 469
- c. Fera** cujus sint, I. 235. sunt res nullius, II. 91. etiam in solo occupato, 92. 482. etiam in Sylvis circumseptis, non in vivariis, 484. ne expiantur, edicti effectus, 149. Fera capte, & evasie possessio quando pereat, 484, 485.
- Fera male comparatur cum lapidibus in Tiberim demeris, quorum dominium retinetur, non possessio, 485. & cum servo fugitivo, *ibid.* Fera manufactæ, & crepundis distinctæ quamdiu dominum retinetur, 486. Fera capte, etiam in alieno fundo, semper sunt capientis, 486, 487. non nisi in penam auferuntur lege civili, *ibid.*
- FRADIANDUS** L. Rex Romanorum qua



quo jore leges condidit, & comitia habuit, l. 252  
 f. *FERRIMANDI Austriaci* utre plebeia cum liberis cur a successione jure exclusi, ll. 249  
*Feritas* quid, P. 53  
*Ferrum* quid significet, Ill. 133  
*Ferruminatio* non facit confusionem, ll. 4-8  
 f. *Ferruminatione* confusionem fieri, Paulus non ait, sed accessionem, ll. 115. nec distinguit eam ab applumbatione quo ad accessionem, *ibid.*  
 f. *FERRUS* (Job.) omne bellum injustum declarat, P. 79.  
*Feuda* longeva possessione acquiruntur, l. 169. longo tempore acquiri possunt, quæ defcuntur ex investitura primaria, *ibid.* defcuntur vel ex jure proximi possessoris, vel ex investitura primaria, *ib.* hæreditate adiri possunt, separatim ab aliorum bonorum hæreditate, 383 francica, sive libera, l. 211. Feudum ligium, *ibid.* Feudorum regionum tacita conditio, si bellum justum fuerit, *ibid.* Feudorum judicio non semper facienda ex lege Longobardica, ll. 384. nec pertinet ad Ecclesiam, ll. 461. n.  
 a. Feudum per se non infert privationem summæ potestatis, l. 127. in Feudis francis quid remissum, 128. ligium quid, 129 in Feudi dat one quale dominium supponatur populo danti, ll. 160. Feudum a patre alienatum cur liberi vindicare possint, 190 Feuda antiqua longa possessione acquiri posse, in genere, & jure naturæ verum non est, 191. Feudum vindicans filius, vel agnatus, ad id, quod interest, agere nequit, 192 Feuda fœminis quid, 445 Feudis minus proprie comparantur regna, nisi quoad successionem, quæ in utrisque linealis est, *ibid.*  
*Feudale* jus tantum Germanis usitatum, l. 211. in personam, & in rem, *ibid.* *seqq.* Feudalis obligatio non tollit summum imperium, *ibid.* Feudalia regna quæ successionem defcuntur, ll. 384. Feudalis rei concessio beneficium est, 658  
 e. Feudale jus apud pleraque Europæ gentes obtinet, sed inter singulas tanquam jus civile, ll. 482. Feudalis contractus non est mixtus, 688  
*Fides* in bello, IV. 197. prædoni, & ty-

ranno debetur, 299. perfido an servanda, 303. compensando quomodo liberetur, 305. tacita quæ, 410, 411. Fides commendata in bello, 435. Fides, quæ vim habeat juramenti, ll. 11. 28. apud Paulum quid significet, 482. Fidem credendi Evangelio quod Deus quibudem negat, sit ex causis incognitis, 314. per fidem debellasse regna, quo sensu quidam dicantur, l. 50. Fides si frangatur a rege, ut tunc regno cedat, hæc conditio non destruit summum imperium, 197. fundamentum est justitiæ, ll. 585. promissa, dat ius ei, cui promittitur, IV. 298. servanda hostibus quibusvis, & quare, 304. privati, 299. potest tamen his etiam non servari jure gentium voluntario, 301. servis etiam servanda, *ibid.* an ut serviant cogi possint a superioribus privati, si quæ hosti dederunt, 422. quibus causis possit absque injustitia non servari, 305. *seqq.* an ex jure supereminentis domini possit non servari quæ subditis est data, 302. Fides expressa, 321. Principum pro jurejurando, ll. 18. publica quotuplex, *ibid.* tacita, *ibid.* in fide esse, quid, l. 206. Bona Fide rem alienam qui emit, pretium an repetat, ll. 561. Fidei bellicæ puritio, IV. 122. c. 146. Fidei alicujus se permittere, *vide* Dedere. Qui se fidei civitatis, aut regis permittit, qualiter obligetur, *vide* Tutela.  
*Bona Fidei*, & stricti juris discrimen an valeat inter populos diversos, ll. 115. *Bona fidei possessor* non tenetur de re, quæ perit, ll. 561. si rem alii donaverit, an tenetur, 162. si rem vendiderit, an, & quando tenetur, *ibid.* an naturaliter fructus suos faciat, 478. ad rei restitutionem comparatur, 561. recte impendia repetit, & quæ, 478. *Mala fidei possessor* quale jus tempore acquirat, IV. 73. an speciem perdat, ll. 478. impendia repetit, 479  
 c. Fidei sanctionia commendatur, ll. 613. ea nil sanctius in bello, ll. 593. hosti data servanda, ll. 626, 627, 630. IV. 424. etiam usurpatori. perfido, hæretico, prædoni, tyranno; idque ipso naturæ jure, l. 186. IV. 308, 314, 315. item rebellibus subditis, 317. data hosti a privato cur servanda, vera ratio, 416. Fidem quatenus minores potestates,

X x x

tutes,

testates, v. g. Dux, Magistratus, &c. dare possint de Republica, IV. 413. Fides data violari talionis jure nequit, 316. *ex Fide quidquid non sit, peccatum esse*, quo sensu Paulus ad Rom. XIV. dicat, 168. *seqq.* per Fidem suam jurantis Principis verum est juramentum, III. 42. *Bona Fide* formula interpretatur, IV. 89. *Bona fidei negotia* quantum dixere Romani, III. 157, 187. *Bona fidei possessor* quis dicatur, II. 517. *Fideicommissum* familie relictum quem ordinem sequatur, II. 187. *Fideicommissio* obnoxia longo tempore acquiritur, 170. c. *Fideicommissum* qui sub conditione expectat, plane jus in re non habet, II. 162. si pure, secus, quo jure, *ibid.* *Fideicommissa* factio patris liberis auferri nequeunt, 192. *Fideicommissio* familie relicto an censetur vocatus proximior ultimo possessori nominato, an vero proximior ipsi testatori, 414, 451. *Fidejussio* qualis actus, II. 658. *Fidejubeus*, & solvens pro aliquo contemplatione tertii, actionem habet in eum, qui liberatus est, 560. *Fidejussor* obligatur ex solo consensu, etiam sine causa, in id, quod fidejussit, III. 619. *Fidejussionis* periculum est miserabile, IV. 238. *Fidejussor* ad mortem obligari non potest, ad exilium potest, III. 424. *seqq.* *Fidejussoris* obligatio immediate unit, *ibid.* c. *Fidejussio* non est actus mixtus, II. 689. non semper mandatum est, *ibid.* *Fidejussores* cur teneantur, III. 628. *Fidejussor* pro alieno crimine intercedens ad quid teneatur, 445. in *Fidejussorem* hostem, & non hostem, quid liceat, IV. 218. *Filia* fratris majoris an praeferenda fratri minori in regni successione, II. 193. c. *Filia* regis, principis, &c. inferiori nupta qualia retineat jura, II. 249, 250. *Filix* nubendo exeunt e domo patris, filii non item, 276. *Filius* an debeat accusare patrem proditorum, III. 206. a patre rege in regno exheredari an possit, II. 387. *maris* patre jam rege an praeferendus ante matrem, 390. c. 457. *Instrumentum* patris I. 389. patrem non sequitur, nisi in jure commorandi, IV. 388. *publiminio*

non redit in potestatem parentis jure civili, & quare, 116. *Filio* abdicato, & exheredato an quid debeat, II. 373. *Filiu* naturales an succedunt patri, & adoptari possint, 374. c. *Filius* quo sensu sit instrumentum patris, I. 192. II. 234. eiusque pars, I. 192. est vera pars corporis paterni, & materni, II. 274. acquiritur patri, etiam ignoranti, IV. 57. matri non acquirit II. 238. excedendo e domo patris non desinit in ejus esse familia, & potestate, 237. 238, 242. emancipatus non patri acquirit, sed sibi, 238. nuptus contrahere absque consensu patris nequit, 239, 242. monachus invito patre factus retrahi ab eo potest, 240. cur sequatur forum, & dignitatem patris, 246. etiam ex inaequali matrimonio natus, 249. *Filius* an excludere a successione pater rex possit? affirmat H. COCCIVS de regnis noviter quaesitis, negat de avitus, 452. negat de utrisque Som. COCCIVS, *ibid.* cur, 454. *Filius* ante dignitatem patris editus cur privatus dicatur in L. 11 C. de dignit. 458. *Fiscus* successor cur teneatur etiam ultra patrimonium defuncti, III. 50. *vide* Liberi. *Fiscus* est semper bonum aliquod, aut declinatio mali, III. 507. ejus necessitas jus dat in moralibus, II. 223. finem rei non reperire in moralibus pro impossibili habetur, III. 131. quæ ad finem ducunt in morali materia estimationem intrinsecam accipiunt, 555. *Finitious* status Rhetorum, III. 132. c. *Finitor* Latinis quis, II. 158. *Finium* proferendum studium reprehenditur, *vide* Imperii fines. *Fisco* cedere bona captivi non capta, juris est civ. rom. IV. 118. bona naufragorum, est plane injustum, II. 167. & bona oblidis, IV. 343. c. *Fiscos* quid differat ab agrario, I. 297. II. 359. *Fisco* naturali ratione non competit jus depositum recipiendi, II. 571. *Fiscus* acquires hereditatem vacuum cur teneatur ad ejus onera præstanda, III. 79.

FLACCUS dolus, III. 570. c. 612. FLORENTINUS quid per naturales inter homines cognationem intelligat, P. 44. 61. l. 28. c. FLORE

*F.* *Flora* locus de veneranda majestate populi Romani male applicatus a Grotio, l. 321.

*Flumen* totum interdum ripam alteram sequitur, ll. 150. idem quo sensu, 151. quod mutavit alvum, an idem sit, 150. naturalis terminus est regionis, 139. obstructione fluminis qui tenetur, tenetur etiam de damno et mo secuto, ll. 181. *Flumina* quomodo occupantur, ll. 121 non sunt nullius ideo quod singulos dominos non habeant, 59. sunt populi, 62. occupari quomodo poterint, 59. Fluminis cursu mutato an imperii fines mutentur, 129. c. 155.

*F.* Flumina occupari nequeant, ll. 88, 91. quomodo nullius sint, 145. inter res communes referuntur a J.Cio Rom. 148. eorum proprietatis nullus est, indeque occupabilis, 144. usus communis, indeque non occupabilis, *ibid.* ad hunc usum quæ requirantur, *ibid.* Flumen quando aut pro indiviso communis, aut non, 159. pro transitu fluminum vestigia imponi possunt, 109. Fluminis exsiccatione male distinguitur ab alvei detractione, 159. Flumen privatum quid, 494. publicum est populi quoad imperium, non vero quoad dominium sive generale, sive particulare. *ibid.* Flumina censitorum vice fungi recte dixere J.Cti Rom. 497. Flumen non definit esse publicum ideo, quod navigabile esse definit, 501. Flumine in feudum dato, an & insulæ in eo natæ acquirantur feudo? affirmatur, si vicini agri sint limitati; secus si arcifinii, 508.

*Fluvialia* incrementa, *cde* Alluvio. Incrementa.

*e* *Fæda* cur non facienda, vera ratio, P. 74.

*Fædus* quid, ll. 90. quando renovatum censetur, 102. an duret parte violata, *ibid.* antiquius quando præferendum, *ibid.* cum populo, reale, 138. cum rege, non semper personale, 139. jus dat regi, qui regno pulsus est, 140. cum populo, an iusto rege, non prodest invasori, sive tyranno, *ibid.* inæquale proprie jurisdictionem non dat, l. 205 inæquale quod, 204. Fædus a sponsonibus quid differat, ll. 90. *Fædera* inæquali qui tenetur populus, liber esse non desistit, l. 206. l. l. 201. inæ-

quali qui tenetur rex potest summum imperium retinere, l. 206. in Fædere superior quis dicatur, 205. 208. *Fæderis* rumpendi materia odiosa, ll. 137. inæqualis pericula unde, l. 209. *seq.* Fæderis princeps imperium in quibus rebus habeat, 209. *Fædera* realia, ll. 139. promissa media, 135. quædam idem fluitant, quod jus naturæ, & quare, 92. *seq.* inæqualia contrahuntur etiam ubi bellum non fuit, 95. *Fædera* an contrahi possint cum his, qui alieni sunt a vera religione, quæ, & quatenus iure naturæ, iure Hebræo, iure Evangelico, 95; 96, 99 cum quibusdam populis vetita lege Hebræa, 6. quæ favorabilia, quæ odiosa, 139. æqualia tum pacis, tum societatis, 49. c. 112. inæqualia, *ibid.* *seqq.* æqualia de commerciis, 94. personalia, 139. realia, *ibid.* Fædera faciendi jus, pars est summæ potestatis, l. 173. in regno ad regem pertinet, ll. 90. facta cum libero populo an maneant mutato statu ejus populi, 138. fieri necesse erat inter eos, qui nihil ante contraxissent, quibus id constitueretur, quod est iuris gentium, 92. qui frangit, iure divinæ obstringitur, 190. liberat alterum obligatione, sed cum exceptione, 92. quæ jungunt archissimæ duas civitates, an impediunt quo minus status perfectæ civitatis retineatur, l. 174. inæqualia imperium minuunt, vel non, ll. 95. ut eos hostes habeamus, quos pars altera, *ibid.* Fædus ne iniussu alterius bellum geratur, quomodo intelligendum, 138. *Fæderum* finis pars est, aut societas, 94. fundamentum non est iurjurandum, 140. *specie* variaz, 91. *seqq.* divisio, 92. inæqualem divisio, 94. distinctio circa jus possidendi, IV. 122. c. 170. *Fæderibus* stare etiam post acceptam aliquam injuriam, animi est generosi, 307. ex his etiam aliquem ex iniusta causâ juvasse, veniam meretur pænæ, 192. in omnibus præsumitur ratio habita prudentiæ, ac pietatis ejus, cum quo agitur, 94.

*c.* Fædus definitur, ll. 106. in quo præcipue differat a sponsonibus, 107. sua natura reale est, & ad successores, in electivo quoque regno, pertinet, 164. casus excepti, *ibid.* Fædera sunt vel obligande, vel confirmandæ amicitiæ causa,

sa, III. 110. Fœderum regula generalis, 113. nocendi causa nullum valet jure naturæ, 114. quid per tale fœdus intelligat Grotius, 116 cum infidelibus licite contrahit Princeps juris sui tuendi causa, etiam contra Christianum, 114, 115. finito tempore tacite renovatum præsumi nunquam potest, 124. Fœdere violato, an altera pars quoque ab eo recedere possit, *ibid.* Fœdera subditi contrahere nequeunt, exceptis tribus casibus, *ibid.* ex Fœdere a prædecessore inito tenentur successores, 125. a Fœdere an alius invito alio recedere possit? distinguitur, 125, 126. alie de Fœderibus questiones, 126. Fœdere violato non committitur crimen læsæ majestatis a parte fœderata, focus ab ejus cive, I. 323. inæquale non derogat promittentis summæ potestati, 219. *Fœdus amicitia* distinctum ab amicitia, IV. 170. quid fuerit JCIus Rom. 365. male Grotius opponit Fœderi sine amicitia, 366. Fœdus omne, quo bellum componitur, amicitia causa inicitur, 167.

c. *Fœderis antiqui* usus etiam post nova tempora, P. 95

*Fœderatus* an defendendus contra fœderatum, III. 201. Fœderatus utrique cui auxilium præstare debeat, si bellum inter se gerant, *ibid.* c. 121, 122. Fœderati inæquales an jus legandi habeant, 201

c. Fœderato corpori an majestas competat, an vero singulis fœderatis liberis, I. 323 vide Socii.

*Fœmina* an promittendo obligetur, vide Promissio. Fœminæ occiduntur impune in bello, III. 662. sexu tamen vindicari debent ab injuria, IV. 197. captivæ, & Hebræorum lex pro illis, III. 671. succedunt in regnis patrimonialibus, II. 179. quomodo obnoxia bellico juri, IV. 197 iis parcendum, *ibid.*

c. Fœmina per nuptias transit in aliam familiam, II. 276. Fœminam, & marem, pro uso haberi naturale est, 275. *Fœmina* jure naturæ capaces successio- nis, 404. cur tamen a regnorum suc- cessione naturaliter excludantur, *ibid.* non habiles censentur succedendi, nisi in prima delatione imperii comprehense sint, 410. nec nisi extinctis masculis succedunt, si in genere vocatæ sint,

431, 433, 465. in successione præses- runt, prout vel magis, vel minus, vel nunquam excludi sunt, 44. præ- mortuæ jus suum transmittunt ad suos descendentes habiles, cum suo eventu, *ibid.* masculus ex iis natus non plus juris habet, quam fœmina, unde de- scendit, 415. præferitur tamen sorori, *ibid.* cur masculis postbeantur, vera ratio, 443. ex Fœmina regia nati cur in quibusdam Orientis regnis præferantur natis ex mare regio, 450. Fœminarum promissio valet jure naturæ, non civili, 617. Fœminæ puberes apud Colchos an- te decimum annum, *ibid.* cur postula- re prohibebantur apud Romanos, III. 170. immunes a jure sequelæ, I. 395. Fœminarum fortium exempla; II. 217. Fœminis fortibus uti in hostes omnino licet, non lue, vel peste infectis, III. 587. harum exempla; *ibid.* Fœminæ occidi in bello non impune solum, sed jure possunt, IV. 213

*Fœnus* juri naturali repugnare, non satis constat, III. 304. Locationi est adine II. 666. n. fœnitur in malam partem, 668. n. ad Fœnera improba quomodo, & quare leges civiles soleant connive- re, IV. 5. adversus fœnebre malum re- ges sibi juris remediis consulere, 246. Fœnus nauticum, 225

v. Fœnus jure naturæ improbum non datur, IV. 21, 24. nauticum quid differat a mutuo, I. 688. non est contractus mi- xtus, 689. Vide Usura

c. *Fœnus animalium* cujus sit, II. 507?

*Fœntes* venenis inficere an liceat hosti, III. 667. an alio modo corrumpere, *ibid.* & quatenus, c. 584

*Forma* in moribus solent habere interje- ctum aliquod, quod modo ad hoc, mo- do ad illud extremum propius accedit, III. 482

c. Formæ negotiorum pertinent ad jura pu- blica, III. 44. Formam merito substan- tiæ prætulerunt fere omnes JCIus Rom.

III. 512

c. Fornicatio nullo jure licita, IV. 23,

24

*Fortuna*, & injuria, quomodo distin- guantur, III. 415.

*Franci* divisi in orientales, & occidentales,

II.

II. 533. Francii juri successio in Regnis. 382. *Francorum* imperium distinctum a Romano, 533. regum successio olim aliquatenus a populi voluntate pendit, *ibid.* jus de postliminio extra bellum publicum, IV. 123. jus circa servos, 75. mos ad bellum vitandum, III. 488. moderatio in bello circa res sacras, IV. 227. mos circa prædam, 37.

6. *Francorum* legibus cautum, ut regni sit quidquid rex acquireret, l. 296. reges non acceperunt imperium a populo Romano, III. 301.

7. *Francie* in regno nonquam successio hæreditaria obtinuit, II. 462.

8. *FRANCISCI* l. fœdus cum Turca-cur illicitum, vera ratio, III. 115. pacem, quam inuit, cur Status Gallie ratam habere noluerunt, IV. 347.

*Frater* minor an præfector fratris majoris filio, II. 393. Frater filius an patris regis præferendus in successione, *ibid.* Frater filiam uxorem ducere, non est prohibitum, 214.

9. Fratres jure nat. ab intestato non succedunt, II. 425. *vide* Collaterales. Frater cum sorore conjungi cur nequeat, 284. exempla in contrarium, 286. Frater viduam ducere, nefas est natura, 278. 288. exempla in contrarium, *ibid.* cur id Hebræis licuit, 289. Fratrum voce quo jure & sorores comprehendantur, III. 159.

*Frangentes* vestigia ad quid teneantur, III. 183. in Fraudem quæ sunt, quo pertineant, 342.

*Fretum* maris potest occupari, II. 37. quo jure, c. 353.

10. *FRIEDERICUS Neapolitanus* quod Turcam contra Gallum impetoraverit, excusatur, III. 120.

11. *FRONTINUS* de qualitate, II. 156.

12. *Fructus* ut uni populo vendantur, pactio an licita, II. 72. qui restituendi, 561. industriales rei non debentur, *ibid.* consumti an restituendi, *ibid.* in pace qui concessi intelligantur, IV. 329. cum re restituendi, II. 561. restituendi ex damno dato, III. 181. duplices, industrie, & rei, II. 361. qui eum impedit recipere, qui percipiendi eos jus habet, tenetur dampni dati, etiam si ipse nihil percipit, III. 181. ut suos faciat possessor bonæ fidei, non est ex jure naturali,

II. 478. *vide* Possessor b. f. quare tenetur restituere, *ibid.* *Frudum* dominus est naturaliter qui dominus est rei, 561. in penuria, civis etiam vi cogi potest, ut quod habet conferat in medium,

c. *Fructus* vel naturales, vel civiles, II. 718. ex re aliena percepti acquiruntur percipienti, ad percipientem tenetur ad eorum æstimationem, III. 191. *Fructus* Principatus duplices, destinati ad sustentandam vel rempublicam, vel familiam principis, l. 296. 297. *Fructus* regni non sunt proprii regis, *ibid.* *Fructuum* perceptionem ex re aliena Juri Rom. merito inter modos acquirendi juris gentium, f. naturalis retulerunt, II. 516. 517. nec interest quoad dominium, bona ne, an male fide fiat, *ibid.* extantes rei ut restituantur a bonæ fidei possessore, id non est ex dominio, sed ex obligatione, quæ in personam oritur, II. 277. pendentes sunt in dominio arborem possidentem, percepti sunt percipientis, *ibid.* etiam consumti restituendi sunt natura bonæ fidei possessore, 578. ad percipiendos non tenetur bonæ fidei possessor, *ibid.* perceptorum, vel non, cuius sit periculum, 714. *seqq.* *Fructus* rei, pace facta, quando cum re restitui debeant, IV. 450.

c. *Frangere* res ipso jure nat. vastari possunt, IV. 232.

c. *Frugum* vastatio in bello, IV. 7.

c. *Frumentum* hosti meo subvehere quatenus possit, vel non possit pacatus, III. 608.

*Fuga* an sit ignominiosa nobili, præsertim qua vitam servare studet, quam vi armata se servare posse confidit, II. 18. licita, dolus est non injustus, III. 564.

c. 607. fugam hostium quo jure dux fœd. militibus suis possit nunciare, 571. fugere num liceat captivo, bello injusto, *vide* Captivus.

c. *Fuga* si pateat in vado, an cesset jus necessariæ defensionis, II. 30. an si cum infamia conjuncta, *ibid.* § 40. quo jure illicita capto, & servo facto, IV. 82. *seqq.* 90. 91.

c. *FULVIA* Censoris sacrilegium, IV. 14.

*Functionem* res numero, & mensura constantes quomodo recipiant, II. 563.

c. *Funeraria* actio non datur jure nat. contra

Y Y

ta

- tra familiam defuncti, II. 580. lege civili datur etiam contra heredem prohibentem, *ibid.*
- c. *Fungibiles* res quæ dicantur, II. 582. 586. earum dominium non transfertur invito domino, *ibid.*
- Fur* ad quid teneatur, III. 183. apud Lycios fiebat servus, II. 228. n. nocturnus quo jure possit occidi, 12. Furem fugientem cum re nostra iuste occidi, falso quidam tradidere, 16. lex, quæ furem impune dicit interfici, non dat jus interficiendi cum, 17. nocturni, & diurni distinctio quo jure nitatur, 13. I. c. 56. 216
- c. Furem nocturnum, & diurnum, mihi incognitum, jure necessaræ defensionis occidere possum, II. 41. 42. distinctionis inter diurnum, & nocturnum, rationes variorum, 42. 43. vera, 43. nocturnum quando occidere non liceat, 44. interdiarium quando liceat, *ibid.* Furi intra, vel extra murum, quomodo resistendum, 46. Furi eadem quatenus Evangelium prohibeat, 47. Furi cadendi ex licentia verum jus oritur, non saltem impunitas, 48. etiam fugientem, si res nostras auferat, occidendi jus est, 48. 49. Fur si deposuit spoliū apud rei dominum, an furi reddendum sit, 571. Fures balnearii cur habita ratione conditionis ponantur Jure Rom. III. 371
- Furari* apud Spartanos licebat, & Egyptios, III. 658. at id non verum furtum erat, nec fur rem sibi acquirebat, c. 674
- c. Furato bove cur quintuplum, ove quadruplum saltem restituatur *Exod. XXII.* III. 372
- Furiosus* promittendo non obligatur, II. 587
- c. Furiosus potest dominium habere, non vero ejus administrationem, II. 519. ei promitti natura nequit, 608. ejus promissum cur non valeat, 617. non est incapax successione, 404. 437
- a. *Furore* durante nec dominium, nec patria potestas quiescent, sed sola administratio sopitur, IV. 395
- Furtum* naturali jure prohibitum, l. 9. quo sensu, 8. quomodo a Græcis, & Judæis punitum, III. 296. non semper committitur ereptione rei alienæ, 429. non committitur is, qui bello iniusto captus res suas domo subducit, IV. 74. subductio

vaforum facta Egyptiis ab Hebræis an furtum fuerit, II. 368. n. Furtum de pascuo, quam de domo, quare acrius puniatur, III. 198

c. Furtum natura prohibitum est, citra voluntatem humanam, l. 46. permixtum apud quasdam gentes, *ibid.* Furi damnatus ipso jure fit infamis, 47. verum committitur etiam ex necessitate, II. 95. 97. cum deposito compensari nequit, IV. 119

*de Futuris* eos loquendi gradus observandi, II. 585

c. Futurum aliud est prædicere, aliud præcipere, l. 145. Futuri ignorantia non est error, II. 619

## G.

*Gabonitarum* controversia, III. 6

c. Gabonites promissio facta jure naturali, II. 615. juramentum præstitum validum declaratum ab ipso numine, etiam iniuste, errore, & dolo elicitum fuerit, III. 25. injuria lis facta a Saul vindicata a Deo, 27. servi veri Hebræorum non fuere, *ibid.* quomodo fervebant Israelitis, IV. 107

c. *Gajus* de cive legibus nature æque, ac civilibus obnoxio, l. 22

*Galli* sunt Franci occidentales, II. 511. an iuste a Romanis locus sedis constituendæ petierint, 70. Gullis Hercules iusto bellum inferit, quia carnes humanas epulabantur, III. 103. *Gallicum* jus de præda maritima, IV. 47. Gallie jus circa prædationes, quæ contra legem publicam sunt, III. 185. Gallis Senonibus an Rom. iuste aurum negarit, quod dari ipsis polliciti erant, qui in Capitolio remanserant, 97

c. Gallie rex merito primus inter reges sibi vindicat locum, II. 326. regina ad filium allocutio, l. 34

c. *Gallina* nigra, concurrente Gallo rubro, posuit ovum in aëa Ticii, pullum excloxit Gallina alba; queritur cujus sit pullus, II. 509

c. *Gannasci* cardes, III. 689

c. *Gellius* de mandis conscriptione, P. 41. oratori conceit, falsis oīi sententiis, 92

*Geldricum* jus de insula, & alluvione, II. 475

*Generatio* parit jus in rem, II. 200. & personam, 203

c. Ge-

- g. Generatio quot annorum in Sacris, II. 185. inter homines natura licita non est, nisi per modum aliquem, quo mulier obligata est cohabitare uni viro, 243
- Genro* cum socru matrimonium est illicitum, II. 212. c. 287
- c. Geniti non sunt uos cum ascendentibus persona, II. 278
- c. *Genitalibus* pudor a natura inditus, II. 275
- c. *Genes* quænam capita omnes agnoscunt, P. 34. earum consensio de eodem & hominum, & juris eorum auctore, 36. 37. an pii ex gentibus esse possint, I. 68. Gens ob quæ crimina excidi possit, 137. omni rationis usu destituta nulla datur, III. 467. Gens a qualibet gente penam deposcere nequit, 647
- c. *Gentibus* an ad salutem necessaria fuerit observatio legis Hebrææ, I. 63. an extra Christum nulla salus, 64. 65. conditio Gentilium tristes, 72. Gentiles reges, qui in Christianos sibi subditos faciunt, ideo bello peti nequeunt, III. 397
- c. *Genuensis* decreti circa affirmationes æquitas, II. 726
- Genus*, nomen generis sæpe adhaeret speciei, III. 134
- c. Genus humanum vere dissociatum initio fuit, I. 350. spectatum vel ut universon, vel ut linguli, II. 73
- Germani* una uxore contenti antiquitus, II. 206. sunt Franci Orientales, 533. eorum usus de libertate, 224. reges præcarii, I. 188. Germania non fuit pars Rom. Imperii, II. 527. Germanica instituta vigent in Europa, 468. Germanorum veterum latrocinia, III. 636
- g. Germanis antiquis incoctum natura jus, P. 36. Germani jus posuerunt in armis, I. 211. Germani principes, deficientibus Carolingis, an jure pristina libertatem intendere potuerunt, 247. Germani nihil in patrimonio privato habuerunt, 285. Germanorum Imperium semper fuit electivum, 300. Germaniæ status non est mixtus, 310. Electores, Principes, Comites, Barones, ex quo titulo terras suas teneant, II. 356. populus solus Imperatorem suum constituit, 541. Germani Imperium non ex concessione populi Romani, sed jure victoriæ questum est, 548. seqq. cur vetus nomen Roma-

- num retinuerit Carolus M. 541. Germania an locupletior facta sit post inversionem, novis terris inventis, tantam auri copiam 712. Germanici Imperii status licite fœdera contrahunt, III. 225. eadem cur habeant jus Legatorum, 213. Germania tempore Ulpiani non fuit in Provinciæ formam redacta, 644. Germanici Imperii Status sibi merito jus belli asserunt, 646
- c. *Cetuli*, I. 22
- c. *Gigantum* ætas, II. 56
- c. *Gigantes* Genes. VI. 4. qui, II. 80. extitisse probatur, I. 110
- c. *GIZSARICUS* testamento suo successionem mere civilem introduxit, II. 461
- Gladium* accipiens gladio peribit, quo sensu dictum, I. 167. gesserunt Apostoli quidam, 166. Gladio bella pro gloria quomodo gereoda, III. 513. minus acerbe gerenda, IV. 193
- c. *Gladii* jus in S. scriptura quid significet, I. 138. usum non improbat Christus, 218. 219. *Gladio periturum qui gladio occideris*, Apocal. XIII. 10. explicatur, 220
- c. *GLAUCO* apud Platonem qualem justitiae det originem, P. 34. 71
- c. *GLAUCONIS* *Eppicidialis* historia, III. 22
- c. *Globe* adscripti qui, II. 337
- Grima* Aristoteli quid, III. 145
- c. *GORICHEMUS* quid præstitit in materia de belli jure, P. 82
- Gothorum* moderatio in bello circa res facras, IV. 227
- c. *Gothorum* regum in Paparum Rom. Imperium, I. 241. 243
- GRACCHUS* (Tib.) Octavio male tribunatum abrogat, IV. 303
- Gratus* in Leviticis prohibiti ad & oñe maxime impediant, II. 211. quoniam in Levitico per interpretationem prohibiti censentur, 213
- c. *Gratus* cognationis, ubi prohibitio nuptiarum natura obinet, II. 278. seqq. item affinitatis, 287. seqq. utroque cur hodie extendant Pontificis, vera ratio, 304
- Graci* aliquando plures uxores habuere, II. 206. Græcorum mos circa prædam, IV. 34. mos, bellorum causas certamini committere duorum, III. 489
- c. *Graci* cur reliquis gentes barbaras vocarent, Y y 2

- runt, P. 92. cujus conditionis apud Græcos fuerunt Sa erdotes, l. 239 Græcarum rerum publicarum status qualis, 276. Græcos inter, & Persas, bellorum causæ iustitiæ, & suavitatis, l. 20. lll. 381. Græci contra quæ jura peccabunt, implorando auxilia barbarorum, lll. 120. sub Alexandro in Persas iustam bellum causam habuerunt, 443. quantum abhoruerint a fraude, 645.
- c. *Gracifimus* quid sit Epiphano, lll. 111.
- Gratia* mortuis quomodo reddatur, lll. 376. ex Gratia quod debetur, armis peti iusto nequit, lll. 462. *Vide* Beneficium. Gratiam referre prius, quam beneficium conferre, lll. 376.
- Grævia* supra modum eximenda a verborum universitate, lll. 145.
- Gravida* cur supplicio non adiciatur antequam enixa est, lll. 429.
- c. *GREGORIUS* M. improbat universalitatem præsentis Papæ, lll. 400.
- c. *GRONOVIUS* defensor Aristotelicæ mediocritatis refutatur, P. 89. *segg.* ejus error: extra fœdus Israëliticum gentilibus nullam fuisse salutem, l. 64. *segg.* male Grotium carpit circa questionem, an populus summam potestatem alii concessam revocare possit, 258. 260. 262.
- GROTIUS* (H.) fœdera reprobatur cum Turca contra Christianos, & Christianos adhortatur ad bellum Turcicum, lll. 101. Belli præsentis causam videtur statuere injustas, l. 104. queritur de ejectione sua e patria, P. 11. sequitur in judicando, & eligendo, libertatem, P. 22.
- a. *Grotius* totum jus naturæ incertum reddit, P. 80. ejus Operis de Jure B. ac P. elogium, 82. quid præcedaneis præstiterit, 83. quibus subsidiis usus, 84. Grotiani laboris successus, & ordo, 102. l. 23. styli elogium, P. 102.
- Gubernandi* tres formæ, l. 175. 179.
- a. *Gubernationis* in Monarchicam, Aristocraticam, & Democraticam, divisio claudicat, l. 251. varietas ejus mixturæ, 252. *segg.*
- a. *GUNTRANNI* cum Childeberto lis exponitur, & deciditur, lll. 462.
- a. *Guarantia* ab usurpatore promissa legitimum regem non obligat, l. 384.

## H.

- c. *H* *Abera* aliquid ultra suum quis potest vel licite, vel illicite, lll. 596.
- Habitatio* an concedenda externis, & quibus legibus, lll. 69. & convictus familiaris cum iis, qui alieni sunt a vera religione, an prohibitus lege Evangelica, lll. 99.
- c. *HADRIANI* de thesauris constitutio, lll. 489. judicium contra matronam crudelem in ancillas, lll. 90.
- Hæres* non tenetur ex vi sola juramenti facti a defuncto, lll. 13. an teneatur de poena, 430. personam refert defuncti, lll. 515. in bonis tantum, non in meritis, lll. 430. tenetur ex facto alieno, defuncti scilicet, 618. ex jurejurando ejus, si non personæ jus nascitur, sed Deo fides obstringitur, 13. non si vi expressum sit, lll. 101. an ex mandato teneatur defuncto facto, *vide* Mandatum. Hæres regni patrimonialis in quantum teneatur coheredibus, lll. 380. in Hæredem transeunt earum rerum onera, quæ in humano sunt commercio, lll. 13. ex primaeva lege Domini, lll. 302. *vide* Debita.
- c. *Hæres* ipso jure succedit in omnia jura defuncti, indeque & in dominium; adeoque acquirit originarie, lll. 519. moriens antea acceptionem, non transmittit hereditatem ad suos hæredes, 364. qui coactus adiit hereditatem, voluit adire, 630. non tenetur si legatum casu pereat, 699. exceptiones, *ibid.* quatenus obligetur ex juramento defuncti, lll. 39. quod *representat personam defuncti*, regula est mere civilis, 79. quatenus tamen dici possit naturalis regula, 80. quo respectu teneatur ad debita defuncti solvenda, 79. non tenetur ex delicto defuncti ad poenam, lll. 446. lll. 317. excipe, si poena debetur ex patrimonio defuncti, lll. 451. tunc enim poena non ex crimine, sed tum ex sententia, tum ex contractu post litem contestatam, debetur in delictis privatis, non in publicis, 452. Hæredem cum defuncto naturali ratione esse eandem personam, verissimum est in descendendum successione, non vero in collateralium, lll. 556.



II. 556. nec in regnorum successione, *ibid.* Hæredes si plures rem depositam rejerant, ea jure civili restituitur majorem partem hereditatis tenenti, 327. Hæredes fiduciarii cum rege comparatio claudicat, I. 397.

**Hæreditas** in quibus casibus obligetur pro defuncto, III. 430. etiam recusari potest, II. 165. recte relinquitur liberis quibuscunque, etiam naturalibus, 371. sequitur liberis naturaliter, 378. an filios magis, quam filias, 371. hæreditatis, quæ restitui jussa, fructus non restituitur jure civili, I. 192. hæreditates quædam diversæ ab hereditate bonorum, II. 383.

**Hæreditatis definitio** vocis, I. 24. est species domini, & refertur inter jura in re, 31. qualis sit modus acquirendi domini, II. 161. 162. re quomodo recusari possit, 181. quid differat ab imperio, 445. quo respectu unum dicatur, 519. repudiari non potest nisi quæ & adiri, 607. 608. de Hæreditate viventis pactum cur non valeat, etsi juratum sit, III. 45. Hæreditates ipso jure naturæ ad liberos transeunt, 626.

**Hæresis** nuda non est crimen in religionem commissum, III. 384. 401. contra eam quæ statuta sint jure, *ibid.* seqq.

**Hæreticus** Augustino quis, III. 316. quis sit proprie, *ibid.* Hæretici an jure possint bello impugnari, *ibid.*

**Hæreticus** jure quis dicatur, III. 399, 400. per se puniri nequit, nisi hæresin suam contra leges reipublicæ propalet, 358. Hæretici an a principe suo poenis capitalibus affici possint, 397. seqq. Hæreticis fides data servanda, IV. 308.

**Hæcunum** de captu controversia Anglos inter, & Belgas, deciditur, II. 143.

**Hælonisus** insula redditane, an donata Atheniensibus a Philippo, IV. 168.

**Hæstæstici** foederis ratio, III. 125. cum Anglis controversia, 87.

**Hæmonica** proportio an in poenis locum habeat, III. 297.

**Hæssa** sanguinea, III. 641. Hæsturum erectio, IV. 432.

**Hæbrai** jussi sacra gentium abolere, IV. 4. an his liceat beneficia dare extraneis, aut ab iis accipere, III. 96. Hæbræorum lex pro foeminis captivis, 611. mos de agris captis, IV. 33. de corona victi regis, 46. jus circa servos, 75. jus in

liberos, II. 202. lex de arboribus in bello, IV. 220. pro servis, 252. leges in contradibus, II. 652. sententia distinguens ea, quæ natura honesta sunt, III. 52. Hæbræus deficiens a religione sua, a quolibet alio Hæbræo potest interfici, 275. Hæbræi odio habent omnes peregrinos, & quare, 94. jus ad b. illum an ex eo tantum habuerint, quod terram Canaan deberent occupare, I. 91. *Vide* Judæus.

**Hæbræi** quomodo jus distinguant, I. 49. Hæbræorum reges quidam sepultura privati, 309. status sub regibus fuit mere Monarchicus, 315. reges fugitionis poenæ obnoxios fuisse, fabula, *ibid.* Hæbræis duplex genus bellorum fuit, IV. 101. Hæbræi interpretes commendantur, P. 95.

**Helvetii** etsi foederati Pontifici, & Imperatori. cur noluerit signa revocare concessa Protestantibus Germaniæ, III. 122. Helvetiis cur transitus a Cæsare negatus, II. 104.

**Hæmmingius** de Jure naturæ scriptis ante Græcum, P. 82.

**Hænarici** IV institutum de communi aliquo Concilio Principum Christianorum, III. 495. Gallorum contra eum non erat bellum, sed rebellio, I. 294.

**Hæraglius** Imperator certamine singulari pugnat cum Cosroe filio, IV. 137.

**Hæraclida** qui, II. 463.

**Hærcules** laudatur quod exciderit tyrannos, & quare, III. 302. Achæum domat, II. 110.

**Hærcules** regnum Sparta non alienavit, sed vero regi restituit, I. 299. quo jure monstra domuit, III. 179. quo jure Nessum speculis infectis occidit, 585. Hærculis assertum de virtute, P. 34. 40. plures hujus nominis, III. 373.

**Hærmogenianus** in I. 5. ff. just. & jur. non loquitur de jure gentium secundario, I. 125.

**Нæромолъ** in Alexandrum invectione, I. 375.

**Hærmici**, Tarquinio ejecto, male fides extinctum dixere, III. 166.

**Нæродис** M. liberorum controversia, II. 390.

**Herodis oratio** ad milites de justitia cause belli, P. 77.

- c. **Hæroclitus** : de jure ab Jove profecto, P. 18. & vindicato, 40  
 c. **Hæronymus** (S.) de naturali lege, P. 36  
 c. **Hæronymus** Siciliæ tyrannus jure, an injuria occisus sit, l. 358  
*Hierosolyma* quo sensu dicatur in orbis medio sita, III. 459  
 c. *Hierosolyma* capta prodigium relatam a Josepho, & Tacito, IV. 10  
*Hippunicum* jus de prædis terrestribus, & maritimis, IV. 74. de possilimio, comitatibus, & arcibus, 120. de navibus, quas piratæ ceperunt, 121  
*Historia* memoret non tantum quæ justæ, sed & quæ iniuræ, impotenter, iracunde facta sunt, III. 207.  
 c. *Historiæ* usus laudatur, P. 92. 101  
 c. **Hobbesius** denegat Juri nat. vindictam, P. 40. ejus principia an conveniant cum principio socialitatis Grotii, & aliorum, 49. 50. ejus figmentum de pœnis, & nexu rerum, 55. systema de origine legum ex metu mali, 71. regna omnia patrimonialia esse, asserit, l. 288  
*Holmundia* jus circa prædationes piraticas, quæ contra legem fiunt, III. 185. mox circa obligationes exercitorum, II. 492. jus de agris inundatis, 475. circa insulas, & alveis siccatis, 474. jus de exigendis octo numis in centum, an eum jure divino pugnet, 669  
 c. **Homerus** de Jove ultore juris violati, P. 40  
*Homicida* qualiscunque impurus habebatur apud Græcos, III. 659. injustus quis, 181. in quantum teneatur occisi parentibus, & uxori, & liberis, *ibid.* justus esse potest, & tamen peccare in charitatem, *ibid.* quid restituere teneatur, *ibid.* Homicidas occidere ut liceat, unde ortum habet, l. 81. Homicidas primis temporibus capiti supplicio affici, Deus prohibuit, & quare, 82  
 c. *Homicida* naturâ nunquam occidi potuit a quocunque privato, l. 130. nec lege Noë infans fuit qui homicidam occiderit, *ibid.* in Homicidis capitis pœna statuta in antiquo fœdere, 131. Homicida non nisi jure Romano familiæ defuncti damnum dare censetur, III. 194. Homicida servi verum datum dat domino, *ibid.*  
*Homicidii* voce non quævis hominis cædem

intelligimus,

l. 83

- c. *Homicidii* pœna naturalis quæ, l. 128. Homicidium non nisi morte pensari potest, III. 127. 355. de ejus pœna dispensare princeps nequit, 128. non semper est crimen, l. 128. nunquam crimen est si jussu principis in bello committitur, III. 550. quibus homicidiis amicitia non proficit, IV. 142. Homicidium flos homicidio, & vice versa, 211  
*Homo* ad quæ jus habeat, III. 180. Homo homini instrumentum, l. 331. IV. 32. Homioi homine non est prodige utendum, III. 513. Homo hominem ut adjuvet, juris naturalis est, 270. an ad hoc quis ita teneatur, ut omittere id juste nequeat, 254. & 534. Homines in quibusdam casibus jus gentium æquavit rebus, IV. 28. 33. 71. natura omnium hominum interest, ut aliis hominibus consulatur, 303. Hominum reddendorum pactum de vivis intelligendum, III. 133  
 c. *Homo* unde differt a brutis, P. 43. 45. 46. quid ab infante, secundum Grotium, 46. an ad utilitates suarum natura ducente feratur, 43. Homini libero cur actio legis Aquiliæ non detur, l. 129. Homines in regno patrimoniali plane sunt in commercio, 291. 295. Homo hominem quod non perdere, sed conservare debet, id non sequitur ex jure aliquo sociali, sed nature, IV. 213  
*Honestas* generale præceptum in Evangelio, l. 97  
 c. ex *Honestate* nullum jus oritur, III. 647  
*Honestum* quid, & quæplex, l. 78. vel in puncto consistit, vel admittit quandam laxitatem, 77. c. 119  
 c. *Honeste vivere*, juris præceptum, P. 64. *Honestas* etiam exequendi obligatio naturalis demonstratur, 96  
*Honor* quid, II. 12. adversus honorem quibus modis damnum detur, & in quantum ex eo quisque teneatur, III. 185. naturaliter homini suum, 180. Honoris recuperandi gratia ledere alium an liceat, II. 12. Honoribus arcentur nocentum liberti, III. 429  
 c. *Honor* quod pecunia mensurari, & reparari possit, id jure civili cur statutum sit, II. 199. Honorum contentus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89  
 c. *Honoratus*. Reipublicæ status sub eo, l. 271  
 c. **HORAT.**

e. HORATIUS de juriū origine, P. 14. de Stoles delictorum, & pœnarum paritate, 67. III. 331. de Epieura legum origine, P. 71. de Orpheo, 93. primorum hominum vivendi ratione, I. 24. de naturali defensione sui, 121. de culculis, creta, & carbone, II. 319. de rege regum, III. 579. de verborum vicissitudine, 598

*Horatiorum*, & *Curiatorum* duellum an fuerit iustum, IV. 316

e. HORMIDAS abnegare Christianismum iustus, I. 162

e. HORTENSIVS cur filium exheredare noluit, vera ratio, II. 411

e. HOSPITALIVS de Caletio, Aquitania, & Normannia ab Anglis possessa, I. 379

*Hospites* pellere, barbarum est, II. 69. vide *Exules*. *Hospitii* jus foederibus iniiri solet, & quare, III. 91

*Hostis* est, qui facit quod placet hosti, IV. 255. jure gentium externo pro nullo habetur, 174. itaque ex eo in hostem omnia licent, III. 658. an privatim possit interfici, & quo jure, in territorio alieno, & pacato, 661. potest jure gentium, sed civili jure sepe impedimentum injicitur, IV. 48. ex *Hostibus* Romani iuste, & prudenter faciunt amicos, 262. *Hostis* quid antiquis, *ibid.* & III. 614. ejus occisio indistincta quo sensu licita, 660. *seq.* an offendi possit in loco pacato, 661. *Hosti* subministrans res an pro hoste habendus, 557. 558. e. 599. *seq.* *Hosti* mentiri licere, qui senserint, 561. 572. *Hostem* spoliare an liceat, (vide *Spoliare*) IV. 1. c. 6. res ad *Hostem* misse quando, & quatenus intercepti possint, III. 557. 558. e. 599. *seq.* *Hostes* sepeliendi, 243. apud *Hostes* esse possunt qui non hostili sint animo, IV. 18. *seq.* *Hostes* qui, III. 91. 634. sunt & qui pro parte summum imperium habent, 637. sunt etiam qui inaequaliter foederati sunt, *ibid.* *Hostium* subditi hostes, 638. 641. *Hostium* subditi ubique offenduntur jure belli, 661

e. *Hostis* quis dicatur Jure Rom. III. 111. quis veteribus Latinis, 112. *Hostis* definitio a Jctis Rom. ex ipso Jure naturæ desumta, 643. in *Hostem* quid liceat, regula generalis, IV. 208. quantum in eum liceat naturæ, III. 599. in *Hostem*

jure nat. omnia licent in infinitum, I. 222. III. 596. tum ex necessaria defensione tum in poenam, IV. 269. *Hostem* interficiendi jus naturæ quibus principis nitatur, juxta H. COCCLEIVM, III. 672. 673. *Hostem* occidere non humane solum, sed & divina leges permittunt, IV. 212. *Hostium* nemo est innocens, 217. 218. *Hostis* noster semper, & omnis mori meruit, IV. 175. ejus omne jus quæsitum in poenam aufertur potest, 232. *Hostis* elvi nocere, cur nunquam injustum sit, III. 553. *Hosti* nocere cives duplici jure possunt: ut patri civitatis, & ut singuli, IV. 55. *Hostem* occidendi, vel capiendi jus male comparatur cum jure feræ cadendæ, vel capiendæ, 68. 69. *Hostis* quidquid ab hoste capit, id jure ei quæsitum est & in res, & in personas, 76. *Hostis* sit servus, *ibid.* & quidem ipso jure naturæ, 79. *Hostis* mei sociis, & subditis, viam inferre possum, non ex causa aliqua subnascente, sed ex originaria, III. 597. *Hostis* an possit subornare hostis subditum, ut principem, ducem, &c. occidat, 6. 7. *Hostem* meum, vel ejus rem, in pacato territorio ere nec capere, nec offendere queam, vera ratio, 680. IV. 68. an captum per tale territorium ducere liceat, quaritur, III. 680. *Hostilis* rei occupatio est iustus titulus acquirendi domini, III. 597. *Hostilis* res capi potest in infinitum, 598. IV. 50. 51. quando capta videtur, 51. ejus proprietates jure naturæ acquiruntur capienti, 240. in poenam retineri potest citra compensationem, 241. *Hosti* fides data servanda, 308. *seq.* etsi mentiri liceat, *ibid.* Jura naturæ eum eo communia inveniunt, 309

e. HOTO MANNI scripta, P. 101. Humani quo jure utebatur, I. 22

e. *Hypobeta* species juris in re constituta in jure Romano, II. 161

## I.

e. *I Abesita* non mentiri sunt Hammonitis, III. 615

JACOBUS *Patriarcha* probat jus acquirendi bello, IV. 25. sedus init cum idolatra, III. 96. ejus filii ex ancillis ab ipso adoptati in jus succedendi, II. 174  
e. J. cobi

- c. Jacobi cum concubinis verum conjugium fuit, II. 417
- d. JACOBI *Apost.* IV. 1. locus, unde bella inter eos, *Eccl.* ex. litatur, I. 154
- e. JACOBUS II. *Scotia* rex sub tutela matris, I. 306
- f. JACOBI II. *Anglia* regis præteritus filius jure a regno vel eo ipso exclusus, quod neglecta cautela lege fundamentalis statutis edictis fuerit, II. 441
- g. *Judicare neminem suum velle*, non ex præsumptione, sed ex ipsa regula naturæ oritur, II. 185. 186
- h. *Judici mercium* ex navi cui aliquid abest, ei pro rata damnum restitui debet, II. 581
- i. JAMBELLI machina, III. 580
- k. *Idea innata* citra ratiocinationis vim non dantur, P. 37
- l. *Idem* morali æstimatione censetur tantundem, II. 368. idem populus censetur etiam post multos annos, vide Populus.
- m. *Idem* quando quid videatur, quando diversum, II. 538
- n. *Idola* hostium evertere, aut diruere an liceat iis, qui eadem religione tenentur, IV. 1. *seqq.* Vide Simulacra. Idolorum cultores an hoc nomine bello possint impugnari, III. 312. qui pumiri possint, *ibid.* natura vani esse, quo sensu dicantur, II. 671. quos morte puni t lex Hebræa, III. 312. *seq.* *Idololatria* species, & gradus, 330
- o. *Idololatriæ* qua talibus bellum inferri nequit, III. 392. 393. quid sub idolis adstant, 394. crimen eorum in quo consistat, *ibid.*
- p. *Ilionis* quo tempore Judæi facti, I. 70. ad quodnam gradum a commercio cum Judæis exclusi, 123
- q. *Illi* factum quale, I. 354
- r. *Ирмъ* controversia cum Ammonitiis, II. 264. c. 176. 178. 179. *Eccl.* IV. c. 54
- s. *Ирмъ* illud, *constitui* se super gentes explicatur, I. 243. ejusdem C. XXXVIII. o. 5. ratio redditur, 318
- t. *Jesuba* recte in conciliis ultimo loco ponuntur, II. 327. eorum impia doctrina circa juramenta, III. 22
- u. *Ignorantia* quæ delictum minuat, III. 305. 540
- v. Ignorare legem, naturali ratione injustum non est, III. 500. cur aliud obtineat Jus Romano, *ibid.* Ignorare Jus naturæ nunquam licet, IV. 210
- w. *Ignoscere* an liceat interdum, III. 289. an liceat posita lege penali, 289
- x. *Illegitimi* liberi non nisi matri succedunt, II. 403. in regni succedere nequeunt, 435
- y. *Illicita* eximenda verborum universalitate, III. 145. non obligant, *ibid.* illicitum factum non semper caret effectu juris, II. 490. ejus promissio non valet, & quare, *ibid.* etiam jurata, III. 7. verba, quæ illiciti quid continent, quomodo interpretanda, 145
- z. *Illyrii* prædari soliti, triumphati, III. 636
- aa. *Imagines*, in iis gentes arbitrabantur habitare aut Dei spiritum, aut bonos angelos, aut vim astrorum, IV. 4
- ab. *Immemoriale* tempus, vide Tempus.
- ac. *Immobiles* res æque, ac mobiles occupandi jus lege civili potest anteverti, II. 118
- ad. *Immutabilitas* animæ probatur ex naturæ rationibus, P. 58
- ae. *Immunitas* rerum ad agriculturam pertinentium, IV. 239. Immunitatis concessio quibus casibus desinit, III. 146
- af. *Immunitas* non tollit summam potestatem, I. 264
- ag. *Impediens* aliquem a petendo munere quando teneatur, III. 181
- ah. *Impedimenta* possessionis perpetua, temporaria, & dubia, quæ, eorumque effectus, II. 484
- ai. *Impendens* in rem alienam receptu difficilem, sumtus servat, II. 562. Impensurum loco jure retinentur quæ durante bello capta sunt ab iis, qui justum bellum gesserunt, IV. 237
- aj. *Imperare*, non semper involvit subditos, I. 209. Imperandi jus non semper subditorum arbitrio relinquatur, 167. Imperandi, & parendi ordo inservit nostro bono etiam tum, cum patimur injuriæ ab imperante, 209. 335. Imperantes in universum censendi quætere tranquillitatem publicam, & quare, *ibid.* an utile esset ut unus aliquis toti mundo imperaret, III. 459
- ak. *Imperandi*, & parendi ordinem consistere posse cum resistendi licentia, ex Grotio contra Grotium sequitur, I. 163
- al. *Imperator* Romanus an in ea omnia jura nunc habeat, quæ quondam fuerat populi Romani, III. electio ejus facta legioni bus

bus an per se rata fuerit, II. 528. princeps fœderis electus contra Turcam, I. l. 101. Imperatores Romani cur episcoporum consilio uti sint, 484. Imperator Romanus an imperium habeat in omnes, 458. c. 46. *segg.* qua talis unde jus suum habeat, Vicarium ei quis dare possit, II. 533, 535.

c. Imperator an leges interpretari, & abrogare possit, cur Justiniani temporibus dubitabatur, I. 268, 271. Imperatores populum adorabant, 271, 277. Imperatoribus competeat jurisdictio plenissima in Clericos, 239. etiam juxta Canones, 240.

c. *Imperfectio* nunquam obnoxia pœnæ, III. 329, 338. Imperfectus actus ex post facto an convalescere possit, II. 193. aliud quod imperfectum, aliud quod suspensum, *ibid.*

*Imperium* acquiri quatenus possit, IV. 261. in victos accipi recte ad sui tutelam, *ibid.* bello acquiritur, 95. ut in rege imperante alio est, bello acquiritur, 97. alienari potest a rege consensu populi, II. 340. acquiritur non nisi ex consensu, aut ex pœna, IV. 261. & jure naturali tamen non ultra, quam scit debiti modus, & periculi necessitas, *ibid.* alienari potest, I. 190. *segg.* II. 340. ut alienetur, quibus opus sit, 339. *segg.* alienari nequit ex moribus Germanorum, I. 194. non amittitur delinquendo, nisi lex id statuat, II. 9. arcinsum credendum est in dubio, 167: in certo esse, humanæ interest societatis, *ibid.* in corpore non est divisibiliter in plura corpora, 342. dari a Deo, utile est ut credatur, I. 179. 186. derelinquitur aliquando, & quare, II. 167. desinit derelictione, 521. distinguitur interdum a dominio, 120. tale imperium conuenit jus eminens, 131. dividi potest, ut pars sit penes populum, reliqua penes regem, I. 199 quibus casibus, 205. a victore in securitatem suam, IV. 301. cum dividitur, utrique parti certi fines constituendi, qui cognosci queant, I. 187. 199. dividum an censetur si rex irrita forte permisit, in quæ senatus non consentiet, 200. Imperii diviti exempla, 201. male imperastis an recidat ad populum, *vide* Tyrannus. im-

petantis institutum non semper est tyrannicum, 174. n. an omne institutum sit ejus gratia, cui imperatur, *ibid.* proprietatis pleno jure potest haberi, 159. & quomodo, 190. hocque imperium patrimoniale dicitur, 190. IV. 96. opponitur ei, quod defertur voluntate populi, I. 194. quod per regem exercetur, non desinit imperium esse populi, III. 139. quod est in rege, ut in capite, in populo manet ut in toto, II. 525. res pia est, etiam cum ab impio tenetur, I. 90. vi partum ex voluntate, etiam tacita, potest jus accipere, II. 173. victis relinquere, æquum, *vide* Victus. Imperii forma quaslibet fingatur, nunquam periculis, aut damnis caret, *vide* Status. Materia prima, & secundaria, II. 120. Imperium herile, quod ad utilitatem regentis instituitur, quo jure haberi possit, IV. 96. mixtum idem est, ac divisum, I. 202. vel status mixtus, IV. 301. & est cum servitus miscetur cum personali libertate, 96. summum, res est nobilissima, II. 172. primum est, quod producit societates civiles, 522. tantum juri naturali subjacet, 172. quibus modis acquiratur, 170 non amittitur ab his, qui acta sua a minoribus magistratibus volunt confirmari, I. 200. continet jus, ut in bona, sic in actiones subditorem, IV. 343. & potestatem eos judicandi, III. 545. habetur vel jure temporario, vel usufructuario, vel proprietatis, I. 189. habentes in quos bellare possint, 330. penes populum an semper sit, 174. an a populo omni constituitur, *ibid.* *redit ad populum* in regnis electivis mortuo rege, in hereditariis extincta familia, II. 525. Imperii summi exempla, & testimonia per omnes rerum publicarum formas, I. 180. signa quæ, III. 525. ejus summitas distinguenda ab habendi plenitudine, I. 195. II. 342. temporarium, I. 184. usufructuarium regi invito nequit auferri, II. 340. Imperii pars non potest recedere a corpore, nisi in extrema necessitate, 340. *segg.* tunc enim valde imperium alterius in se recipit, IV. 324. Imperii societatem continentis reverentia acquiritur viæ, I. 85. Imperii termini qui, *vide* Ter-

Z z z

mini.

mini. translatio jus dat, & potestatem obligandi coactum, II. 44. In veris summa jus tam populo, quam regi, longa possessione acquiritur, II. 170. sub, cta per one, & territorium, 120. pari pignori dari nequit, 141. proprii exempla, I. 192. summi partitio quomodo fiat, 198. *seq.* vox improprie sumta pro ductu, & pro positu 208. Imperio partitio singuli imperantes pro sua parte jus belli habent, 341. Imperia magna difficulter custodiuntur, III. 469. IV. 265. succelliva non semper summa, I. 189. non summa plene liberi, & in patrimonio esse possunt, 194. electiva quedam summa, 189. quedam in patrimonio, & alienabilia, 195. Imperia quomodo intereant sublaro subiecro, II. 511. profanorum, sponse non subeunt. III. 100. *Imperium Romanum* distinctum ab Imperio Francorum, & regno Longobardorum, II. 433. a Germania magna, I. 205. Imperii Romani nunc non sunt omnia, quæ olim fuerunt, III. 459. *Imperium, & majestatem conservare*, quid, I. 204. e. Imperium summum quid, a quo, & in quem, .P. 62. ejus partes necessitate, II. 194. non nisi duobus partibus constat, I. 246. ejus partes recte comparantur, cum partibus corporis, contra, quam sentit Grotius, II. 241. Imperii, & dominii differentia, I. 240. 281. ejus cum familiis comparatio cavenda, 257. non tantum oitit ex subjectione, sed & ex pacto, & consensu, 324. 328. Imperia non civitatibus deum constitutis orta sunt, sed a natura jam patribusfamilias in membra familie delata, II. 539. Imperium quomodo a familiis ad rectores civitatum translatum sit, III. 434. Imperium inter, & ejus administracionem, distinctionem quidam scriptores impugnant, I. 378. sed male, *ibid.* Imperia divisa, s. mixta non dantur, I. 176. Imperium dividi nequit, ejus administratio potest, IV. 314. in ejus occupatione quid requiratur, II. 154. transfertur in Principem vel jure proprio, vel jure administrationis. I. 264. Imperium universale, ex principiis *M. COCCASII*, concessum a natura toti humano generi, I. 213, 210. non fortiori cuique, 230. transiit ad singulos populos liberos tum

*pro diviso*, tum *pro indiviso*, 214. Imperium cur & bello quæri victori possit, vera ratio. IV. 269. ex victoria acquiritur Principi non suo jure, sed jure populi victoris, 104. alienari nequit a rege, II. 350. neque ejus pars, *ibid.* nisi consentiente populo, *ibid.* exempla, *ibid.* ejus partes quo casu ab eo recedere suo jure possint, quo non, *ib.* 342. Imperii partem difficultus alienari, quam totum Imperium, negatur contra Grotium, 352. 353. nam etiam invita potest, 353, 354. in feudum dari, vel oppignorari potest eodem modo, quo alienari, 354, 355. Imperium etiam in uno supersistere ex populo subsistere potest, si animum continuandi imperii habet, 540, 541. adeoque & in paucis supersticibus, 541. nunquam amittitur præscriptione, 192. quo casu redire possit ad populum, I. 159. Imperio mutato non mutatur conditio civitatum devictarum, III. 265. Imperii modus etiam mutetur, tamen non mutatur populus, II. 543. Imperium tolli mutata specie, ratio naturalis dicitur, 546. Imperii finendi modi, *ibid.* Imperiorum fines quomodo certi statuuntur, I. 234. Imperii status possunt rei heri violati fœderis, 323. Imperium militare cum territoriali conciliatur, 237. Imperium in pares, 319. 320. Imperium in subditos, bellum in extraneis, 230. *Imperium pia res, esse ab impio teneatur* : quo sensu hoc verum, 140. *Imperium Occidentis, & Orientis*, non duo, sed unum Imperium fuisse, 251. *Imperium populi Romani* cur omni delatum fuit, causa, 266. *Imperii Romani* arcanum, 270. *Imperii Germanici* forma qualis, 276. ejusdem Statuum potestas cujus naturæ, insuit tum Imperatoris, tum subditorum suorum, 278. ejusdem Decretum, contra Pontificiam potestatem, 241.

*Impietatis* auctores jure gentium punibiles, III. 312. *seq.* *Imperium Deus facit ad diem maiorem*, quomodo intelligendum, 264.

e. Implus peccat in defectu, .P. 89. 92. *Impossibile* dupliciter quid dicitur, III. 9. ad omnino impossibile nemo obligatur, *ibid.* impossibilitas facti promissi excusatur, ne pax rumpatur, IV. 314. 1. *Impos-*

- f. *Impotentes*, natura, vel casu, non sceleris suo, matrimonium contrahere possunt, II. 264. Impotentis uxor adulterium jure naturæ non committit, 246  
*Inachidarum* regnum Argis, I. 151  
*Inæqualitas* in contractu naturaliter jus dat minus habenti, II. 659 locum facit rescindendi, aut reformandi contractum jure naturali, III. 13. non si in eum consensus est jure gentium, II. 670. III. 13. aut juramentum intercesserit, 7. Inæqualitas, quæ inest contractui, jure gentium non refarcitur, II. 671  
 c. Inæqualitas Grotio improprie admodum significat id, quod injunctum est, II. 691. in contractu non obligat ad restitutionem, IV. 232, 240, 311. ex Inæqualitate nemini jus nascitur, 357.  
 c. *Inaugurationes* omnes sunt arbitrarie, & juris mere positivi, non præcise necessitatis, II. 553. Hodie Imperatores utuntur sola Aquisgranensi, semota Romana, 554  
*Incarcerans* alterum injuste ad quid teneatur, III. 183  
*Incidium*, in eo ædes vicinas quo jure liceat diruere, II. 60. c. 96. 99 in Incendio puniendo multorum etiam sunt spectandæ calamitates, III. 293  
 c. Incendium data opera qui fecit, si sit vilioris conditionis, cur bestiis obijciatur Jure Romano, si nobilioris, cur capite tantum plectatur, III. 371  
*Incessum* jure gentium, II. 210  
 c. Incessus ex ipso naturæ lumine, citra revelationem, prohibitus esse probatur, P. 59. I. 61. III. 381. sub poena capitis prohibitus a Deo, I. 131. 132. Incessus ratio tota consistit in triplici unitate naturali privata, quæ est inter homines, II. 277. cur non fuit in nuptiis primorum hominum, 285. 301. Incestuosarum nuptiarum apud varios populos introductarum exempla, 301. Incestus Deorum gentilium, 286, 301. Incestuosos cur Canones saltem a Clero arceant, ratio, 303  
 f. *Incola* quo jure obligentur ad leges territorij, in quo commorantur, I. 69  
*Incorporabilia* cum persona acquiruntur, IV. 71, 97  
 a. *Incrementa* fluvialia naturali ratione cedere populo, statumet GORIUS, & H. COCCZEUS, II. 491. Sam,

COCCZEUS cum JCtis Rom. ea nullius esse, ait, in ag is limitatis, non vero in arcifinis, *ibid* § 492. an videantur concessi, concessio imperio, f. jurisdictione, recte negatur, 501. focus si simul concessa sit universitas agrorum, nec possesores privati agros arcifinos teneant, 502. acquisitionis per ea rationem naturæ afferunt JCti Rom. *ibid*.

c. *Indebiti* conditionis duo casus, III. 73.

*Indefinita* pro universalis quando sumenda, III. 135  
*Indi* plures uxores habebant, II. 206. Indis illata bella improbantur, 457. Indorum regis quo pacto sint omnia, I. c. 285

*Indictio* belli, III. 637. 638. c. 645 *seqq.* utrinque facta, 641. specialis requiritur si focii per se, & apud se bello impetantur, 641. c. 653. ad quos respiciat, 641. c. 652. in quem finem instituitur, 642. c. 653. quotuplex, 642. *seq.* an necessaria post inducias, IV. 184. quando jure nat. aut gentium necessaria, vel non, III. 637. an statim post indicationem bellum possit inferri, 641. c. 655. an hostium focii separatim bellum indici debeat, si cum his solum instituantur, 641. c. 652. Indictum bellum principi, simul indictum subditis, & focis, 641

c. Indictio necessaria in bello, I. 111. non in defensivo, *ibid*. *Vide* Denuntiatio. Clarigatio.

*Indigentia*, naturalis mensura ejus, quod res quæque valere debet, II. 662

c. Indigentiam, quo sensu verum sit, facere rerum mensuram, II. 705. 706. 707. publicâ, non privatâ, metitur rerum pretium, 707

*Indicatum* quod sufficienter est, adversus eum pro vero habetur, qui indicavit, II. 105

*Indirecte* licent quedam, quæ directe non licent, III. 556

*Inducia* quid, & unde dictæ, IV. 383. c. 394. quando incipiunt obligare, 385. c. 396. ad certum finem, & earum effectus, 385. 387. a ducibus dantur, 411. non omnes, c. 417. per annos centum etiam esse possunt, 387. c. 394. dantur interdum rebus tantum, non etiam

iam persona, & contra, IV. 387. c. 399. & opponuntur p*ri*ci, 382. 383. c. 392. *sqq.* non r*u*muntur a privatis, nisi publica auctoritas eis accesserit, 387. c. 400. vim om*ne*m prohibent, 385. c. 397. Induciarum temp*us* an includat nominatum terminum, 384. c. 395. Induciarum temp*us* si quid convenit, idem valet, ac quod belli temp*us*, 382. c. 393. Induciarum temp*us* non est postliminium, 381. ult*ro* deficientes suscipere non licet, nec relictos occupare, 385. in Induciis, qu*ae* personis tantum dantur, res defendere etiam cum c*ae*de personarum licet, 387. c. 399. Induciarum temp*us* an veniat sub belli, an pacis nomine, 383. c. 394. quomodo computandum, 384. c. 395. Induciis finitis nova indictione non opus, 383. earum temp*us* quid liceat, 385. 387. c. 197. 390. an deficientes, & relictos recipere liceat, 385. c. 398. Induciis elapsis, qui sine culpa penes hostem reperitur, an capi possit, 386. c. 398. ab altera parte ruptis indictione non opus, 387. c. 399. 400.

• Inducie statum belli non tollunt, I. 23. quid differant a Pace, IV. 392. 397. earum essentia in quo consistat, 393. in iis non opus est clausula amnestiae, *ibid.* aliae universales, aliae particulares, 399. iis duranti*bus* quid facere cuique liceat, 398. speciatim in obsidione, 399. Induciis recte v*er*ites tribuerunt *evangelicis*, non *odiosis*, 345. pendentibus, nullus est postliminio locus, 328. pactis, quoniam dies computetur, III. 354. quomodo spatium triginta dierum, *ibid.*

*Inermes* per loca munita mittere, quibus transitus negari non potest, u*su*tatum, II. 65. Incrimibus parcendum, IV. 199.

*Infirmi* promittendo non obligatur, II. 487. Infantes occiduntur jure belli, quo sensu, III. 662. quo sensu non occidendi debeant jure belli, IV. 197. 198. Infantis dominium unde, & quale, II. 221. Infantium promissa acceptandi animum jus supplet, 592.

• *Infirmi* cur ex promisso non obligetur, II. 617. Infantes jure naturae succellione sunt capaces, 404. 417. & domini, non vero ejus administrationis, 339. idque jus iis ex ipsa naturae ratione,

non demum ex aliquo jure gentium voluntario competit, III. 469. Infantis regimen concedi a natura occupanti idoneo, falsum est, *ibid.* Infantium actus duo, pacta, & delicta, considerantur, II. 217. Infantes ne exponere liceat, lex Thebanorum, 241. & Romanorum, *ibid.* Infantes an occidi jure belli possint, IV. 213. Infantiae temp*us*, II. 216.

*Infensio* est alienatio, II. 343. Infensio*ne*s regnorum irritae sine consensu populi, *ibid.*

c. *Insideler*, in eos nulla jurisdictio competit Christianis, III. 478.

c. *Infirmis*, ex ea non sequitur communitas inter homines, P. 65.

*Infortunium* quid, IV. 187. & injuria, in quo dissent, III. 415. IV. 185, 187. Infortunati in bello qui, *vide* Fatum, 185.

c. sub Infortunio certo modo culpa quoque continetur, IV. 209.

*Ingrati* non puniuntur, III. 287. Ingratis poena alicubi dicta, 523. n.

c. *Ingratitudo*, ex ea naturaliter nullum jus oritur, III. 360.

*Inhonesti* facti promissio an valeat, *vide* Illicitum.

*Inimici* qui Judaeis, I. 88. iis beneficiendum, III. 276. sepeliendi, 243. n.

c. *Inimici* cibandi preceptum quale, I. 151. Inimicitia capitalis, justa divortii causa, II. 254. Inimicorum dilectio, *vide* Dilectio. Odium.

*Injuria* quid, IV. 187. *Christiano* quales non repellenda, & an omnis I. 96. quae in personam nostram committitur, spernenda, I. 1. 505. quando alteri in persona alterius facta censetur, IV. 334. Injuriae vindicta jure naturali illi concessa, cui inferitur, I. 337. sed prohibita est lege societatis, *ibid.* & summis tantum potestatibus inter se concessa, ita ut haec libertas nemini temere censetur abdicata, III. 137. neglecta a summo magistratu an licita minoribus, I. 169. nimia si sit, fit iniusta, IV. 184. Injuriam non facit cum ut*or* meo jure, II. 14. facienti non resisti, an dicitur universaliter, I. 164. levem judicio persequi, lege evangelica prohibitum, 95. *sqq.* subditis factam non oportet trahere ad injuriam magistratus, nisi manifeste hoc appareat, IV. 334. ab



ab Injuria imperantium subditos defendere alieno. *etiam* vi, & bello, utrum liceat, III. 515. populus populum ab injuria defendere non tenetur, si manifestum sit periculum, 524. qui injuria nie affectus, & ipse mihi naturale jus dat adversus se in infinitum, II. 21. Injurie maxime fiunt ex cupiditate excellendi, P. 23. Injurie, culpæ, & irfortunii discrimen, IV. 187. *seq.* quædam ferende, & quales, I. 98.

c. Injurie sue, & aliæ, unumquemque privatum vindicem esse, perpetuus error Grotii, P. 72. I. 24, 51, 110, 151, 215, 258, 324, II. 399. III. 315, 319, 341, 342, 344, 349, 356, 361, 378, 381, 415, 535, 597, IV. 293, 312, 425. Injuria non facta quid Grotio, II. 23. 2. Injurie remissio jam a Gentilibus inter virtutes relata, L. 149. etiam reuerata ferenda est, *ibid.*

*Injuriarum facientium non resistendi præceptum* explicatur, 218. Injuria in genere quid, & quoties sit, II. 566. quænam obligatio ex ea oriatur, *ibid.* Injurie restitutionem augeat animus, s. propositum, III. 331. Injurie factæ qui causa est, puniri potest, 432. quinam, & quomodo esse possint, 432. Injuriæ quid, & quomodo teneatur, P. 51. de Injuriis si pace facta nihil dictum sit, quid juris, IV. 356, 357. Injuria in parentes ex quo jure illicita, I. 55.

*Injustum* quid, I. 3. Injusti judices, testes, accusatores, ad quid teneantur, III. 184. Injuste nemo agit, nisi qui scit se agere, IV. 420. quædam injusta non sunt, & tamen cum charitate pugnant, II. 659, 660. Injustitia, admissa communiter, etiam acivitate, non facit ne sit justa societas, III. 614. eo major, quo majus alteri damnum inferatur, 293. committi potest in bello justo, IV. 184.

*Innocens* interdum non injuste occidi potest, II. 5. Innocens civis ut se hosti dedat cum petenti, etiam a civitate cogi potest, III. 521. Innocenti insultans princeps non ideo statim princeps esse definit, II. 9. Innocentem an teneamur defendere, & quando, III. 521.

*Inobedientia* interdum minus malum, adeoque boni vicem obtinet, III. 543.

*Inopiam* ob publicam peregrini semel admissi recte expelluntur, II. 70. in Inopia, s. defectu cibarium, quo jure quod quisque habet conferre cogitur, 60.

c. *Insidiari* hominem homini cur fas non sit, vera ratio, P. 60, 61.

*Insignia* regia non semper demonstrant regiam potestatem, I. 187. *seq.* regie potestatis, conceduntur principibus populi liberi, 188.

*Institoria* actio unde, II. 591. *seqq.* Institoris actus cur teneatur qui eum præposuit, 590.

c. *Institoria* actio nititur naturali ratione, II. 640. triplexque ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex ipso contractu, sed ex quasi contractu, 641. cur non datur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Institor quis dicatur, *ibid.*

*Instrumenta* rursi pignori capi vetita, IV. 220. Instrumentum etiam homo est, & quale, I. 389.

*Insula* quomodo distinguatur ab alluvione, II. 475. Insule ejus, *ibid.* *seq.* in Insulis vacuis cessat judicium, I. 164.

c. Insule sunt occupantis territorium, ubi sitæ, II. 144. Insule Italice cur pars Italie dicantur, 252. ex alveo maris natæ nullius sunt, & cedunt occupanti, 86. Insula in flumine nata cur vicinis pro rata cedat, 134 in flumine privato nata cedit ei, cui flumen assignatum est, 494. in publico nata cedit vicino agro, si est arcifinus, 501. Insule nantes cur vicinis non cedant, sed sint jure gentium publicæ, vera ratio, 495.

c. *Integra res* in contractibus quomodo dicatur, II. 685.

*Intentio* mala per se ad restitutionem non obligat, III. 463.

c. *Interdictionis*, & *deditionis* differentia, III. 436.

*Interesse* mercatorum an sit justum, & quatenus, II. 669.

*Interflicio*, vide *Occisio*.

*Interim*, pro *Interdum*, III. 8.

*Intermino* bello pax qualiscunque præferenda, III. 509. vide *Bellum*.

*Interpellatio*, vide *Denunciatio* *Clarigatio*.

*Indictio*.

*Interpretatio* ea sumenda est, quæ cavet ne actus in vanum recadat, IV. 300.

Z z z 3 ejus

ejus mensura quæ sit, III. 131. Interpretationis regulæ in conditionibus pacis, si dubia oriuntur, IV. 329. *seqq.* c. 358. *seqq.* in pactis inter privatos tempore belli, 422. leges generales interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, ut casus summæ necessitatis excludant, 421. in Lege, quæ non ex æquitate naturalis, sed majoris mali evitandi causa lata est, ea non est sumenda Interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum, 73. Interpretationis fontes, III. 131. regulæ, *ibid.*

c. Interpretationis regulæ a Grotio traditæ non sunt naturales, III. 151. adeoque nullius momenti in demonstrando jure naturæ, & interpretanda voluntate Legislatoris, 624. Interpretationis principia H. COCCBII, 149. *seqq.* Sam. COCCBII, 151. Interpretatio, etiam in causis favorabilibus, naturali ratione jus non facit, II. 460. nam Interpretatio ex odio, vel favore, in jure naturæ nullum habet effectum, III. 157. 159. & favorabiles æque, ac odiosæ Interpretationes sunt ex mere jure civili, 157. IV. 142. Interpretatio contra quem contrahentium semper fieri debeat, III. 178. stricta, & laxior, jure naturæ cognita non est, IV. 418. nulla valet in pactis, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur, 429. dubiorum in sacra historia non nisi universali Ecclesiæ competit, P. 97

c. *Interpretes* primi Corporis Juris præferendi sequentibus, P. 100

*Invasio* alieni, si de pace rumpenda agatur, confertur magna esse cupiditas, IV. 314. *Invasor Imperii* populum obligare nequit, III. 57. præceptis suis quatenus obliget, I. 351. quomodo possit interficere belli jure, 352. & ex lege antecedente, *ibid.* & ex auctoritate jus impediendi habentis, 353. cur extra casus exceptos interficere privato nequeat, *ibid.* *Invasorem* obligant actus ejus Imperii, 351. *Invasorem* bello petere an liceat populo, cui cum subditis *invasoris* focus est, volente vero rege, III. 140. occidere non licet, si ei fides data sit, aut pactum intervernerit, I. 339

c. *Invasoris* animam perdendi metus non tollit jus se defendendi, I. 217. 218. nam *Invasoris* periculum qualecunque *invaso*

jus suum auferre nequit, III. 514. *Invasor Imperii*, I. 377. ejus acta nulla sunt omnia ipso jure, *ibid.* 379. ea tamen sæpe, varias ob causas, a populo, vel successore confirmari necesse est, 377. durante ejus possessione civis non tenentur parere regi legitimo, 378. privatus distinguendus ab eo, qui alias summam potestatem habet, 380. hic jure belli acquirit, ille ut prædo, *ibid.* ille occidendi potest auctoritate legitimi magistratus, hic non potest, 386, 387. *Vide* Usurpator. Tyrannus.

*Inventionis* titulus locum non habet in his, quæ jam possidentur, III. 457. Inveniens rem alienam ad quid teneatur domino, II. 559. an si dominum ignoret, rem teneatur dare pauperibus, *vide* Aliena res.

c. *Inventor* rei alienæ cur eam restituere debeat domino siue præmio, vera ratio, II. 572. *Inventio* novarum terrarum nunquam est justa occupationis, & belli causa, III. 467

c. *Invidia* semina an in infantibus existant, P. 46

*Inundatione* dominium naturaliter non amittitur, II. 473. ejus duæ species, *ibid.* *Inundatus* ager quando derelictus habeatur, 474. cujus sit Jure Romano, 472. *seq.*

c. *Inundatione* non tollitur possessio, II. 347. *Inundationem* majorem dominium auferre, levior non item, nullibi JCti Romani tradunt, 492, 496, 497, 498, sed eam dæmon, qua alveus mutatur, & perpetuum, *ibid.*

*Involuntarium* ex voluntario habendum pro voluntario, III. 184

c. *Jovus* gentilis fuit, I. 65. eum cruciari cur Deus permisit Satana, 44

*Joca*, III. 573

c. *Юснавроам* non fuisse Amrami amitam, s. Levi filiam, probatur ex rationibus chronologicis, II. 182. *seqq.*

*JOHANNES Baptista*, & Christi doctrina, quatenus eadem, I. 91. cur ad eum usque durasse lex dicatur, c. 140

c. *JOHANNIS Communi* Imp. Oratio ad uxorem Irenen, II. 443

c. *JOHANNES Lughnensis* asceticam communionem reducere veluit, II. 77

*JOSEPHI Patriarcha* dolus, III. 571.

monopolium, II. 664

c. *Jose-*

- z. Iosephus quomodo designatus a Justino, P. 33  
**JOSEPHUS** (F.) in legis expositione Romanis blandatur, IV. 4  
 w. Iosephus: de iustitia, P. 26. Judæos legem servare usque ad mortem, I. 157. de missione Judæorum impetrata a Lentulo, *ibid.* de electione eorum ex urbe Roma, *ibid.* de latrocinii in Judæa committis, 218. quo sensu dicat, Pontifices summos removeri non solum, 238. de variis gubernationum formis, 264. ejus locus de Syllæ male relatus a Grotio, 322. lex fæta de non blasphemandis Diis alienis, IV. 20  
 a. **JOSEPHUS** C. I. v. 18 de contumaci morte plectendo, I. 131  
**Ira** quid, III. 265. IV. 188. in Deo quatenus, III. 2. homini cum bellis communis, 265. quod ex ira committitur, magis excusabile, quam quod ex voluptate, 295. *Iracundi* sunt in quibus bilis prævalet, *ibid.* *Iracundiam* accendit recens, necdum sedatus dolor, *ibid.*  
 a. Ira per se res indifferens fieri in virtutem, sæpe in vitium deflectit, P. 90. Ira Dei perfectio est, non vitium, III. 21. ad iræ essentiam non pertinet perturbatio, 22. *Ira fitios materis* quo sensu homines nuncupet Paulus (ad Cor. XIII.) II. 732  
 c. **INERTUS** primus Corporis Juris glossator, P. 98  
**Irregularitas** ex bello, III. 513  
**Irreligijs** etiam in falsos Deos juste puniuntur, bello impugnantur, III. 319. negatur, c. 407  
**Irriti** actus quinque jure naturæ, II. 207. a lege civili non sunt, nisi eorum, qui subfunt, 215. Irritum facere diversum est a prohibere, 218. quæ actum irritum faciunt, odiosa sunt, 135. Irritum facere aliquid rex antecederet potest, non etiam consequenter, 51. ut aliquid consequenter irritum reddatur, quid requiratur, *ibid.*  
 c. **ISIDORUS** tutor Theodoli, I. 306  
 c. **ISIDORUS** de differentiis vocum belli, aciei, prælii, & pugnæ, I. 24  
 c. **ISOCHRATES** de prescriptionibus, II. 179  
 c. **Israelita** cui se submittere profanorum Imperijs non potuerunt, vera ratio,

- III. 119. nec conjugia cum infidelibus contrahere, *ibid.* nec cum Ægyptijs habitare, 120. *vide* Hebræi, Judei.  
 c. **Italia** regnum ante, & sub Carolo M. diversum longe est ab Imperio post constituto Romano Occidentis II. 554. 555  
*Iter* res est, I. 189  
*Ita* quomodo reditum comprehendat, IV. 388. c. 401. 402  
**Jubens** tenetur de damno facto ab eo, quem jussit, III. 187. 408. id, quod jubet, an id, quod promittit, in dubio præferendum, 147  
 c. **Judæa** quando in Provinciam reducta, I. 322  
**Judæorum** opinio de necessitate restitutionis, IV. 175  
 c. Judæi jus naturæ agnoverunt, P. 36. tenebantur ex duplici vinculo, I. 66. partem legis moralem non plane neglegebant, 135. iusto titulo Romanis parere, II. 198. potuerunt fœdera contrahere cum extraneis, III. 116. *Judæorum* leges, excepta caeremoniali, non sublatæ adventu Christi, sed fecerunt demum excidio, I. 141. respublica durabat vivente Christo, *ibid.* autonomia sub Artaxerxe, 370. sub Alexandro, *ibid.* sub Antiocho, 371. sub Romanis, *ibid.* usque ad novissimum cum his bellum, 372. generalis conversio in probabilis, 145. 146  
 c. **Judaismus** quid sit Epiphonio, III. 312  
 c. **JUDAS Maccabeus** ab innocentia causæ suæ victoriam expectat, P. 77  
**Judex** quasi pater, III. 261. juste judicasse dicitur dupliciter, aut cum judicaverit ut decet, aut cum ex animi sententia, 490. ubi expectat non potest sine certo periculo, aut damno, cessare judicium intelligitur, I. 164. idem intelligitur, ubi rejicitur judicium, *ibid.* ejus auctoritas non idem valet in exteros, quod in subditos, III. 622. Judices cur electi qui essent prudentissimi 273. plures ad vindicationem mali quare instituti, 272  
 c. Judex quid differat a rege, I. 362. naturaliter nemo in propria causa, 212. 311. id in genere verum est, 312. exceptiones, *ibid.* jus reddere cur dicitur etiam cum inique decernit, III. 502. male judicans Jure Rom. ad quid

teneatur, III. 507. Judex quis sit inter summas potestates, 498, 499, 500. 579. Judices cur Dii vocati a Mose, I. 317. inferorum constituti, cur, P. 40

*Judicare* an possit de regni successione live rex, live populus, II. 388. Judicandi libertas homini ab homine quomodo debeatur, III. 568. refutatur sententia Groti, c. 610, 611, 614

*Judicii rēle conformati ad discernenda quæ delectant, aut nocent*, fignementum Grotianum, P. 53, 54, 84, 85

*Judicium* respicit meriti personarum, non jus promissum, III. 662. activum, 481, 541. animi ad quid homini datum, 482. nunquam acquiescit in medio, sed alterum eligit, 483. capitale ex dilectione innocentium natum, I. 95. *seq.* coactivum humanum, IV. 73, 172. dicitur jus quoad effectus quosdam, vide infra. Commune populi, singuli ad se rapere non debent, I. 351. præsertim in re controversa, ubi possessionem sequi debent, 354. contemplativum, III. 541. injustum nec rem, nec rei æstimationem immutat, II. 22. injusti Judicio qui damnum dedit, in quantum reneatur, III. 184. Judicii cessatio momentanea, aut continua, I. 164. jure, aut facto, *ibid.* *Judicium zeli*, III. 275. *Judicia* in subditos cuicque potestati, 525. criminalia quare iniuncta, 283. *seq.* capitalia an permissa Christianis? non sunt affectanda, 284. apud Hebræos quadam regie potestati exempta, I. 202. periculosa, III. 284. publica non a natura, sed a facto, I. 163

*Judiciorum origo* juxta Grotium, I. 45. vera, 46. *Judicia* sunt a natura, non facto demum hominum introducta, 214. quænam Christus improbat, III. 356. 357. privata quis Romanorum primus a publicis separavit, I. 247. publica quo sensu in f. scriptura mox divina, mox humana ordinatio vocentur, 358. *Judicia capitalia* inter omnes gentes obtinent, 131. probantur ex *Rom. XIII.* 139. cum Evangelii doctrina non pugnant, 141. cur tamen Christiani primis temporibus non libenter his interfuissent, vera ratio, 159. his positis, ponitur quoque bellum, 144. 158. *Judicia possessoria* cuius sint juris, IV. 374. naturali ratione distincta a peti-

toris, *ibid.* *Judicia* expendantur nomine principis, I. 250. *Judicium domesticum* est a natura, III. 339. *Judicium zeli* Hebræis quid, ejusque ratio, II. 48. III. 345, 346. unde ortum, 347. *Judicium Vebminum* male refertur ad *Judicium zeli*, 347, 348. unde sic dictum, *ibid.* *Judicium* post hanc vitam probatur, P. 57

*Judicialis* potestatis origo, I. 230

*Jurans*, non daturum se, potest repetitionem excepti omittit, III. 6. prædioni datum non recte repetit, 13. redire ad hostem, si clam redeat, non satisfacit, *ibid.* renetur ex animo jurare, & re implere quod juravit, 3. 11. quando Deo tantum obligetur, quando & homini, 11. non tenetur si is, cui juratum est, cum liberet, 16. implere debet contractum, cui inest inæqualitas, 13. Jurantis verba quomodo accipienda, 3. 6. 11. Jurans deliberato animo se non obligandi, tamen obligatur, 3. Juravit Paulus, 16. Jurare quid, quid, 4. Juratum pactum fortius non jurato, 148. Jurata promissio non est fundamentum fœderum, 140

*Jurare* possunt omnes, qui pacisci, III. 21. an etiam per creaturas liceat, 30. affirmat id H. COCCIVS de solis promissis; secus si de veritate asserenda agitur, 31. de utroque casu *Sum. COCCIVS*, *ibid.* per falsos Deos quis possit, 31, 34. per lapidem jurandi nios, 35. De quo juratum est, id remini potest, 39

*Juramentum* a priscis sic non concipiebatur, ut expresse per Deum jurarent, III. 9. per cælum, terram, & similia an a Christiano licitum, *ibid.* per falsos Deos a Christiano licite fieri, conrendit Duarenus, 11. ab incredulo per falsos Deos conceptum an quis debeat accipere, 10. dissolvi an queat lege humana, 14. an superiorum actu, *ibid.* cum ab ecclesia dissolvitur, quomodo defendatur, *ibid.* in quibus casibus actus contra juramentum valeat, 14. exceptiones omnes excludit, quæ ex inæqualitate rei actum rescindunt, 13. aut ex persona ejus, qua cum aginus, peti possunt, 11. *seq.* 574. omne quibusdam improbat, 16. an improbetur lege evangelica, *ibid.* *seq.* 574. 1. 107. irritum

irritum reddi potest antecedenter a privato, & rege, III. 51. consequenter vero non nisi respectu superioris, 14. 51. omne Juramentum obligat naturaliter eum, qui jurat, 3. et si, qui jurat, se non velit obligari, *ibid.* aut jus non det ei, cui juratur, 12. 51. si quis non putans se jurare verba protulit jurantia, non obligatur, 3. Juramentum regem non obligat ex sententia Bodini, 49. sed falsa, 51. non obligat, cum impedit majus bonum morale, 8. repeti quotannis solet, ne mutatione personarum vis ejus intercidat, IV. 302. servandum prædoni, III. 12. qui prædoni non servat, poenam apud alias gentes non meretur, & quare, IV. 301. iuste prædoni non servari, statuit Cicero, III. 12. vim suam amittit mutata qualitate, cujus respectu quis juravit, 14. Juramentum duplex, assertivum, & promissivum, 574. Juramentum non intelligendum sub conditione tacita, 4. dolo elicitum quam vim habeat, 5. regis irritum esse potest ob actum ipsius præcedentem, 51. non extendendum ultra consuetam significationem, 6. de re illicita non valet, 7. quomodo ex lege actui invalido validitatem conferat, 11. violatum, 2. *vide* Perjurium. Juramentum impediens majus bonum morale, non valet, 8. de re impossibili nihil operatur, 9. de re pro tempore impossibili quid operetur, *ibid.* per res creatas a licito, & quo sensu, 9. per scopum, salutem, & similia, 9. 19. per salutem principis, & majestatem Imperatoris, 10. per Deos falsos an obliget, *ibid.* pirate, aut tyranno præstitum obligat, 12. IV. 299. metu extortum obligat, & quatenus, III. 12. militare Romanorum militum, I. 109. III. 9. de præda non intervertenda, IV. 96. per juro datum an obliget, III. 13. Juramenti forma, 9. effectus, 11. *seqq.* efficacia quatenus pendeat a superiore, 14. vis, & interpretatio, 2. 574. violati poena ad posterum manet 2. Juramenti obligatio ex animo deliberato, 3. Juramento promissum non potest retineri ob peccatum alterius antecedens, 15. IV. 100. Juramento conveni maxima simplicitas, III. 6. testis, & uxor Deus, 9. absolutio a juramento unde vim habeat, 14. circa

Juramenta quid possint superiores, *ibid.* *seq.* Juramento promissum compensari nequit cum eo, quod ante erat controversum, 15. IV. 306. *seq.* Juramento fallere viros, ut talis pueros, III. 574. in jurjurando negotium cum Deo est, 12. an ex jurejurando hæredes etiam obligentur, 13. circa Juramenta quid statuant leges Romanæ, 15. a Christo quænam prohibita, 16. Juramenta regum, 24.

c. Juramentum confundit Grotius cum ipsa promissione, III. 35. per se non obligat, IV. 311. ejus nulla vis est circa pollicitationes, III. 21. ejus forma re non semper convenit, 30. omne continet executionem, non vice versa, *ibid.* dolo elicitum valet æque, ac promissio, 24. & ad eam actio obtinet contra dolo agentem, *ibid.* de Juramentis duo textus I. 5. §. 1. & I. 5. §. p. de jur. conciliantur, 33. ad Juramentum verum quid requiratur Jure Canonico, 35. Juramentum nullibi nuncupatur voti nomine, 37. quod contra Juramentum sit, quo casu, & intuitu sit illicitum, quo irritum, quoque neutrum, 40. circa subditorum Juramenta quodnam regi jus competat, 41. *seqq.* a Juramento quis dispenset inter Protestantibus, 43. qualia, & quo sensu improbet Christus, 45. *seqq.* Dexteras in fidem jungere, nec Juramentum est, nec vice Juramenti, 48. circa regum Juramenta obscuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. per Majestatem principis est verum Juramentum, I. 160. Juramentum militare Romanorum, 157. *Vide* Jusjurandum.

Jureconsultis Rom. parum credendum in ditione juris publicæ, II. 343

c. Jureconsultorum tres Classes apud Grotium, P. 98. inter veteres, & recentiores multum interest, *ibid.* & 100. *Juri Romani* optimi Jurium nature interpretes, II. 90. eorum definitiones Juris gentium, P. 35. 38. Balli jus a natura esse, iidem asserunt, I. 122

Jurisdictiones summæ inferiores concedi jure hæreditario possunt populi consensu, II. 343. Jurisdictio non est nisi apud superiorem, 389

c. Jurisdictio sacra omnis pertinet ad statum politicum, I. 238

A a a

c. Ju-

*e. Jurisprudētia* definitio, P. 94. III. 351  
*Jurisjurandi* effectus est, prædicere contro-  
 versias, III. 11. forma semper eadem,  
 & qualis, 9. fundamentum quod, 309.  
 obligatio personam tantum obstringere  
 potest, promissio etiam ipsam hæredem,  
 219. verba quomodo intelligenda, 6.  
 Jusjurandum a civitate factum, & re-  
 petitum, IV. 302. *Vide* Juramentum.  
 Jurans.

*e. Jusjurandum* definitur, III. 19. 27. po-  
 test fieri non tantum per Deum, sed &  
 per quamlibet rem nobis sanctam, 20.  
 duplex, assertorium, & promissorium,  
*ibid.* § 34. illo factum jure naturæ pro-  
 batum dici cur nequeat, *ibid.* ex-  
 ceptis tamen duobus casibus, *ibid.* voluntarium  
 quod vocatur cur Jure Rom. instat trans-  
 actionis sit, *ibid.* suppletorium quid,  
*ibid.* per se nullum jus in alterum trans-  
 fert, *ibid.*

*Jus* pro eo, quod justum est, I. 3. pro qua-  
 litate sumtum quid sit, 4. pro lege, 7.  
 pro lege, ad aliarum a justitia virtutum  
 materiam pertinet, *ibid.* seq. distinguen-  
 dum ab usu juris, 212. quo sensu dicat-  
 ur id, quod placet validiori, P. 12. di-  
 cere sibi ipsi, vetitum, II. 369. aliquan-  
 do dicitur id, quod sit impune, IV. 206.  
 sed improprie, III. 658. aliquando id,  
 quod est injustum, I. 333. strictum di-  
 stinctum a justitia, IV. 172. seq. exte-  
 ris quamdiu datur, manet civitas, *vide*  
 Lex. non ex eo metiendum, quod est  
 optimum, sed ex voluntate ejus, unde  
 oritur, I. 166. seq. § 107. opponitur  
 armis, P. 3. justitiæ, III. 658. ortum a  
 Jove cur dicatur, P. 9. an metu injuriæ  
 accipiendæ sit sanctum, 13. an utilitatis  
 tantum gratia, quod Carneades putavit,  
 10. seditis questum an rex auferre pos-  
 sit, III. 43. questum in regem per pro-  
 missionem, & similia, quo casu iuste ipsi  
 auferatur, *ibid.* seq. legitimo modo par-  
 tum ne cui auferatur sine causa, juris  
 naturalis est, *ibid.* cur in populo, aut  
 rectore ejus, insuper quidam habeant,  
 P. 13. Jus non est in brotis animantibus;  
 de illis improprie quo sensu dicat-  
 ur, I. 11. sæpe remittendum ut bellum  
 vincitur, III. 501. seq. Jus necessitatis, II.  
 61. *personale*, 203. in personam ex qui-  
 bus rebus, *ibid.* numeratur inter res,  
 557. seq. præcipui, acquiri potest cum

hereditate, etiam cum bonorum heredi-  
 tas non aditur, 381. Jus *prohibitionis* non  
 directe inter socios, I. 207. Jus *precarii*,  
 190. III. 225. protectionis, I. 205.  
*Mundiburdii*, *ibid.* *Hospitalii*, *vide* *Hos-  
 pitii Jtu.* Jus humanum constituitur quod  
 præter, non contra naturam, potest,  
 II. 127. non obligat in summa necessita-  
 te, III. 205. *vide* Necessitas. Jus luendi  
*pignoris* an tempore amittitur, II. 174.  
 Jus pignoris, retentionis, servitutis, an  
 bello acquiratur, & quomodo, IV. 48.  
*captivitatis*, etiam injuria dicitur, 73.  
 Jus *exterrorani* supereminenti de nino non  
 subest, III. 43. regum, & populorum,  
 quando pace remissum censetur, IV. 328.  
 supereminens regis, aut civitatis, an li-  
 beret a fide subditis data, 302. gladii  
 quod in sacris, & profanis literis, I. 189.  
 Juris capax non est, nisi naturæ præceptis  
 utens generalibus, I. 11. Jus effectus  
 interni, P. 17. executio, in magna  
 communitate difficilis, nemo plus juris  
 in alium transferre potest, quam ipse ha-  
 bet, IV. 272. Juris etiam alieni quis  
 vindex, naturaliter, I. 4. questum jure  
 naturali ab jure civili distinctio repudianda,  
 III. 43. Juris ignorantia aut excusa-  
 bilis, aut inexcusabilis, IV. 189. Jura  
 quedam *realia* quo sensu dicantur, I. 4.  
 Juris societas aliqua cum prædione, III.  
 22. 634. IV. 299. Juris derelicti signa ex  
 factis, & non factis, II. 165. Jura ac-  
 quiri an possint bello solenni, IV. 97.  
*vide* Capere. Inalienabilia acquiri nego-  
 unt, 71. introducta suæ naturæ exigen-  
 te, & necessitate, III. 619. multa sunt,  
 quæ tantum exterius judicium spectant,  
 animo autem religionis vinculum non in-  
 jiciunt, IV. 72. quædam ad summum  
 imperium pertinent separabiliter, aut com-  
 municabiliter, II. 173. Jos scriptum,  
 non scriptum, P. 12. Jus *Belli* pro eo,  
 quo naturaliter æquum est, & consuetum  
 a mitius viventibus, IV. 202. seq. pro  
 eo, quo sit impune, per se tamen  
 non omni culpa caret, III. 649. est in-  
 ter diversos populos, non eiusdem civi-  
 tatis membra, IV. 325. spectatur non  
 tantum ex principio, sed & ex causis  
 subnascentibus, III. 456. Jus *certum* mor-  
 taliter quid dicatur, II. 168. *civile* quid,  
 I. 14. favet his, qui parere necesse ha-  
 bent, sed non iis, quæ atrocitatem ha-  
 bent

bent facinoris, III. 542. Jus oritur vel ex obligatione, vel ex consensu, P. 10. *seq.* ad quos non pertineat, I. 11. aliud, quod inter eisdem tantum populi partes valeat, III. 13. aliud, quod civile dicitur plurimarum gentium, I. 15. II. 121. 468. hoc improprie etiam jus gentium vocatur, ( *vide* Jus gentium ). mutari potest, II. 468. etiam a singulis, 121. Jus quæsitum ex lege civili non magis, quam quod ex jure naturali, sine causa alicui auferri potest, III. 53. Jus *Commercii*, *vide* *Commercii*. Jus ex consensu in personam unde, II. 203. Jus *divinum* duplex, I. 15. quomodo differat à naturali, 18. *seq.* unde ortum, & cur homo ei subditus, P. 10. perfectius alio nomine lex evangelica vocatur, I. 164. eo omnes gentes tenentur, 15. & omnes reges, 196. quoad effectus quosdam, IV. 73. *eminent*, II. 131. *externum*, IV. 289. quod quasi ex fideiussione pro civitate, 236. non tam late patet, quam id, quod ex delicto, 245. Jus *advocatie*, I. 205. *Juris fecialis* origo, III. 656. Jus *externum* quale, IV. 182. *seq.* III. 555. ejus efficacia qualis, IV. 74. Jus pro jure externo, III. 658. Jus gentium externum vetus, III. 199. *interium* ab externo distinctum, 657. IV. 72. *seq.* Jus *divinum* *Hebraicum* alios populos non obligat, I. 16. quoad nos abrogatum non recte dicitur, 20. quem usum nunc habeat, & quem in permisis, *ibid.* nihil continet juri nat. contrarium, *ibid.* Jus *restitutionis*, & *aquatorium*, I. 4. Jus *strictum* usurpare non licet, nisi multo majus sit bonum, quo tendit nostra actio, quam malum, quod in omne futurum metuitur, III. 556. Juris sui remissio refertur inter odiosa, 136. in eius juris remissione quomodo intelligenda remittentis verba, *ibid.* Juris sui naturaliter quisque vindex, I. 4. immo & alieni, III. 520. Juris temporarii effectus tamen sunt temporarii, II. 543. Jus *vita*, & *utris* alteri in se dare, solo consensu nemo potest, IV. 205. in civis neminem Christianum decet magno conamine desiderare, III. 284. *capitale* quatenus lex civilis habere dicitur, II. 16. in *servos* unde videatur originem ducere, III. 664. *interna* iustitia dominus non habet, II. 225. IV. 246. nisi aliquo casu, & in quan-

tum ei exercere liceat, *ibid.* *seq.* Jus *utilitatis immoria*, II. 68. Jus *publicum* circa quæ versetur, P. 2. Jus *in rem*, II. 200. originarie ex tribus causis, *ibid.* Rhadamanteum, I. 83. III. 249. Romanorum in socios quale, I. 205. Jus *voluntarium* duplex est, humanum, vel divinum, 12. voluntarium humanum civile, civili latius, civili strictius, *ibid.* *seq.* voluntarium divinum omnibus populis commune triplex, 15. voluntarium divinum aut est unius populi, aut omnium, 14. 15. Jus voluntarium, *tributum*, 8. Jus *naturale* an sit aliquid, P. 4. quid sit, I. 9. III. 265. unde sit, P. 6. non confundendum cum jure civili plurimarum gentium, III. 304. quæ ei sint contraria, P. 8. 9. dicitur aliquando consuetudo, cui ratio naturalis inest, IV. 71. dicitur & divinum, quo sensu, I. 8. *seq.* & 15. quomodo a jure gentium distinguatur, P. 22. non omnia irrita facit, quæ ei repugnant, II. 207. quando irritum. quid reddat, *ibid.* minui potest a Deo per leges, II. 21. immo contrarium quod poni, I. 82. mutari nequit, res tamen mutantur, I. 10. obliteratum quasi ex parte apud multos populos, III. 619. 635. obligat omnes reges, I. 196. contractus innominates a nominatis non distinguit, II. 657. religionis discrimen ignorat, III. 95. aliud novum est, aliud sequitur dominium introductum, II. 468. hoc antecedit legem civilem, *ibid.* de iis agit, quæ voluntatis humane actum consequuntur, I. 9. qui Jus naturale immaniter violat, a quovis rege, aut eo, qui par Jus habet, puniri potest, III. 302. naturaliter etiam a quovis homine, IV. 299. *seq.* Juris naturalis communem habent omnes homines, etiam tyranni, & piratæ, *ibid.* aliquid esse, unde concludatur, I. 12. quædam manifesta, quædam minus sunt, III. 305. negatur, c. 381. 382. quædam juris naturalis præcipientis, II. 121. quod requirit non tantum id, quod dicat iustitia expletrix, sed & quod aliat virtutes, 9. quædam permittentis, id est ea, quæ societas humana proprie non requirit, 221. an quæ hujus juris sunt etiam a Deo permittantur, qui ipsa esse natura, 12. consensu communi, aut jure gentium possunt impediri, 124. lege eum-

da a a a a a civilis,

civili, II. 121. Juris nat. quædam proprie sunt, quædam reductivæ, I. 9. principium est facultas moralis, cum sufficiente voluntate, II. 207. quæ jura naturalis non sunt, tamen servari iis in locis, ubi obtinent, naturale est, §87. Jure naturali ut quid sit illicitum, Cuius est si repugnat non naturæ in genere, sed humanæ, 210. de jure naturali cum quaeritur, hoc agitur, an quid fieri possit non injulte, 12. *seq.* Juris naturæ dictata alia magis, alia minus manifesti, III. 305. Juri naturæ non repugnant quædam, quæ vetita sunt lege divina, 304. Juris naturæ quædam sunt, quæ non ubique observantur, II. 210. Jus naturale, I. 8. quid, & quomodo differat a divino voluntario, 15. Jus naturale a Deo immutabile, & quare, 10. est aliquid consequens actum humanum, 9. sumitur aliquando pro eo, quod est honestum, *ibid.* videtur mutari propter materiam mutationem, 10. esse aliquid juris naturalis, probatur a priori, & a posteriori, quomodo, 12. Juris naturalis reductivæ quæ sint, 9. ejus juris permissivæ tantum quæ sunt, & præcipi, & vetari a Deo possunt, 82. Jus naturæ pro certo statu, 11. Jus naturæ, & gentium, a quomodo a Romanis JCis sumatur, & an recte, *ibid.* Jus naturæ moribus obliteratur, III. 92. *Jus Gentium* quid, I. 15. unde, P. 11. aliud naturale, aliud voluntarium, I. 82. II. 468. §91. III. 563. proprie dicitur quod habet vim pacti inter gentes, & quod pertinet ad societatem, II. 468. minus proprie dicitur quod multis quidem commune est, non tamen humanæ societatis vinculum constituit, 479. dicitur jus civile plurimarum gentium, *ibid.* Jus Gentium dicitur id, quod singulis gentibus placuit, sine mutua obligatione, & quod mutuum obligationem continet, III. 563. unde probatur, P. 23. qui violat, jus divinum violare cur dicitur, 307. *seq.* puniri potest a quovis rege, aut magistratu, 302. 412. etiam si deditus sit, aut captivus, IV. 193. Jus gentium non est commune omnibus populis, I. 15. Juris Gentium multa improprie dicuntur, II. 468. Juris Gentium dicuntur multa, quæ communia sunt populis, sine mutua obligatione, 121. III. 563. Jure Gentium hominibus subditorum obligantur ex facto supe-

reriorum, 619. Jus Gentium de bello capitis, IV. 16. *seq.* circa inæqualitatem in contractibus, II. 670. veter permissa jure naturæ, & permittit verita, III. 203. 666. Jus Gentium apud populos quosdam, 671. Jus Gentium improprie, quod multi populi usurpant sine mutua obligatione, §61. II. 122. *c.* *Jus* I. Justum quid, II. 564. Juris omnis ratio, ac substantia, §66. ejus variegationes, P. 80. variegationes, & divisiones Grotianæ, I. 26. 30. vanae sunt, 27. Jus ipsum ab ejus exercitio recte distinguitur, 129. Jura inter Deum, & homines, P. 49. hominum inter se, *ibid.* Juri homines non obligantur, nisi quareus innovat, I. 61. Juri vinculum, *vide* Vinculum. Jus a natura humano generi concessum in terram, II. 71. vel qua tali, vel ut singulis, *ibid.* hisse vel communiter, vel seorsim, 74. Jus inter *permissivum*, & *præceptivum*, discernit Grotianum, I. 28. Juris in permissivum, & decretorium, I. præceptivum, distinctio H. COCCASII, 39. II. 564. *seq.* permissivi, & præceptivi symbola, *vide* Arbor. Jus inter, & possessionem, discernit est a natura, I. 177. Jura cuique *sua* quædam, P. 49. I. 27. & cujus intuitu, 27. Jus quæritum ne auferatur, est lex naturæ, III. 70. 77. Jus *alterius* quando, & quomodo immutatur, §67. Jus *stricti* *sc. dictum* Grotio quid, I. 27. 36. Juris stricti negotia quænam dixerit Romani, III. 158. Juris *divisio* in *publicum*, & *privatum*, I. 12. Jura publica pactis privatorum mutari nequeunt, III. 44. Jura circa *sacra*, prima pars summæ potestatis, exponuntur, I. 247. *secularia*, altera pars summæ potestatis, 248. Jura sacrorum, & *secularium* cura penes regem est, 317. Jus *personarum* male Grotius refert ad jura in re, II. 229. Juris in re natura cognita non fuit Grotio, 24. Jus in re semper supponit rem existentem, *ibid.* Juris in re naturæ nulla species præter dominium, 160. Jus rerum ex simplicissimis principiis deducunt JCi Rom. incognitum, 25. & rationi repugnat, 94. Jus *reclatorem* Grotio quid, I. 26. & equatorium, *ibid.* §29. Jus *commentitium* quid sit Paulo JCto, III. 451. *Jus*, & *virtus*, quo-



quomodo hominibus a Deo injecta, 478. *Jus esse, quod a iudici placuit*, quo sensu intellectum ab auctoribus dictum, P. 72. *Jus summum summum esse injuriam*, quomodo intelligendum, 90. *Jus eventuale* nasciturus a natura quæsitum nec pater, nec populus auferre potest, II. 189. 191. Jura quibus in calibus dicantur cessare, P. 40. *Jus esse naturaliter* quomodo definit, II. 515. 516. Jura imperii, civitatis, & singulorum, quomodo tollantur, 541. per Jura, quæ recta ex omni parte, placent, & vere jus sunt, quid Grotius intelligat, P. 86. quidque per ea, quæ externum duntaxat effectum pariant, ibid. hanc distinctionem vanam esse, demonstratur, ibid. Jura tria, secundum Grotium, populos inter se obligantia, 32. *Juris universalis* quatuor species Grotianæ enumerantur, explicantur, & confutantur, 46. 52. 58. 66. *Juris universalis* non nisi una species est, 26. 83. *Juris distinctio in naturalem, & civilem*, 68. *Juris Naturæ simplicissimum* systema, 49. definitiones, I. 27. 41. 42. objectum, & effectus, 27. principium, voluntas Dei, 56. III. 384. *Juris Nat. Regula generalis*, s. propositio universalis, I. 57. *Juris nat. principia*, & illationes omnibus innotescunt, III. 381. 382. Jura naturæ ignorari ab hominibus non possunt, P. 37. ex sola ratione cognosci possunt, 36. imponunt necessitatem agendi, 39. *Juris nat. norma certa esse debet*, II. 405. ejus immutabilitas unde procedat, I. 48. quo sensu immutabile dicendum, 43. 52. *Jus nat. versatur circa tria objecta* *Juris Rom. P. 51.* *Jurium nat. quædam respiciunt homines inter se, quædam solum Deum*, I. 142. *Jus naturæ inter, & gentium, vera, & realis* differentia non est, P. 68. 98. distinctum apud Romanos a Gentium jure, I. 52. ita tamen ut per hoc ipsum *Jus nat. intelligant*, 54. *Juri nat. non inest intrinseca bonitas, vel malicia*, P. 57. I. 42. 43. *Jus nat. qui violat, majori utilitati renunciat*, P. 70. *Juris nat. quam partem plurimi interfit addiscere*, 97. *Jus naturæ materiale* quid, I. 55. *Jura naturæ probandi modi*, juxta Grotium, 56. *Juris nat. in statu integro, & in statu corrupto extenso*. signum, 52. *Jus nat. improprie sic dictum*

Grotius quid, 31. *Juris nat. laxiori sensu sunt* definitio Grotiana examinatur, 41. *seq.* *Jus nat. triplici sensu sumtum* a Grotio, 39. *Jura naturæ omnia ad duo capita referenda*, 48. *Jus Adamiticum* Grotius quid, P. 58. eidem quid *Jus Noebicum*, ibid. *Jus Noacho datum*, formum est Rabbiorum, I. 121. *Jus morale* Grotius quid, P. 32. quid *divinum voluntarium*, ibid. quid *universale distinctum a jure natura*, ibid. *gentium secundarii* descriptio, ibid. *Jus divinum morale* cur non pugnet cum jure naturali, vera ratio, 95. *Jus divinum voluntarium, seu positivum universale* Grotius quid, 58. tale distinctum a jure natura non existere, probatur, ibid. *Jus voluntarium naturali quo sensu opp nat Aristoteles*, I. 40. *Jus natura humana, s. laxius*, Grotius quid, P. 52. ejus objectum, & effectus, ibid. differentia a jure sociali, & divino positivo universali, 53. tale *Jus humanum omnes gentes obligans* non datur, 54. I. 58 *Jus naturæ sociale* Grotius quid, P. 47. unde ejus principia hauserit, 48. ejus ratio, 49. 50. etiam ex principis internis fluat, cur tamen Deo ascribi possit, rationes Grotii, 57. 59. 60. ejus due species Grotianæ, I. 28. *Jas commune ad actus vel simpliciter, vel ex suppositione*, Grotius quid, II. 112. non datur, ibid. *Jus Gentium* quid sit JCTis Romanis, IV. 51. *Jus Gentium voluntarium* Grotius quid, P. 66. latius patens, ibid. actus, 67. unde fictionem hanc hauserit, ibid. *Jure Romano non nisi id cognitum, quod a natura est*, ibid. rationi contrarietur, 68. non existit, 80. 99. IV. 52. *Jus Gentium universale* se fu Grotii non existit, I. 60. *Jus Gentium voluntarium, s. secundarium*, non datur, & incognitum fuit Romanis, P. 98. *Juris Gentium voluntarii effectus in bello secundum Grotium*, 81. *Jus Gentium improprie sic dictum* Grotius quid, 99 non datur, ibid. *Juris Civitis vox* quid designet, 11. *Commentatores*, ibid. *Epitomatores*, ibid. ejus originem infeliciter investigat Grotius, 61. *Jus civile* cur obliget etiam in conscientia, vera ratio, 62. ejus Genealogia, juxta systema Grotii, 64. de eo in artem redigendo solliciti fuere Romani, A a a 3 P. 79.

P. 79. Jus civ. collectam esse ex dictatis naturæ, probatur, *ibid.* Jura quædam civilia, quæ apud plures gentes æque obtinent, 59. Juris civilis quos tenet communio, 59. Jus civile male distinguitur a Jure civili, 58. ad Jus non scriptum civile probandum quid requiratur, 59. Juris Romani tria objecta naturæ congrua, III. 22. Juri Romani fata, P. 98. Juris Canonici Corpus qua occasione congestum, 500

4. *Justus* qui agit, culpa vacat si obedire tenetur, III. 549. excipe si scelus jubeatur, *ibid.*

JUSTINIANI consilium de Samaritanis, & Judæis vi ad religionem Christianam adigendis, improbatur, III. 315

5. Justinianus: de duplici tempore, pacis, & belli, I. 23

4. JUSTINUS Historicus: de bello justo, P. 77. de ultione vis illata regibus, I. 366. de Scythiis, P. 36

5. JUSTINUS Martyr: bona quedam esse universali naturæ, & æterna, P. 36. Gentiles a salute non excludit, I. 65. ex ejus dicto erronea Grotii illatio ad legem naturæ diversum ab Evangelii lege, 134. Christianos non bellare, 156. de veritate, II. 314

Justitia definita ab Hierace *exaltio pæna*, III. 259. a Pythagorico dicta *res aurea*, 296. exercenda solo metu pœnæ, secundum Epicurum, & quare, 307. in piratarum cœtu exercita an cœtum cum civitatem constituat, 634. hominis virtus est, qua est homo, 544. in medio non consistit, ut putavit Aristoteles, P. 22. pudoris comes est, IV. 172. *seq.* vim præcipue in bellis magnam habet, P. 16. Justitia *expetrix*, I. 5. *attributrix*, *de qua supra*, *ibid.* attributrix an tantum circa res communes, *expetrix* circa res singulorum versetur, 6. *assignatrix* aptitudinem spectat, III. 180. 260. (*vide* Aptitudo) un locum toties habeat, quoties proportionem Geometrica sit opus, 391. hoc est, quoties inter terminos plures duobus æqualitas constituitur, 260. spectat, ut alteri quid accedat, *ibid.* *seq.* Justitia *gubernatrix*, 259. 291. obligat imperantem ad curam pro inferioribus, 511

6. Justitia definitur, P. 94. quomodo determinatur a Jotis Romanis, III. 351. quo

sensu sumta ab Hebræis, 74. universali philosophorum quid, 366. Justitiæ oppositum vitium, P. 89. Justitia non est medium inter plus, & minus, 90. non consistit in non violanda societate humana, contra Grotium, 91. Justitiæ naturalis executio familiis delata a Creatore, 72. 82. Justitiæ administratio, unicuique imperii caput, I. 231. *expetrix*, & *attributrix* Grotio quid, 26. 36. 38. illa non versatur circa res singulorum, 38. nec hæc circa res communes, *ibid.* in *commutativam*, & *distributivam* distinctio, 35. *correctoria* Grotio, & Aristoteli quid, 36. *restitutoria*, I. *gubernatrix*, I. *architectalis* Grotio quid, III. 363. talis non admittitur, *ibid.* Justitiæ *internæ*, & *externæ*, I. *strictæ dictæ*, & *laxioris*, significationes Grotianæ rejiciuntur, IV. 207. 208

Justum aliud est ex æquo inter se viventium, aliud ejus, qui regit, & regitur, qua tales sunt, I. 4. Justum, id est, solenne, 168

4. Justum, & Injustum Grotio quid, I. 28. qui ea insultato sensu sumit, III. 501. Justus & apud Deum est qui suum cuique, etiam non amore virtutis, tribuit, IV. 179

5. JUVENALIS: de contumeliis fortiter ferendis, II. 37

6. IZATES circumcissus, I. 70.

## K.

4. **K** *Αἰσῶς*, qui, III. 33  
5. *Κανὼν* *εἶναι* III. lex de tutore regis impuberis eligendo, I. 306

4. *Κυβήνη* esto, formula neque juramentum continebat, neque anathema, III. 28. 32. ejus verus sensus, 29. 32. 33. & cur improba a Servatore, *ibid.*

## L.

4. **L** *Αἰδωλολάτρη* idololatra non fuit, III. 35

5. *Labari* etymologia, & descriptio, I. 160

*Labar* injunctus an sit pœna, *vide* Pœna. Lacedæmone filius rege patre natus preferabatur ante nato, II. 390. nepos ex filio majore filio minori nato in regno prælatum, 392. Lacedæmonii dolum in bello plaris, quam vim faciebant, III. 561. *Lace-*

- Lacedæmoniorum mos de agris captis, IV. 33. Laconum jus in Messeniam, II. 164
- c. Lacedæmonia furtum permiffum, nec tamen impunitum, I. 46. eorum reges non Ephoris, sed ipsi reipublicæ subiecti erant, 276. quo jure exercebant imperium, 315. fuere nudi officiales, 374. Lacedæmoniorum legum cum Romanis convenientia, I. 133
- a. LACTANTIS rationis aliquem gradum tribuit animantibus, P. 45. de Doctrina morali Christi sparsa in philosophorum veterum scriptis, 88. Bruta nescire, malum esse nocere, I. 55. de Præfensione ex consensu gentium, 17. Defensionem sui omnibus animantibus conatam esse, 121. cur iustus non naviget, 158. de Hercule, III. 78. de Dei existentia, 190. de Idololatriis, *ibid.* de Redemptione captivorum, IV. 404
- c. Lacus quid, II. 92
- c. Ladere hostem licet jure naturæ, P. 86. homo hominem cur nequeat, I. 28. Læd alterum ab altero, nefas manet, etsi nulla cognatio inter homines statuatur, III. 110
- a. Læstia modicæ, magnæ, & enormis effectus in jure, II. 697. ex enormi restitutio jam obtinuit jure Digestorum, 729
- LAMECHUS homicidii impunitatem sibi persuadet, I. 81
- c. Lamechus non negabat jus vindicandi necem Caini, sed saltem a se avertere studebat, I. 129
- a. Lancastria inter, & Eboraci familias controversia de successione regni, II. 449
- c. Landassit qui, I. 219
- Lanista sacra cœna olim prohibiti, I. 106. n.
- c. Laves, & Lavarium, IV. 9
- c. Latini inæquali fodere juncti Romanis, III. 162
- Latrocinari, olim licitum, & quare, III. 92. *seq.* apud Germanos, & Græcos sine infamia fuit, 615. ex latrocinio tenetur magistratus, si ea remedia neglexerit adhibere, quæ poterat, 184
- c. Latrocinia promissæ nunquam gentes exercevere, IV. 171
- Latroni fides servata, IV. 299. Latrones jus legationis non habent, III. 201. Latrones qui, 632. civitatem non faciunt, *vide* Piratæ. qui ita invadere, ut formidabiles se fecerint, recte recipi, ac defendi a quovis possunt, quoad pœnam, III. 4. 9. negatur, c. 440. 441. si quid prædando cepere, ejus domini non sunt, 636. publici qui, 634. restituerò non tenentur quod vi, aut metu expresserunt, si jusjurandum intercesserit, 184. Societates legitimæ fieri possunt, 636. c. 646. qui laudat, tenetur damni d. ti, & quomodo, 18. 408
- c. Latro publicus jure occiditur a privato, non impune. *licet*, III. 317. Latro ex pacto vi, metuque extorto quæ sit habeat, cui, & ad quid teneatur, IV. 425. *Vide* Prædo, Pirata.
- c. LAUDENSIA scripta de bello, P. 32
- c. LAURENTIUS Medicus quomodo recepit Legatum sibi a Bajacethe missum, III. 217
- c. LAZARUM dormire, quo sensu dixit Christus, III. 609
- Λάφυα, IV. 46
- c. LEX. nuptiæ cum ea contractæ ipso jure nullæ fuere, II. 622
- Legata integra solvere, sine detractiōe falcidiz, naturaliter quemque obligari, quo sensu dicatur, III. 152
- c. Legata testamento relicta ex lege civili sunt, II. 519. nam jure nat. plane non debentur, 646. Legata per præceptionem minus apte referuntur ad successionem, 445. Legatum si casu pereat, heredi non perit, 699. exceptiones, *ibid.* integrum sine detractiōe Falcidiz solum cum condici nequeat, III. 75
- c. Legatarius jus in re habet, & sit ipso jure dominus, II. 162
- Legatio apud inimicos præsidium habet Juris Gentium, III. 207. Legationes a fidei rejeci possunt, 202. c. 216. Legationis jus quid contineat, 101. *seq.* est inter eundem populum in bellis civilibus, 208. cur institutum, 203. intrinsecus a jure gentium voluntario, *ibid.* *freq.*
- Legati provinciales, & municipales non reguntur jure gentium, sed civili, III. 200. Legatus a pignorationibus subditorum pro civitate excipitur, 624. non excipitur, c. 632. puniri an possit ex omnibus causis, quæ sunt contra jus gentium, 102. *seq.* an si quid commiserit contra Rectum reipublicæ, *ibid.* ex nulla etiam necessaria causa poni potest ab eo, ad quem mittitur, 204. *seq.* sed per eum, a quo mittitur,

mittitur, poena exigi, ut belli peti, III.  
 204. Legatus rationem reddere factorum  
 suorum nemini cogitur, nisi a quo mittitur,  
*ibid.* a subditorum numero excipitur jure  
 gentium, 624. an jurisdictionem habeat,  
 208. si quid debeat, quomodo compen-  
 sandus, *ibid.* quando sponte domum re-  
 dirc possit, 144. Legati mittentem obli-  
 gant, etiam contra arcana mandata, II.  
 591. quinquam jure gentium utantur, III.  
 200. in bellis civilibus quo jure sint,  
 201. an admittendi, *ibid.* ob quas cau-  
 sas possint non recipi, 202. quo casu  
 mutabiles, *ibid.* referunt personam mit-  
 tendis, 204. jure civili loci, ubi sunt,  
 non tenentur, *ibid.* habentur quasi es-  
 sent extra territorium, *ibid.* per modum  
 defensionis occidi, aut repelli possunt,  
 205. an subiaceant juri talionis, 207.  
 Legati delictum per quem puniendum,  
 202. 204. 205. domus an pro asylo,  
 207. capacitas jus quoddam est, quod  
 qui impedit, damni dati tenetur, 181.  
 Legatorum violatio durante bello compen-  
 sari potest, IV. 307. eorum jus, III.  
 199. an valeat apud eos, ad quos non  
 mittuntur, 206. valet in bello, 207.  
 comites an inviolabiles, 209. bona an  
 possint per debito capi, *ibid.* Lex de  
 Legatis non violandis pertinet ad Legati  
 personam, etiam si is, qui misit, poenam  
 meruerit, 207. Populus quod per Lega-  
 tos partium integrantium fecit, ipse fe-  
 cisse intelligitur, II. 343. ob Legatos vio-  
 latus bella, III. 210  
 \* Legatus definitur, III. 213. alius, qui ad  
 amicos, alius, qui ad hostes mittitur, *ib.*  
 cum Legatis subditorum, vel extraneo-  
 rum, quid obtineat, & quo jure tuti  
 sint, *ibid.* Legatorum jus, sanctimonia,  
 & inviolabilitas, est ex ipso jure natu-  
 re, III. 210. Legatus est sanctus, ta-  
 men non impunis, 216. *seqq.* Legati,  
 eorumque comites, & bona, subsunt  
 potestati territorii, ubi sunt, I. 235. in  
 eos cessant jura belli, non autem pacis,  
 235. punitorum exempla, 236 III. 216.  
*seqq.* comites Legatorum eadem securita-  
 te gaudent, qua Legati, & isdem legi-  
 bus subjecti sunt, 231. Legatum delin-  
 quentem Princeps punis, ad quem mis-  
 sus est, 226. Legati representativa qua-  
 litas ex ipsa naturali ratione sequitur,  
*ibid. seqq.* cui committi possit, 228. Le-

gatus per alienum territorium transire  
 quo casu tutus sit, quo non, 230. apud  
 hostem ex singulari jure naturæ tutus,  
 231. an jure talionis male tractari possit?  
 affirmatur, *ibid.* cum exceptione tamen,  
 232. Legato non competit asyli jus in  
 domo sua, 234. Legati jure naturæ ra-  
 tione eorum, quæ alibi, vel in loco  
 quidem Legationis, sed ante Legationem  
 contraxerunt, ibi conveniri possunt, *ibid.*  
 at jure civili jus revocandi domum ha-  
 bent, *ibid.* eorum violatio est justa belli  
 causa, 235. Exempla, *ibid.* quinquam mitti  
 possunt, 236. an speculandi causa sub spe-  
 cie legationis, *ibid.* pluribus missis, uno  
 impedito, aut mortuo, reliqui negotium  
 expedire nequeunt, *ibid.* eorum securi-  
 tas quando hniatur, *ibid.* an jura, pri-  
 vilegia, & prerogativæ tribui Legatis  
 solite, ut jurisdictionio in domesticis, reve-  
 rentiæ signa, &c. Legato denegari pos-  
 sint, 237. Legato duplex mandatum da-  
 tur, scil. *littera credentiales*, & *instru-*  
*ctoria*, II. 640. ille exhibentur, non hæ,  
*ibid.* & tamen si hæ excedit, mandans  
 obligatur ei, quicum Legatus contraxit,  
*ibid.* § III. 236. Legatum perduellio-  
 nis reum mittere non licet, 215. Lega-  
 ti usurpatoris recipi debent a vicinis, I.

- 381  
 c. Legio plena quæ erat, III. 153  
 c. Legislatores non excludunt mentis pu-  
 ritatem a suis legibus, III. 375. leges suas  
 semper perfectissimo modo statuunt, P.  
 94. III. 351. Injuriam sibi illatam diffi-  
 mulare possunt, non debent, 374  
 Legitima an lege humana tolli possit, &  
 quatenus, II. 371  
 c. Legitima in successionebus quid, II. 409.  
 debetur jure naturæ liberis, uti tota hæ-  
 reditas, *ibid.* introducto lege civili testa-  
 mentorum usu pater tenetur liberis re-  
 linquere legitimam, tanquam portionem  
 naturæ debitam, *ibid.* leges civiles pa-  
 tri permittere possunt ut etiam de legiti-  
 ma ista testari possit, *ibid.* Legitima  
 non debetur parentibus jure naturæ, 411  
 c. Legitimitas cur inventa, II. 416. Legiti-  
 mi jure naturæ omnes incapaces sunt  
 paternæ successione, 404. per subse-  
 quens matrimonium, an succedant jure  
 naturali cum legitimis? negat H. C. C.  
 C. S. U. S. 416. affirmat Sum. Coaccatus,  
 II. 417.

- II. 417. Legitimati succedere in regnis nequeunt, 435. Legitimatus per subiciens matrimonium præferri jure in successione regnorum, & feudorum, liberis post eos, licet ex iustis nuptiis, natis, probatur, 441. 442.
- c. *Legitimum* quid Aristoteli dicatur, I. 40.
- Asia*, IV. 42.
- Lenitas* in errantes circa divina, III. 316. *seq.* l. 84. n.
- c. *Lenitas Christiana* non impedit poenas, I. 151.
- a. L. 80. *Imperator* male absurditatis arguit Ulpiani doctrinam de jure piscandi ante ædes alienas, II. 151. Jus nat. reduxit circa jus postliminii, IV. 147. 162.
- c. L. 80. N. I. laus, I. 161.
- c. L. 80. N. X. consilium de ineundo fœdere contra Turcas, III. 495.
- c. *Leontina* societas, II. 727.
- c. *Levita* an in Vet. Test. jus dixere, & judices fuisse? negatur, & *Dent. XVII.* 9. explicatur, III. 478.
- Lex* quid, l. 7. *seq.* dicitur commune pactum populi, II. 584. quo sensu, IV. 237. quo sensu dicatur regina divinarum, humanarumque rerum, III. 307. est in civitate ut mens in corpore, qua sublata interit, 636. facit ut quod per se laudabile tantum est, incipiat deberi, I. 77. iniqua quomodo tollat, II. 661. obligat, & ad quid, l. 7. sic obligat, ut inde jus suum cuique oriatur, III. 180. ut obliget extra jus naturæ, venit ex voluntate ferentis eam, l. 15. ut quem obliget, quid requiratur, II. 171. obligat, etiam si causa particulariter cesset, III. 291. legis auctorem ut partem civitatis, II. 171. III. 289. principem per reflexionem, II. 171. non vero poenalis, III. 50. ea enim nec actus principis privatos ubiagat, *ibid.* ex Lege tamen nemini jus adversus principem, 53. Lex obligat subditos omnes, *ibid.* non obligat si palam absurda sit, aut stulta, aut de re illicita, 55. nec eum, qui a magistratu permittitur, aut imperatur id, quod nisi solutus facere non potest, II. 165. nec eos, quibus data non est, l. 15. Lex, quæ fundatur in præsumptione facti, non obligat si factum aliter se habeat, II. 588. tolli non debet, nisi probabili de causa, III. 289. tollendi eam,

aut mutandi jus habet auctor ejus, II. 171. III. 289. tollendo eam sive ex iusta, sive iniusta causa, aut revocando, rex nemini facit injuriam, 53. Lex non semper irritum facit quod vetat, II. 218. imperfecta Ulpiano quæ, *ibid.* Lex idem potest, quod consensus expressus, IV. 237. in præsumptione facti non existentis fundata an obliget, II. 588. occidi aliquem permittens an conscientiam liberet, & quando, 16. quæ feras, pisces, aves regi addicit, non iniusta, 121. n. iusta, quæ vetat quod jure naturæ licet, *ibid.* Lex de ufucapione an pertineat ad summum imperium, aut ejus partes, 170. Lex regni, I. 197. Legis dispensatio ex quibus causis fiat, III. 291. an in iis tantum procedat, quæ lex tacite videtur excipere, *ibid.* non omnis referenda ad *irriducatur*, *ibid.* ad sustinendam Legis efficaciam satis est ratio universalis, sine repugnantia rationis contrarie, 290. Legis ignorantia inevitabilis excusat, 305. qui ob ejusmodi ignorantiam legem non observat, non agit iniuste, 490. conjuncta cum negligentia minuit delictum, 305. Legis ratio differt ab ejus mente, II. 141. si cesset peculiariter in facto, de quo agitur, etiam poena per eam expressa mitigari potest, III. 290. Leges feruntur cum sensu imbecillitatis humanæ, l. 341. (*vide* Legislatores) quæ contra feruntur, pro nullis habendæ si sint speciales, IV. 421. sunt vel permittentes, vel prohibentes; silent in bello, & quales, P. 15. id respiciunt, quod plerumque accidit, l. 334. Legis ratio particulariter cessans casum a lege non eximit, 171. Legis dispensatio regem non obligat, III. 75. cessatio Legis in particulari dispositio est ad dispensationem, 290. Legis conditor an se obliget, & quatenus, II. 171. III. 289. in Lege poenali dispensandi causa quæ, 290. Leges poenales, aut coactivæ, locum non habent circa actus regum, 50. II. 171. Leges quæ obligant, IV. 421. Leges, & contractus auferri possunt, III. 51. non omnes obligant, IV. 411. quæ validiores, si casu confligant, III. 147. interficere aliquos permittentes quando jus internum dent, quando solum impunitatem, 284. an obligent summam potestatem, 284.

bb bb um,

Cicero Cocceii. Tom. II.

tem, II. 171. *seq.* III. 289. Leges quasi pacta, II. 584. Leges respiciunt id, quod plerumque accidit, I. 334. ferri possunt tempore, quo summum imperium amittatur, II. 172. de re promissa quæ obligant, 165. injustæ, quæ propinquos nocentium innocentes interfici jubent, III. 421. 429. Legum finis, & efficacia, II. 661. diversitas circa venditionem, & emtionem, 664. condendarum jus est pars summæ potestatis, I. 173. Lex *natura* pro lege consuetudinis generalis, IV. 72. circa naturæ leges par est eos excusari, quibus aut ratiocinationis imbecillitas, aut prava educatio obstat, III. 305. Lex *humana* quando obligat, IV. 421. a voluntate pendet in origine, & duratione, III. 289. si quæ prohibita humana tantum lege fiant, non sunt irrita, nisi lex hoc addiderit, II. 216. injusta etiam interdictum non nisi malo publico tollitur, I. 352. Leges humanæ quædam præcipere possunt cum mortis periculo observanda, 341. humanius sunt interpretandæ, *ibid.* Lex *divina* vocatur interdum jus gentium moratorum, 12. *seqq.* (vide Decalogus) Leges quædam Dei tacitam habent summæ necessitatis exceptionem, 340. *seq.* quædam datæ a Deo generi humano vel in prima creatione, vel in refectione, 15. 84. Lex dilectionis, *vide* Dilectionis lex. Lex Evangelica, jus divinum voluntarium perfectius, 164. paulatim ad mores sæculi interpretari cepit, cum primum esset strictius, 21. exaltationis Lex, 202. Lex Dei de puniendo in filiis parentum delicto cur ultra abnepotes non extendatur, III. 427. Leges quædam etiam divinæ, tacitam habent exceptionem summæ necessitatis, I. 340. *seq.* Leges sacratæ quæ, IV. 103. scriptæ, ad sensum æquitatis naturalis trahendæ, II. 69. non scriptæ, scriptorum vinculis non tenentur, *ibid.* Lex *Mosica* duo comprehendit, τὸ ἐπιμαρτυρικόν, καὶ τὸ ἐν ὁρίων ταρακτικόν, III. 301. consideratur dupliciter, I. 68. imperfecta respectu legis evangelicæ, 21. an sit eadem cum lege naturæ, P. 9. impleta a Christo quo sensu dicatur, I. 92. non habet prius, & posterius, II. 214. obligat etiam Christianos in iis, quæ moraliter honesta sunt, 568. non obligat peregrinos, & alios, quam Judæos,

I. 16. *seq.* ad quid profit iis, quos non obligat, 20. quando Israelitas obligare desierit, *ibid.* sapientissima est, III. 416. est legum omnium exemplar perfectissimum, 296. est ἀνὸς ἀπορροιαδικίας, 297. Legem Mosicam an Christus tantum sit interpretatus, I. 87. sublatam esse, non opus est a Christianis probari, 20. Leges illæ tantum a Christo sublata, quæ alias gentes ab Hebræis distinguebant, II. 212. Legem Hebræam transgredientibus poena fuit mors violenta, & familia, III. 250. *seq.* Lex Mosi iudiciaria quando, & quomodo sublata, I. 96. *fr.* Lex de Sabbatho, & de decimis, quomodo ad Christianos pertineat, 21. Lex Hebræa an prohibeat divortia, & matrimonia plurium uxorum, II. 203. *seq.* Leges a Christianis ferri possunt similes Hebræicis, nisi trium causarum aliqua obstat, I. 21. Lex *civilis* multarum nationum, II. 463. Leges civiles nihil agunt contra legem naturæ, 59 interdum dant, aut tollunt, interdum ferri auxilium sum tantum negant, 661. jus viæ, & necesse non habent ex quovis delicto, 16. in promissionum materia quid efficiant, 587. qui legibus civilibus subiecti sunt, in quibus casibus eos æquitatem oportet consulere, 651. qui subiecti non sunt, id sequi debent, quod æquum est, *ibid.* Leges civiles quædam plane injustæ, 361. III. 55. IV. 421. Leges civiles de promissis minorum, II. 587. Lex *Romana* non est sine nimio personarum, & qualitatum ad factum non pertinendum respectu, III. 297. Leges Romanorum poenales in quo iniquæ, *ibid.* Leges Rom. de contractibus, II. 661. Lex Rom. de læsibus ultra dimidium pretii, *ibid.* commissoria, I. 198. Lex definitur, P. 33. ejus varia epitheta, I. 158. quomodo describitur a JCtis Romanis, 39. duplici sensu, coactivo, & perfectiori, optime a Grotio sumta, 136. & a JCtis Romanis, *ibid.* Leges vox largiori sensu sumta, nova est, & incognita, 39. 40. Lege prohibente quidquid sit, id ipso jure nullum est, II. 310. Leges qualia sint pacta, 612. Lex semper obligat, etsi fundetur in presumptione facti, quod ita se non habet, 623. Lex dubia plane non est lex, III. 365. Leges poenales quatenus civiles sunt, remittit

remitti possunt, non ea, quæ ab ipsa natura sunt, III. 363, 364, 365. a Legibus ad jura belli non valet argumentum, 374. *Leges naturæ* omnibus innoscunt, 382. *Leges quædam*, & *cur Sacratæ* vocabantur apud Romanos, IV. 323. *Legibus suis vivendi libertas*, vide *Autonomia*. Legum a summa potestate statuendarum necessitas, non obstante jure a natura jam statuto, I. 229. 230. ex *Lege civilis* quibus naturali ratione jus oritur, II. 572. *Leges civiles* saltem, non naturales, in bello silent, P. 33. *Romana* mitissimæ fuerunt, I. 359. *Lex* non ante fuit, quam populus Rom. juberet, 292. *Lex* s. j. 2. ff. *Capt. & postl.* ubi pace quoque inter non hostes belli jura obtinent, explicatur, 23. *Legem Corneliam* inter, & I. 3. *ad L. Jul. Majest.* differentie ratio, 224. de *Lege regia* celebris quaestio, 264. nunquam talis lata fuit, qua populus Rom. jus proprium imperii in Imperatores transulerit, 265. *Legg. Lex XII. Tabb.* de servis, naturæ juri est conveniens, II. 314. *Lex XII. Tabb.* de testamento, 624. *Leges diviniæ morales* non differunt a jure naturæ, P. 60. *Lege Veteris Testamenti* ipsum jus naturæ continetur, 94. 95. ea non est sublata per novum fœdus, 93, 94, 95, 96. varis opiniones de discrimine utriusque legis, 94 vera differentia, *ibid.* *Lex cærenensis* Judæorum desit obligare morte Christi, I. 71. *Legis de non est sanguinis* ratio, 61. 68. *Lex de Sabbatho* est mere civilis, *ibid.* *Lex Num. XXXI.* 29. occisorem hostis impurum declarans explicatur, 154. *Lex Evangelii* apud Grotium ad quædam se extendat, P. 58. ad quædam jura ab eodem referatur, I. 74. an virtutes lege veteri præceptis majori gradu exigant, *ibid.*

4. *Liberalitas*, quarta virtus a Salvatore laudata, potest in vitium deflectere, I. 148. quomodo gentiles eam pro virtute habeant, *ibid.* ei opposita vitia, P. 89. distincta est a parsimonia, contra, quam credidit Aristoteles, *ibid.* *Liberalis* in immercentes an peccet contra regulas justitiæ, I. 17

4. *Libertatio* rei tantundem præstando, ubi obtineat, II. 397

*Liber* homo postliminio sua recuperat: an & alienata, IV. 114. *seq.* postliminio quomodo redeat, *ibid.* *Liber* sit populus, cum quo rex ejus tanquam cum libero sciens contraxit, II. 165. aut tanquam legibus suis solummodo longo tempore agere iustus est, 171. populus liber factus in quibusdam obligatur per regem, qui libertatem proxime antecessit, *ibid.* regis, & populi liberi, eadem est ratio, I. 205. *Liberam fore Carthaginem*, quomodo interpretandum, III. 138. liberorum servitus, II. 227

*Liberi* in materia favorabili, II. 391. etiam sub matris imperio sunt, 203. maternam sequuntur conditionem jure gentium, IV. 71. parenibus observantiam, ac pietatem debent, II. 202. ob parentum delicta non puniendi, III. 425. *seq.* ex quibusdam matrimoniis imponiuntur succedere, II. 374. *seq.* pigrorari, ac vendi a parentibus quando possint, 202. horum jus in liberos, *ibid.* *seq.* *Liberi* filiarum alendi, 371. quo jure Deus innocentes liberos immatura morte solet efficere, III. 427. liberorum res an jure naturæ acquirantur parentibus, vide *Acquiri*. *Liberis* an debeantur alimenta, & quo sensu, II. 369. an alendi vulgo quaesiti, & ex incesto nati, 371. *Liberos* cogendi jus, 202. *Liberorum* cum parentibus matrimonia contra jus naturæ, 209

c. *Liberorum* nomine qui veniant in Jure, I. 15. *Liberis* nihil sanctius corpore parentum, II. 275. natura necessitatem imponit habitandi cum parentibus, 277. *Liberorum* officium erga parentes, 214. *Liberti* naturali ratione sunt instrumentum patris, eique acquirunt, &c. 235. 338 ut succedant, æquissimum, ac honestissimum esse, male fingit Grotius, 405. succedunt in omnia jura parentum, etiam eventualia, 402. ex delicto patris puniri nequeunt, III. 445. *Liberos* interficendi jus improbatum a melioris notæ JCtis, 241. *Liberi* regulatiter in regnis non succedunt, II. 429. omnes jure naturæ æquales sunt in juribus privatis; in publicis vero præfertur mas, & is natu major, 439. quo sensu vivente patre dicantur domini bonorum paternorum, I. 12. duorum fratrum, vel sororum, nubere invicem jure nat.

B b b b 2 4

- & Romano possunt, II. 304. Liberi naturales qui, 218. hos inter, & spurios, legittimosque, discrimen a natura est, *ibid.* item inter emancipatos, & non emancipatos, *ibid.* Liberis ex concubina natis quid debeatur, 207. Liberi ex vese servis nati cur servi nascantur, vera ratio, 335. 336. *Vide* Pater. Filiius.
- Libertas* quo sensu naturalis, III. 457.
- IV. 69. dicitur dupliciter, *κατὰ φύσιν*, καὶ *κατὰ θεοῦ*, III. 458. opponitur regibus, I. 191. victis merito aliqua relinquatur, etiam si imperium ipsis aufertur, IV. 266. restituenda eum injuste erepta est, etiam ab his, qui eam iusta ratione ab ereptoribus capiunt, 275. servo data pro oculo, & dente excusso, 248. debetur servo post longas operas, & valde magnos labores, 251. Libertatis nomen inanis umbra, I. 210. Libertatem uni penitus tradere populum utrum possit, 175. pro libertate pugnare, etiam eum injuste fiat, veniam meretur, IV. 192. Libertate vita potior, *vide* Vita. Libertas quando iusta belli causa, II. 173. 457. Libertas, an pax placeat, gravis interdum delibatio, III. 509. *seq.* I. 353. Libertati preferenda vita totius populi, III. 509. Libertas populi quid significat, I. 190. *seq.* subito- rum obligatur ex facto superiorum, III. 619. Libertas bellandi non praesumitur abdicata, 137. Libertas *civilis*, I. 191. est jus regendae per se reipublicae, III. 509. sine summo imperio intelligi non potest, I. 164. 351. non iusta 168. *u. naturalis* facit ne quis cogatur absque culpa, III. 184. pars ejus retineri potest, non retenta parte imperii, I. 351. *facilis*, ut a quibusdam vocatur, non semper retinetur a populo in reges delinquentes, 349.
- c. Libertatis status quid Grotio significet, I. 31. Libertas definitur 290. II. 605. III. 468. a natura indulta est, I. 290. parilis civium in statu regio, & populari, 291. *seq.* inter publicam, & privatam, multum interest, 289. publica bello victis aufertur, privata non nisi bello captis, 256. Libertas civitatis in quo consistat, 294. (*vide* Autonomia.) Libertati suae cur quis renunciare possit, vera ratio, II. 333. Libertas differt a voluntate, 603. *seqq.* non amittitur subjectione, 318. quando iusta belli causa, III. 468. quibus modis auferri possit, *ibid.* § 469. jure naturae in poenam auferri potest, IV. 78. Libertatem ab oneribus publicis ad defensionem civitatis destinatis an quis per praeremptionem temporariam acquirere possit? negatur, II. 195. Libertas agendi bonum non est ex decreto, sed a voluntate hominis, assistente Deo, III. 29.
- c. *Liberti* qui, IV. 279.
- Licere*, vox ambigua, quas significationes habeat, III. 657. *seq.* accipitur dupliciter, vel sensu exteriori, vel interiori, IV. 172. interdum dicitur, ubi nullum contra proditum est remedium, II. 671. quaedam indirecte licent, quae directe non licent, III. 100. *seq.* quantum liceat in bello, partim nude spectatur, partim ex promisso antecedente, IV. 297. *Licere*, pro jure externo, II. 671. III. 658. IV. 172. *Licere* quaedam dicuntur, quae rectius aliter sunt, III. 657. quaedam dicuntur, ob impunitatem, 618. IV. 174. *Licere* oppositum ei, quod decet, ut oportet, III. 658. IV. 172. *seq.* II. c. 565.
- c. L I C I N I Imperatoris historia, I. 262.
- c. *Licitatio* in ea cedit fundus naturaliter ei, qui plus, az jure civili creditori, qui idem offert, II. 327. 328. *Licitando pluris, vel minoris, partes circumscribere se posse*, quo sensu JCI dicant, 697.
- c. *Ligatio* Apostolis concessa a Christo qualis, I. 244.
- c. L I G N A N O (Job. de) Scripta de bello, P. 82.
- c. *Ligures* cur a Romanis restituti, IV. 183.
- Limen*, & *limes*, idem, IV. 110.
- c. *Limis*, Limus, IV. 148.
- Limitati* agri, II. 129. 474.
- c. *Limitatus* ager quid, II. 491. non acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* sed ea cedunt occupanti, 492. Limitatum jure naturae omne territorium asserit H. COCCIVS, 155. *vide* Ager.
- c. *Linia* prima in successione regnorum habet jus actuale, reliquae evactuale, 447.
- c. *Lingensius* controversia, I. 383.
- c. *Linguarum* de confusione Babylonica variae



- riæ sententiæ, II. 80. 81  
*Literis* belli denunciatio fieri potest, III. 643. per literas inter absentes pacta nulla quo jure judicentur, vide *Pacta. Litera Marca*, III. 622. c. 630. *Literati* excepti a pignorationibus subditorum pro civitate jure civili, 624  
*Literarum* cultores occidi jure belli possunt, IV. 214  
*Lites* Christiani quidam plane improbarunt, I. 107. omnes an lege evangelica prohibita, 96. *seq.* damnum etiam injustum ferre prius oportet, quam litigare, II. 16. Lites juris controversæ ex utraque parte non sunt improbe, III. 491. Litigare Christianis quo sensu vetitum, I. 96. III. 504. *seq.*  
*Litium* privatarum eadem ratio est, quæ bellorum, III. 500. Litem contestantes quasi contrahere dicuntur, 501  
*Littus* quorum, II. 122  
*Littora* quo sensu JCTis dicantur res nullius, II. 143. & jure gentium publica, 147. quo sensu esse populi Romani, dicantur a Cæso, 149. cur quilibet in iis ædificare possit, 90. cur omnibus pateant, 120. in iis ut non nisi ex Prætoris decreto liceat ædificia ponere, quomodo potuit statui, 149. de littoribus pugna Neratium inter, & Celsum, componitur, 148, 149  
*Livius*: de eventu bellorum, P. 75. 78. de bello iusto, I. 122. III. 578. ejus locus de jure gentium male a Grotio ad jus gent. secundarium applicatus, I. 126. de lenitate legum Romanarum, 159. de Dictatoria potestate, 272. de provocatione ad populum a regibus, 319. de Senatu subordinato imperio populi, *ibid.* de pudicitia, II. 32. de transitu Pecorum per Gallias, 103. quibus rebus amicitia violetur, III. 533  
*Locatio conductio* facta a rege sine expressa mercede an valeat, III. 51. in Locatione conductione casus, qui usum impediunt, damno sunt conductoris, II. 666. Locationis conductionis natura, *ibid.* Locans pluribus operam, an a singulis mercedem in solidum exigere possit, *ibid.* Locator tertio rem locans, conductori tenetur de eo, quod percipit, *ibid.* Locator operæ ad quid tenetur, *ibid.* Locator jus habet exigende pecuniæ promissæ, etiam si nihil

conductor utilitatis ex ea re perceperit, *ibid.*

- c.* Locatio conductio ad quod genus contractuum referri possit, II. 686. definitur, 713. Locatio quid differat a venditione, 713. 714. *Vide* Relocatio. Locata re, vel ejus usu, vel fructibus, vel pecudibus, vel operâ, vel opere, cujus horum omnium periculum sit, 714. Locitor si damnum det conductori, hic id compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319. *vide* Conductor.  
*c.* *Locorum* perfida cavillatio, II. 152  
*Locupletatus* ex re aliena, eatenus ad restitutionem tenetur, & quare, II. 559. *seq.*  
*c.* *Locupletior factus* ex re aliena cur tenetur ad refarciendum, vera ratio, P. 51. II. 573. Error Grotii circa hanc materiam, P. 51  
*Locus* incultus non censetur occupatus, nisi quoad imperium, II. 69. sive sacer, sive profanus, postliminio receptus cujus sit, IV. 119. qui contrahit in loco, legibus ejus loci subijcitur, II. 587. quo loco in conventibus federe debent qui populo olim libero imperant, 526. Loca in solo pacato posita quo casu recte occupentur a bellante, 61  
*Locutio* de futuro nostræ potestatis quotuplex, II. 585. Locutionis ambiguitas usurpatio quando licita, III. 567. 570. c. 609. 611  
*c.* *Lubrecensis*, orto bello inter Suecos, & Danos, commerciorum cum Suecis libertatem, ut jure gentium receptam, si agnoscant, III. 599  
*c.* *LUCANUS*: de bello, & jure, oppositis invicem, P. 41. de Justitia causæ in bello, 77  
*c.* *LUCANUS* de tyrannicida, III. 171  
*c.* *LUCRETIA* apologia, III. 256  
*c.* *LUCRETIVS* de belluorum usu in præliis, III. 588. 589  
*Lucrum* alter alteri potest prævertere, maxime si causa subit, II. 72. ex re aliena restitui oportere, juris est naturæ, P. 21. II. 559. ob Lucrum cessans per solutionem tardiores res pluri vendi potest, 661. & ex pecunia motuo data merces iuste exigi, 669. cui lucrum speratum, sed non debitum dedit, de damno agere non potest, 66  
B b b b j c. Lu.

- e.* Lucrum percipi potest vel ex re, vel ex opera, f. actione, II. 727. ejus cessatio quomodo aestimetur, III. 191
- c.* LUCULI aetuaria quid, II. 151
- c.* LUCUMI testamentum, II. 624
- LUDOVICI, & Galeatii controversia de Mediolano, II. 390
- c.* LUDOVICI Pii donatio, fabula, I. 300
- c.* LUDOVICUS excusare tentavit Grotii fictionem de Deo semoto ab obligatione juris, P. 55
- c.* LUPANARIA nunquam licita, sed saltem quibusdam in locis impunita, III. 674
- c.* LURI (*Job.*) scripta ad jus belli spectantia, P. 82
- c.* LUTATI sponsio irrita cur fuit, III. 129
- c.* LUXUS praetextus egenis nullum jus dat in res divitum, II. 95
- c.* LYCURGUS. Polybiae tutor, I. 304. Carillo regnum restituit, II. 462
- c.* LYTRON exigendi jus a natura est, IV. 405. ante mortem non solum an ab herede debeatur, 406

## M.

- M** Accabae bello adjuvarunt extraneos III. 97. (*vide* Asmonaei) Maccabaeorum resistentia qualis, I. 342. foedus ineunt cum Romanis, & Lacedaemoniis, III. 98. fratrum innocentum necem Sabbatho ulciscuntur, 270. Maccabaeorum arma quomodo defendi possunt, I. 342
- c.* Maccabaei jure resistunt Antiocho, I. 370. *seqq.*
- Macedonum lex quaedam injusta, III. 429
- c.* Machina bellicae quoniam, & quatenus licita, III. 579. 580
- c.* Macula levis notae quoniam dicantur, I. 69
- c.* Magia ludibria a bello procul esse jubentur, III. 589
- Magi post baptismum artem suam cogebantur deserere, I. 106
- c.* Magister quo jure castigare possit discipulum III. 350. Magister navis quis dicitur, II. 641
- Magistratus naturaliter jus habet belligerandi, I. 168. non est in statu Deo, aut legi evangelicae contrario, 90. minister est irae divinae, 102. bonus ad

militiam usurpare potest voluntatem non bonam modo aliorum, sed & malam, III. 545. minor bella gerere num possit, I. 168. an contra majorem, si injuste agat, 328. *seq.* (*vide* Necessitas.) et contra majorem parendum non est, etiam cum bona imperare videatur, *ib.* naturalis, & perpetuus est vir bonus, III. 271. magistratus non obligat, ubi imperium summum est penes populum, 91. obligatur populo interdum, & ex quibus causis, 184. *seq.* cui magistratus collatio mandata est, tenetur eligere eos, qui digni sunt, 180. Magistratum suscipere, Clericis prohibitum, & quare, *vide* Clericus. Magistratum nemo multo conamine debet affectare, & quomodo, 284. 290. a magistratu respública, vel singuli, etiam exactam requirere possunt diligentiam, si lex id jubeat, 180. Magistratus inferiores summum imperium habentis jure resistere non possunt, I. 338. *seq.* Magistratus Christiani Pauli tempore, 89. Hebraei non resistunt malis regibus, 339. *seq.* Magistratus ex quibus damnis teneatur, III. 184. *seq.* Magistratus an teneantur eo, quod a nautis cautionem non exegerint, *ibid.* oppidanos quatenus obliget magistratus, IV. 410

*c.* Magistratus a Deo institutus, I. 139. in quem finem, 115. non puniendo malos damnum dat, III. 192. nec expellere, nec retinere absque justa causa invitos cives potest, II. 330. ejus potestas cessat in alieno territorio, I. 234. quo jure conscribat copias in subsidio refractarios, 225. Magistratum inter, & subditos, status belli per naturam rerum intelligi nequit, 357. Magistratus ob privatos excessus non desinit esse magistratus, 358. nec ob publicos, utut manifestos, *ibid.* secus si evertere velit Rempublicam, 359 (*Vide* Rex. Princeps. Subditi.) Magistratus constituendi jus pertinet ad jura publica, 250. Magistratus inferior si bellum gerat, an id possit dici minus solenne 221. suo jure nunquam jus belli inferendi habet, 224. 225. jure tamen necessarii defensionis privatum bellum gerere potest, 224. Magistratibus inferioribus nunquam licitum est bellum contra superiores, 365. vera ratio, *ibid.* Magistratus civiles a jure

- jure sequele immunis, I. 395. a Magistratu subditi ut provocare, I. appellare non liceat, non pugnat cum persona subditi, II. 197
- c. MAHARRALIS factum, IV. 411
- c. MAMMURUS Eubrea capta quomodo pnditorem circumvenit, III. 152
- Mahumastifarum* opinio de necessitate restitutionis, IV. 175
- Majestas* pro dignitate imperantis fuitur, I. 205. quid sit, *ibid.* cur tot legibus munita, 311. *seq.* major ex nobilitate generis, II. 381. fuedus, ut majestas alicujus comiter colatur, quale, III. 95. in majestatis controversia, quis vocabulum ejus interpretari debeat, 132. contra majestatis legem peccat, qui injussu principis alteri bellum facit, I. 168
- c. Majestatis vox quid denotet, III. 152
- radix, c. stirps Majestatis, I. 237. inter realem, & personalem, distinctio
- Doctorum absurda, 257. Majestas tribui potest & domino, & vasallo, 323. an corpori foderato, an singulis foderatis, *ibid.* Majestas laesa, primum crimen, 361. idque morte puniri, non repugnat rationi naturali, 311. Majestatis judicium, c. lex, quibus poenis saviat in perduelles, III. 448. Majestas populi Romani quando laesa videbatur, 108
- c. MAIMONIDES: de non esu sanguinis, I. 61. quibus legibus gentiles teneri crediderit, 63. de Pontifice subiecto regi, 238. ea, quae virtutis sunt, distinguit a debito juris, III. 74
- Majoratum* jura tempore amittuntur, II. 269. Majoratum successio in regno Castellae, 385
- c. Majoratus quid, II. 192. longo tempore non possunt acquiri, *ibid.*
- c. Majores inter, & Minores, distinctio est a jure civili, II. 236
- c. MALDONATUS quas causas divortii ex decretis Ecclesiae notavit, II. 255
- Malefici* atroces, qui nullius civitatis partes sunt, a quovis puniri possunt, IV. 300. negatur, c. 309
- Maleficium* quid, III. 279. quae quasi ex maleficio, II. 4
- c. *Mantian* ad plenam quenam concurrant, IV. 210
- Morum* opera uti aliquando cogimur, III. 187. uti liceat, sed consistit hoc jura interficiendi alterius licentiam, 669
- c. *Malorum* opera in re justa uti licet, III. 587. ex *Malorum* impunitate quid concludendum, P. 78
- Malum* declinare, est ex appetitu naturali, & honesto, III. 272 non est faciendum ut inde eveniat bonum; hoc in his locum habet, quae semper mala sunt, 562. qui malum facit, malum facit, 259. quantum quisque mali fecit, tantum cum pati, naturaliter iustum, I. 82. III. 259. quae ad declinandum malum male sunt, maxime fere excusabilia, 292. Malum minus, ubi electio nequit evadere, rationem boni induit, 483
- c. Malum per se, & intrinsece, non datur, I. 49
- c. MANCIUS ex sponsione Numantinis dedicus, & reversus, jure possimili in omnia jura sua restitutus, III. 126
- c. *Mancipatio* quid, II. 499
- Mandantis* morte an percat mandatum, II. 593. Mandator ad quid teneatur, 668
- c. Mandans factum illicitum, tenetur etiam ad damna ex eo secutura, II. 193
- Mandatarius* mandatum excedens quando nos obliget, II. 593. a sumibus factis indemnitas praestari debet, & quare, 662. in quantum tenetur ex culpa, & dolo, IV. 400. obligat mandatorem, etiam cum mandatum excedit, II. 591. obligatus contra mandatori, IV. 408. *seq.* cum Mandatorio qui contrahit, etiam si mandatarius mandatum excedat, obligatur, II. 593. *seq.*
- Mandatarius cum sumtus in negotio mandato rejicere possit, vera ratio, II. 700. non potest converteri a domino de casu, 699. exceptiones, *ibid.* ejus morte finitur mandatum, 647. 648
- Mandatum* quid, II. 655. contra mandatum principis arcum agens legatus principem obligat, sed f. principi, (c. de Legatus) IV. 409. Mandati actio an detur in haereditatem, II. 597. Mandata publica, quae natis dantur adversus piratas, III. 184. Mandatum generale, & speciale in bello, IV. 290. Mandatum excedens, & sic cum alio contrahens, ad quid obligatur, 409. 410. an impleri possit per equipollens, III. 143
- c. *Manda*

- c. Mandatum definitur, II. 683. quid differat a deposito, *ibid.* qualis sit contractus, 681. non est contractus mixtus, 689. Mandatum suscipere non possunt servos, & infamesfamilias, leges Romanæ nullibi statuunt, *ibid.* etiam deportati suscipiunt, *ibid.* impleri nequit per æquipollens, III. 171. Mandati actio quid, II. 640. datur tantum intra contrahentes, 574
- *Manes* quid antiquis, III. 251
- c. *Manichæi* qui, III. 406. quatenus accusari poterant, 402. Manichæorum hæresis crimen publicum declaratum in l. 4. §. 1. C. de her., III. 386
- MANLI** (Cn.) bellum Gallo-Græcis injussu Senatus illatum, quale, III. 642. c. 653. l. c. 227
- MANLIUS** (L.) tribunus plebis iurjurando etiam in re injusta obstringit, IV. 302
- Manliana* Imperia, IV. 290
- Manusuetudo* secunda virtus a Christo præcepta, etiam Jure Romano commendata, l. 147
- Manus* quid, IV. 37. c. 62
- Manus* mortuæ II. 227. c. 337. Manibus initium sit possidendi res mobiles, 471
- *Manum* conferere quid, P. 41
- Manumissio* jure gentium voluntario introducta, & quare, IV. 251. facta ab hoste nobis nihil detrahit, 118 interdum omitti sine peccato nequit, 251
- c. *Manumissio* quid, IV. 259. tum publica, tum privata, apud Romanos quomodo ferebat, II. 336. 337. facta a filio ignorante mortem patris mandantis cur valeat jure civili, 646
- MARCELLI** (M.) moderatio in victoriis, IV. 228
- c. **MARCELLI** distinctio non intellecta a Grotio, IV. 179
- c. **MARCELLINUS** de defensione sui iussus, l. 122
- Maribionatus* facilius testamento relinquitur, quam alia dicto, & quare, l. 195
- c. **MARCULPHI** formula de rescindendo matrimonio, II. 262
- Mare* commune cum dicitur, an intelligi debeat civibus Romanis, II. 122. continet terram, 58. forum mundi, *ibid.* per contractum ne ab altera parte navigetur, pars altera non occupat, 127. sinus, & pars Maris occupari potest, 121. quomodo, & quamdiu duret ista occupatio, 124. Maris imperium, non dominium occupatur, *ibid.* seq. Mare nec a privato, nec a populo possideri potest, 57. Romanorum, Græcorum, sinopenium, quo sensu dicitur, 122. 126. in Mari cessat iudicium, l. 164. Mare an proprium fieri possit, an terra contineatur, 57. seq. non divisum, 58. in fundum admissum, 124. occupatione omnia ad naturam redit, 124. navigandi jus in Mari, *ibid.* imperium in mari quorum sit, *ibid.* seq. Maris pars quatenus occupari possit, 121. seq. 123
- c. Mare constat tribus partibus, II. 85. ejus substantia diversa ab ejus usu 84. 141. hic usus duplex, 87. vel proprius, & naturalis, vel accidentalis, 141. quoad substantiam, & proprietatem, occupari posse, quoad usum non, ait H. COCCREIUS, 142. ejus proprietas, si dominium occupari nequit, 85. 145. neque proprietas ejus alvei, quamdiu aqua tegitur, 86. neque littorum, *ibid.* occupari tamen potest quoad imperium, *ibid.* Et 58. quo sensu JCois dicatur res communis, & publica, 143. 147. in usu Maris communi preventionis locus est, 143. jus proprium maris ad alium quem pertinere dicitur intuitu usus, non proprietatis, 150. Mare quomodo sit res nullius, 146. male comparatur aëri, *ibid.* male dicitur res liquida, 58. Mari cur terram contineri, crediderint veteres, *ibid.* Mare non occupatum intelligitur occupata terra, 152. nec quoad imperium, nec quoad proprietatem, *ibid.* Maris termino mutato, an etiam imperii fines mutati videantur, 155
- Mares* feminis præferuntur in regnis a populo delatis, II. 381
- c. Marem, & feminam pro uno haberi, naturale est, II. 275
- Mariandyni*, IV. 249
- Marius* caput uxoris quo sensu, II. 201. jus habet naturaliter in corpus uxoris, 205. jus habet rescindendi factum juramentum ab uxore sua ex L. Hebræa, III. 14. seq. II. 230. cui lex permittit uxorem adulteram occidere, an si occidat, iustus sit coram Deo, III. 284. ne maritus pro uxore conveniatur, 618.

- maritale imperium , III. 185  
 c. **MARITI** jus in uxorem probatur , & exponitur , II. 247. Marito quæ jura in uxorem naturâ competant , 251. Maritus non potest conveniri si dos casu perierit , 699. exceptiones , *ibid.*  
**MARIUS** præ armorum strepitu leges non audit , P. 3  
 c. **MARS** ut belli arbiter , ita & vindex , P. 41  
 c. **MARTINI** *Arragonia* regis consilium de eligendo successore , I. 103  
 c. **MARTINI** Episcopi elogium , IV. 16  
 c. *Martyrum* exempla non probant jus non resistendi principi , I. 364  
 c. *Masculina* pro communibus , III. 135  
 c. *Masculinus* sexus potior foemino , II. 443. 444. 450. Masculinum genus quod etiam foeminas complectatur , id civili demum jure obtinet , non ergo inter Principes , III. 159  
 c. **MASINISSA** quo jure Sophonisbe denegata fuit a Scipione , IV. 54. 59  
 c. *Maslinenses* cur pro lubitu vectigal fossam suam transeuntibus imponere potuerunt , II. 109  
*Mater* quomodo certior patre , II. 374  
 c. Matrem esse dominam partus sui jure solli , negatur , II. 237. Mater , & filius non habentur pro una persona , 238. cur semper alere liberos , vel legitimos , vel spurios , teneatur , 404.  
 c. *Matertera* non ducere potest ex forore filius , II. 284. 302. 301. ejus vi duo nubere licet , 288. uxoris matertera ducere licet , 493  
 c. *Matricis* jus , vide Colonia.  
**MATHATHIAS** quo jure Judæum Græcis ritibus se polluentem occiderit , III. 275  
*Matrimonium* cur institutum naturaliter , II. 304. 372. exterorum , Judæi pro nullo habent , IV. 299. familiæ fundamentum est , III. 291. non justum etiam inter cives , I. 168. n. promissum ab eo , qui conjugem jam habet , an , & quatenus valeat jure naturali , II. 590. contrahere , III. 657. ad quos gradus liceat , II. 208. *seq.* an cum infideli liceat ex lege evangelica , III. 100. cum pluribus lege evangelica non licet , I. 87. Matrimonium quid sit ex jure na-

- turæ , II. 204. an irritum , deficiente consensu parentum , 207. *seq.* irritum cum alterius vivo conjugis , 208. apud veteres Romanos postliminio non restituebatur , IV. 116. Matrimonium ad *Morgengabicum* , II. 375. Matrimonii petitio , injusta belli causa , III. 475. contrahendi libertas nemini debet adiri , nisi præcesserit delictum , II. 72. vicinis negari non debet , *ibid.* leges , quæ exteris matrimonia negant , quid negent , *ibid.* Matrimonii fides aequiparatur vitæ , I. 85. jura ejus ex lege Christiana , II. 204. *seq.* *Matrimonia* non ineunda cum profanis , III. 100. quedam talia sunt ex lege , ut liberi ad hæreditatem non admittantur , II. 375. plurium uxorum olim licita , 206. cum propinquis sanguine , aut affinitate , unde , & quatenus illicita , 208. 211. parentum cum liberis , & liberorum cum parentibus , contra jus naturæ ; & unde illicita , 209. *seq.* an licita in gradibus expressis in Levitico , 212. fratrum , & sororum , quo jure vetita , & unde illicita , 214. Matrimoniorum contrahendorum libertas quibus , & quatenus debeatur , 72  
 c. Matrimonium quid efficiat , IV. 82. quid naturâ ad illud requiratur , II. 306. absque benedictione nuptialis contractum non rescinditur , 310. metu contractum ipso jure nullum est , 629. non tamen patre cogente initum , 630. etsi daretur esse Sacramentum , dissolvi potest , 657. Matrimonia redintegrantur postliminio , IV. 159. ob denegata bellum nunquam inferri potest , III. 466. cum extraneis , vide Extranei. Vide Cojugium. Nuptie.  
 c. *Matthal* cap. V. contenta , quibus bella , & judicia capitalia improbari videntur , explicantur , I. 146  
 c. **MAURITIUS** *Electus Sax.* non violavit fœdus *Chamborticon* , III. 87. cur noluit adherere fœderi *Smalcaldico* a patre inito , 125  
*Maxillam* obvertere , Hebræis quid , I. 99. c. 149  
*Maximus natus* in teginis a populo delictis præfetur inter pares seu , II. 381  
 c. **MAZARINI** *Cwd.* sententia de Pontificia potestate , I. 242  
 c. *Mediatio* quid , III. 495  
 c. *Mediatio* c. 9 c. 9 c. 366

- a. Mediotiores* qui, IV. 171. qui confitui possint, & soleant, III. 495. eorum officium, *ibid.*  
*Medii* in bello quando fiant hostes, III. 557. *seq.* IV. 284. ad quid teneantur, *ibid.*  
*c. Medii* neutrius judicium in bello sequuntur, sed utriusque bellantis factum pro iusto habent, naturali ratione, IV. 124. 149. 277. 286. neutri injuriam faciunt praesentem possessionem sequentes, 286. *Vide* Neutrales. Pacari. Vicini.  
*c. Mediolanensium* sub Frid. I. impia sententia de juramento, III. 22  
*c. Medium* rationis, & rei, Gronovio quid, P. 90  
*c. MELCHISREDACHUS* cur Abrahamo benedixit, I. 123  
*c. Melitensium* controversia de piratis, §. 12. *ff. rer. d'n.* IV. 51. 52  
*Membra* naturaliter homini suum, III. 180. in membra sua homini jus nullum, nisi corporis servandi gratia, 425. Membri conservandi causa interfectio licita, II. 7  
*d. MENANDRI* monitum de se invicem tuendo, I. 391  
*Mendacium* prohibitum, III. 565. quoniam auctores certis casibus admittant, *ibid. seq.* Mendacium dicere, & mentiri, apud Gellium quomodo distinguantur, 566. a Deo alienum, 571. stricte dictum quid, 568. an committatur respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur, 570. c. 613. dicitur multipliciter 566. quid sit, 562. alii laudant, alii vituperant, 565. ad Mendacium confugere, voca est infirmitatis, 571. *seq.* Mendaciorum inculpatorum exempla, *ibid.* Mendacii, qua illicitum naturaliter, quid materiale, 566. *seq.* quid formale, *ibid.* de Mendacio, & equivocatione, Scholasticorum sententia, 573. c. 616. Mendacium pro vita, 572. *vide* Mentiri.  
*c. Mendacium* an, & quatenus sit verum delictum, & obliget ad reparationem, III. 605. per se non est illicitum, 607. 610. sed res media, 608. omne licitum, quo jus alterius non laeditur, 592. 614. in bello, & extra bellum licitum, 592. Mendacio quando in hostem uti liceat, IV. 23. Mendacium dicere, & mentiri, recte differunt apud Gellium,

609. Mendacii ratione non plus juris habet superior, quam alius homo, III. 615.  
*c. MANDORA* Legati Hispanici in Anglia casus, I. 216  
*c. MANSIPUS* optime foedus divisit, I. 109. 114  
*Mensura* ejus, quod res valent, II. 662  
*c. Mensura* quae res metiantur, II. 702. Mensura rerum omnium vel intrinseca, vel extrinseca, 701. ad rerum mensuram universalem quid naturaliter requiratur, 712  
*Mentiri*, & occultare verum, distincta, III. 562. n. quando liceat, 569. *seq.* cur non mentiantur qui falsum dicunt, quod verum esse putat, 566. c. 609. Mentitur qui dicit quod falsum putat, licet verum sit, 567. Mentiri apud violentem an liceat, 570. & cur, c. 614. hosti licere qui senserint, 572. & quidem recte, c. 615. 616  
*c. Mentiens* quando, & cur teneatur, vel non teneatur, III. 612. 613. 614  
*Mercatores* in bello ab injuriis vindicari debent, IV. 200. laborum, & expensarum rationem habere possunt in constituendis rerum pretiis, II. 663  
*c. Mercatores* quinam occidi jure belli possint, qui non, IV. 215  
*Mercatura* apud Hollandos pridem maxime viguit, II. 592. *vide* Commercio.  
*Mercenarii*, II. 227  
*c. MERCEUS* pirata, III. 146  
*Merces* excepta a pignorationibus subditorum pro civitate, III. 624. exoticas olim Belgae non emebant, II. 72  
*c. MERCURIUS* furtorum protector, I. 46  
*ad Meretricium* civiles leges quomodo, & quare soleant committere, IV. 5  
*c. Meretrix* an possit, secuta copula, mercedem promissam petere? affirmatur, II. 576  
*Meritum* ex libera voluntate, III. 425. omne est personale, *ibid.* universalitatis quale, 422. ob meritum poena remitti debet, 390  
*c. Messeniomm* cum Lacedaemoniis bella, II. 422. cur a Sacramento exclusi ab Agesilao, 543. eorum civitas semel extincta pristina jura non recipit, sed nova exitit civitas, IV. 161  
*c. Metatores* qui, I. 356. a quibus expelli poterunt, *ibid.*  
 p. M 2.

- c. *MSTILLUS* maleit exulare<sup>1</sup>, quam pejerare, III. 23  
 c. *Metempyschoses* dogma causa fuit, cur autocheiran pro licita habuerint plurimæ gentes, & philosophi, III. 255  
*Metus* a tercio illatus an actum vitiet, II. 589. alienus, an tollat jus transire volentis, 65. a vicino, an iusta belli causa, 27. III. 456. solus non sufficit ad jus interficiendi alterum, II. 6. *seq.* Metus exceptio non liberat a religione iurisorandi, IV. 301. qui pro iusto habetur in bello publico, 304. perpetuo durare non censetur, II. 7. incertus non est sufficiens causa ad eadem, III. 426. adversus hos metus quale petendum sit præsidium, II. 18. iniustus quidam est quoad iusticiam internam, quem tamen jus gentium non improbat, IV. 304. ut is, qui infertur bello solenni utrinque, III. 184. & quare, IV. 103. an ut metus aliis injiciatur, senes, foeminae, & impuberes, iuste possint occidi, 202. *seq.* in contractu iniectus an demi debeat, II. 660. Metus exceptio iurejurando eliditur, IV. 302. 410. ad bellum solenne non pertinet, si eo pax sit induta, 303. 420. quod metu belli iusti exprimitur, non admittit restitutionem, III. 184. Metu expressum a latrone, & pirata, potest repeti, nisi iusjurandum accesserit, *ibid.* quod fit metu, magis excusabile, quam quod ob voluptatem, 295. metu qui promissit, si alter restitutionem denegat, ipse se potest testificare, IV. 400. an etiam jurata fuerit promissio, III. 11. 184. an hoc casu rex se ipse possit restituere, ut Bodinus censuit, 49. 51. qui ipse in causa fuit ut metu ad promissum cogeretur, jus amittit restitutionis, 184. ex Metu plorimæ aufcuntur iniuriae, II. 6. Metu promittens an teneatur, II. 489. Metu quid faciens, absolute velle dicendus, *ibid.* Metu causum dans contradicui quando ad restitutionem teneatur, III. 12. Metum inferens teneatur ad restitutionem, II. 689  
 c. Metu iniusti inventa non sunt jura, P. 70. je est saltem causa accidens iusticiæ, 71. Grotius secus sentientibus non sufficeret responderi, 72. Metus non tollit voluntatem, sed libertatem saltem aliter agendi, II. 623. gravis quis dicatur, 629. iustus quis, *ibid.* ab alio, quam

cui promissum est, illatus si sit, quid juris, *ibid.* quid si promissor inde lucratur, *ibid.* Metus utut iniustus non vitiat negotium, II. 691. metu iusto contractum negotium cur subsistat, vera ratio, *ibid.* Metus belli iure naturæ semper iustus est, 695. in iustum, & iniustum distinctio juris civilis inter gentes bellum gerentes allegari nequit, IV. 315. Metus solus non dat jus vim hosti inferendi, II. 30. vicinæ potentie non dat iustam belli causam, 50. III. 466. duobus casibus exceptis, II. 51. Metus non impedit consensum, III. 195. nedum iustus, 196. Metu qui rem extorquet, sit ejus verus dominus, at tenetur ex delicto ad reparandum, II. 582. Metu qui peccat, æque reus est, at minuitur quodammodo æstimatio iniuriæ, III. 366. Metus quatenus excuset a delicto, 369  
*Meum* vi possum repetere, etiam cum periculo innocentium, III. 556. plus, quam meum, accipere possum, si meum consequi nequeo, *ibid.* sed sub onere restituendi ejus, quod plus est, *vide* Debitum. pro meo, quod consequi non possum, aliud æquivalens iuste possum capere, 555  
 c. Meum quid sit, II. 567. *vide* Nostrum. Suum.  
 c. *MEXENTIVS* cui a populo in iudicium raptus, I. 174  
*Migratio* in locum alienum, populum non immutat, II. 525. subditorum, in terram ejus, quicum pax inita, eam non dissolvit, IV. 335  
 c. Migratione non definit esse civitas, populus, rex, II. 532. quid si pars populi migret, *vide* Colonia.  
*Miles* quid in largissimo significetur, IV. 358. Milites sacri possunt natura omnes subditi, 334. *seq.* scribere licet tempore induciarum, 384. qui suo sensu militat, quantum iustitia interna capere possunt ex præda, 290. c. 254. an si qui parvis ejus hostibus, cum qua nobis pax est, militat, pax censatur rupta, 337. Miles de incendiis, & raptu sine jussu publico, an teneatur, 176. Milites Christiani sub Juliano, I. 113. sub Diocletiano, *ibid.* Militis Christiani officium, 112. Milites Judei externis militabant, 91. Militi quæ ex præda cedebant apud Romanos, IV. 46. Milites ab Ecclesia non excommu-

C c c c 2 nicati,

- nicati, I. 108. quomodo tenentur ex bello injusto, IV. 15. Militibus datus comensus prodest & duci, 388. Militum nomine qui veniant, *ibid.*
- c. Miles contumax cur capite puniatur, I. 161. Miles quo casu sint instrumenta civitatis, quo non, IV. 55. Miles ne sine mandato pugnet, id non Romano demum jure statutum est, sed ex ipsa naturali ratione sequitur, 202. 291. privatum, absque jussu, & necessitate hosti damnum dans, cui inde teneatur, 296. Milites olim tituli dicti, III. 465. baptizati, I. 158. sacrificantes, & postea poenitentes occidere noluit Julianus, 159. Milite Christiano usi plerique principes gentiles, 160. Milites Romani non suo jure fecerunt Imperatores, II. 551. duo uterum plenum quomodo dividere, III. 154
- Militare** propter prædam, aut stipendium præcipue non licet, III. 528
- c. Militare alii, non habita ratione justitiæ causæ, & propter stipendium præcipue, an liceat, III. 516. 537. 546. 547
- Militia** poenitentibus olim interdicta, & quare, I. 122. interdicta clericis, *ibid.* eam ecclesia vetus probat, *ibid.* seq. mercenaria, sine delectu causæ, improbat, *ibid.* Militiæ repetitio qualis damnata Synodo Nicæensi, 110. seq. Militium concedit Origenes interdum Christianis, 105. Militiam, & capitalia supplicia, concedit illis Tertullianus, *ibid.* ob quas causas Judei detraxerint, 106. quas ob causas olim etiam Christiani, *ibid.* c. 155. & quo casu, c. 155
- c. Militiæ deferendæ præceptum Christi nullum extat, I. 143
- c. **MILITOMI** sententia injuriosa de primorum Christianorum patientia, I. 373
- MILITUM** calculus, II. 219. c. 318. ejus vera ratio, c. 320
- Ministrorum** ex facto aliquem obligari si quid utiliter sit gestum, quo sensu accipiendum, IV. 409. obligatur summa potestas, etiam cum minister fecit contra mandatum arcum, *ibid.* sine sua culpa ut quis obligetur, non est juris gentium, III. 185
- Minor** annis hosti obligatur, IV. 70. Minor an promittendo obligetur, II. 587. Minorum beneficia sunt ex jure gent. non civ. *ibid.* Minoris imperium quare sit invisum, P. 12
- c. **Minores XVII. annis** excluduntur a secula bellica, I. 395. Minorum promissio valet jure nat., non civili, II. 617
- c. **MOS** ab aliis justus, ab aliis crudelis vocatus, P. 75
- c. **Minutianum** exercitum cur a præda exclusit Cincinnatus, IV. 63
- c. **Miracula** existentiam, & providentiam Dei probant, P. 57
- Miraculosum** potestatem primæ Ecclesiæ cur Deus dederit, eandemque postea sustulerit, I. 102
- Miser cordia** Dei an nos doceat supplicia capitalibus non uti, III. 280. quæ peccata præcipue respiciat, 281. ejus prætermisio puniri non debet, 287. quod ex Misericordia debetur, id armis iusto deposci nequit, 462. Misericordia digni, qui bello capiuntur, IV. 245. Misericordiæ ara apud Athenienses, III. 416
- c. **Misericordia** juxta quam justitiam exercenda, I. 37
- Mistia** quomodo fiant capientium, IV. 44
- c. **Mistilium** acquisitio est originaria, II. 519
- c. **MITHRIDATIS** oratio ad milites, III. 142. quo sensu dixit, paucos libertatem velle, I. 291
- c. **Morbida** etiam Judaismum professi non admittuntur ad honores, I. 67. eorum arbores cur excise ab Israelitis, non vero arbores Cananæorum, IV. 233
- Mobiles** res quando fiant singulorum capientium, IV. 33. Mobilia generaliter postliminio non recipiuntur, 120. immo utique recipiuntur, c. 165
- c. **Mobiles** res æque, ac immobiles, non in præda sunt, sed postliminio redeunt, paucis exceptis, IV. 165. 166. 167. Mobilia non sunt accessio personæ, non magis, quam immobilia, II. 234. Mobilibus de rebus restituendis cur vix ulla pace caveri soleat, IV. 358
- c. **Moderamen inculcata tutela**, vide Defensio. Fuga.
- Moderatio** in belli jure circa personas, IV. 194. in bello ad quid etiam civiliter proficit, 239
- c. **Modestia** opposita vitia, P. 89
- Modus** in poena unde petendus, III. 291.
- Modi habendi imperium qui, I. 189
- Mania** urbis, sive muri, cum diruatur, an intreat jus civitatis, II. 525. rehoere murus



- muros sicut tempore inducium, IV. 385. ne quis locus muris cingatur, quomodo intelligendum, III. 142. foedus de diruendis muris quale, 95. vide Muri.
- c. Mola* in mare jactæ cui cedant, II. 86. *Monachi* a cæde liberi esse debent, IV. 199.
- c. Monachi præfecto Prætorio subjecti*, I. 239. occidi jure belli possunt, IV. 214.
- c. Monarcha* plures ejusdem regni esse possunt, I. 251, 254. vocis etymologia, 252.
- c. Monarchicum* statum qui populi prætulerunt populari, I. 262 in eo qualis libertas, 293. variz causæ cur hic status passum inter populos prælatus fuit, *ibid.* in eo exercitium, non jus imperii restringi potest, 308.
- c. Monasteriensis Pacis* elogium, IV. 140. sedis Romanæ contra eam absurda protestatio, 18. 19.
- c. Moneta* valor, II. 712. Monetam cuedendi jus cui competat, I. 188.
- Monomachia* bellum finire an liceat, IV. 336. Monomachiz de regno quis effectus, 337. vide Certamen singulare. Duellum.
- Monopolia* quæ licita, quæ contra jus, & quæ contra charitatem, II. 664. *seq.* vide Coemptio.
- c. Monopolia jure nat. licita*, II. 118. 710. cur in bene ordinata rep. prohiberi soleant, 118. 119. 710.
- c. Montibus* discreta imperia, II. 157. Montes asperi sunt res nullas, 92.
- Mora* purgatio in pace an admittenda, IV. 333. Morari in territorio alieno an licitum, II. 68. Morandi jus per aliquod tempus, inter utilitates innoxias refertur, *ibid.*
- c. Moræ* licentia in territorio, ubi transitur, cujus sit juris, II. 709. aliquando tempus ejus definiri solet, 110.
- Moralia* non consistunt in puncto, I. 97. Moralium incertitudo unde, III. 482.
- c. Morali* rerum natura non cognoscitur ex operationibus, sed ex causâ, I. 279.
- Mortis* contagiosi an proprie sint pænz, qui nominantur in libro Moïsis, III. 259.
- c. Morbus Gallicus*, iusta divortii causa, II. 254.
- Mores generales* in aliqua parte mundi non faciunt jus naturæ, III. 704.
- c. Mores*, & jus naturæ, Jctis Rom. synonima sunt, II. 301. per Mores quid Gro-
- tius intelligat, III. 645. *contra bonos mores nihil sciendum*, regula Juris Romani, P. 94.
- c. Morganatica* lex, vocis origo, II. 305. eadem, quæ Salica, 306. Morganaticum conjugium quid, 417.
- Mori* Hebræis dimittit vocatur, III. 237.
- c. Mori* pro potria non solum licet, II. 34. sed & lex naturæ est, I. 134.
- Mors* quid significet, III. 135 in materia favorabili, II. 307. eius, qui acceptare promissum d-buit, non transfert jus ad ipsius hæredes, 493. mandantis, tollit presumptionem, quod mandatum implere voluerit, 593. scelerati, quo sensu ipsi melior sit vitâ, III. 267. universitatis quid, 421. deportationem quando comprehendat, 215. pro vera religione quanti faciendâ, I. 349. 346. quæ Moris virandæ causâ iniuste sunt, levius puniendâ, III. 292. Mortem pro aliis oppetere, lege evangelica præceptum, I. 87. ad mortem damnare an liceat etiam ex his delictis, quæ in lege Mofaica morte non puniuntur, vide Supplicium. Mortem meritis committere in pognam, contra officium est boni magistratus, II. 17. Mortem inferre sibi, utrum liceat, III. 246. qui sibi inculere, prohibentur sepultura, *ibid.* quare, cum tamen inde non lædantur, 306. quidam eo malitiæ processere, ut non nisi morte emendentur, 281. *seq.* Mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, quando non, II. 8. *seq.* Mortem æternam aggressoris an quis sua morte cavere debeat, I. 165. *Morsu casu* expressio quando extendatur ad casum non nati, III. 142. Mortuorum corpora male tractare, contra jus est gentium, III. 240. *seq.* IV. 5.
- c. Mortem* inter, & delictum, extra homicidium, nulla est proportio, III. 155. Mors concupisçi potest, nec tamen evitari, II. 606.
- c. Mortuus* sepeliendi necessitas, III. 249. non est a natura, 250. vide Sepultura.
- c. Morticini* tactus, & cibus, prohibitus Judæis, quo jure, I. 69.
- Morsus* bellum inferit Amalecitis, I. 85. Amorrhitis ob transitum prohibitum, II. 64.
- c. Moïsis* leges morales duo continent, P. 94. etiam ea, quæ perfectionis sunt, comprehendunt, *ibid.* 95. adeoque

prohibet etiam actus internos viciosos, at non punit eos, III. 375. Moses virtutes quatenus in puritate animi consistunt, nec legibus præcepit, nec poenis munit, I. 74. Moſis in lege cur temporarie saltem poenæ, ac præmia contineantur, III. 406. ejus leges forentes quatenus hodieque statui possint, P. 9. II. 84. Moſis lex per se ad salutem non fuit necessaria, I. 69. deſuit obligare morte Christi, 71. Moſificum jus triplex, 63. Moſaice legis triplex usus adducit obſinet, 72. quo ſenſu dici poſſit imperfecta, 74. hujus legis tempus quo ſenſu imperfectus nuncietur Christus, III. 351. Moſis, & Christi, plane diverſa fuisse officia, II. 257. Moſes non fuit Nepos Levi, 284. pro quamvis aqua pretium obtulit Edomitis, 102. quemodo exercitum Pharaonis per deſerta ſerpentibus ſorda traduxit, III. 587.

**MOSSES. BAA-CAPHU:** de duplici lege Adamo agnita, P. 36

**MUCIANUS** nutantem Veſpaſianum ſirmat ex juſtitia cauſa, P. 77

**Muli** qui apud Romanos poſſiminio recepti, IV. 120. c. 166. 167

**Mulier**, vide *Formina*. Mulieres jure civili plurimum, jure gent. non tenentur ex debito civitati, III. 624. tenentur jure nat. c. 632. jure belli poſſunt occidi, 662. occidi non debent, niſi virilia officia uſurpent, aut quid peculiariter vindicandum committant, IV. 197. Mulierum imperia Romanis incognita, II. 533

**Mulieri** partum enixe, ſi capite damnata ſit, quantum temporis indulgeri ſoleat antequam ſupplicio tradatur, III. 450. Mulieres regum impuberum tutrices, I. 303. at non jure, *ibid.* facilius admitti poſſunt ad ſucceſſionem, quam ad tutelam, *ibid.*

**Multitudini** etiam in delicto parcendum, IV. 206

**MUNATI FLACCUS** in ſerminas, & infantes, crudelitas, IV. 214

**Mundibursi** jus, I. 205. ejus natura, c. 321

**Muniri** locus ſi prohibitus ſit, quid intelligatur prohibitum, III. 170

**MURINA** controverſia cum Nithridate, II. 148

**Muri** faciendi prohibitio quando ad aggeres extendatur, III. 142

**Muri** non conſtituunt civitatem, II. 528

**Musica** cur ſectati ſint ſapientes veteres, P. 93

que *Mutans* priora, niſi ad ingens bonum, ea odioſa ſunt, III. 215

**Muti** immunes ab onere ſequela, I. 195

**MUTIS** SCAVOIA factum, III. 668

**Mutilatio** membri, quod eſt & præcipuis, vitæ equiparatur, II. 8. etiam intentata jus dat occidendi eum, qui intentata, *ibid.* mutilationem Indi ſupra talionem puniunt, & quo jure, III. 297. qui mutilavit aliquem, in quantum teneatur, 183. *Mutilator* quid reſtituere teneatur, *ibid.*

**Mutilationis** periculum a ſe avertere, vel cum interiectione aggreſſoris, quis poſſet, II. 30. Mutilatio quomodo reparanda, I. 193

**Mutuum** quid, II. 656. 658. non omne uſurarium, 660. commodato affine, 666. n. an illicitum pro uſu pecuniæ mercedem exigere, vide *Uſura*. Fœnus. Mutuum gratuitum quo ſenſu, *ibid.* Mutuum accipiens pecuniam a debitore meo, mihi tenetur, 561

**Mutuum** quid differat permutatione, II. 686. & a commodato, 718. in eo uſure non exhibentur pro uſurei, ſed pro uſu quantitatis, 719. Mutuum accipere, etiam ab improbo, eſt actus licitus, III. 555

**Mystologia** antiquæ ſenſus myſticus, P. 93

N.

**NAAHANI** Syri hiſtorie verus ſenſus, I. 69

**NABIS** ejus controverſia cum Romanis, III. 140. reſponſum, cum tyrannis ei obijceretur, IV. 300. c. 310

**Nabidi** ad fœdus provocanti Quintii reſponſio, II. 181. III. 166. Romanis fœderatus, poſt ab uſilem expulſus, I. 389

**NACHOR** non duxit fratris filiam, II. 303

**Nai val** quid, III. 16. val quid ſignificet, *ibid.* *mai val*, & *ai*, quid ſignificet, *ibid.*

**Nati** qui nondum ſunt, an jus ſuum amittant, & quomodo, II. 169. leges poſſunt eorum jus conſervare, *ibid.*

**Natura** jus dat ad id omne. ſine quo obſtincti non poſſet quod imperat, II. 202. ſub

sub Natura interdum comprehenduntur mores naturali rationi consentanei, III. 237. Naturæ prima, & consequentia quæ, I. 76

a. Natura humana diversa a natura sociali, P. 54. humana non est fons juris, 64. per Natura principia quid Grotius intelligat, 85. quid per Natura prima, I. 118. quid per Naturam rationalem, 120 & socialem, ibid. Naturæ in rationalem, & socialem, distinctio examinatur, 57. Natura naturans, & naturata, 42. humana quomodo corrupta, 78. 79. Naturæ eadem, quæ Juris Rom. regulæ, 252. præter Naturam plura possunt constitui, contra eam nihil, II. 93. Naturæ vocis variz acceptiones in sacris, profanisve, 710. 731

Naturalis, vox, pro solito fieri, II. 671.

Naturalia pro certo statu, 470. Naturalis æquitas satis habet, ut pro suis partibus singuli conveniantur, 552. Naturales filii foccedunt patri, nisi lex impediat; & adoptari possunt, 374. non succedunt in regnis a populo delatis, 181

c. Naturales liberi legitimi, vide Legitimati.

Naturaliter licita an omnia etiam apud Deum licita, II. 11. seq. naturaliter convenire quid, 671. c. 697. 719. 730

c. Naturaliter vocis variz acceptiones apud JCtos Rom. II. 730. nunquam sumitur pro consuetudine passim recepta, ibid. Naturaliter resolvi obligatio quæ sensu dicitur, 182

Naufragio quando res censeantur amissæ, II. 165. Naufragorum bona confiscare, injustum, 167

a. Naufragium non mutat titulum possessionis, II. 396. Naufragorum bona fisco addici nequeunt, 395. nisi jure talionis, vel in pœnam, vel si dominus non appareat, 396. hic mos abrogatus apud plerasque gentes, ibid. ut pro opera, & impensis, certum pretium domino lictorum jure solvitur, ibid.

Navigatio inermis, & innoxia, nullibi impediri potest, II. 124. Pactum, ne quis ultra certos terminos, & certum numerum navium naviget, an occupationem maris demonstret, 227. Navigaturi instituuntur certis mandatis a potestate publica, ad persequendos piratas, III. 184. seq. Navigandi libertas pactis immuni po-

test, II. 24

c. Navigare cur Christianos non debuit, I. 158. Navigandi in mari cullibet jus est, II. 85. 87. ne navigetur ultra certum terminum, populus pacifici potest, 154. quo jure, ibid. Navigaturis contra piratas cur dentur literæ publicæ, III. 156

Naves quæ apud Romanos possimio receptæ, IV. 120. si cui nocuit, an dominus teneatur, III. 185. in qua innocentes sunt, an peti tormenti possit, 555. rostrata vi ventorum delata in portum, IV. 186. Naves alienæ quomodo in necessitate capi possint, II. 61. amicorum, in prædam non veniunt ob res hostiles, quas vehunt, III. 557. seq. n. captæ quando jure belli censeantur, IV. 28. nunc nullæ possimio redeunt, 121. Navium expugnatio, & captura, ad quos pertinet, secundum variarum gentium mores, 47. Navalis societas, II. 670. Vide *Summa* de Admiratibus.

c. Navis levandæ causa quod jactatur, quo casu habeatur pro derelicto, quo non, II. 159. 180. 181. Naves amicæ ad litus ne accedant, prohiberi nequeunt, nedum invitæ accedentes confiscari, 395. Navibus longis, atque onerariis cur jus Rom. possimio tribuatur, non vero piscatoriis, & losortis, IV. 166. Naves sectæ non sunt naves, III. 154

c. Nauta quod teneatur ad restitutionem damni ab illis dati, quorum operi utuntur, id a natura est, II. 198

Necessaria ad finem licitum licita, III. 555

Necessitas jus non dat, si sit evitabilis, II. 60. IV. 281. non excusat, nisi summi, I. 340. quæ excusat, ea non plane vitio caret, sed pertinet ad culpabilia, IV. 187. 190. ejus exempla, II. 341. n. IV. 184. n. summa, generalis legum exceptio, 59. humanarum, I. 340. & multorum etiam divinarum, ibid. seq. jus dat etiam minoribus magistratibus deferendi se contra injurias majorum, 341. suscipiendi belli, non expectato majorum consensu, 169. res reducit ad merum jus naturæ, II. 202. IV. 181. permittit res alterius occupare, sed sub onere restitutionis, III. 558. perdere, II. 60. sed sub onere resciscendi damni, IV. 219. quando valeat jus hoc, II. 60. jus non dat alienandi imperii partem, sine consensu

- senſu populi, II. 343. Neceſſitas excepta videtur in lege domini, 59. quod jus det in pacatos, IV. 281. Neceſſitate factum pacem non rumpit, 334. Neceſſitate paſi poſſeſſor præferendus, II. 61. in Neceſſitate non ultra ſumendum, quam ea exigit, IV. 281.
- v. Neceſſitas, etiam ſumma, nullum jus dat in res alienas, II. 94. 352. 355. 361. III. 602. IV. 210. 287. nec alium lædendi, 210. nec plenum, nec reſtrictum, II. 99. ut excuſari poteſt, & debet is, qui ea inductus alterius jus violat, 95. 97. Neceſſitas non tollit voluntatem, III. 518. Neceſſitatis tacita conditio non ineſt Dei legibus, IV. 211.
- Negleſtus* puniendi punibilis, I L. 410. *ſeq.* *Negotium* alienum gerens ſui lucri cauſa, repetit impenſas, in quantum alter eſt locupletior, II. 562. *Negotiorum* geſtorum actio tantum eſt ex jure civili, *ibid.*
- ¶ *Negotii* alieni in geſtione an præſiſe requiratur ut gerens animum habeat ut domino reſtitueretur, II. 580. *Negotiorum* geſtorum actio oritur ex ipſo jure nature, *ibid.*
- ¶ *Neburgensis* Ducatus quo jure regi Bo-ruſſiæ adjudicatus, II. 175.
- Nepos* ex ſiſio priore an ſiſio poſteriori præferendus in regno, II. 391. ex ſiſio, an ſiſio præferendus, *ibid.* minor ex ſiſio, an præferatur nepoti majori ex ſiſia in regni ſuccellione, 393. *Nepotes* alendi, 371.
- ¶ *Nepotis* corpus non eſt pars corporis avi, II. 274. *Nepotes* ſuccedere in locum ſiliorum, vice alimenterum, male fingitur a Grotio, 401. *Nepos* ſubit in locum præmortui patris, 412. In lineali ſuccellione, quæ ſola in regnis naturalis eſt, ſemper præſertur patruo, 459. 460. 461.
- Nepitis* ex primogenito an ſiſium alterum excludat, II. 393.
- ¶ *Nero* ex decreto ſenatus ſummam recipit, I. 270.
- Nefcio*, quomodo quidam interpretentur, III. 473. neſcientis non agere, caret eſſectu, II. 166.
- ¶ *Neutrals* ſequuntur poſſeſſionem, I. 378. 381. cum inſaſore regni jura pacis, & belli recte exercent, *ibid.* *Neutralium* arbes, arces, & terra, quo jure, & caſa
- occupari in bello poſſint, II. 99. quo jure, & caſu, & quomodo reſtitui debeant, 200. *vide* *Vicini*. *Pacati*. *Medi*. *Nexorum* ſervitus, II. 217.
- ¶ *Nexi* qui dicantur, II. 137.
- ¶ *Nicensis* Synodi canon puniens immoſcentem ſe bello, & ſecularibus negotiis, explicatur, I. 161.
- ¶ *Nicolaus* Papa male Lotharium titulo regis indignum judicavit, III. 56.
- ¶ *Nimrod* primus regum, I. 364.
- ¶ *Ninus* primus imperium coſpilavit, IV. 95.
- ¶ *Non* Deus ipſa nature jura per rationem declaravit, & verbis revelavit, P. 59. præter legem de vitanda idololatria, alia data non eſt, I. 68. quo ſenſu agrum colere, & vineam plantare coſpiſſe dicatur, II. 89.
- ¶ *Noachidarum* præcepta ſeptem, I. 62. ſubula, 63.
- ¶ *Nobilis* quidquid eſt, id non ſequitur etiam ſit ſuperius, I. 273.
- ¶ *Nobis* potius, quam aliis juſte conſulimus, obi par malum imminet, I. 165.
- ¶ *Nocere* homini homo non debet, niſi boni alicujus conſequenti gratia, III. 264. hoc enim jure nature, 265. per naturam innocens quiſque nocentem poſſe poſteſt, 262. 272. an nocentes omnes puniri, *vide* *Delinquens*. Deus ſub multis nocentibus aliquando & innocentes puniit, ſed inde nobis exemplum capere non licet, 557. *Nocumentum*, quod ex occasione peccati, non ob peccatum ſentitur, poena proprie non eſt, 225. *Nocentibus* ſæpe parcendum ob multos innocentes, 557. IV. 197. *vide* *Ludere*.
- ¶ *Novæ* nulla judicia habuiſſe, verum non eſt, III. 343.
- ¶ *Nomina* regionum in pace quomodo accipiendi, IV. 329.
- ¶ *Noſtrum* quibus ex cauſis quid dicitur, II. 57. *Noſtrum* aliquid dupliciter, *ibid.* *Noſtra* etiam ſunt quæ ſub certa lege, ut ne vendere ea liceat, ſint noſtra, 70. noſtra eſſe deſinunt, ſi ſcientes ab alio teneri, ei non contradicimus, 165. non deſinunt, niſi facto noſtro, aut lege, 468. *ſeq.*
- ¶ *Noſtrum* ſine facto noſtro non deſinit eſſe noſtrum, II. 177. 180. 187.
- ¶ *Noſtrum* etiam ſuccedere poteſt in regno poſtimoniali, II. 379. non in eo, quod populi

- populi consensu delatum est, & quare, II. 181
- c. *Nationes* innatæ Grotii, P. 84
- Notitia* de Deo quæ, & qualis data hominibus naturaliter, III. 308. *seq.* de Deo, quod inconspicuis, *ibid.* quod unus, *ibid.* quod omniscius, *ibid.* quod creator, 309. activæ notitiæ de Deo, *ibid.* Notitiæ de Deo quomodo probentur, *ib.* d. quæ maxime universales, 310. quæ obliteratæ, 312. *vide* Deus.
- Novercam* ducere illicitum, II. 212. c. 287
- Noxa* caput sequitur, II. 229. Noxæ delictio est ex jure civili, non naturali, III. 181. c. 298
- c. *Nuditas*, simplicitatis primæve indicium, II. 77
- Nulla* quæ sunt, nullum habent effectum juris, I. 350
- c. *Nulla* quæ sunt ab initio, post facta non convalescunt, *vide* Cætoniana regula.
- c. *Nullus* ab initio, & naturæ, res omnes, I. 121. II. 71. 76. 83. 85. Nullus adhuc res omnes in singulos non descriptæ, 90. Nullus quedam ita sunt, ut nec occupari sua natura possint, 146. quondam res nullius effectus imperii, 92
- c. *NUMA* a quo pacto constituit Pontificem, I. 219 ipse facta obivit, 249. quo præcipue jure firmavit rempublicam, III. 354
- Numantina* sponsio, III. 103
- c. *Numero* quæ res metantur, II. 702
- Numus* mercis loco, II. 617. n.
- c. *Numum* sponsores vocat Aristoteles, II. 713. Numorum usus, *vide* Pecunia.
- c. *Numulariorum* ejectio a Christo facta pertinet ad judicium zeli, III. 348
- c. *Nuncios* quid differat a procuratore, II. 645. Nuncios judiciorum quo casu litigantes mercedem itineris pro rata solvant, 716
- Nuptias* repetere an liceat, III. 657. alienas attentare, scelus gravissimum, 101. adversus Nuptias incestas lex vetus Noë data, I. 85. *vide* Noë.
- c. *Nuptiæ* quomodo desinantur a Jctis Rom. II. 241. 253. per eas contrahitur communio bonorum, 248. Nuptias inter, & contubernium, differentia, I. 222. Nuptiæ tamdiu licitæ sunt, donec appareant prohibitiæ, II. 274. inter quos naturæ prohibitiæ sunt, 278. naturæ pro-

- hibitiæ ob affinitatem cum quibus, 287. Nuptiarum cum parentibus prohibitarum vera ratio, 296. Nuptiæ secunda a Patribus improbatæ, I. 158. at injuriæ, *ibid.* nam æque laudabiles sunt ac priores, III. 674 in secundarum pœnam quid statuatur jure civili, II. 417. Nuptiæ Judæis præceptæ cum fratre viduæ, I. 50. cum extraneis Jure Rom. non simpliciter prohibebantur, II. 117. *vide* Extranei. Conjugium. Matrimonium.
- c. *Nurus* cui duci nequeat ab ascendente, II. 278. 281. 287
- Nutus* interdum signum voluntatis sufficiens, II. 591
- c. *Nutu* olim homines locati, II. 639

## O.

- O** *Obderatio* cordis facta a Deo qualis pœna, III. 264
- Obedientia* sæpe illicita, III. 538. *seq.* 658. hoc negatur in casu iniusti belli, de quo agitur, c. 550. debetur Magistratui, I. 90. ex jure societatis, 134. *seq.* etiam malo, *ibid.* nisi quid contra iustitiam, & pietatem imperent, III. 538. debetur parentibus infinita, sed sui generis, P. 10
- c. *Inobedientia* semper crimen est in his rebus, quorum arbitrium in superiorem est delatum, III. 550. *vide* Obsequium.
- Oblatio* conditionis ante acceptationem non obligat, III. 140
- Obligatio* naturalis quotuplex ex mente J. C. Rom. II. 52. civilis quotuplex, *ibid.* ex culpa qualis, 179. *seq.* ex dominio, III. 557. *seq.* ex facto alieno, III. 284. (*vide* Factum) ex rebus, II. 557. obligatio potest esse in nobis, & nullum jus in eo, cui obligamur, 586. nos cogendi, III. 209. summæ potestatis per minores quibus quibus valeat, IV. 408. ad pœnam unde oritur, III. 425. quod fit animo non deliberato, obligare non potest, II. 587. ex actibus merè internis ut jus, aut obligatio nascatur inter homines, naturæ humanæ non est congruum, III. 285. sub imperio eminenti comprehenditur potestas obligandi subditos, IV. 325. non tamen infinita ejusmodi potestas requiritur ad imperium recte exercendum, III. 54. *seq.* an hæc potestas, sive jus, ad naturam negotiorum gestorum
- D d d d exigent.

exigendum sit, III. 54. Obligandi se jus coetus in alium transferre potest vel expresse, vel per consequentiam, *ibid.* an quis per alium obligari possit a se actioni prepositum contra voluntatem suam, II. 591. an per insolemem, aut tyrannum populus, aut rex obligentur, *vide* Contractus. an a rege nunc regnante successores possit obligari, 189. an per obligationem ab universitate factam partes universitatis obligentur, 218. verba obligationis in interpretari debet, cui est promissum, III. 311. contra obligationem agendo nemo sese obligationi eximit, IV. 334. ad Obligationem requiritur animi deliberatio, II. 586. *seq.* Obligatio ex facto ministroz cuius sit juris, III. 185. Obligationis sine coactione exempla, 209. ex culpa quis, 179. ex dominio, II. 558. ex rebus extantibus, & non extantibus, 557. *seq.* Obligatio interdum est in nobis ita, ut alteri jus nullum queratur, 586. cadit in actum, aut facultatem; & quomodo hæc differant, I. 197. feudalis non tollit summum imperium, 211. (*vide* Feudalis Obligatio). Obligari naturaliter quis quot modis dicatur, III. 52. civiliter quot modis, *ibid.* nemo obligatur ad bellum injustum, 101. quomodo per alium obligemur, II. 591. obligatur valide prædioni is, cui metus incussus non est, IV. 301

- c. Obligatio definitur, I. 139. ejus causa prima, & adæquata quæ, II. 564. 565. causa generalis, 566. Obligatio est effectus juris, non causæ, P. 64. præter naturalem inter gentes nulla agnoscitur, III. 647. eaque omnis ad duo capita refertur, II. 311. Obligationis omnis fontes duo, an tres, III. 188. oritur vel ex facto licito, vel illicito, II. 567. Obligationum substantia in quo consistat, 610. Obligatio ex contractu differt toto celo ab obligatione ex delicto, III. 334. an nulla alia sit, quam ex consensu, P. 64. Obligatio personæ bene cum JCtis Rom. ex tribus causis deducitur, II. 25. Obligationis personæ causa ex simplicissimis principiis deducitur, 596. naturalem quo sensu acceperunt JCti Rom. III. 73. ex pactis, & promissis oriundæ vera ratio, P. 51. 65. Obligationem civilem triplici sensu sumserunt JCti Rom. III. 74. Obligatio ex pacto, & propriâ dispo-

sitione, non infert subjectionem, I. 319. Obligatio ex variis casibus figuris quæ dicatur, II. 579. 595. ex contractu, & quasi-contractu, delicto, & quasi delicto, 596. quæ ex quasi delicto, & quasi contractu oriuntur, non pertinent ad acquisitiones legis civilis, III. 189. re non exstante Obligatio non oritur ex dominio, II. 568. 573. sed occasione saltem domini, 573. *ad antidorum* quænam vocetur, III. 71. Obligatio ex perfectionum regulis, intuitu Dei, est pars juris naturalis, I. 34. Obligandi se modus inter homines præcise necessarius non est, P. 61. nec constitui potest, nisi ex causa aliqua extra hominem, *ibid.* quæ est natura, & Dei voluntas, *ibid.*

- c. *Obsequium* superiori, & parentibus præstandum, patitur exceptionem, I. 214. *Oliser* an teneatur mortuo qui misit, IV. 344. c. 379. qui fugit recipi a civitate non potest, 341. c. 378. datus pro altero, si is mortuus sit, liberatur, 344. c. 379. an ex alia causa possit retineri, 344. c. 378. Obsidi fugere an liceat, 343. c. 378. Obsides an occidi possint jure belli, 202. an jure interno, 205. III. 665. servi non sunt, IV. 343. c. 377. accessus plerumque sunt actus, 423. c. 429. non tamen semper, 344. c. 379. bona habere, & de hereditate sua disponere possunt, *vide* Testamentum. nam ut bona ipsorum fisco cadant, juris est Rom. 343. cur, c. 377. dantur aut sua voluntate, aut ejus, qui imperium habet, & quo jure hoc postremum, 343. c. 377. occidi non possunt jure gentium nisi ex proprio quodam delicto, 343. immo possunt ipso jure nat. ob violatam a principe suo fidem, c. 377. quo respectu olim occisi, 205. a pignoriis quomodo differant, 345. c. 380. cum aufugienti, civitas ipsorum recipere eos non licet, 343. c. 378. quid debeat Obsidibus a civitate, aut rege, a quo mittuntur, 343. Obsidium bona cui cedant, 343. c. 377. Obsidium obligatio odiosa, 344. immo nec odiosa, nec favorabilis, c. 378. eorum obligatio interdum principalis, 344. 423. Obsidium alter an ex facto alterius teneatur, 345
- c. Obsides jure nat. cur occidi possint, si hostis fidem datam violat, IV. 219. non teneantur ex solo consensu, sed ut hostes, IV. 218,

- IV. 218. non in poenam, sed ut hostes, & servi, jure belli occidi poterunt apud Romanos, III. 127.
- Obliviosa* relinquentia non sufficit ad jus internum occidendi, IV. 203. *vide* Relinquentia.
- v. Obtestatio* Latinis quid, III. 32.
- v. Occidendi Imperium* jure surrogationis in Germaniam translata, II. 550. male confundit Grotius cum regno Italice Caroli M. II. 554. 555.
- Occidere* hostem, jus belli dicitur, III. 659. mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, & quando non, II. 8. *seq.* Occidere quis injuste potest aliquem, etiam in justo bello, quoad iustitiam internam, IV. 185. qui occidit in bello, non fit impurus, III. 659. si tenetur sacramento militari, IV. 289. *seq.* Occidere ex proposito neminem licet, nisi in capitali commiserit, II. 235. licet, ut servetur vita, aut pudicitia, 14. 15. IV. 185. & res nostra, si aliter servari nequeat, IV. 185. idque jure naturali, II. 11. etiam in bello, IV. 196. non tamen si re ista facile possumus carere, 316. ubi non quidem contra iustitiam stricte dictam peccatur, II. 12. sed contra charitatem, IV. 185. Occidere ita, ut alter coram sui defendendi habeat, non debetur ei, qui mori meruit, I. 666. Occidere si quem hoc, in gladio, an veneno interficiatur, nihil interest jure naturali, sed jure gent. *ibid.* Occidere num liceat, qui arma contra nos tulerunt, 661. aliquem si Deus precipiat, an tunc homicidium fiat quid licitum, I. 10. a privato potest occidi qui in legem quid peccat, quæ peccantem jubet interfici, 352. Occidere se an unquam liceat, III. 247. (*vide* Autochelria) supplices an liceat, 664. an obides, 665. IV. 205. Occidendi deditos, aut captos, an iusti causa talio, aut resistendi perinacia, III. 665. Occidi possunt jure belli qui intra hostium fines sunt, 661. an possint, qui ante bellum aliquo venerunt, *ibid.* Occiduntur senes belli jure *ibid.* item infantes, *ibid.* mulieres, *ibid.* *Occiso* quando licita jure interno in bello iusto, IV. 185. quotenus in repressiis, III. 623. hostis indistincte, quo sensu licita, 658. extra propositum, sive indirecte, quando licita, 556. pro vite defensione quomodo violenta, II. 8. *seq.* Occisio ne fugere cogamur, pro tuenda existimatione, & pro rebus, an licita, 12.
- v. Occidere innocentem* necessitate coactus an jure suo quis possit, II. 27. 28. Occidi injuria an laudabilis sit, quam jure occidere? negatur, 32. *seqq.*
- Occupabilia* sua natura non sunt dominia in personam, aut populum, II. 522.
- v. Occupabilia* juxta principia Groth, sunt tria, II. 137.
- Occupare* facinus an liceat, II. 6. Occupandi jura in statu rerum communium, 54. Occupatum esse, in odiosa quid significet, III. 136.
- v. Occupatum* quid dicatur, II. 482. Occupandi jus ubi cesset, 75. 84. Occupari conditio melior, 75. Occupari in bello loca pacata an salva amicitia possint, 99. *vide* Neutrales.
- Occupatio* alia per universitatem, alia per fundos, II. 58. *seqq.* post omissionem communionem. *ibid.* non est nisi in re terminata, *ibid.* imperii, 120. dominii, *ibid.* an sit juris gent. ut Rom. Jcti dicunt, 167. fieri potest etiam sine sublatione dominii, 61. est tamen prima causa efficiens proprietatis, 54. loci in pacato quando iusta, 62. IV. 290 non valet tempore induciarum, sive persuasus iis, qui tenent, sive ultro non defendentibus, 185. in non occupatis judicia cessare censentur, I. 164.
- v. Occupatio* definitur, II. 84. 85. in quo consistat, 152. est unicus, & originarius acquirendi dominii modus, 13. publica, & privata quid differant, 90. rerum derelictum est originaria, 159. sub Occupatione generali nihil in dubio nisi imperium continetur, 498.
- v. OCTAVIUS Augustus* cor continuo *Itacum praesentem* commendavit, II. 187. quo jure inoffenso Senatûs Antonium bello reprimere potuit, I. 228. qua ratione Imperium suscepit, & administravit, 267. honores ei decreti a populo, *ibid.* varia, quæ gessit, officia, 264. vi cuius potestatis omnem suam potentiam exercuit, 270.
- Odium* in promissis, III. 136. Odio carentia quomodo intelligenda, 235. Odiosum, quo altera tantum pars, aut plus alterâ oneratur, *ibid.* Odiosa quomodo inter-

- pretanda, III. 136. in dubio, personalia, 139. Odiosi quoniam esse dicuntur, 135.
- e.* Odium, vel Favor naturā nullum juris gignunt differentiam, IV. 380. 196. Odii præsumptio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157. Odium per se non infert contemptum, s. contumeliam, II. 111. Odium inimicorum animū extendebant Judæi, I. 150. 151.
- e.* *Olysyres*, I. 22.
- Officium*, quicquid est contra illud, non statim est irritum, IV. 422. ad Officium aliquod jus proprium civis non habet, III. 180. qui quod ex Officio facere tenebantur, nisi pecunia accepta non faciunt, tenentur laesos restituere in integrum, 184.
- Offensio*, III. 156.
- Offensum*, III. 156.
- Offensum* rami, & similia supplicum signa, num obligent, IV. 411.
- e.* *Offensio* ejus, quod fieri debet, est delictum, III. 186. 193.
- e.* *Offensum* crimen gravissimum, II. 245.
- Onus* vitandum in verbis interpretandis, III. 136. promissis adjici quando possit, II. 594. Onera regis dignitatis a rege alienari non possunt, 344.
- Opera*, & pecunia, quot modis inter se comparentur, II. 669. *seq.* vix gratis præstatur, IV. 45. an proprie sit poena, III. 259. cum ratione, & modo, servis imperanda, IV. 248. Operas qui promittuntur, quibus ex causis excusetur, III. 146.
- e.* *Operis* mei valor nullum mihi jus dat in rem alienam, II. 511.
- Opusculum* parcendum in bello, IV. 200.
- e.* *Opusculum* occidi possunt jure belli, IV. 215.
- e.* *Opusculum* quod occiderit Flacci filium, cur improbandum, III. 214.
- Opusculum*, & licet, sæpe opponuntur, III. 618.
- Oppidum* tradere qui promittit, potest præsidium dimittere, IV. 412.
- e.* *Oppugnari* imperium, vel ejus pars, quo pacto possit, II. 354. 355.
- in *Oppugnatione* urbis Hebræi partem liberam relinquebant, quo confugere cuique licebat, IV. 202.
- Opulentia* fere causa bellorum, I. 104.
- e.* *Oratoribus* quantum auctoritatis tribendum, P. 93.

- Orbis* pro Romano dictus, III. 458. Orbis toti an unum imperium expediat, 459.
- IV. 264.
- Ordinare*, I. 208. *u.*
- Ordo* in confesso equalium dignitate habetur ex ætate, II. 221. eorum, qui datum dederunt, in debito restitutionis, III. 181. *seq.* qui servandus inter socios, II. 221. confidendi inter reges Christianos, *ibid.* inter eos, qui partes in re dispartes habent, *ibid.* Ordinum conventus populum referunt, I. 188. II. 341. Ordinum conventus alibi alios usus habent, I. 188.
- Ordinatio* divina esse regia potestas quo sensu dicatur, I. 90. 333.
- Oriens* fœtus regibus, I. 208.
- e.* *Oriens* multa singularia docuit, & fecit, I. 156.
- e.* *Oriens* jus apud Romanos mere possit, *ibid.*, II. 319.
- Ornamenta* corrumpere in bello, iniquum, IV. 225. *seq.*
- e.* *Oriens* laus, P. 91. fabula unde, I. 22. testimonium de Abrahamo, 123.
- e.* *Oriens* negat, de animæ immortalitate solo naturali lumine constare posse, P. 58. error de lege Hebræa gentilibus ad salutem necessaria, I. 63. 64. dubium de circumcisione solvitur, 70. sententia de stupratore non occidendo a virgine, rejicitur, II. 32. notat Patres a secundis nuptiis deterrentes, I. 158.
- e.* *Oriens* non fuit Legatus Pontificis Rom. III. 397.
- e.* *Ornamentum* *Pax* laudatur, IV. 140. quorum intuitu valeat ut pax, quorum ut lex, III. 79. contra eam absurda protestatio sedis Romanæ, IV. 18. 19.
- Ostia* poena dicta, III. 523. *u.*
- Ostia* an vicerit Argivos, IV. 317. *seq.*
- e.* *Ostia* I. tabula in gratiam Sedis Romanæ, II. 549. suspectæ, 550. reservatum tamen in ipsa jus summi imperii, *ibid.*
- e.* *Ostia*: de premis mortalibus, P. 36. *misimus* in vetitum, &c. I. 232. de hominibus mundi domino, II. 71. de aqua communi, 85. de Nyctimene, & Myrrha, 281. & aliis incestuosus, 297. 299. de calculus albis, & nigris, 119. de talione, III. 325. de jure armorum in armatos, 579. de armis veneno infectis, 2.



Cis, III. 584. quænam victoria digna triumpho, 591  
 Ovdu quid, III. 16

## P.

**P** *Acatorum* quod officium circa bellantes, IV. 284

6. *Pacatus* cum hoste meo commercia agere potest, non vero ei astitere, III. 600. quod utriusque belligerantis factum pro jure habeat, id valet in territorio suo, non ultra, 602. *Pacato* in territorio capi cur nequeat hostis, 680. an nec jam captus per id duci possit, quaeritur, *ibid.* *Pacati* res apud hostem meum inventa quando possit occupari, IV. 51. *Pacati* utrique bellantium prelatre debent jus transitus, commercia, &c. 287. nihil facere debent, quo juretur alter præ altero, *ibid.* vide *Medii Neutrales*.

6. *PACHYMERIUS* contra litigantes, I. 147

6. *Pacifici* quo sensu alii possimus, IV. 364. & per alium, 639. alii nemo potest, nec ex alterius pacto actionem quaerere, 648. excipiuntur casus, *ibid.*

*Pacta* quæ pactis aliis prævaleant, si casu colliduntur, III. 147. quibus imperii mixtura sit, I. 198. *seq.* IV. 303. nuda an obligent jure nat. & gent. II. 583. *seq.* in mari, in vacua insula, aut inter diversarum civitatum cives per literas facta, reguntur jure nat. & gent. II. 588. regum, quo jure reguntur, *ibid.* errantium, *ibid.* *Pacta* ut obligent, non ex lege tantum est, sed ex voluntate, 584. *seq.* ut servantur, juri nat. convenit, P. 10. errantis quomodo quæant convalescere, II. 595. quomodo judicanda, 588. IV. 410. Jurata non juratis præferenda, III. 148. quomodo intelligi debeant, *ibid.* Magistratum, cives in onerosis obligant, non etiam in iis, quæ alias imperantur, IV. 410. regum privata discernuntur a publicis, III. 90. privata quo jure judicentur, II. 587. *seq.* III. 49. 52. 135. vide *Contractus*. *Pacta* publica solo jure naturalis reguntur, II. 587. III. 310. vim habent etiam si nihil adhuc ex eis sit præstitum, II. 584. in prima delatione imperii cum rege facta, si ab

eo violentur, regem faciunt privatum, I. 351. specialia potiora generalibus, III. 147. vetantia potiora jubentibus, *ibid.* a *Pactis* posterior discedens non est perfidus, IV. 305. bellum finire quibus liceat, 321. populus de jure sibi proprie competentis in gratiam ejus, cujus interest, potest decedere, II. 138. de statu puro in mixtum transiri potest, IV. 305. ex *Pactis* retinere aliquid, cum pactum improbatum, injustum est, 409. *Pactorum* personarum, & realium discrimen, III. 138. *seq.* *Pactorum* jus naturale non mutatum jure gentium voluntario, nisi in questione de inaequalitate rerum, II. 670. *Pactum* ut quid belli tempore valeat, valet etiam cum sint inducie, vide *Inducie*. *Pactum* ut res maneant eo loco, quo sunt, quomodo intelligendum, IV. 327 ut res turbata ex antiquo jure componentur, quomodo intelligendum, 326. *seq.* an ad eos quoque pertineat, qui se sponte parti alicui subjecere, 327. dubius hujusmodi pacti intellectus contra quem explicandus, 330. cum quædam præstari nequeant, quæ ex hoc pacto præstari debent, quid agendum, 334. *Pactiones* de rebus reddendis quæ magis, minusque favorabiles, 329

6. ex *Pacto* quænam obligatio oriatur, II. 596. *Pactis* standi obligationis vera ratio, P. 51. *Pacta* in quo differant a stipulationibus, II. 600. *seqq.* *Pacta* de contrahendo, & de permutando, an vim pacti habeant, 600. 601. *Pactis* quo casu plenam obligandi vim tribuant *Idi Rom.* 609. cur quibusdam nullam 611. *Pactum* definitur, 610. quando obliget, 614. obligatio ex *Pacto* definitur, 615. *Pacta* jure solum civili, non naturali, differunt a *Contractibus*, 682. 690. ex *nudo* etiam *Pacto* obligatio in alterum transferetur, P. 65. ex *Pactis* nudis nec jure naturæ, nec civili, obligationem oriri, statuit H. COCCATUS, II. 599. casus aliquos excipit CONNANUS, 608. ex quovis pacto, et si causa non subsistat, s. synallagma, jure nat. plenissimam oriri obligationem cum Grotio asserit SAM COCCATUS, 609. *seq.* *Pacta* nuda etiam Principes obligandi vim habent, 612. ex *Pactis* nudis cur actio detur Jure Rom. 616. præter stipulationem

D d d d ; nem

- non tamen alii infuper ibi modi statuuntur, quibus datur actio ex iis, II. 616. Pacta *personalia*, & *realia* in jure quæ dicuntur, III. 164. Pacta in mari obligant jure naturæ, II. 618. exceptis duobus casibus, ubi valent juxta leges civiles, *ibid.* item in insula vacua, *ibid.* item summarum potestatum, *ibid.* Pacta cum hoste inita valent jure naturæ, non gentium demum aliquo, IV. 155. & semper subsistunt, II. 630. Pactorum commercium non esse cum quibusdam populis, verum non est, III. 468. Pactum inter plures civitates non tollit singularum potestatem summam, I. 257. jure nat. omne valet, etiam alterius non interfit, IV. 314. nullo jure vi, & metu infirmatur, *ibid.* Pacto si unus stare nolit, cur alter ab eodem absque perſidia resistere possit, vera ratio, 316. Pacta erronea, *vide* Error. Pacta vi, metuque extorta, *vide* Promissio. Vis. Metus. Voluntas.
- Pagonus* an hostem licite occidat, IV. 289
- Palatinatus*, in eo templa bello tricennali male sibi arrogatur Pontifici, I. 101
- Pandelarius* contenta, & usus, P. 98
- Panem* in stationes hostium injicere licet, ne fame premi videamur, III. 564. in summa inopia cum quis alteri furripit, furtum non committit, II. 60
- Papa* sustinet personam populi Romani, I. 195. negatur, c. 101. sub titulo ecclesiæ universalis an bella possit inferre, III. 459. *seq.*
- Papa* non potuit concedere Hispanis Indiarum dominium, II. 151. Papæ legatos cur noluit recipere Daniz rex, III. 215. quo pacto ingressus in Angliam his permittatur, *ibid.* Papæ nullæ sunt partes in electione regis Romanorum, II. 321. quæ ejus partes fuerint in constitutione Imperii Germanici, 552. Papæ prætenſus vicarius Italiae, Germanique, 556. Papam universalem statuere, nefas, III. 400. Papa nullum jus habet in populos ignotos, adeoque imperium in eos conferre nemini potest, 477. 478. Papæ protestatio absurda contra pacem Monasterienſem, & Osnabrugensem, IV. 18. 19. *vide* Pontifex.
- PAPINIANUS* per commune parentum votum quid intelligat, II. 411.
- PAPYRIUS* *Curſor* Dictator, I. 278
- Par* pari referre, juris gentium quo sensu, III. 270. pares sententiæ nihil agunt, II. 219
- Par* pari imperare potest, I. 320. *Par* in parem plane jus non habet, III. 319. 322. uno casu excepto, 323
- Paraphrasia*, III. 273
- Pare* Stoicorum nihil differt ab ignoscere vulgi, III. 287
- Parentes* alendi, II. 371. liberos pignorate, ac vendere quando possint, 202. diu quidam inter homines, P. 10. magistratus naturales sunt, III. 293. utrique jus habent in liberos jure naturali, II. 200. non regendi tantum eos, sed & coercendi, 202. & oppignorandi, *ibid.* 226. Parentibus debetur reverentia, *vide* Reverentia. in iis, quæ sunt contra jus divinum, aut humanum, non obtemperandum, III. 538. in eos, qui in parentes iniuri sunt, justum bellum est, 103. Parentum jus in liberos secundum tempus distinguitur, II. 101. *seq.* Parentum cum liberis matrimonium contra jus naturæ, 208. *seq.*
- Parentes* quo jure colendi a liberis, P. 61. & quomodo, *ibid.* Parentum corpus sanctum liberis, II. 275. Parentes, & liberi, cur invicem nubere nequeant, 278. *seqq.* 300. neque qui parentum, & liberorum loco, s. caro carnis sunt, 278. 281. 300. Parentibus debetur succellionem liberorum ex æquitatis, & alimentorum necessitate, male fingit Grotius, 405. Parentibus alimenta a liberis jure naturæ non debentur, 410. Parentes ex qua ratione Jure Rom. succedant liberis, 433. quod castigare possint liberos, id est ab ipsa natura, III. 319. quatenus teneantur ex delicto filiorum, 433
- Parere* quomodo dicantur, qui potidribus tenentur inæquali fœdere, I. 208. Christiani quomodo debeant magistratui, 111. subditi an debeant in dubio, justumne, an injustum sit, quod imperatur, III. 541. parendi, & imponendi ordinem Deus approbavit, I. 334
- Parendi* obligatio unde oritur, I. 307
- PARRIS* etiam non interfectus, tamen videtur a Menelao, III. 155
- Parlamentum*, *vide* Comitia Ordinum.

C. P. A. 2.

2. *PARRHASIO* lis mota propter servum Olythium, IV. 254  
 c. *Parricidii* vox quid denotet in jure, III. 552. in Parricidas cur antiquis temporibus poena nulla statuta, I. 159  
*Part* major jus habet universitatis, II. 218  
 c. *Parvosonia* opposita vitia, P. 89. in quo differat a liberalitate, *ibid.*  
 c. *Partibentii* qui, 414  
*Participes* delicti qui, III. 408. *seq.*  
*Partus* an ventrem sequatur, & quo jure, II. 477. matrem naturaliter non magis, quam patrem sequitur, . 226  
 c. *Partum* servilem sequi ventrem, juris naturæ verissima est regula, II. 335. 505. *seqq.* IV. 79. Partus reginæ, neglectis solennibus lege fundamentalis regni statutis edita, jure excluditur a successione, II. 440. 441  
 c. *Pascere oves*, quo sensu Christus præcepit Petro, I. 243  
 c. *Pastoritia* vita male ad artes refertur, II. 79  
*Pater* jura suum in filium an possit alienare, II. 201. 224. non æque certus de prole sua esse potest, ac mater, 374. tenetur ex delictis filiorum, si in potestate eos habet, III. 410. non tamen si in ipso nihil vitii sit, *ibid.* Patria imperium naturaliter præfertur imperio matris, II. 200  
 f. Patri jus in filium quaesitum, unde, I. 29. Patris jus in liberos non oritur ex eo, quod nostrum est, sed ex jure personarum, II. 239. Patris jura potiora maternis, 236. Pater, & filius, habentur pro una persona, 238. ei soli competit imperium familiaris, 250. Pater judex controversiarum domesticarum inter liberos, 239. ejus jura antiqua, & hodierna, 240. a Patria potestate in filium incepta prima jurisdictione mundi, III. 340. Pater egenus jure nat. & Romano vendere, & oppignorare liberos potest, at non in servitutem dare, II. 241. 242. Pater liberorum vota dissolvere potest, *ibid.* jus eventuale filii nascituri derelinquere nequit, 190. Patrem certum esse, natura voluit, 243. Patris consensus in nuptias filii jure nat. an sit necessarius, 270. affirmatur, 271. ejus jura omne finitur morte, 400. Patrem perduellum filius accusare jure naturæ tenetur, III. 230. etiam vitato

periculo, *ibid.* Pater quod non teneatur ex tutela, vel negotio gesto filii, nisi de peculio, vel in rem verso, I. 1. C. *quod cum eo*, *seq.* id ex ipso jure naturæ est, IV. 359. Pater in potestate regia filii, I. 33. *Vide* Liberi. Filia. Patria potestas.  
 c. *Patris patrati* monus, III. 107  
*Paterfamilias* quid significet, IV. 248  
 c. *Paterfamilias* qua talis imperii in alienos non est capax, I. 251. indeque imperii jus in eos sibi stipulari nequit, 273. Patrifamilias solus in familiam suam jus, & imperium competit, III. 381. naturæ jure, I. 350. Patresfamilias suæ cujusque familiz reges, 112. Paterfamilias unusquisque naturalis iudex suæ familiz, III. 335. 337. 349. ex duplici capite, 350. Jure Rom. etiam mortis poenam statuere potuit in liberos, & conjugem, 340. jura suæ familiz defendere potest, & debet, 367. Patribosfamilias solus, non cuique privato, a natura concessum est jus vim vi arcendi, poenam deposcendi, & rem suam propria auctoritate vindicandi, 647  
*Patientia* interdum in jus transit, I. 210 obligat magistrum ex delictis singulorum, III. 409. *seq.* quæ punibilis in rectore, aut republica, *ibid.* ad Patientiam Christi exemplo invitamur, I. 349  
 c. *Patientia*, prima virtus a Servatore commendata, quando perfectio, quando imperfectio, 146. non præcipitur a Christo per modum legis, 149. nec saltem in injuriis tolerabilibus, *ibid.*  
*Patria potestas* quid, I. 4  
 c. de Patriæ potestatis origine, & fundamento, principia, H. COCCAZI, II. 210. *seqq.* Hobbesii, & aliorum, 211. Sum. COCCAZI, 231. Patriæ potestatis privilegia, 232. & jus, 233. Patria potestas quando, & quomodo desinat, 242. nec jure naturæ, nec Romano, finitur pubertate, 235  
 pro Patria civia, etiam Innocens, se tenetur hosti dedere, & mori, III. 522  
 c. *Patriæ* longe major ratio habenda, quam parentom, III. 230. IV. 169  
 c. *Patrum* Ecclesiæ consensus quovunque valeat, P. 97. Patres cur prohiberint militiam, & judicia, præcipua causa, I. 155. poenas, & bella non improban-  
 tes, 158. Patrum nulla auctoritas in

- adfructuendo jure naturæ, I. 257  
*Patrimonium* populi rex alienare non potest, II. 344. illius pars, id est dominii, a rege oppignorari cur possit, *ibid.*  
 c. *Patrimonii* populi inter res, & fructus, differentia II. 361. rex pro libitu disponere de neutris potest, *ibid.* nisi de fructibus iis, quæ ad ejus familiam sustentandam pertinent, *ibid.* ad *Patrimonium* populi oppignoratum relucendum quo jure rex populo tributa imponere possit, 362. *Patrimonii universitas* quid in Jure Romano, 363  
 c. *Patrimonialia* regna intuitu regis non dantur, IV. 171. dividi nequeunt, nisi consensu (expresso, vel tacito) populi victoris, II. 417. hæreditas dici nequeunt, nisi intuitu ejusdem populi, 445  
*Patrocinium* non tollit libertatem ejus, cui patrocinatur, I. 205  
*Patrocinatus* jus per hæreditatem adiri potest, etiam cum bonorum hæreditas non additur, II. 283  
*Patruclium* conjugia vetita, II. 216  
 c. *Patru* nubere, naturâ illicitum, II. 281. 302. exempla hujus legis violatæ, 282. ejus viduam ducere, nefas, 278.  
 287  
*Paucorum* dominatio, vide Dominatio.  
*PAULUS Apostolus* non improbat præsidium militare, I. 93  
 c. *Paulus* jure maledixit Ananiz, I. 147. ejus verbis Rom. XIII. 2. infelicitas utitur Grotius, 362. ejus locus de lege naturæ, P. 36  
 c. *PAULUS ÆMILIUS* car Phoenicibus libertatem reddidit, IV. 182  
 c. *PAULUS JCIUS* jus ad duo capita refert, P. 68. quo sensu bona paterna, & avita allegat, II. 433 Imperatorem, ejus legibus solutum, decere eas servare, I. 268  
 c. *Pauperes* an iniquum sit excludi a jure terræ, II 95. Privilegia lege divina pauperibus concessa, *ibid.* ex quo jure ea sint, 95. Pauperibus dare rem, cujus dominus ignoratur, cur naturaliter nemo teneatur, vera ratio, 581  
 c. *Pauperem si quadrupes fecerit*, legis mere civilis ratio, III. 198  
*Pax* quid, IV. 332. dicitur de pluribus, 382. an amicitia tantum causâ sit, 334. bello favorabilior, III. 135. ideoque el præferenda, 489. etiam qualiscunque, IV. 435. Christianis qualis fuerit in primitiva Ecclesia, I. 106. ut ab aliquo cum aliis julte inatur, summam requiritur ut is habeat potestatem, 173. IV. 323. itaque nec duci eam inire concessum est, etiam cum summo jure bello præest, 410. quibus rationibus iniiri possit inter eos, qui ambo justam belli causam habuisse volunt videri, 326. c. 323. 533.  
*Pax*, an libertas præferenda, III. 509. prodest iis volentibus, quos & obligat IV. 324. religiose servanda, 434. 437. utilis validioribus, invalidioribus, & paribus, 416. 437. rupta quando censetur, 330. c. 360. *segg.* an rumpatur ab eo, qui ex veteri causâ vim infert, 330. c. 361. *Pax* alienans bona imperii, regni, coronæ, 124. c. 349. qua imperium, aut pars imperii alienatur, 324. c. 348. *Paci* causa an bona subditorum valide alienentur, 325. *Pacis* conventionum interpretationes, 326. in *Pacis* conditionibus utile fuerit adjoinxisse ne etiam in minoribus capitibus rupta censetur, nec rupta, nisi arbitrio prius adito, 333. si in iis hæc sit, ut possessio bello turbata restitatur, qualis spectanda sit possessio, vide *Pactum*. *Pacis* capita an distinguenda in majora, & minor, 333. c. 265. ineundæ jus cui competat in imperio procurrat, aut populi, 324. rege adhuc populo, aut mentis non coniuncto, 323. quodnam optimum sit tempus, III. 524. n. *Pace* non reddi civitates liberis, quæ se sponte subjecerunt, IV. 327. reges, an teneantur successores, & populus, 325.  
*Pacem* servare qui vult, postquam ab adversario rupta est, potest, 334. c. 365. facere, cujus sit, 323. *seq.* major pars faciens obligat universitatem, 324. vix habemus confessione injuriæ, 326. ad pacem quid invalidos movere debeat, 336. quid validiores, *ibid.* an *Pacem* facere possit rex, aut minor, aut captivus, aut exul, 323. c. 346.  
 347  
 c. *Pax* definitur, IV. 128. 129. quid per eam significetur, 345. est vel a natura, vel ex pacto, *ibid.* *Pacis* essentia quæ, 393. 394. *Pax* tantum est transactio de causâ, non decilio de justitia belli, III. 86. IV. 129. *Pacem* faciendi jus penes quem sit, 348. de quibus rebus

- fieri possit, *ibid.* § 350. Pace facta non cessat postliminium, *ibid.* aliaque jura nobis salva sunt, 131. nisi amnestie clausula adjecta sit, 135. Pace ab uno rupta, alteri quoque jus est ab ea recedendi, 361. Pax an rumpatur si socius meus, vel subditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agunt, 361. 362. Pacis articulo uno rupto, an tota pax rupta videatur, 364. Paci pena adjecta, an liberetur violans offerendo penam, 365. Pacis, & induciarum differentia, 192. 397. de Pacis dubie interpretatione, 352. *seqq.* 358. *seqq.* Pax temporalis impioyrie sic dicta, 193
- Peccare**, agnatum humanæ naturæ, III. 285. qui peccavit, naturaliter est in eo statu, ut puri possit, *vide* Delinquens. peccandi causam qui dat, peccat & ipse, 576. id eo nec ex alieno dicto punitur, 408. duo invitamenta sunt, consuetudo, & facilitas, 298. Peccandi facilitas, causa non minuendæ pœnæ, 267. Peccatum esse non potest, nisi quod libere sit, 285. quod per legis ignorantiam committitur, etiam contra legis verba, levius puniri potest, 290. in quod ex generali imbecillitate humana committitur, rite peccatum nominari debeat, 286. inevitabile humanæ naturæ non punitur, *ibid.* neque & id, quod huic tantum, aut illi inevitabile, *ibid.* non punitur quod paucis cognitum, 298. remittere omnibus, quo sensu jubeatur a Christo, 279. remitti debet ob acceptum beneficium, 288. Peccatum ad mortem, 268. Peccata quæ facile condonanda, 290. quæ excusabiliora, 287. 298. Peccatis ignoscere, sive pœnam meritam remittere, an liceat, 287
- Peccare ad mortem**, quo sensu i. Job. V. *ibid.* dicatur, III. 341
- Peccum** injuriam facere non posse, I. 53. 54
- Peculatus** non est, nisi in republica facta aut religiosa, IV. 44. committitur circa prædam, *ibid.*
- Pecuniam** quid, IV. 250. c. 217. II. c. 162. quatenus domini, quatenus servi, *ibid.*
- Pecunia** communis mensura II. 655. III. 186. quanti æstimanda, II. 665. scri-
- lis quo sensu, 667. functionem quomodo recipiat naturaliter, 665. eadem cur nunc plus, nunc minus valeat, *ibid.* pecuniâ rependi potest damnum adversus honorem, & famam datum & quare, III. 185. *seqq.*
- Pecunia**, rerum universalis mensura, II. 711. *seqq.* hosti meo credita quatenus sit, aut non sit justa belli causa, III. 602
- Peditibus** sit initium possessionis in rebus immobilibus, II. 471
- Pegasi**, II. 511
- Petræus** cui teneatur, III. 20. Exempla, 23
- Petræus** Papa abominatus est Patriarchatus universalis vocabulum, III. 400
- Penates** Dii unde sic dicti, IV. 10
- Penatiger**, IV. 10
- Pensilium** servitus apud Thessalos, II. 227 c. 337
- Pensitatio** non repugnat cum summo imperio, I. 210
- Percussorem** immittere an liceat in bello, III. 668. c. 581. 617. Percussores duplicis generis, *ibid.* an liceat immittere hosti, jure gentium, *ibid.*
- Percussor**, etiam pœfidus, jure naturæ immitti potest in hostem, III. 681. Percussorum illustrium, & infamium exempla, 585. 586
- Perdere** rem alienam, *vide* Corruptore.
- Perduellium** liberi juste arcentur honoribus, III. 429
- Perduellius** quis fuit veteribus, III. 37. Perduellium liberi extorres, & infames fieri absque ratione pœnæ possunt, 447 etiam post mortem perduellis judicium inchoari potest, 448. & in absentem, 447. 448. pœnæ præcipuæ, quibus lex contra eos monita est, *ibid.*
- Perduellio** quando committatur, I. 323
- Perduellionis** in crimine quid fiat, 2-6
- Pergrini** tenentur legibus loci, in quo contrahunt, II. 587. *vide* Extremi. Advenæ.
- Perfectionis** ratio in quo consistat, P. 91. Perfectionum regularum unde sequantur, 53. & Hebræis, & toti humano generi commendata, I. 117. Perfectionis fines semper rite distinguendi, 210
- Perfidia** aliena uti non licet in bello, I. 11.

E c c o

. Gratii Cocceii. Tom. IV.

III. 669. *seq.* Perfidia usus in defectores, piratas, latrones, jore gentium diffimulatur, 670

c. Perfidia, uti alibi, ita & in bello semper detestanda, III. 592

*Perfidorum* opera qualium uti contra jus gentium, III. 669. *seq.*

c. Perfidio fides simpliciter data servanda, III. 38. IV. 308 315

c. PERIANDER incestuosus, II. 297

c. PERICLES argutia circa vocem ferri, III. 154

*Periculum*, non censetur in moralibus, in quodvis sua sponte se injicit, I. 165. Periculi pretium in contractu assura- tionis unde estimandum, II. 669. sum- mi vitandi causa modum præscribit im- perandi populo subacto, IV. 261. quæ vitandi ejus causa injuste sunt, ma- xime excusabiles, III. 292

c. Periculum semper est ejus, vel eorum, quorum jus est, II. 714. exemplum, *ibid.* est res æstimabilis, 725. de periculi præ- statione doctrina ex simplicissimis natu- ræ, & Romani Juris principiis dedu- citur, 698. *seq.* Vide Calus. Periculi a- vertendi contractus, *vide* Asscuratio.

quod *Perit*, domino perire naturale est, II. 476

*Perjurii* poena posteritatem contingit, III. 2. voluntas puniuntur, *ibid.* Perjurium an committatur ab eo, qui in falsos Deos jurat, 10. hoc ipsum verus Deos pun- nit, & quare *ibid.* Deus etiam in filiis punire solet, 427. *Perjuris* poenam im- minere, omnes homines credere, 1. *seq.* Perjurus in piratam, aut latronem, non puniuntur, IV. 301

*Permissio* quatuorplex, I. 20. ex more, di- stinguitur a permissione ex beneficio, 72. a permissione ex beneficio, 72. an legis sit actus, 7. legalis quid, *ibid.* aut plena est, aut minor, 20. id, quod permittit, an id, quod jubet, in dubio præferendum, III. 147. Per- mittere se arbitrio aliorum, quid sit, IV. 340

c. Permissio est pars legis, ejus actio, non species juris, I. 39. Permissio juris est vera, & præcipua juris naturalis pars, 127. distinctio permissionis in plenam, & minus plenam, rejicitur, 71

*Permutatio*, contractus antiquissimus, II. 657. in permutatoris, quod altera pars

amplius promittit, non debet donatum censi, 661

c. Permutatio est verus contractus innomi- natus, II. 684. ejus antiquitas, 705. non est antiquior emtione, quoad obli- gationem, 685. definitur, 686. quid differat a venditione, *ibid.* & a mutuo, *ibid.* incipit a datione, 708

*Perse* immerito puniuntur ab Alexandro ob illatum olim Græciæ bellum, III. 422. (*vide* Alexander.) *Perfarum* jus, filiam, aut matrem capiendi in matri- monium, II. 210. jus filios, aut pro- pinquos delinquentium interficiendi, in- iquum, III. 429. jus vitam anteriorem in delicti æstimationem ponendi, & quare, 294. in *Perfas* male Aristoteles dixit, naturaliter jus belli esse, 303. *Perse* multas uxores habebat, II. 206. *Perfarum* opinio de Deo, IV. 4. mos in judiciis criminum, III. 294. lex quædam injusta, 429. jus in liberos, II. 203

c. *Perfarum* reges adorabantur, I. 308. 109. incestæ nuptiæ, 297. *Perse* qui- bus committebant supplicium delinquen- tiæ, 232. Injuria imperantur Græcis, ne canina vescerentur, & ut mortuos sepelirent, III. 381. alios Deos, præ- ter solem, habuere, IV. 14. 21

*Persecutio* difficilis præsumi facit derelictionem, II. 469. jox *persequendi* eum, qui rectorem alicujus civitatis, aut eam ipsam læsit, nulla alia civitas, apud quam nocens degit, rectoris ejus, debet impedire, III. 412. *persequi* res eas, quæ non sunt in bonis, quisque sine damno potest omittre, IV. 237

*PERSES* Macedonis controversia cum Ro- manis, III. 139. *Perseo* cur Macedo- nes prætolerit Demetrium minorem in delatione regni, II. 382

c. *Perseus* quid de jore naturæ crediderit, P. 35. ejus oratio de jure necessarii de- fensionis, III. 162. *Perseo* cur bellum indixerunt Romani, 373

*Persepolis* injusto incendio vastata, III. 422

c. *PERSEUS* de creta, & carbone, II. 319

*Personarum* aptitudo ad causas peccandi im- pellant, & abstrahentes, III. 295

c. *Personarum* respectus, *vide* *Personarum* abstr. *Personarum* jus, *vide* Jus.

c. *PERSEUS* BELLUS, scriptor de bello, P. 82. *PERSEUS*

- P**ATRIS *Apostoli* factam gladio utentis  
 cut improbatum, l. 165, 167. c. 154,  
 217, 219, 220, 243
- c. **Petrus** manducare iussus immunda, l. 71.  
*Petrus*, *Eyb.* ll. 17. 18. loquitur de  
 patientie virtute, non de resistendi jure  
 363. nimium judaizans vere, non fecte  
 reprehensus a Paulo, lll. 614
- c. **Petrus de Ferrariis** improbat asylo-  
 rum abusum, l. 161. & Papæ præten-  
 sam in terris jurisdictionem, 242. eius  
 consilium ad Papam, *ibid.*
- P**HANNA legati Ætolorum oratio, IV.  
 342
- c. **Pharaoni** quo respectu terræ Æ-  
 gypti cessæ fuisse, l. 285. 286
- P**HILIPPUS *Macedo* injuste Thracie  
 reges regno expellit, ll. 3
- c. **Philippus** quo jure in collegium Amphy-  
 ctionum cooptatus sit, ll. 546. iustum  
 bellum intulit Phocensibus, lll. 481
- P**HILIPPUS *Macedo posterior*, ll. 164.  
 an vicerit copta Attali nave, IV. 318
- c. **Philippus** commendat proceribus Mace-  
 donum successorem Antigonum, l. 303.  
 omnes familias ex civitatibus maritimis ex-  
 ulari facit, 376. cur ei negatus transi-  
 tus pet terras Scytharum, ll. 304
- c. **Philippi IV.** *Gallia* Regis Decre-  
 tum contra Pontificiam potestatem, l.  
 241
- c. **Philippus I.** *Hispania* Rex regno  
 cessit, l. 14
- c. **Philippus II.** *Hispania* Rex pesti-  
 me creditoribus suis decoxit, & novus  
 cum iis tabulas facit, lll. 66. 69
- c. **Philo:** de lege naturali, P. 36. 18.  
 de ciconis, 45. de canibus, *ibid.*
- c. *Philosophi* veteres quid per rationem in-  
 telligant, P. 17. quid per naturam  
 38. philosophorum secta triplex, 42
- P**HINEAS quo jure deficientem a lege  
 Hebræa privatus ipse occidit, lll. 275
- c. *Phenices* templum Delphicum spoliari-  
 tes, ll. 27
- Pisuras* corrumpere in bello, injustum,  
 IV. 215
- c. *Picturæ* ut cedat tabula, id juris civi-  
 lis est, ll. 115
- Pietate* sublata tollitur iustitia, lll. 307
- Pignoratitio* jure civili vetitæ, lll. 619.  
 introductæ ad exemplum onerum, 624.  
 Pignoratitio valida, etiam cum ea res  
 datur, quæ mihi est oppignoratæ, ll.

344. valida etiam quæ sit ab alio pro  
 meo debito, lll. 618. *seq.* Invalida  
 cum pars imperii oppignoratur populo  
 non consentiente, ll. 143
- Pignus* accipiens ad quid teneatur, ll. 662.
- Pignoris datio qualis actus, 658. Pigno-  
 rum conventio quam interpretationem reci-  
 piat, IV. 345. Pignora distinguuntur ab  
 obsequiis, & in quibus, *ibid.* Pignus  
 rei alienæ, & a creditore venditæ,  
 domino testitendum, ll. 560. Pignoris  
 luitio ne sit, tempus nullum potest effi-  
 cere, si præstatur id, pro quo pignus  
 est oppositum, IV. 345. c. 380. jus  
 Pignoris luendi non amittitur per præ-  
 sumtam derelictionem, ll. 174. luitio  
 rei, quæ est ex patrimonio populi, aut  
 regis, ex causa pignoris, opposita quæ-  
 dam est tributi species, 344. pignoris  
 retentio non injusta est ex alio, & su-  
 perveniente debito, IV. 345. nisi con-  
 trarium expresse cautum sit, c. 380. ut  
 pignus retineri possit jure gentium, non  
 requiritur ut quis antea id a iudice,  
 aut magistratu petat, lll. 634
- c. Pignus definitur, l. 31. an possit referri  
 ad dominium minus plenum, 32. Pignori-  
 tis datio non est actus mixtus, ll.  
 689. 690. Pignoris constitutio non est  
 acquisitio originaria, 113. Pignus refe-  
 rendum ad jura personalia, non ad rea-  
 lia, 136. species juris in re constituta  
 a Servio, 161. Pignore reddito non ip-  
 sum debitum, sed sola securitas tem-  
 pta censetur, 181. lll. 151. Pignoris re-  
 luendi juri præscribi potest jure civili,  
 ll. 198. 199. Pignori dare non potest  
 Imperator jure Imperii, vi Capitulationis,  
 362. Pignore vendito a creditore,  
 quis plus suo habeat, an creditor, an  
 debitor, casus propositus l. 12. §. 1. *ff.*  
*dist. pign.* explicatur, 375. Pignus casu  
 perit domino, & pignoratitia actio  
 creditori, 701. Jure Rom. qualis culpa  
 tunc præstetur, *ibid.* Pignus cur libera-  
 tur, debitor injuria absolutus, ll. 501.  
 Pignoris obligatio per liberam personam  
 acquiri cut nequeat, possessio autem  
 possit, IV. 58. Pignus ex una causa da-  
 tum retineri ob aliud debitum quod pos-  
 sit, id meti juris civilis est, 178. Pi-  
 gnoris causa non magis est favorabilis,  
 quam obsequium, 380
- Pri* inter Judæos non circumcisi, l. 17.  
*seq. n.* Ecce 2 *Fila*

*Pila*, vide *Mola*.

*Pilagium* quid, IV. 47

*Pipini* factum, III. 608

c. *Pipinus* regnum non a Papa, sed ab electione Procerum obtinuit, I. 245

*Pirata* qui, III. 634. civitatem non facient, 201. etsi forte iustitiam quandam inter se servant, 634. defendi a quovis possunt, si ita invaluerit ut formidabiles se fecerint, quoad penam, III. 419. negatur, c. 440. 441. restituere non tenentur quod mere expresse, si iusjurandum intervenerit, 184. non triumphantur, 636. quæ capiunt, non mutant dominium, IV. 121. c. 167. 168. ius legationis non habent, II. 201.

*Piratz* datum repeti potest, 184. *Piratis* iusjurandum est servandum, 12. ex *Piraticis* tenentur Magistratus, si non ea, adhibuerint remedia, quæ possent, ac deberent, 148

c. *Pirata* quid differat ab hoste III. 37. *Piratz* jure nat. repelli possunt a quovis navigante, 356. Romanorum cum *Piratis* bellum verumne erat, I. 356. *Piratz* a Romanis semper capite pledebantur, IV. 130. Vide *Prædo*. *Latro*.

*Piscatio* cuius licita, sed impediri potest ab eo, qui fluminis imperium habet, II. 59. quæ in mari sit, longo tempore fuit communis, 123. Piscatione dominium agri inundati servari potest, 474. *Piscandi* ius in mari quorum sit, 123. in diverticulo fluminis occupari potest, 124

*Piscandi* in mari cuilibet jus est, II. 85. 87. quo jure prohiberi possit, 92. ne occupari possit, id sequitur ex ipsa ratione naturali, 146. *Piscantem* ante ædes mens quo jure possim prohibere, quo non, 151

*Piscers* quorum sint, II. 59. In stagno privato non sunt nullius, 469

a. *Piscæ* sunt res nullius, II. 91. etiam in loco occupato, 92. 482. etiam in stagnis circumscriptis, non in piscinis, 484

c. *Piscina* quid sint Jctis Romanis, II. 484

t. *Pistorum* magister suspensus ob furtum, I. 131

*Plantata* solo naturaliter non cedunt, II. 478

c. *Plantæ* sive pessima cavillatio circa red-

dendos captivos;

III. 154

c. *PLATO*: de Deo vindice jus læsi, P. 40. ubinam leges, & jura didicerit, I. 132. legem de bello non nisi a summa potestate gerendo a natura deducit, 224. qualem reipublicæ formam reliquis præferat, 162. de tribus regnis mutuo jorejurando constitutis, 313. de jorejurandi sanctitate, III. 21. comparat animam milui, II. 31. de partu incestuoso, 297. de incestuosus, 302. de mendacio, 608 615

c. *PLAUTUS* de verbo ejurare, I. 133

*Plæbs* in Aristocratico regimine exors omnia potestatis civilis, I. 177. n.

c. *PLINIUS*: an sit excessus in virtute, P. 90. de natura Deo, I. 42. de offensione, & defensione animalium male intellectus a Grotio, 115. de verbo ejurare 141. de fisco, & ærario Trajani, 297. melius omnibus credi, quam singulis, II. 313. 315. de dubia voluntate testatoris, 406

c. *Platarchus*: de Jove, & justitia, uoo, eodemque, P. 17. belli leges esse, 76. quid convitiis opponendum, II. 37. ejus locus de judiciis male applicatus a Grotio ad victoriæ jus, III. 156

*Pœna* d. finitur, III. 259. iusta nulla, nisi ob culpam, *ibid.* deberi quo sensu dicatur, 261. divina qualis, & quem ob finem, 264. quo sensu ad naturam contractuum dicatur accedere, 261. cor a Papiniano æstimato dicta, 291. omnis habet quod charitatis repugnet, 288. an determinetur a natura, II. 478. an ob delictum universitatis semper possit exigi, III. 411. IV. 217. ob delictum universitatis non exigenda o singulis, qui in id non consenserit, jure naturali, III. 430. IV. 291. a paucis exactum ob delictum tale obligat reliquos ad resarciendum damnum, 325. 326. exigi potest etiam si non omnes fines concurrant. III. 283. potuit etiam ante legem penalem 288. in quibus vitiosis actibus non sit exigenda, 285. *seqq.* non exigenda quam bonum publicum non vult exigi, 280. 283. punit tamen nonnunquam Deus nocentium liberos, & quo jure, vide *Liberti*. *Pœna* magistratæ semper debet, si comparata ad factum durat sit, 290. si delictum sit ex infirmitate animi difficulter superabili potestatum



etiam contra legis verba, *ibid.* si spes sit melioris vitæ, *ibid.* modum Poenæ sine injuria non licet excedere, IV. 184. 219. adeo ut qui excedit, vi possit inhiberi, II. 18. III. 545. *seq.* modus iste unde metiendus 291. Poena an extendi possit ad majus nocummentum, quam datum sit. 297. remitti ex quibus causis possit, II. 670. an ex iis tantum, quæ per modum tacite exceptionis legi insunt jure gentium, III. 291. n. libenter remittenda ob delictum, quod in nos commissum, 505. remissa iis, qui delicta perpetrarunt, an mandandi, censetur remissa, 510. *seq.* n. tacite remissa quoties censetur, *ibid.* an omnis ex toto veniat ad partes, 260. quæ a Christo sublata, quæ non, 276. *seq.* coactiva, I. 202. emendatoria quando licita, III. 287. iusta ut sit, opus est ut delictum antecedit, 259. & is ipse deliquerit, qui punitur, 422. ut tanta poena dignus censetur, apud judicem æquum, IV. 185. fidejussorum, & similium, proprie poena non est, III. 422. parentum poena liberis non aufert ea, quæ a rerum natura ad ipsos erant perventura, 423. Poena cum beneficiis compensatur, 288. potest esse citra legem poenalem, *ibid.* an semper prærequirit jurisdictionem, 304. an transeat in eos, qui non deliquerunt, 425. *seq.* accepta aufert jus belli movendi, IV. 387. mudus in Poena unde petendus, III. 291. Poena proprie dicta in bestias non cadit, 425 c. 446. an delictum excedere possit, 297. remittenda, ne ad bellum veniat, 504. maximo remittenda ab eo, qui læsus est, etiam rege, 505. pace remissa, quæ censetur, IV. 328. Poenæ privatæ remissio, III. 272. 276. *seq.* Poenæ exactio an evangelio permittitur, 276. exactio ad quam justitiæ speciem spectet, 260. *seq.* Poenæ improptie irregularitates, 259 in Poenis equalitas primo, ac per se quæ spectetur, 261. Poenæ in mari, 272. finis Poenæ, 261. *seq.* Poenæ omittendæ causæ, 288. fines quomodo cessent, 288. *seq.* Poenæ quomodo ab aliis in alios transeant, 408. 410. Poenæ civitatum distinctæ a poenis singulorum, 421. c. 442. Poena obligatio in universitate quamdiu duret, 421. *seq.* remissio qui-

bus signis intelligatur IV. 412. minuendæ, aut non minuendæ causæ, III. 293. *seq.* mensura, 291. 297. jus remissum, ubi actum est cum tyranno, quasi tali, aut cum prædone, IV. 100. Poenam qui sumit sustinet aliquo modo personam superioris, III. 504. ut quis possit sumere, jus ad puniendum habere debet, 261. id omnibus magistratibus jure gentium datum certis casibus, vide Jus gentium. Hinc & contra eos præsumitur, nisi diversum appareat, IV. 111. non est tamen proprius effectus juri dictionis civilis, III. 302. unde occlusus, 266. 304. id jus naturaliter quisque habet, qui nihil simile commisit, 262. *seq.* 412. an valeat post constituta vunc iudicia, I. 163. restrictum est 164. *seq.* ad proximos affectus, & summam potestatem, 317. III. 302. valet adhuc ubi iudicia sunt nulla, 271. ubi nulla civilis societas, 304. hinc ubi valet, non civitas esse, sed dissoluta multitudo præsumitur, I. 331. Poenam sumere de improbo, privatis intantum est, etiam ubi licet, III. 283 in Poena duo spectantur, id, ob quod, & cuius ergo, 291. spectatur propoxio arithmetica, 297. non hoc primo spectatur, ut magis nocentes gravius, minus nocentes levius puniantur, 260. persona quomodo consideretur, quæ puniri debet, 275. Poenarum partitio, fines, 267. Poenale pactum, aut lex, fortior non poenali, 147. Poenalia quando ad hæredes transeant, 431. sunt odiosa, 135. ad regum actus non pertinent, 50. Poena legatorum, 201. *seq.* regum, qui absolutum habent imperium, I. 197. *seq.* ob delicta impunita, ad res magistratum, non subditorum, IV. 291. cæcibus, aut sanctiombus arceri, proprie non est poena, III. 219. c. Poena desinitur, P. 51. III. 320. 333. Poenarum vera origo, tum publicarum, quam privatarum, *ibid.* vera, & unica ratio, I. 151. Poena ex voluntate Dei originem capit, P. 52. non ex nexu rerum, 55. Poenæ etiam apud primos homines locum habebant, II. 77. Poenarum non nisi unicus finis, III. 336. 338. 342. 355. hic finis non est utilitas, s. emendatio rei, 119. nec utilitas læsi, 341. 275. nec exemplum, E c c o j 342

344. in Poenis recte cum Saturnino considerantur causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus, 373. Poena unde mensuram accipiat, 445. intra jus talionis fines nec charitati repugnat, 362. sumi nequit nisi ab iis, qui jus nostrum laeserunt, 377. Poenas statuere, suli civitati, ejusque rectori, non extraneis, competit, 434. Poena jure naturae tantum statuitur pro injuria facta, 328. 329. 358. non pro imperfectione, 319. 358. nec in cogitationes, etsi pravus, *ibid.* nec in id, quod vitiis humanis impossibile est, *ibid.* Poenae civili demum jure augeri, minuique, eb malitiam vel majorem, vel minorem possunt, 365. Poenam, quae ultra talionem infertur ad emendationem vel ipsius laedentis, vel tertii, esse juris mere civilis, 331. negator, 332. Poena finitur tum morte, tum remissione, 331. 332. Poenas quoque temporarias Deus aliquando vitiosis imponit, P. 71. Poenae, in l. 45. ff. de injur. cur extra ordinem ex causa, & persona statui soleant, III. 371. Poena universalitatis nocet etiam successibus, 442. non poena singulorum, *ibid.* Poenae debite belli tempore non condonatae censentur, si nihil de earum remissione in pace dictum sit, IV. 357. 358. *Poenarum capitalium* justitia probatur, P. 95. origo secundum Grotium, I. 131. vera ratio, *ibid.* de naturalibus princeps dispensare nequit, Poenis capitalibus positis, ponitur & bellum, 158. Poenae capitales Evangelio non contrariae, 160. an in subditos haereticos statui possint, III. 397. Poena mortis quo casu cruciatibus, etiam naturali ratione, exasperari possit 370. *Poena culae* in parricidis, I. 160. jam ante Constantinum nota fuit, *ibid.* Poenarum symbolum, *sicde Arbor. Vide Talio. Poenae.*

*Poenitentia* concessa in iis quae ex voluntate profecta, vera, si tempus, & copia suppetit, requirit ut iis, qui damnum dedit, id resarciat, IV. 175. eorum quisque esse debeat, qui injusta bella intulere, *ibid.* Poenitentia ductus non semper omnem poenam remittit Deus, an iis a magistratu Christiano danda sit impunitas, *ibid.* ab iis, qui poenitentiam agebant, olim vita puritatis eximie re-

quirebatur, III. 294. Nunc clericis, & similibus annuerat, Poenitentibus an poena omnis condonanda, 281. *seq.* militia olim interdicta, & quare, I. 112. Poenitentiae quot gradus in veteri Ecclesia, I. 161. Poenitendi ius in contractibus exponitur, II. 604. *seq.* Poenitendi quando sit ius in contractibus, ex principiis H. Cocceii, 674. & *Sam. Cocceii*, 681. 685.

c. *Pogon* cur sectati sint sapientes veteres, P. 93.

c. *Portus* quantum auctoritatis tribuendum, P. 92. Poetae primi iustitiam docuerunt, *ibid.*

*Polemus* unde dictum, I. 2.

*Polemus* ars quae Aristoteli, I. 173.

c. *Politica* distincta a jure naturae, P. 101.

definitur, *ibid.*

*Politici* Scriptores magis spectant quotidianam administrationem, quam jus imperii, I. 200.

c. *Polizza* quid, II. 725.

*Pollicitatio* quid, & quem effectum habeat, II. 686.

c. *Pollicitatio* quid sit, II. 615. in quo differat a pacto, *ibid.* nullam producit obligationem, 614. duo casus, in quibus Jure Romano jus ex ea transferatur, 643.

c. *Polybius*: fortiori imperium natura competere, I. 211. ejus locus, ubi agitur de mixtura non status, sed administrationis Reip. Rom. 314. comparatio status Rom. cum Lacedaemonio, 315. de judicio in foederatos, 324.

c. *Polycaestus* cur jurare noluit per genium Principis, I. 155.

*Polygamia* naturaliter licita, II. 204. cur prohibita lege Evangelica, 208.

c. *Polygamia* plurium foeminarum nec veteri, nec nova lege prohibita, P. 95. *Polygamia* foeminae contrariatur juri naturae, II. 343. 273. viri, non item, *ibid.* 251. *Polygamiam* an princeps christianus lege publica introducere possit, 245.

253.

*Pompeius* bellum piratarum finit pactationibus, IV. 299. templum Hierosolymarum ingressus contra legem, 3. 4.

c. *Pompeius* triumphavit de praedonibus, piratis, & servis, III. 645. excelluit in cognitione juris naturalis, P. 33. ejus mores

- mores ex Seneca, Plinio, & Sallostio, 41
- c. **POMPEIUS** *JCTus* quando vixit, l. 265. de forma Reip. Rom. paulatim mutata, *ibid.*
- c. **POMPEIUS** *tribunus* quam sancte servavit juratam promissionem, lll. 36
- c. *Pondere* quæ res metantur, ll. 702
- c. *Pontificum* quid, ll. 109
- Pontifex** Romanus coronat Imperatorem qua Romanus est Imperator, ll. 531. *sq.* pronuntiavit electionem factam a populo Rom. *ibid.* vacante Imperio feudorum investitoras quo jure tribuat, 534. *facto, ibid. n. 78. 79. c. 556*
- c. Pontificis Romani quæ partes fuerint in eligendo Imperatore, l. 248. Pontifices, etiam maximi, omnem potestatem sibi commissam a potestate civili tenent, ejusque saltem sunt ministri, *ibid.* vide *Papa*. Pontifex summus Hebræorum post tempora captivitatis quo respectu præfuit populo, ll. 552. Pontifices Hebræorum regibus subjecti, l. 238
- c. *Pontificia* potestas præterea subordinaatur, & restituitur potestati seculari, l. 237. *sq.* vide *Clerici*.
- PONTIUS** Samnis, ll. 18
- c. Pontius suis læta vaticinatus ob justitiam causæ, P. 77. quid ei justum bellum, l. 115
- Populus** potest jus se regendi totum alienare, l. 176. eorum exempla, qui se aliis subjecerunt, *ibid.* Populus liber factus magistratuum sine mandato non obligatur, ll. 218. 343. Romanus jus Imperatorem eligendi semper retinuit, 527. *sq.* Romanus idem, qui olim, *ibid.* Populus, regimine mutato, tenetur de debito ante contracto, 526. liber factus sedet eo loco, quo ante rex, aut princeps, *ibid.* idem sub Monarchico, Aristocratico, Democratico regimine, 525. migrans idem, *ibid.* Populus idem quoad, *ibid.* quomodo intereat, 524. subditus an ob regis delictum puniri possit, lll. 429. Populus quibus modis dividatur, intereat, uniatur, vide *Civitas*. Populus idem manet post annos mille, ll. 522. *sq.* etiam si in alium locum sedem suam transtulit, 525. alios populos sub se habere potest, & in eos jure absoluto imperare, l. 178. reductus ad paucos, qui populum facere nequeunt, id

jus tantum retinet, quod erat privatorum, ll. 524. tenetur partibus suis conservare id, cujus gratia in societatem civilem ventum est, 341. Populi ob regum peccata puniri, quare, l. 186. Populi pars alienari non potest, nisi & ipse confentiat, ll. 140. nec ipsa potest recedere a populo, nisi ex summa necessitate, *ibid.* ne quidem ex necessitate, 342. Populi consensus circa alienanda imperia quomodo intelligatur, 343. testimonium de jure successione quid valeat, 389. Populi minor pars populum non obligat, lll. 91. Populi an postliminio a regibus recipiantur, lV. 119. Populo destructo an res maneat eorum, qui populo super sunt, ll. 524

c. **Populus** victor, & populus victus coalescunt in unam civitatem, l. 255. altior potestati subjectus quo jure suis legibus, & judiciis uti possit, *ibid.* penes populum an detur summa potestas, non obstante majestate in regem translata, 258. Populus de suo jure vel ad tempus, vel in perpetuum disponere potest, 272. constituens regem un sit superior rege, 273. 274. cur puniatur ob regia peccata, 274. ei non competit iudicium de factis regis cognoscendum, 275. si in unius dominium, & patrimonium transiret, privata efficeretur domus, 281. Populi bello victi status, & conditio, 289. Populus alius, alii singuli e populo, 291. Populus quo sensu, & casu, desinat esse sui juris, 295. Populus, ejusque patrimonium, non sunt in usufructu regis, 296. 297. Populus pro lubitu de suo jure imperii disponere potest, 313. per occupationem generalem, præter imperium, dominium aliud generale, & privatum, acquirere nequit, ll. 90. 92. non habet jus in re, si generaliter solum occupavit territorium, 160. imperio in principem collato cur ponere nequeat, vera ratio, 198. imperium occupat singuli dominium, 494. 496. 498. 500. esse non definit, etsi modus imperii mutetur, 545. Populo extincto res alienum non extinguitur, 545. etsi alius migret ob territorium sublatum inundatione, &c. nihilominus obligatur ob res alienum, *ibid.* etiam ille, qui alius migrantis sedem occupat, *ibid.* etiam pauci, reliquis sume vel pelle sublati, *ibid.* etiam victor de bita.

bita populi vidit solvere tenetur, *ibid.* populo vera delinquente sublato non tenetur populus successor ex delicto antecessorum, *ibid.* plures populi in unum coalescere possunt, si ita, & quatenus disponunt, 546. quoad jura publica non quoad privata, *ibid.* dividi Populus potest, *ibid.* Populus ob delicta principis in homines commissis puniri, ob delicta in Deum, saltem calamitatem pati in penam principis dicitur, III. 451. Populus dari, cum quibus non sit pactorum commercium, verum non est, 468. Populus per ultimam victoriam totus in hostis potestatem pervenit, nec gaudet jure postliminii, IV. 128. ab hoste occupatus quo casu postliminio gaudet, quo non, 156. *seqq.* & primo casu an subsistant actus victoris mediis temporis, 157. *Populi Romani maiestatem comiter conservare*, quid, I. 319. 120. Populorum septem excisioni mandatorum nomina, 123

c. *Popularis Status*, vide Democraticus.

c. *Populatio* plerumque fit ex odio, IV. 219. *seq.* iusta ea est, quae ad pacem hostem cogit, *ibid.* ex quibus etiam politicis causis ea abstinendum, 229. milites populi-antes an iuste etiam coram Deo possint interfici, si id permixtum lege humana, III. 385. Populatio inutilis, ubi hostis aliunde alii potest, IV. 224. quibus ex causis inhiibenda, 220 quae utilis, & quae inutilis, *ibid.* Populatione abstinendum, ubi spes est celeris victoriae, 223. inhiibita conciliantur hostium animi, 230. in Populacionibus inhiibendis, Belgarum, & Indorum mos, 224. *Vide* Valtatio. Hostilis res, &c.

c. *Populus* quid in sacris significet, II. 255

c. *Portus* sunt populi territorium occupantis, II. 144. eorum usus proprii, & non proprii, cujus sint jura, *ibid.*

c. *Puella*, & non posse, verborum abusus, I. 47

*Possessio* per alium acquiritur, IV. 31. in re dubia imperii sequenda privato, I. 354. serarum per instrumenta quomodo queratur, II. 470. longeva inter res, & populos, 164. non acquiritur peculi immixtione, 469. rei alienae iusta, quae in bello fit ex necessitate, vide Occupatio. Possessio de furtoria nil efficit ad jus proprietatis, 168. ut ad dominium jus faciat, corporalis requiritur, 469. facti

sufficit in bello, IV. 327. longi temporis allegari solet etiam inter populos diversos, aut reges, I. 164. videtur valere, non tantum ex conjecturis, sed & jure gentium voluntario, 168 III. 249. Possessionis longae favor circa imperia, II. 168. *seq.* 469. immemorialis quae vis jure gentium, 168. Possessionem in re controversa privatus sequatur,

c. *Possessio* est naturalis facultas rem tenendi, cum animo sibi habendi, II. 482. Possessionem inter, & jus, discrimen a natura est, I. 177. Possessio natura differt a dominio, II. 482. Possessionis, & proprietatis jura differunt, IV. 374. Possessio quatenus dicatur aliquid ex jure mutari, III. 502. naturalis quomodo acquiratur, II. 153. ad quam juris speciem referri possit, *ibid.* naturae rem tamdiu defendi potest, donec de jure causa cognita statuatur, *ibid.* quando precat, *ibid.* quando amissa censetur, IV. 53. bellica non tollit jus, nisi finito bello, III. 155. longi temporis, vide Praescriptio.

*Possessor* necessitate preferendus, II. 61. *mala fidei*, quando jus acquirat, IV. 73. *bonae fidei*, rem possessam tenetur restituere, II. 588. etiam cum fructibus, 561. etsi casu aliquo consumserit, *ibid.* & 519. restituere non tenetur si perierit, 561. quid si vendiderit, 562. retinere rem possessam potest ob impendia, & utilem operam non restitutum, 478. Possessor *mala fidei* impendia, & utilem operam imputare potest, 479. tenetur *ultra rei rationem* etiam ex facto, 561

c. *Possessoris conditio* cur melior sit, vera ratio, III. 496. Possessor rogatus de possidendi causa quo casu eam probare teneatur, quo non, 465. in contractu estimatorio non potest conveniri ob eum, II. 699. exceptiones, *ibid.* Possessor *bonae*, & *mala fidei*, ad quae teneantur, 569. *seqq.* 577. *seqq.*

c. *Possessum jure* cur injuria auferatur, vera ratio, II. 83

*Possidere* nequit qui nescit, IV. 197. igitur nec infantes jure naturali possident, II. 492. Possideri potest etiam res alienata per solam alienationem, non traditionem, 344. qui possidet, sibi nihil potest possidere, IV. 97. Possidentis jus, II. 61. melior conditio in re dubia, III. 490

c. *Pos-*

- a. Possidere etiam per alium possumus, II. 347. 483.
- Posteri* captivorum, servi, IV. 70.
- c. *Posteris* an pater, etiam volente populo, jus eventuale naturā quæsitum auferre possit abdicando, vel alienando, vel derelinquendo, III. 189.
- Posteriora* prioribus derogant, III. 133. *fortiora* prioribus, 147.
- Posthumus* si mortuus fuerit, quomodo intelligendum si non fuerit natus, III. 142.
- Postliminium* jure gentium est, & quare, IV. 121. 123. durat etiam hodie quibusdam casibus, IV. 122. evanuit inter Christianos, & Mahometistas, *ibid.* non est apud eos, quibuscum pax nobis est, partes tamen nostras non sequuntur, 111. in pace tantum captis fate suo competit, *vide* Fatum, & iis, qui pactis comprehenduntur, 112. *seq.* 327. *Postliminii* res sunt pro non capis, 272. *Postliminio* non omnes res redeunt, 115. res rediisse quando censeatur, 28. *Postliminium* quid, & illius vocis origo, 110. *Postliminium* apud socios, & amicos, 112. in bello, & pace, 122. *Postliminii* species, *ibid.* *seq.* *Postliminium* an dediti habeant, 115. extra bellum, unde ortum, & apud quos locum habeat, 121. *Postliminii* non est jus durantibus indicus, 115. *Postliminio* que dicantur recepta, 112. c. 145. pace qui *Postliminio* redeant, qui non, 112. *seq.* qui *Postliminio* rediit, jura in eum restituntur, 114. *Postliminio* an aliquando populi se, suæque recipiant, 115. civitas *Postliminio* quomodo redeat, *ibid.*
- c. *Postliminii* jura in genere ex juris naturalis principiis illustrantur, P. 99. exceptis quibusdam, ubi ob utilitatem publicam Romani recesserunt a jure naturæ, *ibid.* *Postliminium* definitur, IV. 165. 168. cum quibusnam sit, 168. 169. vocis variae significatione a *Ælio Gallo*, 169. 170. 171. etymologia, 148. *Postliminium* quid vocetur, 124. de jure *Postliminii* systema *Grotii* obscurum exponitur, 145. ejus vera ratio ex naturæ principibus adducitur, 146. *Postliminio* jus oritur ex ipsa natura, 148. l. 59. *Postliminium* duplex, vel *personæ*, *rerum*, vel *civitatis* nostræ, IV. 148. *Postliminio* re-

diisse res, vel persona, quando dicatur, 52. *Postliminium esse etiam cum fœderatis*, & *liberis populis*, ac *retribus*, ut *cum hoste*, quod ait *Gallus Ailius*, quo sensu admittendum, 150. tres casus, ubi etiam in pace obtinet, *ibid.* cur negatum a Romanis bello, non fæto capis, 150. 151. 152. *seqq.* eo cur non gaudebant cives Romani bello capti, nisi ex fictione *legis Cornelia*, 146. jus naturæ circa illud reduxit *L. 10 Imperator*, 147. Jure Rom. illis demum capivivis cur sit, de quibus in pace mentio facta fuit, vera ratio, 363. quando competat Magistratui in civem, qui se deditit, 355. quando capto creditur, vel in captum debitorem, *ibid.* quo casu eo gaudent civitates, provincie, vel integri populi, quo non, 156. *seqq.* & quid primo casu juris sit circa actus victoris mediæ temporis, 157. *Postliminio* crediti, 159. matrimonii, *ibid.* fervorum, 162. rerum mobilium, & immobilium, 164. *seqq.* circa *Postliminium* jus civile in paucissimis mutavit jura nature, 159. *Postliminii* jure gaudent, & subsunt urbes, provincie etiam invicæ, 127. *Postliminio* an pristina jura recipiat servus venditus ab hoste amicis, & ab his profugus reversus ad suam civitatem, 169. *Postliminio* ab utraque bellantium parte, non attenta justitia, injustitiæ belli, ipsa ratione naturali obtinet, 276. 277. *Postliminium* finitur quoties judicium partis cessat, 127. exempla, 128. non finitur pace facta, 128. *seqq.* cessat si capte res, vel personæ, ad gentes medias transeant, 124. *Postliminio restitui solum littori*, *adificiis* occupante collapsis, quo sensu dicatur in l. 6. pr. ff. rer. dno. 164.

c. *POTAMON* Eclectice sectæ auctor, P. 87.

*Potestas* est jus stricte dictum, I. 4. estque duplex, vel in se, vel in alios, *ibid.* item vel vulgaris, vel eminentis, *ibid.* civilis quæ 14. qui non est suæ potestatis, nil in potestate habet, IV. 97. quod est in potestate, oppositum ei, quod est in fide, 205. quæ in alia potestate est, non est civicas, 174. *Potestas civilis* in quibus rebus consistat, 172. humana ordinatio *Petro*, *Paulo* divina, quo sensu, 341. *Potestas summa* quæ, 173. illius sub.

subjectum, 174. non est semper penes populum, 174. 176. temporaria aliqua, 181. per consensum, aut res, quomodo obligetur ex pacto minorum potestatum, IV. 409. & ex eo, quod contra arcana mandata factum est, *ibid.* Potestas regia, patria, *berlin*, I. 5. regia quo sensu bono nostro infervere, a Paulo dicitur, 211. *seq.* patria quaedam ex jure civili, II. 201. *seq.* Potestates minores quibus modis summam obligent, IV. 408. *seq.* c. Potestatis summa origo, & necellitas, I. 211. *seqq.* exercetur vice ipsius Dei, 212. originarie competit patribus familias non humano generi, 117. ejus precipua pars, 116. vis gemina, *ibid.* non potest simul esse pars, & iudex, *ibid.* alia simpliciter talis, alia respectu quorundam iurum, c. personarum, 278. Potestas summa an dividi possit, 310. *seqq.* ejus concursus inter populum, & regem, nullus, 311. distinguenda ab ejus administratione, 276. ex hac distinctione sequuntur variae mixturae, *ibid.* in questione de vere summa quid inspicendum, *ibid.* non ab exercitio, nec a nomine, sed a sola causa diducanda, *ibid.* *§* 277. quae sit, & cui competat, systema Grotianum, 229. refutatur, *ibid.* juris tantum tuendi causa constituta est, *ibid.* legislatoria, judiciaria, & deliberativa, *ibid.* *§* 230. summa potestas definitur, *ibid.* naturā tantum competit generi humano juxta principia H. COCCII, *ibid.* eo diviso singulis civitatibus, 231. sed sub varia forma, prout bello, aut pactis decisum fuerit, *ibid.* vel omnibus inherens, vel pluribus, vel uni, 251. differentia inter eam, quae omnibus aliis, & eam, quae nulla alia est superior, *ibid.* duae vere summae esse possunt, etsi inaequaliter, *ibid.* quoniam sit vere summa potestas, late examinatur quaestio, 252. refellitur definitio Grotiana, 254. & comparatio summae potestatis cum visu, *ibid.* ejus translationem in alium, vel alios, an populum revocare possit, 257. *seqq.* Potestates summae inter se quo jure teneantur, 22. Potestas civitatis si concurret cum patriā, maritali, dominica, quoniam potior, 34. regia, & patria, differunt modo, obiecto, & effectu, 31. patria subest regimē 217. *inferior*, injussu principis, si res moram fert,

cur bellum inferre nequeat, 226. 227. in Potestatem nostram quomodo res redigantur, II. 85

c. Praedamitarum figmento quid ansum dedit, II. 101

c. Præcedentia, vide Regum Ordo, Dignitas. Præceptum Christi de non resistendo quem sensum habeat, I. 164. 166. Præcepta evangelii an continentur in jure naturali, vide Evangelii præcepta. Præceptorum ordo secundae tabulae in Decalogo, III. 193

c. Præcepta virtutis inter obligantia, & honesta, distinctio Grotiana examinatur, III. 96

Præda. Græcorum, Aëæ, Afrorum, Francorum, & Romanorum mos circa eam, IV. 34. *seq.* militibus interdum data, & quibus ex causis, 38. eadem in diversos usus distributa, 42. in solutum concedi solet, *ibid.* militi dari quando cœperit apud Romanos, 46. de ea lex civilis statuere potest, 44. interdum subditis conceditur, 45. socii aliquando partem habent in ea, *ibid.* quomodo fiat capientium jure gentium, 26. concedi potest, etiam ante ejus acquisitionem, 44. Præda decima consecrata, 25. jus probavit Deus, *ibid.* nomine urbes, & agri veniunt in piis causis, 42. genera, *ibid.* divisio quot modis facta, 38. pars data iis, qui non militarent, 42. pars data miserabilibus personis, 44. Prædam cogere, jure naturali licet, 25. c. 49. lege charitatis non licet, nisi faciat ad notabile momentum, 291. dare militibus, ambiciosum apud Romanos, 34. dividere, quibus concessum, 38. quomodo apud Romanos duci concessum, 43. quomodo dividi oporteat militibus, 38. *seq.* exercere in barbaros, cur laudatum Aristoteli, III. 93. ex præda duci quid debeatur, IV. 38

c. Prædam agere ex hoste, naturā licet in infinitum, IV. 295. cedere ei, cuius nomine bellum geritur, vult H. COCCIIUS, 54. singulis capientibus, cum distinctione, *Sum. COCCIIUS*, 55. & quidem jure naturæ, non factio illo gentium, 56. jure, an injuriā capta sit, asseri durante bello nequit, *ibid.* Prædam socii semper in ministerio publico capiunt, 66. Præda jus apud Hebræos, 67. de præda si controversia sit

ante

- inter hostes, ea apud medios decidi nequit, *ibid.* nec si inter populum, & subditos, 68. Prædam quo jure inter milites dividebant Imperatores Romanorum, 61. Præda aut dividebatur, aut diripiebatur, 62. quomodo inter socios navales dividatur, II. 728. ex amicis, vel sociis acta quomodo reparanda, III. 197.
- Pradari** vetitum manente periculo, IV. 47. prædandi licentia olim inter populos diversos, III. 92. *seq.*
- c. Prædandi** jus in hostem naturâ competit in infinitum, & ultra quantitatem debiti, IV. 49. post sedes, quo bellum componitur, saluum esse, cum ratione pugnat, 166.
- Præditio** divina an jus det, III. 462.
- c. Prædium** inferius teneri recipere aquam ex superiori an id sit servitus naturalis, II. 133. 134.
- Prædoni** fides debetur, IV. 299. *seq.* etiam cum prædone nobis quædam est societas, contra, quam putavit Cicero, III. 12. an quod prædoni jurato promissum est, momento possit repeti, 13. Prædones duces facti, 616.
- c. cum** Prædonibus non est bellum, I. 213. in Prædonis persona jus deficere, verum non est, II. 37. Prædonum inter græ gentes, 110. Prædonum gentes in omne genus humanum promiscue armatas bello petere, cuique licet naturâ, 377. 379. 380. cum Prædonibus bellum non est, 654. Prædoni fides data servanda, IV. 308. 311. *Vide* Latro. Pirata.
- c. Præjudicialis** actiones non sunt reales, II. 229.
- Prælia** extra ordinem iniata quo sensu iniusta, IV. 290. supervacua, id est, quæ ad virum tantum ostentationem faciunt, iniusta, 206.
- c. Prælia** species fortis sunt, IV. 369. & instrumenta divini iudicii, 370.
- Præmium** cui debeatur, si duo simul impleverint conditionem, III. 141. c. 157. est quid favorabile, *ibid.*
- c. Præmia** minus merito dans qualia jus lædat, P. 54. Præmiolum symbolum, *vide* Arbor.
- c. Præponens** quod teneatur ex actu infictoris servi, id non oritur ex eo, quod præponens locupletior factus sit, sed ex consensu, II. 471. contra eum, qui cum præposito contrahit, agere ex con-
- tractu, & vice versa, nequit, 641.
- Præscriptio** locum non habet in agris, aut locis postliminio acceptis, IV. 119. probatur contrarium, c. 164. Præscriptor mala fide quo jure dominus maneat, 73.
- c. Præscriptio** naturali jure nulla datur, neque ex lapsu longi temporis, neque immemoralis, II. 125. 177. 188. ex lege civili demum inter privatos introducta, 277. 178. 195. quo casu locum habere possit jure civili in iuribus negatis, 199. Præscriptionis causæ, & fines, IV. 27. in immemoriali an bona fides requiratur, inepta questio, II. 185. Præscriptione sola longi temporis, non attenta bona fide, quod res aliena acquiratur, id peccatum esse, male asseritur in Jurs Canonico, IV. 85. *seqq.* conciliari tamen circa hunc quætionem potest Jus Can. cum civili, 90.
- c. Præscriptis** verbis actio unde, II. 684.
- Præsentem** reip. statum tueri, civis boni est, II. 168.
- Præsidiorum** impositio quibus casibus laudata, IV. 264.
- c. Præsidii** jus, quod ex pacto est, non infert imperium, I. 325.
- Præsumtio** in acceptance promissorum qualis, II. 587. in contractibus permutatoriis ea non est, quasi donatum sit, quod plus promissum est, quam par erat, 661. facta in lege unde colligenda, 588. præsumitur populus id voluisse, quod maxime expedit, 380. præsumitur in dubio pax iniata hoc sensu, ut res maneat in statu, in quo postremo erant, IV. 125. *seq.*
- c. Præsumtio** nullum jus efficit, II. 696. nec tollit, 497. Præsumtio falsa facti male Grotio est fundamentum doctrinæ de errore, 623.
- c. Prævalens** res quo sensu dicatur JCtus Romanis, II. 512. 513.
- Prævenire** facinus meditantem an liceat, *vide* Occupare.
- Pignus** duri, IV. 251.
- Precarium** jus, vel imperium, I. 190.
- c. Precario** res quomodo habeatur, I. 280. Precario possidens rem non potest conveniri a domino, si ea casu pereat, II. 699. exceptiones, *ibid.*
- Præbentio** sui socius in socium directe non habet, I. 161.
- Præstia** rerum unde, II. 662. *seq.* **Præstium**

inæquale, five minus iusto, jure gentium nemo cogitur supplere, IV. 390. quia pro æquali habetur, & quare, II. 670. ad quid quisque ex eo tenetur jure naturali, 661. ut naturaliter sit iustum, unde censeri debeat, 662. *seq.* in constituendis rerum pretiis quæ sit iusta mensura, *vide* Necessitas. Laborum, & expensarum ratio haberi potest, 663.

c. Pretii inæqualitas jure nunquam vitiat negotium, II. 697. de vero rerum pretio, 702. *seqq.* vera utilitas est naturale pretium omnium rerum, 704. Pretium quarundam rerum augetur in vita civili vel difficultate, vel cupiditate, 705. in Pretio affectionis quid juris, 707. Pretium rerum cur indices crescat, 712. *Pretium periculi*, 725.

*Primi* vox quid significet, III. 141.

c. Primus duplici sensu, I. 251.

e. *Primicerius* quis, I. 373.

c. *Primogenito* naturæ quæsitum jus pater auferre nequit, II. 419. *Primogenitura* jus apud Hebræos, *ibid.* transmittitur ad descendentes liberos, 460. etiam in hæreditaria successione, 461.

*Princeps* an legibus sit subiectus, II. 171. obligatur per legatum, etiam arcana mandata supergressum, 591. privatus sit si imperium pro derelicto habeat, I. 350. perturbari potest, & e regno eici, si in reges populi liberi, cui præest, peccet, 349. *seq.* rex summo cum imperio potest, si populus partem suam imperii derelinquat, II. 170. noviter factus sedet eo loco, quo ante populos, 526. *Vide* Rex. Potestas summa. *Principes* populi liberi vi reprimi possunt, II. 149. *seq.*

e. Principis vox per se nullum imperii jus infert, I. 276. *Principes* æque jori naturæ parere debent, ac privati, P. 73. *Principes* Christianus quales leges ferre nequeat, I. 73. *Principes* legibus a se latis non obligatur, 121. leges a se latis mutare, & tollere potest, 314. quoties de jure suo privato disponit, subest legibus civilibus, II. 618. ejus rebus privati præscribi potest, 195. de pœnis capitalibus naturæ statutis an dispensare queat, I. 131. in alieno territorio privatus, 236. pro lubitu an jus singulis quæsitum auferre possit, 33. nec naturalia, nec civilia jura subditis qua-

sita ex plenitudine potestatis auferre potest, III. 75. 76. *seqq.* exceptis quibusdam casibus, 75. 77. 78. IV. 60. 312. extraneo jus quæsitum nec in pœnam, nec ob utilitatem publicam, ex plenitudine potestatis auferre potest, III. 78. res judicatas cur evertere nequeat, 76. *Principi* quibus in casibus parere non teneatur subditus, I. 356. non parendum in eo, quo efficitur ne princeps sit, 375. cur resistere non liceat, vera ratio, 351. vitam nobis eripienti ex qua causa resistere non liceat, II. 35. 36. notorie injuriam facienti an, & quatenus resistere liceat, I. 357. jus vitæ, & necis in subditos competit jure imperii, adeoque saltem ob crimen, IV. 256. *Princeps* læsus a privato sibi non subdito, quomodo jus suum vindicare possit, I. 213. 223. 355. injuriam illatam a subdito suo non vindicans imploratus, ipse injuriam infert, III. 623. bellum gerit non ut iudex, sed ut pars, I. 117. non sibi acquirit, sed populo, cujus causam gerit, 281. nihil alienare potest absque consensu vel expresso, vel tacito populi, *ibid.* non potest derelinquere provinciam injuriâ ablatam, II. 178. in subditus nunquam agit jure belli, III. 380. male administrans an removeri a populo possit, I. 24. an ob crimina privata, *ibid.* malus si imperium teneat, an sit defectus providentiæ divinæ, *ibid.* per Principem pejerans perjurū vere reus est, 160. *Principes* pro parte testatus, pro parte intestatus decedere an possint, II. 364. 365. an valeat ejus entio sine pretio, locatio sine mercede, stipulatio sine verbis, 365. *Princeps* mortuus ab intestato, & sine hæredis, cur ejus proximis deferatur successio bonorum, vera ratio, 427. *Principum* cognati, fratres, filii, uxores, parentes subsumunt summæ potestati, 217.

*Privatus* non debet ad se rapere iudicium, quod est populi, I. 351. se obligans hosti an contra rempublicam faciat, IV. 420. e. 426. *Privati* an cogendi a superioribus ad implendum, quod hosti promiserunt, 422. e. 428. pæctis cum hoste obligantur, & quo sensu etiam piratis, & latronibus obligentur, 420. e. 425. quatenus capta sua faciant, 390. de bello captis quando hosti, quando civi-



- tati teneantur, 290. *seq.* *Privatis* bellum gerere contra quos liceat, I. 330. defendere fe contra magistratus licet in ultima neceffitate, 340. *Privatis* Christianis an liceat punire maleficos, III. 284. *Privatorum* pacta cum hoftibus quæ irrita, IV. 421. c. 427. *Privata* quæ dicantur, I. 173. *Privata* caufa cum publica in bello conjungi poteft, 169. *seq.* *Privatæ* interfectionis exempla, III. 275. *c.* *Privatus* quo cafu contra principem extraneum jus fuum vindicare poffit, I. 355. cur in ufurpatorem judicium fibi fumere nequeat, 387. *Privatorum* non eſt judicium, quid ad finem univerſalem pertineat, 362. *Privato* qua tali nihil in hoſtem licet, IV. 292. 293. *Privati* quibus lege conſeſſum eſt juſ interſcendi certum genus hominum, verum juſ habent id faciendi, non ſaltem impunes ſunt, III. 357. *Privata* auctoritate juſ fuum vindicare quis poteſt vel jure, vel factio, II. 398. *Privata* vi agendi juris inſommoda, I. 363. *c.* *Privigna* jungi non licet natura, II. 287. nec privigno, *ibid.* *Privilegia* quomodo interpretanda, III. 203. quæ late interpretanda, IV. 387. *c.* *Privilegium* quid, III. 89. quænam *Privilegia* princeps ab antecceſſoribus conceſſa revocare poſſit, quæ non, 58. *Probatio* optima in moralibus a fine, II. 368. *s.* *Probatio* ubi deficit, res manet in ſtatu quo, II. 184. *c.* *Probus Imp.* ſub eo Senatus auctoritas, I. 271. *▲* *Probus* Latinis quis, P. 41. *Proborum* bona exiſtimatio de iis, qui juſtitiam colunt, inſignem in republica effectum habet, 73. *c.* *PROCULI* L. 7. §. 1. *ff. empt.* 63 poſſit reſponſum explicatur, I. 323. *c.* *Proculiani* qui, II. 511. 515. *c.* *Procurator* quid diſſerat a nuncio, 645. *s.* *PROCURATOR* latro, III. 379. *c.* quod *Prodeſt tibi, ſibi non nocet, aquitatem* permittere, L. 2. §. 5. *ff. aq. pl.* explicatur, II. 101. *Prodigis* pœna olim irrogata, III. 523. *n.* *c.* *Prodigus* qua talis puniri nequit, III. 360. *Prodigo* quibus bonis interdiceba-

- tur jure Rom. II. 423. *Proditores* olim inſepulci abjeſti, III. 248. *Prodigia* maris quorum ſint, II. 123. *c.* *Prodigia* quid, & quid ibi jura, II. 121. *Prohibere* qui debet, nec prohibet, damni tenetur, III. 181. *seq.* *Prohibita* non ſemper etiam irrita, II. 218. *Prohibitis* in dubio potior juſſione, III. 147. vim ſuam exerit per pœnam, II. 218. quæ pœnam adjunctam habet, potior ea, quæ non habet, III. 147. *Promiſſio* non omnis tollit ſummum imperium, I. 196. ut valeat, acceptanda, II. 592. illius acceptatio quomodo fiat, & an innotescere debeat promiſſori, ut perfectam vim habeat promiſſio, *ibid.* *Promiſſio* an revocabilis ante acceptationem? & mortuo ante acceptationem promiſſario, *ibid.* *seq.* an revocari poſſit mortuo internuncio? item mortuo tabelario, 593. per miniſtrum facta quando revocabilis *ibid.* facti alieni, quid operetur, 595. *Promiſſio* requirit uſum rationis in promittente, 587. in errore fundata quando dicatur, & quid operator, 588. rei illicitæ non valet, 590. facti, quod nunc in poteſtate promittentis non eſt, quid valeat, *ibid.* ex metu, 589. ob cauſam ante debitam, an obliget, 591. perfecta quid, & quam vim habeat, 586. *Promiſſio* & alienatio, *ibid.* *Promiſſio* ut acceptari ſemper poſſit, *est* ex jure civili, 592. omnis conditionem tacitam continet, III. 4. an eam, *ſi res, quo loco ſunt, manebant*, 144. ut implicatur, juris naturalis eſt, P. 7. II. 586. *Connanus* id negat, 583. 585. *Promiſſio* juſ dat ei, cui promittitur, I. 197. II. 586. an id juſ ad hæredem tranſeat, 593. *Promiſſio* obligat propter ſocietatem naturalem, IV. 298. an ſolus promittentis actus faciat ut obliget, II. 592. *promiſſio* quando non obliget, III. 145. *seq.* & promittentem tamen perſidum non reddat, IV. 305. an omnis non obliget, quæ promiſſori nocet, III. 146. ut non obliget, juſ civile poteſt effecere, II. 589. vim accipit ſi res promiſſa ſit in jure promittentis, 590. ſi non eſt, promiſſio cenſetur eſſe conditionata, *ibid.* *Promiſſio* ex animo deliberato, ſed non eo, ut juſ alteri concedat, quatenus obliget, 587. non deliberato, an juſ det alteri, *ibid.* ad bellum

- tere verum non est, 609. item ea non servanda esse, quæ promissori plus noceant, quam alteri prosint, pugnat cum ratione, & æquitate, *ibid.* Promissa vi, & metu extorta an valeant jure naturæ, 625. *seqq.* 653. (*vide* Metus. Vis illicita.) ex tali promisso obligatur promissor ad præstandum; ex vi agit ad reparationem damni sibi dati, IV. 310. Promissis nunquam tacite conditiones insunt, nisi quæ ex ipsa rei natura sequantur, III. 23. Promisso per litteras facto, negotium dijudicandum est ex legibus loci, ubi acceptans moratur, II. 618. Promissa sua quomodo interpretanda, III. 149. Promissum principis non derogat ejus potestati, I. 307
- Promittendi* modus quæ, II. 591. Promittens metu an teneatur, 589. Promittens captivus an possit, se non pugnatum contra hostem patriæ, ut liberetur, IV. 421. 422
- c. Promittentis, & eogenis actus confundit Grotius, II. 630. si tertius, cui promittitur, postea acceptat promissum annuente promissore, quomodo valeat negotium, 649. Promittere nemo potest, alium daturum, *ibid.* excipiuntur casus, 649. 650. Promittere princeps etiam sine causa potest, & tamen promisso stare tenetur, 612
- c. *Propagationis* negotium naturæ facit unum ex mare, & fœmina, II. 275. Propagationem non tantum singulorum, sed & familiarum, intendit natura, 276
- c. *PROPRÏETAS* de suffragiis per tabellas, II. 319. de manibus, III. 251
- Propbetarum* dicta de pace sub Evangelio quem sensum habeant, I. 95
- Proportio* arithmetica, & geometrica, an proprie distinguant justitiam expleticam, & attributicem, I. 6. harmonica Bodini nulla, III. 297
- s. *Proportio* arithmetica, & geometrica quid Grotio, & Aristoteli significant, I. 35. ille merito hanc distinctionem a jure nat. removet, *ibid.* Proportionum in jure nullus usus, 38. III. 334
- Propositi*, impetûs, & casus distinctio, IV. 189
- Propria* sunt occupatione quæ in prima divisione divisa non sunt, II. 58. Proprium servus an habere possit, IV. 250. *seqq.*
- c. Proprium quando quid cuique factum juxta Grotium, I. 45. *Proprii homines* qui vocentur, II. 508
- Proprietas* non acquiritur solo actu animi, II. 57. cessat in ultima necessitate, 59. ejus vice antea communis usus universalis juris fuit, 54. Proprietatis exordium, 53. *seqq.*
- c. Proprietas in quibus rebus alii competere possit, alii usus, II. 141
- Profelytus*, I. 19
- c. Profelytorum apud Judæos origo explicatur, I. 66. 67. differentia inter profelytos justitiz, & indigenas, 67. Profelyti justitiz, & domicilii, 71
- Προφύλαξις* III. 95
- c. *Προφύλαξις* qualis admittatur Jure Romano, III. 370
- Protectoris* jus non aufert, aut minuit summum imperium ei, in quo est, I. 205
- c. Protectionis jus ubi locum habeat, I. 321
- Protestatio* de jure facit, ne res ob metum non recuperandi censeatur derelicta, II. 166
- c. *Proverb. XXIV. 11.* verba, *eripe raptos ad mortem*, explicantur, I. 111
- Providentia* divina, remedium adversus metus incertos, II. 18
- c. absque Providentia jus naturæ concipi nequit, P. 55
- Provincia* Romanæ non sunt civitates, I. 174. populi in Provinciæ formam redacti quale jus habuerint, II. 125
- c. Provincie plures si non vera unitate junganter, sed saltem ut habeant communem regem, commune concilium, quid juris, II. 146. Provincia ab hoste occupata quo casu jure postliminii redeat, vel recipiatur, quo non, IV. 156. *seqq.* & quid juris circa actus victoris medii temporis, 157. Provincie Romanorum, *vide* Redigere.
- Provisi*, & *improvisi* distinctio, IV. 188. *seqq.*
- Provocatio* non datur ab arbitris lectis inter summas potestates, IV. 339 differt ab appellatione, II. 173. per supplicationem, *ibid.* ut ab aliquo nulla ratione possit provocari, cum persona subditi pugnat, *ibid.*
- Proximus* quis in lege Hebræa? & quis in Evangelica, I. 99. *seqq.* quis in materia favorabili, II. 391
- c. Proximus

- c. Proximus duplici sensu, I. 251  
*Pudentia*, virtus imperantis, III. 544  
*Psalms* II. Iositarie de Christo agit, I. 118  
*Psalmi*, in sacris literis quid, III. 5  
*Psalmi*, III. 11  
*Proleptis* subditum se fecit filio, I. 33  
*c. Pubertas*, & *impubertas*, II. 336  
*Publicum* quid, I. 160. sumitur interdum pro eo, quod est commune, II. 62. frequentius autem distinguitur, 122. alienari a privato non potest, 344. Publica non sunt singulorum capientium in bello, sed publico cedunt, IV. 46. *seq.* subditi, qui aliquid contra inducias faciunt eo tempore quo nondum sunt publicæ, non tenentur, 385. Publica utilitas ad alienanda, &c. *vide* Utilitas publica.  
 c. Publicum onus dicitur in patrimonio populi, I. 286. Publica Jctis Rom. quædam jure gentium, quædam jure populi, II. 102. Publicas jure gentium res sub communibus Jcti Romani comprehenderunt, 147  
 c. *Publicano* solvunt subditi ex lege superioris, non vi contractus, quem is cum principe fecit, III. 79  
*Pudicitia* vitæ æquiparatur, I. 85. II. 8. etiam in hoste servari debet jure gent. III. 671. Pudicitie conservandæ causâ interfectio licita, II. 8  
 c. Pudicitia duplex, animi, & corporis, II. 31. huic vim inferentem occidere licet, *ibid.* *seq.* non vero perpetrato facinore, *ibid.*  
*Pudor* quid, ubi de jure agitur, IV. 171. c. 128  
 c. per Pudorem quid Grotius intelligat, P. 52. Pudor, & Jus naturæ, synonyma in Jure Romano, II. 297. Pudor naturalis inest membris generandi causâ conditis, 275  
 c. *Puella* vi stuprata, *vide* Virgo. Pudicitia. Puellam *Lotharingianam* cui Angli crederent, III. 590  
*Pueri* ob ætatem in bello liberi a cæde, IV. 197. ratione uti quando incipiant, II. 587. Pueris nemo mentitur, & quare, III. 559. Pueri, id est, servi, IV. 249  
 a. *Pufendorfii* principium socialitatis, P. 49. confectum regnum patrimoniale excrevit, I. 287. regulæ de

- interpretatione nullo modo applicari possunt ad pacta dubia, III. 178  
*Pugna* inutiles serio præcavendæ, IV. 206. *Pugnare* in hostem qui miles non sit, quo jure veterum, 289  
*Punium* in moralibus non invenitur sine quadam latitudine, II. 6  
*Punici* belli secundi controversia, III. 184  
 c. Punici belli primi, & secundi, causæ iustificæ, & suasoriæ, II. 20. secundi iusticia a parte Romanorum, III. 128. 129. 160. 161. 197. 481  
*Puniri* an possint qui in falsos Deos impie agunt, III. 319. Punitive exemplaris, 273. Puniri sepe potentiores, non quia æquum est, sed quia hoc ipsis expedit, IV. 74  
 c. Punienti licentiam Deus nullo edicto repressit, I. 129. jus non competit privato, sed soli magistratui, III. 331. 335. potestas non sublatâ per Evangelium, 349. *Puniri* suo merito quid sit, 335. quales actus nequeant, & cur, 358. 359. potest etiam qui damni, vel injuriæ factæ causâ est, 411. *Punire* Deus pro lubitu nequit, 317. par parem naturâ nequit si superior adest, *ib.* Punitorum se parentes in subole, quo sensu Deus *Dent. V.* minetur, 445. Punitorum civitatum exempla, 442. *Vide* Poena.  
*Pupillus* ex commodato tenetur in quantum locupletior, II. 560. capax domini ex jure gentium. *vide* Dominium.  
 Pupillus in tutorem jus habet exigendi exactam diligentiam, III. 182  
 c. Pupillus ex pacto suo non obligatur, II. 237. Pupillorum promissa jure nat. sunt irrita, 617. quid juris sit circa eorum delicta, 237. an teneantur ex culpa, *ibid.* Pupillus jure nat. domini, eiusque exercitii partis est capax, non administrationis, 238  
 c. *Pueri* locus quare dicitur, IV. 9  
 c. a *PUTRO* (*Parjūm*) de bello scripti, P. 82  
 c. *ПУКЛОН* nil iustum, vel iniustum, P. 34. ejus secta, 87  
*ПУГНАСОВА* philosophia ab Hebræis, II. 17. *π.* Pythagorei imitatores Essenorum, 541. arboreæ frugiferam ventant excindere, IV. 220. Pythagoristæ, II. 54. *π.*  
 c. Pythagoras an apud Judæos institutus, I.

I. 132. quo sensu discipulis suis juramentum dissuadebat, III. 47. de lege naturæ, P. 18. 19. *Pythagoræ* ex quo principio bella fugiebant, 550

## Q.

**Q**UASTORUM apud Romanos officium, IV. 62

*Quæstus* ex sola temporum infelicitate indigenus homine Christiano, IV. 291

c. *Quæstus* ex re hostili unde oriatur, IV. 295. 296

c. *Qualitas* moralis perfecta, & imperfecta Grotio quid, I. 26. 30. 34. 35

c. *Quantitas* rerum quot modis exquiratur, II. 702. æque, ac res, in dominio est, 582

c. *Quasi-Contrahens* an oriatur ex conventionem a lege præsumta, vel ficta, II. 580. quænam obligatio inde descendat, 596

c. *Quasi-Delictum* quid, III. 288. quid JC-tis Romanis, II. 597. obligatio inde oriunda, 596

QUINTII Consulis salubre mendacium, III. 571

c. QUINCTILIANUS: cur animalia irrationabilia vocentur, P. 46. contra Legatorum impunitatem, I. 236. pauperi quidquid aufertur, magni esse, II. 41. de fame, 98. quo sensu commendat jus testandi, 365. de forma loquendi, 598. e duobus malis quale eligendum, III. 493. de mendacio boni viri, 592

*Quiritari* unde dictum,

*Quirites* Byzantini, II. 531

## R.

**R**A-ASAR: de Adamo imbutio lege naturali, P. 36

RABIRII factum, IV. 412

c. RABARA profelytha justitiæ facta, III. 26

*Rami* olivarum, IV. 435

*Rapere* hosti omnia licet jure gentium, IV. 1. quæ bellum alere possunt justitia interna, sed sub onere restituendi quod plus est, 291. quæ subditis hostium eri-

piuntur, hosti erepta censetur, 27. res aliis injuste ereptæ restituenda etiam ab iis, qui eas istis justo modo eripuerunt, 272. an cum interfectione captoris possint repeti, II. 12. rem vi ereptam an is, cui erepta est, ab eo, qui ipsam emit, pecuniâ redimere cogatur, an gratis possit accipere, IV. 274. adversus *Rapinas* violentas lex vetus naturæ data, I. 86. *Raptor* in quantum tenetur naturaliter, III. 183. ex facto militum qui res amicorum rapuerunt, in quantum reges, sive magistratus teneantur, 185. *Vide* Capere. Hostis.

*Ratam* rem haberi, qualis obligatio, III. 91. *seq.* Ratiabitione summa potestas quomodo obligetur, IV. 409

*Ratio*, juris fundamentum, I. 11. adæquata quæ, III. 141. sæpe consideranda secundum potentiam, non secundum existentiam, 144. Ratio legis non plane idem cum mente, 134. adæquata quid operetur, *ibid.* recta, I. 77. non omnem vim prohibet, *ibid.* Rationis usum qui habent, eis libera debet utilium esse, & inutilium electio, III. 458. Ratione omnino destituti populi dominium non habent, sed tales non inveniuntur, III. 457. Rationis identitas, quando inducat extensivam interpretationem, 141

c. Rationis humanæ præcipuum in quo consistat, P. 45. Ratio humana omnino sufficit juri universali cognoscendo, 59. recta Grotio quid, I. 41. 118. 121. Ratio male inter conjecturas refertur, III. 156

RATIS mors, III. 248

*Rebelligus* subditis fides servanda, si ut talibus ipsis data sit, IV. 301. c. 311

c. *Rebus* ablatis non extantibus dominus non potest actione reali agere, sed personali, II. 568. 573. *Rebus sic stantibus* clausula explicatur, III. 83. *seq.* ejusque effectus, 85. *seq.* præcipue in obligatione subditorum, 86

*Recepti*, IV. 112. receptos in prælio hostes interficere injustum est, 202. *seq.* *Receptum* qui præstat, tenetur de damno facto, III. 151

c. *Recipiatorum* apud Romanos officium, I. 124

*Redhorij* officium magis circa totum, quam circa

- circa partes versatur, III. §21. ad Rectorem regula non pertinet, qua laudabilius dicitur occidi, quam occidere, II. 8. a Rectore populi aliqui iustitium non vehementer exigunt, & quare, P. 12. Rectores aliorum in crimen ex duabus rebus maxime veniunt, patientia & receptu, III. 409
- e. Rectores populorum cur non nisi naturæ jure obligentur, P. 12
- c. *Restum* Grotio quid, I. 26. 34. 40
- Recuperatio*, iusta belli causa, II. 4. Recuperatorum munus apud Romanos, I. 207
- e. *Recuperatio* non est ipsa belli iusta causa, sed eam supponit, II. 25. 26
- Redemptio* captivorum, belli commercium, IV. 381. Redemptionis pretium quantum apud Græcos, & vulgo, 253. quo casu debeatur, vel non debeatur mortuo captivo, 191. an in alium jus exigendi ejus possit transferri, 390. an ad ejusmodi pretium captivus pecunia uti possit, quam etiam secum habuit, 391.
- Redempti* ex captivitate redemptori quomodo teneantur 117. c. 160. servire coguntur redemptori, donec pretium restituant, lege Attica, & Romana, 117. n. Redimi captivos, & servos factos, 200
- e. *Redemptio* captivorum pie, non ex necessitate juris nat. suscipitur IV. 404. Jure Rom. non vetita, *ibid.* Redemptionis pretium licite exigitur, 405. (vide Lytron.) & pro lubitu statui potest a victore, 260. *Redemptus* quod servire cogatur Jure Rom. redemptori ad extinctionem usque Lytri, si aliter satisfacere nequit, id nihil detrahit juri naturali, 160. 163. Redemptis postliminium est, P. 99.
- e. *Redigere in provinciam*, quid Romanis significabat, I. 255
- Redigisse* ad hostem quis dicendus, IV. 422. c. 429
- e. *Reditus* regni sunt populi, II. 357. 358. de Reditus ad usus publicos destinatis an princeps rationem reddere debeat populo, 357. 358. an, & quos alienare possit, *ibid.* an reditus mensæ, & quos, *ibid.* Reditus ærariorum, & fisci qui, 359. Reditus annuus præscribi potest jure civili, 199. Vide Fructus.
- g. *Reductivæ* quando quid fiat juris naturalis, juxta Grotium, I. 120
- e. *Reformandi* jus quomodo, & contra quos concessum imperio civili per Pacem Of. nabr. IV. 15
- c. *Regalia* majora, & minora, quid, II. 346. quo pacto utraque alienari possint, *ibid.* minora acquiri possunt, 197
- c. *Regere* nescis gens an deat, I. 262. Regendi jus an semper subditum sit iudicio populi, 258
- Regimen* non omne ejus causa, qui regitur, I. 184
- c. *Regiminis* forma est species saltem accidentalitatis, & mutari potest salva civitate, II. 544
- Regiones* non aptius distinguuntur, quam eo, quod non facile transiri potest, II. 131. Regionum nomina quomodo accipiendi in dubio de conditionibus pacis, IV. 329. c. 329
- c. *Regnandi* onus quantum, II. 186
- Regnum* quomodo dividitur, & quo effectu, II. 526. patrimoniale, si sit individuum, debetur maximo natu, 379. 390. a populo delatum est hereditas separata a cetera hereditate, 383. Regnum abdicari an possit pro liberis, 388. pro delicto ex quibus causis habeatur, *ibid.* hereditarium non illud tantum dicitur, quod est in patrimonio, sed & illud, quod consensu populi ad aliquem delatum est, ut sit ejus summo jure 378. Laconicum, I. 200. patrimoniale quando fiat, 189. differt ab aliis patrimonialibus bonis, II. 387. dividi potest, cum jure hereditatis adiri debet, *ibid.* nisi aliud expresse cautum sit, 379. in regnis patrimonialibus rex alienare potest imperium, IV. 324. *Regni*, & principatus voces, significatu proprio, & improprio, I. 187. pleni, sive absoluti exempla, 179. a populo delati successor non tenetur ad opera hereditaria, II. 383. *Regna*, quæ regem unum habent, non vere unita, 526. media inter absolutum, & Laconicum, I. 200. seq. a populo delata, in dubio individua, II. 380. a populo delata non deferuntur ad eos, qui a primo rege non descendunt, 381. non veniunt ad naturales, nec ad adoptivos, *ibid.* a populo delata ad mares veniunt potius, quam ad feminas, *ibid.* quomodo deferantur per successiorem ab in-

testato, 377. patrimonialia pervenire possunt ad eos, qui a primo rege non descendunt, 379. Regnum Italiae, 533. Regni curatores, vide Tutores regni. Vide Imperium.

- Regnum non excludit libertatem, I. 297. nunquam in Patrimonio regis est, III. 80. Regnum affectare quid significet, I. 276. Regno constituto, an semper tamen summa potestas maneat populi, 259. Regna a populo delata cur alienari nequeant vera ratio, 300. vi quaerita cur dissolvi nequeant, vera ratio, II. 198. Regna dividi nequeunt, nisi consensu populi, 418. voluntate populi delata nullo scilicet hereditas dici possunt, 435. omnia, etiam bello quaerita, sunt indivisa, 458. 461. plura uniri possunt aut vera vocate, aut ut saltem communem habeant regem, 546. nec non dividi ita, ut quaedam indivisa maneant, 547. distinguuntur in *avita*, & *noviter quaesita*, 452. in his, non in illis patrem excludere posse filium a successione, sentit H. COCCATIO, *ibid.* in neutris, Sam. COCCATIO, *ibid.* Regna censita summo gaudent Imperio, I. 326. cur invidiosum hoc nomen, *ibid.* Regna feudalia summam habent potestatem, 127. eorum origo, *ibid.* Regnorum origo, II. 439. Regni bona distinguenda a redivisibus, 357. 358. Regnorum in patrimonialia, & usufructuaria, distinctio I. 280. hujus distinctio variis effectibus juxta Grotium enumerantur. *ibid.* quo sensu admitti possit, quod non, 287. patrimonialia dari, negatur absolute ab H. COCCATIO, *ibid.* *segg.* conceditur a Sam. COCCATIO intuitu populi victoris, non veto intuitu regis, 289. eaque ab arbitrio hujus populi dependent, II. 330. suntque pari regni vincentis, I. 107. Regnorum successio, vide Successio.

Regula, secundum naturam esse, ut quae sequuntur incommoda, & commoda sequantur, quomodo intelligenda, II. 476. Regula de eo, quod licet in bello, III. 555. *segg.* Super deliberationibus politiciis, 107. *segg.*

Regulus in carcerem quare debuerit redire, III. 17. an redeundo gloriosum tantum fecerit, IV. 431. Senatorem se negat, 323. Reguli historici, III. 36. fidem hosti datum jure servavit, II. 626 627

Relatum in referente, IV. 329 c. 359 c. Relegatus perpetuo, domicilium non amittit, I. 234

Religio quae sensu juris gentium, III. 309. Christiana, qua talis proprie, naturalibus argumentis non nititur, 213. *segg.* Religio habet suos speciales effectus in societate humana, 306. avita victis, nisi persuasus, non eripienda, IV. 267. an iusta vi induci possit, III. 313. *segg.* exemplum Christi venditores e templo ejicientis quomodo accipiendum, 460. docentes eam iuste nequeant puniri, 315. falsa si exerceatur severe, in paganis & Deus, aliquo modo remuneratur, 319. an ob eam bello peti quis possit, 305. naturalis, & primæva, in quibus consistit, 308. 313. sua cuique optima, videtur, 312. *segg.* unde nec ob id cuiquam vis est infrendenda, etsi falsa esse possit demonstrari, 316. vera, omniumque ætatum communis quibus partibus absolvatur, 308. eam ac victi impediunt, victori providere licet, IV. 267. Religionis curam quare Aristoteles præcipuam esse in republica voluerit, III. 307. cuius neglectus cur puniri possit, 310. Religioni si quæ indirecte nocent, ad ea committenda non ius quodvis sufficit, 100. *segg.* quæ contra religionem errantur excusabiles, & quare, 301. Religionis publicæ status apud Hebræos a rege pendebat, I. 340. Religionis ius ad societatem humanam, III. 306. Religionem multi affectu, non iudicio sequuntur, 316

- Religio quid, III. 385. non est medium inter superstitionem, & impietatem, P. 92. crimina in eam commissa gravia sine vindicari possunt a magistratu, III. 384. non ab aliis, 385. Religionis conservandæ causa subditi licite sedera contrahere possunt, 125. Religionem victor suam religioni victorum surrogare jure potest, IV. 126. non successit, 17. Religionis abusus tollendi potestas qualis competat Imperio civili per pacem Osabr. 15. Religio Christiana cur vi, & poenis obrudi gentibus nequeat, vera rationes, III. 397. *Religione liberare locum*, quid significabat apud veteres, IV. 10

Religiosa belli jure destruantur, IV. 4.

Religiosa loca hominibus religiosa non sunt, C G G G 2 1.

5. Religiosis locis parcendum in bello, 228
- c. Religiosum in iurejurando quid intelligatur, III. 19. Religiosa affirmatio, *vide* de Iusiurandum. Religiosæ res quænam, & cur nullius dicantur, IV. 21. *sequ.*
- d. Relocatio, quod in ea tacite renovatum intelligatur p. ctum, id ex mero iure civili est, III. 124
- e. Remissio juris sui etiam Jure Rom. laudata l. 147. potest in vitium degenerare, *ibid.* non sequitur ex longæva inactione, II. 184. Remittere jus suum dominus potest, non rex, 181
- Renunciatio de regno an noceat liberis natis, & an nascituris, II. 388. *vide* Abdicare.
- ad Reparationem damni ut jus sit, requiritur jus proprium, III. 182
- e. Reparationis obligatio oritur ex duplici capite, II. 596. Reparandi injuriam necessitas quoties hominibus incumbat, 21. lege naturæ injecta remitti nequit, III. 354. Reparatio injuriæ, c. talio, unicuique poenarum finis, 336. 338. quomodo fiat, 332. fit vel per idem, vel per tantundem, II. 566. ad juris nostri reparationem quid licitum sit, quid non, III. 579
- Repetitio rerum, III. 639. repeti nequeunt jure gentium, quæ bello solenni sunt erepta, 184. si res bello repetuntur, post indictionem ejus tempus postulat, 643. non repetere, aliud, quam dare, 7
- Representatio apud Hebræos, II. 373. Representatio Germanis sero cognita, 391. in dubio admittenda, *ibid.* non surrogat in privilegium, quod sexus, aut ætatis erat proprium, 382. 391
- e. Representandi jus in descendens unde oritur, II. 403. principia Grotiana exponuntur, & refelluntur, 412. vera suppeditantur, *ibid.* in regnorum successione quatenus admitti possit, 443. in limite transverso, cognitum non fuit in jure antiquo Romanorum, 464
- Repressalia quid, III. 622. rectius Repressalia, 619. n. earum jus, II. 369. III. 622. earum facultas impetrari a principe solet, 624. Repressaliis qui culpa sua evasum dederunt, tenentur eos, qui damnnum passi sunt, indemnes præ-

stare, *ibid.* obnoxii qui sint, 623. non subsumunt Legati, & res eorum, 624. immo subsumunt, c. 632. eximi lege civili solent mulieres, infantes, res studiorum, aut ad nundinas missæ, 624. non eximuntur, c. 632. Repressalium jura alia sunt juris gentium, alia juris civilis, 624

c. Repressalia quid, III. 626. ad quam belli speciem relate a Grotio, l. 126. eodem jure licite sunt, quo bellum, l. e. jure nat. III. 627. quid differant a bello, *ibid.* quid requiratur ad id, ut iustæ sint, *ibid.* sunt veræ pignorationes, 626. male definite a Turbomaniano, 628. male comparantur cum seditione, *ibid.* jussu publico fieri debent, 630 633. quando fieri possint, *ibid.* Repressalium jus bene distinguendum a jure capiendi res hostiles ex consensu superioris, IV. 296

c. Repudium an invito mitti possit, II. 254. modus, 266

Repugnantia casus emergentis cum voluntate quomodo intelligenda, III. 144

f. Repugnantia si invenitur in eadem lege, in eodem contractu, testamento, &c. neutra dispositio valet, III. 153

Res repetita quid significet, III. 639. Res rapere, quid veteribus Latinis, 656. Res reddere pro quavis satisfactione, *ibid.* possunt capi, etiam in compensationem debiti in bello subnascentis, 556. IV. 237. hostium perdere, quousque liceat iusticiâ internâ, 219. amicorum, quæ repertiuntur in navibus hostium, an belli jure acquirantur, 29. Res, & modus, circa imperium distinguuntur, l. 189. Res non perductæ intra præsidia dominium non mutant, 28. 121. Res non obligat, nisi aliena, II. 463. aliena possidentem ad id obligat, ut eum domino reddat, 558. captivi alienata a Domino, an reperti postliminio queat a possessoribus, IV. 114. civium bello amissas, civitas tenetur restaurare, si ob delictum civitatis capta fuerint, 325. an Res civium, quas gentium jure habent, eia sine causâ, & compensatione, possint auferri jure supereminens dominii, 326. quæ hostium non sunt, etiam intra præsidium eorum venerint, ipsorum non fiunt, 29. 48. incorporales quomodo teneantur in bello, *vide* Incorporalia. mo-

bilibus

- biles captæ quando intelligantur, 28. alio modo a singulis capiuntur, alio ab universis, 18. postliminio non acquiritur, 120. singulorum non solum expletrix iustitia dijudicatur, I. 7. subdico- rum hostium acquiri nequeunt poenæ nomine, ut crimen sit alienum, IV. 2. 7. concedi possunt a Magistratu jure supereminentis domini ad recuperandam pacem, sed sub damni restituendi condi- tione, 125. obligantur jure gentium ex facto regis, aut supremi magistratus, 126. quæ usu pereunt, earum rerum usufructus non est, est tamen id jus aestima- bile, II. 667. utiles ad bellum, postlimi- nio recuperantur etiam mobiles, IV. 120. Rebus ad bellum non facientibus parcen- dum, 225. Rerum defensio an jus det occi- dendum, II. 12. Rerum servandarum causa vis per evangelium an, & quatenus li- cita, 15
- Res sacræ, in iis tres actus distinguendi, I. 248. notatur Grotius negans, eas re- vera eripi humanis vîbus, 249. Res nul- lius, vide Nullius.
- Rescissoria* actio ex postliminio apud Roma- nos, IV. 117
- *Reservationes mentales* quoties prohibet, III. 616. in causis religionis improbi- sum, 22. nullum jus tribuunt ei, qui iis utitur, II. 180
- Resistere* an liceat superiori in summa ne- cessitate, I. 141. *seq.* Resistendi jus promiscuum iis, qui faciunt injuriam, est a natura, 76. 311. sublatum per socie- tatem civilem, 311. 351. lex de non resi- stendo Magistratui pendet ab iis, qui se primum in societatem civilem consoci- runt, 341. Resistencia oblatina non sufficit ad jus internum occidendi resi- stentem, IV. 203. III. c. 683. 684. Re- sistencia aliqua in delatione imperii re- servari interdum solet, I. 351
- Resistit quo jure non possit summæ pote- stati, P. 86. legem de non resistendo Deus non probavit ut humanam, & humano modo, I. 367
- Res publica* non tenetur ex facto subditi, III. 409. Rempublicam sine injuria geri non posse, vulgati vox, P. 2. Reip- forma, vide Status. Reip. bonum an no- stri tantum causa desideremus, II. 10. Reip. forma mutata apud victos, & an recte, IV. 265

- Reipublicæ forma, summæ potestas, I. 276. Salus, est ultimus imperii finis, IV. 18
- Restituere* qui teneantur faciendo, an non faciendo, III. 181. Restitutum debitum ex quo jure oriatur, *ibid.* *seq.* ut restitui quid debeat, sine dolo culpa sola suffi- cit, IV. 76
- Restituendi rem alienam dominæ neces- sitas Grotio ex falsissimis otitur prin- cipiis, II. 459. *seqq.* verum & simplicissimum principium, 576
- Restitutio* quas actiones producat in foro, II. 3. *seq.* rerum captarum in justo bello, an ab iis possit exigi, qui eas iusto titulo possident, IV. 176 274 & quon- diu, 275. damni in justo bello illati a quo fieri debeat, 171. earum rerum, quas necessitas communes nobis fecit, fieri debet necessitate sublata, II. 61. promissa in conditionibus pacis, si qua necessitate fieri nequeat, an propterea pax censeatur rupta, aut quid agendum, IV. 334. non pertinet ad eos, qui se spon- te parti alicui subjecere durante bello, 327. non debetur ex bello justo ob vi- tiolam intentionem, III. 463. rerum cap- tarum in bello, in jure dubio quomodo interpretanda, IV. 275. eorum, quæ hos- ti iniuste tenenti erepta sunt, 272. Re- stitutionem qui debeant in solidum, vel ex parte, III. 182. IV. 175. *seq.* Resti- tutionis obligatio ex bello injusto, IV. 175. *Restitutio in integrum* non est ex jure naturali, II. 457. fed civili, III. 49. eo an ad regem pertineat qua- lis, *ibid.* pertinet ad actus ejus privatos si velit, 50. *seq.*
- Restitutio juris læsi ubi fieri nequit, qua- lis reparatio obtineat, P. 51. Restitutio- nem alieni unde Grotius deducit, 87. Restitutio damni dati quomodo fiat, III. 318. ex causa amicitiae, quantum differ- rat ab ea, quæ fit ex causa pacis, IV. 240. circa eam regulæ, 142. rei bello captæ, & venditæ, cujus sit periculo pace facta, 141. & an etiam ad fructus medii temporis extendatur, *ibid.* ad eam quando demum teneatur bellum injustum gerens, 181. *Restitutio omnis in integrum* beneficia an competant tegi, principia Grotii, H. & Sam. COCCETORUM, III. 58. *seqq.* 67. Restitutio in integrum ex causa enormis læsionis Digestorum ju-



re jam obtiduit, II. 729. Restitutiones ob lubricum ætatis, & ob lesionem enormem, jura naturæ cognita non sunt,

III. 68

*Resurrectionis* spes an causa sepellendi, III.

241

*Retentio* rei promissæ ex parte ejus, cui promissa est, sufficit ad significandum consensum, II. 195

c. Retentionis jus distinctum a compensatione, IV. 127. rei alienæ pro re nostra, *ibid.* pro debito ex contractu, 118.

*Reverentia* debetur parentibus maxima in iis rebus, quæ ad totam pertinent familiam, II. 207. Reverentiæ officium non facit, ut nullus sit actus, qui ei repugnat, *ibid.*

c. Reverentia sola non pugnat cum matrimonio, II. 297. 298. 100. parentibus, & magistratui debita in quo differant,

279

*Revocatio* promissionis, *vide* Promissio.

*Reum* judici eximens crimen committit,

III. 512

a. Reus criminis recipi potest, at non defendi, III. 610. ab hoste in occupatis locis damnatus conveniri potest in territorio hostili, non vero in nostro, & confederato,

IV. 114

*Rex* unus esse potest plurium regnorum distinctorum, I. 174. an se adversus contractum restituere possit, III. 50. *seq.* an juramento teneatur, 51. actus suos privatos a legē potest eximere, 50. subdito suum auferens debet compensationem facere ex communi, 51. populum, aut successores non obligat in infinitum, 54.

57. & quatenus obliget, *ibid.* stipendia non solvens tenetur vicinis de damnis datis, IV. 284. minor an pacem facere possit, 121. c. 146. an captivus, 121. c. 147. an exul, 121. c. 147. privatus si vi legis commissoria, I. 351. partem populi alienare non potest, II. 140. hostis totius populi, regnum amittit; & quomodo hoc capiendum, I. 350. *seq.* regno pulsus jus habet ex fœdere, III. 140. subditis jus suum auferre potest in personam, & ex vi domini supereminens, 51. imperium derelinquens privatus fit,

I. 350. Rex quid in fœderibus significet, III. 140. imperans non videtur uni populo in exitum ejus ferri animo hostili,

I. 350. *seq.* an vi polli, & supplicio af-

fici possit, & a quo, *ibid.* potest, si regnum alii tradere moliar, *ibid.* absolutus, 179. electivus similis usufructuario, 189. impius etiam amandus, 89. *seq.* injustus non facit ut nulla sit res publica, III. 614. limitata potestate imperans damni tenetur, si jos subito sine causa auferat, *vide* Subditus. tenetur populo ad exercendum per se summum imperium, II. 341. precario non habet jos summi imperii, I. 189. *seq.* pupillus si quos fecit contractus, an possit rescindere per restitutionis beneficium, III. 49. *seq.* jos habet, sed non ejus usum, I. 212. pacem contractu facere non potest, IV. 121. (*vide* Pax). Rex usufructuarius, II. 140. quæ in Regis personam committuntur, facile, ac libenter debet condonare, III. 505. Regis vita ante omnium aliorum defenditur, 666. Rex temere bellum suscipiens ad restitutionem subditis tenetur, 511. regno ejectus an jus legendi habeat, 204. jus Regis apud Sanelem, I. 131.

Regis persona inviolabilis, 341. Regi regnum alienanti quatenus restituere liceat, 311. nihil inhonestum esse, quod fit *ut* se, vulgo dicitur, P. 2. curæ esse debet regum salus, III. 660. Regem occidere subdite non licet, 576. Reges possunt esse Christiani; & servire Christo debent quæ reges sunt, I. 89. quidam non sub-

sunt populo etiam universum summo, 179. improprie dicti, 181. non omnes constituantur a populo, 184. Reges Persarum summum imperium habebant, quædam tamen facere jure non poterant, 197.

Æthiopem, summi, adstricti promissis, *ibid.* Hebræi summum imperium habebant, 201. *seq.* nec non Orientis, Ægypti, Syri, Asiaticæ reges, *ibid.* veteres Germaniæ, & Galliæ, non habebant, *ibid.* Romani cum populo patrii summum imperium, 204. Ægypti summi adstricti promissis, 197. Reges cum acta quædam sua ab aliis expendi volunt, aut etiam rescindi, non eo participant summum imperium, 200. creduntur in dubio velles sequi successorem, qualis in usu est in suis locis, II. 178. medii debent cogere bellantes ad accipiendum equam pacem, III. 488. minores in actibus publicis cum effectu obligantur, 50. Reges etiam cum homini non obstringuntur, Deo obstringuntur, 51. tenentur ex promissis

promissio etiam causa non expressa, *ibid.* ex contractibus naturaliter, an civiliter obligentur, 42. an ex militum, aut naturarum facto teneantur, III. 184. *seq.* quomodo obligentur ex bello injusto, IV. 175. *Regum* fides pro juramento, III. 19. iudex solus Deus, L. 186. actus non sunt irriti contradictione parentum, II. 202. memoria damnata, L. 197. actus privati legibus communibus civitatis reguntur, III. 51. *seq.* non plene reguntur actus possunt irriti fieri per legem populi, 50. cura generalis pro societate humanâ, 106. res sunt regis victoris, IV. 46. inter Regem, & populum, mutua subiectio non est ordinarie, L. 187. IV. 97. Regibus captis an parcendum, 194. *seq.*

- c. Regis vox per se nullum imperii ius infert, L. 276. Rex in subditos unde oritur, 29. quomodo subdito obligetur, 107. Regis iura ex *Somuelo*, 358. 164. vera determinat *Deus*, XVII. ibid. Rex, & iudex in quo differant, 362. Rex in patria potestate privati, 11. duplici modo considerandus, ut homo, ut rex, 119. Reges cur Dii vocentur, 233. 218. nale comparantur cum Dominis, II. 314. Rex male dicitur fructuarius patrimonii populi, 361. est in regno, quod populus, ejusve magistratus in statu populari, L. 286. verus in statu Monarchico aliquando nihil suo iure agere potest, 277. Regis est regnum, non regni proprietates, 184. quæ Regis, quæ regni sunt, probe distinguenda, 285. Reges toti humano generi ad certa officia obligantur, P. 74. Regum controversias ex iure civili decidere, absurdum, 100. Rege constituto, eadem illa potestas, quam populus habuit in omnes, & singulos, non major, minorve, transit in regem, L. 292. Rex quidquid statuit, iudicio populi statueretur censetur, 294. Reges obligantur ad ea, quæ ius nature præcipit, 308. 166. Regum *ordo*, *f. præcedentia*, non nisi a tempore sumitur, nisi aliud ius rite quæsitum sit, II. 126. Rex a libero populo electus quo loco sedeat, *ibid.* & quo inferior occupans superioris regnum, *ibid.* Rex agit aut ut rex, aut ut privatus, 196. adeoque ejus actus illi qua regis, alii qua privati, III. 60. priores solo iure nature reguntur, 61.

posteriores civili, *ibid.* de regis actibus privatis *tum* circa statum hominum, *f.* ius personarum, 62. qua capti, qua patris, qua filii, qua mariti, qua agnati, 63. *tum* circa ius rerum, 64. *tum* circa obligationes personales, *f.* contractus, & quasi-contractus, 65. 66. *tum* denique circa delicta, quasi-delicta, & poenas, 65. 67. 69. Rex si ut rex iusto bello, vel extra iustum bellum aliquid coactus, vel dolo inductus promittit, restitutionem petere nequit, 67. nec minor, si ut rex contrahens læsus sit, *ibid.* si ut rex contrahat ante ætatem legibus fundamentalibus constitutum, non valet negotium, 68. si in usus publicos pecuniam sumit, & immodicas usuras promittit, ex promissu suo tenetur, 69. si ad usus privatos, remediis iuris civilis ipsi succurritur, *ibid.* Rex quid possit, quid non possit, dependet totum a forma imperii, 62. formam negotii lege civili præscriptam negligere potest quando agit ut rex, non quando ut privatus, 71. 72. Rex ut rex sine causa promittens obligatur, 71. non ut privatus, *ibid.* Regum pacta cur interpretari nequeant ex Jure Romano, 178. Rex bello sibi ut privato acquirere nihil potest, L. 296. etiam suis sumibus, vel aliorum opera bellum gerat, *ibid.* sedum fructus regni sibi acquirit, 297. Regum contractus nunquam sunt leges, III. 79. nec legibus mixti, *ibid.* Regi quid liceat circa actus successoris, *ibid.* quoad patrimonium publicum, & privatum, 80. 81. de Regum juramenti obscuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. Rex an plures simul uxores ducere possit, 63. Rex alienare nequit imperium, nec ejus partem, II. 150. nisi populus consentiat, *ibid.* exempla, *ibid.* nec infeudare, & oppignorare, 154. quosnam redditus, vel terras possit pro salario assignare, & infeudare, 156. nec aliequare regnum bello quæsitum potest, nisi consensu populi victoris, L. 298. Regis bona distinguenda a bonis regni, II. 157. 158. Rex an obligetur ex testamento antecessoris valido, 164. 165. capere an possit etiam ex invalido, *ibid.* testamentum de rebus suis prout lubet an disponere possit, *ibid.* Regi legitimum ab invasore expulso non tenentur parere subditi, L. 178. Regis *ejus* jura late exponuntur, *ibid.*

- ibid. seqq.* Rex eiectionis retinet imperii jus, [172](#), [181](#). effectus huius juris ratione tum regis, tum subditorum, tum vicinorum, *ibid.* [180](#). non dedit potest inuasiore petenti, [181](#). ejus liberi succedendi jus conservant, [417](#). Rege eiectionis respública obligatur ad debita ab illo contracta solvenda, [545](#). Reges victi, & expulsi an habeant jus Legatorum, [111](#). [213](#), [214](#). Reges temporarii vere sunt reges, [1](#), [280](#). Rex regni feudalis quando perdat regnum, [176](#). & quid juris in eum, *ibid.* Rex populo Romano iniqui fidei junctus an Romæ potuerit fieri reus violati fœderis, [322](#). *Regis Romanorum* sub Imperatore summa potestas, [252](#), [278](#). Regem Romanorum si pars una hunc, altera alium eligere vult, quid juris sit, [11](#). [221](#). *Regium nomen* cur gentes pro Deo coluerint, [1](#), [157](#). *Regis in aditu* quæ regula obtineat, [111](#). [72](#). vide Princeps.
- R. RHADAMISTI* in Mithridatem perdidit, [111](#). [154](#)
- R. Rbeda* corrente quod excidit, non habetur pro derelicto, [11](#). [159](#)
- R. Rbeni* quatuor alvei, [11](#). [158](#)
- Ripa* privatis quando cedat, [11](#). [475](#). Ripæ, cujus, Jure Rom. [472](#). cujus naturaliter [471](#)
- R. Ripæ* sunt territorium occupantis, [11](#). [144](#). in dominio vicinorum sunt, & iger est archifinus, [495](#). 500. ubi incipiant, [495](#)
- R. ROBERTUS*, quomodo prælatus sit in Sicilia Martelli filio, [11](#). [461](#)
- Roma* quondam communis patria, [11](#). [262](#)
- R. Roma* utriusque regni urbs, [1](#), [351](#). subfuit Carolo M. etiam cum nondum Imperator esset, [11](#). [555](#). Romæ perditæ causa, [111](#). [477](#). Romæ urbis nomen latinum, & Deus tutelaris ne vulgaretur, cur tantopere solliciti fuerunt, Romani, [11](#). [23](#)
- Romani* cur stipulationibus plus tribuant, quam pactis, [11](#). [587](#). asperi in victoria, [11](#). [196](#). veteres dolis abstinebant, [111](#). [176](#). ubi vindicant, quæ hostis hætorum aliis eriperat, [11](#). [30](#). duri in captivos populares, [390](#). eorum instituta ad res bellicæ directæ, *ibid.* Romani cives Antonini constitutione effecti quid juris habuerint, [11](#). [530](#). [11](#). [260](#). dictatores quale imperium habuerint, [1](#). [189](#). reges an absolute imperaverint,
- [201](#). *Romanorum* jus in liberos, [11](#). [203](#). controversia cum Latinis, & alia de duratione fœderis, [111](#). [117](#). *seqq.* jus de postliminio, [11](#). [116](#). [117](#). [118](#). mos de agris captis, [33](#). & circa prædam, [36](#). jus pro his, qui postliminio redierunt, [157](#). status tempore interregni, & primum Coss. ex Democratia, & Aristocratia mixtus, [1](#), [204](#). Sub Confusibus popularis, [200](#). [204](#). sub Augusto herilis, [177](#). Romanorum lex circa res captas, [11](#). [239](#). mos circa reges captos, [194](#). *seqq.* *Romanum Imperium* a posterioribus scriptoribus Romania vocatum, [111](#). [458](#). divisum in Orientale, & Occidentale, [11](#). [199](#). quæ ejus quondam fuerit, cujus nunc sint, [11](#). [127](#). *Romani Imperatoris* eligendi jus ad quem pertinuit, *ibid.* electio facta a Legionibus an rata fuit per se, *ibid.* Vide *Imperium Populus*.
- R. Romani* primi quantum nature juri tribuerint, [11](#). [36](#). eorum justitia in suscipiendis bellis, [26](#). cur reliquas gentes barbaros vocarunt, [92](#). eorum mos fuit, assistere suis funtibus, [1](#), [125](#). per quos sacra fieri curabant, [219](#). liberâ republicâ incolumes esse nequiere, [262](#). non possunt dici invasores Judææ, [388](#). Romanis, præter naturale, jus gentium cognicum non fuit, [111](#). [628](#). *Romana respublica* non erat mixta, [1](#), [378](#). *Romanorum Imperium* non tenent Germaniæ reges ex concessione populi Romani, sed jure victoriæ, [11](#). [548](#). *seqq.* *Romanus Populus* quatenus dici potest desisse, [551](#). quo tempore electio Imperatoris ad eum pertinebat, *ibid.* [552](#)
- R. Romana ecclesia* male sibi arrogat titulum Catholicæ, [111](#). [399](#). ipso jure est hæretica, [400](#). non fuit primaria, *ibid.*
- R. ROMULUS* sub eo fuit status mere monarchicus, [1](#), [118](#)
- R. Rosa* rubræ, & albæ, factiones in Anglia, [11](#). [449](#)
- R. RUSSUS* exheredatus a jure primogenituræ, [11](#). [187](#)
- R. Rustici* cur parcius ad bellum vocentur, [1](#), [196](#)

S.

**S**ABBATHUM cur institutum, [111](#). [109](#). [11](#). [248](#). qui violasset, capite puniebatur.

- niebatur, & quare, III. 309. Sabbathi lex exceptionem habet summæ necessitatis, I. 110. cuius rei sit symbolum, III. 109. Sabbathi lex pro servis, IV. 248.
- a. Sabbathi lex mere civilis, I. 75. Sabbatum non Ratim ab initio sanctificavit Deus, 61. quando institutum, III. 189. violantes cui poenæ obnoxii, *ibid.*
- c. *Sabinarum* de raptu quid statuendum, II. 115.
- c. *Sabiniani* qui, II. 111. 135.
- Sacerdotibus*, & eorum affectis parcendum in bello, IV. 199.
- a. Sacerdotes occidi jure belli possunt, IV. 214. Sacerdotum vocatio pertinet ad potestatem politicam, I. 248. auctoritas apud veteres Germanos, & Gallos, III. 421. *Vide* Clerici.
- Sacra* sunt res Deo dicatæ, IV. 1. *seq.* a fine sic dicuntur, revera autem publica sunt, *ibid.* non eripiuntur usibus humanis, *ibid.* necessitate, & usu posulente in profanos usus converti possunt, *ibid.* & plane alienari 2. capiuntur, 1. *seq.* capta sunt profana, *ibid.* deduntur, *ibid.* vultantur licite quoad jus gentium absolutum, *ibid.* injustum id tamen quoad iustitiam internam, 216. *seq.* quo sensu publica, 2. In deditione comprehenduntur, 2. I. 176. hosti an sacra sint, IV. 4. populi voluntate profana facta, 3. 4. 228. leges de Sacris pertinent ad curam civitatis, I. 271. IV. 2. de rebus sacris rex apud Hebræos nequit judicare, I. 103.
- a. Sacra res cor dicuntur nullius, IV. 8.
- a. cur vastris possint in bello, 8. differunt a publicis, *ibid.* si dedantur, quid tradatur, 9. Sacra quænam dicuntur publica, quæ privata, *ibid.* quando desinant esse, 9. 10. quando Jure Rom. 11. 12. an per prescriptionem immemorabilem? neatur, jure naturæ, 21. quid juris circa ea habeat civilis potestas, 14. 17. de rebus sacris etiam pacisci potest civis potestas, 143. *Vide* Evocatio. Res sacre.
- Sacra-mentum* militare non amplius obligat, duce capto, aut capite demotum, III. 14. Sacram. militare post Constantinum, 10. I. 109. Sacram. militaris formula apud Romanos mutata, 1.
- a. *Grosius Cocceii*, Tom. IV.
- & quando, *ibid.* *Sacra Scriptura*, vide *Scriptura*.
- Sacrificia* humana etiam bello puniri possunt, III. 112. *seq.* negatur, c. 195.
- Sacrilegia*, Deus etiam in filiis punire solet, III. 427. Sacrilegi abjecti infelicitati, 243.
- Sagmina*, III. 617. c. 651.
- Saguntina* controversia inter Romanos, & Carthagenenses, III. 117. IV. c. 296.
- c. Saguntus injusto bello petita, & eversa a Carthagenensibus, II. 199. III. 128. 129. 160. 161. utut diruta cur civitas non esse desit, IV. 158.
- c. *SALADIN* nefandum stratagemata contra Christianos, III. 187.
- c. *Salica* lex prætenfa, perperam intellecta qua excluduntur in æternum feminæ a successione Galliarum regni, II. 450.
- c. *SALLUSTIUS*: quid nobis cum Diis, quid cum bellis commune I. 119. de defensione sui ipsius, 122. de non nimium ignoscendo, 145. de paupertatis amore in urbem reducendo, 154. consilium Livii datum, 266. vinci fatius, quam male vincere, III. 184. ejus locus de Sulla male applicatus a Grotio, 676.
- c. *SALOMO* quales urbes Hiromo vendidit, I. 298. & in quem finem, *ibid.* ejus effara de forte lites principum componente, 117. in Abiatharem judicium, 218. *Ecel. VII.* 30. dictum explicatur, II. 19. cur Cananæorum reliquias accepit sub imperium, III. 26. quo sensu dehortetur a consortiis impiorum, 119. non dubitavit de immortalitate animæ, 253.
- c. *Salmi* populi, suprema lex, I. 210. 213.
- SALOMON* quo jure malum malo reddiderit, III. 270. ejus mors, 248.
- c. *Samson* quo jure mortem voluntarie oblit, III. 256. iniuriæ privatæ sibi illatæ a focero poenam male a tota Philistinorum gente fuisse, 113.
- Sanari* qui prohibet egrotum, tenetur quasi vulnerasset, III. 409. n.
- Sanctio* in dubio potior permissione, III. 147.
- c. *Sanctum* quid dicatur, III. 217. apud probatos auctores, & Jeros quid intelligatur, 19. *Sanctitatis* v. rii gradus, 20 de *Singulis* non effundendo interdium quomodo accipiendum, I. 83.
- H h h h
- c. de

c. de Sanguine idoli non comedendo unica lex Noë data, **L. 128. 132. 133.** cur, 61. Sanguinis efus an omnibus gentibus prohibitus, **68.** de Sanguine non fundendo legis Noachidis data: verus sensus, **128. seqq.** de Sanguine vicillim fundendo legis interpretatio Grotiana, **129**

*Sapiens* naturâ magistratus, quo sensu, **III. 271. seq.**

e. *Sapientia* vox omnes perfectiones complectitur, **P. 94**

c. *SARA* non fuit soror, sed sobrina, vel consobrina Abrahami, **II. 285. 287.**

c. *Scripta* vidua, **L. 65**

c. *Surmazeni*, **L. 22**

c. *Sata* ut statim cedant solo, id ex natura est, **II. 515**

a. *Saxana traderis*, quid Apostolis significabat, **L. 152**

e. *Satellites* sibi comparare, solius principis est, **L. 186**

*Sati factio* offerenda ab eo, qui deliquit, antequam iustum bellum gerere possit, **II. 18**

a. *SATURNI* appellatione quid veniat, **L. 394.** plures hujus nominis, **ibid.**

c. *SATURNINUS* male carpitur a Grotio circa ea quæ in poënis consideranda sunt, **III. 373**

*SUL* an in impietate mortuus, **III. 248**

c. *Saul* qua ratione se sorti subjecit violato jejunio, **II. 196.** ejus posteri cur exili, **III. 21. 25**

*Scelus* pessimi exempli poenâ omnino adiciendum, **III. 289.** qui ad scelus aliquod aliquem impulere pretio, aut vi aliâ, de damno tenentur in solidum, **183.** an ob cogitatum scelus quis puniri possit, **285.** aliud est sceleratus populus aliud ii, quicum populus non sine sceleris causâ cœtant, **634. seq.** vide *Delictum*.

a. *Scepticorum* tres gradus, **P. 88**

*Sceptum* regium olim pro jurejurando, **III. 19**

*Scholasticorum* Sententia de mendacio, **III. 573**

equivocatione, **III. 573**

c. *Scholastici* parcissime jura naturæ tractarunt, **P. 27.** subtilitatibus suis omnia conturbarunt, **100.** Scholasticæ personæ a jure sequele immunes, **L. 395**

c. *Schrieff-Salzen* qui, **L. 235**

*Sciens*, præiens, & tacens, quando con-

sentire credatur, **II. 265.** qui scit, & prohibere debet, ac potest, delinquit, nisi prohibet, **III. 409**

*Scientia* quando præsumatur, **III. 412.** cum puniri jubetur, sumitur pro patientia, **409. seq.** præsumitur in iis rebus, quæ sunt conspicuæ, & frequentia, **ibid.** *Scientia* magistratus in sceleribus subditorum unde appareat, **IV. 131**

c. *Scientia* quænam alias omnes complectatur, **P. 33**

c. *SCIRIO* ex iustitia causæ argumentum victoriæ petit, **P. 77.** quo sensu scripsit fratri, transitum per Macedoniam pendere a voluntate Philippi, **II. 104.** ex quo capite reddidit prædam sculis olim a Carthaginensibus ereptam, **IV. 278**

c. *SCYRON* latro, **III. 179**

c. *Scorta* lue, vel peste infecta in hostem immittere, illicitum, **III. 587**

*Scortatio* apud quasdam gentes licita, **III. 658.** immo apud nullas licita, sed saltem impunita apud quasdam, **c. 674**

c. *Scortatio* ipsa naturæ ratione vetita, **P. 59.** **III. 381**

*Scriptura* in dubio ad monumentum contractus adhibita censetur, **III. 184.** *Scripturæ*, & picture eadem ratio, **II. 478.** *Sacræ* *Scripturæ* sensus in dubio unde non incommode discatur, **L. 105. 317. 340. seq.** de *Scripti* sensu cum quæritur, quid sit spectandum, **105.** *Scripti*, & sententiæ locus apud Rhetores, **I. 133**

c. *Scriptura* per se contractum non perficit, nisi partes id expresse velint, **III. 178**

*Scythæ*, **IV. 46**

c. *Scythæ* solis naturæ dictatis usi, **P. 16.** mala denuntiant Alexandro injustum bellum moventi, **77.** iustitiam ingemis coluerunt, non legibus, **L. 70.** qualis apud eos rerum communio obtinuit, **II. 75.** virtutum, & vitiatorum habebant cognitionem, **77**

*Scythiæ*, **III. 92. c. 111. L. c. 235**

c. *Secularis* quid, **IV. 18.** res sacræ, & terræ Ecclesiasticæ, licite secularisantur a civili potestate, **ibid.**

*Securitas* plena nunquam in vita humana, **II. 18.** securitati suæ victor merito consulit, etiam iustitiâ internâ, **IV. 264**

c. *Securitas* data cundi ad alium locum an competat urbe interim capta, **IV. 406**

404. data tempore induciarum, an tollatur his ruptis, *ibid.* vide *Commeatus*. Sedis mutandæ amor, injusta belli causa,

III. 457

c. **SALDANUS**: de jure Hebræorum, P. 95. rationi nimium detrahit, 17. de max clauso, II. 147. de numularis et templo ejectis a Christo, III. 348

e. **SAMAI** jure plexus capite a Salomone, III. 81

c. **Semen**, vocis etymologia, & explicatio, II. 506. jus feminis definitur, *ibid.* cedit solo, f. corpori, cui immixtum est, cum suo fructu, 507. quid si furto alteri surreptum sit, *ibid.* quid si bona fide aliquis solum meum conleverit, sed viliori femine, cum nobiliori illud destinasset, *ibid.* patrem liberos ex suo femine natos suo jure vindicare, quo sensu dicat Jctus, 510

*Senipravi*, IV. 189

c. **SEMIRAMIS** causam dedit successioni fœminarum in Oriente, I. 75

e. **SEMPRONIA** sponsio cum Philippo, & Grecis, III. 108

*Senatus* Romanus aliquo tempore partitus summum imperium cum populo, I. 204

e. *Senatus* Rom. quo jure imperium habuit, I. 114

e. **SANCTA** natura jus deducit, P. 35. brutis intellectum tribuit, 45. ejus loca ad jus sociale spectantia, 48. in virtute nihil esse nimium, 90. de presumptione ex consensu gentium, I. 57. de instinctu se conservandi, 118. virtutem omnes videre, 137. de pecunia belli causa, 154. de Caligula, 274. de tyranno, 376. de fure, II. 42. de telo, 45. de oceano, 89. quo sensu dicat *non esse beneficium, lumen de lumine ascendere*, 101. ejus locus de *Benef. VII. 4.* male trahitur ad probandum dominium generale populi, 137. quo sensu comparet dominum, & regem, 114. de incestuosus, 281. 299. numerandas esse sententias, non ponderandas, 113. juvenem non esse eundem, qui senex est, 138. de promissis 616. de talione, III. 325. male comparat gratiæ relationem cum depositi redditione, 160. de Claudii apothecis, 395. quomodo Deorum providentiam excuset, 443. de regno regnorum, 579. sapientem injuria affici non posse, IV. 180. Seneca jurispru-

dentis parum peritus, 318

*Senes* excipiuntur bellicis calamitatibus, IV. 199

c. *Senes* immunes ab onere sequetæ, I. 395. occidi jure belli possunt, IV. 214

c. *Senioratus* quid, II. 445

c. *Senones* fuisse Germani, II. 26

*Sententia* jus proprie non dat, III. 622.

quæ *Sententia* dividendæ, aut conjungendæ, II. 220. quomodo numerandæ inter eos, qui disparas partes in re habent, 211. judicariæ vim habent contractus, III. 431. etiam injuste a subdito vi impediri non debent, & quare, 621. non ab extero, *ibid.* *Sententiarum* pari numero reus absolvitur, & possessor vincit, II. 219. in ferendis sententiis jus absentium præsentibus accrescit, 221

c. *Sententia* judicis decidit de justitia civis, III. 498. etsi iniqua, cur habeatur, prn veritate, 501. vide *Suffragia*.

c. *Separationis* sententia lata a principe non possit ab eodem in plenariam *matrimonii* dissolutionem converti, *Responsum H. COCCASII*, II. 258

*Sepeliendi* jus quale, III. 217. seq. mos unde ortus, 220. seq. *hulica*, & inimici sepeliendi, 241. seq. ob sepeliendos mortuos bella, 229

c. *Sepeliendi* jus non est a natura, III. 377. 379

*Sepultura* an debeatur his, qui se occiderunt, III. 246. seq. Jus est ex jure gentium voluntarium, 217. cur institutum, 240. debetur etiam hostibus, 241. seq. *Sepulcrum* prohibere, furor dicitur, 239. concedere, an sit nota victoriæ, IV. 318. negare, causa justa belli, III. 249. negare, unica poena regum absolutorum, I. 198

c. *Sepulcræ* necessitas an sit a natura, III. 249. negatur, 250. seqq. unde hic mos ortus sit, *ibid.* Et 251. ex quo principio a Romanis, & Græcis ad jus naturæ relata sit, 251. ex rationibus mere politicis introducta, & legibus civibus munita, 252. in poenam auferri potest, *ibid.* Et 254

c. *Sepulchra* cur dicantur divini juris, & res nullius, IV. 22. publica, & privata, *ibid.* hereditaria, & familiaria, *ibid.* eorum violatio non pugnat cum naturæ jure, 23. h h h 2 cur

cur religioſi eſſe deſinent, 12. non ſunt religioſi, niſi lege civili, 21. hoſtis, jure belli violari poſſunt 234. Sepulchrum violantes viſiores Jure Rom. cur capite plectantur, honeſtiores cur ſaltem de- portentur, 111 271

c. Sequela jus ex naturæ rationibus dedu- citur, 1. 191. duplex: alterum ad le- gum executionem, alterum ad bellum pertinens, ibid. alia jura ſpecialiora. ibid. Sequela bellica diſpeditur in univerſalem, & particularem, ſ. pactitiam 192. quoniam immones ab hac lege, 395

e. Sequeſtrum quid ſupponat, IV. 293

SERGIVS PAULUS in magiſtrato ma- net factus Chriſtianus, I. 91

Sermo inſtrumentum ſocietatis, P. 6. am- biguus ex circumſtantis vel licitus eſt, vel non eſt, III. 667. vide Colloquium. Sermonem cogere, mutare, pars mixti imperii, IV. 96

c. Sermo an ſit inſtrumentum ſocietatis, P. 46. ejus varii uſus, III. 611

c. SEPVIANA actio, II. 168

e. Servilis inter, & liberæ perſonæ diſcri- men non in jure demum civili, ſed in ipſa ratione naturali fundatur, IV. 18

Servilis concubitus requiſita jure natu- rali, 81. 82

c. Servitæ quando dicatur populus, I. ſer- vitus publica quid, I. 293

Servitus ex voluntate, II. 221. nequitiam pugnat cum jure naturali, 224. ex po- nâ, 228. perfecta, & imperfecta quæ, 224. 227. quo ſenſu contra naturam dicatur, IV. 70. annorum ſeptem, II. 227. ob redemptionem ex captivitate quan- do Jure Rom. deſinat, 117. oritur ex pacto, aut ex delicto juſto, IV. 70. a Deo aliquando in beneficium homini- bus conceditur, III. 599. præfertur inter- necioni populi, ibid. eorum, qui bello capiuntur, continet perpetuam ob- ligationem operum pro alimentis, IV. 245. eorum, qui in ſervitutem ſe dediderunt, qualis, & quale jus di- minis dederint, ibid. civilis jure victoriæ imperari poſſet, I. 185. IV. 95. ſeq. ex quibus cauſis libertati etiam ab ipſo populo anteponatur, I. 276. quo caſu deſinat, II. 511 ſic, cum populus in provincie formam redigitur, III. 421. perſonalis, 6. imperfecta; II. 227. per- fecta eſt, quæ debet operas perpetuas

pro victu, 224. pœnalis duplex, ſingu- lorum, & univerſitatis, 228. ſingularum perſonam non egreditur jure naturali, 221. jure gentium etiam in filios deri- vatur, & qua ratione, IV. 252. uni- verſitatis eſt perpetua, II. 228. Servitu- tis plures gradus, 224. ſeq. IV. 250. inſtrumenta, reges, 266. in ſervitutem privatam licet cuique ſe addicere, I. 176. 289. parentes filios vendere poſſunt ali- quo caſu, IV. 251. Servitus an mari poſſit imponi, II. 118. prædiorum Ser- vitus jus eſt perſonale, I. 4. Servitutis imperfectæ genera, II. 227. bellicæ cau- ſa, IV. 71

c. Servitus deſinitur, I. 289. 290. a gen- tibus demum conſtituta eſt, ibid. me- diata, & immediata, 295. imperfecta Grotio quid, II. 316. jure naturæ ta- lis non datur, ibid. Servitutis ad quæ- nam jura pertineant naturaliter, I. 30. Servitutis conſtitutio non eſt acquiſitio o- riginaria, II. 111. an dentur naturales ſervitutis, regulariter negatur, ibid. unam ſpeciem excipit H. COCCIVS a natura conſtitutam, quamque origina- riam videri poſſe, ſic, ibid. ſeq. quod negat Sam. COCCIVS, 135. Servi- tus male refertur cum Grotio ad jura in re, ſ. ad id, quod noſtrum eſt; me- lius jura perſonalia, ſ. ad id, quod nobis debetur, 116. Servitutis a natura ſunt, II. 311. Servitutis jus non eſt ex juſtitia aliqua externa, ſed ex ipſo jure naturæ, IV. 92. 93. non pugnat cum Chriſtianismo, 97. Servitus quoniam natu- rali juſtitie conveniat, 79. naturæ co- gnita non eſſe, quo ſenſu dicatur a JCIſ Rom. II. 161. circa Servitutis reales, & quatuor perſonales, quid obſervat Jure Rom. II. 161. Servitutibus diſconſentius præſcribi poſſet jure civili, 199. Ser- vitus conſiſtit in poteſtate in operas, & res ſervi, quas ex operis acquirit, IV. 77. 78. immo & in ejus vitam, 78 Servitus ex bello etiam injuſto cur, & quamdiu juſta dicatur, 179. non opo- nuntur æquitati naturali a JCIſ Rom. ibid. non conſiſtit in ſolis operis, 259. vera Servitus jure nat. etiam in liberorum tranſit, II. 318. III. 450 non conſtituitur pacto ſed captivitate, vel in poenam II. 319. Servitus privata lege mari im- ponit, 81. Servitus proſpectus, 707

SERVUS

*Servus* instrumentum domini, I. 189. membrum minus dignum familie, subdito similis quo sensu dicitur, IV. 245. *seq.* efficere ea non cogitur, quæ sunt contra jus divinum, & humanum, III. 538. fugere an possit, si immanis Domini sit sevitia, II. 226. quorum pertinet Apostolorum monitum, ne fugiant, IV. 74. in sui venditionem hoc casu proclamare poterat apud Græcos, apud Latinos ad statum confugere, 251. *Servus* naturæ, I. 176. nemo est, IV. 69. nemo tamen 58 habet, ne unquam serviat, III. 458. iniustum bellum, quod aliquibus inferitur quasi naturæ sint, *ibid.* *Servus* mercedem laboris sui an sumere possit, IV. 74. resistere an liceat possit domino, *ibid.* cognosci debet, ut postliminio recipiatur, 118. recipitur, etiam si animum res nostras sequendi non habet, *ibid.* mercensio comparatur, 246. in *Servum* quidvis licet, 70. *seq.* *Servi* fratres nostri, 246. naturaliter philosophis qui, III. 418. ad operas urgendi moderate, 248. quo casu fugere possint, II. 226. IV. 72. transfugæ recipiuntur postliminio, 118. quando postliminio recipiantur, 119. etiam manumissi postliminio recipiuntur, *ibid.* etiam vocabulo *servi* olim humaniores abstinebant, 248. *Servi* redemi quod jus apud Romanos, *ibid.* 69 174 *Servi* dicuntur populi subiecti, I. 191. *Servi* pro dominis bellant, 189. *Servi* res sunt domini, IV. 71. *Servo* dominus quæ præstare debeat, 248. *seq.* in *Servo* vis deliberatrix plena non est, III. 541. in *Servum* iure gentium omnia licent, IV. 70. *seq.* non etiam iustitiâ internâ, *vide* jus vitæ & necis. *Servi* quo casu fiant liberi, II. 521. *Servorum* nati matrem sequuntur, IV. 70. deliberatrix facultas imperfecta, III. 541. filii an naturaliter *servi*, & quatenus, II. 225. filii qui, & quatenus domino teneantur, IV. 232. *Servis* injuria si quæ infertur, non statim domino censetur illata, 114. ex *Servis* *servi* nascuntur iure gentium, 70. & quare, 71. in *Servos* lenitas adhibenda, 247. jus vitæ, & necis in eos quale, 71. 246. II. 225. *Servus* Romana lex bello arcebat, I. 190. circa *Servos* Francorum jus, & Hebræorum, IV. 75

c. *Servus* instrumentum domini, I. 192. non pars, *ibid.* nullum jus neque in res, neque in actiones suas retinet, II. 333. in quosnam *servos* naturæ dominis competit jus vitæ, & necis, 333. 114. & quorumnam liberi sequantur conditionem matris, *ibid.* in *Servum* jus vitæ & necis, unde dominus habet, 111. 349. 150. in *Servum* jus vitæ, & necis competit iure talionis, IV. 77. 78. *Servus* fieri potest ex delicto, II. 118. sublato domino fit nullius, & cedit occupanti, 517. *Servum* non fieri nisi bello captum, recte docuerunt JCI Rom. III. 654. *Servus* domino acquirat etiam ignoranti, IV. 57. non naturaliter tantum, sed & civiliter, 58. *Servo* quid licuit Jure Rom. & Græco sub domino nimis severo, 80. *Servus* quamvis iura retineat, *ibid.* & cur, 81. *Servi* nomen ex injuria ortum esse, quatenus recte concludat Seneca, 180. *Servus* cum domino quo iure contrahere possit, 258. quando resistere domino possit, 92. an, & quo iure licite fugiat, 81. *seq.* 90. 91. *Servo* suadere ut dominum deferat, cur Canonis prohibeat, 92. lex quæ *Servus* non nisi per tormenta testimonium dicere potuit, quibus in causis, & personis obtineverit, ejusque ratio, I. 159. ex delicto *Servi* quod dominus teneatur, id ius est civilis, III. 411. *Servus* ex scelere, etiam iussu domini patrat, obligatur in solidum, 549. cur ex criminibus publicis obligatur, *ibid.* *Servo* naturaliter in corpus suum favere licere quo sensu dicitur in 69. 7. *de pænal.* II. 83. III. 245. *Servi* utilitas quo sensu adventitia dici possit, I. 271. *Servi* olim a militia arcebantur, 196. *Servum* inter, & ancillam, est verum conjugium, II. 105. at hujus effectus quoad commoda cessant in iis, *ibid.* *Servi* filius quo iure sit *servus*, IV. 79. 81. *Servus* meus ab hoste captus quando postliminio receptus videatur, 162. 161. *Servus* Romanorum, raptus a latronibus, translatus ad Germanos, receptus a Romanis, & venditus Romæ, an restitui pristino domino debeat? affirmant merito JCI, 277. 278. *Servi* sunt omnes homines in regno patrimoniali, I. 291

H h h h

Serv



- Seritas* laudabilis Dei, Moſis, Chriſti, & Apoſtolorum, L. 100. ſeq.
- Sextus* Septimius, L. 117
- Sexus* eſt quid perſonale, II. 182. Sexus privilegium majus, quam ætatis, in regnorum ſucceſſione, *ibid.* Sexus privilegium eſt, ubi jus æquale, 391. 393
- Spondiati* hæreſis circa Dei cognitionem, P. 12
- Sicula* ſucceſſionis controverſia, II. 123
- Signa* voluntatis, II. 165. animi quæ, *ibid.*
- ¶ III. 131. certitudinem habent probabilem, non mathematicam, II. 165. debili rati animi plura præter ſtipulationem eſſe poſſunt, 187. muta quedam obligatio, IV. 411. voluntatis ſufficientia, *vide* Voluntas. Signis hoſtium uti, licitum, III. 164.
- e.* Signa inter gentes non recepta ſunt cum mutua obligatione, III. 606. 607. 608.
- 610.
- Significatio* impropria quando admittenda, III. 136. ſtrictior, laxior, & media, 134. 135. c. 156. 157
- Silanicum* Scutum, L. 109. iniquum non eſſe, probatur, c. 159
- Silent* non ſemper præſumitur conſentire, II. 161. aut velle, III. 105
- e.* qui ſilet longo tempore, non conſentit tacite, II. 194.
- Silentiū* non liberum nihil operatur, II. 166. quando conſenſum probet, III. 105. quale requiritur ad præſumendum conſenſum ejus partis, quæ alienari debet, II. 341. quale & ad præſumendam derelictionem, 166. obligat ſi in ea re ſit, quam quis aperire jure aliquo tenetur, III. 409. Silentio an conveniri quedam poſſint, IV. 430
- e.* Silentium non inferit remiſſionem, II. 184. quando habeatur pro conſenſu, III. 128. ex ſilentio per ſe neque conſenſus neque diſſenſus ſequitur, 167. 169.
- IV. 432. exceptis quibuſdam caſibus, III. 158. IV. 418
- e.* *Sileſia* olim fuit feudum Ligium, L. 129. ſucceſſio in ea allodialis, ſ. hæreditaria, jure obtinet, II. 446. *Sileſiam* cur obſque indictione, aut clargitione occupavit Boſſius rex, III. 649. 655
- e.* *Silius* *Italicus*: de fide, II. 613. de veneniis, III. 181. de Fabio, & Annibale, 592
- e.* *Silicium* ruptum non pro jure habitus,

- ſed ſaltem excuſatus, II. 175
- e.* *Simon* defenſor Grotiani erroris de Deo ſemoto a jure naturalis imperio, & obligatione, P. 65
- e.* *Simulacra* gentium abolendi licentia naturalis fulcita *Deut. VII. 5.* & 25. juſſu Dei, IV. 20
- Simulatio* quid, III. 162. c. 604. an ſemper injuſta, adeoque e vitâ tollenda, ut putavit Cicero, 164. quæ licita, *ibid.*
- e.* *Simulatio* quid differat a diſſimulatione, & mendacio, I. 1. 604. per ſe non eſt illicita, 607. ſed res media, 608
- e.* *Sinanis* barbari dictum, IV. 216
- Singularium* certaminum origo, III. 372
- Singularium* licet, quod gregatim non licet, III. 222. ſeq.
- Singuli* quando punibiles ex facto univerſitatis, III. 421. ſeq.
- e.* *Sinis* latro, III. 179
- e.* *Sjuchia* lex, III. 628
- e.* *Smakaldicum* fœdus male improbat, III. 125
- e.* *Socero* nubere, non eſt licitum natura, II. 287.
- e.* *Socialis affectus* nullus ſequitur ex ortu hominum ab uno omnium, P. 69
- Societas* quid, II. 658. quodplex, L. 2. quomodo a civitate differat, 208. boni, non mali cauſa contrahitur, III. 523. jus dat in perſonam, II. 303. an nobis nulla ſit eum privatis, aut prædonibus, ut putavit Cicero, IV. 299. (*vide* Prædo) an cum tyranno, *ibid.* an cum inſidelibus fœdere contrahi poſſit, III. 96. ſeq. bellica injuſta, quæ nullo cauſæ diſcrimine initur, 127. (*vide* Fœdus) Societas civilis utilitatis cauſa coepit, P. 10. pro prii commodi cauſa ab unoquoque initur, L. 79. III. 522. naturalis quæ dicatur, IV. 298. inita fuiſſet etiamſi nulla re indiguifiemus, P. 10. ejus vis pridem in multis gentibus extincta, IV. 115. ſeq. maxime naturalis eſt conjugium, II. 203. navalis, 658. unde utilitatis portio æſtimanda, quæ ex ea ad partem unam quamque pervenire debet, 670. Societas publica qualis, 218. ejus effectus, ut pars minor majorem ſequatur, *ibid.* an morte finiatur, III. 139. civilis ab humano inſtituto coepit, L. 341. cum quibus illicita Hebræis, III. 96. ſeq. cum profanis quæ, & quatenus periculofa, & quomodo periculis occurrī poſſit, 90. ſeq.

*seq.* negotiatoria an iniuri possit, ut alter damni immunis sit, II. 670. Societas, ubi opera, & pecunia inter se comparantur, *ibid.* *n.* Societas, ex qua alter nihil lucri sperat, non valet, 670. bonorum universorum qualis, *ibid.* navalis, *vide* Admiralitas. Societatem morte finire, non est juris naturalis, aut gentium, III. 139. Societatis bellicae divisio, 94. *Societatum appetitus* homini proprius, P. 7. Societatis ius cum quibuscunque an amittatur derelictione, II. 174. Societatis respectus minor apud naturam, quam propriæ salutis, & cuius gratia in Societatem coitum est, id populus partibus suis tenetur conservare, 140. in Societate pariter æquales quomodo intelligendæ, 669.

e. Societatem humani generis aliquam dari, probatur, P. 41. 44. negatur in genere, & restringitur ad domesticam, *ibid.* per appetitum Societatis excellentem quid Grotius intelligat, 46. ubi Societas, an ibi & jus, 48. causa Societatis est Dei voluntas, contra Grotium, 57. ad Societatem ferimur instinctu, non obligatione, 62. 63. Societas necessario infert jus, 74. humana, s. populorum, universalis non datur, 91. I. 28. dogma illud ex impio principio originem duxit, *ibid.* Societatis custodia non est verum juris naturæ principium, II. 28. ex publica Societate singuli participant pro modo suo, 111. in privata nunquam, & in publica non semper major pars obligat, sed melior conditio est prohibentis, 111. 112. in inæquali quoniam sententia prævaleat, 127. 128. Societas ubi bonorum universalis contracta est, in ea fictio traditionis mere civilis est, 119. Societas de communicando invicem rei, vel negotii lucro, vel damno, 687. 688. Societas cor solvatur re amissa, cuius causa inita est, 699. Societas est vel bonorum, vel negotiationum, 726. in illa fors ipsa communicatur, in hac lucrum saltem, & damnum, *ibid.* & quidem pro rata, sive ex opera, 727. non valet si alter de damno tantum, non de lucro participat, *ibid.* neque si nimis exiguum lucrum respectu damni promittitur, *ibid.* pacifici tamen potest, si nullum lucrum sit, sed solum damnum, id alter solus ferre debeat, 738.

Societates privatæ quod morte finiantur, id juris est naturalis, III. 166. Societas civium quid differat a Societate latronum, 644. Societas navalis, *vide* Admiralitas. *Σύνταγμα.*

*Socius* socium cogere potest ut stet foederi, I. 207. Socius quis in bello, IV. 185. *n.* defendere Socium quibus causis non cogatur, *vide* Auxilium. Socii quando defendendi, III. 523. c. 133. qui sint in iure postliminii, IV. 111. quando partem habeant in præda, 45. Socii illi ta vis quando pacem rumpat, 332. Socii in bello iniusto de damnis tenentur, interdum & puniri possunt, III. 556. Socii Romanorum quales fuerint, 617. Socii hostium an bellum sit indicendum, 641. c. 612. Socii ejus, cum quo pax inita, rebellantibus, an rupta pax censetur, IV. 111. c. 361. in Sociis, qui in pace comprehensi sunt, an pax rumpatur si invadantur, 332. c. 361. in Sociis hostium quo jure pœna exerceatur, 556. Sociorum jus proxime accedit ad jus subditorum, 233. ad quos eorum pax inita pertineat, 333. Sociorum controversiæ judicari quomodo soleant, I. 286. *seq.* a sociis oppressorum exempla, 209. *seq.* plurium quis præferendus, III. 101. *seq.* Sociorum nomine an futuri veniant, 116. *seq.* c. 159. 160. 161. Socios in foedere non nominatos adjuvare, non est contra foedus, 117. *n.*

e. Socius socii subditum contra foedus agentem quomodo puniat jure, I. 124. Sociorum controversiæ ad conventum non pertinent, *ibid.* nisi id in specie statutum sit, *ibid.* Socio c. ius non nocet, II. 699. exceptiones, *ibid.* Socius invito socio an possit a foedere recedere 2 distinguitur, III. 125. 126. Socius hostis mei etli c. usum ejus iustum credidit, cur tamen victus aque ad reparationem teneatur, 598. Socii belli an præda pars debeatur, id totum dependet a foedere, IV. 66. Socius in bello sequitur iudicium socii sui, 113. in bello componendo quorum Sociorum rathibito necessaria sit, quorum non, 164.

e. *SOCIETAS* inter scæpticos a quibusdam refertur, P. 88. polygamus, II. 268. quo sensu dixit, ex adulto semine non posse robustum procreari sobolem, 298.

s. So

- c. *Solomia* etiam rationis lumini, semota revelatione, repugnat, P. 59. **L. 62.**  
 Ill **181.** prohibita, et si in societatem homines non coissent, **II. 129**  
 c. *Sol.* ad eum omnes gentium Dii referuntur, **IV. 14**  
 c. *Solennitas* una si item est in bello, **L. 222**  
 in *Solitudine* cessat iudicium, **L. 164**  
*Sollicitare* subditos alienos non licet, **L. 1.**  
 576  
*Solo* cedere plantata, confita, & edificata, non est juris naturalis, **II. 478.** *Uide* Semen Solum incultum an concedendum externis, **69**  
 c. *Solum* quid per vim intelligat, P. 72. eius lex de fure nocturno, & diurno, **II. 42.** de aqua haerenda etiam ex puteo alieno, **98.** quo sensu jurare nolit Athenienses, **III. 47**  
 c. *Solvens* indebitum repetit, **II. 601**  
*Solutio* ut in certum tempus differatur, jus est aestimabile, **II. 667.** cum differtur, lucri cessantis ratio haberi potest, **663.** minus solvit, qui tempore minus solvit, **667**  
 c. *SOLTMANNUS* jure punivit praedictorum reus Budensis perditionem in praedictum suum, **IV. 100**  
 c. *SOPHOCLES* de legibus naturae, P. 35. juris nat. descriptio, **L. 18.** de defensione sui ipsius, **122**  
*Sorores* duas ducere, olim licitum, **II. 215**  
 c. *Sororis* cum viduae nuptiae cur licite sint, **II. 289. 201.** circa hanc quaestionem **H. COCCARI** Responsum, **289. 169.**  
*Sorte* amplius quando aliquid licite egredi possit, **II. 669.** Sorte bellum finire potest, **III. 488.** quibus casibus, **IV. 135.**  
 c. 368. 169  
 c. *Sors* quid sit, **IV. 169.** Sorti ius suum submittere invitus nemo tenetur, **III. 493. 496.** **IV. 169.** Sorte ut bellum finiat, solus rex, absque consensu populi, decernere acquirit, **IV. 169**  
 c. *Spadones* sunt habiles militum, **L. 395**  
 c. *Spartani* iustitiae non nisi erga suos observatores, P. 74. *vide* Lacedaemonii.  
 c. *SPARTIANUS* de Hadriano, **L. 286**  
*Specialia* efficaciora generalibus, **III. 147**  
*Species* pauperum substantiae, **II. 478.** populi quomodo tollitur, **524.** Species, id est, formae plures unius rei artificialis, **525.** Species inherit, sublata aut omni, perfecta juris communitate, **524**
- c. *Species* quid Peripateticis, **II. 518.** nova cur cedat ei, qui fecit etiam mala fide, vera ratio, **513.** cur secus in jure civili statueretur, *ibid.* Specie mutata & dominium, & imperium tollitur, **516**  
*Specificatione* an res acquirantur, **II. 477.** *seq.* Specificationis jus naturale quale sit, *ibid.*  
 c. *Specificatio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, **II. 136.** Specificatione quae fit acquisitione recte tribuitur a Jctis Romanis juri gentium, **L. naturae,** 511. ejus vera ratio, *ibid.* per eam nova species non fit communis, **512**  
*Sper* lucri quando veniat in restitutionem, **III. 182**  
*Spiritus*, id est, forma, **II. 522**  
 c. *Spirituales* potiora esse secularibus, quid inde inferatur, **L. 243**  
*Spolia* hosti detracta quorum sint, **IV. 142**  
*Spoliare* hostem licet jure gentium, & immo ipso jure naturae, **c. 7**  
*Spoliari* quid, **III. 91. 94. c. 112**  
*Sponsio* quid, **III. 90.** quootplex, 105. ad nihil obligat eum, qui summum habet imperium, **102.** nisi tacite, **IV. 412.** vel ex notitia, & silentio, **III. 105.** publica quae, **90.** quomodo a foedere differat, *ibid.* 103. Caudinae, & Numantinae Sponsionis controversia, 103. item Lutaninae, 105. quot Sponsionum sint materiae, 101. c. **126.** Sponsoris periculum miserabile, **665. n.** Sponsores ad quid teneantur si improbetur sponsio **c. 101.** teneantur in id, quod interest, 91. eorum bona ad id, quod interest, obligata, **104**  
 c. *Sponsio* definitur, **III. 106. 126.** a quam fiat, *ibid.* in quo praecipue differat a foedere, **107.** quos obliget, **IV. 413.** summam potestatem non obligat ex notitia, & silentio, **III. 118. 128.** Caudinae Sponsioni satisfecerunt Romani, **109**  
 c. *SPURIUM* praedictio de periculo Caesaris, **IV. 196**  
 c. *Spurii* qui vocentur, **II. 118.** eorum conditio apud Spartanos, **241.** spurium alere jure civili tenetur, stuprator, vel ejus pater, avus, avia paterna, hisque deficientibus stupratoris mater, & materni ascendentes, donec probet se patrem non esse, **428.** Spurii non succedunt, et si de certo patre constet, **414.** nec matris re-

gina

- gine in regno succedere possunt, II. 436.  
 Spurius cur sequatur matrem, non patrem, vera, & naturalis ratio, 439.  
*vide* Nothus.
- c. *Stabularii* jure nat. tenentur ad restitutionem damni ab iis dati, quorum opera utuntur, III. 198.
- a. *Stagnum* quid, II. 92. in Stagnis etiam circumfpectis cur pisces nullius dicantur a JCois Rom. II. 484.
- de *Statione non deferenda* lex quomodo accipienda, L 141. naturalis est, c. 167.
- c. *STATUTA* de Oedipo incauto, II. 281. de rege spurio, 436.  
*Statu liberorum* servitus, II. 227.  
 c. *Statuliberi* qui dicantur, II. 317.
- Status* misceatur aliquando, *vide* Imperii diviso. Status optimatum, III. 509. popularis, *ibid.* qualiscunque fingatur, sua habet incommoda, L 175. pactis mutari potest, IV. 101. mutato statu caput non corpus mutatur, III. 139. Resp. praesentem statum tueri, boni viri est, II. 168.
- a. Status rerum in contractibus quando mutatus videatur, III. 81. *seqq.* quoad substantia, & accidentalia, 84.
- c. *STENELADA* Ephori sententia male intellecta a Grotio, III. 649.
- STEFANI* lapidatio quo jure instituta, III. 276.
- Sterilis* locatori utrum oblit, an conductori, II. 666.
- Stipendium* accipere, licitum militi, III. 528. bene solutum, militem modestum efficit, IV. 281. ob stipendium non solutum rex tenetur militi, & subditis, quibus ea occasione damnum datum est, *ibid.* fides de solvendo stipendio qualis sit, III. 95.
- c. Stipendio non soluto ad quid rex teneatur militibus, IV. 288.
- Stipulatio*, signum animi deliberati lege civili, II. 587. Stipulari pro tertio naturaliter licet, & quo effectu, 591. *seqq.* Romanae leges circa stipulationem, aut acceptationem pro tertio, 594.
- a. Stipulatio quid differat a pacto, II. 600. *seqq.* cur ex ea Jure Rom. antiquo obligatio non oriebatur sine causa, 611. inutilis an valeat ad effectum exceptionis, 182.
- Stoicorum* disputationum magna pars circa voces consumitur, III. 289.
- c. Stoicis lex quatenus princeps, P. 37. Stoici a Jove juris originem petunt, 59. qualem cognationem inter homines habent, 61. virtutem quomodo definiant, 94. in quam re viram beatam poscere, L 118. Stoicis quid libertas fuit, 289. quid spiritus, c. *ibid.*, 11. 538. 539. mundum hominis causa factum credere, 21. eorum doctrina de aequalitate delictorum, III. 111. quid intellexere per divinam, humanamque rerum scientiam, 131. & per virtutem, *ibid.* quid per formulam, secundum rationem, c. honeste vivere, 182. Stoicis quatenus omnia delicta sint aequalia, 161.
- c. *STRABO* de Indiae regno, I. 287. 307. de successionis in regno more apud Arabes, male intellectus a Grotio, II. 451.
- c. *Stratagmata* in bello licita, III. 579. 590. 603.
- STRATOCLIS* lex de placitis Demetrii, III. 519.
- Studiofis* litterarum parcendum in bello, IV. 209.
- c. *Studiofi* occidi jure belli possunt, IV. 214. nec non eorum res pignori capi, 613.
- c. *Stuprum* causa bellum porulo inferri nequit, III. 180. 67. Stupidiores naturaliter servare debere prudentioribus, falsum, L 213.
- Supra* cum faminis hostium quo jure permissa sunt, quo non, III. 671. an contra jus gentium in bello, *ibid.* Stupra per vim non clumans, II. 14.
- c. Stupra in foeminas etiam jure belli illicitae, III. 685. 689.
- Susfor* sceleris tenetur damni dati, III. 181. etiam si ab ali non defuturi erant, quidem suscessissent, 182.
- Subditi* instrumenta sunt imperantium, L 389. 390. & quasi partes, *ibid.* liber quibus tribus fiant, *vide* Liber, non obligantur ex contractu magistratum ante eius publicationem, IV. 285. non tenentur ex delictis civitatis, in qua commorantur, III. 627. injuriam potius tolerare debent, quam vi imperantis resistere, L 311. obedire non debent magistratui, si quid juri naturali, aut divino adversum statuat, *ibid.* hosti militantes an precem rumpant, IV. 331. *seqq.* Subditi cogi potest ut obsequerentur, & quomodo, 341. c. 377. dubitans an recte militet, III. 544. Subditi alieni an bello defendi possint, 544. eos sollicitare non licet, 576. Subditi quando iuste bellum gerant, 577. *seqq.* Subditi qui, *ibid.* 2. hostium, ubique offenduntur jure belli, 661. reddendi superioribus, si bello iniusto abstrahi sint, IV. 275. quomodo fiant parti-

li ii cipes

Grotius Cocceii. Tum. IV.

cipes delicti superiorum, III. 420. an semper se in libertatem vindicare possint, II. 171. bellare possunt in magistratus, summa potestatis iussu, I. 330. *seq.* resistere imperantibus prohibetur ex ipsa natura civilis societatis, 331. *seq.* eorum resistentia est vetita jure Hebræo, & Evangelico, 331. pro imperantibus bellant, 170. Subditis illata vis pacem rumpit, IV. 332. c. 361. Subditis alterius, qui piratae sint, vis illata pacem non rumpit, *ibid.* bellantibus promissa tenent, 301. c. 311. etsi non jurata, c. 312. dubitantibus tributa potius imponenda, quam onera militaria, III. 545. Subditis interdum præda conceditur, IV. 45. *seq.* Subditorum bona obligantur jure gentium pro debito civitatis, 307. 216. Subditorum jus si rex sine causa auferat, tenebitur de damno, III. 53. Subditis bellare non licet, si sciunt bellum esse injustum, etiam cum hoc ipsis indicatur, 518. bellare contra magistratum, nullo jure licet, I. 311. *seq.* IV. 301. in extrema necessitate licet eis se ab injuria defendere lege naturali, & Hebræa, vix Evangelica, I. 340. *seq.* etiam bellare, quatenus magistratus in certa pacta in prima imperii delatione inita peccat, 350. bella pro Subditis gerere, vitæque eorum defendere, civitas, & rex tenetur, III. 520. *seq.* magis, quam ut eas rationes possit omittere, quæ ad ipsorum tutelam maxime sunt naturales, IV. 335. pro ipsis gerere contra ipsorum improbum magistratum, etiam privatis licet, si imperio ejus magistratus non sunt subditi, I. 330. *seq.* etiam si daretur, subditos in summa necessitate contra imperantem se defendere non debere, III. 526. negatur, c. 335. non tamen gerenda hujusmodi bella, nisi id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri possit, 521. Subditis cogere imperantem non licet, I. 330. Subditorum facultas deliberatrix imperfecta, III. 541. Subditorum ratio an bellum utrinque iustum, 542. defensio an aliqua iusta in bello injusto, 545. libertas obligatur ex facto superiorum, 610. factum an pacem rumpat, IV. 331. c. 362. innocentium res in penam non recte capiuntur, 217. Subditos suscipere migrantes, non est contra pacem, quæ amicitias complectitur, 315. c. 368. Subditus est instrumentum non pars magistratus, I. 191. sed volens; in quo differt a servo, *ibid.* differentia inter obsequium

subditorum, & servorum, 161. 164. item inter subditorum erga principem, & liberorum erga parentes obedientiam, 163. Subditorum intuitu semper bonum est quidquid rectori placet, 162. eorum res, & actiones, subjacent bono communi, 16. Subditi etsi absint, sunt subditi, 234. Subditi regis cur in S. Scripe. servi vocentur, 291. tenentur ex debito, vel delicto principis, vel civitatis suæ, III. 431. 433. 434. 441. 442. 628. idque ipso jure naturæ, IV. 241. 242. Subditorum non est, judicare de justitia, vel injustitia causæ belli, III. 550. 552. Subditi triplici sensu veniunt, 546. proprii sequi principem tenentur, etiam in bello injusto, 547. 548. 552. ad eoque pro eius arbitrio ad arma coire, I. 391. ex crimine in solidum obligantur, etsi jussu superioris patrato, III. 549. quo jure, quoque casu resistere Principi possint, P. 86. I. 311. 313. Subditus an, & quatenus principi suo notorie injuriam facienti resistere possit, 337. pot. it non obedi-  
re regi impia jubenti, at non vim inferre, 275. Subditi non eadem ratione magistratui resistere nequeunt, quæ capti, & servi facti domino, IV. 92. Subditus non parere tenetur magistratui supra jurisdictionem suam jus dicere volenti, I. 165. quibus in calibus principi suo parere non teneatur, 356. Subditi cur de injuria regis queri nequeant, 162. Subditis contra principem nunquam competit bellum, ne quidem jore necessariae defensionis, 357. sive singulis, sive pluribus, si injuriæ sint privatæ, 167. 168. Subditi an se in libertatem vindicare possint, II. 197. non manent obstricti principi notorie tyranno, i. e. evertente statum publicum, III. 86. cum Subditis bellum nunquam est, III. 614. Subditi contumaces non coercentur jure belli, sed vi jurisdictionis, I. 225. 226. Subditi quomodo annuant petitis, 325. Subditi si migrare velint, retineri nequit, II. 330. quid liceat Subditis, si a principe contra extraneos defendi nequeant, I. 216. pro subditis bellum suo jure gerit princeps, III. 529. Subditus etiam innocens, & invitatus deserti, vel dedi potest, & debet, si defendi nequit, 530. 531. 532. Subditus jus queritum princeps pacis, & salutis publicæ causa auferre potest, IV. 143. singulorum subditorum res alienari pacis causa quo pacto possit summa potestas, 350. Subditi fœdera contrahere nequeunt,

queunt, exceptis tribus casibus, III. 125. Subditi etiam usurpatori fidem dederint, non liberantur ab homagio vero regi præstito, I. 179. an huic ejectio alimenta subministrare, vel commercium cum eo habere possint, *ibid.* an usurpatorem occidere possint, 180. 182. durante hujus administratione cui teneantur ei parere, non regi ejecto, 182. an teneantur sequi illum in bello contra hunc, *ibid.* tributa usurpatori solvere tenentur, *ibid.* Subditi per præscriptionem jure civili statutam imperium, vel ejus partem acquirere nequit, II. 195. Subditi duorum regnorum inter se quo jure teneantur, I. 22. Subdito principis læso ab alio principe summo ad quem recursum patet, 213. 221. Subditis quo casu assistere liceat, quo non, III. 335. 316. Subditum hostis sui nequit subornare hostis ad occidendum principem suum, vel ducem, 617. Subditi hostis nostri omnes morte digni sunt, IV. 112. adeoque jure nat. occidi possunt, et actu nōo militantes, III. 677. 683.

*Subjunctio civilis*, IV. 94. ex pœna, II. 228. herilis, IV. 94. mixta, *ibid.* populi perfecta, & imperfecta, II. 227. Subjectio ius est in personam, 221. (vide Lex.) quotuplex, *ibid.* fit vel ex consensu, *ibid.* vel ex delicto, 228. Christianorum, qua subest magistratui, quanta, I. 111. seq. privata, II. 201. 223. quid contineat, II. 224. publica que, 227. continet necessitatem non resistendi, I. 111. vocatur & civilis, IV. 94. an subicere se liceat lege evangelica magistratui infideli, III. 69.

v. Subjectio quomodo fiat, P. 64. *mutui* inter regem, & populum, non datur, I. 275. omnis cessat mutato domicilio, 129.

*Subordinationis* natura, & effectus, I. 119.

*Substantia* vox pro more perpetuo, II. 672.

4. Substantiam negotii Jcti Rom. semper intelligunt naturalem, II. 711. *Substantiam juri regulariter non talis mutata form.*, regula patitur exceptionem, 516.

*Successio* civilium veterem continuat, I. 189. cut magis descendat, quam ascendat, II. 173. non semper inferit summum, & absolutum imperium, I. 189. nam ab omnibus constitui potest, qui ejus habent potestatem, II. 186. & sic etiam a populo, & quare ab eo solet institui, 181. seq. non est sub jure imperii, 188. seq. in bona ab *imagis* quid, 177. & unde, 169. oritur ex jure gentium voluntario, 383. seq. na-

tura quoque ei favet, 191. fratrum, 176. eorum, qui summum habent imperium, si de eorum voluntate non expressis extant judicia, 178. *linealis* cur instituta, 184. opposita hereditarie, 193. qualis, *ibid.* duplex, *cognatica*, & *agnatica*, 181. seq. agnatica cur instituta, *ibid.* linealis nullis gradibus terminatur, 184. u. in eadem spes semel parta jus facit, 190. itaque nec peccatum patris filio nocere potest, 188. in regno ex consensu populi delato que velit observari generaliter, 180. seq. que in sexu, ætate, & qualitate, 181. est quasi ea, que fit ab intestato, 188. regi dat jus temporarium, 141. imperium ad eum non ab eo, qui decessit, sed a populo deferitur, III. 54. tantum deferitur, quantum prima electio tribuerat, I. 189. in regno *alioiali* opponitur ei, que fit ex lege, II. 184. Successio in regnis *patrimonialibus*, 178. an ætatis prærogativam admittat, & quando, 191. de Successionis in imperio controversia quis judicare possit, 188. seq. an in ea liberi ante ademptionem regni oati postponantur iis, qui post nati, 350. Successionis ab intestato post liberos duo præcipui fontes, 175. 178. Successionem quisque elegisse creditur, que in more patriæ est, 178. Successionum leges diversæ, *ibid.* Succedens in regno patrimoniali individuo debet aliis hæredibus id ipsum rependere, 180.

c. Successio parentum natura debetur liberis, II. 241. ac verum tamen non est, eam citra factum hominum sola natura lege deferri, 194. 197. nam jure nature, spectato ejus itatu primævo, nulla, nec necessaria, 75. 400. nec liberorum est, nisi per forrogationem, & ne illis auferatur jus occupandi, 400. 422. Successio igitur descendentiæ, non aliorum, introducta est necessario in statu terra prope occupata, in locum juris occupandi post mortem, 400. & hoc sensu Jctis vocatur debum nature, 401. non potest liberis auferri a parentibus, *ibid.* nisi ob utilitatem publicam, vel in pœnam, *ibid.* non incipit, nisi post mortem parentum, 402. extenditur ad omnia jura parentum, eorum eventualia, *ibid.* Successio in stirpes quid, 403. 411. Successionis qui iocapices sint jure nature, 403. qui non, *ibid.* Successionis ab intestato principia *Sum.* COCCII, 404. resuruntur principia Grotii, 405. Successio non dependet ab alendi jure, 406. 412.

**416.** naturalis sequitur jus, & modum propagationis, **414.** Successio vicaria in bonis privatis, **417. 418.** in regnis quatenus admitti possit, **441. nunquam, 460.** Successiones ab intestato collateralium unde Grocius deducit, **P. 54. Successionis regnorum systema** Grocii exponitur, **II. 428.** vera principia proponuntur, **429. seqq.** successio naturalis tantum pertinet ad patrimonium, & bona privata, non ad regna, nisi populus ea familie, vel descendenti- bus, expressa dispositione detulerit, *ibid.* tunc enim jus inde questum est omnibus, qui sunt de familia, eo modo, ac ordine, qui placet eligentibus, *ibid.* si in genere delatum est imperium, & præterea nihil dictum, successio fit juxta ordinem, quem natura surrogata in familiis constituit, inter capices, **430.** & quidem ita ut soli descen- dentes succedant, non ascendentes, & col- laterales, *ibid.* non femine, nisi in prima delatione comprehensæ sint, *ibid.* nec nisi extinctis masculis, si in genere vocatæ sint, **431. 465.** inter masculos succedit Primo- genitus, **432.** quid, si gemini nascantur, *ibid.* primogenitus præmortuus transmittit jus suum eventuale ad suos descendentes habiles, **433.** his deficientibus succedit ex prima delatione alter filius, ejusque de- scendentes, pari ratione ut primus, tunc tertius, &c. *ibid.* masculis deficientibus, & admissis in prima delatione feminis, filia ultimi regis præferitur filiabus cætero- rum semel exclusis, *ibid.* hac deficiente præferitur femina novissimo regi proxima, v. g. soror, amita, **434.** præmortuæ trans- mittunt jus suum, cum suo eventu, ad omnes suos descendentes habiles, *ibid.* ita tamen ut filius præferatur filię, **435.** ad Successionem regnorum *inhabiles* qui, *ibid.* a Successione regni jure excluditur partus editus sine *foetus* lege fundamentali imperii statutus, **440. 441.** Successio omnis regnorum naturæ est *linearis*, quam Grocius vocat *agnaticam*, **444.** nisi ea lege de- lata sint, ut juxta proximitatem gradus suc- cedatur, **447.** cum igitur, præter linealem, naturæ nullæ cognita sit in regnis, reliquæ omnes oriri necesse est vel ex dispositione majorum, vel ex jure belli, vel ex usurpa- tione, **451. 461. 464. 465. 467.** Successionis igitur lex, & exempla ubi deficiunt in regno, tunc obtinet *linearis agnatica*, non *cognatica*, **449.** Successio in regnis ea obtinet, quæ fuit tempore instituti regni,

**446.** sive *allodialis*, sive *feudalis*, *ibid.* si dubia sit Successio, nec regis viventi, nec populi, nec successorum est iudicium, sed armis res committenda, **455. 456.** exem- pla, *ibid.* refellitur Gronovius, qui regi viventi id tribuit, *ibid.* nam causa suc- cessionis non pertinet ad administrationem regni, **457.**  
*c. Succedendi jus* incipit in momento nati- vitatis, & transfertur in nepotes, **II. 401.** Succedendi jus in imperio collato impe- perantis corpori familie perpetuat cum corpore, & nascituris in infinitum ques- tum est, **182.** nec eis auferri potest, *ibid.*  
*Successor* in fœderibus quid significet, **III. 140.** an obligetur per constituta antecesso- rum, & an ea ipsi mutare non liceat, **I. 173.** Successores regni tantum qui, **III. 144.** mixto jure qui, *ibid.* jure hæreditario non succedunt in ætatis privilegium, **II. 195.** quid accipiant per ejusmodi hæreditatem, **54.** an foret etiam ad Successores perti- neant, **III. 138. seqq.** Successores regum quando, & quatenus tenentur, **54.**  
*c. Successorem continuare dominium*, vel imperium defuncti, ex tacita ejus præsum- ta voluntate, male supponit Grocius, **II. 137.** Successor regni non succedit ex jure defuncti, sed ex jure primorum disponen- tium, **556** quatenus defuncti debita pub- lica, & privataolvere teneatur, *ibid.* rem domanialem alienatam revocans quo casu possibilem teneatur indemnem præ- stare, quo non, **160.** tenetur ad contractus antecessoris, publicos, **III. 87. 88.** nisi no- torie, non dubie, ad detrimentum Reip. vergant, **87. 83.** acta publica, transacta, & judicata antecessoris rescindere nequit, nisi ipso jure nulla sint, **89.**  
*c. Svatoni vs: Roma domus fiet*, &c., **I. 281.**  
*c. Successum factum* cut initum, **III. 185. 495.**  
*Successor* Carthagenisum, **I. 188.**  
*c. Suffragiorum* circa numerum quid justum sit, **II. 112.** pluralitas ubi, & quando va- leat, **111. seqq.** exempla variorum popu- lorum, **116. 118.** Suffragis paribus nihil agitur, **117.** Paritas suffragiorum, vide Minervæ Calculus. Suffragandi modus apud Romanos, **119.** in diversitate suffragiorum quid justum sit, **121.** Suffragium abientium quando necessarium sit, quando non, **125.** fœderatarum civitatum valet pro earum num- ro, non pro quantitate terrarum, & o- perum cujusque civitatis, **128.**

Sive

*Suicidium, vide* Autocheiria.

**SULLA** quo jure proscriptorum liberos ad nullos honores admiserit, III. 429. leges ejus quare Cicero servandas censuerit, etiam iniquas, I. 153. c. 187. 385

**SULPICIUS** contra Antiochum disputans, II. 164. c. 379

**a. Superfatio** quid, II. 244. 309

**Superficies** an solo cedat, II. 478

**Superior** an, & quomodo in subdium mendacium committat, III. 571. seq. non is

semper, cujus utilitati regimen inservit, I. 324. quid possit circa juramentum, III. 14.

seq. subdium cogere potest ad ea, quæ non ex iustitia, sed ex alia virtute debentur, 523.

**Superioris** præceptum quando excuset, 541. quando non, 518. 540. 544

**a. Superioritas** non infert subjectionem, I. 322

**Superstitio** nym dicenda, Deum nimium colere, P. 25

**a. Superstitio** peccat in defectu, P. 89. 92

**Supplicii** ut defendatur, est ex jure gentium, III. 620. hoc jus ad eos tantum pertinet,

qui immerito odio laborant, 455. qui fortuna tales sunt, non culpa sua, 620. Supplices, dum causa cognoscitur, defendendi, 419. Supplicibus parcendum, IV. 203.

Supplicium jus in bello quare, 185. quibus debeat, II. 415. 419. defensorum, & non defensorum exempla, *ibid.* Supplices an belli jure occidantur, 664. Supplicium causa ex quo jure cognoscenda, 420

**c. Supplicium** jura quid, III. 418. in bello occidi jure naturæ possunt, 682

**Supplicia** naturaliter unusquisque de nocente fumere potest, III. 269. seq. (*vide* Vindex, Injuria.) hoc jus nat. mansit in quibusdam, *ibid.* Supplicia ad propinquos damnatorum injuste extenduntur, 425. capitalia antiquissima, & in quibus criminibus, I. 85.

seq. an prohibita lege evangelica, 90. seq. III. 280. seq. an magistratus Christianus juste possit exercere, 381. prohiberi nequeunt, nisi cum summa scelerum permissione, I. 91. prohibita dicuntur in iis delictis, quæ a Mole capite non puniuntur, III. 428.

prohibita si eo fine instituantur, quasi melius sit fontem morti, quam vivere, 268. Supplicis cruciatus quo jure addantur, 297.

Supplicio afficiendis quare tempus aliquod indulgetur, antequam puniantur, 281. cur testes primi olim accedere debebant, cum quis lapidibus esset obruendus, 545.

Supplicio affecti reges, IV. 194. seq. *h.* Supplicio affecti sepultura negata, III. 245

**e. Supplicium** famendi a reis modus *Deus. XIII. 9.* explicatur, III. 345. Supplicio afficiendi incapaces sunt succellionia, 404.

**e. Sardi** non tenentur ad sequelam bellicam, I. 195

**c. Sarragatione** justa semper una manet civitas, unum collegium, 519

**Suum** naturaliter quid, III. 180. quisque abdicare potest jure naturali, II. 165. ut quisque consequatur, jus est favorabile, IV. 126. nemo temere credendus est jactare, 124. Suo minus fumere, an pugnet cum iustitia, P. 24. in dubio ad eam partem magis inclinandum, quæ alteri, quæque sibi consulit, III. 556

**c. Sui nomine** quid intelligatur, I. 11. Suum quot modis cuique competat, *ibid.* Suum consequi, recipere, vindicare, ad finem pervenire, formulæ quid denotent, *ibid.* Suum ut quisque habeat sequitur ex voluntate Creatoris, II. 573

**c. Sylva** sub occupatione domini generalis non continentur, II. 92. in Sylvis etiam circumseptis cur feræ nullius dicantur a JCtis Rom. 484

**c. Symmachia** quid, III. 165. IV. 144. 145

**c. SYMMACHUS** de pluralitate suffragiorum apud Romanos, II. 117

**c. Synalagma** quid, P. 64. I. 16. II. 600. 675. sine eo nullam induci obligationem, statuit *H. Coccarius*, 596. 608. excipit tamen casus aliquot, 608. 609. *Sam. Coccarius* obligationem plenissimam, ait, etiam siue eo oriri, 608. 609. seq.

**Synedrii** potestas apud Hebræos, I. 203

**c. Synedrium** sub regibus Hebræis plane non fuit, I. 215. 299.

**c. Syrophonissa** apud *Matth. XV. 22.* ex posteritate credita videtur Sareptæ, I. 67

**Syrtes** an cuiquam propria, II. 58

**c. Syrtis** quid, II. 87. cur occupari nequeant, *ibid.*

## T.

**TACTUS** de primis mortalibus, P. 16. de eventu belli, 41. de Anfibariis, & Tencheris, I. 231. II. 71. de Tiberio, I. 269. de Germanis, 285. de Judæis a simulacris abhorrentibus, IV. 22

**a. TACTUS** *Imp. SCto* Imperium obtinuit, I. 271

**Tacitus** consensus populi quis, II. 343. seq. jus dat ad alienandos minores ejus jurisdictiones, *ibid.* tacita voluntas potest imponi, *ibid.*



rium vi partum iustum efficere. II. 173. non  
omnia, quæ tacentur, etiam celantur, 669  
*Tale* naturæ esse quomodo quid dicatur, IV. 69

**Talio** pro fe, id est, ob vulnus, non nisi per  
iudicem exigi poterat, L. 89. III. 172. quæ  
in bellis sic vocatur, plerumque iniusta,  
665 iusta non est, cum postularur ex o-  
dio, 279 non transi personam, IV. 203.  
c. 217. Talionis postulat. Hebræis quo sen-  
su licita, III. 280. usus quæ apud Hebræos,  
& Romanos, *ibid.* Talionem in iudicio exi-  
gere, Hebræis indultum, L. 98

• **Talio** quid, III. 120. 122. quomodo fieri  
possit, L. 131. Talionis ius inviolabile,  
& sacrosanctum, 124. ejus varia nomina,  
L. 129. probatur auctoritatibus, & exem-  
plis sacris & profanis, I. 125. 126. quo-  
usque valeat, 127. sit vel in eadem perso-  
na, 130. vel in alia, quæ pro altera ten-  
etur, *ibid.* privatione vel juris ejusdem,  
vel per tantundem, *ibid.* non potest fieri  
idem crimen committendo, *ibid.* ultra eam  
quæ poena infertur, an sit meri juris civilis  
131. negatur 132. Talio, & reparatio inju-  
riæ unicus finis premarum, 135. 138. cru-  
de sumta nullibi obviavit, 151. an remitti  
possit, 150. 161. iusta charitatis non repu-  
gnat, 162. iusta in homicidio, & adulte-  
rio quænam, 127. Talionem qui statuit,  
non imitatur, sed punit delinquentes, IV.  
217. Talionis iure hædes data violari nequit,  
156. Talio non est ipsa belli iusta causa,  
sed supponit eam, II. 25. 26

• **TAMAUUS** Scythiæ rex antiquissimus, L. 195

• **TANTANDEM** quomodo, & ubi præstetur,  
II. 197.

**TALAEVINI** factum in Gabiis an iustum  
fuerit, IV. 410. c. 433

• **TARQUINI** legatis ius gentium indultum,  
L. 216

• **TAVRUS** philosophus differens de con-  
cursu potestatis civilis, & patriæ, L. 137. o-  
jus sententia de poenis explicatur, III. 155

**TALON** quid iure Romano, II. 14

• **TEMPESTATE** impedire ut videatur, cur non  
videatur contra legem scisse in L. 15. ff. de  
publ. IV. 198

**Templa** vastare, iniustum iure naturali, etiam  
ab his fieri, qui in quibusdam circa religio-  
nem dissentiunt, IV. 126. licet vastare iure  
belli, I. seq. an iure talionis liceat, 229.  
gentium a Judæis incensa, 4. Templis par-  
gendum, 226. Templum Hierosolymorum

intravit Pompeius, incendit Titus, 4. &  
iusdem religio, *ibid.*

**Tempus** immemorabile in dubio sufficit ad de-  
relictionis præsumptionem, II. 166. seq. a  
centenario differt, *ibid.* Tempus, quod  
possessori ius dat domini in questione de  
impero derelicto, unde numerandum, 172.  
memoriam excedens infinitum est morali-  
ter, 166. ad penitentiam dandum his, qui  
supplicio afficiuntur, III. 281. Temporis  
duratio naturam rei non mutat, L. 190.  
Temporis quæ vis ad præsumendum dereli-  
ctionem, II. 166

• **Tempus** longum iure Rom. quid, II. 181.  
(vide Præscriptio.) Tempore non minuitur  
injuria, sed augetur, 177. Tempus non  
est modus naturalis finiendi obligationis,  
IV. 180. duo Tempora omnem Gubernatio-  
nem absolunt, P. 33. L. 13

**Teneri** bello quæ intelligantur, IV. 327

• **Tenere** rem instrumentis, I. c. per alios  
quo possidere possumus, II. 481. Tenendi  
facultas definire quando in vita civili vide-  
atur, *ibid.*

• **TERMINI** de *divaric.* L. 313 de  
orba a proximo ducenda, II. 296

**Terminus** naturaliter est, qui pars est rei,  
IV. 184. a quo, non est intra mensuram  
naturaliter, ut alter, *ibid.* Imperiorum  
Termini naturales qui, II. 129. seq. quare  
constituantur, 130. seq. promoveri iniuste  
possunt, etiam in iusto bello, IV. 261. seq.  
non semper promovendi, quoties etiam  
iuste possunt promoveri, 262. Terminorum  
duo genera, 181. Termini sacra sine  
sanguine, 264. a Termini sacris Numa  
quare sanguinem abesse voluit, *ibid.*

**Terra** continetur a mari, II. 58. negatur,  
c. 88. 89. Terram, & aquam dedere,  
quid, 227. *Et in m.* Terræ hostili quare  
parcendum, IV. 219. seq. ad 230

• **in Terram** ius a natura humano generi  
concessum, II. 71. vel qua tali, vel ut  
singulis, *ibid.* hinc vel communiter, vel  
seorsim, 74. Terræ usus naturalis duplex,  
79. Terra post confusionem linguarum non  
divisa, sed varie occupata, 80. Terrarum  
mediatarum, & immediatarum origo,  
L. 295

**Territorium** unde dictum, IV. 28. c. 53.  
Territorii pars populo vacua alienari po-  
test, II. 122.

• **Territorio** in alieno cur vi agere non li-  
ceat, vera ratio, III. 680

**Terror** non sufficit ad ius internum occiden-  
di, IV. 203. *Terris*

- Tertio*, qui metum non inculsit, facta promissio tenet, IV. 307.
- c. **TERTULLIANUS**: leges gentium a divina mutatas esse, L. 113. Christiani quid precari soliti fuerint Imperatoribus, 138. de Tertulliano iudicium, 156.
- Testamentum* solemnitate aliqua defectum quem effectum habeat, IV. 73. Caroli M. de regno quale, L. 195. Testamenti factio an prohibeatur obsoles, IV. 143. nullum esse quo iure dicitur id, quod solennitatis quibusdam caret, 71. an ex tali, salva pietate, quid possit capi, *ibid.* quasi Testamentum, cuius faciendi jus servus dabatur, 251. Testamenti factio est iuris naturalis, quo sensu, II. 144. Testamenta de regnis patrimonialibus, L. 193. *seq.* de regnis non patrimonialibus non valent, nisi ex populi consensu, 194. *seq.* in Testamentis clausula derogatoria, quantum valent, 200.
- Testamentum definitur, II. 162, quomodo differat a dispositionibus inter vivos, *ib.* & ab alienatione, quæ fit in tempus mortis, 163. & a Codicillo, L. 222. iure naturæ nullum, nec civili validum nisi quantum hæres acceptat, III. 161. Testamenta non sunt modus acquirendi naturalis, L. 299. plerisque gentibus, qui Græcis, vel Romanis non parvere, incognita fuerunt, III. 161. ab ipso testatore pro lubitu mutari possunt, 164. circa Testamenti principum quid iuris, 164. 165. Testamenti substantia cognata non est dominio, *ibid.* per Testamentum non fit alienatio, neque ullo sensu dici potest esse iuris naturalis, *ibid.* Testamentum, quo filius excluditur, quomodo audiat in iure Rom. 407. 409. Testamentis Episcoporum, ac Clericorum, forma legis præscripta ab Imp. L. 239. Testamentis clausula de non revocando addita nullius est valoris, 314. Testamentum imperfectum ut valeat saltem pro codicillo, quid requiratur, II. 602. ex Testamento imperfecto non oritur naturalis obligatio hæredis, ad præstanda legata, IV. 83. Testamentum militum quomodo iure militari valeant, II. 603. Testamentum apud hœres confectum cur iure Rom. nullum fuit etiam post legem Corneliam, IV. 147.
- c. *Testamenti Veteris, & Novi*, distinctio in verbulos, L. 153.
- Testari* non prohibetur externi iure naturali, II. 145. Testari quem impediens quan-
- do, & cui teneatur, III. 181.
- c. Testandi libertas quantum introduxit malorum, II. 353. 364. 366.
- Testatoris* libertatem qui impedit, dimitti tenetur, III. 181.
- c. T. Stator si vi, vel dolo impeditus fuit ne quid legaret, quid iuris, III. 191. qui iuravit se testamentum non mutaturum, si novum condatur, an hoc sit illicitum, & irritum? negatur, 40.
- Testimonium* servus, nisi tortus, dicere non poterat apud Romanos, L. 109. m. c. 169. qui testimonio iniusto damnatur, in quantum tenetur, III. 184.
- c. Testimonium falsum est delictum consummatum, VI. 179.
- THAMAR** ad mortem damnata a Socero ob adulterium, L. 111. Thamar pro suo pro promissio facta, iure nat. valbat, II. 611. 617.
- c. **THAMAR** quo sensu movit fratrem illustratorem, ut se peteret a patre, non negatur, II. 616.
- c. *Theatri* occupatio male trahitur ad similitudinem occupationis rerum, II. 76.
- Thebaeorum* martyrum historia, L. 113. 147.
- Thebanorum* belli cum Lacedæmonis, II. 181. m. lex de vendendis liberis, 202.
- THESOPOLIS** Ætoli factum, III. 668.
- c. **THESOPOLIS** sententia circa fas, & nefas, P. 13. responsum ad Lysimacum, III. 215.
- c. **THESOPOLIS** quo iure Italiam occupavit, L. 99. Papam nisi legatum, I. 242.
- c. *Theologia* qualia docent jura, II. 577.
- c. **THEOPOLIS** majus imperium ratus, submittere legibus principatum, L. 268. ejus lex de non vendendis liberis, II. 231.
- Thestauris* in multis regnis regi cedit, II. 471. iure nat. est ejus, qui invenit, *ibid.* hodie Thestauri sunt principum, quasi gentium iure, *ib.* de Thestauris *v. cit.* leges, *ib.*
- c. Thestauri quid, II. 488. 489. est res nullius, 91. etiam in solo occupato, 92. adeoque iure naturæ cedit inventori, 189. cur id legibus civilibus immutatum sit, *ibid.* cui cedat iure dæmonico, & Sævico, 490. aliarumque gentium, *ibid.* in loco sacro inventus cujus sit, IV. 22.
- c. **THESSALIA** labores, III. 379.
- Thesoporia* cur Cereris sacra dicantur, II. 47.
- c. *Thracum* gens ferissima, I. 47.
- c. **THRASSIVULUS** cur vetuit occidere civis

- cives pro tyrannis pugnautes, **L. 183**
- a. **T**U A N U S: de Ecclesiasticis personis a summis rerum arcendis, **L. 162**. religionem non imperari, **III. 405**. **IV. 15. 16**
- c. **T**H U C Y D I D E S: de jure propriæ defensionis, **L. 122**. de imperii natura, & nota characteristica, **246**. de civitate negotiosa in otiosam mutata, **I. 187**
- T**IB A R E N O R U M generositas, **III. 576**
- c. **T**I B E R I U S Augusti successor non proprio jure imperium sibi arrogavit, **L. 269**
- c. **T**I B U L L U S: de Cerere, **II. 83**
- T**U A N U S, pro benefacere, **III. 2**
- T**U O L U S quid, **III. 267**
- T** I M O T A R I: dædis moderatio, **IV. 222**
- c. **T**IT U S quid, & unde sic dictus, **II. 464**
- T** I T U S templum incendit, **IV. 5**
- c. **T** O L O S A N U M aurum, **III. 449**
- T** R A D E R E sibi fidem, quid, **IV. 143**
- c. **T** R A D I T A res naturali ratione quando videatur, **II. 578**
- T** R A D I T I O non requiritur naturaliter ad perficiendam alienationem, **II. 339**. naturaliter ad translationem dominii non requiritur, **479**. ad eandem in quibus casibus etiam jure civili non requiritur, **ibid.**
- c. **T** R A D I T I O definitur, **II. 147. 518**. est modus acquirendi vere naturalis, **149**. sine ea non transfertur dominium, **405**. eius necessitas ad dominii translationem probatur ex ipsa dominii voce, & effectu, **518**
- T** R A J A N U S dictum ad præfectum prætorio exponitur, **L. 140**
- c. **T** R A J A N U S qua ratione imperavit, **L. 271**
- T** R A N S F U G A Jure Rom. postliminium non habent, **IV. 116**. servi postliminio recipiuntur, **118. seq.** ab his, a quibus transfugerunt, occidi solent, **203**. belli jure recipiuntur, **327**. in dubio non reddendi, **ib.**
- T** R A N S F U G A S admittere licet, **III. 576**
- a. **T** R A N S F U G A liber quod non gaudet jure postliminii, nec amnestiâ, id sequitur ex ratione naturali, **P. 99**. **IV. 128. 160**. ex eadem ratione nec a patre recipi potest, **ib.** servus a domino potest, **163**. **T** R A N S F U G A M jure belli recipi, quo sensu in **L. 51. ff. A. R. D.** dicat Celsus, **354**. Jure naturæ transfugæ non reddi debent, nisi aliter pax obtineri nequeat, **ibid.**
- T** R A N S F U G A JUS per alienos fines, **II. 67**.
- T** R A N S F U G A JUS quid sit, **63. 66**
- c. **T** R A N S F U G I JUS cur commune sit, **II. 84**.
- T** R A N S F U G I JUS cur venia petenda sit, **106**.
- T** R A N S F U G I JUS exercitus transiens navibus loci uti potest, **106**. & vice versa transiendum navibus

princeps loci, **ibid.** Transiens per territorium an, & cur ibi aliquando commorari possit, **109**. & tugurium ponere mementum, **110**. Transfuges territoriorum quomodo subint potestati illius, **L. 235**. **Vide** Advenæ. Externi.

- T** R A N S I T U S per terram nostram quibus, & quantum negari non debeat, **II. 61. seq.** quibus rationibus tutior reddatur, **ibid.** in transitu concessio vis omnis abesse debet, **IV. 281**. Transitus non debetur injunctum bellum moranti, **II. 68**
- c. **T** R A N S I T U S personarum liber est jure gent. **L. 215**. cuique debetur ipso jure nat. **IV. 287**. quid differat ab itinere, **401**. Transiunt per terras, maria, & flumina occupata, ex innoxia utilitate deduci non posse, probatur, **II. 103**. simulque vera hujus juris ratio asseritur, **103. 105**. Transitus debet esse innoxius, **104**. si lis de eo sit, quis iudex, **104. 107**. respondetur Gronovii objectionibus contra jus transitus, **104. 105**. Transiunt hosti meo permittit abique mea injuriâ potest pacatus, **L. 601**
- T** R A N S I T U S linealis differt a Repraesentatione, **II. 354. seq.**
- c. **T** R A N S I T U S I A N U S causam dedit distinctioni inter jus gentium primævum, & secundarium, **P. 67**. definitione ineptâ, **68**. vapulat distinguendo res communes a publicis, **II. 147. 148**. item circa jus patriæ potestatis, **242**. item adjudicando patrix tabulam, **515**
- T** R I B U N I sacrosancti quomodo facti, **IV. 109**
- c. **T** R I B U N O R U M jus vetandi, **L. 319**
- T** R I B U T A solvere, honestati, **I. 94**. retro debita an peti possint ab eo, qui pacto quodam successit in jus ejus, cui debebantur, **IV. 319**. jure impoountur devictis gentibus, tam ad securitatem, quam ad restitutionem sumtuum, **254**. subditis cum ob dubium de belli iustitia bellare nolunt, **III. 145**. **T** R I B U T O R U M finis quis, **L. 94**. indictio ad victoris utilitatem **IV. 266**. **T** R I B U T A M E D I O R U M nationes an ejus conditionis manserint, transito ad alios imperio, **III. 140**
- c. **T** R I B U T U M solvere, non derogat summæ potestati, **L. 327**. Tributa cur a subditis præstentur, **II. 109**. quo jure rex populo imponat ad relucenda oppugorata, **363**
- c. **T** R I M E G I S T I O quid Deus, & mens, **P. 38**
- c. **T** R I M U R A T U S post Cæsarem stante quibus status Imperii Rom. fuit, **L. 267**
- c. **T** A T A N O tutor Antiochi, **L. 302**
- c. **T A X**

- T** **TRYPHONINI** casus, *L. 31. ff. de positi, de deposito a latrone explicatur, P. 76.*  
 Il. 470. 471. Item de spolio deposito apud ipsum rei dominum, 571  
**T** **TUENDI** sese iustus modus, etiam in iusto bello, difficultate tenetur, aut cognoscitur, III. 659  
**T** **TULLII HOSTILII** dolus, III. 571  
**T** **TUNETANI** cur non exsindantur a Christianis, III. 111  
**T** **TUSICAS** duas habenti præceptum a Christo datum explicatur, *L. 140*  
**T** **TURCAM** contra an sit foedus incundum, III. 101  
**T** **TURCIS** cur transitus denegetur, II. 105  
**T** **TURPEM** ob causam qui quid accipit, non tenetur ad restitutionem, II. 463. quia non tenet, rem alienam, c. 581. 582  
**T** **TURRIS** Babylonica, II. 56  
**T** **TUTELAM** natura occupanti, & idoneo concedit, III. 418 negatur, c. 469. aliam requirit regnum patrimoniale, aliam non patrimoniale, *L. 196.* in Tutelam receptus nihil debet agere noxium statui ejus, a quo receptus est, IV. 430. pactum militaris operæ pro tutela quale, III. 658  
**T** **TUTELÆ** forum potestatum principia *H. COCCERI, L. 303. seqq.* jure naturæ agnatis, eisque deficientibus civitati incumbit, 106. etiam ad regna ex voluntate populi delata extenditur, *ibid.* quando finitur, a natura definitum non est, *ibid.* legitima agnatorum, immo & dativa, a natura originem habet, II. 234. 236. Tutelæ armis vindicari potest, 186. Tutelæ eadem ratio in regnis patrimonialibus, ac in regnis ex voluntate populi constitutis, *L. 107*  
**T** **TUTOR**, qui jus etiam incertum pupilli defendit, non agit injuste, III. 491. regni, an rege pupillo, aut captivo, summum habeat imperium, *L. 120.* Tutores a quo dandi in regnis patrimonialibus, & non patrimonialibus, 196  
**T** **TUTORUM** potestas cuius sit naturæ, *L. 279* Tutoribus ipso jure naturæ data est facultas administrandi res pupillorum, II. 642. & castigandi pupillum, III. 350. Tutor ad quid teneatur ex facto licito & illicito, 190. ex quam culpa teneatur Jure Rom. *ibid.* non potest conveniri si res pupilli casu pereant, II. 699. exceptiones, *ibid.*  
**T** **TYRANNUS** judiciorum jus, ut nec aliarum rerum non habet, *L. 181. 351.* an obliget

populum, aut verum regem per contrarius, *vide Contractus.* Obligat iis actionibus, quæ ad imperium pertinent, & quatenus, 351. *seq.* Tyranni imperium ferendum, 185. *seq.* Tyranno fides debetur, IV. 299. *seq.* (*vide Jusjurandum.*) Tyrannum vi depicere, aut occidere, num liceat privatis, *L. 353.* (*vide Jusjurandum.*) Tyrannorum liberi iniuste afficiuntur pœnis, metu ne similes evadant, aut eadem suorum vindicent, III. 426. an in uxores eorum adulterium committatur, IV. 299. *Tyrannicum* imperium, & id, quod imperantis causa institutum, sibi invicem opposita, *L. 185.* 351. Tyrannici imperii destructio fœditiosa esse potest, 351. nam & in Tyrannide multæ bonæ leges esse possunt, IV. 616. quo sensu, c. 645. an ut tyrannide liberetur, patriæ bellum possit inferri, *L. 351.* tyrannice imperans princeps an subditis ipso facto subiciatur, 187. an ab iis imperio dimoveri possit, 185. non delinquit esse princeps, contra, quam alii putarunt, II. 2

- T** **TYRANNUS** in exercitio, & tyrannus in occupatione, *L. 377.* acquisitione, & administratione, qui dicantur, III. 89. & rex quomodo differant, *L. 281.* definit esse princeps, 369. 375. plurimorum exempla, *ibid.* ob jus naturæ violatum Tyrannorum furis agitatorum exempla, *P. 72.* de cæde tyranni auctores citati, *L. 186.* in Tyranno personæ jus deficere, verum non est, III. 37. contra tyrannum acquisitione, & administratione, subditi licite fœdera contrahunt, 124. 125. Tyrannus non potest qua talis bello peti ab alia gente, 377. vere talis occidi semper potest, IV. 143. Tyranno fides data servanda, 108. 109. 310. Tyranno ejectione an res publica res alienum ab eo contractum solvere teneatur, II. 445. ex contractu Tyranni civitas locupletior facta cur teneatur ad restitutionem, III. 89. *vide Usurpator.*  
**T** **TYRIS** bellum intulit Alexander ob transiitum denegatum, II. 106

## V.

- V** **ANXES**, III. 424  
**V** **AGINE** gladiatorum veniant, sub generali denominatione *ormorum*, III. 602  
**V** **ALANTINIANUS** *polygamus*, II. 244  
**V** **ALERE** non semper consequit ex potestate facta  
 K h k k

- que non valent ab initio, II. 170  
**V A L E R I I** *Levini* dolus, III. 573  
**V A L E R I U S** Consul regni affectati fup-  
 plicationem quomodo amovet, L. 116. ejus  
 lex de provocacione ad populū, *ibid.*  
*Calidiorum* omnia esse, male dicitur, III. 455  
**V**alor rerum vel intrinsecus, vel extrin-  
 secus, II. 703  
*Vandalica* successione controversia, II. 192  
*Vandioquencia* interdicta Christianis, III. 576  
**V**arnensis pugna cur exitio Christianis,  
 IV. 144  
**V**assallagium per se non facit subditum, L.  
 127. 128  
*Vassalus*, qui non idem subditus, cogi non  
 potest ut eat obfēs, IV. 141. c. 177. Va-  
 sallorum jus circa alluviones, II. 476  
**V**assalus qui fit, pristina jura sibi reservare  
 potest, II. 446. sequi principem tenetur et-  
 iam in bello injusto, II. 447. vicio aliquo  
 laborans per alium militare tentare tenetur,  
 aut *adhocum* praestare, L. 195. Vassal-  
 lus *ligus* quis esse possit, 128. ad quid te-  
 neatur, 179  
**V**asquit libertas sentiendi notatur, II.  
 15. error de Principe insontem insultante,  
 P. 101  
**V**astatio rerum hostilium, IV. 6. in poe-  
 nam semper, & ipso jure nat. licita est in  
 infinitum, 7. 211. id est, ultra, non in-  
 tra modum debiti, & delicti, 212. etiam  
 rerum sacrarum, 8. vide *Populatio*. Ho-  
 stilis res.  
**V**aticinia accipiendi vel sub conditione, vel  
 simpliciter, L. 95. ad bellum jus nullum  
 dant, nisi expressum adit mandatum Dei,  
 III. 462. c. 479. intelligi nequeunt, do-  
 nec ad tempus impletionis, 462. m. Vati-  
 ciniorum veterum explicatio magnum olim  
 malum concitavit, *ibid.*  
**V**aticinia non sunt leges, sed narrationes  
 futuri, I. 145  
**V**atum nomen qui sibi falso indoant, recte  
 puniuntur, III. 119. m.  
**V**ATRATICUS *Bobemia Dux* filium ru-  
 stici duxit, II. 948  
**V**edipala ex quibus causis constitui possint,  
 II. 67. seq. ut constitui possint, requiritur  
 summā potentia ut sit pateris is, qui con-  
 stituit, L. 171. qui fraudat, in quantum  
 tenetur, III. 183. pro transitu mercium  
 imponi que possint, II. 62. mari imponi an  
 possint, 126. Vedigium immunitas quas  
 que in fœdere comprehenditur, III.  
 94. si conceditur, eorum non intelligitur

- que summa exigit necessitas, 746  
**V**edigalia imperii p. trionum vocantur,  
 II. 317. transeuntibus imponi possunt, 108.  
 cur, 109. & prater navigantibus, 114. e-  
 xempla, *ibid.* Vedigialis equorum apud  
 Ægyptios ratio, 109  
**V**ejorum expugnation, IV. 10  
**V**ela candida, IV. 415  
**V**elle censor quod in alterius voluntate po-  
 sui, L. 200. Deus velle ea, quomodo di-  
 catur, que tamen non efficit, III. 564.  
 nemo sibi male vult, L. 134  
**V**enatio an tantum sit juris gentium, II. 462.  
 legem accipit a terra, 59. cur principibus  
 proprie adsignata, 470. Venantes rusticos,  
 morte punire, injustum, 16. m.  
**V**enandi joa est a natura, II. 138. 139. et-  
 iam in alieno, 487. & lege demum civi-  
 li potest aliter statui, *ibid.* quomodo sin-  
 gulis auferri possit, 92. 91. *Venationem* es-  
 se fructum fundi, recte negat Julianus,  
 482. ejus usum quoque pertinere ad fru-  
 ctuarium, recte assensit Celsus, & Try-  
 phoninus 482. 484. Vide *Feræ*.  
**V**endendi libertas an alicui debeat, II. 72.  
 qui vendit, obligat se ad omnia ea, que  
 in venditione sunt necessaria, 661. 661.  
 seq. plura vendi, quam entum quoties  
 quid possit, 661. vendita re, nec tradi-  
 ta, cujus sit periculum, 664. si cujus la-  
 titantis bona vendita sunt, is admittitur  
 ad pecuniam ex iis redactam, 561  
**V**endens alienam rem bona fide omnem  
 plus suo non habet, adeoque non tenetur  
 domino, *si f. vendit in alio loco*, II. 579  
**V**enditio captivi an vim habeat si in locum pa-  
 catum vendatur, & an ei jus postlimi-  
 nii, IV. 211. quid si ad suos venditione  
 pervenerit, 114. Venditio frumenti pro-  
 hiberi solet in summa penoria, II. 70.  
 Venditio potest dominium transferre ante  
 traditionem, 661. seq. negatur, c. 708  
**V**enditio quando detur penitendi li-  
 bertas, II. 685. quid differat a permutatio-  
 ne, 686. Venditio rei, etsi jam alteri et-  
 iam cum juramento vendita, non irrita  
 est, III. 41. vide *Emtio-venditio*.  
**V**enditoris quibus casibus sit periculum rei  
 vendite, II. 708. cur actio saltem in ejus  
 personam detur, & quod teneatur ad evi-  
 ctionem, ratio naturalis, *ibid.*  
**V**enena qui struere compertus est, an possit  
 interfici, II. 7. Veneno interficere, jure  
 gentium vetitum, III. 666. infundere tota  
 an liceat, 667. aquas an liceat, *ibid.*  
 6. V2

- meno in hostem uti nullo jure licere statuit  
*H. COCCREIUS*, III. 582. *seqq.* excepto  
 casu unico, 584. Veneno hostem jure  
 naturæ necari posse, affirmat, *SAM. COCCREIUS*, 685. cur aquas corrumpere non  
 neque liceat, 686
- a. Veneta* reip. Status qualis, I. 276. Venetia-  
 rum dux pernoctare extra urbem nequit,  
 309. Venetos inter, & Trideninum prin-  
 cipem controversa, IV. 355. 397
- Venia* digna quæ, IV. 188. 190. Veniam da-  
 re an liceat, III. 287
- Venire*, & mittere, diversa, IV. 388. Ve-  
 nire cui permillum, an quem secum du-  
 cere possit, *ibid. seq.*
- Venus*, ad eam proni sunt, in quibus sanguis  
 prævaleat, III. 295
- c. Venus* Tanais, IV. 21
- Verba* intelligenda secundum substratam ma-  
 teriam, III. 144. c. 153. 172. ex proprie-  
 tate in dubio sumenda, 181. Verborum  
 obligatio interna ex mente, *ibid.* externa,  
 secundum interpretationem probabilem, *ib.*
- q. Verba*, si dubia sunt, interpretandi regu-  
 læ, III. 149. regula generalis, 151. Inter  
 gentes non recepta sunt cum motus  
 obligatione, 406. 608. 610. 611
- a. Verbenarius* quis apud Romanos, III. 107
- Verberibus* adfecti reges, sed absque infam-  
 ia, I. 202. negatur, c. 315. servi non  
 nimium adficiendi, IV. 247
- a. Verberibus* emendare peccantem, naturâ  
 non licet unicuique, III. 119
- Veribolium* quo sensu ad justitiam a quibus-  
 dam referatur, III. 569. non ita neces-  
 sarium ad justitiam, ut magnanimum,  
 574. *seq.* bello tolli fortasse aliquatenus po-  
 tuit, IV. 298
- Veritas*, I. e. locutio aperta, III. 4. ju-  
 stitiæ pars, 469
- a. Veritas* non recte definitur a Gronovio,  
*P. 89.* potest in vicium degenerare, 90.  
 omnibus auctoritatibus præferenda, 92.  
*Veritates rerum esse æternas*, quid inde  
 sequatur intuitu Dei, I. 44
- a. VESPASIANUS* summam Imperii in  
 pacis, & belli statum dispescit, I. 21. a  
 militibus Imperator salutatus, Senatus de-  
 creto saltem jus imperii nactus est, 270.  
 hujus decreti contenta, *ibid.*
- Vestis* apud Romanos postliminio non recepta,  
 IV. 120. Vestium nomini & aima non  
 veniunt, 432
- Potius* fortius, quam jubens, quare, III.  
 147

- Veteribus est dictum*, quid significet in ver-  
 bis Christi, I. 87
- c. Veterum* ducere, juveni licet, II. 298
- c. VEXOR* Egypti rex antiquissimos, I. 125
- Via* publica an alluvionem impediatur, II. 477
- c. Via* publica alluvionem non impedit, II.  
 505. non amittitur, non utendo, 192
- c. Viatores* unum & sociis dedere prædonibus  
 absque perfidia nequeunt, III. 531
- c. Viator* videns ingredi fures, vetare non  
 tenetur, III. 192. Vicini populi assistere  
 ex fodere tenentur regi contra invasorem  
 vel subditum, vel extraneum, I. 180.  
 non vero contra subditos, *ibid.* ad quid  
 teneantur invasori, *ibid.* hunc apud se fu-  
 gitivum dedere debent iusto regi potenti,  
 381. non vero hunc invasori, *ibid.* pces-  
 sionem sequuntur, 181. *vide* Neutrales.  
 Medii. Pacati.
- c. Victimæ* humanas immolans gens ideo ab  
 aliis bello persequi nequit, III. 195
- c. VICTORIA* (Fr) Jurium belli scrip-  
 tor. P. 82. ejus sententia inepta de ju-  
 re bellandi penes subditos, I. 225
- Victoria* unde censenda, IV. 317. Victoriæ  
 jus an iustitiam eternâ non extendi possit  
 ultra modum debiti, & periculi necessita-  
 tem, 261. Victorium non voluit furari A-  
 lexander, III. 516. post eam res eorum,  
 qui victi sunt, vastare, injustum, IV. 222
- c. Victoria* gloriosius paratur ingenio, quam  
 vi, III. 590. 591. 601. Victoriæ quæ  
 ponuntur, IV. 99. *seqq.* 104. 105. 106.  
 ad obtinendam victoriam quæ licita sint,  
 quæ non III. 579. ex Victoria demum ul-  
 tima constat de justitiæ causæ, I. 228. II.  
 52. III. 498. 499. per ultimam Victoriam  
 jus acquirent non tantum in imperium,  
 sed & in jura singulorum, IV. 106. 107.  
 Victoria cur sæpe injustam causam sequa-  
 tur, P. 77
- Vidor* quis dicendus, IV. 117. III. c. 155.  
 curare debet ut religio vera libere prædic-  
 tur, IV. 267. Victoris officium in eos,  
 qui se dedunt, 344
- c. Victoris* jus in victos, III. 110. licentia  
 naturalis, IV. 269. Victori quatenus im-  
 perium acquiratur, 104. Victor prælio,  
 & bello, differunt, 374
- Vidus* quis dicendus, IV. 117. c. 100.
- Vidi* bello solenni jure gentium nihil non  
 habent patiendum, 141. legationis jus a-  
 mittunt, III. 101. clementer habendi, IV.  
 267. permixti victoribus, 262. *Vidus* ni-  
 hil eripere, nisi quod pacem impedit,  
 k k k k 2 lauda.

- laudabile, 251. *seq.* Relictum suum imperium, 264. imperium relinquere, generosum est, 263. imperium relinqui solet, locis quibusdam detentis, 264. imperii pars relicta, 266. permisit suae leges, & magistratus, *ibid.* *seq.* suaeque religio, 267. Romani nihil adimere solebant praeter injuriam licentiam, 261. 322
- c. *Vidua* cur non statim, & quando ad secunda vota convolare possit, II. 244. 267. Viduam fratris ducendi lex cur inter Christianos abrogata, I. 73
- c. *Vincere* quid significet, III. 155. IV. 98. quid certo actu, 98. quid toto bello, 99
- c. *Vinculum* juris quid sit JCtis Romanis, II. 566. 567
- Vindex* sui juris quisque naturalis, I. 77. *seq.* *Vindex sanguinis* apud Hebraeos, 85. III. 272. I. c. 130. III. c. 439. 440
- c. *Vindictam* unumquemque privatum suae, & alienae injuriae esse, perpetuus error Grotii, P. 72. 86. I. 24. 51. 110. 153. 215. 253. 324. II. 399. I. L. 335. 319. 341. 342. 344. 349. 356. 361. 378. 381. 435. 515. 597. IV. 292. 311. 425.
- Vindicta*, II. 4. rei nostrae cum caede alterius, nisi ejus rei, ex qua vita pender, quae judicio recuperari nequit lege evangelica illicita, 16. *vide* Ultio.
- Vindicta* bonum est imaginabile, III. 293. concessa potestati publica cum jure defensionis, II. 17. injusta lege nat. & evangelica, I. 166. III. 265. quatenus tantum animam dolentis exstiat, 276. quo sensu Deus vindicando scelera impiorum ridere dicatur, 264. iusta ex jure naturali, quo sensu, 269. ea est, quae fit magni boni publici causa, I. 102. etiam iusta non semper concessa lege evang. III. 276. *seq.* ea, quae sumitur in posteris nocentum, an exemplo Dei possit defendi, 423. *Vindictae* privatae exempla, 270. ad vindictam quisque promptior, quo ratione minus valet, 266. Vindicantis animus non debet in malo acquiescere, quo sensu, 264
- c. *Vindicta* explendi doloris vitiosa jam ante adventum Christi, I. 143. *Vindictae* maximum genus, 150. *Vindicta* omnis Dei est, non hominis, 152. *Vindictam* privatam Paulus non interdicti tanquam legibus, sed tanquam perfectioni contrariam, 153. *Vindicta* quousque licet in bello, II. 52. *Vindictam* solam si sibi proponat puniens, vitiose agit, non injuste, III. 118
- g. *Vinea* septimo anno non putandae lex He-

- braeorum erat forensis, non perfectionis, II. 696
- Violare* legatos quae prohibet lex non pertinet ad eos, ad quos non mittuntur, III. 205
- Vir bonus* naturaliter perpetuus Magistratus, III. 273
- c. *Vir* per nuptias non transit in aliam familiam, sed novam constituit, II. 276. *Vir bonus* quis sit JCtis Rom. IV. 372
- c. *VIRGILIUS*: de Saturno, I. 394 *Georg. I. vers. 116.* explicatur, II. 81. de Cereere, 81. de Manibus, III. 251. de foeminarum caede, 214
- Virginale* pudor aequiparatur vitae, I. 85. an qui violare euct cupit, possit occidi, ut defendatur, II. 8 *vide* Pudor.
- Virginem* vi corruptam corruptor non tenetur ducere jure naturali, III. 183. vi corruptae cur credi lex velit in agro, non in urbe, II. 15
- c. *Virginem* qui violat, naturae jure capite plectendus, I. 131. de Virgine stupranda antequam supplicio afficiatur, lex universalis nunquam lata est, 159. Virgini in urbe, & in agro vi stupratae neque creditur, II. 46. *vide* Pudicitia.
- c. *VIRGINIVS* filiam interimens, II. 29
- VIRIATI* moderatio, IV. 225
- c. *Viriatius* nunquam justus belli dux fuit, III. 645
- Virtutis* actus, quos juxta Hebraeorum exigit, exiguntur & nunc a Christianis, I. 28
- c. *Virtus* Grotio quid, P. 91. an sit in re an in opinione, 40. non consistit in medio, sed in perfectione, 88. opposita Virtutum quae, & quot, *ibid.* *Virtutum* unica, & sola ratio, I. 221. *Virtus* in quo consistat, III. 360. *Virtutum* mensura, II. 703. *Virtutum* inter se consensus quid, III. 366. *Virtutis*, & juris differentia, P. 55. *Virtus*, & jus, diversimode hominibus a Deo juncta, III. 478. *Virtutes* qui negligit, quo sensu justus non sit, I. 34. *Virtus* per se non praecipitur lege Moysi, sed saltem ejus actus, 137. nec praecipitur a Christo in vima legis, *ibid.* nec inculcatur ab eodem majore gradu, *ibid.* *Virtutis* quae sunt, si lego imperentur, vel pacto promittantur, quatenus homines ad ea cogi possint, III. 480. *Virtutes*, quae aliis utilitatem non afferunt, an ad jus naturae referendae, I. 39. 45.
- Vit*, ac terror, propria bellorum, III. 560. iusta, quae jus alterius non violat, I. 79. ubi iusta est punicio, III. 555. major, liberat a poena, IV. 386. injusta naturaliter quae, I. 79. iusta naturaliter quae, *ibid.* iusta testis.

monis probatur, *ibid. seq.* iusta in bestiis quo sensu, 81. poenae ergo, licita, III 555. *seq.* Vim qui infert, saepe iniuste occiditur, II. 9. etiam nec dum praesentem praevinire licet magistratui, II. 17. per vim jus suum consequi, quo sensu juris naturalis esse dicatur ante positae leges, I. 11. Vi resistere summis magistratibus, licitum, piumque non est, IV. 75. non utendum in rep. etiam si iusta sit, I. 153. Vi, hominibus armatis, coactis, quid significet, III. 142. *seq.*

c. Vis quando licita, III. 578. quando unicuique, & licitum remedium sit jus nobis ablatum recuperandi, 572. ea, qua magistratus utitur in subditos, imperium est, non bellum, I. 214. Vis non impedit consensum, III. 195. illicita si fiat, qualis sit obligatio coacti, qualis cogentis, II. 626. Vi privata agendi jus ante institutas civitates unde sit juxta Grotium, I. 45. Vis hostilis jure naturae licita est, I. 630. bellica inter duas summas potestates nunquam iniusta est, III. 67. Vi quod repetitur, si aliter repeti nequit, defenditur, 115. *Vires corporis* cur datæ a natura, I. 231

*Vita* fundamentum est omnium bonorum temporalium, & aeternorum, III. 509. anterior ut cum delicto venist in estimationem, quatenus natur. liter sit æquum, 274. c. 368. hominia Christiani pluris esse debet, quam res sua, 624. innocens recte servatur per mendacium, 572. Vita in statu innocencie, II. 44. *seq.* populi, præferenda libertati, III. 509. 510. Vita an obligari possit, 623. & quo casu, c. 632. tota reorum an examinanda, 294. Vitam valide obligari, antiquorum sententia, 104. Vitæ tuendæ causa mentiri an liceat, 572. 621. Vitæ æstimatione non fit in homine libero, 283. jus plenum nemo habet in se, 424. 621. ita ut eam sibi adimere possit, aut hoc fine pro alio obligare, 424. sua enim cuique est, sed non ad perdendum, 180. suæ quemque esse summum dominum, gentium est opinio, 623. IV. 336. Vitæ pactio libertatem non comprehendit, 422. Vitam servare si nequeam eliter, licet mihi eam impetientem arcere vi quacunque, II. 5. III. 555. etiam si sit innocens, 555. in vitam nostram Deus plus juris habet, quam nos ipsi, I. 164. jus etiam habet sine intuitu culpe, III. 427. Vitam multitudinis innocentis suæ unusquisque tenetur præferre, 422

c. in vitam nostram quale jus nobis competat,

I 217. quo casu eam negligere liceat, 217. 220. Vitæ periculum non dat facultatem resistendi superiori, 366. *seq.* Vitam expone pro alterius salute, lex est naturæ, 114. Vitam alterius quando suæ præferre liceat, II. 14

*Vitia*, quæ ex corporis mixtura originem trahunt, facillime remittenda, III. 295. non omne, quod fit vitiose, caret effectu juris, II. 590. Vitia qualia impunita esse debeant, III. 285. *seq.* 287. Vitiosus actus ab effectu discernenda, 185. Vitium rei in contractibus indicandum, & quare, II. 649. vera ratio, c. 693

c. *Vitrico* nubere, nefas naturæ, II. 287

*Vitta*, IV. 411

c. *Vivaria* quid sint Jctis Rom. II. 484

c. *Vives* (Lud.) de origine proverbii: *sine iniustitia ne Jovem quidem principem agere*, P. 41

c. *ULAIOSAS* ob fidem Turcis violatam strages, & epitaphium, IV. 443. 308

c. *ULFRANUS* quo sensu distinguat jus gentium a jure naturæ, P. 68. 85. qua ratione ad legem regiam provocet, I. 267. 269

*Ultio* an juri nat. conveniat, III. 265. *seq.* an licita jure nat. & gent. 269. *seq.* an Christianis permitti, 276. 279. Ultionis restrictio unde, 271. Ulticisci, quid significet Augustino, II. 4. *vide* Vindicare.

c. *Ultio* ubi judicis copia non est, licita est, II. 50. Ultionem quo sensu improbet Christus, III. 350. 351. 352. *vide* Vindex. *Vindicta*.

c. *ULYSSAS* quo jure Polyphemum occidit, II. 29

*Unio* populorum, aut regnorum, quid operetur, II. 536

c. *Unitas* aliqua naturalis est in omni universitate, II. 317. releta, vel a natura est, vel ab instituto, 418. vel constituitur designatione, 519. Unitas ab instituto fit vel situ, vel arte, vel jure, vel dispositione hominum, vel iusta surrogatione, *ibid.* naturalis privata triplex inter homines, 277. maris, & foemine, a natura est, 275. familiaris, sequitur naturaliter ex conjugio, 276

*Universitas* obligat singulos, II. 218. *seq.* manet, etiam cum singuli intereant, 422. 523. 524. jure gentium voluntario, III. 619. (*vide* Debitum) non qua singuli, sed qua pars sunt universitatis, 618. *seq.* ut tamen singuli bona sua ex delicto ejus smittant, in quod non consenserunt, injustum, 420. *seq.* Universitatis res cui acquirantur



In bello, IV. 96. de Universitate quædam dicuntur primo, quædam non nisi derivatione a singulis, III. 421.

a. Universitati quod debetur, singulis non debetur, I. 284. Universitas occupat, non singuli, 285. Universitatis jure cessante, extinguitur etiam jus singulorum, III. 444. 451. alia jura Universitatis, alia singulorum, 626. vide Populus. Civitas.

c. *Unum* quid Aristoteli, II. 538. in materia juris quid intelligatur, *ibid.*

*Voces* naturaliter nihil significant, III. 562. multæ aliam latam, aliam strictam habent significationem, 134. omnes ambiguitatem admittunt, 173. repetitæ sunt ad significandum cum obligatione mutua, 563. *Vocum* ambiguarum is sensus sumendus, qui vicio caret, 135. sensus improprius sumendus, cum aut absurdum aliis sequeretur, aut pactum redderetur inutile, 136. in pactis populariter sumendus, 137. de vocibus meris disputatio cavenda, 289. vide Verba.

c. *Vocantia* lex, II. 417.

*Voluntas* unde colligatur, III. 145. naturaliter sufficit ad obligationem, 584. seq. etiam sine causa obligationis, III. 141. accipientis, potest traditionem antecedere, II. 140. in contractibus ex utraque parte requiritur æqualis, 660. in dubio creditur sibi esse consentiens, III. 134. hominum, potest esse mensura ejus, quod res quæque valet, II. 652. (vide Pretium) malefaciendi, si per externa signa de ea conquiretur, puniri potest, III. 300. mandantis in dubio censetur ut servetur mandatum, II. 593. pejerandi etiam occulta punitur a Deo, III. 2. populi quæ præsumatur, vide Præsumptio. Voluntas ejus, qui nunc est, quando non pro alia, quam primava populi voluntate accipitur, II. 389. regis se in integrum restituere cupientis unde præsumatur, vel cognoscatur, III. 51. Voluntas jure mutabilis, II. 585. defuncti pro lege, 369. quæ ponibilis, III. 285. Dei nominatur, ubi causæ non apparent, 112. *Voluntatis* conjectura cessat, cum causa alia apparet, II. 166. an ad bellum suscipiendum sufficiat minori magistratu, I. 170. seq. defectus originarius unde queat intelligi, III. 144. internuncius differt a tabelario, II. 591. ratio in testamento quomodo judicari debeat, III. 145. signa sufficientia quæ, II. 591. quomodo voluntas ex iis judicanda, I. 145. *Voluntatem*

domini rem suam ad alium transferre cupientis servari, jure naturali æquum est, II. 585. ut motet animus humanus, non potentiam modo habet, sed & *ius ibid.* Voluntate cessante non manet dominium, 521. Voluntate nostra etiam per aliam obligamur, 591. quod ex voluntate profectum, in eo ponere licet, 173. *Volenti* mentiendo an injuria fiat, III. 570. *Voluisse* in dubio quisque censetur quod est æquissimum, II. 169. de Volentatis declaratione vel verbis, vel factis, ejusque interpretatione si dubia est, II. 597. seqq. Voluntas definitur, 603. ab ea differt libertas, *ibid.* seqq. Voluntatis appellatione regulariter intelligitur voluntas libera, 607. aliud Voluntas, aliud libertas volendi, 625. Voluntatem cogi non posse, quo sensu verum sit, 626. (vide Vis. Metus) Voluntas æque, quin magis movetur ne. cessitate, quam voluptate, 630. quænam Voluntas sit causæ obligationis, 674. Voluntas non est, nisi rite declarata, III. 133. Voluntatem non tollit necessitas, 118.

*Voluptatis* desiderio quæ non recte sunt, minus excusabilia, quam quæ ex meto, aut ira, III. 295.

c. Voluptatis contentus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89.

c. *Votum* quo casu Jure Rom. jus transferat, II. 643.

*Urbes* quædam a Deo excidio damnatae, quare, IV. 223. a Solomone Hiromne dicitur quales, I. 192. Urbium matricum jus in colonias apud Græcos, 205.

c. Urbs ab hoste an diripi possit, IV. 63.

*Usucapio* locum non habet inter duos populos aut reges, II. 163. seqq.

c. Usucapiones inventum sunt Jure Rom. III. 195. vide Præscriptio.

*Usura* in bonam partem accipitur, II. 669. non illicita jure naturali, sed lege evangelica, 666. Usuram non esse cum quis mercedem paciscitur pro periculo amissionis pecuniarum ejus, quam mutuo dedit, 669. negatur, c. 720. leges humane de usuris late quid efficiant, 669. Usuræ quo iure vetitæ, 666. seq. vetitæ lege Hebræa, *ibid.* n. Christianis illicitæ, *ibid.* Usuræ criminibus casibus non admittatur, 668. seq. circa Usuras legum civilium efficacia, 669. Hollandicum jus circa usuras, *ibid.*

c. Usura definitur, II. 716. licita est jure nature, etiam in infinitum, & maximum *ibid.* seqq. 721. III. 551. quomodo moderata jure

jure civili, II. 718. 726. *Usura a usurarium* jure nat. debet: cur civili prohibet, 721. *Usure* non sunt accessio fortis, *ibid.* naturaliter licite quo jure Israelitis interdicit, III.

181

- Usurpator* regni non habet jus, sed saltem administrationem imperii, I. 378. 181. an occidit a quolibet privato possit, 380. dedit debet a vicinis iusto regi petenti, 384. effectus, qui ex ejus administratione sequuntur, ratione tum ipsius personae, *ibid.* tum subditorum, 382. tum vicinorum, 383. eo ejecto quid juris circa gesta medii temporis, 381. 384. Usurpator nunquam longo tempore jus acquirit, nisi populi voluntas sufficienter declarata accedat, II. 594. obligatur ex foederibus civitatis, III. 123. cur foedus cum eo irritum sit, vera ratio, 167. *vide* Invasor. Tyrannus.

*Usus*, II. 667. rerum naturalis, 54. rei in obsoletum consistens estimabilis extra rem, 667. *Usus* auctoritas in explicandis legibus, I. 105.

- Usus* in quibus rebus separari possit a substantia, in quibus non, II. 141. ubi alii competere possit *Usus*, alii proprietates, *ibid.* inter *Usum*, & *Usumfructum*, differentia, 686.

*Ususfructus* proprie ita dictus non est earum rerum, quae usu pereunt, jus tamen ostendi iis est estimabile, II. 667. *Ususfructuarius* si suum jus extraneo concedit, nihil agit, I. 350.

- Ususfructus* vox definitur, I. 24. 31. *Ususfructus* ad jura privata, non ad publica pertinet, 297. *Ususfructus* jus finitur cessione, 375. *Ususfructus* non constitui potest in pecunia, vino, &c. II. 719. at in quantitate, *ibid.*

*Ubi* opera oblata licet, etiam offerenti illicita, III. 576. 545.

*Utile factum*, *vide* Factum. Non mihi statim licet per vim imponere id, quod alteri est utile, III. 458. quod minus utile, non statim est illicitum, II. 209.

*Utilitas* sola non est iusta belli causa, III. 467. 459. nec cædis, IV. 204. nec corruptionis rerum, quæ sunt alterius, nisi iustitia accedat. Innoxia dat jus contra proprietatem singulorum, II. 61. *seq.* privata ut cedat publice, videntur voluisse qui coetus civiles institvere, IV. 325. publica jus dat in bona privatorum, *ibid.* non dat jus alienandæ partis imperii sine

consensu ejus, II. 343. si in quibusdam casibus spectanda, quibus eam spectare jus sit, IV. 326. servi sobest utilitati domini, 251. publica, alienando bona subditorum pacis causa, quo sensu requiritur, 325. *seq.* Utilitas belligeranti ex abstinentia populationum, 229. Utilitatis innoxie jus, II. 61. *Utiliter* quod gestum est valere, quomodo intelligendum, IV. 409.

- Utilitati* quibus casibus renunciandum, P. 44. Utilitas non est naturalis norma estimationis poenarum, III. 166. 371. *Utilitatis innoxia* casus nullum jus dat in rem alienam, II. 101.

*Uthura* ad mensuram non dantur, IV. 209. *Uxor* in corpus mariti jus habet ex lege evangelica, II. 205. rem vindicat etiam pecunia sua, quam repetere potuisset, 260. pars est familie maritalis, 203. virum non sequitur, nisi in jure commemorandi, IV. 388. (*vide* Domus) Uxores 21 plures habere licitum sit: qui plures habuerint, qui una contenti: & an licitum sit eas deserere, II. 204. 205. 206. Uxor bona vendendi jus non a natore est, 203. ne uxor pro marito conveniatur, III. 618.

- Uxor* sit filia divinatorum, humanorumque mariti juri, II. 248. cur sequatur forum, & dignitatem mariti, 246. etiam in inequali matrimonio, 248. Uxoris vota rescindi possunt a marito, 251. Uxoris etiam jurata promissio cur irrita sit, III. 42. Uxor plebeia, post mortem mariti illustri, quibus utatur juribus, II. 249. *Uxorem a marito postliminio recuperari non posse, uti filium a patrefamilias*, quo sensu dicatur in l. 14. §. 1. de Captiv. IV. 159.

W.

- W* *Ebovirum* iudicium quid, III. 147. 148.

*Wildfangii* qui vocentur, II. 508. Wildfangiale bellum in Palatinatu, IV. 118.

*Winklerius* juris naturæ principia posuit ante Grotium, P. 32. 82. *Wibernanum* jus, III. 628.

X.

- X* *Eurodorbis* quod debetur, cur & futuris pauperibus proprium sit, II. 190.

*Xenophon* de legibus non scriptis, P. 38.

# 230 INDEX RERUM AC VERBORUM.

P. 38. de defensione sui ipsius, 121. de propulsanda vi, 122. de jure commeatûs, II. 98. bello victum, & subditum factum non posse se in libertatem vindicare, 198  
 XXXIX. & Artabazanis controversia, II. 390  
 Συμμαχία, III. 94. vide Συμμαχία.

Y. Ὑπερβολή, I. 339  
 Ὑπερβολή figura qualis, III. 530  
 Ὑπερβολή, III. 16

Z. Ζακχάριαν, I. 339  
 Ζακχάριαν, III. 530  
 Ζακχάριαν, III. 16  
 Ζ. Ζακχάριαν, I. 339  
 Ζακχάριαν, III. 530  
 Ζακχάριαν, III. 16  
 Ζ. Ζακχάριαν, I. 339  
 Ζακχάριαν, III. 530  
 Ζακχάριαν, III. 16

Zelandorum jus circa alluviones, II. 476  
 Zelâ judicium, III. 275  
 c. Zeli judicium Hebrais quid ejusque ratio, II. 48. III. 345. 346. unde ortum, 347  
 c. Zenois sententia circa naturæ legem, P. 17. 37. 38. 19  
 Zeania finenda ad messem, III. 557. c. 599  
 Zopyrus perfidia non caruit ob fidem regi suo præstitam, IV. 430. c. 433  
 c. Zopyri factum an cum perfidia conjunctum sit, III. 593  
 c. Zosimus: de causâ perditæ Romæ, III. 477

## C A P I T A

### TOMI TERTII

XIII. DE iurejurando. Tom. III. Pag. 1  
 XIV. De eorum qui summum imperium habent promissis & tractatibus & juramentis, 49  
 XV. De federibus ac sponsonibus, 89  
 XVI. De interpretatione, 110  
 XVII. De damno per injuriam dato, & obligatione qua inde oritur, 179  
 XVIII. De legationum jure, 199  
 XIX. De jure sepulchra, 217  
 XX. De penis, 257  
 XXI. De panarum communicatione, 407  
 XXII. De causis injus, 452  
 XXIII. De causis dubiis, 481  
 XXIV. Monita de non temere etiam ex iustis causis suscipiendo bello, 502  
 XXV. De causis belli pro aliis suscipiendi, 520  
 XXVI. De causis iustis ut bellum geratur ab his, qui sub alieno imperio sunt, 517

### LIBRI TERTII

I. Quantum in bello liceat, regula generales ex jure naturæ: ubi & de dolo & mendacio, 554  
 II. Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis, 618  
 III. De bello iusto sive solenni jure gentium: ubi de indultione, 633  
 IV. De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in corpore, 656

### TOMI QUARTE

V. De rebus vastandis eripiendisque. Tom. IV. Pag. 1  
 VI. De jure acquirendi bello capta, 24  
 VII. De jure in captivos, 69  
 VIII. De imperio in victor, 94  
 IX. De postliminio, 110  
 X. Monita de his, qua sunt in bello iusto, 173  
 XI. Temperamentum circa jus interficiendi in bello iusto, 181  
 XII. Temperamentum circa vastationem & similia, 219  
 XIII. Temperamentum circa res capta, 236  
 XIV. Temperamentum circa captas, 244  
 XV. Temperamentum circa acquisitionem imperii, 261  
 XVI. Temperamentum circa ea, qua jure gentium postliminio carent, 273  
 XVII. De his qui in bello medii sunt, 281  
 XVIII. De his qui in bello publice privatisque sunt, 289  
 XIX. De fide inter hostes, 797  
 XX. De fide publica qua bellum finitur: ubi de pacis passione, de sorte, de certamine conditio, de arbitrio, deditione, obsequiis, signoribus, 322  
 XXI. De fide, manente bello: ubi de induciis, comeatu, captivorum redemptione, 182  
 XXII. De fide minorum postulantium in bello, 408  
 XXIII. De fide privata in bello, 419  
 XXIV. De fide tacta, 430  
 XXV. Conclusio cum monitis ad fidem & pacem, 434

## FINIS.

## LOCI

## LOCI SCRIPTORUM

In Tomo III. & IV. specialiter explicati, aut examinati, aut  
emendati.

## TOMO TERTIO

Ex Sacris Litteris :

## VETERIS TESTAMENTI.

	Caput	Verf.	Pag.		Caput	Verf.	Pag.
<i>Genesis</i>	XVIII.	24. & seq.	557	<i>Josue</i>	IX.		6
—	XX.	12.	562	<i>I. Reg.</i>	XI.		572
<i>Exodus</i>	XX.	2. & seq.	308	—	XXV.		7
—	—	5.	427	<i>IV. Reg.</i>	VI.	18. & seq.	572
—	—	12. & seq.	293	—	XVIII.	36.	202
—	—	17.	301	<i>II. Paralip.</i>	XVI.	2. 7.	98
—	XXI.	14.	416	—	XIX.	2.	ibid.
—	XXII.	1. 7. 9.	298	—	XX.	37.	ibid.
<i>Numer.</i>	XIV.	30.	5	<i>Jerem.</i>	XXXVIII.	26.	562
<i>Deuter.</i>	XIX.	19.	297	<i>Ezech.</i>	XVIII.		294
—	XX.	10.	638	<i>Ecclef.</i>	XII.	9.	240
—	XXII.	1.	96	<i>Proverb.</i>	XVI.	4.	264
—	XXIII.	6.	97				

## NOVI TESTAMENTI.

<i>Matth.</i>	V.	23.	10	<i>Job.</i>	VIII.	7.	263
—	XXIII.	21.	ibid.	—	XVIII.	36.	460
—	XXIV.	51.	16	<i>Act. Apost.</i>	XVI.	3.	564
—	XXVI.	29.	567	<i>Ad Rom.</i>	I.	25.	312
<i>Marc.</i>	VI.	48.	564	—	XIV.	23.	482
—	X.	19.	301	<i>Ad Hebr.</i>	VI.	17.	4
<i>Lucas</i>	II.	1.	459	—	XI.	6.	310
—	XIV.	23.	315	<i>Jacob.</i>	I.	15.	292
—	XVII.	3.	279	—	V.	12.	16
—	XXII.	30.	567	<i>I. Job.</i>	II.	16.	293
—	XXIV.	28.	564	—	V.	16.	269
<i>Job.</i>	IV.	7.	97				

Ex Theologis.

<i>Augustinus quest. X. super Josue.</i>	561	<i>Dominic. Soto de Just. &amp; Jure l.V. c. 1.</i>	521
— <i>de Mendacio.</i>	562. & seq.	<i>Franciscus Victoria relectione de Indis: &amp;</i>	
<i>C. de Judæis def. 45.</i>	314	<i>de Jure belli.</i>	426
<i>Adrianus quodlibet 2.</i>	543		

Grotius Cocceii. Tom. IV.

L111

Ex

## Ex Digestis.

<i>De pactis. l. conventionum.</i>	90	<i>l. Proculus.</i>	423
<i>De conditione indebiti. l. Julianus.</i>	622	<i>De acquirendo rerum Dominio l. trans-</i>	
<i>De lege Rhodia de pactis. l. 2. §. cum in</i>		<i>fugam.</i>	576
<i>eandem 211. l. αζῆτος.</i>	458	<i>De pactis. l. aus facta.</i>	298
<i>Depositi l. bona fides.</i>	12	—— <i>l. crimen.</i>	428
<i>De distractione pignorum. l. rescriptum</i>		<i>De jure fisci l. Imperatores.</i>	262
<i>§. 1.</i>	622	<i>De captivis §. de pythium. l. hostes.</i>	634
<i>De damno infecto l. Flavianum §. ult. §.</i>			

## Ex Codice.

<i>De Judeis. l. nulli.</i>	272	<i>Ad legem Juliam Majestatis. l. ult.</i>	262
<i>Quanto liceat unicuique vindicare se,</i>		<i>De emendatione propinquorum.</i>	268
<i>vel publicam devotionem.</i>	284		

## Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholin in l. hostes. D. de captivis.</i>	458	<i>l. 46.</i>	291
<i>Did. Covarruvias in c. peccatum p. 11.</i>		<i>Il. c. §1. n. 34.</i>	51
<i>§. 9. 10.</i>	305. § 458	<i>Joannes Bodinus de republ. l. 1. c. 8.</i>	
<i>Ferdin. Vasquez Menchacensis contro-</i>			49. § 57
<i>versus. ibid. l. c. 13.</i>	522	—— <i>V. c. ult.</i>	140
<i>l. 25.</i>	304	—— <i>Vl. c. ult.</i>	297

## Ex Philosophis.

<i>Plato, Gorgia.</i>	264	<i>M. Tullius Cicero de Officiis l.</i>	508
—— <i>de legibus IX.</i>	263	—— <i>III.</i>	562
<i>Aristoteles Nicomachiorum 15.</i>	246	—— <i>ad Atticum IX. 14.</i>	509
—— <i>Topicorum 1.</i>	454	—— <i>XIII. 27.</i>	ibid.
—— <i>Problematione Sectione XXXIX.</i>		<i>L. Annam Seneca de beneficiis IV. 15. §.</i>	
<i>ibid.</i>			146

## Ex Historicis.

<i>Polybii.</i>	414	<i>Appianus Mithridatico.</i>	148
-----------------	-----	-------------------------------	-----

## Ex Aliis.

<i>Demosthenes V.</i>	621	<i>Festus Pompeius.</i>	15
<i>Virgilius</i>	201	<i>Dantes.</i>	459
<i>Rhilo de legibus specialibus.</i>	428		

## TOMO QUARTO.

## VETERIS TESTAMENTI.

Cap.	Verf.	Pag.	Cap.	Verf.	Pag.
Genes. XIV.	16. & seq.	274	I. Reg. X.	5. 10.	159
— XLVIII.	22.	25	— XIX.	18.	ibid.
Deuter. XX.	19.	220	IV. Reg. III.	19.	223

## Ex Theologis.

Augustinus de Civitate Dei.	227	C. 2. de Treuga & Pace.	200. &
C. Si quis servum XVII. quest. 4.	74		225

## Ex Digestis.

De Justitia & Jure, l. 1. §. hujus studi.	2	De captivis & de postlimin. l. navibus & seqq.	116—120
De Religiosis & sumptibus funerum l. cum loca.	2. & 120	— l. postliminii §. in pace.	122
De acquirendo rer. Dominio, l. transfugam.	33	— l. non dubito.	ibid.
De acquirenda vel amittenda possessione. l. 1. §. 1.	27	— l. in bello.	33. & 114
De sepulchro violato, l. sepulchra.	5	— l. postliminium. §. postliminio.	111. & 112
		— §. filius quoque.	116—118
		— l. si captivum.	113
		— l. si quid bello.	ibid.

## Ex Codice.

De postliminio reversus, l. ab hostibus.	121
--	-----

## Ex Jurisconsultis.

Bartholus in l. conventionem. D. de pa. citis.	419	— III. c. 3.	324
Zazius Apologia contra Eckium.	ibid.	Menochius arbitrariam questionum.	205
Ferdin. Vusquius Menbacensis controver. siar. illustr. l. c. 9.	176	Plato, de Legibus XII.	173
		Aristoteles Nicomachiorum V.	187

## Ex Historicis.

Polybium.	196	Justinus ex Trogo.	344
Livius XXXIV.	92	Valerius Maximus.	304
Appianus civilibus.	340		

## Ex Aliis.

Scriptor ad Hærennium IV.	194
Panegyricum dictum Constantino Constantii filio.	ibid.

L III 2 SERIES

S E R I E S  
DOMINORUM PRÆNUMERATORUM,  
*Quorum Nomina, ipsis permittentibus, sub finem hujus  
Operis apponuntur.*

M I L A N O.

Ill<sup>mo</sup>. Sg<sup>re</sup>. Teodoro Alefandro Marchese di Trivulzo.  
Montignor Vicario Generale Don Gio-Batta. Provini-Sarzana.  
Ill<sup>mo</sup>. Sg<sup>re</sup>. Marchese Don Giacomo Remedi.  
M. Reycend & Colomb Libraires.

T O R I N O.

l'Abbé Pafini Conseiller du Roi, Bibliothecaire en chef  
dans la Royale Université.  
l'Abbé Rivautea second Bibliothecaire.  
l'Abbé Berta sous-Bibliothecaire.  
le Marquis de Mouroux, Chevalier Grand-Croix de  
l'Ordre des SS. Maurice & Lazare, Reformateur dans  
la Royale Université.  
le Comte Aiseri de St. Martin, Marquis de Sostegno,  
Reformateur dans la Royale Université.  
Mrs. le Comte Martini, Censeur dans la Royale Université.  
le Commandeur Platzaert, Substitut du Procureur Gé-  
néral de Sa Majesté.  
Felix Durando. Docteur en Droit Civil & Canon.  
le Commandeur Graneri, Doct. en Droit Civil & Canon.  
l'Abbé Colomba. Professeur de Philosophie dans le Col-  
lege Royal de Saluces.  
le Comte Corte.  
les Heritiers Pasquini,  
les freres Reycend, Guibert & Sylvestre, } Libraires.  
la Veuve Moran & fils,

R O M A.

## R O M A.

Son Eminence Monseigneur le Cardinal Passionei.  
 Le R. P. Lazari, Jésuite & Bibliothecaire du College Romain.  
 M. les Heritiers Barbiellini, Libraires.

## N A P O L I.

S. E.<sup>a</sup> Il Sig.<sup>re</sup> Principe di San Severo.  
 Don Romualdo Sterlich Marchese di Cernigna.  
 Don Silvio Lettieri.  
 Don Domenico San Severino.  
 Don Pietro Inglese.  
 Don Antonio Ciarnieri.  
 Don Bellisario de Bellis.  
 Don Giuseppe Abbate Maturi.  
 Don Felippo M.<sup>a</sup> Laurenzis de Solis.  
 Don Giuseppe Cufari.  
 Don Filippo Guerra.  
 Don Mariano Vitozzi.  
 S. E.<sup>a</sup> Il Sig.<sup>re</sup> Duca delle Grottaglie.  
 Ill.<sup>mo</sup> Sig.<sup>re</sup> Marchese di Sessinori.  
 Don Giuseppe Toscano.  
 Il R. Padre Priore Amico Cassinenze.  
 Don Giuseppe Pecci.  
 Don Vito Antonio Capone.

D. { Benedeto Gessari ,  
 Domenico Terres ,  
 Ignazio Gessari ,  
 Giuseppe Ponzelli ,  
 Rafaele Gessari , } Mercanti di Libri.

## P I S A.

Monsignor Cerati.  
 M. Ch. Teodore Verzani, Docteur Medecin, & Professeur dans  
 l'Université.  
 M. Du Four.

L I I I 3

L U C A.



L U C C A.

Il Rever. Padre Mansi.

G E N O A.

Il Sig<sup>re</sup>. Giulio Ludovico Baillieu, Mercante di Libri.

F I R E N Z E.

M. Joseph Bouchard, Libraire.

F E R R A R A.

S. E.<sup>a</sup> Monfig. Francesco Caraffa Vice-Legato.

Il R. P. Alessandro Guarnieri Minimo.

Il Sig<sup>re</sup>. Dottore Gio Batta. Filloni.

Il Sig<sup>re</sup>. Bernardino Pomatelli, Mercante di Libri.

P I A C E N Z A.

Ill<sup>mo</sup>. Sig<sup>re</sup>. Mic-Ang. Faconi, Dottore nell'una e l'altra Legge, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, Conseglie-re del Supremo e Ducal Configlio, e Presidente della Reale e Ducale Camera.

Ill<sup>mo</sup>. Sig<sup>re</sup>. Marchese Francisco Casati, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, &c. &c. &c.

E R R A-

Proleg. pag. 64. col. 2. lin. 8. *habeant*, leg. *habeat*.

Tom. I. p. 16. n. c. 1. l. 36. *injustitia*, l. *injusitia*.

61. c. 2. l. 24. *Atque*, l. *At que*.

263. c. 2. l. 11. *Grotis*, l. *Grotius*.

279. c. 2. l. 16. *omnis*, l. *omnino*.

304. c. 2. l. 39. *eternam*, l. *etatem*.

339. n. c. 2. l. 5. *tandium*, l. *tandiu*.

341. l. 16. *tribuat*, l. *tribuit*.

277. c. 1. l. 15. *de vi Conf.* l. *de VI. Conf.*

*ibid.* --- l. 19. *connexum*, l. *commixtum*.

*ibid.* --- l. 21. *regor*, l. *frigor*.

297. c. 1. l. 1. *ocasionum*, l. *accessionum*.

298. c. 1. l. 23. *Pbanicia*, l. *Pbanich*.

*ibid.* --- l. 37. *dispicibus*, l. *dispicibat*.

Tom. II. pag. 26. c. 1. l. 28. *repetitionis*, l. *repetitionis*.

46. c. 1. l. 45. *Deut.* 12. 15. l. *Deut.* 22. 23. *Esē*.

30. c. 2. l. 8. *irragorem*, l. *irragum*.

31. c. 2. l. 9. *si membrum*, l. *si ob membrum*.

51. c. 1. l. 30. *Antiochium*, l. *Antiochum*.

80. c. 1. l. 10. *χρηστικός*, l. *χρηστικός*.

*ibid.* c. 2. l. 23. *splendidissimis*, l. *splendidissimis*.

73. c. 2. l. 28. *nullos*, l. *nullos*.

81. c. 1. l. 20. *femi*, l. *Chami*.

87. c. 1. l. 17. 18. *in in abusu*, l. *in usu*.

92. c. 1. l. 44. *tuum tuum subditos extraneos*, l. *tuum subditos, tuum extraneos*.

93. c. 1. l. 40. *alio*, l. *alia*.

*ibid.* c. 2. l. 4. *primavo*, l. *primavo*.

68. n. c. 1. l. ult. *iteris*, l. *itineris*.

110. c. 2. l. ult. *illi*, l. *illos*.

116. c. 2. l. 35. *prohiberia*, deoque, l. *prohiberi, adeoque*.

118. c. 1. l. 43. *libertatis*, l. *libertatis*.

136. c. 1. l. 25. *ordinarios*, l. *originarios*.

138. c. 2. l. 7. *inter*, l. *inter*.

282. c. 2. l. 26. *דָּרָךְ*, l. *דָּרָךְ*.

317. c. 1. l. 23. *confusitas*, l. *confusitas*.

451. c. 2. l. 31. *Prop. II. l. Prop. XI*.

485. c. 2. l. 42. *ita*, l. *uti*.

l. 25. *uti*, l. *ita*.

515. §. 22. l. 2. & 3. *arbor vero ex quo coaruit*, *Es crusta ex quo radices egit*,

l. *arbor vero ex quo radices egit*, *Es crusta ex quo coaruit*.

641. c. 2. l. 1. *propositionis*, l. *propositionis*.

Tom. III. pag. 21. c. 2. l. 15. *delectu*, l. *delectu*.

73. c. 2. l. 5. a fine, *ansidore*, l. *antidore*.

74. c. 2. l. 18. *צִדְקָה*, l. *צִדְקָה*.

120. c. 2. l. 30. *arteflabantur*, l. *detestabantur*.

604. c. 1. l. 6. *Modum*, l. *Doim*.

Tom. IV. pag. 14. c. 1. l. 9. *regularum*, l. *regularum*.

88. c. 1. l. 21. *fatuum*, l. *fatuum*.

163. c. 1. l. 3. *militer*, l. *militer*.

392. c. 1. l. ult. *χαίς*, l. *χαίς*.

## BIBLIOPOLÆ MONITUM.

**U**T meum solvum promissum, quod videre est sub fine *Tomi II. pag. 772.* hujus Operis, non abs re mihi visum est monere, etiam *Tomus tertius ac quartus*, quos juris publici nunc facio, quatuor folia plus quam duo priores continent, foliaque Voluminis Indicem copiosissimum exhibentis, pluris valent quam cætera, ipsorum pretium tamen L. 16. 10. l. monetæ Genevensis fore :

Adeoquæ quatuor Tomi constabunt	-	-	-	-	L. 33 :
Tomus Introductionem <i>Dr. Samuel. de Cocceii</i> continens, qui Grotii	-	-	-	-	" 7 : 10 l.
Operibus additur, & ab illis separari nequit	-	-	-	-	"
In toto	L.	40 :	10 l.		

Atamen Operis hujus quinque Voluminibus constantis pretium erit;

In Gallia	-	-	-	-	L. 60 :	In Anglia	-	-	-	-	L. St. 2 : 12 : 6
In Polesmontio	-	-	-	-	" 53 :	In Germania	-	-	-	-	Fl. 26 :
Mediolani	-	-	-	-	" 80 :	In Hollanda	-	-	-	-	Fl. 33 : monetæ usui receptæ
Nepoli. Ducat. de Regno	"	15 :				Cæteris Italix locis; Paul. five Jul.	114 :				

Bene autem notandum est, hoc pretio Librum venundari *Lausannæ* præsentæ pecuniâ, sumptibusque emtoris exportandum.

## AVIS DU LIBRAIRE.

**P**our exécuter la promesse que j'ai faite à la fin du *Tome II. pag. 772.* de cet Ouvrage, j'avertis ici, que, quoique les *Tomes III. & IV.* que je publie aujourd'hui, contiennent 4. feuilles de plus que les *Tomes I. & II.*, & que celles de l'ample Table des Matières aient considérablement plus coûté que les autres, cependant je ne les vendrai pas davantage, savoir L. 16 : 10 l. argent courant de Genève.

Ainsi donc les IV. Tomes coûteront	-	-	-	-	L. 33 :
Le Tome d'Introduction de <i>Mr. Sam. de Cocceii</i> , qui va avec Grotius,	-	-	-	-	" 7 : 10 l.
& qui en est inséparable	-	-	-	-	"
Complet, en total	L.	40 :	10 l.		

Cependant nous donnerons cet Ouvrage ainsi complet en V. Volumes, en monnoye étrangère, savoir

En France	-	-	-	-	L. 60 :	In Angleterre 2. Guinées & demi,
En Picmont	-	-	-	-	" 53 :	ou L. 2 : 12 : 6 Sterlin.
A Milan	-	-	-	-	" 80 :	Eu Allemagne Flor. 26 d'Empire.
A Naples 15. Ducats del Regno.						En Hollande Flor. 33 courant.

Dans tous les autres endroits d'Italie 114 Paoli o Giulii.

Le tout argent comptant, pris à *Lausanne* aux frais des acheteurs.

NB. Le Tome de l'*Introduction* se vendra séparé du grand Ouvrage, en faveur de ceux qui ont le *Grotius* d'anciennes Editions.

FINIS.





